ХАРІВАМШАМ
ХАРІВАМШАПАРВА

Переклад І-ої частини (Харівамшапарва) та ІІ-ої частини (Вішнупарва) з англійської, а ІІІ-ої частини (Бгавішьяпарва) з англійської та французької на українську котрогось, який сподівається, що хтось візьметься, врешті, перекласти ці тексти більш професійно, а не так незграбно, як тут.

Тексти узято з http://mahabharata-resources.org/harivamsa/harivamsa-cs-index.html

та з — A. LANGLOIS, HARIVANSA ou HISTOIRE DE LA FAMILLE DE HARI

ЗМІСТ

ЧАСТИНА І....8

ХАРІВАМШАПАРВА....8

ПЕРШОТВОРЕННЯ....8

ПОЧАТОК ХАРІВАМШИ....8

ПОЯВА ДАКШИ....10

ПОЯВА ГАНІВ (*гуртів*) МАРУТІВ....12

ПОЯВА ПРАВИТЕЛЯ ПРІТХУ....16

ЛЕГЕНДА ПРО ПРАВИТЕЛЯ ПРІТХУ....17

ЛЕГЕНДА ПРО ПРІТХУ....18

ОПОВІДЬ ПРО КОЛА ЧАСУ....20

ОБЧИСЛЕННЯ ЧАСУ....22

ПОЯВА ВАЙВАСВАТА МАНУ....23

ПОЯВА ПАНІ ІЛИ....25

ЗНИЩЕННЯ АСУРА ДУНДХУ....27

ЛЕГЕНДА ПРО ГАЛАВУ....28

ЛЕГЕНДА ПРО ТРИШАНКУ....29

ПОЯВА ЦАРЯ ЦАРІВ САҐАРИ....30

РОДОВІД СОНЯЧНИХ ЦАРІВ....31

ВЛАСКАВЛЕННЯ ПРЕДКІВ....32

ВЛАСКАВЛЕННЯ ПРЕДКІВ (ДУХІВ)....33

УТВОРЕННЯ БАТЬКІВ-БОГІВ....35

ПРО ВИСНАЖЕННЯ АСКЕТИЧНИХ ЗАСЛУГ....37

ЛЕГЕНДА НЕПОКІРЛИВОГО ВОЇНА УГРАЮДХИ І ПАНІ-ПТАХИ ПУДЖАНЬЇ....38

ДІЄВІСТЬ ВЛАСКАВЛЕННЯ ДУХІВ....42

ЗОБРАЖЕННЯ ПТАХІВ ЧАКРАВАК....43

ЗОБРАЖЕННЯ ЛЕБЕДІВ....44

ЛЕГЕНДА БРАХМАДАТТИ....45

ЛЕГЕНДА ПРО СОМУ, МІСЯЦЬ....46

ЛЕГЕНДА ПРО УРВАШІ ТА ПУРУРАВУ....48

РІД АМАВАСУ....49

ЛЕГЕНДА ПРО АЮ....50

ЛЕГЕНДА ПРО ДІВОДАСА, ЦАРЯ КАШІ....52

ЛЕГЕНДА ПРО ЯЯТІ....54

РІД КАКШЕЙЮ....56

РІД ПУРУ 57
РІД ЯДУ. ПОЯВА КАРТАВІРЬЇ-АРДЖУНИ 60
РІД ВРІШНІ 62
РІД КРІШНИ 63
РІД КРОШТУ 64
РІД БАБХРУ 65
РІД БХАДЖАМАНИ — ЛЕГЕНДА ПРО КАМІНЬ СЬЯМАНТАКА 66
ЛЕГЕНДА ПРО АКРУРУ — ЛЕГЕНДА ПРО КАМІНЬ СЬЯМАНТАКА (продовження) 67
ПОЯВА СВЯЩЕННОГО ВЕПРА — РОЗПИТУВАННЯ ДЖАНАМЕДЖАЙЇ 69
ВТІЛЕННЯ ВІШНУ 71
БОЖЕСТВЕННІСТЬ ВІШНУ 76
ПРО РАТЬ ДАЙТЬЇВ 77
ПРО РАТЬ БОГІВ 78
ПРО ВІЙНУ БОГІВ ТА АСУРІВ 80
ПОРАЗКА АСУРІВ 82
ДОБЛЕСТЬ КАЛАНЕМІ 84
ЗНИЩЕННЯ КАЛАНЕМІ 86
ПЕРЕЛІК СВІТІВ 88
ПРО САМІТНИЦТВО НАРАЯНИ 89
РОЗМОВА ВІШНУ З БОГАМИ 91
ЗВЕРНЕННЯ МАТЕРІ-ЗЕМЛІ ДО ВІШНУ 92
ПРООБРАЗ ВТІЛЕННЯ БОГІВ 94
ЗАКЛИК НАРАДИ ДО ВІШНУ 96
ВІДПОВІДЬ БРАХМИ ДО ВІШНУ 98
КОМЕНТАРІ ХАРІВАМШАПАРВИ 100
ЧАСТИНА II 101
ВІШНУПАРВА 101
ПРИХІД НАРАДИ І ВІДПОВІДЬ КАМСИ 101
СТРАХ КАМСИ ТА ВКАЗІВКИ ВІШНУ ДО ЙОГАМАЙЇ 101
ГІМН ДО АРЬЇ 103
ВТІЛЕННЯ ВІШНУ 104
НАНДА ПЕРЕСЕЛЯЄТЬСЯ У ВРАДЖУ 105
ЗНИЩЕННЯ ШАКАТАСУРА І ПУТАНИ 106
ЛАМАННЯ ДЕРЕВ ЯМАЛА-АРДЖУНА 107
НАПАД ВОВКІВ 108
ПЕРЕЇЗД У ВРІНДАВАН 108
ОПИС СЕЗОНУ ДОЩІВ 109
ОПИС ЯМУНИ 110
ПІДКОРЕННЯ КАЛІЇ 112
ЗНИЩЕННЯ ДХЕНУКИ 113
ЗНИЩЕННЯ ПРАЛАМБИ 113
ГОПА ПОЯСНЮЄ КРІШНІ 115

ОПИС ОСІННЬОГО СЕЗОНУ 115
ВИКОНАННЯ ЖЕРТВОПРИНЕСЕННЯ ГОРІ 116
ПІДНЯТТЯ ГОРИ ГОВАРДХАНИ 117
ВШАНУВАННЯ КРІШНИ 118
КРІШНА ТА ГОПІ ГРАЮТЬ МУЗИКУ 121
ВБИВСТВО ВРІШАБХАСУРА 121
ДОРУЧЕННЯ АКРУРІ 122
АНДХАКА ЗАСТЕРІГАЄ КАМСУ 124
ВБИВСТВО КЕШІ 125
ПРИБУТТЯ АКРУРИ 126
ВИДІННЯ АКРУРИ 127
ЛАМАННЯ ЛУКА КАМСИ 129
ОПОВІДЬ ПРО НАРОДЖЕННЯ КАМСИ 130
ВБИВСТВО КУВАЛАЯПІДИ 133
ВБИВСТВО КАМСИ 134
СМУТОК ДРУЖИН КАМСИ 135
КОРОНАЦІЯ УГРАСЕНИ 137
БАЛАРАМА І КРІШНА ПРИЙНЯТІ ОФІЦІЙНИМ НАВЧИТЕЛЕМ 138
ОБЛОГА МАТГУРИ ДЖАРАСАНДХОЮ 139
БИТВА ЯДАВІВ-МАГАДХІВ 140
ДЖАРАСАНДХА ЗАЛИШАЄ БИТВУ 142
ІСТОРІЯ ЦАРЯ ХАРЬЯШВИ І НАРОДЖЕННЯ ЯДУ 143
ПОЯВА ЯДАВІВ І ЇХНІ ПОДВИГИ 144
КРІШНА І БАЛАРАМА ЗУСТРІЧАЮТЬ ПАРАШУРАМУ 146
СХОДЖЕННЯ НА ГОРУ ГОМАНТА 147
ПРИБУТТЯ ВІЙСЬКА ДЖАРАСАНДХИ 149
ГОМАНТА ОПАЛЕНА ВОГНЕМ ВІЙСЬКА ДЖАРАСАНДХИ 150
ДЖАРАСАНДХА ПЕРЕМОЖЕНИЙ 152
ВБИВСТВО ЦАРЯ ШРІГАЛИ 154
БАЛАРАМА І КРІШНА ПРИЇЖДЖАЮТЬ ДО МАТГУРИ 156
САНКАРШАНА ПЕРЕТЯГУЄ ЯМУНУ ДО ВРАДЖИ 156
КРІШНА РУШАЄ В КУНДІНАПУРУ ДЛЯ УЧАСТІ У СВАЯМВАРІ РУКМІНІ 157
ВИСТУП НА РАДІ ВІДАРБХИ — ДЖАРАСАНДХИ ТА СУНІТХИ 159
ПРОМОВА ДАНТАВАКТРИ І РОЗДУМИ БГІШМАКИ 160
ЗАПЕВНЕННЯ КРІШНИ НА ЗБОРАХ БГІШМАКИ 162
РОЗМОВА МІЖ КРІШНОЮ І БГІШМАКОЮ 164
ШАЛВА ЗВЕРНУВСЯ ПО ДОПОМОГУ ДО КАЛАЯВАНИ 166
ПОВІДОМЛЕННЯ ДЖАРАСАНДХИ КАЛАЯВАНІ 167
ВІДПОВІДЬ КАЛАЯВАНИ 169
ЗГОДА НА ПЕРЕЇЗД ДО ДВАРАВАТІ 169
ВТОРГНЕННЯ КАЛАЯВАНИ ТА ПЕРЕЇЗД У ДВАРАВАТІ 172
СМЕРТЬ КАЛАЯВАНИ 173

БУДІВНИЦТВО МІСТА ДВАРАВАТІ.....175
ВИКРАДЕННЯ РУКМІНІ.....177
ПОРАЗКА РУКМІ.....178
ШЛЮБ ПРАДЬЮМНИ І КОНЧИНА РУКМІ.....179
ВЕЛИЧ БАЛАДЕВИ.....181
ВБИВСТВО НАРАКАСУРА.....181
ПРИНЕСЕННЯ ПАРІДЖАТИ.....184
НАРАДА ПРЕДСТАВЛЯЄ КВІТКУ ПАРІДЖАТА, І ГНІВ САТЬЯБХАМИ.....186
КРІШНА РОЗПИТУЄ САТЬЯБХАМУ.....187
ОПОВІДЬ ПРО ПОХОДЖЕННЯ ПАРІДЖАТИ.....188
КРІШНА ОБІЦЯЄ ПРИНЕСТИ ПАРІДЖАТА.....190
ІНДРА НЕ БАЖАЄ ВІДДАВАТИ ДЕРЕВО ПАРІДЖАТА.....191
ІНДРА ВІДМОВЛЯЄТЬСЯ РОЗЛУЧАТИСЯ З ПАРІДЖАТА.....193
НАРАДА ПОВЕРТАЄТЬСЯ У ДВАРАКУ ПЕРЕДАТИ ВІДМОВУ ІНДРИ.....194
СЛАВОСЛІВ'Я РУДРІ ВІД КАШЬЯПИ.....195
ПРЯ МІЖ ІНДРОЮ І КРІШНОЮ.....198
КРІШНА МОЛИТЬСЯ ШИВІ.....200
ПРИНЕСЕННЯ ПАРІДЖАТА ЗІ СВАРГИ.....202
ПОВЕРНЕННЯ НЕБЕСНОГО ДЕРЕВА.....204
ОПИС ДОТРИМАННЯ ПУНЬЯКИ.....205
ОПИС ПУНЬЯКИ ВРАТАМ.....205
ОПИС ПУНЬЯКИ ВРАТАМ (продовження).....206
ВРАТИ [28]ДЛЯ ПОКРАЩЕННЯ ЧАСТИН ТІЛА.....208
ЗАВЕРШЕННЯ ОПОВІДІ ПРО УМАВРАТУ.....210
ПОХОДЖЕННЯ ШАТПУРИ.....211
ЖЕРТВОПРИНЕСЕННЯ БРАХМАДАТТИ.....212
ДОБЛЕСТЬ АНІРУДДХИ, ПОЛОНЕННЯ ЦАРІВ.....213
НІКУМБХА ТА ІНШІ ВБИТІ.....215
ІСТОРІЯ АНДХАКАСУРА.....217
ШИВА НИЩИТЬ АНДХАКУ.....218
ОПИС ВОДНИХ ЗАБАВ.....219
ЗАБАВА ЧАЛІК'Я.....221
ВИКРАДЕННЯ БХАНУМАТІ І КІНЕЦЬ НІКУМБХИ.....224
ОПОВІДЬ — ЯК ЗАГИНЕ ВАДЖРАНАБХА.....226
ПРАДЬЮМНА І ГУРТ ДЛЯ ВАДЖРАНАБХАПУРИ.....227
ПРАДЬЮМНА ВХОДИТЬ У ВАДЖРАНАБХАПУРУ.....229
ШЛЮБ ПРАБХАВАТІ.....230
ПРАДЬЮМНА ЗВЕРТАЄТЬСЯ ДО ПРАБХАВАТІ.....231
БИТВА МІЖ ПРАДЬЮМНОЮ І АСУРАМИ.....233
ВБИВСТВО ВАДЖРАНАБХИ.....235
ДВАРАВАТІ ПРИКРАШЕНО ЗНОВУ.....236
КРІШНА ВХОДИТЬ У ДВАРАКУ.....237

КРІШНА ВХОДИТЬ ДО ЗАЛИ ЗБОРІВ....238
МУЖНІСТЬ КРІШНИ УСЛАВЛЕНА....239
НАРАДА СЛАВИТЬ КРІШНУ....240
ОПОВІДЬ ПРО РІД ВРІШНІ....241
ВИКРАДЕННЯ ПРАДЬЮМНИ....242
ПРАДЬЮМНА ЗНИЩУЄ ВІЙСЬКО ШАМБАРИ....244
ПОВІДОМЛЕННЯ НАРАДИ....246
ШАМБАРУ ЗНИЩЕНО....247
ПРАДЬЮМНА ВИЇЖДЖАЄ З МАЙЯВАТІ У ДВАРАКУ....248
БАЛАДЕВА ЧИТАЄ АХНІКА МАНТРУ....249
ПОШУКИ НАРАДОЮ ВИНЯТКОВОСТИ....251
ОПОВІДЬ АРДЖУНИ ПРО ВЕЛИЧ ВАСУДЕВИ....253
КРІШНА ВИРУШАЄ НА ПІВНІЧ....254
СИНА БРАХМАНА ПОВЕРНУТО....255
КРІШНА ПОВІДОМЛЯЄ БОЖЕСТВЕННУ ТАЄМНИЦЮ....256
ДОБЛЕСТЬ ВАСУДЕВИ....257
ІСТОРІЯ БАНАСУРА....257
ПАРВАТІ БЛАГОСЛОВЛЯЄ УШУ ДАРУНКОМ....259
СОН УШІ ТА ПОДОРОЖ ЧИТРАЛЕКХИ У ДВАРАКУ ЗА ПРИМАРОЮ АНІРУДДХИ....261
ШЛЮБ УШІ-АНІРУДДХИ ТА БИТВА МІЖ АНІРУДДХОЮ І БАНОЮ....263
АНІРУДДХА МОЛИТЬ АРЬЮ І ОТРИМУЄ БЛАГОСЛОВЕННЯ....268
КРІШНА ЙДЕ У ШОНІТАПУРУ....269
КРІШНА ДОЛАЄ АГНІ У БОЮ, І ЙОГО БІЙ ІЗ ДЖВАРОЮ....273
ПЕРЕМОЖЕНИЙ ДЖВАРА ОТРИМУЄ МИЛІСТЬ....276
БИТВИ КРІШНИ З ВІЙСЬКОМ БАНИ І З РУДРОЮ....277
БИТВА МІЖ КРІШНОЮ І РУДРОЮ ЗУПИНЯЄТЬСЯ, ТА ГІМН ХАРІХАРА....278
КАРТІКЕЙЯ ВІДБИТИЙ, РУКИ БАНИ ВІДРІЗАНІ Й БАНА ОТРИМУЄ ДАРУНКИ ВІД ШИВИ....280
АНІРУДХУ ЗВІЛЬНЕНО, КРІШНА ПОВЕРТАЄТЬСЯ У ДВАРАКУ ПІСЛЯ БИТВИ З ВАРУНОЮ....284
АНІРУДХА ОДРУЖУЄТЬСЯ З УШЕЮ....288
КОМЕНТАРІ ВІШНУПАРВА....289
ЧАСТИНА III....290
БГАВІШЬЯПАРВА....290
РОДОВІД ПАНДАВА ПОВІДАНИЙ ЧЕРЕЗ ДЖАНАМЕДЖАЙЮ....290
ПИТАННЯ ДЖАНАМЕДЖАЙЇ ДО ВЬЯСИ ПРО РАДЖАСУЮ....291
ВЬЯСА ПЕРЕДРІКАЄ ЖИТТЯ В ПРИЙДЕШНІЙ КАЛІЮЗІ....292
ОПИС КАЛІЮҐИ....293
ІНДРА РУЙНУЄ АШВАМЕДХУ ДЖАНАМЕДЖАЙЇ....295
КОРИСТЬ ПРОСЛУХОВУВАННЯ ЦЬОГО ТЕКСТУ....296
ПРОЯВ ПУШКАРИ....296
ОСОБЛИВОСТІ ЧОТИРЬОХ ЮҐ....297
СПАЛЕННЯ І ЗАТОПЛЕННЯ СВІТУ....298
ВИДІННЯ МАРКАНДЕЙЇ....298

НАРОДЖЕННЯ ВЕЛИКОГО ЛОТОСУ....300
ТАЄМНИЦЯ ВЕЛИКОГО ЛОТОСУ....300
СМЕРТЬ МАДГУ І КАЙТАБХИ....301
СТВОРЕННЯ ВСІХ ІСТОТ....302
ПОЯСНЕННЯ ПО ЦІЙ ВЕЛИКІЙ СУТНОСТІ....303
СТВОРЕННЯ ВЕД....304
ПОЯВА УПАСАРГИ....305
ВЛАСТИВОСТІ ІШВАРЬЇ....306
ТІЛО БРАХМИ....307
СТВОРЕННЯ КАСТ....308
РІД ДАКШИ....308
ЖЕРТВОПРИНЕСЕННЯ БРАХМИ....309
НЕОБХІДНІСТЬ ВИВЧЕННЯ ВЕД....310
РОЗБРАТ БОГІВ ТА ДАЙТЬЇВ....311
БОРОТЬБА ВІШНУ ПРОТИ МАДГУ....311
СТВОРЕННЯ САТЬЯЛОКИ....312
УМЕРТВІННЯ ПЛОТІ ТА ПОКУТИ БОГІВ....313
ОБЛАДУНКИ БОГІВ....315
ЗБИВАННЯ ОКЕАНУ....316
СХОДЖЕННЯ ІНДРИ НА ПРЕСТОЛ....316
ПЕРЕРВАНЕ ЖЕРТВОПРИНЕСЕННЯ ДАКШИ....317
СТВОРЕННЯ ЯЙЦЯ СВІТУ....318
АВАТАР ВЕПРА....319
ОПИС ЗЕМЛІ....320
НАРОДЖЕННЯ ХІРАНЬЯГАРБХИ ТА ІНШИХ....322
РОЗПОДІЛ ЦАРСТВ СВІТУ....323
ВІЙНА СПАЛАХУЄ МІЖ БОГАМИ ТА АСУРАМИ — ОПИС ВІЙНИ....324
ХІРАНЬЯКШУ ВБИТО....325
БОГИ ЗВІЛЬНЕНІ, А ЇХ ВЛАДА ВІДНОВЛЕНА....325
АВАТАР ЯК НАРАСІМХА ТА ОПИС ЗАЛИ ЗБОРІВ ХІРАНЬЯКАШИПУ....326
ОПИС ЗАЛИ ЗБОРІВ ХІРАНЬЯКАШИПУ....328
АСУРИ ЗДИВОВАНІ, АЛЕ ПРАХРАДА УПІЗНАЄ ВІШНУ В НАРАСІМСІ....329
ДАЙТЬЇ РАТЯТЬСЯ З НАРАСІМХОЮ....329
НАРАСІМХА ВІДКИДАЄ ВОРОЖБУ ДАЙТЬЇ....330
ДОБЛЕСТЬ ХІРАНЬЯКАШИПУ....331
ХІРАНЬЯКАШИПУ ВБИТО І БРАХМА ПРОСЛАВЛЯЄ НАРАСІМХУ....333
КОРОНАЦІЯ БАЛИ....334
АСУРИ, ПІД ПРОВОДОМ БАЛІ, ЗБИРАЮТЬСЯ НА ВІЙНУ З БОГАМИ....334
ЗБОРИ ДО ШАМБАРИ ТА ІНШИХ....336
У ВІЙНІ МІЖ СУРАМИ ТА АСУРАМИ, БАЛІ ГОТУЄТЬСЯ ДО БИТВИ....336
БОГИ ГОТУЮТЬСЯ ДО БИТВИ....339
БИТВА МІЖ БОГАМИ ТА АСУРАМИ ПОЧИНАЄТЬСЯ, ПРИХІД САНАКИ ТОЩО....341

ОПИС БИТВИ МІЖ БОГАМИ ТА АСУРАМИ У ВИГЛЯДІ ЖЕРТВОПРИНЕСЕННЯ.....342
ЖАХЛИВА БИТВА МІЖ СУРОМ ДХАРОЮ ТА ІНШИМИ, Й АСУРОМ НАМУЧІ ТА ІНШИМИ...343
БИТВА ТРИВАЄ.....347
ПРОДОВЖЕННЯ БИТВИ.....348
БИТВА ВРІШАПАРВАНА І КАЛИ.....350
БИТВА АНУХРАДИ І КУБЕРИ.....351
БИТВА ВІПРАЧИТТІ ТА ВАРУНИ.....353
ХВАЛА АГНІ.....354
ПЕРЕМОГА БАЛІ.....354
ВІДСТУП ІНДРИ.....355
ПРАВЛІННЯ БАЛІ.....356
ПОДОРОЖ БОГІВ ДО СВІТУ БРАХМИ.....356
ВІДПОВІДЬ БРАХМИ.....357
МОЛИТВА ДО ВИШНЬОГО.....358
НАРОДЖЕННЯ ВАМАНА.....358
СКАРГА БОГІВ ДО ВІШНУ.....359
ПРОЯВ ВСЕСВІТНЬОЇ ФОРМИ.....360
БАЛІ ВІДПРАВЛЯЄТЬСЯ ДО ПАТАЛИ.....361
ЧЕСНОТИ МАГАБГАРАТИ.....363
ЗНИЩЕННЯ ТРИПУРИ.....365
ЧЕСНОТИ ХАРІВАМШИ.....367
ЗВЕДЕННЯ ЗМІСТУ.....367
КОМЕНТАРІ БГАВІШЬЯПАРВИ.....367
ЗАУВАГА.....369

ЧАСТИНА І

ХАРІВАМШАПАРВА

ПЕРШОТВОРЕННЯ

Вшановуючи всемогутнього Нараяну; і Нару; і Нара-уттаму; а також, відтак, і богиню, яка наставляє їх, а саме, богиню Сарасваті, давайте виречемо Джайя!

МАГАБГАРАТА

Розділ 1

Ом — поклоніння Нараяні!

Незрівнянна Магабгарата, яка вийшла з вуст Двайпаяни, побожна, священна, що позбавляє гріха і сприятлива також... і в якій є неминуче прийняття священного омивання у святих водах для того, хто слухає її читання...

Слава мудрецеві Вьясі, сину Парашари, чиє народження порадувало серце його матері Сатьяваті ... бо світ п'є поетичний нектар, що плине з лотосу його вуст...

А плід, який додається до прослуховування благочестивої оповіді Магабгарати, рівний пожертві сотні корів із позолоченими рогами, обізнаному на ведичній науці брахману.

Якщо хтось переписує і дарує цю Харівамшу знавцеві-брахману, то плід цього діяння йому буде рівний плоду доданому за виконання сотні обрядів Ашвамедха, чотирьохсот тисяч звичайних ведичних обрядів і тому, що виникає від виконання обрядів Раджасуйя або Ваджапейя, а також тому, що виникає від дарування слонів і колісниць. Це нескінченні заслуги. Так рекли мудреці, подібні Вальміці та Вьясі.

А той, хто переписує Харівамшу послідовно, легко досягає стіп Шріхарі, подібно бджолі, яка занурюється у лотос аби захоплено пити нектар.

Слава Крішні-Двайпаяні, який вважається шостим, починаючи з прапрадіда, тобто дієвою причиною, а саме Нараяною; слава йому, який має без спаду багатства знання писання; який прийняв народження з містичної тіні самого Нараяни; який є єдиним сином мудреця Парашари і, який є скарбницею Вед... Слава тому великому мудрецеві Крішні-Двайпаяні!

КІНЕЦЬ СЛАВОСЛІВНИХ ВІРШІВ

ПОЧАТОК ХАРІВАМШИ

У лісі Найміша, Кулапаті та вельми обізнаний вчений у всіх писаннях, Шаунака, на шанування Того, хто є Початкова Істота — Адья-пуруша; Верховний володар — Іша; Перший хто отримує пожертви у ведичних обрядах — Пурухута; Той, кому першому співається пісня — Пуруштута; Вічна Істина — Сатья-сварупа, Ріта; Кого позначають одним складом — ека акшара — ОМ; Пранава майя, Авінаши; Творець — брахмо, параматма; Явний, та все ж Неявний — вьякта-авьякта сварупа; Первинний — санатана; Видимий наслідок — асат, карья-рупа; Причина, також як і Наслідок — сат-асат; Який є сукупність Всесвіту — вішвам, і, Який знаходиться поза причиною й наслідком — сат-асат парам; Творець причини і наслідку — параваранам шрашта; Початковий — пурана; Велепіднесений — парама уткріштхта; Незмінний — авьяйям; Дарувальник блаженства — мангальям; Чия форма сама по собі блаженство — мангалам; Всюдисущий — вьяпакатват вішну, вьяпана шилам — шарва вьяпі; Гідний шани усіма шукачами порятунку — вареньям; Позбавлений гріхів — агантука доша шуньям — анагха; Чиста істота — шучи, свабхава шучи; і, Який спрямовує органи чуття — індріянам правартака, Хрішикеша; Творець усіх недвижних і движних істот — кара акара гуру — і Хто є Істина, Свідомість і Щастя — сат-чит-ананда сварупі, а саме, до Шріхарі, — той великий мудрець, велеправедний Шаунака, поцікавився у сина Ломахаршани-сути, тобто Уграшрави, про нижченаведене.

Шаунака спитав суту:

О суто, ти повідав оповідь Магабгарату, яка зображує легенди всіх нащадків роду Бгарати, яка в свою чергу, поєднана з легендами про інших царів, богів, данавів, гандхарвів, урагів, ракшасів, дайтьїв, сіддхів і гухьяків. Крім того, ти також повідав про неймовірні справи мудреців і великих святих, безстрашні подвиги хоробрих і відважних поборників, встановлення справедливости знавцями правдивости та інші дивовижні історії, які включають у себе незрівнянні початки епізодів велепіднесених душ, як Дрона та Бгішма. О сауті, слухаючи ці легенди, давні і благочестиві, твоїм мелодійним тоном повідані, приємні для вух і чудові для серця, що дають задоволення не менше, ніж амріта, проте, о Ломахаршано, в той час як Магабгарата оповідає докладно про спадкоємність роду Куру, та ба, легенди про рід Врішни і Андхака залишаються не такими докладними. Отже, будь прихильним повідати нам стосовно історій пов'язаних з народженням і діяннями їх усіх.

Тоді сута відповів:

У минулому, нащадок роду Бгарати, цар Джанамеджайя, також звернувся з подібним проханням до розсудливого учня Вьяси, а саме Вайшампаяни. І я оповім те, про початок роду Врішни, спираючись на все, що Вайшампаяна повідав Джанамеджайї. Слухаючи легенди про його предків, докладні, той вельми проникливий нащадок роду Бгарати, Джанамеджайя, поцікавився у Вайшампаяни..., як речено нижче...

Тож, Джанамеджайя запитав Вайшампаяну:

Спершу ти розповів багатозначну легенду Магабгарату, що тлумачить зміст писань, говорив про постулати, як то — дхарма, артха, кама, мокша й інші. Ти також, розповідаючи про подвиги незліченні, незрівнянних героїв Магабгарати, згадав, зокрема, імена і дії великих воїв-колісничних, які належать до родів Врішни і Андхака. О брахмане, в деяких місцях ти також згадував, взагалі або зокрема, про найвідоміші справи нащадків цих родів, і я чув їх усі, проте нині я прошу тебе оповісти про них усіх, бо короткі оповіді породжують невдоволення, чи не так?

Вважається, що роди врішни і пандавів мають спільне походження, ти не тільки знайомий із їхніми родами, але у тебе є й особисті знання про них теж. Отже, о мудрецю Вайшампаяно, прошу зупинитися ретельно на цих родах, і, як я й хотів, дізнатися про послідовне споріднення в цих родах. О великий мудрецю, будь ласка, повідж мені все без винятку, у разі необхідности повертаючись навіть до першотворення людства, починаючи з Праджапаті.

Сауті мовив:

Коли благав він був так шанобливо, тоді шляхетний і доброчесний мудрець Вайшампаяна почав розповідати цю історію, послідовно і описово.

Вайшампаяна відповів:

А потім Вайшампаяна почав говорити Джанамеджайї — так сута повідомляв Шаунаці:

Слухай, о царю Джанамеджайє, у найвищій мірі похвальну легенду про рід Врішні, коли я розповідатиму її, відповідно до писань; яка позбавляє гріха і відповідна до численної суті писань, а хто б не присвятив цій легенді свою пам'ять, або слухає щораз її, того рід розквітає при його житті, а він буде гараздувати на небі в кінці.

Він, який є відвічний елемент авьякта, Причинний чинник — каранам, Вічний — нітьям, Аді анта шуньям, і який має природу обох: буття й небуття — сат-асат атмака, сатья анрітатмакам, і, якого відають, як Первісного творця — прадхана пуруша, майя шабалам брахма, і Всемогутнього — Ішвару, який створив Всесвіт через цей причинний чинник і, о великий царю, знай, того причинного чинника як Творця-Брахму, який присвячений Нараяні і чия творча потуга нескінченна, та, який є Творцем усіх живих істот.

О царю, звідти вийшла магат-таттва — основний принцип — від нього ж, пізніше, з цього принципу, постала ахамкара — Я є, від цього ж — Я є, п'ять тонких елементів, таких як елементи твердости, текучости, повітря, тепла і простору прийшли. Від них їх фізичні прояви, як то земля, вода, вогонь, повітря і простір вийшли, разом з чотирма видами живих істот — джарайюджа — з утроби породжені; андаджа — з яйця породжені, сведаджа — з вологи породжені і удбхійджа — породжені з ґрунту. Це одвічний процес творення, що відбувається і продовжується.

Тепер послухай про цей процес творення, як я докладно повім його, відповідно до моєї спромоги і, як я чув од моїх старших. Слухання про це вшановує предків, а слухання пуран та легенд про всіх цих предків, чия слава нетлінна, дарує сталу долю, нескінченну славу, незаперечну перемогу, вище небесне щастя і тривале існування до тих пір, поки людина на цій Землі.

І, о царю Джанамеджайє, позаяк ти досконала особистість, здатна засвоювати те, що я говорю, я нині почну оповідати про рід Врішні, починаючи від створення живих істот.

Для того, щоб створити різні істоти, Парабрахма, Самосущий, спершу створив первинні води, де Апа (*вода*) вказує на п'ять великих елементів, в котрі він уклав сім'я його творчої сили. Він сам увійшов у первинні води випробувань згідно шруті, де Ану, в мантрі, лексично означає — наступне, згодом. Але тут це буде означати «в той час» — створюючи першочергові води, Він сам увійшов у них у вигляді свого творчого сімені... Води називаються «Нара», бо твоїм є основний принцип, що виник з Нараяни, з якого живі істоти також з'явилися; і позаяк Вседержитель спершу увійшов у води, він відомий як Нараяна, тобто Нара — вода; Нараянасья — з Нараяни; айянам — місце входу, оселя.

Занурене у воду, те сім'я творчості Парабрахми стало яйцем, що сяє золотистим відтінком. Самостворений же, чотириликий творець Брахма, сам вийшов із цього золотого яйця, золотого джерела, відтак, ми чуємо про нього, як про Сваямбху — Самопроявлений.

І цей бог, Творець-Брахма, залишався і розвинув себе в цьому золотому яйці протягом одного року, отже, Брахма також відомий як Хіраньягарбха — Один із золотої утроби. І він вийшов із нього, розділивши ту золоту шкаралупу на дві частини, де верхня половина стала небом, нижня половина землею, а проміжок між ними, як всеосяжний простір.

І Хіраньягарбха, Брахма, створив плаваючу землю на цих початкових водах; десять напрямків — даша діша — вісім напрямків кола, а також верхній і нижній напрямки; час — Кала; дар волі — манас; мову — вак; бажання і гнів — кама, кродха, все у межах розбитої шкаралупи, подібної до Всесвіту.

І бажаючи створити такого виду творення, тат рупам — де потомство виходить наживо з яйця; раті вішайєшу прітім; анда самана рупам; пінда шрішті — разом із анда-пінда-брахманда шрішті, з цих самих

чинників, а саме, часу, напрямків, мови, дару волі, бажання і гніву, тоді Брахма створив сім його дітей — брахма-манаса путри.

Потім, втіливши свій дар гніву, Брахма створив Рудру.

І, о нащадку Бгарати, навіть раніше створення цих семи марічи та всіх мудреців, Брахма створив ще один гурт дітей, названих кумари: Санака, Санандана, Санатана, Санаткумара, Сканда, Нарада й інші, які утримуються від подальшого творення, бо вони утримують свою енергію всередині себе з тим щоб мати змогу повністю зосередитися на Вседержителі. Тож, вони не приєдналися до гурту марічи та інших праджапаті у принесені потомства, в той час як марічи та інші мудрі праджапаті стали справжніми призвідниками повного творення.

Великі роди богів з'явилися від цих семи марічи та інших праджапаті. Ці мудреці є вмілими і оточені багатьма юрмами створених істот. Тоді, речуть, ці сім праджапаті створили богів, які мають споріднення з блискавками і громами, хмари, пряму веселку, розігнуту веселку, небоходів, трави і рослини парджанья — де парджанья є анупалакшана, показник для лікарських рослин і трав тощо. А потім вони принесли Ріґ, Яджур і Самаведи для здійснення жертвопринесень.

І чулисьмо, що Творець Брахма, створив богів зі свого обличчя, ману з грудей, людей з природження, а асурів, садхьїв з його ніг, де садхьї є древні небесні істоти, гідні ушанування, які чинять практику Вед, щоб задовольнити богів.

Оскільки його робота творіння не тривала гладко, один праджапаті з гурту сімох марічи та інших праджапаті, на ім'я Вашиштха, інше ім'я — Апава, роздвоїв своє тіло, ставши парою — чоловіком і жінкою. Жіноча основа цього праджапаті називається Шатарупа. Отже, Шатарупа народжена не з піхви, а створені обидва, чоловік та жінка, суть з різних форм. В залежності від тої жіночої форми, Шатарупа приймає вигляд подібно до корови, кобили й так далі, чоловіча ж половина Апави праджапаті, названа Сваямбху Ману, приймає чоловічу форму такого вигляду, як, скажімо, бики, коні і так далі, з метою подальшого розвитку такого роду видів. Праджапаті Апава, тобто, чоловіча половина Апави, а саме Сваямбху Ману, продовжував животворення різноманітних живих істот через Шатарупу і, таким чином, він залишався, пронизуючи землю і небо його силою.

Отже, всепроникний Вішну створив буття, назване Вірат — Всеосяжна особа — названа Апава праджапаті і цей Вірат або Апава праджапаті або Вашиштха, породив пурушу — означаючи чоловічу половину власної суті, який може породжувати живих — названу Сваямбху Ману; і, отже, це животворення, як відомо, приймає появу Ману — ману-антарам.

Оскільки Сваямбху Ману є наступником Апави, і його живе творіння слідує за безтілесним створенням Апави, назва часового кола манвантарам присвоюється епосі створення живих, рахуючи від Сваямбху Ману, і це також називають двітія манвантарам, або Апо манвантарам.

Як наслідок, той рушійний вайраджа пуруша, званий Сваямбху Ману, зародив живих істот. Позаяк це творіння, той наслідок від Нараяни до Сваямбху Ману є — або здійснюється без животворного процесу, воно зветься — породженням не з утроби. А створення, що йде до Сваямбху Ману — творення живих. (*під живими мається на увазі усе біогенетичне існування у всесвіті*).

Відтак, той, хто знає про найперше творення, здобуває бажані йому речі, довголіття, славу, багатство і сімейне життя так, як він воліє.

Так вістить перший розділ першої частини, названої Харівамшапарва,
в Харівамшапурані, продовженні Магабгарати,
що оповідає про першотворення.

ПОЯВА ДАКШИ

Розділ 2

Вайшампаяна продовжував:

Отже, та половина чоловічої сутности праджапаті Апави, який називається Сваямбху Ману, отримав Шатарупу, не з утроби, за свою дружину. Потім, о царю, Сваямбху Ману або Апава праджапаті, залишився, охоплюючи твердь дією своєї йогічної сили, а його дружина, означена Шатарупою, проявляє себе різноманітно відбитком йогічної сили Сваямбху. Далі, її блискучий чоловік Сваямбху або Апава, в його неймовірній покуті, яку він провів протягом десяти тисяч років, щоб спрямувати подальше творення, від Шатарупи породив живих істот. Тож, той Апава праджапаті, єдиний, названий Сваямбхува Ману, о володарю Джанамеджайє, коло часу, що складається з сімдесяти однієї юґи, епох, називаються на його честь, і відомі як Манвантара.

Потім Шатарупа народила сина на ім'я Віра від цього Вірати, Сваямбху Ману, а цей Віра зачав двох синів, названих Пріяврата і Уттанапада, від діви на ім'я Камья. Була там ще одна діва на ім'я Камья, яка є дочкою Кардами праджапаті. Ця дівчина пояла Пріяврату за свого чоловіка і породила чотирьох синів названих Самрат, Кукши, Вірат і Прабху — відтак, Віра має шість синів загалом.

Потім праджапаті Атрі прийняв Уттанападу за свого сина, а Уттанапада зачав чотирьох синів од діви на ім'я Сунріта, або ще її називають Суніта. Ця пишна діва, добре відома як Сунріта, є дочкою Дхарми. Сказано, ця дівчина насправді вийшла з кінського обряду (*Ашвамедха*) Дхарми, отже, вона є дочкою

Дхарми, і вона, сприятлива мати Дхруви також. Уттанапада праджапаті породив чотирьох синів дд цієї Сунріти, а саме: Дхруву, Кіртіманту, спокійного і зібраного хлопця Шиву, та Аяспаті.

І, о бгарато, Дхрува вчинив покуту на три тисячі божественних років, молячись за благо преславного Вседержителя. Задоволений його покутою, Брахма, найперший між праджапаті, дарував йому неперевершене і незмінне місце на небесному склепінні, піднесене більше ніж у семи-мудреців сузір'їв, Великий Віз. Воно зветься Дхрувамандала — небесне світило, Полярна зірка.

Спостерігаючи за чудовим досягненням і дієвістю аскези Дхруви, наставник богів та асурів, а саме, Шукра-ачарья, проспівав вірш на його честь: «Яка суворість ув аскезі, які знання в писаннях, яку рішучість цей Дхрува має, що сім мудреців стоять там, тримаючи його в своєму возі».

Дхрува породив двох синів на ім'я Шлішті та Бгавья, від його дружини пані Шамбху. А Шлішті породив п'ятьох бездоганних синів: Ріпу, Ріпунджайю, Пунью, Вріклу, Врікатеджу від його дружини на ім'я Сукчая. Від Ріпу ж, його дружина на ім'я Бріхаті народила найосяйнішого сина на ім'я Чакшуша. Потім з'явився син, названий Ману, у цього Чакшуши від його дружини на ім'я Пушкаріні, дочки Вірани. Від цього вельми осяйного Ману, який народився в роду Вірати, з'явилося десять синів видатної вдачі, від дружини Ману пані Надвали, яка, до речі, є дочкою великого душею Араньї. Уру, Пуру, Шатадьюмна, Тапасві, Сатьяван, Каві, Агніштута, Атіратра і Судьюмна — це дев'ять, а десятий з них Абгіманью. Вони відомі як сини пані Надвали. Від Уру, дочка Агні, пані Агнея, народила шість велесяйних синів, і це — Анга, Сумана, Кхьяті, Крату, Ангіираса і Гая. Від Анга, його дружина на ім'я пані Сунітха, дочка Мрітью, породила одного сина, якого звуть Вена. Але Вена спровокував найбільший гнів мудреців завдяки його блюзнірським справам, внаслідок чого мудреці прокляли його на смерть. Проте, мудреці розтирали руки Вени, з надією отримати його потомство, і в той час як мудреці таким чином терли, там з'явився володар Прітху, з правої долоні Вени. Побачивши Прітху, мудреці сказали упевнено, що «цей велесяйний хлопчик Прітху, буде відомим і славетним, та зробить людей щасливими». Неначе спалюючи супротивників, цей найперший кшатрій, Прітху, володіючи луком, обладунками та мечем, захищав цю Землю. І Прітху є найпершим серед царів, яких знову окропили через обряд Раджасуя, на якому з'явилися візники-сути, котрі оспівують славу царів та магадхи-сопілкарі, які співають хвалу царським родам, з ритуального вогню обряду Раджасуя Прітхи.

Для того, щоб добробут людей квітнув, о царю, цей Прітху об'єднав збори мудреців і богів, зробив Землю подібною дійній корові і доїв її; внаслідок чого Земля дала всі види земного багатства, не кажучи вже про рясний урожай — але, як це сталося, послухай. Коли зібралися духи, данави, гандхарви, апсари, наги, якши, разом з деревами і горами, узявши посудини для доїння і доїли Корову-землю, Земля дала молоко, виробляючи згідно їхньої потреби, й усі вони відчували, що їхні засоби для існування невичерпні. Тобто, сказано, Прітху зібрав усі потреби землян заспокоєнням Матері-землі. Прітху мав двох доброчесних синів, Антардхі та Паліту, Антардхі породив сина на ім'я Хавідхана від його дружини на ім'я пані Шикхандіні. А дочка Агні, пані Дхішана, народила шість синів від Хавідхани. Їхні імена: Прачинабархі, Шукла, Гая, Крішна, Враджа і Аджина. І, о великий царю Джанамеджайє, тому благочестивому праджапаті Прачинабарсі пощастило більше, ніж його батькові Хавідхані у зростанні людей і мистецтві правління.

О Джанамеджайє, коли священну траву викладали на землі, кінцями розташовану на схід, у своїх ведичних обрядах, то трава виглядала розстеленою по всій Землі, що вказує на широту його панування на Землі, й, отже, він відомий як благочестивий Прачинабрахі. І після тривалої покути, той володар і цар Прачинабрахі одружився з дочкою Океану, на ім'я пані Саварні. І пані Саварні народила десять синів Прачинабрасі, а цих десятьох синів називають загально — прачетаси, досвідчені стрільці з лука. Це братерство десяти мало спільну освіту в обов'язку і діяннях, і в певний час вони вчинили сувору аскезу протягом десяти тисяч років, занурені в океанічні води. І коли ці десять братів поринули у їхні аскези, Земля стала незахищеною, бо їй не вистачало захисника, відтак, Земля поросла деревами так густо, що стала безвітряною, через що люди почали гинути. За десять тисяч років дерева поросли над головою і повітря припинило рух, після чого живі істоти постали неживими. Помітивши це становище аскетичним чуттям, всі десять прачетасів люто задули повітрям, як також і вогнем з їхніх облич. Тоді те повітря висушило і вирвало з коренем ці дерева, в той час як вогняне полум'я спалило їх. Тож, ті проросли дерева загинули. Бачачи нагле згасання дерев у невпинному способі, цар рослинности Сома або Чандра — верховне божество Місяць, який також зветься Раджа — цар, підійшов до десятьох братів прачетасів і мовив до них так: «Всі ви, о царі-прачетаси, чи не могли б ви, будь ласка, стишити свій гнів. О сини Прачинабрахи, ви майже оголили Землю від її дерев. Тепер нехай палаючий вогонь і руйнівне повітря вгамуються!». Так почав був Сома і порадив прачетасам: «Ця дівчина, мов діамант серед красунь, є дочкою рослинности, і я обізнаний про майбуття, я утримував і плекав її в утробі моїй. Та, яка створена рослинністю, на ім'я Маріша, і о шляхетні прачетаси, вона продовжує збільшення місячної династії, і ви приймете її за дружину. Ви можете породити праджапаті на ім'я Дакша від неї, поєднуючи половину вашої життєвої сили і половину моєї. А той Дакша буде палаючим наче вогонь і він відновлюватиме людей на цій Землі, яка майже спалена йогічним вогнем!». Так сказав Сома прачетасам.

Тоді прачетаси, дослухавшись слів Соми, Місяця, стишили свій гнів на дерева і узяли Марішу за їх загальну дружину, за обрядом. Потім, о царю Джанамеджайє, всі десятеро прачетасів зоряно запліднили Марішу й од неї вони породили велесяйного праджапаті на ім'я Дакша, який з'явився з тіні душі Соми,

Місяця. Пізніше Дакша-праджапаті почав породжувати тих живих істот, які можуть збільшувати спорідненість Місяця. Він також породив недвижних, движних, двоногих і чотириногих. І тоді він створив жіночу стать, передбачаючи необхідність приймати сім'я. І той володар Дакша дав десять із цих жінок Дхармі; тринадцять Кашьяпі-праджапаті; а решту, двадцять сім з них, цареві Сомі, Місяцю; тож, ці двадцять сім жінок носять імена сузір'їв, як Ашвіні, Бхарані, Кріттіка тощо. Й од цих жінок, і відповідно чоловіків, богів, птахів, зміїв, корів, дайтьїв, данавів, гандхарвів, апсар — з'явилася, відтак, безліч інших живих істот різних видів.

Тоді Джанамеджайя запитав Вайшампаяну:

О мудрецю, раніше ти розповідав про покоління девів — данавів — гандхарвів — ракшасів шляхетному душею Дакши. І, о велесяйний мудрецю, ти сам казав, що Дакша вийшов з великого пальця правої руки Брахми, а його дружина з великого пальця лівої руки. Але, як же Дакша став сином прачетасів ще раз і, як Дакша будучи онуком Соми, Місяця, став тестем цього Соми. Це мої сумніви. І, о брахмане, будь прихильним до мене, розвій цей сумнів мій.

Вайшампаяна відповів так:

О царю, народження і смерть є послідовними чинниками для живих істот. Вчені та мудреці не введені цим в оману. І, о царю, ці Дакша й інші, приходять до буття і йдуть юґа за юґою, чим вчені не переймаються. Точно так само, хто перший і хто наступний — теж не вважається попереднім. Покути та їх вплив використано як головний чинник. Отже, о царю, той, хто приходить довідатися про створення нерухомого і рухомого Всесвіту завдяки Дакши-праджапаті, буде гараздувати, з величезною родиною, поки він знаходиться на Землі й досягне небес наприкінці.

Так вістить другий розділ першої частини, названої Харівамшапарва,
в Харівамшапурані, продовженні Магабгарати,
що оповідає про появу Дакши-праджапаті.

ПОЯВА ГАНІВ (*гуртів*) МАРУТІВ

Розділ 3

Джанамеджайя мовив:

О Вайшампаяно, будь ласка, повідай мені докладно про народження девів, данавів, гандхарвів і ракшасів.

Вайшампаяна повів:

О царю Джанамеджайє, за часів старого Сваямбху, Брахма наказав Дакші-праджапаті: «Ти породжуй...», — і як то Дакша зробив це, я зараз поясню, слухай.

Спершу Дакша-праджапаті породив живі істоти, як то: ріши — деви — данави — якши — кіннари — гандхарви — бухти — пішачи й інші, і як то: птахи, тварини, рептилії тощо; не живородним чином, лише силою його духовної влади.

Але, позаяк ці купи створених істот не розмножувались, внаслідок міфічної люті Магадеви на Дакшу, що було раніше, то праджапаті Дакша подумав про те, як живих істот можна розмножити. А тоді, на виконання другої думки, заради створення людей, він узяв дочку одного на ім'я Вірана-праджапаті, пані Аскіні, за свою дружину і від неї, велеобітної, незрівнянної і, яка може захистити світи собою, він почав породжувати живих. Потім цей могутній Дакша-праджапаті породив п'ять тисяч синів, названих правардхаки, чи інакше харьяшви, від цієї пані Аскіні, дочки Вірани. Побачивши цих вельми щасливих п'ять тисяч синів Дакши, а саме харьяшвів, які збиралися породити власне потомство, божественний мудрець Нарада, солодкомовний, повчав їх винятково мирським міркуванням, лише б змінити їх ставлення до подальшого розмноження і лише б спрямувати їх до Вседержителя, але він, зробивши так, лиш отримав згубне прокляття від Дакши. Кого Парамештхі Брахма створив як його краще потомство, а саме, мудреця Нараду, того, сам мудрець Кашьяпа породив був через дочку, подібну молодшій, більш юній зовиці Дакши, через прокляття Дакши Нараді.

Раніше Брахма сам породив Нараду. Знову ж таки, той кращий божественний мудрець Нарада мав з'явитися від пані Аскіні, дочки Вірани-праджапаті, через прокляття Дакши Нараді. Аскіні є останньою сестрою дружини Дакши. Вважаючи цю останню зовицю, а саме Аскіні, за його власну дочку, Дакша віддав її Кашьяпі-праджапаті за дружину. Отже, Кашьяпа також став, подібно Брахмі, творцем Наради, бо він батько Наради в іншому випадку. Ці п'ять тисяч синів Дакши, відомі як харьяшви, були розчаровані у мирському житті завдяки Нараді, який вмовляв їх промовами внутрішньої сутности. Таким чином вони були втрачені для світу через їхнє прагнення шляху до Вседержителя. Немає ніяких сумнівів щодо цього. Тоді, відважний Дакша постав супроти Наради, підтверджуючи знищення його, в результаті чого Брахма, зібравши збори мудреців до себе, відправився до Дакши й просив його, аби не нищив Нараду. Тоді мудреці, прийшовши разом із Брахмою, уклали угоду між Брахмою і Дакшею, через яку Дакша сказав Брахмі: «Твій син Нарада повинен стати моїм онуком, з'явившись од моєї дочки, як останній у зовиці». І Нарада погодився на це. Тоді, в той час як Дакша віддав тринадцять своїх власних дочок мудрецеві Кашьяпі за дружин, він також дав свою дочку, як останню зовицю мудрецеві Кашьяпі, і Нарада знову народився у неї, побоюючись прокляття Дакши.

Джанамеджайя запитав:

Як великий мудрець Нарада зміг звільнити синів праджапаті Дакши — це я хотів би почути?

Вайшампаяна відповів:

Коли велесильні сини Дакши, харьяшви, збиралися породити подальше потомство, то мудрець Нарада підійшов і сказав їм:

Нарада мовив:

«Що за дитячість у вас? Ви не знаєте довжині та ширині, чи то глибини Землі на якій ви хочете плодити. Натомість, о спадкоємці прачетасів, ви приступили до подальшого продовження роду. Але як?».

І вони, сини Дакші, харьяшви, підпавши під вплив слів Наради, слів внутрішньої сутности, рушили в усіх напрямках, безладно шукаючи Вищу душу. Вони залишилися віддаля, без їжі, а згодом з'єдналися у Вищому. Вони не повернуться навіть сьогодні, як не повернути річок коли ті плинуть ув океан. Коли ці п'ять тисяч синів, харьяшви, таким чином були втрачені, то син прачетасів, Дакша, в чергове породив тисячу синів, названих шабалаашви, від пані Аскіні, дочки Вірани. Коли ж ця тисяча синів Дакші, шабалаашви, також подумали про розмноження, то мудрець Нарада знову прийшов і повчав їх теж, як він колись повчав їхніх старших братів. І всі вони зібралися і сказали один одному: «Те, що цей великий мудрець сказав — правильно. Ми повинні йти шукати місцезнаходження наших братів. Немає сумнівів у цьому. І дізнавшись все про Землю, тоді ми зможемо зручно породити додаткові види!». І шабалаашви також відправилися шляхом своїх старших братів, у всіх напрямках, і навіть сьогодні вони не повернулися, як не повернути річок, що одного разу рушили до океану.

Дакша розлютився, коли шабалаашви також загубилися і він сказав так: «Я вчиню загибель Нараді й він повинен страждати — ув'язнений, підлий, в утробі. З тих пір з'явилася приказка — «Братові не слід іти на пошуки свого брата». Отже, о царю, мудрому не слід робити так, бо переслідувач миттєво заблукає. З'ясувавши, що друга частина його синів, шабалаашви, також втрачена, Дакша-праджапаті тоді породив шістдесят дочок від пані Аскіні, дочки Вірани, припускаючи, що Нарада не зможе прихилити дівчат до внутрішньосутністного вчення. Так чулисьмо! Тоді, о Джанамеджайє, спадкоємцю Куру, благочестивий Кашьяпа-праджапаті й Сома, і Дхарма, а також подібні деякі інші мудреці, побралися з тими шістдесятьма дочками Дакши. Дакша віддав десять своїх дочок Дхармі, тринадцять Кашьяпі-праджапаті, двадцять сім Сомі, чотири Аріштанемі-праджапаті, дві синові Бхрігу, дві Ангірасу, дві мудрецеві Крішаашві. Тепер довідайся імена тих наречених, яких нині я назву. Десять наречених Дхарми: Арундхаті, Васу, Ямі, або, Джамі, Ланґха, Бхану, Марутваті, Самкалпа, Мухурта, Садхья і Вішва. А тепер слухай про їх потомство. Леді Вішва народила вішвадевів. Ці вішвадеви не вся безліч усіх богів, але основа з десяти богів, які навмисно викликаються під час обрядів до духів — пітріяга, шраддха кала, похоронний час, і вважається, що вони входять у візок похоронних обрядів — шраддха аґрам — вони суть васу, бандхи, Крату, дакши; Кала, ками; Дхурі, вірочани; Пурурава, адрави.

А пані Садхья народила богів під назвою садхьї. Це сонм перших богів, підтверджених від чанд з Вед, для читання і розповсюдження Вед, і пізніше зникли з Ведами.

Пані Марутваті породила марут-ванта-марут-гана. До них відносяться: Аваха, вітер названий цим ім'ям, який поширюватиметься в хмарах, блискавках, дощах, метеорах; Праваха, вітер у сонячній орбіті; Самхава, вітер у місячній орбіті; Удваха, вітер у галактиках; Віваха, вітер у планетарних орбітах; Паріваха, вітер ув орбіті Семи Мудреців; Вараваха, вітер у північних полярних краях. Вони інакше називаються по іменах Гагана, Спаршана, Ваю, Аніла, Прана, Пранешвара, Джива. Кожен з марутів-богів має соратників із семи марутів, відтак, їх сорок дев'ять є, в цілому.

Пані Васу породила васу. Ці васу докладно описані в наступних рядках, Бгішма є одним із них. Пані Бхану породила бханів. Пані Мухурта породила богів під назвою мухуртаки. Пані Ламба, ще названа Лаґха, породила бога на ім'я Ґхоша — бог, споріднений із мантрами — мантра-абгімані аевата; а пані Ямі, названа ще Джамі, яка сама є верховним божеством для зміїних стежок і густих лісів, породила богиню на ім'я Нагавітхі або Накавітхі (*нака — небо; вітхі — шлях*); богиню, яка має спорідненість зі звивистим шляхом, що веде на небо.

А від пані Арундхаті все земне харчування, як то пряжене масло, худоба та лікування тощо з'явилися. Від пані Самкалпи з'явилися всюдисущі душі названі самкалпа, бажання — божество, яке має тотожність із волею. А від дочки Ямі, на ім'я Нагаватхі, з'явилося божество назване Врішаламба, яке у більш пізній час стало божеством рясного отримання плодів, або, яке спонукає йти істот до Вседержителя. Ті, яких було віддано Сомі, о царю, всі вони добре відомі як сузір'я — дружини Соми, або Місяця.

Тепер, докладно про цих високих розглянутих осіб, які передують цим зіркам-дружинам Соми і, які відомі, як вісім васу. Апа, Дхрува, Сома, Дхара, Аніла, Анала, Пратьюша і Прабхаса, сини пані Васу, і вони вважаються сонмом під назвою аштавасу, вісім васу. Також, син Апи є невпинним — шрама шранта — святий Вайтандья. А син Дхруви є Кала, Час, який обчислює життя мирських істот і, отже, він відомий як Джаґанніянта — самовладець світу. Син Соми, благочестивий Варча, блискучий, чиїм благодіянням живі істоти отримують зовнішній блиск для їхнього тіла. Син Дхари, Дравіна, який є носієм спалених жертвопринесень. І Дхара від його другої дружини на ім'я пані Манохара, зачав Шиширу, Прану і Раману. І Аніла мав двох синів од своєї дружини пані Шиви, які є Маноджава, велешвидкий розумом, і Андавіджнатаґаті, той, чий шлях невідомий.

Сином Агні, Бога вогню, є вельми славний Кумара, або Сканда, або Картікейя, який виник у саду з рослин гравілати (*herba benedicta*) з довгими стеблами. Пізніше Кумари, його три молодших брата названі Шакха, Вішакха і Найгамейя, також народилися від Агні. Оскільки Кумара годувався від шести зірок названих Кріттіки, він також називається Картікейя. І він також називається Сканда або Санаткумара. А Агні породив кожного з чотирьох синів з однієї чверті свого сяйва.

А васу названий Пратьюша, породив одного сина на ім'я Девала і одну дочку на ім'я Рішті. Цей же Девала породив двох синів, догідливих і добросердих. Була ще сестра Вашиштхи, названа Брахмакаріні, найкраща жінка, яка придбала йогічну трансцендентність і відсторонено пройшла повз світ. Вона дружина восьмого васу Прабхаси. І праджапаті на ім'я Вішвакарма, вельми благий і відомий творець, народився у цієї пані Брахмакаріні від Прабхаси. Він є будівничим богів, який розробив багато будівель для богів і таким чином він став найпершим з будівничих. Той найкращий серед усіх розробників, створив прикраси для всіх богів і він також розробив літаючі колісниці для всіх них. А люди розвинулися отримавши будівничу науку від нього.

Освячена її власною покутою і з милості Магадеви, дочка Дакши-праджапаті і дружина Кашьяпи-праджапаті, пані Сурабхі, створила одинадцять рудр. Крім цих одинадцяти рудр, Аджайкапад, Ахірбудхнья, Твашта і Руда є також потомством Сурабхі, а сином Твашти є велеславний Вішварупа.

О царю, одинадцять рудр це: Хара, Бахурупа, Трьямбака, Апараджита, Врішакапі, Шамбху, Капарді, Райвата, Мріґавьядха, Сарпа та Капалі. О царю, пурани речуть, що ці одинадцять велесяйних рудр, проявляючи себе різнобічно, всепроникають тонкими тілами в усі недвижні та движні істоти й, відтак, вони стали наглядачами трьох світів.

І, о царю, тепер послухай про дружин Кашьяпи-праджапаті та їхнє потомство, як я поясню. Його дружини: Адіті, Діті, Дану, Аріштха, Сураса, Кхаса, Сурабхі, Віната, Тамра, Кродхаваша, Іра, Кадру, Муні. У попередньому Колі часу названому славною Какшуша-манвантарою, раніше було дванадцять кращих богів, названих тушити. В кінці цього Кола часу, Какшуши, і на початку Кола часу Вайсвасвата, вони зібралися разом, щоб обговорити їхнє майбуття на службі живим істотам. І вони сказали це один одному.

Боги-тушити обговорювали між собою:

«Давайте швидко, о боги-тушити, ми проникнемо в пані Адіті і народимося в майбутньому Колі часу Вайсвасваті, який буде підхожим для всіх нас!».

Так мовили боги-тушити один одному. По такім рішенні, всі ці дванадцять богів-тушитів прийняли народження у дочки Дакши, Адіті, від сина Марічи, тобто Кашьяпи, наприкінці Какшуша-манвантари.

Потім Вішну (*Трівікрама, Вамана*), Шакра (*Індра*), Арьяма, Дхата, Твашта, Пуша, Вівасван, Савіта, Митра, Варуна, Амша і велесяйний Бхага — ці дванадцятеро вийшли з Адіті і були названі двадаша-адітьї, дванадцять самосяйних сутностей. Так чулисьмо. Кажуть, що ці боги, які існували в якості богів-тушитів у Какшуша-манвантару, відродилися в дванадцятьох адітьях, у Вайсвасвата-манвантару. Двадцять сім найрозкішніших зірок, які, як кажуть, є дружинами Соми, породили усілякі мерехтливі зірочки. Вчений Аріштханемі, крім того, що мав багато інших нащадків, зачав шістнадцять дітей од зазначених чотирьох дружин, як то Відьют та інші. А ті, які народжені у Пратьянгіраса, стали чудовими Рік-гімнами Рігведи здобуваючи високе визнання мудреців-брахманів. А потомством царственого мудреця Крішаашви є зброя нападу. О, мій любий царю, таким чином ці тридцять три групи девів знову виникатимуть після завершення однієї тисячі кальп, як діти Всемогутнього. О царю, так само як сонце підіймається і опускається в небі, так ось, речуть, що й ці боги також закінчують відтворенням. Отже, хоча їх душі й вічні, їх сутності будуть відроджуватися ера за ерою.

Пані Діті, інша дружина Кашьяпи, зачала кілька синів, названих Хіраньякашипу і мужній Хіраньякша, до того ж, дочку по імені пані Сімхіка, на якій Віпрачитті одружився. О великий царю, виник сонм з десяти тисяч вельми могутніх синів, відомих як саймхікейї, або сімхікейї, од цієї пані Сімхіки. А їхніх синів і онуків сотні й тисячі, речуть, незліченна безліч. Нині ж, о великий царю, слухай про потомство Хіраньякашипу. Хіраньякашипу, велемогутній, породив чотирьох синів: Анухраду, Храду, Прахраду, а Самхрада четвертий. Сином Хради є Храда. Сини Самхради: Сунда і Нішунда. Сини Анухради: Аю, Шибі й Кала. Син Прахради — Вірочана, а син Вірочани — Балі. О царю, синів Балі сотня, і починаючи зі старшого, на ім'я Бана, деякими з них є: Дхрітараштра, Сурья, Чандра, Індратапана, Кумбханабха, Гардабхакша і Кукши. Велегрізний Бана є найстаршим із них усіх і приємним для бога Шиви Пашупаті, бо у більш ранній час, Бана молився задля милості цього володаря Умапаті, благаючи, «я завжди йтиму обабіч тебе!», і він отримав це. І Бана породив Індрадамана від пані Лохіти, а Індрадамана породив сотні й тисячі родів асурів.

Синів Хіраньякши п'ятеро, вельми начитані й дуже сильні, і вони, які мордують живих істот, є: Джхарджхара, або Джхарджхала, Шакуні, Бхутасантапана, Маганабха, Вікранта, Каланабха.

Пані Дану ж, третя дружина Кашьяпи-праджапаті, породила сотні вельми доблесних асурів, суворих у покутах і зухвалих у нападі. Я розповім тобі про деяких найважливіших серед них. Ці важливі асури: Двімурдха, Шакуні, Шанкушира, Вібху, Шанкукарна, Вірабха, Ґавештхі, Дундубхі, Айомукха, Шамбара, Капіла, Вамана, Маріці, Магхаван, Шанкушира (*повторення?*), Вріка, Вікшобхана, Кету, Кетувірья Шатахрада, Індраджит, Сарваджит (*Сатьяджит*), Ваджранабха, Маганабха, Вікранта, Каланабха, Екачакра, Магабаху і велемогутній Тарака, Вайшванара, Пулома, Відравана, Сварбхану, Врішапарв, Тунда, Сукшма, Атічандра, Урнанабха, Магаґірі, Асілома, Кеші, Шатха, Балака, Мада, Ґаґанамурдха, Кумбханабха, Прамада,

Мая, Купатха, Хаягріва, Вайшріпа, Вірупакша, Супатха, Хара, Ахара, Хіраньякашипу і той, хто знає незліченну кількість майїв — Шамбара; Шарабха, Шалабха і могутній Віпрачитті. Всі ці сини Дану походять од Кашьяпи-праджапаті. І о царю, незліченними є могутні сини й онуки синів пані Дану, коли вони гараздували, аж кишіли. Проте, серед них один, що звався Віпрачит, чи пак — Віпраджит, є найважливішим.

Сварбхану породив трьох дівчат: Упаданаві, Хаяшира і Прабха від пані Пуломи, а Врішапарва породив дівчину по імені Шарміштха.

Вайшванара породив двох дівиць на ім'я Пулома і Каліка, яких узяв велемогутній Марічи, який вже мав безліч потомства, і породив шістдесят тисяч дітей, радість роду Данава; крім того, є гурт в одну тисячу і чотириста синів породжених Марічи через його велику покуту. Всі ці шістдесят одна тисяча чотириста данавів мешкали у місті Хіраньяпура. І ця шістдесят одна тисяча чотириста данавів, жителів Хіраньяпури, відома по їх материнській ознаці, і називаються пауломи-калакейї. З милості Брахми вони мали дарунок не бути вбитими навіть богами, але вони загинули від рук Савьясачина, чи пак — Арджуни, під час останньої війни.

Пані ж Прабха зачала Нахушу, як її сина; сином же пані Шачи є Шрінджайя; пані Шарміштха породила сина на ім'я Пуру, а пані Упаданаві її сина на ім'я Душьянта. Потім інші, дуже могутні і вельми жорстокі данави з'явилися завдяки шлюбам з дайтьями і данавами, серед яких вельми зухвалі сини пані Шимхіки, народжені від відомого данава на ім'я Віпрачит, заслуговують на увагу. Тринадцять неприборканих данавів, відомих як саймхікейї, прийшли несучі ім'я своєї матері в якості ознаки і вони це: Вамша, Шалья, Набха, Ватапі, Намучі, Ілвала, Свасріма, Анджика, Нарака, Каланабха, Шука, Потарана, Ваджранабха. А Раху, нищитель Місяця й Сонця, є старшим.

Синами Хради є Мукаасура і Тухундаасура. В той же час, Сунда породив данавів названих Маріча, Шивамана і Шуракалпа від данаві Татаки. Це найкращі данави, які збільшили потомство пані Дану, а їхні сини й онуки розмножилися сотнями й тисячами. Дайтья ж на ім'я Самхрада, син Хіраньякашипу, породив три по десять мільйонів синів названих ніватакавачи, вельми непереборних, піднесених аскетів з високими душами, які живуть у Маніматіпурі, котрі побили були девів, але Арджуна розтрощив і знищив їх усіх.

І, речуть, що пані Тамра, дружина Кашьяпи-праджапаті, породила шість велеобдарованих синів, а саме: Какі, Ш'єні, Бгаші, Сугріві, Шучі, Ґрідхріку. Какі породив ворон, сов та сичів; Ш'єні породив яструбів; Бгаші — перепелів; Ґрідхріка грифів; Шучі породив водоплавних птахів; а Сугріві породив коней, верблюдів і мулів — й усі вони відомі як потомство Тамри.

Пані Віната породила двох славетних синів, Аруну і Гаруду. З цих двох, Гаруда, великий справами, став володарем птахів. А пані Сураса породила тисячі велемогутніх зміїв з численними каптурами, які можуть подорожувати навіть у небі. Пані Кадру також породила безліч змій з багатьма каптурами, які завжди схилялися перед владою Гаруди. Серед цих кількох змій з багатьма каптурами, важливими є Шеша, Васукі й Такшака. Іншими, велекаптурними зміями, синами пані Кадру, є: Айравата, Магападма, Камбала, Ашватара, Елапатра, Шанкха, Каркотака, Дханамджайя, Маганіла, Магакарна, Дхрітараштра, Валахака, Кухара, Пушпадамштра, Дурмукха, Сумукха, Шанкха, Шанкхапала, Капіла, Вамана, Нахуша, Шанкхарома, Мані та інші. А Гаруда змусив їхніх синів і онуків його молити. І є гурт з чотирнадцяти тисяч зміїв, які їдять своє власне потомство. Знають цей гурт як кродхаваша, в якому усі зі смертоносними іклами.

Гори, що виникають на Землі, гори з крилами і зростаючі підводні гори — ці три види гір названі дітьми Дхари. Пані Сурабхі породила корів і буйволів; пані Іра породила рослини, ліани, паростки та трави всякого виду. А пані Кхаса породила якшів і ракшасів; в той же час пані Муні породила апсар, а пані Арішта породила високих, самопроявлених і могутніх гандхарвів. Ці нерухомі і рухомі істоти є нащадками Кашьяпи, чиї сини і онуки гараздували сотнями й тисячами. Це творіння відоме як, о ваша величність, сварочиша манвантара сарга.

Далі, у Вайсвасвату-манватару Варуна визначив ведичний обряд спрямований на захист, в якому жертвопринесення проводиться в обрядовому вогні Брахмі, спрямовуючись на його прихильність для розвитку людського роду. Давайте нині говорити про це.

Перш за все Брахма породив сім брахма-ріши, як своїх дітей і визнав їх як своє власне потомство. Останні, о бгарато, зменшили потомство пані Діті, коли виникла котора між девами і данавами, коли деви винищили данавів. Але за її прислужування мудрецеві Кашьяпі, він змилостивився і надав їй дарунок. Тож, пані Діті шукала дарунку від Кашьяпи кажучи: «Я повинна мати обдарованого сина, який зможе вбити Індру!». І дав їй Кашьяпа той сильний дарунок, кажучи: «Ти народиш сина, який буде здатний усунути Індру, за умови твоєї жагучої покути протягом ста років з належною найбільшою чистотою!». Довідавшись про це вона ходила в тяжі дарованій Кашьєю, і залишалася у цілковитій чистоті. Отже, Кашьяпа, який породив високі численні юрми богів, запліднив її своїм вражаючим сяйвом, недоступним і непорушним навіть богам, і пішов звідти, щоб продовжити свою аскезу на високих горах. У той же час непохитний Індра, який завжди спостерігає за відхиленнями, знайшов ваду у її покуті, як раз перед завершенням її сторічної обітниці. Якось пані Діті лягла спати не помивши ніг і тоді Індра увійшов в її лоно своєю зброєю-блискавкою і викликав сонливість в ній. Потім Індра розсік її плід на сім частин своєю перуницею, в той час як вона вельми голосила, коли її плід так різали на шматки. Й Індра неодноразово мовив: «Ма руда, ра руда!» — «Не плач, не плач!». Знову той нищитель ворогів, Індра, люто розрізав кожен шматочок плоду на сім своєю зброєю-перуном, й усі сорок дев'ять частин цього плоду пізніше стали богами названими

марутганами, позаяк Індра уголос промовляв: «Ма руда» (*ма+рут = марут*), й усі вони стали помічниками того ж Індри — на прохання їх матері. І коли створені істоти розмножувалися, о Джанамеджайє, Шріхарі призначив праджапаті на кожній ділянці, для того, щоб збагатити виблискування самосяйних богів. І, о бгарато, той Шріхарі зробив Прітху першим правителем, і з тих пір царі й царства ведуться.

Тож, Шрі-Харі є Пуруша — Найперша Особа; Віра — Всемогутній; Крішна — втілення Крішни; Джишну — Всепереможець; точно так само Він сам є Парджанья — Медха — розум; Тапана — Приголомшливий — Сонце; Ананта — Авьякта — Нескінченний; і Він сам є Праджапаті — незалежно від кола можливих діянь.

О найкращий серед бгаратів, хто знає про це створення істот у всій повноті, разом з легендою про народження ганів марутів, той не має страху перед переродженням, як таким, де є питання про страх перед його досягненням вищих світів.

Так вістить третій розділ першої частини, названої Харівамшапарва,
в Харівамшапурані, продовженні Магабгарати,
що оповідає про появу ганів марутів, богів вітру.

ПОЯВА ПРАВИТЕЛЯ ПРІТХУ

Розділ 4

Вайшампаяна сказав:

Для призначення Прітху, сина Вени, правителем Землі, прабатько Брахма тоді призначив — адхіштатра (*Адхіштітатрі девата*) — божеств, покровителів царів, чи кажуть, головуючих божеств, для певних сфер, з якими вони пов'язані. Сома (*Чандрамас*), також названий Місяць — створений як божество-опікун для брахманів, повзучих рослин, зірок, планет і для аскези та ведичних обрядів. Варуну зроблено покровителем усіх вод, від дощових крапель до океанів, в той же час Кубера, син Вайшравани, є божеством усіх земних царів. Тоді як Бріхаспаті є божеством богів, в той же час Шукрачарья, нащадок готри Ангіраса, головний для нащадків брахманів. Далі, Вішну було зроблено божеством адітьїв; в той час як Бога вогню для васу. Дакша для праджапаті; Васава, чи пак — Індра, для марутів; а велепотужний Прахлада для дайтьїв і данавів. Син Вівасвана, Яма, є божеством для духів; а Нараяна є божеством шістнадцяти матріархальних богинь (*шодаша матріки*), для вратів (*релігійні обряди*) для мантрів (*гімнів*), корів, якшів, ракшасів, земних царів і для божеств названих садхьї. А потім, той, хто отримав бика в якості свого прапора — Врішабха дхаваджа — названий богом Шивою, зроблений був опікуном рудрів. І той власник тризуба, бог Шива, також став богом-опікуном усіх творців бухтів і пішачів; в той час як Віпрачитті став божеством усіх данавів. Гімалаї стали богами-опікунами для всіх гір; Океан же для всіх річок. А наймогутніший з могутніх, Ваю, Бог вітру, став божеством для чудових речовин і їх руху, а саме дев'ятнадцяти марутів; крім того, Ваю є богом-опікуном для безтілесних істот, що існують у повітрі, і навіть тілесних істот, як ось ми. Чітраратха — божество гандхарвів; велекаптурний змій Васукі, для всіх нагів, зміїв; велекаптурний Такшака, для всіх шарпів, рептилій.[1] Айравата для всіх слонів; Уччайхшравас для всіх коней; а Гаруда для всіх птахів. Лев — опікун тварин, для диких звірів; бик для корів; а дерево плакша — хвилястолиста смоківниця,[2] — є опікуном для дерев ванаспаті — дерев, що плодоносять без квітів. Парджанья став владикою океанів, річок, дощових хмар і осяйних сонячних променів. Для всього різноманіття рептилій, Шеша є божеством, в той час як Такшака є владикою всіх інших рептилій, що повзають на животі — шаріішріпів. Бог кохання Кама, став божеством для гандхарвів і апсар; А рік, Самаватсара — божеством усіх сезонів, місяців, днів, двотижнів, ночей (*кшапа*), точок у часі (*мухуурта*), днів, перетинів часу (*парва*), а також для кала, кашта, ґаті, айяна, ґаніта, йога, каранів — тобто, для даних розрахунку астрономічних дат, а також для переміщення південного і північного сонцестояння, затемнень тощо.

На позначення виділених володінь у такий спосіб, той прабатько Брахма послідовно почав встановлювати охоронців напрямків — дікпалів. Тож, Судханва, син Вайраджа-праджапаті, призначений на східну чверть; Шанкхапада, син Кардама-праджапаті, на півдні; так само, син Раджаса, на ім'я Кетуманта, на заході; а Хіраньярома, син Парджанья-праджапаті, настановлений опікуном-хранителем північного напрямку. І навіть сьогодні ці охоронці напрямків, з почуття обов'язку, охороняють усі землі з семи континентів і гір, разом з їх околицями. І, о царю Джанамеджайє, ці співправителі, від Соми до Парджаньї, окропили Прітху на царювання в Раджасуя Язі, як було закріплено в писаннях, як-то Веди та інші. Пізніше, коли манвантара, епоха велеблискучого Какшуша Ману, названа Какшуша-манвантара, закінчилася, прабатько Брахма зробив Вайсвасвату Ману правителем Землі, внаслідок чого ця епоха, манвантара, називається Вайсвасвата-манвантара.

Якщо ти хочеш продовжити сумлінно слухати ці урочисті і сприятливі легенди, які закріплені в пуранах і збільшують власну славу особи, та гарантують місце на небі, то я продовжу подальше оповідання.

Джанамеджайя запитав:

О Вайшампаяно, будь ласка, докладніше про появу правителя Прітху і про те, як ця велика людина доїла Землю. Будь ласка, докладно щодо того, як духи, боги, великі мудреці, дайтьї, наги, дерева, валуни, пішачи, гандхарви, брахмани, ракшаси й інші великі істоти доїли Землю. Який вид доїльних посудин вони тримали? Який вид телят вони використали? Яке молоко вони отримали? Хто доїв, і що? Крім того, яка

причина для тих великих мудреців розлютитися, в наслідок чого вони потовкли долоні Вени, батька правителя Прітху?

Вайшампаяна відповів:

О хлопчику, Джанамеджайє, нині я розповім про Прітху, сина Вени, докладно. Проте, слухай це пильно і уважно. Ця оповідь, о царю, не спрямована на того, хто нечистий, зловмисний, розпусний учень, невірний і негідний. Зараз ти можеш докладно почути цей випадок про Прітху, сина Вени, слухання якого веде до небес, збагачує славою і довголіттям, дарує заслугу, і, який відповідає ведичним висловам. І той, хто слухає це після того, як вшанує брахманів, не замислюватиметься про правильність і зловживання у своїх діях, тобто, він не думатиме, що він учинив деякі зловживання і не підноситиме себе в думці, наче все, що він зробив є правильним, але стверджуватиме собі, що він виконав свій обов'язок.

Так вістить четвертий розділ першої частини, названої Харівамшапарва,
в Харівамшапурані, продовженні Магабгарати,
що оповідає про появу правителя Прітху.

ЛЕГЕНДА ПРО ПРАВИТЕЛЯ ПРІТХУ

Розділ 5

Вайшампаяна вів далі:

Колись був праджапаті названий Анга, який з'явився в роду мудреця Атрі, захисник дхарми. Цей Анга, рівний мудрецеві Атрі. З'явився син у цього Анги-праджапаті, на ім'я Вена, який сам досяг успіху в питаннях дхарми. Цей цар Вена прийняв народження від дочки Смерті, пані Сунітхи і праджапаті Анги. Відкидаючи ж свою власну дхарму, цар Вена потурав користолюбству і скупості, завдяки його успадкуванню змагальних якостей свого дідуся по материнській лінії, бо Вена є сином дочки Бога часу, Ями. Коли той цар Вена, порушивши чесноту чистоти, віддавався беззаконню попранням ведичної дхарми, коли він позбавив богів слухання ведичних співів і вашат-карі, що промовляються у ведичних обрядах, а відтак боги не приходили, щоб узяти соку соми вичавленого в обрядах під час правління Вени і, коли він віддав безжалісний наказ, у той час як його власна смерть маячила перед ним, заявляючи, що «ніхто не повинен здійснювати ведичних обрядів і пропонувати підношення на ведичні вогняні вівтарі», крім того, коли він почав говорити, що «Я єсмь тая ягья, виконавець тієї ягьї і насолоджуюсь тією ягьєю — відтак яджна має бути мені, як і усі підношення належать мені!», і відтак, коли він зневажив усі правила і розпочав грабувати людей через податки й таке інше, то всі відомі мудреці, подібні мудрецю Марічи та іншим, казали йому про це: «О Вено, без сумніву, ти з'явився в цьому роду Праджапаті після смерті Атрі і ти обіцяв правити народом праведно. Й ми себе прилучили до обряду обітниці, яка триває багато довгих років. Тож, будь ласка, не починай цих зусиль по зміні існуючої практики ведичних обрядів, спрямованих на богів. Просимо, не змінюй вікової практики!». Так рекли мудреці цареві Вені. Сміючись над тими великими мудрецями, які рекли так, той зловмисний Вена мовив їм таке, не відаючи сенсу і зі смертельними наслідками, що міститься у висловленні мудреців.

Вена мовив:

Хто на Землі може жити краще, ніж я у дхармі? Чому я повинен слухати когось? Де хтось, хто рівний мені в питаннях науки, доблести, або правдивости на цій Землі? Для всіх живих істот, як по суті, для дхарми самої, я єсмь джерело. Але, ви, о мудреці, дурні, щоб знати це, через вашу недоумкуватість. Якщо забажаю, я випалю Землю, або наповню її водою, або, зупиню Землю і небо. Вам не слід поводитися так пихато!

Так сказав Вена мудрецям.

Коли вони не спромоглися відвернути того царя Вену, затьмареного пихою, тоді мудреці розізлилися й ті великі душею, які керували тим могутнім Веною, котрий кидався на всіх, вони, у люті, почали підношення його лівому стегну. У той час як великі мудреці підносили до стегон того царя Вени, там тоді з'явився темний кремезний муж-карлик. Далі, той карлик став обабіч зі складеними долонями, ніби він зляканий і побачивши його, з невразливими й метушливими очима, мудрець Атрі сказав йому, «сідай назад…»[3]. І той карлик став призвідцею роду нішадів, гаданих племен, і він зачав дуже хоробре потомство, що наче вийшло з пороку мерзенности Вени. І ти маєш знати, що інших називали тушари, тумбури, які черпали задоволення в адхармі і, чий притулок — межі Віндхьї, також з'явилися як нащадки Вени.

ОПОВІДЬ ПРІТХУ

Тоді ті піднесені мудреці, все ще розлючені, знову потерли праву руку Вени, як ніби це паличка арані, що використовується для створення обрядового вогню. З цієї правиці Вени з'явився велесяйний Прітху, який його осяйною статурою був подібний блиску вогню вівтаря. Той вельми прославлений Прітху, з'явився з луком і латами, його лук називається Аджагава, вельми дзвінкий, броні ж дуже блискучі, а божественні стріли велезахисні. О царю Джанамеджайє, коли Прітху народився, всі істоти дуже зраділи і прибігли до нього. І в той же час цар Вена відправився на небеса. Тільки-но він отримав прекрасного і гідного сина, а саме Прітху, тоді цар Вена врятувався від падіння в пекло, названого пуннама-нарарака, в яке батьки без синів приречені потрапити, і відправився на небеса. Коли всі океани й річки зійшлися та приготували

коштовності та води, звідусіль, щоб окропити Прітху на правителя, тоді Брахма прийшов туди разом із мудрецями, богами і всіма недвижними й движними істотами, й окропив того сина Вени, Прітху, як царя царів, щоб царювати. І той, окроплений таким чином знавцями дхарми, привів своїх підданих у захват, бо радість забрав був його батько Вена, відтак, ім'я «Раджа» до правителя, залишилося відповідно до його визначення, кажуть, у кому люди знаходять задоволення від його чудового правління — він «Ра» і «джа».

Коли він плавав у морі, вода залишалася спокійною, гори давали йому прохід, похилені дерева не зачіпали його прапор, земля, хоча й необроблена, давала врожай, запаси, доступні в межах досяжности, збільшувались, корови доїлися за бажанням, а сік усякого листка був наче мед. У цей час, коли сприятливий ведичний обряд спрямований до Брахми проводився, там виник піднесений сута, у час «суті», тобто під час, коли з в'юнких рослин витискають сому для соку — сома адхішава кале; в день сауті, тобто, день призначений для вижимання соку соми в час ведичного обряду. У цей період обряду, самопізнаний Магадха з'явився також, і мудреці запросили цих двох, Сауті і Магадху. Призначені на обов'язок уславлення Прітху, мудреці сказали цим двом: «Ви двоє будете співати хвалу цьому цареві. Ця діяльність буде доречна для вас. А цей цар теж гідний цього!». Тоді ці двоє, Сута і Магадха, сказали мудрецям таке: «Ми, безумовно, порадуємо богів і мудреців нашою справою. Але, ми не знаємо про досягнення цього царя, не кажучи вже про його вдачу або славу, без чого, о мудреці, ми не зможемо співати хвалу цьому променистому!». Мудреці ж рекли тим хвалебникам: «Співайте славу його майбутніх справ!», і майбутні діяння були так само оспівані тими двома хвалебниками.

Мудреці ж сказали наступне про майбутнє Прітху: «Цей цар буде правдивим у своєму слові, щедрим у його волі, відвертим і терплячим, квітучим і переможним, завойовником, а також карателем лиходіїв, старанним і сумлінним, доброчесним і дружнім, шанованим і шануватиме сам, ведичним обрядовцем і поборником Брахми, втіленням самої істини, спокійним і зібраним, і цар той завжди займатиметься його царськими справами!». Так рекли мудреці хвалебникам, прозріваючи майбутнє Прітху.

З цієї миті, о Джанамеджайє, коли такі хвали узаконення повинні бути почуті або благословення слід проспівати, відтоді хвалебники сути і магадхи стали відомі. І Прітху, задоволений їх хвалами, заповів область названу Анупа, хвалебнику Суті, а область названу Магадха хвалебнику Магадсі. В присутності Прітху, великі мудреці говорили народу: «Цей цар призначить відповідні заняття для всіх вас!», й тоді, згідно слів мудреців, люди рушили до Прітху і мовили: «Будь милостивий визначити нам обов'язки та призначення!». Прітху, зацікавлений у добробуті людей, узяв свій лук і побіг за Матір'ю Землею. Побачивши Прітху, який біг за нею з луком у руці, Мати Земля прийняла форму корови і побігла панічно до всіх осель богів, як Брахмалока і подібних, та, позаяк у жодному світі не змогли зупинити Прітху, через його сяйво, лють і блискучі стріли, а також через його неприступність навіть для богів, то Мати Земля не отримала притулок ніде і мала була повернутися до самого Прітху в пошуках захисту. І вона, чарівна для всіх трьох світів, та Мати Земля, стала біля нього зі складеними долонями і мовила Прітху: «Чи не боїшся ти гріха вбивства жінки? О царю, як же ти підтримуватимеш людей без мене? Тобі слід знати, що загибель царів і людей залежить од моєї загибелі. Отже, ти не думай знищити мене, якщо ти волієш добробуту своїх підданих. О царю, слухай мої слова. Всього досягнеш, якщо ти поспішаєш у своєму починанні... тому, по-перше, шукай ідею, з якою ти зможеш підтримувати цих людей. Я буду вдячна, якщо ти облишиш свій гнів. Вбивство навіть самиць ссавців є гріхом. Тож, якщо це так, це не буде гідне тебе — відмовитися від дхарми вбивством нешкідливої корови, як я!». Так рекла корова, Мати Земля, цареві Прітху. Вислухавши різні доводи Матері Землі у вигляді корови, той шляхетний Прітху стримав гнів і заговорив із нею таким чином.

Так вістить п'ятий розділ першої частини, названої Харівамшапарва,
в Харівамшапурані, продовженні Магабгарати,
що оповідає легенду про правителя Прітху.

ЛЕГЕНДА ПРО ПРІТХУ

Розділ 6

Прітху мовив:

В цьому світі, якщо хтось дійсно знищує багатьох, або заради себе, або заради його послідовників, він прийме гріх. Але, о пані, коли багато хто отримує щастя, якщо одного розбійника знищено, то не буде ні гріха, ні клейма на нищителі. Далі, те «знищення» саме по собі стає обґрунтованим, бо багато хто отримає добробут, адже один лиходій, що заважає добробуту всіх інших, знищений. Так же і я. Я готовий знищити тебе зараз заради людей, якщо ти не послухаєшся моєї поради, тієї, яка є добром для всіх людей. Отже, ти відкидаєш мій наказ і я хотів би знищити тебе зараз, а потім, розширивши своє власне тіло, я сам нестиму всіх людей протягом тривалого часу. Проте, ти пані, дотримуєшся праведности. Відтак, слідуй моєму наказу і збережи життя людей. Ти здатна зробити так. Далі ж, ти станеш моєю дочкою, внаслідок чого я зніму цю смертельну стрілу мою, підняту щоб убити тебе.

Мати Земля рекла:

О сміливцю Прітху, я готова зробити все те, і немає сумнівів у цьому..., але... за рахунок правильного плану дій усі зусилля плодоносять. Отже, підійди до справи з належним планом, за допомогою якого зможеш підтримувати всіх людей через мене. Якщо ж ти не в змозі зрозуміти цього, я розповім тобі. Знайди

теля для мене, за приємної допомоги якого я зможу давати молоко. Далі, о кращий з доброчесних, Прітхо, ти повинен вирівняти мою нерівну поверхню, внаслідок чого молоко потече з мого вимені, збільшуючи і створюючи усюди дерен.

Вайшампаяна сказав:

Тоді, о Джанамеджайє, син Вени, Прітху, почав підіймати сотні й тисячі гір кінчиком його стріл, перекидаючи одну над іншою на віддалені місця, і зробив широке місце з пласкою поверхнею для потоку молока заради збільшення рослин, через що шаруваті гори росли у висоту. У більш ранніх ерах Земля була дуже горбкувата і навіть у Какшуша-манвантару Земля була вкрай нерівною за своєю природою, так кажуть. На такій рваній поверхні Землі не було розмежування для сіл і міст у більш ранні часи, і не було землеробства, зернових, домашньої худоби і торгівля в цей час була позбавлена хибности або дійсности, або жадібности, або скупости — тобто «як є і де є умови», як кажуть, обмін. Поняття виробництва або господарства, чи інше, зросло і розквітло лише в часи Прітху, після початку Вайсвасвата-манвантари. Скрізь, де всі люди не рівняли землю, коли хотіли жити там, і до цього, тобто до обробки землі Прітху, люди були у скрутному становищі щодо харчів, не кажучи вже про плоди і бульби, через проживання на нерівних землях... Так чулисьмо. Тоді Прітху зробив Сваямбху-ману телям Корови-землі, а його власні долоні доїльною посудиною, і доїв Землю, звідки він і отримав багатий урожай, плоди, бульбу та інші продукти землі. З тих пір і по сей день, люди забезпечуються чимось під назвою — готові харчі. Чулисьмо також, що мудреці теж зробили сому, як з телям; де молочником був мудрець Бріхаспаті, син Ангіраса, і доїли Корову-землю, та отримали обрядові справи подібні до Крішчандраяна врати тощо, ведичні обряди і вічне знання про брахмо. Беручи золоту посудину, всі боги на чолі з Індрою, також доїли ту Корову-землю, коли вони зробили Індру за корову, а Бога сонця молочником, внаслідок чого вони отримали нектар, як молоко, з яким ці боги все ще гараздують. Чулисьмо також, що духи — пітри девати — також доїли Землю з швадхакарами, і вони взяли срібну посудину й зробили Яму, сина Вівасвана, телям, а Калу, Час, що закінчує все, молочником. І наги доїли Землю, зробивши Такшаку телям, а Айравату молочником, і вони збирали молоко, як отруту, в гарбузові посудити, в той час як змії також доїли Землю, роблячи Дхрітараштру молочником. Завдяки чому ці величезні рептилії вивергають отруту. Через те що вони отримують так засоби до існування, вони поводяться так смертоносно, а їхні шиї високі через цю отруту лише. Чулисьмо також, що асури теж доять майю від Землі у залізну посудину, тоді коли вони зробили Вірочану, сина Прахлади, телям, а двоголового Мадгу, який є рітвіджем асурів, виконавцем ведичних обрядів для асурів, молочником. Тому всі асури стали майявами, чарівниками, і навіть сьогодні вони процвітають своїм чаклунством, і це їх незаперечна сила. Якші доїли Землю в листяну миску і отримали молоко у вигляді особливої здатности залишатися невидимими. Вони зробили сина Вайшравани, на ім'я Кубера, телям. Як вони зробили і молодшого між якшів, котрий має три голови і зветься Раджатанабха, і, який є батьком якши на ім'я Манівара, молочником. Для того ж, щоб задовольнити своє потомство, ракшаси і пішачи, знову ж таки, доять Землю, взявши череп за доїльну посудину. Вони настановили Раджатанабху молочником, а Шумалі телям, і вони вижимають молоко у вигляді крови. З молоком, як харчами за бажанням кожного з них, якши, ракшаси, пішачи та інші юрмиська істот гараздували у ті дні, разом із небожителями. І навіть гандхарви з апсарами доїли Землю у миску з лотосу, зробивши Читраратху телям, а їхнім молочником могутнього і великого душею суперника Сонця, Шуручі, царя гандхарвів. Таким чином, вони доїли речі з чудовими запахами, шурабхідравьяні, від Землі. Тоді й гори також доїли Землю, так чулисьмо, зробивши Хімавана телям, а піднесену гору Меру молочником, використовуючи камінь-посудину, внаслідок чого отримані трави, а також численні дорогоцінні камені, з якими гори стали важливими, як, такі собі, скарбниці. О царю, також чулисьмо, що дерева теж доїли Землю, приймаючи чашу виготовлену з листків палаші, й вони отримали молоко, як дар од Корови-землі, для їх повторного зростання, навіть якщо вони будуть спалені або зламані. І квітуче дерево шала, дерево зі смолою, або взагалі всі дерева, також доїли Землю, роблячи плакшу телям.

Така як вона є, ця Земля залишається в силі, як Мати-земля, янгол милосердя, і освячена синьою цяткою — Дхатрі, Відхатрі, Павані; і вона залишалася притулком — Ашрайєю, для всіх нерухомих і рухомих, і вона єдина джерело — йоні; бо вона завжди буде «з молоком» для всіх бажаних об'єктів, а також усіх видів зела, що росте на ній. Ця Земля, яка розкинулася до меж океанів, була колись вижата вологою з жиром двома першими асурами, Мадгу і Кайтабхою, відтак, великі мудреці називали її «медіні», тою, яка мокра від медас, жиру. Отже, вона називається Прітхіві через правителя Прітху, сина Вени, бо вона стала дочкою Прітху. І коли Прітху розмежував Землю і обробив її, вона розцвіла різним зелом, а також містами, селищами і селами. Це сила Прітху і, отже, він називається царем, Раджею, справжнім визначенням цього слова. Відтак, Прітху, безсумнівно шанований і обожнюваний усіма живими істотами, і навіть шляхетні брахмани, добре обізнані на Ведах і їх додатках, вшановують Прітху, визнавши його в якості джерела чатурмукха-брахмо, і, як того, хто є вічним — кажуть, — Нараяною. Навіть царі, які прагнуть до панування на Землі, вшановують сина Вени, володаря Прітху, як першого царя. І вої, які ведуть походи, бажаючи перемоги, вони також шанують Прітху, як першого серед воїв-царів. І воїн, який входить на поле прі ушанувавши правителя Прітху, повертається щасливо з цієї смертельної битви і стає відомим. Для багатого ж міщука, Прітху теж є шанованим, бо тільки він створив систему ремесла і торгівлі. Для робітників, од яких інші три касти: брахмани, кшатрії, вайшьї залежать у послугах, Прітху шанований, як найперший цар.

О хлопчику Джанамеджайє, я повідав усе про тих телят, посудини, доярів та різні види отриманого молока. Що ще я можу повідати про це? Тож, хто слухає цю легенду про Прітху від початку до кінця, той буде радіти на цій Землі разом зі своїми синами та онуками.

Так вістить шостий розділ першої частини, названої Харівамшапарва,
в Харівамшапурані, продовженні Магабгарати,
що оповідає легенду про Прітху.

ОПОВІДЬ ПРО КОЛА ЧАСУ

Розділ 7

Джанамеджайя мовив:

О Вайшампаяно, я хотів би послухати докладно про послідовність епох, що називають — манвантари. Їх розвиток, згасання, скільки там Ману і тривалість кожної. Повідай, будь ласкавий.

Вайшампаяна на теє:

О хлопчику, ці підрахунки манвантар не дійдуть до кінця навіть якщо оповідати їх протягом сотень років. Тож, дозволь мені повідати тобі, в двох словах, про всі часові кола, усі чотирнадцять загалом.

Вайшампаяна таким чином, почав розповідати.

Поки ще шість епох, названих манвантари, минули. Це Сваямбхува, Сварочиша, Уттама, Тамаса, Райвата, Чакшуша манвантари. І несуть назви по їх керівним Ману. І нинішня називається Вайсвасвата-манвантара. В прийдешніх манвантарах, три належать до: саварні, райбхья, бхаутья, і чотири до мерусаварні, які є брахмасаварні, рудрасаварні, мерусаварні і дакшасаварні. Ці чотири саварні розпізнаються як мерусаварні, бо вони стали єдиними з Абсолютом у виконанні аскези на горі Меру. Я вже говорив про минуле, сьогодення і майбутнє Ману. Зараз я повім щось, настільки я знаю, про потомство і головуючих божеств, а також про сім мудреців із цих шести манвантар, що минули.

1. Сваямбхува-манвантара: сім породжень Брахми: Марічи, Атрі, Анґіра, Пулаха, Крату, Пуластья і Васіштха стали сімома мудрецями в північному небі під час Сваямбхува-манвантари. І боги, шановані в цю юґу позначаються як Шантараджа, Пракриті та Яма. Сваямбху Ману має десять дітей, а саме, Агнідхра, Агнібаху, Медху, Медхатітхі, Васу, Джйотішмана, Дьютімана, Хавью, Шавану і Путру. Це, коротко, про перше коло часу.

2. Сварочиша-манвантара: в цю епоху син Васіштхи, Аурва, разом із Стамбою, Кашьяпою, Праною, Бріхаспаті, Даттою, Нішчьяваною — є сімома мудрецями у Великому Возі, в той час як боги позначаються як тушити, як уже було сказано у Ваюпурані. І, о царю Джанамеджайє, є десять великих, могутніх і відважних синів Сварочиши Ману, а їхні імена: Хавідхра, Шукріті, Джйоті, Апа, Мурті, Айяшайя, Пратхіта, Набхасья, Набха і Урджа. Отже, це про друге коло часу.

3. Уттама-манвантара: тепер дозволь мені сказати про третє коло часу, що зветься Уттама-манвантара, о царю. Будь ласка, слухай уважно. Протягом цього часу, потомство Вашиштхи, яке раніше було потомством самого Хіраньягарбхи, стало сімома мудрецями, і вони відомі під загальним ім'ям вашиштхи, або позначаються загальною назвою ураджа. Відтак, будь ласка, пам'ятай про цих найвідоміших сімох мудреців, як я сказав. Тоді Уттама Ману зачав десять синів названих: Іша, Урджа, Тануджа, Мадгу, Мадгава, Шучи, Шукра, Саха, Набхасья і Набха. І боги названі бхану в тій епосі. Тож, це третє коло часу.

4. Тамаса-манвантара. Зараз дозволь повідати дещо про четверте коло часу, назване Тамаса-манвантара. В цей час сім мудреців це: Кавья, Прітху, Агні, Джанью, Дхата, Капіван і Акапіван. І у них було багато синів, так би мовити пуранів. Велика кількість девів у цьому колі часу, Тамаса-манвантарі, називаються сатьї. І я розповім про десять могутніх синів Тамаса Ману. Вони є: Дьюті, Тапасья, Сутапа, Тапомула, Таподхана, Тапораті, Акалмаша, Танві, Дханві та Парантапа.

5. Райвата-манвантара: далі, про п'яте коло під назвою Райвата-манвантара, яка також називається по Ваюпурані. Сім мудреців у цьому п'ятому колі є: Ведабаху, Ядудхра і святий Ведашира, Хіраньярома, Парджанья і син Соми на ім'я Урдхвабаху, та син мудреця Атрі на ім'я Сатьянетра. І боги в цьому колі називаються бхутараджаса, які також називаються абхутараджаса; і парівраджа, паріплава. Слухай про синів цього Райвата Ману, як я повім про них. Дхрітіман, Авьяя, Юкта, Таттвадарши, Нірутсука, Аранья, Пракаша, Нірмоха, Сатьявак і ще один, на ім'я Каві. Це сини п'ятого Ману, Райвати.

6. Чакшуша-манвантара: тепер послухай про шосту манвантару, названу Чакшуша-манвантара. Сім мудреців у цьому колі, це великі мудреці названі: Бхрігу, Набха, Вівасван, Судхама, Віраджа, Атінама і Шахішну. А боги, що живуть на небесах, відомі як група з п'яти, котрі звуться: Адья, Прабхута, Рібгава, Прітхакбгава і Лекха. Ці високі душею і велесяйні істоти є нащадками мудреця Ангіраса. І, о царю Джанамеджайє, Чакшуша Ману породив десять синів, починаючи з одного на ім'я Уру, від пані Надвали. Таким чином, шосте коло часу згадано.

7. Вайсвасвата-манвантара. А тепер, у цю епоху, сьоме коло часу, назване Вайсвасвата-манвантара й сім мудреців це: Атрі, Вашиштха, Кашьяпа, Гаутама, Бхарадваджа і Вішвамитра, і де сьомий, син благочестивого мудреця Річики, а саме — Джамадагні. І боги в цьому, теперішньому колі часу, Вайсвасвата-манвантарі, називаються так: садхьї, рудри, вішведеви, васу, марути і адітьї. Вайсвасвата Ману породив десять дітей, починаючи з високого душею Ікшваку та інших, і потомство Ікшваку процвітало з синами та

онуками, які виросли в світі, як велесяйні, добре відомі, стрімкі та святі царі, і блищали у кожній чверті світу.

В усі кола часу, ці сорок дев'ять мудреців — саптасаптака рішайя — будуть для добробуту і захисту світу, звичайно ж, з невеликою різницею в їх переліку, відповідно, як і в більш ранні епохи — прак діша — Пурва калпа пракара. Образно — закінчуючи їх обов'язок у цьому світі, група з чотирьох мудреців, у кожну манвантару, 4 х 7 = 28, піднесуться на небо, де їхня заслуга буде збільшена або зменшена відповідно до їх справ, а потім вони піднімуться в оселю Брахми, яка є яма шунья, нірамайя — безхворобна, безсмертна оселя — за заслугу, накопичену як у цьому, так і в іншому світі. Потім, після того, як закінчиться одне коло часу, інші ваюдеви, боги повітря, будуть займати ті місця, згідно сили їх покут. Таким чином, о бгарато, я повідав про сім кіл часу, які минули, в тому числі те, яке йде зараз, і тепер ти знаєш про шість кіл часу, що прийдуть.

Саварні Ману є п'ять, о царю Джанамеджайє, а найперший і найважливіший з цих п'яти — син Сонця, син Вівасвана, про якого я вже говорив. Решта чотири сини Парамештхи-праджапаті й онуки Дакші-праджапаті, бо пані Прійя, дочка Дакші, зачала їх усіх. Ці четверо, дуже енергійні особистості, провели сувору аскезу на горі Меру і отримали досконалу схожість із піднесеною горою Меру. Тому вони називаються мерусаварнами.

8. Раучья або Бхаутья-манвантара. Той, хто є сином Ручі-праджапаті там, на ім'я Раучья або Бхаутья, адже він породжений пані Бхуті від Ручі-праджапаті. Відтак, цей Раучья також зветься по матері Бхаутья, тож, восьме коло часу назване на його честь, як Бхаутья-манвантара. Тепер послухай про сім мудреців у цій майбутній манвантарі Бхаутьї. До них відносяться: Парашурама; Вьяса; мудрий син Атрі, Діптіман; Бхарадваджа Готрі — нащадок Бхарадваджи і син учителя лучників, Дрони — Ашваттхаман; Гаутама готрі — нащадок роду Гаутами; і син Шарадвана, Кріпачарья; Каушика готрі — нащадок роду Каушики, на ім'я Галава; і Каушика готрі — нащадок роду Каушики, на ім'я Руру. Кажуть, що ці велеблагословенні великі мудреці є рівні Брахмі в отриманні благоговіння, й, отже, ці шляхетні мудреці створені як сім мудреців. Ці бездоганні мудреці перебувають ув оселі Брахми і вони шановані за їх народження, покути, освіту й методи пошуку — мантрам в'якарана. Вони діють згідно своїх знань про троїстість часу, і в силу своїх покут. І ті, які належать до стану брахманів, мають звертатися до цих семи мудреців для свого пізнання Вед, а також для вдосконалення, бо брахмани повинні дотримуватися суворих щоденних праць у своїх практиках — ніштха, згадуючи походження мудреців, готраправара намані тощо. Цих сімох зараховують до семи мудреців через їх основні риси, скажімо, шама, дама аді гуни, і вони довговічні, уславлені, завбачливі і самоприборкані. Обізнані на дієвості дхарми, через їхнє пряме пізнання, вони розпізнають утримання чотирьох каст, а також розвиток громадян пов'язаних із цими чотирма кастами, бо ці сім мудреців є головними рушіями прямих подій — готра, правара — всіх, і позаяк, вони є послідовниками істини й дхарми. Коли дхарма погіршується, то потомство цих семи мудреців, які добре обізнані на писаннях, буде виникати час від часу, аби воскресити цю дхарму. Отже, нам не слід гадати про вік, час і зростання цих мудреців, бо у нас немає мірки, щоб виміряти їх, адже вони шукають блага в інших, заради інших, але не для себе. Тож, я повідав про сім мудреців, узагальнено.

Тепер послухай про десять синів Саварні Ману. Вони: Варійя, Аварійя, Саммата, Дхрітіман, Васу, Карішну, Адхрішну, Ваджа і Суматі (*де ще один?*). Ці десять — сини Саварні Ману в майбутньому.

9. Меру Саварні або Рохіта Саварні-манвантара. Нині я розповім про мудреців першого Саварні Ману, тобто дев'ятого Ману, якого також називають Рохіта Саварні або Меру Саварні. Ці мудреці: Медхатітхі з Пауластья готри походженням; Васу, з роду Кашьяпи; Джйотішман з роду Бхрігу; Дьютіман з роду Ангіраса; Савана з роду Вашиштхи; і Хавьявахана, з роду мудреця Атрі. І, о царю Джанамеджайє, там буде тільки три групи деватів, у царюванні Саварні. І це будуть сини Рохіта Саварні, який є нащадком Дакші-праджапаті: Дхріштакету, Панчахотра, Ніракріті, Прітху, Шрава, Бхурідхама, Річік, Аштхахата і Гая. Це будуть дев'ять могутніх синів першого Саварні Ману.

10. Дакша Саварні манвантара. Зараз я розповім тобі про десяту манвантару, під головуванням Дакші Саварні, другого серед чотирьох саварнів. У цей час сімома мудрецями будуть: Хавішман з роду Паулаха; Шукріті з роду Бхрігу; Апомурті з роду Атрейї; Аштама з роду Васіштхи; Праміті з роду Пауластьї; Набхога з роду Кашьяпи, і ще один, на ім'я Сатья, син Набхаси, з роду Ангіраса. Ці семеро мудреців найвищого стану будуть там, як сім мудреців. Тоді буде два види богів, яких пізнають з мудрецями і молитвами. Десять синів десятого Ману є: Уттама, Оджаа, Нікушанджа, Вірьяван, Шатаніка, Нірамитра, Врішасена, Джайядратха, Бхурідьюмна і Суварча.

11. Рудрасаварні-манвантара. Тепер перелічімо одинадцятого Ману, який є третім з чотирьох Саварні Ману і називається Рудрасаварні, може зрозумієш, поки я оповідатиму це. Хавішманта з Кашьяпа готри, кажуть, походженням; Хавішман, з роду Бхаргави, кажуть, що від Бхрігу; Таруна, з роду Атрейї; Анагха, з роду Васішти; Удадхішнайя, з роду Ангіраса; Нішкара, з роду Пауластьї; Агнітеджа, з роду Пулахи — це будуть сім мудреців у те коло часу, які є всі породженням Брахми. А станів богів буде три. Синів цього третього Саварні дев'ять: Самвартака, Сушарма, Девааніка, Пуруудваха, Кшемадханва, Дхрідхаайю, Адарша, Пандака і Ману.

12. Рудрасаварні-манвантара. Тепер дещо про четвертого Саварні, дванадцятого Саварні Ману. Дьюті, з роду Васішта; Сутапа, з роду Аатрейї; Тапомурті, з роду Ангіра; Тапасві, з Кашьяпа готри, кажуть,

походженням; Тапоашана, з роду Пауластьї; Тапораві, з роду Паулаха, а сьомий з них є Таподхріті, з роду Бхрігу. Станів деватів, кажуть, п'ять, котрі всі дітища Брахми. Синів цього дванадцятого Ману буде десять, і вони: Деваваю, Адура, Девашрешта, Відура, Митраван, Митрадева, Митрасена, Митракріта, Митрабаху і Суварча.

13. Ручья або Райбхья-манвантара. Тож, є сім мудреців у майбутній, тринадцятій манвантарі з Раучья Ману. Він називається так бо він є сином Ручі, або також називають Райбхья Ману. Це будуть: Дхрітіман, з роду Ангіра; Хавьяпа, з роду Пауласта; Таттвадарши, з роду Паулахи; Нірутсака, з роду Бхрігу; Нішпракампа, з Атрі готри, кажуть, походженням; Нірмоха, з роду Кашьяпи; Сутапа, з роду Васіштхи — ці сім мудреців. Там буде три стани богів, які є породженням Брахми Самоствореного. Ці будуть синами сина Ручі на ім'я Раучья, тринадцятого Ману: Читрасена, Вічитра, Найя, Дхармабхріта, Дхріта, Сунетра, Кшатравріддхі, Сутапа, Нірбхайя і Дхрідха.

14. Бхаутья-манвантара. В час чотирнадцятого Ману, названий Бхаутья, сімома мудрецями будуть: Атібаху, з роду Бхаргава, Юкта, з роду мудреця Атрі; Шукра, з роду Васіштхи, Шучи; Ангіраса, Аджита і Паулаха. І якщо люди, встаючи вранці, співатимуть хвалу цим великим мудрецям сьогодення і майбутнього, отримуватимуть щастя, славу і довголіття. І, о царю бгаратів, буде п'ять станів богів у цій Бхаутья-манвантарі. І синів того Бхаутьї Ману буде десять: Таранґабхіру, Вапра, Тарасван, Угра, Абгімані, Правіна, Джишну, Самкрандана, Теджасві і Сабала. І коли правління Бхаутья Ману закінчиться, тобто коло чотирнадцяти манвантар є повним, одна кальпа, кажуть, епоха, то один день у житті чотириликого Брахми закінчився.

Це облік минулого, нинішнього і майбутнього кіл часу Ману, повіданий коротко мною, і, о царю, ці ману, з дієвістю їх аскези, будуть царювати на Землі, що простягається від міст до океанів, на благо людей, протягом усього часу в тисячу по чотири періоди, названі чатурюґи. І люди в кожній манвантарі також постійно з'єднуються — самхара — в Остаточному.

Так вістить сьомий розділ першої частини, названої Харівамшапарва,
в Харівамшапурані, продовженні Магабгарати,
що оповідає легенду про кола часу, Манвантари.

ОБЧИСЛЕННЯ ЧАСУ

Розділ 8

Джанамеджайя мовив:

О піднесений брахмане Вайшампаяно, це варто тобі оповісти — про обчислення манвантар, поділу часу, вимір одного дня Брахми тощо.

Вайшампаяна сказав:

Сонце винайшло день і ніч для зручного розрахунку часу, для безперешкодного чинення людських справ у цьому світі, а інше, на підставі якого винайдено поділ часу… про це послухай спершу.

П'ятнадцять німешів є в одній каштсі; тридцять каштхів ув одній кала; тридцять кала в одній мухурті; тридцять мухуртів ув одному дні й ночі для людей. День і ніч є явище, кажуть вони, внаслідок обходу Сонця й Місяця навколо гори Меру, центральної на Землі. Після цього одне заходить, у той час як інше, піднімається вгору. Отже, день і ніч постійно відбуваються всюди на Землі, навколо гори Меру. П'ятнадцять таких днів і ночей стали двотижнями. Два двотижня утворюють місяць, а два місяці Ріту (*Ṛtu - сезон*). А рік складається з двох аян, а саме двох сонцестоянь, одне південне, а інше північне. Де одна аяна складається з трьох Ріту (*три індійські сезони*). Якщо місяць складається з двох двотижнів, то місяць, кажуть, один день і одна ніч для духів, пітрі деватів, так говорять обізнані на розрахунках часу. Темні двотижні є днем, а світлі двотижні ніччю для тих духів. Відтак, якщо шраддха, щорічні похоронні обряди духам, повинні бути виконані, вони виконуються протягом двох темних тижнів, кажуть днів спрямованих до амавасьї, не місячного дня, бо саме в цей день час духів, пітрі деватів. Те, що називається один рік за людськими розрахунками, один день і одна ніч для деватів, у яких день-час є уттара-аянам, північне сонцестояння і нічний час дакшина-аянам, південне сонцестояння. Так кажуть знавці. Десять таких років деватів стане одним днем і ніччю кожного Ману, кажуть один день Ману, і десять таких днів Ману стануть двотижнем Ману. І десять таких двотижнів Ману стануть одним місяцем Ману. А дванадцять таких місяців — одним сезоном — Ману-Ріту. Таким чином, три сезони, тобто, Ману-Рітів, стануть одним Ману-аянам, а два Ману-аянам є рік Ману. Так речуть мудрі. Чотири тисячі років деватів стануть однією Сатьяюґою, також названою Крітаюґа, і, о царю, в кожній юзі буде відкриття часу названого Сандхьяюґа сандхья; а замикає — період, названий Сандхья-амша. В чотирьох тисячах років цієї Сатья/Крітаюґи, початковий період, або сандхья — в чотириста років. А кінцева частина або сандхья-амша, є також періодом у чотириста років. Далі, Третаюґа — тривалістю у три тисячі років, а період відкриття тієї юґи, кажуть сандхья, це триста років, період же закриття, кажуть сандхья-амша, такої ж тривалости, тобто триста років. Далі йде Двапараюґа. Її тривалість становить дві тисячі років, а кожне її відкриття і закриття це періоди тривалістю у двісті років. І мудреці речуть, що Каліюґа має тисячолітню тривалість і кожний з її періодів відкриття і закриття мають тривалість у сто років.[4] Це, рахується як 12 000 років пройде до юґи, речуть чатур-юґа період, беручи кількість з 12 000 божественних років деватів. І якщо майже 71 000 з цих чотирьох чатур-юґ, а саме Кріти, Трети, Двапара і

Калі завершені, то вона стає манвантарою, часом кола одного Ману. Там буде південні або північні проходження, аяни, саме так у кожного з Ману. Кожен Ману зливається з брахмо після завершення північного проходження, в той час як інший Ману буде правити світом за цей довгий час.

І, о царю, коли десять тисяч (*вісімдесят*) кіл часу Ману пройдуть, це зветься одним роком Брахми.[5] Так кажуть мудрі. О, найкращий царю бгаратів, що сказано, як день Брахми, також відоме як кальпа. А що сказано мудрими, як чатур-юґа-ратрі, тисячолітня ера ночі Брахми, в ту ніч Земля разом із її горами і лісами буде затоплена у водах. А по завершенню юґа-сахасри рівної чатур-юґа-сахасрі, тисяча чатур-юґ, чотири тисячі ер, а потім наступний день Брахми починається, і період до його завершення буде вважатися кальпою. Таким чином, я коротко повідав про сімдесят один рік кола, що складається з Кріта, Трета та інших юґ, яке називається манвантара, коло часу Ману, отже, повідав тобі про чотирнадцять таких кіл часу, почувши про які людина отримує власну славу.

Ці рахунки Часу, який впливає на все, з'являється в усіх Пуранах, Ведах і усіх інших текстах, бо перерахунок цієї лічби праджапаті сприятиме добру кожного. Та навіть якщо б я оповідав протягом сотень років, я ніколи не зміг би завершити деталі розчинення і розвитку кожного Ману в манвантарі, адже розвиток супроводжує кожне розчинення, а розчинення настає в кожному розвитку. Це забагато буде для нашої мети. Але, о царю бгаратів, ми кажемо, що існує безперервність розчинення істот з подальшим кожним розвитком, під час кожної манвантари. Але одне є, врятуються від цих розчинень, кажуть, деякі групи мудреців і деватів, як стхула бхутані, як грубі елементи, які з їх покутами, силою характеру і знаннями через писання, грають у гру очікування, так сказано. Коли цикл з чотирьох юґ завершено, період кальпи вважається завершеним. Тоді всі живі істоти будуть спалені випроміненням, випущеним од дванадцяти адітьїв. Після закінчення цього часу кальпи, ця група з дванадцяти адітьїв, разом із творцем Брахмою, зіллється в Нараяні, який є Господь, Найвищий у Йозі, сама Йога, самопізнаний, безсмертний, піднесений Бог і Всемогутній Харі. Таким чином, весь Всесвіт у ньому і з ним, який є незмінний і вічний, котрий циклічно і періодично творить Всесвіт. Коли весь Всесвіт знаходиться під єдиним покривом вод — ека арнавам — тоді Нараяна перебуватиме у йогічній дрімоті на лоні цієї води, і до завершення тисячолітнього нічного часу, радше часу сну, Брахма зникає. Багато сказано про нічний час Брахми, під час якого Брахма іде від творення і проводить час у йогічному спокої в Нараяні. Коли ті чотири епохи ночі Брахми минуть, тоді той починає свій день знову, з розумом на творення заново, і починає створювати знов. Потім, починаючи з осель безтілесних богів — богів які ще не існують — подібно нитці, що ніби існує, та ще не існує в цьому рядку намистинок. Разом із тими істотами, які спалюються випромінюванням адітьїв, як також і володарями богів, мудрецями, якшами, гандхарвами, пішачами, плазунами і ракшасами, все відроджується співставно до попередньої кальпи. Подібно тому, як холод або спека проявляється з появою холодного або спекотного сезону, те проявлення істот має місце, коли ніч Брахми закінчується днем. Творці Людей — праджа-кари, Праджапаті — вийдуть з Нараяни і почнуть ладнати істот. А деякі люди, боги і мудреці, які жили в останній кальпі відкинувши дикі справи, прибравши схильність до своїх тілесних задоволень, вони не відновляться у майбутній кальпі. Таким чином, знай поділ Часу, який Всемогутній Нараяна створив послідовно з дня у тисячу епох і чотири по тисячу епохи ніч; бо така обізнаність притаманна такому Нараяні, отже, він продовжує розвивати та розчиняти істот вічно. Отже, той великий володар Харі-Нараяна проявляється всюди, бо він сам є виявлений, проте невиявлений — вьякта-авьякта.

Позаяк ти запитав мене про рід Врішні, я повинен був зосередитися стільки на Нараяні, бо він є джерелом обох: роду Врішні і Вайвасвати Ману, чия манвантара продовжується нині. Знову ж, це відбувається тому, що Нараяна забажав прийняти втілення для знищення ракшасів. Для встановлення цілковитого добробуту світу він з'явився в цьому роду Врішні, про який я збираюся розповісти.

Так вістить восьмий розділ першої частини, названої Харівамшапарва,
в Харівамшапурані, продовженні Магабгарати,
що оповідає легенду про обчислення часу.

ПОЯВА ВАЙВАСВАТА МАНУ

Розділ 9

Вайшампаяна мовив:

Вівасван, тобто, Сонце, походить од пані Адіті та Кашьяпи-праджапаті, а пані Адіті, дочка Дакші, отже, називається Дакшаяні. А дружина Вівасвана, названого Богом Сонця, є пані Самджна, дочка Тваштрі-праджапаті. Вона наділена красою, молодістю, цнотливістю, самосяйвом, і також відома, як пані Сурену в усіх трьох світахта пані Самджна, хоча й стала дружиною того високого душею Мартанди, а саме Сурьї, відчувала себе вкрай незручно поблизу зі своїм чоловіком Сурьєю, через його палючу появу і сліпуче світло. Хоча палання Адітьї і випромінювання його сонячної кулі обпалили кінцівки Самджни, зменшуючи її тілесне до ніщо, та все ж вона залишилася жива завдяки своїй відданості чоловікові. Коли пані Адіті була носила Мартанду, тоді Будха, Юпітер, прийшов до неї за милостинею, на яку вона не озвалася негайно. Тож, Будха прокляв її породити мертвий плід од вагітности її, і через прокляття ж, Адіті розгубилася і заголосила через незнання перед її чоловіком Дакшею, кажучи: «Мама андам мрітам мама андам мрітам» — «Плід в утробі моїй мертвий, плід в утробі моїй помер». Але, її чоловік Дакша-праджапаті втішив її сказавши: «Плід

в утробі твоїй не помер, життя є в ньому, тобі не варто турбуватися!». Позаяк вона голосила неодноразово кажучи, як вище, її потомство стало — мріта анда джаніта іті мартанда — той, хто вийшов з мертвого плоду, від чого Сонце також називають Мартанда. Завдяки подвижницькій силі Кашьяпи-праджапаті, його син Сонце, або Мартанда, став велеполум'яним, за допомогою чого він висушував усі три світи. Й пані Самджна, якось терплячи опромінення того найвищого палія, а саме Адітьї, Сонця, породила трьох його дітей, одну дівчинку і двох праджапаті. З цих двох праджапаті один Вайвасвата-праджапаті, бо він є сином Вівасвана, самого Сонця, а інший є Шраддхадева, верховне божество похоронних жертвоприношень, названий Яма, або також названий Шамана, вічний мовчун, та дівчина сестра-близнюк Ями, названа пані Ямуна. Не в змозі далі терпіти випромінюючу вдачу Сонця, яку можна було стерпіти з труднощами, та Самджна створила форму з її власної тіні, називаючи її пані Кчая. І, о царю, та пані Кчая, цілковито штучне утворення, вийшла з тіні пані Самджни і стала перед пані Самджною зі складеними долонями...

Кчая мовила:

О милоусміхнена пані, скажи мені, що я повинна зробити. О бездоганотіла пані, ось я у твоєму розпорядженні. Наказуй мені!

Так сказала пані Кчая Самджні.

Тоді Самджна відповіла їй кажучи:

Самджна мовила пані Кчаї:

Я йду до будинку мого батька. Ти повинна залишитися тут на моєму місці, не дивуючи цих двох моїх синів і цю стрункостанну дівчину, мою дочку, яких ти повинна взяти під свою турботу, як і я. І я сподіваюся, ти не розкриєш цю домовленість володареві Сонцю ніколи.

Пані Кчая сказала Самджні:

Я ніколи, ніколи не розкрию цю домовленість, за винятком випадку, коли хтось спіймає мене за моє зім'яте волосся, або хтось кине прокляття на мене. Коли так, о пані, ти можеш піти як забажаєш і почуватися спокійно.

Так сказала пані Кчая пані Самджні.

Вайшампаяна продовжив:

Повідомивши пані Кчаї про заборони і правила поведінки в домашніх справах, пані Самджна відправилася до дому свого батька, будинок Твашти, з острахом залишаючи свій власний будинок. І коли вона прибула до її батька Твашти або Вішвакарми, він був розгнівався на неї і почав вимагати неодноразово, аби вона відразу повернулася до свого чоловіка. І та бездоганна пані Самджна вийшла з дому її батька тоді. Потім, прийнявши вигляд кобили, через який її називають Вадава або Бадаба, вона блукала у місцях Північного царства куру, споживаючи траву.

Вірячи, що двійник Самджни є сама Самджна, Сонце жив із нею, породивши двох синів од неї. «Цей хлопчик так само, як його старший брат Вайвасвата-праджапаті, через його подібність із ним, нехай буде названий Саварні!». Так сказав бог Сурья, Сонце, при іменуванні його першого сина єдинородного від пані Кчаї. І відтак, той хлопчик став відомим на ім'я Саварні, інший Ману, тобто Саварні Ману. А другий син Сонця від пані Кчаї є Шанайхчара або Шані. Пані Кчая, двійник Самджни, виказала велику прихильність до своїх власних дітей і зневажала старшими дітьми її співдружини, з мирською заплутаністю. З двох синів справжньої Самджни, старший, Вайвасвата, міг терпіти ставлення його мачуха Кчаї, але другий, Шамана, або Яма, не терпів її упередженого ставлення, через своє озлоблення, дитячість і її панування. І коли він погрожував їй неодноразово, показуючи свою ногу їй, ніби її вибиває, тоді, о царю, пані Кчая розлютившись, прокляла Яму кажучи: «Нехай твоя нога одірветься і впаде на землю!». Яма сильно обурився цим прокляттям, прийшов до свого батька, Сонця, і шанобливо повідомив про все, що відбулося і, як він сильно стривожений її словами прокляття.

Яма сказав своєму батькові, Сонцю:

Знаючи, що прокляття невідворотне, Яма сказав своєму батькові Сонцю таке: «Мати повинна поводитися однаково з усіма синами. Та така якою вона є, вона відкидає нас і піклується більше про її синів. Я визнаю, що підняв мою ногу проти неї, але не штовхнув її взагалі. Можливо я вчинив по-дитячому або по-дурному. За те, будь прихильний вибачити мене. Я твій син, поки моя нога не відпала, безсумнівно. Можна бути хорошим чи поганим сином, але не можна бути поганою матір'ю. О володарю, я був проклятий і втрачу мої ноги. О володарю живих істот, викажи милість мені, відверни напасть!».

Бог Сонця мовив так:

Безсумнівно, має бути велика причина, мій любий сину, що викликала лють доброчесного і правдивого по суті, як ти. Позаяк я не можу змінити слова твоєї матері, нехай черви візьмуть шматки м'яса від твоїх ніг у землю, внаслідок чого слова матері збудуться, й ти теж зможеш зручно рухатися на ногах, як завжди. Далі, ти будеш врятований од дії прокляття теж.

Так сказав бог Сонця своєму синові Ямі.

Тоді все-таки, Адітья, бог Сонця, запитував пані Кчаю неодноразово, кажучи: «Коли до всіх дітей ставитись однаково, то чому ти виявляєш більшу увагу тільки деяким?». Але вона не відповідала йому, кожного разу змінюючи тему з глузливою посмішкою. Хоча він стримував себе протягом тривалого часу, і багато часу минуло між його розпитами та її глузливими посмішками, він не знайшов виходу, або того, що насправді сталося між матір'ю і дітьми. Це викликало напад гніву у бога Сонця і в певних обставинах він

схопив її за пучок волосся, аби проклясти на знищення. Коли її волосся схопили, Кчаї довелося розкрити таємну умову між нею і Самджною, й вона виказала все, як це сталося. Бог Сонця, розлючений почутим, відразу ж прийшов до Твашти, або Вішвакарми, батька Самджни, у пошуках своєї дружини, справжньої Самджни. Побачивши його, Твашта вшанував, як зятя, бога Сонця за звичаєм і заспокоїв його, який з люті спалював усе внизу, бо його дружина не біля нього.

Т в а ш т а м о в и в :

Твій вигляд, сповнений занадто великим сяйвом, не такий вже і приємний. Не в змозі терпіти такий вигляд твій, Самджна блукає луками. Ти можеш побачити твою любу дружину саме сьогодні, вельми цнотливу, яка завжди в настрої подвижника і блукає у вигляді кобили. Та цнотлива пані висушена, нещасна і знічена, немов лотос ув озері зірваний хоботом слона, і все ж, о володарю променів, Боже Сонце, харчуючись травою, вона, тая гідна пані, живе на засоби своєї йогічної сили. Якщо моя порада притлумити свій сяючий вигляд, прийнятна для тебе, вона допоможе тобі, а я можу налаштувати твій блиск прямо зараз, щоб зробити його терпимо приємним.

Так сказав Твашта богові Сонця.

Нині форма бога Сонця була рівномірна, поздовжньо і вшир, і через рівність він назвався б Вібхавасу. Через ту рівність, Вівасван-праджапаті, бог Сонця, дуже високо оцінив пропозицію Твашти і дозволив йому змінити свою форму, щоб отримати приємний вигляд. Тоді Твашта наблизив бога Сонця, помістив його на жорно і почав шліфувати сяйво. Далі, з обробленою формою і зменшеним блиском, вигляд бога Сонця став найяскравішим з яскравого, і стало приємно глянути на нього. Коли постава цього володаря променів, була таким чином витончена, з тих пір вона набула відтінку червоної вохри, аруна рага, а в той час, як шліфували його на жорнах, там виникли наступні речі зі стружки його обличчя. Це дванадцять адітьїв виникли з обличчя бога Сонця під час його відшліфування. Вони: Дхата, Арьямаа, Митра, Варуна, Амша, Бхага, Індра, Вівасван, Пуша; а десятий з них Парджанья; потім Твашта виник, а потім, нарешті, але не в останню чергу, Вішну також з'явився. І Бог Сонця відчув велику радість побачивши дванадцять адітьїв, які вийшли з його власного тіла, прикрашені пахощами, квітами і велесяйними вінцями. Твашта теж зрадів і вклонився цим дванадцятьом адітьям у свою чергу, а потім звернувся до Бога Сонця так: «О Боже Сонце, тепер ти можеш підійти до своєї дружини, яка прийнявши подобу кобили блукає в краях північних куру!».

Так сказав Твашта богові Сонця.

Приймаючи подобу коня, Бог Сонця зміг знайти свою дружину своєю йогічною силою і вони рушили разом, у безпеці від усіх істот та у самоприборканні. Оскільки Самджна йшла у вигляді кобили, чому б вона мала боятися хоч трохи! Бог Сонця, у вигляді коня, наблизився до Самджни спереду аби спонукати до любощів, але вона опиралася спарюванню, бо трохи сумнівалася, що він її чоловік, через що сім'я Бога Сонця впало на її ніздрі, яке вона вичхала. З цього сімені Бога Сонця, котре Бадаба, чи інакше Самджна, вичхала з її носа, виникло двоє богів, а саме ашвінікумари.[6] Ці близнюки-боги є кращими серед лікарів. Один з них йменням Насатья, а інший Дашра. Таким чином, о Джанамеджайє, ці близнюки є дітьми восьмого праджапаті, а саме Мартанди, Бога Сонця, яких він зачав у Самджни, чи інакше Бадаби. І Бхаскара (*індійський астроном, математик XII ст.*) помітив їх завдяки формі й сяйву в них. Тож знайшовши її чоловіка знову, пані Самджна теж зраділа. Але Яма був сильно засмучений через його власний вчинок, як показав був ногу проти його мачухи, внаслідок чого вона прокляла його. Та поки, він отримав владу над привидами і панування над смертними, які він узяв на себе і виконував свої обов'язки дуже вправно. І позаяк він керує справедливо, він зветься Дхармараджа. Потім його брат Саварні стане Ману-праджапаті в майбутньому колі часу, названому Саварні-манвантара, і саме сьогодні він веде сувору покуту на горі Меру. Його брат Шанайхкара став планетою Сатурн. А близнюки Насатья і Драша стали лікарями богів. Та навіть коли вони є лікарями богів у віддалених небесах, вони дарують здоров'я і мир тим, хто шанує їх. Із зерен, що впали під час шліфування сяйва Бога Сонця на жорнах, Твашта, чи пак Вішвакарма, зробив диск, названий Вішнучакра, та віддав його Шріхарі, з наміром, щоб його диск винищив усіх асурів у битвах. Наймолодша ж з усіх дітей Бога Сонця є славна діва на ім'я Ямі, й вона стала річкою Ямуна, перлиною серед річок, і освячує всіх і кожного. Той, хто буде називатися Ману-праджапаті в цьому світі, він також буде називатися Саварні. І ще один син Бога Сонця, брат Ману, є Шанайхкара, який отримав планетарність і шанований усіма й кожним.

Той, хто слухає або запам'ятає цю розповідь, що оповідає про появу цих богів, позбудеться страху перед лихом і досягне великої слави.

Так вістить дев'ятий розділ першої частини, названої Харівамшапарва,
в Харівамшапурані, продовженні Магабгарати,
що оповідає про появу Вайвасвата Ману.

ПОЯВА ПАНІ ІЛИ

Р о з д і л 1 0

В а й ш а м п а я н а п р о д о в ж и в о п о в і д ь :

Є дев'ять синів Вайвасвата Ману, які схожі на їхнього батька в усьому. Їхні імена: Ікшваку, Набхаґа, Дхрішну, Шарьяті, Нарішьянта, Прамшу, тоді як Набхаґаарішта сьомий, а Каруша восьмий, а Прішадхра

дев'ятий. Раніше, коли праджапаті Вайвасвата Ману був бездітним, він виконав ведичний обряд під назвою путракамешті, спрямований до богів Митри і Варуни, аби зачати дітей, і він отримав вищезгаданих синів. Коли ж ці дев'ять синів ще не з'явилися і, коли ведичний обряд відбувався, тоді Вайвасвата Ману дав підношення богам, Митрі та Варуні, через мудреців, що проводять обряд, чудовим способом. І цими підношеннями всі боги, гандхарви, люди і мудреці цілком вдовольнилися та схвалили Ману: «О, відмінна покута, визначеність і вченість цього Вайвасвата Ману!». Там виникла пишна дівчина, на ім'я пані Іла, з цього безгрішного ведичного обряду, одягнена у божественне вбрання і прикрашена небесними прикрасами. Так чулисьмо. І царствений володар Вайвасвата Ману, назвавши цю дівчину пані Іла, попросив її: «О щаслива дівчино, будь ласка слідуй за мною!». Але, та дівчина Іла чесно відповіла йому, який жадав синів у той час.

П а н і І л а м о в и л а :

Я виникла із сутности Митри і Варуни, о найбільш здібний сперечальнику, отже, буде підхоже мені наслідувати їм. Дозволь мені не псувати свій обов'язок!

Так рекла пані Іла до Вайвасвата Ману.

Сказавши так Вайвасваті Ману, Іла пішла до Митри і Варуни, і тая красуня смиренно сказала це їм.

П а н і І л а р е к л а :

Я утворення з вашої сутности, але, о боги, він просить мене слідувати за ним. За ким я мушу слідувати нині?

Спитала пані Іла їх так.

Знаючи її точку зору, Митра і Варуна тоді сказали тій царственій дівчині, праведній ув обговоренні її питання.

М и т р а - В а р у н а с к а з а л и ї й :

Цим чемним способом твоїм шукаючи дозволу, твоя праведність, самовладання і правдивість визнані. О благословенна дівчино, ти отримаєш славу, як наша дитина. Ти, як чоловічий нащадок Ману, станеш пращуром роду Ману. І, о багатообіцяюча дівчино, ти, у своїй чоловічій подобі, будеш відома як Судьюмна, у всіх трьох світах, досягаючи поваги світу, праведности і прабатьківства роду Ману.

Так рекли Митра і Варуна до пані Іли.

Почувши пораду Митри-Варуни, покинувши їх, тая дівчина Іла рушила до її батька, тобто до Вайвасвата Ману. Але на її шляху назад, Будха, Юпітер, мав побачення з нею, як її залицяльник. Тоді Пурурава народився у неї од Будхи, сина Соми, о царю, і народивши Пурураву таким чином, вона перетворилася на чоловічу форму, Судьюмну. Є троє велеблагословенних дітей Судьюмни, тобто пані Іли в чоловічій формі, й вони це: Уткала, Гайя і Вінатаашва. А, о царю, Вайвасвата Ману дав східні краї уткала[7] своєму синові Уткалі, а західні уткала Вінатаашві, в той час як місто Гайя дав його третьому синові, Гайї. Коли Вайвасвата Ману повернувся до Сонця, після його царювання на Землі, він розподілив своє царство на десять і поставив інших синів правити цими краями. Там, де земля прикрашена ведичними жертовними стовпами, той весь центральний край опинився під владою Ікшваку, першого сина Вайвасвата Ману, разом із лісами і копальнями. Оскільки Судьюмна чергував жіночність і мужність, він став непридатним для царювання. Саме тоді він отримав край Пратіштанапура,[8] за порадою Васіштхи. Покерувавши Пратіштанапуром деякий час, Судьюмна відмовився від нього на користь його/її сина Пурурави.

Уткала ж зачав трьох синів, які відомі в усіх трьох світах, і ці троє це: Дхріштака, Амбаріша і Данда. Данда виростив всесвітньо відомий ліс Дандака, як найкращий ліс і небесну оселю мудреців і святих, де позбуваються гріха просто увійшовши в нього. Таким чином, він/вона, хто, як пані Іла народила Пурураву у її дівоцтві, і, як Судьюмна, зачав трьох синів, як чоловік, став відомий у цьому світі, бо жіноче і чоловіче змінював ув одній особі, а потім відправився на небеса. І, о царю, п'ятий син Вайвасвата Ману, Нарішьята, породив сина по імені Шака, в той час як другий син Вайвасвата Ману, Набхаґа, породив сина на ім'я Амбаріша, який у більш пізній час став всесильним царем царів. Третій син Вайвасвата Ману, Хрішну, породив Дхарштаку, неприступного воїна, а восьмий син Вайвасвата Ману, Каруша, породив Карушу, який став неперевершеним кшатрієм. Від них безліч доблесних кшатріїв походить. Потомство сьомого сина Вайвасвата Ману Набхаґаарішти покинуло кшатрійську справу і зайнялося справами вайшьїв, тобто торгівлею і комерцією. Шостий син Вайвасвата Ману, Прамшу, породив лише одного сина, який відомий своїм ім'ям Шарьяті, в той час як п'ятий син Вайвасвата Ману, Нарішьята, породив сина, який став володарним царем на ім'я Дама. Четвертий син Вайвасвата Ману, Шарьяті, породив пару дітей, з яких Анарта хлопчик, а інша, дівчинка по імені Суканья, яка згодом стала дружиною Чьяванамагаріши. Той хлопчик Анарта, пізніше став батьком вельми блискучої людини на ім'я Рева. Їхній край Аанартадеша,[9] а їх столиця Кушастхалі. Син Анарти, Рева, породив сина по імені Райвата, якого також звуть найправеднішим Какудмі. Адже він є старшим зі ста синів Реви. Цей Какудмі, званий Райвата, отримав царство і правив у столиці Кушастхалі. По деякому випадку Райвата, або Ревата, пішов ув оселю Брахми разом зі своєю дочкою Реваті. Там він залишався лише декілька годин у присутності Брахми, захоплений слуханням музики, виконуваної гандхарвами. А тим часом людська епоха завершилася в людському світі і Райвата повернувся у свою столицю в час закінчення ядавів. Але статура Райвати не змінилася, зберігаючи свою молодість з якою він увійшов ув оселю Брахми кілька годин тому. Нині, те чудове місто отримало свою назву Двааравaті, бо воно має численні брами. І його тепер захищали герої бходжі, врішни, андхаки, роди на чолі з їхнім

головним, Васудевою. Тоді, зрозумівши, що насправді сталося, Райвата віддав свою бездоганну дочку, пані Реваті, Баларамі, старшому брату Крішни, а сам відправився до піднесених висот гори Меру для подальших покут. Після цього, велепринциповий Баларама захоплено провів час із чудовою пані Реваті.

Так вістить десятий розділ першої частини, названої Харівамшапарва,
в Харівамшапурані, продовженні Магабгарати,
що оповідає про появу пані Іли.

ЗНИЩЕННЯ АСУРА ДУНДХУ

Розділ 11

Джанамеджайя запитав:

О брахмане, ти сказав, що багато епох минуло поки Райвата повернувся з оселі Брахми разом із пані Реваті. Як же то, що Райвата-Какудмі не постарів за такий довгий час? Коли Райвата з роду Шарьяті відкинув земні зв'язки й пішов на гору Меру для аскези, як же царі його роду самі правлять землею, навіть сьогодні? Що ж сталося з його братами і племінниками? Все це я хотів би почути правдиво.

Вайшампаяна відповів:

Ні старіння, ні голоду, ні спраги, ні смерті немає в оселі Брахми.[10] Дійсно, о царю бгаратів Джанамеджайє, сам час не є циклічним там. Коли Райвата-Какудмі відправився в оселю Брахми, ракшаси і пуньяджани, тобто якши, знищили його столицю Кушастхалі, разом із сотнею його братів. В той час як ракшаси руйнували таким чином, деякі з його рідних і близьких тікали в усіх напрямках, шукаючи притулку тут і там. Ті втікачі-кшатрії жили тут і там, навіть роблячи печери своїм укриттям, ховаючись, з переляку, від ракшасів. Але де б вони не були, їх потомство збільшувалося там і, відтак, усі вони стали відомі як спадкоємці Шарьяті. Син Набхаґі та син Арішти, обидва будучи вайшьями повернулися до брахманства, а сини Каруші з'явилися як кшатрії, нестримні герої на ратнім полі. Чулисьмо, що шостий син Праджапаті Ману, а саме Праншу, мав сина по імені Праджаті. А інший син Ману, Прішадхра, або Прішадью, перетворився на паразита, бо він нашкодив корові свого наставника, за що наставник прокляв його, аби став паразитом. Таким чином, о кращий серед бгаратів, тут я розповів легенди про дев'ятьох синів Ману.

Коли Ману-праджапаті чхнув — кшутаван — тоді володар Ікшваку вийшов з нього, і цей Ікшваку має сто синів, які все відомі за велію добродійність. Серед цих ста синів царя Ікшваку, Вікукші є старшим. Позаяк він має дуже широкі груди воїна — ві кукші — він став — Айодхья — неприступний воїн — і він став царем Айодхьї. Цей веледоброчесний Вікукші отримав п'ятдесят кращих синів, починаючи з царевича Шакуні та інших. Перебуваючи в північній частині, цей царевич Шакуні і один з його братів, праведно захищали північні терени царства. Решта, сорок вісім царевичів, разом із батьком їх, Шашадою, названим Вікукші, охороняли південні краї.

Одного разу цар Ікшваку наказав своєму синові Вікукші принести м'ясо з ловів тварин, для обряду духів під назвою Аштака шраддха. Тож Вікукші пішов на лови, але спершу він вполював кролика, запік і з'їв його. Отже, коли він був із дорученням принести речі для обряду, він використовував дещо для самого себе. Пізніше він вполював ще кілька тварин і приніс м'ясо для обряду духів, внаслідок чого принесене м'ясо стало опоганеним, бо він приніс підношення після насичення власного шлунку. За це він отримав прізвисько Шашада (*кроликоїдець*). Але, мудрець Васіштха помітивши, що Вікукші приніс непідхожу їжу для духів, повідомив того ж царя Ікшваку, і цар Ікшваку вигнав Вікукші зі столиці за цей нахабний вчинок, через що Шашаді, прозваному Вікукші, довелося знову увійти в столицю лише після кончини його батька Ікшваку. Після чого Вікукші став царем Айодхьї. Сином Шашади, на прізвисько Вікукші, є вельми доблесний Какутстха. Чулисьмо, що Какутстха був верхи на горбі бика у відомій сварі богів та асурів, де той бик є не хто інший, як сам Індра в подобі бика і, отже, він отримав прізвисько Какутстха.[11] Какутстха мав сина Анена; від нього ж прямий родовід царевичів такий: Анена → Прітху → Віштараашва → Ардра → Юванашва → Шрава або Шрастака. Цей Шравашта є засновником міста Шравашті, яке названо так через нього. І Бріхадашва є сином Шрашти. Його син, названий сином Бріхадашви, є Кувалашва, велеправедний царевич, і він отримав ім'я Дундхумара, бо він знищив асура на ім'я Дундху.

Джанамеджайя запитав:

О брахмане, я хотів би послухати докладно про знищення асура Дундху. За що Кувалашва отримав титул «нищитель Дундхи»?

Вайшампаяна відповів:

Кувалашва зачав сто синів. І коли ці царевичі стали великими лучники, знавцями писань, могутніми, неприступними, праведними і справжніми прихильниками обрядовости і щедрими дарувальниками, тоді батько Кувалашви, Бріхадашва, окропив Кувалашву в Айодсі. Тож, коли його син Кувалашва успадкував славне царство Айодхью, Бріхадашва відправився до лісу для вчинення покут. Але, коли він відправлявся, мудрець піднесеної касти, а саме, мудрець Уттанака, підійшов до Бріхадашви і мовив йому.

Мудрий Уттанака сказав Бріхадашві:

Захист є основним обов'язком і ти повинен робити це не раз. О царю, ти не можеш вчинити спокійно покуту. Ця земля залишається спокійною лише під захистом великої душі, як твоя. Значить це не гідно тебе, піти до лісу. Очевидно, що добре керування народом є дхарма. Якщо так, то нехай твій розум відвернеться

від лісу. Ніде не бачимо такого виду відхилення від власної дхарми. Мудрі царі, кажуть, твої предки, завжди захищали людей. Цар повинен захищати людей, отже, буде гідно і для тебе — захищати людей. Біля мого скиту є місце на рівній землі, яка там позбавлена води, наче крематорій; і в деяких місцях убого з водою; проте, оточене океаном і дюнами, й це добре відоме місце запустіння. Там знаходиться великий асур на ім'я Дундху, син асура Мадгу, ховаючись під величезною дюною. Цей непереборний асур, велетенський статурою, незнищенний навіть для богів. Він, залишаючись там, чинить жахливу аскезу для знищення світу. Він видихає раз на рік, внаслідок чого вся земля тремтить, з її горами, деревами і лісами. Коли він видихає так, здіймаються великі хмари куряви, які піднімаються навіть до Сонця, і через це, тиждень тремтить земля. Його погляд випромінює іскри, вогонь, отже і жахливий дим. Тож, стало неможливим для мене залишитися у моєму власному скиті, в тому місці. Прошу, поглянь, щоб цього велета знищити на благо світу. В мить, коли він буде знищений, люди відчуватимуть себе у безпеці. О царю, ти сам здатен знищити цього асура, бо бог Вішну дав мені дарунок, радше вказівку, в попередню юґу. Тоді Вішну сказав мені: «Усякий раз, коли цар Айодхьї знищує того вельми могутнього і лютого асура, той цар отримує частку моєї пишноти». Тож, будь ласка, знищ цього асура, чим ти зможеш отримати пишноту Вішну, Вішну теджас. Ніхто малосилий не зможе знищити того велемогутнього асура Дундху, навіть за сотні років. Та могутність асура настільки велика, що навіть боги не можуть подолати його!

Так сказав мудрець Уттанака царю Бріхадашві.

Коли той шляхетний великий мудрець Уттанака сказав таким чином, тоді цар Бріхадашва представив свого сина Кувалашву цьому мудрецеві, для виконання знищення асура Дундхи.

Бріхадашва мовив мудрецеві Уттанаці:

О благочестивий мудрецю, я склав зброю. Але, ось мій син Кувалашва, здатний викорінити загрозу від цього асура. Без жодних сумнівів!

Так сказав Бріхадашва мудрецеві Уттанаці.

І наказавши своєму синові Кувалашві знищити асура Дундху, той царственний мудрець Бріхадашва відправився в гори, щоб провести свою обітницю аскези.

Вайшампаяна провадив:

Відповідно, Кувалашва рушив, разом із сотнею своїх синів, на чолі з мудрецем Уттанкою, у справі знищення асура Дундху. Тоді осяйний бог Вішну огорнув Кувалашву, якого був направив мудрець Уттанака для добробуту світів. Коли цей неприступний цар Кувалашва виїжджав, тоді там загучав голос великий у небі, який сказав: «Цей славний муж незборимий, тож, він стане нищителем Дундхи тепер!», і кажучи так, боги просипали божественні квіти з небесними пахощами навколо нього і так само гримнули в небесах переможні барабани. Прийшовши до місця того асура, разом із його сотнею синів, той найперший переможець почав рити океан разом з просторими дюнами, щоб визначити місцезнаходження асура, схованого під дюнами. Він отримав цю велику силу завдяки силі Нараяни, який увійшов у нього саме зараз, лише аби зміцнити його потугу. У той час як сини царя перекопували дюни, вони визначили де Дундху, який ховався під дюнами на західній стороні, а з його обличчя виходив вогонь, наче щоб знищити світ, а його подих збурював великий океан, ніби цей океан кидало в безладдя у двотижні спричинені місячним сяйвом. Цей асур спалив усіх синів царя, за винятком трьох. Та навіть тоді той цар не припинив переслідування. Він переслідував асура з бойовим кличем «Дхум, дхум!». Як і піднесений йогин ковтає лісову пожежу, цей цар теж випив збурені води океану, тільки б знайти асура. Визначивши, де той океанічній водний асур, Кувалашва знищив того могутнього асура і довів свою хоробрість мудрецеві Уттанаці. Коли Кувалашва показав свою силу духу мудрецеві Уттанаці, той подвижник дав йому дарунки невичерпного багатства, непереможности, причетність до дхарми і незнищенне життя на небесах. Той мудрець Уттанака, крім того, благословив дев'яносто сім синів царя, які впали мертві через асура, незнищенним проживанням на небесах.

Так вістить одинадцятий розділ першої частини, названої Харівамшапарва,
в Харівамшапурані, продовженні Магабгарати,
що оповідає про знищення асура Дундху.

ЛЕГЕНДА ПРО ГАЛАВУ

Розділ 12

Вайшампаяна вів далі:

З трьох синів Кувалашви, що залишилися, Дрідхашва найстарший, у той час як Чандрашва і Капілашва його молодші брати. Нащадки ж царевичі від Дхаундхумари, прозваного Кувалашва, такі: Дхаундхумара → Дрідхашва → Харьяшва → Нікумбха, доблесний кшатрій, → Самхаташва, досвідчений на прі і, який зачав двох царевичів, Акрішашву і Крішашву. Дружиною ж цього Самхаташви є Дрішадваті, дочка Хімавана, відома пані у всіх трьох світах породила кращих синів, серед яких Прасенаджит найперший. Прасенаджит став чоловіком благочестивої пані на ім'я Гаурі, яка пізніше перетворилася на Ріку Бахуда, через прокльон свого чоловіка. Син пані Гаурі, цар Юванашва, а син Юванашви — Мандхата, величний у трьох світах. Дружиною Мандхати є Чайтраратхі, яку також звуть Біндуматі, дочка царя Шашабінду, яка святістю і відданістю чоловікові не має собі рівних на Землі. У неї десять тисяч братів, за яких вона старше. Мандхата породив двох синів од цієї пані Чайтраратхи. Один — праведний царевич Пурукутса, а інший — піднесений

Мучукунда. Син Пурукутси, цар Трасаддасью, який од його дружини Нармади породив царевича Самбхуту; від нього ж родовід такий: Судханва → Трідханва, нищитель ворогів → Трайяаруна, велевчений → Сатьяврата, велемогутній. Свого часу цей могутній царевич Сатьяврата викрав наречену, яка збиралася вийти заміж за когось, відповідно, оскверняючи священні співи шлюбу. Це він зробив через власну безрозсудність, хіть, принадність і завдяки зухвальству та розпещености виховання. Сатьяврата, отже, викрав чиюсь наречену, в якомусь місті. Вважаючи це несправедливістю діянь, його батько, цар Трайяаруна, вигнав його. Коли Трайяаруна сердито дорікав Сатьявраті, багато разів говорячи: «Те, що ти зробив ганебно. Згинь з перед очей!». Тоді Сатьяврата неодноразово питав свого батька: «Вигнаний тобою, куди ж я подінуся?!». Тоді Трайяаруна вирік Сатьявраті: «Йди і живи з собакоїдами! Я не хочу, називатися батьком сина, який ганьбить сім'ю!». Коли він так сказав, Сатьяврата вийшов звідти за наказом його батька. Благочестивий мудрець Васіштха, їх сімейний жрець, навіть не переконував його залишитися. Потім Сатьяврата пішов і жив з найнижчими людьми. Але його батько, Трайяаруна, не міг стерпіти важке становище свого сина Сатьяврати і під приводом піти на полювання, він вирушив до лісу, щоб забрати назад свого сина. Через це порушення царем покарання кривдника, Індра не давав дощів у цьому царстві протягом дванадцяти років. У цей час голоду, Вішвамитра вдався до покути біля океану, покинувши його дружину і синів у країні. Але, виснаживши припаси для годування її синів, дружина Вішвамитри спробувала продати її другого сина за сотню корів, відповідно поклавши недоуздок на шию цього хлопчика і ведучи його наче на прив'язі тварину. Співчуваючи важкому становищу хлопчика, так зв'язаному мотузкою за шию, якого продавали мов тварину, Сатьяврата, царевич у вигнанні, зупинив продаж його, зняв з нього недоуздок і почав підтримувати життя тієї сім'ї, тож Сатьяврата не тільки могутня, але і шляхетна помислами людина. Це він зробив лише аби оберегти Вішвамитру, щоб відчував себе добре і був задоволений безпечним становищем своєї сім'ї у той час як він прагнув до своєї мети. Оскільки недоуздок був прив'язаний навколо його шиї, той хлопчик отримав ім'я Галава, бо «гала» то шия, горло. І цей хлопчик, таким чином звільнений доблесним Сатьявратою, пізніше став продовжувачем роду великого мудреця Каушики, а саме Вішвамитри.

Так вістить дванадцятий розділ першої частини, названої Харівамшапарва,
в Харівамшапурані, продовженні Магабгарати,
що оповідає легенду про Галаву і Сатьяврату.

ЛЕГЕНДА ПРО ТРИШАНКУ

Розділ 13

Вайшампаяна продовжив:

З повагою і співчуттям, Сатьяврата пообіцяв піклуватися про дружину і сім'ю Вішвамитри, для якої він полював на оленів, кабанів, буйволів та інших лісових тварин заради тієї сім'ї, і підвішував м'ясо на деревах поруч із місцем, де Вішвамитра проводив аскези. Сатьяврата провів дванадцять років свого вигнання без інших його обов'язків, за наказом свого батька. Коли цар Трайяаруна також пішов до лісу у пошуках свого сина, тоді мудрець Васіштха охороняв царство Айодхью і палац цариць, адже він царський жрець, вчитель і, виконавець ведичних обрядів для цієї сім'ї. Сатьяврата завжди поводився вельми нерозумно і самовпевнено перед Васіштхою, бо той мудрець будучи родинним радником, не відмовив його батька від наказу на вигнання. Але мудрець Васіштха мав причини для цього. «Насправді, якийсь наречений і наречена не будуть оголошені у шлюбі, поки сім спільних обходів навколо обрядового вогнища не закінчено зі співом гімнів, як — саха сапта-паді мама. До тих пір наречена залишається дівицею. Й хоча це правило йому відоме, і хоча я виніс незаміжню дівицю, Васіштха схвалив непотрібну лють мого батька, коли той оголосив мене викрадачем дружини!».

Це підживлювало поводження Сатьяврати проти Васіштхи. Що б той благочестивий Васіштха не зробив, це є певним передбаченням, але Сатьяврата не усвідомлював думок того мудреця. Коли ж батько Сатьяврати, теж незадоволений вигнанням, вдався до пошуків свого сина, тоді Індра не давав дощів протягом дванадцяти довгих років. «Цей Сатьяврата узяв на себе зобов'язання, неможливе для інших, котрим він і спокута його відбудеться. Я бажаю, окропити його після завершення терміну обітниці!». Це думки мудреця Васіштхи, й отже, він не чинив спротиву вигнанню. Але той могутній Сатьяврата здійснив свою сувору покуту протягом дванадцяти довгих років, не даючи іншим знати, що він робить.

Проте, о царю Джанамеджайє, одного разу, коли полювання було неможливе, Сатьяврата вбив корову Васіштхи, священну корову, що давала всі необхідні речі. Він зробив так тому, що він був зачарований десятьма розладами, бо він зголоднів. Він не тільки їв те м'ясо корови, але й годував дітей Вішвамитри ним. Лють же Васіштхи зросла і він прокляв Сатьявраті так.

Прокляття Васіштхи:

Ти жорстокий юнак. Хіба двох гріхів було недостатньо, га? Ти вчинив ще й третій гріх! Тепер я розчавлю тебе, без сумніву. Ти переступив три шляхи. Ти поранив почуття твого батька двома способами — через неосвячену їжу, призначену для духів і викравши наречену, а тепер, ще й убивши священну корову власного домашнього жерця!

Так Васіштха прокляв Сатьяврату.

Вайшампаяна провадив:

Оскільки Сатьяврата скоїв три злочини, Васіштха назвав його Тришанку (*tri - три; saṅku - шип*). Відтак, він зазвичай відомий за ім'ям Тришанку. Після повернення ж зі своєї покути, Вішвамитра був вдячний Сатьявраті за підтримку своєї родини і благословив його дарунком. Сатьяврата вирішив піти на небеса у своєму власному смертному тілі і попросив це у того мудреця. Коли ж страшний голод закінчився після дванадцяти років, Вішвамитра посадив Сатьяврату на престолі Айодхьї і провів ведичні обряди для нього. Хоч і не бажали боги, також як і Васіштха, Вішвамитра намагався відправити Сатьяврату на небеса у його смертному тілі.

Дружиною ж Сатьяврати є пані Сатьяратха, нащадок роду Кекайї, і вона народила бездоганного царя Харішчандру. А син Трішани, раджа Харішчандра добре відома особа. Він успішно провів Раджасуя-ягью і придбав титул царя царів. Сином же Харішчандри є один хоробрий на ім'я Рохіта або Лохіта, який місто Рохітапуру побудував аби правити в ньому. Правлячи царством, добре охороняючи справи підданців, цей Рохіта, ставши царственим святим, залишив те місто брахманам, коли він зрозумів, що світ беззмістовний. Сином же Рохіти є Харіта. Від нього походять царевичі; Харітаченчу мав двох синів, а саме Віджайю і Судеву, з них, царевич Віджайя став відомим, бо він переміг усіх кшатріїв його віку. Сином же Віджайї є Рурука, майстер у мистецтві правління. Сином Руруки є Вріка, а його сином — Бахука, який виявився розпусним царем. Тож, шаки, явани, камбоджі, паради, пахлави, хайхайї і таладжанґхи вдерлися в його країну і відправили його до лісу. Його провина в часи праведної поведінки привела його до такого нещастя. Сином Бахуки є Саґара, чи пак, Сагара, що означає, що він прийняв народження з отрутою в його тілі. Але він був захищений, освічений і вихований мудрецем Аурвою. Він також отримав зброю названу Агнеяастра від цього мудреця. І той праведний цар царів, Саґара, привів усю землю під один парасоль і усунув таладжанґхів, хайхайїв, шаків, пахлавів з їх становища. Відтак, знавець дхарми, цар царів Саґара, настановив добропорядний звичай кшатріїв.

Так вістить тринадцятий розділ першої частини, названої Харівамшапарва,
в Харівамшапурані, продовженні Магабгарати,
що оповідає легенду про Тришанку.

ПОЯВА ЦАРЯ ЦАРІВ САҐАРИ

Розділ 14

Джанамеджайя запитав:

Як цар царів Саґара народився з отрутою? Чому племена, як шаки та інші, відкинули правила кшатріїв? І, за що цар царів Саґара розгнівався на них і вигнав їх? Будь ласкавий, проясни ці речі.

Вайшампаяна відповів:

Коли батько Саґари, Бахука, віддався безповоротній розпусті, ловам і примхливому життю, тоді напади хайхаїв, таладжанґхів, шаків стали більш наполегливими, а потім, за підтримки п'яти інших поплічників хайхайїв, а саме яванів, парадів, камбоджів, пахлавів і кхасів, ці троє захопили собі царство Айодхью. Так кажуть. Коли царство захопили таким чином, тоді цар Бахука пішов до лісу, щоб жити у злиднях і лише його дружини допомагали йому, де він і віддав останній подих. У той час, коли його перша дружина, яка належала до роду Яду, завагітніла, інші дружини почали заздрити її вагітності та дали їй отруту. Так чулисьмо. Вона безнадійно влаштувала багаття для свого чоловіка, а також для самоспалення. Проте, помітивши майбутню її вагітність, благочестивий мудрець Аурва завбачливо відвернув це, і привів її до свого притулку, де вона народила царя Саґару, який прийняв народження разом із отрутою раніше введеною його матері царськими дружинами.

Подвижник Аурва сам виконував обряди отроцтва, як то: найменування, писання листа, упанаяна тощо, і вчив його ведичним писанням. Крім того, він дав йому смертоносну зброю під назвою аагнеяастра, що невтримною є навіть для богів. Тоді Саґара, з його міццю, і володіючи зброєю, почав безжально нищити хайхайїв, наче Рудра нищить істот наприкінці світу. Тоді ж він знищів і шаків, яванів, камбоджів, парадів і пахлавів повністю. Коли Саґара почав їх знищення таким чином, вони уклінно шукати захисту шляхетного Васіштхи. Помітивши їх скрутне становище, велерозумний Васіштха дав їм притулок і відрадив царя Саґару від цього нищення. Тримаючись власної обіцянки викорінити несумісне, а також дотриматися обіцянки даної його наставником до одних і тих же людей, Саґара визначив їм інші ознаки. Він наказав поголити наполовину голови шакам, чисто поголити голови яванам; парадам і камбоджам, аби звисало з їх голови волосся розпущеним; пахлавам же відрощувати бороди. Він відсторонив їх усіх од вивчення ведичних текстів і писань. Дійсно, всі шаки, явани, камбоджи, паради, колішарпи, махіши, дардьї, чоли і керали, є кшатріями лише, проте, цар царів Саґара відсторонив їх од кшатрійської дхарми за їх нечестиві діяння, згідно вироку мудреця Васіштхи.

На завоювання країв царів кхаси, пари, чоли, мадри, кішкінхи, кунтали, ванги, конкани і, аби стати праведним підкорювачем світу за взятою на себе обітницею для обряду Ашвамедхи, жертвопринесення коня, випустили коня, викликаючи будь-якого царя, котрий посміє захопити цього коня. Тоді як той кінь рухався через ті краї, він досяг південно-східної частини і на морському березі Індра викрав коня та сховав його під землею. Саґара тоді наказав своїм синам, що супроводжували того коня, перекопати те місце, аби знайти обрядового коня. Тоді ті непереможні царевичі рили місце в океанічних глибинах, поки вони не

досягли Шріхарі, який відпочивав там у подобі мудреця Капіли. Розбуджений їх риттям, мудрець Капіла відкрив очі, й ці очі, викидаючи полум'я, спалили усіх синів царя царів Саґари, за винятком чотирьох: Бархакету, Сукету, Дхармаратхи і відважного Панчаджани, котрі є продовжувачами роду Саґари.

Шріхарі ж, в образі мудреця Капіли, дав дарунки тим чотирьом синам Саґари, кажучи: «Нехай буде вічним рід Ікшваку, хай цей рід матиме незмінну славу, хай Самудра, бог океану, народитися у вашому роду, нехай ви всі матимете невичерпне перебування на небесах, нехай ваші брати теж, якщо і спалені жаром моїх очей, та матимуть вічну оселю на небесах!». Самудра, бог океану, отримуючи шанування від царя царів Саґари, відзначив того царя у свою чергу і, таким чином, той цар придбав титул Саґари, океану, позаяк він копав землю у глибинах океану. Саґара також виконав сотні Ашвамедх, жертвопринесень коня, і зачав шістдесят тисяч синів. Так ось ми повідали.

Так вістить чотирнадцятий розділ першої частини, названої Харівамшапарва,
в Харівамшапурані, продовженні Магабгарати,
що оповідає про появу царя царів Саґари.

РОДОВІД СОНЯЧНИХ ЦАРІВ

Розділ 15

Джанамеджайя спитав:

Як цар царів Саґара зачав шістдесят тисяч доблесних і всепереможних синів, або яким чином?

Вайшампаяна відповів:

Саґара мав двох дружин, які своєю побожністю стали бездоганними. Старша, пані Кешині, дочка царя з Відарбхи, а молодша — дочка Аріштанемі, велецнотлива і незрівнянна своєю красою на Землі.

Подвижник Аурва, який виховав Саґару, дав дарунок цим двом пані, поклавши таку умову: «Одна пані може мати шістдесят тисяч синів, велемогутніх, а інша може мати одного сина, який правитиме усією Землею. Вибір за вами!». Старша дружина, Кешині, обрала одного сина і дала першому синові Саґари ім'я Панчаджана, велемогутньому царевичу, який став царем після Саґари. Інша дружина обрала шістдесят тисяч синів, тож, вона обрала гарбуз, як річ у якій є шістдесят тисяч зародків, кожен з яких розміром із сезамове насіння. Їхній батько, Саґара, помістив кожен сезамовий зародок ув окрему посудину наповнену гхі, пряженим маслом, і поставив няню кожному, аби доглядали за ними. Й це насіння почало зростати в залежности від часу і напрямку зростання. Після десяти місяців ув'язнення у гхі-посудині, всі царевичі вийшли щасливо. Відтак, цар царів Саґара зачав шістдесят тисяч синів, всіх одночасно, з середини посудини-гарбуза. Пізніше, звичайно, вони з'єдналися у пишноті Нараяни, коли Нараяна приймаючи подобу мудреця Капіли, спалив їхні тіла своїм вогняним поглядом, під час риття ними землі у пошуках обрядового коня.

Отже, є єдиний син породжений старшою дружиною Саґари, пані Кешині, чиє ім'я Панчаджана, на прізвисько Асаманджаша. У нього був відважний син на ім'я Амшуман, а Діліпа, прозваний Кхатванга є сином цього Амшумана. Цей Діліпа відправився на небеса після його смертного часу на Землі, проте він знову прийшов у земне життя протягом двох годин. Протягом же цих двох годин він придбав знання про природу трьох світів і про природу брахмо, тож, Діліпа став легендарним. Син Діліпи, великий цар Бхагіратха, який спустив кращу з річок, Ґангу, з неба на Землю, з'єднавши її з океаном. Він удочерив річку Ґангу, отже, хроністи родів називали річку Ґангу за батьковим ім'ям — Бхагіратхі.

Від Бхагіратхи послідовний родовід царевичів такий: Бхагіратха → Шрута → Набхага → Амбаріша → Сіндхудвіпа → Айютаджит → Рітапарна, майстер гри в кості і друг царя царів Нали.

Від Рітапарни послідовні царевичі: Рітапарна → Артапарні → Судаса → Саудаса, прозваний Калмашапада, або Митрашаха → Шарвакарма → Анаранья. Син Анараньї, Ніґхна, а Ніґхна породив двох синів, а саме Анімитру і Раґху. Сином Анімитри є вчений Дулідуха; а цар Діліпа, прадід Рами, є сином цього Дулідухи. Цей син Діліпи є Дірґхабаху, якого також називають Раґху, і цей могутній, став визначним царем Айодхьї. Аджа є сином цього Раґху, а Дашаратха є сином Аджи. А праведний і велевідомий Рама є сином Дашаратхи. Послідовність від Рами: Рама → Куша → Атітхі → Нішадха → Нала → Набха або Наґха → Пундаріка → Кшемадханва → Деваніка → Ахінагу → Судханва → Анала → Уктха → Ваджранабха → Шанкха, або званий Вьюшиташва → Пушпа → Артхасіддхі → Сударшана → Агніварна → Шиґхра → Мару. Цей цар Мару використовував силу його йогічних здібностей, проживаючи на острові під назвою Калапа. А сином Мару є Бріхадбала. Двох людей з ім'ям Нала знаємо з легенд, один син Вірасени, а інший народився в роду Ікшваку.

Я розповідав легенди про деяких важливих осіб з роду Ікшваку, чудових царів, подібних Богу сонця, що походять з роду того ж таки Бога сонця, Адітьї. Ті, хто уважно прочитав появу цих нащадків Адітьї, бога, і хто правитиме похоронні обряди, — вони будуть успішні. І той стане єдиним з Адітьєю після свого земного життя, яке проживе з великим потомством, довго, безгрішно і, нарешті, перейде безповоротно в оселю Адітьї.

Так вістить п'ятнадцятий розділ першої частини, названої Харівамшапарва,
в Харівамшапурані, продовженні Магабгарати,
що оповідає про родовід сонячних царів, тобто Ікшваку.

ВЛАСКАВЛЕННЯ ПРЕДКІВ

Розділ 16

Джанамеджайя спитав:

Як Вівасван, син Адітьї, Бога сонця, отримав божественність од Шраддхадеви, владики благословення духів? Як краще за все ми можемо благословити пращурів? Яке походження предків і чому вони вважаються духами? Всі ці речі волів би почути докладно. Ведичні вчені говорять, що духи піднесені на небеса, є головними божествами самих богів. Але як? Якими, насправді, є збори пращурів і їх можливості? Що, насправді, має бути зроблено, щоб благословити їх, чим вони будуть вельми задоволені? І, якщо вони власкавлені, які дарунки вони дадуть нам? Волів би почути все те, пов'язане з визначними легендами про предків.

Так Джанамеджайя запитав Вайшампаяну.

Вайшампаяна відповів:

О мій сину, я розповім тобі про збори пращурів і, як ми повинні власкавлювати їх, та, які вигóди вони дають, коли задоволені. Колись мудрець Маркандейя докладно всі ці теми розкрив, на запитання Бгішми. Коли Бгішма лежав на ложі зі стріл, Дхармараджа задав ті ж питання йому. Ті самі, які ти щойно задав мені. Дхармараджа запитав Бгішму: «О діду, зроби те, чим доброзвичайне потомство гараздуватиме і зможе залишитися безтурботним!». Те я буду оповідати від початку все, що у Бгішми з'ясовував Дхармараджа. Спочатку мудрець Санаткумара передав це подвижнику Маркандейї; потім Маркандейя передав це Бгішмі, а потім Бгішма повторив те ж саме Дхармараджі.

Юдхіштхіра запитав Бгішму:

О праведнику, як доброзичливі предки отримують добробут? І роблячи що, ті доброзичливці можуть залишитися безвинними? Я хотів би знати про них усіх.

Бгішма відповів:

Предки задоволені простим виконанням обрядів власкавлення, о Юдхіштхіро, і вони надають усі плоди дії виконавцю аби гараздував на цій Землі, а також на небесах. І вони дарують праведне життя тому, хто бажає його. Потомство бездітним. Всебічний успіх нещасливому.

Юдхіштхіра знову запитав:

Чулисьмо, що деякі пращури прямують на небеса, в той час як деякі інші живуть у пеклі. Для смертних накопичені плоди є завдяки їх кармічному колу, або через їх власні діяння, чи не так? Тоді, з якої причини предки були відправлені до пекла і на небеса, і, якщо вони різні, хто ж є особами для наших підношень? Ми пропонуємо потрійні підношення за один раз, спрямовані на три покоління, а саме батьків, дідів і прадідів..., чи не так? Тоді, як кожне підношення досягає кожної окремої викликаної душі пращурів? Коли вони самі впали у пекло, як пращури з пекла здатні благословити смертних, коли доля смертних, що досягли пекла або небес, ще не визначилася? Якщо ті предки, які впали у пекло, не дають ніякої користі для смертних, які ж інші предки, яким ми можемо зробити підношення? Врешті решт, кому ми повинні поклонятися? Чулисьмо, що навіть боги вітають пращурів на своїх зборах, о діду, всі ці теми я хотів би почути докладно від тебе, тому, будь ласкавий, повідж мені про це! Що слід робити для предків, відповідно до кальпи, текстів Бодхаяни, Парашари й інших, аби пробиратися чистим од перешкод шляхом, який зветься життям.

Бгішма відповів:

Все те, що я чув, повім тобі. Хто є інші предки, яких ми повинні умилостивити. Я чув це від мого батька, царя Шантану, який на той час пішов ув інші світи. Свого часу, коли я робив обряд власкавлення, і коли я збирався запропонувати пінду, підношення їжі, тоді розкрилася земля і рука мого батька з'явилася, просячи мене красномовно передати їжу в ту руку. Без сумніву, ця рука належала моєму батькові, бо мала ті ж браслети, ту ж форму і перстень з криваво-червоним каменем, який я бачив був на його руці, коли він жив. Пояснюючи це випадковістю і йдучи проти приписів благословень, я поклав підношення їжі на траву куша звичайним чином, без другої думки. Тоді, втішений батько мій говорив зі мною м'яко, а я догідливо прислужував йому.

Цар Шантану сказав Бгішмі:

З тобою я досяг справжнього визначення батьківства. В тобі справжнє синівство та правда міцно вкорінені. Я перевіряв тебе, простягаючи мою руку для підношень, о захиснику, просто, щоб викликати твою впевненість у собі. Але, ти твердо стояв на правді, яку ти хотів би встановити у світі, бо ти є писання... Будь-який захисник заслуг або злочинець буде пожинати одну чверть наслідків своїх діянь. Який би цар не слідував за дхармою, люди, прив'язані до дхарми, будуть мимоволі слідувати за ним, приймаючи дію цього царя як їхній взірець для наслідування. Я радий, що ти став найпершим світочем-носієм вічних принципів Вед. Тому, я хотів би дати дарунок тобі, що у всіх трьох світах незрівнянний. Візьми його. До тих пір, поки ти бажатимеш жити, Смерть не матиме свого впливу на тебе. Вона покладе свою крижану руку на тебе лише якщо ти погодишся з цим. Крім того, я готовий дати будь-який дарунок, який ти шукаєш од мене. Якщо так, скажи мені, чого твоє серце прагне!

Так сказав цар Шантану Бгішмі.

Коли він сказав таке, я слухняно мовив йому зі складеними долонями: «Я відчуваю вдоволення, коли ти задоволений! Якщо ти досі прихильний, прошу, дай відповідь на питання мої. Чи шукаю я відповіді прямо, чи побічно!».

Так сказав Бгішма цареві Шантану.

«О так, я розвію всі твої сумніви, Бгішмо. Ти можеш запитати, що хочеш».

Так сказав цар Шантану Бгішмі.

Бгішма вів далі:

Тоді я поцікавився в мого батька, який давно повернувся у заслужені ним світи, ще доступного там в невидимій формі.

Так Бгішма продовжував оповідати Дхармараджі.

Бгішма запитав свого батька Шантану:

Чулисьмо, що пращури вважаються богами, навіть для богів, власне. Тоді, яка різниця між богами і предками? Яким богам ми поклоняємося і, яких предків власкавлюємо? Як пращури, існуючі в наступному світі, благословляються підношеннями, які ми даємо тут? Все сказане і зроблене, о батьку, що є наслідком нашого власкавлення предків? Боги, люди, асури, якши, ураги, гандхарви, кіннари включаючи магаурагів і подібних, безліч там. Але, якому богу чи богам вони вклоняються? У цій справі моя нестійкість широка, а допитливість висока. Люб'язно роз'ясни мені, бо я вважаю тебе єдиною надією і знавцем суті в цих питаннях!

Послухавши слова Бгішми, його батько Шантану почав прояснювати сумніви його сина.

Шантану відповів:

Я поясню все це стисло, про те, як з'явилися пращури, які плоди вони дають, походження предків. Слухай це уважно.

Бог заздалегідь є першопричиною і всі, як то предки, небесні боги, світи з відповідними богами, люди, асури, якши, ураги, гандхарви, кіннари, магауураги походять од нього. Чому це розмножується і як…, все врешті, йде до нього. Отже, всі живі істоти, як боги, люди, гандхарви й інші, будуть спершу власкавлювати того найпершого Бога. І якщо він власкавлений, усі боги, предки й інші, відчувають себе спокійно. Все, що пропонується під час підношення в цьому світі, відтак, належить і досягає Бога безперечно, сказано, за допомогою проміжних предків і богів. Вони, у свою чергу, надають вигóди підношень у тому чи іншому, щоб підтримувати ланцюг давати-приймати взаємозалежно. Це коло встановив Брахма. Тож, ти повинен, у першу чергу, вклонятися пращурам безпристрасно в шраддхах, внаслідок чого вони приймають усю безліч приношень, бо вони приймачі плодів діянь. Чи то вони вгорі, чи внизу, вони отримують твої підношення. Звідси, ти вшановуєш їх, звеличуючи їхні імена та рід.

Ось мудрець Маркандейя прибув сюди благословити мене супроводом обряду власкавлення пропонованого мені тобою. Це вельми обізнаний подвижник, відомий як син цілком відданий своєму батькові. О Бгішмо, інші теми він повідає тобі. Ти можеш розпитати все у нього.

Мовивши так, цар Шантану зник звідти.

Так вістить шістнадцятий розділ першої частини, названої Харівамшапарва,
в Харівамшапурані, продовженні Магабгарати,
що оповідає про власкавлення предків.

ВЛАСКАВЛЕННЯ ПРЕДКІВ (ДУХІВ)

Розділ 17

Бгішма провадив:

Тоді я підійшов до мудреця Маркандейї, відповідно до настанов мого батька повторюючи одні й ті ж питання, які поставив моєму батькові. І він сказав: «О Бгішмо, ти можеш послухати моє пояснення. З милості мого батька, я придбав довговічність, а також, моєю шаною до мого батька, я також придбав високу славу в цьому тлінному світі. Також я вчинив дуже важку покуту на горі Меру протягом декількох тисяч років, наприкінці юґи. У певний час, протягом цього періоду, я побачив як щось летить із півночі, освітлюючи небо своєю пишнотою. У цьому осяйному літаку я побачив великий палець карликового розміру, блискучій наче Бог сонця. Тож, він з'явився подібно сяйву вогню оздобленому в інший блискучий вогонь. Тоді, вшановуючи ту істоту, що приземлилася була, зі складеними долонями й кланяючись та пропонуючи святої води, я запитав: «Ти, здаєшся досконалим, сукупністю аскези та доблесті, сповненим переможного вигляду Нараяни. Мені ти здаєшся Богом богів. Але, як називати тебе?». Тоді, та велеблагословенна істота мовила мені з посмішкою: «Незакінчена твоя аскеза, а тому ти не можеш упізнати мене!», а потім, в одну мить, він перетворився на найдивовижнішу подобу. Я ніколи не бачив такої особи у будь-якій людині досі.

Санаткумара сказав:

Знай мене як старше дитя Брахми. Ти маєш рацію кажучи, що я «сукупність аскези й доблесті, сповнений переможним виглядом Нараяни…» і так далі. Я той Санаткумара. Ти, можливо, чув про мене від легендарних зборів богів. Благо тобі! Що я можу зробити для тебе? Іншими дітьми Брахми, молодшими за мене є: Крату, Васіштха, Пулаха, Пуластья, Атрі, Ангіра і Марічі. Походження цих непереборних дітей

Брахми добре відоме й вони, які шановані подібно богам і гандхарвам, бережуть три світи разом, після поклоніння цим богам і гандхарвам. З'єднуючи наші душі у Вишній душі, ми, діти Брахми, відкидаємо статеві стосунки і таким чином залишаємося без потомства. Я до сих пір зберігаю ауру новонародженого, з якою я прийняв народження; тому я звуся Кумара… хлопець; Санат — завжди; вічний новонароджений; бо новонароджені, безсумнівно, вільні від хіті, жадоби, зарозумілости тощо, як і я. Відтак, моє ім'я також трапляється як Санаткумара. Ти чиниш покуту лише б поглянути на мене. Ось я показуюся тобі сам. Тепер, скажи мені, що я можу зробити для тебе?

Так Санаткумара сказав тому мудрецеві Маркандейї.

Коли цей вічний бог Санаткумара мовив мені так, тоді я запитав того мовчазного бога, звичайно спитавши дозволу на отримання питань, про походження духів, наслідки їх власкавлення тощо. Розвіюючи всі мої сумніви, о Бгішмо, він сказав мені в кінці свого довгого оповідання, «О брахмане Маркандейє, я задоволений тобою. Нині ж послухай усе докладно.

Спочатку Брахма створив богів кажучи їм: «Вам необхідно більше вшановувати мене!». Але, ті боги покинули його і шанували лиш себе, як отримувачів плодів дій скоєних людьми та іншими живими істотами. Тоді Брахма прокляв їх кажучи: «Ви, дурні, нині станете легковажними, втрачаючи здатність запам'ятовувати!». Тоді вони стали не лише безпам'ятні, але також і втратили небеса, бо вони не в змозі були пригадати, що ж небеса значать для них. Пізніше, боги з благоговінням просили про милість Брахми і Брахма доброзичливо погодився на це, кажучи: «О боги, ви повинні будете спокутувати за відхилення своєї поведінки. Тепер же йдіть і шукайте власних синів од яких ви будете отримувати належну освіченість. Подібні відстороненим істотам, тоді боги прийшли до своїх синів, шукаючи знання про те, як виправитись. Їхні сини просвітили їх про спокутні діяння для очищення за вчинки зроблені на трьох рівнях, тобто, подумки, словом і вчинком, що головно стосується синівської покори. Врешті, сини богів мовили своїм батькам: «Ви дізналися досить, наші дорогі сини, тепер ви можете повернутися до Брахми лише знавцями основ спокути!». Ці боги вже несли прокляття Брахми на їх головах. Нині ж, вони відчували осміяння, коли їхні сини висловили «зворотне спорідненння». Тоді боги знову пішли до Брахми з проханням дати роз'яснення з цього питання. Тоді Брахма сказав їм: «Ви прихильники Брахма-уявлень, тобто ланцюга подій причина-передування-наслідок, чи не так? Тож, ваші сини сказали вам шанобливе «ваші» справи спершу, а тоді «наслідок» ваш, уславили вас. Можливо, ви і є творцями вигляду ваших синів, але вони є батьками вашого розуму, який ви втратили у вашій поверхневій зухвалості. Відтак, все, щоб вони не сказали, ніщо інше як правда. І, відтак, не може бути ніяких сумнівів у їхньому звертанні до вас: «О сини...». Кожен кожному є батько, як також і сином, стосовно віддачі та приймання. Таким чином, слова девата і пітара — боги і предки, можуть стати словами у їх власному сенсі. Тому, ви, о боги, повинні бути знайомі з цим взаємозв'язком!».

Тоді боги повернулися до своїх синів і мовили їм: «Брахма розвіяв усі наші сумніви і ми раді, що пізнали один одного. О сини богів, все, що ви сказали, це ніщо крім правди. Ви досягли батьківства, бо ви назвали нас вашими синами. Жодних сумнівів. О сини богів, позаяк ви дали знання нам, ви стали нашими батьками пізнання — джнана піти, не тільки нам богам, а ви будете батьками всіх світів. Ви боги, бо ви сини богів і тепер, по досягненні батьківства, ви будете називатися пітари девати, батьки богів, також названі «духи». Скажіть нам, який дарунок можемо дати? Що для вашого серця бажане?». Так боги запитали своїх синів. Але, натомість сини богів були мовчазні й боги продовжили говорити: «Хто б не шанував богів і богів лише, належно чинячи діяння без ушанування батьків-богів, тобто шраддха-крійю для пітарів деватів, ще названих — духи; то плоди його поклоніння відтепер передаватимуться ракшасам, данавам і нагам. І коли, о сини богів, котрі тепер стоять як висвячені пітрі-гани, обрядами батьків-богів, також названі духами, ви будете насичуватися підношеннями, пропонованими вам, ви, опісля, завжди будете насичуватись сомою, Богом місяця і вмістищем нектару, і, коли Сома насититься через вас, він буде насичувати весь світ, що простягається від гір до океану, чи то живий, чи ж неживий. Це буде по колу відбуватися, в ланцюгу віддавання і приймання. Тож, це благословення є збільшенням добробуту для тих людей, які прийняли його, а ви, як батьки-боги, повинні завжди бути залежні від добробуту нащадків і так далі. Будь-яка людина, яка постійно пропонує три підношення, висвітлюючи імена і рід своїх батьків та дідів, досягне всебічного успіху, бо вона завжди стає такою, що позбувається цих недоліків своїх цими підношеннями. Це так вищий Брахма вчив нас. Відтак, о сини богів, його слово має збутися. Далі будемо обопільно ставати батьками і/або синами, в залежності від випадку!».

Ось як боги, які зрозуміли свою помилку, сказали своїм синам.

Санаткумара продовжив оповідати Маркандейї:

Таким чином, боги є обома: і батьками, і богами, батьки-боги є обома, батьками і богами, вони обопільно керують в піта-путра-ньяї — неподільній послідовності батько-син-батько-син, до нескінченности.

Так Санаткумара просвітив мудреця Маркандейю про походження батьків-богів, також званих духами, і про плоди їх ушанування.

Так вістить сімнадцятий розділ першої частини, названої Харівамшапарва,
в Харівамшапурані, продовженні Магабгарати,
що оповідає про походження батьків-богів,

названих також духи, і про плоди їх власкавлення.

УТВОРЕННЯ БАТЬКІВ-БОГІВ

Розділ 18

Маркандейя вів далі:

«Коли Санаткумара сказав так мені, я знову запитав його, для уточнення: «Все те, із самого початку, о Ґангейє Бгішмо, ти почув від мене!».

Так, мудрець Маркандейя сказав Бгішмі.

«Як багато обрядів для батьків-богів є, і де ці збагачувачі життєвого принципу богів перебувають?».

Так Маркандейя запитав Санаткумару.

Санаткумара відповів:

Сім верств є батьків-богів, з яких чотири верстви включають проявлених духів — муртіманта деви; три з духами у невиявленій формі — амуртіманта деви.[12]

Безтілесні батьки-боги I — вайраджи.

Спочатку зупинимося на потрійній групі без прояву. Ці групи носять тіло дхарми лише. Тож, я хотів би розповісти тобі про їхнє походження, імена, оселі, дієвість.

Оселі цих трьох груп називаються Санатана, що не означає древність, а «ніколи не народжені». Де, атітам — минуле; анагатам — майбутнє; вьявахітам — близькість і подібні часові чинники в їх теперішньому тільки. Ці, з найтоншими можливими тілами — бхашвара — цин матра шаріри — є дітьми Віраджи-праджапаті й, отже, вони відомі як вайраджи. І боги поклоняються цим групам, у відповідності до порядку і писань. Вони приймають друге народження після кожної кальпи, тисячі епох, бо їх йога-аскетизм призначений для злиття душі зі Всесвітнім духом — не дає їм досягти Сагунабрахмо, непроявленої Вищої душі, навіть якщо ці духи живуть у нескінченних світах, безформні, високошановані і так далі. Вони перетворюються знову і знову, як брахмо-вадіни, прихильники брахмо, і в кінці вони зливаються у Вищій душі. Оскільки ці йогини, з їх йогічною силою, першими поширили сому, де сома це життєва основа, то перші підношення повинні бути дані цим йогинам особливо. Таким чином, мова йде про походження цих батьків-богів, які поширили сому. Дитям цих безтілесних духів є дівчина на ім'я Мена, яка є дружиною великої гори Хімаван. Їх син — гора Майнака, в той же час, гостровершинна гора, оздоблена численними дорогоцінними каменями, а саме гора Краунча, є сином цієї гори Майнаки. Цар гір, Хімаван, породив три дочки від пані Мени. Апарну, Екапарну і третю — Екапаталу. Чинячи вельми сувору покуту, неможливу ні для богів ні для асурів, вони почали спалювати все недвижне й движне в усіх світах полум'ям їх аскези. Одна дівчина харчувалася одним листям під час аскези, тому вона зветься Екапарна; інша брала одну квітку патала, деякі кажуть сурма-квітка, тому вона зветься Екапатала; в той же час інша, не приймала їжу взагалі, тому вона зветься Апарна. Ця Апарна є Парваті. Бачачи тяготи Апарни, її мати, пані Мена, намагалися заборонити їй аскези кажучи: «О доню (*и = о; доню; та = не*), не приймай на себе ці труднощі, дівчинко моя!», — але марно. Як би не було, чи та дівчина Апарна утримувалися від її аскези, чи ні, коли благала її мати звертаючись до неї — «У ма», та красна діва Апарна отримала легендарне ім'я Ума, відоме у всіх світах...

Це легенда про тих трьох панянок, які є втілена аскеза дозволена йогічною доблестю, брахмо-прихильницями і найпершими йогинями. З трьох дів, Ума старша і найперша з усіх у володінні йогічною завзятістю, і вона була віддана Магадеві, Шиві, за дружину. Екапарна віддана за дружину велепіднесеному вченому і ачарьї Йоги, Асіті Девалі; Екапатала віддана іншому ачарьї Йоги, на ім'я Джайгіша. Ці двоє, Асіта і Джайгіша є найпершими вчителями Йоги.

Безтілесні батьки-боги II — агнішвати.

Наступні в тріаді безтілесних духів називаються велесяйні агнішвати — ті, які являються в обрядовому вогні, призначеному для пращурів. Їх оселя зветься Сомапада, оселя для дітей Марічі-праджапаті, де боги шанують їх. Їхнє дитя — пані по імені Аччода, яка згодом стала рікою з такою ж назвою, від котрої величезне озеро з такою ж назвою — Аччода, з'явилося. Вона не бачила її батьків ніколи, але у певний час вона злетіла вгору, щоб на них поглянути. Хоча вона могла б зріти деяких небожителів там, та вона не могла розрізнити їх через їх непомітність. Та бездоганнотіла діва Аччода тоді зітхнула, бо не виявила її батьків. Коли вона все ще була в повітрі, вона побачила славетного Амавасу, сина Аю, а саме, Парічара-васу, який тоді пролітав у колісниці разом з апсарою на ім'я Адріка. Тоді Аччода подумала мрійливо: «Як добре було б, якби цей небесний мандрівник, Парічара-васу, був би моїм батьком!». Через її збентежене мислення про когось іще, як її батька, та дівчина, що злітала була, відразу ж почала падати з неба, бо таке мислення є несумісним в йогічному навчанні. Коли ж падала з неба вниз, вона побачила небесну колісницю розміром з незначну цятку на самоцвіті, в якій було троє пітарів, котрі, хоча й майже непомітні та крихітніші за крихітне, палали мов полум'я обрядового багаття. Тоді вона миттєво закричала до них із плачем: «Врятуйте мене! Врятуйте мене!». Ті духи запевнили її, кажучи: «Не бійся, не бійся!», і зупинили її падіння. Вона, яка тепер стала наче впалим янголом, стоячи у повітрі, тоді почала нарікати на свою жорстоку долю тим предкам, що теж зависли у повітрі. Тоді ті духи заспокоїли її, кажучи: «На відміну від людей, які пожинають

наслідки дій після смерти, боги пожинають їх поки вони ще в тілах, байдуже чи ці тіла безформні чи ефірні, чи якісь іще. Отже прокляття, лиха, або кара миттєві для богів. Відтак, ти пожинаєш наслідок твоїх поганих думок, що згубили тебе, адже янгол не повинен невірно судити!». Коли пращури сказали так їй, вона жалібно почала захищати свою невинність. І ці батьки-боги виказали деяку милість їй опісля цього, даючи трохи подумати про своє питання. Сказали їй після огляду майбутнього: «Ти тільки-но бачила мандрівника небес, чи не так? Він називається Упарічара-васу. Коли він народиться у людському світі, то ти станеш його дочкою. Залишаючись при цьому незайманою, ти породиш сина мудрецю Парашарі, котрий, твій син, а саме, Веда-Вьяса, поширить канони Вед. Все ще залишаючись незайманою, ти повернешся у свою власну оселю, ту, що недосяжна в іншому випадку. Пізніше ти щасливо породиш двох синів Магабхіші, а саме, цареві Шантану. Один хлопчик буде славним Вічитравірьєю, тоді як інший буде праведником Читрангадою; а пізніше, після їх народження, ти повернешся у свою оселю. Таким чином, ти маєш пройти це убоге життя на Землі, адже ти відхилилася від поведінки предків. Ти станеш дочкою того царя Васу, через пані Адріку, яку ти зараз бачила разом з Упарічарою-васу на колісниці. Все це відбувається в двадцять восьму Двапараюґу. Тоді ти виступатимеш, як дочка риби, названа від цієї пані Адріки, яка на той час стане рибою!»

Так прорекли пращури дівчині Аччоді та пішли.

Пізніше та дівчина Аччода народилася як Сатьяваті, від батька Упарічари-васу й матері-апсари у подобі риби, пані Адріки. Згодом Аччоду назвали пані Сатьяваті, окрім багатьох її інших імен, як то — Ґандхаваті, Ґандгакаалі, Матсьяґандгі, Йоджанаґандгі, Ваасаві, Калангані, Даашанандіні, Дасейії, Джгаджгодарі, Матсьйодарі тощо. Таким чином, вона є дочкою Васу, а саме Амавасу або Упарічара-васу.

Отже, це деякий перелік другої групи безтілесних духів.

Санаткумара продовжив для мудреця Маркандейї. Далі, бархішади, третій вид серед безтілесних духів, описується.

Безтілесні батьки-боги III — бархішади.

Є гарні світи названі Вайбхраджа-царство, де батьки-боги називаються бархішади. Їх усі юрми богів — якши, гандхарви, ракшаси, наги, у тому числі рептилії і птахи, шанують. Ці вайбраджи є дітьми піднесеного Пуластьї-праджапаті, які усі високої долі, вельми благословенні й дуже блискучі істоти. Їхнім дитям буде дівчина на ім'я Півари, котре лише означенням тієї дівчинки, і, що означає «ту яка цілісна або буяє», бо вона дійсно багата йогічними знаннями. Вона сама є йогинею, дружиною йогина, матір'ю йогина. Той праведник-йогин з'явиться, коли Двапараюґа настане. У цій Двапараюзі буде видатний йогин на ім'я Шука. Він походить із роду мудреця Парашари, і він той, хто буде палати мов бездимне полум'я, народжене в обрядовому вогні, що розпалений Веда-Вьясою тертям двох дерев'яних дощичок. По одруженню цього йогина на дівчині Півари, той мудрець Шука породить чотирьох синів і дочку від неї, котрі усі стануть майстрами Йоги. Вони будуть відомі як Крішна, Гаура, Прабху і Шамбху, в той час як його дочка буде зватися пані Крітві, також відома як пані Кіртіматі, яка дівчиною стане дружиною царя на ім'я Ануху і зачне Брахмадатту, втілення Йоги. Створивши цих майстрів Йоги, придбавши знання дхарми від свого батька Вьяси, той велемудрий подвижник Шука відправиться у вишній світ назавжди, названий незнищенним, безжурним і вічною оселею Брахми. Такою є ця легенда про три види безтілесних батьків-богів, вайраджів, агнішватів, бархішадів, чия подоба є втілена дхарма і, яких обожнюють навіть боги. А роди Врішні та Андхака з'явилися від цих груп лише.

Допоки я оповів про три групи безформних духів. Далі, слухай легенди про чотири види предків, що володіють божественними обрисами, а саме сукала, ангіраса, сушвадха, сомапа, з яких будемо говорити про групу сукала першою — продовжував Санаткумара свою розповідь.

Існує група велесяйних духів, що називається сукала, яка перебуває в блискучому світі під назвою джйотірбхаса або джйотішманта. Вони є нащадками Васіштхи-праджапаті. Брахмани, як правило, вшановують їх, котрі можуть виконати усі виплекані бажання. Існує дівчина-дитя цих батьків-богів із обрисами, дівчина, яка вельми відома в небесних світах на ім'я Гау. Її віддали заміж за Шуку, Шука ж належав, о Маркандейє, до вашого роду садхьїв, речуть брахмани. Ця дівчина Гау будучи втіленням гармонійної слави, збагатила славу усього роду брахманів. Тому ця діва Гау стала відома під іншим ім'ям, Екашрінга.

Це все про духів з обрисами, які називаються сукала.

Далі, слухай про другий вид духів із обрисами, що називаються ангіраси, з числа чотирьох груп духів із обрисами, а саме сукали, ангіраси, шушвадхи, сомапи.

Ангіраси перебуватимуть в утробі сонячних променів, названих сонячною кулею. Одного разу, боги-садхьї гараздували при допомозі цих ангірасів. Кшатрійські роди зазвичай вшановують їх, бо кшатрії мають походження від Сонця, відтак, мають споріднення з Сонцем. Дитям цих ангірасів є пані Яшода, дружина Вішвамагати, отже, невісткою Вріддхашарми, а також матір'ю славетного велемудрого царя Диліпи. Як завжди, з будь-яким іншим царем, цар царів Диліпа також чинив велику Ашвамедху в часи богів, і той обряд влаштовував подвижник, нащадок шанділайїв-готри, синів обрядового вогню. Всі, хто зрів цей обряд, оспівували хвалу Диліпі, кажучи: «Це жертвопринесення проводиться відмінно! Не лише Диліпа, який є яджаманом, влаштовувачем жертви, але й ті, які тільки стали свідками цього обряду, також отримають перевагу, приймаючи омовіння остаточного обряду поряд із влаштовувачем Диліпою. Відповідно, один і всі,

чи то вони виконавці або просто глядачі обряду, всі досягнуть небес!». Ось як виконання Диліпою його обов'язків царя, уславили.

Далі, слухай про третій вид духів з обрисами, названими шушвадхи, з числа чотирьох груп духів з обрисами, а саме сукала, ангіраси, шушвадха і сомапа.

Предки Кардама-праджапаті є нащадками Пулахи-праджапаті, і ці батьки-боги, всі разом, називаються шушвадха. Вони інакше називаються васу також, і вони пурхають наче птахи у небесній оселі названій Камада. Братія вайшьїв вшановує цих батьків-богів шушвадхів. Дитям цієї групи духів є пані Віраджа, яка є матір'ю царя Яяті, та дружиною царя Нахуші.

Тут я розповідав про три види духів з обрисами, нині слухай про четвертий вид духів з обрисами, названих сомапи, з числа четвірки груп духів з обрисами, а саме сукалів, ангірасів, шушвадхів, сомапів.

Пані Свадха, дочка Каві, зачала сомапів, духів з обрисами, й вони перебувають у небесних світах названих — манаса. І ті, які виникли з йогічного вогню Хіраньягарбхи, названі — шудри, мають цих духів сомапів у високій пошані. Дитям цих духів є дівчина Нармада, краща з річок, яка тече на південь, освячуючи кожного й усе. Вона дружина Пурушусти, від якого зачала сина по імені Трасадас. Коли дхарма занепадає у часи після юґи, а наслідки відкидання обрядів, спрямованих на духів виснажуються, тоді Ману-праджапаті створить цих батьків-богів знову, лишень для відродження дхарми. Тому, за його вдачею, Свадхарма, тобто, за його становлення володарем батьків-богів — бог Яма називатиметься Шраддхадева, бо він веде душу по її виході зі світу смертних, поки вона очищається від гріхів. Радше, з керівними/каральними чинниками батька.

Плоди власкавлення духів

Серед усього, срібний посуд є найбільш підхожим для цих обрядів пращурам, для води на омивання ніг, полоскання рота, а також для очисного ковтання — або, принаймні посудина сплаву зі срібла. А духи будуть задоволені отриманням підношення, коли дані таким чином з додаванням співів свадха. Сома, Агні, Яма, ці три бога вшановані через жертовний вогонь, як сказано в Сомайя пітрімате свадха…намо агнайє кавьяваханайя сваха… намо ямайя ангірасе сваха намах… за відсутності ж, це слід проводити у воді, принаймні. Той, хто щиро вшановує предків, отримає миролюбність, добробут, нескінчене потомство, небеса, здоров'я або щось бажане з них. Навіть перед жертвопринесеннями для богів, духів слід власкавити, бо обряди стосовно предків важливіші за обряди стосовно богів. О Маркандейє, власкавлення батьків є первинним, бо вони наділяють благодіянням, а та доброчинність є більш надійною. Отже, слід поклонятися своїм предкам. О Маркандейє, ти справжній шанувальник твого батька, як також мого, особливо. Значить, я дарую око пізнання тобі так, щоб ти сам міг подивитися на них. Ти можеш уважно подивитися на вшанування духів і немає ніякого іншого кращого способу для досягнення кінцевого споглядання четвірки: дхарми, артхи, ками, мокши, ніж шанування духів. Ніхто не може побачити тих батьків-богів звичайними очима!

Кажучи так, Санаткумара, стоячи переді мною, дав око пізнання, неймовірне навіть для богів, і змусив мене побачити створення батьків-богів, тоді як сам він продовжив свій шлях, подібний ще одному жертовному багаттю.

Я розповів тобі, о Бгішмо, все, що я чув од того божественного Санаткумари, подібного якому неможливо знайти на Землі.

Так мовив мудрий Маркандейя Бгішмі.

Так вістить вісімнадцятий розділ першої частини, названої Харівамшапарва,
в Харівамшапурані, продовженні Магабгарати,
що оповідає про утворення батьків-богів.

ПРО ВИСНАЖЕННЯ АСКЕТИЧНИХ ЗАСЛУГ

Розділ 19

Маркандейя повторив те, що Санаткумара сказав:

У давні часи було сім синів мудреця Бхарадваджи, які, слідуючи йогічній аскезі, почали зменшуватися в чесноті через свої неправедні дії. Ті, практикуючі Дхарма-йогу, впали з високих осель на берег озера під назвою Манаса-Сароварам. Там вони провели час, завжди зітхаючи за своєю втраченою чеснотою, наче хтось зітхає за власністю, що тоне у глибокому колодязі — до їх останнього часу в тому народженні.

Так продовжував Маркандейя Бгішмі, повідомивши, що сказав Санаткумара йому.

Знову ж, вони зійшли на небеса, залишалися там протягом тривалого часу, а потім вони стали нині потомством Каушики біля Курукшетри. Невдовзі вони вчинили жорстокі злочини заради свого батька, внаслідок чого знову потрапили в лоно нижчих істот. Проте, вони зберегли спогади про свої минулі життя, бо вони вшановували своїх батьків-богів, і через йогічну заслугу зароблену раніше. Врешті-решт вони досягнуть брахманства, де отримають спокуту, спасіння і вічну оселю у вищих світах. Все це через їхню дхарму — наполегливу відданість пращурам. Таким чином, якщо твій розум теж, о Маркандейє, схильний до дхарми постійно, ти вважатимешся прихильником Йога-переконань і в один прекрасний день мудрість зійде на тебе. Йога це неможлива річ для посполитих. Навіть якщо вони досягають її, це зруйнує їх через їхню надмірність. Тож, ті, які неправедні, саме такі надмірні у здійсненні віроломства стосовно своїх наставників.

Ті, які не йтимуть шляхом адхарми, не заздритимуть незаздрісному, не захищатимуть незахищеного, відтягуватимуть жалюгідне, і не стануть лихварями. Вони будуть суворими до їжі і діяльності, поводитимуться, як личить, у своїх вчинках, належно поводитимуться у самонавчанні і поширюватимуть писання, та не шукатимуть багатства після його втрати, бо вони самодостатні. Йогини, які не прагнутимуть розкоші, вживання у їжу тварин і вина, плотських утіх, ні неприслужування брахманам, ні поглинення світськими байками, витривалі, саме такі йогини досягнуть такого стану, де саму Йогу не так легко практикувати в цьому світі. Ясними, безгнівними і над парами протилежностей, як то слава і неслава тощо, є брахмани минулого. Це були працьовиті люди, і всі вони були добродушні. Вони жили в родинах, через випадково скоєну ними провину, щоб вона не могла бути повторена... спрямовуючи себе до самопізнання і передавання писань, вони жили життям миролюбности... Не існує нічого, що перевершує силу характеру... маючи ту впевненість у собі і практикуючи те лише, оскільки це найкраще...

Приборканням своїх харчових звичок і почуттів, ти маєш суворо чинити самоприборкання у належний час, внаслідок чого досягнеш Дхарма-йоги.

Так сказав Санаткумара мудрецеві Маркандейї.

Говорячи так мені, той благочестивий Санаткумара зник тоді там. Вісімнадцять років, кажуть, минуло при його розповіді мені про все це, але я відчув це, як один день. У мене не було голоду, спраги, або втоми і подібних людських особливостей тільки тому, що я був у присутності цього бога Санаткумари. Пізніше, присутні біля мене учні, звернули мою увагу на цю позачасовість.

Так сказав мудрець Маркандейя Бгішмі.

Так вістить дев'ятнадцятий розділ першої частини, названої Харівамшапарва,
в Харівамшапурані, продовженні Магабгарати,
що оповідає про виснаження аскетичних заслуг.

ЛЕГЕНДА НЕПОКІРЛИВОГО ВОЇНА УГРАЮДХИ І ПАНІ-ПТАХИ ПУДЖАНЬЇ

Розділ 20

Маркандейя продовжував:

Коли цей бог Санаткумара зник, то, з милості його, була нагода на божественне око для мене, зберігаючи усвідомлення сьогодення — й тоді, о Бгішмо, я зміг побачити цих сімох брахманів, спадкоємців Каушики, а саме, які переродилися біля Курукшетри, про яких мій володар Санаткумара щойно казав мені. З цих семи брахманів — сьомий, той, який відомий своїми вчинками і поведінкою, бо він вірний своєму імені — Пітрівaрті, батькошанувальник, пізніше прийняв народження як цар Брахмадатта і став кращим царем міста Кампілья. Дочка Шуки, пані Арітві, також відома як Крітіматі, зачала цього Брахмадатту від царя на ім'я Ануху.

Так сказав Маркандейя Бгішмі.

Бгішма продовжив до Дхармараджі:

О Дхармараджо, це те, що мудрець Маркандейя сказав мені і я тепер повторив те ж саме тобі.

Так Бгішма повторив Дхармараджі.

Юдхіштхіра запитав Бгішму:

Ти сказав, що найкращий знавець мистецтва правління, славний Брахмадатта, є сином царя Ануху. Але, чий же син цей цар Ануху і в який час він існував? Якою може бути зухвалість царя Брахмаддати? Як брахман, сьомий з числа семи спадкоємців Каушики, став царем? Той благий Шука не жартівник, бо він є душею честі в питаннях Йоги і він шанувався усіма світами. Як той володар Шука віддав свою славну дочку Крітві цареві Ахуні, коли Ахуна, в порівнянні, нижчий, ніж Шука? Все це я волів би знати докладно! Тож будь прихильний повідати легенду про Брахмаддату. Також прошу пояснити, як ті сім проклятих брахманів поводилися в цьому світі і, як вони звільнилися від цього світу. Тож, будь ласкавий, повідж усе, що було передано тобі мудрецем Маркандейєю.

Бгішма відповів Дхармараджі:

Коли мій дід, царственний мудрець Пратіпа, був на троні, цей величний мудрець Брахмадатта, цар Кампільї, був його ровесником, праведний серед усіх істот і зацікавлений у добробуті кожного. Я чув так. Вельми відомий йога-володар Галава, який старанно упорядкував тексти Веданг, додатків Вед, до деякої міри, є учнем Сахапатхі — і повіреним цього Брахмадатти. Ще одна душа шанування, а саме Кандаріка, є його найкращим радником. Дійсно, всі його соратники є такими. Як речено — цар, його радники й друзі, всі є — брахмаветти — обізнані на сутності брахмо. Крім того, у Брахмадатти було сім таких друзів у всіх його попередніх семи народженнях, з яких Галава згадується, бо він видатний. Цар Брахмадатта походить з роду Пуру. Отже послухай про родовід царів Пуру, як уже було сказано мудрецем Маркандейєю. У родоводі царів Пуру, Бріхаткшатра є видатною особистістю. Його син Сухотра, чий син Хасті. Місто Хастінапур побудоване цим царем Хасті. Цар Хасті породив трьох синів: Аджамідха, Двімідха і Пурумідха; Цар Аджамідха породив сина на ім'я Бріхадішу від пані Дхуміні; Бріхатдхану є сином Бріхадішу. Далі лінія царевичів така: Бріхайяішу → Сатьяджит → Вішваждит → Сенаджит; потім Сенаджит породив чотирьох синів: Ручіру, Шветакету, Махімнару і одного, названого Ватса. Цей Ватса, або Ватсала, був колись царем царства Аванті. Далі ж, родовід царевичів од Ручіри такий: Ручіра → Прітхусена → Пара → Ніпа. А цей

Ніпа зачав сто синів, велеблискучих, доблесних, сильних могутністю і, які є найшвидшими воями-колісничними. Й вони разом називаються ніпи, як їх батько. З цих ста синів Ніпи, старший з яких продовжувач цього роду, цар царства Кампілья, який є істинним бійцем, вірним своєму імені — Самара, оголений кинджал. Цар Самара мав трьох вельми праведних синів: Пара, Паара, Садашва; Паара породив сина на ім'я Прітху, вельми обізнаного на дхармі; тоді Прітху, внаслідок чеснот за свої добрі справи, зачав царевича на ім'я Шукріта — придатний; потім Шукріта породив царевича на ім'я Вібхраджа; пізніше Вібхраджа породив Ануху, який став чоловіком пані Крітві, отже зятем вельми славетного Шуки. Цей же Ануху ровесник мого дідуся Пратіпи.

Так Бгішма вів свою розповідь Дхармараджі.

Тоді Брахмадатта, царственний мудрець і шаноблива до Йоги душа, є сином царя Ануху; потім син Брахмадатти — Вішваксена. Речуть, що Вібхаджа, покійний батько Ануху, знову отримав земне життя завдяки своїм минулим учинкам, переродившись у цього Вішваксену. Є ще один син Брахмадатти, на ім'я Шарвасена. Але пташка, вічітра чатака, горобець — незвичайна приручена пташка, чиє ім'я Пуджанья і, яка жила у палаці Брахмадатти протягом тривалого часу, видзьобала геть обидва ока Шарвасени, осліпивши його. Але інший народжений син Брахмадатти, Вішваксена, вельми могутній завойовник. Сином Вішваксени є Дандасена, чий син Бхаллата, котрого один на ім'я Радхейя вбив. Цей Бхаллата, син Дандасени, воістину доблесна, піднесена людина і охоронець шани його родини. Але, син Бхаллати став ганьбою, о Юдхіштхіро. Він став царем роду Ніпи, тобто царем Кампільї, лише для знищення нащадків Ніпи — бо він не зміг учинити опір вторгненню царя на ім'я Уграюдха. Через сина Бхаллати, цей Уграюдха знищив усіх нащадків Ніпи, в той же час, Уграюдха, який, крім того, сам себе вивищував і осоромлював, і, який завжди віддавався іншим неприйнятним бажанням, повинен був бути знищеним мною у сутичці.

Так Бгішма продовжував розповідь.

Ю д х і ш т х і р а з а п и т а в :

Чий син цей Уграюдха? До якої родини він належить? Навіщо він мав бути знищений тобою? Прошу, скажи мені щось про це!

Так розпитував Юдхіштхіра Бгішму.

Б г і ш м а в і д п о в і в :

Родовід царевичів од Аджамідхи такий: Аджамідха → вчений син, названий Явінара → Дхрітіман → Сатьядхріті → доблесний Дхрідханемі → Судхарма → Шарвабхаума, названий так тому, що він отримав царювання і всю Землю під одним його парасолем. В цьому великому роду пауравів з'явився цар по імені Магаті, а від нього рід царевичів такий: Магаті → Рукмаратха → Супаршва → Суматі → Саннаті → Кріта. Цей царевич Кріта є учнем ведичного вчителя з краю Косала, на ім'я Хіраньянабха. Цей учитель розділив старі трактати Самаведи на двадцять чотири розділи, які пізніше стали відомі як Прачьясами, древні гімни Самаведи. Карті, син Кріти практикував співи цих гімнів Самаведи в упорядкований спосіб, отже, ті, хто співають гімни Сама таким чином, називаються кіртісамага — кіртісама співаки — позначаючи ім'я першого співака способу співу, з невеликою зміною в словах Карті і Кірті. Цей Карті, або Кірті, є батьком доблесного спадкоємця пауравів, Уграюдхи, який напав і убив тодішнього царя Панчали, спадкоємця Ніпи і прадіда Прішати. Потомство ж Уграюдхи таке: Уграюдха → Кшемья → Сувіра → Нріпанджайя або Сріндженайя → Бахуратха. Вони називатимуться спадкоємцями пауравів. Цей могутній цар Уграюдха отримав жахливу зброю, диск, нібито ласкою Шріхарі, так речуть. А згодом він почав нищити рід Ніпи. Знищивши царів ніпів та інших царів, між іншим, його зухвалість зросла, роблячи його відступником. У той час мій батько, цар Шантану, віддав останній подих і я робив пітрімедху, похоронні обряди, з граничною щирістю, як то піст та короткий сон на голій землі й таке інше. В такий час, цей Уграюдха відправив посланця до мене, коли я був між своїх радників, який і передав повідомлення, найгірше для мене. Ставши переді мною, о царю Дхармараджо, той посланець Уграюдхи повторив слова його відправника: «О Бгішмо, віддай твою славну мачуху, коштовний камінь серед жінок, як мою тимчасову дружину. Таким робом, о куру, великий, ти можеш збільшити своє царство і багатство. Без жодних сумнівів. Або ж, я дам дорогоцінні камені й будь-які корисні коштовності, доступні на Землі, якщо ти так хочеш. Інакше узрієш непереборний палаючий диск мій, який лише побачивши, вороги мої тікають з ратного поля. Якщо ти цінуєш добробут твого краю, твоє життя і твій рід, просто підкорися мені. Інакше не матимеш миру!».

Таке ось повідомлення, відправлене тому, хто дотримувався обрядових чинів, як то заспокоєння на килимках на землі тощо. Дійсно, я теж спочивав на рогожі тоді. Але зрозумівши злобу Уграюдхи через таке повідомлення, яке болючіше ніж пекельний язик, я тоді встав, відпустив гінця, наказав усім моїм воєводам бути напоготові. У той час Вічітравірья був ще лише хлопчиком і цілком залежав од мене. Зрозумівши, що Уграюдха одержимий ворогувати зі мною, бо він збожеволів од люті, я теж хотів завдати удару у відповідь. Але мої радники, обізнані в галузі політики, мої жерці, обізнані на Ведах, мої друзі, добре обізнані на доцільному, та інші близькі й дорогі, які всі мислять у приписах обов'язку, утримали мене від прямої ворожнечі в цей особливий час. Вони порадили мені деякі дієві способи, прийнятні для цього часу, тобто, коли я перебуваю в похоронній обітниці спрямованій на мого покійного батька.

М о в и л и р а д н и к и Б г і ш м і :

Той зловісний диск Уграюдхи все ще обертається, о володарю, бо він богом даний йому. І коли ти знаходишся у нечистому стані — ашаучам, не варто протистояти зброї божественного походження. Тому,

пряма війна не є негайним рішенням у будь-якому разі. Отже, ми радники відправимося до зловмисника, використовуючи політичні особливості Сама-, Дана-, Бхеда- упайїв, тактики дружелюбности, чесности і роз'єднання, щоб полегшити протиборство. Якщо не спрацює, ти зможеш вести війну після очищення наприкінці похоронної обітниці для твого померлого батька. Після завершення цієї обітниці твоєї, ти мусиш прийняти обряд очисного омовіння; потім, спершу вшанувати богів, отримати священні благословення жерців, запалити священне жертовне багаття; вклонитися знавцям-брахманам. Потім, отримавши згоду вчених, ти зможеш ступити до бою, якщо цінуєш праведну перемогу. Входження в бій або пускання стріл заборонено в час ашаучи — стану обрядової нечистости — так рекли володарі минулого. Якщо ворог не схаменеться навіть після того як ми використаємо політичну тактику дружелюбности, милосердя і роз'єднання, тоді ти зможеш почати загальну війну, щоб знищити його, як Індра одного разу знищів асура Шамбару у війні.

Так сказали радці мені.

Б г і ш м а п р о д о в ж у в а в :

І я, гадаючи, що ми повинні бути уважними до своєчасних порад обізнаних людей, тим більше старших, утримався від ведення негайної війні. Тоді ці знавці-радники і жерці пішли до Уграюдхи затягти перемир'ям, а я завершив обряд-клятву в той же час.

Але, я думав весь час, що «цей зловмисний Уграюдха не пристане на жодний з політичних вивертів спланований моїми радниками», «його диск буде дієвим, якщо він використає його правильно», «як може той, так званий божественний диск, працювати для його завоювань, коли він сам став викрадачем дружини», «у мене немає знань про можливості цього диску», «як повертати його, якщо він взагалі запущений по нам». Такими були мої думки, добряки ж, також лаючи його, рекли: «Цей Уграюдха риє собі могилу цими зухвалими діями!».

Коли посольство моїх радників не вдалося, як і слід було очікувати, я відправився на зустріч із ворогом сам, адже моя обітниця завершилася тоді. Коли я тільки-но вийшов з нашого міста узявши моє військо, йдучи на моїй колісниці, в той час як жерці славили гімнами на добрий шлях, мене раптом оточило військо ворогів. Тоді зіткнувшись безпосередньо, люта триденна пря завирувала, як особиста, так і потугою наших військ, ніби це війна між богами та асурами. І, о нищителю ворогів, Дхармараджо, той Уграюдха, опалений силою моєї стріли, впав у бойову колісницю та віддав останній подих. По деякім часі, цар Прішата повернувся на трон Кампільї, а саме, південної Панчали, бо він мусив був відступити зі свого царства, коли його дід і володар ніпів помер від руки Уграюдха, в той час як Уграюдха, тодішній правитель-цар Панчали, впав од моєї руки. Цей цар Прішата, батько царя Друпади, правив обома, південною Панчалою, зі столицею Кампілья, й також північною Панчалою, зі столицею Ахіччатрам, звичайно ж, з повноваженнями даними мною. Пізніше, коли ваш брат Арджуна переміг обидві, і північну, і південну Панчали, разом із їх столицями Ахіччатрамою і Кампільєю, при завоюванні Друпади у протистоянні, він передав їх обидві Дрона-ачарьї. Але Дрона, приймаючи обидва царства від Арджуна, повернув південну Панчалу, зі столицею Кампілья, Друпаді. Як тобі відомо.

Тож, ця родинна легенда про царів Друпаду й інших, Брахмадатту, Ніпу і того Уграюдху, розказана цілком.

Легенда про Пуджані, пані-птаху

Ю д х і ш т х і р а з а п и т а в :

О Ґангейє, що за птаха Пуджанья видзьобала очі сина Брахмадатти? Хоча ця птаха домашня, хоча вона залишалася в палаці протягом тривалого часу, як трапилося, що птаха нашкодила мешканцям? По суті, для чого та птаха залишалася в палаці Брахмадатти так довго? Якою є прихильність між цим царем і цією птахою? Прошу розвій ці сумніви мої.

Б г і ш м а в і д п о в і в :

О, так, мій дорогий царю Юдхіштхіро, я зараз розповім усе про випадок, який колись стався у палаці Брахмадатти. Можеш послухати це.

Там була чепурна птаха по імені Пуджанья, любий друг Брахмадатти, з прекрасним бронзовим пір'ям, білими крилами і білосніжною спинкою та черевцем. Палац Брахмадатти став тій птасі затишним домом, тож, той цар почуттями прив'язався до цієї птахи. Кожен день ця птаха, вилітаючи з царського палацу, пурхала над узбережжям річок і озер; вона мандрувала у лісах і садах, на гірських терасах, де тільки зростало молоде листя; по озерах, цілком вкритих розквітлими квітами, де вітер носив пахучий пилок лотосів, кумуди, утпали та інших квітів, де повітря звучало ґелґотом безлічі лебедів, сарашів, карандавів та інших водоплавних. Ця птаха поверталася у місто Кампілья до вечора, після денних подорожей. Потім, повернувшись до палацу царя Брахмадатти, ця птаха оповідала, якщо будь-які дивні речі або події вона бачила у той день, подібно щоденному доповідачеві. Трохи пізніше Брахмадатта зачав був сина на ім'я Шарвасена, в той час як птаха Пуджанья також знесла яйце, одночасно, і, коли те яйце розкололося, грудочка, подібна пташці, з'явилася, з дуже малими крильцями, ніжками та дзьобиком, а очі ще закриті, проте пташинка мала крикливий голос. Повільно крила почали рости, а очі відкриватися в міру її зростання, проте все ще залишаючись нерозвинутими. Тим не менше, мати, птаха Пуджанья, виказувала рівну ніжність до двох новонароджених, її сина і царевича Шарвасени, день у день. Вона приносила по два солодких плода

щодня ввечері для обидвох цих немовлят, адже споживання їх є синонімом споживання самого нектару для цих двох. Принесення птахою-матір'ю двох плодів і споживання немовлятами їх, стало повсякденним ладом.

Царевич Шарвасена щодня брав пташеня з гнізда на землю і починав гратися з ним, коли мати-птаха Пуджанья летіла з палацу вранці, у її щоденних пошуках. Одного дня, коли царевич хотів погратися з пташеням, він витягнув його з гнізда, але воно пручалося. Він знову витягнув його, зловивши його за шию. Будучи тендітним, пташеня не змогло звільнитися від міцної хватки царевича і миттєво задихнулося. Прибувши звідкись, цар Брахмадатта побачив те вбите пташеня в руках царевича і зрозумів, що сам царевич замордував пташеня на смерть і якось упустив мертве пташеня з руки, яке впало на землю. Тоді, схопившись за землю, де впало мертве пташеня, цар заголосив зі сльозами на очах. Він закляк на землі, оплакуючи пташеня. У той же час, мати-птаха Пуджанья також повернулися до палацу Брахмадатти несучи два солодких плода. Брахмадатта, засмучений смертю пташеняти, також зауважив появу матері-птахи. Але був безмовний у своєму горі. Побачивши її пташеня, з якого вийшли п'ять життєвих елементів і, яке лежало мертве, та птаха-мати знепритомніла. Опритомнівши пізніше, вона дужо заголосила.

Материнський плач Пуджаньї

«О сину, чому ти не підходиш до мене сьогодні?! Чому не звучать солодкі звуки твого голосу?! Чому ти не дзьобаєш цей плід сьогодні жовтим дзьобом?! Чому не їси цей плід червонуватим ротом?! Чому не ворушиш своїми крильми для мого захвату?! Чому я не чую твоє приємне щебетання: чі-чі-ку-чі?! Якщо не зараз, коли ж іще може моя материнська любов вдовольнитися сином, подібним тобі?! Відкриваючи дзьобик і ворушачи крилами, ти попросив був води. Де це зараз?! Всі мої материнські надії зруйновані смертю!».

Таким чином та птаха-мати голосила вельми, а потім почала питати царя.

«О царю, ти цар окроплений за статутом, і ти добре обізнаний із давніми приписами. Скажи мені, ти, о шанобливий кшатрію, навіщо ти вбив мого сина рукою свого сина, який задушив його. Чи ти недбалий до приписів Ангірасів?

«Той, хто не захищає того, хто потребує прихистку, спраглого, голодного, або того, хто біжить зі страху перед ворогами, або того, хто мешкає довгий час у його власному будинку, безсумнівно, впаде у пекло назване Кумбхіпаканарака», так речуть приписи Ангірасів… тоді, де ж питання богів або пращурів у прийнятті святих жертвопринесень пропонованих такою, до пекла спрямованою особою.

Говорячи так, вона, птаха-мати, увійшла у стан названий десятикратною шаленістю, спровокований її риданнями. Й тоді, вирвавши очі сина Брахмадатти своїми кігтями і осліпивши його, вона зринула в небо.

Навіть побачивши свого сина осліпленим таким робом, цар Брахмадатта мовив птасі-матері так:

Брахмадатта сказав:

Ти справедливо відплатила моєму синові. О пані-птахо, не бійся і облиш твоє страждання. Ти зробила все, що повинна. Хоча й розбите моє серце за сином, я не ображаюся на тебе за те, що ти зробила з ним. Повернися і залишися зі мною, як раніше.

Пуджанья відповіла:

Вчинивши грубу помилку засліплення твого сина, о царственний тигре, було б непідхоже мені залишитися далі у твоєму будинку. Я знаю про твою любов до твого, подібного душі, сина. Ти можеш послухати Шукраніті, як я скажу: ницого друга, ницу країну, ницого царя, ницу особу, ницого сина, ницу дружину — віддаляй. Де дружелюбність з ницим другом, де задоволення з ницою дружиною, де благословення ницому сину, де відвертість з ницим царем, де довіра ницій особі, де проживання в ницій країні — загроза переслідує всюди, від ницого царя і в той же час роздратування в усьому від ницого сина. Негідна людина ослаблює, збіднює, ба, навіть скорочує життя, якщо хтось довіриться згубним людям. Покладатися на негідних погано; покладатися самовпевнено на негідних довіри, однаково погано, бо довіра породжує розчулення, яке губить коріння і гілля того, хто довірився. Дурень, покладаючи впевненість на чиновників царя, або на незаконнороджених дурнів, не матиме довгого життя. Самовпевнений самозванець, підносячи себе вище царя, губить себе миттєво, мов мураха падає мертвою, коли злітає вгору тільки-но крила почали з'являтися. Якщо хтось піддався лестощам свого ворога, це — його самознищення, наче велике дерево піддалося обплетенню ліанами навколо нього. Якщо хтось вірить облуді ворога, його солодкому і соковитому слову, той долею приречений, наче в дереві повільно видлубали зміїну яму. Хоча Харі, в подобі Індри тут, зовні погодився з мудрецями не робити щось нещире, злодійкувато усунув асура Намучі тією лише піною морської води, в якій замаскована його зброя — блискавка. Люди прагнутимуть знищити своїх ворогів, коли ті сплять, п'яні або необережні. Особливо отрутою, підпалом чи приховано. Беручи до уваги наступне судження, люди прагнуть викорінити будь-які сліди ворожнечі, через страх її повторення. Залишені: борг, вогонь, або ворог — подвоїться якнайшвидше. Отже, о царю Брахмадатто, їх не залишай. Не їми віри ворогу, навіть якщо він усміхається, жартує чи розділяє їжу з однієї тарілки, або ділить одне місце. Отже, не слід мати ніякого взаємозв'язку або взаємозалежности з ним. Індра є зятем Пуломи і, як би не було, та все ж Індра знищив Пулому у тій війні. Ворожнеча непримиренна. Вважаючи когось, хто підходить близько, обмінюючись люб'язностями і приховуючи ненависть у серці, добрим, то наче приймаєш події на взірець — «олень шукає довіри у мисливця». Неприйнятна безпосередня близькість до ворога, коли ворожість наростає, бо це веде до власного падіння, наче рух ріки, що підточує дерева на її берегах. Ніхто не може самозаспокоюватись, кажучи собі: «Я на вершині…», тоді, коли це положення

покладається на інтереси свого ворога. Він, і його положення, подібні падінню крилатої мурахи, яка злітає самовпевнено на її дрібних крилах.

Отже, це вислови вчення, що містяться в Ушно-Ґіті, винесені Шрукрачарьєю, і той, хто засвоює їх і використовує для свого захисту — мудрий.

Я зі злоби зробила обурливий вчинок, засліпивши твого сина, тож, про мій вияв будь-якої довіри тобі, відтепер не може бути й мови.

Говорячи так, та пані-птаха Пуджанья миттєво пурхнула в небо і відлетіла. Ось цей випадок з Брахмадаттою і Пуджаньєю, який стався колись.

Бгішма так вів оповідь Дхармараджі.

Ти також питав про дієвість шраддхи, власкавлення пращурів. Повідаю про це теж. Коли допитливий мудрець Маркандейя спитав Санаткумару, той повідав ці стародавні легенди йому. О царю Дхармараджо, тепер я повім далі про наслідки, що походять од власкавлення предків, як уже було сказано в легендах про «сім народжених синів мудреця Каушики», разом з легендами йогинів і подвижників, як Галава, Кандаріка і третій, Брахмадатта.

Так вістить двадцятий розділ першої частини, названої Харівамшапарва,
в Харівамшапурані, продовженні Магабгарати,
що оповідає легенду про непокірливого воїна
Уграюдху і пані-птаху Пуджанью.

ДІЄВІСТЬ ВЛАСКАВЛЕННЯ ДУХІВ

Розділ 21

Дієвість власкавлення духів — сім народжень семи брахманів

Маркандейя мовив:

Мирські справи, як шрута, дхана, кула, путра, пашава аді — освіта, багатство, касти, потомство, худоба і подібна власність — це обумовлює шраддху, і навіть Йогу, тобто, Мокша наслідок цієї шраддхи. Відтак, я повідаю тобі про наслідки від дотримання шраддхи. Я також розповім про сім народжень Брахмадатти і його братів. А так само і, як їх розум повільно відступав від праведности; і про жорстокий вчинок, а ще, якою є відповідність у шраддсі, зробленій тими брахманами. І про те, які нащадки у них. Ці теми я оповідатиму і ти мусиш спробувати засвоїти суть цих випадків.

Мудрець Маркандейя мовив Бгішмі колись давно, і тепер Бгішма передавав це Дхармараджі.

«Тоді, я божественним зором узрів сім брахманів на Курукшетрі, сумлінних до батька і добропорядних, про яких благочестивий Санаткумара повідав мені. Їхні імена відповідні їх справам: Вагдушта (*образливий*), Кродхана (*гнівний*), Хімшра (*жорстокий*), Пішуна (*підступний*), Каві (*мудрий*), Кхашріма, Пітріварті».

Друге народження — сини Каушики

Ці семеро брахманів,[13] які суворо дотримувалися своїх відповідних обітниць, народилися синами Каушики, названого Вішвамитра, але вони стали учнями мудреця Гаргьї, коли їх батько Вішвамитра прокляв їх. У певний день, ті семеро брахманів-учнів узяли Капілу, дійну корову свого гуру Гаргьї, разом із телям, у довколишні ліси для випасу худоби, згідно їх обов'язку. Але на зворотному шляху вони жахливо зголодніли, через що зародилася згубна думка у декого з них — узяти ту корову за їжу, — в усій їх дурості та безпечності, за що вони й стали порушниками. Однак, двоє з них, Каві й Кхашріма, благали, намагаючись з усіх сил перешкодити іншим забити корову. Але ці двоє не домоглися успіху своїми зусиллями. Ще один із них, на ім'я Пітріварті, суворий обрядовець і ритуальник, мовив сердито усім їм, сам дотримуючись своїх переконань: «Якщо це зовсім необхідно, зарізати корову, обробляти її разом слід в ім'я духів! Коли ця корова праведно запропонована духам, то немає неправедности, що може торкнутися нас, і, до того ж, ця корова, яка за її природою є жертовною твариною, вона теж зустріне свій кінець, як жертовна корова. Без сумніву!».

Мовивши «Хай буде так!», усі вони піднесли і пожертвували ту корову як власкавлення пращурів, а залишки з'їли, вдовольняючи свій голод. З'ївши корову через голод, вони принесли теля додому і повідомили своєму наставнику: «Тигр убив корову, о пане, ось воно. Змирися з цим!». Подвижник Гаргья взяв теля повіривши їхній брехні без підозр. Ці ж семеро учнів відійшли з цього світу у свій час, заплямовані обманом свого вчителя.

Третє народження — як мисливці

Позаяк вони вчинили жорстоке діяння, мов дикуни, щодо корови вчителя, вони вдруге народилися сімома могутніми і завзятими синами мисливця. А позаяк вони, за писанням, вшанували духів і спершу запропонували корову пращурам, перш ніж з'їли її, вони зберегли спогад про останні народження в цьому житті мисливців. Тож, ті семеро народилися розважливими мисливцями в краю Дашарна. Ці семеро мисливців-братів завжди були поглинені у їх діяннях подоланням жадоби і обману. Вони полювали лише стільки щоб прожити, а решту часу проводили у роздумах. Ось імена тих велеправедних мисливців: Нірвайра, Нірвріті, Шанта, Нірманью, Кріті, Вайдхаса, Матріварті. Живучи в такому народженні, частково жорстокому стосовно живих істот, вони були приємні їх старим батькові й матері. Коли ж їхні батьки

відійшли, вони покинули життя полюванням, відкинувши луки і стріли, та відправилися у ліси, аби померти після декількох років духовного життя там.

Четверте народження — дикі тварини

По закінченню тривалого життя мисливцями у лісах, вони народилися сімома жахливими і страхаючими дикими тваринами на красивій горі Каланджарі. Але, через свою гарну поведінку стосовно своїх батьків і духів у своєму останньому народженні, вони досі зберігали пам'ять про останнє народження. Ці семеро диких тварин мали імена: Унмукха, Нітьявітраста, Штабдхакарна, Вілочана, Пандіта, Ґхашмара, Наді. Вони товклися по тій горі завжди згадуючи їх майбуття, бо вони наділені були знанням передніших народжень, належно дотримуючись утримання від дій, двоїстости, лагідности та урівноваження всіх пар протилежностей, як то голод-полювання, ворожість-дружність тощо. Нарешті, досягнувши пустелі, вони займалися покутами, підтримуючи себе убогим харчуванням і водою — як то джала-тьяга-врата, відмова від води в якості обітниці. І віддали останній подих. Навіть сьогодні сліди цих семи тварин можна побачити на цій горі Каланджарі, де вони вели аскезу без води та їжі. Це був кінець їх переродження в якості тварин.

П'яте народження — птахи чакраваки

Потім вони досягли народження птахами чакраваками тільки в силу їх побожної поведінки, саме коли були дикими тваринами, без слідів нечестивости. Ці семеро водних жителів, птахів чаркавак, жили на прекрасному острові, подібно святим, належно відкидаючи парування. Нині, ці семеро мали імена: Ніхшпріха, Нірмама, Кшанта, Нірдвандва, Нішпаріграха, Нірврітті, Нібхріта. Навіть птахами, вони вдалися до покут, утримуючись од їжі і згодом віддали життя, як птахи, на березі озера.

Шосте народження — царствені лебеді

Пізніше ці семеро братів народилися царственими лебедями, які проживають біля Озера Манаса, і вони продовжували жити в безшлюбности, бо мали спогади про минуле життя в цьому житті лебедями. Незважаючи на те, що вони брахмани за справжнім народженням, вони мали переродитися в тваринах через їх вчинення злочину стосовно вчителя, по своїй дурості. Та навіть тоді вони зберегли знання про попередні народження, бо завжди віддавали перевагу синівському обов'язку над власними потребами. Вони відомі під цими іменами в цьому народженні лебедями: Сумана, Шучивак, Шуддха, Панчама, Цичідрадаршана, Сунетра, Сватантра. Один із цих семи братів, який був п'ятим сином Каушики, на ім'я Каві, нині переродився як Панчіка, тоді як шостий син Каушики, на ім'я Кхашрімата, народився як Кандаріка; крім того, сьомий син Каушики, по імені Пітріварті переродився, як Брахмадатта. Навіть, якщо вони проходять через переродження, їх не покидає знання брахмо, тому, що — вони послідовно вивчали Веди в минулому; вони слідували дотриманню — Брахманіштхи, постулатам Вед — веда пратіпаданам, йогічним практикам — йога-анушаранам, філософському світогляду — таттава-цичаранам, тощо. Навіть у цьому народженні лебедями, ці семеро братів, цілковиті прихильники брахмо-теорії, поводились подібно, тобто, дотримуючись йогічних практик тощо, завжди згадували минулі події живучи там, на Озері Манаса.

Одного разу, коли ці лебеді пливли гуртом, вони побачили царя Ніпу, названого Вібхраджа, нащадка роду Пуру. Він прибув туди разом із мешканцями його палацу, наче царственний лебідь ув оточенні багатьох таких же лебедів, тоді як сяйво його тіла заповнило все навкруги, коли він плавав навколо цього місця. Побачивши того царя, сьомий лебідь на ім'я Сватантра, подумав: «Якби я придбав трохи заслуг через мої аскези або правильний шлях життя, я теж прийняв би народження, як у цього царя. Але, я відплачую пригніченням, насправді, за ці негідні пости і марні покути!».

Так вістить двадцять перший розділ першої частини, названої Харівамшапарва,
в Харівамшапурані, продовженні Магабгарати,
що оповідає про дієвість власкавлення
у спричиненні переродження.

ЗОБРАЖЕННЯ ПТАХІВ ЧАКРАВАК

Розділ 22

Маркандейя провадив:

Коли лебідь Сватантра мовив так,[14] тоді ще два лебедя з цієї зграї так сказали йому: «Якщо ти станеш царем, ми обидва повинні стати твоїми відданими радниками, адже ми завжди прагнемо до твого добробуту, як дорогі друзі твої!». «Так і буде!», — відповів Сватантра, сьомий лебідь, погодившись із цими двома. Коли ці три лебеді «будували повітряні замки» таким чином, то інший лебідь, на ім'я Шучивак, сказав їм таке: «Позаяк ви жадаєте фізичного життя, відхиляючись од життя духовного, то згадаєте моє слово, — ти, о Сватантро, ти станеш царем Кампільї, а ці двоє помічників твоїх, стануть твоїми радниками!».

Сказавши так, наче у вигляді прокляття, ці четверо пташиних братів перестали розмовляти з рештою, тобто, три з них, які розійшлися з їх основною зграєю, бажаючи царського сану.

Потім ці три лебеді, які відступили від шляху Йоги і отримали прокляття, бажаючи здійснення мрій, обурилися, і почали просити вибачення у чотирьох соратників, які проклинали їх. Чотири ж лебеді, які прокляли були, добросердні, сказали ці слова, що містили деяку користь од прокляття.

«Безсумнівно, це прокляття стане нищівним для вашої смертности. Коли це життя лебедів добіжить кінця, ви отримаєте життя людини, з якого ви підете безповоротно. Коли цей лебідь Сватантра, отримає інше

народження як людина, тобто як Брахмадатта, цар Кампільї, він знатиме мови всіх живих істот. Дійсно, це ж він основна причина нашого просвітлення, бо він колись сказав, що нам слід запропонувати нашу їжу спершу пращурам, тож корову, усі ми запропонували духам у минулому житті. В наступному житті, коли наші людські життя закінчаться, ми й закінчимо наш шлях. Є відповідний вірш про це, слухаючи який ми отримаємо звільнення від кола перероджень!», — так сказав лебідь Шучивак іншим лебедям.

Ось так Маркандейя продовжував свою розповідь Бгішмі, а Бгішма передав її Дхармараджі.

Так вістить двадцять другий розділ першої частини, названої Харівамшапарва,
в Харівамшапурані, продовженні Магабгарати,
що зображує птахів чакравак.

ЗОБРАЖЕННЯ ЛЕБЕДІВ

Розділ 23

Маркандейя вів далі:

Ті лебеді, що завжди були поглинені йогічними практиками та існували лише водою й повітрям, перебуваючи на берегах озера Манаса-Саровар мають такі імена: Падмагарбха, Аравіндаакша, Кширагарбха, Сулочана, Урубінду, Субінду, тоді як сьомий з них — Хаймагарбха. Одного ж разу, цар Вібхраджа прийшов у ці ліси у супроводі вихованців його палацу, ніби Індра вийшов на прогулянку в садах Нандани разом зі своїми пані. Помітивши тих небесних птахів, лебедів, поглинутих йогічними вправами, той цар спохмурнів, бо сам він не в змозі був вдатися до йогічних практик стільки ж, скільки ті птахи. Повернувшись у своє місто, той цар зважив на таку думку. Той цар Вібхраджа мав сина на ім'я Ануху; позаяк той царевич розглядав усе з точки зору мікрокосму — ану-дхарма рата — він набув такого імені. Дочка мудреця Шуки, Крітві, чарівна обличчям для всіх, яка має ті якості правдивости, цноти й таке інше, яка завжди занурена в йогічні практики, найкраща пані, що дотримується щирости і праведности, незрозуміла особистість навіть для піднесених душ, дружина йогина, мати йогина, причина всьому цьому, вона саме втілення Йоги. І вона, будучи дитям бархішадів, є дочкою Шуки теж. Тож, такою якою вона є, вона була віддана цьому царевичу Ануху за дружину. Я вже розповідав це, як повідав був мені Санаткумара, тоді, коли оповідав про батьків-богів тобі, чи не так?

У певний день, цар Вібхраджа закликав своїх радників і жерців окропити того царевича Ануху на престол, під співи благословень і на радість його серцю. Потім він відправився на озеро Манаса-Саровар, де блукали лебеді, провести покуту на одному рівні з тими лебедями. І він вдався до покут у самітній частині цього озера, дійсно відмовившись од прагнень, їжі та води. Його наміри були подібні до лебединих. Лебеді ж хотіли народитися людьми, щоб насолодитися розкішшю, а цей людський цар хотів народитися лебедем, проводячи спокійну покуту, щоб досягти спасіння. По виконанні великої покути, з граничною увагою, той великий подвижник, цар Вібхраджа, засяяв мов осяйне Сонце, і через це сяйво, ті ліси та озера називаються як він. Згодом цей цар, чотири лебеді, які проклинали і дотримувались приписів Йоги, і ще три прокляті лебеді, які відхилилися від праведного шляху, всі покинули свої фізичні тіла. Й усі сім лебедів переродилися в місті Кампілья, як Брахмадатта та інші. Чотири з семи добропорядних у дхармі лебедів, переродилися як знавці-брахмани, старанні у розумовій діяльності, медитації, роздумах, обрядах і Ведах, та їх додатках. Три ж інші лебеді переродилися, як такі… Як проклятий лебідь Сватантра, який був сьомим сином Каушики, з його ім'ям Пітріварті, тепер народився сином царя Анухи, на ім'я Брахмадатта, вправним у розумових здібностях, медитації, міркуванні, обрядах, Ведах та їх додатках, осягнутих у попередніх народженнях. Там же було два радника царя Анухи, звалися Бабхравья і Ватса. Ці двоє радців з вельми шляхетної родини брахманів. А п'ятий і шостий лебеді, під іменами Чидрадарши і Сунетра, які побажали стати служителями лебедя Сватантри, в разі його народження людським царем, тепер народилися як сини цих традиційних брахманів-служителів, відповідно. П'ятий, названий Каві, серед семи синів Каушики, який завжди народжувався в якості п'ятого брата в усіх попередніх шести народженнях, народився в цьому сьомому житті, як Панчала. В той час як шостий, а саме Кхашріма, народився як Кандаріка. Ці двоє народилися синами радників царя. Панчала вступив на посаду наставника в суді Брахмадатти, бо він велеобізнаний на багатьох Рік, тобто Рігведі. В той час як Кандаріка зайняв посаду адхварью, високого жерця в релігійному служінні Брахмадатті, через свою велеобізнаність у Сама-Веді. Тоді як Брахмадатта й сам учений у мовних прикладах усіх живих істот. Цар Брахмадатта має велике споріднення з цими двома, Панчалою і Кандарікою, і під впливом бажань, ці троє зайняті в простих насолодах. Все ж, вони відрізняли духовне і матеріальне життя, завдяки сумлінним здібностям, узятим із попередніх народжень.

Так цар Ануха окропив Брахмадатту на царство і відправився у ліси, звідки він вирушив у вишні оселі. Брахмадатта взяв пані Саннаті за дружину, яка є дочкою неприступного Асіти-Девали. Вона, бездоганна пані, наділена дивовижною відданістю, різнобічною поведінкою, всіма гарними якостями отриманими від виховання Асітою-Девалою. П'ятим із семи народжених став Панчіка, інакше званий Панчала, тоді як шостим став Кандаріка, а сьомим — Брахмадатта. Решта з семи братів-лебедів, а саме, чотири лебедя, що проклинали, переродилися в тій же Кампільї, але в дуже небагатій на вчених сім'ї. Вони мали імена: Дхрітіман, Сумана, Відван, Таттвадарши. Ці ж четверо стали викладачами Вед. Вони, наділені даром — Чидрадаршана — недолік — пошук — вада — виявлення — суворість стосовно тих, які відступають од

праведного шляху. Це багатство праведности накопичене ними завдяки їх заслуженим діянням у їхніх передніших народженнях. І одного дня, збираючись розпочати свою подорож, щоб пройти через перлинні ворота, вони покликали їх старого батька, бідного брахмана, який породив цих чотирьох у цьому людському житті і повідомили йому про це.

Цей старий, вражений новиною відходу своїх синів, мовив таке: «Ваш виїзд од мене безсовісний. Ми все ще бідні, а ваш синівський обов'язок не виконано. Як же ви волієте піти, залишивши мене старого без сторонньої допомоги? Що ж буде зі мною?». Тоді вони миролюбно мовили своєму батькові: «Ми зробимо інше упорядкування, о батьку, з яким старість твоя йтиме мирно. Будь ласка, піди до бездоганного царя Брахмадатти, коли він зі своїми радниками, і прочитай цей вірш. Потім, послухавши цей вірш, він буде втішений і одарує тебе багатством та зручностями, яких захочеш. Тоді ти житимеш на свій розсуд, як завгодно!». Кажучи так багато їхньому бідному батькові і вшанувавши його гідно, ці четверо братів відправилися в безповоротний шлях, як остаточне звільнення, що випало їм.

Так вістить двадцять третій розділ першої частини, названої Харівамшапарва, в Харівамшапурані, продовженні Магабгарати, що зображує лебедів.

ЛЕГЕНДА БРАХМАДАТТИ

Розділ 24

Маркандейя вів далі:

Цар Вібхраджа, який чинив покути разом із лебедями, врешті вийшов зі свого смертного тіла і переродився як син Брахмадатти на ім'я Вішаваксена.

Якось Брахмадатта прогулювався радісно в саду, разом зі своєю дружиною пані Саннаті, ніби Індра прогулювався разом зі своєю дружиною Шачидеві. Тоді він почув заклик мурахи. Вона закохано говорила з самцем-мурахою, що лестив самиці-мурасі потураючи його потребі, оскільки вона відмовляла йому деякий час. Почувши ту любовну розмову, Брахмадатта раптом гучно засміявся, адже, навіть найменша істота, як мураха, в павутині природи земних задоволень. Тоді його цариця Саннаті, будучи бездоганною пані, перелякалася, припускаючи, що вона або її вчинок став причиною гучного сміху царя. Вона спитала його багато разів про причини його сміху, бо ж лише вона була у той час із царем. Але він постійно ухилявся від відповіді. Відтак, її переляк зріс, змушуючи її нездужати, від чого цар повинен був заспокоїти її, все ще ухиляючись од відповіді. Вона ж тоді наполегливо і ображено запитала його: «У мене немає ніяких причин далі жити, адже ти гучно сміявся з мене!». Тоді цар мовив їй: «Ні, ні! Я не сміявся з тебе. Я сміявся почувши розмову мурах!». Її ж побоювання зросли, й вона ображено сказала йому: «Розмову мурах? Люди чують це? Хто ж на Землі може зрозуміти розмову мурах, за винятком тих, які наділені такою здатністю з милості богів, або за заслуги в попередніх народженнях? Якщо ти дійсно такий, що здатний розуміти мови будь-якої живої істоти, о царю, розкажи мені все про це належним чином, показуючи свої навички. Інакше я обіцяю позбутися життя, розуміючи це, як те, що я є причиною сміху!». Почувши ці гіркі слова його дружини, цар Брахмадатта зринув у хворобливий стан і в муках шукав порятунку у кращого з кращих богів — Шріхарі — будучи цілком відданим цьому протягом шести днів і ночей, і цар узрів того Бога Нараяну у видінні. Тоді Бог у видінні вирік царю: «О Брахмадатто, все буде добре завтра вранці!», — і сказавши так, той Бог зник звідти. В той час, чотири вчені брахмани дали вірш їх старому батькові, з яким цей старий відчував, що він досяг усього в цьому світі. Наступного дня, вранці, той старий рушив із завзяттям до царського палацу, щоб прочитати цей вірш цареві, коли той буде зі своїми радцями, не гаючи часу. Тоді ж, уранці, цар Брахмадатта повертався до палацу в золотій колісниці після прийняття святого омовіння в озері, адже Бог Нараяна благословив його був минулої ночі. Кандаріка, син одного радника, тримав віжки тієї золотої колісниці, тоді як Панчала, син іншого радника Бабхравьї, овівав царя царським опахалом, на тій колісниці. Отже, всі троє присутні в одному місці, щоб послухати вірші. Вважаючи це як найкращу можливість почути вірш усім трьом, той старий брахман почав читати цей вірш, даний його чотирма синами. Вірш такий:

«Ми, які народилися як чотири брата з семи синів Каушики в Курукшетрі, серед семи племен, в окрузі Дашарна, так само сімома тваринами на горі Каладжара, серед семи птахів чакравак, на острові, й серед семи лебедів на озері поблизу Манаса, тепер же народжені як учені брахмани, тобто, чотирма синами цього старого. Тепер, ми четверо, почали нашу довгу-довгу подорож. Нащо вам трьом ледарювати тут?».

Осягаючи суть цього вірша, Брахмадатта, разом із двома його радниками очманіли. Віжки і батіг випали з рук візника, а царське опахало вислизнуло крізь пальці віяльника, і в той час як люди й друзі були свідками цієї халепи їхньої, ці троє залишилися на колісниці, наче завмерлі. Але очунявши через деякий час, вони скочили з колісниці й кинулися до старого, який прочитав вірша. Згадавши життя лебедів на березі озера Манаса і прокляття, яке вирікали чотири брата та спокуту від нього, Брахмадатта вельми вшанував того старого брахмана рясним багатством, зручностями тощо. Тоді ж, Брахмадатта окропив свого сина Вішваксену на царя і відправився у ліси разом із його дружиною. Його дружина, Саннаті, дочка Асіти-Девали, сказала на цьому шляху тому царю Брахмадатті, який своєю йогічною вдачею вступив у самітницьке життя в лісі: «Я знаю, о царю, що ти знаєш мову мурах. Але я казала образливо лише щоб відвернути тебе від матеріалістичного життя до життя духовного. Я гадаю, що мені вдалося відродитися в йогічній силі, прихованій у тобі, коли ми зайшли вже так далеко, і звідки ми перейдемо до найзаповітнішої

вищої мети!». Цар Брахмадатта, радіючи таким почутим словам підтримки від своєї дружини, напружився в подальшій аскезі й досяг вищої оселі, яка в іншому випадку недосяжна, лише силою власної волі. Радник Кандаріка також досяг найвищої оселі після шляху Йоги кришталево чистою політикою і слідуючи Санкхьї — йогічній системі. А радник Панчіка, чи пак, Панчала, пропонував Панчала самхіту, трактат Вед, і навчаючи догматам Вед багатьох учнів, досяг вишнього неба, як будь-який ачарья (*вчитель*) Йоги, поряд зі славою у цьому світі за свою працю.

Всі ці події, які відбулися колись давно таким чином, стали явними для мене завдяки божественному зору, даному Санаткумарою, отже, о Бгішмо, бережи це твердо, бо ти матимеш вигоду від нього. Не лише тобі, о Бгішмо, ці оповіді принесуть корись, а й тим, хто слухає уважно і тримається їхнього шляху. Життя таких людей буде краще, якщо вони знаходяться на Землі, а по відходу звідси, вони не переродяться в утробі тварини ніколи. Слухаючи ці легенди, з найглибшим змістом, які дають незнищенну заслугу безповоротного шляху. Постулати дхарма-йоги будуть завжди закріплені в чиємусь серці, прищеплюючи почуття дхарми в кожній дії його. Відтак, будуть пов'язані з цим вченням. Коли-небудь це принесе спокій душі, за допомогою якого можна звичайно йти піднесеним шляхом, який ув іншому випадку недосяжний до тих пір, поки людина на Землі.

Так сказав мудрець Маркандейя Бгішмі.

В а й ш а м п а я н а п і д с у м у в а в

Мудрець Маркандейя повідав усі ці легенди Бгішмі у минулому. Вони відтворилися зараз, під час оповіді про рід Врішні. Пращури будуть насичені підношеннями в шраддху, благословенну, в якій сома рясна. Якщо сомою забезпечені, це живитиме усю рослинність і худобу на Землі через бога Сому, вироби з яких знову можуть бути запропоновані в якості хаві, страви богам. І так по колу.

Так вістить двадцять четвертий розділ першої частини, названої Харівамшапарва,
в Харівамшапурані, продовженні Магабгарати,
що оповідає легенду Брахмадатти,
заключну частину пітрікальпи.

ЛЕГЕНДА ПРО СОМУ, МІСЯЦЬ

Р о з д і л 2 5

В а й ш а м п а я н а п р о д о в ж у в а в :

У давнину Брахма зачав благочестивого мудреця Атрі, як своє дитя, під час заклинання створення живих істот, і той Атрі не тільки брав участь у процесі творення своїх власних спадкоємців, а й поводився з усіма істотами милостиво у слові, розумі та діяннях. У цьому процесі творення його, той благочестивий мудрець Атрі породив Сому, верховне божество для сили засвоєння і смаку — живильний нектарник, кажуть — Місяць. Після того, той мудрець Атрі, нешкідливий до живих істот, праведний і загальновизнаний суворий аскет, учинив покуту названу ануттарам — мауна— вратам — мовчазна аскеза, тобто приборкання всіх органів почуттів, близько трьох тисяч божественних років, під час якої він зі своїми піднятими руками нагадував не зрубану колоду, непорушну стіну або стійку брилу. Так чулисьмо. Коли ця велика істота, Атрі зміцнився у суворій аскезі, там відбулося мерехтіння властивості богів у ньому, оскільки самосяйво є властивим — сурья аді бахья джйоті рашмі — виходу місячного сяйва, як світлового потоку — шукла бхашвара рупам — всередині його тіла, яке сходило вгору в мудреця Атрі, внаслідок чого тая самоспоглядаюча душа стала сріблястою, подібно сукупності «гусінь-метелик». Потім подібне ж сяйво вийшло з його обох очей, наче вода з очей, а далі зібравшись у грудку, та самосвітна грудка впала на підлогу. Та світна грудка — хлопчик Сома, або Чандра, Місяць, який згодом освітив усі десять напрямків своїм місячним сяйвом.

Бачачи, що милий хлопчик упав на підлогу, десять головних божеств сторін рушили туди, щоб прийняти його у свої обійми і опікуватися ним. Хоча той хлопчик дуже холодний, деякі божества могли підняти його на руки, але не могли доторкнутися через його холоднечу. Тож, вони раптом упустили того хлопчика, який залив остудою світ, зісковзнувши з їхніх рук, і той хлопчик раптово впав на землю через нездатність головних божеств надійно втримати його. Бачачи хлопця, що лежав на підлозі, Прабатько світів, Брахма, створив колісницю для цього хлопчика, на благо світу, через нього, де ця колісниця, витесана з дерева, називається Веди, а ярмо з тисячею срібних коней, назване славослів'ями, і має повітря дхарми навкруг неї. Так це було. Це те, що чулисьмо. Коли ж Брахма прийшов із такою колісницею до місця, де хлопчик лежав на підлозі, сім мудреців, Ангірас, Бхрігу та інші, які є дітьми Брахми, які, до речі, супроводжували Брахму, почали славити того променистого хлопчика гімнами з Ріг-Веди, Яджур-Веди і Адхарва-Веди. Так славлений ведичними піснями, той хлопчик, який з'явився рознести нектар блаженства на три світи, осяяв кожен напрямок своїм сяйвом. Коли цей хлопчик Сома полетів у цій божественній колісниці по всій землі, що тягнеться до океану, впродовж двадцяти одного дня, його місячне світло, подібне сяйву, пролилося на Землю завдяки швидкості цієї божественної колісниці. Всюди, де його місячне світло торкнулося Землі, там виникли трави, що блискуче зростали. Три світи, Дева, Пітрі та Бху -локи, і чотири типи створених істот: нара, пашу, пакші, шарішріпа — люди, тварини, птахи, дикі тварини світів, гараздували від того місячного сяйва. І позаяк той бог Сома підтримує світи його амрітою, яка зміцнює все,

тож він називається Володарем світів. Коли Сому підтримали і звеличили за його подвиги охолодження, він учинив покуту протягом десяти тисяч років. Він своєю власною прохолодою для всієї природи, став підпорою для божеств — у вигляді приросту на Землі, скажімо, води, молока, зелені, олій з насіння рослин тощо, які мають дух Місяця в собі. Тоді, о Джанамеджайє, Брахма виділив деякі володіння для Соми на головування. Вони є, в основному, насінням, травами, брахманами і водою. І коли окропили його таким робом, той цар царів почав освітлювати всі три світи своїм сріблястим сяйвом.

Дакша-праджапаті, син Прачетаса, потім віддав своїх двадцять сім дочок за дружин Сомі, він же, Чандрамас, Місяць, і ці двадцять сім місячних зупинок, відомі як двадцять сім дружин Інду, або ще Чандри. І той Сома, кращий серед пращурів, по отриманні такого величезного панування, вчинив ведичний обряд Раджасую, як і будь-який інший володар, відрізнившись сотнями тисяч дарів у тому жертвопринесенні. Крім того, теє жертвопринесення виконував благий мудрець Атрі, як хотар-читець з Ріг-Веди, і були запрошені та присутні божества. Благочестивий Бхрігу, як адхварью — для читання Яджур-Веди і для спостереженням за правильним проведенням усіх обрядових дій. Дитя Хіраньягарбхи, чи пак Ангірас, він же Нарада, як удгата — для виголошення гімнів і молитов, в основному із Сама-Веди; Брахма, як брахма — головний жрець, що здійснює жертвопринесення всього обряду і всіх заходів; і не менше, ніж Шріхарі, поряд із Санаткумарою та іншими великими мудрецями, сиділи в якості садасьїв, представників внутрішньої ради обряду, розташовані поруч із вогнем вівтаря, спостерігаючи за всім. Сома віддав три світи, як обряд, сукупно усім цим богам і мудрецям, учасникам цього обряду. Це чулисьмо.

Під час цього обряду, який він вів, дев'ять богинь іменами: Сіні, Куху, Дьюті, Пуштіпрабха, Васу, Кірті, Дхріті та Лакшмі,[15] служили йому. По закінченні виконання обрядового омивання, авабхрітха снанам, безперешкодно, він, шанований однаково усіма богами і мудрецями, той Сома засяяв освітлюючи всі десять напрямків своїм блиском. Але його ґлузд почав хилитися від узгодженості до іншого, унаслідок нещодавно придбаної чесноти, яку вітають мудреці та, яка в іншому випадку недосяжна.

Зоряний заєць

У певний час, Сома, він же Чандра, зухвало вивіз пані на ім'я Тара, славну дружину благочестивого мудреця Бріхаспаті, сина Ангіраса. Чандра зробив це силою, на приниження того мудреця. Хоча боги і божественні мудреці благали його повернути пані Тару чоловіку, благочестивому мудрецеві Бріхаспаті, Сома не звільнив її, внаслідок чого це призвело до сутички між Сомою і наставником богів, Бріхаспаті. Тоді Шукра-ачарья прийняв сторону Соми, бо Шукра колись був учнем Ангіраса, батька Бріхаспаті, і також учнем-суперником сина свого наставника, а саме Бріхаспаті. І тоді бог Рудра, взявши лук названий Аджагава прийняв сторону Бріхаспаті, завдяки його вірності Бхаргаві, а саме Бріхаспаті і його батькові Ангірасу та іншим. Цей, вишній душею Рудра, тоді пустив велику стрілу, названу Брахмаширас, мітячи в асурів, внаслідок чого відвага асурів була знищена.

Зоряна війна

Потім відбулася битва нових і наднових, під назвою Тара-самграма, зоряна війна, для повного знищення богів, асурів і їх відповідних сфер. Шукаючи кінця цій справі, деякі справедливі боги, названі тушити, кинулися до Брахми воліючи його втручання у цю справу. Тоді Брахма запобіг війні між богом Рудрою і Шукрою-ачарьєю, і особисто узявши за руку пані Тару, віддав її чоловікові Бріхаспаті. За якийсь час пані Тара завагітніла. Побачивши її у такому стані, її чоловік Бріхаспаті сказав із докором: «В усякому разі це необачно, утримувати у твоїй утробі чиєсь сім'я, крім мого!». Тоді вона звільнилася від того плоду на непідхожу циновку, зроблену зі священних стебел трави дарбха. І тільки-но народившись, той новонароджений бог виглядав наче променистий обрядовий вогонь своїм тілесним світінням, з'явившись як вбивця ворогів, а його статура затінила вишукані статури богів. Так це було. Побачивши ж риси обличчя хлопчика, сумніви закралися до богів, і вони спитали пані Тару так: «Скажи нам правду, о Таро, чий це син? Чи він від Соми, чи від Бріхаспаті?». Вона ж перелякавшись небезпеки для новонародженого, не відповіла богам відверто, навіть коли вони не припиняли питати її. І слухаючи її ухильні відповіді богам, новонароджений хлопчик, роздратований, прокляв свою матір. Але Брахма втрутився знову, запобігаючи прокляттю хлопця, і звернувся до неї, щоб очистити свої сумніви також. «Якщо ти не відкриєшся, прокляття твого сина збудуться, о Таро, тож, скажи, чий він син?». Вона ж повідомила цьому Богу, великому дарувальнику Брахмі покірливо, хоча й розгублено, «Соми...». Сома швидко взяв хлопчика на руки, показуючи всю свою батьківську любов. Тоді, той син Соми був названий Будха, і він піднявся на іншому кінці галактики, поставши прямо навпроти Місяця.

Дочка Віарадж-ману, пані Іла, потім народила сина Будхи, якого назвали Пурурава і, який став великим царем. І цей цар Пурурава зачав сімох великих душею синів од небесної Урваші. Своєю зухвалою поведінкою Сома мав стосунки з дружиною свого власного наставника, пані Тарою, через це хвороба на сухоти опанувала ним. Внаслідок цього, його куляста статура почала виснажуватись. Тоді Сома звернувся до свого батька, мудреця Атрі, аби вилікуватися. Тоді мудрець Атрі зробив деякі ліки. Завдяки цьому Місяць позбувся виснажливої хвороби. Відтак, Місяць знову засяяв у своїй сприятливій подобі, більше ніж колись.

Отже, я розповідав про появу Соми, Місяця, о царю, тепер я повідаю про його рід і опишу місячну династію царів. Слухання ж легенди про появу Соми, Місяця, сприяє підвищенню здоров'я, довголіттю, заслугам, виконанню зусиль, справжньому посвяченню, і людина також звільниться від своїх гріхів.

Так вістить двадцять п'ятий розділ першої частини, названої Харівамшапарва,
в Харівамшапурані, продовженні Магабгарати,
що оповідає легенду про Сому, Місяць.

ЛЕГЕНДА ПРО УРВАШІ ТА ПУРУРАВУ

Розділ 26

Вайшампаяна вів далі:

Сином Будхи є вчений Пурурава. Він блискучий і щедрий цар, чиї ведичні обряди сповнені милосердя. створені Брахма-теорією, підкорювач, неприборканий для своїх ворогів у прийдешній прі; той, хто здійснив багато ведичних обрядів, отже, присвоювач обрядового вогню для себе, як воно було; правдивий, уважний і, який тримає любовні стосунки у таємниці; й він був неперевершеним у всіх трьох світах своєю славою.

Урваші, славна небесна апсара, закохалася в цього Пурураву, чий поручитель Брахма, незворушного, розсудливого, найбільш відверту особу, який не гордував нею за її стан не такої простої німфи. Цар Пурурава провів час із цією небесною дівою Урваші так: у прекрасних садах Чайтраратха Кубери — 10 років; на березі річки Мандакіні — 5 років; у Алакапурі, місті Кубери — 5 років; у місті Вішала або ще, Бадарі — 6 років; у найкращих садах Нандана — 7 років; у краях північних куру, рясних деревами з плодами залежно від бажань — 8 років; біля підніжжя гори Гандхамадана — 10 років; а потім на горі Меру — 8 років. Цар Пурурава захоплено провів час з Урваші у цих найбільш піднесених краях, які високо цінуються навіть богами. Він керував заслужено країною так добре, що був схвалений великими мудрецями з міста Праяги, його столиці. Він зачав сім синів з Урваші, які також подібні синам богів, які народилися на небесах. Імена ж цих синів: Аю, мужній Амавасу, Вішваю, праведний Шрутаю, такий же Дрідхаю, Ванаю і Шатаю. Урваші породила цих шляхетних синів Пурурави.

Джанамеджайя спитав:

О обізнаний, як же небесна родом, з оселі гандхарвів, закохалася в людського царя? Прошу, повідай щось про це!

Вайшампаяна відповів:

Через прокльон Брахми вона зустрілася з людиною. Вона залишилася з сином пані Іли, званим Пурурава, лише після деяких угод із ним. Ці угоди, відтак, є провідними вказівниками для її звільнення від прокляття. Вона виклала ці умови так:

«О царю, ти не повинен показуватися мені голим. Ти кохатимешся зі мною тільки коли я безтямна. Два цапа завжди мають бути біля мого ліжка. І я лише смакуватиму гхі, пряженим маслом, як моєю одноразовою їжею на день. І, о царю, моє перебування з тобою буде до тих пір, поки ці умови виконані. Це мої умови!» — так сказала Урваші Пурураві. Цар же Пурурава не лише погодився, але й виконував усі умови її, бо така красуня зійшлася з цим людським царем на п'ятдесят дев'ять років під впливом прокляття Брахми. Тож, небожителі гандхарви, зітхали через її відсутність, викликану через це.

Гандхарви говорили між собою:

Ми повинні думати про повернення тієї найкращої і благословенної Урваші на небеса богів. Бо, зрештою, вона є перлиною небес!

Тоді один гандхарв на ім'я Вішвавасу, мовив так: «Я підслухав розмову цих двох, коли вони укладали угоди. Якщо цар знехтує її умовами, вона залишить царя. Я знаю дуже добре, як вона порве із цим царем, отже, я піду туди, з вашою допомогою, щоб виконати деякі речі. Говорячи так той гандхарв Вішвавасу відправився у столицю царя, Пратіштханапуру, прокрався до опочивальні Урваші в нічний час і вкрав одного з двох цапів прив'язаних там. І тая світлоусміхнена Урваші, яка опікувалася цапами подібно матері, зрозуміла, що кінець часу прокляття прийшов і, отже, якийсь гандхарв прийшов викрасти її цапа. Й тоді вона закричала на царя кажучи: «Мого сина вкрали!». Цар же не вставав із ліжка, позаяк не мав чим вкритися і думав: «Якщо вона побачить мене голим, умови цієї пані будуть порушені!». Та знову ж, той гандхарв украв ще одного цапа. Коли й другий цап був також украдений, тоді Урваші вчепилася в сина пані Іли — «Мого сина викрали, пане мій, як наче нікому потурбуватися про нього...». Почувши цей докір, цар устав із ліжка і поспішив на пошук цапів. Але тоді гандхарв освітив палацові покої сліпучим світлом, через що Урваші раптом побачила оголеного царя. Побачивши не вдягнутого царя, тая апсара, яка міняє подобу за бажанням, зникла у повітрі. Тим часом, той гандхарв випустив тих двох цапів і цар зловив їх. Але після повернення до палацу з цапами, цар не знайшов Урваші, за котрою він побивався і голосив вельми. Пурурава не зміг її знайти, хоча він шукав її блукаючи тут і там по всій Землі. Врешті-решт він знайшов її біля озера, рясного золотими лотосами, названого Плакшатіртха, в краю Курукшетри, коли вона бавилася на воді разом із п'ятьма іншими небожителями, і цар Пурурава засумував побачивши як вона грається просто викинувши його зі своїх думок. Вона теж побачила царя там, недалеко від неї і сказала це своїм друзям: «Він велика людина, з якою я провела деякий час!», і показала його своїм друзям. Не сумніваючись, що Урваші знову може піти від нього разом зі своїми друзями, той цар заговорив із нею, — і там сталася розмова між ними, як записано в Урваші-Пурурава самвада шукта Рігведи.

Тоді Урваші мовила Пурураві, синові пані Аіли: «Я ношу сім'я твоє в моїй утробі, мій пане, і ти можеш проводити одну ніч щороку зі мною, відтак можеш мати синів щороку!», — так сказала Урваші Пурураві й

зникла. Зрадівши, цар повернувся у своє місто і, коли один рік минув, Урваші прийшла до нього, як і обіцяла. Урваші приходила і залишалася з царем протягом ночі на рік, і одного разу вона сказала цареві: «Задоволені тобою, гандхарви хотіли б дати подарунок тобі, пане мій, отже, ти можеш узяти його безпосередньо у них. Але я хотіла б щоб ти побажав такого ж тіла як у гандхарвів, для себе. Сказавши «добре» Уравші, цар Пурурава забажав тіла подібного гандхарвам і відповівши «гаразд» Пурураві, гандхарви принесли посудину наповнену обрядовим вогнем і мовили йому: «О царю, якщо ти вшануєш цей вогонь, ти досягнеш наших світів!». І Пурурава узявши той вогонь і його синів, повернувся в своє місто. Думаючи, що його вступ у місто з дітьми у руці і вогняним горщиком в іншій був би смішним, він надійно закріпив вогняний горщик на землі і забрав дітей додому. Знову повернувшись до того місця, щоб узяти вогняний горщик, на свій подив, він побачив дерево піпала (*дерево ашваттха*), замість вогняного горщика. Вражений, що побачив згаслий вогонь, який прийняв форму дерева піпала, він порадився з гандхарвами про це. Тоді гандхарви порадили йому взяти дві палички цього дерева піпали і потерти одна об одну для отримання вогню. Цар зробив так і появ вогонь із дерева. Таким робом чинячи вогонь з паличок, він потроїв обрядовий вогонь на гархапатью, ахаванію і дакшинтья агні, а потім виконав багато ведичних обрядів цим вогнем. Спочатку обрядовий вогонь був один, але Пурурава потроїв його отримавши дарунок од гандхарвів. Такий ось дієвий цар, найкращий серед мужів, Пурурава, син Іли, і він правив із найбільш заслуженої столиці Праяги, котру звеличили великі мудреці і, яка розташована на північному березі річки Ґанга.

Так вістить двадцять шостий розділ першої частини, названої Харівамшапарва,
в Харівамшапурані, продовженні Магабгарати,
що оповідає легенду про Урваші та Пурураву.

РІД АМАВАСУ

Розділ 27

Вайшампаяна мовив:

Синами сина пані Іли, Пурурави, від небесної діви Урваші є: Аю, мужній Амавасу, Вішваю, стійкий Шрутаю, Дхрідхаю і Шатаю; ці царевичі прийняли народження на небесах і виглядають як боги. Синами ж царя Амавасу є Бгіма і Нагнаджит. Сином славного Бгіми є цар Канчанапрабха, чий син є вченим, а також і могутнім, на ім'я Сухотра. Цей Сухотра зачав у пані Кешині царевича на ім'я Джахну, який згодом став великим мудрецем і провів вищий ведичний обряд відомий як Шарвамедха, в якому передбачена безперервна і блискуча учта, отже, названа магатшатра. Бажаючи отримати Джахну за чоловіка, ріка Ґанга пробилась до нього, але, отримавши відмову від нього, вона почала затоплювати місця його обрядового поля з усіх боків. Бачачи те, той мудрець Джахну мовив Ґанзі так, з усією його люттю: «Це зусилля твоє марне, о Ґанго, я буду просто ковтати всю твою воду, через що ти зійдеш зі своєї власної непоступливости!».

Так мовивши, той царственний мудрець Джахну проковтнув усю воду Ґанги. Узрівши це ув'язнення Ґанги, всі інші великі мудреці звернулися до Джахну і просили його звільнити її, через що мудрець Джахну прийняв і випустив Ґангу. Тоді інші мудреці повернули її у власне її гирло, визнавши її за дочку царственого мудреця Джахну. Отже, Ґангу також називають Джагнаві.

Як би не було, той царственний мудрець Джахну одружився на річці Кавері, яка, до речі, є дочкою Юванашви. Крім того, річка Кавері є проявом самої річки Ґанги від половини її потоку. Таким чином, Джахну взяв річку Кавері як його дружину, яка є однією із кращих серед річок і бездоганною теж. З нею він зачав праведного царевича Шунаху. Від нього ж рід царів виглядає так: Шунаха → Аджака → Балакашва → цар Куша, ласий до полювання, тож, який водився з лісовиками та пахлавами. У цього Куши є чотири сини, названі: Кушика, Кушанабха, Кушамба і Муртіман. Бажаючи мати сина, такого ж гарного, як Індра, його статурою, Кушика почав покуту. Індра дізнався про це, але відмахнувся від цього. Пізніше ж, коли та покута йшла протягом більше тисячі років, то упевненість Індри почала зменшуватись. Тоді Індра подумав, що бажано для нього народитися сином Каушики, замість того, щоб дозволити комусь народитися, як його суперник. Тоді ж, просто тінню своєю, Індра змінив себе як син Кушики, на ім'я Гадхі, знаменитий цар. Кушика одружився на дівчині з роду Пурукутси і від них цей царевич Гадхі з'явився. Найсприятливіша пані, на ім'я Сатьяваті є дочкою цього Гадхі, й Гадхі віддав її заміж за мудреця Річику, сина Бхрігу, отже, бхаргаву. В певний час мудрець Річика приготував страву, споживаючи яку жінки породять синів. Він розподілив ту страву на дві половинки, одну призначену для його дружини Сатьяваті, іншу для його тещі, тобто дружини Гадхі. Тоді мудрець Річика погукав і сказав так його дружині Сатьяваті: «Ти і твоя мати можете використати цю страву. Нехай вона знає, що син, якого вона збирається народити, син, через вплив цієї страви, буде непереможним кшатрієм і підкорить кращих із царів-кшатріїв у світі. А якщо ти з'їси іншу частину, о приємна пані, то ти народиш сина, який буде великим пустельником, кращим серед брахманів і співчутливою людиною. Тож, дві такі страви віддаю!». Говорячи так, мудрець Річика пішов у ліс, щоб продовжити аскезу, за своїм звичаєм.

Цар Гадхі та його дружина прибули у притулок мудреця Річики, щоб побачити їхню дочку Сатьяваті, на шляху їх паломництва. Пані Сатьяваті показала дві частки страви її матері, належно повідомивши їх дієвість, внаслідок якої будуть двоє різних синів, як було сказано мудрецем Річикою. Але матір Сатьяваті самовільно замінила посудини і дала свою страву своїй дочці, тож Сатьяваті з'їла частку призначену для її матері,

мимоволі й неухильно. Тоді Сатьяваті завагітніла дитиною, яка стане нищителем кшатріїв, тоді як материна стане владною у її погляді. Бачачи це його йогічним зором, мудрець Річика прийшов до своєї дружини зі своєї покути і сказав їй: «Твоя мати обдурила тебе. Ти нині породиш сина, чиї справи будуть жахливими і кривавими. Але, твоя мати породить твого брата, який буде подібний Брахмі, багатий покутами. Адже я дав страви вклавши усі мої ведичні знання й заслуги моїх покут у них. Коли її чоловік мовив так до неї, Сатьяваті благально сказала йому: «Нехай не мій син стане плямою на гербі брахманів, будь ласка!». Тоді мудрець мовив їй: «Я не хотів, щоб це сталося так. Необмежена свобода природи батьків у породжені потомства і вихованні жорстоких дітей. Тож хай буде так!». Знову вона сказала йому: «Якщо бажаєш, о покутнику, ти здатен створити цілий світ знову, з обома — движними і недвижними істотами. Ти не можеш дати мені лише одного сина вартого його імені. Буде гідно тебе, дати врівноваженого і стійкого сина мені. У випадку ж, якщо те, що ти речеш, не можна відкликати, то нехай наш онук народиться з описаною тобою вдачею, але не наш син!». Тоді, своєю йогічною силою, той мудрець виявив благо на її просьбу: «Батьки чи бабусі й дідусі не протиставляються між сином і сином сина. О пані, позаяк просиш це, нехай відбудеться, як ти говориш!».

Пізніше, пані Сатьяваті породила брахмана на ім'я Джамадагні, який за своєю природою схильний до постійних покут, наполегливий і спокійний. Старий же Бхрігу, а саме мудрець Річика, приготував страву двох видів. В одну він уклав властивість Рудри, а в іншу Вішну. Позаяк Сатьяваті з'їла страву, що містить властивість Вішну, вона породила мудреця Джамадагні, поступливої вдачі, як у Вішну. Тая гідна пані, правдива в її обітницях і поведінці, Сатьяваті, пізніше стала великою рікою названою Каушикі.

Є цар на ім'я Рену, нащадок роду Ікшваку. У нього є дочка на ім'я Камалі, або також названа Ренука. Мудрець Джамадагні побрався з цією пані Ренукою. Від пані Ренуки, чи то Камалі, мудрець Джамадагні породив найлютішого Парашураму, який став головним знавцем серед усіх знавців у всіх писаннях, майстром зі стрільби з лука, нищителем ворожих кшатріїв, тіло якого сяяло мов палаючий обрядовий вогонь. Джамадагні далі породив ще двох синів з пані Сатьяваті. В той час як Парашурама є їхнім старшим сином, Шунахшепа це середній, а Шунахпучча останній син. За збігом, син царя Кушики, а саме Гадхі, породив Вішвамитру, який також відомий як Вішваратха. Цей Вішвамитра сповнений покут, освіти і спокою. Він досяг статусу брахмо-мудреця від царственого мудреця, і зрештою, досяг місця між сімома мудрецями. Він з'явився в роду Кушики, отже, він інакше відомий як Каушика також, завдяки благу мудреця Річики, що дав частку божественної страви його матері, яка також є матір'ю Сатьяваті, таким чином, Сатьяваті є сестрою Вішвамитри. Сини Вішвамитри — Деварата та інші, які відомі в усіх світах. Тепер, слухай їхні імена: Девашрава, Каті та Хіраньякша, сини Вішвамитри від пані Шалаваті; з яких Каті є творцем Катьяна готри — роду Катьяни. Ще одна дружина Вішвамитри, пані Ренуматі, в якій він зачав Ренумана, Самкріті, Галаву, Мудгалу, Мадгуччанду, Джайю, і Девалу. Точно так само Аштака, Каччапа і Харіта також сини Вішвамитри від пані на ім'я Дрішадваті, ще відомої як Мадгаві. Серед онуків Каушики, деякі відомі люди, починаючи з Паніні, налічують дванадцять: Паніні, Бадхрава, Дхьянаджапья, Партхіва, Деварата, Шаланкаяна, Башкала, Лохіта, Ямадута, Карішава, Саушрута, Саіндхаваяна. Крім них, є ще деякі, які є синами Девали і онуками Рену теж. Ще крім них, Яджньявалкья та інших шестеро: Яджньявалкья, Агхамаршана, Аудумбара, Абхішна, Таракаяна і Чунчула. Та онуки Шалаваті, тобто сини Хіраньякши. І деякі з онуків Рену, як самкрітьї і галави там же. Ну і деякі інші, як Бадараяніна, також там.

Були в роду шлюби між каушиками, навіть якщо є різниця в ріши антарі, тобто правара бхеда — зміна в роду. В праварах у каушика готрі часті зміни, бо обидвоє, кшатрії і брахмани в каушика готрі, як це видно зі стосунків кауравів з обома, Васіштха і Вішвамитра. Шунахшепха набув доброго імені серед синів Вішвамитри. Хоча він народився як брахман, тобто третій син Річики і Сатьяваті, він став практично представником роду Каушики, позаяк він став сином Вішвамитри, в силу наступних причин. Одного разу, цей Шунахшепха повинен був бути використаний у якості жертовної тварини в обряді Харідашвасьї, чи пак Харішчандри, але Вішвамитра запобіг цьому, навчивши Шунахшепху мантрі, за яку боги звільнили його від перетворення в жертовну тварину і повернули його Вішвамитрі. І позаяк він даний богами, його називають Деварата. В цілому, синів Вішвамитри рахують як сімох, в тому числі цей Деварата. Таким шляхом, син пані Дрішадваті, Аштака, також породжений Вішвамитрою. І цей син Аштака є Лаухі. Нині, я повідав про рід Амавасу, нащадка Пурурави, всіх хто походить од царственого мудреця Джахну. З цієї ж миті оповідатиму про рід царя Аю.

Так вістить двадцять сьомий розділ першої частини, названої Харівамшапарва,
в Харівамшапурані, продовженні Магабгарати,
що оповідає про рід Амавасу.

ЛЕГЕНДА ПРО АЮ

Розділ 28

Вайшампаяна мовив:

З семи синів Урваші-Пурурави, один названий Аю зачав п'ятьох синів з пані Прабхи, дочкою поглинача, планети Раху. Першим народженим є Нахуша, наступні Вріддхашарма, Рамбху, Раджі та Анена, які всі відомі у трьох світах.

Оповідь про царя Раджі

З них, царевич Раджі зачав п'ять тисяч синів, які відомі як раджейї і чия доблесть лякала навіть Індру.

Одного разу, коли жахлива битва між богами і асурами була неминучою, то вони, боги і асури, прийшли до прабатька Брахми і запитали його: «О Боже, хто виграє майбутню битву нашу? Ми хотіли б почути пророцтво твоє!».

Брахма мовив:

На чиєму боці той володар Раджі бореться орудуючи зброєю, та сторона завоює всі три світи. Де цар Раджі, там буде старанність, де ця старанність, там буде гараздування, де старанність, гараздування і непідкупність у купі, тоді там і перемога. Нащо сумніви?

Боги і асури пішли до переможного царя Раджі, радіючи цьому повідомленню від Брахми, і підійшовши до того веледоблесного царя з міцного місячного роду, який був сином пані Прабхи, дочки планети Раху, обидві сторони, боги й асури, сказали те ж саме йому усі, посміхаючись: «Ти повинен брати участь у війні на нашому боці, володіючи найкращим луком, для нашої перемоги!».

Цар Раджі мовив упереджено богам і асурам стосовно цього питання, звичайно з деякою власною зацікавленістю, виказуючи бажання для власної слави.

Цар Раджі сказав:

О боги, очолені Індрою, слухайте, якщо я стану Індрою перемігши всіх асурів у бою, лише тоді я прийму сторону богів. Це справедливо, чи не так?

Боги відповіли:

Боги радісно мовили: «Те, що ти говориш, о царю, вважай твоє бажання виконано!».

Прийнявши думку богів цар Раджі, висунув ту ж саму умову головним із асурів. Але самовпевнені асури, відчувши корисливість загаду царя, відповіли йому гордовито.

Асури відповіли:

Чи битимешся на нашому боці, чи ні, славетний Прахлада наш Індра, для якого ми боремося важко, до перемоги. Це ж стосується й тебе, о царю, тримай обіцянку твою богам, виграй і сиди на троні Індри.

Коли цар Раджі сказав «добре» асурам, тоді боги розпалили його, сказавши: «Ти сам станеш Індрою. Лише виграй битву за нас!». Цар Раджі уклав союз із богами і переміг усіх асурів, чий діючий Індра мусив бути переможеним. Тоді Індра, слідуючи за всіма богами, прийшов до царя Раджі і сказав: «Я як твій син», і далі сказав: «Немає сумнівів у тому, що я досі був Індрою, але з цієї миті, я буду поводитись, як ще один син твій, і здобуду славу здійсненням справ належних твоєму сину!». Не відаючи про обман Індри такими його словами, цар Раджі вирік йому, лише щоб заспокоїти: «Добре, хай буде так!». Пізніше ж, коли цей благочестивий цар Раджі віддав останній подих і вознісся на вищі небеса, тоді його п'ятсот синів вступили у зваду з Індрою за трон Індри, який до сих пір займав їхній батько, наче це вотчина, а вони законні спадкоємці, згідно умов, що є на Землі. Через деякий час Індра, скинутий і обмовлений, знесилив теж, бо не отримував живлення через ведичні обряди пропоновані вогню для нього, хавіс. Тоді він звернувся до наставника богів, Бріхаспаті.

Індра мовив:

Будь люб'язний, влаштуй якийсь обряд вшанування для мене. Хоча б, о благочестивий мудрецю, шматочок розміром зі сливу, яким я зможу підживити себе на деякий час. Забрано царство моє, відібрано мій трон. Я став слабким, пригніченим, хворобливим і безсилим, чи подібним цьому. Все це робиться цими дурними синами царя Раджі.

Бріхаспаті сказав:

Ти давно мав прийти до мене за допомогою і я зробив би будь-який непорядний учинок заради тебе. Нині, дозволь мені спробувати вчинити щось, аби ти повернув твоє царство і добробут. Я зроблю все можливе для поліпшення. Не хвилюйся.

Так сказав Бріхаспаті Індрі.

Тоді Бріхаспаті узявся до виконання навіювання синам царя Раджі, аби відновити велич Індри. Він почав вселяти в синів Раджі принципи безбожництва, відступу від досі підтримуваної дхарми і кутарками,[16] свавіллям логіки. Відкинуті корисливими догматами, зробленими Бріхаспаті, ці недоуки почали віщати новоспечені проповіді, цілком зненавидівши усталені на дхармі писання, і через ці невідповідності, злочинці були зведені на ніщо. Тож Індра відчув високе захоплення при відновленні його царювання над трьома світами, благодіянням Бріхаспаті, яке інакше неможливе. Таким чином, Індра відновив небесну владу і добробут лише при знищенні синів царя Раджі, які впали у немилість за жадобу та гнів, адже вони, зачаровані самолюбством, проти закону, за руйнування приписів, у наслідок чого вони підупали на силі та відвазі і програли.

Невдача не торкнеться того, хто був упав з високого становища і хотів би повернути його, якщо він читає чи слухає цю оповідь про Індру.

Так вістить двадцять восьмий розділ першої частини, названої Харівамшапарва,
в Харівамшапурані, продовженні Магабгарати,
що оповідає про Аю, сина Урваші-Пурурави.

ЛЕГЕНДА ПРО ДІВОДАСА, ЦАРЯ КАШІ

Розділ 29

Вайшампаяна продовжував:

До сих пір говорилося про нащадків Амавасу і про царя Раджі, одного з синів Аю, а саме, Нахушу, Вріддхашарму, Рамбху, Раджі та Аненаса. Інший син Аю, названий Рамбха, бездітний. Зараз давай візьмемося за рід Анени.

Син Анени, цар Пратікшатра. Від нього пішли нащадки царевичів, як ці: Пратікшатра → Сріндженайя → Джайя → Віджайя → Кріті → Харьяшва → Сахадева → Надіна → Джьятсена → Самкріті → Кшатрадхарма, рід ведуть від Анени. Тепер ти знаєш дещо про родовід Кшатравріддхи, тобто нащадків Вріддхашарми, іншого сина Аю. Кшатравріддха породив Сунахотру, який породив трьох синів: Кашу, Шалу і Ґрітсамаду. Брахмана Ґрітсамади сином є Шунака, чиї сини шаунаки також брахмани, в той час як інші нащадки Ґрітсамади стали кшатріями, вайшьями і навіть шудрами. Родовід Шали, другого сина Сунахотри, такий: Шала → Арштішена → Кашака → Кашайя або Каші → Діргхатапа → Дханва, також названий Дханвантарі. Діргхатапа був уже старий, але він провів довгий час у покуті й наприкінці її він отримав Дханвантарі, бога медицини, який спустився у людську подобу, як його син.

Джанамеджайя спитав:

Як і чому бог Дханвантарі втілився як людина? Я хотів би послухати про це. Будь ласка,скажи мені докладно.

Вайшампаяна відповів:

О так, я розповім тобі про випромінювання Дханвантарі. Наділений всебічною пишнотою, він спочатку з'явився з Молочного океану, в той час як збивали його для амріти. При виході з океану він став нерухомо, просто зразу медитуючи на Вішну, чекав розподілу обов'язків. І Вішну сказав йому: «Позаяк ти народжений з океану, будеш відомий як Абджа, океанороджений!». Таким чином, Дханвантарі також відомий як Абджа, нагадував Брахму. Дханвантарі тоді мовив Вішну: «О Боже, будь то океан або інше місце, я твій син — молю тя признач мені місце біля твоїх ніг і дай мені право на деяку милостиню від ведичних обрядів!».

Розглядаючи можливість його прохання, Вішну так сказав: «По суті, є загадка в цьому. Ти повинен знати, що древні мудреці вже розподілили первинні обрядові підношення серед богів, і боги користуються ними. І в будь-якому випадку, ти також не можеш отримувати дрібних підношень. О сину, твоя поява набагато пізніша за богів, отже, ти не з найбільших богів, не цілком бог. Але ти покровитель-божество, оскільки опікуєшся знаннями про здоров'я. У другій появі ти досягнеш визнання, приймаючи до уваги твої справи і, щоб зробити твоє починання можливим, ти досягнеш певних можливостей, як восьмикратних йогічних здібностей аніма, лагхіма, махіма тощо, у самому твоєму утробному стані. Тим лише, твоєю другою появою, ти досягнеш божественности, після чого брахмани будуть шукати тебе зіллями, славослів'ями, релігійними обрядами, медитаціям тощо. Оскільки дотепер незвичайне — «хвороба» стане спільною рисою у більш пізню частину Двапараюґи, ти мусиш розділити Аюрведу, науку про здоров'я, на вісім широких категорій, для легкого застосування. Брахма продумав всі ці речі заздалегідь і полегшив твою появу. Тому, без роздумів, ти маєш прийняти твою другу появу в майбутній, другий Двапараюзі, щоб допомогти живим істотам на Землі. Давай поговоримо про місце і підношення пізніше!». Давши цей дарунок, ввірений Дханвантарі, Вішну зник звідти.

Коли друга Двапараюґа настала, нащадок Сунахотри, який у той час царював ув області Каші, а саме Діргхатапа, був бездітним. Обміркувавши багато, якого ж бога умилостивити і, який бог дасть якого виду сина, і подібні переваги та недоліки, той цар нарешті медитував до Дханвантарі, шукаючи в дарунок сина. Задоволений його покутою, Дханвантарі постав перед ним і сказав: «О царю, якого б дарунку ти не бажав, ти можеш просити. Я дам його!».

Цар мовив:

О боже, якщо ти задоволений моєю покутою, то, будь ласка, стань відомим сином моїм!».

На це Дханвантарі вирік: «Хай буде так!», і зник звідти. Тоді нищитель усякої хвороби, Дханвантарі, прийняв народження як син царя Каші. Вивченням Аюрведи від мудреця Бхарадваджі, він розділив медичну практику на вісім розділів[17] і вчив так само його лікарів. Сином же Дханвантарі є Кетуман, чий син Бгімаратха, від якого Діводаса з'явився як син. Пізніше, цей праведник Діводаса став царем Каші. Але місто Каші спорожніло, коли Діводаса правив, внаслідок прокляття Нікумбхи, повітряного служника бога Шиви, який прокляв його залишатися в запустінні на тисячу років. Безпорадний Діводаса також покинув запустіле місто Каші, коли воно зникало під прокляттям, і жив у затишній оселі на Гоматі, на околиці Каші. В той саме час, асур на ім'я Кшемака проник у це малонаселене місто пожити. Ще раніше, до керування в Каші Діводаси, цар на ім'я Бхадрашренья правив у Каші, узурпувавши його у предків Діводаси. Цей Бхадрашренья, з роду Яду і він син царя Магішманти. Перемагаючи того царя Бхадрашренью і всіх його сотню синів, які прославилися великими лучниками, Діводаса відвоював Каші у нього лише своєю власною міццю, залишивши останнього сина того царя, на ім'я Дурдама, бо він був занадто молодий, аби вбивати його тоді. Пізніше ж, лихо спіткало Каші.

Джанамеджайя поцікавився:

За що Нікумбха прокляв місто Каші? Будучи праведним по суті, як же Нікумбха прокляв святе місце, подібне Каші?

Вайшампаяна відповів:

У той час, коли царствений мудрець Діводаса правив найбагатшим містом Каші, бог Шива одружившись із богинею Парваті, залишався в домі його тестя, поблизу Гімалаїв, деякий час, тільки щоб порадувати свою нову наречену. Божественне оточення бога Шиви, а саме праматха гана, також залишилися з Шивою, за наказом Шиви. Велепіднесені представники цієї гани, подібні зовнішністю Шиві й вони дотепер вселяють певні шива сваруп таттви — суть Шиві. Тож, вони не роблять нічого іншого, крім співів, вихвалянь і танців для і поряд із Шивою. Як так, то вони продовжували свою стару добру звичку навіть у будинку тестя Шиви і почали співати, танцювати і вихваляти нині, звичайно ж, ім'я Шиви для Шиві також. Хоча молодята, Шива і Шиві були вельми задоволені цими урочистостями, пані Менадеві, мати Парваті та дружина Хімавану, роздратувалася побачивши постійні придорожні вистави в її будинку, і сварила Парваті таким чином: «Твій чоловік, Магешвара, є уславлений, але ні на що не придатний парубок. Він і його харцизяки — всі обурливої поведінки, й ніхто навколо не може привести його до якогось гарного поводження!».

Коли її мати обмовляла Шиву таким робом, Парваті відчула себе ображеною за паплюження Шиви. Парваті згадала, що сталося з її батьком Дакши, який був її батьком у своєму попередньому втіленні і, який так само зневажав Шиву тоді. Боячись що те ж може трапиться з її теперішньою матір'ю, пані Менадеві також, якщо вона продовжуватиме ганьбити Шиву так, Парваті притлумила її образу посмішкою і підійшовши до Шиви і ставши поруч із ним вона мовила: «Я не можу залишитися тут більше, о пане мій, будь ласка, візьми мене в свій будинок який є невловимим!». Як і будь-хто інший з молодят, які починають пошук хоча б якоїсь кімнати у будинку, щоб почати своє сімейне життя, цей бездомний бог Шива теж почав шукати житло у всіх світах і, нарешті, зупинився на Землі, для початку. Аби мрії його нової нареченої збулися, він навіть схилився до можливого святого місця Каші, в якому зараз правив Діводаса, Шива бо, вважав його за краще серед усіх місць на Землі. Тоді закликавши одного з його оточення, на ім'я Нікумбха, який був при ньому, Шива сказав йому так: «О володарю володарів, тепер ти можеш приступити до Каші і позбавити її людей. Але роби це обережно і тихо, бо правитель Каші, а саме Діводаса, є могутнім царем!».

Відтак, Нікумбха пішов до Каші і показався голяреві на ім'я Кандука уві сні, кажучи: «О бездоганний, я дам благо тобі, якщо ти міг би показати мені якесь місце, щоб залишитися. Якщо згоден, зроби статую моєї подоби та встанови її біля входу в це місто!». На наступний день уранці, той голяр пішов до царя Діводаси і повідомив про свій сон та запевнення Нікумбхи, воліючи допомоги царя. Цар охоче погодився на незначне прохання і влаштував статую Нікумбхи, і її встановили на вході у місто та його вшанування, велике і безперервне, сандаловою пастою, ладаном, плетеницями, кропленням і підношенням їжі та напоїв. І коли все це поклали разом, це стало надзвичайним видовищем. Той бог Нікумбха, коли почали поклонятися так, вчиняв дарування тисяч благ тому, хто просив їх, або будь-що бажане, чи то сини, золото, довголіття, чи ж будь-яке бажання. Пані Суяша, цнотлива цариця, дружина царя Діводаси, також прагнула поклонитися цьому ідолові, й цар із готовністю запропонував їй, бо вони теж були бездітні. Прийшовши до місця, де встановлено ідола, вона вчинила велике жертвоприношення, прагнучи сина, але без жодної користі. Вона приходила знову і знову на жертвоприношення, і знову ж ніякої користі. Чомусь той бог не виказав блага їй навіть після тривалого поклоніння і вона залишалася бездітна. Нікумбха, бог в ідолі, ухилився давати царю потомство на певній землі, і він сказав собі: «Цей цар повинен відкинути суворість до нас. Тільки тоді наша мета здійсниться. Нехай спершу він пом'якшить характер!».

Через деякий час цар розгнівався і подумав: «Все це — дарування напівбогом на вході цього міста, — дарується будь-кому з жителів міста, що теж просять, десятки і десятки благ. Проживаючи в моєму власному місті, отримуючи поклоніння моїх власних підданих, він натомість не проявляє свою милість до мене, але чому? Ця бідна жінка, моя цариця, наполегливо вшановує, молячись тільки за сина, та все марно. Тож, чому немає чесного обміну з ним. Ну... Якщо немає злагоди між ним і нами, буде недоречно з нашого боку забезпечувати його там надалі, особливо прямо на виду у мене. Краще я знесу його встановлення так, щоб той зловмисник вигнав сам себе. Вирішивши так, той цар, пихатий своїм царським положенням, зруйнував храмове встановлення цього напівбога, з відповідною шаною.

Побачивши зруйнований храм, напівбог Нікумбха прокляв царя Діводасу, кажучи: «Як ти вигнав благого намірами бога дому і родини, нехай твої містяни вчинять так само. Нехай люди покинуть це місто Каші, зробивши його забутим богом містом, без сумніву, на тисячу років!». Вилаявши місто, Нікумбха повернувся до бога Шиви, а все місто Каші раптом почало розбігатися в усіх напрямках, так кажуть. У такому занедбаному місті, бог Шива тоді заснував свій притулок. Коли Шиві й Шива залишалися в Каші, аби догодити їй зміною місця проживання з того будинку її матері, Парваті знову відчула, що місце сухе мов пустеля. Вона знову поскаржилася Шиві: «Я не можу залишитися тут також, мій пане, забери мене деінде!». Так вона скаржилася на будинок, на подив. То кажуть, чи то від подиву те місце назване Каші, де якийсь будинок з небагатьма людьми, або це крематорій вдало позбавлений людей.

Бог Шива мовив:

Я не можу мешкати в цьому будинку чи в тому, як я йтиму тільки з авімуктами, звільненими душами, а це Каші є місце, де душі стають такими. Отже, не виникає питання про те, щоб я перейшов кудись іще, та

тим не менш, ти можеш перейти на свій розсуд, якщо ти так хочеш!», — так сказав бог Шива усміхненій Парваті.

Тому Каші стало основним місцем для тих, хто прагне стати авімукта-атмою, звільненими душами, як бог Шива особисто позначив Каші місцем переходу душі на інший берег. Відтак, Каші є прокляте, спокутуване, відновлене як священне місце. Ця свята пара, Шиві-Шива, буде доступна в цьому місті в їх явних подобах, у трьох циклічних юґах, а саме Кріта, Трета і Двапара. Коли ж приходить Каліюґа, їх форми стануть невидимі, хоча вони й присутні все ще там. Це те, як Каші обезлюднила була і заселена знов.

Так Вайшампаяна продовжував свою розповідь Джанамеджайї.

До цього випадку запустіння і перезаселення Каші, Діводаса забрав Каші у його загарбника, царя на ім'я Бхадрашренья, усунувши його і всіх його синів, за винятком останнього, на ім'я Дурдама, виказуючи звичайну милість до юного на той час. Цей же хлопець Дурдама дійшовши віку, уклав союз із хайхайями і відбив царство Каші, захоплене Діводасою у його батька Бхадрашреньї, який, у свою чергу, захопив був його у предків Діводаси. Відтак, Дурдама прийняв участь у тривалій ворожнечі між Каші та іншими царствами і повернув Каші як вотчину. Дурдама, син Бхадрашреньї, вчинив це захоплення Каші, як відплату істинного кшатрія.

Через деякий час, цариця Дрішадваті народила доблесного сина Діводасі, царевича на ім'я Пратардана, який ще до досягнення чоловічого віку, але лише мужністю, забрав Каші назад у Дурдами. У царя Пратардани два сина — Ватса і Бхарга. Син Ватси — Аларка, а син Аларки — Саннаті. Цар Аларка прославився як царственний мудрець, який шанував учених і, який турбувався лише про праведність. За такі якості, стародавні вшановували і оспівували його шанобливо. Цей примножувач роду Каші, цар Аларка, правив царством Каші шість тисяч шістсот років, зберігаючи свою молоду наснагу. З милості найшановнішої пані Лопамудри, мудрої дружини пустельника Агастьї, цей цар Аларка, постава якого приємна і молодецька, отримав таке довге життя. Хоча місто Каші позбулося свого прокляття запустіння, там все ще була загроза від асура на ім'я Кшемака, внаслідок чого це місто виглядало дещо неспокійним. Цей цар Аларка поклав край цьому асуру Кшемаці і повернув радість цьому місту. Цар Саннаті є сином того царя Аларки; родовід же царевичів, які спадкували йому, такий: Саннаті → Сунітха → Кшемья → Кетуман → Сукету → Дхармакету → Сатьякету → Вібху → Анарта → Сукумара → Дхріштакету → Венухотра → Бхарга. Синів Пратардани двоє, а саме Ватса і Бхарга. Ті, які йдуть від цього Бхарги, вдалися на шлях брахманів, стали бхаргавами, радше брахманами, в той час як тисячі з потомства Ватси, іншого сина Аларки, не тільки стали кшатріями, але й брахманами, вайшьями і так далі, внаслідок змішаних шлюбів у тій же готрі, — і, звичайно ж, через обрані способи життя.

Це про роди царства Каші, а тепер послухай легенду про Нахушу від мене.

Так вістить двадцять дев'ятий розділ першої частини, названої Харівамшапарва,
в Харівамшапурані, продовженні Магабгарати,
що оповідає легенду про Діводаса, царя Каші.

ЛЕГЕНДА ПРО ЯЯТІ

Розділ 30

Вайшампаяна провадив:

Пані Урваші і цар Пурурава з місячної династії, зачали царевича Аю. Цей же Аю породив п'ятьох синів з пані Прабхі, дочки планети затемнення Раху, астрономічного висхідного вузла. Їх перший син — цар Нахуша, тоді як інші сини Вріддхашрама, Рамбху, Раджі та Анена. Ми вже розглянули, побіжно, решту з чотирьох синів Урваші-Пурурави. Тепер давайте дещо про Нахушу та його рід.

Цар Нахуша породив шістьох синів у дівчини з богів-пращурів, відомої як пані Віраджа, або пані Сусвадха, знай. Ці шестеро синів подібні Індрі: Яті, Яяті, Самяті, Аяті, Бгава і Суяті.

Хоча Яті найстарший царевич, Яяті став царем, позаяк він був наступним у роду, бо царевич Яті, хоча й одружився на дівчині на ім'я Гау, або Го, з роду Какуштхи, та повернувся до містики, порятунку і став цілим з Абсолютом, справдилося його ім'ям Яті — зречений. Серед цих п'яти братів, що залишилися, Яяті став правителем після завоювання всього світу. І Яяті одружився на двох панянках. Одна пані Деваяні, дочка Ушана, він же Шукра-ачарья, тоді як інша, пані Шарміштха, дочка асура, чи радше демона, названого Врішапарва. З пані Деваяні він породив двох синів, на ім'я Яду і Турвасу. А з пані Шарміштхою він породив трьох синів, на ім'я Друхью, Ану і Пуру. Задоволений поводженням Нахуші, Індра дав йому високу, блискучу, золоту колісницю запряжену чудовими кіньми, чия швидкість дорівнювала швидкості думки. З таким спорядженням, вхід тієї божественної колісниці безперешкодний і в будь-який час у будь-яке місце. В такій ошатній колісниці Нахуша мав звичай задовольнятися поїздками, разом зі своїми дружинами. Пізніше, ставши непереможним на полях битв, той Нахуша завоював усю Землю. Ба не одну Землю, він навіть підкорив усіх богів, включно з Індрою. Всього цього він досяг усього за шість днів силою цієї божественної колісниці. Ця колісниця пізніше стала цінним надбанням усього роду пауравів, у часи царя Васу з роду кауравів. Вона була там, на Землі, до часів сина Парікшита, а саме Джанамеджайї, нащадка кауравів, але зникла через прокльони мудреця Гарги. Коли цар Джанамеджайя катував щирого юного сина мудреця Гаргьї, тоді він заплямовувався гріхом убивства брахмана. Потім, той велемудрий цар став блукачем, після

того як він став вигнанцем — лохагандхі. Куди б він не пішов, він був занепокоєний, бо громадяни, або навіть сільські жителі, уникали його. Не знаходячи заспокоєння ніде, той пригнічений цар, осягнутий горем, шукав притулку у мудреця Індроти, сина Шаунаки, який дозволив царю виконати жертвопринесення коня, щоб очистити того царя від його гріхів. Відтак, він позбувся свого лохагандхі, й він міг виконати остаточне окроплення в Ашвамедсі також. У той час Індра дав ту божественну колісницю цареві Васу з роду Чеді, з царства Магадхі, який передав її своєму наступнику, цареві Бріхадратсі, який послідовно передав її цареві Джарасандсі, а пізніше Бгімасена отримав її, коли він здолав Джарасандху в поєдинку і передав цю божественну колісницю Шрікрішні, з відданістю.

По завоюванні землі, що охоплює сім континентів оперезаних океанами, цар Нахуша об'єднав її у п'ять районів для п'яти своїх синів. Він поставив царевича Турвасу правити на південному-сході — краєм Агнея; царевича Друхью на півночі; царевича Ану на заході; старшого царевича Яду на північному-сході — Ішаньям; а зведеного на царевича Пуру, у центральному краї, тобто у краю куру-панчала. Відповідно, провінції праведно правляться навіть сьогодні, як і ці п'ять провінцій правилися по всій Землі, яка охоплює сім континентів, разом із їх містами, селищами, селами тощо. Давайте повідаємо про їх нащадків, сімейні зв'язки і так далі, згодом, бо деякі моменти в легенді про Яяті повинні бути відомі зараз.

Бачачи, що його сини правлять праведно і, бачачи, що його вміння лучника далі непотрібне, цар Яяті поклав свій тягар на синів і жив розкішно. Саме тоді він, який підійшов до кінця життя, він, який вже відмовився від зброї, знову піднісся оглянути усю Землю оком розуму, оскільки він безтурботно хотів знову повернутися до подвигів, які лише він зробив. Але, він минув свій час розквіту. Бажаючи проявити турботу про Землю ще раз, Яяті обговорив цю тему зі своїм сином Яду, і сказав: «О сину, я хотів би обміняти мою старість на твою мужність, із певних причин. Я хотів би обійти навколо світу в твоєму молодому вигляді, і коли закінчу мої витівки, я обіцяю забрати мою старість у тебе!». Тоді Яду, син Яяті відповів батькові: «Не вказуючи, яка саме допомога необхідна, брахман просив її у мене і я обіцяв йому допомогти. Моя допомога, можливо, буде пов'язана з розквітом моєї сміливости або мужности, хто знає? Тож, я не готовий позбутися моєї мужности, або взяти старість на себе, як зараз, бо сама старість непідхожа навіть для їжі у шлунку, або для напою у горлі. Чому ж я? У тебе є й інші сини, які миліші тобі, ніж я. Чому б не запитати їх? Хтось буде готовий на такий обмін!». Так сказав Яду своєму батькові Яяті. Коли його син Яду звернувся таким чином, цар Яяті, розгніваний, покарав його, кажучи: «О порочний розумом, хто ще може забезпечити міцність тобі, крім мене, хто може переписати на мене дхарму? Я навчитель ваш — дерика-гуру. Не ти мій, і все ж, ти нехтуєш мною!». Говорячи так, цар Яяті також прокляв Яду у гніві: «Нехай твоє потомство, о дурна істото, не отримає права на царювання у будь-якому царстві з цієї миті!».

Цар Яяті запитав інших своїх синів, а саме Турвасу, Друхью і Ану про те саме, але всі вони відкинули його прохання і, як наслідок, він прокляв їх теж, подібним чином, тобто, як я описав тобі про Яду. Проклявши чотирьох старших братів царевича Пуру, потім Яяті повторив своє прохання своєму п'ятому сину, царевичу Пуру, і також сказав: «О сину Пуру, якщо це гідно тебе, я хотів би обміняти мою старість на мужність, із певних причин. Я хотів би обійти весь світ у своєму юнацькому вигляді і коли закінчу мої розваги, обіцяю забрати мою старість у тебе!». Тоді царевич Пуру, будучи впевненим у собі, прийняв старість свого батька, даючи йому мужність свою. З мужністю свого сина, цар Яяті почав шукати, вдалині, мирських задоволень. Він навіть розважався у садах Кубери, чи пак Чайтраратхи, у товаристві апсари на ім'я Вішвачі. До речі, ця апсара Вішвачі, це та, яка переродилася як діва з роду Какутстхи, під ім'ям Гау, або Го, через прокльон Індри. Як і, коли, натішився у своїх прагненнях і розкоші, він повернувся до царевича Пуру і забрав свою стару подобу.

Підводячи підсумок своєму досвіду, цар Яяті виклав деякі настановні приказки, приймаючи назад свою старість, о царю Джанамеджайє, слухай їх.

Настановні приказки Яяті:

«Як і з черепахою, що втягує в себе кінцівки, не варто давати волю своїм пристрастям. Це нездійсненна мрія, думати, що «вдоволення гасить бажання», натомість, бажання збільшуються, а задоволення бажань множить безрозмірно бажання і так по колу, як і з великим вогнем при додаванні палива. Навіть якщо весь рис, ячмінь, золото, худоба і жінки, наявні на Землі, у твоїй руці, проста людина все одно буде незадоволена.

Якщо хтось не носить зла стосовно всіх інших істот — розумом, дією або словом, то вважають, що перевершив він рівень брахманства.

Через відсутність ненависті, він не має страху ні перед ким і в інших немає страху перед ним.

Невиконані плекання плодять презирство. Підйом же над плеканнями і презирством дає людині перевершення рівня брахманства.

Незнищенними є ці думки про задоволення, навіть якщо хтось зістарився. Він лише отримує щастя, яке може повернути до життя, із хворобою названою — бажання. Невдоволеність є надією на довге життя і зношену користь, навіть якщо зуби ослабли, волосся посріблене, а тіло зморщене.

Чи це насолода мирськими задоволеннями, чи потойбічними зручностями, всі вони не варті і шістнадцятої частки задоволення, отриманого позбавленням од бажань».

Передавши мудрість свого досвіду таким чином, той царственний мудрець відправився в ліс, разом зі своєю дружиною, де він провів суворі покути. Пізніше, він чинив покуту на вершині гори Бхрігутунга, утримуючись од їжі, а потім, покинувши його тлінне тіло, він піднявся на небо, разом зі своєю дружиною.

У роду цього царя Яяті є п'ять царственних мудреців, які проникали в усю Землю, як сонячні промені всепроникаючі по всій Землі. Тож, давай візьмемося до роду царственого мудреця Яду, якого вельми шанують інші царствені мудреці, і в чиєму роду сам Господь Нараяна прийняв народження, як вінець роду Врішні.

Той же, хто слухає або читає цю гідну легенду про Яяті, буде благословен потомством, довголіттям і гараздом.

Так вістить тридцятий розділ першої частини, названої Харівамшапарва,
в Харівамшапурані, продовженні Магабгарати,
що оповідає легенду про царя Яяті.

РІД КАКШЕЙЮ

Розділ 31

Джанамеджайя мовив:

О брахмане, я волів би послухати про рід царя Пуру докладно. І багато про легенди Друхью, Ану, Яду і Турвасу. Спершу ти торкнувся мого роду під час оповіді про рід Врішні. Але доречно тобі розширити цю послідовність.

Вайшампаяна на теє:

О так! Тоді послухай про рід Пуру, в якому ти народився, коли я повідаю хронологічно цю легенду. Зараз дозволь мені розповісти про неперевершений рід Пуру, а потім торкнуся легенд Друхью, Ану, Яду, Турвасу та інших.

Сином Пуру є вельми доблесний Прачінаван, який завоював східну чверть. Від нього лінія царевичів така: Прачінаван → Правіра → Манасью → Абхаяда → Судханва → Бахугава → Шамьяті → Рахасьяті → Раудрашва. Цей Раудрашва породив десять синів і десять дочок з небесною дівою, апсарою на ім'я Ґхрітачі. Річею був першим, інші ж сини: Кріканею, Какшею, Стханділею, Саннатею, Дашарнею, Джалею, Стхалею, Дханейю і Ванейю. А дочками, які затьмарили усіх інших жінок людей є: Рудра, Шудра, Бхадра, Малада, Малаха, Кхалада, Сураша і Гочапала (8? [18]).

Мудрець, названий Прабхакара, який народився в роду мудреця Атрі, одружився на цих десяти дівчатах і зачав одного на ім'я Сома з пані Рудрою. У певний час, планета затемнення Сварбхану, чи то Раху, перемогла Сонце на сонячній орбіті. Але цей мудрець Прабхакара встановив падаюче Сонце, просто кажучи: «Залишайся високим і квітучим!». Далі він викликав сонце, подібне випроміненню від його особистого сяйва, між падінням і поверненням Сонця, бо весь світ став темним без Сонця. Цей Прабхакара є мудрецем, який збагатив Атрі-готру серед усіх родоводів. Завдяки йому, боги встановили деякі грошові спокути у ведичних обрядах, спрямованих на потомство Атрі. Прабхакара зачав десять синів од десяти дочок Раудрашви, які є тезками їх матерів, а саме Рудра, Шудра, Бхадра, Малада, Малаха, Кхалада, Сураша і Гочапала, та ще одного. Всі вони сукупно називаються «благословенні атрейї, свасті атрейї». Всі вони ведичні вчені мужі, занурені в суворі аскези, окраса їх роду і, які у певному значенні стали синами Раудрашви, під путріка-путра ньяя. Але вони не успадкували привілеї Атрі.[19]

Синів Какшейю троє: Сабханара, Чакшуша і Параманью. Від нього родовід, який завоював лаври богів і невгасиму славу на Землі, такий: Сабханара → Каланала → Шрінджайя → Пураджайя → Джанамеджайя → Магашала → Магамана, у якого є два сина, а саме, прозорливий Ушинара і всемогутній Тітікшу. Ушинара мав п'ять дружин, всі наречені з дому мудрих царів, чиї імена: Нріґа, Крімі, Нава, Дарва, а п'ята Дрішадваті. Його синів також п'ятеро, породжені ним у літах, після суворої аскези. Син пані Нріґи — Нріґа; пані Крімі син — Крімі; пані Навьї син — Нава; пані Дарвьї син — Суврата, а з пані Дрішадваті той цар Ушинара породив царевича на ім'я Шибі. Від п'яти синів царя Шибі, нащадки відомі як багато шибьїв або шайбьїв. Нащадки царя Нріґи, як яудхейї, а столицею царя Нави є Навараштра. Столиця царя Крімі — Крімілапурі. Столиця царя Суврати — Амбаштхапура. Тепер дозволь мені розповісти тобі про потомство царя Шибі.

Цар Шибі має чотирьох відважних і всесвітньо відомих синів: Врішнадарбха, Сувіра, Мадрака, Кайкайя, а їх дивовижні царства теж названі по ним, як то: Врішадарбха, Сувіра, Мадрака, Кайкайя. Тепер дозволь мені розповісти тобі про потомство царя Тітікшу.

Син Тітікшу — Ушадратха, який став правителем східної чверті. Царевичі від Ушадратхи це: Ушадратха → Пхена → Сутапаса → Балі. Цей цар Балі ніхто інший, як великий асур, володар Балі, який був у дні Вамана-аватара Вішну. Той великий цар-асур, який мав золотий лук, тобто золотий успіх завоювання і, який був великим аскетом, врешті-решт, нині перевтілився у людську подобу. Цей цар Балі зачав п'ятьох синів, окрасу свого роду. Царевич Анга первонароджений, у той час як Ванга, Шухма, Пундра, Калінга — інші його сини. Вони та їхні нащадки називаються балея-кшатрії. Ті, будучи нащадками кшатріїв царя Балі, є брахманами також, які прикрасили родовід Балі.

О нащадку Бгарати, задоволений царем Балі, Брахма дав декілька дарунків йому, як то — гідність великого подвижника; довге життя, понад кальпу; непереможність у боях; керівництво релігійним станом; бачення трьох світів; перевагу у владарюванні; уявлення про тонкощі релігії і незрівнянність у силі; Брахма також благословив його стати захисником чотирьох каст у цьому світі, чим Балі і досяг остаточного звільнення через знання. Всі п'ятеро мудрих, як також і велесильних синів царя Балі є кшетраджи, в полі народжені сини, як і у біджакшетра ньяя (*сім'я-поле-ознаки*), від дружини царя Балі, а саме пані Судешни, через нійогу мудреця Діргхатапаса, бо цар Балі був уртхваретас, у бездітний аскезі на той час. Звівши на престол п'ятьох своїх безгрішних синів, цар Балі відчував себе звільненим. Слідом за цим, вдавшись до відлюдництва, той великий подвижник, непереможний для всіх, почав чекати часу, практикуючи покути. По довгім часі, о царю Джанамеджайє, він прийшов до остаточного спочинку.

П'ять провінцій п'яти синів Балі це: Анга, Шухмака, Калінга і Пундрака. Тепер же, дозволь мені розповісти тобі про потомство царя Анга.

Цей родовід од царя Анга: Анга → Дадхівахана → Дівіратха → Дхармаратха → Читраратха. Цей Читраратха провів сувору покуту на горі Вішнупада, внаслідок якої Індра заприятелював із ним і після того як Читраратха досяг божественности, той Індра навіть брав участь у питті соми, божественного нектару, разом із ним. Сином Читраратхи є Дашаратха, він же Ломапада, або ще Ромапада, чия дочка є Шанта, яку віддали синові мудреця Вібхандаки, а саме мудрецеві Рішьяшрінзі; сином же Дашаратхи є Чатуранга, чий родовід од благодаті мудреця Рішьяшрінги, котрий провів ведичний обряд під назвою путракамешті від імені Дашаратхи для породження Чатуранги. Від Чатуранги → Прітхулакша → Чампа. Столиця цього царя Чампи — Чампапурі, чи пак Маліні́пурі. Він же породив одного царевича на ім'я Харьянга, з милості мудреця на ім'я Пурнабхадра. Син мудреця Вібхандаки, названий мудрецем Рішьяшрінга, привів слона Індри, а саме Айравату, як їздового слона для цього Харьянги, лише чаклунськими нашептами. Цей цар беззастережно з Індрою, так би мовити.

А це родовід од Харьянги: Бріхаткарма → Бріхаддарбха → Бріхатмана → Джайядратха → Дрідхаратха → Вішваджит → Карна → Вікарна, який породив сто синів, продовжувачів роду Анга. Сином Бріхатдарбхи є Бріхатмана, чиї дві дружини є царівнами з краю Чайдья, а саме, пані Яшодеві та пані Сатья, завдяки яким відбулося роздвоєння цього роду. О царю Джанамеджайє, цар Джайядратха народжений з пані Яшодеві. А у пані Сатьї народився славетний цар Віджайя, який своєю холоднокровністю розуму та іншими якостями, перевершував брахманів, а героїзмом та іншими досягненнями, перевершував кшатріїв.

Син Віджайї — Дхріті, чий син Дхрітаврата. Його ж сином є велеславний Сатьякарма. Син Сатьяврати від брахманки, є сутою — за правилами. І цей могутній воїн-колісничний узяв суфікс ратха в його імені саме з тієї ж династії кшатріїв із суфіксом ратха, так він і зветься Атіратха, який пізніше прийняв сина пані Кунті, а саме, Карну, за свого сина. Тому Карна називається сином візника. Тож, родина велемогутнього Карни була ось так описана. Сином Карни є Врішасена, чий син Вріша.

Я, відтак, описав тобі правдивих і шляхетних царів із роду Анга, який мав багато синів і, які були могутні вої-колісничні. О царю, вислухай про рід Річею, першого сина Рудрашви, в якому ти народився.

Так вістить тридцять перший розділ першої частини, названої Харівамшапарва,
в Харівамшапурані, продовженні Магабгарати,
що оповідає легенду про рід Какшейю.

РІД ПУРУ

Розділ 32

Вайшампаяна продовжив:

Кажуть, що велемудрий цар Річею непереможний і особливий цар, який одружився на пані Джвалані, дочці Такшаки і, що царственний святий зачав в ній царевича на ім'я Матінара, він же Матінатха. А цей Матінара породив трьох синів і дочку. Сини: Тамсу, Пратіратха і Субаху, які всі добре обізнані на Ведах, і зі знанням брахмо, правдиві й майстерні у використанні зброї, могутні і вправні у військовій справі. А дочка Матінари зветься Гаурі. Ця ж Гаурі є матір'ю Мандхати. О царю, сином Пратіратхи є цар Канва, чий син Медхатітхі, від якого лінія брахманів названа канваяни, канвашакха, походить. Чия ж дочка пані Іліні, той є цар Іліна, видатний серед усіх викладачів брахмо, а цар Тамсу одружився на тій пані Іліні. Цар Тамсу породив велемудрого царя Суродху, доблесного і праведного також, і, який за його праведні справи також відомий під іншим ім'ям — Дхарманетра. І він узяв пані Упаданаві за його дружину. Пані Упаданаві народила чотирьох синів від сина пані Іліні, Суродхи, чи то Дхарманетри, названих: Душьянта, Сушманта, Правіра і Анагха. Сином Душьянти є доблесний Бгарата, який у дитинстві звався Шарвадамана і, який, речуть, мав силу тисячі слонів. Душьянта зачав цього царственого сина Бгарату з пані Шакунталі і, о Джанамеджайє, ви всі називаєтеся бгаратами від нього. Коли ж Душьянта відкинув пані Шакунталу, як свою дружину, то безтілесна істота мовила з небес: «Мати є оболонкою з плоті; син, який виникає від батька, є сам батько. Тому, о Душьянто, плекай сина твого і не ображай Шакунталу. О кращий між людей, син, який є лише формою чийогось власного сімені, рятує предків зі світу Ями. Ти джерело цього хлопчика. Шакунтала рекла істину!». Я вже казав про загибель усіх синів Бгарати внаслідок гніву їх матерів, тоді як я оповідав

Адіпарву Магабгарати, чи не так? Це так, там був великий мудрець Бхарадваджа. Цей Бхарадваджа з'явився як син Бріхаспаті, а Бріхаспаті сам є сином Ангіраса, коли Бріхаспаті виконав ведичний обряд спрямований на марут-ганів, богів вітру. Коли цар Бгарата виявився бездітним, там сталося поплутання дхарми до такої міри як майбутність його роду. Тоді цей Бхарадваджа став сином Бгарати, за велінням марут-ганів. Цей випадок часто згадується, тож давай ми його опустимо.

Пізніше, коли Бхарадваджа провів ведичний обряд до марут-ганів, злилася майбутність Бгарати з благодаттю марут-ганів, і тоді, син на ім'я Вітатха з'явився. Позаяк Бхарадваджа є батьком цього царевича Вітатхи, хоча й не фізичним, але йогічною силою, то цей виниклий царевич Вітатха, що означає «неподібний», «не такий», називається сином Бхарадваджи. Тоді, бачачи безперервність його роду в онукові Вітатсі, через духовне зусилля його так званого сина, мудреця Бхарадваджи, цар Бгарата пішов на небеса. Тому мудрець Бхарадваджа теж пішов до лісу, окропивши цього Вітатху на царя, як істинний пустельник, незацікавлений у царствах або нащадках, до того ж його роль містка була закінчена. Потім, цар Вітатха зачав п'ятьох синів: Сухотру, Сухотару, Гайю, Гаргу і Капілу. Пізніше, цар Сухотра зачав двох синів, на ім'я Кашика і Грітсаматі, а потомство Грітсаматі стало багатьма брахманами, кшатріями, вайшьями тощо. Родовід царя Кашики, який керував царством Кашея, такий: Кашика → Діргхатапа → Дханвантарі → Кетуман → Бгімаратха → Діводаса; цей Діводаса прославився знищенням усіх ракшасів. В цей час, о царю, безлюдне, через ракшаса на ім'я Кшемака, і прокляте послідовником бога Шиви Нікумбхою, місто Варанасі мало залишатися безлюдним тисячу років. Лишень те прокляття прозвучало проти міста Варанасі, його цар Діводаса заклав найкрасивіше місто на березі річки Гоматі, на межі свого царства. Раніше ж місто Варанасі було у володінні аскетичного царя Бхадрашреньї, народженого в роду Яду. Але цей цар Діводаса повернув це царство, знищивши сто синів Бхадрашреньї, які всі були відмінними лучниками. Героїчний цар Пратардана є сином Діводаси, який мав двох синів, Ватсу і Бхаргу, а Аларка є нащадком Ватси. Шаннатіман же є нащадком Аларки. Царство Кашейя, зі столицею Варанасі, спочатку належало Бхадрашреньї, роду Хайхайї, і цар Діводаса захопив його. Але, царевич Дурдама, останній син Бхадрашреньї, відбив його у Діводаси, коли досяг повноліття. Бо коли Діводаса знищив сотню синів Бхадрашреньї, він співчутливо залишив цього останнього Дурдаму, бо той був ще хлопчиком тоді.

Аштаратха, також відомий як Пратардана, син Бгімаратхи, чи ще Діводаси; позаяк сто синів Бхадрашреньї колись знищили навіть юних під час захоплення царства Кашеї, Діводаса зробив цього Пратардану помстою таким же чином, тоді як захопив Каші у одноплемінників Бхадрашреньї і, відтак, він поклав кінець споконвічним військовим діям, як істинний кшатрій. Пізніше, відданий Брахми і правдивий царевич Аларка, онук Пратардани, став царем Каші. Наділений благодаттю пані Лопамудри, його чарівність, молодість і довголіття тривали. Його правління царством Каші тривало шість тисяч шістсот років; заселяючи безлюдну Каші, він знищив асура на ім'я Кшемака в кінці часу дії прокляття. Героїчний цар Пратардана є сином Діводаси, який мав двійко синів, Ватсу і Бхаргу, а Аларка є нащадком Ватси. Рід царевичів од Аларки такий: Аларка → Сунітха → Кшемья → Кетуманта → Варшакету → Вібху → Анарта → Шукумара → Сатьякету. Царство Ватси називають Ватсабхумі, а царство Бхарги — Бхаргабхумі. Всі вони є паростком од ангірасів, тому вони також називаються бхаргави. Від них з'явилося багато брахманів, кшатріїв, вайшьїв і шудр. Син Вітатхи і онук Бгарати — Сухотра, який породив трьох синів: Аджамідху, Двімідху й Пурумідху. Аджамідха має трьох славних дружин, як то: пані Ніліні, пані Кешині й пані Дхуміні. Від якої ж Аджамідха породив сина на ім'я Джахну, це пані Кешині. Цей Джахну вчинив великий ведичний обряд названий Шарвамедха. Коли Джахну виконував Шарвамедху, річка Ґанга м'яко підійшла до нього з проханням аби він одружився на ній. Але Джахну відкинув її освідчення. Тоді вона почала затоплювати його обрядову землю. Бачачи обрядову землю залитою водами Ґанги, Джахну розгнівався і мовив до ріки Ґанги: «Я вип'ю усі твої води, в усіх трьох світах, через що ти пожинатимеш плоди своєї самовпевненості!». Кажучи так, Джахну випив усю воду Ґанги. Бачачи затримання потоку Ґанги через випите Джахну, всі великі мудреці втихомирили Джахну і повернули Ґангу, як дочку Джахну, внаслідок чого Ґангу називають ще Джагнаві.

Джахну взяв пані Кавері, дочку Юванашви, за його дружину, чия половина тіла створена самою Ґангою, внаслідок прокляття Ґанги, і, яка врешті, стала відомою річкою Кавері. Сином Джахну є могутній Аджака, а син Аджаки — Балакашва, чий син Кушика. Цей Кушика, охочій до гри, виріс із пахлавами та іншими лісовиками. Кушика вчинив суворі покути, бажаючи народження сина, сина рівного Індрі. Тоді Індра, злякавшись мати суперника собі, прийшов просити Кушику відкинути таку можливість, але став сином того ж Кушики. Індра, приймаючи народження як син Кушики, став царем Гадхі, а сини цього Гадхі: Вішвамитра, Вішваратха, Вішвакріт і Вішваджит, тоді як його дочка пані Сатьяваті, а мудрець Річика породив мудреця Джамадагні від цієї пані Сатьяваті. Деварата та інші звуться потомством Вішвамитри, які відомі в усіх трьох світах. Слухай їхні імена від мене.

Девашрава і Каті; рід Катьяяна готра, пішов од цього Каті; Хіраньякша народжений від пані Шалаваті, а Ренуманта від пані Рену. Шанкрітья, Галава і Маудгалья є трьома відомими готрами, родами, складеними і відомими як Каушика готра, бо вони укладають подружні союзи між собою, відповідно до різниці головуючих мудреців. Деякі з найвідоміших каушик: Паніні, Бабхрава, Дхьяна, Джапа, цар Деварата, Шаланкаяна, Саушрава, Лаухіта, Ямадута, як і Карішая та інші. Сайндхаваяни є ще одним союзом. Чулисьмо, що існують численні змішані шлюби між численними нащадками роду каушик, відповідно до

різниці їх готри, правари, тобто головуючих мудреців, та походження і так далі. Далі, зв'язок між родом Пуру і брахмаріши Вішвамитрою очевидний і добре відомий, і з цього часу з'явилися численні брахмани та кшатрії.

Серед нащадків Вішвамитри, мудрець Шунахшепа вважається першим, відтоді той подвижник є найкращим прикладом для перенесення від брахманства до каушикства і кшатрійства. Вішвамитра мав інших синів також, Деварату та інших. Далі, Вішвамитра породив сина від пані Дрішадваті, на ім'я Аштака, син якого Лаухі.

Досі я описував потомство царственого мудреця Джахну. Тепер, почуй про інших нащадків Аджамідхи. Він породив Сушанті з його дружиною Ніліні. Від Сушанті народився Пуруджаті, від якого народився Вахьяшва. Останній мав п'ятьох синів, подібних безсмертним. Це були: Мудгала, Шрінджайя, Бріхадішу, Явінара і п'ятий, могутній Крімілашва. Ці п'ятеро стали захисниками-володарями царства Панчала, що складається з процвітаючих сіл, а їх царство почали називати Панчала, бо їхній батько заявив — панчала алам (*п'ять досить*); тобто п'ять моїх синів досить, щоб захистити царство. Потомство Мудгали називається велеславними маудгальями, всі з яких шляхетні, двічінароджені й дотримуються обов'язків кшатріїв. І ці звуться канвамаудгальями, бо вони прийняли сторону Ангіраса. Старший син Мудгали, вельми прославлений брахмо-святий, який із пані Індрасеною, дочкою Нали, породив Вадхьяшву. Вадхьяшва породив близнюків від небесної апсари Менаки. Так чулисьмо. Один же з них є царственний святий Діводаса, а інша, прославлена пані Ахалья. Ця пані Ахалья народила сина Шарадвату, він же мудрець Гаутама. І цей син Ахальї є великим подвижником названим Шатананда, чий син Сатьядхріті, майстер науки стрільби з лука. Після того як апсара заманила цього Сатьядхріті і він побіг за нею, то під час її переслідування сім'я його впало на очерет, з якого хлопчик і дівчинка з'явилися. У той самий час цар Шантану мандрував поблизу на його полюванні. Побачивши ж цих близнюків узяв їх до себе у палац. Позаяк цар дав притулок близнюкам зі співчуття (*кріпа*), хлопчику дали ім'я Кріпа, а дівчинці Кріпі. Ця дівчина також відома як Гаутамі. Тож, мова йде про потомство Шарадвати, він же мудрець Гаутама.

Далі, оповім про потомство Діводаси. Син Діводаси це святий цар Мітрейю. Його ж син Майтраяна, а його син Сома. Це рід Майтрейї, головний рід. Ця лінія брахманів спільно із кшатріями, через їх прихильність до бхрігуїдів. Лінія від Сріндджайї: Сріндджайя → Панчаджана → Сомадатта → Сахадева → Сомака, він же Сомадатта II; коли рід Аджамідхи занепав, батько Сахадеви, Сомадатта, переродився як син Сахадеви, і Сахадева назвав його Сомака, замість того, щоб називати його ім'ям його батька, тобто Сомадатта. А син Сомаки, Джанту, який пізніше піднісся сотнею синів завдяки ведичному обряду Сомаки. Зі ста синів Сомаки, наймолодшим є Прішата, який є батьком Друпади. Сином Друпади ж є Дхріштадьюмна, чий син Дхріштакету. Всі роди Аджамідхи називаються сомаками. А третя цариця Аджамідхи, о царю Джанамеджайє, названа пані Дхуміні, мати, яка сильно тужила за синами, є пращуркою всіх твоїх предків. Ця пані завжди дотримувалася обітниць, практикувала суворі покути протягом десяти тисяч років, щоб зачати сина. О Джанамеджайє, вона постійно запалювала священний вогонь, пропонувала належні підношення, постувала. Вона навіть спочивала на килимках з трави куша біля вогню. В певний час Аджамідха зустрів її, коли вона була у такому святому становищі. Потім, та пані народила прекрасного сина, якого назвали Рікша, чий вигляд нагадував дим обрядового багаття. Пізніше Рікша породив Самварану, а Самварана зачав Куру. Цей цар Куру покинув місто Праягу, його столицю, вчинив покуту протягом багатьох років, отримав дарунок од Індри і збудував благочестиве та приємне місто Курукшетру, улюблене місце благочестивих людей. Його рід великий і всі ви отримали ваше найменування — каурави — від нього одного.

Цар Куру мав чотирьох синів, а саме, Судханву, Судхану, могутьоозброєного Парікшита і Правару, від імені якого, його вороги починали тремтіти. Син Судханви — розумний Сухотра. Його син Чьявана, який добре обізнаний на Ведах та інших писаннях. Син Чьявани — Крітаяджна. Вчинивши багато жертвопринесень, той благочестивий цар Крітаяджна породив сина, рівного Індрі у славі. Він Васу, цар чедіїв, який може мандрувати небом і рухатися повітрям. Небесна апсара на ім'я Гіріка, народила сім людських нащадків Упарічара-васу, царю Чеди. Один із них Бріхадратха, який згодом став царем Магадхи, і, який відомий, як могутній воїн на колісниці; а решта є: Пратьяграха, Куша або ще Манівахана, Марута, Яду, Саттамі та пані на ім'я Матсьякалі, чи ще Матсьягандхі, також відома як Сатьяваті.

Рід царевичів од Бріхадратхи: Бріхадратха → Кушагра → Врішабха → Пушпавант → Сатьяхіта → Урджа → Самбгава. Цей цар Самбгава породив хлопчика з двох частин, якого він відкинув через його зловісні риси. Але коли ракшасі на ім'я Джара з'єднала ці дві частини, вони стали одним хлопчиком, пізніше відомим як найперший завойовник з усіх кшатріїв — Джарасандха, це означає того, хто з'єднаний Джарою. Лінія царевичів від Джарасандхи є: Джарасандха → Сахадева → Удаю → Шрутадхарма, який став царем царства Магадхи.

Цар Парікшит зачав Джанамеджайю, який породив трьох могутніх воїв на колісницях, а саме: Шрутасену, Уграсену і Бгімасену, усі вони вельми успішні, могутні та сміливі люди. Синів Джанамеджайї двоє: Суратха і Матіман, а син Суратхи всепереможний Відуратха, чий син Рікша. Між іншим, він є другим Рікшею. О царю, є двоє Рікшив, два Парікшита, три Бгімасени і два Джанамеджайї у вашому родоводі. Сином Рікши II є Бгімасена, чий син Пратіпа. Його сини: Шантану, Девапі й Бахліка, які були наймогутнішими воями-колісничними. І ти з роду царя Шантану.

Царство Бахліки називається Саправахья, або Саптабахья. Його син Сомадатта, який мав троє синів: Бхурі, Бхурішраву і Шалаку. Девапі став учителем богів встановленням зібрання дорогого сина Чьявани. Шантану став найпершим із царів куру. Родина в якій, о великий царю, ти народився, з роду Шантану. Він породив сина на ім'я Деваврата від пані Ґанги, який має урочисте ім'я Бгішма, прабатько пандавів. Матсьякалі, чи пак Сатьяваті, народила Вічитравірью, який є найбільш доброчесним душею і безгрішним сином царя Шантану. Мудрець Крішна-Двайпаяна породив Дхрітараштру, Панду та Відуру від дружини Вічітравірьї. Дхрітараштра породив сто синів з пані Гандхарі, з яких Дурьйодхана є першим і головним над усіма. Син Панду, Арджуна, чий син Абгіманью, а матір пані Субхадра. О царю Джанамеджайє, твій батько Парікшит є сином Абгіманью. О царю, таке обчислення правителя Яяті з роду Пуру, в якому ти народився. Зараз же я опишу сімейства Турвасу, Друхью, Ану і того з Яду, подібним же чином.

Від Турвасу це: Гобхану → Трайсану → Карандхама → Марутта. Я вже згадував в іншому місці про іншого Марутту, який був сином Авікшита. Цей другий. Цей цар Марутта, син Карандхами, не мав синів. Тож він здійснював ведичні обряди з безцінними дарунками. У нього є дочка на ім'я пані Саммата. Цей цар дав її у якості пожертви у ведичному обряді Самварті, Богу Часу, і отримав царя Душьянту з роду Пуру, натомість як путріка-путру, сина дочки, як свого власного сина. Таким чином, о кращий царю, той рід Турвасу має спиратися на рід Пуру, внаслідок прокляття колись кинутого на своїх синів царем Яяті. Син Душьянти, цар Каруттхама, чий син Акріда, який мав чотирьох синів, а саме, Пандью, Кералу, Колу і Чолу, і процвітаючі царства Пандья, Керала, Кола і Чола, узяли свої назви від тих царевичів.

О царю, сини Драхью — Бабхру і Сету, тоді як сином Сету є Ангара, який, кажуть, був володарем марутів. Цей Ангарасету убитий рукою сина Мандхати, сина Яванашви у битві, що тривала чотирнадцять місяців. Рід Ангарасету є знамениті люди Гандхара, а царство Гандхара відоме, бо розводять в цій Гандхарі найкращих коней. Родовід царя Ану є: Ану → Дхарма → Дхріта → Дудуха → Прачета → Сучета.

Отже, я описав сімейство Ану.

А тепер послухай мене, поки я докладно описуватиму найкраще і наймогутніше сімейство Яду, старшого сина Яяті.

Так вістить тридцять другий розділ першої частини, названої Харівамшапарва,
в Харівамшапурані, продовженні Магабгарати,
що оповідає легенду про рід Пуру.

РІД ЯДУ. ПОЯВА КАРТАВІРЬЇ-АРДЖУНИ

Розділ 33

Вайшампаяна вів далі:

У Яду було п'ять синів, Сахасрада, Пайода, Крошта, Ніла і Анджика, рівні синам небожителів, з яких, о царю Джанамеджайє, Сахасрада мав трьох шляхетних синів: Хайхайю, Хайю і Венухайю. Далі, син Хайхайї, Дхарманетра, чий син Карта, який породив сина на ім'я Саханджа, засновника міста названого Саханджані. Цар Магішман є сином Саханджи, який заснував місто Магішматі. Сином Магішмана є могутній Бхадрашренья, правитель Варанасі. Це я розповідав раніше. Син Бхадрашреньї — Дурдама, а син Дурдами — Канака, велерозумний. У Канаки було чотири сина, добре відомі у світі: Крітавірья, Ктітауджа, Крітаварма і Крітагні. Крітавірья породив сина на ім'я Арджуна, він же Картавірья-Арджуна. Цей Картавірья-Арджуна, наділений тисячею рук, став царем семи островів-континентів завоювавши всі на єдиній колісниці, яка променилась наче сонце. Є деяка причина для цього. Картавірья-Арджуна вчинив неможливу покуту протягом десяти тисяч років для власкавлення володаря Даттатрейї, сина Атрі Магамуні, внаслідок чого він отримав ласку Даттатрейї з чотирьох дарунків, які є: по-перше, матиме він тисячу рук у даному бою; по-друге, під час його правління праведні люди повинні зневажати неправедність, якщо вона спливає, аби уникнути занепаду в дхармі; по-третє, хоча він завойовує весь світ з усією його лютістю, його правління країною буде приємним для всіх його підданих; по-четверте, хоча він і вестиме багато битв, знищуючи тисячі лютих ворогів, його кінець має настати від руки більш могутнього воїна, ніж він сам, що теж, колись прийме битву. О Джанамеджайє, бгарато, відповідно, яку з його тисячі рук він би не втратив у даному бою, чарівним чином вона виникає нині ж, завдяки його силі подвижництва. Таким робом, він не програв жодного бою. Цей вольовий воїн підкорив усю цю Землю, разом з її континентами, селищами, містами й океанами. І, о Джанамеджайє, чулисьмо, що цей цар Картавірья-Арджуна встановив порядок семи яджна-шатан, ведичних обрядових місць, на семи континентах, всі з яких оснащені золотими жертовними стовпами і вівтарями, тобто, процвітаючі на всі випадки життя, з рясними щедротами. Тоді усі боги похитуючись на своїх колісницях, виконували ці ведичні обряди, гандхарви співали, а апсари прогулювалися у цих ведичних обрядових місцях. Спостерігаючи за ведичними обрядами цього царя, один гандхарв на ім'я Нарада, син гандхарва на ім'я Варідаса, також відомий як Упабархана, дивувався і оспівував славу цього царя так:

Нарада-гандхарв казав:

Жоден цар не може досягти чеснот Картавірья-Арджуни у проведенні ведичних обрядів, даруванні дарунків, або його доблесті та знанні писань. Він з'явився як йогин до людей, навіть якщо він орудує великою кількістю зброї у своїх численних руках, як то броні, меч і лук; коли він учинив набіг на сім

континентів на своїй колісниці. Стосовно його праведности у захисті, то жоден з його підданих не страждав од утрати багатства, від горя або хвилювання. Наділений усіма видами коштовностей і багатства, він користувався статусом царя царів, або першого володаря і правив протягом вісімдесяти п'яти тисяч років. Він як виконавець і захисник ведичних обрядів, що рідкість для однієї людини. Цей Картавірья-Арджуна тотожний Богові дощу, бо сезонність дощів зберігалася у його правління, яке завдяки йому, задовольняє богів ведичними обрядами. З його тисячею рук, що відзначені рубцями від тятиви, він сяє мов тисяча променистих сонць осені. Завоюванням каркотака-нагів, той велепроменистий цар, Картавірья-Арджуна, вчинив з ними дружньо, з людьми у його місті Магішматі.

Коли цей лотосоокий цар бавився у морській воді, він використовував перешкодою, щоб розганяти хвилі океану і повертати хвилю назад, силу своїх плечей. Навіть у сильні дощі спокійний океан повинен був прикрашати його піною, що плавала на його неспокійних водах. Побачивши свого володаря, а саме, Океан, у такому стані тривожної тиші, річка Нармада засумнівалася і рушила до нього, лише до плетениці Картаврья-Арджуни, що бавився там, тисячами її бриж.

Коли ж він збурив могутньо глибини своєю тисячею рук при плаванні, великий асур, який живе у нижньому світі, заціпенів зі страху.

Коли він занурився у воду, пливучи, так само наче кинули гору Мандару в Молочний океан під час збивання амріти богами та асурами, пінисті вири води утворилися. Для водних істот ці болючі приливні хвилі були нестерпні, бо вони вдаряли гігантських риб, крокодилів тощо. Всі були приголомшені, коли декілька нещасть сталося в першому випадку, тоді, коли гора Мандара схвилювала Молочний океан. Так само й тепер, всі були ошелешені могутнім плавцем, цим царем, очікуючи деяких згубних наслідків. Змії зміцнюються, коли вони відкривають свої каптури, але нині, бачачи цього могутнього збурника, каптури великих зміїв, хоча й розкриті, знітилися і тремтіли наче бананове листя, що вієтьcя при вечірньому пориві вітру.

Свого часу, Картавірья-Арджуна переміг Равану, гордовитого царя Ланки, разом із його військом, лише своєю потугою; скував його п'ятьма стрілами; пов'язав його тятивою; привів його в місто Магішматі й тримав ув'язненим. Почувши, що його сина кинуто до в'язниці, мудрець Пуластья, батько Равани, пішов до царя особисто. Тоді Картавірья-Арджуна звільнив Равану, через благання його батька, мудреця Пуластьї.

Дзвін його луку, коли натягав він його тисячею рук, схожий був на удари блискавки, вивержені з темної хмари, які з'являються наприкінці юґи.

Проте, вражаючий доблестю син Бхрігу, Парашурама, у поєдинку зрубав тисячу рук Картавірьї-Арджуни, що виглядали мов золоті пальми, і прикінчив його у бою. Є причина цьому. Колись, Читрабхану, чи ще — Агні, Бог вогню, який страждав од спраги, просив щось у Картавірьї-Арджуни, щоб вгамувати свою спрагу. Арджуна дав Вібхавасу, чи пак Агні, Богу вогню, сім островів-материків, внаслідок чого Бог вогню спалив усі міста, села, краї, як і ліси та гори. Бог вогню зміг зробити все це лише з милостивої згоди шляхетного Арджуни. Але, в одному гарному лісі син Бога дощу на ім'я Апа, він же Вашишта, медитував. Отже, Бог вогню не міг увійти в ліс через страх перед мудрецем Апою. Бог вогню повернувся до Арджуни поскаржившись, що той ліс недоступний. Побоюючись марності свого клятвеного слова, Арджуна самозгубо рушив до цього лісу, разом із Богом вогню. Користуючись присутністю Арджуни, Бог вогню почав палити цей ліс збуджуючи гнів Апави. Тоді, бачачи Арджуну позаду підпалу, мудрець Апа прокляв його, кажучи: «Позаяк ти дозволив спалити мій притулок, ти, хайхайє, відтак учинив правопорушення. За таке, тобі судилося зустріти свій кінець од руки когось подібного мені. Він зватиметься Рама, він же Парашурама, пустельник-брахман із роду Бхаргави і могутньоозброєний син мудреця Джамадагні. В агонії ти, від його сили, втратиш свою тисячу рук і згинеш!».

В а й ш а м п а я н а п р о д о в ж у в а в :

О царю, о підкорювачу ворогів, через прокляття пустельника Апави, цар Картавірья-Арджуна, під чиїм праведним правлінням навіть його піддані не вмирали, зустрівся зі смертю від руки Парашурами. Дійсно, о нащадку Куру, він сам молився володареві Даттатрейї за цей дарунок.

Серед ста синів цього піднесеного Картавірьї-Арджуни, тільки п'ятеро пережили його. Всі вони були могутніми, героїчними, розумними і доброчесними, й були досвідченими у використанні зброї. Вони були: Шурасена, Шура, Дхрішта, Крішна і Джайядхваджа; всі ці сини Арджуни, сильні й могутні вої-колісничні. Джайядхваджа став царем Аванті і породив велемогутнього сина на ім'я Таладжангха, який зачав сто синів, які разом звуться таладжангхи. Так чулисьмо. Там же з'явилися великі кшатрії в роду хайхайїв, як то вітіхотри, суджати, бходжи, аванті, таундікери й подібні таладжангхамам і бгаратам. Роди ж бгаратів численні. Отже, вони не перераховані тепер.

Благочестивий Вріша й інші, о царю, народжені в роду Яду. З них Вріша є засновником трьох родів. Син Вріши, Мадгу, який мав сто синів, з яких Врішана це той, хто увінчав рід Врішани. Рід хайхайїв порізному називається. Рід Врішани називається врішані; рід Мадгу, як мадгави; таким чином, рід Яду став ядавами загалом. Всі походять од хайхайїв. Там є й гілка ядавів названа шурасени, доблесні, відважні й героїчні; їх край за ними й називається Шурасенадешам.

Той же, хто в цьому світі щодня перераховує народження Картавірья-Арджуни, не втрачає свою власність. І навіть якщо він втрачає її, він набуває її знову.

О царю, таким чином, я описав родини п'яти героїчних синів Яяті, видатних у світі. Вони подібні п'ятьом тонким елементам, які є в рухомих і нерухомих істотах. Всі, хто добре читає Веди та інші писання, стає господарем п'яти почуттів і богоподібним, та отримує п'ять дарунків, які в іншому випадку важко отримати в цьому світі, якщо він слухає різні епізоди про цих п'ятьох царів. Слухаючи стосовно родин цих п'яти царів, людина отримує довге життя, велику славу, багатство, синів, міць і гараздування.

Тепер же, о царю, слухай про найчудовіший і наймогутніший рід Крошту, третього сина Яду, з числа п'яти його синів названих: Сахасрада, Пайода, Крошта, Ніла і Анджика. Крошту є окрасою роду Яду, який вчинив кілька ведичних обрядів і заслуговує високої оцінки за свої набожні вчинки. Слухаючи про рід Крошту, людина звільняється від усіх своїх гріхів, бо цей рід породив батька усього Всесвіту, а саме Вішну, Шріхарі.

Так вістить тридцять третій розділ першої частини, названої Харівамшапарва,
в Харівамшапурані, продовженні Магабгарати,
що оповідає про рід Яду і появу
Картавірьї-Арджуни.

РІД ВРІШНІ

Розділ 34

Вайшампаяна продовжував:

Цар Крошту, третій син Яду, мав двох дружин — Гандхарі й Мадрі; пані Гандхарі народила велемогутнього Анамитру, а пані Мадрі — Юдхаджита і Девамідхушу. Кожен з них окремо, увінчує рід Врішні, ділячи його на три. Син пані Мадрі, Юдхаджит, породив двох синів, а саме Врішні та Андхаку, з них Врішні породив двох синів, названих Швапхалка і Читрака. Коли ж доброчесний Швапхалка жив, о царю Джанамеджайє, не існувало ніякого страху перед хворобами або нездужаннями. О найперший серед бгаратів, якось Індра, володар дощу, не давав зливи на теренах царя Каші протягом трьох років, отже, цар Каші запросив шанованого Швапхалку пожити в Каші, і тільки-но нога Швапхалки стала в Каші, Індра вилив дощ. Після чого цар Каші з вдячністю віддав свою дочку, пані Гандіні, цьому благочестивому Швапхалці заміж. Пані Гандіні дотримувалася пожертви однієї корови на день, брахманам. Чому, тому що вона залишалася як ненароджена дитина в утробі її матері протягом багатьох років, і її батько просив дитину в утробі матері: «Народися швидше. Може ти прощаєшся, бо чому ти живеш там?». Дочка з лона відповідала: «У мене є обітниця жертвувати одну корову на день обраним. Якщо ти згоден із цим, я погоджуся на це моє народження зараз!». На це її батько, цар Каші, мовив: «Хай буде так!», а потім, коли вона народилася, той цар виконав його дочці годана врату, коров'яче пожертвування. Тому вона й отримала ім'я Гандіні.

Швапхалка породив з пані Гандіні героїчного і щиросердного Акруру, добре обізнаного на писанні і, який виконав багато ведичних обрядів, був щедрим жертводавцем і любив гостей. Упасанга, Мадру, Мрідура, Арімеджайя, Авікшипа, Упекша, Шатругхна, Арімардана, Дхармадхрік, Ятідхарм, Грідхра, Бходжа, Андхака, Аваха і Пратіваха — його брати. А красна пані на ім'я Сундарі — його сестра. Акрура зачав двох синів з пані Сугатрі, дочкою царя Уграсени, іменами — Прасена і Упадева, які виглядали подібними до небожителів. Читрака, другий син Врішни, породив багато дітей, з яких синами є: Прітху, Віпрітху, Ашвагріва, Ашвабаху, Супаршвака, Гавешана, Аріштанемі, Ашва Судхарма, Дхармабхріт, Субаху і Бахубаху. Він мав і двох дочок також, чиї імена: Шравіштха і Шравана. Девамідхша є третім сином царя Крошту, а сам Крошту є третім сином царя Яду. Цей Девамідхша породив сина на ім'я Шура, з пані Ашмакі, той же Шура зачав десять синів зі своєю царицею, пані Бходж'ї, вона ж — пані Маріша, з яких могутньоозброєний Васудева є першим. У мить народження Васудеви небесні барабани були чутні в небі, отже, він також відомий як Анакадундубхі. Крім того, сурми відлунювали в небесах і на землі, великий квітковий дощ пролився у палаці його батька, царя Шури. В усьому світі ніхто не рівня Васудеві чарівністю, і поява цього новонародженого, здавалася появою повного Місяця — пурначандраодаям. Іншими ж синами царя Шури є: Девабхаґа, Девашрава, Анадхрішті, Канавака, Ватсаван, Гріндджима, Шьяма, Шаміка і Гандуша. Крім цих синів, цар Шура також мав п'ять красних дочок: Прітхукірті, Прітха, Шрутадева, Шруташрава і Раджадхідеві. Кожна з цих панянок народила героїчних синів.

Цар Кунті вирішив прийняти пані Прітху за свою дочку і Шура віддав її старому та люблячому Кунтібходжі на удочеріння. Тому вона відома як дочка Кунтібходжи. Антья побрався з пані Шрутадевою і породив сина на ім'я Джагріху; цар Чеді одружився на пані Шруташраві й породив велемогутнього Шишупалу, який у своєму попередньому народженні був царем-дайтьєю на ім'я Хіраньякашипу; Вріддхашарма узяв заміж пані Прітхукріті і породив сина з нею, надзвичайно могутнього героя Дантавактру, який згодом став царем Каруши; і, як уже було сказано, Кунтібходжа прийняв пані Прітху за дочку, у якої Юдхіштхіра, досвідчений у праведності, народився від сутності Дхарми, найпершого Бога справедливости; Бгімасена ж, од сутності Бога вітру, а Дхананджайя, чи пак Арджуна, від сутності Індри, й тому Арджуна став найпершим воїном-колісничним у світі, доблесним войовником, не меншим, ніж підкорювач Індра.

Наймолодший з роду Врішни, на ім'я Анамитра, син царя Крошту і пані Гандхарі, зачав сина на ім'я Шині; родовід від нього: Шині → Сатьяка → Сатьякі, чи пак Ююдхана → Асанга →Бхумі → Югадхара, на

якому ця частина роду закінчилася. З синів царя Шури і другий брат Васудеви, Девабхага, породив вельми удачливого сина на ім'я Уддгава, який вважається головним серед учених і, чия слава подібна до небесної. Четвертий брат Васудеви, а саме Анадхрішті породив з його дружиною Ашмакі, прославленого сина на ім'я Нівріттaшатру, а Девашрава, третій брат Васудеви, породив сина на ім'я Шатругхна. Існує чутка, що Девашрава мав ще одного сина, якого з якоїсь причини покинув у дитячому віці і, який виховувався племенами людей і вони називали його Екалавья. Ватсаван, чи інакше Ватсабхану, інший брат Васудеви, не мав синів. Тому Шаурі, тобто син Шури, а саме, Васудева, дав йому свого сина, героїчного Каушику, з узливанням води. Гандуша, інший брат Васудеви, теж не мав нащадка і тому Вішваксена, Вішну, дав йому чотирьох синів, а саме, Чарудешну, Сучару, Панчалу і Кріталакшану. Героїчний Чарудешна ніколи раніше не повертався з поля прі без бою. О найперший серед мужів, Джанамеджайє, велеозброєний Раукмінья є наймолодшим із усіх. Усякий раз, коли він мав звичку подорожувати, тисячі ворон слідували за ним з надією «Ми поживимося солодким м'ясом різних тварин, убитих Чарудешною!». Канавака, інший брат Васудеви, мав двох синів, а саме, Тандріджа і Тандріпала. Грінджима ж мав двох доблесних синів, Віру і Ашвахану. Інший брат Васудеви, а саме Шьяма, обрав після себе його молодшого брата Шаміку, як свого власного сина. Тому Шаміка отримав царство бходжів, але вважав для себе ганебним бути царем однієї провінції бходжів і скніти в роду Бходжа. Відповідно, він завоював багатьох царів, за допомогою чого вчинив обряд Раджасуя. Пізніше, забезпечивши допомогу Аджаташатру, тобто Юдхіштхірі, той нищитель ворогів, Шаміка, став царем великого краю.

Слухай же зараз, коли я оповім про нащадків Васудеви. Той, хто медитує на цей могутній троїстий рід Врішні, що складається з багатьох гілок, ніколи не матиме будь-якого нещастя в цьому світі.

Так вістить тридцять четвертий розділ першої частини, названої Харівамшапарва,
в Харівамшапурані, продовженні Магабгарати,
що оповідає про рід Врішні.

РІД КРІШНИ

Розділ 35

Вайшампаяна провадив:

З чотирнадцяти гарних дружин Васудеви, Рохіні, з роду Пуру, є першою, потім Індіра, Вайшакхі, Бхадра, Сунамні, Сахадева, Девакі, Шантідева, Шрідева дев'ята, Деваракшита, Врікадеві, Упадеві. Хоча й пані Сутану і пані Бадава є його парічаріками, не дасі, слугами покоївками, а бхогапатні, дружинами для задоволення, вони теж враховуються як його тринадцята і чотирнадцята дружини. Серед них, о царю, дочка Бахліки і пані з роду Пуру, а саме, пані Рохіні, є першою і найулюбленішою дружиною Анакадундхуби, чи пак Васудеви. Васудева породив свого старшого сина Раму, він же Баларама, з пані Рохіні; а інші їхні сини: Сарана, Шатха, Дурдама, Дамана, Швабхра, Піндарака і Ушинара. О нащадку Куру, вони також мали дочку на ім'я Читра, яка відома під ім'ям пані Субхадри, дружини Арджуни. Васудева породив із пані Девакі велеславного Шаурі, він же Крішна; Баларама породив із пані Реваті свого улюбленого сина, Нішатху; Арджуна породив із пані Субхадрою могутнього воїна на колісниці — Абгіманью; Акрура породив Сатьякету з дочкою царя Каші.

Слухай тепер про героїчних синів, яких Васудева породив зі своїми сімома шляхетними дружинами. Бходжа і Віяя сини пані Шантідеви; Врікадева і Гада сини пані Сунами, інакше Сунамна; Упасангавара син пані Деваракшити; Агаваха син пані Врікадеві. Пані Врікадева — дочка царя Тригарти. Жерцем царя Тригарти є Шайшираяна, з брахманського роду Гаргьї; зятем цього Шайшираяни є жрець ядавів, мудрець Гарга, який також належав до брахманського роду Гаргьї. Цей жрець тригартів, Шайшираяна, колись засумнівався у мужності його зятя, мудреця Гарги, жерця ядавів, і поклав руку на пах мудреця Гарги з ядавів. Така дія не зрушила жодної хіті в мудрецеві Гарзі з ядавів, і він залишався спокійним завдяки його особистій обітниці. Тоді Шайшираяна, перший жрець тригартів, назвав мудреця Гаргу з ядавів, євнухом. Пізніше, коли ця тема піднялася на зборах ядавів, усі ядави уїдливо й голосно сміялися з мудреця Гаргьї, чим розлютили його. Мудрець Гарга, похмурий і насуплений, не в змозі терпіти цього нещастя, став чорно-синім, він виглядав темним і загрозливим — наче небо. Відтоді він став відомим за гадану чоловічу неспроможність і знадобилось дванадцять років йому, щоб випустити свій гнів. Пізніше, просто щоб позбутися гаданого звинувачення в його неспроможності, він зустрічався із дояркою. Тож, прийнявши цю доярку, він поєднався з нею, яка, насправді, була апсарою, небесною дівою, що прийшла у подобі доярки, аби нести постійне і обтяжливе сім'я мудреця, за велінням Шулапані, бога Шиви. Вона народила дуже могутнього царя, який пізніше названий був Калаявана, бо, його мати, апсара-доярка, залишила новонародженого під опікою свого батька, а саме, мудреця Гарги, і зникла, як і небесна Менака, що відреклася від Шакунтали. Не знаходячи виходу для виховання хлопчика, мудрець Гарга залишив його з царем Яваною, який, до речі, був бездітним. Позаяк хлопчик виховувався в палаці царя Явани, його й назвали Калаявана, який мав звичку їздити в бою на конях передня половина тіла яких виглядала як бики, а інша, задня половина, як коні. Зійшовши на трон, той войовничий цар Калаявана запитав своїх наставників про царів, які можуть бути рівні йому. Там всезнаючий Нарада детально описав йому роди врішніїв та андхаків. Слідом за цим, виступивши проти міста Матгури з одним акшаухіні війська, Калаявана послав

гінця до палацу врішніїв і андхаків, оголосивши їм війну. Тоді врішнії та андхаки, за присудом велемудрого Крішни, побоюючись нападу Калаявани, вирішили для битви поспішно відступити від чарівного міста Матгури і подумали осісти в місті під назвою Кушастхалі, відоме ще як Двараваті, або ще Дварака, яка охороняється багатьма брамами від проникнення. Це вони вирішили тільки щоб вшанувати заздалегідь домовлене відправлення апсари мудрецеві Гарзі, тільки щоб народити сина, здатного перемогти ядавів, з Пінакапані, богом Шивою.

Отже, той, хто будучи чистим і самоприборканим, слухає про рід Крішни, стає обізнаним, щасливим і звільняється від боргів.

Так вістить тридцять п'ятий розділ першої частини, названої Харівамшапарва,
в Харівамшапурані, продовженні Магабгарати,
що оповідає про рід Крішни.

РІД КРОШТУ

Розділ 36

Вайшампаяна вів далі:

Цар Крошту, після якого рід почався, породив велеславного сина, якого назвали Вріджиніван, чий син Свахі, найперший із тих, хто виконує ведичні обряди, чий син, цар Рушадгу, відомий як Ушадгу, видатний промовець, який умилостивив небожителів різними великими жертвами у супроводі рясних дарунків тільки щоб мати найчудовішого сина. Виконуючи різні обряди, Рушадгу, інакше Ушадгу, отримав сина на ім'я Читраратха, чиїм сином є царственний мудрець Шашабінду, герой, який виконав великі жертвопринесення, належним чином даючи рясні пожертвування. Велеславний цар Прітхушрава, обізнаний на Пуранах і, якого величають мудрецем-царем, син Шашабінду. Сином Прітхушрави є Уттара. Далі, від Уттари син на ім'я Суяджна народжений, чий син Ушата, найперший серед усіх мужів, які бажали здійснювати ведичні обряди згідно встановлених настанов і відповідного порядку. Шинею, нищитель його ворогів, є сином Ушати, чий син, царственний мудрець Марутта, який не задовольняється плодами дій, що належать до цього світу і, який зберігає дхарму, внаслідок чого він отримав відмінні плоди, що належать до світу наступного, вже у цьому світі. Цей Марутта появ Камбалабарішу, як його старшого сина. Цей Камбалабаріша зачав сина, якого назвали Сутапрасуті, названого так тому, що його батько Камбалабаріша завжди хотів сина в кожному народженні; і після народження ста синів — він породив сина на ім'я Рукмакавача, що означає «один у золотій броні»; і вбиваючи сотні воїв однаково оружних відточеними стрілами, Сутапрасуті досяг найкращої долі воїна, тобто — небес. Цар, який є вбивцею ворожих героїв, а саме Параджит, син Рукмакавачи, який породив п'ятьох синів, велемогутніх, — Рукмешу, Прітхурукму, Дж'ямаґху, Паліту і Харі. Їхній батько, Рукмакавачи, віддав Паліту і Харі цареві Відехи на всиновлення, і згодом вони стали царями краю відехів. Рукмешу став царем якогось іншого краю, при сприянні свого брата Прітхурукми, коли обидва витурили і погнали їх брата Дж'ямаґху з країни. Тож, Дж'ямаґху, відтак, жив безпорадно у притулку в якихось лісах. Живучи в лісі, він ставав безтурботним на час і похмурим в інший час. Тоді якісь брахмани збадьорили його. Після чого той воїн-колісничний сів у свою колісницю з його прапором, і підкорив деякі краї, а потім жив один у місті Мріттікаваті, розташованому на березі річки Нармада. Пізніше, завойовуючи гору Рікшаванту, він жив у місті Шуктіматі.

Дружина Дж'ямаґхи, пані Шайбья, велесильна і цнотлива. Цар, хоча у нього не було нащадка, не брав ніякої іншої дружини. Він став переможцем у відомій битві і привів дівчину як військовий трофей. Прийшовши додому, він нерішуче сказав своїй дружині: «Ця дівчина є невісткою». Почувши це, цариця Шайбья дотепно запитала: «Чия ж це невістка?». На теє Дж'ямаґхи відповів їй: «Ця дівчина зветься Упаданаві, й вона буде дружиною сина, якого народиш ти. Почувши це, та дівчина Упаданаві вчинила сувору покуту, молячись про народження сина у своєї свекрухи, пані Шайбьї, і, врешті, щаслива пані Шайбья, в її похилому віці, народила сина внаслідок суворої покути цієї дівчини Упаданаві. Вони назвали цього хлопчика Відарбха. Пізніше Упаданаві вийшла заміж за хлопця Відарбху, і Відарбха породив двох героїчних і славетних синів з нею, які добре знайомі з різними видами бойових дій, — Картху і Каушику. Пізніше, цар Відарбха також отримав третього сина на ім'я Ломапада, і родовід од нього такий: Ломапада → Бабхру → Ахваті → Каушика; і від цього Каушики пішли чайдьї, встановивши династію царів Чеди. Інший син царя Відарбхи — Бгіма, чий син Кунті, а Кунті породив Дхрішту, який породив трьох вельми побожних і героїчних синів, а саме, Аванту, Дашарху і могутнього Вішахару. Родовід царів од Дашарха: Дашарха → В'йома → Джимута → Бріхаті → Бгімаратха → Наваратха → Дашаратха → Шакуні → Карамбха → Деварата → Девакшатра → Дайвакшатрі. Цей же велеславний син Девакшатри, а саме, Дайвакшатрі, виглядав мов небесний нащадок; велеславний, відомий як Мадгу, бо його мова солодка і він почав рід, що називають мадгу, через нього. Мадгу зачав сина на ім'я Маруваса з його дружиною, пані, що належить роду Відарбхи. Син Маруваси, Пурудван. О Джанамеджайє, найперший із куру, Пурудван породив сина на ім'я Мадгу, тобто Мадгу II, з його дружиною на ім'я пані Бхадраваті, пані, що належить роду Відарбхи. Пурудван же, зі своєю другою дружиною, пані з роду Ікшваку, породив сина на ім'я Саттван. Хлопця наділеного всіма хорошими якостями і примножувача слави саттватів.

Отже, той, хто знає цю розповідь про родину піднесеного Дж'ямадги, благословляється найвищим блаженством і він отримує гарне потомство.

Так вістить тридцять шостий розділ першої частини, названої Харівамшапарва,
в Харівамшапурані, продовженні Магабгарати,
що оповідає про рід Крошту.

РІД БАБХРУ

Розділ 37

Вайшампаяна продовжував:

О царю Джанамеджайє, цар Саттвата, наділений якістю великодушности, породив із пані Каушальєю кількох синів: Бхаджину, Бхаджаману, Дівью, Деваврідху і могутньоозброєного Андхаку, як також і Врішні, гордість роду Яду. Нині почуй від мене про чотирьох із них.

Бхаджамана мав дві дружини, які є дочками Сріндждайї, чиї імена пані Бах'яка і пані Упабах'яка, і він породив кілька синів із цими двома дружинами; з них пані Бах'яка народила Крімі, Крамана, Дхішту, Шуру, Пурамджайю, тоді як пані Упабах'яка народила Аютаджита, Сахасраджита, Шатаджита, Дашаку. Вирішивши — «Я повинен мати сина наділеного всіма чеснотами», цар Деваврідха, син Саттвата і пані Каушальї, який є найпершим виконавцем ведичних обрядів, вдався до суворої аскези, стоячи посеред води річки Парнаша, належно приборкуючи свій розум, за допомогою якого він використовував постійно воду Парнаши як аскетичне омивання, і внаслідок його постійного дотику, річка Парнаша теж стала доброзичливою до нього. Тоді, та найкраща річка Парнаша подумала про зусилля царя: «Цей цар до сих пір не знайшов жінку, здатну народити досконалого сина, який повинен стати, власне, наступником на благо суспільства. Тож, він нам чинить аскезу. Тому я сама маю підійти до нього і стати його помічницею!». Думаючи так, та річка, яка також заради загального блага прийняла рішення, підійшла до царя. Наближаючись до того царя, ріка Парнаша прийняла вигляд діви і той цар Деваврідха теж подумав узяти її за дружину. Потім вона зачала від цього великодушного царя і на десятому місяці вона народила вельми довершеного сина Деваврідсі, якого назвали Бабхру. У зв'язку з цим, ті, які добре обізнані на Пуранах, звеличуючи досягнення шляхетного Деваврідхи, речуть так: «Ми не бачили рівного Деваврідсі у чеснотах, перед нами, віддалено, або в далекому минулому!».

Бабхру є найпершим поміж мужів, а Деваврідха рівний небожителям. Цар Бабхру виконав багато ведичних обрядів, роздавши подарунки. Вивчив один знання про Абсолют; твердо орудував зброєю, чинив славні справи, високо піднісши і звеличивши саттватів. Відправивши сім тисяч шістдесят шість ворожих воїв на небеса у битві, він теж досяг їх разом із ними. Його потомство велике, а його нащадки звуться мартікавата-бходжі.

Інший син Саттвати і пані Каушальї, на ім'я Андхака, породив чотирьох синів од дочки Кашьї, тобто дочки Дхрідхашрави. Вони, це: Кукура, Бхаджамана, Шамі та Камбалабархіша. Від Кукури ряд синів: Кукура → Дхрішну → Капотарома → Тайттірі → Пунарвасу → Абхіджит, який породив близнюків, дівчинку на ім'я Ахукі та хлопчика Ахуку, які добре знані серед усіх знатних осіб. Ахука завжди мав звичку виходити наче молодий кінь, на колісниці, яку тягли вісімдесят чоловік і в оточенні охоронців одягнених у біле. Не було серед тих, хто слідував за цим царем бходжею Ахукою, нікого хто б не мав нащадків, хто б не роздав сотні подарунків, хто б не прожив понад тисячу і сто років, нечистого справами і хто не здійснював би ведичних обрядів. Кожного разу, коли Ахука їхав у подорож, там бажаний загін, у кожному напрямку Землі, складався з десяти тисяч слонів опоясаних золотими та срібними ланцюгами; до того ж, рівна кількість колісниць із золотими та срібними ярмами і держалами; обидві звучали, подібно гуркоту хмар. Підкоривши всіх провінційних царів, Ахука їздив у своїй колісниці, прикрашеній гучними дзвіночками, разом зі своїми родичами, іншими бходжами. Андхаки віддали пані Ахукі, сестру Ахуки, цареві Аванті.

Цар Ахука породив двох синів, які були схожі на синів небожителів, з дочкою царя Каші. Ці два сина звуться Девака та Уграсена. Цар Девака мав чотирьох синів, рівних небожителям. Він також породив сім дочок подібних до німф, іменами: Девакі, Шантідева, Судева, Деваракшита, Врікадеві, Упадеві і Сунасі. Він віддав усіх сімох за Васудеву. Уграсена ж мав дев'ять синів, з яких Камса є старшим. Інші: Ньягродха, Сунама, Канка, Шанку, Субхуміпа, Раштрапала, Сутану, Анадхрішті та Пуштіман. Ці дев'ятеро мали п'ятеро сестер, — Камсу, Камсаваті, Сутану, Раштрапалі та красну пані Канку.

Отже, описано Кукура, рід Уграсени. Той, хто цінує цей вельми енергійний рід Кукури, отримує численне потомство.

Так вістить тридцять сьомий розділ першої частини, названої Харівамшапарва,
в Харівамшапурані, продовженні Магабгарати,
що оповідає про рід Бабхру.

РІД БХАДЖАМАНИ — ЛЕГЕНДА ПРО КАМІНЬ СЬЯМАНТАКА

Розділ 38

Вайшампаяна вів далі:

Сином Бхаджмана є найперший воїн-колісничний на ім'я Відуратха, чий син доблесний Раджадхідева, який мав велемогутніх синів —, Датту, Атідатту, Шонашву, Шветавахану, Шамі, Дандашарму, Дандашатру і Шатруджита. У них були дві сестри на ім'я Шравана і Шравіштха. Родовід царевичів од царя Шамі такий: Шамі → Пратікшатра → Сваямбходжа → Хрідіка. Цей Хрідіка породив синів неймовірної доблести. З них Крітаварма найстарший, а Шатадханва є другим. З милості небесного святого Чьявани, цей Хрідіка породив ще чотирьох синів, — Бгішаку, Вайтарану, Суданту і Віданту, та двох дочок, іменами — пані Камада і пані Камадантіка. Камбалабархіша, правитель Андхака, мав трьох синів: вченого сина на ім'я Деваван, доблесних Асамауджу і Насамауджу. Серед них Асамауджа не мав нащадка. Андхака мав ще трьох синів, крім царевича Кукури та інших, які є: Судамштра, Чарурупа і Крішна. Тож, Андхака дав цих трьох синів бездітному Асамауджі у прийми.

Ці та різні інші члени родини Андхака були описані тобі. Той, хто щодня медитує на сім'ю Андхака, повір, отримує примноження родини.

Крошту мав дві дружини, пані Гандхарі й пані Мадрі. Пані Гандхарі народила велемогутнього сина, якого назвали Анамитра, в той час як пані Мадрі народила синів, названих Юдхаджит і Девамідуша. Цар Анамитра, який не мав недругів, котрий є завойовником його ворогів і, який стоїть непереможним, мав сина на ім'я Ніґхна. Цей цар Ніґхна мав двох доблесних синів на ім'я Прасенаджит і Сатраджит, підкорювачів ворогів і військ своїх ворогів. З цих двох, Прасенаджит, живучи в Двараваті, відомому як місто Дварака, найшов рідкісний коштовний камінь під назвою Сьямантакамані, на морському березі. Цей випадок виглядає так:

Випадок зі Сьямантака-каменем

Сатраджит є непохитним шанувальником Сурьї, Сонця. Якось, по закінченню ночі, той найперший між воїв-колісничних, Сатраджит, зійшов на свою колісницю і відправився на морський берег, щоб вшанувати молитвою ранкове Сонце, після того, як підніс океанську воду йому, стоячи прямо перед ним. Тоді Вівасван, Сонце, з'явився йому цілком раптово. Бо Сонце невидиме для неозброєного ока, внаслідок свого сонячного сяйва, і Сонце постало перед Сатраджитом у неясній подобі. Тоді цар сказав Богові сонця так: «О володарю променів, хоча ти переді мною, я бачу тебе в твоїй же круглій променистій подобі, в якій я завжди споглядаю тебе у небі. Але, ти з'явився переді мною в сонячній подобі. Як відданому твоєму, за яку особливу милість твою до мене, твій образ тепер з'явився прихильно?». Почувши це, і знаючи бажання Сатраджита, Бог сонця взяв незрівнянний камінь Сьямантакамані зі своєї шиї і поклав його на березі моря, поряд із Сатраджитом, ніби для того щоб випробувати його жадібність схопити його. Хоча Сатраджит зауважив дорогоцінний камінь на березі моря, він не потрудився взяти коштовність і продовжив уславлення Бога сонця ще якийсь час. У той час як Бог сонця збирався покинути царя, Сатраджит знову помолився за його прихильність: «О володарю, це гідно тебе, дарувати мені цей променистий камінь, яким ти завжди освітлюєш ці світи, як це було, тому ти залишив його на березі моря!». Після цього Бхаскара, Бог сонця, який заздалегідь знав про стан речей, подарував той чудовий камінь Сьямантакамані Сатраджиту і зник мов туман звідти.

Несучи підвіску з каменем Сьямантака, цар увійшов у своє місто, після чого всі вражені городяни кинулися врозтіч, волаючи: «Бог сонця наближається! Бог сонця наближається!». А цар тішився тим, і увійшов у свій палац. У певний час цар Сатраджит дав той незрівнянний небесний камінь Сьямантаку своєму братові Прасенаджиту, з братолюбства, щоб носив його деякий час. Особливістю ж цього каменю було те, що виробляв він золото, щонайбільше, у палаці врішніїв і андхаків, а Бог дощу давав вчасно зливи й не було ніякого страху перед хворобою біля цього каменю. Все це завдяки божественній його силі. Відтак, Говінда, чи пак Крішна, подумав, що він кращий вибір, аби мати ту коштовність, ніж Прасенаджит. Тож, він попросив Сатраджита віддати камінь, але марно. Хоча Говінда й був здатний, та він не брав його силою у Сатраджита, чи то вкрасти у нього, лише тримався осторонь од нього. Якось Прасенаджит пішов на лови прикрашений тією коштовністю. Під час полювання плямистий лев, побачивши той камінь на грудях Прасенаджита, прийняв його за шматок червоного м'яса, вбив Прасенаджита і втік з цим «м'ясоподібним» каменем. Коли цей лев ішов із каменем у роті своїм шляхом, могутній ведмідь ім'ям Джамбаванта побачив того лева і вбивши його, заволодів цією коштовністю та зимував у його печері. Дізнавшись про смерть Прасенаджита, всі врішнії та андхаки запідозрили Крішну, бо вони знали, що Крішна мріяв про цю коштовність. Знаючи їхні підозри і не спростовуючи їх, доброчесний-неподільний Крішна вирішив — «Я повинен повернути камінь його власникові!», — та відправився до лісу, разом із деякими соратниками, як Баларама та інші, туди де Прасенаджит був на полюванні. Крішна і його пошукова братія йшли слідами Прасенаджита і марно обшукали гору Рікшаванту та гору Віндхья, після чого Крішна втомився. Тільки тоді він побачив Прасенаджита і його коня вбитими там. Хоча каменя не було на тілі Прасенаджита, сліди якогось лева йшли від нього. Продовжуючи пошуки далі, по слідах лева, там він побачив мертвого лева, убитого якимось велетенським ведмедем і пішов по ведмежих слідах. Вистежуючи по слідах ведмедя, Мадгава досяг входу печери Джамбаванти на околиці Віндхьї. Крішна там почув жіночий голос, що линув з

бездонної печери того ведмедя, няні, яка гралася з дорогоцінним каменем принесеним Джамбаваном, а саме Сьямантакою, кажучи дитині Джамбаванти: «Не плач! Дитино, не плач!».

Няня мовила:

Лев убив Прасена і взяв цей камінь; Джамбаван убив того лева, взяв цей камінь і приніс його додому. Тому, о мій гарний хлопчику, Сукумарако, не плач! Цей дорогоцінний камінь Сьямантака для тебе.

Ці слова чітко вказали, що коштовність знаходиться всередині печери, отже, Крішна швидко увійшов у неї, залишивши ядавів разом зі своїм Плугоносним братом, Баларамою, біля входу в печеру, для охорони, і взявши свій лук Шарнга. В надрах цієї печери Говінда побачив сяючий дорогоцінний камінь, коли няня доглядала хлопчика, що побачив Крішну і закричав, внаслідок чого Джамбаван увійшов і побачив незваного гостя. Тоді сталася жахлива сутичка між Крішною і Джамбаваном, протягом двадцяти одного дня. Через кілька днів після того як Крішна увійшов у печеру, всі ядави біля входу в печеру, на чолі з Баладевою, припустили, що Крішну вбито, відтак, повернулися у Двараку і оголосили про це. Через двадцять один день, коли Крішна переміг Джамбаванту на прі, Джамбаванта поступився і віддав свою дорогоцінну дочку Джамбаваті Крішні заміж, разом із каменем Сьямантакамані. Хоча Крішна не вважав той дорогоцінний камінь в якості подарунка, або в якості приданого від вдячного, пранату, він узяв лише, щоб спростувати наклеп на нього. Потім, дякуючи Джамбавану за дарування його дочки за дружину, Крішна вийшов з печери і повернувся до міста Двараки. Коли він заходив у місто Двараку, він здавалося був ухопив найвищу долю знов, завдяки наявності обох коштовностей: пані Джамбаваті й божественного Сьямантакамані. Потім, щоб залишитися чистим, Крішна зібрав на зустріч усіх саттватів, тобто, андхаків, врішніїв і ядавів, на якій він повідомив про все, що сталося і повернув камінь Сьямантаку її власнику, Сатраджиту.

Таким чином, цей нищитель ворогів, Крішна, який був звинувачений помилково, очистив себе від провини, шляхом повернення каменя Сьямантаки.

Сатраджит мав десять дружин, які народили сто синів. З них троє добре відомі: Бхангакара є старшим, героїчний Ватапаті є другим, а Упашваван, третій. О царю Джанамеджайє, він також мав трьох дочок відомих у всіх чвертях, а саме, пані Сатьябхаму, чудову пані — як за красою так і багатством; пані Вратіні, суворих обітниць — другу; а пані Прашвапіні, третю. Сатраджит видав заміж їх усіх за Крішну. Бхангакара, старший син Сатраджита, мав двох синів, Самакшу і Нарейю, які відомі своєю привабливістю і силою. Остання дружина Крошту, пані Мадрі, народила сина на ім'я Ядхаджит. У нього ж був син Прішні. Цей же Прішні породив двох синів, Швапхалку і Читраку. Швапхалка одружився з дочкою царя Каші, пані Гамдіні, котра царівною дала обітницю жертвувати по корові на день, і ця пара, Швапхалка і пані Гамдіні, народила доблесного царя, відомого вченістю, який проводив ведичні обряди супроводжувані рясними дарунками, на ім'я Акрура. Пані Гамбіні народила ще кількох синів: Упашангу, Мангу, Мрідуру, Арімеджайю, Гірікшипу, Упекшу, Шатруху, Арімардану, Дхармабріта, Ятідхарму, Грідхрабходжу, Андхаку, Субаху і Пратібаху. Пані Гамбіні також народила красну дівчину на ім'я панна Варангана, чи пак, за пишну вроду дівчини, названу Сундарі, яка є відомою дружиною Самби. Ця пара, Самба й пані Сундарі, породила дочку, названу панна Васундхара, наділену красою та молодістю, чарівну для всіх і кожного. Акрура породив двох синів у дочки Уграсени, а саме, Судеву і Упадеву, обидва променисті мов небожителі. Читрака, брат Швапхалки, мав синів на ім'я Прітху, Віпрітху, Ашвагріва, Ашвабаху, Супаршвака, Гавешана, Аріштанемі, Ашва, Судхарма, Дхармабріт, Субаху і Бахубаху. І двох дочок, названих Шравіштха та Шравана.

Тож, той, хто читає про ці помилкові звинувачення проти Крішни, можливо страждає від такого в своєму житті.

Так вістить тридцять восьмий розділ першої частини, названої Харівамшапарва,
в Харівамшапурані, продовженні Магабгарати,
що оповідає про рід Бхаджамани, разом із
легендою про камінь Сьямантака.

ЛЕГЕНДА ПРО АКРУРУ — ЛЕГЕНДА ПРО КАМІНЬ СЬЯМАНТАКА (продовження)

Розділ 39

Вайшампаяна продовжив:

Цар Акрура, з родини Бабхру, довгий час мав бажання володіти каменем Сьямантакою, для чого він просив у Сатраджита руки доброчесної пані Сатьябхами. Але коли він виявив, що дорогоцінний камінь був украдений Крішною, він засмутився. Та коли Крішна повернув його Сатраджиту, його бажання відновилося. Але тепер Сатьябхама та Сатраджит не шукали шлюбу. Отже, він вступив у змову з Шатадханвою, сином Хрідіки, іншим бходжею, щоб «якось» принести камінь, але Шатадханва підло вбив Сатраджита серед ночі, вкрав коштовність і довірив її цареві Акрурі. Узявши той камінь у Шатадханви, Акрура уклав угоду з ним, кажучи: «Якщо Крішна нападе на тебе, ми обидва повинні будемо напасти на нього, бо ми обидва пливемо в одному човні, близько до вітру названого Крішна. Тому, хочу, щоб ти не розкривав, що камінь у мене зараз. Повір, уся Дварака тепер під моїм наглядом, без сумніву!», — кажучи так, Акрура поїхав у місто Каші. Коли її батько, цар Сатраджит, був убитий, славетна Сатьябхама, обурена, відправилася в місто Варанавата на колісниці, де Крішна відвідував похоронні обряди пандавів, яких на той час спалили у смоляному будинку побудованому Дурьйодханою. Досягнувши його, вона припала до чоловіка в тузі і зі сльозами на очах

повідомила йому, що Шатадханва, з роду Бходжа, вчинив. Тоді Мадгусудана, призначивши обов'язок бути присутнім на похоронних обрядах пандавів Сатьякі, поспішно досяг Двараки. Досягнувши Двараки, Крішна сказав так своєму старшому братова Баларамі, Плугоносцеві: «Так же як лев убив Прасенаджита, Шатадханван убив Сатраджита. По звірячому, хтиво вдаривши. Чомусь той камінь Сьямантака просувається до мене й, отже, я буду його власником. Тому, о могутньоозброєний герою, ходімо знищимо цього велемогутнього Шатадханву. Запрягай колісницю, негайно почнемо виступ. А потім зробимо той камінь Сьямантака нашим!». І там відбулася страшна пря між Шатадханвою з бходжів і Крішною, в якій Шатадханва, не в змозі боротися з обома Джанарданами, Крішною і Баларамою, виглядав на допомогу Акрури, але марно. Хоча Акрура й міг, так чи інакше він не прийшов на допомогу виснаженому Шатадханві, синові Хрідіки. Вражений страхом, Шатадханва подумав про втечу і зненацька проскакав відстань у сто йоджан з переляку, бо мав коня названого Хрідая, який міг гайнути майже сто йоджан однією пробіжкою. Тим не менш, колісниця Крішни погналася за ним з подвоєною швидкістю, як це було, бо коні запряжені в колісницю, а саме Сайнья, Сугрива, Мегхапушпа, Валахака, найбільш могутні коні у швидкості. Бачачи швидкість колісниці Крішни, Шатадханва підігнав свого коня, щоб швидко покрити більшу відстань, але той упав, бо був знесилений, і душа того коня зринула вгору. Покинувши мертвого коня, той Шатадханва побіг. Тоді Крішна сказав своєму братові Баларамі: «О могутньозброєний брате, будь ласка, залишись тут на деякий час. Є вада у наших коней — дрішта-доша хая. Вони потребують відпочинку. Той шибеник біжить ногами. Тож, я теж переслідуватиму його пішки і відберу той камінь Сьямантаку!». Й тоді Баларама залишився позаду, а Крішна побіг за Шатадханвою.

Слідом за цим, о царю Джанамеджайє, йдучи пішки, Ачьюта, або Крішна, велемайстерний у зброї, був убив Шатадханву майже біля краю Мітхіли. Хоча Крішна й убив велемогутнього бходжу, царя Шатадханву, він не знайшов камінь Сьямантаку на його тілі і він понуро повернувся до свого брата. Бачачи повернення Крішни з переслідування, Баларама запитав його: «Де ж та коштовність? Дай мені!». «Її не було там із ним. Мої зусилля даремні!» — сказав Крішна Баларамі. Там же, Баларама, розгніваний, неодноразово вигукнув «Тьху, тьху на тебе!». Й він сказав Джанардані: «До цих пір, я приймав твої розіграші та викрутаси, бо ти мій брат. Немає цього більше. Тепер, я не маю нічого спільного з тобою або з врішніями, чи з Дваракою. Дозволь мені розірвати наше соуззя. Прощавай, бо я мушу залишити тебе!». Баларама, таким чином розійшовся із Крішною і відправився в місто Мітхілу, де цар Мітхіли прийняв його шанобливо, забезпечуючи гідно всіма зручностями. І Баларама залишався там деякий час.

У той же час найрозумніший Акрура, з родини Бабхру, збираючи різні речі, з милосердя каменя Сьямантаки, які придбати в іншому випадку не так легко, узявся до виконання численних ведичних обрядів. Той велеславний син пані Гандіні, Акрура, прийнявши вступні обряди ведичних ритуалів, які служили йому мов обладунки — він використовував найпрекрасніші коштовності, численні інші речі й роздавав різноманітні харчі та пожертви охочим у цих обрядах. Таким чином, він продовжував здійснювати ведичні обряди протягом шістдесяти років, в результаті чого, ці ведичні обряди того піднесеного Акрури, були названі, за їх щедрість, — «Яджни Акрури», ведичні ритуали Акрури.

Під час перебування Баларами в міста Мітхіла, Дурьйодхана, з кауравів, пішов у Мітхілу і пізнав тонкощі бою на булавах од Баларами.

Пізніше Крішна, поряд з іншими воями-колісничними родів Врішні та Андхака, таких як Уграсена й інші, пішов до Мітхіли і упросив Балараму повернутися додому, довівши, що камінь Сьямантака не в нього, і коли Баларама охолов, то вони привели його назад до Двараки. Набагато пізніше вбивства Сатраджита Шатадханвою, і пізніше виконання Акрурою ведичних обрядів і так далі, там сталася бійка між одноплемінниками Ядава і один ядав убив іншого ядава, на ім'я Шатругхна. Акрура прийняв сторону убитого ядава і тоді зав'язалася звада, в якій сторона Акрури була переможена, й він утік разом із утікачами-родичами андхаками. Відзначивши подальші чвари серед своїх одноплемінників, Крішна залишався незворушним. Коли Акрура пішов, Індра не давав дощу. Й коли країна була критично спустошена голодом, тоді кукури і андхаки почали власкавлювати Акруру. І коли щиросердний Акрура повернувся до Двараки, тисячоокий Індра почав проливати дощ на морське узбережжя, де знаходилася Дварака.

О Джанамеджайє, той правитель куру, розумний Акрура, крім того віддав цнотливу сестру Крішні для його задоволення. Здогадавшись про його багатство і щедрість до цих пір, показаних Акрурою, Крішна дійшов висновку, що камінь Сьямантака повинен бути у нього лише. Тоді Джанардана сказав йому посеред храму: «Поступися тим каменем Сьямантакою, яким володів досі, о царю Акруро, мені. Нехай шана буде з тобою. Не шахраюй, будь ласка. Гнів зріс у мені через декілька звинувачень мене через той камінь, що не вщухали останні шістдесят років. Багато часу минуло в пошуках і хованках. Тож, покажи його!». Тоді, за порадою Крішни, велерозумний Акрура, незворушний, зняв верхню тканину, розв'язав згорток, що прив'язував його кінці, вийняв золоту шкатулку, відкрив її і показав камінь Сьямантаку, в наслідок чого всі збори засяяли. Тоді Акрура дав коштовність Крішні посеред зібрання сатватів, чи то ядавів. Отримавши дорогоцінний камінь од Акрури, який віддав його з усією своєю простотою, Харі, нищитель ворогів, бавився деякий час, і повернув його Акрурі, як відшкодування, із радісним серцем. Отримавши камінь із рук Крішни, Акрура, син пані Гандіні, не приховуючи його більше, тепер повісив його на груди і той засяяв сліпуче, наче Сонце.

Тож, той, хто слухає цю оповідь про камінь Сьямантака, зібрано з духовним розумом, придбає всі бажані плоди в цьому світі, і його слава підніметься навіть до оселі Брахми. Речу правдиво.

Так вістить тридцять дев'ятий розділ першої частини, названої Харівамшапарва, в Харівамшапурані, продовженні Магабгарати, що оповідає про Акруру, разом із легендою про камінь Сьямантака.

ПОЯВА СВЯЩЕННОГО ВЕПРА — РОЗПИТУВАННЯ ДЖАНАМЕДЖАЙЇ

Розділ 40

Джанамеджайя запитав Вайшампаяну:

О брахмане, в пуранах мудреці описали втілення Вішну необмеженої потуги. Чулисьмо від них, що Бог втілився як вепр. Але ми не знаємо його історію повністю. Які чесноти він мав; які його цілі, поведінка і доблесть і, який він Бог, коли прийняв цю подобу вепра? І, що він робив перед цим? Чулисьмо, що мудрець Крішна-Двайпаяна описав цього великого вепра-втілення перед двічінародженими, коли вони зібралися на жертвопринесення, і детально про те, як цей нищитель ворогів, Вішну, втілюючись у вепра, врятував затонулу в океані Землю своїми іклами. Нині ж я хотів би почути докладніше про різні справи, виконані мудрим нищителем ворогів, Харі, в своєму втіленні вепра. Будь ласкавий повідати мені докладно про історію його проявів і їхню природу. Чому бог Вішну, вбивця ворогів богів, народився як Васудева, приймаючи народження в родині Васудеви? Ти говориш, що він завжди серед безсмертних і благочестивих душ, то чому він вийшов з такого царства богів і вишніх, та увійшов у світ смертних. Ти кажеш, що він наддуша і смертних, і богів — дівья атма — і навіть смертний світ од нього пішов, то, чому ж він облишив свою небесну природу для незначної смертної істоти? Ти речеш, що він є єдиним незнищенним керівником Всесвіту, — анамайя пара брахма — то, чому ж він уклав свій розум у керування цим смертним світом зсередини — амайя бхуїшта прапанчам — що теж прийняв смертне народження? Ти мовиш, що він неявно рухає Всесвіт, який складається з Кала-кашта-мухутрів, секунд, хвилин, годин тощо, час розділений сукупно на юґа-манвантара-парартхи, ери, надери і так далі. Тоді, як же він потрапив у цей світ тільки щоб доглядати корів од світанку до заходу Сонця? Ти говориш, що він створює і несе в собі всі п'ять тонких і грубих істот цілого світу — Панча бхути — і, таким чином, називаєш його Шрігарбха, джерело всього творіння, радше всеутробний, то як же він умістив себе в невеликій жіночій утробі на Землі — Панча бхутатмака матра і гарбхам; сказано, що здобув перемогу над усіма, верхніми і нижніми світами, і створив тріаду світів, де небеса для небожителів, а Земля для людства з потрійною системою. Кажуть, що він поглине весь світ у кінці епохи, сам стане шаром початкових вод — джала сварупа; і, як тая древня душа — Пурана-атма — з неясним проявом — Дрішья адрішья атма — звеличений у легендах, підніме з під води Землю з самих початкових вод на кінцях своїх іклів, коли він прийме втілення священного вепра, яджна-вараха мурті. Як, колись, він переміг асурів від імені Індри і, як той найперший серед богів, Нараяна, підкорив потрійний Всесвіт для небожителів? Як він прийняв подобу особи двох-в-одному, Людино-лева, і як він знищив найпершого дайтью, велепотужного Хіраньякашипу? Як, колись, він ковтнув підземне лавоподібне океанічне жертвоприношення, прийнявши вигляд підводного вогню, названого Самвартакагні? Хто, у різних епохах буде з незліченними думками, незліченними спостереженнями, незліченний проходженнями, і хто дарує все декількома шляхами, в наслідок чого його називають Богом? Хто він, з чиєї морської оселі Брахми, золотий лотос зі стеблом, що виглядає як одна з двох паличок для тертя і добування вогню у ведичному обряді — арані — виник, завдяки чому той творець Брахма сам утворився у квітці, подібній основі Вед і їх обрядам, що теж, коли весь движний і недвижний Всесвіт перетворився на єдиний океан перших вод? Хто він, од чиїх рук асур Тарака зустрів свій кінець? Хто він, приймаючи узагальнену подобу всіх богів, володіючи усілякою зброєю у кожній руці, в той час як його орел-колісниця Гаруда гордо ніс його повітрям, убив асурів, що звуться каланемі? До того ж, який, сказано, переміг асурів Майю і Тараку. Він, який отримав амріту з північного краю, тобто з небесного краю Молочного Океану. Який, по створенні серпанку — йога майї — спочиває вічно на валах цього Молочного Океану. Хто ж він? Він, кого досконала подвижниця, пані Адіті народила, і хто, прийшовши у буття від пані Адіті, сказано, врятував Індру, який на той час страждав од панування асурів. Хто він? Хто покрив три світи трьома кроками, в його втіленні Тривікрами, і належним чином влаштував Індру на небесах, царя Балі в пеклі, а асурів у солоних глибинах? Котрий розробив різні послідовні діяння: дакшину, дікшу і оздобу для ведичних обрядів, таких як чамаши — ці дерев'яні посудини, використовувані для вичавлювання соку Соми; улукхали — дерев'яні ступки; гархапатью — місце вогнища з самідхами — домашнім вогнищем з паливом; послідовність анвахарья обрядів, для щомісячного власкавлення пращурів; який придумав вогнище ахаванійю і яджнаведі — жертовний вівтар; створив річ подібну до куша — святої трави; шруву — черпак для узливання на вогонь; дхруву — чашоподібний кухоль; прокшана патрані — посудину, якою інші посудини можуть бути омиті; матеріал для авабхрітха-купілі — кінцевого омивання в обрядах. Той, хто створив три види нектару життєвого принципу шудха — у трьох світах; який створив брахманів, як виконавців узливання хавьї — для богів, і кавьї — для пращурів, і, який одночасно зробив богів і предків у якості одержувачів цих підношень. Той, кого оспівують мудрі, розділив ведичні обряди для належного виконання жертвопринесень серед богів; хто заповів гімни юпи — жертовні

повідомлення; саміти — паливо, дерево, траву тощо, які використовуються для розпалення вогню; шручам-шруки — підношення; сома лата — ліани, з яких сік отримують для пиття; павітри — сита з натягнутої тканини; парідхи — дерев'яні рами для захисту обрядового вогню. Той, хто придумав поприще для обрядів, де іштіка-чайянам — шари цегли вівтаря були зроблені згідно особливих вимірів, щоб помістити обрядовий вогонь; і пристрій для обрядів подібних до садасьїв — зборів учених; яджамани — виконавців; медхья-крату упайога пашу — жертвопринесення; і подібне, що розподілено ним на лінії закладеній парамештхі — найвищий ведичний обряд у собі, іменований брахма, для проведення кращих ведичних обрядів. І той, хто дрімає у йогічному трансі при створенні всіх цих атрибутів і процедур, приємних людям. Хто він? Той, хто впорядкував Час прямо від миті до неосяжного часу, як кшана, лава, каштха, кала, трикала, мухурта, тітхі, пакша, маса, ріту, самватсара; а потім постулати подібні кала-йозі, потрійні затвердження, а саме шруті, смріті, шиштачари; і потрійність діянь нітьї, наймiттіки, камьякарми обов'язку, життєздатності — Аю, статури — кшетрані, розвитку — упачая, вріддхі, характеристик — лакшанам, фізичного народження — рупасауштхавам, усіх рухомих і нерухомих істот були задіяні; і хто створив потрійний суспільний устрій — траявани — брахмани, кшатрії, вайшьї, шудри — маються на увазі; три світи — Бху, Бхувах, Сувах; потрійне знання — Ріг, Яджур, Атхарва, Сама маються на увазі; три священних вогні — дакшинатья, ахаванія, гархапатья агні; триєдиний час — бхута, бхавішья, вартамана — усі в одному чиннику, названому Час; потрійні типи дій — м'які, наполегливі, недолугі дії згідно саттви, раджаса, тамо гун; потрійні прагнення — путрайшана, віттайшана, локайшана — і потрійні тонкі елементи. Той, хто створив три світи його безперервною дією; який створив усі сонми істот, проте, хто є непрямою душею всіх істот. Його так само називають володарем Всесвіту, бо він причетний до тих, хто бере участь у циклі народження та смерти, й людства, зокрема, бо він джерело насолод лише людства, адже він пізнається досвідом лише людства, через їх дар почуття. Хто він? Той, хто є притулком благочестивих і хто є карателем несправедливих. Хто є влаштовувачем системи чотирьох каст суспільства, і зберігачем чотиричастинних виконань ведичних обрядів — хотра, адхварью, удгата і брахма. Хто є господарем чотирикратного знання — анвікашакі, трайї, варта, данданітії; поборник чотирьох системи життя — брахмачарьї, грахасти, ванапрастхи, санньяси. Він, чия сутність проявляється у небі, включаючи напрямки і піднапрямки, повітрі, воді, вогні або землі, бо земля також вібхавасу; і світло, з якого Сонце й Місяць сяють; або сяйво ока, або серця, бо він є руйнівником ночі, кажуть, темряви, що теж без хвилювання в його положенні — йогі-Іша = нірвікальпа. Хто цей Йогіша? Він збігається з самим чудовим блиском і тапасом про які чулисьмо. Мудреці позначають його як нитку, що з'єднує всі душі; і весь Всесвіт є його форма. Веди й усі частини існують в Нараяні. Нараяна є найбільша чеснота і є найчудовіший стан. Істина існує в Нараяні і Тапас існує в ньому ж. Порятунок існує в Нараяні, і Нараяна найпрекрасніший притулок. Той, хто є владикою всіх небесних мандрівників, тобто богів — подібних адітьям та іншим, і він — нищитель асурів. Він закінчує все в кінці епох; смерть поглинача живих істот, — кажуть, Ями, Бога Часу; натхненник з натхненників, як Кашьяпа та інші праджапаті, які встановили різні стани живих істот; виведений на власних обрядових діях — нітья наймiттіка карма; пізнаваний об'єкт для ведичних вчених; піднесений для піднесених душ, як мудреців Марічи, Кашьяпи та інших; чарівний, як Сома, Місяць, для добрих; крематорій для паліїв; сердечність у людях; аскеза для подвижників; добросовісність для порядних; блиск для блискучих; натхненник усього народженого; сама досконалість принципу всіх світів; заперечник заперечень; напрямок для праведних прямуючих. Кажуть, що повітря з'явилося з простору; а прана, життєвий дух, з цього повітря; і Пожирач жертвопринесень, тобто Бог вогню, виходить з цього життєвого духу; і цей Бог вогню, Пожирач жертвопринесень, є духом життя богів, у той час як Мадгусудана є духом життя того Бога вогню, хуташана. Відгін різних харчів (*раса*), життєвого соку, виробляє кров, а з цієї крові виробляється плоть; жир походить з плоті, а кістки з цього жиру; кістки виробляють кістковий мозок, а кістковий мозок виробляє сім'яну рідину, від якої відбувається вагітність; отже, раса, життєва рідина є основою усього. Вода є основним принципом цієї раса, життєвої рідини, і це стосується Соми, Місяця, або, нектару принципу Місяця. Тепло знаходиться в другій половині, скажімо, в менструальній крові. Отже, буття живих істот є з'єднанням прохолоди і тепла місяця та вогню — шашипавакатмакам. Відтак, суть усього соку, сім'яної рідини, створюється за рахунок надлишку мокроти; кров створюється надлишком мільярдів речовин. Місцем мокротиння є серце, а місцем жовчі пуп. Серце, яке знаходиться в тілі, відоме, як місце розуму. Вогонь, що існує за порожниною пупка — ні що інше, як хуташана, пожирач жертвопринесень, чий дух життя — Мадгусудана. Розум відомий як праджапаті; мокротиння, як Сома; а жовч, як Агні. Таким чином, весь світ являє собою змішання тепла і холоду. Там, де відбувається зачаття, як формування хмари, повітря потрапляє туди в супроводі Абсолюту. Потім він створює різні кінцівки і живить їх. Усередині тіла потік повітря розділяється на п'ять видів ефірів, а саме прана, апана, самана, удана та вьяна, і поступово приймає на себе частки. Прана-повітря розташоване в області серця, проводячи харчі та напої у шлунок, таким чином допомагаючи живити тіло; апана-повітря перебуває в крижовій частині і сприяє виведенню з тіла мала, мутра, ретас; самана-повітря, яке розташоване в області живота, полегшує рівновагу травлення; удана-повітря, що розташоване в області горла, полегшує дію мови; вьяна-повітря пронизує весь внутрішній простір, полегшуючи потіння, сльози й таке інше; тож, п'ять життєвих вітрів входять фізично, утворюючи п'ять тонких елементів — щільність, текучість, сяяння, газоподібність, пустоту, і змішане з почуттями, виконуватиме свої призначення. Таке, як це тіло, є тілесність, життєві сили є повітря; ефірні шпарини; вода викликає інтенсивність витоків; світло очей є сяйво

Вищої душі, а наглядач за цими складовими, речуть, — манас, вольовий розум. З цими атрибутами тіло насолоджується чуттєвістю. Отже, Верховна Особа, сказано, створила світ у первісні часи. Тоді, хто він? Знову ж, як той нетлінний Вішну став людиною у цьому тлінному світі.

Це не тільки мій сумнів, але й велике здивування для мене. Як він узяв собі людську подобу, коли він сам первинне джерело для шукачів порятунку. Я чув розповідь про мою власну родину, як також і ті, які про моїх пращурів. Тепер я хотів би почути послідовно про родини Вішну та врішніїв.

Боги й асури кажуть, що Вішну є великим дивом. Будь ласка, повідай мені, о великий мудрецю, дивовижну появу Вішну, як людини. Повідж мені дійсно, дивовижну і чудову розповідь про велемогутнього Вішну, відомі подвиги і доблесть, який здивував був увесь світ своїми діяннями.

Так вістить сороковий розділ першої частини, названої Харівамшапарва,
в Харівамшапурані, продовженні Магабгарати,
що оповідає розпитування Джанамеджайї
стосовно вепра, втілення Вішну.

ВТІЛЕННЯ ВІШНУ

Розділ 41

Вайшампаяна відповів:

Вагомі ті питання, які ти задав стосовно Шріхарі, володаря луку Шарнга. Однак, я зараз опишу славу Вішну, за моєю спромогою. На щастя, твій розум намірився чути про доблесть Вішну, тож нині зможеш почути мій опис божественності Вішну.

Обізнані на ведичному знанні описують Його, який має незліченну кількість очей, облич, ніг, голів, ротів, язиків, рук і корон; Вічного, Самосяйного, Подавця незліченних дарунків. Нетлінного, як також і Незмінного суттю. Він: Шавана = особливий час для певного обряду; Хавана = певна справа в обрядах; Хавьям = узливання речовиною; Хота = власник обряду; Патрані = священні місця обряду простелені травою куша; Павітрані = посудина для проціджування; Веді = вівтар; Дікшит = обрядова клятва; Чару = тарілки; Шрува = дерев'яний товкач; шрук = ковші; сома = сік сома з ліани; шурпа = віяльні пласкі кошики; мусалам = дерев'яний товкач для розтирання; Прокшанам = посудини для помазання; Дакшина = пожертвування; Аянам = хавіс, плескатий матеріал; Юпам = жертовний стовп; Саміт = дрова; Куша = священна трава; Дарвім = листяні чаші; Чамаса = дерев'яні келихи; Улукхалані = дерев'яні ступки, подрібнювачі; Праквамша = священна передня земля; Яджнабхумі = обрядове місце; Хотара = рідтвідж, жертводавець; Чаяна = плаский квадратний шматок землі утворений із цегли, для жертвопринесення; Храшвані = суть; Атіпраманані = величезний; Чарані стхаварані = пересувні місця, навіси; Прайя-читтані = спокута; Артха = плоди дій, небеса тощо; Стханділані = підношення зерна; Куша = священна трава; Мантри = спів славослів'їв; Яджнаваха вахні = обрядовий носій вогню, вогонь, який несе жертвоприношення; Бхага = розподільник; Бхага-вахам = гаятрі й т.д. метри; Агребхуджа = первинна доставка пропонованих речей вогню на його плечах відповідним богам; Сомабхуджа = доставка нектарних підношень — імена вогню; Гхрітарчішам = жертвоприношення гхі у вогонь; Удаюдха = удаянія = інший вид вогню-носія. Причина однієї або двох речей обряду, кожна частка ведичного обряду є Харі, так говорять вчені у Ведах.

Той розумний Володар богів, Вішну, що має знак Шріватси-коштовності на його грудях, втілювався у тисячах форм, і тисячі його втілень матимуть місце у майбутньому, так сказав Брахма. О великий царю, я опишу докладно, на звернення твоє, священну і небесну тему, чому божественний Господь Вішну, Цар богів і вбивця своїх ворогів, народився, залишивши небесний світ, у сім'ї Васудеви. Для підтримання гаразду богів і людей, яке в свою чергу дає гаразди усім світам, а також для виконання такої справи, тая Вища душа всіх істот пройшла через різні втілення. Опишу священні та небесні втілення Господа, які таять багато чеснот, що були записані в приписах і великих шруті. Очистившись і вгамувавши язик свій, слухай їх, о Джанамеджайє. Це надзвичайно свята Пурана, рівна Ведам. Слухай, я описуватиму цю небесну історію Вішну.

О бгарато, всякий раз, коли чеснота пригнічена, Володар втілюється, щоб воскресити її.

Вішну в одному вигляді, що нагадує саттвагуну, якість доброти, постійно практикує вищу аскезу перебуваючи в його власній оселі — Вайкунтсі. В іншому вигляді Він покоїться окутаний йогічним сном. В цей час його йогічної дрімоти, Він міркує неупереджено про те, як Всесвіт може бути розчинений, про те, як творення можна привести з новою силою. І Всесвіт розчиняється в Ньому, коли Він переходить у йогічний стан. Покоячись тисячу епох, Він відновлює роботу утвору заново. Тоді Він проявляє себе як Прабатько Брахма, головуючий над богами напрямків і піднапрямків, Місяця і Сонця, вогню, Капіли, Парамештхі, богів, семи мудреців, велепрославленого триокого бога Шиви, повітря, океанів і гір. І Він проявляється, як Санаткумара і, як Ману, прабатько людства. Все це до сих пір існує у справжній своїй формі, формі, яка буде завжди промениста наче ведичний-обрядовий вогонь. Таким чином, Він створив усе, Сам входячи в усе. Коли світ розчиняється очищаючи усе рухоме й нерухоме, богів, асурів, рептилій, велетнів, то два необорних асура іменами Мадгу і Кайтабха, ховаються під глибокими водами, плануючи вести війну проти Шріхарі. Після чого Шріхарі стикається і нищить їх, даючи дарунок остаточного звільнення їм. Боги та мудреці називаються пушкарами, бо вони походять від Брахми, який проявляється з золотого лотосу з тисячами

пелюсток, який, у свою чергу, з'являється з морського Камаланабхи, кажуть, Шріхарі, в той час як Він відпочиває на океанічних водах. Це те як пурани, які повторюють вчення Вед і шруті, вістять нам.

Втілення священного Вепра

Далі, давай візьмемося за втілення Шріхарі як священного вепра, як то було записано у Ведах. Вішну, найперший серед небожителів, прийняв подобу священного вепра і підняв Землю своїми іклами, коли Земля, з її лісами і горами, потонула у вируючих водах. Відповідно, втілення того священного вепра уподібнюється ведичним обрядам яджна і Вішну, у вигляді вепра, називаються яджнавараха муртхі, і це однаково: ведапада = 4 Веди є чотири ноги вепра; юпадамштра = стовпи обрядів є його іклами; кратуданта = обряди це його зуби; читімукха = вогнище — його морда; агніджихва = вогонь — його язик; дарбхарома = священна трава — його шерсть; брахмашріша = голова є Брахма; ахоратраікшана = день і ніч його очі; дів'йоведангашрутібхушана = божественні додатки Вед і писання — його прикраси; аджьянаса = жертовне гхі є його ніс; шруватунда = жертовні посудини його морда; самагхошасвана = повторення Сама-Вед є його звук; дхармасатьямайя = вепр є втіленням чесноти й істини, подібно всеведичному обряду; крамавікрамасаткіта = він знавець ряду діянь; праяшчиттанакха = спокута його нігті; пашуджану = його стегна і коліна є жертовні тварини; удгатрантохомалінга пхалабіджамахаушадхі = в той час як удгата, хома і так далі, обряду є плодами, насінням і травою яджна, вони загалом сім'яники вепра — пхала = сім'яники, біджа — сім'я, аушадхі = збільшувач-життя, потомство; вайвантаратма = повітря його внутрішня душа; мантраспхігвікріта = тулуб є основа гімнів — мантрастханіям; сома схоніта = сік соми — його кров; ведискандха = вівтар вогню є його потилиця; хавіргандха = жертовний запах є його запах; хавья-кавья-вегаван = хавья і кавья є його швидким кроком; прагвамшакайя = прагвамша обряд є його тілом; дьютіман нана дікша абхірачита = різні обрядові обітниці є його сяйвом; дакшинахрідайя = пожертвування в обрядах є його серцем; упакарма оштха = додаткові обряди є його вуста; ручака праваргья авартабхушана = праварга і подібні порядки проведення є його чарівні прикраси; нана чандогатіпатха = численні метри це його просування; гухйя упанішад асана = нерозбірливі Упанішади є його троном; чайяпатнісахайя = його власна тінь є його дружина — бо яджня не для вдівця; мерушрінга іва уччріта = подібна величезній яджні, його форма є вельми висока наче шпиль гори Меру.

Таким чином, тисячоголовий бог Вішну відновив Землю разом із її горами, лісами і долами, піднісши її з прірви на своїх іклах з плеса води потопу, в які вона занурилася була, і вчинив він це ставши священним вепром, на благо всіх живих істот.

Втілення Людино-лева:

Це легенда про втілення вепра, тепер же слухай стосовно його втілення Людинолева, де прийнявши подобу людини-лева він знищив асура на ім'я Хіраньякашипу.

Якось у Крітаюґу, Золотий вік, о царю Джанамеджайє, перший із народжених дайтьїв звався Хіраньякашипу, затятий супротивник богів. Він вчинив найсуворішу аскезу, найчудовішу обітницю мовчання, самоприборкання, врівноважености розуму, дотримання правил, обітницю безшлюбности, й він стійко переніс її, існуючи лише водою протягом одинадцяти тисяч і п'ятиста років. Після цього, о безгрішний Джанамеджайє, задоволений його аскезою і обрядами, Самнароджений бог, Брахма, прибув туди у своїй осяйній наче Сонце колісниці запряженій лебедями, оточений іншими божествами, адітьями, васу, садхьями, марутами, богами, всесвітніми помічниками рудрами, ріши, якшами, ракшасами, кіннарами, річками, океанами, зірками, мухуртами, небесними мандрівниками, планетами, небесними святими, старими подвижниками, сіддхами, сімома мудрецями, царственими святими, апсарами тощо.

І Брахма тоді сказав Хіраньякашипу, дайтьї: «О суворий обітницями. Я задоволений твоєю покутою як відданого мого. Нині ти можеш просити дарунок і отримаєш усе, що забажаєш. Хай буде благо тобі!».

Хіраньякашипу просив:

О Великий батьку, я прошу дарунку безсмертя богам, асурам, гандхарвам, якшам, урагам, ракшасам, пішачам або людям. Я молю про дарунок, щоб жодне полум'я ненависти мудреців не торкнулося мене, коли вони, зазвичай, кидають гнівно прокляття. Між іншим, зброя, гори, дерева, сухі або вологі речі, чи будь-які інші знаряддя, не повинні привести до моєї загибелі. Якщо коли-небудь мій кінець настане, нехай він прийде від якоїсь живої душі, здатної втяти мене разом із моїми помічниками, військом і їздовими лише одним ударом неозброєної руки. Сонце, Місяць, повітря, вогонь, вода, твердь, сузір'я, десять сторін світу, гнів, бажання, Варуна — Бог дощу, Індра, Яма — Бог часу, далі, Кубера, Бог дарувальник багатства, а також цар якшів і кімпурушів — прийдуть під мою владу.

О царю Джанамеджайє, коли цар дайтьїв Хіраньякашипу звернувся до самонародженого бога Брахми, той бог усміхнено сказав йому: «Я дарую тобі ці найпрекрасніші й небесні блага, якими ти досягнеш усього бажаного для себе. Без сумнівів!».

І, сказавши це, божественний прабатько Брахма злетів угору, в свою оселю, у супроводі небожителів і мудреців, які прийшли туди, як і його оточення.

Тоді, дізнавшись про дарунки Хіраньякашипу, — боги, наги, гандхарви, мудреці та інші кинулися до Брахми і звернулися до нього за підтримки Індри попереду.

Боги благали:

Боги сказали Брахмі: «О Боже, з дарунками тобою даними, той асур нині почне переслідувати нас. Проте, нині подумай про можливий кінець його!».

Почувши їх звернення на добро всіх світів, Брахма звернувся до всіх сонмів богів: «О боги, боги не повинні бути неправдивими, чи не так? Значить, той Хіраньякашипу обов'язково має отримати дарунки в кінці своєї суворої покути. Бог же Вішну подбає про кінець цього асура, як і його діяльності, коли наслідок покути зменшиться!». Так сказав Брахма усім богам. Почувши це задобрювання, боги з радістю повернулися у свої місця.

Із силою дарунків отриманих ним, Хіраньякашипу почав тиранити всіх і кожного. Знущаючись з тих мудреців, зайнятих у благочестивих працях і приборканні, без якихось інших задоволень, і тих, які дотримуються істини, чесноти і притулків. Перемігши всіх богів, доступних у всіх трьох світах і утримуючи владу над усіма ними, той асур залишався високо в небесах. Коли ж цей асур, несамовитий через дарунок, залишався на Землі, він наказав виконувати ведичні обряди власкавлення асурів, а не богів, внаслідок чого боги не отримували своєї частки підношень ув обрядах і залишалися голодні. Відтак адітьї, рудри, марути та інші боги шукали захисту у Нараяни, остаточного притулку для всіх і кожного.

Боги звернулися до Вішну:

О боже Нараяно, врятуй нас нині від страху перед Хіраньякашипу. Зроби щось, щоб дати нам укриття від нього, а також викорінити потомство пані Діті, асурів!

Так рекли боги володареві Вішну після того, як вшанували Його.

Вішну сказав:

Тоді Вішну сказав богам: «Не бійтеся, о боги. Я обіцяю вам безпеку. Скоро ви відновите свої небеса, на користь. Я вб'ю цього асура разом із його поплічниками, бо він збожеволів од свого дарунку і став незнищенним навіть для найкращого бога!».

Вайшампаяна продовжував:

Говорячи так, бог Вішну залишив небожителів і прийшов до двору Хіраньякашипу прийнявши подобу, що складалася з лева у верхній частині тіла і людини в нижній частині тіла; потім, стискаючи долоні за звичаєм борця, він швидко рушив неподалік, подібний темній хмарі; він виглядав мов темна хмара, гув подібно чорній хмарі, зітхав наче темна хмара, променився своєю потугою ніби чорна хмара. І, врешті, він ударив раз Хіраньякашипу, який гордовито сяяв так далеко своєю міццю, ніби силою гордовитого тигра і, який був захищений так само рівно пихатими попихачами-дайтьями. І таким чином, той Нарасімха утнув асура Хіраньякашипу.

Втілення Хлопчика-карлика:

Це було стосовно Нарасімхи-аватара, втілення Людино-лева, далі ж давай розглянемо його Вамана-аватара, втілення Хлопчика-карлика, в подобі якого він переміг усіх дайтьїв.

У дні минулі, коли цар Балі вчинив величезний ведичний обряд, потужний Вішну зробив три кроки і перетнув люто три світи, в яких стан усіх великих асурів став шаленим. Деякі з тих багатьох асурів, які намагалися оточити Шріхарі в той час, наведені нижче:

Асур Віпрачитті, Шибі, Шанкурая, Шанку, Аяхшира, Шамкушира, могутній Хаягріва, моторний на ім'я Кетуман, Угра, великий асур Сомавьягра, Пушкара, Пушкала, Вепана, великий нищитель колісниць Бріхаткріті, Магаджихва і кінний асур Ашвапаті, Прахлада, Ашвашира, Кумбха, Самхрада, Гаганапрія, Анухрада, Харі, Хара, Вараха, Шанкара, Руджа, Шарабха, Шалабха, Купана, Копана, Кратха, Бріхаткріті, Магаджихва, Шанкукарна, Магасвана, Діргхаджихва, Арканаяна, Мрідхучапа, Мрідхупрія, Вайю, Явіштха, Намучи, Шамбара, Віджвара, Чандраханта, Кродхаханта, Кродхавардхана, Калака, Калакейя, Вріта, Кродха, Вірочана, Гаріштха, Варіштха, Прашамба, Нарака, Індратапана, Ватапі, Кетуман, Баладарпіта, чи пак Балабхімані, Асілома, Пулома, Ваккалаха, Прамада, Мада, Свашріма, Калавадана, Карала, Кайшика, Шара, Екакша, Чандраха, Раху, Самхрада, Шрімара і Свана.

І вони напали на Шріхарі орудуючи наступною зброєю:

Шатагхни = зброя, що вбиває сотні ворогів за раз — зараз визнана за правило; чакрахаста = ручні диски; парігхапаная = ручні кийки; магашилапрахарана = катапульти для великого каміння; шулахаста = ручні списи; ашваянтраюдха = конеподібні машини [*можливо роботи?*]; бхіндіпалаайюдха = зброя названа бхіндіпала (*?*); шула = тризуб; улукхала = товкачеподібна зброя; парашва = сокири; паша = зашморги; мудгара = кривдники (*?*); мудгала = кийкоподібна зброя. Такою ось орудували, численною і жахливою, зброєю. І змінили свій вигляд, щоб виглядати так:

Курма = черепаха; куккута = півень; вактра = з обличчям демонів; шаши = зайця; улука = сови; мукха = дзьобате обличчя; кхара = осла; уштравадана = з мордою верблюда; варахавадана = з мордою вепра; бгіма макаравактра = могутнього крокодила; кроштувактра = з мордою шакала; акху = миші; дардура = черепахи; вактра = подібний же вигляд; врікамукха = з мордою лисиці; марджра = кішки; гаджа = слона; вактра = подібний же вигляд; магавактра = з химерними мордами; накра = в подобі вівці; мешанана = в подобі барана; го = з мордою корови; аджа = з мордою цапа; магішанана = з мордою буйвола; годха = з мордою мангуста; шальякавактра = з мордою дикобраза; краунчавактра = з мордою чаплі; гаруданана = орла; кхадгамукха = з мордою носорога; майюравадана = з мордою павича.

Що ж стосується їх різноманіття одягу, деякі з них одягнені в слонячі шкури, деякі у шкури антилопи, інші зі звичайним одягом на тілі, в той час як декотрі мали джутові тканини; деякі носили половину корон,

деякі носили сережки, хтось корони, інші ж із довгими пучками волосся, деякі з мушлями подібними до ший. Таким чином, незліченні дайтьї, одягнуті у різний одяг, прикрашені різноманітними гірляндами й тримаючи їх палаючу зброю, оточили з усіх боків могутнього Хрішикешу, в той час як Хрішикеша ступав по трьом світам.

Це було так, коли Шріхарі збільшив своє тіло і ступив перший крок по землі, роблячи її галькою, укладеною під порожнину Його стопи, тоді Сонце й Місяць, здавалося, ковзали по Його грудях; коли ж Він зробив другий крок у небі, охоплюючи всі небеса, тоді Сонце й Місяць, здавалося, посунулись до Його поясу; а коли Він збільшив своє тіло далі і ступив свій третій крок, охоплюючи три світи, тоді Сонце й Місяць, здавалося, проскочили до рівня Його коліна. Це те, як учені давнини говорять про безмежне розширення природи Вішну. Таким чином, підкоряючи всіх асурів, Вішну повернув Землю і небо, і запропонував небо Індрі.

Так я описав тобі втілення Вішну в Хлопчика-карлика, яке ведичні вчені давнини оповідали як пишноту Вішну.

Втілення Даттатрейї

В інший час, Вішну, душа всього, втілювався, як велевибачливий Даттатрейя. Коли Веди зникли, релігійні твори та ведичні обряди ослабли, чотирирівнева система каст змішалася, коли дхарма руйнувалася, а адхарма зростала, коли істина втрачалася і неправда процвітала, коли всі люди зіткнулися з загибеллю культури, коли дхарма кинута була у багно адхарми, володар Даттатрейя відновив чотири Веди з їх обрядами і повторно визначив систему чотирьох каст також. Крім того, цей дарувальник, мудрий Даттатрейя дав подарунок цареві хайхайїв Картавірьї, кажучи: «О царю, ці твої дві руки, сильні моїм дарунком, стануть тисячею в даній битві. О володарю Землі, ти правитимеш усією Землею, до того ж, перебуватимеш у дхармі. Твої вороги не зможуть дивитися на твою суворість!».

О вбивце ворогів, Джанамеджайє, я описав тобі найчудовіше і найсприятливіше втілення Вішну, як я чув, наступне ж втілення, як Парашурами, сина мудреця Джамадагні.

Втілення Парашурами

Коли Картавірья-Арджуна дивував людей, стоячи з його тисячею рук, з якими він був непереможеним у боях, цей Парашурама знищив того володаря, коли той знаходиться серед свого воїнства. Стягнувши царя Арджуну з колісниці на землю, глузуючи з нього за бажанням, відрубуючи йому тисячу рук своєю безжальною сокирою, Парашурама зламав його на смерть, під час чого, цар Картавірья ревів наче хмара. Згодом, Парашурама знищив усіх родичів Картавірьї, він також знищів володарів-кшатріїв, які були розташовувалися до сих пір на горі Меру і горі Мандарі, наче убрання цих гір. Таким чином, він винищив кшатріїв з лиця Землі досягнувши цього двадцять один раз. Звільнивши Землю від кшатріїв, великий подвижник Парашурама, син Бхрігу, взявся за виконання жертвопринесення коня для спокути всіх своїх гріхів. В цій жертві, складеній із рясних дарів, той великодушний і прославлений Парашурама, найперший серед воїв-колісничних, роздав у подарунок швидколітних коней, колісниці, нескінченно золота, корів та слонів. Він також подарував Землю сину Марічи, Кашьяпі-праджапаті, з великою насолодою. Отже, Мати-Земля також зветься Кашьяпі. Ставши чирандживі — незнищенною сутністю — Парашурама часто рухається в усіх трьох світах, на благо всіх і кожного, з тілесним сяйвом його безмежної аскези, навіть сьогодні. Той мужній перебуває на найчудовішій горі Махендрі, наче найменований бог.

Тож, це те, як Володар богів, Вішну, Безсмертний, Нетлінний, Вічна істота, втілився як Парашурама, син мудреця Джамадагні.

Втілення Рами

У Крітаюґу, що належить двадцять четвертій магаюзі, лотосоокий Вішну, оберігаючи мудреця Вішвамитру, як керманич, і творячи себе чотирма особистостями, втілюється, як син царя Дашаратхи, а іншими трьома є Бгарата, Лакшмана і Шатруґхна, розділений, як його брати. І, з пишнотою мов у Сонця, Він, той Володар, доглядач і спритнорукий Вішну прославлений у цьому світі під його ім'ям — Рама. І кажуть, що Індра — як захисник серед людей і владика всіх істот, названий Вішну, втілився як Рама, прийнявши це втілення лише щоб вберегти світ, знищити асурів, і стати на захист чесноти. Такого, як він, мудрець Вішвамитра наділив багатьма знаряддями для знищення ворогів богів, — асурів, які в той час перешкоджали ведичним обрядам самоприборканих пустельників і, які стали некерованими навіть для тих же богів. Перш за все, той піднесений душею Рама, для усунення асура Субаху, покарав його брата-асура Марічи і зробив безнадійною його подальшу злість, коли він у юності дотримувався ведичного обряду свого наставника Вішвамитри. Пізніше, він утнув лук Магешвари, коли він відвідав ведичний обряд піднесеного царя Джанаки, без зусиль, бавлячись. Він, зацікавлений у гаразді всіх живих істот, той Рама жив у лісах протягом чотирнадцяти років, відвідуваний його братом Лакшманом. Його також супроводжувала у лісах його красна дружина, вельми видатна серед людей, пані Сіта, яка завжди вірна йому, його Лакшмі, як і Лакшмі з богом Вішну. Той Рагхава жив у лісах протягом чотирнадцяти років, ніби лісове життя його, важка покута, і в той час, у місці названому Джанаштхана, у цих лісах, він почав виконувати справу богів, тобто знищення розсадника асурів. І тоді, в пошуках, шляхом по якому його дружину Сіту викрали були, він убив двох проклятих гандхарвів, перевтілених як більшість могутніх асурів, а саме Вірадху і Кабандху, насильно забравши їхні життя з тіл своїми опереними стрілами з відточеним золотими ратищами і дивовижним пір'ям, співзвучними з палаючим вогнем, розпеченим Сонцем, холодом Місяця, оглушливими наче блискавки, що

мчать подібно блискавкам Індри. Як і обіцяв був Сугриві, Рама окропив його на те царство, прибравши брата його, Балі, на прі.

Рама знищив Равану, царя ракшасів. Хоча той Равана вважався непереможним асуром, який отримавши дарунок од Брахми, став нестерпним для володарів богів, або асурів, чи якшів, або гандхарвів, або змій тощо; який, схожий на туш для вій, гнітив усі світи, і чий гул сам по собі жахливий, і, якого оберігали мільйони асурів-попихачів; нездоланного, нестерпного, самовдоволеного асура, на якого навіть небожителі не могли дивитися; натиск якого був стрімким, подібно нападу тигра; який виглядав мов велетенська чорна хмара; чиє тіло велетенське і чия міць неперевершена; лиходій; одержимий вчиненням злодіянь. І Рама знищив того Равану, разом з усіма його синами, братами, радниками і військом, у бою.

Пізніше, Рама знищив асура на ім'я Лавана-асур, який був сином асура на ім'я Мадгу, в місці під назвою Мадгувана, який, сталося так, був самолюбним асуром, через дарунок. Подібно ж, Рама знищив багато інших асурів, вправних на прі. Знищивши асурів на Землі, Рама виконав десять гідних жертвоприносень коня. В часи Рами, жодного несприятливого звуку не було чути, ворожі вітри не дули, ніхто не втратив свою власність, жодна вдова не плакала, ніхто не зустрічався з бідою і цілий світ насолоджувався миром у цей час. У істот не було страху перед повенями або бурями; старі люди не хоронили молодших. Кшатрії прислужували брахманам, вайшьї служили кшатріям, а шудри, вільні від гордости, служили трьом іншим кастам. Жінки ніколи не нехтували своїми чоловіками, а чоловіки ніколи не поводилися погано з їх дружинами. Весь світ звільнився від грабіжників. Рама сам — володар і захисник усіх. За правилами Рами люди жили тисячу років і мали тисячу синів і жодна істота не страждала від якогось захворювання, а боги, ріши та люди вільно жили у світі, коли Рама правив ними. Вчені знавці пуран, які вважають Раму джерелом усіх істин, співали цей гімн на честь цього мудреця: «Рама, цар Айодхьї, був синьо-чорного відтінку, мав чорні очі, солодкий голос і чудове обличчя; руки до колін, він мав прекрасний лик і левові плечі. Той піднесений цар Рама правив царством одинадцять тисяч років, а в царстві співали Ріг-, Яджур- і Сама- Веди постійно, поряд із дзвоном луків, разом із обнадійливими висловлюваннями, як то: робити дарунки людям, пригощати людей з найкращими стравами!».

Енергійний і майстерний син Дашаратхи, Рама, осяйний у його власних променях, перевершив навіть Сонце й Місяць своєю красою. Відсвяткувавши сотні святих жертвоприносень з досконалими і найчудовішими дарунками, велемогутній Рагхава залишив Айодхью і відправився у небесні світи. Знищивши таким чином асура Равану з усіма його родичами, всезнаючий і міцнорукий Рама, нащадок роду Ікшваку, повернувся у світ небожителів.

Вайшампаяна вів далі:

Далі йде славетне втілення Вішну, як Кешави, інакше Крішни, в місті Мадгура, на благо людства, в якому цей могутній Кешава прибрав деяких асурів і злостивих царів, як то: Шалва, Маінда, Двівіда, Камса, Арішта, Рішабха, Кеші, служницю асурів на ім'я Путана, змія названого Калія, слона на ім'я Кувалаяпіда, двох борців, іменами Чанура і Муштіка. Кешава умертвив і одно асура на ім'я Банасур, після того, як відрубав його тисячу рук; він також знищив асура Нараку і загарбника Калаявану, разом із його військами, борючись із ними.

Після дев'ятого втілення Вішну, володар, пославши заздалегідь мудреця Джатукарну вивчати Веди і Пурани, народився як мудрець Ведавьяса у двадцять восьмій Двапараюзі, щоб розділити одну Веду на чотири частини, і так само обробити пурани для легкого засвоєння. Мудрець Ведавьяса, породжений пані Сатьяваті, є творцем для роду бгаратів.

Описані були втілення Вішну в минулому, о царю, які були для користі людства, нині ж я повідаю про майбутні втілення.

Після десятого втілення — Вішну виглядатиме як Калкі, в будинку брахмана на ім'я Вішнуяша, у віддаленому селі під назвою Шамбхала, для добробуту людства. До цього він відправить мудреця Яджнавалку та інших мудреців, щоб спонукати їх до спростування кашаніка-вада-бгавья-сампанн, або, по суті, будь-які інші види матеріалізму, бо вони завжди загострювали атеїстичні теорії. Це робить обрядовість преважною над усіма іншими «ізмами». Згодом, для викорінення всіх тих, хто чіпляється за матеріалізм або інші його відтінки — Вішну покине своє втілення Калкі у серединній області між річками Ґанга і Ямуна.

Пізніше, в початкові роки Каліюґи, коли заборона відбуватиметься в сім'ях, коли хтось викрадатиме дружину іншої людини; і коли всі царі вдадуться до взаємознищення, разом зі своїми радцями і воями; коли буде нікому доглядати людей, бо можновладців скидатимуть; коли кожний завжди ворогуватиме і крастиме в іншого; коли всі будуть у лихолітті та напруженні, тоді Каліюґа добіжить кінця, спустошивши все людство.

Після закінчення Каліюґи, Сатьяюґа прийде знову, у встановленому порядку. Це наслідок природної послідовности і не може бути відхилення. Мудреці, добре обізнані на брахмо, записали це та різні інші втілення Бога з божественними властивостями, в Пуранах, проголошення яких зачарувало навіть богів. Це вихваляння втілень порівняні з вивченням шруті і Пуран. Якщо хтось повторює ці легенди про Вішну, безмежно сильного, слухає або читає, тоді його пращури будуть у захваті складати долоні. Також, слухаючи про надзвичайні розваги Вішну, Володаря йогічної сили, кожен звільняється від усіх своїх гріхів і набуває чеснот, добробуту, багатства та різних речей насолоди, благодаттю того Володаря Вішну.

Так вістить сорок перший розділ першої частини, названої Харівамшапарва,
в Харівамшапурані, продовженні Магабгарати,
що оповідає про втілення Вішну.

БОЖЕСТВЕННІСТЬ ВІШНУ

Розділ 42

Вайшампаяна провадив:

Вішватвам Вішну — рятувальник Всесвіту; тепер ти послухай про це від мене, о царю Джанамеджайє; Вішва будучи його першим ім'ям у Вішну Сахасранамавалі — всесвятитель, Харівам — Харі — викрадач (*?*); Той, хто звільняє від журби або асурів; викрадач зажури, окрадач асурів; це те, хто він є саме в Крітаюґу, Золоту добу; Віакунтхатва — обов'язок того, хто знищує завади в досягненні його притулку за допомоги відданости, провідник порятунку; означає, що він єдиний такий серед богів, чого жоден інший бог не здатен створити; Крішнатва — чарувальник або терпимий; так говорить смріті; позаяк він терпить деяких горезвісних царів до деякої міри, які стали такими внаслідок збільшення раджо- і тамо- гун в них, він називається Крішна. Це те, яким він є серед людей. Ішвараттава — Володар для стриманих людей; зрозумілий справами; гатім — напрямок дій у минулому, сьогоденні і майбутньому;

О царю, ти можеш послухати по це все від мене, як було.

Дійсно, Він, найперший з усіх живих істот — Нараяна; Він непроявлений, але самопроявляється, з натяком; Він Володар і Бог; Вічна душа; Незмінна сутність, і Він набув форми Шріхарі в Крітаюґу; і коли ми промовляємо — Брахма, Індра, Сома, Дхарма, Шукра або Бріхаспаті та інше, вони всі є іншими проявами цього Нараяни.

Вішну, спадкоємний царевич ядавів, став сином пані Адіті й ставши Індрі молодшим, Індра-авараджа, в своєму втіленні Вамана, вчинивши знищення ворогів небожителів — дайтьїв, данавів і ракшасів, той Володар явив себе як син пані Адіті, просто з милосердя до тієї пані, в Його втіленні Хлопчиком-карликом. Та Вища Душа, Вішну, створив творця Брахму у дні давні. І та ж сама Найперша Особа, Вішну, створив усіх праджапаті на самому початку часів, які втілилися у різні форми, також з їх власними обрисами — які, у випадку Кашьяпи-праджапаті — в свою чергу, створили безліч найпрекрасніших істот — які в цілому називаються плоттю і кров'ю творця Брахми. І Брахма, пом'якшив Веди, які стали різноманітно і вічно силою цих великих істот, праджапаті. Коли так, то Вішну, дивовижного діяннями, оспівують у всіх світах. Отже, ти теж можеш тепер почути від мене про того Вішну, гідного тих славослів'їв. Сталася була битва між богами та асурами у Крітаюґу, після знищення асура на ім'я Врітра. Ця битва богів була з асуром на ім'я Тарака, чиї навички до битви добре відомі в усіх трьох світах. В тій битві, данави, горді їх войовничими здібностями, почали бити володарів богів разом із якшами, урагами та ракшасами. Тоді цим поваленим воям, богам та іншим, довелося відступати, коли були так побиті і, коли їм бракувало зброї для протидії вони подумки шукали притулку у всезахисника Вішну. У той час, хмари гуркотіли жахливо, стикалися дзвінко, обсипали іскрами люто, і покрили небо разом із Сонцем, Місяцем та планетами, пітьмою, й тяжко били безліччю миготінь блискавок, в той же час космічні вітри, як аваха, праваха тощо, почали дути бурхливо і не бурхливо. Все це, як це було, сталося через лукавство асурів. Зі зливою палаючої води і миготливими блискавками, які є частинами блискавок Індри в їх ударі та блиску, там виникла бійка в небі, наче ціле небо запалало. Тисячі небесних стрімколітних повітряних суден металися неодноразово, і божественні літаки небожителів гойдаючись у вишніх шарах повітря, впали. Такий же жах, що має великий вплив на людей при загальній загибелі, яка трапляється наприкінці доби — магапралайя — скував тепер їхній дух, при вигляді подібних ознак, які зараз відбувалися в небі. Сховане пітьмою, все було погано освітлено. Нічого не впізнати. Затоплені в потоках темряви, десять напрямків стали нечіткими. Це подібно амавасья-ніші, темряві безмісячної ночі, й до того ж, вкрите темними хмарами, створеними асурами, отже Сонце знаходилося під темною пеленою, тож небо не сяяло й, відтак, життя припинилося. Шріхарі зловив цих асурів-творців потоків темряви, разом із пітьмою, в чашу двох своїх долонь і припинив це. Потім Він почав розкривати Його священну статуру. Зупинимося на Його — дівья мангала віграха — святих фізичних рисах, на деякий час.

Його дівья мангала віграха — святий вигляд — подібний гірській водоносній чорній хмарі, або однорідній фарбі для вій, з чорною, мов смола, зачіскою. Одягнений у блискучі шовки, охрово-жовті, прикрашений найтоншими золотими прикрасами на Його димно синьо-чорному тілі, він постав як суддя наприкінці епохи. М'язисті плечі тепер суперечили чорній хмарі, мов з колиханням чубчика чаплі, бо Він тепер розпростав вісім своїх рук, аштха бхуджа — від цих плечей. Стискаючи вісім видів зброї у восьми кулаках, Він сяяв мов непохитно піднесена вершина гори, стоячи в небесах, червоніючи розпеченими сонячними променями і місячним світлом. Нині ж, орудуючи своїм мечем під назвою Нандака в одній руці, радо тримаючи його; в іншій же руці, тримав стріли, готові вивергати демонічну отруту; інша ж рука тримала піднятий руйнівний плуг, потужність якого дивовижна; ще три руки тримали — мушлю, названу Панчаджанья, диск, названий Сударшана і булаву, названу Каумодакі; ще одна тримала лук названий Шарангам; а восьма залишалася вільною, бо вона — абхая хаста — рука, що захищає. Тож , там стояла гора на ім'я Вішну, подібно палаючому дереву — шраврікша, де підніжжя тієї гори або того дерева, в диму, це

ніщо інше, як милість. Тепер, Він здалося був захоплений у божественній космічній колісниці — запряженій зеленими кіньми; прапор підтримував Супарну, Божественний знак орла; Сонце й Місяць, як Його два гарних колеса; гора Мандара в якості її осі; тисячоголовий змій Ананта, як її віжки; гора Меру, як її рама з довгим ярмом; помережана зірочками та гірляндами, з зірками та планетами; й боги, які тепер столи переможені асурами, побачили такого Вішну на небосхилі, Охоронця.

Тоді боги на чолі з Індрою, благоговійно складаючи свої долоні, вітали Його і шукали притулку у Господа Вішну, до якого всі звернулися за захистом. Слухаючи благання богів, Вішну вирішив усунути всіх асурів у великій сутичці, а потім, той найперший серед богів, Вішну, все ще залишаючись на небі, обіцяв небожителям, кажучи: «О боги, мир вам! Не бійтеся. Тільки-но я переможу всіх асурів, ви отримаєте всі три світи. Хай буде з вами добробут!». Зраділі нектару слів того правдивого Шріхарі, всі боги були вельми захоплені, ніби вони знову здобули амріту, відроджену з Океану. Після цього зашуміли журавлі, коли створена асурами темрява вивітрилася. Вітри подули приємно. Десять сторін Землі прояснилися. Блискучі зірки та інші світні тіла правильно рухалися навколо Місяця і Сонця, як зазвичай, тоді, як міжпланетні розбіжності добігли кінця. Річки стихли, дороги очистилися. Очистилися три шляхи на небеса, названі Деваяна, Пітріяна, Мокшамарга. Річки тихо плинули. Океани стали незворушними. Почуття людей пом'якшилися, й вони стали задоволеними, душа в душу. Великі мудреці, позбавлені журби, гарно співали ведичні гімни, в той час як обрядове вогнище поглинало смачні піднесення від ведичних обрядів. Почувши правдиву обіцянку Вішну про знищення ворогів, серця людей наповнилися радістю, і в той час вони, відтак, радувалися всі дхармам, і подібні ведичні обряди тощо, знову відродилися, тож, причини існувати підтримувалися.

Так вістить сорок другий розділ першої частини, названої Харівамшапарва,
в Харівамшапурані, продовженні Магабгарати,
що оповідає про божественність Вішну.

ПРО РАТЬ ДАЙТЬЇВ

Розділ 43

Вайшампаяна вів далі:

Слідом за цим, почувши про жахливого Вішну, неприборкані асури і велети почали готуватися до великої війни. Асур Майя зійшовши на чотириколісну колісницю, цілком зроблену із золота, завширшки у дванадцять ліктів, рушив усілякими складними шляхами в повітрі, водою або землею; добре оснащену надлишком озброєння. Оздоблена гучними гірляндами дзвіночків. Оббита тигровими шкурами. Прикрашена ґратчастими коштовними і золотими оздобами, стояла вона найвища серед усіх кращих колісниць; приступка вершника — порівняна, за виглядом, з горою; з різноманітними численними — іхамр іга гана = крітріма саттва самуха — штучні істоти, скажімо, андроїди (*?*), мавподібні тощо роботи (*?*), включаючи подібних до рептилій (*?*); з великим запасом повітряних стріл і щитів; гуркітлива мов громова хмара. Її риштування та рама до ярма були золотими. Коли її прапори і знамено злітало торкаючись Сонця, вона виблискувала мов саме Сонце на тлі гори Мандара. Порівнянна з величезним слоном, чи величезним океаном, вона виглядала грубою і стрімкою, левоподібною. Вона повнилася тисячею ведмедів, кажуть, ведмедеподібними роботами (*?*); її гуркотіння подібне брязкоту купи у тисячу хмар. Колесуючи на такій променистій і захоплюючій колісниці, що може трощити ворожі колісниці, асур Майя, войовник, засяяв мов Сонце при його сходженні до вершини піднесеної гори Меру.

Асур Тара, зі свого боку, рухався на колісниці завширшки близько двох миль, з піднятим прапором із символом ворона. Її вигляд являв величезне скупчення гір, або купу мазі для вій. Її вісім коліс, рама тощо, зроблена з чавуну. Вона полум'яніла чорнотою і зольними спалахами, громоподібна мов чорні хмари. Її вікна були покриті залізними сітками. Завантажена металевими списами, кийками, стрілами і ядрами, також зброєю під назвою праша = шпичасті стріли, широкими та масивними мудгарами = молоти, томарами = дротики, і вона виблискувала зазубреними петлями та топірцями. І асур Тара їхав у такій, кращій колісниці, що ринула через своїх ворогів, виглядаючи подібно другій горі Мандарі, запряжена тисячею ослів.

Велегнівний же асур Вірочана, здіймаючи кийок, стояв попереду раті, мов гора з видатними виступами.

Асур Хаягрива, гнобитель військ його братів — тобто богів, стояв на колісниці, запряженій тисячею коней.

Розтягуючи його величезний лук, багатьох тисяч ліктів у вимірі, асур на ім'я Вараха також стояв попереду раті, з обвислим, скуйовдженим волоссям — наче фігове дерево вкрите звисаючими гілкам.

Проливаючи сльози від гніву та зарозумілости, асур Кхара стояв жадаючи битви, поки його губи тремтіли, зуби скреготали, а обличчя тряслося.

Інший могутній асур на ім'я Твашта, стоячи на колісниці запряженій вісімнадцятьма кіньми, взявся планувати тактику війни асурської сторони.

Асур Швета, син Віпрачітті, вбраний білими сережками-підвісками, стояв попереду війська, нагадуючи білу гору.

Асур Арішта, син Балі, стояв там, орудуючи величезним ядром, і хоча виглядав втомленим, він був щось на взірець гори заліза.

Молодий данава на ім'я Кішора, схожий на юного нападника пихою, з'явився мов Сонце, що виникло посеред війська дайтьїв.

Данава Ламба, який виглядав наче довга хмара, нині носячи задовгий одяг і прикраси, рухаючись серед лав дайтьїв, сяяв наче Сонце, чий диск тільки-но піймав, для затьмарення, асур-планета Раху — в той час як Сонце буде трохи більш червоним.

Данава Сварбхану, який вдається до тактики горили, вишкірюючи свої зуби, губи та очі, мов зброю, стояв усміхаючись спереду війська, наче величезний алігатор.

Деякі данави, які приймали участь у цій битві, сяяли верхи на конях, тоді як інші на слонах; деякі прийшли верхи на левах і тиграх, інші ж на кабанах і ведмедях; деякі їхали на віслюках та верблюдах; декотрі їхали верхи на хмарах, інші ж на різних птахах, тоді як декотрі билися просто йдучи за вітром. Інші ж дайтьї рухалися пішки. Деякі дайтьї мали страшні обличчя, тоді як деякі з однією ногою, а інші ще з двома ногами. Декотрі войовники гукали войовничо, в той час як інші розмахували руками, а деякі ляскали по власних руках, як це роблять борці. Всі провідні данави ревли ревом гордих тигрів. Й ті асури, зі страхітливими кийками, булавами та їхніми молотоподібними руками, і їхнім досвідом використання луків, налякали богів.

Тоді ж, найперші з дайтьїв, натхнені власною асурською потугою, орудували дротиками, петлями, мечами, стрілами, стрекалами, лезами; і вони грали з ядрами катапульт, кожен постріл яких може вбити сотні ворогів за раз — шатагхни; вони ж орудували столезовими стрільнами — мудгарами; та їхньою кращою зброєю, подібною до каменометів, ядрометів, дисків тощо.

Таким чином, військо данавів постало з усім військовим обладнанням, у лавах із тисяч асурів, чиї хвилі, мов вири вітру, спалахи вогню, потоки води, блиск хмар, удари брил і, чиє військо нині текло подібно божевільним потокам руйнівної води та зіткнулося з володарями богів, наче їхнє військо було з хмар, готових вибухнути на богів.

Так вістить сорок третій розділ першої частини, названої Харівамшапарва,
в Харівамшапурані, продовженні Магабгарати,
що оповідає про рать дайтьїв.

ПРО РАТЬ БОГІВ

Розділ 44

Вайшампаяна продовжив:

Ти, отже, почув про розташування лав дайтьїв у війні між богами і асурами, о хлопчику, тепер почуй оповідь про розташування раті богів, які є нічим іншим, як військом Вішну.

У той час дванадцять адітьїв, вісім васу, одинадцять рудрів і двоє вельми потужних ашвінів-богів очолювали їхніх воїв і соратників. Командувач усього небесного війська, тисячоокий прабатько богів, Індра, знаходиться спереду раті, верхом на слоні Айравата. Тоді як його колісниця, швидка в русі мов Гаруда, з ногами — швидкими колесами, різьблена золотом та в діамантах, стояла напоготові ліворуч од нього; а тисячі потоків богів, гандхарвів і якшів позад нього; в той час як самосяйні брахмани-мудреці його двору, почали співати йому хвалу. Тоді ж, коли згасаючі смуги блискавки виривалися з його зброї Громовиці, утворилась захисна грозова сітка-візерунок навколо нього; там же його огорнуло багато чорних хмар і всі рухалися разом, наче літаючі гори. Коли той бог Індра рушив верхи на слоні, ведантисти провели обряд сома й заспівали в той же час ведичні пісні, додаючи вигуки «сваха». Тоді як небожителі звучали сурмами, а тисячі апсар-танцівниць виконали сприятливий обхід перед ним. Прапор Індри майорів високо на колісниці запряженій тисячею коней, здатних летіти зі швидкістю думки або вітру. Тая колісниця блищала мов Сонце, а відтак, тая найкраща колісниця, яка трималася напоготові ліворуч, поруч зі слоном Айраватою, на якому він у даний час їхав, з її візником Маталі, готовим правити, з'явилася наче це гора Меру, оповита пишнотою Сонця.

Такий от вигляд Індри, очільника богів, який відправився на битву з асурами.

Розмахуючи своєю палицею і булавою, де знаходиться смертоносна богиня Кала, стояв посеред небесної раті, жахаючи асурів своїм войовничим вигуком.[20]

Той, хто прикритий чотирма океанами, кого змії торкаються лагідно, радше, змії облизують уста над ним, тобто, вони захоплюються ним, бо обоє є підземними істотами. І він, в кого прикрашене передпліччя чистою мушлею та первісними перлами, і хто огортає тіло цілком сукупністю вод. Він, чиї коні, наче срібне місячне світло, й хто бавиться тисячами способів із білими кіньми й баранцями, кажуть хвилями та брижами, гнаними богом вітру; він тепер розмахував зброєю під назвою Калапаша, петля. Його вбрання — біле білісіньке, браслет — корал, тіло — сапфірне, а на його животі тягар підвісок, що звисають на ньому — його живіт обтяжений перлами, коралами, сапфірами, мушлями тощо — так би мовити. Такий ось той Варуна, Бог вод, який зараз, серед війська богів, орудував арканом, здавалося готовий порушувати норми бою, як океан завжди готовий вийти зі своїх берегів.

При підтримці ратей якшів, ракшасів і гухьяків прийшов бог Кубера, володар багатств, чий перевізник — людство, який керує скарбами в утвореннях мушель і лотосів. Цей Бог, дарувальник багатства, будучи

повітряним бійцем, був нині в літаючій колісниці названій Пушпака-вімана, оружний булавою. Цей Бог — любий друг бога Шиви, виглядав так, як сам Шива, — щоб у всій своїй войовничості чинити опір асурам.

Чотири могутніх правителя чотирьох сторін Всесвіту захищали чотири боки небесної раті, а саме, тисячоокий Індра захищав східне крило; володар споконвічних духів, Яма, захищав південне крило; владика вод Варуна, захищав західне крило; людинонаїзник Кубера, захищав північне крило, — пильно наглядали за їх відповідними чвертями.

Бог же сонця, Сурья, їдучи на семикінній небесній колісниці, виблискував своїми сяйливими сонячними променями, які опалюють усе, колообертаючись вище воріт небес, подібно обертанню вогняної кулі — обпікаючи світи нескінченно; викликаючи швидкі світанки і рухливим обігом навколо гори Меру, знову і знову, той дванадцятидушний Творець дня, рухався серед володарів богів, сяючи власним сяйвом, проливав тисячі своїх стріл.

Бог місяця, Сома, володар холодного місячного сяйва, прийшов на прю нині, їдучи на колісниці запряженій білими кіньми, радуючи світ своїми холодними і вологими променями. Його оточувала купа зірок, наділеного холодними променями; верховне божество брахманів, чиє тіло позначене тінню Землі; розсіювач нічної темряви, владика всіх світних тіл у небі, сутність усіх істот, захисник усіх трав, сховище нектару, перше джерело їжі у світі, лагідний, з освіжаючою суттю — таким данави побачили Сому, Місяць, завислим над полем бою, готовим кинути його заворожливі місяцепромені, від яких гарячі голови данавів можуть охолодитися і так уникнути війни.

Той же, хто розділяє себе п’ятикратно, на: прана, апана, вьяна, удана, самана повітря і, який перебуває у кожній живій істоті, як її життєві сили; крім того, той, хто бере відповідальність зазнати семикратного розділення в іншому значенні, а саме аваха, праваха й інше повітря, підтримуючи три світи, що складаються з движних і недвижних істот, яким, кажуть, підтримують вогонь; всеохоплююча істота, чиє походження знаходиться в семи музичних нотах і, яким ноти лише співати спромога; який, кажуть, найтонший елемент, безтілесна істота, просторовий блукач, який переходить рвучко і виробляє звук у просторі, такий як він, є життєвим повітрям кожного, а саме Ваю, Бог вітру, самонапористий — почав пускати велетенські пориви — поряд з водяними смерчами, бурями, вихорами тощо, щоб лише втратили надію раті дайтьїв. Марути, повітряні боги, в союзі з богами, гандхарвами і відьядхарами, почали бавитися зі своїми оголеними мечами, що виглядали як змії, які лишень з’явилися зі своїх нір.

Володарні змії розліталися по небу роззявивши пащі й виглядали наче кинуті дротики богів, злобно вивергаючи отруту на асурів.

І гори, несучи прірви і дерева з численними гілками, прийшли і встали на обороні, обабіч богів, готові кинутися у напади та битви.

А потім, той велеславетний Хрішикеша, з лотосом у його пупку, який перейшов три світи трьома кроками, променисто синьо-чорний, подібно диму вогню кінця юґи, Причина й Володар макрокосму і мікрокосму, також, Він, який має первинні води за його походження, нищитель асура Мадгу, приймач жертовних підношень, Той, хто освячений через ведичні обряди — яджна пуруша; який є тотожним із землею, водою та ефіром, який знаходиться один в усіх п’ятьох елементах — панчабхутатма; Охоронець миру і незворушності розуму, та нищитель ворогів, Джерело і насіння Всесвіту, Наставник світу, великодушний серцем — той Шріхарі, постав посеред небесного війська опромінюючи його надзвичайним первісним сяйвом, ореол якого був схожий на жар спалаху Сонця та вогню. І той Власник диску та булави, Шріхарі, встав мов палаюче Сонце в своїй кулі, розмахуючи булавою і крутячи свого нищителя ворогів — диск. Тримаючи свою потужну булаву, названу Каумодакі, в нижній правій руці, ту, чорнотілу булаву, яка є руйнівником і цілковитим нищителем ворогів; і володіючи багатьма іншими видами зброї, як і його луком Шаранга, в інших його руках, той велеславний Шріхарі, чий прапор відзначений ворогом зміїв, а саме, Гарудою, з’явився там. Той, який є сином мудреця Кашьяпи, птах, що поглинає змій, небесний мандрівник, швидший ніж вітер у його дзьобі і, який перевертає небеса, в чиєму дзьобі тільки-но впійманий могутній змій буде звиватися будь-коли; птах, велетенський мов гора Мандара, якого звільнили після збивання Океану заради амріти; птах, який показав свою відвагу сотні разів при сутичках між богами та асурами; чиє тіло позначене міткою блискавки, коли Індра кинув її у нього тоді, коли цей птах намагався прокрастися з амрітою з небес; птах, який має чубчик пір’я, діадему і блискучі сережки; чиє вбрання — його власні крила; і хто виглядає наче гора сповнена руд; той, чиї широкі груди виблискують мов мерехтливі місячні промені, позаяк блискучі самоцвіти, здавна прикріплені до каптурів змій, тепер застрягли в пір’ї грудей, коли він проколював їх своїм дзьобом — і отже, не потрібно більше ніяких прикрас на груди; він, який розкриває два гарних крила наче дві могутні хмари з двома райдугами повернулись наприкінці юґи, коли він бавлячись ширяє у небі, хоча й прикрашений він синьо-чорними, червоними і жовтими прапорами, — він виконує роль прапора Вішну, своїм велетенським тілом. Стоячи так і з таким божественним орлом Гарудою, найвищім у леті небесним літуном, найшвидшим крилатим птахом і, який, до речі, є братом Аруни, нестримного візника бога Сонця, той славний бог Вішну прийшов у своїй власній войовничій статурі, яка інакше непритаманна для нього.

У той час як володарі богів слідували за Вішну на прю; в той час як великі подвижники співали славу Гададхарі, власнику булави, відмінні славослів’я та пісні. У той час як Вайшравана, інакше Кубера, став із військом; Вайсвасвата, також відомий як Яма знаходився у візку; в той час як цар богів, Індра рухався під

суворою охороною; коли чисте місячне сяйво поширилося; коли Бог вітру видав бойовий клич; коли Бог вогню був готовий підпалювати, — тоді Вішну прийнявши інші якості, подібні до Джишнутви — переможної природи, Сахішнутви — терплячості, Бхраджишнутви — самосяйва, і подібних же, просувався для війни, з раттю богів, котра мала загальний дух.

Позаяк це так, той наставник богів, мудрець Ангірас, відомий мудрець Бріхаспаті молився: «Нехай деви будуть переможцями!».

Мудрець же Шукра, той наставник дайтьїв, зі свого боку, молився: «Нехай дайтьї будуть переможцями!».

Так вістить сорок четвертий розділ першої частини, названої Харівамшапарва,
в Харівамшапурані, продовженні Магабгарати,
що оповідає про рать богів.

ПРО ВІЙНУ БОГІВ ТА АСУРІВ

Розділ 45

Вайшампаяна продовжував:

Слідом за цим, страшне зіткнення між ратями богів та асурів мало місце. Одні воліли перемогти інших. Як гори, стикаючись з іншими горами, данави билися рука в руку з богами, одні й другі володіючи різними видами зброї. Та неймовірна сутичка між богами та асурами супроводжувалася поєднанням справедливости і несправедливости, смирення та гордости. Проносячись небесним зводом, протиборчі сторони заповнили його вщент, ширяючи на колісницях та інших швидких візках, і тримаючи мечі. Деякі з них кидали палиці, подібні ракетам, деякі стріляли стрілами, деякі ж, із пружно натягнутими луками, інші пускали дротики, подібні ракетам. Таким чином, та битва у которі богів і асурів переросла у смертельну війну, викликаючи жах кінця світу. У цій битві данави кидали дрюки і гори руками, та нападали на богів, включаючи Індру, шалено, не вдаючись до обману і вивертів, так би мовити. Коли ж велепотужні данави, в очікуванні тріумфу, громили богів, боги знітилися і впали духом у цьому бою. Потрощені обстрілами знарядь асурів, черепи деяких богів були проломлені; груди деяких закривавлені; в інших же з багатьох ран сочилася кров; ще ж деякі простромлені стрілами кривавилися; інші ж, оплутані були петлями, а деякі заціпеніли від чарів данавів, не в змозі поворухнутися. З таким нападом дайтьїв, рать богів здавалася паралізованою і виглядала неживою, стала неспроможною підняти навіть найлегшу зброю.

Знешкоджуючи петлі асурської ворожби, що траплялися йому на шляху, трощачи асурські стріли своєю Громовицею, багатоокий бог Шакра, він же Індра, увірвався у жахливу рать данавів. Знищуючи асурів, які стояли на чолі їхнього війська, він випустив декілька своїх надпотужних знарядь. Васава вчинив усе, щоб приголомшити рать асурів. Оповиті розгубленістю, створеною міццю, асури заклякли в замішанні, не спроможні відрізнити друзів од ворогів. Побратими асури виглядали як боги, а боги нагадували їм власних товаришів. Тоді ж, звільнившись од зашморгів ворожби асурів, боги прагнули вбити тих данавів, все ще переповнених непримиренної зарозумілости, й коли боги напали таким чином, то ті темно-синьотілі дайтьї, залишаючись під закляттям нерухливости, почали падати мов гори з обрізаними крилами. Тоді те місце нагадувало океан темряви з хмарами, коли впалі асури покрили його, начебто океан тіні у повному припливі. Потім, данав Майя створив безпаливне згубне пекло назване бадаба-агні, аурва-агні, що нагадувало бурю наприкінці юґи, тільки щоб протидіяти створеній Індрою ворожбі темряви. Відповідно, та уявна пожежа знищила всю Індрою створену темряву, що дозволило дайтьям узріти свій початковий вигляд, за допомогою чого вогняні форми постали знову на полі бою. Коли ж ті небеса над полем бою, спалені до глибини, розігнали їхній блиск уявним диким вогнем, бадабаналом, придуманим асуром Майєю, вони (*боги*) негайно кинулися до Соми, Місяця, який стишує жар, оскільки він спочиває найбільше у вологих водах місячними променями, і, який зараз орудував на межі поля битви. Й коли Індра запитав їх про їхню відсутність на полі прі, біля Місяця, вони повідомили Індрі про пекучий вогонь, з яким вони зіткнулися нині. Спостерігаючи богів, які палали від магічного дикого вогню, що також захищав данавів, Індра передав цю справу Богу води Варуні, прагнучи знешкодити той вогонь, на що Варуна відповів так:

Варуна мовив:

У минулі часи, о Шакро, могутній мудрець на ім’я Урва, син Бхрігу, брахмо-мудрець прикрашений досягненнями подібними Брахмі, взявся здійснити аскезу. Коли ж він обпалював весь світ його різноманітними аскезами, наче пекуче Сонце, тоді інші брахмо-мудреці, боги та подвижники прийшли до нього. Данава Хіраньякашипу, цар данавів, також прийшов туди, бо мав власне звернення до цього велезатятого мудреця. Брахмани тоді звернулися до нього у наступних священних словах: «Ця родина мудреців на межі зникнення нині. А ти теж самотній і не маєш синів. Ти не думаєш про збереження твого роду і прийнявши життя у безшлюбности, практикуєш ці важкі аскези. Багато самоприборканих сімей мудреців і святих знаходяться на межі зникнення через відсутність у них ідеї отримання якогось потомства. Навіть якщо хтось і є там, їх мало й вони не дають збільшитися їхнім нащадкам. Ми не зацікавлені в сім’ях святих і мудреців з корінням віддаленим і порізно, чи не так? Але, ти найперший поміж пустельників і сяєш подібно Брахмі, і відтак, вияви себе у примноженні твого роду! Присвяти свою велику потугу і продовж подібну твоїй природу!» — так рекли брахмани мудрецеві Урві.

Коли мудреці звернулися до нього таким чином, той самоприборканий пустельник Урва, з досадою у серці і незгодний, сказав їм так: «Як наказано мудрецям у давнину, якщо мудрець іде до лісу, слідуючи вічній дхармі — служити великій праведності, й підтримує себе плодами та коріннями, дотримується брахманства, народився у цнотливому роду брахманів, узяв на себе зобов'язання безшлюбности, — він не може засмутити праджапаті Брахму. Яджана, адхьяпана, пратіграха — проведення ведичних обрядів, навчання і отримання пожертвувань — це три дозволені речі для брахмана-домогосподаря. В той час як ми, відлюдники, повинні жити у скитах лісів, не пов'язані з мирськими справами. Мудреці підтримують себе повітрям або водою, ті, які їдять за допомогою зубів, як шліфувальних каменів і їдять сире зерно, як їх їжу, без приготування; які їдять сире зерно тільки після того, як розтовчуть його каменем; які дотримуються покути п'яти вогнів, чотири навколо них і один над їх головами, а саме, вогонь Сонця. Ці мудреці сталі в аскезах, котрі неможливі для інших обітниць і практик. Ті, хто приймає покуту даючи першорядною безшлюбність, досягають найчудовішого стану. Ті, хто приймає безшлюбність, практикуючи аскезу, лише вони, кажуть, є справжніми брахманами. Послідовники Брахми, які живуть у найчудовішій області, сказали так. Мужність і покути кореняться в безшлюбності й ті, хто практикує це, досягне небесних світів. Досконалість без відданости, слава без досконалости є нікчемними. В цьому світі немає жодної іншої основи для слави, ніж безшлюбність. Для підкорення п'яти тонких елементів та органів почуттів, які чинять у всьому плутанину, слід практикувати безшлюбність. Яка ж інша краща покута, ніж безшлюбність? Голення голови без дхьяни або Йоги в цих головах, проведення складних обрядів тільки на показ, без пошуку вишніх світів, заглиблення в Абсолют без безшлюбности — ці три не відрізняються від обману. Де дружина, де любощі, де хтива думка про все Брахми, коли він породжував задум лише своєю волею? Я б хотів, щоб ви породили декількох ваших дітей, які були би спрямовані зусиллям до брахмо, за умови, що ви маєте подвижницьку плідність, внаслідок чого дружина або жінка не є істотною. Влаштуйте якусь посудину, названу утробою, і укрийте ваших нащадків там. Адже, взяття дружини, проливання сімені в неї — це невимовна тяганина для подвижників. Те, що ви необачно казали мені — зменшує дхарму або її значення, отже, всі ці розмови, здається, марнослів'ям базіки, чистісіньким. А що стосується мене, то я можу породити сина з мого тіла без одруження, просто шляхом злиття тіла і розуму із самосяйною внутрішньою душею. Я створю друге існування, яке при необхідності буде згубне для всіх істот, лише з цього одного тіла мого!».

Так сказав мудрець Уру іншим мудрецям.

Далі, промовляючи аскетичне заклинання, мудрець Уру потер дві палички арані, справив обрядовий вогонь з них, помістив траву дарбха для розпалення на своє стегно і запалив із ведичним співом, стараючись задля вогнеподібного сина. Потім, раптом з'явилася сутність, звисаючи зі стегна мудреця Урви, яку увінчувало полум'я без жару і нетерпляче прагнучи спалити Всесвіт. Той всепоглинаючий вогонь, що вийшов зі стегна мудреця Ури, називається аурва-вогонь, вельми лютий вогонь, здатний перетворити всі три світи на попіл. Лишень він вийшов, сказав своєму батькові: «Болісним є мій голод, о батьку, з твого дозволу, я з'їм увесь світ, щоб втамувати свій голод!». І, не чекаючи «так» чи «ні» від свого батька, бо це голод новонародженого, його язики вогню почали підніматися над небесами, в той час як ушир він поширився на всі десять напрямків. Таким чином він почав зростати наче вогонь наприкінці юґи, що збирається поглинути всі істоти. Між тим, володар усіх світів, бог Брахма, прийшов до місця, де цей мудрець Урва породив і випустив свого найвеличнішого вогняного сина; де він побачив світи, разом із мудрецями, палаючими від народженого зі стегна полум'яного сина Урви, який вийшов із вогню гніву свого батька, мудреця Урви, й потім, вшанувавши наявних там мудреців, Брахма сказав мудрецеві Урві: «Волію аби ти відкликав полум'я створене твоїм сином, зі співчуття до світу. Я йому допоможу зустрітися з ним. Я подарую найкраще житло і нектарну їжу. Певні мої слова, отже, прийми їх до уваги!», — так сказав Брахма мудрецеві.

Урва мовив Брахмі:

Тоді мудрець Урва запитав Брахму: «Благословен я! Я отримав велику користь, адже бог дарував велику милість моїй дитині, ухваливши зберегти її серед живих. Чи можу я дізнатись, які підношення містять приємність моєму синові, коли він ростиме? Де буде його житло? Якою буде його їжа? Яку саме їжу ти призначиш для цього велепотужного, яка б відповідала його силі?».

Брахма відповів:

Притулком цього хлопчика є устя океану, яке нагадує морду кобили, отже, називається Бадабамукха-агні. Нехай існує водою мого місця народження і на моїй формі. Де моє місце народження — йоні, утроба, — це океан і моя форма являє собою утробу води; Я творю своє місце народження, а саме океан, як його житло. Там, нехай він залишиться завжди споживаючи водяні підношення. Потім, наприкінці юґи, він споживатиме всі світи з їх істотами. З ним разом, ми обидва будемо вимірювати всі світи, й неодноразово наприкінці епох, споживати їх усі. Я створив цей особливий вогонь кінця часу, звичайно ж через тебе, тільки для знищення всього наприкінці епох, де боги, асури та ракшаси не виняток!».

Так сказав Брахма цьому мудрецеві.

Мовивши ж «Хай буде так!», той новонароджений вогонь, Бадабагні, в оточенні пекла навколо нього, увійшов ув устя океану, таким чином укриваючи батька, створив згарище. Бачачи ослаблення теперішнього лиха, Брахма повернувся звідти, тоді як інші мудреці теж, які досі жили у пекельному вогні, створеному мудрецем Урвою, вислизнули звідти.

Цар-асур Хіраньякашипу ж, який все ще був там, побачивши це диво, вшанував мудреця Урву, схилившись перед ним і сказав йому таке: «О благочестивий мудрецю, ти показав твою чудову потугу в світі, і Прабатько світів був задоволений твоїми покутами. Якщо я славний подвигами і вчинив гаразди підданим, то, будь ласка, визнай мене як слугу свого і твого сина. Вважай мене як такого, який представив себе твоїм глядачем і захоплений поклонінням тобі. Я відданий твій, моя невдача в подальшому, рівносильна твоїй невдачі. Тому, будь ласка, виклич твого вогняного сина в разі негаразду!».

Так сказав Хіраньякашипу мудрецеві Аурві, і той мудрець відповів йому, кажучи:

Урва відповів:

Вважаю, що я щасливий і шанований, бо ти вважаєш мене своїм учителем. О Хіраньякашипу, суворий обітницями, не слід тобі мати жодного страху від цього покутного створення мого. Якщо дійде до того — матимеш це від мене. Матимеш цей безпаливний привид пекла, невразливий навіть до справжнього вогню, створений у вигляді мого сина, для себе. Перебуваючи під управлінням твоїх правителів, цей вир вогню прийде на допомогу тим правителям, коли натиснуть їх вороги, належно захистивши союзних їм правителів і знищивши їх супротивників!», — так сказав мудрець Урва Хіраньякашипу.

Тоді, кажучи «Хай буде так», і віддаючи шану тому найпершому з мудреців, Урві, асур-цар Хіраньякашипу, виконавши свою справу і з захопленням отримавши нападника, надзвичайний вир вогню, тоді сунувся на небеса замість того, щоб іти додому. Після чого сварка між богами та асурами продовжилася заново.

Тож, бог води Варуна продовжив свою оповідь Індрі.

Варуна продовжував:

Це є те нестерпне примарне пекло, навіть для богів, творіння мудреця Урви у давнину, звичайно, породжене за допомогою обрядового вогню. Вогонь породив вогонь. Я сумніваюся, що сила цього вогню стихла з ослабленням Хіраньякашипу, дайтья ще живий, аби протидіяти нашим крокам. Крім того, він також має відмінність, дану його творцем у дні, коли він створив це з власної потуги, а саме, Місяць і місячні промені є йому протидією. Якщо наша справа полягає в тому, щоб дати відсіч цьому вогневі без особливих зусиль, о Індро, тоді дай мені на допомогу Творця ночі, чия поява від води, тобто Місяць. Разом із ним та деякими іншими водяними істотами, і за твоєї милості, я розгромлю цей вир вогню. Без сумніву щодо цього!

Так сказав Варуна Індрі.

Так вістить сорок п'ятий розділ першої частини, названої Харівамшапарва,
в Харівамшапурані, продовженні Магабгарати,
що оповідає про війну богів та асурів.

ПОРАЗКА АСУРІВ

Розділ 46

Вайшампаяна вів далі:

Кажучи захоплено «Хай буде так!», богу дощу Варуні, цар і благодійник усіх богів, Індра, перший поміж усіх, велів Богу Місяця, Сомі, чия зброя просто крижані промені, пронизати асурів у бою, кажучи це Богу Місяця.

Індра сказав Місяцеві:

«Сомо!», сказав Індра Місяцеві у війні підбадьорливо: «Об'єднайся з Власником аркану, богом дощу Варуною, у знищенні асурів і для перемоги жителів небес. Ти обдарований незрівнянною потугою, володарю всіх світних тіл, і обізнаний із суттю природи, знаєш, що ти справжня сутність для живих істот — проникаєш у всі світи. Постійно співвідносячи прибування і спадання, або відплив і приплив, що проявляються в тобі і в Океані, тоді як ви обидва здатні відновити ослаблення і спадання частки вашої. Відтак, об'єднайся з богом океану Варуною для боротьби з асурами. Бо ти обертаєш день і ніч, ти мірило для вимірювання часу. Твоя гладка поверхня позначена обрисами світу, що нагадує зайця, і навіть астрологи, знавці науки про зірки, не відають його справжнього. Дотримуючись вищезгаданого сонячного шляху та інших світних тіл, ти розсіюєш морок і прикрашаєш весь світ своїм тілом і променями. Срібно-промінний, срібний тілом, збирач сузір'їв, зі знаком зайця, творець року, душа часобігу, найбільш шуканий після бога, суть соми — чинника в обрядах, вічна істота, володар медицини, міра для обрядових подій, джерело для обрядової води, вгамовувач спеки, холоднопромінний, основа амріти, мінливий натурою, сріблясто колісний, ти блискучий єси, завидний своєю статурою, еліксир життя і життя тих, хто залежить од твого еліксиру соми, тобто боги, які п'ють сому. Твою чарівність полонить у кожній чарівній речі, що розсіює темряву для кожної істоти, і ти зірка-володар єси. Такий, як ти є, супроводжуй зі своїм оточенням бога дощу Варуну і вгамуй цей штучний вогонь, який нас обпалює!

Так сказав Індра Сомі.

Сома відповів:

З якою впевненістю ти просиш мене боротися з виром вогню, то я і продовжуватиму, просто штурмуючи крижаними бурями асурів, відбиваючи цей примарний вир вогню. Ти зможеш узріти, як асури будуть позбавлені їх чаклунства і зарозумілости, вражені моїм холодом і вкриті дощем зі снігом.

Так сказав Індрі Місяць.

Вайшампаяна продовжував:

Тоді, творець роси, Місяць, сніжно-дощовою бурею, де змішані краплі дощу і снігу, вихором завіяв навколо смертоносних асурів, наче купою хмар. Ті двоє, Бог дощу — володар петлі і Місяцебог — Володар місячного світла, почали вражати асурів снігопадами та зливами. Ці два володаря води, бійці, з арканом і снігом, почали коливатися подібно двом збуреним океанам, затоплюючи поле прі. Як весь світ іде у небуття, коли похований під хмарами знищення наприкінці юґи, рать асурів впала у забуття, коли ці, Дощебог та Місяцебог, затопили зливами. Місяцебог і Дощебог швидко пригнітили створений асуром примарний вогонь лише використовуючи місяцепромені і аркан. Охоплені холодними променями, водою і арканом, вони завмерли, ті дайтьї заклякли наче загублені безголові гори. Деякі вражені холодними променями, деякі придушені ознобом, деякі ж із замерзлими усіма кінцівками, інші розчавлені, почали падати подібно згорнутому безжарному вогню. Високі, широкі і красиві колісниці асурів, які до сих пір вирували в небі, похитувалися там нетвердо. Спостерігаючи болісний стан своїх воїв, де деяких сковувала петля Дощебога, а деяких луска крижаних уламків, данава Майя побачив затухання примарного вогню. Тоді він узявся за іншу ворожбу, майя-парвата-майю, виверт з оманливими горами. В цій ворожбі асур Майя закрутив декілька гір зі скелястими кручами і стрімчаками, шпилями в густих заростях велетенських дерев, гірських схилів вкритих зяючими печерами і застарілим лісом, з розкиданими левами, тиграми і слонами, та буйним бойовим ревом; крім того, ці гори кишіли безліччю іхамріга ганами, усіма істотами, автоматизованими монстрами (*?*), роботами (*?*), сайботами (*?*) тощо. В той час як потужний вітер хитав дерева, викорчовуючи і кидаючи віддалік по цілям, асур Майя тепер випустив цю примарну гірську оману, тоді як його власний син, асур Краунча, який додав цілі частини цій ворожбі, звився у небо за бажанням, наглядаючи за дією цієї примари. Під наглядом, асур Краунча напав на богів з гучним ревінням скель, градом каменів, жбурлянням дерев, а також кидаючи залізні хмари й скелі на безліч богів на полі прі. Одночасно він знову відновив асурів, зробивши ілюзію Дощебога марною і розсіявши її.

Земля, вже нерівна через скупчення гір і густих дерев, ще вкрилася горами і деревами, що впали на Землю, як залишками тієї війни, з якими Земля стала непрохідною навіть богам, якщо б вони хотіли приховати свою присутність на Землі, в результаті чого вони втрапили у скрутне становище посеред неба. На стороні богів ніхто не був неушкодженим камінням, ніхто не виглядав неушкодженим валунами, й ніхто, здавалося, не був незатриманий безліччю дерев — що вказує на повний розгром богів. Кожен бог мав зламаний лук або розбиту зброю, внаслідок чого рать богів стала безсилою для боротьби — за винятком булави бога Шріхарі. Хоча славетний Володар Всесвіту, Гададхара, також відомий як Вішну, був на полі битви з самого початку, він був незворушний і не збуджений гнівом, при здоровому глузді — сахішнутва. Жадаючи побачити взаємний натиск богів і асурів, тим самим оцінити свої сильні та слабкі сторони, Той, хто схожий на чорну хмару наприкінці юґи і обізнаний з явищами Часу, той Бог Джанардана, він же Вішну, чекав свого часу, щоб увійти у картину бою. Після цього, увійшовши вчасно, Вішну наказав Вогнебогу і Богу вітру боротися з примарними горами, створеними асуром Майєю у цій війні. Тоді Вогнебог і Бог вітру, які самі є безмежне існування, тепер об'єднали свої зусилля, щоб стати перевагою два-в-одному за велінням Вішну, аби перетягнути, прив'язати ворожбу гір, видалити з поля битви. Та бурхлива пара богів, дощу і вогню, кинулися в цій великій битві і спалила примарні гори, звівши їх на попіл і тим самим знищивши їх. Повітря пройняте вогнем і вогонь пройнятий повітрям та підданий спалаху гніву наприкінці юґи, як це було, та пара вогонь-повітря спалила асурську рать. Вогонь тягнувся туди, де повітря промайнуло, що здавалося подібно безладній розвазі цих двох богів, які грали над головою, поки асури під цим зиґзаґом згоріли.

Бог вогню відчув, що виконав свою роботу, коли кінцівки деяких данавів заклякли, деяких упали, деякі, хоч і намагалися піднятися, але повертали голову, схиляючись, а деякі цілком знищені. Коли ж Бог вітру звалив усі літаки асурів униз, кожний відчув, що вони звільнені від ворожби створеної асурами, і почали славити Шріхарі. Коли дайтьї втратили безстрашність, дотепер накладені утримувачі у трьох світах пропали, і боги всюди захоплено рекли: «Добре, чудово, неперевершено!». Коли Індра досяг перемоги і асур Майя зустрів поразку, всі чотири сторони проясніли і ведичні обряди відновилися. Шлях Місяця прояснився, Сонце розташувалося на своєму шляху, всі елементи відновилися у їх природному порядку й людям гарної вдачі діялося легко. Смерть, до цих пір обмежена спричиняти своєчасні смерті, тепер необмежена, і вона не спричиняла передчасної смерті. Ведичні узливання Богові вогню відновилися, й боги, які постійно отримували плоди вогняних приношень знову отримували постійні перевезення на небеса для жертводавців. Головуючі божества, доглядачі напрямків, дікпалаки, охороняли їх цілком безперешкодно, прямуючи своїм шляхом у їхніх межах. Святі люди відродили їхні аскези, обмежені відступниками. У цей час рать богів раділа, тоді як табір асурів зневірився. Дхарма стала тринога, адхарма ж однонога. Небесні ворота — мокша кавати, широко відкрилися тоді, коли люди почали рухатися шляхом чесноти. Люди в цьому світі твердо стали до своїх кастових обов'язків або пов'язаної із пустельництвом місії. Триваючий напрям царів, пов'язаний із захистом людей, піднявся звідти, звідки він був перерваний. Всюди співали славослів'я і легенди, вихваляючи богів знову. Побачивши світ з притлумленим пороком і відкинутими надпокутами з жахливими наслідками, тоді Бог вогню і Бог вітру відступили від подальшої войовничости, за що люди усі й Мати-земля, посміхнулися, дякуючи богам вогню та повітря, бо деякий її тягар був скинутий війною, і заспівали хвалебні пісні їм.

Почувши про жах зазнаний супротивниками богів — пурвадевами — а саме дайтьями, викликаний до межі богом вогню та повітря, асур, відомий як Каланемі, з'явився на полі бою. Виглядаючи горою подібною Мандарі, з такою ж високою короною у вигляді сонячного диска, прикрашений дзвінкими прикрасами, і з могутніми руками прикрашеними браслетами, з усім тілом огорнутим кращим срібним вбранням, із сотнею піднятих рук, аби бити на сто напрямків, той славетний столикий асур стояв, ніби стовершинна гора охоплювала його сто голів. Граючи мідним волоссям схожим на вогонь, що спалює суху траву літом, і зеленуватою бородою, з обличчям і зубами, що стирчить з-за губ, його тіло, здавалося, заповнювало пустоти всіх трьох світів. Такий мав піднесений вигляд. Його руки, здавалося, підтримували рівновагу небес, його ноги буцали гори, а подих розкидав чорні хмари на шматки. Поводячи своїми широкими кривавими очима усюди, стоячи прямо, піднесений запалом, наче висока гора Мандара, він приготувався на полі прі стати проти будь-якої безлічі богів, які потраплять на очі. Пригнічуючи володарів богів, пронизуючи всі десять напрямків, він виглядав, мов Смерть, що піднялася владно і напружено, з'являючись наприкінці юґи. Піднявши праву руку, показуючи свою долоню на знак впевнености — абхая хаста — розтягуючи довгі пальці, вкритий плетеницями та прикрасами на його тілі, з небагатьма безладними бронями, все ж дивовижно виглядаючи, звернувся до асурів розбитих богами: «Вставайте, підіймайтеся, ніколи не здавайтеся!». Бачачи такого асура Каланемі на полі битви, подібного самій Смерті для його ворогів, серця небожителів завмерли зі страху. Побачивши його довгі кроки, інші істоти помилково прийняли асура Каланемі за бога Нараяну, що засяяв знову наче другий Трівікрама. Коли ж той асур Каланемі поставив свою чудову ногу на полі бою, в якості кроку війни, через який Бог вітру зміг змістити його пов'язку на стегнах трохи вбік, що і вжахнуло всіх богів, бо він вказував на початок нової бійні — юддхонмукхата. І коли асур Каланемі їхав полем битви, ведений асуром Майєю, він сяяв мов Вішну, який прогулюється горою Мандара. Слідом за цим, споглядаючи страшного асура Каланемі, який наближався мов сама смерть, усі боги, на чолі з Індрою, відчули великий жах.

Так вістить сорок шостий розділ першої частини, названої Харівамшапарва,
в Харівамшапурані, продовженні Магабгарати,
що оповідає про поразку асурів і вступ
асура Каланемі у війну богів та асурів.

ДОБЛЕСТЬ КАЛАНЕМІ

Розділ 47

Вайшампаяна продовжував:

Побачивши головного асура Каланемі, який прийняв велетенський вигляд, схожий на масивну хмару наприкінці літа, збільшену його статуру, простягнуту в проміжному просторі трьох світів, всі асури відчули, що вони отримали найкращу амріту, яка звільнила їх од знесилення, підняла з приниження, й ніби вони ніколи не втомлювався, стали завзятими аби виграти битву, орудуючи усією можливою зброєю, розмахуючи нею знову, й почали шикуватися у складні бойові лави, завжди прагнучи до перемоги у зоряних війнах. І дивлячись на асура Каланемі, як їхнє натхнення, ці асури пішли вперед, у протинаступ на богів, але на цей раз, позаду дужих асурів, як Тарака, Майя та інших, розташованих попереду, бо боги поклали перепону на них, досі незабуту. Ті, головні вої першої лави на стороні асура Майї, вони виступали на прю захоплено і безстрашно, й деякі з них це: Майя, Тара, Вараха, Хаягрива, Швета — син Віпрачитті, Кхара, Ламба, Арішта, Кішора — син Бали, Уштра і Сварбхану, богоподібний затьмарювач асур Раху, гризун. Всі ці асури, майстерні у використанні зброї, завжди присвячені покутам, загартовані у герцях. Всі вони швидко йшли по п'ятах найпершого асура серед усіх, Каланемі. Вони тримали зброю, як то: масивні кийки, диски, сокири, скелі, гірські вершини, валуни, для ударів. Кращі списи, рогатини, довгі дрюки, важкі та разючі гарматоподібні, мов сотня вбивць. Товкачі, рівні смертельному удару, метальні палиці, хомутоподібні битки, метальні машини, ядра, що можуть бити стрімко. Широкі та масивні аркани, вогняні гострі дротики, подібні рухам язиків змій, і змієподібні стріли, що кидають навкруги; штурмові дротики, грозові била, оголені мечі, гострі та разючі. Орудуючи такою і кращою зброєю, данави стояли на полі бою охороняючи Каланемі у колісниці, як їх головного асура. Та рать дайтьів, рясно прикрашена блискучою зброєю, дивовижно засяяла, наче небо вкрите його зірками з туманністю після прибуття темної хмарности. З іншого боку, рать богів під командуванням Індри також засяяла пишнотою сонячних променів, як і холодними променями Місяця. Швидка мов життєдайне повітря, миролюбно складена, здіймаючи окремо досі різноманітні зоряновиді знамена, володарка потоків хмар, з розвіяним одягом, усміхалася бавлячись зірками і планетами. Та рать, призначена Нараяною, захищена Індрою, Варуною і Куберою, та осяяна Вогнебогом і Богом вітру для гарного поділу. Коливаючись хвилями океану, та рать богів засяяла усілякою зброєю і з якшами, гандхарвами у складі, пишна і небезпечна.

Далі було зіткнення між цими двома ратями богів та асурів, яке можна порівняти із зіткненням Землі та небес наприкінці юґи. Гордість проти гордості призводить до безвиході, а прощення проти прощення до глупства. Але бурхлива зустріч між богами і асурами була надзвичайно страшною, бо вибачливі боги з усім своїм смиренням напали на гордіїв асурів. Один заколотник, в іншому таборі, взаємно топтали своїх ворогів ногами, і коли вони змішались у безладді таким чином, на ратнім полі з'явився ніби океан змішаний із течій

східного та західного океанів. Подібно двом різним і ворожим стадам слонів, які стрибали у безлічі, одне виходячи з квітучих лісів, а інше з нерівного нагір'я, боги з квітучого неба зіткнулися з похмурими асурами пекла, заповнюючи все небо й усі чверті нерівномірно, але зі змішаним шумом од гуку мушель, стукоту військових барабанів, дзижчань тятиви, свисту луків, мов слони, які дзвінко заповнюють навколишнє ревом, гудінням і суремним звуком, од якого гучність вигуків — «гей», «хо», і гуки асурів вщухали. Одні билися голіруч, деякі рубали інших; деякі зчепилися врукопаш; деякі ж у герці боролися один з одним. Тоді на прі, боги почали кидати страшні громи і відмінні списи та кийки на данавів, у той час як данави почали кидати масивні палиці та інше оружжя в богів. Деякі впали розпростерті, тоді як інші лежали на полі бою з понівеченими булавою кінцівками і пробитими стрілами тілами. Взаємна лють спалювала їх у цій різанині, й деякі зустріли своїх супротивників у лоб на колісниці, тоді як інші у повітрі на своїх літаках. У той час як деякі із протиборчих сторін стикалися, інші ж з них зіщулювалися зі страху, а деякі колісниці підбивали інші колісниці, тоді як піхотинці звалювали ворожих піхотинців. Звук тих колісниць, які вже котилися, зріс страшенно, наче гуркіт хмар у небі. Деякі з них зносили ворожі колісниці, а інші перешкоджали їм, а деякі не могли нічого зробити, бо їхні колісниці затисло в заторах на шляху. Деякі горді вої, одягнуті у шкіряні обладунки, зловили і кинули своїх ворогів зі складеними долонями, ніби вони мухи в чаші супу, дзвонячи металевим шумом прикрас падаючих і кинутих. Поранених і понівечених стрілами та іншими видами зброї деяких рвало потоками крови, подібно зливі при приході нових хмар. Той могильний курган війни між богами і асурами — згубний, бо він загрожував метальними знаряддями та гаками, а також ряснів тупокутною зброєю, як то кийки, булави, дуб'я тощо, з них багато вже використані, й незліченно ще використається, бо їх досі кидали. Коли ж боги напали сліпучими спалахами блискавок названих стрілами, на масивні хмари, названі асурами, асури теж використали такий же удар у відповідь своїми стрілами, і через їх покрив того дощу стріл, війна тоді стала відома темним днем.

Бачачи все це, великий асур Каланемі, син царя асура Хіраньякашипу, який вже чинив гнівно, бо деякий час тому боги втяли його батька, тепер наповнився ще більшого військового запалу, наче безрозмірна хмара постійно заповнює припливи океану, відкочуючись назад. Тож, тільки-но караючі блискавки або злива блискавок, чи щось приголомшливе, використане богами, влучало в тіло Каланемі, все це розщеплювалося на друзки, мов хмари згасали після зливи. Він стояв там люто зітхаючи, неодноразово жахливо й рясно пітніючи. Від цього, його обличчя, здавалося, проливає вогняне повітря у зітханні, вуглинки у поглядах, гарячі ж джерела в поті. Його руки, витягнуті прямо і вбік у небі, де кожна рука здавалася п'ятиголовою чорною коброю; пальці, як каптури, п'ятипалі-руки наче п'ять каптурів, коли стискалися разом; і вони виглядали пружними з кількома роззявленими ротами, розщепленими швидкими язиками. Небо, здавалося, оповите його розкиданою зброєю, схожою на гострі вершини гір, деякі з яких напоготові з різними видами зброї, як луки й булави, а інші викидаючи різні метальні знаряддя. Його вбрання коливав вітер, коричнювато-жовтого шовку з чорнуватими краями, схожий на коричнювато-жовте небо у вечірній час, з чорною облямівкою язиків полум'я, свідчачи, шурхотом тепла і роздутим полум'ям, про ворожість його до богів, через що він був схожий на гору Меру, навколо якої панує вечірня спека і тремтять язики полум'я, адже він виділявся попереду війська, ніби він і є ще одна Меру, оточена таким же рухом жару та тріпотінням полум'я.

Щойно Індра зрубав літаючі гори, підрізавши їхні крила, використовуючи свою зброю — удар блискавки, але Каланемі збив піднесених богів деревами, що ростуть на вершинах гір, викорчувавши просто поривом од його ноги. Коли ж Каланемі напав на небагатьох ватажків богів, якшів, гандхарвів та урагів, на деяких з кулаками, на інших з голими руками, а на третіх з ручною зброєю, голови і груди в них були проломлені, інші ж розчавлені, тоді як деякі втратили їхні кінцівки, а багато інших у безладді впали перед ним. Коли Каланемі трощив їх таким чином у цій війні, й навіть коли боги були здатні, вони не намагалися відплатити або здатися, чи ж відступити — або щось інше. Такою була їх зневіра. Крім того, Каланемі обмежив Індру поплутанням стріл, тоді як той усе ще сидів на своєму слоні Айраваті, славетний шаленець будь-якої заплутаности, тим самим сковуючи Індру. Каланемі також затримав Бога води Варуну в тій війні, зробивши його наче безплідною хмарою, спорожнив океан і позбавив петлі, внаслідок чого той заледве міг щось учинити. Хоча бог Кубера і боєць-булавник, та він був битий булавою цього асура, внаслідок чого Кубері довелося відмовитися від його божественности в управлінні багатством. І чверть охоронців теж втратили своє володарювання над десятьма напрямками, які вони охороняли досі. Бог смерті Яма, неприборканий все ще зі своїм жезлом, нині нажаханий жезлом того асура у тій війні, і потрапив у стан майже смерти, й тому він шукав притулку в південному краї, аби уникнути марної боротьби з цим асуром. Залякуючи богів-охоронців, Каланемі прибрав їх обов'язки до своїх рук, створивши ще чотири особи з його власної істоти, і доручивши ці забрані обов'язки охорони напрямків тим новоствореним тотожним істотам — то й правив напрямками самостійно.

Асур-планета Раху, також відомий як Сварбхану, супроводжував його, Каланемі ж пішов у Чумацький шлях, привласнив велич і панування Місяця, звів Місяць зі шліхів небес, а потім він сам почав сяяти мов Місяць. Так само і з Сонцем. Каланемі заволодів сонячним шляхом, орбітою, і його добовими обов'язками, адже асур сам почав палати наче Сонце, також.

Досі Бог вогню ставав лицем перед богами, бо він мав проходити на приношення, пропоновані перед лицем і язиками обрядового вогню у ведичних обрядах виключно богам. Але Каланемі відвернув його від

цього положення і повернув обличчя Бога вогню до себе, тож усі ведичні підношення відтепер повинні належати йому одному. Так само йшла справа і з Богом вітру. Взявши під свою кормигу Бога вітру, той асур змусив його дути лише на свій лад. Він силою примучив усі океани і річки під свій нагляд, сам проявляючись як єдине ціле всеводдя; як і для річок, чи тих, що на Землі, чи тих, що течуть із неба, та, які до цих пір природно і безпечно протікали між нерухомими горами, так він неприродно спрямував їх течію до себе, бажаючи насолоджуватися їх володінням. Таким чином йому вдалося встановити неприродній світ.

Тоді асури звеличували Каланемі на полі бою за його подвиги, як володаря всіх створених істот, усього світу, як всеєдиний жах світу, як єдинотілого у чотирьох богоохоронця десяти напрямків, як душу Сонця, Місяця й усіх інших планет, як нищителя богів вітру та вогню, як того, хто підкорив усі світи, вознісшись до місця творця Брахми, звівши нанівець справжнього Брахму. Той асур Каланемі засяяв на полі бою, майже як Брахма.

Так вістить сорок сьомий розділ першої частини, названої Харівамшапарва,
в Харівамшапурані, продовженні Магабгарати,
що оповідає про доблесть асура Каланемі
в небесних війнах.

ЗНИЩЕННЯ КАЛАНЕМІ

Розділ 48

Вайшампаяна вів далі:

Той, хто не обдарований п'ятьма чеснотами Нараяни, які, основа від нікого іншого, крім Нараяни, а саме, слідування ведичним канонам, праведність, лагідність, правдивість і добробут, завдяки його гоноровим справам, той асур Каланемі рушив сам на сам на Нараяну у Вайкунтсі, з люттю і роздратуванням, не маючи хоча б одного з цих п'яти чинників, названих Шрі, процвітання. Прибувши у Вайкунтху, асур Каланемі побачив Вішну, який сидів на золотому крилатому орлові Гаруді; орудуючи мушлею, диском і розмахуючи булавою для знищення асурів; виглядаючи мов хмара, рясна водою; виблискуючи його охровим шовком, здавався іскрами світла. Під ним же небесний мандрівник і син-орел мудреця Кашьяпи, Гаруда, з султаном пір'я на його голові й розпростертими широко в далечінь золотими крильми. Побачивши невгамовного Вішну, що стояв на своєму місці в очікуванні знищення асурів у цьому бою, асур Каланемі мовив собі це, зі схвильованим серцем:

«Це наш ворог, вічний ворог, прямо від наших предків, навіть ворог ранніх, відомих асурів, які живуть під водою, а саме Мадгу і Кайтабхи. Цей є тим бійцем із ким, кажуть, протистояння є нескінченним, бо він знищив багато з наших асурів, втягуючи їх на поле прі. Цей є тим безжальним у битвах, різноманітно озброєним, безсоромно самовпевненим наче хлопчак, і котрий прибирає багряний порошок з проділу зачісок асурок. Цей є тим Вішну, серед усіх синів пані Адіті, які в кінці кінців стали богами. Це мешканець Вайкунтхи, як і інші небожителі, як васу, рудри, марути та інші, що звеличують його. Це той, який має вічного змія, котрий тримає світ на своєму каптурі, Ананту, або Адішешу, за своє ложе. Цей є водами і тим, хто плаває на морській широчині — Самостворений творець творця Брахми. Цей є тим Всемогутнім Богом усіх богів і ось цей єдиний — наша постійна отрута. Його велика лють стала причиною смерти мого батька, асура Хіраньякашипу. Цей є тим богом, під чиєю тінню інші боги гараздують поділом ведичного обряду, обрядового вогню й вони існують на жертвоприношення пропоновані великими мудрецями у звичайних, потрійного розгалуження, обрядах — нітья, наймiттіка, камья карми — лише його милістю. Цей є тим богом, який є основною причиною знищення всіх богоненависників, асурів. Тільки-но його диск під назвою Сударшана входить у наш табір асурів, у будь-якій війні, це стає його природною силою у викоріненні нас. Цей є тим богом, який ризикує своїм життям, кажуть, щоб захистити богів. Цей є тим самотнім богом, який запускає той особливий диск Сударшану, що схожий на сонячний диск у вогнищі. Цей є тим богом знищення асурів, але нині я, суть його причини смерти, бо я відберу його владу. Якщо цей відразливий бог переступить його межі, він пожинатиме плоди цього! Цей є тим богом Вішну, який випадково став досяжний мені. Тепер, він підкориться мені, моїй доблесті. А ще, він буде битий моїми стрілами. Що він обере? Нині, отримаю задоволення від помсти за різанину моїх предків, убивши цей страх асурів, на ім'я Нараяна, на прі, внаслідок чого я зможу миттю викорінити його послідовників у битві. Цей бог завжди гнітив і мучив асурів, навіть якщо він прийме надасурський прояв там, де немає застереження у родинному суперництві, і тому його слід знешкодити. Цей є тим нескінченним богом, раніше відомим як бог з лотосом у пупку, який замордував двох славетних асурів Мадгу і Кайтабху, які пішли під воду, коли весь Всесвіт став одним плесом води, просто помістивши їх у своїх колінних суглобах. Цей є тим богом, зарозумілим напівлевом-напівлюдиною за статурою, що сам убив мого батька Хіраньякашипу, у дні прадавні. Цей є тим богом, якого сприятлива пані Адіті колись породила, ніби вона є паличка небесного дерева, що воліє розпалити вогонь, і породила у вигляді карлика-хлопчика, який в той час, коли цар Балі проводив ведичний обряд, один відібрав усі три світи, зробивши лише три кроки. Цей є тим богом, який випадково переді мною у небесній війні, і тепер же, при зустрічі зі мною, він зникне, разом з усіма богами!».

Так сказав Каланемі собі, але Вішну почув.

Ось так, Каланемі пустив багато словесних стріл у Нараяну, незрівнянно нахабних та, що виразно підбурювали його до війни. Булавоносець, бог Нараяна ж, залишався спокійним у його піднесеній милості — і мовив цьому асуру, так:

«Обмеженою є твоя гордовита сила, о дайтьє Каланемі, але ти люто висловлюєшся з показною пихою. Убитим єси, бо ти йдеш за поріг терпимости, з недоліками в серці своєму. Ти негідник, я гадаю, отже, тьху на твої хвастощі. Твій рев більш корисний серед жінок, ніж мужів. Я бачу тебе, о дайтьє, теж готовим іти шляхом твоїх попередників, котрі жили над тим, щоб повернути молитву, призначену Праджапаті. Я зараз знищу тебе, який заважає діяльності богів, відновивши небожителів у їх становищі!».

Так сказав Вішну Каланемі.

Вайшампаяна оповідав далі:

Коли Нараяна сказав це асурові Каланемі у бою, той асур люто віджартувався, узяв до рук різну зброю, піднявши ті сто рук із затиснутим оружжям, а очі його ще більше почервоніли, й він ударив Шріхарі у груди, в місце, де той Бог мав знак, названий Шріватса. Побачивши самотнього Вішну, без допомоги від інших богів, інші данави, на чолі з Майєю і Таракою, кинулися на нього з піднятою зброєю. Хоча й велепотужні дайтьї обсіли його, озброєні різноманітною зброєю, Шріхарі залишився непохитним у бою, наче гора, коли карлики метушаться біля неї. Коли Каланемі марно зчепився із золотокрилим Гарудою, він вдався до величезної булави, зібравши всю свою життєву силу; він розкрутив її над головою і випустив цю жахливу і палаючу булаву в цього орла, тоді як Вішну дивився на все це вражаюче нахабство цього асура. Коли ця булава впала на голову того царя птахів, Супарни, той орел сів знетямлено на землю і застрибав з пораненими тілом. Побачивши пораненого Супарну, Вішну відчув, що його власне тіло пошкоджено, тоді той мешканець Вайкунтхи, з очима почервонілими від гніву, взявся за диск. Тоді той володар Вішну виріс стрімко поряд із Супарною, який до цього часу рятував і носив Вішну. Руки Вішну, збільшуючись, вкрили і заповнили всі десять напрямків, ефірний світ і Землю, так його постать збільшилася, й він, здавалося, крокував усіма світами знову, як він робив у втіленні Хлопчика-карлика. Мудреці, разом із гандхарвами, почали співати славу Мадгусудані, який тоді прийняв величезний розмір у небі, для перемоги богів. Його корона розписувала небо, наче писало, його одяг торкався хмарного неба, його ноги покривали Землю, його руки огортали небеса, Шріхарі стояв там подзенькуючи його диском Сударшаною на вказівному пальці правиці. Кружляв той диск, що сяйвом нагадував Сонце, тисячолезовий, вороговбивця, смертоносний наче пекло, але чудовий на вигляд. Цілковито золотистий, від маточини до краю, діамантовий на маточині, згубний, вимащений жиром, кістковим мозком, кістками та кров'ю асурів, коли їх час від часу різав. По-друге, невідворотний, гострий мов бритва, від краю до центру, який рухається колом наче гірлянда вогню, коли головешка вогняною кулею рухається по колу — від запуску до мішені й назад до пускового знаряддя — будучи наче гірляндою без видимої мотузки, і, який рухається за бажанням його власника. Цей диск є власним творінням Брахми, жахом для ворогів, непогрішний з тих пір, як сповився у гніві мудреців, завжди гордовитий на полі бою. Запущений, як у тій чи іншій війні, усі світи з движними і недвижними істотами загинуть, внаслідок чого м'ясоїдні можуть, задоволені, вчинити учту. Такий диск, незрівняний дією, рівний полум'ю Сонця, був піднятий Шріхарі, обертаючись на його вказівному пальці правиці, в усій своїй люті, у цьому бою.

Тоді, нищачи спритність асура Каланемі самим Шріхарою, чи пак Вішну, його диск утнув сто рук Каланемі. Крім того, Шріхарі з цим диском Сударшаною, відрубав сто моторошних голів цього асура Каланемі, що гучно сміялись, подібно ревінню пороків (*метальна машина*) або катапульт, які запускають сліпучі вогняні кулі. Та незважаючи на відрубані руки й відрізані його голови, той данава Каланемі не здригнувся нітрохи, проте все ще стояв у битві, як стовбур дерева, позбавлений усіх його гілок. Розправивши обидва своїх широких крила, набуваючи швидкості вихору, Гаруда одним ударом його грудей кинув Каланемі вниз, кинувши ту безлику, безруку купу того асура, який досі стрибав у небі, на землю. одним махом. Коли ж той дайтья Каланемі таким чином був знищений, усі боги з мудрецями почали вихваляти Нараяну кажучи: «Слава Володарю! Слава небесам!». Інші жорстокі асури на полі бою заклякли від далекосяжних обіймів Шріхарі і втримувалися страхом. Ловлячи деяких із залишків дайтьїв за їх волосся, Нараяна знищив декотрих стискаючи їхнє горло, а деяких обезголовлюючи, іншим же розриваючи їх груди. Коли вдарив кийок і метнув диск Шріхарі, деякі асури цілком розщепилися, інші були позбавлені сили та бадьорости, а кінцівки деяких спотворилися. Й усі вони впали з неба на землю у такому стані. Коли всі асури були знищені, Нараяна стояв там, завершуючи ту його місію і здійснюючи справу підтримки Індри. Коли ця жахлива війна з асуром Таракою вщухла і завершилася, Брахма прийшов туди поспішно разом з мудрецями, гандхарвами і десятками апсар, оголошуючи благоговійно Вішну таке.

Брахма вирік:

О Боже, Ти виконав велику місію богів і терни для богів усунуті. Дійсно, ми всі від душі задоволені знищенням усіх асурів. Ти єдиний нищитель цього Каланемі, якого Ти щойно вбив у бою. Бережи Себе, бо хто ще здатний на це? Ображаючи всіх богів, усі світи разом із їх рухомими та нерухомими істотами, ці данави не тільки зневажали мудреців, але й лютилися та лаяли мене. Такий ось асур Каланемі, чий блиск рівний смертельному Часу, був усунутий Тобою, чим я вельми задоволений. Гаразду Тобі! Чи можу я запросити Тебе до найпрекраснішої небесної оселі моєї, Брахмалоки, де брахмани-мудреці, представники мого зібрання, чекають на Тебе? Там, о Ачьюто, о найперший поміж промовців, я, разом з іншими

мудрецями, вшаную Тебе небесними славосвлів'ями. Нещасний я, о Боже, як же міг би я виконати волю Твою, бо сам Ти єси найперший дарувальник милостей, чи богам, чи асурам? Чи можу я просити Тебе зараз повернути квітучу трійцю світів піднесеному Індрі, адже шипи, названі асурами, видалені в цій війні?

Так сказав Брахма Вішну.

На таку просьбу бога Брахми, Шріхарі сказав богам, через їх виразника, а саме Індру, такі сприятливі слова.

Вішну мовив:

Слухайте уважно, ви всі, боги зібрані тут, на чолі з Індрою. Ми вбили всіх доблесних данавів, які перевершують навіть самого Царя богів і, які діяли під кормигою асура Каланемі в цьому бою. Але, так чи інак, два асура втекли в цій страшній зустрічі, один син Вірочани, а саме цар-асур Балі, а інший є широкий, планетоподібний Раху, потьмарювач. Значить, ви, о боги, повинні залишатися пильними до них. Нехай тепер цар богів Індра і Бог дощу Варуна, відновлять їхні бажані світи; нехай Бог часу Яма займе південь, тоді як цар багатства Кубера, керує захистом півночі. Нехай, як раніше, Місяць сезонно об'єднується з зірками, нехай Сонце об'єднується з рівноденними точками, що відлічують роки, з чотирма обличчями, де кожне є сезоном. Нехай відповідні підношення відновляться, в той час як брахмани розпалюють вогонь за обрядовими приписами писань, і в той час як мудреці освятять його. Так зроблено, нехай боги задовольняються розподілом жертовних підношень і пропозицій; мудреці від самостійного вивчення Вед; духи від благословення, як вони звикли. Нехай дує вітер його власним напрямом, нехай домашнє вогнище запалюється в своїх трикратних формах і нехай три соціальні стани, за своїми природними якостями, принесуть задоволення світу. Нехай жертви будуть проведені брахманами, гідними виконувати обряди посвячення і нехай відповідні дарунки розподіляються в усіх жертвоприношеннях. Хай Сонце зможе радувати усі очі, нехай Місяць зможе насолоджувати усіма необхідними рідинами, нехай повітря насолоджує життєві подихи усіх живих істот, адже Сонце, Місяць і повітря — означення зору, запалу та життєвих сил; як такі, нехай ці три: Сонце, Місяць і повітря будуть втамовані спершу сприятливими і скромними підношеннями, внаслідок чого окремі істоти отримають вдоволення натомість. Нехай усі стрімкоспадні річки, гарні матері трійці світу, спадаючи з великих гір линучи у море, як зазвичай, без упину. Нехай боги відкинуть усякий страх перед данавами і нехай насолоджуються світом. Гараздуйте! О боги, я відправляюся у вічну оселю Брахми. Чи у власних будинках, чи на небесах, чи на полях битв особливо, ви боги не повинні думати, що невразливі, бо асури шкодливі. Вони вражають людей, як тільки вони знаходять слабке місце; мінливі та слизькі їхні домовленості або спосіб дій. Отже, ви повинні бути пильними, бо ви, о боги, всі добрі, прості й безтурботно налаштовані. О боги, я завжди буду нищити зловмисних осіб, які плекають злу волю по відношенню до вас. Усякого разу, коли ви відчуватимете моторошний страх од данавів, я відразу ж прийду до вас на допомогу. Я обіцяю!

Так сказав Вішну всім богам.

Вайшампаяна продовжував:

По такім слові до богів, чудовий Нараяна, чиєю доблестю є істина, пішов ув оселю Брахми, разом із Брахмою.

О Джанамеджайє ця чудова подія, про яку ти питав докладно, мала місце під час боротьби асурів, очолюваних Таракою, коли вони зіткнулися з Вішну.

Так вістить сорок восьмий розділ першої частини, названої Харівамшапарва,
в Харівамшапурані, продовженні Магабгарати,
що оповідає про знищення асура Каланемі
в небесних війнах.

ПЕРЕЛІК СВІТІВ

Розділ 49

Джанамеджайя запитав:

О брахмане, що зробив Бог богів Вішну, після того, як пішов ув оселю Брахми разом із богом Брахмою? Чому Творець Брахма узяв Вішну в оселю Брахми, коли Вішну стояв вшанований богами після знищення дайтьїв? Яке його становище в оселі Брахми, яку Йогу Він практикував там і яких настанов Він дотримувався? У цей час його перебування в оселі Брахми, як цей великий Всесвіт досяг процвітання, процвітання велебажаного богам або асурам? Яка суть Його спочивання на Молочному Океані в кінці літа і підйом з настанням дощів? Як же Він, навіть залишаючись на деякий час ув оселі Брахми, ніс тягар світу? О Вайшампаяно, найперший серед брахманів, я хотів би почути справжній опис небесної поведінки цього володаря Нараяни в землях богів.

Вайшампаяна відповідав:

Спершу послухай детально про неоціненні справи Нараяни, перш ніж слухати, як він радів ув оселі Брахми товариству Брахми. Його шлях є дуже тонкий, невідомий навіть богам. Слухай, о царю, як оповім про це. Нараяна є взаємопов'язаний із тріадою світів, або навпаки, як ми не називаємо одяг ниткою, або горщик грудкою глини, чи навпаки, так само, він є матерія небес і богів, або навпаки. Божественні

здогадники, кажуть ведантисти, лише припускають про вищій початок та завершення Нараяни, але вони продовжують, з часом, пізнання узгодженого значення Нараяни.

Є легенда, яка повідомляє, що сталося в його — дева-андхакарі — бог створив пітьму, розпливчастість, неясність — кажуть, його вчинки примарні — Вішну майя — лишень Він обрав оселю Брахми. Тепер почуй про це. В його мандрівці до оселі Брахми, Він побачив чесноти прабатька Брахми та мудреців, які відвідують його. Тоді Вішну вшанував усіх мудреців звичними ведичними обрядами. Коли великі, осяйні мудреці оселі Брахми виконували у ранковий час ведичні обряди, Вішну побачив, як його власне дзеркальне відображення наростало від центру вівтаря вогню на початку ранкового обряду, в той час як мудреці тримали його шанобливо. Це сталося так само при проведенні обряду опівдні. Крім того, Він побачив, як його власна форма поміщається найбільш чудово посеред вогняного вівтаря, який, коли поклоняються з підношеннями гхі великі мудреці, поглинає свою частку жертвоприношень. Тоді Той, хто перебуває за межами розуміння, той Нараяна, почав коливатися у вічній оселі Брахми, продовжуючи славити шанобливо мудреців силою брахмо, які вельми поширені в цій оселі, виконуючи ведичні обряди і, які всі бачать Вішну, єдиного у вогняних жертовниках, наявного перед ними, бо Вішну є яджна-сварупа для них. Обійшовши жертовні зали, Він зауважив високі жертовні стовпи з добре прикрашеними вершинами, які (*стовпи*) знову ж зображали його обриси. Навіть сотні предметів обряду, які використовуються мудрецями, відображають Його сутність. Коли ж Він пішов далі, запахло димом від вогняного підношення і почулася самхіта, вимовлена вченими, і зауважив Він своє відображення у кожній частині обряду. Мудреці й боги, на багатьох ведичних обрядах, тоді зверталися до відвідувача Вішну, пересипаючи священну траву між свої пальці й поміщаючи посудину зі свяченою водою — аргью — воду для обряду вітання, в чаші їхніх долонь, трохи підняті до рівня їхніх грудей, закликаючи це розумом; який би внутрішній чинник богів не був од Джанардани і, який би зовнішній чинник не виникав у богів, це є проявом Мадгусудани. Вчені знають про це. Так само як сир отримують з молока та масло зі збивання сиру, цей Всесвіт є збиванням еманацій вогню й соми, які в свою чергу, течуть од Всемогутнього — вчені відають це так. Якщо стверджується існування позамежної душі за відомостями чуття, то Шріхарі теж сприймається шляхом богів, Ведами і самим існуванням світу. Так само як живі істоти наділені здібностями почуттів, так боги наділені основними здібностями Вішну, а саме Прана — (*тут могутність*), Ішвара — айшварья, добробутом у всіх відношеннях, що походить з Його основних якостей, подібно Джнані — всезнанню; Бала — всемогутності; Айшварья — процвітанню; Шакті — творчій силі; Вір'я — незмінності; і Теджа — самосяйву. Ця свята й вища Душа, яка надає плоди обрядів виконавцям, тримає невловимі струни суті світів, наче ляльковод, що маніпулює невидимими нитками ляльки, як гімни містять незрозумілу їх дієвість самі по собі. Думаючи таким чином, мудреці звернулися до Вішну, кажучи:

М у д р е ц і р е к л и :

О найперший поміж небожителів, о велесяйний, о божество з лотосом у пупку, чи легкий Твій шлях? Чи Ти прийняв цей обряд гостинности, запропонований відповідно до священних гімнів? Хоча Ти невіддільний від цієї святої води — аргхьї — в цій священній посудині, обидві освячені в жертву, ми пропонуємо це гостеві, зазвичай. І Ти завжди розглядаєшся як видатний гість, згаданий у гімнах, а тепер Ти з'явився. З часу Твого відправлення на бій з асурами, о Вішну, незмінним є наш обряд, бо діяльність для ведичного обряду без Вішну є недозволеною. Незалежно від плодів дій при виконанні ведичного обряду, рясного пожертвами, нехай це дістанеться нам, бо ми, зачинателі, як також і провідники ведичних обрядів в цій оселі Брахми, вже отримали неперевершену пожертву від тебе, а саме, твою божественну появу перед нами. До речі, Ти теж бачив себе в кожній частині нашого обряду, і ми також не бачимо нікого іншого, крім Тебе, чи то в наших обрядах, чи то в нашому сприйнятті!

Так сказали Вішну мудреці.

Мовивши «Хай буде так!», Нараяна, в свою чергу вклонився брахманам, в той час як прабатько Брахма перебуваючи у своєму світі, Брахмалоці, радів успішним відвідинам Вішну.

Так вістить сорок дев'ятий розділ першої частини, названої Харівамшапарва,
в Харівамшапурані, продовженні Магабгарати,
що оповідає про перелік світів.

ПРО САМІТНИЦТВО НАРАЯНИ

Р о з д і л 5 0

В а й ш а м п а я н а п р о в а д и в :

Отримавши благоговіння від мудреців зі світу Брахми, бог Шріхарі відвідав оселю Брахми, отримавши шанування від Брахми, а потім увійшов у тимчасове місце під назвою — Нараяна ашрама — притулок Нараяни, той, який є святим і уславленим у легендах, і той, який знаходиться в світі Брахми. Радуючи входом у те самітне місце, Шріхарі поставив усю свою зброю в бік, при вході в нього, приєднуючись і головуючи на обрядах мудреців, тоді як лотосонароджений Брахма вшановував того найпершого Бога, зріючи його у власному його самітництві, яке відоме після цього, за його назвою — Нараяна Ашрама. Оточений вічними богами і мудрецями, він вважав, що його святилище є зібранням подібним до океану і себе як Володаря океану, з необмеженим входом і виходом. Тоді Вішну створив божественну темряву, що

нагадує хмару наприкінці світу і виглядає як роздута незвичність у поясах зірки — Джйоті чакра, щільна текучою темрявою, непроникна чи то богам, чи то асурам, або, принаймні, для повітря, Місяця й Сонця; і той простір оповитий чорнотою схожою на чорнувате світіння тіла Вішну. Тільки-но він увійшов у це чорно-смолисте місце, де він був наділений тисячеголовою подобою з матовим волоссям на голові, то вступив у Йога-нідру — йогічну дрімоту. Тоді богиня сну Нідра Девата, добре обізнана на сутності кінця часу світів, вельми тонка для її спонукання — Калі, з гострим зором, для її відступників, яка викликає прихід смерти, прийшла і стала безпосередньо близько до Вищої душі — Нараяни. Шріхарі, найперший з тих, хто дотримується обітниць, тоді увійшов в шаянам-самадхі, незворушне йогічне зосередження, на божественній поверхні прохолодних океанічних вод Молочного океану, виконуючи обітницю під назвою ека-арнава — головне обмеження, обітниці в якій він був обома: нірвікальпою — незмінним, подібно глибокому Самудрі — Молочному океану; і савікальпою — мінливим, як сичання Амбодхи, дощової хмари.

Мудреці й боги поклонялися великій всемогутності Вішну, коли він увійшов у йогічну дрімоту для створення Всесвіту заново. Коли Вішну є в цій дрімоті, там виникає, із центру його пупка, — лотос, мов посудина, віночок, наче внутрішня оболонка світу з тисячами завитків пелюсток, велепроменистий, наче сонце, ніжний за формою, красивий відтінком, добре прикрашений, який є асана-ашраям-брахмада, утроба творця Брахми. Цей творець Брахма, в положенні з піднесеними до Вішну руками, наче Вішну засукав рукави, щоб створити Всесвіт заново; тоді як Брахма, подібно рукам гончара або ткача, приготувався обробляти глину або пряжу, аби зробити нову річ свого ремесла. Тож, цими руками, як рушієм, названим Брахмою, Вішну побічно почав плести новий світ, беручи нову нитку, всі з яких піддані чиннику Часу. Все це робилося, коли він був у дрімоті. Позіхючи Брахма зітхнув, і з видихом вдихнув життя у живих істот, в найперших праджапаті, з яких праджапаті, низка живих істот, повернулися назад або подібно. Брахма розділив створені людські істоти на чотири соціальні стани, згідно Вед та їх обрядів, де кожен з цих чотирьох, виконує роботу покладену в Ведах для досягнення відповідних цілей порятунку. Ані Брахма, ані мудреці не могли сприймати Вішну, коли він знаходився у йогічній дрімоти, бо він покрив себе непроникною темрявою — Йогамайєю. Коли ж мудреці, в тому числі й Брахма, не змогли знайти Нараяну, який часом спить, а часом сидить, вони залишалися в роздумах над текстами висловлювань і умовиводів, на взірець: «Хто ж спить, а хто ні? Хто Всемогутній? Хто не є Виконавцем справи поки не отримає результатів — будь він карта (*творець*), або акарта? Хто насолодник, бхокта, не будучи карта? Хто світиться без ґноту, олії і посудини? Хто є незрозумілим з найнезрозуміліших?». Навіть тоді, вони не могли зрозуміти його в його божественнім родоводі, або дедуктивною чи індуктивною логікою. Чи іншим. Сказання про Вішну може бути виведене лише за допомогою наслідків і натяків легенд, разом із припущеннями, висунутими древніми. Не інакше.

Чулисьмо, що основа Вішну більш древня, ніж ті боги. Крім того, що міститься у великих пуранах і спорідненій літературі, переданій нам, будь-що інше стосовно цього Бога в іншому вигляді — невідоме нам. Відтак, усі писання, чи то ведичні, чи традиційні, заповнені переліком результатів, що виникають внаслідок самоувічнювання доблести цього Бога богів. Коли мить народження світів постійна, то Той, хто є безсмертним джерелом природи, той Мадгусудана, пробуджується для знищення асурів. Коли цей безсмертний Нараяна входить у дрімоту, навіть боги не можуть простежити за ним. Він входить у дрімоту і прокидається наприкінці дощів. Позаяк він є єдиним із Ведами, ведичними обрядами й різними іншими допоміжними обрядами, цей Найперший, є остаточною метою усіх жертвопринесень. Як такі, всі спрямовані ведичні славослів'я, ведичні обряди і виправи, припинені в час йогічного сну — тобто, в дакшина аяна, південного сонцестояння — згідно різних заборон; сезон дощів проходить у той час як Він все ще знаходиться у дрімоті. В час такого вільного проміжку, звичайні поклоніння — арчани — до Вішну, відновлюються. І знов, із приходом осені, Мадгусудана піднімається й прокидається, і тоді осінні жертвопринесення проводяться заново. Коли Вішну входить у йогічний сон і ведичні обряди повинні бути припинені, а потім володар хмар — Пурандара, він же Індра, викликає час дощу, виконуючи всі інші обов'язки Вішну. Те, котре є бездонною майєю Вішну, воно існує у світах в ім'я сну, нідри. Так як царі гинуть у безперервних і безпричинних бійках — акашмат, нірніміттам — це сон, подібний уявному мороку Вішну — Вішнумайя, йога нідра — буде смертельним, мов ніч наприкінці світу, якщо тільки хтось ковзає в нього зненацька. Ця Вішну майя, морок Вішну, має кілька чорних дір, як її двері для легкого заплутування. Це вбивця денного світла, як розпізнавання, і крадій половини життя всіх живих істот у світі під час їх вступу до живих істот через неодноразове проникнення, з допомогою якого вони поринатимуть, ніби вони майже потонули у величезному океані. Збуджений надмірною їжею або надмірною працею смертних, цей сон не сприяє добробуту будь-кого в цьому світі. Хоча цей снодійний вплив гасне зі згасанням снів смертних, той же сон, як темрява, руйнує життя смертних у їхній смертний час. Ця темна богиня сну, яка виступає в якості єдиного і всього є всеграбунком усіх, виникаючи з тіла Нараяни тільки для перебігу згортання Всесвіту. Навіть боги повинні миритися з цим сном, за винятком Нараяни. Ця лотосоока пані, названа — містичний сон Нараяни, виникла за підтримки самого Нараяни. І ця чарівна красуня називається мороком Нараяни, тож, здатна поглинути Всесвіт якнайшвидше. Вона, яка є проникливим мисливцем — Крішна-вартма — легко насичує перетравленою їжею для бадьорості тіла — хітам — народжена Вішну, чому, бо він хоче дати відпочинок усім світам, завжди діяльним усередині нього, на деякий час або інакше. І вона мандрує по світах для цієї мети, поряд з Нараяною, чиї мандрування на користь світів, — подібно

цнотливій пані, що крутиться навколо її чоловіка лише. Прихований у цьому йогічному сні, той безгрішний Вішну залишився в самоблаженному стані, занурений у себе, самозосереджений, самозадоволений; під час проведення яджни для моха, причастя для нереального наслідку.

Тисячі років минають, коли той піднесений Вішну знаходиться у йогічному сні, навіть юґи, як то Кріта і Трета проходять, і в кінці Двапараюґи, усвідомлюючи, що світи занурені в лихо через його бездіяльність на противагу діяльності, він прокидається, в ту ж мить уславлений мудрецями.

М у д р е ц і з в е л и ч у в а л и :

Ти перервав цей сон, о Володарю, породжений тобою самим, як Ти міг би відмовитися від використання плетениці. Ось брахмани прийшли разом з богами і чекають, щоб побачити Тебе. О Хрішикешо, всі ці самоприборкані мудреці, добре обізнані на брахмо, оспівуючи Твою велич, вітають Тебе! О Вішну, почуй добрі слова цих мудреців, які є єдиними з п'ятьма елементами, а саме: землею, ефіром, вогнем, повітрям і водою. О Боже, сім мудреців, поряд з усіма цими святими, співають славу Тобі з небесними і належними гімнами. Устань, о Велесяйний, о Ти, який має стопелюстковий лотос із тіла свого, бо деяка важлива справа богів вимагає Тебе.

В а й ш а м п а я н а в і в д а л і :

Аби зменшити кількість води, якою Всесвіт недавно залило всуціль; аби розсіяти уявну темряву йогамайю, — що досі огортає Всесвіт, Хрішикеша прокинувся, чарівно сяючи. Бачачи всіх богів, зібраних там, разом із творцем Брахмою, які нині сильно переймалися за світ і бажали сказати йому дещо, Нараяна, з очима, звільненими від знемоги сну, звернувся до них зі словами сповненими значення і далекозорости:

«Чому це ви знову злякалися, коли ваше протистояння з асурами закінчилося нещодавно? Хто потребує мене, і для чого? І як я можу допомогти вам? Можливо якесь лихо спіткало світ через асурів, або люди задихаються у своїх халепах. Дайте мені знати, без загайки. Ось я стою перед вами брахмо-захисники, відмовившись од мого найпрекраснішого ложа, для мирного добробуту вашого. Що я можу зробити для вас?».

Так сказав Вішну богам і мудрецям.

Так вістить п'ятдесятий розділ першої частини, названої Харівамшапарва,
в Харівамшапурані, продовженні Магабгарати,
що оповідає про самітництво Нараяни.

РОЗМОВА ВІШНУ З БОГАМИ

Р о з д і л 5 1

В а й ш а м п а я н а п р о д о в ж и в :

Послухавши слова Вішну, тоді Брахма, прабатько всіх, промовив слова, що ведуть до гаразду: «О нищителю асурів, немає ніякого страху у богів перед асурами, бо ти захищаєш богів, од битви до битви, подібно багатогранній зброї — карна дхара. О вбивце ворогів, коли ти й Індра постійно увінчуєтеся перемогою, який же страх у людей, котрі чинять релігійні обряди, може бути? Люди, правдиві й богобоязні, завжди вільні від недуг і смерть не може передчасно відвідати їх. Насолоджуючись однією шостою частки, яку вони отримують як податок од загально-виробленого в їхнім краї, царі, найперші між людей, не мають страху обопільно, і роблять добро своїм підданим та здійснюють належну данину від їхніх данників-царів, не будучи звинувачені ними, царі заповнюють свої скарбниці багатством. Вчиняючи м'яке покарання і будучи терплячими, вони керують їхніми відповідними, процвітаючими краями і захищають чотири варни. Не створюючи перешкоди серед своїх підданих, радники доглядають їх добре, а чотири частини війська: піхотинці, кіннота, колісниці, слони — захищають їх; ці царі виконують шестичастинні політичні ходи. Всі вони добре обізнані на науці стрільби з лука, дотримуються ведичних обрядів і поклоніння всім богам у ведичних обрядах, які супроводжують рясними дарами. На проведенні обряду посвяти і при вивчені Вед, вони вшановують великих святих із цнотливістю у думках, словах і вчинках. Підношеннями і жертвопринесеннями вони усіляко благословляють своїх пращурів ув обрядах шраддха. Немає такої речі у світі — ведичної, звичаєвої або з приписів, що їм невідома. Всі ці царі, з сяйвом схожим на те, що у великих мудреців, є вірянами Всемогутнього, прагнучи повернути Золоту добу, Крітаюґу. Завдяки їх спорідненій вдачі, Індра ллє дощі по сезону, а вітер дме без пилу всюди, за потребою. Земля позбавлена зрушення, планети гладенько ковзають по небі, а Місяць зі своїми сузір'ями коловодить старанно. Сонце з його променями в природному напрямку, рухається двома своїми шляхами сонцестояння, а вогонь, постійно власкавлений вогняними узливаннями — духмяний. Коли вся Земля власкавлена, як це було, де ведичні обряди постійні та численні, то який же страх для людей у такому сприятливому середовищі? Навіть тоді деякі сильні царі, чия слава сяє, пригноблюють землі, одну за одною, своїми утисками. Внаслідок чого Земля, змучена цією вагою і нападами царів, прийшла до нас, подібно хиткому човну на межі затоплення. Земля наприкінці юґ сочитиметься, коли її сім гір-захисниць примусово вивільняться і підземні води заструменіють на її поверхні повінню. Нині ж вона має той вигляд, коли пригнічена царями, що нагадують вогонь розчинення. Або, як у випадку корабля на якорі, омитого припливами вод і розгойданого ними при зіткненні з перехресними струмами вітрів. Земля утруднена під тілом, енергією, силою населення і великих територій кшатріїв-царів. Будь-яким і кожним містом править цар оточений мільйонами воїв; це надто

більше, ніж твій припис; сотні й тисячі селищ заповнюють багато цих країв і багато правителів; і це розростання покриває Землю безповоротно. Таким чином, вона, раніше безтурботна, тепер обтяжена вагою людей, прийшла до моєї оселі, ведена Часом. О Вішну, ти її найпрекрасніший притулок зараз. Ця Земля, земля людських діянь, була у великих нападках. Це зобов'язує тебе робити те, завдяки чому вічна Земля залишиться у Всесвіті й не страждатиме від погіршення. Пригнічення її є великою несправедливістю, о Мадгусудано. Будь-яка бездіяльність у запобіганні цьому, буде сприяти подальшому погіршенню обставин. Пригнічена кількома царями, Земля явно виснажується. Відкидаючи її природну лагідність і енергійність, вона стала нерухомою. Ми, з нашого боку, почули її історію, і ти теж знаєш про це. Відтак, ми воліли б обговорити з тобою те, як її тягар можна полегшити. Йдучи праведними шляхами, багато з цих царів вдосконалюють свої терени. Серед людей, три інші соціальних стани слідують за брахманами. Всі очікують правдивих слів, усі варни дотримуються своїх відповідних обов'язків, усі брахмани добре читають Веди, й усі інші люди віддані брахманам. Коли світ діяльний, де люди є знаряддями праведности, ми повинні думати про систему в якій дхарма не погіршується у руках деяких беззаконників.

Ця Земля є метою благочестивих і ні для кого іншого. Доброчесність є найчудовішою річчю, яку вони повинні прагнути забезпечити, а тому, щоб позбавити Землю її тягаря, це є зустріч для знищення царів, бо вони вельми розбещене покоління. Тому, о Великий, порадься разом із нами, і з Землею, перш ніж ми підемо на вершину гори!

Сказавши так багато, о найперший серед царів, Джанамеджайє, самоприборканий Прабатько, велесяйний Брахма, зупинився і чекав разом із Землею, на згоду Вішну.

Так вістить п'ятдесят перший розділ першої частини, названої Харівамшапарва,
в Харівамшапурані, продовженні Магабгарати,
що оповідає про розмову Вішну з богами
з приводу зменшення тягаря матері-землі.

ЗВЕРНЕННЯ МАТЕРІ-ЗЕМЛІ ДО ВІШНУ

Розділ 52

Вайшампаяна вів далі:

Кажучи «Хай так і буде!», Вішну, чий відтінок і голос подібні гуркоту темної хмари, вийшов попереду богів, як гора оповита темними хмарами, він, той Шріхарі, який завжди наділений небесною величчю Шрі, темно-синій тілом, з блискучими локонами, увінчаний коштовностями та перлами, мов хмара помережана місяцем, з чиїх широких грудей безліч самосвітних променів випромінюються, наче волосся стоячи сторч, серед яких містичний знак шріватса; хто носить два відрізи жовтого вбрання; який є учителем світів; який виглядає ніби гори вкриті вечірніми хмарами, коли сидить на спині Гаруди, його орла-колісниці, — почув благання Брахми, коли Брахма та інші боги пішли за ним, не зводячи очей лише з нього. Досягши дорогоцінної гори Меру в одну мить, боги побачили Зал зборів, збудований аби міняти свою форму у відповідності до побажань своїх мешканців. Цей променистий Зал, з колонами зробленими із золота, арками увінчаними діамантами, мерехтів на вершині гори Сумеру, наче Сонце. Він вражаюче змінював свою будову, або саморухався за бажанням головного, нині діючого, прикрашений сотнями куполів, віконних жалюзі та інших драпірувань з мереживами діамантів. Заповнений великою кількістю видів інших діамантів і уквітчаний квітами будь-якого сезону, той небесний Зал зборів, збудований небесним зодчим Вішвакармою, показався, ніби уявна небесна ілюзія. Всі боги, у захваті увійшли у Зал з передбаченою кількістю місць, відповідно їх щаблю, праву і запису. Деякі з богів займали місця на пристикованих літаючих колісницях, деякі на постійних місцях, деякі на сидіннях, інші ж на лавах, деякі на строкатих візерунчастих ряднах із золотою і срібною вишивкою, які зазвичай використовують для покриву під сідла слонів, а інші на килимах, згідно їх призначення. Тоді Прабхауджана, Бог вітру, відомий своєю безмовною участю у будь-якому місці, оголосив «Прошу тиші!», коли Брахма доручив йому зробити це. Тоді ті збори богів стихли і змовкли, після чого Мати-земля, чиї промови завжди зворушливі, мовила це схвильовано.

Мати-земля рекла:

О Боже, ти несеш тягар Всесвіту, всіх живих істот і неба теж. Такі як ти несеш мене і мою ношу теж. Позаяк ти підтримуєш твоєю енергією та силою, я, відтак, тримаю це за ласки твоєї. Я не втримаю нічого без тебе, і все що ти не будеш підтримувати, мені теж не втримати. Поки ж, немає речі у Всесвіті, яку б ти не підтримував. Лише ти позбавляєш мене мого тягаря, о Нараяно, від юґи до юґи, для добробуту світу. Колись, коли я хиталася у світах-порожнечі, ти підняв мене своєю пишнотою. Тепер, коли я хитаюся зрушивши з місця, о боже Вішну, чи не врятуєш ти мене? Знищені асури і чудовиська завжди дошкуляли мені і я завжди й навіки шукаю притулку у Вічної істоти, тобто у Тебе. Я переконуюсь сотнею способів, що доки я не прийду під захист Твій, бо Ти — Какудмі — Володар моторошного лука Шранга і полегшувач усіх моїх тягарів, доки я й буду під впливом великого страху!

Далі, Мати-земля почала оповідати легенду усьому зібранню.

«У минулі часи, коли землеробство, торгівля та інші засоби до існування обертанням грошей не були впроваджені, які є правилом карша пана ньяям, я була метою для богів, особливо для народженого в лотосі Брахми, добре освітлена й добре доглянута Брахмою. Але, два великі асури з глини, дошкуляли мені. У той

час як цей піднесений Вішну покоївся у могутній глибині, вони походили із сірки вух Вішну і впали неживими у воду як підводні колоди або вали. Бог вітру увійшов у їхні тіла за велінням Брахми і вдихнув свою нестримну рушійну силу в них, після чого ці два великих асура почали виростати велетнями, наче покриваючи все небо, бо вони обидва викликані Брахмою — додатково обдаровані життєвим подихом, не менше ніж Бог вітру. Один з них виявився легким, а інший важким, внаслідок чого водонароджений бог Брахма дав їм імена. Асур, який був легким названий Мадгу, а інший, важкий, названий Кайтабха. Коли ці два асура були названі так, вони запишалися їхньою силою і будучи неприступними асурами, розширюватися, як палії, у світі, який на той час перетворився на єдину широчінь води. Побачивши цих двох асурів віч-на-віч, Брахма зник, аби сховатися під масою води в цьому єдиному-всесвітньому океані. Позаяк він виник з лотосу, який бере початок від моря Вішну, Брахма визнав безпечним залишитися там, де він є, тобто всередині бутону лотосу. Ці двоє, Нараяна і Брахма, з яких один спочивав на воді, а інший причаївся у глибині води, не проявляли себе протягом багатьох років. За кілька років, ці два асура, Мадгу і Кайтабха, прийшли до місця, де ховався Брахма. Побачивши наближення цих двох страшних, величезних і нестримних асурів, Брахма зіщулився у бутоні лотосу й почав тремтіти, через що стебло лотосу почало вібрувати, і завдяки цьому, велепроменистий Нараяна раптово прокинувся. Йой, була ж там жахлива пря між Нараяною і цими двома асурами, Мадгу та Кайтабхою, в той час, коли всі три світи знаходилися під одним покривом води. Ця жахлива пря тривала тисячу років, і ці асури не відчували найменшої знемоги в зіткненні. По довгім часі, ці два асура, жахливі у бою, захоплено сказали так Нараяні: «Ми задоволені боротьбою з тобою, і усвідомлюємо, що ти наша смерть, якщо події вимагають цього. Але, ми призначені стати синами наших нищителів. Тому, ми припускаємо, що ти можеш перемогти нас на безводному місці Землі, внаслідок чого ми зможемо удруге народитися, як твої сини!». Тоді Нараяна увігнув їх у чашу його долонь — безводну площину; вставив цих двох асурів, Мадгу і Кайтабху, під пахви; стиснув їх до смерти й кинув їхні останки у воду навколо нього. Так убиті й кинуті у воду, ці два мертвих тіла асурів, плаваючи на воді, злилися в одне, яке морським припливом брижило тілесним жиром у тій воді, поширюючи жирну піну по всій її поверхні, внаслідок чого ці два тіла асурів зникли. О безгрішний Джанамеджайє, — вів далі Вайшампаяна, — слідом за цим Нараяна знову узявся за творення. Затверділа з краплі цього жиру асурів, я затверднула назавжди, тоді як жир, що залишився, зник зі зникненням асурів. Тому мене звуть Медіні, бо медас — жир асурів, було покладено в мене. Позаяк я, ущільнена груда, названа землею, я знову занурилася під воду, коли Всесвіт був затоплений, і знову Вішну підняв мене одним іклом, у втіленні обрядового вепра. Втілення він узяв лише заради мене. Знову ж, коли мене збирався поневолити цар-дайтья Балі, прямо в присутності Вішну, цей Вішну крокував по мені й урятував мене від цього дайтьї. І знову ж, мене переслідують нині й у мене немає когось, хто б захистив мене, крім Нараяни, і тепер я шукаю прихистку у бога Нараяни, який завжди любить його шанувальників. Так само як вогонь, Сонце й Місяць є джерелами золота, променів та зірок, таким і Нараяна є для мене. Тоді як я є єдиним носієм світу рухомих і нерухомих істот, послідовно мене підтримує Вішну. Знову ж, коли я обтяжена, Парашурама, син мудреця Джамадагні, звільнив мене від цього, розгромивши цих хвалькуватих кшатріїв-царів. На той час він використовував мене, як жертовний вівтар для розміщення тих царів, наче вони є жертовними тваринами призначеними для жертвопринесення, ніби він власкавлював його пращурів їх пролитою кров'ю, роблячи це двадцять один раз. Після чого Парашурама заповідав мене мудрецеві Кашьяпі, в чиїй святій присутності я стояла, ніби дівчина в час місячного, зі смородом від мого тіла, забруднена плоттю, жиром та кістками убитих кшатріїв. Тоді, той брахман-мудрець Кашьяпа вітав мене, кажучи: «Чому це, о дівчино-земле, твоє обличчя понуре? Ти прийняла обітницю заміжжя за героями, але ти сумуєш!». «Я бездітна без моїх чоловіків, о мудрецю, адже Парашурама винищив усіх моїх чоловіків, доблесних кшатріїв, відданих військовій справі, прирікши мене на вдівство. Така, я сумую, несучи порожні міста позбавлені людности та багатьох міст. Тому, о шанований володарю, даруй мені, яка оточена океанами, такого царя, який зміг би захистити мене, збагачуючи сільські та міські краї якнайкраще!». Просила Кашьяпу-праджапаті я таким чином. Почувши мої слова, той благочестивий Кашьяпа сказав: «Дуже добре!». А потім він віддав мені Ману-праджапаті, цареві людства. Слідом же, отримавши богоподібних царів, які походять од Вішну і належать роду Ікшваку, як моїх чоловіків, я передавалася від одного царя до іншого, ера за ерою. Заповідана, як є, Ману, творцем людей, людським царям, я насолоджувався тисячами таких царів, рівних піднесеним мудрецям. Багато доблесних кшатріїв, які виграли і правили мною, пішли на небеса, в той час як багато інших поховані в мені, коли вони постаріли. Через мене точаться бої, як і споконвіку ведеться в світі. І я та, за яку сильні кшатрії, які не поступляться, боролися один з одним. І ті є царями, яких ви, боги, принесли в цей світ, і гараздують, бо божественному провидінню ви присвячені. Якщо добробуту світу волієте, будь ласка, зробіть цих царів відповідальними за військові негаразди. Якщо маєте хоч крихту жалю до мене, позбавте нестерпного тягаря, нехай Шріхарі, один і тільки володіючи диском, запевнить мене. Якщо визнано, що я невдоволена обтяженням, якщо визнано, що я вірний притулок шукачів, якщо вважається за належне звільнити мене від тягаря, то нехай щось буде сказано ним, який присутній тут, а саме — Вішну.

Так вістить п'ятдесят другий розділ першої частини, названої Харівамшапарва,
в Харівамшапурані, продовженні Магабгарати,
що оповідає про звернення Матері-землі до Вішну.

ПРООБРАЗ ВТІЛЕННЯ БОГІВ

Розділ 53

Вайшампаяна провадив:

Почувши слова Матері-землі і думаючи щохвилини про її наміри, боги сказали Прабатькові світу: «О боже Брахмо, ти творець у межах Всесвіту та володар усіх істот. Тож, звільни Землю від її тривалого тягаря? О володарю, якщо ти бажаєш виконати намір Землі в цьому лихові її, ти, без загайки, з'ясуй, які прообрази втілення можуть бути прийняті цими особами: Махендрою, Ямою, Варуною, або те, що може бути зроблено Куберою, повелителем багатства, або самим Нараяною, або Чандрою, Сонцем, Повітрям, чи адітьями, васу, рудрами, або небесними лікарями-близнюками Ашвінами, небесними мешканцями садхьями, або Бріхаспаті, Шукра-ачарьєю, Часом, навіть Калі, або Магешварою, або його сином Вішакхою-Кумаром, Гухою, якшами, ракшасами, гандхарвами, чаранами, або великими зміями, птахами, величезними горами або океанами, або їх велетенськими припливами і відливами, або річками на чолі з рікою Ґангою. О Прабатьку, яким чином ми, небожителі, приймемо втілені прообрази, щоб врятувати Землю — це ти, будь ласка, повідом нам. Ми, за твоїм дорученням, готові перетворити себе. Ми готові взяти якусь подобу, яку ти захочеш аби ми прийняли, тож, будь ласка, скажи, хто буде небесними мандрівниками, а хто буде на Землі, котрі повинні стати членами зборів брахманів, а хто мусить народитися в родах царів, та хто має народитися з лона і хто ні, у якомусь тілі?!».

Чуючи цю рішучість богів, зібраних разом на одну спільну справу, тобто, врятувати Землю, тоді Прабатько, небожителям, які гомоніли таким чином, сказав наступне: «Ваше завзяття, прийти на допомогу Землі, вельми приємне мені. О боги, ви можете взяти самоперетворення на осіб царів і васалів на Землі, підтримуваних вашою особистою силою, ставши досить відомими особистостями у трьох світах, набуваючи добробуту від пані-царства, Раадж'яшрі, належним чином шануючи Матір-землю і відтак, ви зможете полегшити поразку царів роду Бгарати. Я сам дещо зробив у минулі дні, коли очікував був на деякі негаразди у Матері-землі. Тепер можете послухати, що це таке.

У дні давні я сидів на західному березі східного океану разом з моїм дитям, мудрецем Кашьяпою. Я описував різні теми пов'язані з Ведами, описані раніше, а також безліч інших випадків у пуранах, та про вишні чесноти, описані в цих легендах. У той час як я розмірковував над цими і тими легендами, ви всі прийшли до мене у супроводі Володаря океану, згадайте... У той час Океан прийшов гнаний хмарами, повітрям і повним Місяцем, і, звичайно ж, під тиском річки Ґанги. Його сильна течія тоді виглядала розщепленою перехресними струмами повітря, він був покритий піною води, наче рухливим одягом; шкаралупа, перли, корали і коштовності, як його прикраси; різні водні тварини, як інші прикраси; гримаючи мов хмара переповнена водою; перш за все з повним Місяцем позаду. Він прийшов перетинаючи межу, зневажаючи звичай, який я встановив, і він почав дратувати мене, заливаючи мене солоною водою і змочуючи місце, де я сидів. Коли Океан чинив безлад у цьому місці своєю водою, я сердито сказав йому «Заспокойся!». Потім я прокляв океан і Ґангу, замисливши намір, що сприятиме вашому добробуту врешті-решт, кажучи: «О Океане, залишайся спокійним мов цар, коли я прошу тебе мовчати. Отже, продовжуй і стань царем, гідним захищати Землю. Народившись у роду бгаратів, ти станеш найпершим царем цього роду, і чинячи справи рівні всеохопному характеру океану, ти сяятимеш наче дорогоцінний камінь у цьому роду. Лишень я просив тебе «Заспокойся!», ти прийняв спокійний вигляд, хоча й усупереч твоєму нетерпінню. Тож, обдарований, відповідно, «спокійною шляхетністю», ти відомим будеш на Землі ім'ям Шантану. І ця найперша з річок, Ґанга, зваблива, з широкими і довгастими очима, буде відданою тобі там».

Коли я сказав це, засмучений Океан сказав так, молитовно дивлячись на мене. Він сказав: «О володарю, о Боже богів, чому наклав прокляття на мене, адже я завзятий прихильник твій? Я створений тобою і ти завжди захищав мене як твого сина. За що ти прокляв мене неприємними словами? Чому я покараний, о володарю, якщо я неспокійний швидкістю приливної хвилі згідно календарних подій? Я не бачу ніяких підстав для твого прокляття на мене, коли тебе торкнулася моя вода принесена вітром, а не мною, події, що також од календаря. Три чинники зробили мене бурхливим, — удари вітру, скупчення хмар, місячний час — повня чи ні. Навіть тоді, о брахмане, якщо ти відчуваєш, що помилка цілком моя, хоч ці три чинники встановлені тобою лише, тоді я не маю нічого іншого як просити пробачення у тебе, або нехай це прокляття закінчиться. Якщо ти сумлінно передбачив такого роду прокляття прихильнику, щодо проступку, тоді вибач мені, вже безпорадному, пригніченому прокляттям. Далі, о володарю, я винен, як ти кажеш, але, чому ця річка Ґанга винна разом із винним, як я, і, як виправдано її рух на Землю, разом із проклятим мною? Чи не хочеш ти проявити трохи милости їй?».

Так сказав Бог океану мені.

Слідом за цим я говорив прихильно Богові-океану, нажаханому і пригніченому прокляттям, який стояв серед богів невинний у цій причині.

Будь спокійний, о Володарю річок, тобі не слід боятися. Я доброзичливий. Слухай нині про майбутнє значення цього прокляття. О володарю річок, відмовившись від цієї форми океану, прийми народження як людський цар у роду бгаратів. Тоді, наділений царственою величчю, ти, який є Великим океаном, станеш великим царем, що правитиме чотирма станами на їх радість. І ця найперша поміж річок, Ґанга, прийнявши подобу гарної жінки, буде служити твоїм потребам, звичайно ж, тимчасово. Там, бавлячись із цією річкою

Джагнаві, також відомою як Ґанга, за моїм наказом, ви не страждатимете прокляттям накладеним мною через твою провину заливання мене солоною водою. Відтак о Боже океану, швидко здійснити своє призначення і одружися з рікою Ґангою шлюбом праджапаті. Вигнані з небесної оселі, вісім богів васу увійшли в расаталу, в'язницю порожнечі. Я призначаю вас народжувати їх людьми. Нехай Джагнаві зачне і народить цих вісьмох богів васу, як її потомство, осяйних ніби вогонь, які радують небожителів. А ти, о Боже океану, породжуючи вісім богів васу, як ваших людських синів, тим самим робитимеш рід царів куру взірцем, а потім, покинувши своє людське тіло, ти набудеш твого тіла океану в найкоротші терміни!».

Так сказав Брахма Богу океану.

«Тож, о найперші серед богів, споглядаючи майбутній тягар Землі через людських царів, я посіяв сім'я у роду Шантану, у минулі часи, в яких боги васу, мешканці небесного світу, повинні прийняти народження. Все це тільки для вашого добробуту. Таким чином, я засіяв заснування роду царя Шантану у світі, в той час як вісім богів васу народяться синами річки Ґанги. Восьмий син Ґанги буде лякати на Землі під його ім'ям Бгішма, в той час як сім попередніх богів васу повернуться на їхні небеса. Цар Шантану породить од його другої дружини вельми сяючого і могутнього царя на ім'я Вічитравірья, у якого будуть два сина, знамениті царі світу, Дхрітараштра і Панду. З них, цар Панду матиме двох визначних дружин, таких добрих, як небожителі, перша пані буде Кунті, а друга пані Мадрі. Цар Дхрітараштра матиме одну дружину на ім'я пані Гандхарі, яка віддано служитиме і йтиме за її чоловіком у всіх його діяннях, й таким чином відзначиться у світі. При цьому, той дім кауравів буде розділений на дві супротивні сторони й страшна війна матиме місце серед синів цих двох царів, а саме Дхрітараштри й Панду. Через внутрішні чвари цих царів, усі царські сім'ї будуть знищені. Жахливий страх, як під час загального розчинення, буде тоді переважати. А коли всі царі взаємно втихомирять один одного, разом зі своїми ратями, міста й царства будуть позбавлені їхніх жителів, а Земля увійде у напівзруйнований стан. Я вже давно передбачив, що у кінці Двапараюґи всі люди, разом із царями та їхніми військами, будуть спустошені тільки завдяки зловживанню зброєю. Тоді ж і Ашваттхаман, прообраз втіленого бога Шанкари, використає вогняну стрілу і знищить багато із залишків людства, що також буде, коли вони міцно спатимуть вночі. Зі зникненням же цього жорстокосердого долетворця, іменем Ашваттхаман, третя Двапараюґа, про яку ми говоримо, дійде кінця. Коли втілений великий володар Крішна, повернеться до Вайкунтхи, то епоха Рудри — Магшвара юґа — тобто, згубна епоха Каліюґа почнеться, і триватиме до кінця кола ери — але в жахливий спосіб. У цій Каліюзі люди творитимуть багато несправедливости і тільки частина чесноти буятиме. Істина буде відкинута, а нагромадження брехні процвітатиме. У цій Каліюзі люди вклонятимуться тільки Рудрі та його синові Кумарі, він же, Картікейя; через передчасну смерть старих, довге життя людей не буде існувати на Землі. Це найкраще рішення, прийняти подоби для усунення царів і царювання на Землі, отже, всі ви, о боги, поспішіть на Землю, в один прообраз-інкарнацію або інший.

Серед інших, пані Кунті народить сина з часткою бога Дхарми, так і пані Мадрі народить деякі втілення. Точно так же й пані Гандхарі зачне Калі, причину негаразду. Отже, буде дві сторони царів одного ж роду. І царі, які намагатимуться привласнювати землі іншого, будуть втягнуті у поєдинки, саморуйнівні. Все це спонукуване часом. Нехай же довготерпна носійка всіх світів, а саме, Земля, терпітиме до такого часу. Це спосіб розроблений для усунення самосяйних царів!».

Так сказав Брахма Океану, Ґанзі та іншим богам.

Почувши запевнення прабатька Брахми, Мати-земля пішла звідки прийшла, чекаючи усунення обтяжливих царів на Землі, пам'ятаючи час призначений на це.

У зв'язку з цим, щоб протидіяти богозневажникам, Брахма спонукав і приготував богів проханням прийняти образи втілених на Землі. Деякі з них: найдавніший мудрець Нара, з пари Нара-Нараяна; Адішеша — вічний змій, який несе Землю на своєму каптурі, мудрець Санаткумара, боги садхьї, боги на чолі з богами вогню, вітру, часу, сонця, місяця; гандхарви, апсари, рудри, адітьї, як і Ашвіни-близнюки.

Мудрець Вайшампаяна ж тепер звернувся до царя Джанамеджайї:

Як я вже розповідав раніше — в Адіпарві Магабгарати, в Амшаватарапарві, боги втілювалися, як свої прообрази на Землі, через свої власні риси. Деякі через народження, а деякі самопроявом, для знищення дайтьїв і данавів. Деякі гуділи, як — кширіка-врікша — баньян, воно ж — пригнічувач [21] фігове дерево, надто велике і складне за своєю структурою. І деякі з них важкотілі, мов блискавки. Деякі проявлялися з силою тисячі слонів, деякі ж з ударами бурі. Ті, чиї плечі подібні — парігсі (*parigha — масивна поперечина, що використовується для закриття воріт фортеці зсередини*), яку піднімають декілька людей, і ці могутні люди, обізнані на використанні тієї велетенської колоди-поперечини, наче дротиків і стріл шакті. Всі вони здатні вражати гірськими вершинами. Сотні й тисячі богів, що мають зброєю колоди-поперечини, народжені в роду Врішні. Деякі ж боги народилися в роду Куру і Панчала, родоводах царів. Декотрі народилися в заможній родині Яду. В той час як ще декотрі боги прийняли народження брахманами, маючи заслугу виконання багатьох жертвопринесень, добре обізнаних на писанні, могутні лучники, що дотримуються ведичних обрядів і наділені добробутом і досягненнями, та благочестиві у вчинках. Всі ці втілені боги, якщо розлючені, здатні похитнути гори, розтрощити Землю, здійняти небо і збовтати могутні глибини.

Впорядковуючи богів таким робом, прабатько Брахма, володар сьогодення, минулого і майбутнього, доручивши всі справи пов'язані з усіма світами Нараяні, узяв перепочинок. Слухай знову ж, о

Джанамеджайє, про те, як всемогутній Вішну втілився на Землі для користі всіх істот і народився у родині розумного Васудеви, нащадка роду Яду, та, які похвальні справи були зроблені цим володарем Нараяною.

Так вістить п'ятдесят третій розділ першої частини, названої Харівамшапарва,
в Харівамшапурані, продовженні Магабгарати,
що оповідає про прообраз втілення богів на Землі.

ЗАКЛИК НАРАДИ ДО ВІШНУ

Розділ 54

Вайшампаяна продовжував:

Коли Мати-земля відходила, приймаючи запевнення від Брахми, боги, за бажанням, втілювалися на Землі і навколо роду бгаратів. Серед яких деякі з богів та їхні відтворення на Землі, як то: Дхарма — Юдхіштхіра; Індра — Арджуна; Ваю — Бгімасена; небесні лікарі-близнюки Ашвіни — близнюки Накула і Сахадева; Сурья — Карна; Дева-пуродхаса — жрець богів — Бріхаспаті; Васунам Аштаме — восьмий, один з восьми богів васу — Бгішма; Мрітью-дева — Відура; Калі — Дурьйодхана; Шукра — Бхурішрава; Сома — Абгіманью; Варуна — син Парнаши, Шрутаютха; Шамкара — Ашваттхаман; Митра — Каніка; Дханада Кубера, а певною мірою під захистом Кубери — Дхрітараштра; від гандхарвів — Девака, Уграсена, Духшасана та інші. Такі, як вони, ці боги спустилися на Землю з неба, зберігаючи відтінок їхньої відповідної божественности. Божественний мудрець Нарада, йдучи по небу, спостерігав їх і відчув відсутність участі Вішну серед них на Землі. Під час перевірки тих богів і їхніх утілень із неба, Нарада виглядав мов променистий священний вогонь, очі нагадували висхідне Сонце, несучи величезне і всеохоплююче заплетене волосся, зачесане на правий бік. У вбранні, білому наче промені Місяця, з тілом прикрашеним золотими прикрасами, з його віною, що звалася Магаті, яка висіла при боці, наче дорогий друг. Одягнутий у шкуру чорного оленя, як верхній одяг, і золоту священну нитку, спираючись на палицю пустельників та тримаючи горщик для води. Так одягнений, він виглядав дуже схожим на другого Індру, вдивляючись у Землю для перевірки.

Той, хто лякає світи своєю прихованою діяльністю, бо сіє незгоди, він порівнюється з поганою планетою за її негативний вплив, що викликає котори; де дії, як мудреця так і цієї планети, призводять до щасливих закінчень — наприклад, поганий період Сатурна принесе деяку користь у кінці; повторювач чотирьох Вед; перший Удгата і перший Рітвік у ведичних обрядах богів; святий, зацікавлений у створенні суперечок на благо суспільства; вчений і майстер-музика; брахман, який бавиться, коли супротивники вступають у зваду з ворогами; він радіє, ніби він ще один Калі-Пуруша Каліюґи, котрим він не є насправді; головний промовець у світах богів і гандхарвів, вищий за всіх, великий святий. Такий ось, той безсмертний мудрець Нарада, який відправився в оселю Брахми, де все ще був Вішну, і сказав це, обурено, Вішну серед присутніх богів: «О Вішну, всі ці втілення, взяті небожителями для знищення царів, здається не дієві. Ти ж єси майстерне бачення; найбільш похвальний; Володар дієвости; Вишній бог; головний поміж йогинів і притулок усіх! Хоча Ти й знаєш про втілення інших богів на Землі, то чому ж не втілишся сам для соуззя із ними, заради допомоги Землі. З Тобою, як їхнім володарем, ці боговтілення заповнять Землю, виконуючи справу за справою там. Будучи відданим Твоїм, я тому й поспішив до присутности цих зібраних богів і лише благаю Тебе — рушай туди. О Вішну, почуй причину цього. О Вішну, послухай про деяких із тих дайтьїв, які серед багатьох, були вбиті тобою у війні, війни за яку асур Тарака був відповідальним, і про тих асурів, які пішли на поверхню Землі внаслідок цієї війни.

Існує чудове місто на Землі, славне за назвою Мадгура, розташоване на березі річки Ямуна, яка тече багатьма квітучими краями, але якими відає данава на ім'я Мадгу, невгамовний у боях, вельми потужний і жахливий для всіх істот. У нього є величезний і страшний густий ліс з деревами, що названий його ім'ям — Мадгувана, де цей данава жив дотепер. Данава на ім'я Лавана є також данавом Мадгу, який свою міць і доблесть використовує для залякування всіх істот. Розважаючись там протягом багатьох років, той данава Лавана, піднесений пихою, скидав володарів богів та інших. Коли Рама, син Дашаратхи, праведний і страшний для всіх асурів, правив неприступною Айодхьєю, цей жахливий асур, відомий своєю потугою, Лавана, сам живучи у цьому лісі Мадгувана, відправив грубого перемовника Рамі в Айодхью, який мовив подібне і посланця найгіршого, Рамі, таким чином: «Чи ти не зважаєш, о Рамо, що царі, горді своєю власною силою, подібні мені, не бажають ставати васалами деяких інших? Якщо ні, то як це ти ще не почав наступ на мене, асура Лавану, ворога твого, що живе на межі твого краю. Ти знаєш про те, що якщо цар дотримується істинного мистецтва правління і бажає примножити свої терени та багатства, то завжди повинен перемагати своїх ворогів? Зрештою, справжнє царювання існує для істинного добробуту підданих, чи не так? Але ти не володієш обома. Чи ти не зважаєш на те, що це просто не достатньо для царя, змочити волосся голови водою помазання, адже він повинен перемогти п'ять почуттів, що вичікують під тим волоссям на голові, перемагаючи які, стають справжнім підкорювачем? Чи ти не зважаєш на те, що самоучка, особливо цар, як я, не потребує іншого наставника, де світ і мирські переживання самі працюють вчителем для нього? Чи ти не зважаєш на те, що якщо цар, який повертається спиною до пороків, тримає дхарму на прицілі, більш розумний, і той, який пожинає кращі плоди? Він не матиме ніякого страху від підвладних царів. Якщо ні, то ти здаєшся протилежним, бо ти необачний щодо мене. Немічні царі засмучені, всякого роду природою —

почуттів, де ці, так звані, почуття, кидають тебе в омани, даючи тобі недружню допомогу. Ти знищив Равану разом із його військами лише через твою примарну прихильність до жінки, скажімо, так звану дружину. Я вважаю це твоє діяння найбільш невідповідним і нікчемним, бо твої почуття кинули тебе в таку оману. Ти пішов, щоб залишитися в лісах, як пустельник, але вбив раті й раті асурів теж, у місці, де кровопролиття заборонено пустельною практикою. Такий злочинець як ти, незнаний серед багатьох праведників. Доброчесність, народжена від терпіння приймає доброчесність у сприятливому і праведному місці. Але твоїх діянь у знищенні так багато, що зловживаючи святістю лісових мешканців, чи то пустельники, чи тварини, які процвітають самі по собі, перенесуть тебе в інше місце. Один ниций хлопець, зневажаючи обітницею пустельників, зарубав іншого негідного хлопця, який, загальновизнано, викрадав дружин інших. Дії обох ницих товаришів сумірні, бо один убив за жінку, а інший помер за жінку. Відтак, Равана благословенний. Якщо ж ти розраховуєш на свою мізерну перемогу над Раваною, маю сказати, що він упав через свій брудний розум і неприборканість до чуттєвих насолод, внаслідок чого безславно програв тобі. Як би там не було, якщо у тебе є мужність, тепер же борися зі мною, аби дізнатися, яка поразка на смак!».

Ось таке, посланець асура Мадгу, приніс повідомлення для Рами.

Почувши ці слова цього посланця, Рама усміхнено сказав йому так, у шанобливій позі: «Все, що ти мовив, не відповідає дійсності, о посланцю, стосовно справи виконаної мною у той час. І ти недоумкуватий єси, позаяк обмовляєш когось, хто твердий у ведичному способі життя. Нащо ж тобі здіймати переполох, якщо я схибив безглуздо, якщо Равана вбитий, якщо моя дружина викрадена мимохідь? Велерозумні люди не ведуть словесної війни з велерозумними, подібно Богу, який завжди врівноважує доброчесне і зле! Твоє доручення виконано і ти можеш іти без зволікання. Люди, як я, не шкодять самовлесливим, нерозумним людям. Ось мій молодший брат Шатругхна, гнобитель ворогів у бою, якого досить, щоб узяти на себе лукаводумного асура Лавану!».

Так сказав Рама посланцеві.

Коли цар Рагхава-Рама поговорив з ним і дозволив йому піти, той посланець піднявся на швидку колісницю, тоді як Шатругхна, проводивши його, повернувся на своє місце. Й досягнувши міста асура Лавани, Матгури, син пані Сумитри, Шатругхна, розбив свій намет на околиці лісу Мадгувана, бажаючи вести війну. Слідом за цим, почувши слова цього посланця, асур Лавана розлютився, увійшов у хащі лісу Мадгувана з одного кінця свого міста, пройшовши до іншого кінця і став обличчям до табору Шатругхни, оголюючи меч проти нього. Потім відбулася страшна сутичка між Шатругхною і асуром Лаваною, і обидва вої, непоступливо могутні й доблесні, вели війну. Та навіть коли обидва вони били один одного загостреними стрілами, ніхто з двох не втомлювався або ухилявся від битви. Коли Шатругхна цілковито обложив його в цій сутичці, той данава Лавана зустрівся з поразкою, бо у нього не було його улюбленої зброї, Джайяшули, переможного тризубу. Тоді, здіймаючи анкхушам, небесне стрекало, богом дану зброю, здатну вражати всіх істот, асур Лавана видав ревом бойовий клич. Потім той асур зачепив за шию, горлянку Шатругхни, яка почала кривавити, знову своїм стрекалом. І тоді Шатругна, підіймаючи найчудовіший кинджал із золотим руків'ям, негайно розітнув голову цього асура Лавани в цьому протистоянні. Аби прикінчити асура Лавану в цьому бою, Шатругхна, радість його друзів, почав трощити ліс Мадгувана зброєю, кажуть, якимось знаряддям. Рубаючи той ліс Мадгувана, Шатругхна зводив там місто, для добробуту того краю, й сам він побажав жити в цьому місті. На місці Мадгувани, до цих пір лісу, напоєного асурами, зросло місто за назвою Матгура, (*мадгу — солодкість; ра — подавач*); місто, яке забезпечувало медоподібним солодким життям його мешканців. Тож, те місто, впорядковане Шатругхною у минулі часи, при усунені асура на прі, чудове цими зручностями та вигодами. Ця найлюб'язніша пані, названа Матгура, місто прикрашене восьмирозмірними стінами з баштами і переможними лучниками. Вона сповнена велебагатими провінціями з великою кількістю людей і великою кількістю харчів, військ та возів. Багаті сади — її витіюваті прикраси, добре продумане планування міста — її бездоганна статура. Її широкий одяг — високі з'єднані стіни, а її пояс — сурозмірний рів навколо замку. Високі башти — її кейюри (*плечові прикраси*), тоді як бані на цих баштах — її сережки. Вона, хто є уособленням легкого в'їзду та виїзду, має перехрестя за її посмішки. З суєтою здорових і мужніх героїв, слонів, коней і колісниць, вона рум'яна. Як спокуслива пані, вона мов місячний серп і, як служниця опустивши ноги у струмок, вона сидить на березі річки Ямуна. Дієва у справі, вона має торгові місця, стійка в накопичені, вона пишається своєю колекцією дорогоцінних каменів і коштовностей. Її орні землі сповнені врожаю, бо Індра ллє дощі по сезону, адже вона — пунря — гідна. Вона, чиї мешканці, з її чоловіками або жінками процвітають у святковій обстановці і, яка називається дівчиною-містом Матгура, сяє цими нарядами.

Вельми могутній цар Шурасена, чи пак, Уграсена, народжений у роду Бходжа, житель провінції цього міста, правив з цього міста його доблесними і могутніми військами. Той, кого ти знищив у бою з асуром Таракою, о Вішну, той Каланемі, став сином цього Уграсени. Той дайтья Каланемі прийняв народження як син у роду Бходжа, а саме як цар Камса, який крокує наче лев і, який відомий у світі за його довгасті очі — Вішалаакша. Позаяк він є жахом усіх царів, усі царі не довіряють йому. Позаяк він зійшов зі шляху праведности, всі істоти страхаються його. За своєю природою він дуже безжальний, позаяк він успадкував нещадну душу. Він несамовитий до своїх підданих, бо він самовпевнений привласнювач. Цей тиран Камса ніколи не славиться у мистецтві правління, ніколи не тримає своїх власних людей у щасті, ніколи не тримає своє власне царство жвавим, але він завжди переконливий. Такий як є, той Камса є втіленням цього асура

Каланемі, якого ти переміг у небесних війнах, а відтак, цей Камса мучить людей асурською душею, злочинницьким чином, гірше, ніж ті пожирачі сирої плоті, ракшаси. Крім того, там інший асур на ім'я Кеші, втілений у коня і він поводиться наче молодший брат Камси. Цей кінь Кеші є перевтіленням асура на ім'я Хаягрива, названий так тому, що його підопічний, подібний до коня. Відтак, цей зловмисний Кеші, в образі коня, насправді данава Хаягрива, який блукає самотньо у Вріндавані, несучи велику гриву спокійного лева, але ірже подібно коневі та харчується людською плоттю. Син володаря Балі, Арішта, перевтілений як злостивий бик з високим горбом — Какудмі — якого ми називаємо Врішабха-асур, який змінює подобу за власним бажанням. Той великий асур у подобі бика, обманює непередбаченими рисами ворожості у корів. Син пані Діті, Рішта, найперший серед данавів, прийняв подобу слона і став верховим слоном Камси. Один же асур, відомий як Ламба, прийняв подобу звисаючого ловця здобичі, на ім'я Праламба, звисаючи з баньяна у лісах Бхандіри, Бхантіравана, в'яжучи свою жертву. Інший асур, який зветься Кхара, прийняв подобу асура-корови на ім'я Дхенука. Цей страшний асур блукає в пальмовому гаю, шкодячи спустошенням людям, які приїжджають туди. Ще два найперші данава, на ім'я Вараха і Кішора, прийняли подобу двох неймовірних дворових-борців Камси, а саме Чанури та Муштіки. Ще ж два данава, на ім'я Майя і Тарака, насолоджуються у місті Прагджйотіша-пура, столиці асура Нараки, сина Бхумі, Матері-землі.

Ось деякі з асурів, яких ти переміг і вислав. Тепер же, приймаючи людські тіла, вони пригнічують людей світу. Вони нехтують твоїми знаннями і знищують твоїх людських прихильників. Їх можна знищити лише якщо ти втрутишся. На небесах вони бояться тебе, в океані вони бояться тебе і навіть на землі вони бояться тебе. Немає ніякого іншого джерела страху для них. Підсвідомо вони мають страх перед тобою, хоча вони й діють обманним шляхом. Вони бояться тебе в небесах, коли ти виграв небесні війни. Вони бояться тебе в океані, коли ти підняв землю з потопу. Вони бояться тебе з найпершого дня одного з твоїх людей, або напів-людських втілень, як Рама, Парашурама, Нарасімха тощо. О Шидхаро, якщо хтось і повинен започаткувати їх зникнення, то ніхто інший як Ти, бо вони не бояться нікого іншого крім тебе. Грубо, коли б ти не викинув їх з небес, вони б не вторували стежку на Землю. Навіть якщо ці асури загинули б на полях битв, коли вони знаходяться в людських подобах на Землі, й почали би підніматися на небеса з Землі після їх смерті на полі бою, як і будь-які інші вої, які отримують віра марана — небеса через смерть хоробрих, — це буде неможливо для асурів, досягти небес, коли ти там, на Землі, — бо ти сам здатний ввергнути їх у нижні світи, униз, під землю. Тому, о Вішну, будь ласка, прийди на Землю. Хай ми усі підемо на Землю. Хай інше втілення твоє відбудеться для знищення асурів. Твої подоби мінливі, непостійні і летючі. Невидимий, навіть якщо видимий, видимий, навіть якщо невидимий. Боги вийшли з цієї подвійної сутности твоєї — двайя бгава, двайтам, або вішиштха адвайтам — називається те, що ти можеш; і створені на цьому зразку і випущені тобою, боги приходять на Землю в своїх втіленнях, які з явною-неявною природою твоєю на їх тлі, є загадково-невпізнанними для асурів. Камсу усунути лише якщо ти втілишся на Землі. Тоді мета Матері-землі на її огляді тут, також буде виконана. Ти натхненник, щоб час від часу перешкоджати стабільному існуванню землі бгаратів. Отже, о Хрішикешо, будь ласкавий, прийди на Землю, щоб убити злих данавів.

Так вістить п'ятдесят четвертий розділ першої частини, названої Харівамшапарва,
в Харівамшапурані, продовженні Магабгарати,
що оповідає про заклик Наради до Вішну.

ВІДПОВІДЬ БРАХМИ ДО ВІШНУ

Розділ 55

Вайшампаяна вів далі:

Почувши слова Наради, бог Мадгусудана, Володар богів, усміхнено сказав ці сприятливі слова: «О Нарадо, слухай належну відповідь на всі ці слова, якими ти звернулися до мене для добробуту трьох світів. Відаю я, що всі ці данави прийняли людські подоби на Землі; також відомо мені, який асур, який вигляд придбав. Я знаю, що Камса народився сином Уграсени на Землі; асур Кеші увійшов у вигляд коня; про слона Кувалаяпіду, борців Чануру та Муштіку, а також про асура Арішту, який прийняв вигляд бика. О, брахмане Нарадо, я знаю про місцезнаходження асурів Хари і Праламби. Далі, я знаю про таємниці дочки володаря Балі, що стала ракшасі на ім'я Путана, дитиновбивця. Я знаю,що великий змій Калія увійшов ув озеро Ямуна і живе там просто зі страху перед сином пані Вінати, Гарудою. Я відаю, що Джарасандха став очільником усіх царів; і про асура Нараку, котрий мешкає у місті Прагджйотішапура; і про асура Бану, завзятого, гордовитого і дворукого асура, непереможного навіть для богів, бо його доблесть рівна Гусі, чи пак Картікейї, і про життя цього асура в Шонітапурі на Землі в даний час. Я відаю, що Бгараті, Мати-земля обтяжена цим «мотлохом», і вона розраховує на мене, аби полегшив був її тягар. Я також відаю, як ці асури-перевертні-царі, коли знешкоджені на Землі, будуть проходити через межу під назвою життя — джанмагахітья — або, інакше, наче зринуть до нижчих світів, атхо-лока-дживана; в той же час зберігаючи небеса Індри незаплямованими; як би не було, без якихось задумів їх існування в будь-якій формі або будь-якій подобі всередині святих меж. Нині ж, я увійду в очисну Йогу, для себе і для інших теж, і досягну людського світу перевтілюючись у людину. Під час очищення Землі я сам здолаю Камсу та інших перевтілених у людей асурів, використовуючи ті та інші способи, найбільш гідні для мене; або я використовуватиму вибір декількох для цього вирішення, хто повинен загинути від чиїх рук; чи то асури

близько чи далеко; чи сховалися і замаскувалися, чи зникли силою своєї Йоги, це покладено на мене, щоб віднайти їх для усунення; і з такими діяннями моїми, асури прийдуть до ладу, особисто чи по черзі. Насправді, богоненависники повинні бути ліквідовані в даному бою. Пам'ятай, о Нарадо, що втілення богів, небожителів, мудреців, гандхарвів та інших, заради Матері-землі, і вони всі пішли звідси на Землю лише з моєї згоди. Отже, о Нарадо, все це моє рішення!».

Відповівши Нараді, тепер Вішну звернувся до Брахми і сказав:

«О Брахмо, куди маю прибути, в який край, якого походження і в якому товаристві я повинен поводитися і поставити себе проти тих асурів на Землі. Будь ласка, скажи мені що-небудь про це!».

Брахма сказав Вішну:

О володарю Нараяно, почуй од мене про ключ до твого успіху, яка земна мати народить тебе, в якому роду ти збираєшся прийняти народження, як продовжувач цього роду, про те, як ти підтримаєш великий рід ядавів, про те, як приведеш рід твій до процвітання при усуненні асурів, про те, як повторно встановиш добропорядність у людському світі. Всі ці сторони ти дізнаєшся від мене.

У дні минулі, о Нараяно, коли піднесений Бог води, Варуна, проводив ведичний обряд, Кашьяпа-праджапаті забрав усіх дійних корів, що належали Варуні, котрі давали молоко для цього обряду. Дві дружини Кашьяпа-праджапаті, а саме: пані Адіті і пані Сурабхі, відмовилися повернути тих корів Варуні, хоча він неодноразово благав їх повернути. Слідом за цим, Варуна підійшов до мене з уклоном і слухняно сказав мені: «О шанований, мудрець Кашьяпа привласнив усі мої телиці. Хоча його мета викрадення, корови, виконана, мудрець Кашьяпа не наказав повернути мені цих телиць, просто віддавши їх у руки двох дружин, Адіті та Сурабхи. Всі ті телиці мої дають небесне і вічне молоко щоразу, коли побажаєш. Захищені їх власною можливістю, вони охоплюють межі всіх морів, що не сприймається будь-ким. Хто ж здатний покласти руку на моїх корів, які дають найкраще молоко, схоже на амріту, за винятком мудреця Кашьяпи. Як вищому притулку нашому, о Брахмо, тобі належить керувати тим хто заблукав, чи він володар, гуру або ким би він не був. Якщо покарання не відміряне для могутніх осіб, які свідомо або несвідомо тягнуть речі собі, тоді схвальна гідність власника жезла у світі під загрозою. Ти здатен наказати будь-кому дати міру за міру. Нехай мої корови повернуться до мене так, щоб я повернуся до моєї оселі, океану. Ці корови, які є богинями потреб моєї душі, повинні бути захищені, бо вони захищають брахманів для проведення ведичних обрядів, які, у свою чергу, захищають світ за допомогою проведення ведичних обрядів. Захист корів і брахманів, кажуть, є захистом світу, чи не так?».

Коли цар вод Варуна говорив зі мною таким чином, о Ачьюто, про викрадення мудрецем Кашьяпою у Варуни корів, тоді я мав був проклясти мудреця Кашьяпу на взір цього: «Які риси мають корови, яких він викрав, ніби він коров'ячий пастух, той мудрець Кашьяпа з одних тільки цих примх перевтілиться у якості пастуха при переході на Землю. Дві його дружини, пані Адіті й пані Сурабхі, які служили метою народження деяких богів, подібно двом паличкам запалювання вогню при терті, також підуть на Землю, щоб стати його дружинами там. Поєднуючись із ними, мудрець Кашьяпа буде там жити щасливо у його пастушому товаристві. Той пастух, відомий як Васудева, це той таки мудрець Кашьяпа в його пишноті, буде його опорою в пастушестві, поки він знаходитиметься на Землі, залишаючись поблизу гори Говардхани, недалеко від міста Мадгури. Він буде вирощувати худобу і платити данину цареві Камсі. Він матиме дві дружини, пані Девакі й пані Рохіні, які ніхто інші, як пані Адіті й пані Сурабхі, дружини мудреця Кашьяпи. У першому випадку — Адау — ти станеш дитям тих пані, бо ти матимеш дві частини у твоєму перебуванні на Землі, одна в дитинстві, інша у середньому віці; й гараздуватимеш з усіма якостями пастуха у першій частині, бо ти повинен бути чимось на зразок — невідомого, як ти гараздував як син-карлик тієї ж пари Кашьяпи-Адіті у твоєму втіленні Трикрокового, подібним же — невідомим, оскільки цар Балі був занепокоєний. Покривши себе своєю власною примарною силою, яка є нічим іншим, як твоїм йогічним виміром, зійди на Землю для добробуту світу. З любов'ю і благословенням, яке всі боги покладають на тебе, нумо, зроби це! Нехай твоє внутрішнє Я зійде на Землю, викликаючи захоплення до нестями, по-материнськи люблячих пані Девакі й пані Рохіні. Крім того, ти спілкуватимешся на Землі з тисячами пастушок, мов лебідь між чутливих спокусниць, що ходитимуть навколо тебе. У той час як ти ходитимеш у лісі, доглядаючи телят, о Вішну, ця худоба, позначена гірляндою священного листя базиліка, закріплена на твоїх грудях, буде радувати їх очі твоєю божественністю. Коли ти житимеш як дитина з чарівними очима в цьому селі пастухів, всі літні люди ставатимуть пустотливими хлопцями та дівчатами лише для божественних забав. Коли ти перебуватимеш у селі пастухів, всі вони стануть твоїми шанувальниками; чи йтимуть вони в ліс із тобою, доглядаючи корів, чи байдикуватимуть навколо корівників у себе в селі, чи пірнатимуть у воду річки Ямуна, вони поводитимуться за своїм бажанням, воліючи стати твоїми підлесниками весь час, й вони насолоджуватимуться відтак, у твоєму товаристві. Ось таким благословенням є існування Кашьяпи-праджапаті у втіленні твого людського батька Васудева. Чи ж, який ще батько там твій, ненародженої істоти, для звертання: «Так, батьку?!»? Коли він звертається до тебе: «О мій сину!», крім Кашьяпи-праджапаті? Чи ще чиєсь батьківство ти вважаєш справедливим? Що ж до материнства тобі, кого ж іще можеш уявити ти, крім пані Адіті, адже весь Всесвіт народився від тебе? З цієї причини, твоєю самопроявленою Йогою, рушай до перемоги, о Мадгусудано. Ми ж боги, також відправимося до наших відповідних осель!».

Так мовив Брахма до Вішну.

Вайшампаяна мовив:

З дозволу богів повернутися у свої небесні світи, Вішну вирушив на північну сторону його власного притулку, Молочного океану, де гора Меру межує. Там глибока і непроникна печера тієї гори, на цій північній стороні, названа непрохідною печерою — Парватігуха, де сліди Вішну, чи пак Вамани, хлопчика перетвореного на карлика, як Трикрокувальника, знаходяться, сліди, яким поклоняються під час сприятливих днів. Потім він задумався про те, як його істотна форма може бути розміщена в тій печері, і про те, як він може увійти до дому Васудеви, майбутнього людського батька Вішну.

Так вістить п'ятдесят п'ятий розділ першої частини, названої Харівамшапарва,
в Харівамшапурані, продовженні Магабгарати,
що оповідає про відповідь Брахми до Вішну.

ТУТ ЗАВЕРШУЄТЬСЯ ПЕРША КНИГА — ХАРІВАМШАПАРВА З ХАРІВАМШАПУРАНИ

КОМЕНТАРІ ХАРІВАМШАПАРВИ

[1] *Нага і шарпа (naga-s і sarpa-s) — мають деяку відмінність, подібно до підрядів Viperidae (гадюкові) та Ophidia (лускаті).* (вгору)

[2] *Плакша (хвилястолиста смоківниця) — велике і гарне дерево з маленькими білими плодами.* (вгору)

[3] *Нішіда (nishida) — означає присісти, або сидіти навпочіпки, або присідати. Це стало загальною назвою племен, які присідають або припадають до землі ногами майже торкаючись п'ят для укриття або прихистку в кущах і чагарниках, аби заховатися чи напасти.* (вгору)

[4] *... років — загальна кількість інтервалів: 2 000, дві тисячі років у сумі. В satya = 800; в treta = 600; в dwapara = 400; в kali = 200 років. Цілком юги складають: 10 000: satya = 4000; treta = 3000; dwapara = 2000; kali = 1000 років. Ці додаткові періоди становитимуть 12 000 років - вірне визначення цього слова «юга» - двадаша сахасрії варсані югам іті укьяте - пізніше названі чатурюга, тому що слово «юга» зазвичай застосовується до їх внутрішніх періодів - каліюга, двапараюга і т.д.* (вгору)

[5] *одним роком Брахми — манвантара дорівнює сімдесяти одному разу кількості років, що міститься в чотирьох югах, з деякими додатковими роками: це тривалість Ману, (супутніх) божествам, а решта, яка дорівнює 852 000 божественних років, або 306 720 000 років смертних, незалежно від додаткового періоду. По чотирнадцять разів цей період становить Брахма-день, тобто день Брахми. Наприкінці цього дня відбувається розпад Всесвіту, коли всі три світи, земля і області простору, спалюються вогнем.* (вгору)

[6] *Ашвінікумари — позаяк вони породжені ashvini, жін. ashwa, кобилою, вони є ashwini-kumara.* (вгору)

[7] *Уткала — край Utkala завжди ототожнюється з нинішнім Орісса та Біхар.* (вгору)

[8] *Пратіштанапура — ототожнюється з нинішньою областю Джхансі-праяг.* (вгору)

[9] *Аанартадеша — aanarta-desha ідентифікується з сьогоднішньою Dwaarka, а Kusha-sthali з древньою Dwaaraka-puri.* (вгору)

[10] *...в оселі Брахми — голод призводить до старіння, а старіння до смерті. Ці фактори викликані вогнем у шлунку - jathara-agni, який у свою чергу стимулюється сонячною енергією. Коли сонце безсило в обителі Брахми, тоді ланцюг кала, агні, кшут, джара - час, шлунковий або зовнішній вогонь, голод, процес старіння і т.д., будуть відсутні* (вгору)

[11] *Какутстха — kakud+stha=kakutstha; kakud - горб на спині бика; stha – сидіти там – верхи на бику.* (вгору)

[12] *Муртіманта і амуртіманта деви — чотири види духів з божественним проявом: sukala, angirasa, susvadha, soma-pa; три види безтілесних духів, тонших за повітря і, які здатні входити навіть в утробу супермікрокосмічного атома - paramanu udare api pravishanti - це: vairaja, agnishvata, barhishada. Спершу, групи без прояву, безформні батьки-боги, взяті для наочності, з яких vairaja описуються.* (вгору)

[13] *Семеро брахманів — першим народженням цих семи-брахманів слід вважати народження синами Бхарадвааджи; отже їхні сім народжень: 1) сини Бхарадваджи; 2) сини Каушики, він же Вішвамитра; 3) вьядха − як тубільці; 4) мріга − як тварини; 5) чакраваака − як птахи; 6) хамса − як царствені лебеді; 7) шротрія − як вчені брахмани, серед яких один є Брахмадатта.* (вгору)

[14] *...мовив так — розділ названий «Chakravaka varnanam» – «зображення птахів чакравак» – не містить цього. Життя, як чакравак, дано в попередньому розділі власне, і вони (семеро мудреців) тепер у житті лебедів. Навіть колофон у кінці розділу видання Читрашала говорить – pitri-vakye – де його неможливо знайти у тексі. Можливо це pitri-kalpe. Однак, вони зберігаються, оскільки видання Chitra-shala має їх такими.* (вгору)

[15] *Сіні, Куху, Дьюті, Пуштіпрабха, Васу, Кірті, Дхріті та Лакшмі, — цих богинь можна описати приблизно так; sini = sinivali = день перед не місячним днем – ніч caturdashi перед amavasya; kuhu = день після не місячного дня – ніч padyami після amavasya; dyuti = світність; pushti = жвавість; prabha = флуоресценція; vasu = яскравість; kirti = честь; dhriti = сталість; laksmi = процвітання. Місяць також відвідував по черзі своїх 27 зірок-дружин, під назвою Ашвіні, Бхарані та ін., під час обряду, окрім цих дев'яти богинь.* (вгору)

[16] *Кутарка (kutarka) — букв. нелогічно, але свого роду вперта логіка, де лише непокора зберігається.* (вгору)

[17] *вісім розділів — 1. kaya chikitsa − загальне лікування для організму; 2. bala chikitsa − педіатрія; 3. graha − коли оволоділи злі духи тощо; 4. urdhva-anga chikitsa − для верхніх частин, скажімо, голова, очі, вуха тощо; 5. shalya chikitsa − для порізів, глибоких ран тощо, або також для хірургічного втручання; 6. damstra chikitsa − лікування від отруйних укусів іклами; 7. jara chikitsa − для проблем старості; 8. vrisa = vajikarana − для здібностей і для подовження молодості за допомогою відварів тощо.* (вгору)

[18] *тут перелічено 8 дочок, за іншою ж версією їх рівно 10: Rudra, Shudra, Bhadra, Shalada, Malada, Khala, Chala, Valada, Suratha та Gochapada.* (вгору)

[19] *привілеї Атрі — Ачарья Мадхва детально розповідає про цю путріку-путра ньяя в Магабг. − син дочки − це його власний син. У шлюбах, якщо це застереження буде додано, перший син або інші домовлені сини стануть*

[усиновленими] синами батька нареченої. Таким чином, вони успадковують багатство діда матері, але не будь-яке вотчинне майно. (вгору)

[20] *...вигуком — мова йде про бога Яму, який, як кажуть, прийшов на битву зі своїм незліченним військом хвороб – aparimita vyādhi parivāram* (вгору)

[21] *пригнічувач — індійські дерева баньян. Ніхто не садитиме їх на своєму подвір'ї чи у городі, бо вони підриють, придушать і зруйнують дім. Старіші дерева баньяну характеризуються повітряними коренями-опорами, які переростають у товсті деревні стовбури, які з віком можуть не відрізнятися від основного стовбура. Старі дерева можуть розширюватися вбік, використовуючи ці опорні коріння для покриття широкої площі. Отже, кожен із царів, які народилися, перетворився на нищителя, душителя і руйнівника свого власного дому за часів династії Бгаратів.* (вгору)

ЧАСТИНА II
ВІШНУПАРВА

ПРИХІД НАРАДИ І ВІДПОВІДЬ КАМСИ

Розділ 1

Вайшампаяна мовив:

Знаючи, що Вішну і деякі деви (*божественні істоти*) втілилися на Землі, Нарада відправився в Матгуру, щоб повідомити Камсі про його приреченість. Спустившись з небес, він прибув на околиці Матгури і послав гінця до Камси, сина Уграсена. Посланець повідомив Камсі про прибуття мудреця на околицю. Почувши про прибуття Наради, лотосоокий доблесний асур Камса швидко вийшов зі свого палацу. Він побачив гостя, поважного деваріши Нараду, безгрішного і осяйного пишнотою, мов вогнем, із сяючим наче Сонце тілом. Камса вшанував уклоном деваріши Нараду і схилився до нього, як визначено. Камса запропонував золотий стілець, сяючий наче вогонь, мудрецеві. Нарада ж, друг Шакри, сів зручно на сидінні. Мудрець сказав сердитому синові Уграсени: «Віра (*О герою*)! Ти вшанував мене за приписом. Тому слухай уважно і зрозумій мої слова. О сину! Проходячи через небесні світи, такі як Брахмалока, я прибув до величезної гори Меру, друга Бога сонця. Там я відвідав ліс Нандану і ліс Чайтраратху. Я омився в усіх тіртхах і річках, разом із божествами. Після цього я побачив божественну священну ріку Ґангу. Просте згадування її знищує всі гріхи. Я омився в усіх божественних тіртхах, у відповідній послідовності. Я зміг побачити оселю Брахми, яку обслуговують брахмаріши, наповнену звуками музичних інструментів, на яких грали деви і гандхарви, а співали апсари. Звідти, через деякий час, з віною у моїх руках, я пішов на збори Брахми на вершині гори Меру, де було зібрання девів. Тут я побачив Пітамаху (*Брахма*) та інших девів, прикрашених білими діадемами з багатьма коштовностями, сидячими на божественних престолах. На зборах я чув як деви довірливо обговорювали були жахливі способи вбити тебе і твоїх соратників. О Камсо, згідно з тим, що я почув там, восьмий син, який народиться у твоєї молодшої сестри Деваки в Матгурі, стане причиною твоєї смерти. Він буде захисником девів і притулком небесних світил. Він, найвища таємниця девів, стане причиною твоєї смерти. Він є об'єктом звільнення і радости девів. Він є сам проявлений Брахма для девів. Ось чому я кажу, що він велика божественна істина. О Камсо, ця гідна особа була причиною твоєї смерти у минулому. Згадай його і спробуй знищити зародок Девакі. Я задоволений тобою. Тому я прийшов сюди, щоб попередити тебе. Насолоджуйся усіма задоволеннями. Я бажаю тобі добра! А зараз я йду!».

Сказавши це, Нарада пішов. Згодом, розмірковуючи про його слова, Камса почав голосно сміятися, показуючи свої зуби. Він стояв перед своїми слугами посміхаючись, і сказав: «Цей Нарада — це сміх для всіх. Він нерозумний. Навіть коли я сиджу або сплю, або недбалий, або нетверезий, божества, разом із Васавою (*Індра*), не можуть мене налякати. Я можу струснути всю Землю моїми сильними руками. Хто ж там, у людському світі, зможе потурбувати мене? Від сьогодні я гнітитиму девів і тих, хто їм підкориться, — людей, птахів і тварин. Накажу коневі Кеші, Праламбі, Дхенуці, бикові Арішті, Путані та Кальї, котрі можуть переміщатися по Землі, в якій бажають подобі. Вони можуть вразити всіх тих, хто говорить погано в мою сторону. Знайдіть тих, хто щось задумав. Нарада сказав, що наш страх іде від зачаття. Насолоджуйтесь, як бажаєте, беззастережно й будь-якого занепокоєння. Доки ви під моїм захистом, немає страху перед девами. Цей брахман Нарада завжди намагається вчинити сварки між людьми. Він любить створювати відмінності між людьми, які натомість живуть у рівновазі. Він неспокійний і завжди ходить навколо сварок. Він отримує задоволення в заподіянні бійки між царями різними способами і засобами!».

Після подібного відважного белькотання, Камса пішов до себе додому. Його розум палав у вогні думок.

Так вістить перший розділ другої частини, названої Вішнупарва,
в Харівамшапурані, продовженні Магабгарати,
що оповідає про прихід Наради і відповідь Камси.

СТРАХ КАМСИ ТА ВКАЗІВКИ ВІШНУ ДО ЙОГАМАЙЇ

Розділ 2

Вайшампаяна мовив:

Гнівно Камса наказав радникам, які слідують за його побажаннями: «Усі ви повинні бути залучені до участі в знищенні поріддя Девакі. Починаючи з першого, всі семеро мають бути знищені, коли вони народяться. Там, де існує страх перед небезпекою, вона мусить бути знищена в корені. Нехай Девакі вільно мешкає у будинку, під охороною моїх таємних людей. Коли вона завагітніє, за нею слід наглядати. Мої жінки будуть відслідковувати її вагітність з часу місячного. Ми ж зробимо все необхідне в час народження. Віддані слуги мої повинні охороняти Васудеву в жіночих світлицях вдень і вночі. Жінки і євнухи повинні стежити за ним, не кажучи причини. Тільки такі людські зусилля можливі людям. Але сильна людина, як я, може зірвати хід долі за допомогою певних засобів. Слухайте. Зі співами мантрів, належним використанням зілля і відповідних дій, долю можна зробити сприятливою!».

Вайшампаяна вів далі:

Таким чином, Камса доклав зусиль, щоб знищити зародок у Девакі. Він усе втямив од Наради. Злякавшись, він почав лаштувати плани на свій захист. Почувши про зусилля Камси, які принесуть лихо, невидимий, доблесний Вішну задумав наступне: «Син Бходжі (*Камса*), безумовно вб'є сімох нащадків Девакі. Я ж маю стати її восьмим нащадком!». В той час як думав так, розум Вішну був звернувся раптово до Патали (*пекла*), де данави, звані шадгарбха, чинили аскези лежачи у воді. Ці данави, які мали потужні тіла, були яскравими мов божества, які п'ють амріту. Вони проявили міць наче деви, у бою. Вони були синами Каланемі. Давно ці дайтьї відмовилися від свого діда Хіраньякашипу і почали поклонятися Прабатькові світу (*Брахмі*). Носячи сплетене волосся на їхній голови, вони виконували важку покуту. Брахма, задоволений шадгарбхами дав їм дарунки.

Брахма сказав:

О тигроподібні доблестю герої данави! Я дуже задоволений вашим покаянням. Повідайте мені ваші бажання. Я вчиню відповідно. Всі ті однодумці-дайтьї сказали Брахмі: «О Боже! Якщо ти задоволений, люб'язно дай нам такий дарунок — ми не повинні бути вбиті девами або Великими зміями. Навіть Великі мудреці (*магаріши*), здатні завдавати ударів прокльонами, хай бажають нам добра. Боже! Якщо ти даєш нам дарунок, то дай же не бути вбитими якшами, гандхарвами, сіддхами, чаранами і людьми також!». Тоді Брахма сказав із задоволеним розумом: «Сказане вами, все буде виконано!». Після надання дарунку шадгарбхам, Самонароджений Брахма повернувся у свою небесну оселю. Тоді Хіраньякашипу сердито вимовив такі слова: «Покинувши мене, ви отримали дарунки від Брахми. Позаяк ви відкинули мою прихильність, я відкидаю вас, які стали моїми ворогами. Той же батько, який назвав вас шадгарбхами і породив вас, уб'є всіх вас, коли ви будете зачаті. Всі шестеро з вас, о великі асури-шадгарбхи, стануть нащадками Девакі. Тоді Камса, втілення вашого батька Каланемі, вб'є вас, по зачатті!».

Вайшампаяна мовив:

Лишень Вішну згадав цих асурів-шадгарбхів, він відправився до Патали, де вони чинили покути лежачи у воді. Вішну побачив шадгарбхів сплячими у воді під впливом Богині сну (*Нідра*) у вигляді Часу. Вішну увійшов у їхні тіла у подобі сну, насильно забрав їхні душі і передав їх Богині сну. Тоді, велевідважний Вішну сказав: «Нідро! За моїм дорученням, іди до місця проживання Девакі. Візьми ці душі шадгарбхів, кращих між данавів. Вклади їх в утробу матері Девакі, по черзі. Коли ж вони народяться з утроби і будуть забрані до світу Ями, убиті Камсою, зусилля Камси будуть марними, а зусилля Девакі будуть плідними. Тоді я буду задоволений тобою і ти будеш мати той же блиск, як і я у світі. Ти станеш богинею шанованою усіма світами. Сьомий же зародок Девакі, лагідна частина мене, буде моїм старшим братом. На сьомому місяці, ти перекладеш його в утробу Рохіні. Позаяк зародок буде переданий, він буде відомий як Самкаршана. Він, мій старший брат у майбутньому, і з'явиться у блиску Місяця (*Шитамшу*). Камса думатиме, що сьомий зародок Девакі буде викиднем, через страх перед ним. Коли ж я стану восьмим зародком, Камса спробує вбити мене. Всього тобі найкращого! Існує одна пані на ім'я Яшода, добре відома у світі, дружина нандагопи, продовжувача роду пастухів. Ти будеш народжена, як дев'ятий зародок у нашому роду, на дев'ятий день Крішнапакши, темної половини місяця. Опівночі, у сприятливу мить абхіджит, я щасливо вийду з утроби. Ми обидва, брат і сестра, народимося на восьмому місяці вагітности. Для того, щоб домогтися знищення Камси, ми поміняємося місцями, від однієї матері до іншої. Я піду до Яшоди, а ти, богине, приймеш порятунок у Девакі. Цей обмін новонародженими збентежить Камсу. Вхопивши тебе за ноги, він спробує вдарити тебе об камінь. Ти ж вискочиш з його рук, злетиш у небо і досягнеш вічного світу. Ти матимеш такий же колір шкіри, темний, як у мене. Твоє обличчя буде схоже на Самкаршану. У небі ж ти покажешся з багатьма розпростертими руками, наче я. У твоїх чотирьох руках нестимеш тризуб, меч із золотим руків'ям, горщик із медом (*мадгу*) і чистий лотос. Носитимеш синій шовк і жовту шовкову хустку. Твої груди прикрашатиме біле намисто, яскравосяйне, наче промені Місяця. Твої вуха прикрашатимуть божественні сережки. Ти сяятимеш обличчям, красна мов Місяць. Ти сяятимеш вишуканою короною і гарною зачіскою. Твоїми величезними руками, красивими наче каптур змії, ти полонитимеш десять напрямків. Ти сяятимеш із прапором прикрашеним павиним пір'ям. Ти сліпитимеш браслетами, прикрашеними павиним пір'ям. Завжди в оточенні жахливих бгутаганів, ти слідуватимеш моїм наказам. Дотримуючись обітниці цноти, ти підеш на небеса. Там тисячоокий Індра, поряд із девами буде виконувати твою абхішеку (*обрядове омивання*), згідно мого наказу, у встановленому порядку. Потім Індра урочисто прийме тебе, як його сестру. Позаяк ти пов'язана з родом Кушики, станеш відома як Каушикі. Індра наділить тебе постійним місцем на кращій серед гір, Віндхьї. Потому, тебе славитиме земля тисячами кумирів. Ти подорожуватимеш у всіх

трьох світах і будь-яка молитва до тебе буде плідною. Ти прийматимеш будь-яку подобу за бажанням, і даватимеш дарунки. Там, тримаючи мене у твоєму розумі, ти знищиш двох горян-данавів — Шумбху і Нішумбху, разом з їх поплічниками. У супроводі бгутаганів, ти отримуватимеш підношення напоєм і м'ясом. На день навамі (*дев'ятий день темної половини місяця*) ти отримуватимеш шану з принесенням у жертву тварин. Якщо хто-небудь, хто знає мою пишноту, пропонує своє поклоніння тобі, нічого не бракуватиме йому, ні дітей ні багатства тощо. Ти будеш, врешті, захистом од небезпеки для всіх тих, хто потрапив до лісу або потонув у величезному океані, або захоплений розбійниками. О доброзичлива! Той, хто тішить тебе цим гімном (*див. наступний розділ*) з відданістю, ніколи не вийде з мого нагляду, і ні я з його!».

Так вістить другий розділ другої частини, названої Вішнупарва,
в Харівамшапурані, продовженні Магабгарати,
що оповідає про страх Камси та вказівки
Вішну до Йогамайї.

ГІМН ДО АРЬЇ

Розділ 3

Вайшампаяна продовжив:

Нині читатиму гімн до Арьї, як раніше сказано стародавніми мудрецями. Я пропоную шанування Деві Нараяні, богині трьох світів.

«Ти — досконалість (*сіддхи*), наполегливість (*дхріті*), слава (*кріті*), процвітання (*шрі*), знання (*відья*), скромність (*шаннаті*), розум (*маті*), сутінки (*самдхья*), ніч (*ратрі*), світність (*прабха*), сон (*нідра*) та ніч руйнування наприкінці світу (*каларатрі*). Ти відома як Арья, Катьяяні, Деві, Каушикі, яка дотримується обітниці цноти, мати Сіддхасени (*Сканда*). Ти люта (*уграчарі*) і могутня (*магабала*) єси. Ти Джайя, Віджайя, Пушті (*добробут*), Тушті (*достаток*), терпіння (*Кшама*) і доброта (*Дайя*). Ти старша сестра Ями (*Мрітью — смерть*). Ти одягнута в блакитний шовк. У тебе кілька подоб. У тебе є страшні подоби. Ти прямуєш різними шляхами. У тебе страшні очі. У тебе широкі очі. Ти завжди захищаєш відданих. Ти живеш на небезпечних шпилях гір, в річках, печерах, лісах і садах. Тебе вшановують племена людей, такі як шабари, барбари і пулінди. Твоє знамено прикрашено павичевим пір'ям. Ти постійно блукаєш у всіх світах. Тебе завжди супроводжують півні, кози, вівці, леви і тигри. Твоє оточення наповнене звуком дзвонів. Ти відома як та, яка проживає в горах Віндхья (*Віндхьявавасіні*). Ти носиш тризуб і спис у руках. Твій прапор має знаки Сонця й Місяця. Дев'ятий день темної половини місяця і одинадцятий день світлої половини місяця, особливо призначені для поклоніння. Ти сестра Баладеви. Ти ніч єси. Основою чвар (*Калаха*) єси. Ти притулок, смерть і звільнення всіх істот. Ти дочка Нандагопи. Ти перемога девів. Ти в кору одягнена й ошатно одягнена єси. Ти Парваті (*Рудрі*) і ти ніч. Ти рухаєшся у сутінках. Ти з розпатланим волоссям. Ти загибель єси живих істот. Ти любиш підношення хмільним і м'ясом. Ти Лакшмі. Як Алакшмі ж, смертю данавів єси. Ти Савітрі. Ти мати девів та заклинань. Ти непорочність незаміжніх дівчат і подружнє блаженство (*саубхагья*) заміжніх жінок. Ти жертовний вівтар яджни. Ти дакшина тих, хто проводить жертвопринесення. Ти борозна зроблена в землі (*сіта*) орачами. Ти земля єси, яка підтримує всі живі істоти. Ти прибуток, зароблений морехідними торговцями. Ти берег океану. Серед якшів, ти головна Якші, (*мати Кубери*). Серед нагів, ти Сураша, мати нагів. Ти заснування (*дікша*) брахмавадів. Ти вишнє сяйво. Ти сяйво планет. Серед зірок, ти Рохіні єси. Присутня єси на царських входах, тіртхах, злиттях річок у твоєму повному вигляді. Ти місячне світло. Тебе згадують, як Кріттівасу (*Парваті*). Ти Сарасваті (*богиня навчання*) магаріши Вальміки, і пам'ять (*смріті*) Двайпаяни (*Вьяса*). Ти дхармабудхі мудреців і розум (*сталий в істині*) девів. Серед живих істот ти Сура Деві. Славетна діяннями єси. Ти прекрасне бачення Індри. Ти відома як Тисячоокий. Ти богиня аскетів. Ти деревина арані для отримання вогню брахманами при виконанні агніхотри (*жертвоприношення Агні*). Ти голод усіх сутностей і задоволення божеств. Ти жертва (*сваха*), задоволення (*тріпті*), терпіння (*дхріті*) і мудрість (*медха*). Ти мати васу, землі (*Васуматі*). Ти честолюбство (*Аша*) людських істот і досягнення досконалих людей. Ти напрямки, обрії, полум'я вогню і сяйва. Ти гриф (*птах*). Ти Путана (*одна з матерів, що доглядали Сканду*). Ти Реваті. Ти жахлива єси. Ти сон, що поринає всіх істот ув оману. Ти кшатрійка єси. Серед усіх видів знань, ти духовне знання (*брахмавідья*). Ти Ом і Вашат.[1] Серед жінок, мудреці знають тебе як Парваті, відзначену в пуранах. Згідно праджапаті, ти Арундхаті (*дружина Васіштхи*) серед садхвів (*патіврати, цнотливі жінки*). Ти відома як Індрані (*дружина Індри*) серед справжніх божественних імен. Весь світ нерухомих і рухомих істот пронизаний тобою. Немає сумнівів, що єдиний захист єси у всіх боях, чи де вогонь бушує, чи по берегах річок, чи від злодіїв, чи у страшних лісах, чи на чужині, чи в царських в'язницях, чи від гноблення ворогами, або всюди, де небезпека життю. О Деві, ти моє серце! Мій розум зосереджений на тобі. Захисти мене від усіх гріхів. Прошу, будь задоволена мною! Ти виконуватимеш, протягом трьох місяців, усі бажання людини, яка встаючи щоранку, читає, із чистим і приборканим розумом, цей чудовий, божественний гімн, вимовлений мною і складений Вьясою. Ти надаси дарунок людині, яка читає цей гімн щодня протягом шести місяців. Ти даруєш божественне око людині, яка вшановує тебе протягом дев'яти місяців. Ти виконуватимеш усі бажання людини, яка вшановує тебе рік. Згідно Двайпаяни (*Вьяса*), ти правда (*сатьям*) єси, брахмо і божественне (*дівьям*). Коли вшанована людьми, ти позбавиш усіх страхів рабства, жахливої смерти, втрати дітей, втрати багатства, хвороби та смерти. Ти приймаєш будь-яку

подобу за бажанням, надаючи дарунки своїм прихильникам. Бентежачи Камсу, ти, Дурга (*Ека*), радуватимеш весь світ».

«Живучи у враджі (*селищі*) серед пастухів, я поводитимусь як звичайна людина. Для свого існування, я доглядатиму корів Камси!».

Після таких настанов Нідрадеві, Господь Вішну зник. Богиня ж Нідра, вшанувавши Вішну, вирішила слідувати його вказівкам.

Немає сумнівів, що той, хто читає або чує цей гімн неодноразово, досягне всього чого забажає.

Так вістить третій розділ другої частини, названої Вішнупарва,
в Харівамшапурані, продовженні Магабгарати,
що оповідає гімн до Арьї.

ВТІЛЕННЯ ВІШНУ

Розділ 4

Вайшампаяна мовив:

Після задуманого, богоподібна Девакі, мала сім зародків, як вимовив Вішну до Йогамайї раніше. Камса вбив тих шадгарбхів (*перші шість зародків*), вдаряючи їх об камінь. Вона ж (*Йогамайя*) передала сьомий зародок Рохіні. Рохіні, у якої був час місячного, відчула опівночі, що зародок в її утробі покинув її (*утробу*). Одержима Богинею Нідрою, вона впала на підлогу. Вона бачила зародок в її утробі, ніби уві сні. Після цього видіння пропало. Тому вона засмутилася на деякий час. Тоді Нідра сказала засмученій Рохіні. У темряві ночі, вона, дружина мудрого Васудеви, з'явилася як Рохіні, дружина Соми (*Місяця*). «О Сприятлива, зародок у твоїй утробі був переданий тобі. Отже, у тебе буде син на ім'я Санкаршана!». Рохіні зраділа дізнавшись, що вона отримала того сина. Її обличчя схилилося зі стриманістю і вона увійшла у будинок, мов блискуча Рохіні (*зірка, дружина Місяця*). Після того ж як її (*сьомий*) зародок був перерваний, Девакі задумалась на восьмий раз, для чого ж Камса знищив сім її нащадків? Радники Камси охороняли ті зародки з ретельним зусиллями. Але тоді, Харі (*Вішну*) увійшов в утробу її, з Його власної волі. Того ж дня Яшода зачала Нідру, яка виконувала вказівки Вішну і, яка проявляється з тіла Вішну. До завершення звичного часу вагітности жінки, Девакі та Яшода, народжували на восьмому місяці одночасно. Дівчинка була народжена Яшодою в той же час, у ту ж ніч, коли Крішна, збільшувач слави Врішні, народився. Одна (*Яшода*) була дружиною Нандагопи, а друга (*Девакі*) була дружиною Васудеви. І Яшода, і Девакі завагітніли майже одночасно. Опівночі, в сприятливий час абгіджит, Девакі народила Вішну, а Яшода народила дівчинку. Коли народився Джанардана (*Крішна*), океани збурилися від радости, гори загойдалися й вогнища запалали спокійно. Коли народився Джанардана, сприятливий вітерець подув ніжно, курява осіла, а планети та зірки яскраво засвітилися. Коли народився Джанардана, сприятливою зіркою була абгіджит (*через поєднання зірки Рохіні на восьмий день*), ніч була джайянті, а мить була віджайя. Володар Харі, Нараяна, який знаходиться за межами сприйняття, вічний і тонкий Володар, коли він був народжений, зачарував усіх своїми очима. Не граючи, на небесах зазвучали барабани девів. Володар же девів задощив з неба квітами. Мудреці, разом із гандхарвами та апсарами прийшли та уславили вбивцю Мадгу (*Мадгусудану*) сприятливими славослів'ями. Коли народився Хрішикеша, весь світ був у нестямі від радости. Індра, разом з божествами, звеличив убивцю Мадгу (*Мадгусудану*). Васудева побачив свого сина Адхокшаджу (*Крішну*), який народився тієї ночі. Він побачив божественні знаки і позначки, такі як шріватса. Васудева мовив: «О Володарю, будь ласка, зміни свою подобу. Я боюся Камси. Тому я це кажу. О Лотосоокий Боже! Мої сини, твої старші брати, були вбиті Камсою!».

Вайшампаяна вів далі:

Почувши слова Васудеви, Ачьюта приховав свій вигляд. Він переконав батька відвезти його до будинку Нандагопи. Васудева, люблячи свого сина, швидко відніс хлопця вночі до будинку Яшоди. Незнаний для Яшоди, він зберіг хлопчика у неї і відніс дівчинку в ліжко Девакі. Таким чином були замінені обидва новонароджених. Васудева був настрашений, але задоволений. Він вийшов із дому. Анакадундубха (*Васудева*) повідомив Камсу, сина Уграсени, про народження його прекрасної дочки. Почувши це, могутній Камса, разом з охоронцями, швидко прийшов до входу у будинок Васудеви. На вході, відразу ж він мовив різкі слова: «Кого народила? Віддай новонародженого мені швидко!». Тоді жінки дому Девакі голосно заволали. Девакі, нарікаючи і плачучи, говорила переривчастим голосом. Вона благала Камсу: «Ця дитина — дівчинка. Володарю! Мої сім хлопчиків були вбиті тобою, лишень народилися. Це дівчинка. Вона виглядає ніби мертва. Якщо твоя ласка, прошу, віддай мені її!». Побачивши ж дівчинку, Камса був зачарований нею і відчував себе щасливим. Безсердечний Камса сказав: «Народжена, ця дівчинка мертва!». Дитина, яка була у жалюгідному стані в утробі, її волосся ще мокре утробними водами, була покладена перед Камсою на землю Девакі, подібною ж Землі терпінням. Чоловік схопив дитину аби кинути її. Він крутнув нею і раптом кинув її об скелю із силою. Дівчинка ж, кинута об скелі, вислизнула і не вдарившись піднялася в небо. Раптово вона покинула тіло новонародженої. Зі скуйовдженим волоссям, прикрашена плетеницями і небесними мазями, вона звернулася до Камси. Всі її кінцівки були з блискучими гірляндами. Вона була прикрашена сліпучою короною. Богиня залишилася Каньєю (*відповідає знаку зодіаку Діви*) назавжди. Її уславили всі божества. Вона була одягнена в синьо-жовте. Її груди були схожі на голову слона.

Стегна її були широкі, як колісниця. Її обличчя було гарне мов Місяць. У неї було чотири руки. Її колір тіла був яскравим наче блискавка. Її очі були червоні ніби ранкове Сонце. Її груди були мов дощові хмари. Вона з'явилася наче хмарні сутінки. В ночі поглинутої темрявою, вона засліплювала з її бгутаганами. Вона танцювала, сміялася і проявлялася з протилежностями. Страшна богиня піднялася в небі. Вона пила найкращий напій. Вона сміялася вголос і попереджала Камсу: «Камсо, для власного ж знищення ти намагався вбити мене. Ти поспішно кинув мене об скелю. Отже, у час смерти, коли твоє тіло волочитиме твій ворог, я розірву його руками і питиму теплу кров!». Промовляючи ці страшні слова, богиня, разом зі своїми підручними, рушила в її небесну оселю, як воліла. Та дівчина виросла там, шанована врішніями. Як наказано Васудевою, вона виглядала потім наче син.

О Джанамеджайє! Зрозумій, що ця Богиня народжується з частини Праджапаті (*Брахми*). Тож, вона є одночасно еканамша — єдина і нероздільна з Брахмою. Йогаканья ж з'явилася для захисту Кешави. Усі ядави, з добрим розумом, поклонялися їй, оскільки вона захистила Крішну своїм божественним тілом. Після того як вона зникла, Камса подумав, що вона й справді його смерть. Він сам зустрівся з Девакі, і сказав їй знічено.

Камса мовив:

О сестро, намагаючись уникнути своєї смерти, я вбив твоїх дітей. О Деві, тепер здається, що моя смерть прийде звідкілясь іще. Я втратив надію і отже, намагався вбити моїх власних людей. Я не зміг подолати долю своїми зусиллями. Не переймася через твоїх дітей. Не журися за своїми синами. Їх забрав Час, а я всього лише знаряддя. Час — єдиний ворог людини. Час постійно змінює своє положення і, врешті, поглинає все. Такі люди, як я, лише знаряддя Часу. По нашим справам, ми стикаємося з негараздами і труднощами. Дуже шкода, що люди вважають себе творцями всього. Облиш усі думки про твоїх синів. Залиш усі турботи про них. Таке ось людське життя. Неможливо уникнути впливу Часу. О Девакі, я припадаю до твоїх ніг як син. Я вчинив тяжкий злочин. Будь ласка, не гнівайся на мене!

Коли Камса говорив так, зажурена Девакі, з заплаканим лицем, подивилася на її чоловіка і рекла так. Як мати, вона говорила Камсі: «Устань, сину мій!».

Девакі рекла:

У вбивстві моїх синів, зробленому раніше, ти не єдина причина, Час також несе відповідальність. Припавши до моїх ніг і засуджуючи свої дії, ти змусив мене якось терпіти біль, який я відчувала через твої вбивства моїх синів. Смерті не можна завадити тим, у зачатті або у дитинстві. Юні також залежить од смерти. Старий же — просто мертвий. Все залежить од Часу. Такі люди, як ти, лише знаряддя. Ненароджену дитину не видно так само, як не можна побачити повітря. Тих же хто народився, не буде видно після смерти. Вони йтимуть туди, куди Творець вестиме їх. Сину, ти можеш іти. Не думай про мої турботи через смерть моїх дітей. Смерть може статися через долю, карму, час творення, з інших причин, зараженої їжі, спожитої батьками, успадковані причини тощо.

Вайшампаяна сказав:

Почувши слова Девакі, Камса пішов домів. Він був пригнічений. Його розум палав. Він був засмучений тим, що його зусилля були марні.

Так вістить четвертий розділ другої частини, названої Вішнупарва,
в Харівамшапурані, продовженні Магабгарати,
що оповідає про втілення Вішну.

НАНДА ПЕРЕСЕЛЯЄТЬСЯ У ВРАДЖУ

Розділ 5

Вайшампаяна сказав:

Васудева чув, що Рохіні, яка жила у враджі, раніше народила сина з обличчям більш красним, ніж той Місяць. Негайно ж він пішов до Нандагопи і сказав ці приємні слова: «Перейди до враджі разом з Яшодою. Там виконай обряди народження та інші обряди для хлопчиків. Принеси їх зручно у враджу. Подбай про мого сина Рохінею, дитину, у враджі. Я стану темою обговорення для тих, хто має дітей. Вони звинувачуватимуть мене у невиконанні обов'язків батька. Я не можу бачити обличчя дитини, яка є моїм єдиним сином. Страх насилля забрав мій розум, навіть якщо я розумний. Я боюся, що нещадний Камса може вбити дитину. Нандгопо, обдумуючи справу належно, вчини, що слід, щоб захистити мого сина, Раухінею. Є багато небезпек для дітей у цьому світі. Мій син старший, а твій молодший. Лише їхні імена означають те ж саме, доглянь же обох у затишку і однаково. Обидва того ж віку. О Нандагопо, зроби необхідне, аби впевнитись, що ці хлопчаки зростатимуть доглянуто у враджі. У дитинстві всі люблять гратися, як їм подобається. Людина мандрує у дитинстві. Всі найбільші задираки у дитинстві. Тому ти повинен бути обережним. Ніколи не вважай, що якесь пасовище зроблене для корів у Вріндавані безпечне. Там ти повинен боятися гріховного Кеші. Ти мусиш захищати цих двох дітей від змій, комах, птахів, корів і телят на випасі. О Нандагопо, ніч закінчилася. Швидко рушай до враджі. Птахи навколо вказують тобі піти!».

Після того, як великий душею Васудева сказав ці таємні слова, Нандагопа, разом зі своєю дружиною Яшодою, благополучно сів у візок. Він обережно сів у візок, несучи хлопчика на своїх плечах. Він, велерозумний, поклав дитину у ліжко. Вони рушили самітним шляхом у бік Ямуни. Коли вони йшли,

прохолодний вітрець м'яко дув. На берегах же Ямуни, біля пагорба Говардхана, він побачив зручне місце, де прохолодні вітри дмуть м'яко. Місце було красиве, з багатьма тваринами, ліанами і великими деревами. Багато корів, з їх вим'ям повним молока, паслося там. Численні корови паслися затишно. Були там навколо і водойми. Багато дерев посаджено було, об які бики терлися плечима і рогами. Багато м'ясоїдних тварин, такі як грифи, шукало поживи зі зміїв, що жили в цьому лісі. Леви, які їдять васа (*«м'язовий жир»*), меда (*жир*) і м'ясо, у супроводі лисиць, жили там. Ліс оголошували ревом тигри. Було багато різновидів птахів. Дерева були обтяжені смачними плодами. Багацько зеленої трави, ліан і чагарників було там. Красиве місце було наповнене звуками від корів та телят. Гопі-жінки (*пастушки*) стояли у тому місці. Мукання ж телят робило місце чудовим. Там було багато возів з бичками, на розлогій землі. Були кущі й колючі дерева. Межі були покриті лісами з багатьма величезними поваленими деревами. Місце мало багато кілочків і мотузок для прив'язування телят. Там були купи сухого коров'ячого гною. Було багато хатин, вкритих циновками. Там було багато відкритих просторів, де ходили здорові й сильні люди. Було там багато мотузок, в тому місці. Звук збивання масла було чутно з багатьох місць. Там був розлив масла навколо і земля була мокра від сироватки. Повітря було повне звуків, створених браслетами гопі, які збивали масло. Хлопчики-пастухи, зі зв'язаним у вузли волоссям, грали всі навколо. В корівниках з дерев'яними дверима розміщувалося багато корів. Повітря було солодке запахом вершкового масла. Місце виглядало красивим, з молодими жінками, одягненими в блакитну і жовту тканини. Було багато дівчат-пастушок, які носили дикі квіти. Вони несли горщики на їхніх головах. Їхні груди були вкриті тонкою тканиною. Було й багато людей, які брали воду на шляху вздовж берегів Ямуни. Увійшовши в це місце, заповнене звуками пастухів, Нандагопа вельми зрадів. Літні чоловіки й жінки вітали їх. Знайшовши затишне місце підхожим, він вирішив жити там. Нанда пішов до дому Рохіні, яка дарувала щастя Васудеві. Він тримав там дитину Крішну, осяйну мов ранкове Сонце, в таємниці.

Так вістить п'ятий розділ другої частини, названої Вішнупарва,
в Харівамшапурані, продовженні Магабгарати,
що оповідає про переселення Нанди у враджу.

ЗНИЩЕННЯ ШАКАТАСУРА І ПУТАНИ

Розділ 6

Вайшампаяна мовив:

Відколи Нандагопа залишився у Говраджі, працюючи пастухом, минуло багато днів. Старший хлопчик був названий Санкаршана, а молодший хлопчик Крішна. Хлопці, названі так, зростали там щасливо. Крішна, в тіло якого увійшов Харі, мав колір обличчя темної дощової хмари. Він ріс серед корів мов хмара дощу в морі. Одного разу Яшода, яка любила свого сина, залишила дитину спати під возом (*Śakaṭa*) і пішла до річки Ямуна. Крішна почав бавитися, бовтаючи своїми руками і ногами у повітрі. Він плакав солодкоголосо, трясучи ногами. І однією ногою Крішна вдарив віз і той перекинувся. Потім він почав плакати за молоком. У той же час Яшода повернулася після купання. Вона злякалася. Вона дуже хотіла погодувати грудьми свою дитину, наче Сурабхі, матір корів. Вона побачила, що віз перекинувся без вітру. Голосно кричачи, вона швидко взяла дитину. Вона не розуміла, як було перекинуто віз. Вона злякалася, але була рада і побажала добра дитині. Вона сказала: «Сину мій, що скаже твій батько, який буде дуже сердитий? Ти спав під возом і він раптово зламалася. Бачачи, як ти лежиш під перекинутим возом, якщо б ти був придушений ним, яка б користь була для мене в омиванні, чи поході до річки?». Тоді ж Нанагопа, разом із коровами та телятами, повернувся у враджу з лісу. Він був одягнений в одяг кашая.[2] Він побачив розбиті глечики й горщики. Віз лежав перевернутий колесами догори, а вісь зламана. Він був дуже наляканий. Він швидко пішов усередину зі сльозами на очах, кажучи: «Із сином усе гаразд?». І він побачив свого сина, який пив молоко з грудей матері. Тоді він запитав: «Бики не билися, то як же віз перекинувся?». Яшода, злякавшись, відповіла придушеним голосом: «Я не знаю хто перекинув віз! О лагідний, я пішла до річки попрати мій одяг. Повернувшись, я побачила віз перевернутим на землі!». Поки вони розмовляли так, якісь хлопчики сказали: «Ця дитина перекинула віз своїми ногами. Ми прийшли сюди випадково і побачили це!». Почувши таке, Нандагопа був дуже здивований. Він був щасливий, у першу чергу. Він боявся, думаючи — «Що ж це таке?». Пастухи ж, усі розумні люди, не вірили почутому. Всі вони вважали це дивом. Їхні очі широко відкрилися від подиву. Вони поставили віз на колеса.

Вайшампаяна вирік:

Через кілька днів прийомна мати бходжи Камси, відома як Путана, прийшла у вигляді птахи. Птаха на ймення Путана, була страшна, жахаючи живих істот. Вона прибула опівночі гнівно ляскаючи крилами. Тоді Путану й помітили опівночі. Вона ревіла вголос знову і знову, наче тигр. Вона стала на вісь візка, з грудьми повними молока. У той час як люди спали вночі, вона годувала грудьми Крішну. Крішна ж смоктав її груди разом із її життям. Вона волала вголос. З відірваними грудьми, птаха раптом упала на землю. Почувши звук, Нандагопа, пастухи і Яшода прокинулися. Вони були стурбовані та налякані. Вони побачили Путану, безтямну, без грудей, яка лежала на землі ніби гора вражена громовицею. Гопи, на чолі з Нандагопою, були нажахані. Вони оточили Путану і запитали: «Що це таке? Хто зробив це?». Вони не могли зрозуміти, як це могло статися. Кажучи, що це дивно, дуже дивно, вони повернулися до своїх хат. Коли ж гопи повернулися

додому, зацікавлені подією, Нандагопа, нажаханий, запитав Яшоду: «Що це за доля? Я не зрозумів цього. Я зовсім здивований. Існує страшна небезпека для мого сина. Я дуже боюся!». Яшода рекла зі страхом: «Пане мій, я не знаю що це таке. Я спала з дитиною. Я прокинулася від звуку!». Коли Яшода висловила своє незнання з приводу випадку, Нандагопа, разом зі своїми родичами, був здивований. Вони мали великий страх щодо Камси.

Так вістить шостий розділ другої частини, названої Вішнупарва,
в Харівамшапурані, продовженні Магабгарати,
що оповідає про знищення Шакатасура і Путани.

ЛАМАННЯ ДЕРЕВ ЯМАЛА-АРДЖУНА

Розділ 7

Вайшампаяна вів далі:

Йшов час, два тихих хлопця, названі Крішна і Санкаршана, почали повзати на колінах. Два хлопчака у дитинстві рухалися разом, як єдине ціле. Вони були однакові тілом, з'являючись подібно молодому Місяцеві і Сонцю. Вони були однакової статури. Вони ділили одне ліжко, сидіння та їжу. Були одягнені однаково, в подібний же дитячий штиб. Вони чинили однаково. Вони здавалися наче одним тілом розділеним на дві частини. Хлопчики, маючи велику силу, діяли в однаковий спосіб. Вони були синами одного батька. Для людей, вони здавалися однаковими. Вони були людськими призначеннями для виконання місії богів. Вони були захисниками світу, які з'явилися у пастухів. Вони захоплено гралися між собою. Вони виглядали наче Місяць і Сонце у небі, чиї промені впали один на одного. У них були довгі руки, мов змії. Вони рухалися всюди. З пилом на їхніх тілах, вони блищали ніби дитинчата слонів. Іноді їхні тіла були покриті попелом, а іноді й коров'ячим гноєм. Вони рухалися навколо, мов сини Бога вогню. Коли вони повзали на колінах в деяких місцях, вони виглядали чарівно. Вони ходили в корівники для гри, а їхні тіла були вкриті коров'ячим гноєм. Вони були благословенні Шрі. Вони приносили величезне задоволення своїм батькам. Вони робили якісь витівки кілька разів на людях і для сміху. Більшу частину часу вони гралися. Їхнє довге кучеряве волосся спадало на очі. Красені хлопчики мали обличчя подібні до Місяця. Вони блукали навколо враджі чинячи різні витівки. Нандагопа не міг впоратися з ними.

Якось Яшода вельми розсердилася на лотосоокого Крішну. Вона відвела його в бік возу і знову, й знову сварила його. Пов'язавши мотузку навколо його живота, вона прив'язала його до ступки. Кажучи: «Ходи навколо, якщо зможеш!», — вона повернулася до своєї хати. У той час як Яшода була зайнята своєю роботою, Крішна, який розважав враджу своїми витівками, покинув двір. Залишивши двір, Крішна рушив у ліс тягнучи за собою ступку. Неподалік була пара високих дерев — ямала і арджуна. Крішна витягнув ступку між двома деревами. Коли ж він тягнув, прив'язана ступка впала і вдарилася повздовжно по деревах. Та Крішна витягнув дерева разом із корінням. Два дерева арджуна, тягнені силою хлопчика, зламалися і впали разом, зі своїм корінням і гілками. Він же сміявся, стоячи між дерев. Він узяв свою божественну силу, щоб показати гопам. Через блиск того хлопця, мотузка стала дужчою. Гопи ж на шляху вздовж берегів Ямуни, побачили дитину. Скрикнувши із подивом, жінки кинулися до Яшоди. Ті жінки, зі стурбованими обличчями сказали Яшоді: «Йди Яшодо, йди мерщій! Чому ти зволікаєш і баришся? Два дерева арджуна у враджі використовувалися, щоб виконувати наші побажання. Ці дерева впали на твого сина! Там, мов теля прив'язане за живіт міцною мотузкою, твій син стоїть між деревами, сміючись. Вставай, іди-но, ти неосвічена дурепо єси, гадаєш ти мудра? Поверни свого живого сина, який тільки-но втік із пащі Смерти!». Вражена страхом, вона встала відразу, голосно волаючи. Вона кинулася до місця, де впало два дерева. Між деревами вона побачила свого улюбленого сина, що тягнув ступку прив'язану до його живота мотузкою. Тоді гопи розповіли молодим і старим пастухам у враджі про випадок. Вони пішли, щоб побачити велике диво у враджі. Гопи, що жили в лісі, базікали між собою досхочу: «Як же впали дерева, що були подібні храмам, у враджі? Без сильних вітрів, без сильного дощу, без блискавки, не зачеплені слонами, як же дерева впали? Два дерева впали на землю, цілковито вирвані з коренем. Дерева не виглядають нездоровими, як хмари без води. Якщо ці два дерева були посаджені у враджі й вони корисні для враджи, тоді, Нандагопо, ці дерева задоволені тобою. Твій син залишився неушкодженим навіть тоді як ці великі дерева впали на землю. Це третя погана прикмета, що сталася у враджі. Була убита Путана, перевернуто воза, а тепер і дерева впали. Залишатися в такому місці не підходить для нашого селища. Багато несприятливих ознак бачимо тут, які вважаються не дуже добрими!».

Нандагопа швидко звільнив Крішну з розщепи і поклав його на коліна, наче той повернувся з мертвих. Він не був задоволений дивлячись на лотосоокого Крішну. Потім Нандагопа посварив Яшоду суворо і повернувся додому. Всі ж гопи повернулися домів. І через те, що був прив'язаний мотузкою (*дама*) на животі (*удара*) у враджі, Крішну гопи-жінки називали Дамодара.

О великий серед бгаратів, Джанамеджайє, це прекрасний час дитинства Крішни, коли він перебував у враджі.

Так вістить сьомий розділ другої частини, названої Вішнупарва,
в Харівамшапурані, продовженні Магабгарати,
що оповідає про ламання дерев ямала-арджуна.

НАПАД ВОВКІВ

Розділ 8

Вайшампаяна продовжував:

О Джанамеджайє, таким чином Крішна і Самкаршана провели своє дитинство. Вони провели сім років у тій враджі. Вони були вбрані у синій (*Самкаршана*) і жовтий (*Крішна*) одяг. Їхні тіла були змащені жовтою і білою сандаловою маззю. Вони доглядали телят. Обидва носили пасма волосся. Хлопчики з красивими обличчями, дули у свистки з пальмового листя, які було приємно чути. Вони сяяли у лісі, виглядаючи наче триголовий змій, коли він дме у свистки. Вони носили павине пір'я на руках і у вухах. Вони носили вінці з листя на головах. Їхні груди прикрашали плетениці з лісових квітів. Так вони були схожі на молоді дерева. Їхні голови були прикрашені квітками лотосу. Вони носили священні нитки зроблені з мотузок. Вони носили хиткі мотузки, що звисали з обох кінців тичини, гарбузи і водяні посудини. Вони грали на сопілках серед бичків. Вони сміялися, дивлячись один на одного в різних місцях. Вони грали один з одним ув інших місцях. Вони спали на ложі з листя. Іноді вони лягали закриваючи очі. Таким чином вони дбали про телят і сяяли у великому лісі. Вони вільно блукали, наче двійко молодих неспокійних коней.

Одного разу красний Дамодара (*Крішна*) сказав Санкаршані: «Брате, не можемо гратися з телятами в цьому лісі більше. Ми бачимо все це знову і знову. Цей ліс виснажується нами. Немає більше трави і дров, а дерева знищуються бичками. Ці дерева і ліси були щільні. Зараз же вони виснажені. Без листя, відкрите небо легко можна побачити крізь ліс. Були дерева, що оточують корівник із замкненими дверима. Всі ці невичерпні дерева зникли, спожиті на дрова у враджі. Дерева і трави для вогнищ були поблизу раніше. Нині ж ми повинні шукати їх далеко. Цей ліс має дуже мало води і трави. Він позбавлений будь-якої підтримки. Місця відпочинку ми мусимо шукати. Дерева ж зустрічаються не часто. Стан жалюгідний. Дерева більше не плодоносять. Птахи, які жили на цих деревах, залишили їх. Велика кількість жителів вирубали багато дерев. Немає щастя тут. Немає нічого, щоб насолоджуватися. Повітря непридатне. Ліс порожній без птахів, як їжа без приправ. Дрова та листя-овочі цього лісу продані для спожитку. Без якоїсь трави, враджа виглядає ніби місто. Враджи є окрасою пагорбів. Ліси є окрасою враджів. Корови є окрасою лісів. Корови наше найбільше майно. Тому, ми повинні піти в інший ліс, де трава і дрова доступні у великій кількості. Корови люблять їсти нові зелені трави, які вони не їли раніше. Таким чином, враджа, шукаючи добробуту, повинна йти у ліс, де доступна нова трава. Місця, де двері закриті і приховані, а хати і поля обмежені, не є гарними для проживання. Подібно вільному руху птахів, наприклад, хамси, сараши тощо, які не мають постійного місця проживання, враджа живе у різних місцях, відомих у світі. З коров'ячого гною і сечі сіль і хімічні речовини накопичуються в землі. Корови не їдять такої трави, що не сприятливо для молока. Всі шляхи в цьому лісі стали рівними. Давайте йти з коровами у нові ліси. Давайте швидко перемістимо враджу туди. Чутно, ніби є красний ліс, названий Вріндаван. Цей ліс має достатньо зеленої трави. Є дерева, які мають смачні фрукти і вода смачна. Немає колючих кущів у цьому лісі. У ньому є все, що ліс повинен мати. Є багато дерев кадамба в цьому лісі на березі Ямуни. Прохолодний вітер дме у цьому лісі. Всі сезони присутні там одночасно. Бички можуть вільно блукати там. Усередині є багато красивих і дивних гаїв. Є велика гора, названа Говардхана, недалечко від лісу. Гора має багато високих шпилів. Вона виглядає чудово, наче Мандара в Нандані. Посеред лісу є баньян з величезними гілками, що має одну йоджану у висоту. Названий Бхандіра, він засліплює мов синя хмара в небі. Річка Калінді проходить посередині, наче проділ на чолі заміжньої жінки, подібно річці Нандіні, що проходить через Нандану. Нам буде приємно ходити там і побачити Говардхану, Бхандіру, дерева і красну ріку Калінді. Давай залишимо цей виснажений ліс і розташуємо враджу там. Давай помислимо і викличемо страх. Все буде на добро!».

Коли ж говорив розумний син Васудеви (*Крішна*), сотні вовків, спраглі крови, м'яса і кісткового мозку, з'явилися. Сотні страшних вовків вийшли з його тіла і розбіглися всюди, коли він подумав про них. Побачивши багато вовків, які з'явилися, щоб перемістити враджу, за бажанням Крішни, всі корови, телята, чоловіки і жінки, уся враджа надзвичайно злякалася. Вовки ж, які з'являлися з тіла Крішни зграями по п'ять, десять, двадцять, тридцять і сотню, мали сприятливий знак Шріватси (*знак Вішну*). Чорновиді вовки, які з'явилися з тіла Крішни, нажахали пастухів. Вони жерли бичків та лякали корів враджи. У нічний час вони крали молодих хлопчиків. Вовки зламали життя у враджі. Стало неможливо ходити в ліс і захищати корів. Стало неможливо зібрати що-небудь у лісі й перетнути річку. Всі жителі були нажахані і стривожені. Тож, вовки, жахливі мов тигри, змусили враджу принишкнути. Люди змушені були залишатися разом в одному місці.

Так вістить восьмий розділ другої частини, названої Вішнупарва,
в Харівамшапурані, продовженні Магабгарати,
що оповідає про напад вовків.

ПЕРЕЇЗД У ВРІНДАВАН

Розділ 9

Вайшампаяна сказав:

О Джанамеджайє, відтак, бачачи збільшення невгамовних вовків, всі жінки та чоловіки враджи, разом мовили: «Немає причин, щоб жити тут далі. Ми повинні перейти враджою в інший великий ліс, де ми зможемо жити спокійно й мирно, разом із коровами. В чому затримка? Давайте перейдемо враджою, разом із коровами, бо всіх нас повбивають ці страшні вовки. Ми дуже боїмося вночі виття цих вовків, що мають чорні морди, сірі й червоні кінцівки, гострі зуби й кігті!». У кожному будинку люди скаржилися плачучи: «Мій син, мій брат, моє теля, й моя корова зазнали нападу вовків!».

Стурбовані звуком їхніх плачів і муканням корів, старійшини враджи вирішили перемістити поселення. Розуміючи їхні бажання йти до Вріндавана для встановлення враджи і на благо корів, і знаючи, що вони вирішили жити у Вріндавані, Нандагопа сказав великі слова, подібно Бріхаспаті, наставникові девів: «Якщо ви вирішили йти, підемо сьогодні. Нехай лад встановиться швидко, підготуємо враджу не барячись!».

Тоді, через звичайних людей було оголошено у враджі: «Підготуйте швидко корови. Збирайте свої речі. Підготуйте телята. Збирайте вози. Подорожуємо звідси, щоб жити у Вріндавані!». Почувши добрі слова, сказані Нандагопою, усе поселення швидко приготувалося до переїзду. Коли ж враджа стала, щоб залишити місце і йти, був переполох серед пастухів: «Уставай, рушай, чи ти спиш? Вирушаймо, вози готові!». Коли ж вози й жителі рушили, велій шум було чутно. Гучний шум був схожий на ревіння тигрів або ревіння хвиль ув океані. Гопи, несучи горщики молока й масла на їхніх головах, слідували рядами. Здавалося, що купа зірок із неба впала на землю. Синій, жовтий та червоний одяг прикривав груди. Коли вони йшли, одяг мерехтів мов лук Індри (*веселка*). Шляхом, гопи крутили мотузки і пучки паличок для збивання (*масла*), й перев'язані мотузками на тілі, виглядали наче дерева баньяна з їх висячим корінням. Враджа сяяла караваном рухомих возів. Здавалося наче океан з кількома човнами рухається силою вітру. За короткий час, те місце селища стало безлюдним наче безплідна земля. Незабаром місце заповнили ворони, через розсипане зерно. Поступово рухаючись вперед, враджа досягла лісу Вріндаван. Оселі були побудовані на великій території, на благо корів. Вози були поставлені навколо кордону у формі півмісяця. В середині, ширина була одна йоджана, а довжина дві йоджани. Місце було приховано і захищено колючим чагарником, високими гілками дерев, іншими колючими рослинами та деревами. Палички для збивання були встановлені разом із мотузками. Масляні ж горщики були належно промиті водою. Кілки були вбиті в землю. Мотузки для збивання міцно прив'язали до кілків. Стовпи були поставлені і вози були прив'язані до цих стовпів. Масляні горщики висіли на стовпах з мотузками. Для укриття, розвішані килимки з трави. Гнізда були побудовані тут і там на деревах, для птахів. Місця були очищені для будівництва корівників. Були встановлені ступки. Вони були промиті, коли тримали їх у східному напрямку. Вогнища були запалені. Сидіння зроблені зі шкіри телят були вивантажені з візків. Деякі пастухи спустили горщики з водою з їхніх голів. Деякі ж були насолоджувалися красою лісу. Декотрі ходили навколо, притягуючи вниз гілки дерев. Молоді й старі пастухи були зайняті. Одні рубали дрова і дерева сокирами. Через все це, те місце поселення, в оточенні лісу, виглядало чарівно. Цей красивий ліс мав смачне коріння, плоди й свіжу воду. Корів, які давали багато молока, завели у Вріндаван сповнений звуків усіх видів птахів. Ліс нагадував ліс Нандану. Крішна, який подорожує лісом і завжди думає про добробут корів, був уявив цей ліс раніше. Це була остання частина спекотного літнього місяця. Та навіть тоді зелена трава була в достатку, бо Індра проливав дощі.

Де Мадгусудана, благодійник людей, присутній, там телята, корови і люди не стикаються із жодними труднощами. Таким чином корови, враджа і молодий Санкаршана почали жити захоплено в місці вподобаному Крішною.

Так вістить дев'ятий розділ другої частини, названої Вішнупарва,
в Харівамшапурані, продовженні Магабгарати,
що оповідає про переїзд у Вріндаван.

ОПИС СЕЗОНУ ДОЩІВ

Розділ 10

Вайшампаяна провадив:

О Джанамеджайє, після прибуття у Вріндаван, два гарних сина Васудеви заблукали в лісі доглядаючи телят. Вони проводили залишок літнього часу в лісі щасливо, граючи з пастушками-хлопчиками і купаючись в річці Ямуні. Тоді сезон дощів, осяяний бажанням розуму, настав. Великі хмари, прикрашені веселкою знизу, покрили небо і почався сильний дощ. Важко було побачити Сонце. Землі, вкритої травою, не було видно. Земля, здавалося, начебто вона відновила молодість з тих пір як її поверхня була охоплена сильним вітром, що сіяв свіжою водою. Комах, таких як індрагопака, залило дощем. Лісові пожежі й дими були погашені повністю. Ліс виглядав чарівно. Це був час танцювати для павичів з великими пір'ям. Змішані звуки їх радости можна було почути всюди. Від нових дощів стовбури молодих дерев кадамба виглядали красиво в нових покривах, забезпечуючи їжу метеликам і бджолам. Дерева кутаджа та кадамба збільшували красу лісу їх квітами і запахом. Хмари зруйнували тепло літа. Земля була радісна від дощової води. Пагорби, які були обпалені сонячними променями і спалені палаючими лісовими пожежами, вдихнули нове життя після того, як просочилися дощовою водою. Сильні вітри дули усюди. Величезні хмари лили сильні дощі. Земля, зливаючись з небом, здавалася подібною місту царя. У деяких місцях дерева кадамба були у повному розквіті. В інших же місцях, гриби рясніли мов прикраси. Ліс виглядав хмільним од квітів ніпа, у повному

розквіті. Залитий дощовою водою Індри, запах землі розносив вітер, хвилював уми людей усюди. Вся земля була наповнена звуками дзижчання бджіл, кваканням жаб і співами павичів. Збурені силою великої водоверті та великою кількістю води отриманої од дощів, річки розлилися, корчуючи дерева по берегах. Птахи з мокрими крилами від сильного дощу, не залишали верхівки дерев, позаяк були втомлені. Сонце було занурене в утробах дощових хмар, щільних водою і сповнених дощем, у небі. Покриті зеленою травою і залиті сильний дощем, стало важко знайти шляхи, позначені деревами по обидва боки. Вершини пагорбів, з деревами, чиї верхні гілки були зрізані, ніби вражені перуном, осипалися на землю через сильні потоки води. Дощові води з хмар текли по землі, відповідного рівня. Низькі місцини заповнилися, заливаючи ліс. У сильний дощ із блискавою з хмар, дикі слони піднімали голови, тримаючи хоботи вгору. Здавалося, ніби хмари опустилися на землю. Бачачи, що сезон дощів настав і хмари з водою покрили небо, син Рохіні (*Баларама*) доречно мовив так до Крішни: «О Крішно, дивись на темні хмари, які сяють зі зграями птахів, ніби прикрашені візерунком. Крадучи колір твого тіла, вони підіймаються в небо. Для тебе це час спати.[3] Небо має колір твого тіла. У сезон дощів, Місяць залишається потай, як і ти. Коли настає сезон дощів, блакитне небо здається чорним через присутність чорних дощових хмар і сяє, як синя квітка лотосу так, ніби настали погані дні. Дивись, о Крішно, покритий темними хмарами, пагорб Говардхана, який живить корів, виглядає гарно. Через дощову воду, чорні олені ошаліли. Вони здаються щасливими блукаючи в лісі. О Лотосоокий! Викупана дощовою водою, нова зелена трава радісно покриває стеблами землю цілком. Через прихід дощових хмар, не бракує багатства на пагорбах, річкових джерел, лісу і землі з рослинами. О Дамодаро! Дощові хмари, що спонукають людей, які живуть у чужих краях, повернутися додому, примушені рвучкими вітрами, ревуть гучно і показують їхню гордість. О Харі, який прийняв вигляд Тривікрами! Без стріл і струн, триколірна веселка прикрашає твою третю ногу (*небо*). Сонце, — око неба, не світить під час руху в небі, у сезон дощів. Сонячні теплі промені охолоджуються хмарами і здаються позбавленими променів. Хмари ллють безперервний дощ, поширюючись у небі, як гурт океанів. Хмари об'єднують небо із землею. Через сильні дощі на землі, дме дужий вітер, що несе запах квітів ніпи, арджуни і кадамби, збуджуючи уми людей. Почався сильний дощ. Великі хмари стали ближче до землі. Це виглядає так, ніби небо злилося з глибоким і необмеженим океаном. Виглядає так, ніби небо готується до бою, з мечем із дощу, щитом блискавки і зброєю-веселкою. О гарний (*Крішна*)! Гірські вершини, верхівки лісів і верхівки дерев виглядають надихаюче, покриті темними хмарами. Небо вкрите темними хмарами, що нагадують стадо слонів, яке розбризкує воду з хоботів, і здається того ж кольору, що й океан. Холодний вітер од хвиль океану, дме, несучи невеликі краплі води, хитаючи траву і ліани. Через воду, випущену дощовими хмарами, Місяць зникає уночі. Сонце тоне в небі. Десять напрямків не видно. Все небо мов живе, з хмарами, що коливаються вітрами. Селяни не в змозі відрізнити день од ночі. О Крішно! Узрій Вріндаван, позбавлений поганих наслідків спеки і прикрашений водами, що ллються з хмар, гарний мов ліс Чайтраратха!».

Так прославляючи сезон дощів у Вріндавані, могутній старший брат Крішни повернувся до враджи. Граючи разом, два брата, Крішна і Санкаршана, разом із друзями того часу, насолоджувалися в цьому великому лісі.

Так вістить десятий розділ другої частини, названої Вішнупарва,
в Харівамшапурані, продовженні Магабгарати,
що описує сезон дощів.

ОПИС ЯМУНИ

Розділ 11

Вайшампаяна вів далі:

О Джанамеджайє! Якось, красний Крішна, який може приймати будь-яку подобу за бажанням, пішов на прогулянку в цей гарний ліс без Санкаршани. Носячи сплетене волосся на потилиці, чорний виглядом і з прекрасними очима, мов пелюстки лотосу, доброзичливий Крішна, зі знаком шріватси на його грудях, виступав наче Місяць прикрашений знаком зайця. З браслетами зверху його рук, з грудьми наче квітка лотосу в повному розквіті й гарними ногами з червоним відтінком, його енергійна хода була чарівна. Він був вкритий двома жовтими шатами, сяючий мов стебло квітки лотосу, даруючи щастя глядачам. В такому одязі, Крішна, темний на вигляд, здавався темною дощовою хмарою у вечірньому небі, що має золотисто-жовтий відтінок. Його двом рукам, що зайняті доглядом за телятами і пов'язуванням дзвіночків мотузками на їх шиях, поклонялися боги. Крішна виглядав привабливим з його довгими і округлими руками. У дитинстві обличчя Крішни з його красивими устами світилося, схоже на квітку лотосу з її пахощами. Його лотосоподібне обличчя сліпило густими локонами, подібно квітці лотосу, оточеній роєм бджіл. Його голова була прикрашена гірляндою з квітів і квіткових бутонів арджуни, кадамби й ніпи, як небо прикрашене зірками. Подібна ж плетениця блищала на його шиї, з якою темний Крішна сліпив наче небо в місяці бхадра, прикрашене гірляндами дощових хмар. Навколо його шиї Крішна мав ланцюг з павичевим пером. Перо павича гойдалося туди-сюди при слабкому вітрі. Іноді він наспівував. Іноді він грав. Іноді він блукав тут і там у лісі, граючи на сопілці зробленій з пальмового листя, звук якої був приємним для слуху. Іноді ж молодий Крішна йшов у ліс і грав на флейті, якими користуються пастухи-гопи, радісно солодким звуком, аби радувати корів. Темноволосий Крішна, засліплюючи наче дощова хмара, блукав у Гокулі.[4] Він блукав

радісно у прекрасних лісах. Ліс, наповнений звуками павичів, збуджував розум кожного. Там шуміло, через відлуння реву хмар. На шляху, вкритому зеленою травою і прикрашеному грибами, рясно капала роса з ніжного листя рослин. Ліс глибоко дихав свіжим запахом квітів щодня, наче дихання жаданої юної жінки. Крішна насолоджувався свіжим прохолодним вітерцем од лісу. Ліс приносив йому величезне задоволення. Якось, блукаючи в лісі з коровами, Крішна побачив серед лісу велетенське дерево, надзвичайно високе та міцне. Стоячи на землі, гарне мов хмари, зі щільним листям, його стовбур охоплював половину неба, і те дерево здавалося величезною горою. Було багато птахів, блакитнотілих і барвистих пір'ям, на цьому дереві. Рясне червоними плодами, дерево виглядало ніби веселка з хмарами. Величезні гілки виглядали наче будинки. Дерево було прикрашено плющем та квітами. Його велике коріння поширювалося далеко і розлого. Воно було огорнуте вітром і дощовими хмарами. Здавалося, ніби це дерево царювало над усіма іншими деревами в цім краї. Воно було вигідно всім, бо давало захист од дощу й Сонця. Величезний баньян, названий Бхандіра, виглядав як гора. Бачачи це красиве дерево, Крішна вирішив залишитися там.

О безгрішний Джанамеджайє! Крішна, насолоджувався разом з іншими пастухами того ж віку, під деревом, наче він насолоджувався у небесах раніше. Коли Крішна грався під деревом Бхандіра, його хлопці-пастухи радували його багатьма іграшками лісу. Деякі інші, із задоволеним розумом, співали. Декотрі ж, яким подобалися ігри Крішни, співали про них. Коли хлопчики співали, Крішна грав на сопілці зробленій з листя пальми. Іноді він грав на флейті, тумбурі чи віні. Одного разу, під час догляду за коровами, Крішна, який мав очі, широкі мов у корів і биків, пішов до берега Ямуни вкритого деревами, ліанами і чагарниками. Крішна побачив річку Ямуну, яка здавалася вигнутою, через хвилі. Приємний вітер торкався поверхні води. Гарні стежки вели до річки. Вода була смачна. Було багато ставків і вода текла стрімко. Дерева на березі були зігнуті через силу води й вітру. Повітря було наповнене звуками лебедів, карандавів та журавлів. Самці та самиці чакраваки насолоджувалися любощами у воді. Вона була повна водних тварин. Була прикрашена всіма якостями води. Була сповнена різних барв, що передаються через воду. Вода здавалася зеленуватою, через водяні рослини. (*Тут Ямуна описується як гарна жінка*) Потоки води були її ногами. Береги річки були її станом. Великі вири були її пупком. Вона була прикрашена волоссям на тілі — квітками лотосу. Її тонка, красива талія була поблизу берегів, де потік був тонким. Хвилі були схожі на три лінії. Піна була її усміхненим обличчям. Вона завжди була весела і лебеді були її сміхом. Красиві червоні квіти лотосу були її червоними устами. Підводна течія була її бровами. Сині квіти лотосу були її очима. Озеро було її чолом. Мох же нагадував її волосся. Пара птахів-чакравак були її грудьми. Береги річки були її обличчям. Довгі потоки були її довгими руками. Досконалі схили були її вухами. Карандави були її сережками. Квіти лотосу були її очима. Дерева на березі були її прикрасами. Косяки риб були її паском. Величезне тіло води була її шаллю. Звук журавлів був дзенькотом її ножних браслетів. Кришталево чиста вода була її одягом. Лебеді були її сприятливими знаками. Гігантські крокодили були схожі на мазки на її тілі. Черепахи були сприятливими знаками, що прикрашають її руки та ноги. Тварини пили з її ставків. Чоловіки ж пили воду з її грудей. Вода була замулена, позаяк дикі тварини пили з річки. Було багато скитів на березі.

Крішна блукав, спостерігаючи красу цариці океану — Ямуни. І Крішна блукав збільшуючи красу Ямуни. Мандруючи берегами тієї великої річки, він побачив величезне озеро. Це було велике озеро, завширшки в одну йоджану. Було важко, навіть для божеств, перетнути його. Величезна водойма була спокійна й тиха, мов океан без жодного хвилювання. Водні та земні тварини уникали цього озера. Воно було порожнє, без будь-яких водних птахів. Дуже глибоке і повне води, воно здавалося небом повним хмар. На неприступних берегах були великі отвори, де жили змії. Все озеро було вкрите вогнем і димом, що виходили від отрути змій. Вода була погана для тварин. Вона була не добра для пиття. Навіть деви, які омиваються тричі на день, відмовилися від використання цієї води. Було неможливо птахам літати в небі над цим озером. Якщо билинка сухої трави падала на воду, вона негайно згорала. На відстані в йоджану навколо всього озера, було важко ходити навіть для божеств. Дерева були спалені вогнем пекельної отрути. На північній стороні враджі, площа в одну крошу, не піддаючись впливу отрути, не мала жодних негараздів. Бачачи те величезне озеро, Крішна почав міркувати: «Кому ж належить це глибоке, блискуче, велике озеро? Це озеро є місцеперебуванням змія Калії, чорного, мов тінь каменю Анджана. Страшний цар зміїв сам живе в цьому озері. Боячись царя птахів, Супарни (*Гаруди*), змієїда, Калія покинув свою оселю в морі, як відомо мені, раніше. Це Калія забруднює всю Ямуну, яка лине до океану. Боячись царя зміїв, ніхто не живе в цьому місці. Отже, цей ліс прийняв жахливий вигляд, повний високої трави. Цей жахливий ліс, рясний деревами, рослинами, ліанами і чагарниками, захищений Калією і його довіреними радцями. Отже, цей ліс, недоторканний наче отруйна їжа, став порожнім, як небо. Він захищений завжди і всюди цими довіреними істотами. Береги покриті мохом, лотосом і деревами з ліанами. Я повинен зробити стежки на обох берегах озера. Відтак, це мій обов'язок — знищити царя зміїв, щоб вода з цієї річки стала корисною. Якщо цей змій підкориться мені, ця вода стане корисною для селища. Люди зможуть ходити в цій частині знов. Річка стане священною і джерелом радощів. З цієї причини я прийняв народження пастуха корів і почав жити у враджі. Для знищення нечестивих, які залишаються на неправедному шляху. Наче в дитячій грі, залізши на це дерево кадамба і стрибнувши в це страшне озеро, я підкорю Калію. Якщо я зроблю це, сила моїх рук стане відома в усьому світі!».

Так вістить одинадцятий розділ другої частини, названої Вішнупарва,
в Харівамшапурані, продовженні Магабгарати,
що описує Ямуну.

ПІДКОРЕННЯ КАЛІЇ

Розділ 12

Вайшампаяна продовжував:

О Джанамеджайє! Досягнувши берега річки, Крішна затягнув пояс. Неспокійний хлопчик щасливо забрався на гілку дерева кадамба. Лотосоокий Крішна, з тілом темним мов дощова хмара, стрибнув з гілки дерева кадамба у середину озера, підіймаючи гучний шум. Коли Крішна стрибнув, озеро в Ямуні струснулося й хвилі накотилися на береги, наче дощова хмара швидко розірвалася, з силою. Помешкання великого змія було потривожене звуком. Він вийшов з води з червоними від гніву очима. Коли Калія, цар зміїв, сяючи мов купа темних хмар, вийшов сердито, його очі почервоніли наче кров. У нього було п'ять каптурів. Він дихав вогнем. Його язики рухалися швидко назовні. Його вуста були повні вогню. Його п'ять каптурів були жахливими. Він накрив усе озеро своїм потужним, вогняним тілом. Він, здавалося, тремтів од гніву і пашів силою. Опалена його гнівом вода, здавалося, закипіла. Річка Ямуна здавалося потекла назад, од страху.

Побачивши Крішну, який грався наче дитина в озері, він дихнув вогнем і повітрям з його страшних морд, палаючих од гніву. Дим і вогонь виник з уст царя зміїв. Його вогонь гніву спалював дерева поблизу берегів і швидко звів їх на попіл, ніби означив кінець юґи. Великі змії, з величезною силою — його сини, дружини, слуги та інші, прибули, випльовуючи страшний і отруйний вогонь та дим із пащ. Усі змії, згорнувши їхні тіла навколо Крішни, скували його. Його ноги, руки й тіло було знерухомлено, ніби він був незрушним пагорбом. Царі-змії почали кусати Крішну їхніми гострими зубами, через які витікала отруйна вода. Однак Крішна не був убитий. У той же час, усі перелякані гопи-пастухи пішли до враджі плачучи. Зі сльозами, вони сказали, ці нерішучі слова.

Гопи мовили:

Потопаючи в озері Калії, Крішна знепритомнів. Цар зміїв збирається з'їсти його. Тому, всі ви мусите піти туди швидко. Негайно повідомте Нандагопу і Балараму, що змій тягне Крішну у велике озеро!

Почувши ці страшні слова, як грім серед ясного неба, Нандагопа впав у зневіру і горе. Він кинувся до озера, спотикаючись. Юний Санкаршана, разом з дітьми, молодими жінками і старими, також дійшли до того місця, де цар зміїв грався у воді. Нандагопа й усі інші гопи стояли на березі озера, голосно волаючи зі сльозами, що текли з їхніх очей. Вони відчували себе безпорадними і здивовано й сумно вигукували: «О! Мій сину. Ганьба нам!», — знову і знову. Інші плакали: «Нам кінець!». Охоплені тяжким горем, деякі рясно плакали. Жінки дивилися на Яшоду, плачучи, «Ти приречена! Подивись на свого любого сина, стиснутого, пов'язаного тілами змій, стягнутого царем зміїв, наче він помер. Яшодо, твоє серце, безумовно, зроблене з заліза. Навіть бачачи свого сина в такому стані, чому ти не гинеш? Ми бачимо Нандагопу в журбі на березі озера, який дивиться на личко Крішни, не кліпаючи. Нумо, підемо за Яшодою до озера, де живе змій. Ми не повернемося до селища без Дамодари (*Крішни*). Що таке день без Сонця? Що таке ніч без Місяця? Що корови без биків? Що таке враджа без Крішни? Як і корови без телят, ми не повернемося додому без Крішни!».

Чуючи жінок, жителів враджи і Нандагопу, волаючого таким чином, як і плачі Яшоди, Санкаршана, який мав той же розум і тіло, які розщепили єдине тіло на дві частини (*з Крішною*), розлютився. Він вирік ці слова вічному Крішні: «О Крішно, Крішно могутньорукий! Ти завжди даруєш радість пастухам селища. Подужай же притьмом царя зміїв, озброєного отрутою. О сину мій! Любий брате, Боже! Вважаючи, що ти звичайна людина, всі наші родичі й друзі з людським розумом, голосять!».

Почувши ці слова сина Рохіні з натяками, Крішна труснув руками і звільнив себе від зміїних петель. Ставши ногами на тіло змія, який піднявся з води, Крішна зловив каптур змія своїми руками і притис його. Крішна швидко схопився за величезний середній каптур змія. Крішна, з красивими браслетами, почав танцювати на голові змія. Підкорений Крішною, змій злякався. Він опустив голову і вимовив ці слова з вуст обагрених кров'ю: «О Крішно, з чарівним обличчям! Я виказав свій гнів не знаючи тебе. Моя отрута руйнується і я підкорений тобою. Наказуй мені! Що я маю зробити з моїми синами, друзями і родичами? Кому підкорятися я повинен? Будь ласка, даруй мені життя!». Побачивши змія з опущеними усіма його п'ятьма каптурами, володар Крішна, чий прапор має обрис ворога плазунів — Гаруди, без гніву, відповів володареві зміїв: «Я не дам вам місця у водах Ямуни. Зміє, йдіть у води океану, з вашими дружинами, родичами і друзями. Якщо ж я коли-небудь знайду змія в цьому місці або у воді, він буде вбитий мною швидко, навіть якщо він твій слуга або син. Нехай ця вода буде корисною і доброю. Ви ж ідіть у великий океан. Життя в цьому місці становить велику небезпеку для вашого життя. Коли ви житимете в океані, то бачачи сліди моїх ніг на ваших каптурах, Гаруда, ворог змій, ніколи не зашкодить вам!».

Несучи сліди ніг Крішни на його каптурах, великий змій покинув озеро, — що спостерігали гопи. Коли змій пішов, визнаючи поразку, Крішна вийшов з води і став на березі. Здивовані пастухи хвалили і обходили Крішну. Весь ліс і зібрані гопи були задоволені. Вони сказали Нандагопі: «Ти щасливий і благословенний

мати такого сина! О безгрішний! Відсьогодні, довгастоокий Крішна є притулком для пастухів, корів і селища. Вода Ямуни, відвідувана мудрецями, стала корисною і гарною. Тепер наші корови завжди можуть безпечно жити на її берегах. Цілком очевидно, що ми, гопи, які живуть у лісі, не визнавали величі Крішни, який живе у враджі, наче вогонь покритий попелом!».

Таким чином, усі гопи, здивовані, уславили непорушного Крішну і повернулися до селища, як деви повертаються з Чайтраратхи.

Так вістить дванадцятий розділ другої частини, названої Вішнупарва,
в Харівамшапурані, продовженні Магабгарати,
що оповідає про підкорення Калії.

ЗНИЩЕННЯ ДХЕНУКИ

Розділ 13

Вайшампаяна сказав:

О Джанамеджайє! Після того, як Крішна підкорив царя зміїв ув озері Ямуна, два брата, Рама і Кешава, часто блукали в цих місцинах разом. Якось обидва сина Васудеви, у супроводі корів та пастухів, прийшли до красивого пагорба Говардхана. Там, на північ від Говардхани і на березі Ямуни, два героя знайшли великий, красивий ліс пальмових дерев. У цьому красному пальмовому лісі, вкритому листям, вони блукали щасливо наче двійко телят. Це місце завжди було прохолодне. Там не було глини або каменів. Земля була вкрита травою дарбха. Ґрунт у цьому лісі був чорним. Стовбури пальм були величезні, високі й чорні. З гілками, повними фруктів, дерева виглядали наче стадо слонів, що стоїть зі своїми високо піднятими хоботами. Там Дамодара, найбільший серед промовців, сказав ці слова Баларамі: «Ліс сповнений запаху стиглих плодів пальми. Чорні, запашні плоди пальми повинні бути смачними й соковитими. Ми обидва маємо швидко скуштувати впалі, стиглі плоди пальми. Якщо плід, який має такий запах, солодкий запах, то я гадаю, що його сік мусить мати смак нектару!». Почувши слова Дамодари, син Рохіні (*Баларама*) посміхнувся. Юнак почав трясти дерева, скидаючи стиглі плоди пальми. Цей пальмовий ліс не відвідували люди. Не було можливости людям увійти в нього. Як місце асурів, він був покинутий людьми. Страшний дайтья на ім'я Дхенука, у вигляді віслюка, завжди в оточенні великого стада віслюків, жив там. Цей пальмовий ліс був захищений страшним віслюком. Злий асур не дозволяв жодній людині, птахові чи тварині, увійти в нього. Він почув звук хитання пальм і падіння плодів. Як сердитий слон, він не терпів звуку падіння фруктів. Слідуючи за звуком, розгніваний дайтья рушив туди. Його морда, з гривою, була сповнена пихи. З вибалушеними очима і волоссям сторч на тілі, страшний осел рив землю копитами без усякого жалю. Він ішов хитаючи піднятим хвостом і головою з широко відкритою пащею, наче смерть. Коли він прийшов, він побачив, що син Рохіні стояв там. Під пальмами він побачив незнищенного Балараму, який стояв мов високий прапор. Нечестивий віслюк, своїми зубами, як зброєю, вкусив сина Рохіні. Потім цар дайтьїв, повернувшись спиною і мордою на захід, хвицнув своїми задніми ногами у груди беззбройного сина Рохіні. Тоді Баларама зловив задні ноги віслюка-дайтьї, закружляв його обертом та вдарив його головою і шиєю об пальми. Таким чином, голова асура, шия, спина і стегна були зламані. Потрощене тіло асура впало на землю разом із пальмовими плодами. Бачачи, що віслюк упав втративши свою силу і життя, інші віслюки негайно напали на Балараму. Баларама також кинув цих віслюків об пальми. Вони впали на землю разом із пальмовими плодами і весь гай був покритий трупами ослів, ніби небо вкрите темними хмарами. Коли віслюк-дайтья був убитий, разом зі своїми посіпаками, той гарний ліс дерев тала став красивішим. Весь страх потрапити в цей прекрасний ліс тала розсіявся. Його пустельні місця змогли бачити всі. Корови могли спокійно блукати в цьому красивому лісі. Згодом, пастухи, які ходять у лісі, увійшли в гай тала. Весь їх страх і побоювання розвіялися, й вони почали ходити там. Позаяк корови паслися безпечно в лісі, ті два царственних слона, Крішна і Рама, зробили ложа з листя дерев і посідали зручно.

Так вістить тринадцятий розділ другої частини, названої Вішнупарва,
в Харівамшапурані, продовженні Магабгарати,
що оповідає про знищення Дхенуки.

ЗНИЩЕННЯ ПРАЛАМБИ

Розділ 14

Вайшампаяна продовжував:

О Джанамеджайє! Згодом два сина Васудеви покинули пальмовий ліс і щасливо повернулися до Бхандіра. Вони займалися доглядом за здоров'ям корів, насолоджуючись красою лісу, який був повним дерев і рослин. Нищителі своїх ворогів іноді кидали виклик один одному, співали разом, ховались за деревами, а іноді називали корів і телят їхніми іменами. З мотузками для прив'язування корів на своїх плечах, зі сприятливими знаками і плетеницями лісових квітів, що прикрашають їхні груди, вони виглядали наче два молодих бичка з рогами. Один (*Баларама*) мав колір тіла золотого порошку, а інший мав колір тіла темно-синього порошку. Кожен з них носив одяг, що мав колір тіла іншого, сяючий мов білі й темні дощові хмари з веселками. Баларама носив темно-синій одяг, а Крішна жовтий. Вони ходили лісовими стежками,

носячи одяг у безладі. Вони здавалися чарівними, з їх вухами прикрашеними дикими квітами і стеблами трави куша. У супроводі багатьох пастушків, вони кочували в лісі, недалеко від пагорба Говардхана. Вони бавилися багатьма відомими іграми. І залишалися непереможеними в них. Незважаючи на те, що їх вшановували божества, вони обрали людські подоби. Вони кочували в лісі, беручи участь ув іграх, що підходять для людей. Так граючись, вони підійшли до Бхандіри. Вони зібралися під великим баньяном з багатьма великими гілками. Там два брата, майстри у бійках, вправлялися в замахуваннях і киданні каміння. Разом зі своїми друзями пастухами, двоє левоподібних, доблесних брата, блукали за бажанням, радісно показуючи різні способи боротьби. У той час як вони гралися так, Праламба, найкращий серед асурів, який хотів викрасти їх та вчинити сварку, прийшов туди. Він замаскувався під пастуха прикрашеного дикими квітами. Посміхаючись і граючись, він перевіряв доблесних братів. Праламба, кращий серед данавів, під виглядом людини, змішався з іншими, без будь-яких коливань. Усі пастушата гралися з ворогом девів, замаскованим під пастушка, вважаючи його своїм знайомим. Праламба ж, який став пастушком, шукав можливі слабкості. Він кидав злий погляд на Крішну та сина Рохіні. З огляду на те що Крішна був дивовижно доблесним і непереможним, кращий серед асурів намагався вбити сина Рохіні, Балараму.

Всі пастушата вирішили зіграти у гру під назвою «олень стрибає», грали в парах. О безгрішний Джанамеджайє! Крішна стрибав з Шрідамою, сином пастуха. Санкаршана ж стрибав із Праламбою. Інші пастушата стрибали в парах теж. Хоробрі хлопчики швидко були пострибали. У грі, Крішна переміг Шрідаму, а син Рохіні, Баларама, переміг Праламбу. Пастушата ж на стороні Крішни перемогли хлопчиків на протилежному боці. Переможені хлопчаки бігали притьмом, несучи їх жвавих супротивників. Вони бігли до стовбура дерева бхандіри, як межі, й знову поверталися. Швидко ж несучи Санкаршану на плечі, той данава побіг у протилежному напрямку, мов хмара, що несе Місяць. Неспроможний витримати вагу розумного сина Рохіні, данава збільшив своє велике тіло, виглядаючи подібно великій хмарі, що несе наказ Індри. Тіло Праламби, кращого між данавів, стало подібне велетенському баньяну Бхандірі, і мов чорна гора у вогні. Обличчя дайтьї було сліпуче мов Сонце, прикрашене короною з п’ятьма бутонами, наче дощова хмара сяє сонячними променями. Зі своїм велетенським обличчям і шиєю, він виглядав, як грізний Бог смерти. Він був лютий, з великими очима, що оберталися мов колеса воза. Земля тремтіла від його кроків. Велика плетениця квітів прикрашала його шию. Його одяг і прикраси були також великі. Він ішов так швидко, наче велика дощова хмара ллє воду вниз. Великий асур ніс сина Рохіні так швидко, ніби Бог смерти несе в собі світи занурені в океані під час пралайї (*потопу*). Санкаршана ж, захоплений Праламбою, сяяв мов Місяць прикритий темною хмарою в небі. Тоді Санкаршана й зрозумів, що він у халепі. Сидячи на плечах дайтьї Праламби, доброзичливий Баларама гукнув Крішні: «О Крішно! Мене захопив велетенський мов гора дайтья! Він прийняв подобу людської істоти. Він спантеличив мене своєю ворожбою. Своєю силою Праламба збільшив своє тіло удвічі. Що ж мені вчинити, щоб підкорити цю злостиву душу?!». Тоді Крішна, цілком обізнаний про можливості та силу сина Рохіні, мовив дружелюбно й радісно, усміхаючись: «На жаль! Ти явно діеш наче людська істота. Весь Всесвіт пронизаний тобою. Ти таємниця таємниць. Згадай і відчуй ту форму Нараяни, яка лежить на Шеші, котру ти приймаєш під час потопу (*пралайї*), коли всі світи зникають, а океани стають одним цілим. Згадай свою первісну подобу, яка є джерелом древніх богів, брахмо і води, а також твої власні риси і пишноту. Небо твоя голова, вода твоє тіло, земля — ноги, а вогонь — уста. Повітря, що підтримує всі живі істоти є твоїм подихом. Творець є твій розум. Ти маєш тисячі тіл, тисячі рук, ніг тисячі й тисячі очей. У тебе тисячі пупків, з яких проростають тисячі квітів лотосу. Використовуючи Сонце з тисячами променів, ти нищиш ворогів. Що показано тобою у світі, те сприймається богами. Хто може виявити, що не сказано тобою раніше? Що б не було в цьому світі відомо, уже сказано тобою. Навіть боги і розумні люди не знають, що відомо тобі. Божества не бачать і не розуміють твою самопроявлену подобу, яка пронизує простір. Вони поклоняються твоїй удаваній подобі, в якій ти з’являєшся в цьому світі. Навіть боги не бачили твоєї межі. Отже, ти вважаєшся Безкінечним (*Ананта*). Ти хвилина серед хвилин і найвеличніший з величних. Ти один і тільки один. Тебе важко осягнути почуттями і розумом. Ти опорний стрижень Всесвіту. Всесвіт постійно спирається на тебе, котрий підтримує всі нерухомі й рухомі істоти. Чотири моря — твій простір. Ти творцем чотирьох станів єси. Ти об’єкт і насолодник чотирма жертвами, що виконуються в чотирьох юґах. Так само, як я душа Всесвіту, ти також душа Всесвіту. Така моя думка. Ми з одного тіла, яке ділиться на дві частини на благо Всесвіту. Я вічний Крішна (*Вішну*), а ти древній Шеша. Ти вічний Бог, Санатана Шеша Всесвіту. Наша вічна форма (*Вішну або Ананта*) керує світом, узявши два тіла. Хто я, той і ти, а хто ти, той і я, вічні. Ми, маючи велику силу і єдине тіло, існуємо у вигляді двох тіл. Чому ж ти поводишся мов невіглас? Убий асура! Удар ворога девів сильно по голові кулаком, потужним мов ваджра!».

Вайшампаяна мовив:

О Джанамеджайє! Коли Крішна нагадав синові Рохіні таке, про його древній стан, той сповнився сил, підтримуючи три світи собою. Тоді Баларама, міцнорукий, ударив злого Праламбу по голові своїм кулаком, потужним наче блискавка-ваджра. Його череп тріснув, а голова була втиснута в тіло. Стиснутий колінами, кращий між данавів упав мертвим. Тіло Праламби впало, потрощене, наче хмару в небі розвіяло на шматки. Кров витікала з тіла з розбитою головою, червоний кольоровий потік, що наче витікає з вершини гори. Після вбивства Праламби і приборкання своєї сили, великий син Рохіні обійняв Крішну прихильно. Тоді Крішна, гопи і боги в небі, радісно уславили потужного Балараму, який убив асура. Почувся голос із неба, вимовлений богами: «Дайтья був убитий Балою. Бала може легко виконувати складні завдання!». Боги ж у

небі і вимовили ім'я — Баладева. З того часу як він убив дайтью, непереможного навіть для богів, люди світу дізналися про силу Баладеви.

Так вістить чотирнадцятий розділ другої частини, названої Вішнупарва,
в Харівамшапурані, продовженні Магабгарати,
що оповідає про знищення Праламби.

ГОПА ПОЯСНЮЄ КРІШНІ

Розділ 15

Вайшампаяна вів далі:

О Джанамеджайє! Таким чином, Крішна і Баларама провели місяці дощового сезону, граючись у лісі. Коли вони прибули у враджу, вони почули, що час для свят Індри прийшов. Всі гопи були готові святкувати. Тоді Крішна запитав з цікавості: «Що це за свято Індри, яке всіх схвилювало?». Тоді один із літніх пастухів, сказав: «Сину, я розповім тобі, чому ми поклоняємося прапору Індри. О вбивце ворогів! Індра — володар богів і дощових хмар. Крішно, це свято для нього, вічного володаря світів. Хмари, послані ним, прикрашені його зброєю — веселкою, дарують рослинність з новою дощовою водою, за його наказом. Індра, який дає воду з хмар, задовольняє весь світ, коли задоволений він. Ми й інші люди споживаємо зерно, створене рослинністю, що збагачена ним і життям. Ми також пропонуємо це зерно богам. Якщо бог посилає дощ, то рослинність безперервна в цьому світі. Якщо земля задовольняється, то світ приємний мов нектар. О сину! Корови, бики і телята підтримуються здоровими зеленою травою, даною тим богом. Задоволені корови дають багато молока. Там, де є вдосталь дощу, там не бракує рослинности і трави. При наявності достатньої кількості опадів, люди не страждають од голоду. Індра спрямовує (*доїть*) сонячні промені (*корови*), щоб отримати (*божественну*) воду. Вони (*сонячні промені*) дають нове молоко (*воду*), яку збирають купи хмар. Хмари гнані вітром видають чудовий звук. При повторному звуку, люди думають, що хмари ревуть. Звук хмар разом з вітром, як грім, що руйнує гори, можна почути. Подібно тому, як бог змушує слуг працювати, Індра використовує кілька хмар, які вільно блукають у небі разом із блискавками, ллючи дощ на землю. Небо в деяких місцях хмарне, як у поганий день; в деяких місцях, воно наче розбите дзеркало, в інших же місцях, воно подібне битим уламкам анджана (*чорний камінь*), а в деяких місцях, воно мрячне. Індра прикрашає небо щільними хмарами. Іноді небо прикрашене краплями води, наче перлами, що впали з купчастих хмар. Тож, Індра (*Парджанья*) висотує воду з землі променями Сонця і утворює дощові хмари. Він проливає дощ на Землю, на благо всіх живих істот. О Крішно, отже, сезон дощів — час для поклоніння Індрі на Землі. Всі царі поклоняються Індрі, радісно святкуючи багато свят. Ми та інші люди вшановують Володаря богів святом.

Так вістить п'ятнадцятий розділ другої частини, названої Вішнупарва,
в Харівамшапурані, продовженні Магабгарати,
що оповідає про пояснення гопи Крішні.

ОПИС ОСІННЬОГО СЕЗОНУ

Розділ 16

Вайшампаяна мовив:

О Джанамеджайє! Почувши слова старого пастуха про свято Шакри, Дамодара, незважаючи на те, що він добре знав про блиск Шакри, мовив: «Ми, пастухи, живемо в лісі. Наше життя підтримується багатством корів. Тож, корови, пагорби та ліси наші боги. Землеробство є засобом існування землеробів, торгівля — засобом існування торговців. Доглядання корів наш засіб існування. Речено про три види засобів існування. Для кожного, способи відповідних засобів існування є богом. Слід поклонятися тому, що корисно для нього. Той, хто поклоняється і шанує когось для вигоди, та отримує від когось іще, успадковує нещастя в цьому світі і в світі іншому. Поле закінчується на межі. Ця межа закінчується в лісі. Ліс закінчується на пагорбі. Тому ми залежимо від пагорба. Чулисьмо, пагорби, приймаючи форми за бажанням, насолоджуються в лісі. Виявляючи різні форми, вони блукають у своїх вершинах. Приймаючи подобу левів і тигрів з кігтями, ліси лякають лісових руйнівників і захищають себе від них. Коли ті, хто живе залежачи від лісу приймають участь у руйнівних діяннях, ліс вбиватиме тих злих людей відповідними діями. Брахмани займаються повторенням мантрів. Землероби займаються оранкою. Гопи ж залежить од пагорба. Тому ми повинні поклонятися пагорбу й лісу. На мою думку, ми повинні поклонятися пагорбу. Це має бути виконано в зручному місці, під деревом або біля підніжжя пагорба. Там, у сприятливому місці, здійснюючи жертвопринесення тварин, давайте доїти всіх корів. Про що ми думаємо (*не будемо зволікати*)? Давайте прикрашати корів осінніми квітами і обходити пагорб. Після цього нехай корови повернуться до враджи. Приємний і красивий осінній час настав. Вода смачна і трава добра для корів. Немає хмар у небі. Через квіти у повному розквіті, ліс має золотистий колір. Десь ліс здається темним через густий чагарник і невеликі рослини. Ліс повний щільної трави. В ньому не співають павичі. Позбавлені води, бруду та блискавки, чисту воду несучи, хмари блукають у небі мов слони без бивнів. Дерева показалися густі, з листям, після того як вони були залиті сповненими водою хмарами, що несуть сильні вітри. Та всі ці дерева починають втрачати

своє листя. Там багато світла й, отже, вони виглядають задоволеними. Небо виглядає наче цар на своїй коронації — білі хмари схожі на його тюрбан, лебеді, як шанувальники, а повний Місяць, мов парасоль, що тримають над головою. Після дощів вода у водоймах починає убувати. Це виглядає, ніби лебеді веселяться на них, а журавлі покинули їх. Річка, яка тече, щоб зустріти її чоловіка, Океан, виглядає гарно, з лебедями, що бавляться у воді, наче її посмішкою, береги ж, мов стегна, а пара чакравак ніби перса. Вночі квіти лотосу квітнуть у воді й небо засліплює багатьма зірками. Обидва певно змагаються друг з другом, кажучи: «Моя краса перевершує твою!». Розум знаходить велике задоволення в лісі, де схвильовані птахи співають солодко; рисові поля, готові до жнив, виглядають прикрашеними нареченими; приємне середовище переважає, мов у хаті подружжя. Незрівнянна краса ставків і озер із золотими квітами та гирла річок заросли поживою. Червоні, білі та блакитні лотоси сповнюють красою воду озер. Гін павичів закінчився. Вітер дме повільно. Небо позбавлене хмар. Море переповнене. Сезон дощів закінчився і павичі перестали танцювати. Через розсіяне павичеве пір'я, земля, здається, має багато очей. Береги Ямуни, що були забруднені сльотою, виглядають красно, розквітлими квітами каша,[5] де лебеді та журавлі повили свої гнізда. Птахи дзьобають зерно у прекрасних полях, готових до жнив, і їдять рибу в озерах, здіймаючи різні звуки. Молоді ніжні рослини, що тяглися за хмарами в сезон дощів, виросли і стають твердими. Місяць облишив одяг у вигляді хмар. І прикрашений же якостями осені, Місяць щасливо перебуває в ясному небі. В осінній сезон корови дають подвійну кількість молока. Бики подвійно схвильовані. Ліси ж подвійно багаті. Через рясну рослинність, земля збагачується багатьма якостями. Планети та зірки, звільнені від покриву хмар, вода прикрашена квітами лотосу, а розум людей вдоволений. Восени, Сонце, звільнене від водоносних хмар у небі, сіє промені більшого блиску і послаблює сутність Землі. Царі Землі забезпечили свою рать зброєю і рушили до інших царств у пошуках перемоги. Розум лине до прекрасних лісових земель, сяючих диким шафраном, збагачених мулом і осадом. Дерева в повному розквіті, такі як, шрашана, саптапарна, ковідара, ішушахва, нікумбха, прійяка, варнака і кетакі [6] і засліплюють додаючи краси лісу. Багато видів оленів і сов блукають у гарному настрої. У цих селищах, осінній сезон кочує мов красива молода жінка, де особливо молоко, сир і масло, заповнюючи горщики, створюють звук, що з'являється, наче сміх сезону. Безперечно, що боги піднімуть Володаря, який має Гаруду на його прапорі, від його приємного відпочинку в сезон дощів. Після сезону дощів, осінь, прикрашена гарною рослинністю, настане, разом із багатьма птахами і багатьма квітами, такими ж синіми наче хмари й білими подібно Місяцю і Сонцю. Дерева всіяні плодами й щільно ніжним листям. Вони виглядають красно мов хмари прикрашені веселкою. Величезні гілки, прикрашені ліанами, схожі на будинки. Коріння дерев поширилися далеко і розлого. Дерева насолоджуються чистим повітрям. Ми маємо особливо поклонятися пагорбу, разом із коровами. Давайте прикрашати роги корів павиним пір'ям. Давайте прив'язувати дзвіночки їм на шиї і прикрашати корів осінніми квітами. Давайте поклонятися коровам для нашого добробуту. Почнемо ж поклоніння пагорбу. Нехай боги вшановують Індру, а ми шануватимемо пагорб. Якщо ви задоволені мною і, якщо ми будемо шукати благо для всіх, то я проводитиму свято корови, віючи руками. Немає сумнівів, що корів завжди усі шануватимуть. Якщо ви задоволені моїм поясненням, то для власного поступу, прийміть мої слова без будь-яких коливань і дійте відповідно!».

Так вістить шістнадцятий розділ другої частини, названої Вішнупарва,
в Харівамшапурані, продовженні Магабгарати,
що описує осінній сезон.

ВИКОНАННЯ ЖЕРТВОПРИНЕСЕННЯ ГОРІ

Розділ 17

Вайшампаяна провадив:

О Джанамеджайє! Почувши слова Дамодари-Крішни, сприятливі, люди, які залежать од корів для існування, насолоджувалися амрітою бесіди і відповіли без усякого сумніву: «О дитино! Твої думки величні, і на користь бажанням гопів. Всі ми задоволені твоїми думками. Твій роздум, на благо корів. Ти наша опора. Ти наше щастя. Ти наш притулок. Ти захищаєш нас од наших страхів. Ти наш доброзичливець. Це селище створене тобою. Ми щасливі і гараздуємо через тебе. Наші вороги замовкли. Ми живемо щасливо, ніби на небесах. З самого народження ти виконав завдання, які нелегкі навіть для богів, на Землі. Враховуючи все це і твої горді слова, ми вражені єсьмо. Ти найкращий серед мужів за силою, славою і доблестю. Серед богів, рівний Індрі єси. Ти найкращий серед мужів за впливом, сильним сяйвом, повним баченням, ніби Сонце серед богів. Найкращим єси серед мужів — красою, добробутом, приємністю, обличчям і посмішкою, мов Місяць серед богів. Немає іншої впливовішої людини рівної тобі по силі, тілом і дитячими забавами. О Боже! Хто може протистояти твоїм словам на твої погляди щодо жертви пагорбу (*гірі-яджна*), що подібно великому океану, руйнує його береги? О сину! З сьогоднішнього дня, ми зупинимо жертви Індрі й проводитимемо жертвопринесення пагорбу, яку ти ввів на користь гопам і коровам. Давайте ж збирати красиві горщики молока. Давайте тримати красиві горщики води біля колодязя. Заповнимо канали та човни молоком. Давайте підготуємо і принесемо страви, їжу та напої. Давайте впорядкуємо радісно, тарілки й посудини для рису та м'яса. Давайте зберемо молоко й молочне протягом трьох днів і ночей. Давайте уб'ємо буйволів, аби з'їсти. Нехай ця жертва чинитиметься усіма пастухами!».

Після цього було велике свято у селищі, з музиками, муканням биків і муканням телят, на радість пастухам. Разом із водоймою сиру, вихором гхі, річкою молока, різноманітністю м'яса і горою вареного рису, уся враджа, разом із щасливими пастухами і пастушками, чинила жертвопринесення пагорбу. Були там сотні різних страв. Жертва виконувалася була з розмаїтістю пахучих плетениць та пахощів. На початку жертвопринесення, шматочки були запропоновані вогню, як визначено. Гопи коїли жертвопринесення разом із брахманами, у сприятливий день. В кінці жертвопринесення, примарно, Крішна став пагорбом і поглинув кращий рис, молоко, сир і м'ясо, які були запропоновані. В жертвопринесенні, брахмани були вдоволені їжею, напоями та подарунками. Всі їхні вимоги виконані, вони благословили всіх і молилися за їхній добробут. Після обрядового омивання наприкінці жертвопринесення, Крішна їв підношення, пив молоко у своє задоволення і сказав: «Я цілком задоволений!». Сказавши це, він розсміявся у подобі божества пагорба. Побачивши божество пагорба, яке стоїть на вершині його, вбраного божественними плетеницями, змащеного божественними мазями, гопи вважали його притулком, як Крішну. Блискучий володар Крішна, приховуючи свій вигляд, вшанував себе повагою у вигляді божества пагорба разом із гопами. Вражені божеством пагорба, який стояв на його вершині, гопи рекли: «Боже, ми до твоїх послуг! Скажи нам, що маємо робити, щоб служити тобі?». Тоді він сказав пастухам голосом, що йшов од пагорба: «Якщо ви добрі до корів, вклоняйтеся мені через корів віднині. Я ваш головний бог. Я виконаю всі ваші побажання. Моєю пишнотою, ви матимете десять тисяч корів і насолоджуватиметеся своєю їжею. Я буду корисним усім вам, які віддані мені. Так само, як я живу в своїй небесній оселі, я залишуся з вами радісно. Я задоволений пастухами, такими як Нандагопа. Я дам їм багатство і гаразди. Тепер же, притьмом обійдіть мене, разом із коровами та телятами. Немає сумнівів у тому, що через це, я буду вельми задоволений!».

Тоді, корів і биків селища зібрали на обхід великого пагорба. Сотні тисяч корів, з головами і ногами прикрашеними квітами, та з рогами прикрашеними квітковими плетеницями, радісно і швидко почали обходити пагорб. Корів вели пастухи, які слідували за ними з тілами змащеними пахучими мазями. Вони були одягнені в червоний, жовтий та білий одяг. На них були одягнені нарукавники з павиного пір'я. Вони несли палки у руках. Їх голови були прикрашені смугами з павиного ж пір'я. Від цього гопи виглядали чарівними на цьому зібранні. Деякі з них були верхи на спинах биків, тоді як інші танцювали. Інші ж гопи ловили корів і телят, які бігли були. Коли ж обхід корів завершився, божество пагорба зникло разом з його тілом. Крішна ж, разом із пастухами повернувся до враджи. Вражені дивовижним завершенням жертвопринесення пагорба, всі гопи, включаючи старійшин, чоловіків і хлопчиків, похвалили Мадгусудану.

Так вістить сімнадцятий розділ другої частини, названої Вішнупарва,
в Харівамшапурані, продовженні Магабгарати,
що оповідає про виконання жертвопринесення горі.

ПІДНЯТТЯ ГОРИ ГОВАРДХАНИ

Розділ 18

Вайшампаяна продовжував:

О Джанамеджайє! Коли жертва була закінчена, володар богів Індра розсердився. Він наказав водоносним хмарам, названим самвартака: «О хмари, потужні як слони! Почуйте мої слова. Якщо ви прихильні до мене і, якщо хочете власкавити мене, тоді зробіть як я скажу. Пастухи, такі як Нандагопа, які проживають у Вріндавані, гудять моє свято, залежачи від Дамодари. Литтям дощу протягом семи днів, змучте корів, які є джерелом існування для тамтих людей. Їдучи на спині Айравати, я особисто прибуду туди, щоб наглядати за цим жахливим дощем із громом, блискавками і сильними вітрами. Коли ви почнете громовицю із сильними вітрами, корови й люди у враджі зажуряться і змушені будуть відмовитися від свого життя!».

Тож, могутній Індра (*Пакшасана*), з його жертвопринесеннями зупиненими Крішною, наказав усім хмарами нести дощ. Тоді страшні, темні кольором, водоносні хмари, що нагадували гори, почали гриміти, закриваючи небо. Дощові хмари, прикрашені веселкою і в супроводі блискавок, укрили небо. Небо потемніло. Деякі хмари виглядали мов слони, які йдуть пліч-о-пліч. Інші виглядали наче крокодили. Декотрі ж виглядали мов змії у небі. Хмари покривали все небо, як стадо з тисяч слонів, торкаючись тіл один одного, створювали довгий і поганий день. Хмари почали дощити, все вкриваючи потоками води завтовшки у руку людини чи хоботи слонів, чи стебла бамбуку. Очі людей зважили глибину, безмежність та неосяжність хмар як важкий випадок, ніби океан покрив небо. Птахи припинили літати, а тварини бігали туди-сюди. Хмари мов гори, почали гриміти по всьому небі. Ці страшні хмари, що покривали все небо, заховали Сонце й Місяць. Литтям дощу безперервно, земля була спотворена. Через купи темних хмар, не було ніякого світла. Планет і зірок не було видно. Без променів Сонця й Місяця небо стало темним. Вода, звільнена з хмар, безперервно поширювалася повсюдно і Земля, здавалося, заповнена водою. Павичі голосно кричали. Решта птахів замовкла. Річки переповнені, а дерева були зметені в потоках. Через гуркіт хмар і рев дощу, трава і дерева почали тремтіти. Перелякані гопи почали говорити: «Час руйнування прийшов! Землю поглинуло море!». Через безперервний дощ корови були налякані. Вони ревіли і стояли ніби вони стали бовванами. Без руху були їхні ноги, копита і морди, й вони стояли нерухомо. Волосся на їхніх мокрих тілах дибилося. Їх живіт і груди потоншали. Будучи не в змозі стерпіти наругу, деякі корови повмирали. Деяким із них стало

погано і вони попадали. Через дощ, інші корови попадали разом із телятами. Деякі корови тримали телят під їхніми тілами. Декотрі з них були окремо від телят. Багацько стало кволими без їжі, їхні шлунки втяглися. Не витримуючи дощу, корови ревіли і падали. Телята підняли голову повертаючи морди до Дамодари, ніби звертаючись до Крішни: «Будь ласка, врятуй нас!». Бачачи поганий день, з небом укритим темними хмарами, страждання і смерть корів та приреченість пастухів, Крішна розізлився.

Подумавши трохи і прийшовши до відповідного рішення, Крішна, який рече приємні слова, сказав собі: «Зараз я підніму пагорб, разом з деревами та лісом, створюючи місце, щоб врятувати корів од жахливого дощу. Пагорб, піднятий мною, схожий на будинок збудований на землі, врятує корів, разом із селищем і буде під моєю опікою. Думаючи так, воістину доблесний Крішна, щоб показати силу його рук, підняв сусідній пагорб. Коли він підняв пагорб рукою, Крішна здавався ще одним пагорбом. Пагорб же, оточений хмарами, піднесений Крішною його лівою рукою, здавався будинком там. На вершинах пагорба, піднесеного над землею, скелі були вивернуті, а дерева викорчувані. Цей пагорб з високими вершинами, з падаючими деревами, трясся весь і здавався птахом у небі. Тоді пагорб струснуло знов, потоками, що біжать уздовж сторін несучи брили і зливаючись з оточуючими хмарами. Люди не упізнавали ні форм хмар, що лили дощ, ні форми пагорба, обсипаного камінням, ні ревучого вітру. З потоками, що лилися з темно-синіх хмар на навколишні шпилі, пагорб виглядав мов павич, який розправляє своє пір'я. Всі відьядхари, наги, гандхарви і апсари сказали, що пагорб, здавалося, наче збирається летіти на крилах. Спираючись на руки Крішни, будучи вирваним з коренем і відділеним од поверхні землі, пагорб показав золото, анджана, срібло та інші мінерали. Деякі вершини пагорба були розбиті. Декотрі інші шпилі були зрізані. Деякі ж із них були вкриті хмарами. Через струс пагорба, різноманітні квіти з тремтячих гілок дерев, посипалися і вкрили землю. З тілами, прикрашеними знаками половини сварги (*свастики*), багато розгніваних змій, виповзши зі своїх нір, літали у небі з їх великими каптурами. Зграї птахів, що літали високо в небі і опускалися знову і знову, були засмучені і налякані дощем та страхом. Леви лютували і голосно ревли, подібно дощовим хмарам. Тигри гарчали, нагадуючи звуком гук горщиків. Нерівні частини пагорба стали рівними і рівні ділянки стали вкрай нерівномірними. Тож, зі спотвореною поверхнею, він виглядав наче зовсім інший пагорб. Форма пагорба, з дощовими хмарами і безперервним дощем, стала схожа на Трипуру, знерухомлену Рудрою (*Шивою*) в небі. Величезний пагорб, несений Крішною на його руці, сяяв мов парасолька, вкрита темно-синіми хмарами. З закритими устами печер від дощових хмар, пагорб здавалося спав, беручи руку Крішни за подушку. З деревами без звуків птахів та лісом без звуків павичів, пагорб покритий гілками дерев виглядав пусткою. Ліси, дерева і вершини пагорба показувалися начебто страждали від лихоманки, з тремтячими і порушеними вершинами. Дощові хмари, несені вітром, лили безперервний дощ на пагорб, зрушені великим Індрою. Гора розташована на руці Крішни, в оточенні дощових хмар, здавалася країною оточеною ворожими царями. Купа дощових хмар оточувала пагорб, мов країна оточує столицю. Тримаючи гору на руці і посміхаючись, Крішна, захисник і прихильник пастухів, подібно Праджапаті, мовив наступне: «О гопи! Моєю божественною силою, неможливою навіть для богів, я зробив пагорб домом для вас і корів. Вітер не може увійти в цей притулок. Приведіть усі корови сюди притьмом, для відпочинку. Нехай залишаються тут зручно, не стурбовані вітрами. Ви можете розділити це місце. Я прикрив од дощу. Піднімаючи гору, я зробив великий майданчик, придатний для проживання. Довжина цього великого місця становить п'ять крош, а ширина в одну крошу. Коли я у змозі захистити всі три світи, то що вже захистити селище для мене?».

Поки пастухи заходили під гору, було там багато шуму, з муканням корів і гуркотом хмар. Тоді корови, розділені на купи пастухами, увійшли в глибоке і велике черево пагорба. Крішна стояв нерухомо під горою, наче стовп, тримаючи пагорб на руці, немов дорогого гостя. Тоді вся враджа, налякана дощем, увійшла до помешкання зробленого під горою, разом з начинням і возами. Індра ж, власник перуниці, бачив завдання, неможливе навіть для богів, виконане Крішною. Зазнавши поразки у своїй спробі, володар прибрав дощові хмари. Через сім днів од його свята, не проведеного на Землі, вбивця Врітри (*Індра*), разом із хмарами повернулися до найкращих небес. Через сім днів по закінчені, коли зусилля Виконавця сотень жертвоприносень зазнали невдачі, небо проясніло, позбавлене хмар, а Сонце засяяло вдень. Корови легко повернулися тим же шляхом. Враджа ж повернулася на власне місце розташування. Крішна, вічна душа, був задоволений. Він відновив пагорб на його первісному місці, на благо світу.

Так вістить вісімнадцятий розділ другої частини, названої Вішнупарва,
в Харівамшапурані, продовженні Магабгарати,
що оповідає про підняття гори Говардхани.

ВШАНУВАННЯ КРІШНИ

Розділ 19

Вайшампаяна вів далі:

О Джанамеджайє! Коли Індра побачив, що Крішна захистив корівник піднявши гору Говардхану, він здивувався. Він забажав побачити Крішну. Сидячи на Айраваті, кращому зі слонів, білому подібно хмарі без води, і мокрому від мади, Індра спустився на Землю. Пурандара, також відомий як Пурухута, узрів Крішну, який легко виконав велике завдання, сидячим на скелі на пагорбі Говардхана. Там він побачив сліпучого,

незнищенного хлопчика, велесяйного. Пурандара був дуже радий бачити Вішну у вигляді хлопчика-гопи. Багатоокий Шакра дивився на Крішну усіма своїми очима задоволено. Крішна був темний мов лотос, зі знаком шріватса, який прикрашав його груди. Побачивши Крішну, разом зі Шрі, як Бога у світі смертних, який сидів зручно на скелі, Шакра відчув сором. На обличчя Крішни, який сидів там, цар птахів Гаруда, пожирач змій, створив тінь своїми крилами, залишаючись прихованим від погляду. Вбивця ж Бали зійшов зі свого слона і підійшов до Крішни, зацікавленого справами світу, самотнього в лісі. Підійшовши до Крішни, Індра, цар богів, власник зброї ваджра, носій божественних плетениць і з тілом змащеним божественними мазями, був засліплений. Його корона рівна Сонцю, іскриста ніби блискавка. Його обличчя сяяло завжди божественними сережками у вухах. Його груди були прикрашені гірляндою з п'ятьма гронами перлів. Він дивився його тисячею очей, які гарно прикрашали його тіло, наче квіти лотосу. Він наказував богам голосом, гучним наче гуркіт хмар. Тепер же він говорив божественно солодким голосом.

Індра сказав:

О Крішно! Міцнорукий Крішно! Ти збільшуєш щастя оточуючих. Те, що ти зробив на благо корів, вельми божественно. Навіть незважаючи на хмари послані мною, з безперервним дощем, як наприкінці юґи, ти захистив корів. Я дуже задоволений цим. Сваямбхува-йогою [7] ти підняв цей пагорб, як будинок, у небо. Хто ж не здивується цьому? Крішно, я був злий, коли ти відхилив моє жертвопринесення. Я створив безперервні дощі протягом семи днів, щоб мучити корів. Ти здолав непереможний дощ вилитий хмарами. Це неможливо навіть для богів разом із данавами, зупинити дощ, створений мною. О Крішно! Це дивовижно також, любий мій, бачити, що ти у змозі приховати бездоганну вайшнавську велич усередині твого людського тіла, яка виходить, коли ти гніваєшся. Я вважаю, мета богів виконана, тоді як ти наділений блиском, навіть якщо взяв людське тіло. Ти найперший поміж богів і ти ведеш усі наші справи. Тому всі наші справи будуть плідними, і не зможуть бути висміяні. О Владарю! Ти один єси вічний захисник богів і світу. Я не бачу нікого крім тебе, хто може нести цю відповідальність. Подібно тому, як биків уярмлюють перед перевезенням важких вантажів, так богів у біді оберігаєш ти, маючи птаха Гаруду за верхового попереду, аби вберегти їх. О Крішно, всі творіння цього світу знаходяться у твоєму тілі. Це згідно вказівки Брахми. Ти ж знаходишся серед богів, мов золото в мінералах. Навіть самопроявлений Брахма, зі своїми знаннями і становищем, не в змозі зрозуміти тебе, як кульгавий не здатен впіймати швидкого бігуна. Гімалая є найкраща серед гір. Серед водоймищ, Океан є найкращим. Гаруда — найкращий серед птахів. Серед богів, ти найкращий єси. Вода знаходиться на найнижчому рівні. Над водою, є гори. Земля знаходиться на горах, а люди живуть на землі. Кажуть, що світ птахів (*небо*) знаходиться над світом людей. Вище неба Сонце. Сонце з променями, є входом небес. Над цим, великий світ богів, якого можна досягти за допомогою вімана (*літальний апарат*). О Крішно, я настановлений там на посаді Індри серед девів. Над небесами світ Брахми, що обслуговується гуртом брахмаріши. Місяць і планети рухаються там. Над ним Голока, керована садхьями. Той великий світ, о Крішно, пронизуючи велике небо над усім, перебуває вище всіх світів. Вкриваючи все і над усім, є світ твоєї покути. Навіть спитавши Пітамаху (*Брахма*), ми не в змозі зрозуміти цей світ. Страшний же світ нагів, світ злочинців, знаходиться нижче всіх світів. Земля для людей дії. Це поле всіх дій. Подібно вітру, небо є середина для невгамовности. Небеса призначені для людей, які займаються добрими справами, самоприборкані та смиренні. Брахмалока призначена для людей, які займаються покаяннями в брахмо. Голока призначена лише для корів, куди інші не можуть увійти. О Крішно! Коли цей світ був ослаблений, коли корови були пригнічені безперестанними опадами, ти, о Віро (*vīra - герой*), усунув усі потьмарення і зберіг їх. О Магабхаго! Я прийшов сюди, по слову Брахми і божественних корів, а також через мою шану до тебе. О Крішно! Я володар усіх живих істот, цар богів Пурандара. Раніше я був твоїм старшим братом, коли ти увійшов у лоно Адіті. О Боже! Я спробував показати мої сили в якості бога перед тобою. Будь ласка, пробач усі мої образи. О Крішно, хоробрий, як слон! Будь ласка, прости мені своєю милістю і слухай слова речені Брахмою і божественними коровами. Задоволені твоїми божественними справами на захисті корів, Володар Брахма і божественні корови сказали: «Корови і велична Голока захищені тобою так, що ми гараздуємо разом із биками та телятами. Селяни задоволені кращими з биків. Боги задоволені підношеннями на жертовний вогонь. Шрі задоволена коров'ячим гноєм. О Володарю! Ти, велесилий, дав нам життя. Отже, ти наш Володар. З сьогоднішнього дня, ти будеш нашим царем, Індрою. Тому, прошу, прийняти абгішеку вчинену з божественною водою наповненою у ці золоті горщики, дані тобі від мене, які я тримаю в руках. Я Індра богів. Будь ти царем корів. З сьогоднішнього дня, весь народ на поверхні Землі буде оспівувати тебе вічно, — як Говінду. О Крішно! Корови поставлені тобою вище за мене, як їх бога, Індри. На небесах боги співатимуть хвалу тобі, — як Упендрі. Я віддаю другу половину чотирьох дощових місяців, виділених для мого вшанування, які відомі як осінь. Відтепер, люди вважатимуть два місяці, як мої. В середині сезону дощів, моєму прапору вклонятимуться. У той час павичі облишать свій гін, через силу моєї води. Хмари стишать свій запал. Рухаючись у мій час, все заспокоїться. У сезон дощів, Сонце з тисячами променів буде рухатися гріючи місця, де Трішанку і мудрець Агастья жили. Як і коли прийде осінь, так павичі замовкнуть, а птахи шукатимуть води й потоки потечуть, у міру того як береги річок займатимуть лебеді, шараши й так само схвильовані птахи краунчи та бики, як радісні корови даватимуть багато молока, а хмари води литимуть воду на землю, як лебеді літатимуть у ясному небі, як квіти лотосу квітнутимуть у воді ставків і озер, збільшуючи красу чистої води, о Крішно, у міру того як рис наллється зерном, готовий до жнив, як річки наповняться водою в середині, як виростуть рослини,

перевищуючи їх межі, крадучи розум навіть мудреців, як гарний сезон дощів завершиться на Землі, як стежки прикрасяться, як трав'яні рослини наповняться плодами, як цукрова тростина зросте над усім і, як жертвопринесення продовжаться, як ти прокинешся від сну, о Крішно, це й буде сприятливий час в осені, або початку в усьому світі, а також на небесах. Люди на Землі вклонятимуться Махендрі (*мені*) й Упендрі (*тобі*) з прапорами і жертвопринесеннями. Ті, які відзначатимуть ці вічні свята і поклонятимуться мені й тобі, як Махендрі та Упендрі, ніколи не зіткнуться із будь-якими труднощами!

Потім Індра вшанував абгішеком, як визначено, з божественною водою в горщиках, Говінду, знавця в Йозі. Побачивши абгішеку, виконану Крішні, корови в супроводі биків також виконали абгішеку вічному Крішні, молоком зі свого вимені. Після цього хмари, виконали абгішеку тому, хто не має ніякого завершення (*Крішні*) литтям потоків води, подібно нектару, з усього неба. Тоді, з дерев і рослин, сік, білий наче Місяць, закапав. Була злива з неба квітів, і музики були заграли. Тоді ж усі мудреці рекли мантри, оспівуючи Крішну. Земля прийняла форму, після виходу з океану Екарнава. Вода океанів проясніла. Вітер повіяв м'яко, заспокоюючи всіх живих істот. Сонце рушило по своїй орбіті. Місяць засяяв разом із зірками. Не було ніяких стихійних лих. Царі відмовилися від своєї ворожости. Дерева показалися красні, повні молодого листя й квітів. Слони стали збуджені. Тварини в лісі були задоволені. Гори засяяли прикрашеними тілами з мінералів. Весь світ став щасливим, як небеса, ніби задоволений нектаром. Абгішеком Крішні, здавалося, ніби світ був залитий нектаром наче небеса. Бог богів (*Індра*), сказав Говінді, чия абгішека була вшанована коровами, який не має спаду і, який був прикрашений божественними плетеницями:

«Я тепер завершив говорити про божественних корів, які були першопричиною мого приходу сюди, о Крішно! Нині слухай другу причину. Нехай Камса і Кеші, найнижчий серед коней, будуть убиті швидко. Нехай зарозумілий Арішта буде відправлений в оселю Смерти. Сестра твого батька народила частку мене, схожого на мене. Я прошу тебе захистити його, шануй його і зроби його своїм другом. Для твоєї користі, він слідуватиме за тобою вірно. Під твоїм керівництвом, він досягне великої слави. Він буде найкращим лучником з роду Бгарати. Він слідуватиме твоїм вказівкам завжди. Він ніколи не буде щасливий без тебе. Війна бгаратів залежатиме від тебе й того найкращого з людей. Якщо ви обидва докладатимете спільних зусиль, царі будуть убиті. О Крішно! Я обіцяв це серед мудреців і богів. Син, по імені Арджуна, народжений Кунті від мене, прославить рід. Він стане найвищим майстром у користуванні стрілами. Він стане провідним лучником. Усі царі, які борються зі зброєю, будуть переможені ним. Він битиметься з ратями доблесних царів. Сам один, він пошле всіх їх ув оселю Смерти, згідно дхарми кшатрія. О Боже! Випускаючи стріли й легко пораючись із луком, ніхто з царів і богів не зможе зрівнятися з ним, крім тебе. Він буде твоїм родичем і товаришем на полі бою. О Говіндо! Ти повинен настановити його в Йозі, задля мене. Стався до нього як до мене, і шануй його завжди. Захищай Арджуну завжди, бо ти знаєш усе на світі. Завжди захищай його у великих боях. До тих пір поки він захищений тобою, Смерть не вхопить його. Розглядай Арджуну, як мене, і мене, як себе. Як я твоя душа, такий для тебе і Арджуна. Раніше ти вирвав світи з рук Бали трьома кроками. Як старшого брата, ти зробив мене царем богів. Ти завжди зосереджений на істині. Ти вшановуєш істину. Боги, насправді, довіряють тобі знищення їхніх ворогів. Та людина, на ім'я Арджуна — це мій син. Він син сестри батька твого. Нехай буде дружба з ним, котрий був з тобою і раніше. Крішно, де б він не бився, чи то він на своєму місці, чи в його оселі, захисти його. Як великий бик, завжди бери відповідальність захисту на полі бою. Крішно, ти знаєш усе, що станеться в майбутньому. Після вбивства Камси, всі царі Землі будуть втягнуті у велику війну. У цій війні Арджуна переможе всіх героїчних царів, здатний до надлюдських вчинків, і насолоджуватиметься перемогою. Ви матимете велику славу. О Ачьюто, прошу тебе — зробити все необхідне, як я сказав тобі, якщо я, боги й істина тобі дорогі!».

Почувши слова Шакри, Крішна, який став Говіндою, був дуже задоволений. Він відповів так:

«О боже! О Шакро! О Чоловіче Шачі! Я радий бачити тебе. Немає нічого, щоб тобі залишилось сказати ще. Я відаю твої наміри. Я знаю про народження Арджуни. Я знаю, що сестра мого батька, пошлюблена за Панду, великого душею. Я знаю Юдхіштхіру, сина отриманого від бога Дхарми. Я знаю Бгімасену, сина народженого від Ваю. Я знаю приємних двох синів, Накулу і Сахадеву, народжених з утроби Мадрі Ашвінідевами. Я знаю Карну, первістка-сина народженого сестрою мого батька від Бога сонця, коли вона була незайманою і, який був викуплений домогосподарем сутою. Мені відомі всі сини Дхрітараштри, які прагнуть війни. Я знаю про смерть Панду через прокляття, як грім серед ясного неба.

О Шакро, тепер можеш повернутися на небеса заради богів. Жоден ворог Арджуни ніколи не зможе гараздувати переді мною. Через Арджуну я поверну всіх пандавів Кунті цілими і неушкодженими у бою, після закінчення війни бгаратів. О Шакро, щоб твій син Арджуна не попросив мене, я зроблю як слуга, бо я пов'язаний твоєю прихильністю!».

Почувши ці дорогі слова сказані приємно Крішною, завжди спрямованого до істини, Володар неба (*Індра*) повернувся на небеса.

Так вістить дев'ятнадцятий розділ другої частини, названої Вішнупарва,
в Харівамшапурані, продовженні Магабгарати,
що оповідає про вшанування Крішни.

КРІШНА ТА ГОПІ ГРАЮТЬ МУЗИКУ

Розділ 20

Вайшампаяна мовив:

О Джанамеджайє! Після того, як Шакра пішов, сприятливий Крішна, підіймач Говардхани, шанований жителями враджи, повернувся у враджу. Друзі, знайомі та старі люди привітали його і сказали: «Ми задоволені і благословенні твоїми діями і підходами. О Говіндо! Хоробрий, мов боги! Позаяк ти радий, що корови звільнені від страху перед дощем, і ми вільні від страхів. О Володарю корів! Ми бачили твої надлюдські дії. О Крішно, ми переконані в тому, що ти бог, після побаченого підіймання гори тобою. Хто ти єси? Чи один з величезною силою серед рудрів, марутів, васу? Чому Васудева став твоїм батьком? О Крішно! Твоя сила, дитячі ігри та дії є надзвичайними. Твоє народження також дивне. Твої дії божественні. З огляду на це, у нас є сумніви в наших головах. Чому ти залишаєшеся з нами в якості пастуха? Чому ти, могутній, мов захисник світу, захищаєш корів? Ти дев чи данав? Чи ж якша, або гандхарв? Ти з'явився серед нас у якості друга чи родича? Хто єси, наш низький уклін тобі? Ти може залишаєшся тут з якоїсь причини випадково? Ми твої послідовники. Ти наш притулок.

Вайшампаяна продовжив:

О Джанамеджайє, почувши слова гопів, лотосоокий Крішна відповів усім їм, посміхаючись: «Усі ви вважаєте мене могутньою особою. Не вважайте мене таким. Я один із вас, родич. Якщо вам конче треба знати мене, чекайте слушного часу. Тільки тоді ви зможете почути, побачити і зрозуміти мене. Якщо ви думаєте про мене, як про родича і гідну особу для вас, подібного богу, я вважаю те благословенням. Яка ж потреба дізнатися про мене?».

Коли син Васудеви сказав так, усі гопи мовчали. Нічого не кажучи, прикриваючи обличчя, вони повернулися в свої оселі. Крішна побачив чарівний ліс у повному Місяці осінньої ночі. Він вирішив насолодитися гарною ніччю. Доблесний Крішна вчинив змагання биків на вулицях селища, вкритих пилом висушеного коров'ячого гною. Доблесний Крішна також вчинив змагання могутніх пастухів. Володар також помістив дужих корів у лісі. Крішна, добре обізнаний про час, у розквіті молодих сил, запросив юних пастушок уночі і веселився разом із ними. Вночі, люблячі гопі, подивившись на Крішну, пили з його обличчя, красного мов Місяць, який зійшов на Землю. Крішна був одягнений у жовтий одяг, м'який, як пір'я птахів харітала.[8] Він виглядав вельми гарно, носячи сприятливий одяг. Він носив нарукавні браслети і красиву гірлянду лісових квітів. Говінда сяяв, збільшуючи красу враджі. Тоді гопі назвали його Дамодара. Вони бачили чудові дії, здійснювані ним у враджі. Вони притискали його до своїх великих грудей. Красиві жінки дивилися на Крішну, не відриваючи очей від його обличчя. Незважаючи на попередження їхніх чоловіків, братів і матерів, гопі, які любили задоволення, шукали Крішну в нічний час. Всі гопі ставали в коло. Всі вони насолоджувались разом у їх задоволені. У колі ж, Крішна з'являвся по обидва боки кожної пастушки. Таким чином були утворені пари гопі й Крішна. Гопі співали історії про Крішну. Дивлячись на Крішну, молоді та гарні гопі, повторювали ігри Крішни і ходили, як він. Деякі інші гопі селища, прийшовши до лісу, співали пісні про Крішну, завдаючи ритму руками. Гопі прийшовши до лісу, повторюючи танці Крішни, співали, сміялися і дивилися з великою зацікавленістю та радістю. Не гублячись і без запинання, гопі співали солодко. Й вони, залежні від Дамодари, рушили зручно до враджі. Пил сухого коров'ячого гною вкрив їхні тіла. Вони оточили Крішну і радували його, як слонихи оточуючи захмелілого слона. Гопі, з усміхненими обличчями, пили нектар, що витікав од Крішни, для їх задоволення, з відкритими очима, красними мов очі ланей, не дивлячись на інших. Уночі, гопі, прагнучи отримати Крішну, пили з його лотосового обличчя з бажанням, наприкінці часу насолоди. В час же насолоди, позначки на їхніх чолах стиралися. Їх волосся вільно звисало на їх красиві перса.

Так Крішна насолоджувався товариством прикрашених кіл гопі в місячні ночі, протягом осені.

Так вістить двадцятий розділ другої частини, названої Вішнупарва,
в Харівамшапурані, продовженні Магабгарати,
що оповідає як Крішна та гопі грають музику.

ВБИВСТВО ВРІШАБХАСУРА

Розділ 21

Вайшампаяна вів далі:

О Джанамеджайє! Одного разу, рано вранці, коли Крішна займався раті,[9] помітили Арішту, який жахав усе селище. Він був чорним наче вугілля й дощова хмара. У нього були гострі роги й очі мав червоні, мов Сонце. Його копита були гострими ніби ножі. Він з'явився немов уособлена чорна смерть. Коли він наблизився, він почав кусати губи у гніві і облизував їх знову і знову. Він ревів, піднявши хвіст. У нього був великий жорсткий горб на спині. Його горб був надзвичайно великим. Ніхто не міг його приборкати. Його зад був вимащений гноєм та сечею. Він лякав корів. Він мав широкий стан, велику морду, сильні коліна і великий живіт. Він ішов стріпуючи рогами. Шкура ж на шиї звисала. Він з'явився прагнучи парування з коровами. Його голова мала вибоїни, через удари по деревах. У нього були роги, готові до бою. Він мав силу

здолати ворожих биків. Корови були налякані страшним Аріштою. Дайтья увійшов у враджу у вигляді бика і вчинив хаос. Він напав на вагітних корів і викликав викидні. Гордий дайтья парувався з коровами, хоча їм не був ще час. Неспокійний бик переслідував корів, які вже народили телят. Використовуючи свої роги в якості зброї, грізний дайтья напав на корів. Без бою, бик не отримував задоволення у селищі. Вдень, грізний бик, чий час іти до Бога смерти, Вайвасвати, настав, постав перед Кешавою. Тільки-но він увійшов у враджу, лихий бик почав переслідування корів. Його нападом, він змусив усіх биків, корів і телят тікати з враджи. Тоді ж, злий бик, який був готовий іти до Бога смерти, налякав корів біля Крішни. Великий дайтья ревів, як громова дощова хмара. Крішна плеснув у долоні і крикнув у відповідь. Говінда наступав на дайтью у вигляді бика. Побачивши ж Крішну, бик підняв свій хвіст і подивився на нього. Плескаючи в долоні, Крішна розлютив бика. Готовий битися, бик ревів. Крішна побачив злого бика, який біжить до нього. Ніби гора, Крішна не зрушив з місця. Бик націлився у живіт Крішни й підняв голову. Бик біг притьмом, із наміром убити Крішну. Крішна ж, чорний мов анджана, виглядав мов потужний тур перед биком. Коли ж грізний бик наблизився, Крішна схопив його. Величезний бик був зустрінутий Крішною, подібно великому бику. Піна й слина летіли з його рота і носа. Крішна і бик боролися один проти одного. Вони сяяли, як дві протиборчі дощові хмари в сезон дощів. Нищачи пиху і силу бика, Крішна штовхнув його між рогами. Крішна скрутив його вию, як вологу тканину. Вирвавши лівий ріг бика, схожий на жезл Бога смерти, Крішна вдарив його в рот. Бик упав і помер. Його роги були потрощені, морда розбита, а шия зламана, з рота дайтьї юшила кров, наче хмара лила воду. Побачивши дайтью у вигляді гордого бика, вбитого Говіндою, всі люди були задоволені його вчинком. Вони уславили Крішну. Упендра (*Крішна*) вбив бика вночі, коли Місяць світив яскраво. Лотосоокий Крішна, відновив рашакріду.[10]

Всі гопи радісно вшанували лотосоокого Крішну, ніби боги, які вклоняються Індрі.

Так вістить двадцять перший розділ другої частини, названої Вішнупарва,
в Харівамшапурані, продовженні Магабгарати,
що оповідає про вбивство Врішабхасура.

ДОРУЧЕННЯ АКРУРІ

Розділ 22

Вайшампаяна провадив:

О Джанамеджайє! Чуючи, що Крішна ріс у враджі, мов палаючий вогонь, Камса стривожився і засумнівався, через страх. «Путана була убита і Калія був переможений. Дхенука був знищений і Праламба зрубаний. Гора Говардхана була піднята й були відкинуті порядки Шакри. Корови були захищені бажаними діями. Бик Арішта був убитий, на радість пастухам. Схоже, що страшний час знищення наближається. Дерева витягнуті й вирвані з коренем, а віз був розбитий. Я чув про неймовірні справи і зростання супротивника!».

Цар Матгури, Камса зрозумів, що небезпека наближається до нього. Його почуття, розум і глузд були приголомшені, і він скам'янів мов статуя. Вночі, коли Матгура стихла, цар викликав свого батька Уграсену, родичів та друзів. Він покликав Васудеву, осяйного наче бог, ядава Канку, Сатьяку, Даруку і брата Канки; бходжу Вайтарану, могутнього Вікадру, Бхаяшанкху, обізнаного на дхармі; Віпрітху і Прітху, благословенних Шрі; Бхадру, Данапаті (*Акрура*), Крітаварму, недратівливого Бхурітеджу і Бхурішраву. Цар, син Уграсени, володар Матгури, викликав усіх ядавів і сказав: «Послухайте мене! Ви добре обізнані на всіх питаннях. Ви обізнані на Ведах. Ви знавці у видах способів життя. Ви показуєте поведінкою три способи життя, триваргу — дхарму, артху й каму. Ви виконуєте свої обов'язки перед народом. Ви подібні богам у підтримці гарної поведінки, ви незворушні мов гора. Всі ви дієте смиренно. Всі ви отримали освіту служачи вчителям. Всі ви навчені в різних техніках і всі ви майстри у стрільбі з лука. Ваша слава осяює світ. Ви розумієте сенс Вед. Ви знаєте обов'язки станів і груп суспільства. Ви єсте знавці у керуванні тими, хто відчуває нестачу розуміння. Ви очільники доброчесних. Ви проникаєте у секрети ворогів і захищаєте залежних од вас. Ви єсте особи бездоганні. Ви мужі доброзичливі, великими провідниками єсте. Ви здатні захистити небеса. То, що вже там захисти Землю?! Ви поводитеся мов мудреці. Ваша пишнота, наче у марутів. Ваш гнів схожий на гнів рудр. Ти сяєте немов Бог вогню. Всякий раз, коли великий рід Яду стикається з труднощами, відомі та славні царі, як ви, з'являлися, щоб відновити його славу, наче гори, щоб утримати Землю. Ви обдаровані люди і працювали заради мене. Незважаючи на вашу присутність, я зараз стикаються з великими труднощами. Як так, що ви знехтували моїм становищем? Цей син Нандагопи, відомий як Крішна, росте мов хмара дощу, в селищі. Він постійно намагається утнути коріння нашого існування. Не маю порадників! Я нічого не можу зробити! Я сліпий, бо не маю гарних шпигунів! Через те, син Нандагопи живе мирно у себе вдома. Ця зла душа росте мов забута хвороба, наче хмара повна води і, як громова хмара наприкінці літа. Я не знаю майбуття, становища і влади хлопчика, народженого в домі Нандагопи, який учинив дивовижні справи. Я не знаю, хто це прийшов у подобі хлопчика. Чи є він сином бога? Він здається могутнішим за богів, через надлюдські діяння. Коли Путана, жахлива птаха, пішла годувати дитину своїм грудним молоком, він висмоктав її життя і вбив її. Цей хлопчик переміг змія Калію, який жив ув озері Ямуни. За вказівкою Крішни, мешканець Расатали був змушений покинути озеро. Звільнений од змія і піднявшись знову, син Нандагопи вбив Дхенуку, кидаючи його на дерева тала. Хлопчик

убив Праламбу, якого навіть боги не в змозі подолати, ударом кулака. Він зупинив свято Васави і захистив враджу від проливного дощу, створеного Індрою, тримаючи гору Говардхану. Могутній хлопчик убив Арішту у селищі, зламавши роги. Він грає як маленький хлопчик, незважаючи на те, що він не маленький хлопчик. Такі ось дії того хлопця, який живе у враджі. Я впевнений, що небезпека наближається до Кеші й до мене. Раніше, в моїх попередніх народженнях, я впевнений, що він був причиною моєї смерти, завжди. Це як якщо б він стояв переді мною, готовий до бою. Чому він з'являється в людській подобі, такий зловісний пастушок, ослаблюючи смертю? Чому він грається в моїй враджі, блискучий мов бог? На жаль! Він приховує своє власне тіло у низькій подобі пастуха. Як вогонь у крематорії, цей бог грає серед нас. Я чув, що раніше Вішну, у вигляді Вамана, завоював Землю для богів. Блискучий Вішну, приймаючи подобу лева, убив Хіраньякашипу, великого діда данавів. Приймаючи немислиму подобу на вершині білої гори, ставши Бгавою, він знищив Трипуру дайтьїв. Використовуючи дардурі майю, син Бріхаспаті (*Кача*) змусив Ангіраса-бхаргаву (*Шукра*) змінити свою обіцянку і створив потік (*Анавріштi*). Вічний дев, безкінечний, з тисячею голів, який не має занепаду, прийняв подобу Варахи і відвів цю Землю від океану. Коли нектар був добутий у давнину, Вішну прийняв подобу гарної жінки і викликав страшну війну між богами та асурами. Чулисьмо, що в давнину, саме коли деви і дайтьї об'єднали зусилля для отримання амріти, Вішну ніс гору Мандару, у вигляді велетенської черепахи. Узявши подобу Вамана, своїми трьома кроками, Вішну виграв три світи, включаючи небо, у шанованого Бали. Потім, розділивши свою пишноту на чотири частини, в житлі Дашаратхи, під іменем Рама, він знищив Равану. Таким чином, шляхом обману та приймаючи подоби у міру потреби, він виконав завдання на благо богів.

Чи є він дійсно Вішну або він Шакра, цар марутів, який прийшов, щоб убити мене? Раніше Нарада казав мені про нього. Безумовно, нині у мене є сумніви з приводу Васудеви. Його розуму ми боїмося. Я зустрів Нараду в лісі Кхатванга. Брахман удруге розповів мені наступне знову: «Камсо, ти дуже старався знищити потомство Девакі. Васудевою зведені нанівець усі твої зусилля вночі. Камсо, знай, та дівчинка, яку ти кинув на скелі вночі, дочка Яшоди, а Крішна є сином Васудеви. Васудева, твій ворог, виступаючи як друг, замінив обидва зародки вночі, задля твого вбивства. Та дівчина Яшоди, вбила данавів, Шумбху і Нішумбу в лісі, на горі Віндхья. Абхішека була зроблена тій Богині, якій прислужують бхути. Вона дає дарунки її відданим. Вона приймає шанування також од страшних дасью. Вона любить жертвопринесення тварин. Вона сяє з двома горщиками — хмільного і м'яса. Вона прикрашена павиним пір'ям. Ліс сповнений звуків од ворон і радісних птахів. Ліс повний тварин і птахів, які не б'ються між собою. Ліс перегукується звуками левів, тигрів і кабанів. Ліс повний гігантських дерев усюди. Божественні бджоли діють як її шанувальники і дзеркала збільшують її красу. Місце перегукується звуком божественних музичних інструментів. Місце на горі Віндхья створене її пишнотою там. Прекрасна богиня жахає своїх ворогів. Шанована навіть богами, богиня залишається там, вельми задоволена!».

Що ж стосується сина Нандагопи, названого Крішна, Нарада сказав дуже велику причину: «Другий син Васудеви буде відомий під прізвиськом Васудева. Він буде твоєю смертю і твоїм родичем. Той Васудева є могутнім сином Васудеви. Дхармою він пов'язаний. Усередині він є Смертю, твоїм ворогом!».

Як ворон сидить ногами на голові та видзьобує очі своїм дзьобом, подібно стерв'ятнику, так Васудева, разом з його синами, друзями і родичами, залежить од мене, для його виживання і підриває моє коріння. Можна звільнитися від гріха вбивства зародка, корови й жінки. Невдячна ж людина, особливо родич, негідна жити в цьому світі. Вона слідуватиме шляхом пропащих людей, без жодних затримок. Невдячний є задоволений пошуком жахливого кінця. Він слідуватиме жахливим шляхом до пекла. Він грішитиме на людей, позбавлених гріхів. Чи гідний я похвали моїх людей, чи той син Васудеви гідний хвали поведінкою, придатністю і бажанням для стосунків? Коли слони борються один проти одного, дерева будуть знищені. Коли їхня сварка закінчується, вони їдять разом у лісі. Достоту так, коли є боротьба між родичами, тих, хто між ними, чи є вони родичами чи ні, вбивають. Я підвищив тебе несвідомо, для мого знищення. Васудево! Чи ти повстанеш проти нашого роду? Ти завжди сердишся, ти поводишся як ворог, ти грішний і впертий єси. Дурню, ти зробив становище ядукула (*рід Яду*) гідним жалю. Васудево, ти старий єси, а поставлений мною за головного. Навіть якщо хтось живе сто років, з білим волоссям на голові, він не стає старшим. Той стає старим серед людей, чий розум дозрів. Навіть якщо людина з цілковито сивим волоссям, вона не стає старшою. Маєш вперту вдачу. Ти не навчений єси. Подібно зимовій дощовій хмарі, ти лише старий єси. Васудево, твій розум даремний. Чи не гадаєш ти: мій син стане царем Матгури, коли Камса помре? Дарма простому старому, з усіма втраченими надіями, думати так! Ніхто, хто сподівається жити, не стоятиме переді мною. Зі злим розумом, ти плануєш застосовувати твої способи на довіреній особі. Як ти побачиш, я помщуся на твоїх синах. Жодного старого я не вбивав, брахманів і жінок, і не буду вбивати, особливо родича. Ти тут народився і виховувався моїм батьком. Ти чоловік дочки мого батька і головний наставник роду Яду. Ти єси відомий у великому роду царів. Ти шанований, як наставник. Тебе шанують шляхетні люди. Що ми можемо зробити? Ми, добрі люди, повинні вказати і сказати тобі, очільнику ядавів, про твої негідні дії. Через погану політику Васудеви, я можу померти. Ядави можуть бути переможені. Добрі очільники ядавів ідуть з покритими головами. Ти шукаєш можливості вбити мене в бою. Ти чиниш негідні справи і заробив погане ім'я серед ядавів. Між мною і Крішною є нескінченна ворожнеча. Тільки якщо хтось спробує згасити ворожнечу, ядави матимуть мир.

За моїм наказом, нехай цей Данапаті (*Акрура*) хутко піде до селища і приведе Нандагопу та інших пастухів, які платять мені данину. Скажіть Нандагопі, що він повинен швидко прийти в місто, разом з іншими гопами й дати щорічну данину. Камса, зі своїми слугами і жерцями, бажає бачити обох, Крішну і Санкаршану, синів Васудеви. Вони майстерні в бійцівському колі. Вони борються, як того вимагає нагода. Я чув, що вони міцні, сповнені завзяття й досвідчені борці. У нас також є два борця, завзяті й готові до бою. Ці хлопчаки, майстри у боротьбі, повинні боротися з ними. Я також волію побачити цих парубків, подібних богам, синів стрийни, із селища, що кочує лісом.

Ти повинен піти у враджу і сказати жителям: «Незмінний цар проводить жертвопринесення лука!». Нехай вони зупиняться зручно в прилеглому лісі. Все буде забезпечено для всіх запрошених людей, без будь-якої нестачі. Нехай їм дадуть молоко, гхі, сир і масло. Все, що вони хочуть, має бути дано разом із приправами для харчів. О Акруро, ходи й приведи їх, згідно мого наказу. Мені цікаво побачити Санкаршану й Крішну. Я буду дуже задоволений їх приходом. Коли я побачу цих великих героїв, я зроблю те, що їм подобається. Якщо ж вони не прийдуть вчасно, навіть почувши мій наказ, вони будуть убиті мною. Кращий і важливий спосіб, сказати це хлопцям приязною мовою. Отже, приведи цих борців сюди, кажучи їм солодкі слова. О Акруро, будь ласка, зроби як я кажу, і отримаєш мою прихильність, доволі нечасту. О муже гарних обітниць! Якщо Васудева ще не пішов, будь ласка, зроби необхідне, щоб вони прийшли сюди!».

Навіть після такої кривди, Васудева, наче Земля, тримав свою душу подібно океану, без жодного поруху. Камса ж, якому не вистачало далекоглядности, говорив різкі слова Васудеві. Підтримуючи ж терпіння в своєму розумі, той не відповідав. Ті ж, хто бачив Васудеву, почали усіляко ображати, сказавши — ганьба! ганьба! — схиливши їхні обличчя.

Акрура ж, маючи велику пишноту, знав усе, його божественним зором. Як спраглий чоловік, який бачить воду, він був радий бути відправленим на цю справу. Дуже задоволений, Данапаті (*Акрура*) залишив Матгуру миттєво, аби побачити Пундарікашдху (*Крішну*).

Так вістить двадцять другий розділ другої частини, названої Вішнупарва,
в Харівамшапурані, продовженні Магабгарати,
що оповідає про доручення Акрурі.

АНДХАКА ЗАСТЕРІГАЄ КАМСУ

Розділ 23

Вайшампаяна вів далі:

О Джанамеджайє! Бачачи, що тура ядавів, Васудеву, таким чином ображено, всі тури-очільники ядавів закрили свої вуха руками і вважали життя Камси вже перерваним. Але Андхака не обурився. Великий серед промовців, осяйний, він говорив сміливо, використовуючи бездоганні слова, Камсі:

«О сину, твої зусилля у словах несхвальні! Така моя думка. Ці слова не личать гарним людям, осібно ж для родичів. Якщо ти не ядав, тоді почуй, що ми кажемо. О герою! Ядави не використовуватимуть силу проти тебе, який є ядавом. О сину! Члени роду Врішні, якими ти правиш, не гідні хвали. Був цар із роду Ікшваку, який повинен був відмовитися від свого царства. Ти можливо бходжа або ядав, або Камса. Але сину! Твоя голова твоєю є. Будь скуйовдженим чи поголеним або яким завгодно. Становище Уграсени викликає жаль. Він ганьбить наш рід, бо в нього такий син як ти, з гідними жалю якостями. О сину! Мудрі не говорять про свої якості. Тільки тоді, коли інші говорять про їхні якості, ті вважаються справжніми, рівними змісту Вед. На Землі, наш рід Ядава став ганебним серед царів, бо має правителя, який вбиває дітей і свій власний рід, не маючи сили проникливости. Говорячи ці підлі слова, гадаючи, що це добре, ти нічого не зробиш. Натомість, ці слова просто показали твій розум. Хто ж думатиме, що зловживання скромним наставником, шанованим навіть великими людьми, сприятливі? Це схоже на вбивство брахманів. О сину! Літні люди завжди шановані, подібно вогню. Їх гнів може спалити навіть внутрішні світи. О сину! Тому хто вчений, самоприборканий і завжди знаходиться на шляху саморозвитку, слід шукати стежки дхарми, як риба шукає свій шлях у воді. Просто через твою помилкову гордість, ти вразив літніх людей, осяйних наче вогонь, словами вколовши їх слабкі місця. Як жертвопринесення без правильного повторення мантрів, твої слова не приносять користі. Хіба не дорікав ти Васудеві через його синів? Тому, твої закиди є порожні розмови. Я рішуче засуджую твої слова. Навіть якщо син жахливий, батько не може чинити жорстоко з ним. Батько завжди готовий зіткнутися з труднощами і небезпеками задля синів. Васудева приховав свого сина, коли той був немовлям, задля його ж захисту, й не може вважатися винним. Ти можеш запитати власного батька про це. Ображаючи Васудеву і висміюючи рід Яду, ти лише створив отруту ворожнечі серед синів ядаваів. Якщо Васудева діяв неналежно, захищаючи свого сина, коли той був немовлям, чому ж Уграсена не вбив тебе, коли ти був дитиною? Син, що рятує батька від пекла, відомого як «пут», отже, люди знайомі з дхармою, називають сина «путра». Крішна і Санкаршана також належать до роду Ядава. Ти вважав їх ворогами з народження, і тепер вони вважають тебе своїм ворогом. Ти вразив уми всіх ядавів через образу Васудеви і розлютив Васудеву-Крішну. Ображаючи Васудеву, ти зробив Крішну ворогом. Завдяки цьому, ти бачиш ці страшні ознаки. Наприкінці ночі сни про змій є несприятливими. Ми припускаємо, що це вказує на те, що місто позбудеться царя. Тут, жахлива планета покриває зірку Сваті. Люта планета Марс пожирає зірку Читра, оточуючи її. Планета Меркурій з'являється на західному обрії. Планета Венера рухається швидко на

шляху Вайшванари. Зловісна присутність Кету зменшила яскравість тринадцяти зірок на чолі з Бхарані. Вона не супроводжує Місяць. Попередня сандхья впливає на Сонце, під впливом Парігхи. Тварини і птахи рухаються в протилежних напрямках, плачучи дико. Залишаючи крематорій, шакал виє і ллє вогонь з його пащі, огинаючи місто ввечері і на світанку. Злива метеорів упала на поверхню Землі з гучним шумом. Раптовий землетрус і тремтіння гірських вершин. Планета Раху затьмарила Сонце і було темно вдень. Димові хмари видно в усіх напрямках. Блискавку видно без жодної хмари у небі. Хмари ллють кров, у супроводі грому й блискавки. Божества йдуть од їхніх вівтарів. Птахи полишають дерева. Знавці-астрологи кажуть, що все це вказує на знищення царя. Тут ми також бачимо інші несприятливі ознаки.

Ти ненавидиш власних людей. Ти не виконуєш своїх обов'язків царя. Ти злишся без будь-якої причини. Здається, якесь нещастя прийде до тебе у найближчому майбутньому. Ти, з нечестивим розумом, ображаєш старого, богоподібного Васудеву, подібного до Васу. Як же ти можеш коли-небудь мати спокій? Відтепер, ми відкинемо всю приязнь до тебе. Ти ганьба свого роду. Ми більше не служитимемо тобі навіть мить. Той Данапаті (*Акрура*), котрий пішов у ліс, благословенним є. Він побачить лотосоокого Крішну, який може легко зробити всі неможливі завдання. Через тебе, рід Ядава став без кореня. Крішна ж з'єднає всіх родичів, знайомих і друзів разом. Розумний Васудева вже пробачив твої злочини. Час забрав твої сили упередженості. Отже, говори що хочеш! О Камсо, моя порада така щоб ти пішов разом із Васудевою до оселі Крішни і спробував укласти дружній союз із ним.

Так вістить двадцять третій розділ другої частини, названої Вішнупарва,
в Харівамшапурані, продовженні Магабгарати,
що оповідає про те як Андхака застерігає Камсу.

ВБИВСТВО КЕШІ

Розділ 24

Вайшампаяна мовив:

Почувши слова Андхака, Камса, з очима червоними наче кров, нічого не сказав. Він був злий, і він відправився в свою оселю. Всі ті ядави чули розмову. Вони були розчаровані і повернулися додому. Вони обговорювали, як розум Камси заплутався. Акрура ж прагнув побачити Крішну. За наказом, він сів на колісницю і рушив так само швидко наче думка. У той час Крішна також зауважив деякі сприятливі ознаки, що вказують на прихід родича рівного батькові.

До цього, цар Матгури, син Уграсени, послав гінця до Кеші, для вбивства Упендри (*Крішни*). Почувши слова гінця, жахливий Кеші, який створює труднощі для людей, пішов до Вріндавана і почав переслідувати пастухів. Він їв людське м'ясо. Він був лютий, злий і мужній. Грізний дайтья у вигляді коня, творив велике горе. Він убивав корів і пастухів та їв м'ясо. Він був лютим. Він вільно блукав без будь-якого упину. Покритий людською плоттю і кістками, той ліс здавався цвинтарем, де данава з нечестивою душею, Кеші, оселився. Він рив поверхню землі своїми копитами і валив дерева своєю силою. Він голосно іржав і стрибав високо в небо. Він був дуже гордий своєю силою. Грішний кінь блукав лісом. Жахливий поплічник Камси загрозливо стріпував гривою. Той діяч гріховних учинків зробив весь ліс пустелею. Цей дайтья у вигляді коня, хотів убити всіх пастухів. Люди і худоба, що жили в лісі, не входили в цей великий гай, опоганений нечестивою істотою. Він позбавив цей шлях людського руху. Його дії були спрямовані гордістю і він любив їсти людську плоть. У цьому гаю він слідував за людськими звуками сердито.

Якось він увійшов у враджу, ніби покликаний смертю. Побачивши його, гопи — жінки й діти втекли. Кличучи гучно, вони наблизилися до Повелителя світу — Крішни. Почувши звук їхнього плачу й гучні заклики пастухів, Крішна захистив їх і зіткнувся з Кеші. Шкірячи зуби, балушачи очі й піднявши шию, Кеші голосно заіржав і рушив на Говінду. Бачачи Кеші в подобі коня, який рушив на нього, Говінда наступав проти нього, як дощова хмара наближається до Місяця. Побачивши Крішну, який стоїть біля Кеші, гопи, його прихильники, сказали Крішні, вважаючи його звичайною людиною: «О Крішно, сину! Не наближайтеся до злого коня раптово. Ти лише юнак. Це грізна, гріховна істота. Це брат, душа і друге его Камси. Він кращий серед коней. Цей данава непереможний у війні. Він жахає всіх живих істот. Він найпотужніший серед коней. Він не може бути убитий будь-якою живою істотою. Він найперший серед грішних істот!».

Почувши ці слова, сказані гопами, вбивця Мадгу, вбивця ворогів, вирішив боротися з Кеші. Кінь повернувся вліво і вправо. Він почав ламати дерева, б'ючи розлючено задніми ногами. Можна було побачити морду з гривою й плечі вкриті густим волоссям, і ввігнутий лоб, упрілий од гніву. З його пащі піна з пилом з'явилася, мов Місяць створюючи туман у небі під час росяної пори.

О бгарато! Він забризкав Говінду, Лотосоокого, краплями слини й піни з його пащі, коли він заіржав. Коли конячі копита вдарили об землю, піднявся пил, колір якого нагадував пилок квітів мадхука. Червоний пил почервонив чорнявого Крішну. Кеші схопився і розрив землю копитами. Вишкіривши зуби, Кеші із силою напав на Крішну. Кращий серед коней, Кеші наступав на Крішну. Піднявши передні ноги, кінь ногами вдарив Крішну в груди. Могутній данава у подобі коня, бив Крішну знову і знову, з усіх боків своїми копитами. Жахливою пащею з гострими, як зброя зубами, лютий кінь укусив верх руки Крішни. Кеші своєю довгою гривою, борючись із Крішною, потьмарив його, наче хмара, що стала перед Сонцем у небі. Потужний кінь спробував вдарити в груди Крішну своїми грудьми. Від гніву його потуга і швидкість

подвоїлися. Крішна ж, велесилий також розлютився. Крішна встромив свою величезну руку в пащу пихатого коня. Кінь же не зміг вкусити або відгризти руку. Разом із вибитими зубами, засочилася кров і піна. Його губи і щоки були розірвані, а його горло стиснуте. Обидва його ока були потрощені й вибиті. Його підборіддя було зламане. Кров текла з очниць. Його вуха стали сторч, і Кеші знепритомнів, б'ючи ногами все навколо. Він спробував знову стрибнути на ноги. Він спорожнився сечею і калом. Він вкрився потом. Всі його кінцівки знерухоміли. Рука ж Крішни в пащі Кеші, скидалася на дощову хмару оточену променями півмісяця. А Кеші, який бився із Крішною, виблискував своїм нерухомим тілом, як змучений Місяць уранці, спираючись на гору Меру.

Вибиті рукою Крішни зуби Кеші випали з пащі наче білі хмари восени. Крішна ж, здатний виконувати складні завдання, розширив свою руку і силою розірвав її (*пащу*). Роздерта рукою Крішни, його паща була спотворена. Данава голосно кричав од неймовірного болю. Його тіло було виснажене, він силився, і його вивертало кров'ю. Його кінцівки були розірвані. Він був схожий на гору розділену надвоє. Страшний данава, з його пащею розірваною рукою Крішни, впав, ніби змія розділена навпіл. Розірваний навпіл Крішною, тулуб Кеші виглядав вельми жахливо, як страшний Махіша убитий Пінакою (*Шива*). Тіло Кеші лежало на землі двома частинами, кожна мала дві ноги, половину спини, половину хвоста, одне вухо, одне око й одну ніздрю. Рука ж Крішни, вкушена Кеші, виблискувала, як дерево шала у лісі, ушкоджене бивнями царя слонів. Лотосоокий Крішна вбив Кеші у боротьбі, розірвавши його тіло на шматки, і стояв там посміхаючись.

Побачивши убитого Кеші, пастухи й пастушки зраділи, бо їхні неприємності були подолані. Згідно віку і становища, вони вітали сприятливого Дамодару приємними словами знову і знову.

Г о п и р е к л и :

Твій вчинок дивовижний. Ти вбив грізного дайтью, який з'явився на Землі у вигляді коня на горе світу. О сину! Вбивством грішного коня Кеші, ти приніс благоденство у Вріндаван, зробивши його придатним для людей, тварин і птахів. Цей злостивий душею, вбив багатьох пастухів, корів, любих телят і багатьох інших живих істот. Ця гріховна істота намагалася викликати велике нещастя. Він хотів позбавити Землю людей і жити щасливо, як йому подобалося. Немає нікого, хто б, цінуючи своє життя, став би перед ним, навіть серед богів. Що вже ректи про людей, які живуть на Землі?

В а й ш а м п а я н а с к а з а в :

О Джанамеджайє! В ту мить великий мудрець Нарада, подорожуючи небом, мовив, залишаючись непоміченим: «Я радий, о Вішну! О Крішно! Володарю богів!».

Н а р а д а м о в и в :

Вбиваючи Кеші, ти зробив непросте завдання, гідне лише тебе. Серед богів, либонь лише Шива був би здатний на таке. Я люблю бої. Мій розум відданий тобі. Я прийшов з небес, щоб спостерігати цей бій між людиною і конем. Я бачив твої дії, такі як убивство Путани, о Говіндо! Я дуже задоволений убивством тобою цього коня. Вбивця Бали, Махендра (*Індра*) також боїться цього нечестивого Кеші, який прийняв жахливий вигляд коня. Ти ж убив його, розірвавши тіло довгими руками. Ось як Брахма бажав його смерти. Ти вбив Кеші. Тепер почуй мій наказ. Отже, ти скоро станеш відомим у світі під іменем Кешава. Нехай же все буде добре для тебе у світі. Будь ласка, продовжуй свою справу без будь-яких затримок. Я йду. Коли ти виконаєш свою справу, боги, захищені твоєю силою, насолоджуватимуться твоєю грою. Час війни бгаратів наближається. Битви наближаються для царів, щоб увійти на небеса. Шляхи небес для сходження царів на небо очищаються. Місця розподілені для царів у світі Індри. О Кешаво, після смерти сина Уграсени, Камси, велика битва царів настане. Пандави залежатимуть од тебе, чиї діяння незрівнянні. Під час суперечки, царі прийматимуть чиюсь сторону. Коли ж ти отримаєш найважливіше місце, всі інші могутні царі безсумнівно віддадуть свої місця. О Крішно! Володарю всесвіту! Це моє послання до Тебе, аби розкрити Твою природу, невідому шруті, богам і світу. Боже! Я бачив Твої дії. Я бачив Тебе. Я зустрінуся з Тобою після того, як Ти вб'єш Камсу. Я йду!».

Сказавши це, Нарада відразу рушив на небеса. Крішна ж почув слова сказані Нарадою, майстром божественної музики. Мовивши «Хай буде так!», Крішна приєднався до гопів і повернувся до враджі разом із ними.

Так вістить двадцять четвертий розділ другої частини, названої Вішнупарва,
в Харівамшапурані, продовженні Магабгарати,
що оповідає про вбивство Кеші.

ПРИБУТТЯ АКРУРИ

Р о з д і л 2 5

В а й ш а м п а я н а в і в д а л і :

О Джанамеджайє! Як Сонце сідало і його промені ослабли, як небо стало червоним увечері, як Місяць побілів, як птахи угніздилися, як добрі люди виконали узливання на вогонь, як пітьма огорнула всі напрямки, як заснули жителі враджі, як шакали завили, як ті нічні блукачі радісно, з нетерпінням, чекали аби їсти м'ясо, як комахи індрагопа зраділи, як промовляння Вед добігло кінця ввечері, як Сонце увійшло в печеру сутінок, як час для підношення вогню настав для домогосподарів, як літні люди, які відійшли від

справ домогосподарів (*ванапрастхи*) дали підношення вогню у вечірній час, як корови повернулися до корівників у селищі і їх подоїли, як корови замукали, коли телята були пов'язані, як корови були розв'язані і покликані і, як гопи зібрали корів голосом, як висушений гній був складений і запалений навколо, як гопи повернулася, несучи дрова на своєму плечі, як Місяць піднявся трохи і, як місячне світло почало поширюватися, як день закінчився повністю і ніч почалася, як пишнота Сонця згасла і почалася пишнота Місяця, як час для підношення узливання вогню був просякнутий у холодному місячному світлі, як весь світ здійснював жертвоприношення вогню у сутінках, як захід вбрався у яскраво-червоний колір, наче у вогні, як схід показався у синьому і, як небо виглядало мов пагорб на вогні, з декількома мерехтливими зірками, як зграї птахів, що летять до своїх гнізд вказали знак зустрічі з родичами, Данапаті (*Акрура*) досяг селища на колісниці.

Коли він увійшов, Акрура поцікавився оселею Кешави, сина Рохіні (*Баларами*) і Нандагопи. Могутній Акрура, сліпучий наче бог, покинув свою колісницю, щоб залишитися в будинку Нандагопи. Коли він увійшов зі щасливим обличчям і очима зі сльозами радости, біля входу у хлів для доїння корів він побачив Крішну в оточенні телят, який виглядав наче бик із телятами. Він (*Акрура*), праведний душею, звернувся до нього зі словами, переривчастими від щастя: «Підійди мій сину, Кешаво!». Уявляючи сприятливого Крішну дитиною, яка лежить на спині смокчучи свій палець, на баньяновому листі, що плаває на поверхні води потопу наприкінці юґи, Акрура знову і знову уславив Крішну:

«Він Лотосоокий, відважний наче лев і тигр. Його колір, мов хмара дощу повна води. Його тіло як велика гора. Його груди прикрашає знакомитий знак шріватса. Він непереможний у війні. Він, прикрашений зброєю, знищує ворогів у війні. Він, з незбагненною душею, з'явився в тілі. Йому поклоняються у всьому Всесвіті. Він Вішну, який з'явився як пастух. Волосся на його тілі стоїть сторч, коли він бачить його відданих. Він засліплює головою, яка має знак корони і форму парасольки, та вухами, придатними для кращих сережок. Його широкі груди підходять для гірлянд. Він сяє з двома довгими і округлими руками. Він вічний Вішну, носить жовтий одяг на красивому тілі, благословенному Богом кохання (*манматха*) і шанованому тисячею жінок. Він, нищитель ворогів, стоїть на землі своїми сприятливими двома ногами, котрі є притулком Землі і, які відміряли три світи. Його найкраща (*права*) рука підходить для утримання зброї — диску (*чакри*). Його друга (*ліва*) рука підходить для утримання булави. Він з'явився на благо цього світу. Тепер Він, найкращий серед богів, світить на Землі. Ті, хто обізнані на пророкуванні майбутнього, передбачали Його зовнішній вигляд. Цей пастух відродить ослаблений рід Яду і збільшить його. Сотні тисяч ядавів будуть гараздувати завдяки Його силі, подібно потокам, що збагачують океан. Протягом довгого часу, світ буде підтримуватися Ним. Усі грішні люди будуть переможені і світ стане мирним, як це було у Крітаюґу. Він житиме на Землі, тримаючи її під своєю кормигою. Він підкорить усіх царів, але не стане царем. У давнину, Володар виграв світ трьома кроками і зробив Пурандару (*Індра*) царем богів на небесах. Без сумніву, Він поставить Уграсену за царя, достоту так, як і виграв Землю у давнину трьома кроками. Він саме той Брахмавада, вимовлений брахманами, оспіваний пуранами, далеко чутий під час обговорення багатьох питань. Він з'явився, щоб видалити заздрість і ненависть, поширені всюди. Цей Кешава має бути бажаний світу. Це наше щастя, що у Нього є людський розум, у такий спосіб. Я вшановуватиму Його місце проживання призначеним чином. Я шануватиму стан буття Вішну, подумки повторюючи мантри. Я бачу Його прадурбгаву (*втілення*), як людини. Я розумію Його знання родичів. Я усвідомлюю Його, як надлюдську істоту. Інші, з божественним баченням, також розуміють це. Вночі, я все поясню Крішні, який знає душу. Якщо вся враджа згодна, я піду у Матгуру з Ним!».

Таким чином, уявляючи Крішну через безліч причин, смислів і міркування, Акрура увійшов ув оселю Нандагопи й Крішни.

Так вістить двадцять п'ятий розділ другої частини, названої Вішнупарва,
в Харівамшапурані, продовженні Магабгарати,
що оповідає про прибуття Акрури.

ВИДІННЯ АКРУРИ

Розділ 26

Вайшампаяна провадив:

О Джанамеджайє, входячи в оселю Нандагопи з Кешавою, той велеблагодійний Акрура, мовив, у приємній манері звертаючись до всіх людей похилого віку, гопів, Крішни й сина Рохіні (*Баларама*).

«Сину! Поїдемо в місто Матгура завтра, для нашого гаразду. Всі пастухи селища, разом зі своїми сім'ями, за наказом Камси платять свої щорічні податки згідно вимог. Камса влаштував величне свято лука з великою розкішшю і пишнотою. Ти можеш побачити це величне свято, а також зустріти своїх родичів. Ти можеш зустріти свого батька Васудеву, який завжди сумує і завжди оплакує своїх синів, які були вбиті. Він завжди стривожений зловмисним Камсою. Старий засмучений горем і ослаблений внутрішньо. Без вас він боїться Камси. Він палає з середині тривогою, вдень і вночі. Говіндо, ти також можеш побачити свою матір Девакі, чиї груди не ссали її сини. Вона має пишноту богині, але стала блідою від страждань. Вона схудла від горя за її синами. Вона хоче бачити тебе. Вона палає журбою розлуки, як священна корова Сурабхі без її теляти. Її очі опущені. Вона нарікає щодня. Вона одягається в старі тканини. Вона схожа на місячне сяйво

проковтнуте устами Раху. Кожен день вона мріє побачити тебе. Кожен день вона чекає на тебе. Бідна душа слабне кожного дня від зажури за тобою. Вона не чула твій солодкий голос, бо тебе забрали від неї немовлям. О Боже! Вона не знає краси твого обличчя, гарного наче Місяць. О сину! Навіть якщо Девакі народила тебе, вона до цих пір вельми страждає. Яка ж користь мати дитину для неї? Було б краще, щоб вона залишилася бездітною. Жінки, які не мають дітей, мають тільки одне горе. Жінка ж, маючи сина без якогось спілкування, буде сумувати завжди. Ти рівний Індрі чеснотами і здатний захищати інших. Жінка, якій ти єси сином, ніколи не має сумувати. Твої старі батько й мати живуть наче слуги інших. Зловмисний Камса ображає їх постійно, через тебе. Якщо Девакі, твоя мати, має бути шанована, немов Земля, її слід уберегти від океану журби. Якщо ти даси Васудеві, який заслуговує всіх розрад, задоволення від твого товариства, як сина, Крішно, ти виконаєш свій обов'язок. Ти здолав гріховного змія з озера Ямуни. Ти підняв пагорб Говардхана від землі. Ти зрубав потужного Арішту, сп'янілого гордістю. Ти вбив злого коня Кеші, який любив забирати життя інших людей. Ти мусиш подумати про звільнення твоїх старих батьків од зажури і слідувати правильним шляхом, по потребі. Всі люди, які бачили, як Камса ображає батька твого на зборах, були незадоволені і лили сльози печалі з очей. О Крішно! Твоя мати Девакі страждає багатьма скорботами через Камсу, що знищив її немовлят. Кажуть, що якщо народжується син, матері й батькові він повинен віддати свої борги належним чином. О Крішно! Якщо ти зробиш подібне, це буде благословенням для твоїх батьків. О безгрішний! Вони будуть вільні від їх печалі й ти віддаси свій борг.

Вайшампаяна сказав:

О Джанамеджайє! Крішна зрозумів питання. Блискучий Крішна не сердився. Він погодився з доблесним Акрурою. Гопи, з Нандагопою на чолі ж, почули слова Акрури. Й почали діяти згідно наказу Камси.

Жителі враджи готувалися до поїздки. Старі люди клали різні речі на візки й вирушали. Биків та гхі, як податок, буйволів та інші подарунки, разом із молоком і сиром, як данину, було зібрано відповідно до їх можливостей. Підготувавши всі ці подарунки, налаштувавши вози й упорядкувавши податок, всі ватажки пастухів зібралися в дорогу. Акрура провів усю ніч без сну, розмовляючи з Крішною. Син Рохіні також брав участь ув обговоренні. При перших променях зорі, коли птахи защебетали, коли промені Місяця почали тьмяніти наприкінці ночі, коли зірки почали зникати в небі, яке здавалося червонуватим, коли земля стала вологою від роси через ранковий вітер, коли зірки померхли і виглядали сонливо, коли морок ночі зник і Сонце зійшло, то зі своїми слабкими променями Місяць втратив свій блиск. Місяць втратив свою форму, а інше (*сонце*) збільшило своє тіло. Корови почали юрмитися на землі враджи. Звук збивання сиру можна було почути звідусіль. Телята були пов'язані міцними мотузками. Гопи почали збиратися на вулицях селища. Там, вантажачи візки багатьма речами, й ті, хто сів на них, рушили швидко. Троє, Крішна, син Рохіні і той велеблагодійний (*Акрура*), зійшли на колісницю мов володарі трьох світів. Коли ж вони досягли берегів Ямуни, Акрура сказав Крішні: «Спини колісницю і дай відпочинок коням. Дай трави й води коням і прикрась їх та колісницю, о сину! Зачекайте мене тут. Я вшаную Володаря зміїв (*Шешу*), Владику всіх світів, у цьому озері Ямуни, співанням божественної Бгагават-мантри. Він є незбагненним Бгагаваном. Він підтримує всі світи. Він сприятливий, з відміткою сварги на чолі. Я пропоную моє шанування великому змію, тисячоголовому Володареві Ананті, вбраному в синє. Яка б отрута не виходила з цього Володаря дхарми, вона дорівнює амріті. Я змарную її подібно деву. Споглядання володаря, прикрашеного міткою сварги, двоязикого, позначеного Шрі і оточеного юрмою плазунів, приведе до миру і щастя. До мого повернення від кращого озера (*Ямуни*), оселі Володаря плазунів, ви обидва сидіть тут і чекайте мене!».

Тоді Крішна, задоволений, сказав: «О справедливий вдачею, йди без загайки. Ми не можемо довго чекати тебе!». Той же, хто дарує багато блага (*Акрура*) занурився цілком ув озеро Ямуни. Там він побачив світ нагів в Расаталі, як є. Посередині Нагалоки, з тисячами голів, з прапором із золотим пальмовим листом, із плугом ув одній руці, він побачив Шешу. Булава (*musala*) лежала поруч з його животом. Вбраного у блакитне, білошкірого, у білому ж кріслі, з кільцем в одному вусі, хмільного, з очима подібними до сонних квіток лотосу, який сидів на білому кріслі, створеному його власним зміїним тілом, прикрашеного сваргою і варахою, що тримав Землю, з головою злегка нахиленою вліво, прикрашеного золотими прикрасами, і з грудьми покритими гірляндою золотих лотосів, вбивцю ворогів, з його довгими руками змащеними пастою із червоного сандалу, з квіткою лотосу з його пупка, з білим обличчям, привабливим сяйвом, він (*Акрура*) побачивши царя зміїв Шешу, володаря Екарнави (*океан під час потопу*), вшанував великих зміїв, двоязиких, таких як Васукі.

Змії, названі Камбала і Ашватару, обмахували Царя зміїв, володаря, що сидить на праведному сидінні.

Змій-володар Васукі стояв поруч із ним. Цар зміїв був оточений радниками-зміями на чолі з Каркотакою. Вони виконали абхішекау з божественними золотими горщиками, покриваючи квітами лотосу Повелителя зміїв, з водою екарнави. Він (*Акрура*) побачив Вішну, темного як дощова хмара, одягненого в жовте вбрання, зі знаком шріватси, що прикрашав його груди, який сидів у нього (*Шеші*) на колінах. Акрура побачив і іншу особу, володаря Санкаршану (*Баларама*), з білою шкірою, рівною Місяцеві, без божественного сидіння.

Там непередбачено, Акрура намагався поговорити з Крішною. Але, Крішна, з його блиском, зупинив його слова. Бачачи вічного Бгагавана серед зміїв, велеблагий (*Акрура*) піднявся над водою, вельми здивований. Там же він побачив Балу (*Баларама*) і Кешаву (*Крішна*) з прекрасними тілами, що сиділи на колісниці, дивлячись один на одного. З цікавости, тоді Акрура, знову занурився у воду і побачив

білолицього дева (*Ананту*), одягненого в синє, якого вшановували. Акрура побачив володаря Крішну, який сидів на колінах тисячоголового володаря (*Ананти*), якого вшановували. Акрура знову піднявся швидко з води. Повторюючи мантру в своєму розумі, велеблагий, повернувся до колісниці тим же шляхом. Коли Акрура прибув туди, Крішна радісно запитав: «О бгагаване, що відбувається у світі Нага, на березі озера Ямуни? Ти був довго і ти затримався через якусь розвагу? Ти, можливо, бачив щось дивне там? Твій розум збуджений!». Він відповів Крішні: «Що за диво відбувається в цьому світі нерухомих і рухомих істот, без тебе? Крішно, там я побачив диво, рідкісне в цьому світі. Я бачу це тут, як побачив там, і я безмірно щасливий. Я залучений був у найчудовішу подію в цьому світі. Крішно, я не хочу бачити нічого більш дивовижного, ніж це. Тепер, о володарю, рушаймо до міста Камси, і дістанемося туди до того, як Сонце сяде у кінці дня.

Так вістить двадцять шостий розділ другої частини, названої Вішнупарва,
в Харівамшапурані, продовженні Магабгарати,
що оповідає про видіння Акрури.

ЛАМАННЯ ЛУКА КАМСИ

Розділ 27

Вайшампаяна вів далі:

О Джанамеджайє, піднявшись на найкращу колісницю, всі вони, з Крішною і Санкаршаною, рушили далі. Вони прибули в прекрасне місто Матгура, захищене Камсою. Вони досягли середині міста, коли Сонце почервоніло. Велемудрий Акрура прийняв доблесного Крішну і Санкаршану, блискучих наче Сонце, у себе в домі. Данапаті (*Акрура*) був схвильований. Він сказав двом привабливим хлопчикам: «О сини! Ви повинні відмовитися від вашого бажання йти до будинку Васудеви. Через вас Камса турбує старого Васудеву там. День і ніч Камса ображає його, кажучи, що він повинен покинути це місце. Тому, ваш обов'язок надати кращі зручності вашому батькові. Ви повинні робити те, що йому до душі так, щоб йому було зручніше!».

Тоді Крішна сказав Акрурі: «О праведний, ми не сперечатимемось із тобою. Ми вийдемо, щоб побачити місто Матгуру і царський шлях. Ми підемо до будинку Васудеви лише з твоєї згоди!».

Вайшампаяна сказав:

О Джанамеджайє, Акрура подумки вшанував вічного Крішну і пішов до Камси з радісним розумом. Обидва доблесних юнака, з дозволу Акрури, пішли побачити місто, наче два слони, звільнені й спраглі до бійки. По дорозі вони побачили пральника одягу, яку той фарбував. Вони попросили у нього квітчасте вбрання. Прач запитав їх: «Хто ви, мешканці лісу? З дурощів ви просите царські шати без усякого страху. Я змішую сотні красивих фарб спеціально для одягу Камси, зроблених у різних місцях. Чиї ви сини? В якому лісі ви народилися і куплені з тваринами? Вас вабить бачити багато криваво-червоного одягу. На жаль! Ви втратили своє життя! Ви дурні й неосвічені люди, які прийшли сюди і просять одягу за бажанням!».

Крішна розсердився на зловмисного пральника, дурного говорити отруйні слова, й чий час смерти настав. Своєю рукою, мов перуницею, Крішна завдав удару у голову пральника. Прач упав мертвим на землю, з проломленою головою. Коли дружини прача побачили його мертвим, вони закричали голосно і пішли до будинку Камси з розпущеним волоссям. Обидва ж брата вибрали гарний одяг. Для плетениць, вони пішли на вулицю квіткових гірлянд, як два слона, приваблені запахом. Був там чоловік на ім'я Гунака, який продавав плетениці, солодкомовний. Багато квіткових плетениць було там. Він був багатий і красивий. Тоді Крішна мовив ввічливо продавцеві плетениць: «Будь ласка, дайте нам плетениць!».

Цей продавець плетениць був задоволений і дав їм багато плетениць. Він сказав, двом гарним хлопчакам: «Всі мої плетениці ваші!». Крішна, велерозумний, був задоволений. Він дав дарунок Гунаці: «О добрий! Будеш благословенним Шрі і багатством!». Цей продавець плетениць був дуже радий отримати дарунок. Вклонившись у ноги Крішні, з опущеною головою, він отримав дарунок. Цей продавець квіткових плетениць гадав, що два хлопчика можуть бути якшами. Позаяк він був трохи наляканий, він нічого не відповів.

Сини Васудеви, Крішна і Баларама, йдучи вздовж царського шляху, побачили Кубджу (*горбата*), яка несла тарілку пасти. Крішна мовив Кубджі: «О лотосоока дівчино! Для кого ти несеш цю пасту? Розкажи нам скоренько!». Кубджа, яка йшла вихилясом, наче блискавка, посміхнулася і відповіла Крішні, великому як дощова хмара, що мав лотосоподібні очі. «О лотосоокий, о кросноликий! Я вражена бачити тебе. Я йду до купальні царя. Ти можеш узяти пасту. О герою! Ти можеш узяти пасти стільки, скільки хочеш. Будь ласка, приходь до моєї хати. Нехай буде добро тобі. Ти мій коханий. О лагідний! Звідки ти, що ти не знайомий мені? Я служниця, займаюся поставкою пасти цареві!». Тоді Крішна сказав Кубджі, яка стояла перед ним, посміхаючись: «Прошу, дай нам пасти, що схожі на наші тіла. О краснолика пані! Ми борці, які прийшли в якості гостей краю, щоб побачити божественне свято лука і процвітання землі!». Вона ж відповіла Крішні: «Ти любий моєму погляду. Ти можеш узяти цю пасту, яка варта царя!». Ці двоє, маючи ставні тіла, виблискували ними, змащені пастами, подібно двом бикам, що стоять у Ямуні з їх тілами замазаними брудом.

Крішна, який знав задум гри, натиснув лагідно на середину горба Кубджі двома пальцями рук. Бачачи, що її горб було виправлено, вона стала прямо посміхаючись красно. Вона голосно розсміялася. Вона постала

гарна, з її великими персами, що немов ліани обвили дерево. Наче захмеліла, тоді вона мовила Крішні з любов'ю: «Куди прямуєш? Я зупиню тебе. О мій любий! Стій! Візьми мене!». Обидва подивилися один на одного і посміхнулися. Вони поплескали руками разом. Почувши про це і дивлячись на Кубджу, глядачі сміялися. Крішна ж посміхнувся і залишив Кубджу, ослаблену бажанням. Вільні від Кубджі, обидва вони прибули на збори царя. Обидва вони, які виросли у враджі, одягнені й оздоблені у вигляді пастухів, прибули до двору царя і їхні обличчя приховували почуття. Обидва юнака увійшли в залу, де зберігаються луки, без запитань. Вони з'явилися мов два нетверезих лева, народжені у лісах Гімалаїв. Там вони хотіли бачити великий лук, прикрашений належним чином. Тоді два героя (*віра*) попросили охоронців зброї: «О охоронці луків Камси! Слухайте наші слова. О добродії! Який тут лук використовується для свята лука? Покажіть той знаменитий лук нам, якщо це прийнятно для Камси!». Тоді один охоронець показав той лук їм, який був схожий на стовп. Навіть боги, разом із Індрою, не змогли б натягнути або зламати лук. Могутній же Крішна взяв його і підкинув його грайливо. Лотосоокий Крішна взяв лук обома руками з радісним розумом. Він підкинув лук, шанований дайтьями, грайливо. Велесилий Крішна потім узяв лука і спробував зігнути його кілька разів. Великий лук, схожий на змію, не зігнувся, коли Крішна намагався. Знаменитий лук зламався на дві частини посередині. Швидкий і доблесний Крішна зламав великий лук. Разом із юним Санкаршаною, він покинув місце притьмом.

Дзвін же зламаного лука пролунав у повітрі. Звук заповнив усі напрямки і потряс усі внутрішні світлиці. Вийшовши із зали зброї, вони пішли до того місця, де зупинилися гопи. Охорона зброї також стривожилася. Охоронець підійшов до царя і сказав, важко дихаючи, як перелякана ворона, з нерішучим виглядом: «Почуй від мене про диво, що сталося в залі луків. Подія, що мала місце нині, може збентежити весь світ. Двоє мужів, незрівнянні ні з ким, зі сплетеним волоссям, у синьому й жовтому одязі, з тілами змащеними жовтою ж і білою пастами, невідомі мужі, одягнені у красивий одяг, увійшли у твої внутрішні світлиці. Двох героїв можна порівняти з синами богів. Юнаки виглядали наче вогонь. Два добродія стояли в залі луків, начебто вони прийшли раптово з неба. Я бачив їхні тіла, змащені пастами, у красивому одязі та плетеницях. Серед них, один лотосоокий, темний, у жовтім одязі та плетениці узяв дорогоцінний лук, який навіть боги не можуть узяти. Той хлопець узяв великий лук із силою, й легко мов іграшку. Він швидко взяв лук і почав згинати його грайливо. У міру того як він, міцнорукий, гнув його без стріли, лук зламався на дві частини з потужним звуком, стиснутий рукою. Відразу ж земля затряслася і Сонце потьмяніло. Небо здавалося обертається зі звуком зламаного лука. Бачачи це велике диво я вельми здивувався. Злякавшись, од страху перед ворогами, я кинувся сюди, щоб повідомити тобі. О царю! Я не знаю, хто ці великі відважні люди. Один білий, схожий на гору Кайласу. Інший світився, мов чорна гора, який і зламав коштовний лук, наче слон ламає стовп. Той веледоблесний юнак, швидко вийшов, як вітер, разом зі своїм супутником. Він пішов, зламавши лук на дві частини. О царю! Я не знаю, ким він був!».

Почувши про зламаний лук докладно, Камса відпустив охоронця зброї. Він увійшов у свій найкращий будинок.

Так вістить двадцять сьомий розділ другої частини, названої Вішнупарва,
в Харівамшапурані, продовженні Магабгарати,
що оповідає про ламання лука Камси.

ОПОВІДЬ ПРО НАРОДЖЕННЯ КАМСИ

Розділ 28

Вайшампаяна сказав:

Думаючи про зламаний лук, цар, який є руйнівником слави бходжів, зневірився. Він був дуже схвильований думками — «Як міг хлопчик, без будь-якого страху, знехтувати могутніми охоронцями? Чоловіків, які дивилися, як він міг залишити після ламання луку? Чи це хлопець, боячись, якого я зробив жахливі вчинки, зневажаючи людей, такі, як вбивство шести героїчних новонароджених синів моєї сестри? Це здається неможливим, подолати провидіння людськими зусиллями. Слова, сказані Нарадою, безумовно збудуться!». Думаючи таким чином, цар залишив свій найкращий будинок. Він пішов до місця зустрічі борців, щоб подивитися на місця сидінь. Там великий цар побачив, що місце для борців було цілком готове. Ряди піднятих лав були встановлені там. Були там найкращі ложі з підхожими балконами, з тінню від Сонця, встановлені на одному стовпі. Стіни були з бамбуку. Арена була широка та міцна. Були сходи, щоб легко дістатися до помостів. Були влаштовані царські сидіння і пішохідні доріжки. Арена була належним чином покрита. Місце мало можливість вмістити багато людей. Побачивши місце, прикрашене відповідно, розумний цар наказав: «Завтра арена борців і шляхи повинні бути прикрашені картинами, гірляндами і прапорами. Навіс арени має бути прикрашений запашними квітами. Поміст має бути змащений коров'ячим гноєм. Навіс повинен бути прикрашений шторами. Горщики для пиття повинні бути розташовані до ладу. Золоті горщики, наповнені водою, також слід забезпечити. Повинні бути передбачені подарунки. Горщики наповнені соком, теж поставити. Майстри-борці повинні бути запрошені. Глядачі сидітимуть спереду. Замовте борців і повідомте глядачів. Прикрасьте арену і оглядове місце добре!».

Так цар наказав для забезпечення найкращих заходів для боротьби. Потім він покинув арену і повернувся у свій дім. Діставшись туди, він викликав двох своїх борців, непереможних Чануру і Муштіку.

Борці були великими героями, сильні і з потужними руками. За наказом Камси вони відразу ж прийшли туди, радісно. Бачачи, що славетні борці стоять перед ним, цар Камса сказав їм. пояснюючи: «Ви мої славетні борці, що ходите під прапором високої доблести. Ви шановані належно. Ви особливо заслужили на вітання. Якщо ви пам'ятаєте мої минулі вшанування та інші милості, прошу, зробіть мою важливу роботу, з вашою відвагою. Ці два пастухи, Санкаршана й Крішна, виросли у моїй враджі. Незважаючи на те, що вони молоді, вони ніколи не втомлюються. Вони живуть у лісі. Коли вони боротимуться на арені з вами, ви повинні швидко кинути їх на землю і вбити їх без будь-яких сумнівів. Не думаю, що ці молоді люди турбуються і не відають боротьби. Не варто недооцінювати їх. Ви повинні докласти зусиль. Якщо ви вб'єте цих пастухів у бійці на арені, я отримаю користь для сьогодення і майбутнього!».

Вислухавши ласкаві слова царя, борці Чанура та Муштіка, хмільні гордістю через свої навички боротьби, зраділи. Вони відповіли: «Якщо ці пастухи, які ганьблять гопів, стануть перед нами у бою, вони так само гарні, як і мертві. Вони вже стали трупами. Якщо боротимемось безпосередньо з ними, вони будуть у великій біді. Ми будемо, безумовно, злі на тих, хто живе в лісах!». Промовивши ці образливі слова, два провідні борці, з дозволу царя, повернулися домів.

Тоді Камса сказав своєму погоничеві Магаматрі: «Тримай слона Кувалаяпіду біля входу на арену. Слон сильний, його очі в маді, він неспокійний і злий на людей. Він сердиться, бачачи іншого слона. Ти повинен направити слона на тих жителів лісу так, щоб обидва доблесні сина Васудеви були вбиті. Я волів би бачити, що ці могутні мешканці селища вбиті на арені тобою і слоном. Бачачи, що ті вбиті, Васудева разом зі своєю дружиною й родичами загине, без будь-якої підтримки. Бачачи, що Крішна убитий, всі ті неосвічені ядави, які є прихильниками Крішни, загинуть, втративши будь-яку надію. Вбивши їх слоном або борцями, або сам, і позбавивши місто ядавів, я гараздуватиму. Я відмовився від мого батька, благодійника роду Ядава. Крім того, я відмовився від цих ядавів, які є прихильниками Крішни. Нарада ж сказав мені, що я не був народжений у менш доблесного мужа Уграсени, який бажав мати сина.

М а г а м а т р а м о в и в :

О царю! Що сказав тобі деваріши Нарада раніше? О вбивце ворогів! Це несподівано, що ти сказав мені. Ти народжений кимось іншим і тоді не Уграсена батько? О царю! Чому твоя мати вчинила таку річ? Навіть звичайна жінка не робитиме таку мерзенну річ. Мені цікаво почути це докладно.

К а м с а с к а з а в :

Якщо цікавий почути про це, я розповім тобі, як володар-брахман, мудрець Нарада розповів мені. Цей мудрець, друг Шакри, прийшов з оселі Шакри, в одязі білім, як місячні промені, зі скуйовдженим волоссям. Оленяча шкура вкривала його плечі. Він був підперезаний золотим священним шнуром. Він виглядав мов інший Праджапаті, з палицею і глечиком з водою. Він співав усі чотири Веди. Він навчений музиці. Деваріши Нарада вічний і подорожує в світі Брахми. Побачивши мудреця, який прибув, я зустрів і поклонилися йому, як визначено. Я запропонував йому падью і аргхью, запропонував місце і завів усередину. Після того, як сів зручно, мудрець запитав про мене. Мудрець, велеблагословенний, був задоволений і сказав мені наступне:

Н а р а д а в и р і к :

Ти вшанував мене належно. Слухай мої слова і прийми їх. Я відправився був ув оселю девів, на золотій горі Меру. І був присутній якось на зборах богів на вершині Меру. Там, я чув обговорення девів про страшні способи вбивства тебе і твоїх прибічників. Вішну, шанований у світі, стане зародком Девакі. Камсо, восьмий її зародок буде причиною твоєї смерти. Він буде захисником богів і притулком небесних тіл. Він, вища таємниця девів, буде причиною твоєї смерти. О Камсо, доклади зусиль і знищ зародки. Не нехтуй своїми ворогами і родичами, навіть якщо вони слабкі. Уграсена не твій батько. Твоїм батьком є могутній, багатий і енергійний володар Саубхи по імені Друміла.

Почувши його слова, я трохи розізлився. Я запитав: «О брахмане, як же данава на ім'я Друміла став моїм батьком? О брахмане, скажи мені, як він мав стосунки з моєю матір'ю? О самоприборканий, я хотів би почути про це докладно!».

Н а р а д а м о в и в :

Овва! О царю! Я розповім вам про розмову і зустріч Друміли та твоєї матері. Слухай!

Колись, коли її місячне щойно закінчилося, твоя мати пішла, щоб побачити гору під назвою Суямуна, через цікавість, разом з іншими жінками. Там вона йшла вздовж вершин з красивими деревами. Вона подорожувала уздовж печер і струмків на вершинах гір. Вона чула, як солодких пісень заспівали кіннари і їх відлуння також. Вона почула слова приємні для вуха і збудливі для бажання. Почувши спів павичів і щебетання птахів, знову і знову, її розум навернувся до жіночого бажання. Між цим, прохолодний вітерець, що несе запах квітів, почав дути в лісі збільшуючи пристрасні бажання. Дерева кадамба, з бджолами, що кружляли навколо квітів, гойдалися на вітрі. Збагачений постійно витіканням потоків і за допомогою вітру, запах квітів був сильним. Дерева кесара (*Mimusops Elengi*) сипали квіти з п'янким запахом. Дерева ніпа здавалися лампами, з їх квітами і шипами. Вкрита свіжою зеленою травою і прикрашена комахами червець (*шакрагопа*), земля була схожа на тіло молодої жінки. Тоді сліпучий володар Саубхи, данав на ім'я Друміла, проник туди, за вказівкою Творця, згідно визначеного провидінням. Випадково, він поїхав побачити Суямуну, у своїй колісниці, яка рухалася за його бажанням, іскриста мов ранкове Сонце. Прибувши на володаря гір у кращій серед колісниць, яка подорожує небом, як він схоче, зі швидкістю думки, він зійшов з

колісниці. Він зупинив свою колісницю, здатну знищувати ворожі колісниці, в гаю на горі. Потім він блукав вершиною, разом з його візником. Там обидва бачили багато гаїв та лісів, з якостями всіх сезонів, наче ліс Нандана. Вони йшли поруч з печерами і струмками на вершинах гір. Найвищі вершини були вкриті багатьма мінералами. Були там різні види дивних самоцвітів, золота, срібла і анджани. Були там різновиди запашних квітів з різноманітними якостями. Були там і різновиди птахів. Були дерева з різними квітами та плодами. Різноманітні сорти лікарських рослин. Багато мудреців і благословенних осіб з надприродними якостями жили там. Вищі істоти, які володіють магічною силою — відьядхари, кімпуруші, ведмеді, мавпи і ракшаси жили там. Леви, тигри, кабани, буйволи, олені й зайці жили там. Вони бачили і диких оленів, яків, антилоп, слонів, якшів, ракшасів і багатьох інших істот, блукаючи по найкращій горі. Цар данавів побачив оддалік царицю Уграсени, яка була схожа на небесну діву. Вона грала з подругами і зривала квіти в саду. Побачивши пані з гарним волоссям, яка рухалася в оточенні своїх товаришок, здалеку, володар Саубхи був вражений, і він мовив своєму візникові: «Чия це красна пані, з очима лані, блукає в цьому лісі? Вона прекрасна усіма гарними якостями, подібно Раті, дружині Манматхи (*Бог кохання*). Чи ж вона дружина Пурухути (*Індри*), Шачі або прекрасна Тілоттама, проявлена зі стегна Нараяни, або ж дружина Айли, Урваші, перлина між жінок? Я чув, що Молочний океан були збивали деви та асури, використовуючи Мантхару за копистку, щоб отримати амріту. В той час, богиня Шрі, благодійниця усього світу, з'явилася разом із амрітою. Чи це вона, та прекрасна богиня Шрі, яка покинула коліно Нараяни? Подібно тому, як блискавка мигтить серед темно-синіх хмар, ця прекрасна жінка серед жінок, освітлює цей ліс. Вона має чудові кінцівки. Її обличчя сяє мов повний Місяць. Бачачи її бездоганний вигляд, я втратив розум і мої почуття сплуталися. Мій розум, під впливом Бога кохання, занепокоївся. Той, з квітами в якості зброї (*Бог кохання*), пронизує мої кінцівки своїми стрілами. Один з п'ятьма стрілами (*Бог кохання*), пронизує моє серце і спалює мій розум без усякого співчуття. Вогонь серця збільшується, як вогонь, що живиться маслом гхі. Що робити мені, аби вгамувати цей вогонь бажання? Який спосіб маю прийняти, щоб ця красна жінка прийняла мене?». Данава багато думав про це, але не міг знайти рішення. Він сказав візникові: «О безгрішний, зажди тут деякий час, я ж піду і з'ясую, чия дружина ця гарна жінка. Чекай мене тут, поки я не повернуся!». Почувши його слова, візник сказав: «Хай буде так!».

Сказавши це, цар данавів, вирішив піти. Могутній торкнувся води, медитував і думав. Після медитації деякий час, силою вищого знання, він виявив, що жінка була дружиною Уграсени. Знаючи це, він був щасливий. Покинувши свій власний вигляд, владика данавів, могутньоозброєний, прийняв подобу Уграсени і посміхнувся. Веледоблесний данава повільно обійняв її із посмішкою. Він опоганив твою матір у вигляді Уграсени. Через любов до чоловіка, вона служила йому, думаючи, що він був її чоловіком. Пізніше, після близькості, вона запідозрила його. Вона злякалася і встала. Вона сказала: «Цілком очевидно, що ти не мій чоловік. Хто ти, негідний поведінкою? Чому ти забруднив мене? Ти, мила особо, приймаючи подобу мого чоловіка і діючи шанобливо, сьогодні осквернив мою клятву до єдиного чоловіка. Що мої сердиті родичі скажуть мені, яка забруднює рід? Я маю провести залишок свого життя зневажаючи членами родини мого чоловіка. Ти приречений поводитися подібно. Ти нетерпимий і з поганого роду. Твої почуття перекручені. Ти не заслуговуєш довіри. Ти хтивим єси. Ти розбестив дружину іншого!».

Коли вона засудила його таким чином, данава розлютився і сказав: «Я могутній володар Саубхи, звуся Друміла. Чому ти засуджуєш мене з гнівом, о безглузда? Ти вважаєш себе мудрою, залежачи від твого людського чоловіка, який є низьким і підвладним смерті? Горда жінко! Жінки не брудняться перелюбом. Жінка, особливо людського роду, не має твердого розуму. Я чув, що багато жінок, схиляючись до перелюбу, народили могутніх і доблесних дітей, наче богів. Ти єдина серед жінок вірна своєму чоловікові. Думаючи про чистоту, ти говориш як заманеться. Позаяк ти питала мене: «Хто ти?», о красна жінко, у тебе буде син на ім'я Камса, який знищить своїх ворогів!».

Почувши ж це, вона знову розлютилася. Вона засудила дарунок даний ним. Дружина Уграсени, змучена горем, сказала данаву, який розмовляв із нею: «О грішний! Я засуджую твої діяння. Ти засуджуєш усіх жінок. Подібно тому, як є жінки поганої вдачі, є цнотливі жінки також. Ти ганьба своєї сім'ї. Є жінки, такі як Арундхаті, цнотливі. Ці жінки підтримують людей, а також світ. Але син, якого ти дав мені, це нищитель доброзвичайних. Я не схвалюю його. Послухай, що я маю сказати. О приємний один! Особа з'явиться в родині мого чоловіка. Він буде причиною твоєї смерти, а також причиною смерти сина, даного тобою!».

Після того, як це було сказано Друмілі твоєю матір'ю, він пішов на небеса у своїй найкращій, незрівнянній, божественній колісниці. Твоя ж мати, охоплена горем, повернулася в місто в той же день.

Владика Нарада, велемудрий сказав мені про це. І сяючи силою покути, палаючи наче справжнім вогнем, граючи на своїй віні, здатній давати сім основних звуків, співаючи, мудрець відправився в оселю Брахми повітрям. Почуй це, Магаматро, зрозумій мої слова. Щоб розумний Нарада, який відає минуле, сьогодення і майбутнє, не сказав — правда. Немає жодної людини, подібної мені за силою, доблестю, гордовитістю, смиренністю, пишнотою, могутністю, правдивістю і добротою. Знаючи себе дуже добре, я вірю цим словам. О доглядачу слона! Я син, народжений дружиною Уграсени. Моя мати і батько залишили мене. Я встановив себе своєю силою. І мої батьки, і особливо мої родичі, ненавидять мене. Після того, як цих гріховних пастухів уб'є слон, я вб'ю ядавів, прихильників Крішни. Зараз же рушай верхи на слонові з усіма видами зброї. Зупинись біля входу на арену без загайки.

Так вістить двадцять восьмий розділ другої частини, названої Вішнупарва,
в Харівамшапурані, продовженні Магабгарати,
що оповідає про народження Камси.

ВБИВСТВО КУВАЛАЯПІДИ

Розділ 29

Вайшампаяна вів далі:

Той день закінчився. Другого дня, велика місцина була заповнена людьми, які прийшли подивитися боротьбу. Арена була прикрашена картинами. Стовпи на восьми кутах підтримували сцену. Входи були прикрашені арками. Були там гарні ложа та подушки. Головний вхід на сході був прикрашений квітковими гірляндами, виглядаючи, як дощові хмари восени. Бійцівська арена рясніла борцями одягненими для бійки. Вхід на арену сяяв наче море з великою кількістю хмар. Постійно підтримуючи прапори і знаряддя необхідні для їх заняття, ряди юрм митців і ремісників блищали, як гори. Багато місць перегляду були влаштовані для жінок. Жінки рясніли різними золотими прикрасами і самоцвітами. Оглядові місця з двома поверхами, з фіранками, прикрашені самоцвітами, виблискували наче гори з крилами. Звуки пір'я, гірлянд і прикрас змішувався з солодкою мовою. Дивне поєднання звуків лунало від місцини. Місця з гарною оздобою, були надані для куртизанок. Ті місця сяяли разом з куртизанками, наче повітряні колісниці. Були там гарні місця і золоті дивани. Строкатий одяг, прикрашений букетами квітів, збільшувався ними. Місце сяяло золотими глечиками для пиття. Відповідні плоди, приправи та інші, з кислим смаком, забезпечували напої. Було там і багато інших місць перегляду, з дерев. Сотні тисяч таких місць сяяли там, вкриті одягом. Місця, покриті тонкою сіткою, були надані для жінок. Вони сяяли мов лебеді в небі. Східний вхід блищав ніби вершина гори Меру. Він був гарний, з колонами покритими золотим листям та різними картинами. Місце ж Камси, для перегляду, сяяло великим блиском. Воно було прикрашене плетеницями з усіма ознаками царського палацу. Як натовпи людей зібралися і, як відбивався їх шум, так входи були закриті, наче океан без будь-якого руху, цар прибув на його місце перегляду, наказавши: «Слон Кувалаяпіда повинен бути біля входу!». Цар був одягнений у біле. Віяний вітром, з білими шлейфами і в білій короні, він виблискував немов повний Місяць ув оточенні білих хмар. Розумний цар зручно сидів на своєму троні. Бачачи його незрівнянний вигляд, громадяни кричали перемогу йому. Тоді борці вийшли на арену, затягуючи їхні попереки. Могутні чоловіки сіли в три ряди. Тоді ж, у супроводі звуків тур'ї (*музичний інструмент*), криків та оплесків, сини Васудеви щасливо прибули до входу на арену. Вони були вбрані з цієї нагоди. Їхні тіла були змащені сандаловою пастою. Сандалові мітки були на їх чолі. Вони були одягнені в плетениці. І, виглядаючи близнюками, мали свої могутні руки в якості зброї. Плескаючи один одному могутніми руками і п'ястями, широкими мов двері, вони кричали. Коли вони швидко наблизилися, гарні брати були зупинені захмелілим від мади слоном, що був там для цієї мети. Розгніваний, сп'янілий слон підняв хобот і спробував убити Балараму і Кешаву, як передбачалося. Крішна ж, якого слон намагався налякати, розсміявся. Крішна засудив злостивий намір Камси: «Камса повинен бути готовий іти до Вайвасвати (*Бога смерті*), бо він хотів напасти на мене слоном!».

Коли слон підійшов ревучи ніби дощова хмара, володар Говінда стрибнув раптово і заплескав у долоні. Ревучи і плескаючи в долоні перед слоном, він зловив слона за хобот, мокрий од крапель води, і притиснув його до грудей. Проскочивши між бивнів слона і знову між ніг, Крішна гнав слона, наче вітер, що турбує дощові хмари. Рятуючись від хобота слона і його бивнів, і проходячи між його ніг, Крішна потягнув слона за хвіст. Цей величезний слон не зміг вбити Крішну. Похитнувшись тілом, слон гучно засурмив. Слон упав на коліна і його бивні вдарилися об землю. Від люті, вода мади полилася наче дощ із хмар у сезон дощів. Крішна ж поборов слона, граючись мов дитина. Він вирішив убити слона, через гнів у його розумі до Камси.

Поставивши свою праву ногу на лоб слона, він вирвав бивні і вдарив слона ними. Слон, зарізаний власними бивнями, міцними, як ваджра, скрикнув, випорожнився і обмочився. З кінцівками, враженими Крішною, слон був у жалюгідному стані. Багато крові сочилося з його ран. Халаюдха ж вирвав його хвіст швидко, наче син Вінати (*Гаруда*) витягує змію, чия половина тіла прихована всередині пагорба. Одним потужним ударом бивнів того ж слона, якими Крішна вбив його, Крішна вразив і сильного махуту (*погонич*). Величезний слон, без бивнів, волаючи голосно, впав разом з магаматрою (*погоничем*), як гора, розщеплена блискавкою. Тоді два тура-мужа, досвідчені бійці, схопили зламані стовпи і вбили слуг, що охороняли ноги слона. Вбиваючи їх, обидва вони вийшли на арену, наче ашвінадеви зійшли з небес за власним бажанням. Побачивши двох носіїв квіткових гірлянд, врішнії, андхаки і бходжі закричали радісно, ляскаючи руками і ревучи.

О бгарато (*Джанамеджайя*)! Бачачи двох братів, радість глядачів і їх любов, цар бходжів, Камса, з марнославним розумом, був засмучений.

Вбиваючи ревучого великого слона, Крішна, разом зі своїм старшим братом, увійшов на арену, величезну мов океан.

Так вістить двадцять дев'ятий розділ другої частини, названої Вішнупарва,
в Харівамшапурані, продовженні Магабгарати,
що оповідає про вбивство Кувалаяпіди.

ВБИВСТВО КАМСИ

Розділ 30

Вайшампаяна провадив:

О Джанамеджайє, син Уграсени, Камса, побачив лотосоокого Крішну, який наближався до арени швидко, зі своїм старшим братом Баларамою спереду, в його розвіяному вітром одязі. Син Уграсени бачив сина Девакі (*Крішну*) зі сприятливою, потужною зброєю, руками, що несли бивні слона. Після бою, доблесні кінцівки Крішни були вкриті потом і кров'ю. Син Уграсени побачив Крішну стрибаючим наче лев, що рухався вперед немов хмара з купи хмар, трясучи землю й плескаючи в долоні. Син Уграсени побачив Крішну, який ніс бивні слона, як його зброю. З блідим обличчям, Камса подивився на Крішну сердито. Кешава ж сяяв, з бивнями слона в його руках, як гора лише з одним піком, що підтримує півмісяць. Так Говінда вискочив на арену, що виглядала мов океан, з людьми, наповнена звуками і відгомонами з натовпу.

Тоді Камса, з очима червоними від гніву, будучи надзвичайно сердитим, наказав могутньому Чанурі боротися з Крішною. Камса також сердито наказав хитрому, сильному, як гора Андхра, борцю Муштіці боротися з Баладевою. Раніше Камса вже наказував Чанурі: «Ти повинен докласти зусиль, щоб боротися з Крішною!». Чанура, з очима коричневими від гніву, став перед Крішною для боротьби, немов хмара дощу повна води. Присутні люди стихли. Всі ядави разом оголосили так: «На арені боротьба буде голіруч, згідно правил встановлених суддями, без будь-якого боягузтва. Було вирішено раніше провести бій без будь-якої зброї, щоб показати силу рук, у результаті. Досвідчені мужі повинні вправлятися з водою щодня. Борці повинні вправлятися з коров'ячим гноєм також. Борець повинен стояти на землі і боротися проти іншого в той же час, згідно правил встановлених суддями. Чи борець хлопчик, старий, середнього віку, стрункий чи сильна людина стоїть на арені, боротьба буде між людьми однакової статури. Якщо борючись, майстер голими руками повалить супротивника силою або діями, то мудрі не робитимуть нічого далі. Боротьба ж між Крішною і Андхрою-борцем почнеться на арені. Чому ж ми вважаємо, що Крішна дитя, а Андхра величезний?».

Чулися тоді звуки розмов на зборах. Схопившись, Говінда ж сказав такі слова: «Я дитина, а Андхра величезний, якого можна порівняти тілом з горою. Та я згоден на бій з міцноруким. Я ніколи не відхилятимусь од правил встановлених для боротьби. Я не псуватиму славу борців, які борються голіруч. На цій арені, очищеній коров'ячим гноєм і водою, прикрашеній коричневою тканиною, всі ці правила були встановлені. На думку знавців-борців, приборканість, твердість, хоробрість, фізичні вправи, гарні способи і сила розглядаються чинниками досвіду на арені. Якщо я вважаю супротивника, який не мій ворог, моїм ворогом, я, можливо вб'ю його і зроблю світ щасливим. Він народився в Каруші, добре відомий за ім'ям Чанура. Наділений його тілом, він боровся у кількох боях. Боротьба розглядається в якості його роботи. Він повалив багато борців у сутичках і вбив їх. Прийнявши неправильні способи на арені, він створив погане ім'я для боротьби. Досвідчені борці повинні боротися відповідно до правил і настанов. Якщо борець валить свого супротивника на арені, це розглядається як його досвід. Переможець цього бою отримає вічну славу. Той, хто убитий зброєю в боротьбі, також отримає славу. І вбивця, і вбитий отримують славу в боротьбі. Та подорож, яка веде до смерті, шанована добрими і мудрими однаково. Цей метод є силою і дією. Той, хто був убитий на арені, піде на небеса. Яка ж доля переможця? Через гнів царя, який вважає себе мудрим, якщо борці вбиті, вбивця заслуговує смерти!».

Поки вони розмовляли таким чином, жахливий герць відбувся між ними. Це було схоже на страшний бій між двома слонами в лісі. Борці тягнули і штовхали один одного. Вони падали, перекидали супротивника і кидали на підлогу. Вони притискалися разом щільно, подібно двом величезним горам. Вони нападали з кулаками, видаючи звуки наче два вепра. Вони штурхали один одного ліктями і колінами. Вони ляскали і нападали з нігтями. Вони штовхали один одного страшенно. Вони били ногами і руками зі звуком. Вони били головами. Страшний бій голіруч, без використання зброї точився. Перед зібранням, як на святі, доблесні борці сяяли своєю майстерністю. Весь натовп насолоджувалися боєм, вив і кричав стоячи. Деякі з глядачів на платформах казали: «Добре зроблено». Тоді Камса, з його спітнілим обличчям, спрямував очі на Крішну. Помахом шуйці, Камса вказав, щоб музики припинили грати. Коли ж Камса зупинив музик з мідрангами (*муз. інстр.*), багато божественних музик почали грати з неба. Коли Хрішикеша, лотосоокий, боровся, музики заграли самі, навколо. Деви і відьядхари, які прийняли форми за вподобанням, бажаючи перемоги Крішні, оточили небо в своїх небесних колісницях, залишаючись невидимими. Всі саптаріши в небі вирекли: «О Крішно, здолай данава Чануру у вигляді борця!». Син Девакі (*Крішна*) грався з Чанурою довгий час. Бачачи кінець Камси, Крішна зібрав усю свою потугу. Тоді земля затряслася. Помости також струснуло. Кращий дзвіночок зірвався з корони Камси. Своїми сильними руками Крішна зігнув Чануру, чиє життя відлітало. Крішна вдарив Чануру по голові кулаком. Він ударив його у груди коліном. Кров і сльози потекли у того з очей. Його очі випали і, як золоті дзвіночки повисли на руках. Чанура впав у центрі арени з вибитими очима. Він позбувся свого життя на Землі, в кінці свого життя. Величезний тілом, борець Чанура, який упав замертво, здавався на великій арені начебто брилою гори. Коли Чанура, який пишався своєю силою, був убитий, син Рохіні зловив Муштіку, а Крішна зловив Тошалаку. У першому раунді, обидва борці, збожеволівши від гніву, билися з Рамою і Крішною під впливом часу. Вони ревіли, як грім, і скакали по

арені. Крішна схопив Тошалу, велетенського мов гора. Після того, як крутнув його сотню разів, той упав на землю. Коли ж Крішна спіймав і вдарив його ногою, заюшила кров з вуст вмираючого силаня. Сильний Санкаршана ж боровся протягом тривалого часу. Великий Андхра-борець показував багато видів боротьби. Та одним ударом його потужного кулака раптом, хоробрий Баларама вдарив його по голові, як гору вразив зброєю-блискавкою. Його голова луснула і мозок витік на землю. Очі випали, коли він упав з гучним звуком.

Після вбивства борців, Андхри і Тошалаки, Крішна і Санкаршана стрибнули в центр арени з очима, червоними від гніву. Без великих борців, Андхри і Муштіки, позбавлена їх арена здавалася спустошеною. Всі глядачі-гопи, на чолі з Нандагопою, стояли на своїх місцях, з кінцівками тремтячими від страху. Девакі, тремтячи, зі сльозами щастя з її очей, дивилася на її переможного сина. Молоко текло з її грудей од любови. Бачачи Крішну, її очі наповнилися слізьми. Через любов, Васудева помолодшав, облишивши старість. Всі відомі куртизанки пили обличчя Крішни очима з під мерехтливих вій, наче бджоли з лотосу мед.

Між блиманням його очей, обличчя Камси спітніло. Побачивши Крішну, вогонь гніву спалахнув у його очах. Його серце запалилося вогнем його розуму, роздмухане повітрям, і задиміло подихом гніву на Крішну. Уста його тремтіли, а чоло зросилося потом. Через гнів обличчя Камси виглядало ніби червоне Сонце. З обличчя, червоного від гніву, краплі поту падали, як краплі роси з листя дерева зігрітого променями Сонця. Лютуючи, він наказав багатьом міцнотілим слугам: «Виженіть цих гопів, лісових мешканців, з цих зборів! Я не хочу бачити цих зловісних і грішних людей. Жоден з гопів не заслуговує жити в моїй країні далі. Злостивого Нандагопу бачу як того, хто насолоджується гріхами. Скуйте його залізним ланцюгом. Васудева, злодійний, завжди зневажає мною. Я швидко накажу відповідно покарати старого. Всі ці сільські гопи залежить од Дамодари. Заберіть усіх їхніх корів, багатство і все, що у них є!».

Крішна ж, відважний у істині, повертаючи очі, побачив Камсу, який давав ці накази різкими словами. Кешава розгнівався, коли він почув образу його батька і Нандагопи Камсою. Він бачив журбу своїх близьких і друзів. Він також побачив сумну Девакі. Кешава, доблесний од народження, піднявся спритом, наче лев. Ачьюта (*Крішна*), міцнорукий, швидко встав, щоб знищити Камсу. Від центру помосту, Крішна стрибнув до трону Камси, як спокійна дощова хмара в небі гнана сильним вітром. Ніхто не бачив, як Крішна схопився з центру помосту. Містяни тільки побачили, що Крішна стоїть біля Камси. Камса ж, під впливом Часу, був приголомшений. Він думав, що володар Говінда прийшов з неба. Негайно ж Крішна вхопив Камсу руками, міцними, ніби залізні кийки. На зборах арени, Крішна зловив голову Камси. Золота корона, прикрашена діамантами, впала з його голови, коли його схопили сильні руки Крішни. Камса ж, схоплений за волосся, закляк ніби зла планета. Він втратив свої почуття, наче вражений вадою. Пійманий за волосся, Камса втратив дихання. Камса не міг дивитися на обличчя Крішна тоді. З вух випали сережки, на грудях розірвалися плетениці, руки повисли й утратили прикраси. Верхня частина одягу Камси спала, його обличчя схилилося набік, його тіло затремтіло, тягнуте силою Крішни. Штовхаючи його вниз з його місця на помості, Кешава потяг Камсу, гідного того, щоб бути підданим катуванню, на арену; зловив і потягнув його за волосся силою. Цар-бходжа, велепишний, схоплений Крішною, зробив яму на землі арени своїм тілом. Оскільки його покинуло життя від падіння на землю арени, Крішна далеко жбурнув тіло Камси. Його потрощене тіло, що колись було для насолоди, впало на землю. Несхоже тепер, понівечене тіло, було вкрите пилом. Його чорне обличчя, спотворене, з закритими очима, позбавлене корони, поблякло, як лотос без листя. Без усякого бою, не вражений стрілами, Камса помер, потягнутий за волосся, відступаючи від шляху доблесних мужів. Кілька подряпин од нігтів, зроблених Крішною на плоті, що призвели до втрати життя, було видно на його тілі. Убивши його, лотосоокий Крішна, став удвічі гіднішим, завдяки радості. Крішна, після вбивства Камси, який був наче скалка, впав до ніг Васудеви. Син Яду (*Крішна*) тримав голову на ногах своєї матері Девакі. Крішну заливало молоко, що текло від радості. Крішна, палаючи пишнотою, поцікавилися добробутом усіх ядавів, відповідно до порядку їх, стану та віку.

Баладева ж, праведний душею, своїми могутніми руками, втяв силою міцного брата Камси, на ім'я Сумана. Двоє братів, підкоряючи ворогів, підкоряючи гнів, що ріс у враджі протягом тривалого часу, відправилися в оселю свого батька, з радісним розумом.

Так вістить тридцятий розділ другої частини, названої Вішнупарва,
в Харівамшапурані, продовженні Магабгарати,
що оповідає про вбивство Камси.

СМУТОК ДРУЖИН КАМСИ

Розділ 31

Вайшампаяна мовив:

О Джанамеджайє! Бачачи, що їхній чоловік мертвий, наче планети, чиї заслуги минули, дружини Камси оточили його мертве тіло. Побачивши Камсу, володаря землі, що лежав на землі втративши своє життя, його оплакували дружини, немов лань оплакує оленя-самця.

«О муже міцнорукий! Ми знищені. Ми, дружини хороброго мужа, втративши всі надії і родичів, як ти, тримаючись обітниць, гинемо! Ті, хто бачать твій жалюгідний стан, як цей, о тигре серед царів, плачуть разом із родичами. О пане! Коли ти відмовився від нас, ти, о сильний чоловіче, наш пан залишив нас, і наше коріння вирване. Хто буде пестити, лежачи в ліжку, нас, які діють роздратовано і, яким подобаються любощі

та, які діють наче ліани без листя? О ніжний! Беручи повітря твого дихання, Сонце випалює твоє обличчя, гарне мов лотос у ставку, позбавленому води. Твої вуха, що завжди мали сережки, не сяють без них. Твоя голова волочиться по землі. О доблесний! Де твоя корона, прикрашена всіма видами прикрас? Корона, дана Лакшмі і осяйна Сонцем для людини, яка її носить. Що нам робити, багатьом твоїм плачучим дружинам, які збільшували красу твого внутрішнього палацу, коли ти покинув цей світ? Чоловіки не повинні залишати добрих жінок, які не обманюють їх. Залишаючи нас, куди ж ти йдеш? Час надзвичайно могутній. Тільки Час вносить зміни. Час швидко взяв тебе у нас, як цар забирає життя своїх ворогів. Ти завжди давав зручності нам. Тому, ми не можемо терпіти якихось страждань. Володарю! Як ми можемо жити вдовами в жалюгідному стані? Чоловік є єдиною метою в житті для цнотливих жінок. Як жертву, Час забрав тебе, нашу єдину мету у житті. Вдівство осягло всіх нас, наш розумом засмучений горем. Куди ми підемо, занурені в озеро журби? Час залишив нас, разом із тобою. Наша гра з твоїм тілом закінчилася. Ти залишив нас зашвидко. Доля людини тимчасова. О Той, хто вшановує всіх! Коли ти помер, ми безсилі! Всі ми стали вдовами через єдину грішну дію. Куди ти йдеш, залишаючи всіх нас, які були прив'язані до тебе, які люблять задоволення і, які дбали про тебе, з небесними зручностями. Ти, рівний девам, єдиний володар наш, який сам без будь-яких володарів. О повелителю Всесвіту! О Той, хто вшановує всіх! Будь ласка, дай відповідь нам, зажуреним мов зграя птахів! О прославлена душе! Позаяк твої дружини нарікають і, позаяк твої родичі сумують, ми вважаємо, що твій відхід жорстокий і важкий. О любий! Жінки іншого світу повинні бути більш красивими. Ось чому, о доблесний, ти залишаєш людей твого дому. О доблесний! Чому ж ти не прокидаєшся від сну, навіть коли твої дружини плачуть голосно? На жаль! Подорож у вишній світ безжальна для мужів. Вони йдуть, відмовившись од своїх дружин. Краще для жінки не мати чоловіка. Це краще для жінок, що їхні чоловіки не мужні. Небесні жінки воліють доблесних чоловіків, а доблесні чоловіки віддають перевагу небесним жінкам. На жаль! Смерть швидко забрала тебе, який любив воювати. Залишаючись невидимою, Смерть забрала тебе, б'ючи наші душі зсередини. Ти переміг військо Джарасандхи. Ти виграв війну у якши. Як же ти міг бути вбитим на Землі простою людиною? Ти боровся з Індрою і знищив стріли. Ти здолав безсмертних у війні. Як же тебе змогла вбити проста людина? Ти сколихнув спокійний океан зливою стріл. Ти переміг Владику океану і пограбував коштовності. Коли Васава (*Індра*) лив дощ повільно, ти здолав дощові хмари стрілами і силою викликав гарний дощ, на благо громадян. Всі інші царі залишаються під тобою. Вони посилають дорогий одяг і коштовності тобі. Навіть вороги, вважають тебе мужнім, як богів. Як може смерть-наслідок, страшний жах, подібний цьому, прийти до тебе? Коли ти, о володарю наш, помираєш, ми овдовіємо. Смерть зробила нас не безтурботними і не недбалими, якими ми були досі. Володарю! Якщо ти повинен іти, або якщо ти хочеш забути нас, чому б тобі хоча б не спробувати сказати ці слова: «Я йду!»? О володарю! Будь задоволений нами. Ми боїмося! Ми схиляємо голови до твоїх ніг. О правителю людей! Досить жити удалині. Будь ласка, повернися! На жаль! О доблесний! Як же ти лежиш на місці повному трави і пилу? Чи тіло тобі не болить, лежати на землі? Хто вдарив тебе уві сні, не думаючи? Хто завдав цього страшного удару по жінках? До тих пір, поки вдова живе в цьому світі, вона плаче і стогне. Чому ми, які повинні супроводжувати нашого чоловіка, журимося?».

Тим часом мати Камси, плачучи і тремтячи, прибула туди нарікаючи голосно: «Де моя люба дитина? Де мій син?». Вона побачила її мертвого сина, схожого на блиск Місяця. Вона знову і знову нарікала, з розбитим серцем. Бачачи її сина, вона голосно закричала: «Я приречена!». Вона голосно плакала разом із дружинами її сина, які лементували. Хапаючи її сина, вона підняла безвільну голову його і поклала її на коліна. Вона голосила натужно, кажучи: «Мій любий синочку! Сину! Ти належиш до стану хоробрих. Ти збільшуєш щастя родичів. Чому ти швидко покинув цей світ? Сину! Чому ти спиш на відкритому місці без будь-якого ладу? Дорога дитино, шанований муж, як ти, не спить на землі так. Такий вірш проголосив давно, на зборах ракшасів, Равана, який виграв світи силою і з яким погоджуються усі добрі люди: «Хоча я і наймогутніший та здатний вбивати богів, неминуче жахливий страх прийде до мене, через родичів. Точно так же, мій розумний син, позбавлений родичів, також зіткнеться з великим страхом, що призведе до смерти від родичів!».

Плачучи ніби лань, яка втратила свою дитину, вона сказала такі слова чоловікові, старому Уграсені, цареві, який втратив розум: «О чиста душе! Приїдь і побач твого сина, царя, котрий лежить мов доблесний, як гора вражена перуном. О царю! Виконай відповідні похоронні обряди для нього, мертвого, який пішов ув оселю смерти. Доблесні насолоджуються їх царствами. Ми переможені. Йди і повідом Крішну, що заходи для похорону Камси мають бути зроблені. Всі ворожнечі припиняються зі смертю. Позаяк ворог мертвий, ворожнеча добігає кінця. Похоронні обряди слід виконати. В чому провина мертвих?».

Говорячи ці слова її чоловікові, цареві бходжів, вона хапалася за своє волосся і журилася, дивлячись на обличчя свого сина: «Що ж робитимуть твої дружини, які жили у гаразді? Саме тому, що вони мали найкращого чоловіка, всі їхні надії руйнуються. Чи ти не бачиш свого батька, старого, який виглядає тонким, подібно воді висушеній у ставку, бо нині під владою Крішни? Сину! Я твоя мати. Чому ти не говориш зі мною? Ти йдеш у довгу подорож, залишаючи твоїх близьких. О доблесний! Моя доля згублена. Ти був законним правителем. Смерть забирає сина мого від мене. О найперший з роду! Твої слуги, благословенні твоїми дарунками і повагою, й задоволені твоїми якостями, плачуть. О тигре серед мужів! Вставай! О Довгий і велеозброєний сміливцю! Захисти всіх зажурених, а також місто й палац!».

Поки жінки Камси ридали рясно, Сонце окрашене кольорами заходу, зайшло.

Так вістить тридцять перший розділ другої частини, названої Вішнупарва,
в Харівамшапурані, продовженні Магабгарати,
що оповідає про смуток дружин Камси.

КОРОНАЦІЯ УГРАСЕНИ

Розділ 32

Вайшампаяна провадив:

Уграсена, скорботний, підійшов до Крішни. Через скорботи по мертвому сину, він перепинався, мов людина, котра спожила отрути. Він побачив Крішну в будинку, в оточенні ядавів. Думаючи про вбивство Камси і почувши досить сумні плачі жінок Камси, Крішна був у розкаянні й звинувачував себе на тих зборах ядавів.

«На жаль! Через мою дитячість, гнів і ненависть, я спричинив удівство тисячам жінок Камси, вбивши Камсу. Навіть розбійна людина пошкодує жінок. Убивши їхнього чоловіка, я викликав печаль тих жінок, які плачуть жалібно. Печаль збільшується плачами. Навіть Володар смерти відчуватиме жалість чуючи сумні плачі жінок. З самого початку моя думка була, що краще убити Камсу, гріховного діяннями, який непокоїть добрих людей. Для людей гріховних, жорстоких і нерозумних, легка смерть краще за страждання життя в цьому світі. Камса сповнений гріхів. Він неприйнятний для добрих людей. Він проклинав усе. Чому має бути пощада його життю? Хто чинить благочестиво, отримає покаянне життя на небесах. Ті, хто відомі тут, також шановані на небесах. Якщо всі задоволені, якщо підданці зайняті доброзвичайною діяльністю і, якщо люди виконують гарно роботу, цар не має ніяких підстав чинити гріховно. Володар смерти, задоволений, винагородить вбивство грішних людей. Всі вони повинні виконувати свої обов'язки гідним шляхом так, щоб жити в наступному світі зручно. Боги захищатимуть праведних людей найбільше. Є багато людей у світі, які чинять гріховно. Камса убитий мною. Вважайте це за добро. Я вирвав коріння його гріховних дій. Отже заспокойте всіх жінок, які плачуть од горя. Заспокойте всіх жителів міста також!».

Коли Говінда говорив так, Уграсена, зі схиленим обличчям, прибув до ядавів. Він турбувався через гріховні вчинки свого сина. На цих зборах ядавів, він говорив Крішні, Лотосоокому. Його слова були переривчасті, зі сльозами і сумні: «Ти вбив мого сина через гнів. Ти послав свого ворога до смерті. Ти досяг слави, виконавши свій обов'язок і уславив на Землі своє ім'я. Ти встановив велич добрих людей. Ти стривожив ворогів. Ти повернув рід Ядава. Ти змусив друзів пишатися. Ти показав перевагу підлеглим царям. Твої друзі служитимуть тобі. Царі залежатимуть од тебе. Громадяни підтримають тебе. Брахмани славитимуть тебе. Радники, які знаходяться на передньому краї війни і миру, шануватимуть тебе. О Крішно! Ось величезні сили Камси, що складаються зі слонів, коней, колісниць і піхоти. Будь ласка, бери на себе відповідальність за теє. О Крішно! Твої люди повинні взяти відповідальність за всі багатства, продовольче зерно, коштовності, одяг, жінок, золото, вози та інше, за станом і напрямом. Як бажано долі, війна закінчилася, Крішно, о підкорювачу ворогів, передай цю землю ядавам, о сину Яду! Ти єдиний притулок ядавів. О доблесний! Прошу уклінно, почуй слова сказані засмученими людьми. Говіндо! Похоронні обряди для Камси, який чинив огидні дії і, який був спалений у вогні гніву твого, тепер можуть бути виконані, з твоє ласки. Після виконання похоронних обрядів померлого царя, разом зі своїми дружинами і дочками, я піду до лісу на покаяння. Виконанням похоронних обрядів родича, о Крішно, всі мирські зобов'язання будуть завершені. При підготовці похоронного багаття, як визначено, і пропонуючи принесення води, я завершу всі свої зобов'язання перед Камсою. О Крішно! Це моє прохання. Будь прихильним до мене. Виконанням похоронних обрядів, нещасна душа досягне піднесеного призначення!».

Почувши ці слова, Крішна був дуже здивований. Крішна відповів Уграсені такими втішними словами: «О батьку! Твої слова, сказані таким чином, підхожі для цього випадку. О тигре серед царів! Твої слова підхожі для твоєї вдачі та роду. Це мало статися. О царю! Камса досягне піднесеного місця призначення, навіть якщо він мертвий. О батьку! Ти народився у величному роду. Ти знаєш Веди. Доля вирішила, що це станеться. О царю! Для нерухомих і рухомих істот, дії колишніх життів плодоносять із часом. О великий царю! Всіх цих царів, вчених, багатих, благодійних, красивих, які присвячені брахманам, які правлять справедливо, які добрі до нещасних людей, які рівні захисниками світу (*локапала*), які так само мужні, як Махендра, забере Володар смерти. Релігійні, ті, які відають усі приписи, ті, які зацікавлені у гаразді підданих, ті, які підтримують дхарму кшатрія, ті, які самоприборкані — всі пішли, вбиті Часом. Всі істоти можуть узріти наслідки виконання гарних або поганих справ, із ходом часу. Це мара, прихована всередині, яку навіть деви не можуть зрозуміти. Світ дивується цьому. Дія є єдиною причиною тут. Підкоряючись його попереднім діянням, Камса був убитий тільки Часом. Не я причина. Час і Дії є причинами. Батьку! Движний і недвижний світ, пронизаний Сонцем та Місяцем, вбиває Час і народжуються вони через Час. Той Час бере участь у вбивстві і благові всіх істот. Тож, усі живі істоти перебувають під керуванням Часу. О царю! Твій син був убитий своїми власними помилками. Не я причина його смерти. Час є єдиною причиною. Або ж, немає ніяких сумнівів у тому, що я єдина причина. Чому повинен Час, який зацікавлений у кінцевій меті, робити щось без будь-якої причини? О царю! Час — могутній. Його поступ зрозумілий тим, хто добре обізнаний про далеке і близьке, й тим, хто бачить усе рівним, хоч і важко зрозумілий. Що є поступ Часу? У цьому світі все під керуванням Часу. Батьку, зроби, прошу, як я скажу! Не маю жодної зацікавлености в

царстві, не волію стати царем. Я вбив Камсу не тому, що хотів царства. Я вбив твого сина, ганьбу роду, разом зі своїм братом, на благо світу і слави. Я блукатиму щасливо, разом із гопами, які живуть у лісі в оточенні корів, як я хочу, наче слон. Я повторюю ці слова, як істину сказану мною. Я заявляю, що не користуватимусь царством. Будь ласка, зроби як я сказав! Ти, шанований і найперший володар серед ядавів, будеш царем. О кращий серед царів, будь ласка, будь окроплений на царя твоєї землі, для перемоги. Якщо зробиш як мені до вподоби і, якщо ти не будеш мучитись, будь ласка, прийми твою землю, віддану мною надовго.

Вайшампаяна мовив:

Почувши ці слова, він (*Уграсена*) нічого не відповів. Говінда, який добре розбирається у дхармі, виконав абхішеку царя, який тримав його голову низько, через сором, на зборах ядавів. Уграсена ж, велепишний, з головою прикрашеною короною, разом із Крішною виконували похоронні обряди Камсі. Всі головні з ядавів, згідно розпоряджень Крішни, супроводжували царя до заїзду в місто, як деви супроводжують Шатакрату (*Індра*). Коли ж проминула ніч і Сонце зійшло на наступний день, головні ядави провели останні похоронні обряди Камсі. Поклавши тіло Камси на похоронному багатті за звичаєм, вони виконували похоронні обряди Камсі, як визначено. Забравши тіло сина кращого царя на берега Ямуни, обряди були виконані запалюванням похоронного багаття. Таким же чином ядави, разом із Крішною, виконували похоронні обряди для брата Камси, Сунами, міцнорукого. Очільники врішніїв та андхаків запропонували води на похоронне багаття обох братів і повторили, кажучи: «Нехай буде вічний мир покійним душам!».

О кращий серед царів (*Джанамеджайя*)! Сто мільйонів золотих монет, корови, коштовності, одяг, села і міста були віддані брахманам в ім'я Камси. І вони повторили, кажучи: «Нехай буде вічним добробут для брахманів!». Ядави на чолі з Уграсеною, зі скорботним розумом, запропонували воду душами померлих і повернулися в місто Матгура.

Так вістить тридцять другий розділ другої частини, названої Вішнупарва,
в Харівамшапурані, продовженні Магабгарати,
що оповідає про коронацію Уграсени.

БАЛАРАМА І КРІШНА ПРИЙНЯТІ ОФІЦІЙНИМ НАВЧИТЕЛЕМ

Розділ 33

Вайшампаяна вів далі:

Після цього, могутній Крішна, разом із сином Рохіні, жив гараздуючи у місті Матгура, повному ядавів. Його юне тіло сяяло царственою пишнотою, прикрашене коштовностями і прикрасами, й доблесний Крішна подорожував вулицями Матгури. Через деякий час Баларама і Кешава пішли до вчителя Сандіпані, з Каші, який проживав у місті Аванті. Обидва вони повідомили їх походження і слугували учителю, щоб пізнати науку стрільби з лука, практикуючи в міру необхідности. Обидва, Баларама і Джанардана, служили учителеві смиренно. Учитель з Каші прийняв їхню службу і передав знання. І доблесні учні, здатні до навчання відразу на слух, осягли науку. Вони навчилися Ведам і їх додаткам за шістдесят чотири дні й ночі. Не гаючи часу, вчитель навчив їх науці стрільби з лука у всіх чотирьох частинах: дікша — ознайомлення, самграха — розуміння, сіддхі — здійснення і прайога — старанність; і застосування зброї. Помітивши, що вони мають більш високий розум у порівнянні з людьми, їх учитель вважав їх доблесними, як Місяць і Сонце, богами. Протягом часу навчання учитель побачив великі душі, шанування Магадеви (*Шива*) і вічно проявленого Вішну.

О бгарато (*Джанамеджайя*)! Після завершення навчання, Крішна і Баларама, цілком задоволені, запитали вчителя Сандіпані: «Що ми повинні запропонувати вам?». Здіймаючи їх велич, радісний вчитель сказав їм: «Я бажаю мого сина, який потонув у солоному океані, повернути мені. У мене був лише один син, який був убитий китом під час паломництва в Прабхасу. Ви, будь ласка, поверніть його назад до мене!». Крішна ж, з дозволу Баларами, сказав: «Хай буде так!». Харі (*Крішна*) сяючи величчю, пішов до океану і увійшов у воду. Бачачи його там, Океан з'явився зі складеними руками. Крішна запитав ув Океану: «Де син Сандіпані?». Океан відповів: «О Мадгаво, великий дайтья Панчаджана, у вигляді кита, проковтнув хлопчика!».

О бгарато (*Джанамеджайя*)! Океан сказав, що кит скаламутив воду і проковтнув хлопчика. Пурушоттама (*Крішна*) ж пішов і вбив Панчаджану. Тоді Ачьюта не знайшов хлопчика, сина вчителя, там. Вбивши Панчаджану, Джанардана отримав мушлю, яка відома як Панчаджанья серед богів і людей. Тоді Пурушоттама (*Крішна*) відправився в місто Вайвасвати, Бога смерти. Яма ж негайно вийшов і вшанував уклоном Гададхару (*Крішну*). Крішна сказав йому: «Віддай мені сина вчителя!». Далі страшна, жорстока пря відбулася між ними. Тоді Пурушоттама переміг жахливого Бога смерти. Ачьюта отримав сина вчителя, хлопчика. Крішна повернув сина вчителя, втраченого по смерті на довгий час. Завдяки силі величі Крішни, син Сандіпані, який був мертвим протягом тривалого часу, знову став єдиним із тілом. Бачачи, що неможливе і немислиме велике диво відбувається, всі істоти були вражені. Мадгава ж отримав сина вчителя і Панчаджанью. Володар Всесвіту також приніс великі коштовності з собою. Молодший брат Васави (*Крішна*) приніс багато коштовностей, що несли слуги Бога смерти, і запропонував їх своєму вчителеві.

Обидва брата набули також досвіду в герцях з булавою й палицею, та у використанні всіх видів зброї. Не гаючи часу, вони стали майстрами у використанні лука в усіх світах. Добросердий і задоволений Крішна повернув сина Сандіпані, відповідного тіла та віку, разом із коштовностями.

О царю (*Джанамеджайя*)! Тоді Сандіпані, з Каші, зрадів своєму синові, втраченому протягом тривалого часу. Він похвалив Балараму й Крішну. І доблесні сини Васудеви, отримавши досвід у використанні зброї, повідомили вчителя і знову повернулися у Матгуру. Всі ядави, під керівництвом Уграсени, разом з молодиками, радісно вітали синів Яду. Всі жителі, включаючи простих людей, радців, жерців, старих і молодих чоловіків, й усе місто, вітали їх. Вони грали на музичних інструментах, таких як нанді і тур'я, роблячи Джанардану щасливим. Вулиці, прикрашені прапорами, були сліпучі. Приїзду Говінди, всі люди, в тому числі жінки, зраділи і нетямилися зі щастя, ніби з нагоди свята Індри. Співаки співали радісно на царських вулицях. Пісні, найдорожчому з ядавів були заспівані там: «Говінда і Рама, брати, відомі у світі, прийшли. Всі мешканці в місті раді життю, разом із сім'ями, без жодного страху!».

О царю! Поки Крішна був присутній у Матгурі, не було нещасного, бідного або причинного. Птахи щебетали солодко. Корови, коні і слони були радісні. Всі чоловіки і жінки мали душевний спокій. Дули сприятливі вітри. Всі десять напрямків були без пилу. Боги були щасливі у всіх місцях поклоніння. Всі ознаки переднішого Золотого віку (*Крітаюги*) були помічені у світи, коли Джанардана прибув у місто Матгура. У сприятливий і святий час, Говінда, нищитель ворогів, в'їхав у місто Матгура, на колісниці запряженій кіньми. Ядави ж слідували за Упендрою (*Крішна*), гнобителем ворогів, який увійшов у красне місто Матгуру, наче деви слідували за Шакрою. Сини Яду, з радісними обличчями, увійшли в оселю Васудеви, мов Місяць і Сонце увійшли на гору. Брати, наділені вишнім блиском, як втілені індри, тримаючи свою зброю у будинку, вільно блукали містом. Два сина Васудеви, велії мужі роду Яду, любили подорожувати в садах, повних дерев, що гнулися від дивовижних плодів та квітів. Великі добродії, в супроводі ядавів, ходили через прозорі потоки, повні квітів лотосу і качок, поруч із горою Райвата.

Тож, два брата з доброзичливими обличчями, які проявляються однією душею у двох тілах, жили в Матгурі деякий час, у якості прихильників Уграсени.

Так вістить тридцять третій розділ другої частини, названої Вішнупарва,
в Харівамшапурані, продовженні Магабгарати,
що оповідає про прийняття Баларами і Крішни
офіційним навчителем.

ОБЛОГА МАТГУРИ ДЖАРАСАНДХОЮ

Розділ 34

Вайшампаяна продовжував:

Після цього Крішна, разом із сином Рохіні, жили затишно у місті Матгура, повного ядавів. З його юним тілом, у поєднанні з царственою величчю, могутній Крішна подорожував по Матгурі, оточеній прекрасними лісами. По деякім часі, цар і володар Раджагріхи, Джарасандха, почув од двох своїх дочок, що Камса був убитий. Тоді, без особливих затримок, потужний Джарасандха прибув з його величезним військом, що має шість підрозділів — слони, колісниці, кіннота, піхота, зброярні та обоз. Думаючи про загибель Камси, він лютився вбити ядавів.

О царю! Дочки царя Магадхи (*Джарасандха*) мали імена Асті та Прапті. Дочки Джарасандхи були прекрасні, з тонким станом та великими грудьми. Цар, Бархадратха (*Джарасандха*) віддав їх Камсі за дружин. Цар Камса радів разом із ними. Він кинув у в'язницю свого батька Ахуку (*Уграсена*). Залежний од Джарасандхи, він нехтував ядавами. Ти багато разів чув про царя Шурасену. Васудева ж, враховуючи інтереси Уграсени, завжди стояв за благо своїх близьких. Камса ж не схвалював цього. За підтримки Рами й Крішни, злостивий Камса був убитий, Уграсена ж, оточений бходжами, врішни та андхаками, став царем.

Запрошений же двома його любими дочками, які були дружинами доблесного Камси, могутній Джарасандха прибув до Матгури. Палаючи гнівом, Джарасандха доклав усіх зусиль. Джарасандху супроводжували всі царі, які перебували під його владою, друзі, родичі та знайомі, разом зі своїми ратями. Вони були сильні, мужні та великі. Вони робили те, що подобалося Джарасаднсі. Дантавактра з Каруша і доблесний цар чедіїв, правитель Калінга, Паундрака, великий серед сильних, хитрий Каушика і цар мужів Бгішмака, також Рукмі, син Бгішмаки, найперший серед лучників, який був зацікавлений у боротьбі з Васудевою і Арджуною у великій війні, Венудхарі, Шрутарва, Кратха, Амшуман, могутній Ангараджа і правитель Ванги, Каушалья, цар Каші, правитель Дашарна, Сукхешвара, доблесний правитель відехів, цар Мадра, могутній правитель тригартів, цар Шалва, відважний і потужний Дарада, правитель Явана, доблесний Бхагадатта, цар Саувіра, Шайбья, великий серед могутніх Пандья, Субала, цар Гандхари, міцний Нагнаджит, Гондара, цар Кашміру, правитель Дарада, потужні сини Дхрітараштри, починаючи з Дурьйодхани, і багато інших могутніх та великих царів протистояли Джанардані, супроводжуючи Джарасандху. Досягнувши міста Шурасени, добре оснащені достатньою кількістю трави і палива, тримаючи війська попереду, вони оточили Матгуру.

Так вістить тридцять четвертий розділ другої частини, названої Вішнупарва,
в Харівамшапурані, продовженні Магабгарати,
що оповідає про облогу Матгури Джарасандхою.

БИТВА ЯДАВІВ-МАГАДХІВ

Розділ 35

Вайшампаяна сказав:

Всі врішнії, очолені Джанарданою, узріли царів, отаборених у невеликих гаях навколо Матгури. Тоді Крішна, з радісним розумом, мовив такі слова Баларамі: «Справа девів здійсниться швидко. Немає жодних сумнівів. Цар Джарасандха прийшов до нас. Верхівки прапорів колісниць бачаться розвіяні вітром. О брате! Парасолі, білі наче Місяць, царів, які шукають перемоги, виблискують високо в небі. Овва! Деякі білі парасолі на верхівках колісниць царів наближаються до нас наче купи лебедів у небі. Цар Джарасандха прийшов у потрібний час. Він найперший суперник для нас у цьому бою. Брате! Давай триматися разом, коли цар наблизиться. Давай почнемо бій і випробуємо їхню силу!».

Говорячи це, Крішна, спокійний і спраглий до бою, оглянув рать Джарасандхи, щоб переконатися в її силі. Дивлячись на всіх царів, найкращий з ядавів (*Крішна*), нетлінний, обізнаний на нараді, мовив ці слова подумки: «Ці царі, затверджені на шляху кшатріїв, зіткнуться зі знищенням, діями зауваженими в писаннях. Цілком очевидно, що смерть окропила водою цих великих царів. Тіла цих царів, йдучи до небес, сяють. Цілком доречно, що Земля, втомлена від ваги, приходила на небеса. Вона страждала через величезні війська цих головних царів. Земля сповнена царств з військами. Поверхня Землі стане вільною за короткий час, через смерть сотень царів.

Вайшампаяна мовив:

Джарасандха, володар усіх царів на Землі, був злий. Джарасандху, велесяйного, супроводжували тисячі царів. Були довгі й високі коні, здатні бігти так швидко, наче вітер. Деінде були колісниці готові до бою, здатні просуватися без зупинки. Були слони подібні до дощових хмар, прикрашені дзвіночками і золотими ланцюгами. Погоничі, обізнані на битві, були при слонах. Було багато воїв верхи на конях, які були швидкі і могли високо стрибати. Коні були швидкі наче вітер. Потужна, найкраща піхота була готова нападати, тримаючи мечі й щити. Були тисячі воїв, що викликають страх, ніби падаючі змії. Таким чином, чотири підрозділи війська, коливаючись ніби дощові хмари, підійшли. Могутній цар Джарасандха, для перемоги над ворогом, прибув разом із колісницями, з ревучими наче хмари і збудженими слонами. Звуки іржання коней і крики піхоти заповнили усі напрямки, місто й ліси. Цар, разом зі своєю раттю, з'явився ніби величезний океан. Військо ж царів мало воїв обізнаних на прі. Через рев і плескання воїв, те військо сяяло немов військо хмар. З колісницями, що рухаються швидко наче вітер, слонами, як дощові хмари, швидкими кіньми, піхотою мов зграї птахів, сумішшю всього цього, рать з розлюченими слонами виблискувала подібно хмарам, що досягають океану під час сезону дощів. Царі, очолені Джарасандхою, разом із їхньою раттю, оточили місто і готували табір там. Ряди наметів, зроблені військом, блискали, мов величезний океан разом із білими берегами. Коли минула ніч, царі встали рано вранці. Вони були готові битися, щоб завоювати місто. Всі царі зібралися біля Ямуни. Сидячи там, царі, лаштували плани, очікуючи можливості битися. Гучний рев царів та їх війська можна було чути, наче звук бурхання океанів наприкінці юґи. Посланці, надівши куртку і тюрбан, їздили всюди просячи воїв мовчати, за царським наказом. Все військо стояло тихо виблискуючи яскраво, як тихий океан, не турбуючи водних тварин. Коли військо, у повнім озброєнні, затихло, мов величезний океан, Джарасандха промовив ці продумані слова, наче Бріхаспаті:

«Військо царів мусить швидко завоювати місто. Підрозділи повинні оточити місто всюди. Ви можете використовувати каменемети, дерев'яні та залізні палиці. Вирівняйте всю землю і залийте все водою. Тримайте свої луки, ножі та списи напоготові. Використовуючи зброю, як і заступи, лопати тощо, це місто має бути швидко зруйноване. Царі, досвідчені в бойових діях, повинні бути розгорнуті не надто далеко. З сьогоднішнього дня моє військо почне облогу міста. У бою я вб'ю цих гопів, двох синів Васудеви, Санкаршану й Крішну гострими стрілами, так, що навіть небо наповниться стрілами, без будь-якого проміжку. Нехай царі, призначені мною, увійшовши в місто, стануть на землі міста, відразу ж на відведених місцях. Цар Мадри; цар Калінги; Чекітана; Бахліка; Гонарда, цар Кашміру і цар Каруша; Друма і цар Кімпуруша; Анамая, цар гірських країв — повинні негайно закрити західний вхід міста. Царі ж: Венударі з роду Пуру; Відхарбха; Сомака; Рукмі, цар Бходжі; Сурьякша, цар Малави; Вінда і Анувінда з Аванті; доблесний Дантавактра; Чагалі; Пурамитра і цар Вірата; Кауравья; Малава; Шатадханва; Відуратха; Бхурішрава; Тригарта; Бана і Панчанада, тверді мов враджа, — повинні атакувати і загородити укріплений північний вхід міста. Улука; Кайтава; доблесний син Амшуман; Екалавья; Бріхатшатра; Кшатрадхарма; Джайядратха; Уттамауджа; Шалья; Каурава; Кайкайя; Вайдіша; Вамадева; Санкріті, цар Шині, — підкорять східний вхід у місто. Нехай вони нападають на місто, розділивши його, наче сильний вітер розриває дощові хмари. Я, Дарада, доблесний цар чеди, в повному озброєнні, повинні подбати про напад на південний вхід міста. Будучи оточене військом з усіх боків таким чином, місто страждатиме від удару, ніби вражене блискавкою. Нехай бійці з булавами і кийками, та інші, з іншою зброєю, нападуть на місто. Саме сьогодні, о царі земель, зрівняємо це місто з будівлями у рівнину!».

Злий Джарасандха, зібрав чотири підрозділи своєї раті і напав на ядавів, разом з усіма царями. Дашархи (*ядави*) ж, зібрали сили і вдарили у відповідь. Запеклий бій, рівний битві девів і асурів, відбувся між ними. Ядави, менші числом, билися з багатьма вояками, разом зі слонами і колісницями. Два сина Васудеви (*Крішна і Баларама*) були помічені на виході з міста. Військо царів захвилювалося і в'ючні тварини, разом із погоничами, затремтіли від страху. Ядави ж (*Крішна і Баларама*), у повному озброєнні, рухались на колісницях. Обидва виглядали, наче два крокодила збурюють океан. Великі душі, щоб брати участь у битві, забажали використовувати їх старовинну зброю. Тоді, божественна зброя впала з неба на ратне поле. Зброя була готова до використання, яскрава, найкраща і потужна. Зброя, вельми особистісна, стежила за сирим м'ясом тощо. Зброя прагла посмакувати тіла царів у бою. Зброя, здатна настрашити навіть повітряних істот, була прикрашена божественними квітковими гірляндами. Вона впала з неба іскрячи своїм сяйвом. Плуг (*halam*), названий Самвартака, палиця (*musala*), названа Саунандана, великий лук Шарнга і булава (*gada*) — Каумодакі. Всі ці чотири блискучі зброї Вішну прибули для сприяння ядавам у великій битві. Правицею Рама підняв плуг, що виглядав наче руків'я прапору, прикрашеного божественними гірляндами, навитими, як цар змій, навколо нього, для битви. Потім, шуйцею, великий серед сатватів (*Баларама*), узяв кращу палицю Саунандану, що несе лихо ворогам. Доблесний Крішна ж, узяв лук Шарнга, відомий і чарівний, бачений у світах, здатний гучати подібно грому дощових хмар. В іншу ж руку Кумудакша (*Крішна*), котрому боги призначили їхню справу, взяв булаву Каумодакі. Два доблесних героя, Рама і Говінда, проявляючись подібно самому могутньому Вішну, почали битися зі своїми ворогами.

Два повністю озброєних героя були рівні один одному. Вони, Рама і Говінда, були старшим і молодшим братами. Два сина Васудеви, подібні до богів, вільно рухалися полем прі, вражаючи своїх ворогів. Лютий і відважний Рама, піднімаючи плуг, рівний цареві зміїв, линув полем бою немов Бог смерти до ворогів. Скородячи колісниці царів-кшатріїв з великими душами, він проявляв свій гнів серед слонів і коней. Рама очолював січу, як гора, нападаючи на слонів, скородячи їх плугом і трощачи своєю палицею. Вожді-кшатрії, перелякані до смерті Рамою в бою, підійшли до Джарасандхи зі страхом. Джарасандха ж, спрямований до обов'язку кшатріїв вирік їм: «Страхаючись битви — ганьба на вас, прихильників кшатрадхарми! Мудреці кажуть, що ті, хто втік з поля бою, втрачаючи свої колісниці, рівні вбивцям зародку. Обов'язок кшатрія — сором для вас. Чому ви тікаєте від бою, нажахані? Слухайте мої слова і швидко поверніться на ратне поле. Інакше ж, сидячи на своїх колісницях, дивіться, як я відішлю цих пастухів у землі Смерти у бою!».

Тоді всі ті кшатрії, натхненні Джарасандхою, готові битися, почали сіяти стрілами, радісно. Коні сяяли в золоті, колісниці гули у бою, як дощові хмари, слони гриміли, як дощові хмари, підігнані погоничами. Вої були з мечами, вдягнені у броні, тримали прапори, зброю та луки, готові стріляти, й щити та списи. Царі були з парасолями над їх головами. Їх овівало пір'я. Царі на колісницях, виблискували у бою. Царі, верхи на колісницях, були майстрами в бойових діях. Вони тримали найкращі булави, киї та молоти.

У той же час, Крішна, дарувальник щастя богам, прибув на відомій колісниці, з Гарудою на прапорі. Крішна пустив вісім стріл у бік Джарасандхи. Він убив його візника п'ятьма стрілами. Доблесний Крішна вбив його коней. Бачачи Джарасандху у небезпеці, великий колісничний боєць Читрасена і воєвода раті Каушика, пустили стріли в Крішну. Каушика ж стрілив і три стріли в напрямку Баладеви. Стріляючи стрілами бхала, Баладева утнув його лук на дві частини. Пускаючи зливи стріл, Баларама пригнічував ворогів. Він притис доблесних героїв, прикрашених золотом, різними способами. Читрасена ж, лютуючи, пустив дев'ять стріл на нього. Каушика вистрілив п'ять стріл, а Джарасандха сім. Джанардана ж, пустивши три залізні стріли в кожного, поранив їх. Також Баладева пустив п'ять гострих стріл в кожного. Доблесний Баларама зламав колісницю Читрасени, стріляючи стрілами. Стрілою бхала, Баларама розрізав його лук надвоє. Доблесний Читрасена, чий лук був розколотий і чия колісниця була зламана, розлютився, і взявши палицю, напав на Балараму, чиєю зброєю теж була палиця. Могутній Джарасандха зламав лук Рамі, який стріляв залізними стрілами аби вбити Читрасену. Розгніваний повелитель Магадхи (*Джарасандха*) вбив коней булавою. І могутній Джарасандха звернув свою увагу на Балараму. Баларама ж узяв його мусалу і напав на Джарасандху. Був герць між ними, з бажанням убити один одного. Побачивши Магадху (*Джарасандху*) у герці з Баларамою, Читрасена скочив на іншу колісницю і спробував зупинити царя від герцю. Тоді великий загін слонів прибув. Страшна битва відбулася між ними. Потім могутній Джарасандха, за підтримки великого війська, воював із бходжами на чолі з Баларамою і Крішною. Там потужні звуки було чути від обох військ, подібних великому океану, велебурхливому.

Вайшампаяна вів далі:

О царю Джанамеджайє! Потужні звуки чулися з обох ратей, через гру тисяч флейт, барабанів, мрідангів та мушель. Через рев воїв і плескання їхніх рук, чулися гучні звуки всюди. Небо наповнилося пилом піднятим од копит коней і коліс колісниць. Хоробрі вої, озброєні, тримаючи луки в руках, боролися один проти одного. Тисячі воїв на колісницях, кіннота, піхота і могутні слони бігли один на одного і билися. Страшна сутичка відбулася між воями Джарасандхи і врішніями, чинячи велике сум'яття і загибель людей. Тоді Шині, Адхрішті, Бабхру, Віпрітху і Ахука, очолені Баладевою, в повному озброєнні, разом із половиною війська, о бгарато (*Джанамеджайя*), напали на південну частину війська супротивника.

О володарю (*Джанамеджайя*)! Те військо захищали — цар чедіїв і Джарасандха, а також великі доблестю північні царі, Шалья і Шалва. Жахаючи і залишивши свої надії на життя, ядави поливали дощем стріл. Авагха ж, Прітху, Канка, Шатадьюмна і Відуратха, з Крішною попереду, цілком озброєні, разом з

половиною війська, напали на захищену Бгішмакою і великим душею Румкі, частину. Володар царів, Девака і володар Мадри, східняки і південці, захищали частини з потужними ратями. Між ними також страшна битва відбулася, ведучи до загибелі людей, від зливи сулиць, списів, ножів і стріл, разом з гучними звуками. Сатьякі, Читрака, Шьяма, доблесний Юудхана, Раджадідева, Мрідура і великий колісничний воїн Швапхалка, Сатраджит і Прасена, разом з могутніми ратями, напали на війська супротивника в бою. Венудхарі та інші, напали на серединні раті, захищені Мрідурою разом із багатьма іншими царями.

Так вістить тридцять п'ятий розділ другої частини, названої Вішнупарва,
в Харівамшапурані, продовженні Магабгарати,
що оповідає про битву ядавів-магадхів.

ДЖАРАСАНДХА ЗАЛИШАЄ БИТВУ

Розділ 36

Вайшампаяна сказав:

Потім сталася страшна битва між врішніями і погоничами великих царів, які супроводжують Магадху (*Джарасандху*). Рукмі боровся з Васудевою (*Крішна*), Бгішмака з Ахукою, Кратха з Васудевою, а Кайшика з Бабхру. Цар чеди боровся з Гадою, Дантавактра з Шанку, а інші великі царі боролися з головними з врішніїв.

О туре з роду бгаратів (*Джанамеджайя*)! Війська билися у страшній битві одне з одним. Жахливі січі велися протягом п'яти і одного дня, а потім шість, сім і вісім днів (*двадцять сім днів*).

Вайшампаяна продовжував:

О царю! Слони билися зі слонами, коні з кіньми, піхота з піхотою, колісниці з колісницями і вої билися з воями. Цар же Джарасандха боровся з Баларамою. Це було жахливо, як герць Індри з Врітрою. З огляду на Рукміні, Крішна не вбивав Рукмі. Він (*Рукмі*) пустив стріли з наконечниками в зміїній отруті, схожі на палюче Сонце. Своєю ж майстерністю Крішна відбив їх. О царю! Так ось точилася там жахлива битва між двома потужними ратями. Спотворена плоть змішалася з кров'ю і нагромаджувалася мов бруд з обох сторін. Величезна кількість обезголовлених тіл виникла на цьому полі прі. Число воїв, загиблих у цій битві, було жахливим, неможливо підрахувати. Баларама, вправний у колісничному бою, сипав купами стріл зі зміїною отрутою на Джарасандху. Тоді цар-магадха натомість напав на швидкій колісниці. Стріляючи різними стрілами один в одного, вони боролися. Їхні стріли закінчилися, їхні колісниці були втрачені, коні їхні і візники загинули. Схопивши булави, вони напали один на одного. Б'ючись булавами, ці хоробрі бійці хитали Землю. Ці великі душі здавалися горами, прикрашеними вершинами. Ті, хто бачив їх великі руки, забули про битву. Вони ж, відомі у герці на булавах, нападали один на одного розлючено. Обидва, найперші вчителі, були відомі у світі великою силою. Вони билися друг з другом, як сп'янілі слони. Тоді деви, разом із гандхарвами, сіддхами, великими мудрецями і небесними жінками, зібралися тисячами, щоб подивитися бій.

Вайшампаяна вів далі:

О царю Джанамеджайє! Тоді небо, прикрашене купою девів, якшів, гандхарвів і мудреців, здавалося блискучим, ніби всіяне зорями. Потужний Джарасандха кинувся до Баларами, напавши на нього з лівого боку. Таким же чином Баларама атакував з правого боку. Тоді, два майстра булави, вдарили один одного наче два слона, що ратяться своїми бивнями, звуком заповнюючи всі десять напрямків. Булава Баларами, вдаряючи, видавала звук подібний грому. Булава ж Джарасандхи чулася, наче розколюється гора. Булава, кинута Джарасандхою не змогла похитнути Балараму, кращого серед бійців на булавах, як вітер не може похитнути гору Віндхья. Володар Магадхи ж, зміг витримати швидкість булави Баларами своєю доблестю і вмінням. О нищителю ворогів (*Джанамеджайя*)! Таким чином, потужні бійці боролися в битві, використовуючи різні дивні способи. Ратячись протягом тривалого часу, вони стомилися. Тож вони зупинилися і відпочили деякий час. І знову вдарили один одного. Так великі бійці боролися протягом тривалого часу. Ніхто не був готовий піти з бою, приймаючи поразку. Зрозумівши, що Джарасандха був майстром бою на булавах, доблесний Баларама розлютився. Він відкинув булаву і взяв свою найкращу палицю. Узрівши розгніваного Балараму, який підібрав невідворотну палицю, жахливу на вигляд, у великій битві, голос свідка світу почувся у небі, що сказав Баладеві, який узяв свою зброю, палицю: «О Рамо, магадха не буде вбитий тобою. Не слід тобі нарікати! Я передбачив його смерть. Отже, упокор себе. Невдовзі владика магадха втратить своє життя!». Почувши це, Джарасандха зневірився, немов він збожеволів. Баларама ж, маючи палицю за свою зброю, не вдарив Джарасандху знову. І припинив битися. Врішнії та царі теж перестали боротися. Тож, страшна боротьба між ними втратила будь-який сенс.

Вайшампаяна провадив:

О великий царю Джанамеджайє! Відтак, жахлива січа, в якій вони вбивали взаємно тривалий час, добігла кінця. Коли Джарасандха зазнав поразки, він покинув поле бою. Коли ж Сонце сіло, то ядави не переслідувати його вночі. Зібравши свої сили, ядави-вої, велесильні, захищені Кешавою, досягли своєї мети, на щастя, й увійшли в місто. Вся зброя, що прийшла з неба, зникла. Цар Джарасандха, розчарований, повернувся в своє місто. Царі ж, які слідували за ним, повернулися у свої царства. О тигре серед куру (*Джанамеджайя*)! Незважаючи на те, що вони перемогли Джарасандху, врішнії не вважали так. Цар Джарасандха могутній. Ядави билися з Джарасандхою десять і вісім битв. Та могутні ядави не змогли вбити його. О велерозумний (*Джанамеджайя*)! Цар Джарасандха має двадцять акшаухіні, які прийшли для битви

за нього. О туре роду бгаратів! У порівнянні з військом Джарасандхи, військо врішніїв було малим. О царю Джанамеджайє, вони були заскочені нападом Джарасандхи з іншими царями. Джарасандха ж знову прийшов підготовлений і напав на ядавів, захищених Крішною. Після поразки Джарасандхи, царя Магадхи, у бою, леви роду Врішни, великі вої-колісничні жили у гаразді.

Так вістить тридцять шостий розділ другої частини, названої Вішнупарва,
в Харівамшапурані, продовженні Магабгарати,
що оповідає як Джарасандха залишає битву.

ІСТОРІЯ ЦАРЯ ХАРЬЯШВИ І НАРОДЖЕННЯ ЯДУ

Розділ 37

Вайшампаяна сказав:

Могутній Крішна разом із сином Рохіні жили радо у місті Матгура, повному ядавів. В його юнацькому тілі, володар Крішна, з царственим блиском, вельми задоволений, блукав по Матгурі, вбраний у гарні прикраси. По деякім часі, цар, володар Раджагріха, величний Джарасандха, згадав про вбивство Камси. Дочки знову переконали царя на бій. Десять і сім відбулося битв між Джарасандхою і ядавами. Але великі бійці-колісничні, ядави, не могли вбити його у битвах. Тоді величний цар Магадхи, з чотирма підрозділами війська, знову готувався до бою у вісімнадцятий раз. Могутній, величний цар Джарасандха, володар Раджагріха, хоробрий наче Індра, присоромлений, знову готувався. Разом з багатьма великими частинами, могутній син Бріхадратхи, Джарасандха, знову почав готування, бажаючи вбити Крішну. Дізнавшись, що володар Магадхи почав, усі ядави захвилювалися, через страх перед Джарасандхою, обговорюючи це між собою. Тоді Вікадру, велепишний, обізнаний на політиці, сказав лотосоокому Крішні, коли й Уграсена слухав.

Вікадру мовив:

О сину, Говіндо! Я оповідатиму походження цього роду. Послухай! Я оповідатиму згідно часу. О гарнонароджений! Якщо це підхоже, зроби за моїми словами. Як давно розповідав обізнаний на душі Вьяса, я розповім вам про походження роду Ядава, не залишаючи нічого. В роду Ману був знаменитий величний цар Ікшваку, названий Харьяшва, відважний мов Махендра. Його дружина звалася Мадгуматі, дочка дайтьї Мадгу. Вона була прекрасна наче богиня, мов Шачі, дружина Індри. Обдарована усіма якостями юности, незрівнянна красою на Землі, люба царю більше за його життя, вона зробила згідно бажань царя. Народжена в роду дайтьї-царя, вона була красива, з густим волоссям. Як божественна Рохіні, вона дотримувалася обітниці єдиної дружини. Красна жінка побачила тигра серед царів Ікшваку і забажала його. О Мадгаво (*Крішна*)! Після того, той найкращий серед людей, той відданий цар, був вигнаний із царства його старшого брата. Він залишив Айодхью. Цар, разом зі своїм невеликим почтом, щасливо жив з дружиною в лісі. Його красна дружина, лотосоока, обізнана на Часі, рекла йому. Красна, лотосоока жона сказала цареві, вигнаному з царства його братом.

Магуматі рекла:

Йди, йди, о кращий серед мужів! Залиш своє бажання царства. Давай удвох підемо разом у дім мого батька Мадгу. Ліс Мадгу гарний, повний дерев з бажаними кольорами і плодами. Давай разом насолоджуватися там, ніби на небесах. О царю! Ти любий моєму батькові, а також моїй матері. Ти милий моєму братові Лавані, як на мій смак. Давай насолоджуватися там разом, правлячи землею, як забажаєш. О кращий серед людей, рушаймо туди і радіймо, як деви радіють у Нандані. Нехай там буде добре нам. Давай радіти там немов у місті богів. О великий царю, облиш свого гордовитого брата, який завжди ненавидить нас і отруєний владою. Це життя, мов у слуги, в залежності від інших, мізерне. О доблесний, підемо разом у дім мого батька.

Вікадру сказав:

О Крішно, цареві серед людей, який завжди чинив на благо свого старшого брата і, який піддався любові до своєї дружини, сподобалися ці слова, сказані дружиною. Тоді люблячий цар Харьяшва, очільник мужів, пішов у місто Мадгу, разом зі своєю коханою дружиною. Мадгу, цар данавів, сказав йому примирливо: «Ласкаво просимо тебе, о сину Харьяшво. Я радий бачити тебе. О Індро серед царів! Я віддаю тобі всю свою землю, за винятком лісу Мадгу. Прийми цю оселю. У цьому лісі, Лавана підтримуватиме тебе. Він буде першим убивати ворогів. Оглянь опісля це знаменне царство, гарно розташоване на березі моря, багате коровами, гараздом і пастухами. О сину! Для тебе, який правитиме тут, велика фортеця, місто Гірі, стане помешканням царя, занятого великими справами царства. Грузькі землі, розташовані на березі моря, твоє велике, велике царство, називатиметься Анарта. О царю! Це повинно відбутися в належний час. Прийми це незрівнянне царство, підхоже випадку. Рід Ядава, царя Яяті, прийде до тебе. Рід Місяця (*Соми*) в роду твоєму. О мій сину! Це моє багатство. Це найкраще підходить для тебе. Передавши тобі це царство, я піду до солоного океану на покаяння. Ти ж, разом із Лаваною, наглядай за всім найкращим царством, для розвитку твого роду.

Вікадру мовив:

О Крішно, цар Харьяшва прийняв те царство, кажучи: «Нехай буде так!». Цар-дайтья відправився до оселі Варуни на покуту. Харьяшва, велесяйний, поставив місто на божественній, кращий серед гір, для

проживання, подібне місту девів. Невдовзі той сприятливий народ, названий анарти, з достатком корів, став багатим і квітучим. Грузька земля, прикрашена лісами вздовж кордону, збагатилася дивовижними рослинами, фортецями і селищами. Цар, зацікавлений у розвитку народу, правив багатою країною. Цар, який збільшував щастя своїх підданих, правив згідно царському обов'язку і славі. Гарним правлінням великого душею Харьяшви, народ гараздував, з усіма необхідними гарними якостями. Той цар, керуючий царством, сяяв його царственим обов'язком і отримав багатство, гідне його роду, своїми обов'язками і політикою. Той цар, велерозумний і гарної вдачі, бажаючи сина, отримав сина на ім'я Яду, великого славою, від Мадгуматі. Яду, велесяйний, маючи голос схожий на великий барабан, виріс. Він був благословенний усіма царственими ознаками, непереможний ворогами. Цар мав сина на ім'я Яду, прикрашеного царськими знаками. Яду був так само відомий, як раніше цар Пуру. Цей блискучий син царя, осяюючи усе можливе, став найкращим повелителем царства Харьяшви. Цар Харьяшва керував царством протягом десяти тисяч років, без якого-небудь збитку. Цар, незрівняний на Землі в царських обов'язках, пішов заради небес. Потім, протягом часу, піддані коронували Яду, який був мужнім і світив мов висхідне Сонце, на царя, коли його батько пішов. Яду керував землею так, щоб не було ніякого страху від злодіїв. Цар Яду був схожий на Індру. Ядави слідували за ним. Якось цар відправився до океану для забав у воді, разом зі своїми гарними дружинами, подібно Місяцю у супроводі його дружини Тари. Там, цілком раптово, Дхумраварна, цар зміїв, потягнув доблесного царя, який плавав у морі. У воді царя швидко потягли силою до великого міста плазунів, чий вхід був зі стовпами із дзвонами і прикрашений намистами з перлів. Місто було вбране білими мушлями і різноманітністю коштовностей. У місті були дерева з ніжним листям, бутонами й квітами. Місто було населене великими зміями, які живуть у морі. Місто сяяло золотом, свастикою й місяцем. Великий цар побачив місто в прозорих водах океану. Місто зміїв здавалося ніби зробленим на землі. Цар Яду увійшов у чисте місто. В місті, глибоко всередині води, було багато змій-жінок. Царя вшанували сидінням, прикрашеним дзвіночками, зробленим із лотосу. Листя ж лотосу створювали сидіння. А покрите було стеблами лотосу. Дхумраварна, цар зміїв, мовив царю, що сидів на великому зміїному сидінні:

Дхумраварна сказав:

«Твій батько, який породив тебе, блискучий правитель Землі, який і почав цей чудовий рід, пішов на небеса. О головний з роду Яду, твій батько встановив цей рід царів на благо роду Ядава, в ім'я твоє. У твоєму роду, о володарю, діти народжуватимуться богами, мудрецями і зміями, у жінок. Відтак, о кращий серед царів, будь ласка, прийми моїх п'ятьох дочок, гарних якостями, які народжені сестрою Яуванашви, відповідно до твоїх обов'язків, згідно обрядів шлюбу. Я дам тобі дарунок. Ти заслужив дарунок. Така моя думка. Потомство ж невдовзі стане відомим як сім родів: бхауми, кукури, бходжі, андхаки, ядави, дашархи і врішни!».

Разом з освяченою водою, як визначено, Дхумраварна дав тих цнотливих, які, дотримувались обітниць цноти, цареві, блискучому наче Індра. Найперший зі зміїв, задоволений, також дав дарунок цареві. Без суму він віддав усіх своїх дочок, відповідно до порядку.

Дхумраварна сказав:

О той, хто поважає інших! Од цих п'ятьох дочок ти матимеш синів, блискучих як обоє, батько й мати. Пов'язані моїм рішенням, здатні переміщуватися у воді, царі твого роду будуть здатні приймати подоби за власним бажанням.

Вікадру мовив:

О Крішно! Кращий з роду Яду прийняв дівиць і дарунок. Він швидко випірнув з води, наче Місяць. Цар з'явився в оточенні п'яти дів, гарний, як Місяць в оточенні п'яти зірок. Найкращий серед царів, одягнений як наречений, прикрашений божественними плетеницями і змащений божественними мазями, побачив усі внутрішні палаци. Цар втішив усіх своїх дружин, схожих блиском на вогонь. Вельми втішений, цар повернувся у своє місто.

Так вістить тридцять сьомий розділ другої частини, названої Вішнупарва,
в Харівамшапурані, продовженні Магабгарати,
що оповідає історію царя Харьяшви
і народження Яду.

ПОЯВА ЯДАВІВ І ЇХНІ ПОДВИГИ

Розділ 38

Вайшампаяна сказав:

З часом, од зміїних дів, той цар породив п'ятьох доблесних синів, збільшуючи рід. Вони були: Мучукунда, з великими руками, Падмаварна, Мадгава, Шараша і Харіта. Цар втілив п'ять елементів на Землі в п'ятьох його синах. Доблесний цар був дуже задоволений своїми синами. Досягнувши юности, вони здавалися п'ятьма горами. Пишаючись їхньою силою, вони розповіли батькові: «Батьку, ми досягли юности. Ми маємо велику силу. Накажи нам швидко, що нам робити тепер!». Цей же тигр серед царів, говорив своїм синам, так само швидким, як тигри. Зацікавлений в їх доблесті, цар говорив своїм синам, вельми задоволений.

Харьяшва мовив:

На горах Віндхья і Аркша, нехай мій син Мучукунда, його зусиллями, створить два міста. На вершині гори Сахья, розташованій у південному напрямку, нехай мій син Падмаварна поставить місто, без загайки. Крім того, в прекрасній землі, прикрашений чампаками (*квіти*), нехай мій син Шараша поставить прекрасне місто. Нехай мій син Харіта, благословенний сильними руками, править островом у зелених водах океану, який належить цареві зміїв. Мій же старший син Мадгава, маючи сильні руки, обізнаний на дхармі, правитиме цим містом, як призначений цар.

В і к а д р у м о в и в :

Всі були благословенні царственою пишнотою. Вони були окроплені мітелками з пір'я. Всі четверо, маючи блиск, як захисники світу, стали царями, за наказом батька. Найкращі серед царів дотрималися своїх настанов. Вони заснували, опісля, прекрасні міста, як наказано. На берегах Нармади, посеред Віндхьї, де були тверді гірські породи, мудрець-цар Мучукунда поставив своє місто. Він розчистив місце і зробив його порожнім. Він зробив рови з водою і мостом. Він також зробив належні місця для поклоніння богам. Він зробив шляхи для колісниць, людей, перехрестя і сади. Без довгих зволікань, найкращий між царів зробив місто багатим, рівними у своїй красі місту Пурухути (*Індра*). Кращий серед царів, доблесний мов кращий серед девів (*Індра*), дав сприятливу назву цьому місту, створеному ним з його пишноти. Будучи повним великих каменів і поставлене на великій горі Рікша, місто стане відомим як місто Магішматі. Біля підніжжя двох гір Віндхья, у центрі, велике місто було створено для великого процвітання. З сотнями садів, повне базарів і дворів, місто назвали Пуріка, засноване праведним душею царем, сяюче подібно місту богів. І місто назване Пуріка, було засноване царем на бездоганному підніжжі, при боці гори Рікша. Цими двома великими, сприятливими містами, придатними для користування богам, правив праведний душею цар, незмінний у дхармі. Царственний же мудрець Падмаварна, поставив велике місто за горою Сахья, на березі річки Вена, повне дерев. На високому березі річки, цар створив місто для всієї країни, в улоговині. Цар Падмаварна збудував місто під назвою Падмавата або Каравіра, для своїх підданих. Цар же Шараша збудував велике гарне місто, назване Краунча. Величезне місто з червоним ґрунтом, було повне дерев чампака і ашока. Квітуче велике місто було відоме як Ванавасі. Це величне місто було оточене деревами навколо. Цар же Харіта керував островом ув океані. Острів був повний коштовностей і гарних жінок. Рибалки острова, відомого під назвою Мадґура, які, пірнаючи у воду, збирали мушлі, рухались в утробі океану. Інші рибалки були знавцями в збиранні каміння анджана і коралів, яскраво-сяйливих мов золото, та перлів. Чоловіки-нішади, плаваючи морем на човнах і кораблях, збирали коштовності, створені у воді. Всі люди їли рибу і м'ясо, завжди. Жителі ж острова коштовностей, займалися їх збиранням. Вони подорожували далеко й широко, як торговці, що займаються торгівлею. Вони дарували дорогі речі цареві Харіті, ніби він Володар багатств. Отже, рід Яду виник од роду Ікшваку. Потім він розділився на чотири частини чотирма синами Яду. Призначивши царство синові Мадгаві, кращому з роду Яду, цар Яду покинув своє тіло на Землі, пішовши на небеса. Мадгава ж мав хороброго сина на ім'я Саттвата. Цар був наділений гарними якостями, а також чеснотами царя. Саттвата ж мав сина на ім'я цар Бгіма, який був великим. Тому, синів Саттвати, гарних вдачею, ми знаємо як бгаймів. Як і його старший брат, цар Рама правив царством, Шатругхна вбив Лавану і знищив ліс Мадгу. На місці зруйнованого лісу Мадгу, це місто Матгура було створене володарем (*Шатругхною*), який ощасливив Сумитру, мати Шатругхни. З часом, Рама, Бгарата і сини Сумитри, Лакшмана і Шатругхна, досягли світу Вішну. Цар Бгіма, внаслідок зв'язку між царствами, узяв місто під свою кормигу раніше і почав проживати там. Куша став царем і Лава став помазаним царем. Царством керував син Бгіми на ім'я Андхака. Андхака мав сина на ім'я Райвата, царя. Райвата мав сина на ім'я Рікша, на вершині красивої гори. Райвата мав гору біля океану. Гора була названа Райватака, на Землі. Син Райвати, названий Вішвагарбха, мав велику славу. Він, відомий у світі, став царем.

В і к а д р у м о в и в :

О Кешаво! Від своїх трьох дружин, божественних красою, він мав чотирьох добрих синів, подібних на захисників світу. Це були: Васу, Бабхру, Сушена і доблесний Сабхакша. Ці доблесні ядави стали відомими, наче вони були другими захисниками світу. Ці царі збільшили рід Ядава. О Крішно, вони були володарями людей світу. Васу мав сина Васудеву, володаря. Після Васудеви він мав дві дочки — Кунті і Супрабху. Дочка названа Прітха, дала цареві Кунтібходжі землі кунті. Кунті, дружина Панду, була прекрасна, як богиня, що ходить по Землі. Супрабха ж була дружиною Дамагхоши, царя чеди.

Тож, о Крішно, я повідав славу твого роду тобі, як чув до того від Крішни Дайпаяни (*Вьяса*). О кращий серед окрас роду! Оскільки наш рід мав загинути, ти з'явився як Брахма, для нашого гаразду і перемоги. Ми не в силі приховати тебе як звичайного посполитого. Навіть серед незбагненних богів, ти Всезнаючий і Всетворець. О Боже, тебе досить для боротьби з царем Джарасандхою. Всі ми, хто поклявся битися, знаходимося під потугою твого розуму. Могутній Джарасандха очільником усіх царів є. Він має величезну силу, ми ж поки слабкі мов трава. Це місто не може чинити опір осаді навіть протягом дня. Харчі та паливо будуть вичерпані. Фортеця втратить її міць. Вода в ровах тече погано. Пристрої на брамах непридатні. Стіни фортеці та з'єднання мають бути ретельно відремонтовані. Зброярні слід полагодити цеглою. Захищені могутнім Камсою, ми не мали багато труднощів раніше. Зі смертю ж Камси, царство слід захистити ніби воно нове. Місто не в змозі протистояти будь-якій осаді. Через напад супротивника, наше військо втратило свою силу в бою. Наше царство, безумовно, загине разом зі своїм народом. Люди, яких ядави підкорили, стали їхніми ворогами. Всі вони бажають нашої поразки. Ти можеш вирішити, що підхоже. Через страх

перед царем Джарасандхою та іншими царями, і через очікувану поразку, ми стурбовані. О Кешаво, всі жителі міста, які в осаді, плачучи від горя, кажуть, що ми загинули через ворожнечу стосовно ядавів. О Крішно! Це моя думка. Я сказав, що це через віру. Я розповів тобі все. Я не повторюватиму знову. О Крішно! В цьому питанні роби те, що слід зробити. Ти наш провідник. Військо і ми знаходимося під твоєю орудою. Ти ж і причина цієї ворожнечі. Будь ласка, захисти нас, разом із собою.

Так вістить тридцять восьмий розділ другої частини, названої Вішнупарва,
в Харівамшапурані, продовженні Магабгарати,
що оповідає про появу ядавів і їхні подвиги.

КРІШНА І БАЛАРАМА ЗУСТРІЧАЮТЬ ПАРАШУРАМУ

Розділ 39

Вайшампаяна провадив:

О Джанамеджайє, почувши слова Вікадру, Васудева, велеславний, з радісним розумом, сказав такі слова: «Цар, який має шість якостей, здатний зрозуміти суть значення поради. О Крішно, все, що сказано Вікадру з розумом, відповідає засадам і прийнятне. Вікадру говорив про обов'язки царя і правду на користь народу. О кращий серед ядавів, будь ласка, зроби те, що є прийнятним!».

Почувши слова батька свого і слова великого душею Вікадру, й беручи до уваги істинність слів Вікадру, очільник ядавів (*Крішна*), кращий серед мужів, зосереджено сказав ці кращі слова.

Крішна сказав:

Я чув слова сказані вами, розумні, сміливі, логічні й відповідні писанням, що розглядають майбутній напрям дій. Слухайте мої слова у відповідь і зрозумійте їх. Цар повинен діяти згідно політики, послідовно. Ведення переговорів, війна, похід чи втеча, сидіння, поділ і залежність — цар мусить враховувати всі ці шість якостей. Мудрому не варто перебувати поруч із сильним. Залежно від ситуації він повинен уникати протиборства або боротися з ворогом. У цей же час, я, разом із моїм братом, сильні, але діючи мов слабкі, підемо, аби вберегти наше життя. Разом із моїм братом, який є моя друга душа, я піду сприятливим південним напрямом у гори Шахья. Там ми побачимо місто Каравіра і гарне місто Краунча, разом із Гоманатою, кращою серед гір. Почувши ж про наш від'їзд, цар Джарасандха вважатиме себе переможцем. Через свою гордість, він переслідуватиме нас не входячи в місто. Тоді цар, разом зі своїми поплічниками, швидко піде до лісів гори Шахья і спробує захопити нас. Наша подорож буде корисна для гаразду і блага нашого роду, громадян, міста та країни. Царі, залишаючи свої країни, прагнуть до перемоги, і не залишаться в інших країнах не вбивши ворога у бою.

Вайшампаяна мовив:

Сказавши це, обидва, Санкаршана й Крішна, обізнані, рушили у південному напрямі, без жодного занепокоєння. Ці двоє, здатні приймати подоби за бажанням, подорожували багатьма краями у південному напрямку. На межі півдня, доблесні Баларама й Крішна радісно рушили вздовж красивих місць позад гір Шахья. Невдовзі вони прибули в місто Каравіра, прикрашене горами Шахья і прикрашене (*засноване*) їх власним родом. Вони прибули на берег річки Вена, під велетенський баньян з його звислим корінням. Під цим деревом обидва разом побачили мудреця, який іскрився багатством аскези, із сокирою на плечі, який носив сплетені пасма волосся і одяг з кори. Обидва побачили мудреця, іскристого наче жовте полум'ям вогню, блиском подібного Сонцю, який спричинив загибель кшатріїв, незворушного, який здавався втіленим океаном. Обидва побачили мудреця, який сидів у позі вшановуючи священний вогонь і роблячи обрядове омивання тричі, як визначено, подібний наставнику девів. Обидва побачили мудреця, який мешкає на горі Махендра, готуючи молоко білої Камадхену, божественної корови з телям. Обидва побачили Раму Бхаргаву, невтомного, вічного мудреця, який без жодного нахилу сидів наче Сонце на горі Мандарі. Побачивши мудреця, обидва доблесних сина Васудеви, сяйливі мов жертовний вогонь, вшанували його ноги, як визначено. Крішна, знавець промов і обізнаний на справах світу, сказав приязні слова, лагідні, до тигра серед мудреців.

Крішна сказав:

О пане, я знаю тебе як Бхаргаву, сина Джамадагні, Раму, тура серед мудреців, який спричинив собою смерть роду кшатріїв. О Бхаргаво! Швидкістю твоїх стріл ти осушив океан. Ти створив місто Шурпарака, стріляючи стрілами. Шириною в п'ятсот луків і висотою в п'ятсот стріл, в хащах гори Шахья, ти створив велике, процвітаюче місто, на західній стороні, розсуваючи межі океану. Згадуючи вбивство батька твого, ти відітнув тисячу рук Картавірьї, які були схожі на ліс, твоєю сокирою, сам один. Навіть сьогодні, ця Земля просякла кров'ю її тіла, викликаної ударом сокири і вбивством роду кшатріїв. Ти відомий як син Ренуки, розгніваний на кшатріїв. Ти тримаєш сокиру ніби ти знаходишся у бою. Тоді, о брахмане, я волів би мати від тебе дещо. Почувши про справу, дай мені відповідь без жодних коливань. Наше прекрасне місто Матгура знаходиться на берегах Ямуни. О найкращий серед мудреців! Можливо, ти чув, що ми ядави. Наш батько Васудева, суворий ув обітницях, кращий серед ядавів. Від самого народження ми були відправлені в селище. Ми росли там стривожено і боязко, через Камсу. Досягнувши віку, коли ми зайшли у Матгуру, ми вбили Камсу, який зійшов на манівці, на зборах. Ми поставили батька Камси правителем народу, царем. Потім ми повернулися до власної роботи з коровами. Далі ж Джарасандха узяв в облогу наше місто. Ми боролися

багато битв із ним і ми перемогли. О твердий ув обітницях, для захисту нашого міста і людей, обидва ми, які відповідальні за ті бої, без колісниць, без піхоти, без щитів і без зброї, покинули місто, через страх перед Джарасандхою. О найкращий серед мудреців, відтак, ми прийшли до тебе. Будь ласка, вшануй нас давши свою гарну пораду.

Вайшампаяна вів далі:

Почувши слова, сказані ним, син Ренуки, Бхаргава Рама відповів, згідно дхарми: «О Крішно! Я тільки-но прийшов один, без будь-яких учнів, з Апаранти (*західне примор'я*), щоб дати тобі пораду. О Лотосоокий, я знав про ваше проживання у враджі, вбивство данавів і злостивого душею Камси. О найкращий серед мужів, я знав про ваші битви з Джарасандхою. О красний лицем, я прибув сюди навмисно, заради тебе, якого супроводжує брат. О Крішно, я знаю, що ти один єси Нескінченний, вічний Володар світу. Для виконання справи девів, ти, не юний, прийняв риси юности. Нічого не може статися у трьох світах без твого відома. Менше з тим, послухай мене! Я кажу тобі через відданість. Говіндо! Це місто, місто Каравіра, було збудоване раніше вашими предками. Пізніше вони утворили також народ. О Крішно! У цьому місті, царем є Васудева, великий славою. Широко відомий як Шрігала, він завжди вельми лютий. О доблесний Говіндо! Цар убив усіх царів-ядавів вашого роду, через ненависть. Він досить егоїстичний. Він завжди бореться проти розуму. Він вельми гордий добробутом своєї країни. Він жахливий зі своїми синами також. О кращий серед мужів, саме тому це місце, жахливе місто Каравіра, завжди забруднене поганим царем, не підходить для вашого перебування. Слухайте! Я скажу вам, де ви обидва, постраждалі від ворога, повинні боротися з потужним Джарасандхою. Давайте перепливемо цю знаменну річку Вена уплав нині. Ходімо до недоступної гори в іншій країні. Красива гора, названа Яджнагірі (*гора жертви*), розташована неподалік од гори Шахьї, є притулком злодіїв, які їдять м'ясо і чинять жахливі справи. Є там безліч дерев і ліан, красиві дерева з квітами. Побувши там протягом ночі, перетнемо річку під назвою Кхатванга. Нехай там буде добре вам. Ми зможемо побачити місце, прикрашене млиновим камінням, схоже на те місці, де річка Ґанга падає з великої гори. Діставшись туди, побачимо місце прикрашене лісами, де живуть мудреці. Після відпочинку, підемо в гори. Там побачимо зібрання брахманів, наділених багатством аскези. Тоді підемо у найкраще і красиве місто, що отримало назву від краунчи. Крішно, там цар, який народився у вашому роду, завжди прихильний дхармі. Він відомий наче великий Вішну, цар людей, які мешкають у лісі. Залишимося там на вечір, не бачачи царя. Існує святе місце для омивання, назване Анадуха, де ми зможемо залишитися. Покинувши це місце, підемо до гори розташованої в ущелині Шахьї, відомої, як Гоманта, прикрашеної красивою вершиною. Ця одинока, велика вершина недоступна навіть для птахів. Це, місце відпочинку для девів, прикрашене блискучими зірками. Наче сходи з небес, високо, подібно горі в небі, та гора, ніби Меру, є місцем посадки для літаючих колісниць. Сонце й Місяць, Цар зірок, у вигляді богів, виблискують на світанку і в сутінках на кращий, високий шпиль гори. Дивлячись на море, повне хвиль і прикрашене безліччю островів, ви зможете блукати вершиною гори зі зручностями. Ви, живучи в лісі, підкорите Джарасандху, боєм з укріплення, на вершині цієї гори. Побачивши вас, гордих битвою, які пішли на гору, Джарасандха не зможе здолати вас у бою в горах. Я уявляю собі, що без великих затримок, ви матимете страшну битву, використовуючи там зброю. О Крішно! Там боги призначили велику битву, з плоттю і кров'ю, що відбудеться між ядавами і царями. Там диск, плуг, булава Каумодакі та палиця Саунанда, які є вайшнавською зброєю, проявляться в бою царям, час смерти яких настав. Вони побачать кров і поранені тіла, виглядаючи наче смерть. О Крішно! Цей бій стане відомим, як битва диску й палиці, як теє постановили боги, залежно від часу й розташування. О Крішно! Там, у битві, о Творцю девів — Сурабхавано, твоє тіло Вішну буде чітко видиме усім ворогам і богам. О Крішно! Візьми булаву й диск, забуті давно. Візьми їх у твоїй власній подобі, для перемоги девів. О Творцю світу — Локабгавано, Баларама підійме жахливий плуг і палицю, які нищать ворогів, для вбивства ворогів богів. Деви кажуть, що це перший бій ваш із царями на Землі, задля зниження тягаря Землі. Отримання зброї, повернення тіла Вішну, поєднання удачі та пишноти, і трощення військових лав супротивника, відбуватимуться у цьому бою. О Крішно! Після цієї битви, буде велика війна, названа Бгарата на Землі, з рясною зброєю, наслідок якої — руйнування. О Крішно! Зараз негайно ж рушай до царя гір, найкращої серед гір, Гоманти. Ти досягнеш перемоги в бою з Джарасандхою. Ось молоко-хома з корови, рівне амріті. Випийте це і дійте за моєю настановою. Бажаю вам добра!

Так вістить тридцять дев'ятий розділ другої частини, названої Вішнупарва,
в Харівамшапурані, продовженні Магабгарати,
що оповідає про зустріч Крішни
і Баларами з Парашурамою.

СХОДЖЕННЯ НА ГОРУ ГОМАНТА

Розділ 40

Вайшампаяна провадив:

Попивши ж молока тієї корови, кращі з ядавів, Баларама й Крішна, наділені силою і пишнотою, незабаром пішли разом із Бхаргавою. Ці знавці промов подорожували наче слони стежиною, в напрямку, вказаному сином Джамадагні (*Бхаргава Рама*), щоб побачити гору Гоманта. Сяючи мов три вогнища, разом

із сином Джамадагні, вони прикрашали шлях, немов боги прикрашають небо. Шляхом, із плином днів, вони прибули на гору Гоманта, наче божества досягли гори Мандара. Місце було мальовниче й гарне, прикрашене дивними ліанами і різноманітністю дерев та рослин. Дерева, розташовані серед каменів, були оточені бджолами. Павичі видавали звуки, схвильовані ревом грозових хмар. Гілки дерев сягали неба, оточені дощовими хмарами. Камені були розбиті, вражені слонами в тічці. Щебетання птахів поширювалося всюди. Звук спадання води і звуки птахів серед молодих пагонів, наповнювали повітря. Синьо-чорні скелі були навколо, мов різнокольорові хмари. Гирла річок тяглися, маючи різноманітні речовини. Приємна, ніби гора Майнака, прикрашена присутністю божеств, величезна і висока, поряд з річками в долині, та гора була з лісами, западинами і плоскогір'ями, оздоблена білими хмарами.

Були там хлібні дерева (*Artocarpus Integrifolia*), сливи (*Spondias Mangifera*), манго (*Mangifera Indica*), великі очерета (*Calamus Rotang або Fasciculatus*) і сандалові дерева (Sirium Myrtifolium). Були там дерева тамала (*Xanthochymous Pictorius*), айла і чагарники перцю, ліани піпала (*Ficus Religiosa*) і красиві дерева інгуді (*Terminalia Catappa - індійський мигдаль*). Дерева з соком сарджа (*Vatica Robusta*) надавали краси навколишньому простору. Ліси шала (*Artocarpus Locucha*) та інші гожі дерева видно було всюди. Ліси сарджа, німба (*Azadirachta Indica*), арджуна (*Terminalia Arjuna*), паталі (*Bignonia Suaveolens*) виднілися всюди. Хінтала (*Phoenix або Elate Paludosa*), тамала (*Xanthochymous Pictorius*), пуннага (*Rottleria Tinctoria або Calophyllum inophyllum*) дерева, додавали краси навколишній широчіні. У воді видно було різновиди водних рослин, а на землі наземні рослини. Квіти лотосу і чагарники прикрашали простори. Дерева джамбу (*Eugenia Jambolana*), джамбула (*Pandanus odoratissimus*) і подібні, та пагони кадру, прикрашали околиці. Дерева чампака (*Michelia Campaka*), ашока (*Jonesia Asoka Roxb*), бакула (*Mimusops Eleng*), білва (*Aegle Marmelos*) і тіндука (*Diospyros embryopteris*) оздоблювали красою це місце теж. Квіти кунджи й нага прикрашали все навкруг. Стада слонів і оленів блукали ними. Юрми сіддхів, чаранів і ракшасів стояли на скелях. Були гандхарви, гухьяки і птахи там. На скелях купами стояли відхьядхари. Відлуння реву левів і тигрів відбивалося по околицях завжди. Околиці були прикрашені водоспадами і різноманітністю дерев. Деви, гандхарви і апсари прикрашали те місце. Були й різновиди божественних рослин. Ці ж рослини ніколи не відчували ударів грому з хмар, жорстких, як удар ваджри Індри. Там не було ні страху, ні лісових пожеж або страху від вітрів. Місце було утворено красивими річками з водоспадами. Здавалося, наче блискучий вигляд був навмисно доданий у лісі. Верхівки вершин, прикрашали потоки, здаючись блискучими. Плоскогір'я, разом з оленями, іскрилися красою. Узгір'я з каменями, виглядали гоже, прикрашені дощовими хмарами. Квіти покривали сліди ноги на землі, вкриваючи все навколо. Ліси здавалися прикрашеними, наче жінки своїми чоловіками. Ліс виглядав красиво, з печерами і скелями. Там же були просвіти в небі, у відповідних місцях. Люди, які відійшли від сімейного життя, жили на вершині сяючої травами. Вершина здавалася штучно прикрашеною лісами. З великою долиною біля підніжжя і високим шпилем, наче її головою, гора була розташована так, ніби вкривала землю й небо.

Тож, вони прибули, бачачи гарну і кращу серед гір, Гоманту. Вони, маючи блиск божеств, вважали прекрасне місце підхожим для проживання. Вони, доблесні подібно синові Вінати (*Гаруда*), піднялися на найкращу гору швидко, без будь-яких перешкод, наче птахи, що летять високо в небі. Вони піднялися на найвищу вершину гори, як деви. Вони швидко побудували житло, як наче воно було зроблено подумки. Бачачи, що ядави побудували житло для себе, син Джамадагні, Бхаргава-Рама, велерозумний, спокійно, почав прощатися: «О Крішно! Сину, дозволь мені піти в місто Шурпарака. О Володарю! Ти не вагаєшся борючись навіть з богами. Тепер я отримав собі втіху, супроводжуючи вас на шляху. О Крішно, ти благословив моє тіло, яке не має ніякого виснаження. Це місце, наше місце призначення, де ви отримаєте вашу зброю. Деви ж вирішили час битви для вас. О Очільнику божеств! Той, хто живе у Вайкунтсі! О Вішну, уславлений божествами, слухай мої слова, на благо всіх людей. О Говіндо! Приймаючи людське тіло, на виконання справи світу тобою, на благо людей, цей перший обов'язок визначений Часом, як то — битва з Джарасандхою, — наближається. О Крішно! У битві, сила зброї, форма і жахлива вдача, мусять визначатися Тобою самостійно. Побачивши Тебе у битві, з диском і булавою, з вісьмома руками, навіть Індра злякається. О Той, хто шанує інших, з сьогоднішнього дня, Ти посилаєш найкращих царів Землі на небо, вражаючи стрілами. О Говіндо, найкращий з промовців, Той, який має великі руки! Тепер виклич сина Вінати, аби швидко став твоїм хорунжим (*той хто носить прапор – прим. перекладача*). Царі, які жадають битви, чиє призначення небеса, готові, на стороні синів Дхрітараштри, взяти участь у бою. Нещасна через вбивство царів, ставши вдовою, Земля чекає на Тебе, наче жінка, яка носить одну косу волосся. О Нищителю ворогів! Позаяк Ти прийняв людську подобу, й оскільки пря наближається, кшатрії, під впливом планет, не житимуть довго. О Крішно! Тепер будь готов до бою, для вбивства данавів, аби кращі серед царів досягли небес і на радість божеств. О Крішно! Я виконав гарну справу, бо вшанований Тобою, якого шанує світ движних і недвижних істот. О Міцнорукий, я йду аби виконати свою справу. Пам'ятай же мене у страшних битвах з царями Землі!».

Говорячи це незворушному Крішні, син Джамадагні побажав йому перемоги і пішов до улюбленого місця.

Так вістить сороковий розділ другої частини, названої Вішнупарва,
в Харівамшапурані, продовженні Магабгарати,
що оповідає про сходження на гору Гоманта.

ПРИБУТТЯ ВІЙСЬКА ДЖАРАСАНДХИ

Розділ 41

Вайшампаяна мовив:

О Джанамеджайє! Коли Бхаргава-Рама, син Джамадагні, пішов, ті двоє, які поширюють рід ядавів, які можуть приймати будь-які подоби за бажанням, кочували по гарній вершині Гоманти. Носячи плетениці диких квітів, синій (*Баларама*) і жовтий (*Крішна*) одяг, з білим (*Баларама*) і синім (*Крішна*) кольорами тіла, вони здавалися дощовими хмарами в небі. Юні тіла, на вершині, були вимазані мінералами гори. Вони блукали в красивому лісі, граючи. Вони спостерігали підйом Місяця, кращого серед зірок. Стоячи на горі, вони спостерігали за сходом і заходом планет. Потім, відважний, сприятливий Санкаршана, подібний до слона, мандрував вершиною гори без Крішни. Він пішов під тіні дерева кадамба, цілком розквітлого, насолоджуючись вітерцем зі слабким запахом, приємно. У той час як він насолоджувався вітром там, запах хмільного напою увійшов у його ніс. Відразу ж він був вражений бажанням мати варуні (*хмільний напій*). Його обличчя потьмяніло наче обличчя захмелілої особи пополудні. Тоді Володар відразу згадав давній випадок куштування амріти. Потім, у пошуках хмільного, він побачив те дерево. Вода з дощових хмар, проливаючись на розквітле красиве дерево, забродила в порожнинах дерева. Після пиття цього напою, знову і знову, з бажанням, його тіло захиталося, захмеліле. Очі на обличчі хмільного Баларами, кольору Місяця взимку, почали рухатися і блукати. Народжений у дуплах кадамби, той трунок, названий кадамбарі, є варуні у втіленій формі, хмільний нектар божеств.

Знаючи, що старший брат Крішни сп'янів од трунку кадамби, три божественні діви, приємномовні, прибули туди. Мадіра, яка прийняла форму, Канті — кохана Місяця і богиня Шрі, найкраща жінка, з лотосом на її прапорі. Богиня підійшла до сина Рохіні зі складеними руками і сказала ці слова йому, який був затинався під впливом варуні: «О боже божеств! Баладево! Перемоги тобі! Ти сила девів проти дайтьїв. Я, Варуні, твою люба дружина, стою поруч із тобою. О бездоганний обличчям! Дізнавшись, що ти зник у вічній подобі коня *(як вічний Адішеша в присутності Вадавагні (жертовний вогонь) в Паталі)*, я блукаю по Землі, наче мої заслуги зменшилися. О незворушний! Я жила, натерта на нитках пелюсток квітів і на гронах квітів ліани. Під час хмар (*сезон дощів*), схильна до зручности, я залишалася в квітах кадамба, приховуючи свій вигляд, шукаючи тебе з бажанням. О безгрішний! Я та, яка цілком підходить для тебе, яка була послана моїм батьком Варуною до тебе, в дні збивання амріти. Як в океані і в подобі коня, я хочу бути придатна тобі. Ти мій наставник, приємний мені. О безмежний! Вічний, бездоганний! Я не залишу тебе, навіть якщо ти образиш мене. О Дево! Без тебе, я не хочу бути в цьому світі!».

Прикрашена на її колінах і у вухах божественним найпершим лотосом і одягнута у синє шовкове плаття, гідне океану, після Мадіри, Канті підійшла до Санкаршани. Через сп'яніння, її волосся було розпущене, а її очі блукали. Доброчесна, вірна Канті зі складеними шанобливо руками, мовила ці слова, посміхаючись, відповідні перемозі: «Як і Мадіра, я кохаю тебе, пане з тисячею облич, більше, ніж Бога місяця, через твої якості!».

Богиня Шрі, мешканка лотосу прикріпленого до грудей Вішну, маючи бездоганні кінцівки, сяючи, мов сприятлива плетениця на грудях сина Рохіні, тримаючи бездоганну гірлянду й прикрашаючи груди Баларами, з лицем, гожим наче лотос, тримаючи лотос у її руці, сказала Санкаршані наступне: «О Рамо (*Баларама*)! Чарівний єси, як Рама. О володарю божеств! Ти прикрашений варуні, разом з Канті та мною, наче Бог місяця. Я принесла твою корону з оселі Варуни, яка виблискує на голові однієї з тисячі голів Ананти, наче Сонце в небі, єдину божественну сережку із золота, прикрашену діамантом і божественний лотос початку, твій блакитний одяг, гідний моря, і блискуче кругле намисто, що походить з глибин океану. О Дево! Прийми всі твої старовинні прикраси. О міцнорукий! Час тобі одягнути ці прикраси!».

Беручи прикраси, Баладеви, поряд з трьома божественними жінками, засяяв, немов Місяць іскриться взимку. Поряд із Крішною, сліпучим, як дощова хмара, Баларама з'явився дуже вродливий, ніби Місяць сяяв з планетами. Коли ж вони розмовляли один з одним, зручненько, наче були вдома, син Вінати, Гаруда, нагодився туди відразу, з величезною швидкістю, готовий до бою, блискучий, зі шрамами від дайтьїв і мазками божественних паст на його тілі, котрий прославляє перемогу божеств.

Коли Вішну спав у божественному Молочному океані, оселі Варуни, корону Вішну був поцупив дайтья Вірочана. Страшною була битва Гаруди за його наставника, осяйного, з дайтьєю та його поплічниками за корону в середині океану. Кращий серед птахів відібрав корону Вішну, покинув місце й досяг небес, оселі богів, притьмом. Після ж виконання цього завдання, він побачив його наставника Вішну на горі Гомантака. Гаруда летів із короною, що звисала з його дзьоба, ніби він грався. Він побачив Вішну у вигляді людської істоти на вершині царя гір, нерухомого, подібно людській істоті без діадеми. Гаруда, кращий серед птахів, бачачи його стан, відпустив корону з неба, радісно, на голову Вішну. Ця корона, коли вона впала, лягла на голову Упендри (*Крішна*) як лита. Корона на голові зробила Крішну сяйливим наче Сонце на вершині Меру в середині дня. Знаючи, що корона була відновлена завдяки діям сина Вінати, Крішна зі щасливим обличчям, вирік ці слова Баларамі: «Я готовий виконати справу божеств. Немає жодних сумнівів. Поле битви для нас — на цій горі. Приймаючи божественну подобу, схожу на Індру, Вірочана поцупив мою корону, поки я спав у Великому океані. Корона, відібрана Вірочаною, у подобі великої риби, була

доставлена назад Гарудою. Гаруда схопив мою корону, яка була втрачена, коли я спав на змієві. Зрозуміло, що цар Джарасандха прийшов до нас. Вершки прапорів колісниць видно, що тріпотять на вітрі. О брате! Парасолі, білі кольором, наче Місяць, царів, які шукають перемоги, виблискують високо в небі. Овва! Купа білих парасолів на верхівках колісниць царів рухається до нас, як зграя лебедів у небі. О бездоганний обличчям! Овва! Блиск зброї світить у небі, разом із сонячним світлом, у всіх десяти напрямках. Це свідчить, що зброя випущена царями проти мене в бою, і вони разом згинуть дощенту. Цар Джарасандха прийшов у потрібний час. Він найперший суперник для нас у цій січі. Брате, тримаймося, коли цар підійде. Почнемо бій і випробуємо свої сили!».

Вайшампаяна вів далі:

Сказавши це, Крішна, спокійний і спраглий до битви, бажаючи смерті Джарасандсі, розглядав його військо, щоб встановити його силу. Дивлячись на всіх царів, найкращий серед ядавів, Крішна, нетлінний, мовив ці слова до себе подумки, як обговорювалося раніше на небесах: «Ці царі, затверджені на шляху кшатріїв, зіткнуться з руйнуванням внаслідок дій зазначених у Писаннях. Цілком очевидно, що смерть окропить водою цих великих царів. Тіла цих царів підуть на небеса, сяючи. Цілком доречно, бо Земля, втомлена від ваги, прийшла була на небеса. Вона страждала через величезні раті цих левоподібних царів. Поверхня Землі, наповнена царствами з військами, стане вільною наче небо, невдовзі, через вбивство юрмиськ кшатріїв.

Так вістить сорок перший розділ другої частини, названої Вішнупарва,
в Харівамшапурані, продовженні Магабгарати,
що оповідає про прибуття військ Джарасандхи.

ГОМАНТА ОПАЛЕНА ВОГНЕМ ВІЙСЬКА ДЖАРАСАНДХИ

Розділ 42

Вайшампаяна сказав:

Тоді Джарасандха, велепишний, цар усіх царів на Землі, прибув у супроводі війська кшатріїв. І там були великі, могутні коні, поставлені знавцями зброї. У деяких місцях, там були колісниці, готові до бою, здатні просуватися без зупинки. Були там слони, яких можна порівняти з дощовими хмарами, прикрашені дзвіночками і золотими сидіннями. Погоничі, навчені до бою, сиділи на слонах. Було там багато воїв верхи на конях, швидких і здатних високо стрибати. Коні були прудкі мов вітер, зринали наче птахи. Потужна піхота, тримаючи мечі та щити, була в одязі, який гойдав вітер. Були там тисячі воїв, викликаючи страх наче падаючі змії. Ось так, чотири частини війська, коливаючись наче дощові хмари, підходили. Могутній цар Джарасандха, певний перемоги над ворогом, наближався. Були там і колісниці, що гули подібно хмарам, і збуджені слони. Чулися звуки іржання коней і крики піхоти. Звуки заповнили всі напрямки і всі печери. Цар, разом зі своїм військом, з'явився мов величезний океан. Військо царів було з воями, обізнаними на битві. Через ревіння і плескіт бійців, та рать сяяла немов військо хмар. З швидкоплинними мов вітер колісницями, слонами наче дощові хмари, швидкими верховими кіньми, піхотою, у повному озброєнні, з сумішшю всього цього, військо з піхоти, слонів і колісниць виблискувало немов хмари простягнуті над океаном під час сезону дощів.

Царі, очолені Джарасандхою, разом з їхнім військом, оточили гору і отаборилися там. Ряди наметів, зроблені військом, сяяли наче величезний океан сяє у час повні. Коли ніч минула, царі встали рано вранці. Вони були зацікавлені піднятися на гору і почати битву. Всі царі зібралися біля підніжжя гори. Сидячи там, царі радилися між собою, бажаючи битви. Гучний рев царів і їх війська можна було почути на Землі, як звук океанів розбурханих наприкінці юґи. Булавоносці, одягнені в жупан і тюрбан, ходили всюди, просячи воїв мовчати, згідно царського наказу. Все військо стояло тихо, виблискуючи яскраво, як тихий океан, не збурений водними тваринами. Коли військо, у повному спорядженні, стихло ніби величезний океан, Джарасандха сказав ці продумані слова, наче Бріхаспаті.

Джарасандха вирік:

Військо царів має швидко приготуватися оточити підніжжя гори. Ви можете використовувати каменомети, дерев'яні та залізні палиці. Тримайте ваші ножі та списи, піднятими вгору. Ви можете кидати важку й легку зброю. Нехай це буде зроблено знавцями. Для хоробрих, які битимуться один з одним, нехай все буде швидко поставлено, як сказав цар. Використовуючи озброєння, таке як заступ, лопати тощо, кращу гору слід швидко розбити. Царі ж, обізнані на битві, повинні бути розгорнуті не надто далеко. З сьогоднішнього дня, моє військо почне осаджувати гору. Давайте вб'ємо цих двох синів Васудеви! Ми зробимо цю гору, повну скель, позбавленою птахів. Ми наповнимо небо купами стріл. За наказом моїм, нехай царі стануть на частині гори. Нехай вони піднімуться на гору в цих місцях.

Цар Мадра, цар Калінга, Чекітана, Бахліка, Гонарда, цар Кашміру і цар Каруша, Друма, Кімпуруша, Анамайя, що з гір, повинні швидко піднятися вгору по західній стороні гори.

Царі: Венударі, з роду Пуру, Сомака з Відхарбхи, Рукмі, цар Бходжи, Сурьякша, цар Малава, цар Друпада, який є правителем Панчала, Вінда і Анувінда з Аванті, доблесний Дантавактра, Чагалі, Пурамитра і цар Дарада, Каушамбья, Малава, Шатадханва, Відуратха, Бхурішрава, Тригарта, Бана і Панчанада, які є такими міцними мов ваджра, повинні напасти і піднятися на укріплену північну сторону гори.

Улука, Кайтава, доблесний син Амшумата, Екалавья, Дрідхашва, Кшатрадхарма, Джайядратха, Уттамауджа, Шалва, Кайралея, Кайшика, Вайдіша, Вамадева і доблесний Сукету, здолайте східну сторону гори. Нехай вони нападають на гору, розколовши її, як вітер розбиває дощові хмари.

Я ж, Дарада і доблесний цар Чеди, повністю озброєні, нападемо на південну сторону гори.

Будучи оточеною військом з усіх боків таким чином, гора буде вражена, наче вдарена блискавкою. Нехай булавоносці з булавами і палиценосці з палицями та іншими видами зброї, нападуть на кращу з гір. Саме сьогодні, ви, о царі Землі, зрівняєте цю гору, з високими скелями, важку для підйому, до рівня землі.

Вайшампаяна продовжував:

Почувши слова Джарасандхи, царі, згідно з царським наказом, оточили Гоманту, ніби океан оточує землю. Цар чеди сказав, подібно Магхавану (*Індра*) девів: «Чому ти волієш битися на найкращій з гір, Гоманті, важкоприступній? Вершина, повна високих дерев, важка для підйому. Оточення гори, все навколо, з великою кількістю дров і трави, тож давайте підпалимо прямо зараз це, хутко. Більш нічого не потрібно робити. Царі-кшатрії, які стріляють стрілами в бою, мають худі тіла. Вони не підходять для підйому по цій важкій горі пішки. Ні осадою, ні підйомом угору, ця гора не може бути завойована навіть божествами. У битві фортець, битві осадою, це кращий варіант для нас, царів. Коли їжа, вода й дрова будуть вичерпані, ті, на горі, впадуть (*здадуться*). Нас багато, але не обізнані на техніці бою. Обидва ж ядава божествами є, і мають намір битися. Обидва з невідомою силою. Чулисьмо, що вони схожі на девів. За їх діяннями, вони дійсно деви. Вони молоді, але велепотужні. Ці, найкращі серед ядавів, виконували складні завдання. Покладемо ж сухі дрова і траву навколо найкращої з гір і підпалимо їх. Давайте спалимо їх, змушуючи їх втратити своє життя. Якщо ж вони відчують жар і вийдуть поблизу з нами, ми зможемо напасти на них разом. Тоді вони загинуть.

Вайшампаяна мовив:

Ці слова були прийнятні для царів з військами. Мова царя чеди була приємна царям. Тоді, найкраща серед гір була спалена, деревом, травою і сухими деревами спалахуючи, як дощова хмара від сонячних променів. Потім, доблесні царі, за вітром, підпалювали частини гори навколо, як вони хотіли. Червоний вогонь, підігнаний вітром, високо палав навколо, випускаючи дим і полум'я, яскраво висвітлюючи небо. Вогонь, спійманий дровами й доповнений вітром, спалив блискучу гору Гоманта, повну красивих дерев. Ця гора, палаючи й виблискуючи величезними скелями розщепленими від жару, виглядала ніби вражена багаторазово сотнями комет. Цариця гір, Гоманта, поглинута вогнем з високим полум'ям навколо, виглядала немов дощова хмара, яка страждає від Сонця. З розплавленими мінералами, спаленими деревами й тваринами, що тікали, та гора здавалося, начебто плакала від болю. З цієї гори, що стала гарячою і чорною од сильних опіків, мінерали, такі як золото, анджана й срібло, почали текти. Гора, саме через опалення вогнем, почала втрачати свій блиск. Охоплена димом, вона виглядала як дощова хмара занурена в темряву. Гора, розпечена вогнем, із тріснутим камінням, випускаючи палаючі шматки навколо, здавалася дощовою хмарою, що проливає комети. З киплячими потоками і внутрішніми місцинами заповненими димом, та гора стала попелом, наче вона була знищена пожежею наприкінці юґи. З середини гори, стражденні змії, з їх опаленою половиною тіла, вийшли з шипінням, розкривши каптури, з переляканими очима. Знову і знову схоплюючись у повітря і падаючи вниз, леви й тигри, схвильовані вогнем, ревіли від болю. Дерева, спалені вогнем, пускали свій сік. Вітер дув угору, несучи жовтий попіл. Небо було вкрите димом, виглядаючи ніби збільшена хмара дощу. Птахи та звірі покинули велику вершину. Гора була спотворена силою вогню. Та гора, повна високих стрімких бескидів, розкидала розбиті камені навколо, ніби вона була розділена ударом перуниці Пурухути (*Індра*). Царі вишикували війська. Страждаючи від жару вогню, вони стояли далеко, на відстані половини кроши від палаючої гори. Краща серед гір, повна величезних дерев, була спалена тяжко. З корінням, спаленим і охопленим димом, гора стала невидимою. Тоді Рама (*Баларама*) мовив ці слова, сердито, вбивцеві Кеші (*Крішна*), лотосоокому, вбивцеві Мадгу.

Баларама мовив:

О Крішно! Через ворожнечу до нас, могутні володарі Землі (*царі*), о сину, спалюють цю гору разом з її вершинами і деревами. О Крішно! Узрій, птахи плачуть навколо в лісах на схилах гори, вражені жаром вогню. Сину! Якщо ця гора Гоманта згорить через нас, це принесе погану славу нам у світі і буде ганьба. Тож, о подібний горі, для того, щоб сплатити борг цій горі, о кращий серед бійців, ми повинні вбити всіх кшатріїв нашими власними руками. О сину! Всі ці оружні кшатрії, що палять гору поставивши колісниці, видно прагнуть битися.

Вайшампаяна сказав:

Говорячи таким чином, осяйний Бала (*Баларама*), юнак вбраний у гірлянду з диких квітів, зістрибнув з вершини, неначе Місяць виник з-за піку гори Меру. З його очима сп'янілими від кадамбарі, одягнений у синій одяг, з білим обличчям кольору Місяця у зимовий час, з гірляндою диких квітів, що прикрашала його живіт, з однією красивою сережкою у вусі і гарною короною на голові, старший брат Крішни зістрибнув межи царів. Після того, як Рама зіскочив, Крішна, схожий на чорну дощову хмару, вельми відважний, теж зістрибнув з вершини Гоманти. Тоді Харі (*Крішна*) притиснув кращу серед гір своєю ногою. Гора ж, натиснута таким чином, була стиснута навкруг. Вода засочилася зі скель, наче мада у слона під час тічки. Від цієї води весь вогонь негайно загас. Як Сонце, чия яскравість зменшується при проливному дощі з хмар наприкінці юґи, він, який має рев лева, носить жовтий одяг, темний наче хмара, з короною на голові, ніжним

обличчям, і чиї очі прекрасні, як лотос, чиї груди мають сприятливий знак шріватси, чиє обличчя гоже та чия пишнота дорівнює Індрі, після Рами, доблесний Крішна стрибнув з гори. Гора ж, притиснута їхніми ногами під час стрибку, випустила воду на все навколо, щоб загасити пожежу. Царі були нажахані, узрівши падіння води.

Так вістить сорок другий розділ другої частини, названої Вішнупарва,
в Харівамшапурані, продовженні Магабгарати,
що оповідає про Гоманту, опалену
вогнем війська Джарасандхи.

ДЖАРАСАНДХА ПЕРЕМОЖЕНИЙ

Розділ 43

Вайшампаяна продовжив:

Побачивши двох синів Васудеви, Крішну і Балараму, які стрибнули з гори, все військо царів захвилювалося і верхові тварини, разом із вершниками затремтіли від страху. Ядави ж рушили туди, лише з їх руками в якості зброї. Обидва виглядали наче два крокодила, що збурили океан. Ті ядави, які вступили на поле бою і почали прю, забажали використовувати їх стародавню зброю. Тоді божественна зброя з'явилася в небі і впала вниз для великих душею, які були готові боротися з тисячами царів, що їх оточували. Для тих двох братів, що виділялися в бою, божественна зброя, отримана ними раніше у битві при Матгурі, впала з неба. Зброя була божественна і яскрава, виглядаючи мов палаючий вогонь. Зброя була такою ж, як та, залишена ядавами там. Зброя, вельми уособлена, слідувала за сирим м'ясом тощо. Зброя воліла посмакувати плоті всіх царів у бою. Зброя, що змушувала тремтіти навіть повітряних істот, була прикрашена божественними квітковими плетеницями. Зброя осяяла всі десять напрямків блиском своєї яскравости. Плуг, названий Самвартака, палиця, названа Саунанда, диск, названий Сударшана і булава Каумодакі. Всі ці чотири блискучі зброї Вішну впали для сприяння ядавам у великій битві.

Десницею Баларама підняв плуг, що виглядав наче ратище прапора прикрашене божественними гірляндами навитими наче цар зміїв навколо нього, для битви. Потім, шуйцею, могутній, великий серед сатватів (*Баларама*), узяв найкращу палицю Саунанду, що несе лихо ворогам. Кешава ж, був радий узяти диск Сударшану, захопливий для погляду у світах, осяйний наче Сонце. Доблесний Крішна був радий забрати й лук Шранга, відомий і захопливий для погляду у світах, здатний створювати звук грому дощових хмар. Іншою ж рукою, Кумудакша (*Крішна, чиї очі прекрасні, як кумуда, квітка латаття*), якому боги призначили свою справу, взяв булаву Каумодакі.

Два доблесних героя, Рама й Говінда, які з'явилися в якості сили самого Вішну, почали боротися зі своїми ворогами. Два повністю озброєних героя, були рівні один одному. Вони, Рама й Говінда, були старшим і молодшим братами. Ці двоє, які не мали собі рівних у бою, які були Вішну в двох подобах, подібні ж до богів, вільно рухалися ратним полем, нападаючи на своїх ворогів. Лютий і доблесний Рама, піднімаючи плуг, рівний цареві зміїв, рухався полем бою, схожий на Бога смерти для ворогів. Проріджуючи колісниці царів-кшатріїв, великих душею, він проявив свій гнів серед слонів і коней. Рама керував боєм наче гора, нападаючи на слонів, проріджуючи їх плугом і мордуючи своєю палицею. Воєводи кшатріїв, налякані і жахаючись смерті від Рами у бою, позбавлені своїх колісниць, наблизились до Джарасандхи. Джарасандха ж, затверджений на обов'язку кшатріїв, сказав їм: «Боячись битися на прі, ви ганьбите себе, о послідовники кшатрадхарми! Мудреці кажуть, що ті, хто втік з поля бою, втрачаючи свої колісниці, рівні вбивцям зародків. Чому ви тікаєте від бою, боячись одного гопу, котрий стоїть ногами на землі, малосилого? Ганьба таким діям кшатріїв! Слухайте мої слова і швидко поверніться на ратне поле. Я піду, щоб відправити цих пастухів у Землі смерти в бою.

Вайшампаяна мовив:

Тоді, всі ті кшатрії, натхненні Джарасандхою, приготувалися до бою й почали сипати стрілами радісно. Коні були прикрашені золотом, колісниці виблискували ніби Місяць, слони сурмили наче дощові хмари, підігнані погоничами. Вої були з мечами, одягнені в жупани, тримали зброю, носили прикраси й одяг, луки, готові пускати стріли, несучи сагайдаки. Царі були з парасолями над їх головами. Їх обмахували опахалами. Царі на колісницях виблискували у бою. Доблесні ж сини Васудеви, міцнорукі, входячи на поле бою, виглядали наче у захваті від бойових дій. Потім сталася страшна битва між ними і царями, з багатьма стрілами і багатьма ударами булав. Далі, ці знавці бою, спровоковані битися, були обсипані десятками тисяч стріл. Вони ж вистояли під стрілами, як гора січена дощем. Незважаючи на те, що вони були вражені важкими булавами, випущеними стрілами й молотами, ядави, великі лучники, не постраждали. Тоді Крішна, який має вигляд дощової хмари, тримаючи мушлю, диск і булаву, збільшив свій блиск, наче вогонь роздмуханий вітром. З диском, рівним Сонцю, виблискуючи сяйвом, доблесний Крішна рубав людей, слонів, коней і колісниці на прі. Вражені булавою і тягнуті плугом, царі, збожеволівши, були не в змозі витримати битву. Коли були розбиті їхні колісниці багатьох видів, уражені гострим краєм диску, царі Землі були не в змозі рухатися в бою. Слони у віці шістдесяти років, розчавлені ударом палиці, з їх зламаними бивнями, ревли, як дощові хмари восени. Піхота і вершники, вражені диском, були вбиті тоді там, полум'ям вогню диску, як наче вони були вражені блискавкою. Військо, розсіяне і побите диском та плугом, виглядало ніби

потрощене повінню наприкінці юґи. Могутні царі були не в змозі сприймати поле гри (*поле битви*) божественної вайшнавської зброї, у її втіленій подобі. Деякі колісниці були розбиті, царі ж деяких інших колісниць були вбиті, одне колесо декотрих було зламано, а деякі інші були потрощені на землі. У міру того як страшне руйнування диском і плугом продовжувалось жалюгідним чином, нічні блукачі з'явилися на полі бою. Жахливі ознаки були також помічені. Там не було видно кінця тим, хто ридав від болю; людей, слонів, коней і розколотих наче бамбук, колісниць. Поле прі, просочене кров'ю вбитих царів, виблискувало жахливо, немов жінка, чиї кінцівки були вкриті червоною сандаловою маззю. Земля була вкрита кров'ю, волоссям, кістками, кістковим мозком і кишками людей та слонів убитих у бою. Це велике й повне знищення людей, тварин і колісниць було жахливим. Місце, оглушливе зловісним виттям шакалів, було жахливим. Поле січі було наповнене криком людей волаючих од болю і калюжами крови. Поле було вкрите тілами вмираючих і плачучих слонів. Поле повнилося плачами воїв з відрубаними руками і розітнутих коней, та звуками чапель, ворон і шулік, їх відгомоном. Крішна, здаючись Богом смерти, рухався ратним полем вбиваючи ворогів, позаяк точилася битва на знищення і смерть царів. Тримаючи диск, сяйливий наче Сонце наприкінці юґи і булаву, подібну мечу Калі, Кешава увірвався межи війська і гукнув царям.

К р і ш н а м о в и в :

О сміливці, сідайте на слонів, коней і колісниці! Чому ви не б'єтеся? О хоробрі! Знавці стріл! Мужі твердої рішучости! Чому ви покинули це поле бою? Я та мій старший брат, стоїмо ногами на полі бою, нерухомі. Чому той Джарасандха, який захищає вас на полі бою, не дивлячись ні на що, не бореться безпосередньо з нами?

В а й ш а м п а я н а в і в д а л і :

Коли Крішна сказав це, доблесний цар на ім'я Дарада кинувся на Балу, який стояв посеред війська, тримаючи плуг у руці. Він мовив Рамі, з червоними очима, як селянин говорить бику: «Підійди, підійди, о Рамо, нищителю ворогів, бийся зі мною!».

Потім був герць між Рамою та Дарадою, наче герць між двома величезними слонами у світі. У бою, тримаючи плуга на шиї Даради, потужний Рама витягнув Дараду і з силою вдарив його булавою. Його голова увійшла всередину тіла, коли він був вражений булавою. Дарада впав на землю, як гора розколота на дві частини. Після того, як кращий серед царів, Дарада був убитий Рамою, цар Джарасандха боровся з Баларамою. Це було жахливо і захоплююче, як боротьба Індри з Врітрою. Здійнявши булави, вони напали один на одного. Б'ючись булавами, ці хоробрі бійці похитнули Землю. Ці великі душі здавалися горами, прикрашеними вершинами. Ті, бачачи герць двох великих мужів, забули про битву. Вони ж, відомі в бою на булавах, нападали один на одного люто. Обидва, найвищі вчителі, були відомі в світі їх великою силою. Вони ратилися друг з другом наче слони в тічку. Тоді божества, разом із гандхарвами, сіддхами, великими мудрецями, якшами та апсарами, зібралися тисячами, щоб подивитися бій.

В а й ш а м п а я н а с к а з а в :

О царю Джанамеджайє! Тоді небо, прикрашене зібранням божеств, якшів, гандхарвів та мудреців, здавалося засяяло ніби заіскрилося зірками. Цар же Джарасандха підбіг до Баларама і напав на нього з поворотом із лівого боку. Таким же чином Баларама вдарив з правого боку. Потім два майстра бою на булавах, вдарили один одного наче два слона, що б'ються своїми бивнями, звуком заповнюючи всі десять напрямків. Від удару булави Баларами було чутно звук подібний грому. Від удару ж булави Джарасандхи було чутно звук подібний до розколу гори. Від кинутої Джарасандхою булави, стояв непохитно Баларама, найкращий серед бійців на булавах, як вітер не може похитнути гору Віндхья. Цар, володар Магадхи ж міг витримати швидкість булави Баларами через його доблесть і навички. Тоді голос свідка світу, був почутий в небі: «О Рамо! О Той, хто шанує інших! Джарасандха не може бути вбитий тобою. Тобі не слід нарікати. Я передбачив його смерть. Отже, опануй себе! Невдовзі, володар Магадхи втратить своє життя!».

Почувши це, Джарасандха розчарувався, ніби він збожеволів. Баларама, маючи плуга за зброю, не вдарив Джарасандху знову. І припинив битися. Врішнії та царі теж зупинили битву.

В а й ш а м п а я н а м о в и в :

О великий царю, Джанамеджайє! Таким чином, страшна битва, яка привела до вбивства кожного, протягом тривалого часу, дійшла кінця. Коли цар Джарасандха зазнав поразки, він покинув поле бою. У міру того як великі колісничні бійці покидали поле бою, разом з військами, воно порожніло. Слони, колісниці та коні, спонукувані царями, повтікали з поля бою, з жахом у розумі, як олень за яким женеться тигр. У міру того як великі колісничні вої, з враженою гордістю і царі покинули поле бою, воно стало страшним, через м'ясоїдних тварин і птахів. У міру того як великі бійці-колісничні втікали, цар Чеди, з великою пишнотою, у супроводі Крішни, згадував його стосунки з ядавами.

В а й ш а м п а я н а в і в д а л і :

О безгрішний (*Джанамеджайя*)! Оточені військами каруша і чедіїв, цар Чеди, бажаючи встановити зв'язок, говорив з Говіндою.

Ц а р Ч е д и с к а з а в :

О сину Ядава! Я чоловік сестри твого батька. О Володарю! Ти мені подобаєшся. Я прийшов до тебе разом зі своєю раттю. Я сказав царю Джарасандсі, менш розумному: «О нерозумний! Припини бій із Крішною!». Я покинув його, який відкинув мої слова. Зазнавши ж поразки в бою, Джарасандха тікає, разом зі своїми поплічниками. Володар Землі, Джарасандха, повертається у своє місто не без ворожнечі. Він

упевнений, що знову вчинить ще один злочин стосовно вас. Тепер ви повинні покинути це місце, повне мерців, м'ясоїдних тварин і птахів, та сповнене нелюдських істот. О Крішно! Поїдемо в місто Каравіра, разом з моєю раттю. Там ми побачимо царя Шрігалу, Васудеву.[11] Я зробив ці кращі колісниці, запряжені швидкими кіньми, з міцною віссю і рамою, для вас. Хутко зайдіть на колісниці, разом з Баладевою. Нехай буде добро вам! Давайте зажадаємо побачити царя Каравіри.

Вайшампаяна продовжував:

О Джанамеджайє! Тоді, Крішна, той наставник Всесвіту, радий почути слова царя чедіїв, чоловіка сестри його батька, мовив.

Крішна сказав:

О, ти, як родич, вдовольнив нас, стурбований битвою, прохолодним дощем твоїх слів, підхожих місцю й часу. О кращий між чедіїв! Того, хто говорить дорогі, солодкі слова, підхожі місцю й часу, не часто зустрінеш у цьому світі. О володарю Чеди! Побачивши тебе сьогодні, ми отримали вождя. Тепер немає нічого неможливого для нас, з тобою, як родичем. О той, хто успішно розвинув рід чедіїв! Ми, на чолі з тобою, здатні вбити Джарасандху й інших царів. Серед усіх царів, ти перший родич ядавів. О кращий із чедіїв! Ти також побачиш багато битв у майбутньому. Царі вступили у бій і хто живе в цьому світі, будуть говорити про цю битву, як бій з диском та палицею. Ті, хто почує або навіть зрозуміє, про поразку царів у битві на Гоманті, кращій серед гір, досягне світу небесного. О великий царю! Ходімо в найкраще місто Каравіру шляхом, вказаним тобою, о царю чедіїв, для нашої користі.

Вайшампаяна мовив:

О Джанамеджайє! Всі вони зайшли на колісниці, запряжені спритними мов вітер кіньми. Вони, блискучі наче втілений вогонь, рушили довгим шляхом. Зупиняючись на шляху протягом трьох ночей, вони досягли кращого міста Каравіра. Й вони, схожі на божества, залишилися в сприятливому місці, для їх блага.

Так вістить сорок третій розділ другої частини, названої Вішнупарва,
в Харівамшапурані, продовженні Магабгарати,
що оповідає про поразку Джарасандхи.

ВБИВСТВО ЦАРЯ ШРІГАЛИ

Розділ 44

Вайшампаяна вів далі:

О Джанамеджайє! Знаючи, що вони, Баларама і Крішна, прибули, Шрігала, сповнений облудної гордині бійки, хоробрий мов Індра, подумав, що на місто напали. Його колісницю, сяючу яскравістю Сонця, готову вступити у бій, споряджену зброєю, супроводжували звуки коней. Його колісниця була величезною наче гора Мандара, прикрашена дивними прикрасами, з тремтінням нескінченних стріл, разом зі звуком океану. Колісниця була зі швидкими навченими кіньми, яких не зупинили б і вершини гір, і мала позолочений кузов, з блискучою міцною віссю. Вона сяяла діадемами, зі швидкістю царя птахів, схожа на колісницю Індри, що зі скоком коней летить по небу. Сонце (*Савітар*) дав цю колісницю цареві, коли той закінчив обітницю савітра. Колісниця мала сяйво променів рівних променям Сонця. З цією найкращою колісницею, здатною розтрощити колісницю ворогів, Шрігала став перед Крішною наче метелик приваблений вогнем. Тримаючи лук, озброєний гострими стрілами, із золотим щитом, в обрядовому білому одязі, маючи очі червоні немов вогонь, він був здатний натягти величезного лука, чия тятива знову і знову гойдалася. Його гнівне зітхання було палке наче полум'я вогню. Виблискуючи яскравістю прикрас, як гора Меру, Шрігала, стоячи на колісниці, з'явився немов гора в небі. Через його левиний голос, звук коліс його колісниці та вагу, Земля злякалася і принишкла. Крішна не був уражений, бачачи, що Шрігала, маючи пишноту захисників світу, сприятливий, з'явився, величезний ніби гора. Шрігала з'явився біля Васудеви (*Крішна*), готовий до бою, на його швидкій колісниці. Бачачи, що Васудева стоїть нерухомо, Шрігала, прагнучи герцю під'їхав швидко, ніби дощові хмари наблизилися до гори. Васудева ж посміхнувся і приготувався до бою. Тоді, відбувся приголомшливий бій між цими двома, як бій у лісі між двома слонами в тічку. Тоді ж Шрігала, прагнучи бою, з облудною гординею, сказав Крішні, який стояв перед ним для бійки.

Шрігала мовив:

О Крішно! Я знаю, що ти зробив у битві на горі Гоманта, серед слабких військ невігласів, царів без вождя. О Крішно! Я дуже добре знаю про поразку незвитяжних та слабких і безсилих царів-кшатріїв у бою. Ти стій як забажаєш. Я ж стою, як цар. Зупинений мною, де ж можеш піти ти, який не має досвіду битви? Я не битимусь з тобою одним, з моїм військом. Я битимусь з тобою сам на сам. Нині ж розпочнімо бій! Коли ти і я б'ємося, нащо використовувати інших, менших людей? Нехай один із нас буде убитий у боротьбі, згідно правил. Якщо тебе вб'ю, тоді я буду Васудевою у світі. Якщо мене вб'ють, лише ти будеш Васудевою.

Вайшампаяна сказав:

О Джанамеджайє! Почувши слова Шрігали, Васудева (*Крішна*), вельми терплячий, узяв диск, кажучи: «Битиму тих, хто має гнів!». Потім швидкий і доблесний Шрігала, який був сповнений гніву, пустив багато страшних стріл у бік Крішни, у бою. У бійці, блискучий Шрігала також вдарив Говінду іншими видами зброї, такими як мусала (*палиця*) тощо. Несучи зброю кинуту Шрігалою, котра випромінювала полум'я вогню, Крішна стояв, як передніше, мов краща з гір, непереможний. Говінда був роздратований стрілами

пущеними Шрігалою. Він узяв диск і відправити його у Шрігалу. Увійшовши швидко у колісницю, диск убив могутнього Шрігалу, сповненого облудної бойової пихи, в герці. Потім, диск Сударшана знову повернувся в руки наставника. Диск розітнув груди Шрігали і розчахнув їх. Втративши життя, Шрігала впав наче гора, облитий кров'ю. Бачачи, що Шрігала впав наче гора вражена громовицею, його військо відступило, оплакуючи смерть царя. Деякі з них увійшли в місто, вражені горем смерти, і продовжували плакати страждаючи від журби по смерті свого царя. Інші ж з них, хто отримав користь від добрих справ, там самі жалілися. Скорботні люди не покидали царя, який упав мертвим на землю. Тоді Крішна, з очима, прекрасними наче квітка лотосу, пригноблювач ворогів, запропонував захист людям, голосом, таким гучним немов грім з дощової хмари. Крішна, чиї руки мали сильні пальці здатні утримувати диск, сказав людям: «Не бійтеся, не лякайтеся!».

Крішна сказав:

«Через злочини вчинені цією гріховною особою, я не вбиватиму невинних людей. Ні, це не гідно поведінки хороброго!».

Зі сльозами на їхніх обличчях, люди нарікали, плачучи. Шрігала ж, з жалюгідним обличчям, загинув з милосердя. Вони дивилися на володаря землі, царя Шрігалу, який упав на землю. З його грудьми, розчахнутими диском, він здавався горою з розщепленою вершиною. Всі радники плакали разом з народом. Охоплені горем, вони плакали, з їх очима, повними сліз. Почувши звук плачу громадян безладними голосами, його дружини прийшли із заплаканими обличчями, в супроводі синів. Бачачи їхнього загиблого чоловіка, володаря землі, царя Шрігалу, вони роздирали груди своїми нігтями, нарікаючи журливо. Жінки плакали безладними голосами, б'ючи нещадно в груди і голови з розпущеним волоссям. Охоплені горем, з мокрими очима і біжучи з розбитими серцями, здіймаючи руки, всі вони впали йому на груди, немов ліани з відрубаним корінням. Очі жінок царя, повні сліз, блищали наче квіти лотосу повні води. Жінки плакали жалібно, б'ючи в груди, скаржачись на свого чоловіка, який упав на землю. Тримаючи його сина Шакрадеву попереду, дитину з очима повними сліз, збоку свого батька, жінки квилили ще більше.

Дружини Шрігали рекли:

О доблесний! Твій син лише дитина, а не досвідчена людина. Без тебе, як він може правити на спадкоємному столі? Чому ти покинув раптово жінок, які живуть у жіночих світлицях? Що ж робити нам, удовам, які, як і раніше, прагнуть до зручностей даних тобою?

Вайшампаяна вів далі:

О Джанамеджайє! Його цариця, на ім'я Падмаваті, найкраща серед жінок, підійшла плачучи до Васудеви, разом зі своїм сином.

Падмаваті мовила:

О хоробрий! Син того, хто убитий тобою у бою і мертвий, прийшов по твій захист. Якщо б цар заплатив уклоном тобі або виконав твій наказ в одну мить, люди не постраждали б так жахливо. Якщо б померлий, нещасний, нерозумний цар, встановив би правильні стосунки з вами, він би не впав на землю. Це єдиний син твого родича, який помер. О Безгрішний! Будь ласка, захисти його, о відважний, ніби він твій власний син.

Вайшампаяна сказав:

О Джанамеджайє! Почувши слова цариці, син Яду (*Крішна*), кращий серед промовців, сказав ці солодкі слова.

Крішна мовив:

О дружино царя! Мій гнів зник разом із цим злостивцем. Ми однакової вдачі. О царице! Я твій найкращий родич. О порядна жінко! Мій гнів зник од твоїх безгрішних слів. Немає ніяких сумнівів у тому, що цей син Шрігали, мій син так само. Я захищатиму його. Я також поставлю його за царя, радісно. Ми закличемо наставників, радців тощо, для окроплення. Давай окропимо твого сина, як царя землі його предків.

Вайшампаяна продовжував:

О Джанамеджайє! Тоді всі наставники, радники тощо, прибули для окроплення царя до місця, де зупинилися Рама і Кешава. Далі, відважний Джанардана, той, хто заохочує людей, Крішна, поставив, у божественному порядку, як належить, сина царя, який сів на троні, царем. Поставивши сина Шрігали за царя міста Каравіра, Крішна приготувався до подорожі в той же день. Зійшовши на колісницю Шрігали, запряжену кіньми, яку він виграв у битві, Кешава рушив у свій шлях, наче вбивця Врітри (*Індра*) рушив на небеса.

Вайшампаяна сказав:

О нищителю ворогів (*Джанамеджайя*)! Праведний душею Шакрадева, разом зі своєю матір'ю, молодими й старими чоловіками і жінками, та головними наставниками, тримаючи тіло Шрігали, який був пихатим у бою, на паланкіні, повіз його далеко в західну сторону. Всі тризни були проведені для царя, в міру потреби. Всі обряди предків також були виконані. Різні обряди були виконані для царя. Пропонуючи воду, вимовляючи ім'я, рід та інше, своїм розумом нарікаючи на страшну смерть свого батька, цар виконав останній обряд для нього і повернувся в краще з міст.

Так вістить сорок четвертий розділ другої частини, названої Вішнупарва,
в Харівамшапурані, продовженні Магабгарати,
що оповідає про вбивство царя Шрігали.

БАЛАРАМА І КРІШНА ПРИЇЖДЖАЮТЬ ДО МАТГУРИ

Розділ 45

Вайшампаяна мовив:

Вони, протягом декількох днів, разом із Дамагхошею, здійснили подорож, у міру необхідного часу. По дорозі вони зупинялися на п'ять ночей. З Дамагхошею вони відчували, що ніби це була всього лише одна ніч. Доблесні, з радістю йшли разом. І обидва сини Васудеви прибули до міста Матгура. Тоді всі ядави, очолювані Уграсеною, разом з військом, радісно вітали синів Яду. Всі мешканці, в тому числі прості люди, радці, відповідно, старі й молоді люди, й усе місто, вітали їх. Вони вигравали на таких музичних інструментах, як нанді та турья, і славили кращих серед мужів. Вулиці, прикрашені прапорами, були сліпучі. З приходом братів, все місто засяяло більше, ніж з нагоди свята Індри. Співаки весело співали на царственних вулицях. Там співали пісні хвали і благословень для найдорожчих ядавів: «Говінда й Рама, прийшли брати, відомі в усьому світі. Усі ядави, без страху, радітимуть життю у затишному місті!».

Після приїзду Рами й Крішни не було жодних нещасних, бідних або причинних, ніде у Матгурі. Пташки щебетали солодко. Корови, коні та слони були радісні. Чоловіки та жінки також перебували у спокої. Віяли сприятливі вітри. Всі десять напрямків звільнилися від пилу. Божества були щасливі в усіх місцях поклоніння. Всі ознаки золотого століття знову побачили у світі, коли вони прибули у Матгуру. У благодатний і священний час доблесні нищителі ворогів в'їхали до міста Матгура на колісниці запряженій кіньми. Ядави слідували за Рамою і Говіндою, які увійшли в гарне місто Матгура, наче божества слідують за Шакрою. Сини Яду, з радісними обличчями, увійшли до оселі Васудеви, мов Місяць і Сонце на гору. Вони поклали зброю у будинку і вільно блукали. Два сина Васудеви, великі люди з роду Яду, насолоджувалися цілковито. Потім брати вклонилися ногам Васудеви і вітали царя Уграсену та інших очільників ядавів, відповідним чином. Всі ж вони поздоровили братів. Брати щасливо поїхали до оселі своєї матері. Таким чином, обидва сприятливих брата, що втілюють одну душу в двох тілах, протягом деякого часу жили в Матгурі, як наближені Уграсени.

Так вістить сорок п'ятий розділ другої частини, названої Вішнупарва,
в Харівамшапурані, продовженні Магабгарати,
що оповідає про приїзд Баларами
та Крішни у Матгуру.

САНКАРШАНА ПЕРЕТЯГУЄ ЯМУНУ ДО ВРАДЖИ

Розділ 46

Вайшампаяна мовив:

Через деякий час, згадуючи про дружбу і прихильність з гопами, Баларама відправився у враджу наодинці, за згодою Крішни. Увійшовши туди, він побачив величезний, красивий і запашний ліс, озеро, де він бував раніше. Увійшовши у селище, старший брат Крішни, володар, швидко прикрасив себе гарним диким одягом. Гнобитель ворогів (*Баларама*) розмовляв, задоволений, як і раніше, з гопами, в залежності від віку та стану. Таким же чином він говорив з ними усіма. Так само ж він робив їх щасливими. Так само він оповідав приємні історії пастушкам. Тоді старі гопи сказали Рамі, який повернувся у враджу після того, як жив за межами і, який говорив солодко і приємно.

Старі гопи рекли:

О сину роду Ядава! О велерукий! Сину! Ласкаво просимо. Ми задоволені й раді бачити тебе також. О доблесний! Ми задоволені, бо ти прийшов знову. Рамо! Ти відомий у трьох світах, викликаючи страх ворогів. О сину ядавів! Ми звеличені тобою. Навпаки, сину! Ми лише люди, які щасливі на землі їх народження. О бездоганний лицем! Сину! Сьогодні ми, які чекали твого приїзду, вшановані навіть божествами, через твоє благословення. Завдяки щасливій долі, борці були вбиті вами. Камса був убитий вами. Вашою великодушністю, Уграсена був висвячений як цар. Чулисьмо також про бій із китом у морі, вбивство Ранчаджани та битву з Джарасандхою. Чулисьмо також про битву з кшатріями на Гоманті, вбивство Даради та поразку Джарасандхи. Чулисьмо про появу зброї у великій битві. Чулисьмо про вбивство Шрігали, висвячення його сина на царя та втішання громадян добрими словами в місті Каравіра. Чулисьмо про ваш вхід у Матгуру, гідний оцінки кращих з божеств, заснування землі ядавів і опанування царями. Нам пощастило бачити твоє прибуття, як і раніше. Ми, разом з нашими родичами, безмірно щасливі і задоволені.

Вайшампаяна провадив:

О Джанамеджайє! Тоді Рама відповів усім, хто зібрався навколо: «Ви наші родичі єсте, більше ніж ядави. Наше дитинство пройшло тут. Крім того, наша радість була тут. Ми були виховані вами. Тож, як же наша поведінка може бути іншою? Ми їли у ваших хатах. Ми доглядали вашу худобу. Всі ви друзі й родичі для нас!».

Коли Плугоносець мовив таким чином серед пастухів, обличчя жінок враджі стали щасливими. Тоді Рама. велесилий, пішов углиб лісу і радів. У той же час, гопи, добре обізнані про місце й час, дали хмільного варуні Балі (*Рама*), обізнаному про душу. Тоді, Бала пив трунок ув оточенні знайомих. Рама, який пішов

углиб лісу, пив сколочуючи трунок. Вони ж (*пастухи*) давали багато лісових харчів йому (*Баларамі*). Багато нових, гарних квітів і свіжих фруктів, харчів різноманітних смаком та запахом, свіжозірваних лотосів та квітучих водяних лілей давали вони Баларамі. З його пучком волосся, зв'язаним навколо голови, увінчаний косою та іскристим кільцем в одному вусі, грудьми змащеними пастою сандалового дерева, прикрашений плетеницями з польових квітів, Рама сяяв наче гора Мандара в Кайласі. Носячи блакитний одяг, блискучий мов дощова хмара, Бала блищав, ніби білий Місяць серед темних хмар. Тримаючи плуг у руці, міцний ніби змія, та сяючи з булавою в іншій, хмільний Баларама, кращий серед дужих, сяяв обличчям, погойдуючись через сп'яніння, немов Місяць гойдається вночі у холодну пору року. Рама сказав Ямуні: «О велика річко! Я волів би омитися. О та, що лине у море! Прийди до мене у твоїй подобі!».

Відкидаючи ж слова, вимовлені в хмільному стані Санкаршаною, одурманена її жіночною вдачею, вона не пішла до того місця. Тоді могутній Рама, збуджений хмелем, розсердився. Він узяв плуг у руку, тримаючи його гостряк униз, готовий тягнути. Тоді ж плетениця з квітів лотосу впала на землю. Квіткові бруньки відкрилися і вода почервонилася пилком квітів. Використовуючи плуг з його гостряком униз, Рама тягнув велику ріку Ямуну, ніби річка була жінка, що ухиляється від свого обов'язку. Перелякана річка, разом з її збуреною водою і багатьма ставками, прямувала напрямком зробленим плугом. Та річка, течучи могутньо викривленим чином, визначеним плугом, була засмучена ніби жінка, через страх перед Санкаршаною. Зі своїми берегами, схожими на стегна, бімбахою (*плід Momordica Monadelpha*) мов вустами, бризками води і клаптями піни, як її паском, річка журилася, оскільки вода проломила її береги. З каламутними рядами хвиль, що мають чакравак наче її груди, блискуча її швидкою течією, прикрашена стривоженими рибами, разом зі зграями лебедів, з втраченим полотном одягу з трави, з її гарним волоссям з дерев по її берегах, з лихим потоком води, зла через плуг, що розриває її кінцівки, річка текла до моря, як сп'яніла непорядна жінка, яка йде уздовж царського шляху, бо була швидко тягнута насильно. Її потоки відхилилися перш ніж вона була переспрямована через ліс Вріндавана. Річка Ямуна, приведена до середини лісу Вріндавана, повна звуків водних птахів, з'явилася ніби плачучи. Велика ріка Ямуна, ламаючи ліс Вріндаван, приймаючи подобу жінки, сказала Балі.

Я м у н а р е к л а :

О пане! Будь задоволеним. Я злякана через мій супротив. Моя водяна подоба також відхилена. О сину Рохіні! Ти зробив мене непристойною серед річок. О велерукий! Оранням відхилив ти мій напрям. Мої швидкі співдружини досягнуть притьмом моря без мене, якщо мій напрям відхилиться, я буду осміяна й водяною піною. О доблесний! Будь задоволений мною. О старший брате Крішни, я звертаюся до тебе. О кращий серед девів, будь завжди задоволений мною. Мене тягнув плуг. Прошу, не гнівайся. О Плугоносцю! Я схиляю голову до твоїх ніг, я віддана тобі. О велерукий! Я хотіла б іти напрямком, спрямована тобою.

В а й ш а м п а я н а с к а з а в :

Плугоносець же побачив річку Ямуну, що схилилась перед ним. Змучений хмелем, він сказав ці слова нареченій Океану

Б а л а р а м а м о в и в :

О красна виглядом! Сприятлива пані! Будь ласка, давай воду в усіх місцях уздовж шляху зазначеного моїм плугом. О красноброва! Це мій наказ тобі, поточній до океану. О прославлена жінко! Заспокойся. Тепер ти можеш іти, як ти хочеш. Моя ж слава бринітиме допоки існує світ.

В а й ш а м п а я н а в і в д а л і :

О Джанамеджайє! Бачачи перетягування Ямуни, всі жителі враджи, вклонилися Баларамі кажучи: «Добре! Молодець!». Тоді Рама відпустив прославлену жінку (*річку Ямуну*) і всіх жителів враджі.

Потім Рама, кращий серед тих, хто завдає удару, подумки вирішив повернутися. Й згодом, син Рохіні повернувся в Матгуру. Тож, Рама відправився у Матгуру. Там він побачив вбивцю Мадгу (*Крішна*), вічну сутність Землі, як він жив у своєму будинку. Рама пішов прямо до Джанардани, в одязі мандрівника, несучи нову гірлянду з диких квітів на своїх грудях. Бачачи швидке прибуття Рами, Плугоносця, Говінда встав скоренько і запропонував йому найкраще місце. Джанардана запитав посадженого Раму про добробут жителів враджі, всіх родичів, а також корів. Рама відповів приємномовному брату: «О Крішно! Всі, про кого ти запитуєш, у добрі й зручностях!».

Потім перед Васудевою багато чудових і священних подій, що мали місце в минулому, пов'язані з Рамою і Крішною, були розказані.

Так вістить сорок шостий розділ другої частини, названої Вішнупарва,
в Харівамшапурані, продовженні Магабгарати,
що оповідає про те як Санкаршана
перетягнув Ямуну до враджи.

КРІШНА РУШАЄ В КУНДІНАПУРУ ДЛЯ УЧАСТІ У СВАЯМВАРІ РУКМІНІ

Р о з д і л 4 7

В а й ш а м п а я н а п р о д о в ж у в а в :

О Джанамеджайє! В той же час, люди, добре знайомі зі справами в світі, прийшли у будинок, сяючий наче будинки всіх захисників світу, Того, хто має диск в якості зброї (*Крішна*). Коли люди, добре знайомі зі

справами в світі, хотіли повідомити про руйнівну битву, найкращі серед ядавів, обізнані, прибули на збори в будинок Крішни. Коли всі важливі керівники прибули на збори, люди, знайомі зі справами, мовили слова, щодо знищення царів: «О Джанардано! Там будуть збори царів людських і правителів Землі. Багато царів Землі запрошені на ці збори. Царі багатьох країв хутко збираються на ці збори в Кундіну, о Лотосоокий, на запрошення сина Бходжи. Як розповідають люди, це широко відомо і чулисьмо, що Рукмі має видатну сестру на ім'я Рукміні. О Джанардано! Її шлюб відбудеться там. Всі правителі людей збираються там для шлюбу, разом зі своїми військами. О ядаво (*Крішна*)! Спосіб сваямвара-шлюбу найкрасивішої жінки в трьох світах, оздобленої золотими прикрасами, відбудеться там на третій день од сьогодні. Царі, верхи на слонах, конях і на колісницях, з'їдуться туди. Сотні таборів великих душею можна побачити там. Царі, горді наче леви й тигри, які рухаються немов слони в тічку, завжди готові до бою, ненавидять один одного. Правителі Землі, у супроводі юрм їх військ, воліють швидкої перемоги, в той час як ми, самотні, без будь-якого натхнення. О сину ядавів! Нумо підемо!».

Почувши ці слова, які вразили його серце ніби стріли, Кешава, найкращий серед ядавів, рушив, разом з ядавами та їх військом. Всі могутні ядави, прагнучи бою, рушили сівши на кращих колісницях, горді немов божества. Крішна, Харі, милий Шиві, почав свій шлях ведучи свою рать, сяючи, з диском в одній руці і булавою в іншій. Інші ядави слідували за Васудевою стоячи на колісницях, виблискуючи, як сонячні промені, вторячи звуком дзвонів. З огляду на рішення йти, Говінда сказав Уграсені: «О тигре серед царів! О безгрішний! Прошу, залишайся разом із моїм братом Баларамою. Злобні кшатрії, беручи до уваги попередній випадок, здатні захопити порожнє місто через задні брами. Всі послідовники Джарасандхи, які підозрюють нас, насолоджуватимуться зручно там, як божества насолоджуються на небесах!».

Вайшампаяна сказав:

Почувши ці слова Крішни, цар бходжів, велеславний, говорив слова, солодкі мов нектар, голосом, затинаючись від прихильности до Крішни: «О Крішно, Крішно! О велерукий! Той, хто збільшує удачу ядавів! Гнобителю ворогів! Послухай, що я скажу тобі нині. Без тебе це неможливо для будь-кого з нас, щоб жити в місті чи країні гаразд, наче ось жінкам без чоловіків. Сину! Ми, маючи тебе за вождя, залежачи від сили твоїх рук, о шанобливий до інших, не боїмося царів, навіть якщо Індра з ними. О найкращий поміж ядавів! Де б ти не шукав перемоги, ти повинен іти туди, о кращий з ядавів, разом із нами!».

Вайшампаяна продовжував:

О Джанамеджайє! Почувши ці слова царя, син Девакі (*Крішна*) сказав із посмішкою: «Я зроблю як ти хочеш, прямо зараз. Немає жодних сумнівів!».

Вайшампаяна сказав:

Говорячи це, Крішна рушив стоячи на колісниці. Він прибув в оселю Бгішмаки, коли Сонце стало червоним на заході. Крішна прибув на збори царів, на землю вкриту таборами. Побачивши величезний вид, він прийняв запальний вигляд. Для залякування царів і розкриття своєї давньої подоби, Крішна уявив вельми потужного сина Вінати, Гаруду, подумки. Відразу ж після його думки, син Вінати дізнався про це. Він опинився біля Крішни в зручній і показній подобі. При сильному вітрі, породженому помахом його крил, усі люди затремтіли, похилилися і впали на землю. Всі притиснулися друг до друга, наче вони були зміями при нападі Гаруди. Дивлячись на їхнє падіння, Крішна стояв нерухомо, як гора. Крішна упізнав кращого серед птахів (*Гаруду*) за помахом його крил і вшанував його подумки. Крішна побачив Гаруду, який носив божественні плетениці, і його тіло змащене божественними мазями. Він тряс землю знову і знову, помахом своїх крил. Деяка ж божественна зброя була закріплена на його спині, показуючись подібно зміям. Він опустив лице з поваги, коли Вішну доторкнувся до нього ласкаво рукою. Він волочив найкращого білого змія його лапами.

Його крила були золотими. Його тіло було іскристе від коштовностей, наче в гори. Він силою був узяв амріту. Він був нищителем царя тих, що з двома язиками (*змії*). Він лякав злих духів. Він був на прапорі колісниці. Крішна побачив прибуття того Гаруди, який залишається на прапорі, який допомагає своїм розумом, який робить бажане, коли небезпека. Побачивши Гаруду, який швидко прибув, вбивця Мадгу мовив. Радий бачити Гаруду, який стояв наче друге божество, Крішна сказав. Крішна говорив Гаруді відповідні слова.

Шрі Крішна сказав:

Ласкаво прошу тебе, о кращий серед птахів! О гнобителю війська божеств! Той, хто приносить щастя серцю Вінати! Ласкаво прошу, того хто любий Кешаві! О найкращий серед птахів! Ходімо до будинку Кайшики (*батько Бгішмаки*). Підемо туди сьогодні і почекаємо шлюбу. Там ми узріємо царів на слонах, конях і колісницях. Ми побачимо сотні подібних великих душ, присутніх там.

Вайшампаяна вів далі:

О Джанамеджайє! Говорячи таким чином потужному синові Вінати, Крішна, велерукий, рушив у місто Кайшики, великого душею. Друг сина Вінати, блискучий Крішна, разом з ядавами, великими колісничними бійцями, син Девакі, Крішна, прибув у місто Відарбха. Всі, задоволені, залишалися зі щасливим розумом. Усі могутні царі тримали в руках зброю.

Вайшампаяна мовив:

Тим часом, цар Кайшика, знавець політики, піднявся тоді, з радісним розумом. Цар Кайшика сам запропонував поважний прийом з церемоніальною водою і вітав Крішну, згідно приписів, у його місті.

Осяйний же Крішна увійшов у божественну оселю, призначену для нього раніше, разом зі своїм військом, як Шанкара (*Шива*) входить у Кайласу. Молодшому братові Васави (*Крішна*) запропонували все, щоб поїсти і попити, разом із коштовностями. Крішна залишався зручно в цій оселі царя, вшанований повагою з любов'ю.

Так вістить сорок сьомий розділ другої частини, названої Вішнупарва,
в Харівамшапурані, продовженні Магабгарати,
що оповідає про те як Крішна рушає в Кундінапуру
для участі у сваямварі Рукміні.

ВИСТУП НА РАДІ ВІДАРБХИ — ДЖАРАСАНДХИ ТА СУНІТХИ

Розділ 48

Вайшампаяна провадив:

Всі найкращі з царів, бачачи, що Крішна, незмінний, прийшов разом із сином Вінати, Гарудою, були занурені в думки. О царю Джанамеджайє! Веледоблесні царі, майстри в порадах, а також вельми добре обізнані на принципах політичної етики, зібралися для обговорення. Увійшовши до гарних золотих зборів Бгішмаки, царі посідали на прекрасних тронах з чудовими покриттями. Найперші поміж царів сиділи наче божества на зборах девів. Серед них вельми могутній, велесяйний Джарасандха, міцнорукий, говорив, подібно володареві божеств Індрі, який промовляє до девів.

Джарасандха сказав:

О кращі серед царів! Бгішмако — великий душею! Кращі серед промовців! Слухайте розумні слова, сказані мною. Могутній син Васудеви, відомий як Крішна, приїхав сюди в Кундіну, разом із сином Вінати. Крішна, велепишний, прийшов разом з ядавами, через дівчину. Він обов'язково докладе зусиль, щоб отримати дівчину. О тигри серед царів, з огляду на свої сильні та слабкі сторони, вчиніть згідно правильної політики те, що має бути зроблено тут. Значні, жахливі справи, вчинені обома веледоблесними синами Васудеви на Гоманті, найкращій з гір, рухаючись просто пішки, без сина Вінати, добре відомі всім вам так само. Якщо ж він битиметься разом із колісничними бійцями врішніїв, ядавів, бходжів і андхаків, який же страшний буде бій? Якщо Вішну сидить на Гаруді, намагаючись отримати дівчину, хто ж битиметься в цій битві, навіть якщо він Шакра (*Індра*) разом з божествами? Якщо ж дівчину не віддадуть йому, то могутній Крішна забере її силою, разом з божествами. Було почуто, що раніше, коли Земля була занурена в екарнаву, в нижній області, велесяйний Вішну, найперший у Всесвіті, приймаючи вигляд вепра (*Вараха*) підняв Землю. Індра данавів, Хіраньякша, був убитий вепром. Вельми відважний і потужний Хіраньякашипу, якого не могли вбити божества, дайтьї, мудреці, гандхарви, кіннари, надприродні істоти, данави, змії, ні в небі, ні на землі, ні вночі, ні вдень, ні проміжним, ні сухим, ні вологим, якого не могли вбити у трьох світах, той непереможний цар дайтьїв, був убитий раніше Вішну у вигляді Людинолева (*Нарасімха*). У вигляді Вамана, могутнього сина Кашьяпи, народженого Адіті, він зв'язав Балі, найкращого серед асурів, мотузкою істини (*словами Бали*), і змусив його постійно перебувати в Паталі. Веледоблесний Картавірья, тисячорукий, сповнився пихи за свою країну, через дарунок даний Даттатрейю. Осяйний син Джамадагні, народжений у Ренуки, Рама, найкращий серед знавців зброї, на стику юґ, Трети і Двапари, убив царя, володаря семи островів, сокирою, потужною, як удар блискавки. Цар Хайхайя був убитий Вішну в замаскованій подобі. Раніше Рама, народжений в роду Ікшваку, син Дашаратхи, вбив Равану, який завоював три світи. Давно, в битві Тараки, в Крітаюґу, доблесний Вішну з половиною від шістнадцяти (*вісім*) рук, сидячи на Гаруді, в бою убив дайтьїв, які були пишалися дарунками, отриманими ними. Дайтья Каланемі, який був страшним навіть богам, був убитий диском Вішну, яскравим наче Сонце з тисячами променів. У бою, блискучий Вішну, з'єднавшись з його великою всесвітньою формою, вбив багатьох дайтьїв, чий час смерті настав. У вигляді дитини, він убив велемогутніх, відважних мешканців лісів, дайтьїв Праламбу, Арішту і Дхенуку, в лісі. Шакуні (*Путана*), Кеші, навіть дерева Яма і Арджунака, слон Кувалаяпіда, борці Чанура і Муштіка, Камса, кращий серед могутніх, разом зі своїми послідовниками — всі були вбиті Кешавою, сином Девакі, який прийняв вигляд пастуха, граючись. Таким чином, блискучій Вішну, володар диску, зробив безліч божественних справ, приймаючи божественний образ. Позаяк я бажаю вашої користі, я кажу вам, що Кешава є Вішну, головний між девів і нищитель асурів. Він Нараяна, джерело Всесвіту, древній Пуруша, незмінний, Творець усіх живих істот, виявлених і невиявлених, Вічний, невидимий для всіх людей, і котрому всі шанобливо вклоняються, Той хто не має початку, середини або кінця, видимий і нетлінний, вічний, самопроявлений Брахма, Шива, непереможний рухомими й нерухомими, Той, хто крокував трьома світами трьома ж кроками, Володар трьох світів, нищитель ворогів Індри божеств. Я твердо переконаний у тому, що він народився в місті Матгура, у величному і великому роду царів та володарів царів. Інакше, чи був би Гаруда верховим для людини, особливо коли Джанардана намагається отримати дівчину? Яка ж то могутня людина буде стояти сьогодні перед Гарудою? Сам Вішну прийшов сюди для шлюбу, обрання чоловіка дівчиною. Я також говорив про велику небезпеку для нас у зв'язку з приходом Вішну. Ви повинні думати про все це і зробити необхідне далі.

Вайшампаяна мовив:

О Джанамеджайє! Після того, як цар Магадхи (*Джарасандха*), мовив так, як зазначено вище, Сунітха, велерозумний, сказав наступні слова.

С у н і т х а с к а з а в :

Цар Магадхи, міцнорукий, говорив правильні слова. У великій битві, яка мала місце на горі Гоманті, справи, вчинені Баларамою та Крішною, як це трапилося перед царями, важко зробити. Вогнем диску і плугу, вони спалили велику рать зі слонів, коней, колісниць, піхоти й прапорів. Згадуючи жахливе нищення царських військ, блискучий Магадха (*Джарасандха*) думав і говорив про те, що станеться. Нищення військ стало страшним і в основному неминучим, коли Бала і Кешава билися там у бою, стоячи на ногах. О найкращі поміж царів! Ви знали самі, що коли Супарна (*Гаруда*) прибув, ті, які подорожують небом закрутилися через вітер утворений швидкими ударами крил. Всі океани збурилися. Гори і земля здригнулися. Всі ми зі страхом думали: «Що за лихо?». Коли Кешава битиметься, сівши на птаха (*Гаруду*), чи ж люди подібні нам, здатні протистояти йому в битві? Для царів, обрання чоловіка дівчиною є велика і радісна подія, встановлена колишніми царями, як засіб встановлення справедливости й слави. О царі! Відтак, сьогодні, битва великих мужів, знову ж, як бажана, споро прийшла у це місто Кундіна. Якщо дочка царя обере котрогось між інших царів, яка ж людина зможе витримати силу рук Крішни? Ця небезпека вельми відома. Крішна, так само як і ми, царі, прийшов на велике свято вибору чоловіка дівчиною. Отже, прибуття Крішни сюди через дівчину, вельми ганебне для царів, як сказав цар Магадхи.

Так вістить сорок восьмий розділ другої частини, названої Вішнупарва,
в Харівамшапурані, продовженні Магабгарати,
що оповідає про виступ на раді Відарбхи —
Джарасандхи та Сунітхи.

ПРОМОВА ДАНТАВАКТРИ І РОЗДУМИ БГІШМАКИ

Р о з д і л 4 9

В а й ш а м п а я н а о п о в і д а в д а л і :

О Джанамеджайє! Після того, як Сунітха, великий душею, промовив ці слова, цар Каруша, доблесний Дантавактра сказав наступне.

Д а н т а в а к т р а с к а з а в :

О царі! Я вважаю, що слова, сказані царем Магадхи (*Джарасандхою*) і царем Сунітхою доречні, бо слова нам до вподоби. Я не бруднитиму мого нектару подібними словами ненависти, гордости або бажання власної перемоги. Хто ще скаже всі ці слова подібні океану великої глибини, сповнені основ науки політичної мудрости, на цих зборах царів? Але чуючи, що я говорю, просто нагадаю, о царі, якою є несподіванкою прибуття Васудеви. Крішна також прийшов для тієї ж мети і з тієї причини, — дівчини, з якої і ми всі прийшли. Що поганого або доброго в цьому? Коли ми всі разом оточили гору Гоманту, що ж поганого, стосовно бою там, слід сказати? О царі! Ці доблесні жили в лісі Вріндавана, на березі річки Ямуна, щоб ввести в оману Камсу, згідно слів божественного мудреця Наради. Обидва, Рама і Джанардана, були викликані в Матгуру для їх убивства. Слон був поставлений аби убити їх, але доблесні вбили слона і увійшли в місто. Тоді ж, їх власною доблестю, вони вбили володаря Матгури, Камсу, разом із його поплічниками, які були вже однаково що мертві, на арені, величезній мов океан. О царі! Що поганого в цьому? Всі ми, хто старше їх за віком, зібралися разом, щоб завадити їм. Рама і Кешава злякалися, зважаючи на велику, потужну рать. Залишаючи місто і військо, обидва пішли на гору Гоманту. Ми, готові до боротьби у бою, пішли туди також. На полі прі, ми разом з колісницями, кіньми, людьми і слонами ратилися з ними, пішими, котрі навіть не досягли молодости. Ми, рухомі нашим обов'язком кшатріїв, осадили гору Гоманту. Ми всі, вожді-кшатрії, вважали, що ці двоє, скромні і покаянні, були упокорені бурхливою лісовою пожежею. Б'ючись проти нього так, ми діяли неправильно проти Джанардани. Куди б ми не пішли, там буде розбрат. О царі! Пошукаємо винагороди з Крішною. Крішна прийшов у це місто Кундіна не для сварок. Коли він прийшов сюди через дівчину, з ким же він буде боротися? Він найкращий серед мужів. Він не просто звичайна людина. У світі божеств, серед божеств, він найперший. Він найкращий і серед людей. Особливо ж, він Той, хто створив навіть девів і людей. Його розум не дитячий також. Він позбавлений гніву, як і суперництва також. Він ні жорсткий, ні незначний. Він не підвладний нещастю. Він завжди знімає болі тих, хто його шанує. Він Вішну, Володар, Божество. Він Бог навіть божеств. Для виявлення свого маскування, Він прийшов разом з Гарудою. Крішна приходить разом з різними видами зброї для знищення ворогів. Зрозумійте, що ця подорож Харі, разом із головними ядавами, бходжами та андхаками, для дружнього ставлення. О царі! Всі ми повинні вітати великого душею Кешаву, пропонуючи шанобливий прийом і воду для омивання. Після укладення миру з Крішною, всі ми зможемо облишити тривоги, страх і душевний біль.

В а й ш а м п а я н а п р о д о в ж у в а в :

О Джанамеджайє! Почувши ці слова розумного Дантавактри, Шалва, кращий серед промовців, сказав царям.

Ш а л в а м о в и в :

Чому ми всі маємо роззброїтись, залякані ним? Чи повинні ми тремтіти від страху так, що укладемо мир із Крішною? Яке пуття хвалити інших, зневажаючи свої сили? Це ніколи не може бути обов'язком царів, пов'язаних із обов'язком кшатріїв. Чи гідне це тих, хто народився в родах великих царів, тих, чиї роди гараздують, щоб бути нерозумними? Я знаю, що Крішна перший бог, вічний Володар усіх вічних девів, які залежать од Нараяни. Він Харі, мешканець Вайкунтхи, непереможний, наставник рухомих і нерухомих істот у світі; Вішну, народжений Девакі, шанований у світі. За вбивство царя Камси, для зниження тягаря Землі, для знищення нас і захисту світу, частка Вішну зійшла на Землю. Я знаю, що це справи Вішну. О володарі землі! Б'ючись у нерівній війні з Вішну і згораючи у вогні диску, рушимо у Дім смерти. О царі! Я знаю істинну, що тривалість життя зменшується з часом. Ніхто ніколи не помре до часу приходу смерти. Коли час смерти приходить, ніхто не буде жити далі. Якщо хтось думає так, немає чого боятися. Бачачи занепад релігійного аскетизму у світі, Господь Вішну вбиває найкращих, народжених од Діті (*дайтьїв*), в поєднанні з відповідним Часом. Зв'язуючи вельми потужного Балі, сина Вірочани, Вишній дев (*Вішну*), Володар девів, змусив його постійно перебувати в Паталі, у нижньому світі. О царі! Це справи вічного Вішну. Отже, це не личить вам, обговорювати будь-яку битву з ним. Крім того, Крішна не прийшов сюди через битву. Дівчина для нього, котрий обраний нею. Чому царі б'ються за це? Безумовно, буде мир!

Вайшампаяна сказав:

О Джанамеджайє! Коли розумні царі говорили так, цар Бгішмака нічого не казав, через свого сина. Цар міркував про свого сина подумки, який пишався своєю великою доблестю, захищений знаннями про стріли, отриманими від Бхаргави (*Рама*), лютого бійця-колісничного.

Бгішмака мовив:

Мій син, гордий своєю силою, завжди нездатний терпіти Крішну. Завжди гордий, він нікого не боїться у битві. Цілком очевидно, що дівчина буде взята силою рук Крішни. Отже, буде січа, битва серед великих мужів. Мій син гнівається, як також і гордує. Чи він житиме? Я не бачу життя для мого сина, через Кешаву. Через дівчину, чому ж я змушуватиму мого старшого сина, який збільшує добробут батька, битися з Крішною? Рукмі не бажає дева Нараяну, аби той став нареченим його сестри. Мій син дурний і збурений гордістю. Він не уникає війни. Це певно, що він стане попелом, наче бавовна спалена вогнем. Потужний Кешава, здатний боротися дивним чином, швидко ослабив доблесного Шрігалу, царя Каравіри. Сприятливий Кешава, кращий серед сильних світу цього, тримав гору Говардхану однією рукою протягом семи днів тоді, коли жив у Вріндавані. Думаючи про ті складні завдання, виконанні Кешавою, мій розум слабне. Вбивця Врітри (*Індра*), чоловік Шачі, швидко прибувши до цариці гір, Говардхани, разом із божествами, окропив Крішну, як Упендру. В затоці Ямуни Крішна переміг змія Калію, жахливого, палаючого отруйним полум'ям, осяйного наче вбивця смерти. Великий, доблесний дайтья Кеші, у вигляді коня, непереможний навіть для божеств, також був убитий Васудевою. Вбиваючи дайтью Панчаджану, Крішна повернув сина Сандіпані також, загубленого давно в океані, з оселі смерти. На горі Гоманті велика битва точилася обома, Баларамою й Крішною, коли вони були оточені багатьма людьми, нищачи слонів, коней і колісниці. Обидва веледоблесні сини Васудеви, Баларама і Крішна, вбили юрми слонів, б'ючи їх слонами ж, колісниці колісницями, вершників кіньми, а піхоту людьми ж. Така страшна загибель слонів, коней і колісниць не чинилася ні девами, ні дайтьями, ні гандхарвами ні якшами, ні зміями, ні ракшасами, ні плазунами, ні царями дайтьїв, ні м'ясоїдними асурами або напівбогами, що живуть у гірських печерах.

Згадуючи ту війну, мій розум слабне. Ні, я не чув раніше, я не бачив раніше десь на Землі іншої людини, як Васудева (*Крішна*), кращого серед божеств. Дантавактра, міцнорукий, володар землі, добре говорив. Давайте погодимося з веледоблесним Крішною і зробимо необхідне далі.

Вайшампаяна вів далі:

О Джанамеджайє! Беручи до уваги сильні та слабкі сторони, думаючи так, цар вирішив піти догодити Тому, хто не знає занепаду (*Крішна*). Цар порадився з багатьма іншими царями людей, які обізнані в політичній мудрості, з цього питання. Вранці цар Бгішмака прокинувся чуючи похвали і також побажання сутів, царських бардів, магадхів, а також славослівників та герольдів. Після виконання ранкових обрядів рано вранці, всі царі залишалися у своїх будинках відпочинку. Царевичі, відправлені царями в місто Відарбху, повернулися і повідомили своїм відповідним царям, сам-на-сам, про події. Деякі з царів були раді почути про загад окроплення Крішни, деякі були пригнічені, деяким з них було боляче, деякі боялися, а іншим було байдуже. Царі, що мають піхоту, слонів і коней, були розділені на три групи. Загадом окроплення Крішни, царі були схвильовані подібно великому океану. Побачивши поділ царів і беручи до уваги проступок зроблений самим, Бгішмака, найкращий серед царів, міркував своїм розумом і його свідомість палала. Він пішов на збори царів, щоб змусити їх зрозуміти. Тим часом гінці Індри прибули до дворів царів, Кратхи та Кайшики. Тримаючи лист, опустивши голови зі смиренням, вони увійшли в океан (*збори*) царів.

Так вістить сорок дев'ятий розділ другої частини, названої Вішнупарва,
в Харівамшапурані, продовженні Магабгарати,
що оповідає про промову Дантавактри
і роздуми Бгішмаки.

ЗАПЕВНЕННЯ КРІШНИ НА ЗБОРАХ БГІШМАКИ

Розділ 50

Джанамеджайя мовив:

Після вбивства вельми доблесного Камси, якого було важко перемогти навіть божествам, Крішна не поставив себе царем. Він також не сів на царський трон. Крішна прибув же туди за дівчиною. Навіть тоді, він не був зустрінутий. Він отримав неперевершену неповагу. Яка була причина йому отримати таке? Син Вінати, Гаруда, дуже могутній, як і мужній. Що послужило причиною для нього також, витримати це терпляче? Скажи мені це, о володарю (*Вайшампаяна*)? Я вельми цікавлюсь цим.

Вайшампаяна сказав:

О Джанамеджайє! Коли Той, хто не має занепаду (*Крішна*) досяг міста Відарбхи разом із сином Вінати, Кайшика думав щодо Васудеви (*Крішни*): «Я бачив диво усюди. Я скажу усім царям, що побачивши сина Васудеви, всі гріхи, безумовно, зникнуть. Чистий образ Крішни, бачений нами — справжній. Хто ж іще є у трьох світах, крім Крішни, Лотосоокого, Володаря божеств, Джанардани? О царю! Що ми повинні запропонувати йому, в якості гостя? О царю! Ми не повинні відкинути наш обов'язок щодо бездоганного приймача корисного!». І брати, Картха та Кайшика обговорювали таке між собою.

Вирішивши запропонувати своє царство, вони наблизилися до Крішни. Підходячи до дева (*Крішни*), ці доблесні царі міста Відарбхи, ці прославлені мужі, вклонилися Харі, опустивши голову і сказали: «Сьогодні наше народження плідне, сьогодні наша слава плідна, сьогодні наші предки задоволені, позаяк Володар прийшов у наш дім. Хвіст яка, опахало, парасоль, держално прапора, трон, військо і скарбниця, разом із містом нашим, твоїми є. О міцнорукий! Ти був окроплений, як Упендра, Індрою богів (*Девендра*). Ми ж окропили тебе, як царя цього царства. Що зроблено нами, а також багатьма іншими царями, не може бути скасовано навіть самим Джарасандхою. Цар Магадхі, Джарасандха, велепишний, твій ворог. Той, хто захищає царів, розповідає твою історію кожен день ось так: «Він не може зійти на царський трон. Він не має міста. Як же син Девакі може залишатися на цих зборах царів? Крішна великий доблестю. Він гордий. Він має велику пишноту. Можливо, він прийшов сюди не за дівчиною, не задля її сваямвари. Коли царі сидять на своїх царських престолах, як же він може, маючи велику пишноту, сидіти на нижчому сидінні?».

Почувши, що він думає так, цар Бгішмака, порадився з нами, для врегулювання розбіжностей, і зробив цей кращий будинок для Тебе, щоб відпочивати. Ти найперше божество з божеств, якому всі світи вклоняються. У цьому світі людей, Ти цар у людській подобі. На зборах царів, нехай не буде ніяких питань щодо сидіння. Ти єси царем міста Відарбхи. О велепишний, завтра вранці, ти сядеш у сприятливе біле сидіння. Нехай окроплення буде зроблено, після скликання та заспокоєння душі згідно необхідних дій та обрядів, відповідно до розпорядження божества (*Індри*), поки царі прибувають».

Вайшампаяна вів далі:

О Джанамеджайє! Говорячи так найкращому серед девів і шанобливо стоячи перед ним зі складеними руками, вони (*Кратха та Кайшика*) відправили гінця на збори царів. Слова посланця, як сказано володарем ваджри (*Індра*), були передані як наказ Кайшики, з великою пишнотою.

Кайшика мовив:

Відомо усім царям, що Той, хто не знає занепаду, Ачьюта-Крішна, Харі, разом із сином Вінати, прибув у місто Відарбху в якості гостя. Бачачи, що він прибув, і з огляду на те, що він має право на прийом, цар запропонував своє царство синові Васудеви, згідно дхарми. Коли ж мій брат запросив Крішну на трон, якийсь безтілесний мандрівник у небі промовив ці слова.

Посланець божеств сказав:

О царю! Не правильно пропонувати місце на яке ти був посаджений. Ось є божественне місце, прикрашене усіма коштовностями. Це біле крісло, зроблене Вішвакамою з золота Джамбунанди, відправлене царем девів (*Індрою*). Сидіння із зображенням левів. Нехай Крішна, багатьма царями окроплений, Володар девів, якому движні і недвижні істоти вклоняються, сидить на цьому божественному місці, як Індра царів. Царі прибули в місто Кундіна через дівчину. Якщо хтось не прийшов сюди, він заслуговуватиме бути вбитим. Ось вісім горщиків, що містять частки вічних скарбів, які належать Володареві багатства, великому душею, цареві царів. Божественні прикраси, оздоблені божественним золотом і коштовностями, також тут, для окроплення Царя царів ув оточенні царів. О царі! Це послання Шакри, яке я передав вам. Окропіть Кешаву після того, як запросите всіх листами.

Кайшика продовжував:

Сказавши це, і даючи місце, блискуче наче ранкове Сонце, для Крішни, посланець божеств повернувся до неба і відправився на небеса. Тому я закликаю вас, хто приїхав сюди побачити незвичайне, важке для розуміння, як сказано Шакрою (*Індрою*). Ви повинні також побачити чудового дева, виняткового на Землі, окропленим з горщиків отриманих з неба. Цілком очевидно, що, бачачи цю надзвичайну особу, всі наші гріхи відійдуть. О найкращі між царів! Будь ласка, приходьте на обряд омивання для окроплення Крішни, Володаря девів, — Вішну. Вам не слід боятися. Ми умиротворимо Джанардану для вас. Харі дасть захист усім царям. Чистий образ Крішни, бачений нами — справжній. Немає видимої причини ворожнечі в свідомості Магадхи (*Джарасандхи*), особливо. Тут же ви можете думати далі про відповідні причини і наслідки.

Вайшампаяна мовив:

Царі, стурбовані страхом прокляття, думали таким чином. Царі знову почули про великого душею Кешаву. З великим звуком дощової хмари, голосом, що заповнював небо, наказ царя божеств був почутий, наступного змісту:

Читрангада мовив:

Цар трьох світів, Шакра, для захисту своїх підданих, для вашої користі, наказує вам, о царі. Не варто вам мати ворожнечу з Крішною і один з одним. О кращі серед царів! Залишайтесь у своїх царствах мирно. Крішна, який руйнує скорботу тих, хто шукає захисту, це вогонь, який вбиває раті ворогів. Залиште ваші тривоги, укладіть із ним мир і будьте щасливими. Царі є богами для людей. Божества ж є богами для царів. Шакра є богом божеств, а Джанардана бог навіть для Шакри. Це Господь Вішну, Бог девів. Кешава народжений у подобі людини в світі людей. Вішну не можуть здолати серед усіх світів богів, асурів, людей і навіть той, хто тримає тризуб (*Шива*), з підмогою Картікейї. Як моє краще рішення, разом з богами, я бажаю окроплення Кешави, великого душею, Вишнього володаря богів. Деви не мають повноважень для окроплення царя царів. Тому ми не окроплюємо того, кого всі світи вшановують. Повноваження для обрання царя царів належать царям. О кращі між царів! Рушайте до Відарбхи, разом з Кратхою і Кайшикою. Зважаючи на все це, зробіть необхідне, як визначено. Індра, вважаючи, що це час для миру, о царі людей, відправив мене, щоб оцінити вас. У місті Відарбха, царі Кратха і Кайшика, для цілей окроплення Крішни, як Індри царів, сказали Крішні про його запропоноване окроплення. О кращі серед царів! Разом із ними (*Кратхою і Кайшикою*) виконайте сприятливе, велике свято (*окроплення*)! Вшановуючи Крішну окропленням і приймаючи те, що він пропонує, як дакшину, будьте щасливі й прийдіть знову на сваямвару дівчини. Нехай царі, чотири великих царя, Джарасандха, Сунітха, Рукмі, великий воїн колісничний, Шалва, володар Саубхи, залишаться тут, щоб місце не стало порожнім.

Вайшампаяна провадив:

Почувши наказ володаря девів, як сказав Читрангада, всі кращі царі задумалися. За наказом Індри царів, Джарасандха, з Бгішмакою попереду, рушили разом зі своїми військами. Бгішмака ж, велерукий, у супроводі свого війська, разом із царями, рушив з палаючим од тривоги розумом, до Крішни, міцнорукого, який проживав у будинку Кайшики. Зовні будинок сяяв, навіть з великої відстані, прапорами і ратищами прапорів. Сприятливі збори, готові для окроплення, виглядали так гарно, наче збори божеств, прикрашені коштовностями та божественними ратищами прапорів. Вони були прикрашені божественним одягом, прапорами і прикрасами, божественними квітковими плетеницями і пахощами. Сприятливі колісниці для подорожей в небі, яскраво сяяли. Були там божественні жінки і юрми відьядхарів. Були там гандхарви, мудреці і кіннари, які співали славу Богові богів, Крішні. Мудреці і великі мудреці, які ж сіддхами були уславлені. Божественні музичні інструменти грали самі по собі в небі. Деви розсипали безліч різновидів божественних запашних порошків, отриманих з п'яти джерел (*коріння, кора, листя, квіти і плоди божественних дерев та ліан*) у небі.

Індра божеств, чоловік Шачі, прийшов сам, разом з божествами. Він був сяяв у небі, стоячи на своїй кращій з повітряних колісниць. Вісім захисників світу, які прибули зі своїх напрямків, співали, танцювали і славили всюди. Чуючи чудові звуки, всі царі увійшли на сприятливі збори з широко відкритими від подиву очима. Кайшика, велерукий, підійшов і прийняв царів. Могутній цар привів їх усередину зали і вшанував їх, як визначено. Коли ж найкращому серед девів (*Крішні*) повідомили про прихід царів, сприятливий Харі почав належним чином вшановувати радісно. Тоді божественні горщики, з їх горличками перев'язаними тканиною, прикрашені манговими квітами (*сахакара*), пролили воду з неба, як дощові хмари. Помазання царя царів (*Крішни*) було завершено з божественними золотими коштовностями, квітами, змішаними з пахучими порошками. Джанардана був окроплений у встановленому порядку, як визначено. Його бачили найкращі між царів, вкритим сприятливим божественним вбранням. Царям було надано чудовий, божественний одяг та божественні мазі, і вшанували їх, як визначено. Джанардана ж сів. Крішна, окроплений і, якому прислуговували ядави, люди з Відарбхи і царі, сяяв на зборах, як красивий і сприятливий на зборах богів. Могутній син Вінати, велесилий, який може приймати будь-який вигляд за бажанням, сів, у людській подобі, по правій стороні Крішни, на сидінні. Доблесні Кратха і Кайшика сиділи по лівій стороні. Царі, великі душею, сиділи, як визначено володарем. Таким же чином, великі колісничні бійці врішнії та андхаки, хоробрі, могутні і відомі люди, такі як Сатьякі, сиділи по лівій стороні. На божественне сидіння, блискучо-яскраве мов Сонце, вкрите божественним покривалом, сприятливий Крішна був посаджений зручно царями, подібно Індрі, чоловікові Шачі, якого посадили боги. Всі царі, які прибули, як повідомили радники, й усі царі, які були вшановані як слід, та всі інші царі, сиділи зручно на своїх власних кріслах. Кайшика, велерозумний, знавець усіх писань, запропонував своє шанування згідно вимог і мовив:

Кайшика сказав:

О володарю! Всі царі, не відаючи, вважали тебе за людську істоту і перешкоджали тобі. Боже, прошу, вибач їх.

Шрікрішна мовив:

О Кайшико! Не матиму ворожнечі, навіть і дня, особливо з царями відданими дхармі кшатрія. Згідно дхарми кшатрія, потрібно боротися проти адхарми. О володарі царів! Чому ж я повинен сердитися на царів?

Що пішло, вже пройшло. Мертві досягали небес. Це дхарма в людському світі — народитися і померти. Отже, о царі! Не журіться за мертвими. Найкраще для нас, — пробачити і облишити ворожнечу.

Вайшампаяна вів далі:

О Джанамеджайє! Говорячи так, вбивця Мадгу втішив найкращих між царів. Той велесяйний, приховано споглядав на обличчя Кайшики. У той же час, Бгішмака, знавець в області політики, найкращий серед промовців, вшанував Крішну, як належить, і мовив так.

Так вістить п'ятдесятий розділ другої частини, названої Вішнупарва,
в Харівамшапурані, продовженні Магабгарати,
що оповідає про запевнення Крішни
на зборах Бгішмаки.

РОЗМОВА МІЖ КРІШНОЮ І БГІШМАКОЮ

Розділ 51

Бгішмака мовив:

Мій син, у дитячій спосіб, хотів би віддати свою сестру. Проте, в шлюбі через сваямвару, я не зацікавлений аби віддати її царям. На мою думку, шлюб через сваямвару вельми дитячий. Я бажаю, щоб вона вийшла заміж за когось на її розсуд. Щоб виправити помилкову політику мого сина, я порадую тебе. О володарю девів, будь задоволений і вибач мені.

Шрікрішна сказав:

Як юний, твій син розхитав збори царів. Коли ж він досягне віку, він буде непокірним, то наскільки ж гірше він поводитиметься? Царі, володарі людей, які тут, народжені у великих родах, мають сяйливі сприятливі світи, наче сонячні промені, отримані покутою. Якщо ж хтось бреше навіть перед царем, через жадобу, він не залишиться в живих у світі. Його спалить вогонь покарання. О володарю, ти знаєш, що це дхарма царів. Це було проголошено самим Брахмою, відповідно до дхарми світу. О правителю людей! На зборах царів, о Індро царів, чи ж доречно, що твій син говорить неправду перед царями? Твій син створив такі складні обставини. Мій великий сумнів стосовно того, як же ти не дізнався про це. Чи ж ти не вшанував царів, які прибули, подібні на Сонце й Місяць блиском, і не запропонував їм гостинність? О царю, також, чи не було тобі повідомлено про юрми колісниць, коней, людей і слонів, та про справи твого сина? Чи не терпів ти через прибуття військ з чотирьох підрозділів? О царю! Мій розум у сумніві, як ти не дізнався про це? Мій приїзд сюди також, у цілому, не до вподоби тобі. Ось чому, о володарю мужів, ти не пропонував належної гостинности мені. О володарю людей, відхили мене і запропонуй свою дочку гідним. Чому ти не пропонуєш твою дочку через неприємність мого приїзду? Той, хто перешкоджає загаду дочки в шлюбі, горить у пеклі. Це стверджував найкращий серед людей, Ману, знавець дхарми. О володарю землі! Ось чому я не увійшов на збори. Знаючи, що мене не вшанували гостинністю в твоєму домі, о володарю людей, я, котрий не є царем, був присоромлений, о Індро царів. О царю! У місті Відарбхи, для забезпечення спокою війська, шановний гість Кайшика запропонував гостинність нам. Там ми, Гаруда і Кешава, були мов на небі раніше.

Вайшампаяна провадив:

О Джанамеджайє! Царя стримав Крішна, який говорив такі слова, тверді мов ваджра, слова холодні мов вода, подібний палаючому вогню, що міститься у воді.

Бгішмака сказав:

О володарю богів, будь задоволеним. О Той, хто править світом! Будь ласка, захисти мене. Я сліпий невіглаством. Прошу, дай мені очі мудрости. Як людські істоти, збентежені людським оком, наше бачення не істинне. Отже ми виконуємо дії, не думаючи, ми не здатні отримати результати. Йдучи під захист твій, Володарю навіть богів, нехай наше бачення буде істинним, і нехай наслідки наших дій будуть відкриті для нас. Люди з ясним баченням, у поєднанні з належною політикою, роблять навіть неплідні дії плідними, як воєвода робить військо корисним. Йдучи під захист твій, страх не впливає на мене. Прошу, почуй мою думку. Я не хочу віддавати дівчину царям у шлюб через сваямвару. О Володарю богів, будь задоволений мною. Будь ласка, не гнівайся.

Шрікрішна мовив:

О велерозумний царю! Чому ти говориш це? О безгрішний, хто ж скаже, що ти не повинен віддати свою дівчину у шлюб через сваямвару? Я не говоритиму, що ти не повинен віддавати дівчину, не буду говорити, що ти повинен віддати її мені. Моя причина — мій божественний зв'язок з Рукміні. Задовго до цього, на горі Меру, боги прийняли рішення про часткове втілення. Тоді ж її відправили: «Йди за твоїм чоловіком. О широка стегнами! Будь ласкава до богів і народися в людському світі, в місті Кундіна, з лона цариці царя Бгішмаки. Отже, о царю, я кажу тобі правду. Слухай це і сам вирішуй, що доречно і чини відповідно. Твоя дівчина на ім'я Рукміні, не є звичайною людиною. Вона богиня Шрі, причина її народження — слова Брахми. Вона не підходить для шлюбу через сваямвару для царів людей. Це вирішено в дхармі, що вона повинна бути дана лише одному. О царю! Лакшмі не може бути віддана заміж через сваямвару. Вона заслуговує на те, щоб бути відданою відповідному нареченому, згідно дхарми. Саме тому син Вінати (*Гаруда*), відправлений царем девів, прибув сюди, в місто Кундіну, з причини створення перешкод.

Крім того, я прийшов, щоб побачити величне свято для царів і діви Шрі, яка залишається без квітки лотосу. О царю! Переді мною ти сказав: «Вибач мені!». О царю! Я вважаю, це буде правильно і не через якийсь гнів. Я вже говорив про це. О володарю, я прийшов сюди з добром. Тому я вже пробачив тебе. Ті, терплячі, мають багато якостей. Терпіння видаляє всі погані якості. О царю! Чи буде подібний мені, тримати гнів у його серці? О царю! Чи ж буде якийсь гнів на Землі на людину подібну тобі, народжену в гарному роду, з усіма добрими якостями, затвердженому в дхармі, правдивому? Пам'ятай, що я пробачив уже. Моє ж військо також прибуло зі мною. Та я не буду нападати на військо супротивника своїм військом. Якщо ж я не пощаджу, я увійду у військо ворога, сидячі на птахові (*Гаруді*) і тримаючи зброю, іскристу наче Сонце й Місяць. О царю! Мій батько шанує тебе. Він рівний тобі за віком також. Править містом добре. Вшановує царів добре, як твій батько. О царю царів! Гнів живе в убогих людях. Як же гнів може перебувати в доблесних і чистих людях? Знай, що це мій спосіб поведінки. Ми подібні до батька й синів.

Обидва ці царя, царі народу міста Відарбхи, запропонували мені своє царство гостинно. Внаслідок їх загаду, їх десять предків досягли небес. Десять поколінь майбутніх царів, їхні сини і онуки, ці царі людей досягнуть світу богів, внаслідок цього загаду. Ці царі будуть правити царством без будь-яких перешкод, протягом тривалого часу. Якщо вони бажають звільнення, вони, безумовно, матимуть цілковите щастя. Високошановні царі, які прибули для окроплення, також досягнуть світу богів, небес, у належний час. Нехай буде добро для тебе. Разом із сином Вінати, я йду в прекрасне місто Матгура, кероване царем Бходжею.

Вайшампаяна продовжував:

О Джанамеджайє! Сказавши це царю Бгішмаці, царям і особливо царям Відарбхи (*Кратха і Кайшика*), син Яду (*Крішна*), Володар богів, пішов поруч із його колісницею. Тільки тоді царствений мудрець Бгішмака був щасливий. Всі ж інші царі мали сумні обличчя. Найпершого бога, в самопроявленій подобі, якому вклоняються деви і дайтьї, одного з тисячею ніг, з тисячею очей, з тисячею рук, з тисячею голів, Того, хто сяє тисячею корон, Хто носить божественні плетениці, Хто змащений божественними мазями, носить божественні прикраси, тримає багато божественної зброї, Крішну, з очима, красивими наче червона квітка лотосу, з палаючими очима, як Місяць і Сонце, Крішну, Індру царів, бачили царі. Цар же Бгішмака, склавши руки, вклонився Крішні і почав славити його словами, розумом і тілом.

Бгішмака сказав:

О боже богів, я вклоняюся Тобі, котрий не має початку і кінця, Вічному, Найпершому богові, Нараяні, Останньому притулку, Самоіснуючому, Всюдисущому, Непорушному, Священному, з кучерявим волоссям, з лотосом у його пупку, Карателеві, позолоченому наче вогонь, я вклоняюся Тому, хто виблискує всесвітнім або Особистим духом, Хамсі, Тому, хто знаходиться у формі диску. Я вклоняюся мешканцеві Вайкунтхи, Тому, ненародженому, Вишньому! Я вклоняюся Тому, хто завжди гарної вдачі, древньому Пуруші, найкращому серед людей, Який поєднаний з найкращим, Який без будь-яких якостей. О кращий серед богів, завжди будь Тим, хто дає благо мені, твоєму відданому. Ти — Володар світів, Господь. Для мудрого, ти Вішну єси.

Вайшампаяна вів далі:

О Джанамеджайє! Славлячи великого бога подібним чином перед усіма царями, цар Бгішмака запропонував Крішні кілька золотих горщиків, блискучих ніби діаманти, коштовне каміння та інші самоцвіти. Тоді він вклонився велемогутньому синові Вінати.

Бгішмака мовив:

Я вклоняюся Індрі птахів! Я вклоняюся тому, хто подорожує так швидко, як вітер. Я вклоняюся тому, хто може приймати будь-які подоби за бажанням, божественному, синові Кашьяпи.

Вайшампаяна продовжив:

О Джанамеджайє! Після того, як уславив його в такий спосіб, цар запропонував великі прикраси і попрощався з Крішною, Лотосооким. Царі ж проводжали молодшого брата Васави, який пішов. Приймаючи побажання, доблесний Крішна відповідав царям.

Крішна прийшов до Матгури, що сяяла на всі десять напрямків, з сином Вінати, кращим між птахів, у його лагідній формі, врешті. Оточений купою великих колісниць, у супроводі звуків продовгуватих барабанів (*бгері*) і військових барабанів (*патаха*), а також сприятливих звуків мушель та великих продовгуватих барабанів (*дундубхи*), під сурмління слонів та іржання коней, крики хоробрих людей, рівних реву левів і звуки коліс колісниць, велика валка, супроводжувана сприятливими звуками, з'явилися, гримлячи наче хмари.

Коли Крішна поїхав, приймаючи велике місце, дане йому, божества повернулися на небеса, разом зі зборами. Всі царі, у супроводі своїх великих військ з чотирьох видів, слідували за Джанарданою на відстані лише однієї кроші і повернулися до місця сваямвари дівчини, з його згоди.

Так вістить п'ятдесят перший розділ другої частини, названої Вішнупарва,
в Харівамшапурані, продовженні Магабгарати,
що оповідає про розмову між
Крішною і Бгішмакою.

ШАЛВА ЗВЕРНУВСЯ ПО ДОПОМОГУ ДО КАЛАЯВАНИ

Розділ 52

Вайшампаяна вів далі:

Коли син Васудеви поїхав, правителі людей, з їх кінцівками прикрашеними візерунками, наче у Індри богів, повернулися до зборів, радісно, повідомити царя про події. Побачивши царів, які прийшли на збори, засліплюючи мов Місяць і Сонце, які зручно сидять на своїх місцях, цар людей подібний левові, Бгішмака, слідуючи гарній політиці, мовив такі слова: «О царі! Проведення сваямвари буде шкідливим для вас. Будь ласка, вибачте мене, старого. Бо, як же дерево спалене диким вогнем може бути плідним?».

Вайшампаяна продовжував:

О Джанамеджайє! Промовивши це, пропонуючи гостинність по мірі необхідности, цар попрощався з усіма царями серединних країв. Цар також попрощався із царями сходу, заходу, а також північних країв. Усі великі володарі луку були задоволені у думках. Царі, вожді людей, вшановані заслужено, поїхали. Джарасандха, Сунітха, доблесний Дантавактра, володар Саубхи, Шалва, цар Магакурма, царі Кратха і Кайшика, народжені у великих родах, царственний мудрець Венударі, цар Кашміру, а також багато інших царів півдня, залишилися поруч із Бгішмакою, щоб почути його слова. Бачачи цих найперших серед царів, могутній цар Бгішмака, з розумом повним любови, м'яко і гордо сказав ці благі слова володарям землі, трьох видів, шістьох якостей, повних гарної політики.

Бгішмака сказав:

З огляду на ваше положення, о володарі царів, і чуючи слова політики, я продовжив у такий же спосіб. Будь ласка, вибачте мене. Ви гарні люди, тоді як ми, грішники.

Вайшампаяна вів далі:

О Джанамеджайє! Говорячи так, цар Бгішмака, знавець політики, мовив такі слова, про свого сина, на зборах царів.

Бгішмака сказав:

Думаючи про дії мого сина, мої очі сповнилися остраху. Я вважаю, такі люди, як мій син, здитиніли. Я вважаю Крішну вишньою особою. Він найвідоміший з відомих. Він могутній, для тих, хто прославляє. Це безперечно, що він встановить свою владу зброї на Землі. Девакі, найкраща серед жінок, щаслива, видатна і прославлена. Вона виносила її сина — Кешаву, найкращого у трьох світах, в своїй утробі. Вона бачить обличчя Крішни, гарне наче лотос, своїми очима, повними сліз прихильности. Крішна, з очима, прекрасними наче лотос, оселя Шрі, шанований богами.

Вайшампаяна продовжив:

О Джанамеджайє! Цар же Шалва, велепишний, м'яко промовив наступні слова до царя царів Бгішмаки, який нарікав був так на зборах царів.

Шалва мовив:

О вождю царів! Не журися за твоїм сином, гнобителем ворогів. О царю! Перемога і поразка непевна для кшатрія у війні. Це визначена доля мужів. Це вічна дхарма. За винятком Бали і Кешави, хто ж тут третій, здатний боротися у війні з твоїм найпотужнішим сином? На полі бою, серед колісниць і великих колісниць, самого, здатного нападати на ворогів тримаючи лук у його сильних руках, коли він стріляє високо страшною стрілою даною Бхаргавою, котру навіть деви не можуть здолати, з його силою зброї, хто ж може зрівнятися з ним? Він є Крішна, без початку і кінця, вічний. Навіть сам Шива, який тримає тризуб, не може перемогти його (*Крішну*). О великий царю, твій син, знавець, знаючи значення всіх основ писань, розглядає Крішну володарем і господарем, і не боротиметься з ним. О царю, сьогодні ж, цар Явана переможе Крішну у війні. Той, на ім'я Калаявана, не може бути убитий навіть Крішною. Виконуючи сувору, жахливу і найважчу покуту, мудрець Гаргья власкавлював Рудру протягом дванадцяти років, поїдаючи залізний порошок. Бажаючи сина, мудрець порадував Рудру і отримав сина від Господа. Мудрець молився Шанкарі, щоб сина не могли вбити жителі Матгури. Говорячи «Хай буде так!», Рудра дав сина мудрецеві. Таким чином, син Гаргьї народився завдяки дарунку даному славетним Шивою і він не може бути убитий жителями Матгури, особливо в місті Матгура. Крішна ж, незважаючи на те, що він є могутнім, народжений у Матгурі. Він (*Калаявана*) піде у Матгуру і підкорить Крішну у війні. О царі! Якщо ви вважаєте слова, сказані мною, гідними, тоді відправте гінця в місто царя Явани.

Вайшампаяна вів далі:

О Джанамеджайє, почувши слова володаря Саубхи, всі вони, найкращі поміж царів, зраділи і мовили: «Давайте зробимо так!», велемогутньому Джарасандсі.

Вайшампаяна сказав:

О царю (*Джанамеджайя*)! Почувши їх слова, володар землі Джарасандха збожеволів, згадуючи слова Брахми, слова, сказані безтілесним голосом Баларамі.

Джарасандха мовив:

До сьогодні всі царі приходили до мене через страх перед іншими царями. Вони діяли, щоб повернути втрачене царство, з підданими, військом і колісницями. Тепер, тут, царі кажуть мені залежати від когось іншого, наче коханка-дівчина, ненавидячи її чоловіка, йде до когось іншого. На жаль! Доля вельми могутня. ЇЇ не можна відвернути. Побоюючись Крішни, я залежу від більш сильного. Звичайно ж, у мене немає

ніякого іншого вибору. Тому я повинен залежати від інших. О царі! Смерть є кращою, ніж залежність од інших. О царі! За настановою Брахми, я буду боротися з людиною, яка намагається вбити мене, навіть якщо вона є Крішна, Баладева або хтось інший. Це моє тверде рішення. Це поведінка доброзвичайних людей. Крім цього, я не можу зробити щось іще, наприклад залежати від інших. Я прийму відправлення гінця для захисту царів, щоб Крішна не вплинув на царів доброї поведінки. Посланець мусить рушити небом так, аби Крішна не перешкодив йому. О кращі з царів! Подумайте про того, хто може подорожувати так, і відправте його з дорученням. Цей володар Саубхи, доброзичливий, хоробрий наче Бог вогню, Сонця й Місяця. Могутній цар поїде в його місто на колісниці, що має колір Сонця. Нехай він говорить з царем Яваною так, щоб він прийшов за бажанням кращих між царів. Він повинен передати наше повідомлення, задля вбивства Крішни.

Вайшампаяна продовжував:

О Джанамеджайє, і знову цар Джарасандха говорив з натиском до володаря Саубхи: «О шанобливий до інших, рушай і допоможи усім царям. Поводься так, щоб цар Явана прийшов, переміг Крішну, й ми всі були щасливі, а справедливість відновлена!».

Говорячи так усім і вшановуючи Бгішмаку належно, цар Джарасандха повернувся в своє місто, в супроводі своєї раті. Цар же Шалва, ушанувавши кращих царів, як слід, рушив небом на своїй колісниці, швидкій мов вітер. Всі ж царі, які живуть на півдні, слідуючи за Джарасандхою, досягли своїх міст. Бішмака, разом зі своїм сином, думаючи про погану політику свого сина, жив у своєму будинку, хвилюючись, думаючи про Крішну. Рукміні ж, добра жінка, знала про припинення сваямвари, і бачила шкоду для царів у зв'язку з приходом Крішни. Вона прийшла до її друзів і рекла, опустивши обличчя: «Я не готова бути дружиною кращих серед царів. Я кажу правду, що я буду дружиною лише Крішни, Лотосоокого.

Так вістить п'ятдесят другий розділ другої частини, названої Вішнупарва,
в Харівамшапурані, продовженні Магабгарати,
що оповідає про те як Шалва звернувся
по допомогу до Калаявани.

ПОВІДОМЛЕННЯ ДЖАРАСАНДХИ КАЛАЯВАНІ

Розділ 53

Вайшампаяна вів далі:

О Джанамеджайє! Був найпотужніший цар яванів — Калаявана, захищаючи жителів міста, праведний. Цар був добре обізнаний про три стани (*пада, стана, вріддхі*). Він був розумний, мав шість якостей царя (*сандхі, віграха, яна, асана, давідхібгава і ашрайя*), не відав семи пороків (*кості (гра), полювання, жінки, хмільне і невідання про три стани*) і завжди зацікавлений у збереженні чеснот. Він був освічений, праведний, правдивий і керував своїми почуттями. Він мав досвід у способах ведення війни. Він був зацікавлений у підкорені фортець. Він був відважним. У нього не було ворогів рівної сили. У нього були найкращі радці, які служили йому. Він зручно сидів на прекрасних зборах, з його радцями. Його обслуговували вчені-явани, обізнані про душу. Й вони обговорювали різні божественні історії між собою. В цей час вітерець з божественним запахом, почав дути. Прохолодний і приємний вітерець породжував почуття кохання. Всі ті, хто прийшли на збори і цар, задавалися питанням, з однією думкою: «Що це?». Всі вони дивилися широко відкритими очима. І вони побачили підліт божественної колісниці рівної Сонцю. Колісниця була прикрашена блискучими біло-золотими кулями. Колісницю, прикрашену блискучими божественними коштовностями, з божественним прапором, тягли божественні коні, швидкі мов вітер. Колісниця була прикрашена золотими зображеннями Місяця й Сонця. Колісниця, зроблена Брахмою, була прикрашена тигровою шкурою. Колісниця, що викликала страх ворогів і радість друзів, здатна нищити колісниці ворогів, прибула з південного напрямку. Бачачи сприятливого, бадьорого володаря Саубхи, який сидів у колісниці, кращий радник царя яванів, знавець у політиці, дуже зрадів і запросив на церемонію омивання ніг водою. Тоді цар яванів, міцнорукий, сам устав з царського крісла, і стояв тримаючи обрядову воду, в тому місці, де колісниця спустилася. Тоді Шалва, велесяйний, також побачив царя яванів, який прийшов зустріти його, радісно, блиском рівного Шакрі. Він негайно покинув колісницю, схвильований, дуже задоволений прийомом і прагнучи зустрітися з друзями. Побачивши царя Явану, готового запропонувати обрядову воду, кращий поміж царственних мудреців, Шалва, м'яко мовив: «О велесяйний, я не заслуговую на урочистий прийом, бо я лише посланець відправлений царем людей, щоб зустрітися з тобою. Згідно рішення багатьох інших царів, Джарасандха, велерозумний, відправив мене зустрітися з тобою. Отже, о великий царю, я не заслуговую на урочистий прийом призначений для царів!».

Калаявана мовив:

Я знаю, о могутньоозброєний, що ти прийшов сюди як посланець відправлений царем Магадхи тоді, коли він був з іншими володарями людей. Отже, о велерозумний царю, я прийму тебе особливо, з обрядовою водою і миттям ніг, пропонуючи тобі місце й усе інше, як визначено. Вшановуючи тебе, я вшановую всіх царів. О царю мужів, прошу, сідай на царське біле сидіння разом зі мною.

Вайшампаяна провадив:

О Джанамеджайє! Цар Калаявана, тримаючи за руки Шалву, обійняв його і запитав про його добробут. Й обидва сіли зручно на царські сидіння.

К а л а я в а н а м о в и в :

Всі ми, царі, володарюємо без тривоги, в залежності від сили рук того (*Джарасандхи*), подібно божествам, що залежать од чоловіка Шачі (*Індра*). Що ж таке неможливе для нього, що він посилає тебе до мене? Повідай мені його справжні слова. Що наказав той володар? Я зроблю за його словами, навіть якщо це важко зробити.

Ш а л в а с к а з а в :

О Індро царів! Я скажу тобі достеменно, як цар Магадхи (*Джарасандха*) наказав передати тобі. О царю яванів! Будь ласка, вислухай.

Д ж а р а с а н д х а м о в и в :

Крішна, який турбує весь світ, народжений. Його найтяжче перемогти. Бачачи його гріховні дії, я намагався вбити його. Разом з багатьма царями, сукупно із військом та колісницями, ми оточили кращу з гір, Гоманту, великою раттю. Почувши вельми важливі слова царя Чеди, коли я спалював гору, щоб знищити їх, бачачи вогонь із сотнями тисяч полум'їв, палаючий наче вогонь наприкінці юґи, Рама, вбраний у золоті прикраси, зістрибнув з вершини гори. Він приземлився серед великої раті, яка була немов великий океан. Він (*Баларама*), нездоланий, знищив людей, коней, колісниці та слонів. З його плугом, який повзає наче цар зміїв, він потягнув юрми мужів, слонів і коней, та забивав їх своєю палицею. Він бив слонів слонами, колісниці колісницями, вершників кіньми, а піхоту піхотою. Крізь кілька шляхів, Рама, блискучий, переміщався полем прі, повного царів, що сяяли наче сонця, подібно Сонцю, яке іскриться в літню пору. Після ж Рами, Крішна, сяючий подібно Сонцю, з диском, кращий серед володарів диску, немов лев штовхає звичайну тварину, веледоблесний Крішна, маючи пишноту хороброго Яду, силою його ноги струснув гору і зістрибнув на військо супротивника. Та гора, цариця гір, виглядаючи так наче ось-ось стрибне, стала волога від потоків води. Вона трохи зринула, а потім спустилася в землю. Гасячи палаючий червоний вогонь водою, Джанардана зістрибнув з палаючої вершини гори.

В а й ш а м п а я н а п р о д о в ж у в а в :

О царю Джанамеджайє!

«Крішна знищив військо, тримаючи його диск у руці. Юрби чоловіків, слонів і коней були знищені палицею, запущеним диском і ударами булави. Велика рать, захищена царями людей, була спалена у вогні диску і плугу, розкручених вітрами гніву. Військо людей, слонів, коней, піхота, разом з прапорами і колісницями, швидко розсіялося. Бачачи, що військо розсіяне і налякане вогнем диска, а також цілковито сплутані ряди колісниць, я боровся. Тоді старший брат Крішни, потужний, відважний і сильний Баларама, чия зброя плуг, став переді мною, тримаючи булаву. Ніби збуджений лев, він знищив одинадцять акшаухіні. Кинувши свій кий, Саунанду, він ударив мене булавою. Наче падіння грому Індри, ваджри, він ударив мене із силою. Знову ж таки, він стояв на землі, щоб бити мене, подібно Вайшаксі (*Картікейя*). Так само, як Картікейя ударив у давнину гору Краунчу, він дивився на мене своїми подовженими очима, неначе він хотів спалити мене. Яка людина в людському світі, бажаючи жити, буде битися подібно, з Баладевою, бачачи його в такому вигляді на полі бою? Взявши цю булаву, що виглядала наче велетенська булава Бога смерти, він стояв переді мною. Та булава котилася наче спонукана Богом смерти. Потім небо наповнилося голосом, глибоким, як грім дощових хмар. Прадід світу (*Брахма*) сам говорив слова (*Баларамі*), невидимий: «Не бий цього царя, о безгрішний! Він не може бути убитий тобою. Його вбивство буде вчинено іншим. О один, з плугом у якості зброї, будь ласка, відступися!». Почувши ці страшні слова, сказані самим Брахмою, відповідальним за прийняття життя всіх живих істот, я повернувся з поля бою занурений у думки.

Тому, я говорю тобі, на користь царям. О Індро царів, почуй мої слова і роби відповідно. Мудрець Гаргья, бажаючи сина, виконуючи жахливу покуту, власкавив Шанкару і отримав тебе, о володарю людей, котрого не можуть вбити люди Матгури. Великий мудрець виконував покуту протягом дванадцяти років, споживаючи залізний порошок, і вдовольнив Шиву, чиїм лотосним стопам поклоняються деви і дайтьї, та отримав тебе за сина й цілком виконав свої бажання. Силою покути великого душею Гаргьї та пишністю дарунку, даного Володарем, який носить Місяць на голові, той Джанардана буде танути, як лід під впливом сонячних променів. Спонукуваний словами царів, прошу, рушай та спробуй підкорити Кешаву. Увійди у царство Матгури, разом з твоїм військом, убий Крішну і збільш славу. Васудева і Баладева, разом зі своїми родичами, з Матгури, й, отже, вони не зможуть перемогти тебе. Рушивши на місто Матгура, ти переможеш їх у бою!».

Ш а л в а м о в и в :

Тож, я сказав слова, вимовлені сонцем володарів людей (*Джарасандха*) і прагнення царів. О царю людей! Розглянь це з твоїми радниками розумно і зроби те, що слід.

Так вістить п'ятдесят третій розділ другої частини, названої Вішнупарва,
в Харівамшапурані, продовженні Магабгарати,
що оповідає про повідомлення
Джарасандхи Калаявані.

ВІДПОВІДЬ КАЛАЯВАНИ

Розділ 54

Вайшампаяна продовжував:

О Джанамеджайє, цареві Шалві, який промовляв за наказом царів, цар, володар яванів, який був дуже задоволений, сказав:

Калаявана відповів:

Я задоволений і благословенний. Моє життя стало плідним, бо багато царів відправили мене убити Крішну. Його не можуть здолати у трьох світах навіть юрми девів і дайтьїв. Царі побажали мені перемоги для його вбивства. Левоподібні царі щасливі. Вони передбачають мою перемогу. Зі зливою їх слів, я маю домогтися перемоги. Я вчиню згідно їхніх слів, як повідано кращим між царів. О Індро царів (*Шалва*)! Навіть поразка буде наче перемога для мене. О царю! Саме сьогодні, коли година, зірка і мить сприятливі, я рушу до Матгури, здолати Кешаву у бою.

Вайшампаяна вів далі:

О Джанамеджайє! Говорячи так енергійному володареві Саубхи (*Шалва*), цар (*Калаявана*) вшанував його, як належить, великими прикрасами. Цар надав багатство брахманам, о Індро царів (*Джанамеджайя*). Шляхом, для отримання благословення на успіх, цар роздав численні багатства жерцям також. Цар запропонував приношення священному вогню, як слід, виконав благі справи і рушив, як призначено, підкорювати Джанардану. О кращий серед роду бгаратів! Цар же Шалва був також задоволений, що його доручення було успішним. Зі щасливим розумом, цар обійняв царя яванів і повернувся в своє місто.

Так вістить п'ятдесят четвертий розділ другої частини, названої Вішнупарва,
в Харівамшапурані, продовженні Магабгарати,
що оповідає про відповідь Калаявани.

ЗГОДА НА ПЕРЕЇЗД ДО ДВАРАВАТІ

Розділ 55

Джанамеджайя запитав:

Залишаючи місто Відарбху, чому Крішна, який рівній доблестю Шакрі, взяв Гаруду і, що він робив? Володар (*Крішна*) не сів на могутнього сина Вінати. О брахмане (*Вайшампаяна*), такий мій сумнів. О великий мудрецю, прошу, повідай правду.

Вайшампаяна відповів:

О царю, будь ласка, вислухай про надлюдське завдання, виконане Супарною (*Гаруда*). Син Вінати, велепишний, пішов у місто Відарбху. Перед тим як убивця Мадгу (*Крішна*) досяг міста Матгура, син Вінати, велепишний, розмірковував. Володар божеств сказав перед царями, що він піде в прекрасне місто Матгура, захищене царем Бходжею. В кінці цих слів, гадаючи, що він піде, благий Гаруда склав руки, вклонився і сказав наступне:

Гаруда мовив:

О Боже, я піду в місто Райвати, Кушастхалі. Гора Райвата красива, ліс гарний ніби Нандана. Рукмі зруйнував красиве місце, яке залежало від гори і океану. Місце повне дерев, чагарників і ліан, прикрашене квітами і пилком. Ліс повний слонів, змій, ведмедів, мавп, кабанів, буйволів і багатьох великих стад оленів. Бачачи все це цілком, я вважатиму це місце підхожим для твого проживання. Якщо воно може стати прекрасним і найкращим містом для вас, щоб жити, я приберу всі перешкоди там і повернуся до тебе.

Вайшампаяна продовжував:

О Джанамеджайє! Повідомивши свої міркування таким чином Володареві богів і вшанувавши уклоном Джанардану, могутній цар птахів рушив у західному напрямку. Крішна ж, разом з ядавами увійшов у місто Матгура. Цар Уграсена, містяни, танцівниці й усі інші — юрми щасливих людей — вітали і прийняли Крішну з належною шаною.

Джанамеджайя спитав:

О Вайшампаяно! Почувши, що Крішна був помазаний як Індра царів багатьма царями Землі, що зробив цар землі, Уграсена, міцнорукий?

Вайшампаяна відповів:

О Джанамеджайє! Почувши, що Крішна був помазаний як Індра царів багатьма найкращими царями, за посередництва Індри, переданого через Читрангаду, його посланця, кожному й усім царям дали сотні тисяч монет, десять мільйонів монет для Індри царів і десять тисяч людей. Ніхто з присутніх не пішов додому з порожніми руками. Володар багатства був присутній там у вигляді Шанкхи, ядава, який дарував багатство за бажанням Харі (*Крішна*). Таким чином, володар багатства, прихильний володар, уславлений богами, чуючи слова людей, які добре обізнані у справах світу, виконав великі поклоніння в оселі богів. У будинку Васудеви гірлянди були розвішані по обох сторонах. У міру того як виконавці танцювали і співали, а також музичні інструменти були грали, цар поставив прапори, держална їх і гірлянди. На зборах царя Камси сяяв красивий одяги, і цар Бходжа поставив безліч різновидів прапорів. Брами та вежі були повністю вимазані білою глиною. Індра царів (*Уграсена*) побудував відкритий зал для Індри царів (*Крішни*). Також танцювали і

співали виконавці, і грали музики, а горщики води, прикрашені прапорами та плетеницями диких квітів, були поставлені усюди.

Вайшампаяна продовжував:

О Індро царів (*Джанамеджайя*)! Цар призначив розбризкувати воду з сандалом на царських шляхах і прикрашати землю гарними тканинами. Ладан, сандал (*Syrium Myrtifolium*), запашне дерево алое (*Aquilaria Agallocha*), куски цукру, сарджараса (*смола з Vatica Robusta*) обкурювали все навколо. Юрми старих жінок співали сприятливі пісні. Жінки пропонували воду, стоячи на своїх місцях. Таким чином, цар Уграсена святкував і створював радість у своєму місті. Він пішов у будинок Васудеви і передав добрі новини. Говорячи з Рамою (*Баларама*) він ішов поруч з колісницею. У той же час, о царю (*Джанамеджайя*), почувся величний звук мушлі. Почувши звук Панчаджаньї (*мушлі Крішни*), жителі Матгури, в тому числі жінки, старі, діти, барди, славослівники та вісники, рушили разом з великим військом, о царю (*Джанамеджайя*), з Баларамою і блискучим Уграсеною попереду, з обрядовою водою і дарами.

Досягнувши місця звідки він бачив, володар землі, Уграсена, зійшов з білої колісниці і рушив уперед пішки. Цар Уграсена побачив Крішну у гарній колісниці оздобленій божественними коштовностями, в прикрасах на його тілі і блискучого божественними самоцвітами. Цар Уграсена побачив божественного Крішну в плетеницях із диких квітів, осяйного мов Сонце, під парасолем та високим ратищем прапора з царем птахів. Цар Уграсена побачив Харі, якого важко побачити, Володаря девів, разом зі Шрі, з усіма ознаками царя, блискучого подібно Сонцю. О царю Джанамеджайє! Бачачи Крішну, цар Уграсена сказав нищителю ворогів, Рамі, лотосоокому: «Гадаючи, що їхати в колісниці неправильно, я спішився. О володарю, прошу, рушай у колісниці. Вішну, замаскований, увійшов у це місто Матгура. Коли вже він показує свою душу як Індра девів ув океані царів, я волів би уславити Кешаву, в його досконалій подобі!».

Старший же брат Крішни (*Баларама*), велепишний, відповів цареві Уграсені: «О царю! Не личить хвалити кращого з богів під час поїздки. О царю! Джанардана радий тобі і без похвали. Нащо потрібна хвала тому, хто щасливий? Бачити це, хвала твоя. Він прийшов у твій дім, прийнявши володарство царів. О царю! Тобі не потрібно хвалити надлюдськість Крішни божественними гімнами!».

Говорячи так, вони підійшли близько до Кешави. Побачивши руки, які тримали обрядову воду, Крішна зупинив кращу з колісниць. Найкращий серед промовців сказав цареві людей, Уграсені: «Коли я вже окропив тебе володарем Матгури, то не личить мені робити це інакше. Ти цар Матгури. О царю! Я не гідний пропонування обрядової води й тощо, від тебе. Це те, що мені подобається. О царю! Я говорю це з огляду на свою думку. Тільки ти цар Матгури. Це не повинно бути змінено. Я пропонуватиму свою частку, як і для інших царів, бо я робив це для тебе раніше. Та частка становить сто тисяч монет, крім одягу і прикрас. Будь ласка, зійди на білу колісницю, оздоблену золотом. О володарю людей! Парасоль, держало, прапор і корону, прикрашену божественними візерунками, сліпучу, як Сонце, носи їх, о славетний царю! Захищай це місто. Захищай це місто щасливо, зі своїми синами та онуками. Підкорюючи всі юрби ворогів, збільшуй рід бходжів. Для володаря богів, безпочаткового і безкінечного, для Шаурі (*син Шури*), цар девів, з ваджрою в його руці (*Індра*), послав божественні прикраси та одяг. Для всіх жителів Матгури, десять золотих монет, для кожного барда, славослівника та вісника; одна тисяча золотих монет для юрм літніх жінок і куртизанок; сто і сто (*десять тисяч*) золотих монет і десять тисяч золотих монет для видатних вождів, таких як Вікадру, які з царем є — було виділено Індрою.

Вайшампаяна вів далі:

О Джанамеджайє! Вшанувавши царя в цей спосіб, перед військом Матгури, вбивця Мадгу дарував велику радість Матгурі. Сяючи божественними прикрасами та гірляндами, божественним одягом та маззю, Крішна рушив подібно богам на небі. Під звуки барабанів і військових барабанів, та звуки мушель і великих барабанів, з сурмлінням слонів та іржанням коней, з левиним риком доблесних бійців, піднявся великий гук коліс колісниць, наче звук хмар у небі. Піддані вклонилися Крішні, якого славили вісники. Харі не гордував навіть після того, як роздав нескінченні подарунки. Завдяки високій якості його характеру, Крішна не поводився більш піднесено, ніж раніше. Тому він не був гордим. Ті, хто живе в Матгурі, бачили Крішну знову і знову, вклоняючись йому, котрий сяяв своїм тілом, блиском рівний Сонцю.

«Це сприятливий Нараяна, який проживає в Молочному океані. Залишивши своє ложе-змія, він прийшов у місто Матгура. Він зв'язав веледоблесного Балі. Його важко перемогти навіть девам. Він віддав царство у трьох світах Шакрі, який тримає перун у своїх руках. Він убив усі юрми дайтьїв, а також Камсу, найкращого серед сильних. Вбивця Кеші віддав Матгуру цареві бходжів. Не приймаючи окроплення як цар, і не сідаючи на трон царя, він отримав царювання над царями. Зараз же, він увійшов у Матгуру!». Чуючи громадян, які розмовляли один з одним таким чином, головні вісники, славослівники й барди, мовили так: «О Океане якостей (*Крішна*)! Чи ж ми, людські істоти, з одним язиком лише, здатні описати Твої якості, народжені від Твого блиску та потуги? О Володарю, можливо цар зміїв Васукі, маючи високий розум і буде у змозі описати Твою велич, двома тисячами язиків. На поверхні Землі, в цьому світі, для царів людей, цей вид чудесного прибуття трону, відправленого Шакрою, не відомий був у минулому і не відбудеться у майбутньому. Прибуття на збори і навмисне прибуття горщиків, не чувано і не бачено раніше. Тому ми вважаємо це дивом! Краща серед жінок, прославлена богиня Девакі, яка зберігала Тебе, о Кешаво, найкращий серед девів, у своїй утробі, благословенною є. Вона, очима повними любови дивиться на обличчя, красне мов квітка лотосу, славетного Крішни, якому вклонялися боги, гарному наче лотос!».

Почувши слова, сказані, як описано вище, людьми, Уграсена, тримаючись позаду Бали і Крішни, вшанував їх, коли вони досягли входу до фортеці, пропонуючи обрядову воду й інші підношення, і знову попросив води для миття ніг. Уграсена, розумний, схилився головою перед Крішною на його колісниці й відважний, сів на слона. Він пролив дощ із золота, наче з купи дощових хмар воду. Прямуючи до будинку свого батька, він сипав багатствами. Щедрий володар Матгури (*Уграсена*), говорив убивці Мадгу: «О Володарю! Ти станеш царем царів. Мій царський будинок підхожий для встановлення царського левиного трону даного царем богів. Я постановлю тебе на володаря Матгури, яку ти отримав силою своїх рук. О володарю! Будь задоволеним. Прошу, не гнівайся. О володарю! Девакі, Васудева та Рохіні не в змозі зробити щось, бо вони спантеличені щастям!».

Вайшампаяна мовив:

О царю (*Джанамеджайя*)! Мати Камси також вклонилася Кешаві. Все багатство, отримане Камсою звідусіль і місця, були піднесені двом ногам Крішни, відповідно до місця і часу. Крішна погукав Уграсену і сказав тому м'яко:

Шрікрішна вирік:

Я вбив твого сина не бажаючи Матгури, не бажаючи багатства. Ваш син був убитий Часом. Спираючись на силу моїх рук, виконуй багато жертвопринесень, даруй численні багатства і підкори війська ворога. Відкинь журбу і страх через знищення Камси. Прав багатством, даним мною знову тобі.

Вайшампаяна сказав:

О Джанамеджайє, втішаючи царя таким чином, сприятливий Крішна, разом із Володарем плуга (*Баларама*), йшов поруч з його матір'ю і батьком. З серцями сповненими щастя, обидва, Крішна і Баларама, велемогутні, вклонилися ногам своїх батька й матері, та вшанували їх. У цю мить місто Матгура стало подібним до Амараваті (*місце перебування Індри*), яке зійшло з небес. Побачивши місце проживання Васудеви, жителі міста гадали подумки, що це світ богів, а не Земля. З дозволу володаря Матгури, йдучи разом зі своєю царицею, Баларама і Кешава увійшли в оселю Васудеви. Тримаючи свою зброю, обидва доблесних, вільно переміщалися по їх будинку. Після виконання щоденних обрядів, вони відпочивали і розмовляли один з одним. У той час велика подія сталася раптово. Небо було вкрите хмарами і гори на Землі струснуло. Океани збурилися і кращі зі зміїв збентежилися. Всі ядави затремтіли і впали на землю. Бачачи їх падіння, Баларама і Крішна продовжували стояти. Вони знали, що кращий між птахів (*Гаруда*) махає великими його крилами. Вони побачили Гаруду, який опустився поруч, у божественних плетеницях, з тілом змащеним божественними мазями. Гаруда, в його лагідній подобі, схилив свою голову і сів. Бачачи, що радник (*Гаруда*) прибув у мить небезпеки, вбивця Бали сказав Гаруді, велешвидкому: «Ласкаво прошу! Кращий серед тих, хто подорожує в небі! Той, хто вражає супротивника війська богів! Той, хто приносить задоволення серцю Вінати! Ласкаво просимо, дорогий Кешаві!».

Тоді ж Крішна мовив Гаруді, що мав пишноту богів, який знаходився поруч із ним. Він мовив синові Вінати, який сидів був, відповідними словами.

Шрікрішна сказав:

О кращий серед птахів! Повернемося до великих внутрішніх горниць царя Бходжи. Підемо туди, сядемо зручно і зможемо поговорити, як нам подобається.

Вайшампаяна продовжив:

О Джанамеджайє! Великий доблесний Баладева і Джанардана відправилися туди разом із третім, сином Вінати, і говорили наодинці. «Він (*Джарасандха*) не може бути убитий нами. Військо супротивника велике, навіть якщо ми викличемо велику слабкість у війську, разом з царями. Військо розкинуте так, що навіть за сто років це не уявляється можливим, — убити його. Ми не зможемо знищити військо Джарасандхи. Тому, сину Вінати! Я кажу тобі свою думку. Життя в Матгурі не буде добрим для нас!».

Гаруда сказав:

Вклонившись Володареві богів, я залишив тебе і рушив до Кушастхали, щоб перевірити, чи є місце підхожим для вашого проживання. Я пішов туди і оглянув усе навколо з неба. О найкращий серед девів! Я бачив місто з усіма сприятливими ознаками. Місто розташоване на березі моря, що охолоджується східними вітрами. Оточене морем з усіх боків, воно не може бути завойоване навіть богами. Поряд з усіма видами коштовностей, дерев з усіма видами фруктів, за бажанням, з квітами усіх пір року і красою навколо. Заселене людьми усі каст, у поєднанні з усіма бажаннями і якостями, повне чоловіків і жінок, дає щастя, як завжди, разом із поєднанням муру та рову, прикрашене баштами і сторожовими вежами, з дивними перехрестями та великими склепінчастими брамами, з дивними машинами із засувами, воно виблискує золотими парканами, з військом із людей, слонів, коней і колісниць, переповнене людьми з різних країв та місць, і з деревами, що мають божественні квіти та плоди, з великими будинками прикрашеними прапорами на ратищах та плетеницями, страшне для юрм супротивника, воно збільшує радість друзів, найкраще місто серед тих, яке підходить для життя Царя людей, о володарю Крішно! Зроби Райвату, найкращу серед гір, оселею богів, подібну божественній Нандані, окрасою входу в місто. О кращий серед богів, будь ласка, там і влаштуй твоє місце проживання. Це місто стане найбільш підхожим для дівчат, щоб обходити навколо. Назване як «Місто брам», це місто буде відоме у трьох світах і гарне наче місто Амараваті для Індри. Якщо великий океан добре обступає землю, то Вішвакарман виконає багато робіт, як він любить. Божественними коштовностями з трьох світів, таких як магнентит, перли, корали, алмази і дорогоцінне котяче око, що

вважаються придатними прикрашати сотні божественних стовпів, місто стане схоже на збори богів на небесах. О володарю! Збудовані палаци сяють наче Місяць і Сонце, захищені богами і гандхарвами, прикрашені божественними прапорами та держалнами, блискучі білим золотом джамбудвіпа, та оздоблені усілякими самоцвітами.

Вайшампаяна мовив:

О Джанамеджайє! Представляючи свою точку зору таким чином, син Вінати вклонився Кешаві, схиливши голову, й сів поруч на своє місце. Крішна також обговорив цю прийнятну думку з Рамою і висловив бажання знайти це (*місце*). Вони дозволили синові Вінати піти, вшанувавши його належно, о царю (*Джанамеджайя*), і одарувавши його великими і найкращими прикрасами. Вони залишалися там щасливо, як деви у світі девів.

Вайшампаяна вів далі:

О Джанамеджайє! Почувши слова Крішни, цар бходжів, велеславний, мовив солодкі ніби нектар слова, переривчастим од прихильности до Крішни голосом: «О Крішно, Крішно, міцнорукий, котрий підносить долю ядавів, нищителю ворогів! Послухай, що я скажу тобі зараз. Без тебе не є можливим для будь-кого з нас, жити в місті чи країні радісно, наче жінкам без чоловіків. Сину! Ми, маючи тебе за очільника, залежачи від сили твоїх рук, о шанобливий до інших, не боїмося царів, навіть якщо Індра з ними. О найкращий поміж ядавів! Де б ти не шукав перемоги, ти мусиш іти туди, о кращий з ядавів, разом із нами.

Так вістить п'ятдесят п'ятий розділ другої частини, названої Вішнупарва,
в Харівамшапурані, продовженні Магабгарати,
що оповідає про згоду на переїзд до Двараваті.

ВТОРГНЕННЯ КАЛАЯВАНИ ТА ПЕРЕЇЗД У ДВАРАВАТІ

Розділ 56

Вайшампаяна мовив:

О Джанамеджайє! Через кілька днів, лотосоокий Крішна мовив найкращі слова, із зазначенням причин, представникам зборів ядавів.

Шрікрішна сказав:

Матгура з околицями є землею ядавів. Ми народилися, виховувалися і живилися тут. Тепер усі наші печалі зникли. Всі вороги переможені. Та ми породили ворожість серед царів і війну з Джарасандхою. У нас є вози і нескінченна піхота, гарні коштовности та багато друзів. Ця земля Матгури мала. Легко для супротивника увійти сюди. Ми квітнемо числом, за допомоги війська й друзів. Є сотні сотень тисяч молодих людей і юрми піхоти. Я вважаю, що занадто людно для всіх жити тут. О провідні з ядавів! Я не бажаю залишатися тут. Я будуватиму місто. Будь ласка, вибачте мене за це. Якщо ви переконані словами моїми, я говоритиму для вашої користи на зборах ядавів, відповідно належному часу.

Вайшампаяна продовжував:

О Джанамеджайє, тоді всі врішнії, радісні розумом, сказали Крішні: «Чини за цією думкою, корисною для людей!».

Потім врішнії обговорили основні наміри. «Він (*Джарасандха*) не може бути убитий нами. Військо супротивника дуже велике. Війська були ослаблені великими царями. Є забагато військ, нездоланних навіть за сто років. Ми не сильні. Рішенням є покинути це!».

У той же час, цар Джарасандха, разом з Калаяваною досягли міста Матгура зі своєю раттю. Тоді ж, військо Джарасандхи стало важко зупинити. Коли вони (*ядави*) почули про прибуття Калаявани, вони вирішили піти. Знову Кешава, який бореться у справжній війні, сказав ядавам: «Сьогодні сприятливий день. Давайте підемо разом із військом!».

Тоді всі ядави, згідно наказу Крішни, приготувалися піти. Через зібрання військ, ядави здавалися течією в океані. Зібравши дружин, вів їх Васудева й інші, підготувавши слонів з тічкою, колісниці та коней, і в повному озброєнні, б'ючи гучно у барабани, в супроводі своїх людей, родичів і друзів, всі ядави покинули Матгуру негайно. Разом з колісницями, прикрашеними золотом, у супроводі кращих слонів у тічці, й скачучи кіньми, спонукуваних бичем візників, сяючи супроводом їх війська, о кращий серед бгаратів (*Джанамеджайя*), врішнії радісно рушили на захід. Далі, найкращі серед усіх ядавів, майстри битви, очолені Васудевою, з частиною війська попереду, прибули в місце прикрашене різноманітністю ліан, лісом кокосових пальм, усілякими рослинами та гаями. У деяких місцях були ліси дерев пальміра, пуннага, мельмар і виноградної лози. Очільники ядавів досягли багнистого місця біля моря. Любителі зручностей, ядави, насолоджувалися кожним гарним місцем, ніби боги насолоджуються на небесах. Крішна ж, убивця ворогів, з огляду на будівництво міста, побачив велике місце, прикрашене океаном, підхоже для візків, з червоним ґрунтом, багате усіма гарними ознаками міста придатного для проживання Шрі, сповнене морського вітерцю, оточене морською водою, що належить цареві моря, осяйне ознаками міста. Гора, названа Райватака, блищала високою вершиною, немов Мандара, розташована не дуже далеко. Там мешкав Екалавья і, де Дрона жив тривалий час.[12] Там було багато людей і всі види коштовностей, на цьому місці. Саме тут був підготовлений для царя майданчик для ігор. Його називали Двараваті, й воно було величезне і мало вісім частин, схоже на дошку для гри в кості. Кешава також побажав побудувати місто там. Ядавам

сподобалося місце і вони зупинили військо там. Протягом дня, коли Сонце почервоніло, головні ядави, керівники війська, наказали поставити намети. Разом із ядавами Кешава вирішив жити там. Володар, кращий серед ядавів, прийняв рішення про створення міста там. Молодший брат Гади, найкращий між ядавів, кращий серед мужів, будував там і давав назви подумки. Так, о царю (*Джанамеджайя*), Крішна, разом зі своїми родичами, прибув у місто Двараваті, й жили там радісно наче боги на небесах.

Так Крішна, вбивця Кеші, пішов у місто Двараваті, знаючи про Калаявану і через страх перед Джарасандхою.

Так вістить п'ятдесят шостий розділ другої частини, названої Вішнупарва,
в Харівамшапурані, продовженні Магабгарати,
що оповідає про вторгнення Калаявани
та переїзд у Двараваті.

СМЕРТЬ КАЛАЯВАНИ

Розділ 57

Джанамеджайя спитав:

О володарю (*Вайшампаяна*)! Я хотів би почути справи великого душею Васудеви, кращого серед ядавів, розумного, в подробицях. Чому вбивця Мадгу відмовитися від Матгури, яка є важливим містом серединних земель і оселею богині Лакшмі? Воно багате і зерна вдосталь, гарне наче вершина Землі, з великою кількістю води, найкраще місце проживання зі шляхетними людьми. О найкращий поміж брахманів! Дашарха (*Крішна*) покинув місце без будь-якої війни. Тоді, що ж з Крішною робив Калаявана? І досягнувши Двараки, фортеці на воді, що Джанардана, міцнорукий, великий подвижник, той виконавець великого подвижництва, робив? Яка сила Калаявани? Доблесний, в кого народився? Джанардана покинув місце, вважаючи, що він (*Калаявана*) нестерпний.

Вайшампаяна відповів:

О Джанамеджайє! Гаргья, велерозумний, є наставником врішніїв та андхаків. Він жив цнотливим життям і не брав дружини. Позаяк він жив у цноті, без якогось занепаду в його стосунках, жрець царя звинуватив Гаргью в чоловічій слабкості на зборах царя. О царю (*Джанамеджайя*)! Гаргья, був звинувачений, котрий навіть переміг непереможне, виконав важку покуту, не бажаючи жінок. Він вклонявся великому богу (*Шиві*), незбагненному, який тримає спис у руці, протягом дванадцяти років, споживаючи залізний порошок. Тоді Рудра (*Шива*) дав йому, як дарунок, сина з усім блиском, здатного вбити всіх людей врішніїв та андхаків у бою. Тоді цар Явана почув про цей дарунок, призначений для народження сина. Цар, без сина, через долю, волів мати сина. Радуючи найкращого з брахманів, мудреця Гаргью, цар Явана привіз його. Цар Явана тримав його разом із жінками-пастушками в місці пастухів. Була там божественна жінка на ім'я Гопалі, у подобі жінки-пастушки. Вона зачала зародок Гаргьї, який важко було нести не маючи ніякого занепаду. За наказом Володаря списа (*Шива*), найвідважніший, вельми потужний Калаявана народився у дружини, у людській подобі, від Гаргьї. Дитина виховувалася в жіночих світлицях царя Явани, який був бездітним.

О царю (*Джанамеджайя*)! Коли ж він (*цар Явана*) помер, Калаявана став царем. Бажаючи битви, запитав найкращих із брахманів. Нарада повідомив йому про роди врішніїв та андхаків. Вбивця ж Мадгу знав про надання дарунку Шивою, від Наради. Крішна зважав на зростання Явани, як на блискуче. Коли велемогутній цар Явана процвітав, варварські та іноземні царі стали залежати від нього і почали слідувати за ним. З сотнями варварських та іноземних царів, таких як Шака, Тушара, Дарада, Парада, Шрінгала, Каша, Пхалава та Хаймавата, цар Явана, оточений варварськими та іноземними царями мов метеликами, з різноманітним одягом та зброєю, досяг Матгури. Було там десять тисяч і десять мільйонів слонів, коней, ослів і верблюдів з ним. В оточенні великої раті він похитнув Землю. Цар Явана закрив шлях Сонця (*небо*) курявою. Річка утворилася від сечі та випорожнень війська.

Вайшампаяна провадив:

О царю людей, Джанамеджайє! Позаяк річка була створена із гною коней, ослів і верблюдів, річка була названа Ашвашакріт.[13] Почувши про те, що велике військо царя Явани йде, найкращий серед врішніїв та андхаків, Васудева-Крішна, викликав родичів і сказав їм:

Крішна мовив:

Жахливий і великий страх прийшов до врішніїв та андхаків. Завдяки дарунку даному Тим, хто тримає тризуб Пінака (*Шивою*), цей ворог не може бути убитий нами. Ми використали всі засоби, такі як переговори тощо, з ним. Але він, зухвалий, через силу дарунку, хоче лише битися. Нарада сказав мені, що наше перебування тут тільки до цього часу. Можна тільки сказати, що переговори є найкращою прийнятною думкою. Цар же Джарасандха ніколи не пробачить нас. Інші захисники Землі (*царі*), заздрісні через силу врішніїв, так само як і він. Деякі царі відійшли від нас, через убивство Камси, а також, залежать од Джарасандхи, бажаючи шкоди нам. Царі вбили багатьох родичів з ядавів.

Вайшампаяна сказав:

О Джанамеджайє! З огляду на неможливість гараздувати в місті, Кешава вирішив покинути Матгуру і послав гінця до Калаявани. Потім Крішна поклав жахливу, велику, чорну, отруйну змію, схожу кольором на

лампову сажу, в горщик. Говінда запечатав горщик і послав його через посланця до царя Явани для огляду, аби налякати Явану. Посланець тримав горщик, щоб Калаявана подивився, і сказав, о кращий серед бгаратів (*Джанамеджайя*), що Крішну порівнюють зі Змієм часу (*Kala — смерть*). Розуміючи погрози ядавів, Калаявана повністю заповнив горщик лютими мурахами. Змія, вкушена жорстоко багатьма мурахами по всьому тілу, стала порошком у той же час. Запечатавши горщик, як є, цар Явана послав його Крішні, щоб описати його велику міць. Побачивши, що його стратегія провалилася, Васудева негайно покинув Матгуру і відправився у Двараку.

О царю Джанамеджайє! Завершуючи ворожнечу, Васудева, велеславний, втішав врішніїв у Двараці. Тигр серед людей, веледоблесний убивця Мадгу, повернувся в Матгуру пішки, тільки з руками, як зброєю. Побачивши його, розгніваний Калаявана рушив радісно. Потужний же Крішна продовжував іти, ніби гадав битися. Володар Явана слідував за Говіндою, щоб зловити його. Та цар Явана не міг зловити Крішну, сталого в дхармі.

Колись, цар Мучукунда, велеславний, могутній син Мандгати, який бився у давнину в битві між богами і дайтьями, прийняв тільки сон, коли боги запропонували дарунок. Такі слова були вимовлені ним, котрий був цілковито виснажений.

М у ч у к у н д а м о в и в :

«О боги, я спалю тих, хто розбудить мене, сплячого, моїм поглядом, осяяним гнівом!». Він знову і знову говорив так.

Шакра ж, разом із богами сказав йому: «Хай буде так!». І з дозволу девів, цар добрався до гори. Дуже втомлений своїми зусиллями у війні, він увійшов до печери в горах і проспав весь той час, поки він не був помічений Крішною.

Нарада ж розповів усе це Васудеві, в тому числі і про дарунок даний богами, і блиск царя Мучукунди. Крішна ж, переслідуваний іноземним, варварським ворогом, увійшов до печери в якій Мучукунда сумирно спав. Кешава, найкращий серед розумних, став у голові царственого мудреця Мучукунди, уникаючи його очей. Цар Явана ж, входячи у печеру за Крішною, побачив владику землі, царя Мучукунду. Злостивий душею Явана підійшов до сплячого царя, який був схожий на Бога смерти. Гадаючи, що це був Васудева, він ударив царя своєю ногою, на згубу, наче метелик у вогні. Царственний мудрець Мучукунда був розбуджений ударом ніг, що перервав його сон. Пам’ятаючи дарунок даний Шакрою, коли цар подивився прямо на нього (*Явану*) сердито, той був цілком спалений дотла миттєво. Вогонь, що виходив од блиску очей, спалив Калаявану миттєво, наче блискавка спалює суху деревину. Тоді, задоволений Васудева, велерозумний, мовив такі кращі слова благому цареві людей, котрий спочивав протягом тривалого часу.

К р і ш н а с к а з а в :

«О царю! Нарада сказав мені, що ти спав довгий час. Ти зробив гарну, велику справу для мене. Нехай буде добре тобі. Я йду!».

Той же цар, бачачи Васудеву низькорослим, зрозумів, що за довгий час епоха змінилася. Цар Мучукунда запитав Говінду: «Хто ти? Чому ти прийшов сюди? Як довго я спав? Якщо ти знаєш, скажи, будь ласка!».

Ш р і к р і ш н а м о в и в :

Яяті, цар місячного роду, є сином Нахуші. Його старший син Яду. Яду має інших чотирьох братів. О володарю! Я син Васудеви, відомий, як Васудева, народжений у роду Яду. О царю! Я прийшов сюди. Я знав од Наради, що ти заснув у Третаюґу. Нині ж Каліюґа. Що ще я повинен зробити для тебе? О царю, мій ворог, який не міг бути вбитий мною навіть якщо боротися сто років і, якому був даний дарунок богом Шивою, спалений тобою.

В а й ш а м п а я н а м о в и в :

О Джанамеджайє, повідомлений Крішною таким чином, цар Мучукунда вийшов з печери, а згодом і Крішна, розумний, задоволений. Тоді цар побачив, що Земля наповнилася людьми невисокого зросту, зі зменшеним запалом, зменшеною силою і меншою доблестю. Цар побачив, що хтось інший був поставлений царем у його країні. Задоволений, цар залишив Говінду і увійшов у великий ліс. Цар пішов до гори Хімавану, з розумом спрямованим до покаяння. Виконуючи покуту і покидаючи своє тіло, цар увійшов на небеса через благі справи, вчинені ним.

Васудева ж, велерозумний, з душею спрямованою до дхарми, привів свого ворога до смерти, послідовно, й повернувся до свого війська. Крішна взяв військо царя Явани, з безліччю колісниць, слонів, коней, щитів, зброї, прапорів та іншого, володар (*Калаявана*) якого був убитий. Цілком задоволений у думках, Крішна повідомив усе це царю Уграсені. Джанардана збагатив місто Двараваті великою кількістю багатства.

Так вістить п’ятдесят сьомий розділ другої частини, названої Вішнупарва,
в Харівамшапурані, продовженні Магабгарати,
що оповідає про смерть Калаявани.

БУДІВНИЦТВО МІСТА ДВАРАВАТІ

Розділ 58

Вайшампаяна вів далі:

О Джанамеджайє! Після цього, вранці, очистившись, коли Сонце піднімалося, повелитель мудреців (*Крішна*) виконав ранкові обряди і сів у внутрішньому гаю. Потім він блукав околицями, щоб побачити відповідне місце для фортеці. Очільники ж роду Ядава також були присутні біля сина Яду (*Крішна*). У найбільш сприятливий день, під сузір'ям Рохіні, зі сприятливими словами озвученими кращими з брахманів, діяльність з будівництва твердині почалася з урочистого обряду очищення. Потім вбивця Кеші, з очима прекрасними мов листя лотосу, кращий серед промовців, сказав ядавам, наче ворог Врітри (*Індра*) сказав божествам.

Крішна мовив:

Подивіться на цю землю, обрану мною. Вона мов небеса. Я також дав назву для міста, через яку воно буде відомим. Це місто, створене мною на Землі, назване Двараваті (*місто з воротами*) буде чудовим містом, як Амараваті Шакри. Я також створив символи, будинки, перехрестя, царські шляхи й повні приміщення для жінок. Всі ви, починаючи з Уграсени, підкорюватимете ворогів і насолоджуватиметесь без будь-якого клопоту, як боги. Візьміть речі для домашнього вжитку, зробіть три поперечних перехрестя, виміряйте царські шляхи і напрямки для будівель. Пошліть досвідчених будівельників, здатних будувати будинки. Відправте людей у місця для найму робітників.

Вайшампаяна мовив:

О Джанамеджайє! Ядавам, зацікавленим у будівництві, було сказано так. Щасливі, вони почали будівельні роботи. Маючи нитки у руках, чудові ядави провели вимірювання міста. У цей славетний день, о великий царю (*Джанамеджайя*)! Вони спонукали деяких брахманів виконати обряди для божеств місцевості, згідно правил. Тоді, велемудрий Говінда сказав зодчим: «На цьому місці має бути побудований для всіх нас палац, добре спланований, з перехрестями й добре впорядкованими шляхами, на яких можна буде встановити наших обраних божеств. Погодившись із цим довгоруким (*Крішна*), зодчі постачали всі матеріали необхідні для будівництва фортеці, згідно правил. Вони виміряли ворота і будівлі належним чином і заклали місця для Брахми, і так далі, у правильному порядку. Вони зробили чотири брами для чотирьох божеств — Води, Вогню, Володаря богів (*Індра*), і жорна та ступи — названі Шуддакша, Індра, Бхаллата та Пушпаданта. Коли ж ядави, великі душею, були залучені до будівництва, Мадгава міркував про швидке будівництво міста. Тоді божественна ідея, що веде до швидкого будівництва, спала йому на думку. Місто, можливе для виконання всіх бажань ядавів і, яке веде до їхнього розвитку, має зробити кращий зодчий богів, володар, син Праджапаті, Вішвакарман, з його розуму. Щоб його (*Вішвакармана*) викликати, міркуючи у своєму розумі, Крішна стояв сам у вигляді божества. В ту саму мить наставник зодчих, Вішвакарман, найкращий серед богів, велерозумний, постав перед Крішною.

Вішвакарман сказав:

О Вішну, твердий рішучістю, швидко відправлений Шакрою, я прийшов прислужитися тобі. Скажи мені, що я повинен робити. О боже! Ти той же Бог богів, Незмінний, Шанкарою (*Шива*) є для мене. О володарю! Немає ніякої різниці між вами обома. О міцнорукий, промов слова, які повинні знати у трьох світах. Я бачу справу. Скажи мені, що мені робити.

Вайшампаяна продовжував:

О Джанамеджайє! Почувши смиренні слова Вішвакармана, кращий серед ядавів, ворог Камси, говорив ці слова у відповідь.

Крішна мовив:

Ти добре обізнаний про значення таємниці девів. Тут ми живемо. О кращий серед девів! Це ж, по суті, твій обов'язок, збудувати будинок для мене тут. О кращий серед рішучих! Побудуй місто для мене, підхоже моєму блиску, разом із будинками, проявляючи свою майстерність. Твоя робота, побудувати це місто як краще на Землі, подібне Амараваті на небесах. О велерозумний, ти здатен зробити це. Зроби це місце моє, як і на небесах. Нехай люди бачать моє місто, місце процвітання роду Яду.

Вайшампаяна вів далі:

О Джанамеджайє! Почувши це, Вішвакарман, володар розуму, сказав Крішні, який виконав був складні завдання, нищителеві ворогів девів.

Вішвакарман мовив:

О Володарю, я зроблю все це, як ти хочеш. Ця частина міста буде недостатньою для твоїх людей. Це місто буде збільшене, процвітання прикрашатиме це місто. У цьому місті всі чотири океани, в їх подобі, будуть вільно переміщатися, якщо цар води побажає залишити трохи простору, о ліпший серед мужів, тоді місто, все разом, буде з усіма хорошими ознаками.

Вайшампаяна продовжив:

О Джанамеджайє! Почувши сказане, Крішна, кращий серед промовців, який вже вирішив, сказав Океанові, володареві річок: «О Океане! Будь ласка, залиш місце в десять і дві (*дванадцять*) йоджани собі, якщо ти поважаєш мене. З місцем наданим тобою, цього міста буде досить, щоб підтримати все моє військо!». Почувши слова Крішни, Повелитель річок, з допомогою вітру, покинув місце зайняте тілом води.

Тоді Вішвакарман зрадів, побачивши місце для міста. Океан проявив високу повагу Говінді. Потім Вішвакарман мовив Крішні, синові ядавів: «О Говіндо! Від сьогодні, нехай усі займають місця проживання. О Володарю! Я вже зробив це велике місто уявивши моїм розумом, без будь-якої загайки. Оздоблене будинками і прикрашене гарними арками, воротами та купою годинникових веж, наче браслетами на плечі, це місто буде рівне прапору (*символ царської влади*) частини богині Землі!».

Для відвідування Крішни, великі жіночі приміщення також були зроблені в місті, на місці поклоніння богам. Тоді ж гарне місто, Місто воріт (*Двараваті*) Вішну було дивовижно створене Вішвакарманом, його зусиллями розуму. Найкращі мури твердині сяяли ліпними дверима, разом з ровами, брамами та склепіннями. З гарними жінками, чоловіками та торговцями, поряд із різними товарами, ніби небесними мандрівниками (*птахами*), що прийшли на Землю, з колодязями питної води, гарними ставками, блискучими садами, красивими, наче жінки з довгастими очима, квітучими гаями, сповнене безліччю кращих будинків, великою кількістю шляхів, прикрашене білими царськими дорогами, — це місто, прикрашене на Землі океаном, немов місто Індри прикрашає небо із зібраними значними коштовностями. Сприятливе місце, навіть для богів, викликаючи занепокоєння у царів, що платять данину, з його обрієм, заповненим будівлями, наповнене звуком юрм людей на землі, що має багато царства, де вітер охолоджується течіями океану, прикрашене зволоженою землею і садами, з гарними людьми, — місто Дварака виблискувало, немов небо сяє зірками. Твердиня сяяла кольором Сонця і горщиками золота, зі звуками з багатьох великих будинків, іскристих золотими барвами, блищала багатьма будинками, з дверима кольору білих хмар, що вивищувалися тут і там, вказуючи на головний маршрут, і Крішна, разом з усім синами ядавів, жив у цьому місті, змушуючи його іскритися, наче Місяць виблискує в небі. Вішвакарман створив місто, подібне місту Шакри.

Володар Говінда увійшов у храм богів для поклоніння. Знову виникла ідея у Крішни, який знає душу, зробити людей процвітаючими пропонуючи їм багато багатства. Вночі, володар Упендра (*Крішна*) викликав Шанкару, найкращий скарб усіх скарбів, найкращий даний Вайшраваною, володарем багатства. Той Шанкара, сам Цар скарбів, дізнавшись про виклик Кешави, підійшов до володаря Двараки. Той Шанкара, склав смиренно руки і схилився (*у виконанні намаскари*) до землі. Він повідомив Крішні, як він повідомив Вайшравані, володареві багатства.

Ш а н к а р а с к а з а в :

«О Боже! Я захисник багатства девів. Що мені зробити? О сину Яду, о Ти, з великими руками! Промов мені, що мені зробити?»

Тоді сказав Володар мудреців (*Крішна*) Шанкарі, найкращому з гухьяків: «Запропонуй багатства цим людям тут, у яких є мало багатства. Я не хотів би бачити худих, неохайних людей, людей, які просять милостиню, людей, які не мають багатства в цьому місті!».

В а й ш а м п а я н а в і в д а л і :

Приймаючи наказ Кешави, киваючи головою, Цар скарбів наказав скарбам: «Злива багатства на всі будинки Міста воріт (*Двараваті*)!». І все зробив, як сказав. Там не було жодного без багатства. Не було жодного невдахи. Ніколи не було худої або неохайної людини в Двараваті, місті великого душею Кешави. Знову ж, кращий серед мужів (*Крішна*), викликав Повелителя вітру. І Володар вітру, милий ядавами, прибув туди. Душа всіх фізичних істот (*Володар вітру*) служив Тому, хто тримає булаву (*Крішні*), Тому, хто залишається один, Господу, Володареві таємниць усіх богів: «О Володарю! Який мій обов'язок, стосовно всіх? О безгрішний, я твій посланець, подібний я посланцеві до богів!». Тоді Крішна, Харі розповів таємницю Володареві вітру, душі світу, який стояв поруч у своїй тілесній подобі.

К р і ш н а м о в и в :

О Вітре! Рушай. Зроби Шакрі, разом з богами, приємне і принеси товариство Судхарми з богами сюди. Ядави праведні люди. Вони мужні. Їх тисячі. Вони повинні залишатися в цьому товаристві. Це не може бути неправдою. Як воно підтримує богів, те гарне товариство, без жодного спаду; дає бажання і здатне приймати будь-яку бажану форму, то має підтримувати і всіх ядавів.

В а й ш а м п а я н а п р о д о в ж у в а в :

Зрозумівши слова Крішна, який виконує складні завдання, Повелитель вітру, зі швидкістю, гідною його, відправився на небеса. Вшанувавши усіх богів і після повідомлення їм слів Крішни, він повернувся на Землю, узявши товариство Судхарми з собою. Даючи Судхарму, товариство богів, Тому хто живе гарною дхармою, Крішні, Володареві, Тому, хто виконує складні завдання, Володар вітру зник. Кешава встановив Судхарму у центрі Двараваті, для видатних ядавів, як воно було встановлене на небесах для богів. Таким чином Харі, без жодного занепаду, божественно прикрасив своє місто божими деталями, наче жінку прикрашають. Він встановив закони поведінки, встановив послідовність і правила, призначив вождів війська і керівників, по природі. Уграсена був поставлений царем, Кашья (*Сандіпані*) був поставлений жерцем, Адхрішті був поставлений очільником війська, а Вікадру головним радником. Крішна, велерозумний, поставив десять старців, вождів роду Ядава, як радників з усіх питань. Дарука, кращий візник, став візником колісниці Кешави. Найкращий боєць Сатьякі, був призначений в якості головного бійця. Тож Крішна, який ніколи не нехтує, вчинив такі домовлености в місті. Творець світу (*Крішна*), відтак, радів з ядавами, на Землі. Потім, за згодою Крішни, Баладева отримав (*одружився*) Реваті, дочку царя Райвати, наділену гарною поведінкою.

Так вістить п'ятдесят восьмий розділ другої частини, названої Вішнупарва,
в Харівамшапурані, продовженні Магабгарати,
що оповідає про будівництво міста Двараваті.

ВИКРАДЕННЯ РУКМІНІ

Розділ 59

Вайшампаяна провадив:

О Джанамеджайє! За цей час Джарасандха, велесяйний, спонукав царів, через його бажання, зробити добро для царя Чеди. Він повідомив усім про пропонований шлюб дочки Бгішмаки, Рукміні, прикрашеної золотими прикрасами, з царем Шишупалою. Син Дантавактри, Сувака, велесяйний, рівний Тисячоокому (*Індра*) у бою, майстер у царині сотень ворожб, син Пурандари Васудеви, велесилий, доблесний Судева, очільник другого акшаухіні, доблесний син Екалавьї, велесилий, син царя Пандьї, цар Калінга, цар Венудхарі, якому Крішна зробив те, що йому не сподобалося, Амшуман, Картха, Шрутадхарма, Калінга, який здолав ворогів, цар Гандхари, великий доблестю цар Каушамбі, Бхагадатта, з великою раттю, Шала, Шалья, могутній, Бхурішрава, з великим військом і хоробрий Кунтівірья прибули до оселі царя Бходжі, на сваямвару.

Джанамеджайя запитав:

В якому місці цар Рукмі, найкращий серед знавців Вед, народився? О найкращий між брахманів (*Вайшампаяна*)! В якому роду той блискучий народився був?

Вайшампаяна відповів:

Син по імені Відарбха народився у царственого мудреця Ядава. Він проживав у Відарбсі, на південному боці Віндхьї. Його сини, названі Кратха і Кайшика, мали велику силу. Були також хоробрі царі інших племен там. Царі врішнії народилися в цьому роду, як сини царя Бгіми. Амшуман народився в роду Кратхи, а Бгішмака, в роду Кайшики. Цар названий (*Бгішмака*), володар півдня, як Хіраньярома. Цар Бгішмака, який жив у Кундіні, правив півднем, захищений мудрецем Агастьєю. О царю (*Джанамеджайя*)! У нього був син Рукмі і дочка Рукміні. Рукмі, великий силою, отримав божественні стріли від Друми. Він отримав брахмастру від Рами, сина Джамадагні. Він завжди був у которі з Крішною, який завжди робив дивовижні вчинки. О царю (*Джанамеджайя*)! Не було нікого подібного красою Рукміні на Землі. Син же Васудеви (*Крішна*), велесяйний, тільки почувши про неї, забажав її. Так само, лише почувши, вона також забажала щоб Джанардана, велепишний, доблесний і могутній, став її чоловіком. Та навіть якщо б Крішна попросив її руки, зважаючи, що Крішна є вбивцею Камси, через журбу вбивства Камси, Рукмі, велесилий, не дав би її Крішні, безмежному блиском, через ненависть. Цар же Джарасандха попросив її у великого доблестю царя Бгішмаки для сина царя Чеди, Сунітхи. Бріхадратха є сином Васу, царя Чеди. Колись він зробив гірівраджу в Магадсі. Джарасандха, великий силою, народився в тому роду. Цар Чеди, Дамагхоша, також належать до роду Васу. Дамагхоша мав п'ятьох великих доблестю синів од його дружини Шруташрави, сестри Васудеви (*батька Крішни*). Ці — Шишупала, Дашаргива, Райбхья, Упадіша та Балі — всі майстри лука, хоробрі та великі силою. Цар Сунітха віддав свого сина своєму родичу з того ж роду, Джарасандсі, який вважав його своїм власним сином. Ставлячи могутнього Джарасандху, ворога врішніїв, попереду, цар Чеди, бажаючи шкоди для врішніїв, зробив багато речей проти них. Коли Камса, чоловік дочки Джарасандхи, був убитий у бою, Джарасандха став ворогом врішніям, через Крішну. Тож, Джарасандха попросив у Бгішмаки Рукміні для сина Сунітхи. Доблесний же Бгішмака дав слово віддати її Шишупалі. Цар Джарасандха прибув у Відарбху разом із царем Чеди, в супроводі Дантавактри. Розумний Паундра Васудева, приємний, і могутні царі Анга, Ванга та Калінга, також прибули до Відарбхи. Рукмі прийняв царів і вшанував їх. Вони були доставлені в місто після належного прийому. З урахуванням же побажань сестри їх батька, обидва, Бала і Крішна, разом з іншими врішніями, також прибули у супроводі колісниць та війська. Приймаючи їх як слід, володарні Кратха і Кайшика вшанували гостей, які були вшановані відповідно і підготували для них місце.

Говорячи, що шлюб може бути проведений назавтра, Рукміні виїхала до сприятливого храму, в день зірки Джйоштха, на колісниці запряженій чотирма кіньми. Вона, осяйна тілом, оточена величезним військом, несучи сприятливу пов'язку на голові, рушила поклонитися Індрані. Крішна побачив її біля храму, немов би сама Лакшмі постала була. Вона була наділена прекрасним виглядом. Вона сяяла подібна до полум'я, наче мрія на Землі, як красна і велична Богиня землі, що з'явилася із землі. Вона була красива, ніби ніжні промені Місяця прийняли обриси жінки на Землі. Вона була мов Лакшмі, яка залишає лотос. Вона повинна була допомогти Крішна в якості Шрі у майбутньому. Її, котру важко побачити навіть богам, побачив Крішна своїм розумом. Їй було шістнадцять років. Вона мала білу шкіру. Очі в неї були довгими і красивими. У неї були червоні уста і гарні очі. Вона була прекрасна, з повним станом, стегнами і грудьми. Вона була цілком розвинута дівчина, з красивими кінцівками і білим обличчям немов Місяць. Її нігті були червоні. Вона мала красиві брови і густе волосся. Вона була найкрасивішою, з повними стегнами і грудьми. Вона виблискувала своїми гладкими білими зубами. Вона була неперевершеною жінкою у світі краси, слави і процвітання. Рукміні з'явилася ніби богиня, прикрашена гарним білим платтям. Побачивши її, таку красиву, бажання Крішни до неї зросло наче полум'я вогню зростає від підношення масла. Кешава, велемогутній, разом із Балою, вирішили вивезти її, разом з врішніями. І коли вона виходила з храму, після

поклоніння богам, раптово Крішна схопив її і вніс у свою найкращу колісницю. Рама ж вирвав деревину, б'ючи супротивників, які наближалися були. За його, Баларами, наказом, всі дашархи приготувалися. Колісниці багатьох видів, з високими, великими прапорами, кіньми і слонами оточили Плугоносця. Рукміні ж була доставлена Крішною до його міста. Доблесний Крішна залишив тягар битви з ворогами Рамі, Юудхані (*Сатьякі*), Акрурі, Гаді, Крітаварману, Чакрадеві, Судеві, могутньому Сарані, Нівріттaшатру, Вікранті, Бгангакарі, Відуратсі, синові Уграсени, Канці, Шатадьюмні, Раджадхідеві, Мрідурі, Прасені, Читраці, Атіданті, Бріхаддурзі, Швапхалці, Сатьяці і Прітху. Вбивця Мадгу залишив важкий тягар боротьби з ворогами іншим найкращим і найпершим поміж мужів врішніїв та андхаків, і рушив до Двараваті.

Дантавактра, Джарасандха і доблесний Шишупала розлютилися і кинулися, готові вбити Джанардану. Анга, Ванга, Калінга, разом з доблесним Паундрою, царем Чеди, разом із його братами, які були великими колісничними, також кинулися. Врішнії, великі колісничні, оберігаючи Санкаршану попереду, наче боги оберігають Індру на чолі, билися проти ворогів. У великій прі Юудхана пустив шість стріл у могутнього Джарасандху, який налітав вельми швидко. Акрура пустив дев'ять стріл у Дантавактру. Каруша ж пустив десять стріл по ньому, у відповідь. Віпрітху пустив сім стріл у Шишупалу. Блискучий же Шишупала стрілив вісім стріл у нього. Гавешана пустив шість стріл у царя Чеди, Атіданта пустив вісім стріл і Бріхаддурга п'ять стріл. Цар Чеди вистрілив по п'ять стріл у кожного з них. Стріляючи чотирма стрілами, він утнув чотирьох коней Віпрітху. Стріляючи ж бхаллою, він відітнув голову Бріхаддурзі. Й він відправив візника Гавешани в оселю Ями. Віпрітху ж, велепотужний, покинув колісницю з мертвими кіньми й доблесний (*Віпрітху*), заскочив на колісницю Бріхаддурги. Відразу ж і візник Віпрітху скочив на колісницю Гавешани, стримуючи коней, які були бігли вперед. Вони розлютилися, й тримаючи стріли і луки в руках, пустили дощ стріл у Сунітху, який був веселився на шляху колісниць. Чакрадева вразив груди Дантавактри, стріляючи стрілами. Потім він пустив п'ять стріл в Шадратху, у бою. Вони стрілили десять гострих стріл у слабкі місця. Потім Балі пустив десять стріл і розітнув Чакрадеву. Крім того, він вистрілив п'ять стріл у Відуратху, з відстані. Натомість, Відуратха, пустив шість гострих стріл у нього. Він же пустив ще тридцять стріл проти Бали, велемогутнього. Крітаварман пустив три стріли і вразив сина царя (*Паундрака Васудева*). Він убив візника і зламав високе ратище прапора. Тоді розгніваний Паундрака пустив у нього шість стріл. Бхаллою, він зламав лук Крітавармана. Той, хто відштовхує ворогів, вразив Калінгу гострими стрілами. Цар же Калінги вдарив списом його в шию. Доблесний Канка боровся зі слона з Агною на слоні ж, і вдарив списом Ангу. Анга ж пустив стріли в нього. Великі колісничні — Читрака, Швапхалка і Сатьяка, пустили стріли у військо Калінги, вкриваючи все навколо. Розлючений же Рама вбив слона царя Ванги, кинувши деревину в нього. Він також убив і царя Вангу в бою. Після його вбивства, доблесний Санкаршана зійшов на колісницю. Взявши лук, він убив багатьох кайшиків, стріляючи гострими стрілами. Доблесний Баларама убив лучників карушів, пустивши шість стріл. Розсердившись, він убив сотню магадхів, велемогутній. Убивши їх, Баларама, міцнорукий, бився проти Джарасандхи. Цар Магадхи вистрілив три стріли, коли він підійшов. Тоді, розгніваний, з палицею в якості своєї зброї, Баларама, пустив вісім стріл проти Джарасандхи. Бхаллою, він зрубав держално прапора, прикрашене золотом. Далі відбулася страшна битва між ними, яку можна порівняти з битвою між богами та асурами. Вони сипали стрілами, прагнучи вбити один одного. Сердиті ж слони, билися один проти одного, тисячами. Колісниці билися проти колісниць, а кіннота проти кінноти. Піхота билася проти піхоти. Вони, тримаючи списи, мечі тощо, кидалися навколо, відтинаючи голови. Великі звуки мечів, що вражають щити і звуки падаючих стріл, схожі на звук птахів, були чутні. У битві, звуки барабанів, мушель, бубнів і флейт були заглушені звуком зброї, використовуваної великими воями.

Так вістить п'ятдесят дев'ятий розділ другої частини, названої Вішнупарва,
в Харівамшапурані, продовженні Магабгарати,
що оповідає про викрадення Рукміні.

ПОРАЗКА РУКМІ

Розділ 60

Вайшампаяна продовжував:

О Джанамеджайє! Почувши, що Крішна викрав Рукміні, Рукмі розлютився. Він узяв зобов'язання перед царем Бгішмакою.

Рукмі сказав:

«Не вбивши Говінди у бою і не повернувши Рукміні, я не ввійду у Кундіну. Речу істину!».

Доблесний Рукмі, сівши на колісницю споряджену важливою зброєю і прапором, помчав швидко, в супроводі великої раті. Його, південним шляхом супроводжували царі: Кратха, Амшуман, Шрутарва, доблесний Венударі, сини Бгішмаки та інші, кращі бійці-колісничні і великі колісничні вої Кратха і Кайшика. Вони проїхали недалеко. По дорозі, уздовж берегів річки Нармада, ці злостивці побачили Говінду разом з його любою панною. Зупинивши війська, Рукмі, гордий своєю силою, постав проти вбивці Мадгу, для битви двох колісниць. Він пустив шістдесят чотири гострі стріли в Говінду. Проти цього Джанардана пустив сімдесят стріл, у бою. Той велесилий (*Крішна*) зламав його (*Рукмі*) ратище прапора, який був швидко наближалася. Доблесний Крішна, відітнув голову його візникові від тіла. Бачачи, що Рукмі в біді, всі південні царі оточили Джанардану, щоб убити його. Тоді ж Амшуман, з великими руками, пустив десять

стріл в нього (*Крішну*). Злий Шрутарва стрілив п'ять стріл, а Венударі вистрілив сімома стрілами в Крішну. Тоді, відважний Говінда вразив груди Амшумана. І той цар безсило сів на дно колісниці. Пустивши ж чотири стріли, Крішна поклав усіх чотирьох коней Шрутарви. Він зламав ратище прапора Венудари й поцілив стрілами десницю. Таким же чином Крішна пустив п'ять стріл у Шрутарву. Зломлений цар сів, притулившись до ратища, від болю. Кратха, Кайшика й усі великі бійці кинулися на колісницях проти Васудеви, пускаючи дощ стріл. У бою ж, Джанардана відбив їх стріли своїми. Б'ючись, він убив тих, хто стріляв стрілами, з гнівом. Потім Крішна, міцнорукий, кинувся вперед. Пустивши шістдесят чотири гострі стріли, він убив інших, які наближалися, розлютовані. Бачачи, що його військо розбите, Рукмі розсердився. Він вистрілив п'ятьма гострими стрілами в груди Кешаві. Він пустив ще три гострі стріли у візника також. Він зламав ратище прапора стрілами без наконечника. Бачачи швидкість його рук, Кешава розлютився. Пустивши купу стріл, він утнув лук Рукмі. Тоді Рукмі узяв ще один лук, сподіваючись убити Крішну. Доблесний Рукмі пустив інші божественні стріли. Крішна, великий силою, відбив стріли стрілами ж. І пустивши три стріли, він знову утнув той лук, а також колісницю. З луком і колісницею, розбитими, доблесний Рукмі, з мечем і щитом вистрибнув з колісниці немов Гаруда. Коли він вистрибнув, Кешава розбив його меч у бою. Трьома гострими стрілами лютий Кешава вразив йому груди. Рукмі, міцнорукий, впав з веліїм шумом, струснувши землю. Цар втратив свідомість, наче великий асур вражений перуницею Індри. Знову ж, Мадгава пустив стріли в усіх царів. Бачачи ж Рукмі впалим, царі втекли.

Побачивши її брата, який лежав на землі і бився, Рукміні упала в ноги Вішну (*Крішні*), бажаючи захистити життя свого брата. Кешава ж підняв її, обійняв і втішив. Даючи захист Рукмі, він відправився у своє місто. Врішнії ж перемогли Джарасандху, а також царів. І вони, оберігаючи Плугоносця попереду, досягли щасливо Двараки. Як тільки Той, чиї очі прекрасні наче лотос (*Крішна*) пішов, Шрутарва вийшов на поле прі, взяв Рукмі на колісницю і рушив до свого міста. Позаяк же він не зміг повернути свою сестру, Рукмі, гордий своєю честю, з його невиконаною обіцянкою, не хотів входити в місто Кундіна. У Відарбсі, він поставив ще одне велике місто, для життя. Це місто стало відомим у світі під назвою Бходжаката. Правлячи там, Рукмі, велесяйний, захищав південний край. Цар же Бгішмака, міцнорукий, царював у Кундіні. Після приходу Рами у Двараку, разом із військом врішніїв, володар Кешава узяв руку Рукміні, згідно настанов. Потім, дуже задоволений, Крішна насолоджувався своєю дорогою пані, наче Рама Сітою у давнину, чи, як Пурандара з Пауломі. Вона, найстарша дружина Крішни, красива жінка, вірна своєму чоловікові, з усіма гарними якостями, красою і поведінкою. У Крішни було десять доблесних синів із нею, великих воїв-колісничих, на ім'я: Чарудешна, Судешна, Прадьюмна, велесилий, Сушена, Чаругупта, доблесний Чарубаху, Чарувінда, Сучару, Бгадрачару і кращий серед сильних, Чару. Крішна також мав з Рукміні дочку Чаруматі. Обізнані на основах поведінки та багатства, і навчені використанню стріл, вони були готові до бою. Вбивця ж Мадгу, згодом одружився з іншими сімома жінками високого становища. Міцнорукий одружився з жінками гарних якостей, народжених у гарних родах. Це — Калінді, Мітравінда, Сатья, дочка Нангаджита, дочка Джамбаваті та Рохіні, гарна на вроду, дочка царя Мадри, з гарною поведінкою і сприятливими очима, дочка Сатраджита, Сатьябхама, Лакшмана, гарно усміхнена, і дочка Шайбьї, яка дорівнює красою богині. Крішна, котрий не має рівних у доблесті, також одружився з іншими шістнадцятьма тисячами жінок. Володар мудреців одружився з усіма ними, одягнений в гарний одяг і прикрашений візерунком, однаково з усіма зручностями. У нього було багато відважних синів од цих дружин. Всі вони були обізнані на значенні писань, могутні й великі вої-колісничі. Всі були прославлені й сильні, здійснювали жертвопринесення та інші добрі справи.

Так вістить шістдесятий розділ другої частини, названої Вішнупарва,
в Харівамшапурані, продовженні Магабгарати,
що оповідає про поразку Рукмі.

ШЛЮБ ПРАДЬЮМНИ І КОНЧИНА РУКМІ

Розділ 61

Вайшампаяна вів далі:

О нищителю ворогів (*Джанамеджайя*)! По довгім часі, великий, доблесний Рукмі впровадив сваямвару для своєї дочки. Запрошені Рукмі великі царі й доблесні сини царів, успішні, прибули туди з багатьох країн. І Прадьюмна пішов туди в оточенні царевичів. Дівчина ж побажала його (*Прадьюмну*). Він побажав її, яка мала добрі очі. Дівчина Відарбхи, на ім'я Шубхангі, була красна та блискуча. У той час, дочка Рукмі була відома на Землі. Коли царі, великі душею, сиділи разом, дівчина Відарбхи вибрала Прадьюмну, вбивцю ворогів, за чоловіка. Той юнак, могутній тілом немов лев, був знавцем усіх наук. Син Кешави був незрівнянним за красою на Землі. Дочка царя (*Рукмі*) мала якості підхожі для її віку і краси. Царівна, названа як Нараяні і Чарудешна, бажала юного Прадьюмну. Коли ж вибір чоловіка дівчиною був завершений, царі повернулися в свої міста. Прадьюмна ж забрав дівчину Відарбхи у Двараку. Доблесний Прадьюмна насолоджувався разом із нею, як цар Нала насолоджувався з Дамаянті. Він породив сина, рівного сину богів, із нею. Він був відомий як Аніруддха. Він був незрівнянний у діяннях на Землі. Він був знавцем у науці стрільби з лука, в Ведах і науці політичної доброзвичайности. О царю (*Джанамеджайя*)! Коли Аніруддха дійшов відповідного віку, за дружину він обрав онуку Рукмі на ім'я Рукмаваті, золотаву кольором і

сприятливу. З огляду на те, що Аніруддха мав гарні якості, цар Рукмі тоді, через прихильність сина дочки Рукмі й ставлення до Рукміні, незважаючи на ворожнечу з Крішною, царя великої слави, облишив свою ненависть, і, о Джанамеджайє, сказав, що віддасть його дочку Аніруддсі. Кешава, разом із Рукміні та їхніми дітьми, Санкаршана та інші врішнії прибули до Відарбхи. Родичі, які були друзями Рукмі й царі також прибули туди на запрошення Рукмі. О великий царю (*Джанамеджайя*)! Шлюб Аніруддхи був проведений як величне святу, у сприятливий день шанованої зірки. Після того, як Аніруддха отримав руку дівчини Відарбхи, то ядави святкували шлюб, як велике святу у Відарбсі. Врішнії, ушановані наче боги, раділи там.

Тоді цар Ашмаки, Венударі з прихильним розумом, Акша, Шрутарва, Чанура, Кратха, Амшуман, Джайятсена, могутній цар Калінга, цар Пандья і доброзичливий цар Рішика — всі ці південні царі, велерозумні, зібралися і порадили володареві Рукмі особисто: «Ти знавець гри в кості. Ми також хочемо пограти. Гра в кості люба Рамі, незважаючи на те, що він не майстер гри в кості. Узявши тебе за головного, ми хочемо кинути йому виклик!». Почувши це, великий воїн-колісничний Рукмі підготував гру в кості. Щасливі, вони увійшли на сприятливі збори із золотими стовпами, прикрашені квітами й политі сандаловою водою. Увійшовши на збори, всі вони, одягнені в білі гірлянди, з їх тілами змащеними мазями, сіли на золоті сидіння, прагнучи перемоги. Баладева ж, який був запрошений звабою царів, майстрів гри в кості, також радісно сказав: «Давайте грати! Запропонуйте свою ставку!». Південні царі, прагнучи перемоги обманом, поставили тисячі дорогоцінних каменів, перлів, золота та іншого, ставкою. Тоді гра в кості почалася, ведучи до руйнування їх задоволення, основи страшної сварки, що вела до занепаду нерозумних.

У грі з Рукмі, Баладева запропонував десять тисяч золотих монет його ставкою. Тоді Рукмі виграв у могутнього Баларами, який намагався був перемогти. Потім Рукмі знову переміг Баладеву у такій же ставці. Рукмі переміг старшого брата Кешави кілька разів і виграв десять мільйонів золотих монет у великого душею, за ставкою. Тоді підступний Рукмі сказав: «Я виграв!». Потім він привітав себе за перемогу і посміявся з Плугоносця.

Рукмі сказав:

«Сьогодні, у грі в кості, я переміг непереможного, доброзичливого Баладеву, новачка й слабака, і я виграв необмежено золота!».

Почувши це, цар Калінга радісно засміявся, показуючи свої зуби. Плугоносець же розгнівався тоді. Почувши слова Рукмі про поразку, Баларама відчув, що, син царя Бгішмаки, Рукмі, зганьбив його тяжкими словами. Він же, сталий у звичаї (*Баларама*) опанував свій гнів, незважаючи на те, що він не виграв. Надзвичайно могутній син Рохіні, сердячись, приборкуючи свій розум із мужністю, сказав такі слова: «Ще одна моя ставка становить сто тисяч мільйонів золотих монет. О царю! Приймаючи цю ставку, нумо грати у кості. Кинь кості з чорним і червоним кольором, у цьому грішному місці (*в цей Час гніву*)!».

Говорячи це, син Рохіні (*Баларама*) покликав Рукмі. Спершу, не сказавши ні слова у відповідь, він мовив, «Хай буде так!», знову. Тоді цар Рукмі кинув кості радісно. У грі в кості, з чотирма знаками, цар був переможений Баладевою, справедливо. Але цар Рукмі не погодився. Стримуючи свій розум із мужністю, він (*Баларама*) нічого не сказав тоді. Потім Рукмі сказав Баладеві, посміхаючись: «Я виграв!».

Вайшампаяна продовжив:

О царю (*Джанамеджайя*)! Почувши ці брехливі слова, Баларама дуже розізлився. Але він нічого у відповідь не сказав. Тоді великий гучний голос, безтілесний, почувся, збільшуючи гнів великого душею Баладеви: «Доброзичливий Бала говорив правду. Він (*Рукмі*) зазнав поразки справедливо. Не кажучи ні слова, якщо це діяння буде зроблено, це слід вважати, як прийнятне для совісті!».

Почувши цю повчальну промову з неба, Санкаршана тоді встав. Могутній Баларама, золотою, важкою дошкою для гри, вдарив старшого брата Рукміні (*Рукмі*) і повалив його на землю. Під час суперечки, розлючений Бала, син Яду, встав і вдарив Рукмі, який сміявся над ним, дошкою для гри, яка має вісім частин.[14] Потім, розлютований Баларама також вибив зуби цареві Калінзі. Гнівний Баларама ревів гучно наче лев. Розмахуючи своїм мечем, Баларама нажахав усіх царів. Кращий серед сильних світу цього, Баларама вирвав усі підпори залу зборів. Потім Санкаршана, захопивши із собою стовп, ніби слон, вийшов з дверей зборів, жахаючи кайшиків. Вбиваючи Рукмі, який хотів обдурити його, найкращій з ядавів нажахав ворогів наче лев жахає посередніх тварин. В оточенні людей, Рама відправився у свій табір і повідомив Крішні про всі події, що мали місце. Крішна, велесяйний, не сказав нічого Рамі. Приборкуючи свій розум насилу, він скрикнув, з очима повними сліз. Васудева не вбивав Рукмі, старшого брата Рукміні, вбивцю ворогів, раніше, через свою любов до Рукміні. Могутній цар Рукмі, рівний власникові ваджри (*Індра*), був убитий дошкою для гри з вісьмох частин, спрямованою рукою Рами під час гри в кості. Коли великий, доблесний цар, син Бгішмаки, рівний Друмі і Бхаргаві, і навчений Друмою і Бхаргавою, був убитий, той майстерний, досвідчений у бою, той, який чинив щоденні жертви, був убитий, всі врішнії і андхаки, втратили свій розум од суму.

Вайшампаяна вів далі:

О Джанамеджайє! Прославлена Рукміні плакала, кажучи сумні слова. Побачивши плач Рукміні, Кешава втішав її.

О найкращий серед бгаратів (*Джанамеджайя*)! Я розповів тобі все про вбивство Рукмі і, як відбувалася його ворожнеча з врішніями.

Так, о царю, врішнії, спираючись на Раму й Крішну, з усім накопиченим багатством проживали в місті Двараваті.

Так вістить шістдесят перший розділ другої частини, названої Вішнупарва,
в Харівамшапурані, продовженні Магабгарати,
що оповідає про шлюб Прадьюмни і кончину Рукмі.

ВЕЛИЧ БАЛАДЕВИ

Розділ 62

Цар Джанамеджайя сказав:

О брахмане-мудрецю (*Вайшампаяна*)! Я хотів би ще раз почути про велич Баладеви, велерозумного, того, стародавнього (*Шеша*), який несе Землю. Баладева велесяйним є. Він непереможний. Люди, знавці давньої історії (*пурани*), говорять, що він велика душа. О брахмане, Вайшампаяно! Я хотів би почути про його справи, по-правді. Він безкінечний, початковий бог, Володар зміїв і Володар людей.

Вайшампаяна мовив:

О Джанамеджайє! У стародавній історії, Баладева, цар зміїв, який несе на собі Землю. Він — той, хто триває або залишився (*Шеша*), скарб пишноти, сприятливий і той, хто не може бути зрушений ніким і найкращий серед мужів. Він є викладачем Йоги і вельми мужній. Він є обличчям священних слів богів і могутній. Він переміг Джарасандху у герці на булавах, але він не вбивав його. Багато царів, відомих на Землі прийшли, слідуючи за Джарасандхою. Баларама всіх їх переміг у бою. Баладева переміг Бгіму, сина Панду, який володіє силою тисяч слонів, вельми доблесний, багато разів у боротьбі голіруч. У той час як він ніс дочку Дурьйодхани, Самбу, син Джамбаваті та Крішни був примучений (*зв'язаний*) у місті Нага (*Хастінапур*). Він (*Самба*) був зв'язаний усіма царями тоді, коли він силою викрадав дівчину. Почувши це, надзвичайно могутній Баларама розлютився й він рушив туди. Рама пішов туди, щоб його звільнили. Та він не зміг досягти цього. Могутній Рама розсердився і вчинив велике диво. Тримаючи непереможний плуг, незламний, божественний і незрівняний силою, у своїй руці, Баларама проспівав священні слова Брахми. Той велесяйний, натискаючи плугом мури міста, почав зіштовхувати місто кауравів у річку Ґангу. Бачачи, що місто рухається, цар Дурьйодхана привів Самбу разом із його дружиною (*донькою Дурьйодхани*) і передав їх Баларамі. Великий душею Баларама віддав себе своєму учневі Дурьйодхані. І він же прийняв царя куру, Дурьйодхану, в якості свого учня у вправах з булавами.

Вайшампаяна вів далі:

О володарю царів (*Джанамеджайя*), місто, яке було переміщено, о царю, стало наче схиленим до річки Ґанга. Про цей великий, чудовий вчинок Баларами оповідають на Землі. О царю, діяння, що їх раніше вчинив у Бхандірі син Шури (*Баларама*), також оповідають так само. Той, хто має плуга в якості зброї, убив Праламбу одним ударом кулака. Він кинув великого доблестю Дхенуку на вершину дерева. Той дайтья, у вигляді осла, упав на землю втративши своє життя. Та ж велика ріка, яка йде в солоні води (*море*), Ямуна, сестра Ями (*Бога смерті*), з швидкоплинною водою і прикрашена гірляндою хвиль, тягнена плугом Баларами, потекли у напрямку міста. О Джанамеджайє, я повідав тобі вже про велич Баладеви, безмежного доблестю, незрівнянного, безкінечного, який тримає Землю.

Є багато інших найкращих справ, вчинених найкращими серед мужів, Плугоносцем. Коли давня історія буде розказана докладно, ти знатимеш про них у належний час.

Так вістить шістдесят другий розділ другої частини, названої Вішнупарва,
в Харівамшапурані, продовженні Магабгарати,
що оповідає про велич Баладеви.

ВБИВСТВО НАРАКАСУРА

Розділ 63

Джанамеджайя запитав:

Після повернення у Двараку, після вбивства Рукмі, що робив доблесний Вішну, міцнорукий? О великий мудрецю, будь-ласка, повідай мені.

Вайшампаяна відповів:

О Джанамеджайє! В оточенні ядавів, сприятливий, доблесний Господь Вішну, син ядава, повернувся у місто Двараку. Той, з очима прекрасними мов квітка лотосу (*Крішна*), придбав багато різних коштовностей і багатства належним чином і найняв бісів для їх охорони. Дайтьї, разом із асурами творили перешкоди в цьому. Той міцнорукий (*Крішна*) убив великих асурів, які запишалися дарунками даними їм. Тоді ж асур по імені Нарака чинив перешкоди у цьому. Великий Нарака, ворог царя девів (*Індри*), жахав усіх богів. Той, хто хвилює всіх богів, жив у Муртілінзі (*Прагджьйотіша*). Він діяв проти богів, а також мудреців. Бгаума (*син богині землі, Нарака*), у вигляді слона, взяв Кашеру, дочку Твашти (*Вішвакарман*), з прекрасними кінцівками, коли їй було чотирнадцять років. Беручи ту найкращу красуню, володар Прагджьйотіши, без печалі і страху, без марнославства, сказав такі слова: «Всі різновиди самоцвітів, наявні у богів та людей, все

багатство, що сяє на Землі і наявне в усьому океані, починаючи від сьогодні, — всі асури, разом із дайтьями і данавами, — принесіть їх мені, як данину!».

Таким чином тоді Бгаума отримав кращі коштовності та багато різновидів тканин. Але він не використав їх. Могутній Нарака забрав багато гандхарвів-дівчат. Він також забрав дівчат-девів, жінок і сім груп божественних жінок (*апсари*). Їх було чотирнадцять тисяч і двадцять одна сотня жінок, загалом. Всі вони були з однією косою волосся і дотримувались обітниці вірної дружини (*саті*).

Вайшампаяна продовжив:

О Джанамеджайє! Бгаума збудував найкраще місто для них, назвавши Горою дорогоцінних каменів, в землі Алака, що належать асуру Мурі, з безжурною душею. Головний з асурів, Мура, разом із його десятьма синами, охороняли і слугували володареві міста Прагджьйотіша (*Бгаумі*). Великий асур Нарака, живучи на березі блакитного океану, пишаючись дарунками, чинив страшні речі в тому місті, котрі не робилися раніше, разом з усіма юрмами асурів. Великий асур міста Прагджьйотіша, що народився у Богині землі, примусив Адіті (*матір богів*) віддати її сережки йому. Він мав чотирьох охоронців дверей: Хаягриву, Нісунду, Віру і Панчанаду, заморочених гординею майстерности бою. Великий асур Мура, який отримав дарунки разом із тисячею своїх синів, стояв перепиняючи шлях богам, жахаючи добрих людей, разом із потворними асурами. Джанардана ж, міцнорукий, з мушлею, диском і булавою, був народжений серед врішніїв, у Девакі та Васудеви, щоб убити його (*Нараку*). Для Індри людей, сяйливого на весь світ, деви створили оселю, із задумом, у місті Дварака. Місто Дварака гарніше, ніж оселя Васави, в оточенні величезного океану, осяяне п'ятьма горами. У цьому місті, осяйному подібно божественному місту, були збори названі Дашархі, з золота, прикрашені арками, з площею, що простягається на йоджану. Там усі врішнії та андхаки, під керівництвом Рами і Крішни, проживали, захищаючи і підтримуючи світ.

Вайшампаяна вів далі:

О найкращий з роду бгаратів (*Джанамеджайя*)! Одного разу, коли всі вони сиділи на зборах, вітер з божественним запахом подув, і злива квітів впала з неба. Тоді звук «кілакіла»,[15] разом з яскравою смугою, з'явилися на мить у небі, а потім спустилися на землю. В середині тієї яскравости, Васава, верхи на білому слоні, в оточенні всіх юрм богів, показався. Рама, Крішна, цар Уграсена, разом з усіма юрбами врішніїв і андхаків, прийняли великого душею Володаря девів і поклонилися йому. Він (*Індра*) зійшов зі слона і обійняв Джанардану, притиснув Баладеву м'яко і царя Ахуку (*Уграсену*). Він обійняв врішніїв послідовно, в залежності від віку. Вшанований як слід Рамою і Крішною, він увійшов на збори. Володар богів сів там, ставши окрасою зібрання, і прийняв ритуальні підношення, як це належить.

Вайшампаяна сказав:

О Джанамеджайє, потім Васава, велесяйний, мовив молодшому братові Васави (*Крішні*), торкаючись його доброзичливого обличчя м'яко рукою: «О сину Девакі, почуй причину, о вбивце Мадгу, з якої я прийшов сюди, о гнобителю ворогів. Асур на ім'я Нарака, син Діті, пишаючись дарунком отриманим од Брахми, забрав сережки Адіті, з марнославства. Він завжди живе роблячи те, що не подобається богам і мудрецям. З огляду на користь богів, убий цього грішника. Доблесний Гаруда, осяйний син Вінати, який може йти туди, куди схоче, подорожуючи небом, доправить тебе туди притьмом. Асур Нарака-Бгаума, не може бути убитий жодною фізичною істотою. Вбивши цього грішника, ти повинен швидко повернутися!».

Вайшампаяна продовжував:

Кешава, Лотосоокий, з великими руками, якому так мовив Цар девів, відповів, погоджуючись убити Нараку. Потім, разом із Шакрою, з мушлею, диском, булавою та мечем, Крішна сів на Гаруду, супроводжуваний Сатьябхамою. Могутній Крішна, разом із Васавою, під охороною левів з роду Ядава, підіймалися поступово в сьомі краї вітру. Шакра, верхи на цареві слонів і Джанардана на Гаруді, сяяли на відстані немов Сонце й Місяць. У небі Кешава і Шакра, славлені юрбами гандхарвів та апсар, поступово зникали. Певний того, що повинно бути зроблено, Васава, Цар девів, повернувся в свою оселю. Крішна ж рухався у напрямку Прагджьйотіши. Від помаху крил Гаруди, вітер дув у протилежному напрямку. Згодом, ряд хмар з гучним звуком закрив небо. Вони швидко домчали птахом (*Гарудою*), мандруючи в небі. Помітні здалеку, вони (*мандрівники*) невдовзі досягли місця, де вони зупинилися. Там вони побачили на вході військо зі слонів, коней і колісниць та шість тисяч лез, залізні колоди і мотузяні петлі.

Вайшампаяна продовжував:

О Джанамеджайє! Сидячи на Гаруді, сприятливий Вішну-Крішна тримав мушлю, диск і булаву, а його вигляд нагадував темно-синю дощову хмару. Одягнений у жовтий одяг, чотирирукий, з його грудьми прикрашеними плетеницею з диких квітів і сприятливим знаком шріватса, з короною на голові, блискучою наче Сонце, осяйною, як блискавка, іскристою немов Місяць, Той, хто натягує тятиву лука творячи великий звук, який чути ніби звук грому, прибув у місто Прагджьйотіша. Асур Нарака знав усе про прибуття самого Вішну. З очима вдвічі червонішими через гнів, великий асур Мура, з'являючись наче смерть самого Бога смерти, побіг швидко до Вішну-Крішни, здіймаючи спис шакті. Він метнув велетенський спис шакті, прикрашений діамантами і золотом. Бачачи, що спис шакті наближається швидко, ніби горить великий світ, Джанардана пустив одну стрілу, з вузлом із золота на її основі. Доблесний Васудева розтрощив спис на дві частини своєю стрілою. Васудева зламав спис шакті, палаючий мов блискавка. І знову ж, з почервонілими від гніву очима, Мура взяв велику булаву. Почувся великий звук, схожий на звук створений, коли Індра посилає блискавки. Кращий поміж богів (*Вішну-Крішна*) пустив стрілу півмісяць (*ardhachandra*) від свого

вуха і поцілив її, розтрощивши булаву прикрашену золотом посередині. І потім він відітнув голову асуру стрілою під назвою бхалла, в бою.

Відітнувши всі носи Мури, він убив Муру, разом із його родичами. Вішну-Крішна знищив потужних вождів-асурів Нараки, на прі. Володар, син Девакі, перетнув кам'яний мур. Далі він побачив військо асурів і могутнього Нішунду. Він побачив Хаягриву, сина Діті, а також інших воїв-асурів. Кращий серед могутніх, Нішунда, велепотужний, притьмом скочив на колісницю і перепинив шлях Вішну-Крішні своєю раттю. Нішунда схопив свій непереможний, божественний лук Кармуку, прикрашений золотими вузлами і пустив десять стріл у вбивцю Мадгу. Кешава також стрілив сімдесят гострих стріл. Мадгава вразив його стріли в небі, перш ніж вони дісталися цілі. Всі ж ті вої оточили Крішну і ратилися з ним. Найкращий серед богів (*Крішна*) був вкритий великою кількістю стріл. Бачачи всіх тих асурів, вбивця Мадгу розлютився. Тоді Джанардана зупинив військо потужною зливою божественних стріл названих парджанья. Ці стріли, в кожного по п'ять, вдарили багатьох ворогів у їх вразливі місця, ті блискучі стріли парджанья. Асури жахнулися від страху і були розпорошені у битві.

Бачачи, що його військо розсіяно, він (*Нішунда*) став до бою. Він сам пустив зливу стріл і вкрив Кешаву стрілами всуціль. У битві, Сонця, неба, разом з усіма десятьма напрямками, не було видно через стріли. Нішунда закрив Того в кого Гаруда на прапорі, пущеними стрілами. Кращий же серед мужів підняв божественну стрілу названу савітра. У бою, Харі вразив усі стріли цією божественною стрілою. Крішна, велемогутній, розітнув стріли супротивника цією стрілою. Другою стрілою він зламав парасоль. Трьома стрілами він розбив колісницю. Потім він вразив чотирьох коней чотирма стрілами. П'ятьма стрілами він вразив візника й однією стрілою ратище прапора. Однією добре загостреною стрілою, Крішна ж розрізав його тіло. Найкращий поміж девів відітнув голову Нішудсі стрілою бхалла. Бачачи, що Нішудха, який бився один з усіма богами тисячу років, упав, блискучий асур Хаягрива потряс велетенським каменем у своїй руці. Потім володар Хаягрива підняв камінь, що виглядав наче гора і раптово кинув його. Кращий же серед майстрів-лучників, Вішну, пустив божественну стрілу парджанью і розколов скелю на сім брил. Розбиваючи скелю, Вішну скинув її на землю.

Вайшампаяна сказав:

О кращий з роду бгаратів (*Джанамеджайя*)! Потім, з великими стрілами різних кольорів, пущених Шрангою (*лук Вішну*), велика січа відбулася, наче пря між богами та асурами. Страшна тая битва відбулася, з багатьма видами зброї. Потім, великими стрілами різних кольорів, пущених Шрангою, Вішну, міцнорукий, верхи на Гаруді, вбив багатьох великих асурів. Розітнуті великим плугом і впалі від великого звуку мушлі, всі асури загинули, борючись із Джанарданою. Деякі асури, спалені у вогні диску, впали з неба. Деякі з них зі спотвореним виглядом, які билися близько, втратили життя. Асури зі спотвореними кінцівками, всі стривожені стрілами Крішни, обсипані стрілами наче з дощових хмар пролитою водою. З кров'ю по всьому тілу, асури здавалися деревами кіншука в повному розквіті. Вельми знічені та з розбитими стрілами, бійці розбіглися хто-куди. Знову ж, асур Хаягрива, з очима червоними від гніву, зі швидкістю вітру рушив до дерева ванаспаті (*індійська смоківниця*), десяти величин у висоту, вирвав дерево швидко і розвернувшись побіг. Асур (*Хаягрива*) здаючись величезною хмарою, кинув велетенське дерево, завдяки вправності. Од швидкості, з якою дерево було кинуто, чудовий звук було чути через рух вітру. Тоді Джанардана, стріливши тисячу стріл із зусиллям розітнув дерево, з великою силою, на кілька частин. І знову ж, однією стрілою, Крішна вразив Хаягриву всередину грудей. Стріла палала подібно вогню. Ця стріла, швидко пройшла крізь його тіло, розітнула його печінку і, відтак, вбила велемогутнього і жахливого Хаягриву. Володар, син Девакі, якого неможливо перемогти, неймовірний блиском, посеред Лохітанги вбив гріховного Вірупакшу, в рові.

Вайшампаяна мовив:

О мучителю ворогів (*Джанамеджайя*)! Кращий серед мужів, Крішна, вбиваючи вісімсот тисяч асурів, тигр серед людей, хутко кинувся до міста Прагджьйотіша. Він убив великого асура Нараки на ім'я Паннчанада. Потім він підійшов до міста Прагджьйотіша, блискуче добробутом і там відбулася велика пря. Тоді ж Крішна, з великою силою засурмив у свою мушлю Панчаджанью. Гучний звук було чути немов звук хмари Самварта, при розчиненні Всесвіту. Потужний великий звук було чути в усіх трьох світах. Почувши цей звук, Нарака розсердився і його очі стали червоними від гніву. Колісниця з вісьмома залізними колесами, у пів версти довжини (*прибл. 530 метрів*), прикрашена самоцвітами й золотом, з широким кузовом, з великим ратищем прапора, в діамантах, сяюча золотом, прикрашена прапором на золотій жердині і дорогоцінним камінням вайдурья, з ярмом на тисячу коней; колісниця, що руйнує колісницю супротивника, перевита металевими смугами, прикрашена гарно. Доблесний Нарака сидів у середині цієї колісниці, що мала багато видів зброї і прикрашена була золотом, наче син у вечірній час (*небо*). Він був одягнений у жупан з алмазів, у колісниці, кольору Місяця, блиском рівній вогню. На ньому була корона, блискуча ніби вогонь. Сережки мерехтіли в його вухах. Усі ж асури, данави та біси, димчасті кольором, велетенські тілами, з червоними очима, потворними писками, тримали багато різноманітних щитів. Деякі тримали в руках меч і щит, деякі тримали в руках лук і стріли, інші ж тримали в руках списи, декотрі тризуби. Вони трясли землю верхи на слонах, конях і колісницях. Всі вони покинули місто, готові, зі зброєю для боротьби. Оточений юрмиськами асурів, Нарака, схожий на Бога смерти, також рушив. Звуки гри тисяч музик, барабанів, мушель, бубнів і малих барабанів, було чутно ніби звуки хмар. Всі асури з потворними мордами, прийшли до місця, де був Крішна.

Оточуючи Гаруду, всі вони боролися в битві. Вої вкрили усе великою зливою стріл. Спис, тризуб, булава, томара і багато стріл — випущені тисячами, ця зброя закрила небо. Тоді Крішна, маючи вигляд чорної дощової хмари, взяв свій лук Шарнга. Він труснув сприятливим великим луком, що має звук дощових хмар. Джанардана пустив дощ стріл на асурів. Під зливою стріл, те військо асурів тікало з ратного поля. Потім, страшна битва відбулася з асурами, жахливими виглядом. Та всі ті були розсіяні й нажахані стрілами Крішни. В деяких з них були зламані руки, інші з поламаною шиєю, головою та обличчям. Деякі були розсічені на дві частини диском. Декотрі були вражені зброєю в груди. Інші, верхи на слонах, конях і колісницях, були розітнуті навпіл списом. Деякі потрощені булавою каумадакі, а інші вражені диском. Тож, усе військо мужів, коней і колісниць було замордоване. Ось така от, вельми страшна бійня сталася там з Наракою.

Вайшампаяна продовжив:

О Джанамеджайє, я розповім тобі коротко про битву. Послухай, що я повідаю. Нарака, який лякав юрми богів, бився з найкращим серед людей, Крішною. Блискучий Нарака, чиї очі стали червоними від гніву і, який з'явився наче дощова хмара, боровся з Крішною, як Мадгу боровся з убивцею Мадгу (*Вішну*). Доблесний Крішна взяв лук, рівний лукові Шакри. Кешава поклав стрілу, схожу на промінь Сонця. У бою він вражав колісницю божественною стрілою. Потужний Нарака випустив кращу зі стріл — Магапату. Бачачи, що стріла наближається подібно грому, Кешава, великий, вбивця Мадгу, розітнув стрілу своїм диском. Джанардана пустив одну стрілу у його колісницю. Він знищив колісницю разом із прапором і кіньми, десятьма стрілами. Вбивця Мадгу, далі, розбив щит стрілою. Тоді він (*Нарака*), без щита, здавався змією, що втрачає свою шкіру. Доблесний асур, з його вбитими кіньми, і втративши свій щит, узяв палаючий, міцний тризуб із криці. І раптово він (*Нарака*) кинув тризуб, сліпучий мов блискавка Індри, з силою. Бачачи політ тризуба, прикрашеного золотом, Крішна, дивовижний діяннями, розітнув його навпіл стрілою кшурапра, з гострими краями. Битва з асуром, жахливим подобою, стала страшною. Протиборство з великим душею Наракою точилося різноманітною зброєю. Вбивця Мадгу ратився з Наракою протягом деякого часу. Та своїм блискучим диском, він розсік Нараку навпіл. Його тіло, розділене навпіл диском, упало на землю, подібно вершині гори розбитої перуницею Індри надвоє. Борючись із Крішною, Володарем богів, асур, з тілом розщепленим диском навпіл, поліг у бою, подібно Сонцю або подібно коричневій горі розбитій ваджрою Індри.

Побачивши її сина зрубаним, Мати-земля принесла сережки Говінді і сказала такі слова: «О Говіндо! Цей син, який був даний тобою, тобою ж і вбитий. Ти граєш, як тобі подобається, наче хлопчик грає зі своїми іграшками. Ось ці сережки, о Володарю, прошу, збережи його підданих!».

Так вістить шістдесят третій розділ другої частини, названої Вішнупарва,
в Харівамшапурані, продовженні Магабгарати,
що оповідає про вбивство Наракасура.

ПРИНЕСЕННЯ ПАРІДЖАТИ

Розділ 64

Вайшампаяна вів далі:

О Джанамеджайє! Після вбивства Нараки, Бгауми (*сина Богині землі*), хороброго наче Індра, молодший брат Васави, Вішну, побачив оселю Нараки. Увійшовши в скарбницю Нараки, Джанардана побачив незліченне багатство і численні різні коштовності. Були там дорогоцінні камені, перли і корали, і купа каменів «котяче око», купа смарагдів, місячні камені й купа діамантів. Джамбунада (*золото*) з іскрою розпеченого вогню і яскраві горщики, сяючі кольором Місяця, були там. Він (*Крішна*) побачив цінні кушетки з красивими золотими поперечинами і царські сидіння, сяйливі наче промені Місяця. Він побачив великий царський парасоль, схожий на зливу з дощової хмари, всіяну сотнями тисяч білих потоків золота. Чули колись, що царський парасоль раніше дістав Нарака у Варуни, Володаря океану. Володар багатства Кубера, Шакра або Яма, не мають такої великої кількості багатства, побаченого Крішною в оселі Нараки. Ніхто не бачив і не чув про таку велику збірку коштовних виробів. Коли Бгаума та асури Нішунда і Хаягрива були вбиті, багато коштовностей і жінок, які вони накопичили, були принесені Крішні асурами, які охороняли скарбниці і, які уникнули смерти. Коштовності, заслужені Кешавою, були, відтак, придбані ним, Джанарданою.

Асури рекли:

Це коштовне каміння та самоцвіти багатьох видів, у великій кількості, великі формою, й корали, з дивними тичинами, з золотими ланцюгами і з великими луками та списами, з гарними прапорами і красивими стовпами, ці двадцять тисяч й удвічі по стільки слоних, разом з вісьмома сотнями тисяч кращих домашніх коней, і, о Джанардано, так багато корів, як ти хочеш, все це ми повинні доправити в оселю врішніїв і андхаків. Дивани та крісла, вкриті м'якою козячою шкурою, птахи, приємні виглядом і, які говорять, як ти хочеш, і численні колоди сандалу (*syrium myrtifolium*), аґаллокхуму (*Amyris Agallocha*) і турмеріку (*curcuma xanthorrhiza*) ти отримав таким же чином, по праву. Всі коштовності богів, гандхарвів і зміїв, доступні тут, ув оселі Нараки. Ми доставимо все це до житла врішніїв та андхаків.

Вайшампаяна мовив:

О Джанамеджайє! Володар мудреців (*Крішна*) оглянувши все це та повантаживши його, відправив у місто Двараку з данавами. Мадгава сам тримав золотий парасоль Варуни і сидів на птахові, Гаруді. Сидячи на кращому з птахів, здаючись хмарою за виглядом тіла, Крішна безстрашно рушив до кращої з гір, Маніпарвати. Там дув сприятливий вітер. Чисте сяйво, більше, ніж у Сонця, видно було через зливки золота. Там убивця Мадгу побачив камені «котяче око», арки з прапорами, брами та шпилі. Маніпарвата виблискувала, як дощова хмара, прикрашена блискавкою. Гора сяяла будівлями, прикрашеними золотими покривалами з зображеннями. Там убивця Мадгу побачив прекрасних дружин і дочок вождів гандхарвів та девів з найкращим золотим відтінком. Крішна побачив красивих жінок з густим волоссям, привезених, кинутих у в'язницю в печерах гори і під охороною усього навколо Наракою. Крішна побачив тих, хто живе подібно богиням у цій країні, рівній небесам, незнищенній, без будь-якого бажання. Жінки, що носять одну косу волосся, коричнювато-жовті плаття і, які оволоділи своїми почуттями, оточили міцнорукого Крішну. Жінки, з гарними кінцівками, були худими через обітниці й піст. Вони з нетерпінням чекали побачити Крішну. Всі жінки вклонилися левові ядавів, склавши руки. Вони оточили Крішну, знаючи, що Нарака, великий асур Мура, Хаягрива та Нішунда вбиті.

Старі асури, оберігаючи сина Яду (*Крішну*), всі літні люди, вклонилися Крішні, склавши руки. Дивлячись на Крішну з очима тура, всі видатні жінки уявляли своїх чоловіків. Бачачи його обличчя, красне мов Місяць, відчуваючи задоволення їх почуттів, відчуваючи щастя, жінки сказали міцнорукому.

Ж і н к и р е к л и :

Вітер доніс сюди, як також і Нарада, царственний мудрець, який відає розум усіх істот, сказав нам правду раніше: «Бог, Вішну, Нараяна, тримаючи мушлю, диск і булаву, вб'є Нараку-Бгауму і стане вашим чоловіком!». Тепер же ми можемо бачити нашого улюбленця, гнобителя ворогів, про якого чулисьмо раніше. Ми задоволені, бачачи великого душею!».

Тоді молодший брат Васави втішав гарних жінок. Дивлячись на всіх жінок, з прекрасними мов пелюстки лотосу, очима, Мадгава говорив із ними. Кешава вшанував їх, як вони бажали, і розмовляв з ними. Вбивця Мадгу потім посадив їх у візки, які тримали напоготові слуги. Коли ж тисячі слуг асурів, що мають швидкість вітру, підняли паланкіни, там здійнявся великий звук.

Вершина ж цариці гір була найбільше вшанована. Вона, поєднана з Сонцем і Місяцем, не мала жодного бруду. Вона, з арками, прикрашеними самоцвітами й золотом. Місце мало зграї птахів, стада слонів, оленів і багато тигрів. Там поверхня великих скель була повна зграй мавп. Олені, кабани і антилопи бродили по тому місці. Пік був прикрашений великими вершинами і дивними деревами з гілками. Місце, неймовірно прекрасне, сповнене різноманітних тварин і звуків тварин та птахів, таких як павичі. Своїми двома руками могутній Вішну підняв сяючу вершину силою, і поклав її на птаха Гаруду. Кращий між птахів, Гаруда, ніс вершину гори Маніпарвата і Джанардану, разом з його дружиною, ніби це була просто гра для нього. Цар птахів Гаруда, рівний вершині гори Гімалая, махав своїми велетенськими крилами і здіймав громові шуми в усі напрямки. Ламаючи вершини гір, вириваючи дерева і розтинаючи дощові хмари та руйнуючи деякі з них, перетинаючи область Місяця й Сонця, птах, сталий у вірності Джанардані, летів зі швидкістю вітру. Вбивця Мадгу досяг гори Меру, яку обслуговують боги і гандхарви, і побачив оселі богів навколо.

В а й ш а м п а я н а п р о д о в ж у в а в :

О царю мужів (*Джанамеджайя*)! Він залишив оселі володарів світу, Бога вітру і садхьїв. О мучителю ворогів! Він перетнув сяючі оселі Ашвінів. О гнобителю ворогів! Досягаючи світу богів для тих, хто робить добрі справи, Джанардана увійшов ув оселю Шакри. Цар богів, той Виконавець ста жертвопринесень, був радий бачити Володаря девів, який спустився з Таркшьї (*Гаруда*). Той, хто не має жодного занепаду (*Крішна*) віддав Шакрі божественні сережки Адіті. Кращий серед мужів, Джанардана, разом зі своєю дружиною, вклонилися Індрі. Виконавець добрих справ, Крішна, був власкавлений коштовностями царем богів Індрою. Сатьябхаму ж привітала Пауломі, дружина Індри. Потім, Васава і Васудева, разом пішли до божественної, квітучої оселі матері богів Адіті. Там, великі душею побачили величну мати Адіті, сталу в покаянні, якій прислужували апсари. Син Адіті, Пурандара (*Індра*), чоловік Шачі сам віддав Адіті божественні сережки і вклонився своїй матері. Позаду Джанардани він оповів своїй матері про його (*Крішни*) вчинки. Адіті ж обійняла своїх синів і привітала їх. Вона сказала благословенні слова для них обох. Пауломі ж і Сатьябхама, вельми задоволені, обійняли благі ноги богині, яка здатна дати дарунки. Славетна ж мати девів, благословила обох. Адіті також мовила ці слова Джанардані: «Ти будеш непереможним. Ти станеш невразливим для усіх істот, подібно цареві богів, шанованому світом. Найкраща жінка (*Сатьябхама*) завжди буде люба погляду. Вона буде відома у всіх світах. Вона матиме божественний запах. Вона буде втішна розуму (*приваблива*). Сатьябхама буде найкращою серед жінок, гожою і завжди молодою. О Крішно! До тих пір, поки ти перебуватимеш у людській подобі, ця наречена не залежатиме від віку!». Ось так могутнього Крішну благословила матір богів. Вшанований коштовностями, за згодою царя богів, Крішна сів на сина Вінати, разом із Сатьябхамою.

Він в'їхав у сад богів, шанований богами і мудрецями. Там, у саду богів, міцнорукий побачив велике божественне дерево Паріджата (*коралове дерево, Erythrina Indica*), шановане богами. Дерево, божественне, завжди з квітами і божественним запахом, що не має собі рівних. Люди, які проходять поруч з деревом пам'ятатимуть про їхнє минуле життя. Веледоблесний Крішна, силою вирвав дерево, захищене богами і поклав його на маківку Гаруди. Крішна і Сатьябхама побачили юрми божественних жінок-апсар.

Божественні жінки дивилися на спину Сатьябхами. Апсари побачили її від'їзд із деревом Паріджата. Тоді Крішна, разом із Сатьябхамою, рушили у Двараку, за вітром, небесним шляхом. Чуючи про вчинене Крішною, Володар богів (*Індра*) погодився і сказав,[16] що той міцнорукий (*Крішна*) зробив те, що мало бути зроблено.

Вайшампаяна сказав:

О гнобителю ворогів, Джанамеджайє! Крішна, гнобитель ворогів, якому поклонялися боги, уславлений гуртом семи мудреців, рушив у Двараку зі світу богів. Той міцнорукий (*Крішна*) покрив велику відстань за короткий час. Той, якому поклонялися володарі богів, узрів місто ядавів. Володар, молодший брат Васави, виконав велике завдання. Доброзичливий Крішна прийшов у Двараку з Гарудою в якості його перевізника.

Так вістить шістдесят четвертий розділ другої частини, названої Вішнупарва,
в Харівамшапурані, продовженні Магабгарати,
що оповідає про принесення Паріджати.

НАРАДА ПРЕДСТАВЛЯЄ КВІТКУ ПАРІДЖАТА, І ГНІВ САТЬЯБХАМИ

Розділ 65

Джанамеджайя мовив:

О найкращий серед мудреців (*Вайшампаяна*)! Я не вдовольнився слухаючи славетну історію про Крішну, велерозумного, в його втіленні у Матгурі. Розкажи мені історію Крішни, який має шість якостей, який мешкав у Місті дверей (*Дварака*) зі своїми дружинами. Ти відаєш усе.

Вайшампаяна сказав:

О Джанамеджайє! Я розповім тобі дивовижну історію Крішни, разом з його дружинами. О бгарато! О володарю! Його історія чудова, як і він. О царю, могутній син Васудеви, велесяйний, разом зі своєю дружиною, рівною богині, Рукміні, відправився до гори Райватаки. Для закінчення посту, якого дотримувалась Рукміні, для поклоніння, вбивця Мадгу, сам, пішов для підношення води, їжі тощо, брахманам. Молоді царевичі, його сини та брати, теж пішли туди, як відправлені Васудевою за згоди Наради. О царю! Всі шістнадцять тисяч дружин велерозумного, маючи вишню гарну долю, гожі Вішну, також пішли туди. Там Крішна дав дарунки брахманам, як вони хотіли. Крішна також дав дарунки тим, хто потребував, тим, хто сталий у своїх обов'язках, співцями і славослівникам. О сину куру (*Джанамеджайя*)! Крішна також роздав дарунки тим, благочестивим іменами й родами, тим, хто робив благі справи, тим, чистим народженням і освіченим, та тим, хто здійснював жертвопринесення. Той, хто є кінцевим притулком (*Крішна*), запропонував їжу, воду тощо, брахманам, які вподобали його. Той, хто має любов до своїх відданих (*Крішна*), підніс воду, їжу тощо, і власкавив своїх знайомих по заслузі їхній. В кінці посту, володар Крішна особливо вшанував його любу дружину Рукміні, дочку Бгішмаки. Коли Крішна, велесяйний, був там, разом зі своєю дружиною Рукміні, мудрець Нарада прибув туди. Тоді Кешава, молодший брат Індри, чия душа невимірна, вшанував, як це вказано в релігійних трактатах, новоприбулого мудреця.

Вайшампаяна продовжував:

О ти, з роду Бгарати (*Джанамеджайя*)! Мудрець, шанований добрими людьми, вшанований Васудевою, дав квітку коралового дерева Крішні. Харі дав цю квітку з цариці дерев (*Паріджати*), Рукміні. О найкращий поміж людей (*Джанамеджайя*). Та дочка царя Бходжи була поруч із Крішною в той час. Та пані, якою не нехтують, яка породжує бажання, прийняла ту квітку. Вона, з очима прекрасними мов квітка лотосу, котрій прихильним є Крішна, носила цю квітку на своїй голові. Ця красна пані, яка краде розум Нараяни, котрий є усі три світи, дочка Бгішмаки, виблискувала ще більше, через божественну квітку.

Тоді, син Брахми, мудрець Нарада, сказав їй: «О богине! О прихильна до чоловіка, ця квітка підходить тобі. Будучи при тобі, ця квітка є окрасою. О прихильна обітницям! Моя думка така, що ти заслужили цю квітку найбільше. О мила, о наділена сприятливими якостями! О та, про яку завжди дбає муж! Ця квітка не зів'яне ніколи. О гожа якостями! Та, яка добре обізнана на Часі! Краща серед промовців! Протягом року, ця квітка даватиме тобі запах, що тобі до вподоби. О богине! Ця квітка дасть тобі прохолоду і тепло, за бажанням твоїм. О богине! Квітка виділятиме соки, коли ти забажаєш подумки. О найкраща серед прекрасних! Ця квітка подарує тобі удачу, якщо ти добре піклуватимешся про неї. Ця квітка пускатиме запах, який тобі подобається. О богине! Всі квіти, які забажаєш, ця квітка цариці дерев надасть тобі. Ця квітка є основою добробуту. О стала у дхармі, ця квітка подарує тобі синів. О завжди сприятлива! Якщо ти носитимеш цю квітку, твій розум не прихилиться до зловісного. О богине! Якої би барви ти не забажала, ця квітка матиме всі ці барви. Ця квітка буде маленька або велика, як тобі подобається. Це дозволить прибрати запахи, що тобі не до вподоби. Ця квітка буде квітнути запахами любими тобі. О прекрасна лотосоока, ця квітка буде діяти мов світильник у нічний час. Якщо забажаєш, ця квітка забезпечить купу дітей, квітів, одягу без зменшення, й різних квітів. Голод, спрага, втома або старість прийде до тебе лише коли забажаєш, якщо носитимеш цю квітку як боги. Ця квітка даруватиме тобі пісні, як також слідуватиме за піснями, як захочеш. Вона підтримає тебе музичним хором, коли побажаєш. Після закінчення одного року, о богине, ця квітка, в потрібний час, покидатиме і повертатиметься від тебе до найкращого дерева. О світлосяйна, це природа квітки Паріджата, з часу її створення для підношення гостинности стосовно тих, хто п'є амріту. Нехай буде добро тобі! О світлосяйна, Ума, дочка гори Гімалая, вірна своєму чоловікові, стала дорогою

володареві богів (*Шиві*), бо вона завжди носила цю квітку. Для Адіті, Пауломі, тієї, яка збільшує задоволення Махендри, Савітрі, матері девів і Шрі, яка має усі якості, а також для інших дружин богів, для божеств та богів Васу також, часу лише один рік, щоб носити цю квітку. Без жодних сумнівів!

Ти не живеш серед шістнадцяти тисяч жінок? О дочко бходжів (*Рукміні*)! Я знав, що тебе вподобав Васудева. О люба володарю всіх істот! Всі твої співдружини гарні якостями. О гарна жінко! Сьогодні всіх їх ти перевершила. Сьогодні твоє щастя і слава неминуче розкриються вбивцеві Мадгу, який дає тобі квітку коралового дерева мандара. Богиня, дочка Сатраджита (*Сатьябхама*), краща серед жінок, вірна своєму чоловікові, яка завжди пишалася своїми вдачею і красою її душі, тепер знатиме про це. Мати Самби (*Джамбаваті*), Гандхарі та інші дружини великого душею Крішни, нині відкинуть їх бажання мати гарну вдачу. О богине, найкраща колісниця твоєї удачі тепер виявлена. Це важко було б підкорити навіть тисячам колісниць бажань розуму. О блискуча красою усіх кінцівок! Усім цим, я знаю, що ти, найкрасивіша, дочко царя Бходжи, є другою душею Крішни. Невгасний (*Крішна*) дав тобі всі самоцвіти трьох світів. О люба Харі (*Крішні*)! Відтак ти маєш найчудовішу річ у житті!».

Вайшампаяна вів далі:

О правителю людей (*Джанамеджайя*)! Покоївки, послані Сатьябхамою, присутні там, чули ці правдиві слова, сказані Нарадою. О царю, покоївки інших богинь, співдружин, також чули особливі слова, сказані Нарадою. Тоді служниці, через жіночу вдачу, повідали все, що вони чули, серед жіночих світлиць Вішну-Крішни. Юрми богинь, дружин Крішни, шепотіли радісно про удачу Рукміні, на вухо. Прекрасні жінки Дамодари радісно говорили, узагальнено, що вона (*Рукміні*) гідна, вона матір його синів і вона старша дружина. Сатьябхама ж, вічно приємна дружина Вішну, неперевершена пишнотою, не згодилася зі збільшенням удачі її співдружини Рукміні. Богиня Сатьябхама, красна і молода тілом, яка пишалася своєю удачею, маючи почуття власної гідности, почала заздрити, почувши про це. Відкинувши її плаття, змащена кункумою, вона, з гарною посмішкою, одягла єдину білу тканину. Її розум був збуджений гнівом, від заздрощів. Тоді, вона з'явилася, з яскравістю вогню збільшеного паливом. Киплячи у вогні зростаючої заздрости, вона з'явилася, ніби її пишнота була втрачена. Як зірка, що входить у щільну хмару дощу, вона увійшла в безлюдну Кімнату Гніву. Вона прив'язала тканину, таку білу мов прохолодний Місяць, на її чоло, на знак гніву до її любого чоловіка. Богиня Сатьябхама змастила вологою, червоною, сандаловою маззю чоло біля тканини. Згадуючи ті слова мудреця Наради знову і знову, і сердячись, хитаючи головою, богиня Сатьябхама піднялася. Сидячи на ліжку з великими подушками, вона зняла прикраси і зв'язала своє волосся. Кажучи, що «ти гніваєшся без жодної причини», її покоївки намагалися витягнути її з Кімнати Гніву. Глибоко ж зітхаючи знову і знову, незважаючи на те, що народилася у шляхетному роду, вона, з її опущеними віями, рвала квітку лотосу на шматки своїми нігтями.

Так вістить шістдесят п'ятий розділ другої частини, названої Вішнупарва,
в Харівамшапурані, продовженні Магабгарати,
що оповідає про представлення Нарадою
квітки Паріджата, і гнів Сатьябхами.

КРІШНА РОЗПИТУЄ САТЬЯБХАМУ

Розділ 66

Вайшампаяна мовив:

О Джанамеджайє! Знаючи, що мудрець Нарада сидить з Рукміні, Кешава, всевідаючий, з невимірною душею, залишив їх під якимось приводом. Він швидко відправився у великий будинок Сатьябхами. Цей будинок був побудований Вішвакарманом, у тихому і спокійному місці Райватаки. Думаючи, що його горда дружина, дочка Сатраджита, люба йому більше, ніж його життя, розсердилася, Вішну наблизився, ніби нерішуче. Гадаючи, що богиня (*Сатьябхама*) сердиться, здавалося з уявлення любови, вбивця Мадгу, увійшов нерішуче, з острахом. Призначивши Прадьюмну турбуватися про Нараду і попросивши слугу при дверях, він (*Крішна*) увійшов у будинок обережно. Потім, з відстані, він побачив свою дорогу дружину, яка пішла у Кімнату Гніву. Вона здавалася гарною, стоячи там, знову і знову зітхаючи гнівно. Вона зітхала і сміялася поперемінно, тримаючи ту квітку лотосу, роздираючи нігтями її обличчя, красиве, як лотос. Трохи зігнутими пальцями, вона креслила на землі. Вона рухалася, знову і знову, повертаючи своє обличчя. Тримаючи її обличчя, красиве наче лотос, лівою рукою, гарною мов лотос, вона, здавалося, втратила глузд. Вона була красивою жінкою, з красивими кінцівками, з очима прекрасними ніби лотос. Вона брала сандалову мазь з рук покоївки, розсіяно, та наносила її радісно на свої груди. Проте знову ж, вона змітала її без усякої прихильности. Вона знову вставала з ліжка, знову і знову вона падала на нього. Харі побачив ці та інші дії своєї улюбленої дружини. Коли вона закрила обличчя тканиною і поклала голову на подушку, — гадаючи, що це найкраща можливість, Джанардана наблизився до неї. Жестами він попросив покоївок не оголошувати про своє прибуття. Сумніваючись у покоївках, він зупинив свої рухи також. Потім він сам пішов за нею. Беручи опахало в руки, він став поруч із нею. Махаючи повільно, він підняв вітерець і посміхнувся, ніби в задумі. Через дотик до квітки Паріджата, володар мав божественний запах, який був недоступний людині. Вдихнувши найчудовіший запах од квітки Паріджата, вражена дивом, Сатья підняла своє обличчя і запитала: «Що це?». Жінка, гарноусміхнена, встала, не бачачи Володаря біля неї. Потім вона

запитала служниць про джерело запаху. Коли ж вона запитала їх, вони не відповіли. Вони стали на коліна, схиливши обличчя і склавши руки. Земля ж поширювала рідкісний запах, джерело якого не знане було раніше. Вона не розуміла звідки такий запах узявся. Вона оглянула все навколо зацікавлено, що ж це було. Відразу богиня Сатьябхама побачила Кешаву, Підтримувача добробуту світу. Тоді вона сказала, що «він (*запах*) іде від тебе (*Крішни*)». Раптово сльози потекли з її очей. Вона сповнилася гірким гнівом, незважаючи на її любов. Її красиві уста затремтіли. Глибоко зітхнувши, вона опустила обличчя. Доброзвичайна, красна жінка, застигла на мить, відвертаючи обличчя геть. Потім, прикривши обличчя руками, відкривши очі так широко, що її ліва брова вигнулася, вона сказала Харі, що він виблискує. Тоді сльози гніву та кохання потекли з її очей, як вода тече росою з пелюсток лотосу. Наблизившись до неї, Лотосоокий швидко підхопив сльози з її обличчя, прекрасного наче квітка лотосу, в свої руки. Облитий сльозами з очей його коханої дружини у нього на грудях, Володар, зі знаком шріватси на них, Лотосоокий, сказав наступне:

Крішна мовив:

О красна діво! О лотосоока, чому сльози падають з твоїх очей наче вода тече з квітки лотосу, о красуне? О викрадачко розуму! Чому твоє обличчя, що приймає вигляд повного Місяця вранці й подобу квітки лотосу опівдні, позбавлене сяйва? О гарна волоссям! Чому ти не носиш одягу червоної і сріблястої барви? Чому ти одягнена в білий одяг? Твій же улюблений одяг червоний і сріблястий. Після поклоніння богам, жінки не люблять носити білий одяг. О краснотіла! Чому ти не носиш прикраси на твоєму тілі? О краща серед прекрасних жінок! Чому місце тканини чітрака порушено? О гарна погляду! Чому ти пов'язала своє чоло білою тканиною? Чому ти помазана сандаловою маззю з гарним запахом, о люба моєму серцю? О люба! Мій розум стурбований причиною, через яку в'яне краса твого личка. О люба! Сандалова мазь на твоїй щоці просто здається суперником патралекхи.[17] Вона зовсім не сяє. О красна жінко! Твоя шия, без коштовностей і прикрас, виглядає, наче небо позбавлене планет і зірок у сезон дощів. Твоє усміхнене обличчя суперничає з обличчям повного Місяця. Воно мало говорить і поширює запах квітки лотосу. Чому ти не говориш зі мною сьогодні, красна обличчям? Чому ти не дивишся на мене сьогодні твоїми очима, примруженими? Ти глибоко зітхаєш і сльози линуть з твоїх очей, пом'якшених маззю. О жінко, така ж гарна, як блакитний лотос! О велерозумна! Припини намарне плакати. Не дозволяй сльозам, змішаним з маззю, псувати красу твого личка, о богине, коли відомо у світі, що я твій слуга, о краща серед прекрасних! Чому ти не наказуєш мені, як раніше? О богине! Що я зробив, о гарна жінко, не до вподоби тобі, красуне? Які створив негаразди, на твій погляд? Я не робитиму нічого проти твоєї волі, справами або словами. О гарна кінцівками, все, що я кажу тобі, це правда. О красива! Серед усіх жінок, яких слід ушановувати і поважати, у мене немає любови і поваги до жодної, крім тебе. Навіть якщо я помру, моє бажання — не залишати тебе. О та, яка схожа на дочку богів! Будь ласка, пам'ятай, що це незаперечно для мене. Якості, такі як терпіння і подібне, на Землі, звук і подібне у небі, моя любов до тебе, о сяйлива мов серце лотосу, божественний голод вогню, яскравість Сонця, краса Місяця, звичайно ж вічні.

Вайшампаяна продовжував:

О Джанамеджайє! Коли Джанардана сказав так, Сатьябхама, гарна жінка, витираючи сльози з очей, звернулася до Джанардани.

Сатьябхама рекла:

О Володарю, я гадала, що ти був моїм завжди. Сьогодні ж з'ясувалося, що твоє кохання до мене буденне. Я не знала до того, що твоє кохання тимчасове. Сьогодні ж я знаю, звичайно, шляхи світу. Без смерті, тепер це моє друге життя. Чому я повинна сказати більше? О незмінний, я знаю твій розум зараз. Я знаю, що ти використовуєш приємність лише у словах. Твоя любов до мене нещира. Твоє ж кохання деінде щире. О кращий серед мужів, моя поведінка є прямою і я віддана тобі. Знаючи це, ти мене ображаєш обманом. Цього достатньо. Я бачила, що мала побачити, без ухилу. Я чула, що мала почути. Я бачила наслідок плоду кохання. Якщо я заслуговую на благословення, дай мені дозвіл вчинити покуту. О кращий між мужів! Я вирішила зробити покуту звичайно ж. Для жінок, дозвіл чоловіка потрібен для вчинення покути і дотримання обітниці. Бо все це марно без дозволу чоловіка. Говорячи таким чином, красива жінка, вірна своєму чоловікові, знову заплакала. Доброзичлива, гарна жінка, Сатьябхама, взяла край жовтого одягу Харі й притулила до свого обличчя.

Так вістить шістдесят шостий розділ другої частини, названої Вішнупарва,
в Харівамшапурані, продовженні Магабгарати,
що оповідає як Крішна розпитує Сатьябхаму.

ОПОВІДЬ ПРО ПОХОДЖЕННЯ ПАРІДЖАТИ

Розділ 67

Вайшампаяна мовив:

О бгарато, о Джанамеджайє! Знову Нараяна (*Вішну-Крішна*) мовив Сатьябхамі, вірній своєму чоловікові, закоханій, гнівній та гордій.

Добрий володар Вішну-Крішна сказав:

Жаль пече мої кінцівки, прекрасна лотосовими очима! Яка причина твого сильного засмучення? О краснотіла! Я кладу своє життя перед тобою. Якщо немає втрати, скажи правду. Твій відданий чоловік готовий почути, якщо він гідний.

Вайшампаяна вів далі:

О Джанамеджайє! Тоді Сатья, сувора в істині, сказала її чоловікові, словами переривчастими від сліз, опустивши обличчя: «О шанобливий до інших! Ти лише робив щасливою мене раніше. Це добре відомо, о Лотосоокий, о вбивце Кеші! О Володарю! Я гордо тримала голову, вважаючи себе твоєю улюбленицею серед усіх співдружин. Але мене ображено всіляко. Сьогодні я стала посміховиськом усіх співдружин та інших людей. Це те, що сказали покоївки, чуючи сказане там. Квітку Паріджати, дану тобі Нарадою, ти віддав тій, яку вподобав (*Рукміні*). Ти відкинув мене. Даючи квітку, що блиском перевершує коштовності, здається, ти показав свою величезну любов і прихильність до неї (*Рукміні*). Здається, що при тобі Нарада похвалив твою дорогу дружину (*Рукміні*), і ти радісно слухав ту похвалу твоїй дорогій дружині. Навіть якщо Нарада хвалив її (*Рукміні*) перед тобою, чому він зробив це там, перед усіма нещасними людьми? О Володарю! Якщо ти шкодуєш про це і даєш мені задоволення від кохання, будь задоволений мною і дозволь мені вдатися до покути. О з гарними очима, наче синя квітка лотосу! Я не віритиму цьому, навіть якщо я бачу це уві сні. Але я чула про інший шлях, як ти бачив його. Нехай би мудрець, високий блиском (*Нарада*) бажав так. О Володарю, я ж гніваюсь на твою присутність там. Ти сказав, що доброзвичайні люди живуть у цьому світі для шани. Тоді я не хочу жити, втративши свою шану. Нині у мене є страх од того, де я раніше була захищена. Той, хто захищав мене в усьому, робить це зараз. О Володарю! Куди я можу піти, покинута тобою? Звичайно ж, втративши твою прихильність, я піду шляхом Кумудваті.[18] Що я зробила, зніяковіло, богам нелюбе, коханому нелюбе? О шанобливий до інших! Хіба ж я, дорога тобі раніше, стала нелюба тобі? Як можу я, дорога тобі, але тепер нелюба тобі, побачити гарну гору Райватаку, завжди вкриту весняними квітами? Як можу я тепер, зневажена і журна, але вірна своєму чоловікові, насолоджуватися чистим повітрям змішаним зі звуками птахів і запахом квітів? О Володарю! Як можу я, яка бавилася в океані на твоїх колінах, бачити великий океан нині занурений у недолю? Ти сказав мені пам'ятати, що дочка Сатраджита мені дорога. Тепер, хто пам'ятає ці слова? Твоя мати дивилася і поважала мене. Нині вона бачитиме мене, відкинуту тобою, як дрібну, вражену нещастям. О шанобливий до інших! Яка ж то чиста, ніжна любов, якщо це таємниця? Мій володар не бачить мене завжди рівною іншим (*дружинам*). О нищителю ворогів! Я ніколи не знала, що ти ошуканець і шахрай. Сьогодні ж я знаю, що ти нестійкий і ошуканець людей. О Володарю! Я знаю, що той, хто приховує свої прихильності до звуків і кольорів є злодій, шахрай солодкомовний!».

Вайшампаяна продовжував:

О Джанамеджайє! Господь Харі звернувся до богині, дочки Сатраджита, заздрої та гордої, втішаючи її.

Харі мовив:

О та, що з очима, гарними мов пелюстки лотосу! О богине мого життя! Люба! Не кажи так! Нащо ти говориш багато? Прошу, знай, що я твій. О богине! Мудрець Нарада, який робить те, що мені подобається, який працює непорушно, дав ту квітку Паріджати цій богині при мені з доброти і поваги. Без сумнівів. О гарно усміхнена! Будь задоволена! Якщо це помилка, вибач мені! Якщо ж ти хочеш мати квіти Паріджати, о велегнівна, я дам їх, о красна волоссям! Те, що я кажу — правда. Я принесу дерево Паріджата, царя дерев, з його місця на небесах, і поставлю його в твоєму домі, до вподобаного тобою часу.

Вайшампаяна сказав:

О Джанамеджайє! Коли Харі сказав так, його дружина відповіла: «О Незнищенний! Якщо ти в змозі принести те дерево сюди, мій гнів мине, і матиму багато гарних якостей. О Адхокшаджо (*Вішну-Крішна*)! Я стану найпершою серед усіх жінок!».

Вбивця Мадгу, Володар Всесвіту, Володар добробуту і руйнування світу, сказав їй, що нехай це буде найкращим рішенням.

О Самітінджайя (*Джанамеджайя*)! Коли Крішна сказав «Хай буде так», Сатьябхама, любима гарними людьми, дружина вбивці Камси, зраділа. Тоді Володар Всесвіту, Володар усього, Творець усього, Той, хто виконує бажання доброзвичайних, омився в купелі і виконав усе, що необхідно. О царю, Володар подумав про Нараду, божественного мудреця. І найкращий серед мудреців прибув, після омивання у великому океані.

О повелителю людей, Адхокшаджа, притулок доброзвичайних, праведний душею, вклонився мудрецеві усталеним чином, разом із Сатьєю. Дочка ж Сатраджита сама омила ноги мудреця. Потім, володар Крішна налив воду з золотої посудини. Далі, Навчитель Всесвіту, чистий душею, Кешава, прислужував найкращою їжею мудрецеві, який сидів зручно. Мудрець, велерозумний, найкращий серед промовців, їв, ушанований Творцем світу з найбільшою увагою. Мудрець, задоволений, благословив Володаря святою водою. Кешава ж отримав благословення, задоволений у думках. Потім, дочці Сатраджита, богині з очима прекрасними наче лотос, яка схилилася перед ним, Нарада, простягаючи правицю, мовив: «О богине, ти завжди повинна бути вірною своєму чоловікові, як зараз. Ти будеш особливо щаслива, з силою моєї покути!». Кращий між мудреців сказав це Сатьябхамі, дорогій Харі. О очільнику людей (*Джанамеджайя*)! Вона встала з великою радістю. Потім, з дозволу найкращого з мудреців, Крішна, велерозумний, безмірний доблестю, з'їв залишки жертовної їжі, запропонованої мудрецеві. Тоді, о бгарато (*Джанамеджайя*), Сатьябхама також зробила необхідне і радісно увійшла всередину свого будинку, з дозволу чоловіка. Після виходу, богиня, з дозволу

Крішни, стала обабіч Крішни, вклонившись великому душею Нараді. Потім, затримавшись на мить, Нарада сказав Крішні: «О Адхокшаджо, прощаючись з тобою, я прямую до світу Шакри. Там, у світі Індри, вклонюся первісному богу, володарю, великому серед богів (*Шиві*), юрмам богів, гандхарвам і божественним співачкам. О володарю! Це виконують кожного місяця в будинку Індри богів. Гандхарви також танцюють для вшанування Бога богів (*Шиви*). Залишаючись невидимим, Бог богів, володар Шива, головний серед девів, разом з Умою і його оточенням, дивиться виступ, зроблений з відданістю вбивцею гір (*Індра*). О велесяйний! Народжений з великою душею! Квітка кращого дерева Паріджата, дана тобі вчора, принесе тобі удачу. О Володарю! Я приніс її з неба для тебе. Ця квітка, що походить од царя дерев, призначається для використання богами. О Лотосоокий! Шачи (*дружина Індри*) завжди любить це дерево, позаяк вшановане щодня, дерево забезпечує гарну долю. Кашьяпа, великий душею, завжди сталий у дхармі, створив велике дерево Паріджата там, аби Адіті дотримуватися обітниці пуньяка.

Син же Марічи, багатий покутами, Кашьяпа, високий пишнотою, в давнину дав дарунок Адіті, приємній йому. Вона сказала: «О кращий поміж мудреців! Я стану щасливою. Я вберуся усіма прикрасами. О багатий покутою! Там буду співати і танцювати, як я хочу. О скарбе покаяння! Крім того, я залишатимусь молодою завжди. Я назавжди не матиму місячного і печалі. Я буду віддана моєму чоловікові, а також вбрана у дхарму!». Тоді він створив дерево Паріджата для Адіті, за бажанням своєї коханої дружини, вкрите постійно запашними квітами, що виконує всі бажання. Завжди з трьома гілками,[19] красиве для всіх істот, велике дерево постало з усіма видами квітів. Одна красива жінка носитиме цей вид квітів. Ще одна гарна жінка, носитиме квіти лотосу багатьох видів. Кашьяпа створив це дерево, що увібрало сутність дерева мандара. Отже, це краще серед дерев стало найкращим серед усіх дерев. О доброзичлива пані! Потім, Адіті дала мені Кашьяпу, прив'язаного до цього дерева, для отримання чесноти і доброї долі також. Адіті дала мені Кашьяпу для отримання чесноти. Пов'язуючи її чоловіку на шию гірлянду квітів, вона дала його мені для отримання чесноти. Я звільнив Кашьяпу, скарб покути, за винагороду. Індрані дала мені Індру, таким же чином, для удачі. Тоді Рохіні дала мені соми, а Ріддхі дала мені Володаря багатства, так само. Дерево Паріджата забезпечує добру долю, без сумніву. Добре відомо, що Паріджата народжується від Ґанги, плинучи від ніг Вішну. Воно також відоме як — Мандара, бо квітка схожа на квітку мандари. Позаяк люди, не знаючи нічого, питають: «Що (*ko api*) це за дерево (*ayam daru*)?», це велике дерево прославилося як — Ковідара (*Bauhina Variegata*). Ця краща квітка є тим божественним деревом, відомим під назвами Мандара, Ковідара і Паріджата!».

Так вістить шістдесят сьомий розділ другої частини, названої Вішнупарва,
в Харівамшапурані, продовженні Магабгарати,
що оповідає про походження Паріджати.

КРІШНА ОБІЦЯЄ ПРИНЕСТИ ПАРІДЖАТА

Розділ 68

Вайшампаяна продовжив:

О Джанамеджайє! Господь Вішну, що має безмірну відвагу, сказав Нараді, кращому поміж мудреців, який хотів піти: «О кращий серед мудреців! Обізнаний на основах дхарми, безгрішний, коли потрапиш на небеса і побачиш богів та інших, котрі прийшли, щоб узяти участь у вшануванні Того, хто вбив тріпурів (*Шива*), скажи, будь ласка, мої слова правителеві небес (*Індрі*), не як наказ. О великий мудрецю! Ти знаєш вдачу мого брата, з початку днів. — Дерево Паріджата було створене раніше володарем Кашьяпою, найкращим серед мудреців, сталим у дхармі, для задоволення Адіті. Те краще серед дерев дарує чесноти і удачу. О кращий серед девів! Це найкраще дерево було дано тобі як підношення, дотримуючись обітниці, богинею Адіті, твердою у дхармі, для дотримання дхарми. О володарю! Почувши про те, що дерево було дано таким чином, як підношення, мої дружини також хотіли б дати його як підношення, для чесноти, підношення дхарми, і радуючи мене. Будь ласка, принеси велике дерево Паріджата у Двараваті. По завершенні ж підношення, те дерево знову повернеться на небеса.

Прошу, скажи слова володареві Індрі, ворогові Балі. О кращий серед мудреців, будь ласка, вчини стільки змоги в цій справі, щоб Володар девів дав краще поміж дерев. О багатий покаянням! Я бачу якості посланця в тобі. Моя думка така, що ти благословен усім багатством якостей для виконання всіх завдань!».

Володар, мудрець Нарада, сказав при цьому Нараяні, багатому, такі слова вбивцеві Кеші: «О володарю богів, найперший серед ядавів! Я, звичайно ж, скажу це. Та Індра богів ніколи не дасть дерево Паріджата. Дерево Паріджата було отримане до того, як найкраща серед гір, Мандара, була опущена в океан дайтьями і данавами. О Джанардано, Творець світу, Шива, послав людей, щоб принести дерево Паріджата з гори Мандара. Тоді Шакра сам пішов до Шанкари і попросив його дозволити йому залишити дерево в саду небес, на радість Шачі. О безгрішний, великий Бог (*Шива*) дав дарунок — «Хай буде так!». Відтак, Паріджату не забрали з Мандари. О міцнорукий! До цього Махендра зберігав Паріджату осторонь, за приводом, що вона для радости Шачі. Для своєї ж коханої дружини Уми, Хара (*Шива*) створив ліс Паріджата, у дві кроші завширшки, в долині Мандари. О Крішно, сонячні промені не сягають туди, на кращу з гір, і холодне проміння Місяця також не сягає туди, й вітер теж. У лісі Паріджата, тепло і холод, за волею дочки кращої з гір, Уми. Цей ліс осяяний блиском Магадеви. О сину Яду! За винятком Магадеви, з його помічниками, й

мене, ніхто ніколи не входить у цей божественний ліс. О народжений в роду Врішні! У лісі навколо, дерева Паріджата, дають усі види дорогоцінних каменів, які хто забажає думкою. Їх використовують гідні жінки, великі душею та інші послідовники, о Кешаво, згідно наказу Володаря богів, Володаря світу (*Шива*). Цей ліс дорогий їм більше, ніж дерево Паріджата. Це їхня гордість, пишнота й багато інших якостей. Кешаво! Ці дерева, в тілесній подобі, завжди шановані Господом Шивою, який має бика на прапорі, разом з Умою, поруч із жінками. Ці великі дерева гори Мандара, що мають блиск Рудри, поряд з горем і щастям, улюблені для дружини Шиви, дочки гори. Страшний дайтья на ім'я Андхака, велесилий, пішов був туди, в ліс, гордий дарунком, вирішивши чинити негідне. Потужного дайтью, в десять разів сильнішого за Врітру, якого не могла вбити жодна істота, убив володар богів Хара (*Шива*), нищитель ворогів. О володарю! Це те, як усе є. О Лотосоокий! Тисячоокий Індра, не дасть тобі дерево Паріджата. Речу тобі правду. Це найкраще дерево завжди при богині Шачі. О Крішно! Це дерево дає все Індрі, велесяйному.

Добродійний володар (*Крішна*) мовив:

О мудрецю! Це доречно. Великий бог Магадева, розумний, не забирав це дерево перед тим, беручи до уваги причину пов'язану з Шачі. Моя думка така, що Володар, Захисник усіх істот, Творець світу, Невгасний, враховуючи високе і низьке, зробив так. За всіма значеннями, я молодший за вбивцю Бали. О найкращий серед володарів, я заслуговую прихильности Індри, як Джайянта (*син Індри*). О багатий покаянням! Ти сильний, і у тя є багато шляхів різної природи. Зроби ж зусилля для мого задоволення. О мудрецю! Я дав обіцянку Сатьябхамі за обітницю пуньяки, що, о володарю, принесу Паріджату з небес. О багатий покутою! Як же я можу зробити це неправдою? О брахмане, я ніколи не говорив неправди раніше, о безгрішний! Якщо ж я не стримаю моєї обіцянки, буде лихо у світі. О кращий серед мудрих! Я з якостями, необхідними для підтримки Дхарми у світі, і я зроблю все, беручи до уваги високе і низьке. Отже, як я можу казати неправду? Жоден з гуртів девів, гандхарвів, ракшасів, асурів, якшів, зміїв не зможе розбити мою обіцянку. О мудрецю, нехай буде добро тобі! Якщо Володар девів не дасть дерево Паріджата на твоє прохання, я пошлю свою булаву у груди Пурандари, змащені маззю, розтертою Шачі. Ти можеш сказати це також, якщо Індра не дасть дерева, коли ти попросиш. Ти повинен вирішити там, звичайно ж, щодо мого прибуття туди.

Так вістить шістдесят восьмий розділ другої частини, названої Вішнупарва,
в Харівамшапурані, продовженні Магабгарати,
що оповідає про обіцянку Крішни
принести Паріджата.

ІНДРА НЕ БАЖАЄ ВІДДАВАТИ ДЕРЕВО ПАРІДЖАТА

Розділ 69

Вайшампаяна вів далі:

О Джанамеджайє! Мудрець Нарада тоді відправився в оселю великого Індри. Він залишався там протягом ночі і побачив велике свято. Туди, великі душі, адітьї, кращі між богів, васу, мудрі царствені мудреці, які досягали небес через їх сприятливі вчинки, змії, якши, сіддхи, чарани, багаті покутами, сотні брахманічних мудреців і богів-мудреців, ману, великий душею з золотими крилами (*Гаруда*), велемогутні марути й сотні девів прибули. Високо над усіма ними, великий володар Магешвара, з Умою, веледоблесний, стояв там, ув оточенні своїх послідовників. Володар, який працює на благо всіх, був оточений найкращими з головних богів-мудреців, для яких немає ніякого розчинення навіть наприкінці юґи. Їх щодня вшановували боги. Вони схожі на очільника богів. У них є знання про душу, немає гордости, вони затверджені на шляху дхарми.

Вайшампаяна сказав:

О бгарато Джанамеджайє! Рудри і кашьяпи також поклоняються богу, Володареві Шиві, й у тому числі Сканді, володареві Агні й Ґанзі, найкращій серед річок. Крім того, ті великі покаянням, провідні серед вищих богів, включаючи Тумбуру, найпершого серед промовців, також поклоняються Шиві. О царю (*Джанамеджайя*)! Всі інші боги наслідують послідовників, завжди спрямовані до дхарми, покаяння і слідують шляхом доброзвичайних. Ці люди, які поклоняються богам, бажають добра. О царю, боги ж бажають добра людям, які поклоняються їм. Вони взяли на себе зречення від світу, щоб виконувати роботу предків для богів. О один із роду Куру! Вони читають священні тексти і завжди живуть за правилами. О царю, цар гандхарвів, блискучий Читраратха, із задоволенням грав на божественних музичних інструментах, разом зі своїм сином. Урнаю, Читрасена, Хаха і Хуху, Думбара, Тумбуру та інші, співали про шість якостей. О бгарато (*Джанамеджайя*)! Там, Урваші, Віпрачитті, Хема, Рамбха, Хемаданта, Гхрітачи і Сахаджанья були присутні. Господь Шива, великий душею, прийняв ушанування. Задоволений ушануванням Шакри, володар Шива, притулок світу, пішов. Коли ж Володар істот пішов, усі царі повернулися на свої місця. Боги, вшановані Індрою, повернулися домів. Після того, як усі пішли, мудрець Нарада зустрів Пурандару, який був зручно сидів, з представниками його зборів. Потім Індра встав, зустрів і вклонився мудрецеві, й надав йому місце з трави куша, схоже на те, на якому сидів сам. Нарада ж, великий блиском, мовив наступне великому Індрі.

Нарада сказав:

О кращий серед богів! Я посланець Вішну, незрівнянного блиском. Той, великий душею, відправив мене сюди з приводу деякого питання.

Вайшампаяна продовжував:

О Джанамеджайє! У танцювальному залі, де Шиві поклонялися, Той, чия велич не зменшується, тоді мовив наступні солодкі й приємні слова мудрецеві, здатні позбавити лиха. Тож Господь Індра, сказав наступне, на щастя: «О мудрецю! Скажи мені хутко, що сказав найкращий серед мужів, Крішна, мені. Вже досить багато часу відтоді, як великий душею Крішна згадував мене!».

Нарада мовив:

Я пішов у Двараку, щоб побачити молодшого брата великого Індри, твого брата, який є найвідомішим серед синів Кашьяпи. Там я побачив гнобителя ворогів, який живе на Райватаці, разом з Рукміні, доблесного, котрий славив був Господа Шиву. О безгрішний! Я дав квітку Паріджата йому, о володарю богів, для блиску його дружин, дивовижну. Побачивши квітку, створену царем дерев, здатну виконувати багато бажань, його дружини були вражені великим подивом. О шанобливий до інших! Я розповів їм про якості квітки і, як Паріджата була створена великим душею Кашьяпою. Коли Адіті віддала Кашьяпу мені для отримання чесноти, через обітницю пуньяка, пов'язуючи шию великого душею квітковою плетеницею для отримання чесноти. О володарю девів, як Шачі дала тебе та інших богів мені, та, як навіть Кашьяпа та інші мудреці дали мені свою винагороду. Почувши це, одна з його дружин, відома як Сатьябхама, дружина твого молодшого брата, вирішила дотримуватися обітниці пуньяка. Ця богиня, Сатьябхама, просила свого чоловіка, Бога (*Крішна*), Володаря богів, і твій молодший брат узяв на себе зобов'язання, о шанобливий до інших, для виконання його обов'язку. Потім, відважний Вішну, найкращий серед могутніх, говорив зі мною. О головний володарю девів! Я розповім тобі все, прошу, слухай шанобливо. Той, хто не має ніякого занепаду (*Крішна*), твій молодший брат, якого слід шанувати, сказав мені, о кращий серед богів, щоб я приніс дерево Паріджата. О вбивце асурів! Нехай бажання дружини твого брата бути виконане. О найкращий серед девів, це особливо необхідно для релігійного призначення. О володарю девів! Нехай світ засвідчить благе призначення. Нехай люди побачать благо богів, моїм блиском.

Вайшампаяна сказав:

О сину куру, о Джанамеджайє! Почувши слова сина Васудеви, кращий серед промовців сказав такі слова Нараді: «О найкращий серед брахманів! Сідай. О брахмане, те, що ти сказав, доречно. Я дам звістку у відповідь до Вішну, незрівнянного блиском!».

О володарю (*Джанамеджайя*)! Після того, як Нарада сів, Шакра, з дозволу Наради, сам сів на сидіння, подібне Нарадиному. Цар девів, вбивця Врітри, після того, як сів, мовив багатому покутами, враховуючи його силу та доблесть, які дарують щастя.

Шакра мовив:

О брахмане! Після того, як запитаєш про його добробут, скажи Джанардані, який дарує щастя всім істотам, о сталий у дхармі, такі мої слова:

«Після мене, ти єси володарем світу. Без сумнівів. О незнищенний, Паріджата й усі інші коштовності твоїми є. О володарю! Ти той, хто пішов на Землю, щоб зняти тягар Землі. Ти той, хто прийняв людську подобу, щоб досягти мети всіх. Після виконання своєї обіцянки, коли ти знову прийдеш на небеса, о Адхокшаджо, я виконаю дороге бажання твоєї дружини. О Кешаво! Не забирай коштовності небес для маленької мети в світі людей. Цьому припису слідують з давнини. О велесилий, якщо я порушу існуючі приписи поведінки богів, о Боже, що ж скажуть збори праджапатів? Великий душею Брахма, разом зі своїми синами та онуками, створив приписи для всіх речей людям у світі, непорушно. Якщо я відхилюся зі шляху запропонованого Праджапаті, володарю, велерозумний, праджапаті можуть виголосити прокляття, почувши про це. Якщо ми самі зламаємо наш припис поведінки, без сумніву, дайтьї та інші на їхньому боці, безумовно порушать його. О шанобливий до інших! Якщо володар дерев, Паріджата, буде взятий на Землю через жінку, жителі небес стануть нещасними. Сам Господь Брахма визначив речі, якими користуватимуться люди. Нехай мій брат буде щасливий з ними, розуміючи зміну Часу. О володарю! Все, що маю на цих небесах, усім може користуватися Крішна, коли повернеться на небеса. Споживаючи в їжу м'ясо, Джанардана сповнився гордости. Тому, залишивши праведний шлях, він слідує гріховним шляхом. Якщо великим душею Крішною керують жінки, гадаю, що він отримає погану славу у світі. Вбивця Мадгу, досягаючи людського світу, о Нарадо, може навіть чинити спротив своєму старшому братові. О безгрішний! Від зменшення коштовностей на небесах, я страждатиму від наруги. Наруга ж над родичами є особливо підлою. Вбивця Мадгу повинен коритися обов'язку (*дхарма*), засобам (*артха*) і бажанням (*кама*) в такому порядку, як усталено Брахмою для підтримки дхарми. Якщо я передам Паріджату на Землю, хто ж, починаючи з Пауломі (*Шачі*), поважатиме мене? Люди, після побаченого і почутого про Паріджату на поверхні Землі, і досягнення нагород небес на Землі, не намагатимуться прийти на небеса й припинять чинити добрі справи на Землі. О Нарадо! Якщо люди користуються перевагами Паріджати на Землі, не буде ніякої різниці між богами та людьми. Що люди роблять там (*на Землі*), вони отримають це тут (*на небесах*). Якщо люди користуватимуться перевагами Паріджати на Землі, вони не прагнутимуть на небеса. О багатий аскезами! На небесах Паріджата є кращою з коштовностей. У всьому світі всі люди стануть схожі на богів. Люди не робитимуть жертвопринесень, якщо вони отримають небесні вигоди на Землі. Якщо вони стають схожими на богів, вони не пропонуватимуть належне. О багатий покаянням! Люди дбайливо, бажаючи

небес, задовольняють нас жертвоприношенням та іншими обрядами. Якщо ж люди побачать переваги Паріджати, вони не робитимуть усього цього. А без цього, ми втратимо нашу пишноту. З дощем, і забезпечені рослинністю, люди живуть на Землі. Вони задовольняють нас жертвопринесеннями та іншими підношеннями. Якщо голод і спрага не діють на людей, о сталий у дхармі, якщо хвороби, смерть од старості й бажання не впливатимуть на них, якщо пахощі та страшні стихійні лиха через їхні дії не впливатимуть на них, через переваги Паріджати, нащо їм намагатися досягти небес добрими справами? О брахмане! Скажи Вішну, Тому, який виконує складні завдання, що, з усіх значень теє неможливо — взяти Паріджата на Землю. Як і коли мій брат обдумає це, він буде щасливий, і ти, якому до вподоби мати мене задоволеним, повинен вчинити відповідно. Я дам плетениці, коштовності, сандал, гуруні та чудовий одяг для дружини мого брата. Будь ласка, візьми це у Двараку. Нехай Кешава бажає людських насолод. Однак він не повинен красти з небес. Я дам багато видів коштовностей і багато гарних прикрас. О брахмане! Та я ніколи не дам дерево Паріджата, миле богам.

Так вістить шістдесят дев'ятий розділ другої частини, названої Вішнупарва,
в Харівамшапурані, продовженні Магабгарати,
що оповідає про небажання Індри віддавати
дерево Паріджата.

ІНДРА ВІДМОВЛЯЄТЬСЯ РОЗЛУЧАТИСЯ З ПАРІДЖАТА

Розділ 70

Вайшампаяна продовжував:

О сину куру, Джанамеджайє! Почувши слова царя богів, Нарада, майстер слова, душею сталий у дхармі, знавець дхарми, сказав такі слова: «О вбивце Бали! Я дійсно скажу для твоєї користі. О міцнорукий! У мене є велика повага до тебе. Знаючи твою думку, я сказав сину Васудеви, що є прийнятним. Ти не дав Паріджата навіть Харі (*Шиві*), раніше. Я також описав йому стисло причини. Володар не прийняв доводів. Те, що кажу, правда. Він, Лотосоокий, сказав мені, що, будучи Упендрою, він завжди заслуговує твоєї ласки. Тоді я відповів йому. О володарю! Знову і знову, я розповідав йому про причини. О вбивце Врітри, навіть після цього його думка не відхилялися від мети. О Васаво, не лише це. Після того, як вислухав те, що було сказано, вбивця Мадгу, найкращий серед мужів, відповів наступне, гнівно: «Жоден з богів, гандхарвів, ракшасів, асурів, якшів, кращих серед зміїв не здатний порушити мою обіцянку! О мудрецю, нехай буде добро тобі! Якщо володар богів не дасть дерево Паріджата на твою просьбу, відправлю мою булаву у груди Пурандари, змащені маззю, розтерту Шачі!».

О великий Індро! Це, врешті, рішення твого брата, Упендри. Тож, виріши, що розумно при цьому і зроби те. О володарю девів! Слухай основне і бажане в тому, що я скажу. Гадаю так, — відправ цю Паріджата у Двараку.

Вайшампаяна мовив:

О царю! Коли Нарада розповів про це виразно Тому, хто розітнув тіло Бали (*Індрі*), Тисячоокий розлютився і мовив наступне.

Індра вирік:

Якщо Кешава чинить так зі мною, його старшим братом, хто ж є бездоганним, о багатий покутами? Що ж може бути зроблено зараз? О Нарадо! Крішна зробив багато речей проти мене. Зважаючи, що він мій брат, я завжди страждав од усього цього. Спершу він керував колісницею Арджуни в лісі Кхандава і заважав моїм хмарам гасити палаючий вогонь. Піднявши гору Говардхану, він зробив те, що не подобається мені. Коли я шукав його допомоги у вбивстві Врітри, він сказав, що він рівний до всіх живих істот, і не надав допомоги. І я вбив Врітру власною силою. Нарадо! Коли йде війна між богами та асурами, Крішна бореться, якщо хоче, о мудрецю, ти знаєш те. Нащо говорити більше? Нехай це станеться, що б не трапилося. Я не чиню котори між братами. О Нарадо, ти свідок цьому. Якщо Кешава хоче пустити свою булаву в мої груди, я не бачу ніякої користи носити ім'я Пауломи. Мій батько, володар Кашьяпа, велерозумний, пішов аби залишитися на Молочному океані, разом із моєю матір'ю Адіті. Чи ж прийнятні ці слова для них? Мій брат, непереборний душею, покритий якостями раджаса і тамаса. По слову жінки та через хіть, він попросив у мене, його наставника, Паріджату. О брахмане! Шкода, що він кидає виклик мені таким шляхом. О брахмане, Вішну, підкорений жінками, кидає виклик мені в цей спосіб. О великий мудрецю, Він не зважав на опоганення імені роду Кашьяпи. Крім того, він не зважав також на рід Дакши, в якому народилася моя мати. Нарадо! Це безперечно, що Крішна, під впливом хіті та кохання, не шанує мене, старшого за нього, і мене, як царя богів. Раніше, Брахма сказав, що брат, безумовно більш особливий, ніж тисячі синів і дружин тому, хто робить добрі справи й мудрий. Жоден інший з родичів не дорівнює одному братові. Ніхто не має іншого багатства рівного братові. Це те, що сказали мені моя мати і мій батько Праджапаті. Мій батько Кашьяпа сказав мені, що брат є особливим. Горді данави, постійні у злі, виступають проти мене. Самовихваляння ж не слід робити. О брахмане, кажу про це сьогодні, бо це є доброю нагодою. О найкращий серед мудреців, раніше, о безгрішний, коли тятива лука богів була розрізана, о великий мудрецю, обізнаними лучниками, отримуючи дарунок, тіло Вішну, позбавлене голови,[20] було раніше підтримане мною. Коли голова, відокремлена блиском Рудри, приєдналися до тіла, Той, Невмирущий, Ачьюта, Вішну, знову-таки говорить, що сказав

вищим богам. Тоді, о Нарадо, Кешава постав гордо напнувши лук. О брахмане! Думаючи про те, що батько й мати скажуть мені, о найкращий серед мудрих, я підтримував тіло Вішну завдяки любові. О брахмане! Я дав йому частки, як айндра та вайшнава. О Нарадо! Через любов, я бачу Крішну як мого молодшого брата. О багатий покутою, він повинен битися попереду, у боях. Адже я, цар, б'юся у битвах попереду, безумовно. О безгрішний! У всіх своїх проявах, наче власне тіло, о сталий у дхармі, захищу Кешаву, з відданістю. Вішну, ламаючи цей дім мій (*Сварга*), створив світи, все вище і вище, о мудрецю! О брахмане! Я лишаю цю образу позаду, бо він, мов дитина, яку слід мені доглядати ласкаво, і я шаную його як брата. О Нарадо! Позаяк мій батько і мати сказали, що наш син є дитиною, молодшою за мене, Говінда загордився. Кешава став особливо любий цим людям, а ми не подобалися. Безумовно, вони люблять його більше. Кешава знає все, він сильний, хоробрий, шанований усіма — таке мислення має стати марним.

Нарадо! Будь ласка, йди і скажи мої слова Кешаві — «Якщо мене викликали до бою вороги, я не відвертаюся. Якщо ж ти хочеш бою, ти можеш прийти. Я можу стерпіти, що ти хочеш. О підкорений дружиною, ти можеш вдарити першим. Використовуючи диск, як також і Шарнгу, булаву та нандаку (*меч*), о Джанардано, ти можеш вдарити мене, сидячи на Гаруді. Якщо ж ти вдариш мене, о Кешаво, я завдам удару у відповідь, моєю силою. На жаль! Ти кидаєш виклик моїй любові. Було б добре, якщо б ти не пішов проти мене!».

О найкращий серед мудреців! Я не дам Паріджата, поки я не зазнаю поразки від Власника диску в бою. О багатий аскезами! Це молодший брат кличе мене, старшого брата, до бою. Нащо ж я терпітиму того Харі, якого підкорили жінки? О володарю, Нарадо! Прошу, негайно рушай у місто Двараку, очолене Крішною. Скажи тому, Незнищенному, що він необізнаний і вдається до марної суперечки. О багатий покаянням! Згадуючи слова, які я говорив тобі, ти можеш сказати вбивцеві Мадгу, що я не дам навіть половини листка Паріджати без його перемоги наді мною. Потім, о володарю, ти можеш сказати, без сумніву, на моє задоволення, о невгасний, що він не повинен викрадати дерево марнославно, що є підло. Він повинен битися зі мною безпосередньо.

Так вістить сімдесятий розділ другої частини, названої Вішнупарва,
в Харівамшапурані, продовженні Магабгарати,
що оповідає про відмову Індри
розлучатися з Паріджата.

НАРАДА ПОВЕРТАЄТЬСЯ У ДВАРАКУ ПЕРЕДАТИ ВІДМОВУ ІНДРИ

Розділ 71

Вайшампаяна вів далі:

О Джанамеджайє! Почувши слова великого Індри, Нарада, кращий серед промовців, мовив такі слова цареві богів, наодинці.

Нарада сказав:

Немає жодних сумнівів у тому, що царі кажуть те, що їм подобається. У належний час, їх слід повідомити про бажане, навіть якщо це не подобається їм. Той, хто добре обізнаний про напрямок світу і знавець у політиці, порадить те, що цар не повинен чинити без обдумування. Ти запитував мене також, як і коли питання виникають. Ось чому я кажу тобі. Якщо захочеш, можеш прийняти це. Друзі, які не бажають поразки, повідомляють про звичний крок у потрібний час, якщо вони знають, що бажано, навіть якщо їх не питають. Добрі люди завжди радять про бажаний крок, навіть якщо він не подобається. Це обов'язок, через прихильність, ухвалений гарними людьми здавна. Ті, які говорять неправду, порушують дхарму брехнею, які не цінують і ті, хто не подобається, не повинні радити про те, що сподобалося або бажано. Вони зневажають гарними людьми. О володарю! Я кажу, що має бути сказано завжди. О найкращий серед слухачів, будь ласка, вислухай. О всевідаючий, послухавши мої слова, що ведуть до гаразду, дій далі. О нищителю Бали, немає сумнівів, що сварці між братами і друзями радітимуть вороги. О володарю богів! Кожному слід знати про питання, пов'язані з тим, що йому подобається. О найкращий серед розумних, йому завжди слід розглянути протилежне також. Якщо це щось на зразок того, що призводить до розкаяння надалі, то мудрий навіть не починатиме його. Така поведінка розумних людей. Я не бачу сприятливого кінця в цій справі. О володарю, о царю богів, прошу зрозуміти причину цього.

Харі сам по собі правила цього Всесвіту. Він є джерелом цього Всесвіту. Він керує природою і всіма тілами. Це кажуть мудрі. Всі частини, які проявляються, того, непроявленого, йдуть від Бгави (*Шива*). Господь Вішну є душа цього верховного володаря Шиви, який є розумом усіх істот. Основна частина природи — богиня Ума, славетна. Весь світ проявляється в її імені, на благо світу. Жінки, такі як Рукміні, проявляють головні якості богині. Природа не страждає жодним занепадом через якості богині Уми і великого володаря Шиви. О найкращий серед богів, немає ніякої різниці між Рудрою і Вішну. Шива завжди причина якостей, які не мають ніякого виснаження, як також і основних якостей. Нараяна має велику пишноту. Він створює все, беручи до уваги добробут світу. Великий Господь Шива, бог, є споживачем усього. Творцем же є Вішну, Адхокшаджа. Брахма та збори інших богів, а також збори праджапаті, були створені пізніше великим душею, могутнім богом, володарем богів, Шивою. Відтак, Вішну, уславлений здавна, є головною особою серед богів. Він немислимий і невимірний. Він є оселею вищих якостей. Давно,

Адіті власкавила великого душею Вішну покаянням. Вельми задоволений, Вішну дав дарунок Адіті. Вона запитала: «О найкращий серед девів, я бажаю сина, рівного тобі!». Вклонившись Нараяні-Вішну, вона просила його. Він же сказав: «Немає іншої особи в світі рівної мені. Я сам стану твоїм сином, часткою себе!».

Н а р а д а п р о д о в ж и в :

О володарю богів! Тож, Той, хто є творцем усього, був народжений твоїм молодшим братом. І виявляється, що Нараяна, великий пишнотою, є Упендра. Володар Харі прийняв існування сином Кашьяпи, за своїм власним бажанням. Той, хто не вгасає в минулому, сьогоденні або майбутньому, приймає подоби відповідні випадку. Володар прийняв втілення в Матгурі, на благо світу. Кешава є Володарем Всесвіту, Творцем, як також і Руйнівником. О шанобливий до інших! Оскільки світ тіл проникнутий любов'ю, весь цей Всесвіт пронизаний Вішну, пишнотою Вішну. Володар брахманьї (*брахманья — те, що належить Брахмі або Творцеві*), душа всіх, проявляється у подобах, які потрібні. Володар Вайкунтхи, який бажає гаразду всім живим істотам, є єдиним у Всесвіті, хто має всі вищі якості. Тому, Кешаві, який має лотос у своєму пупку, Володареві, який створює всі істоти, вклоняються всі боги. Володар великої слави став одним Безкінечним (*Ананта, Адішеша*) для підтримки Землі. Доброзвичайні, а також ті, хто дотримується Вед, оголошують Володаря, як єдиного вшанованого жертвопринесенням. В часи Кріти, бог білий. Він червоний у часи Трети. В часи Двапари, він жовтий, а в часи Калі, володар чорний. Харі, приймаючи божественну подобу, вбив Хіраньякшу. Цей Володар тримав Землю, яка тонула у воді, вбираючись у тіло вепра, на благо світу. Харі, вбираючись у тіло людини-лева, убив Хіраньякашипу. Вішну, приймаючи подобу вамана, підкорив світ. Доброзичливий Володар зв'язав Балі зміїним вузлом. Вішну, добрий і безкінечно доблесний, і невимовний, передав сприятливу пишноту девів та данавів тобі, раніше. Джанардана вбиває того, кого належить покарати для рівноваги. Й хоча він чинить обман, це є обітницею Великого душею. Говінда, завжди постійний у дхармі, притулок усього, вбиває відомих данавів, які були ворогами богів, для твоєї користі. Стаючи Рамою, великим душею, він убив Равану. Харі вбив асурів, які народилися з необхідними якостями, такими як доблесть. Господь Всесвіту, Упендра, кращий серед кращих з усіх істот, живе в світі людей, на благо світу. Раніше я бачив Харі, який рухався серед дайтьїв немов полум'я по траві, з кучерявим волоссям, вкритий шкурою чорної антилопи (*Крішнаджина*) і з жезлом. Я бачив Говінду, який створив світ, що має океан дайтьїв і позбавлений дайтьїв на благо світу. О найкращий серед безсмертних! Джанардана безсумнівно візьме дерево Паріджата у Двараку. Я не речу неправди. Ти ж, маючи любов до брата свого, не вдариш Крішну. О Васаво, Крішна теж не вдарить тебе, свого старшого брата. О боже! Якщо ти взагалі не прислухаєшся до того, що я сказав, то запитай своїх радців, знавців ув області політики.

В а й ш а м п а я н а п р о в а д и в :

О Джанамеджайє! Великий Індра, якому так мовив Нарада, володар, відповів наступне володареві Всесвіту.

І н д р а м о в и в :

«О двічінароджений, Нарадо! Ти сказав, що Крішна є велесяйним, як описано. О брахмане, я багато разів чув це раніше. Якщо Крішна, подібний цьому (*великий пишнотою*), я не дам йому дерева, пам'ятаючи про дхарму доброзвичайних, навіть якщо дерево має бути дане. Гадаючи, що великий блиском не розсердиться на незначні питання, я твердий, як і раніше, стосовно рішення не давати дерево. О брахмане, нехай буде добро вам, усіма якостями! Ті, велесяйні, завжди є терпимі. Вони завжди прислухаються до порад старих людей, що мають око мудрости. Чи ж буде Крішна, великий душею, кращий серед сталих у дхармі, Той, який відає все, підтримувати ворожнечу зі своїм старшим братом? Коли Вішну надав дарунок моїй матері, він був прихильний до її старших синів так само. Так само як Джанардана прийняв становище Упендри по своїй волі, він шануватиме Індру, його старшого брата. Чому ж той Бог не став старшим братом у давнину, під час його втілення, як вамана? Зараз, якщо він має якесь бажання, як це, нехай вбивця Мадгу стане старшим братом!».

Так Нарада, праведний душею, посланий кращим серед девів, побачив того ворога Бали, твердого в своєму намірі. І Нарада, маючи багатство покаяння, швидко прибув у місто Кушастхалу (*Дварака*), захищене найкращим поміж ядавів.

Так вістить сімдесяти перший розділ другої частини, названої Вішнупарва,
в Харівамшапурані, продовженні Магабгарати,
що оповідає як Нарада повертається
у Двараку передати відмову Індри.

СЛАВОСЛІВ'Я РУДРІ ВІД КАШЬЯПИ

Р о з д і л 7 2

В а й ш а м п а я н а м о в и в :

О Джанамеджайє! Нарада, кращий серед мудреців, відправився до славного міста Двараки і зустрів найкращого серед людей, Нараяну, нищителя ворогів. Володар відпочивав зручно у своєму будинку, разом із Сатьябхамою, сяючи своїм тілом, що перевищувало усі сяйва. Великий душею, сталий ув обітницях, думаючи про ту справу (*принесення Паріджата*) тільки, промовляв лише кілька слів його дружині,

Сатьябхами. Побачивши Нараду, Бог Вішну піднявся. Володар негайно вклонився мудрецеві, запропонувавши що слід. Мудрець сів і трохи відпочив. Посміхаючись, вбивця Мадгу запитав мудреця про дерево Паріджата. О Джанамеджайє! Мудрець, багатий покаяннями, передав усі слова Індри, докладно, молодшому братові Індри. Почувши всі ті слова, Крішна мовив так Нараді: «О найкращий серед твердих у дхармі, я вирушу в місто Амараваті завтра!». Говорячи так Нараді, Харі відправився до океану разом з ним. Там, на самоті, Харі говорив Нараді. «О багатий аскезами! Іди в оселю великого Індри сьогодні, привітай великого душею і скажи слова мої найкращому серед безсмертних. — «О Шакро, о володарю! Ти не зможеш протистояти мені в бою. Зрозумій, що я вирішив забрати Паріджата!».

Нарада, якому сказав так Крішна, пішов на небеса відразу і передав слова Крішни Індрі богів, з необмеженим блиском.

Вайшампаяна вів далі:

О сину куру (*Джанамеджайя*), тоді нищитель Бали, Індра, казав Бріхаспаті. Почувши ж слова, Бріхаспаті звернувся до бога Індри.

Бріхаспаті сказав:

На жаль! О Виконавцю ста жертвопринесень, дуже шкода, що, коли я пішов у світ Брахми, це страшне нещастя розбрату відбулося, о володарю світу, не кажучи мені, чому ти почав і продовжуєш таким чином, без будь-якої причини? О вбивце Врітри, інакше, світ іде відповідно до дій, що виникають у майбутньому різними способами. Вони не можуть бути змінені. Це не підходить для початку дій у цьому питанні негайно. Справи, розпочаті раптово, відтак ведуть до невдачі.

Вайшампаяна мовив:

О Джанамеджайє, великий же Індра мовив такі слова великому душею Бріхаспаті: «Оскільки справа така на цей час, зараз, люб'язно порадь, що слід зробити!».

Тоді Бріхаспаті, з приязним розумом, з душею спрямованою до дхарми і добре обізнаний про основи минулого і сьогодення, задумався, схиливши голову, і сказав Індрі: «Разом із твоїм сином спробуй поборотися з Джанарданою. Тоді, Шакро, я зроблю так, щоб правильні речі змогли відбутися належно!».

Говорячи це, Бріхаспаті рушив до Молочного океану і розповів усе великому душею мудрецеві Кашьяпі. Почувши все, Кашьяпа розсердився і сказав Бріхаспаті: «О! Все, що має відбутися, обов'язково станеться. Без сумніву! Через його хіть до дружини [21] того чистого душею, мудреця Девашарми (*Гаутама*), той Виконавець ста жертвопринесень, нині отримає шкідливі наслідки прокляття. О брахмане! Я почав свої зусилля аби припинити шкідливі наслідки. Я прийшов до Молочного океану для виконання покути, щоб здолати шкоду. Проте, неприємний випадок стався. О багатий аскезою! У той же час, я повинен дістатися туди як посередник, разом з Адіті. Якщо доля дозволить, я зупиню їх обох!».

Бріхаспаті, маючи душу дхарми, сказав нащадкові Марічи (*Кашьяпі*): «О багатий покутами! Ти повинен дістатися туди в належний час!».

Говорячи «Хай буде так!», і прощаючись з Бріхаспаті, Кашьяпа продовжив поклонятися богу Рудрі, володареві сонмів бхутів. Там, бажаючи дарунку, володар Кашьяпа, велерозумний, разом з Адіті, вшановував горливо, великого душею, з биком на прапорі, Шиву. Кашьяпа, нащадок Марічи, потім власкавив Господа, наставника Всесвіту, вихваляючи його славослів'ями Вед, як також і славослів'ями складеними ним.

Кашьяпа мовив:

«Я вклоняюся Панові, Володареві Всесвіту, Вішну, Урукрамі-ваману, який одміряв три світи своїми кроками; Творцеві усього світу; Господу; Творцеві Всесвіту; проявленому у дхармі; найкращому поміж богів; Владиці усіх бажань і Виконавцеві їх; який приймає обриси всього і є божественним притулком. Я вдаюся до Повелителя Всесвіту, який є царем богів; який знищує всі гріхи; який пронизує весь світ, до якого належить Земля, сприятлива утроба у водах. Я вдаюся до Господа Всесвіту і вклоняюся перед ним, схиливши мою голову, котрий, ставши пустельником, здолав почуття у вигляді вовків відправлених Індрою, котрий пригнічує бажані якості, такі як самоприборкання; до Того, хто має непарну кількість очей (*Шива*); Прекрасному і, який має сприятливе походження. Нехай Господь, який єдиним є Володарем цього Всесвіту, який єдиний насолоджується цим світом і є притулком усіх притулків і, якого не можна подолати, бо він є Творцем також, і найкращим серед богів, які п'ють сому, і серед великих мудреців, які п'ють промені Місяця, прикрасить мене своїм вічним блиском. Я приймаю притулок в Господі, Володареві цього Всесвіту; який проявляється в Атхарваведі; який має прекрасні голови у вигляді п'яти коша; який є джерелом Всесвіту; якого наслідують мудрі, відважні та дайтьї; якому пропонують узливання в жертвоприношеннях; який має форму очищених підношень. Нехай Володар світу, заснована на якому перехідна форма світу виникає, який є душею всього світу, який приносить задоволення і щастя тим, хто шукає притулок у ньому, який підіймається вгору, сидячи в колісниці, — буде завжди задоволений подумки мною! Я вклоняюся великому Володареві (*Шиві*), який є Творцем світу, який живе всередині всіх істот у вигляді душі, осяйний, через котрого прекрасні відгалуження Вед з'явилися, вельми могутньому, здібному встановлювати і уславлювати дхарму, Тисячоокому, якого можна досягти сотнями способів і Жахливому. Я схиляю голову перед Володарем, чистим і вільним, якого можна досягнути за допомогою Йоги, який пояснює різні види Йоги, позбавленому гріхів; який знищує все; джерелом щастя; сприятливим володарем усіх істот, який один тримає весь світ; який є владикою тварин (*почуттів*); який носить Місяць на чолі та є притулком усіх

почуттів. Якщо дхарма у вигляді жертвопринесення та обрядів дотримується для виконання деяких бажань, це марно, бо наслідки скороминущі! Якщо дхарма ж дотримується без будь-яких бажань, вона дає багатство у вигляді вічної удачі. Ти проявлений ув обох цих видах дхарми. Ти однаковий у всіх станах. Я вдаюся до Володаря, який чинить покуту, Носія тризубу. Я вдаюся до Володаря, чия доблесть не має кінця; який є основою усіх вчинків; який є джерелом всього; який не є учасником жертвопринесення, як інші боги; який відзначається у всіх жертвоприношеннях; який у вигляді вогню споживає всі жертви; який є Володарем Всесвіту; який є найпершим з усіх брахманів; сталим у дхармі.

Серед якостей, ти маєш найкращу форму Вішну. Ти все пронизуєш, як слава. Навіть якщо ти пронизуєш весь світ, ти над ним наче вершина. Ти той, хто втягує кінцівки всіх істот за бажанням. Твій вигляд прекрасний. Ти чиста душа єси, оселя істини. Я вклоняюся Володареві, який приносить лихо тим, хто чинить злі справи. Ти сприятливий звук Ом для мудреців. Ти головний звук Ом, який народжується від Тебе. Позбавлені примусу, твої справи прекрасні. Ти дотримуєшся суворих покут. Твій лук є вельми твердим. Ти метаєш стріли. Ти майстром стрільби з лука єси. Я вклоняюся Володареві тварин і Руйнівникові світу. Нехай захистить мене цей великий Володар, який є єдиним другом усім; який є формою минулого і майбутнього; який поглинає всі підношення у вигляді вогню; який знищує всіх ворогів, таких як бажання; який страшить ракшасів, котрі є ворогами; бо серед тих хто бере участь у жертвоприношеннях і ділить підношення, немає іншого, кращого. Нехай буде добрий до мене сьогодні Господь, який пронизує весь світ, незважаючи на існування лише Одного, чия вища душа забезпечує життя, навіть сонмам марутів; який підтримує вічну дружбу з усіма, будучи надзвичайно добрим. Нехай Володар захистить мене багатьма видами форм і його кінцівок; який, будучи Брахмою створив кращі з кращих божественних світів у всьому світі; який зі своїм знанням брахмо, є досконалим із шістьма якостями (*процвітання, знання, слава, багатство, неприхильність і дхарма*); який пронизує світ цілком, створивши його. Нехай, захистить мене Володар Шанкара, ненароджений; знавець речей поза почуттями; який торкається всього, бо він проймає усе; сприятливий і, який втілює душу, носить шкуру слона як одяг; форма якого є вищим щастям без зменшення; який роздмухує навіть вітер; який руйнує з володарем жертвопринесення і його дружиною і, який є наставником всіх людських істот. Я вдаюся до Володаря Рудри, Триокого; який уквітчує все; хто радить брахманам і порочним людям у дхармі; який забезпечує бажання знавців жертвопринесень; хто є кращим із кращих; Володаря-переможця у битвах; Владаря богів. Я вдаюся до Господа Рудри, який є обличчям богів у вигляді вогню; який знищує лиходіїв; який знаходиться у формі сома-яги зі славослів'ями; який знищує тимчасовий світ у вигляді дерева; свідка усіх вчинків; оселю істот; Володаря істот і Одного з усіма найкращими якостями; форми кращих якостей. Я вдаюся до Рудри, якого неспроможні перемогти найсильніші з сильних ворогів; який є кінцевою метою, рівновагою і джерелом жертвопринесень; чия форма є формою природи; чию славу співають у вигляді покути багато богів; який є Володарем усіх трьох світів, од землі до небес. Я вклоняюся Володареві, який носить шкуру слона; який дотримується найкращих покаянь; який прикрашений візерунками; який може бути легко власкавлений і Володарем гніву є; який позбавлений гріхів; досконалий; Володар тіла; Пан з усіма найкращими якостями, котрий носить сплутане волосся і якого вшановують. Я вдаюся до Володаря над володарями, найчистішого з чистих; жертви з жертв, найвеличнішого з найвеличніших, Володаря якого славлять володарі, Бога богів істот. Я схиляюся перед Господом, який править умами всіх; котрий відомий як невідомий; який має свій власний світ без жодного іншого світла; який відомий як священний звук Ом; який є причиною кращої душі, і сприятливим владикою з кращими якостями. Нехай Володар Шива захистить мене, Він, який є джерелом світів, а також істот; котрий, у той же час, будучи вищим за всі причини, не є джерелом; який є тонким; який розквітає усіма істотами і не розквітає, бо він нічим не відрізняється від них; хто проявляє себе у формі усього у світі і є притулком усіх; котрий є кращим дарувальником і перебуває у вигляді смаку, щастя і найбільшої краси. Нехай захистить мене Володар, який знаходиться поруч із кожним, бо він править за розум кожному; який є кращою з відкритої істини для тих, хто практикує садхану; який є знання і відданість тих, у кого є увага; який є великим управителем зборів володарів і, який справджує всі шість якостей. Нехай позбавить мене гріхів і турбот Володар Шива, який руйнує гріхи зсередини і ззовні; який є Творцем світу; який проявляє себе у вигляді елементів; який, відтак, джерело світу; який показує гнів тощо, тримаючи зброю; чия пишнота є найкращою серед усіх; і хто є Володарем над володарями. Нехай захистить мене найперший Володар Шива, який змістив дайтьїв у давнину, страшних для богів раніше, з їхньою олжею і зброєю, своїми страшними стрілами, які спалювали їхні три міста, чия смерть була неможливою, бо були невразливі для зброї; чиїм сяйвом все це було можливо; котрий є основою всього. Нехай захистить мене Володар Шива, який хотів забрати частки богів, який хотів мати більше, ніж вони мають у жертвопринесенні Дакши; через кого неповне жертвопринесення Дакши, врешті, шукало притулку володаря жертвопринесення; який є джерелом, тілом і кінцем жертвопринесення; і, який був причиною для руйнування жертвопринесення Дакши.

Дозволь мені і моєму потомству бути захищеним Володарем, який створює світ як Брахма, який руйнує його як Рудра, який є найпотаємнішим богом, який відрізняється від нерухомого світу; благословенний через такі якості як самоприборкання; який є кращим; який збирає удачу майстра жертвоприношень, де Індра і Бог вогню займають чільне місце; і є притулком з шести якостей. Нехай захистить мене Вища душа, Шива, чиї якості завжди наочні в минулому, майбутньому і сьогоденні (*або в якому якості створення, засоби до*

існування і руйнування є завжди очевидні); в якому якості саттви більше (*що пов'язано з Вішну*); який є захисником усіх захисників, таких як Крішна, Індра тощо, які також є його проявами; який знищує хибних виконавців стаючи Рудрою; який незважаючи на те, що він є основним джерелом цього світу, будучи його захисником, подібно матері або батькові, знищує тих, хто жахає цей світ.

Для нашої користі, нехай Господь Шива, разом з Умою, буде задоволений нами, чиє сяйво основних кінцівок є Господь Вішну і Брахма, разом зі своїми синами, мудрецями, таким як Санака, Маріча; в чию оселю вони не здатні увійти; і, який захищає добрих людей. Нехай буде задоволений нами Господь Шива, ким усі п'ять елементів створені, стійкі та знищенні. Якщо той, хто переживає сердечну відмову від когось, усвідомлює, що Господь Шива є єдиною опорою, знайде притулок у ньому й отримає благословення в мужності та процвітанні, а також знання таємниць. Всі тіла в світі, чоловічого роду, є формами трьох очей Володаря Шиви. Всі тіла в світі, жіночого роду, є формами всесвітньої матері Уми. Немає нічого в світі, крім цих двох. Господь Шива є володарем усіх!».

Господь Шива, праведний душею, у якого бик на прапорі, уславлений таким чином, постав перед Кашьяпою, найкращим серед сталих у дхармі. Володар богів Шива, зі своєю душею, задоволеною, мовив: «О праджапаті! Я знаю причину з якої ти славиш мене. Індра і Упендра, боги з великими душами, повернуться до свого природного стану. Але Джанардана, маючи праведну душу, безумовно, забере дерево Паріджата. Кашьяпо! Давно, великий Індра був проклятий мудрецем Девашармою, оскільки Індра мав хіть до дружини мудреця, блискучого покутами. Це і є причина його нинішньої поразки. О знавцю дхарми! Прошу, дій там, разом з дочкою Дакши, Адіті, у домі Шакри. Безумовно, обидва сини твої гараздуватимуть!».

Почувши ці слова Шиви, мудрий онук Того, хто народився в лотосі, велемогутній мудрець Кашьяпа, вклонився наставнику володарів, Шиві, і повернувся на небеса зі щасливим розумом.

Так вістить сімдесяти другий розділ другої частини, названої Вішнупарва,
в Харівамшапурані, продовженні Магабгарати,
що оповідає про славослів'я Рудрі від Кашьяпи.

ПРЯ МІЖ ІНДРОЮ І КРІШНОЮ

Розділ 73

Вайшампаяна продовжував:

Вішну, велесяйний, по деякім часі після сходу Сонця, пішов на гору Райватака, прагнучи полювання. О той, хто вінчає рід Куру (*Джанамеджайя*)! Бог (*Крішна*), сівши на одну колісницю, сказав Сатьякі, кращому серед мужів, і Прадьюмні слідувати за ним. Йдучи до гори Райватака, бог (*Крішна*) сказав Даруці: «О Даруко! Бережи мою колісницю тут. О лагідний! Зупини коней і чекай мене до полудня. О найкращий серед колісничних! Я поїду у Двараку, ставши на колісниці!». Напучуючи його (*Даруку*) таким чином, велерозумний володар, великий доблестю, прагнучи перемоги, сів на Таркшью (*Гаруда*), разом із Сатьякі.

О один із роду куру (*Джанамеджайя*), Прадьюмна, вбивця ворогів, сів на іншу колісницю, о царю, слідуючи за Крішною, й рушив по небу. За мить, Харі, велерозумний, досяг лісу Нандана, саду богів, з наміром забрати Паріджату. Там, у Нандані, Вішну, володар, побачив богів-воїв, нездоланних, у всеозброєнні. Коли вони охороняли дерево Паріджата, Крішна, велемогутній, притулок доброзвичайних, витягнув дерево Паріджата і поклав його на Гаруду. О один із роду бгаратів! Без будь-яких зусиль дерево Паріджата було покладене на царя птахів, цілком, поруч із Кешавою. О один із роду бгаратів! Васудева ж утішав дерево Паріджата. Кешава, великий душею, мовив: «О дерево! Не бійся!».

Бачачи, що дерево Паріджата було у безпеці з ним, Вішну обійшов найкраще місто Амараваті.

Вайшампаяна вів далі:

О царю! Охоронці Нандани пішли і сказали великому Індрі, що краще з дерев, Паріджата, забирають. Відразу ж цар девів, Індра, сівши на Айравату рушив туди. Володар Індра був у супроводі Джайянти, який сидів на колісниці. Індра побачив Кешаву, нищителя ворогів, який досяг східного в'їзду міста і гукнув: «О вбивце Мадгу! Що ж ти робиш?». Кешава ж, сидячи на Гаруді, вклонився Шакрі й вирік: «Я забираю це найкраще дерево для сприятливого обряду дружин твого брата!». Шакра мовив йому: «О Лотосоокий, це неможливо. О Незнищенний! Без бою, ти не зможеш забрати дерево геть. О Кешаво! Вдар мене спочатку, кинувши булаву в мене, і зроби свою обітницю правдивою!».

О один із роду бгаратів (*Джанамеджайя*!). Тоді Крішна, посміхаючись, вразив найкращого слона царя богів гострими стрілами. Тоді власник перуниці вразив Гаруду найкращими божественними стрілами. Крім того, він зламав стріли Кешави, потужні. Мадгава, тоді ж, утнув стріли Індри богів там. А вбивця Бали і Врітри потрощив стріли пущені Мадгавою. О сину куру (*Джанамеджайя*)! Жителі небес були оглушені звуком лука Махендри і звуком Шарнги, лука Крішни. Поки ж Індра і Крішна билися один з одним, могутній Джайянта, велесилий, намагався забрати Паріджату захищену Гарудою. Вбивця Камси сказав Прадьюмні запобігти цьому. Відразу ж блискучий син Рукміні, Прадьюмна, перехопив Джайянту. Джайянта ж, кращий серед переможців, стоячи на колісниці, посміхаючись, пустив стріли в усі кінцівки сина Рукміні. Бог бажання, з очима прекрасними мов лотос (*Прадьюмна*), стоячи на колісниці, пустив стріли зі зміїною отрутою в сина Індри, Джайянту, який теж стояв на колісниці. О сину куру (*Джанамеджайя*)! Січа між

Джайянтою і доблесним сином Рукміні розпалилася. Потужні сини великого Індри та Упендри, кращі серед досвідчених лучників світу, протидіяли один одному в бою. Того вельми жахливого герцю були свідками здивовані боги, мудреці, сіддхи і чарани. Потім, о сину куру (*Джанамеджайя*), посланець богів на ім'я Правара, велемогутній, також намагався відібрати Паріджату. Він (*Правара*) був другом царя девів, великий знавець стрільби з лука, нищитель ворогів, якого не можна вбити, через дарунок од Брахми. Він брахман, який учинив покаяння, той, який відправився на небеса з острова Джамбо. О царю (*Джанамеджайя*)! Він став другом вбивці Бали (*Індри*) через свою власну силу. Бачачи, що він наближається, Крішна сказав Сатьякі: «О Сатьякі, зупини Правару звідси стрілами. О Сатьякі, не виявляй милости. Не пропускай жодної стріли по ньому. Всіма засобами, ми пробачимо його мінливість як брахмана!». Відразу ж брахман Правара, пустив шістдесят стріл у Гаруду. Правара пустив стріли і в могутнього Сатьякі. О царю Джанамеджайє! Онук Шині, тигр серед людей, Сатьякі, утнув лук Правари, який дощив стрілами і сказав такі слова:

С а т ь я к і м о в и в :

Брахмана не можна убивати. Будь ласка, припини діяти. Брахман не може бути убитий ядавами, навіть якщо він скоює злочин.

В а й ш а м п а я н а п р о д о в ж и в :

О сину куру (*Джанамеджайя*)! Правара засміявся і сказав: «О доблесний серед мужів! Твоє терпіння достатнє. Бийся у битві усією твоєю душею. О ядаво (*Сатьякі*)! Я учень Рами, сина Джамадагні, на ім'я Правара, друг Шакри, велерозумного. Боги не бажають битися з вбивцею Мадгу, о Мадгаво (*Крішна*)! Та сьогодні я повинен виконати обов'язок моєї дружби з Індрою!».

О царю Джанамеджайє! Далі ж, напруга герцю між сином Шині та кращим серед брахманів збільшилася, о тигре серед людей, з божественними стрілами. О царю Джанамеджайє! Тоді як боротьба між цими великими душами тривала, небо і тисячі гір трусилися. Син Крішни, Прадьюмна, не подолав сина Індри, Джайянту, який був найкращим серед лучників, у бою. Син Індри ж, не подолав сина Крішни, великого душею, майстра ворожби і кращого серед хоробрих. Обидва вони, найкращі з бійців, казали: «Ти бери це!», «Віддай те!» тощо, і продовжували бій, о найкращий серед мужів, прагнучи перемогти один одного. О царю Джанамеджайє! Тоді блискучий син Шачі, Джайянта, швидко пустив божественну стрілу в сина Того, чия зброя Шарнга. Та палаюча стріла була підтримана кількома гострими стрілами, купою стріл. Це виглядало дивовижно. Та палаюча стріла постала на чолі битви. О сину куру, Джанамеджайє, це стало жахом для сина Рукміні, гнобителя дайтьїв. Цією стрілою колісниця великого душею Прадьюмни була спалена, о царю, але та страшна стріла не спалила сина Рукміні. О правителю землі! Палаючий вогонь не обпалює вогонь. Син Рукміні, маючи сильні руки, вистрибнув з палаючої колісниці. Тоді син Нараяни, кращий серед воїв-колісничних, без колісниці, став у небі, тримаючи лук і сказав Джайянті наступне.

П р а д ь ю м н а м о в и в :

О сину Індри! Я не можу бути убитим навіть сотнею таких божественних стріл, подібних випущеним тобою. Намагайся і спробуй показати свою бойову майстерність, отриману навчанням, на мені. О сину дева, ти не зможеш подолати мене в бою. Я був нажаханий, побачивши тебе стоячим на колісниці зі зброєю. Побачивши ж твою силу, я не боюся тебе, котрий має меншу силу. Ти можеш згадати дерево Паріджата у думці, але ти не зможеш навіть торкнутися дерева своєю рукою. Ворожбою, я здатен створити тисячу колісниць, схожих уявно на ту, яку ти спалив силою твоєї стріли.

В а й ш а м п а я н а п р о д о в ж у в а в :

О Джанамеджайє! Джайянта, велемогутній, почувши це, випустив стрілу. Він, котрий сам сяє, отримав ту найкращу стрілу покаянням. Прадьюмна ж, великий бог, зупинив її купою стріл. Тоді Джайянта пустив ще чотири божественні стріли. О один із роду бгаратів! Ці чотири стріли перепинили сина Рукміні, великого душею, з усіх чотирьох напрямків, а п'ята стріла перепинила його з неба. Кращий поміж девів, Правара, перекрив усі напрямки цими стрілами. Й він також випустив жахливі стріли в Прадьюмну. Син Крішни ж, зупинив усі стріли купою стріл. І знову Джайянта пустив гострі стріли. Потім, бачачи твердість і швидкість Прадьюмни, великого душею, деви, які виконують добрі справи, вигукували разом, оцінюючи його. О сину бгаратів (*Джанамеджайя*)!

Доблесний же, кращий серед синів Шині (*Сатьякі*) розітнув лук і нарукавники Правари стрілою. Тоді Правара взяв інший лук, величезний і найкращий серед луків, даний великим Індрою, який гучав подібно великому грому. З цього великого лука, відважний, кращий із брахманів, випустив багато палаючих мов промені Сонця, стріл. Той велепишний (*Правара*) зламав чудовий лук сина Шині, а також стрілив стрілами в усе тіло Сатьякі. О сину куру (*Джанамеджайя*)! Син Шині взяв інший лук, міцний і здатний витримати навантаження. І той, велерозумний (*Сатьякі*), пустив стріли у Правару, в бою. Вони пускали гострі стріли один ув одного і подерли жупани один одного. Вони також пустили стріли в тіло одне одного, вразивши плоть і розриваючи слабкі місця. Потім Правара знову зламав лук Сатьякі на двоє, стрілою з вісьмома наконечниками. І доблесний Правара стрілив ще три стріли в Сатьякі. Брахман (*Правара*), швидкорукий, ударив Сатьякі, який гадав узяти іншого лука, кидаючи булаву в нього. Сатьякі ж, велерозумний, вражений булавою, не підняв лука. Та він засміявся і підняв меч та щит притьмом. Відразу ж Правара випустив ще сто стріл у Сатьякі. Зрозумівши, що руки Сатьякі порожні, син Яду, Прадьюмна, дав йому меч, яскравий наче ясне небо. Негайно ж, Правара розітнув меч навпіл, стріляючи стрілою-бхалла. Правара, сміючись розбив меч у його руці. Правара розбив також щит гострими стрілами, швидколітними. Брахман Правара вдарив

Сатьякі в груди списом шакті й голосно закричав. Зрозумівши, що Сатьякі вражений, Правара рушив на колісниці до Таркшьї (*Гаруда*), щоб забрати Паріджату. Тоді Гаруда відкинув його геть, разом з його колісницею, швидким биттям крил, на відстань одного гавьюті *(= 4000 дандам або 2 крошам*). Правара впав і втратив свідомість.

Тоді, о царю (*Джанамеджайя*)! Джайянта під'їхав туди й утішив брахмана Правару, який був упав і допоміг йому швидко зійти на колісницю. Син Шині (*Сатьякі*) також почав падати, знову і знову, втрачаючи свідомість. Прадьюмна ж, втішаючи свого стрия, обійняв його. А вбивця Мадгу (*Вішну-Крішна*) погладжував його (*Сатьякі*) шуйцею. Й од простого дотику його руки, всі болі Сатьякі зникли. Прадьюмна став по правій стороні, а кращий серед синів Шині, Сатьякі, став ліворуч, поруч із Паріджатою, готовий до бою. О один із роду бгаратів (*Джанамеджайя*)! Коли Джайянта і Правара швидко наблизилися на одній колісниці, великий Індра, великий душею, сказав посміхаючись:

Індра мовив:

Ніколи не підходь у будь-яке місце поруч з Гарудою. Цей цар птахів, син Вінати, є могутнім. Ви стоїте ліворуч і праворуч, тримаючи зброю. Обидва стоїте, дивлячись на мене, який б'ється.

Вайшампаяна сказав:

О Джанамеджайє! Вони, почувши таке, стали по обидва боки Шакри і спостерігали за царем богів, Індрою і Джанарданою, які вели боротьбу. Тоді Індра пустив стріли, що мають звук сильного грому, в Гаруду, які вразили його по всьому тілу. Він також пустив і інші, кращі, великі стріли. Не звертаючи уваги на ті стріли, осяйний, доблесний син Вінати, гнобитель ворогів, пішов прямо, обличчям до слона Індри. О царю (*Джанамеджайя*)! Раптом обидва, слон Айравата і птах Гаруда, двоє могутніх, зійшлися один проти одного, великі душею, нездоланні. Айравата, цар слонів, голосно сурмлячи, вдарив Гаруду з силою своїм бивнем, тулубом і головою. Тоді син Вінати, велесилий, рвонув слона Шакри своїми гострими пазурами і вдарив його, махаючи своїми крильми. Велика пря між слоном і птахом, дивовижна для світу і страшна для глядачів, тривала деякий час. О один із роду бгаратів (*Джанамеджайя*)! Гаруда, велемогутній, вдарив Айравату в голову своїми лапами з гострими пазурами. О Джанамеджайє, вдарений так Гарудою, Айравата знітився і впав з небес на кращу з гір, Паріятру, на острові. Шакра ж, велесилий, не залишив його (*Айравату*) навіть після падіння, через доброту, дружбу і давнє товариство. Крішна ж, нетлінний володар, велерозумний, найпотужніший, прослідував за ним (*Індрою*) туди, сидячи на Гаруді, який ніс дерево Паріджата на собі. Вбивця Врітри, Індра, стояв на Паріятрі, кращій з гір. І коли Айравата отямився, бій почався знов, о тигре серед куру (*Джанамеджайя*), потужною стрілянинoю гострими стрілами з отрутою змії, прикрашених самоцвітами, між великими Шакрою і Кешавою. Тоді, о царю (*Джанамеджайя*), Той, чия зброя ваджра, кинув блискавки-ваджри, знову і знову, в Гаруду, ворога Айравати. Кращий серед потужних, цар птахів, якого неможливо убити, постраждав од блискавок-ваджр, з його вдачею та силою. Син Кашьяпи зронив по одному перу від кожної блискавки царя богів, його брата. О царю (*Джанамеджайя*)! Коли ж Таркшья налетів і напав, гора була у скруті. О царю! Гора обвалила все навколо і занурилися в землю. Гора голосно скрикнула від великої ваги Крішни. Тоді Крішна подивився на неї і побачив, що якась частина гори ще залишилася на землі. Тоді Крішна покинув Гаруду і став у небі. Потім, Всетворець Крішна, який сприяє добробуту світу людей, сказав Прадьюмні: «О велерукий! О той, хто має силу моєї пишноти! Йди у місто Дверей (*Двараку*) і приведи мою колісницю разом із Дарукою, без загайки! О шанобливий до інших! Повідом Балабхадрі (*Баларама*), а також цареві Уграсені з роду Кукура, що завтра я приїду у місто Двараку, здолавши Індру. Говорячи «Нехай буде так», своєму батькові, володареві, Прадьюмна, праведний душею, рушив у Двараку і сказав, як йому наказали, цареві ядавів (*Уграсена*) та Балі (*Рама*). І невдовзі, о один із роду бгаратів (*Джанамеджайя*), Прадьюмна повернувся назад, стоячи на колісниці, що запряг Дарука.

Так вістить сімдесяти третій розділ другої частини, названої Вішнупарва,
в Харівамшапурані, продовженні Магабгарати,
що оповідає про прю між Індрою і Крішною.

КРІШНА МОЛИТЬСЯ ШИВІ

Розділ 74

Вайшампаяна мовив:

Стоячи на колісниці, Крішна відправився до гори Паріятра, де володар, цар девів, сидів на Айраваті. Краща серед гір, Паріятра, знаючи про блиск великого душею і бачачи прихід Джанардани, стала м'якою наче ніжні пагони чорного грам [22] і притислася до поверхні землі, для зручного прибуття Васудеви.

О царю людей (*Джанамеджайя*)! Володар почуттів (*Крішна*) був задоволений горою. О сину куру (*Джанамеджайя*)! Бачачи того, нетлінного (*Ачьюту*), який готувався до бою, Гаруда, несучи дерево Паріджата, прослідував за ним. Могутні Прадьюмна і Сатьякі, гнобителі ворогів, також рушили туди, сівши на Гаруду, щоб захистити дерево Паріджата. Тоді, о царю (*Джанамеджайя*), Сонце сіло і настала ніч. Та знову ж, битва між Шакрою і Кешавою тривала. Вішну, велепишний, бачачи слона Айравату, який страждав од багатьох сильних ударів Гаруди, сказав царю девів: «О міцнорукий, кращий поміж слонів, Айравата, вже постраждав од багатьох ударів Гаруди. Крім того стемніло. Бийся, якщо бажаєш, завтра вранці!».

Володар же, цар девів, мовив Крішні: «Нехай так і буде!». Пурандара, цар девів, залишився біля Пушкари. О найкращий серед царів (*Джанамеджайя*), праведний душею Індра вкрив гори. Він вважав гору захищеною. У той час, Брахма прибув туди. Великий мудрець Кашьяпа, Адіті, всі боги та мудреці також прибули туди. О сину куру (*Джанамеджайя*), садхьї світу, боги Ашвіни, Бог сонця, Рудра, як також і васу, о царю мужів, прибули туди. О один із роду бгаратів (*Джанамеджайя*), Нараяна, разом зі своїм сином Прадьюмною і Сатьякі, залишився радісно на прекрасній горі Паріятрі. О царю, відтак вона стала м'яка, мов ніжні пагони чорного грам, через відданість, і той, велепишний, (*Крішна*), дав дарунок горі.

К р і ш н а м о в и в :

О велика горо! Ти будеш відома як Шанапада, м'яка наче ніжні пагони чорного грам. Як відома вершина половини гори Гімалаї, ти будеш сприятлива з твоїми заслугами. О найкраща серед гір! Коли ти матимеш вдосталь видів дивовижних тварин, ти суперничатимеш з горою Меру. Я радий бачити, що ти збагатилася багатьма чудовими видами дерев!

Тоді Кешава дав дарунок горі.

В а й ш а м п а я н а в і в д а л і :

Вклонившись Тому на чиєму прапорі бик (*Шиві*), Крішна згадав Ґангу, найкращу серед річок, о один із роду бгаратів (*Джанамеджайя*). І Крішна, згадавши Вішнупаді (*Ґанга*), прибув туди. Вклонившись річці Ґанзі, Крішна, Адхокшаджа, омився. Тоді Харі, нетлінний, узяв води з Ґанги та плодів більви і баїли та закликав Володаря Рудру, повелителя всіх богів. Тоді Пан, великий Господь Шива, в супроводі Уми і гани присутніх при ньому, прибули туди і встали над водою Ґанги та плодами більви. Тоді Кешава вшанував Володаря квітами Паріджати і ощасливив Бога богів, Володаря, Творця всього, славлячи його словами.

Ш р і К р і ш н а м о в и в :

Господи! Ти єси володар Рудра, позаяк Ти той, хто плаче,[23] Ти викликаєш плач, Ти руйнуєш світ, з'являючись у вигляді народження і смерти. Ти початковий Бог. Я відданий з Твоїх відданих, я люблячий з Твоїх люблячих. Будь ласка, дай мені скуштувати славу перемоги. Сьогодні я вдаюся до Тебе, остаточного притулку. Володарю над володарями! Ти єси володарем тих, хто засудив радощі життя. Отже, Ти відомий під ім'ям Володаря живих істот. Весь цей світ Твій утвір. Немає нікого вищого за Тебе. Ти Господар світу і вбиваєш ворогів доблесних богів. Ти пан над панами і великими. Ти Первісна особа єси, Ти надаєш задоволення і даруєш життя. Добрий і мудрий, обізнаний на значенні всіх писань вимовлених Тобою, як богом і володарем. Ти Первинний єси. Ти Той, швидкий розумом. Ти єси Володарем нетлінности. Ти незрозумілий, незнищенний, верховний Володар, який створює світ. Отже мудрий зве тебе — Бгава. Дійсно, Ти вічно досконалим єси. Ти дуже доброзичливий навіть до великих богів. Господи! Всі боги, асури, а також усі живі істоти, підкорені Тобою, окропили Тебе як Великого володаря. Всі мудрі називають Тебе, о Владико, Творцем світу, Великим володарем і Повелителем богів. О Великий володарю, багатий на невимірну доблесть, Дарувальнику, боги, завжди бажаючи сприятливого, постійно вклоняються Тобі, Верховному володареві, підношеннями. Ти відомий єси як Повелитель, Володар богів. Ти єси богом переважно гарних людей. Ти створюєш весь фізичний світ усередині Себе. О володарю, форма якого невимірна і, який є богом, подібним Брахмі! О Боже, який сприяє добробуту світу! О Творцю світу! Ти єси притулком трьох світів (*землі, пекла і небес*). Отже, Твоє первісне ім'я Тр'ямбака (*Триокий володар*). Твоя слава не піддається виміру. Тебе називають Шарва, бо Ти руйнівником єси. Позаяк Ти пануєш над усіма ворогами, Ти багатий невимірною силою. Позаяк Ти пануєш над усім світом у вигляді володаря, Ти безмірним єси. Позаяк Ти все пронизуєш і сприятливий для гарних людей, Ти безмірним єси. О Верховний Володарю, о Той, хто робить досягнення багатства можливим! Ти єси володарем усіх голосів. Твій блиск більший за сонячний. Ти завжди забезпечуєш зручність і спокій своїм відданим. Ти караєш усіх асурів, які виступають проти Тебе, як вороги. Отже, Тебе називають Шанкара, величезний силою. Доброзвичайні, сталі у дхармі, називають Тебе — Володарем усього. О веледоблесний Пане! У давнину, цар богів Індра, вдарив у Твою шию перуном. Відтак, там залишилась позначка синього кольору. Тож, Ти прославився як Синьошиїй. Ти розумієш усе. Саме тоді Ти пробачаєш усі такі справи. О Великий володарю, супроводжуваний Умою, движні і недвижні істоти цього світу позначені чоловічою і жіночою статтю, є проявом Тебе обидвох. Мудрі брахмани, обізнані на принципах, називають Тебе єдиним якостями і поклоняються Амбіці, як матері світу. Та ж мати (*Амбіка*) описана у Ведах. Вона є матір'ю первісного початку. Ти багатством єси тих, хто приносить жертви. Ти єси багатство Йоги, яку виконують йогини. Мирським виглядом, Ти єси божественний кумир. Немає нікого чудовіше і схожого на Тебе в минулому, сьогоденні і майбутньому. О Володарю володарів! Сам я, Брахма, Капіла, Ананта (*Шеша*), всі доблесні сини Брахми, що підкорили внутрішніх ворогів — все створено з Тебе. Отже, Ти Володар усіх. Відтак, Ти Володар над усім, гідний уславлення єси!»

Тоді Господь Шива, Бикознаменний, славлений таким чином, благословляючи своєю відкритою десницею, мовив Нараяні наступне: «О найкращий серед девів! Ти виконаєш свої бажання. Ти, безумовно, забереш Паріджату. Тобі не слід турбуватися розумом про це. О володарю, о Крішно, коли ти вчинив покуту перебуваючи на Майнаці, ти отримав од мене дарунок. Будь твердий розумом, пам'ятаючи той дарунок. Тебе неможливо убити, тебе неможливо перемогти, ти будеш більш доблесним, ніж я. Все це станеться, як сказано мною. Ніхто не зможе змінити цього. О найкращий серед богів, о сталий у дхармі, ті, які славлять мене з відданістю, славослів'ями, якими ти мене славив, стануть дотримуватися дхарми. О Вішну, крім того,

вони доб'ються перемоги і отримають найкраще вшанування у битві. О безгрішний, о Володарю над володарями, о Боже, я залишуся тут під іменем Володаря більви і води (*Більводакешвара*), як ти встановив мене. Гадаю, всі просьби зроблені звідси, стануть плідними. О Кешаво! О Джанардано! Мудра людина, яка поклоняється мені з відданістю і постує протягом трьох ночей, досягне світів бажаних їй. Тут, на цій землі, Ґанга буде текти під назвою Авіндхья. Омивання, зроблені в річці, з мантрами пов'язаними з Ґангою, будуть дорівнювати омиванню в Ґанзі. О Джанардано! Тут, під землею, є місто назване Шатпура, місто данавів, де доблесні, велемогутні данави проживають. Ті безбожні дайтьї, наче шипи для всього світу і богів. О Говіндо! Вони живуть на великій горі, приховано. О безгрішний! Їх не можуть убити боги, через дарунок даний Брахмою. Але о Кешаво, позаяк ти людська істота, ти можеш убити їх!».

Вайшампаяна продовжував:

О правителю людей, о Джанамеджайє! Сказавши це, Шива зник звідти, обійнявши великого душею Васудеву. Після того, як великий Господь Шива пішов, коли ніч закінчилася і настав ранок, о правителю мужів, Джанамеджайє, Говінда сказав горі, славлячи її: «О найкраща серед гір! Під тобою великі асури проживають, які не можуть бути вбиті богами через дарунок отриманий од Брахми в давнину. Я перекрив вихід тим могутнім дайтьям. Вони не зможуть вийти. Вони загинуть там, коли вихід перекрито за моїм наказом. О велика горо, я завжди буду присутній на тобі. Я залишуся тут, тиснучи на тих страшних дайтьїв. О найкраща серед гір, піднявшись на гору, і узрівши мій кумир, це даватиме вічний наслідок, наче роздача тисячі корів. Ті, хто робить мій кумир з каміння взятого з тебе і поклоняються щодня віддано, врешті, досягнуть мого шляху!».

Відтак, Крішна, дарувальник, благословив гору дарунком. З тих пір Нетлінний (*Крішна*), присутній на цій горі завжди. О один із роду Куру, ті досконалі душі, прагнучи досягти світу Вішну, роблять кам'яні кумири і поклоняються з відданістю.

Так вістить сімдесяти четвертий розділ другої частини, названої Вішнупарва,
в Харівамшапурані, продовженні Магабгарати,
що оповідає як Крішна молиться Шиві.

ПРИНЕСЕННЯ ПАРІДЖАТА ЗІ СВАРГИ

Розділ 75

Вайшампаяна сказав:

О царю, Джанамеджайє! Тоді, Крішна, великий душею, поклонившись Шиві, володареві більви і води, зійшов на кращу з колісниць і поїхав. Вбивця Мадгу, стоячи на колісниці, викликав Махендру, який був поблизу Пушкари, шанованої усіма сонмами богів. Індра-Шакра, який дає бажане всім добрим людям, і Джайянта, зійшли на найкращу з колісниць, запряжену кіньми. О сину куру! Тоді сталася битва між ними, які стояли на колісницях. Битва відбулася через долю (*божу волю*), через Паріджату. Тоді Вішну, гнобитель ратей супротивника, пустив купи стріл, прямо в бою, всередину військ царя девів. О володарю (*Джанамеджайя*)! Незважаючи на доблесть і силу, ні великий Індра не вразив Упендру, ні Вішну не вдарив володаря богів Індру. О повелителю людей, Джанардана пустив десять потужних гострих стріл в кожного з коней Індри. О найкращий між царів, цар же богів, Індра, кращий серед девів, вкрив коней Крішни, таких як Шайбья, страшними стрілами, співучими. Тоді Крішна пустив тисячі стріл у слона. А Індра, велесяйними стрілами стрілив у Гаруду, носія Харі. Ці великі душею, страшні гнобителі ворогів, Нараяна і цар богів, билися один проти одного протягом дня, стоячи на колісницях. О один із роду бгаратів! Земля похитнулася наче човен у воді. Все навколо, напрямки потьмарилися. Краща серед гір тряслася. Були вирвані з коренем сотні дерев. На Землі, доброзвичайні, тверді у правильному поводженні, впали. О правителю людей, сотні буревіїв задули. О царю землі, всі ріки потекла вгору. Бурі завили і метеори впали. Овва! Зі звуком колісниці, всі живі істоти непритомніли знову і знову. О повелителю землі, почалися пожежа у воді. Планети в небі билися одна проти одної. Сотні іскор падали на землю з небес. Слони-охоронці напрямків і змії стали сердитими. Хмари коричневого відтінку поширилися по всьому небу. Густа кров впала на все. Могутні звуки чулися повсюдно. О найкращий серед царів! Земля, небо і небеса стали тривожні, коли доблесні деви билися один проти одного. Мудреці наспівували на благо світу. Великі душею брахмани стояли там, стурбовані. Тоді Брахма, велепишний, сказав Кашьяпі: «О велеобітний! Ідіть з Адіті і зупиніть своїх синів!». Мудрець сказав, «Хай буде так!» Брахмі, лотосонародженому. Він став між колісницями, поруч з найкращим серед мужів, Крішною. Бачачи Кашьяпу разом з Адіті, які стояли між колісниць, обидва могутніх бога покинули свої колісниці і стали на землю. Доблесні деви, нищителі ворогів, склали зброю і вклонилися своїм батькам, обізнаним на дхармі й бажаючим гаразду усім живим істотам завжди. Потім тримаючи руки обох, Адіті рекла: «Чому се ви хочете вбити один одного, ніби не братами єсте? Ви ведете цю жахливу справу (*війну*) через незначне питання. Я бачу, що це зовсім не годиться моїм синам в усіх значеннях. Якщо прислухаєтеся до слів вашої матері, батька і Брахми, складіть зброю і коріться моїм словам!».

Боги, великі силою, мовили: «Нехай буде так!», і пішли до Ґанги для омивання, розмовляючи один з одним.

Шакра сказав:

Ти Володарем єси, Творцем усього світу. Я був поставлений тобою на царя богів. Поставивши мене, чому ж ти знову мене ображаєш? Ти прийняв братство зі мною, як старшим братом. Чому ж ти, Лотосоокий, хочеш відмовитися від цього ставлення?

Вайшампаяна вів далі:

О царю! О Джанамеджайє! Після омивання у воді Ґанги, вони повернулися туди, де жили великі душею Адіті і Кашьяпа, тверді в обітниці. Мудреці назвали це місце місцем зустрічі близьких, де батьки зустрілися зі своїми синами, з прекрасними, як лотос, очима. О один із роду Куру, о Джанамеджайє, тоді Шакрою було дано захист словом, де всі боги, прихильні дхармі, зібралися. Тоді всі боги, поєднані з добробутом, відповідним для них, залишили небеса в їхніх колісницях. О царю, о Джанамеджайє! Кашьяпа, Адіті, Шакра і Джанардана, сіли в колісницю і покинули небеса. Вони рушили в гарну оселю Шакри, що має всі добрі якості. О один із роду Куру, о Джанамеджайє, вони, послідовні у дхармі, сиділи разом полюбовно. Шачі ж, якість дхарми, вітала великого душею Кашьяпу, який постійно дбає про гаразди всіх живих істот, разом зі своєю дружиною. Далі, о царю, о Джанамеджайє, Адіті, яка добре обізнана на дхармі, мовила ці слова, вподобані усіма: «О Упендро, піди у Двараку узявши дерево Паріджата з собою. О володарю, візьми дерево для моєї невістки (*Сатьябхами*), яке вона хотіла її серцем, дотримуючись обітниці пуньяка. О найкращий серед мужів, після того, як Сатьябхама завершить обітницю пуньяка, знову постав дерево в Нандані, на його місці, як належить!».

Вайшампаяна сказав:

О Джанамеджайє! Крішна мовив, «Хай буде так», матері девів, славетній, чия душа велична, кого Нарада називав однією з якостей дхарми. Тоді Джанардана вклонився своєму батькові Кашьяпі і матері Адіті, а також великому Індрі, разом із Шачі, й рушив до міста Двараки. О сину куру! О Джанамеджайє! Пауломі (*Шачі*) дала прикраси в якості подарунка для Крішни. Вона ж, та, яка йде шляхом дхарми, доброзичлива розумом, дала подарунки й для усіх дружин Крішни, як то, божественні коштовності й різнобарвний одяг, на який ніколи не осідає пил. Тоді Мадгава, велесяйний, зібравши подарунки, як описано вище, для всіх своїх шістнадцяти тисяч дружин, рушив до міста Двараки. Той, кого вшановують ті, хто подорожує в небі й ті, хто робить добрі вчинки, той Блискучий (*Крішна*) досяг гори Райватаки, разом із Сатьякі і своїм сином Прадьюмною. Сховавши найкраще серед дерев, Паріджату, там, Крішна послав Сатьякі у Двараку, багатобрамну.

Крішна мовив:

Я приніс дерево Паріджата сюди з оселі Індри. О міцнорукий, о той, хто приносить процвітання ядавам (*Сатьякі*)! Будь ласка, повідом ядавів, належно. Зараз я візьму дерево Паріджата в місто Двараку. Нехай місто заграє сприятливими вогнями.

Вайшампаяна продовжив:

О Джанамеджайє, Сатьякі якому сказали таким чином, пішов туди, передав, як йому було сказано, і, о володарю, повернувся з царевичами, такими як Самба, і жителями міста. Потім, поклавши Паріджата на Гаруду, Прадьюмна, найкращий серед візників на колісниці, увійшов у прекрасне місто Двараку. Харі слідував на колісниці, запряженій кіньми, як от Шайбья. Сатьякі й Самба ж слідували за Крішною у великій колісниці. О царю, о Джанамеджайє! Інші врішнії, стоячи на багатьох різновидах візків, їхали радісно, прославляючи подвиг вчинений великим душею. Чуючи подробиці від Сатьякі, ядави і посполиті вельми зацікавилися діянням того невимірного (*Крішни*). О царю Джанамеджайє, бачачи дерево Паріджата з божественною квіткою, жителі Анарти були дуже задоволені. Вони не вдовольнялися навіть дивлячись на нього знову і знову. Старці, які бачили найкраще з дерев, чудове і немислиме дерево, повне збуджених птахів у грі, цілком позбулися своєї старості. Всі хто були сліпими віднайшли божественні очі. Хворі одужали завдяки вдиханню запаху лікарського дерева. Жителі Анарта, почувши воркування чорної зозулі, стали щасливими розумом і вклонилися Джанардані. Чоловіки, стоячи трохи осторонь дерева, почули гру багатьох різновидів турьї (*музичний інструмент*) і спів солодких пісень. Люди вдихали усілякі запахи, уявлені й бажані ними, які йшли від Паріджати.

Тоді син Яду (*Крішна*) увійшов у прекрасне місто Двараку і побачив великого душею Васудеву та Девакі. Він також зустрівся з царем кукури (*Уграсена*), братом Балою та іншим старшими ядавами, гідними поваги мов боги. Нетлінний Володар потім залишив їх. Він увійшов у свій будинок після виконання необхідних обрядів. Далі, вбивця Мадгу, старший брат Гади, увійшов ув оселю Сатьябхами, взявши найкраще з дерев, Паріджату. Та богиня радісно вклонилися молодшому братові Васави і прийняла велике дерево Паріджата.

О один із роду бгаратів! Згідно бажання Васудеви, те дерево ставало маленьким або великим. Це було велике диво. О один із роду бгаратів! Іноді дерево ставало настільки великим, що воно охоплювало усю Двараку. В інший час воно ставало таким малим, як палець, й можна було нести на долоні. О один із роду куру! Богиня Сатья (*Сатьябхама*) стала щаслива, досягши бажаного. Й вона почала збирати речі для дотримання обітниці пуньяка. Відразу ж, великий душею Крішна почав збирати всі відповідні речі, доступні на острові Джамбо. Тоді ж Джанардана, молодший брат Пурандари, згадав мудреця Нараду, з усіма необхідними гарними якостями, аби отримати підношення по обітниці, якої дотримувалась Сатья.

Так вістить сімдесяти п'ятий розділ другої частини, названої Вішнупарва,
в Харівамшапурані, продовженні Магабгарати,
що оповідає про принесення Паріджата зі Сварги.

ПОВЕРНЕННЯ НЕБЕСНОГО ДЕРЕВА

Розділ 76

Вайшампаяна вів далі:

О один із куру, о Джанамеджайє! Далі, коли Крішна згадав його, багатий аскезою, кращий серед мудреців, кращий серед промовців, Нарада, прибув туди. О царю людей, Джанамеджайє! Син Васудеви (*Крішна*) вклонився йому, як належить, і запропонував йому з відданістю підношення, як слід. О один із роду бгаратів! У відповідний час для їжі, володар Крішна поклонився великому мудрецеві, який прийняв омивання, плетениці та мазі. Володар Крішна, Творець усіх істот, який пронизує усе, разом зі своєю любою дружиною Сатьєю, з вельми задоволеним розумом, прислужував, з усією смачною їжею. Удачлива жінка, Сатьябхама, поклала гірлянду квітів на шию Крішни і прив'язала Крішну до дерева Паріджата. Потім, з дозволу Кешави, богиня Сатьябхама, дала Крішну як жертву, разом із водою, тисячею корів і горою золота, Нараді. Воно сяяло, змішане з виблискуючим коштовним камінням і змішане з насінням сезаму та іншим зерном. Нарада, кращий серед мудреців, прийняв усі підношення. Він був дуже задоволений. Після прийому їжі, він сказав Кешаві.

Нарада мовив:

О Кешаво! Тепер ти мій, бо Сатья дала тебе мені у жертву, разом із водою. Йди за мною і роби, як я скажу.

Вайшампаяна провадив:

О Джанамеджайє! Вбивця Мадгу сказав: «Це найкраще!». Потім Джанардана прослідував за Нарадою, який пішов був. Тоді, кращий між мудреців, знавець з насмішки, вчинив багато глузливих справ і сказав: «Тепер стій. Я піду!». Він зняв гірлянду квітів із шиї Крішни. Потім Нарада мовив: «Запропонуй мені корову капіла, разом з її телям у якості платні. Разом з насінням сезаму і золотом, дай мені шкуру чорної антилопи. О Крішно! Володар, з биком на його прапорі, вказав це як ціну!». О володарю людей, Джанамеджайє! Повелитель почуттів, вбивця Мадгу мовив, посміхаючись, «Нехай буде так», кращому з мудреців і зробив так, як йому було наказано зробити.

Крішна мовив:

О Нарадо, о знавцю основ дхарми! Прийми дарунок од мене, якого волієш. О обізнаний на дхармі, я дам тобі той дарунок, бо я дуже задоволений тобою.

Нарада сказав:

О вічний Вішну! Ти будеш задоволений мною завжди. О велемудрий, твоїм задоволенням я досягну блаженства. О Нараяно! О притулку доброзвичайних! Я стану одним, не народженим з лона. У всіх моїх майбутніх народженнях, я буду брахманом.

Вайшампаяна продовжив:

О один із роду бгаратів, Джанамеджайє! Господь Вішну мовив, «Нехай це буде». Тоді найкращий між мудреців, один велерозумний, Нарада, став найщасливішим. О один із роду куру! Сатья, дорога Харі запросила шістнадцять тисяч дружин Вішну (*Крішна*) незрівнянного пишнотою. О царю людей! Дружина Харі узяла речі, одну за одною, з даних Шачі синові Васудеви і роздала їм. Потім дерево Паріджата почало квітнути там, як наказав великий душею Нарада синові Васудеви. О сину куру! Всі запрошені великим душею Кешавою побачили багатство дерева Паріджата. Харі також запросив пандавів, разом із Кунті та Драупаді, велепишною, та Субхадру також. О сину куру! Він також запросив Шруташраву і його синів, та Бгішмаку з його синами, й інших друзів, близьких та родичів. О царю! Джанардана радів разом із Пхалгуною, сином Прітхи (*Арджуна*), зі своїми жінками, цілковитому успіху. Після того, як один рік минув, вбивця Кеші, кращий серед девів, той, хто бажає гаразду всього, Крішна, забрав дерево Паріджата знову на небеса. Там, безмірно-доблесний, велерозумний володар побачив Кашьяпу й Адіті, його батьків, разом із Шакрою. Тоді мати Адіті сказала вбивцеві Мадгу: «О найкращі серед богів! Обидва ви повинні завжди мати таке братерство. О Джанардано! Тепер ти можеш виконати бажання мого розуму!». Тоді Крішна, найвища душа, мовив «Хай буде так!», своїй матері. Прощаючись зі своїми батьками, син Васудеви, велепишний, сказав Індрі наступне, у відповідний час.

Крішна мовив:

О володарю богів! О шанобливий до інших! Величний душею, Великий бог (*Шива*) направив мене на асурів, які проживають усередині Землі, які заслуговують на те, щоб бути вбитими. Я уб'ю тих кращих серед асурів, на десятий день од сьогодні. Це буде під наглядом великого душею Правари. Доблесний Джайянта також візьме участь у вбивстві асурів. Один буде людиною, а інший буде сином бога. Тих асурів, гордовитих через дарунок даний Брахмою, не можуть убити навіть боги. Тож, здається, вони повинні бути вбиті нами, які є людськими істотами.

Вайшампаяна продовжив:

Харі (*Індра*), задоволений, сказав, «Хай буде так», Крішні, о Джанамеджайє! Потім боги (*Індра і Крішна*) обійнялися.

Так вістить сімдесяти шостий розділ другої частини, названої Вішнупарва,
в Харівамшапурані, продовженні Магабгарати,
що оповідає про повернення небесного дерева.

ОПИС ДОТРИМАННЯ ПУНЬЯКИ

Розділ 77

Джанамеджайя мовив:

О найкращий серед брахманів! Розкажи про походження обітниць пуньяка. Через благословення Двайпаяни (*Вьяса*) все відомо тобі.

Вайшампаяна сказав

О царю! Обітниця пуньяка була створена давно Умою. О найкращий серед сталих у дхармі! Послухай задум дотримання пуньяки, якому слідують у світі. Коли Крішна, який виконує складні завдання, приніс дерево Паріджата з небес, найкращий серед мудреців, Нарада, велерозумний, пішов у Двараку. О найкращий серед царів! О безгрішний, за наказом Великого бога (*Шиви*), час для руйнування Шатпури у страшній битві між богами і асурами наблизився. О царю (*Джанамеджайя*)! Коли Нарада, кращий серед дотримувачів дхарми, сидів із Крішною, Рукміні, дочка Бгішмаки запитала. Бо, о царю людей (*Джанамеджайя*), там богиня Джамбаваті, прекрасна Сатьябхама, дочка царя Гандхари й інші, тверді в Йозі, також були присутні. О царю! Було там багато богинь (*дружин*) Крішни, з найкращими якостями, гідні роду, тверді у дхармі й вірні чоловікові.

Рукміні сказала:

О брахмане! Кращий серед сталих у дхармі, найкращий серед дотримувачів дхарми, повідай докладно про походження обітниці пуньяка. Розкажи нам про дотримання, приношення, вибір часу та накопичені наслідки, о найкращий серед промовців! Будь ласка, задовольни нашу цікавість.

Нарада мовив:

Слухай, о дочко царя Відарбхи, разом із твоїми співдружинами, о стала у дхармі, безгрішна. Я розповім вам про дотримання обітниці пуньяка, як було повідано богинею Умою раніше. Богиня, чиста і віддана обітницям, дотримувалася обітниці пуньяка. Після ж закінчення обітниці, богиня запросила своїх друзів. Богиня запросила, починаючи з Адіті, всіх дочок Дакши, який виконує складні завдання, Пауломі, богиню Шачі, відомих у світі вірністю своєму чоловікові. Рохіні, велику жінку, дружину Соми, і, о правителю людей (*Джанамеджайя*), Пхалгуні та Реваті, а також, о сину куру, Шатабгішу, Магху. У минулі часи, вони вшанували Саті (*Уму*), велику богиню. О один із роду бгаратів! Богиня також запросила богинь річок: Ґангу, Сарасваті, Вені, Годаварі, Вайтарані та Гандакі й інших красивих богинь-річок, о один із роду бгаратів, таких як Лопамудра та інші сприятливі богині, які підтримують світ, сприятливих дочок гір і дочок вогню, вірних обітницям, Сваху, дорогу дружину Бога вогню і богиню Савітрі, велеславну, Ріддхі, любу дружину Кубери й дружину Бога води, дружину володаря пітарів і дружин Васу, Хрі, Шрі, Дхріті, Кірті, Ашу, Медху, Суврату, Пріті, Маті, Кхьяті та Саннаті, багатих покутами богинь, інших сприятливих жінок, які завжди зацікавлені в добробуті всіх живих істот. Бо Амбіка (*Ума*) шанується усіма ними при укладанні обітниці.

Купа насіння сезаму і коштовних каменів, разом з усім зерном були запропоновані, о жінко гарна станом, і одяг багатьох кольорів та візерунків. Сприятливі жінки, багаті покутами, отримали вшанування богині (*Уми*). Жінки, які вважають свого чоловіка за бога, залишилися там оповідаючи дивовижні історії. О та, яка вважає свого чоловіка за бога, богиня розповіла їм історію про обітницю пуньяка послідовно, і задум для її дотримання. За бажанням усіх сприятливих жінок, дочка Соми, Арундхаті, запитала богиню Уму про план для дотримання пуньяки.

Нарада продовжував:

О дочко царя Відарбхи (*Рукміні*), вподобана ними, Ума, завжди зацікавлена в добробуті всіх живих істот, розповіла їм задум для дотримання пуньяки, в моїй присутності. Купу дорогоцінних каменів було дано мені як жертву. О щаслива жінко (*Рукміні*), я прийняв підношення і запропонував його брахманам. О щаслива жінко, я повторю те, що було сказано Умою для Арундхаті тоді. О щаслива жінко, будь ласка, вислухай, разом з усіма. О щаслива жінко, я повторю задум для дотримання обітниці пуньяка, як це зрозумів тоді й там.

Так вістить сімдесяти сьомий розділ другої частини, названої Вішнупарва,
в Харівамшапурані, продовженні Магабгарати,
що описує дотримання пуньяки

ОПИС ПУНЬЯКИ ВРАТАМ

Розділ 78

Ума рекла:

О жінко з чистою, красивою посмішкою (*Арундхаті*)! Отже, коли я стала тією яка відає все, завдяки дарункові мого чоловіка, я дізналася план для дотримання сприятливої обітниці пуньяка. О Арундхаті! Зрозумій, своїм розумом, що дотримання пуньяки вічне. Я дізналася про це завдяки дарункові великого бога Шиви. О та, яка ніколи не зневажає! Я дотримувалася обітниці пуньяка цілковито, з дозволу мого чоловіка, Шарви, велерозумного володаря. Дотримання обітниці пуньяка відзначається в древній історії для тих жінок, які вірні своїм чоловікам і, які закріплені на дхармі. О Арундхаті! Сприятливі й добрі справи підношення дарунків і дотримання посту не є плідними для жінок, які не вірні своїм чоловікам. О щаслива жінко, те ж саме відбувається з дотриманням пуньяки також. Ті жінки, які обманюють своїх чоловіків, які мають забруднені йоні (*жіночі статеві органи*), не отримують сприятливих наслідків цієї обітниці. Вони йдуть у пекло. Жінки з гарним характером, вірні чоловікам, які мають добрі звички, які завжди стоять на шляху дхарми і вірні жінки, підтримують світ. Це безперечно, що весь світ підтримують жінки, чиї слова не є облудні, які чисті тілом, з хоробрим розумом, які дотримуються сприятливих обітниць і завжди вимовляють благі слова. Жінка не повинна відмовлятися від свого чоловіка, навіть якщо він погано себе почуває, впав або страждає від хвороби. Це вічна поведінка. Навіть якщо чоловік робить учинки, які не слід робити або він є впалим, без будь-яких якостей, жінка рятує свого чоловіка і себе, о сприятлива обличчям! Немає покаяння для тих жінок, з брудними йоні. Вона зіпсована. З давніх же часів, добрі прописали засоби для покаяння тим, хто брудниться використанням негідного слова. За згодою мужа, жінка повинна дотримуватися обітниці пуньяка завжди. Жінка, яка бажає сприятливого притулку, також має триматися посту, о правдива! Жінка із забрудненою йоні впаде в утроби тисяч істот. Вона не досягне притулку навіть у кінці тисячі юґ. Якщо невірна жінка народжується жінкою знову, вона народиться жінкою чандала-собакоїда.

О багата покутами! Чоловік завжди бог для жінки, як бачиться гарним людям. Жінка, яка робить її чоловіка щасливим, це вірна дружина, яка перебуває на шляху дхарми. Сприятливі світи не для тих жінок, які зіпсовані через цікавість. Добродушна жінка, яка залишається з чоловіком цілком у її розумі, вважається вірною. Сприятливі плоди обітниці пуньяка, належать тій жінці, яка не обманює свого чоловіка в її діях, розумі та словах, о лагідна! О жінко, яка збільшує красу небес, я зрозуміла задум у дотриманні пуньяки цілковито, через моє покаяння. Послухай про це, разом з усіма жінками, уважно.

О та, яка дотримується обітниці! Вірна дружина повинна вставати раненько і омитися. Потім жінка, тверда в обітниці, має повідомити своєму чоловікові, що вона буде дотримуватися посту і обітниці. Вона повинна вклонитися в ноги батькам чоловіка і гарним людям. Далі вона повинна взяти мідну посудину з травою куша і не лущеного зерна. Вона повинна змочувати правий ріг корови і збирати воду. Вірна дружина повинна запропонувати воду своєму чоловікові, який очистив себе омиванням. Вона має вилити воду на свою голову. Це вважається рівним омиванню у водах усіх сприятливих місць для омивань у трьох світах. Роби це тримаючись постів, а також дотримуючись обітниці пуньяка, о красна жінко. Це загальне омивання для жінок і чоловіків. О Арундхаті! Я бачила це в покаянні і завдяки сяйву Хари (*Шива*). Ліжко для сну, для вірної дружини, не повинне бути прошитим. Крісло для сидіння повинні бути схожі. Для вірної дружини це освячено, що вона повинна сама мити її ноги. Плачами, злобою і сваркою, вірні жінки втрачають переваги обітниці й посту. О дочко Місяця! Білий одяг, під час дотримання обітниці і посту, вважається кращим. Крім того, вона повинна носити іншу тканину всередині. О жінко вірна своєму чоловікові! Під час дотримання обітниці, жінка повинна завжди носити взуття з трави (*тріна*). Під час дотримання посту, цьому необхідно слідувати також. Анджани, горочани,[24] різних пахощів та квітів слід уникати під час дотримання обітниці, а також посту. Чистки зубів, миття голови й натирання тіла слід уникати під час обітниці. Використання землі для очистки свого тіло прийнятне. Слід омиватися водою в якій плоди бел (*баїли, більви*), амріта і Шрі. Голову слід мити водою в якій змішана земля. О ніжна жінко, не слід наносити олію на голову. Вказано, що олію не слід наносити на ноги або тіло. Під час дотримання посту, подорожування на возах запряжених биками, верблюдами і ослами слід уникати. В цей же час купання оголеною слід уникати. О дочко Місяця! Найкраще омиватися в поточній річковій воді, як і в сприятливих, красивих, великих ставках, що мають квіти лотосу. Завжди омивання в цих водах має важливе значення. Якщо це неможливо, жінка, яка не може вийти назовні, має омиватися водою з горщиків. Древня настанова омивання говорить використовувати нові горщики з водою, ллючи її на голову. Цим наслідок покути досягається.

Так вістить сімдесяти восьмий розділ другої частини, названої Вішнупарва,
в Харівамшапурані, продовженні Магабгарати,
що описує пуньяку вратам.

ОПИС ПУНЬЯКИ ВРАТАМ (продовження)

Розділ 79

Ума рекла:

О Арундхаті, з цим задумом, жінка, яка завжди вважає свого чоловіка богом, з благодійним розумом, має дотримуватися обітниці протягом року або шість місяців або місяць. Вона запрошує одинадцять прихильних жінок. Я сама знайшла цей сприятливий задум дотримання обітниці, міркуванням. Жінка, яка дотримується обітниці, повинна дати підношення, разом з водою, жінкам, які вірні своїм чоловікам. Вони

повинні отримати винагороду, підхожу місцю й часу. Потім, у кінці місяця, протягом п'ятнадцяти днів зростання Місяця, на дев'ятий день, вона повинна запропонувати поклоніння і укласти обітницю. Вона повинна, безумовно, дотримуватися посту у встановленому порядку, протягом дня і ночі на початку і в кінці обітниці для її успішного завершення. Згодом, волосся чоловіка слід обрізати. Жінка ж повинна обрізати свої нігті. В той же день, приписано, що вона приймає омивання при укладанні обітниці. О доброзичлива пані! Це припис, що омивання має бути зроблено під час дотримання обітниці пуньяка, коли у шлюбі. Прикрашання візерунками та гірляндами є також приписом для обітниці. Доброзичлива жінка, яка дотримується обітниці, повинна омитися водою з горщиків. Вона вшановує стопи свого чоловіка подумки та словами, вимовляючи мантру наступним чином: «Мати всіх мудреців, богиня води є матір'ю Всесвіту, тією, яка проявляється в небі, тією, яка приносить задоволення, тією, яка сприяє гарному, тією, яка є джерелом дхарми, тією, яка блищить наче золото, тією, яка безгрішна і, яка очищає все. Нехай вона дасть мені все процвітання, з її сприятливою сутністю!».

О краснотіла пані! Слухай! Ця мантра щодо води, використовується повсюдно. Для омивання жінок під час інших випадків, інші мантри запропоновані в древній історії. Почуй їх од мене. «Дозволь мені стати доброзичливою, дозволь мені не страждати від нестачі багатства, дай мені всі добрі якості, дозволь мені бути завжди у ярмі дхарми. Дозволь мені залишитися з моїм чоловіком, наче гарній слузі робити самій навіть дрібниці, аби служити йому. Дозволь мені бути слухняною моєму чоловікові. Дозволь мені не гніватися на нього у дії, подумки або словами. Дозволь мені завжди бути головною серед моїх співдружин. Дозволь мені бути благословенною дітьми, вдачею і красою. Нехай мої руки будуть щедрі. Дозволь мені звеличувати якості інших. Дозволь мені ніколи не збідніти. Хай мій чоловік з доброзичливим обличчям вітає мене. Нехай він завжди буде відданий мені. Хай його розум і доля будуть моїми. Будьмо задоволені один одним, наче птахи чакраваки. Нехай не буде ніяких втрат кохання між нами. Хай наша поведінка буде як у найкращих людей. Ті жінки, уповноважені завдяки сяйву відданості чоловікам і, які роблять рід свого батька та чоловіка сприятливим, й ті, які підтримують увесь світ їхньою дхармою, рушають до світів найкращих богинь, вірних своїм чоловікам. Земля, вітер, вода, небо, вогонь, внутрішня душа, природа, початковий принцип і почуття самости, — я роблю всіх їх моїми свідками. Нехай пам'ятають мою рішучість і обітницю. Гарні якості, в поєднанні з фізичними істотами і причиною дії, з якою тілесне проявлення зробило це тіло, ті й усепроникне божество — я роблю їх свідками моєї рішучости й обітниці. Місяць, Сонце — свідки обітниці пуньяка, Яма, Бог смерти, всі десять напрямків і моя душа — божества присутні в цьому всьому — я роблю їх завжди свідками моєї рішучости й обітниці!».

Використовуючи ці мантри, наведені у давній історії, всі речі повинні бути використані, прямо з самого початку обітниці — так кажуть древні історії. О доброзичлива жінко! Після прийняття омивання, дай твоєму чоловікові дві одежини, вирізані і зшиті тобою. Якщо ж з якоїсь причини неможливо дати одежини зроблені тобою, дай інший одяг, не має бути жодних перешкод у цьому. Інший одяг, чистий, новий, кращий та білий, також слід дати. Додай нитку зроблену тобою, разом із цим одягом. О жінко з гарним станом! Після цього, нехай мудрий, обізнаний знавець-брахман сяде з твоїм чоловіком. Тобі слід служити їм відповідною їжею. О жінко-виконавице великої покути! Ти маєш запропонувати одяг, ліжка, комори зерна, слуг і служниць брахманам. Ти повинна пропонувати відповідні прикраси, купи коштовностей і особливо насіння сезаму, змішане з усіма видами іншого зерна. О богине Арундхаті! Підношення повинні бути вкриті одягом різних кольорів, а також слонами, кіньми та коровами також. Красиві, добрі кумири зроблені з солі, масла, гуду (*можливо guḍ – подрібнювати, зводити до порошку?*), меду і золота також слід запропонувати. О Нандіні! Таким же чином, запашні речі всіх видів, есенції, квіти, срібло, фрукти, одяг, картини й мідні кумири також слід запропонувати. Молоко, сир, гхі, трава карука і кам'яні кумири також можуть бути запропоновані, за бажанням. О жінко вірна своєму чоловікові! Відповідно багатству дому, а також з дозволу чоловіка, малі чи великі жертви повинні бути зроблені. О доброзичлива жінко! Горщик насіння сезаму слід запропонувати. Проте, без згоди чоловіка, нічого не варто пропонувати. За згодою чоловіка, корови й мідні горщики пропонуються. О красна жінко! Шкура чорних антилоп, разом із насінням сезаму та одяг, люстерко, пучок пір'я та шкіра, має пропонуватися. О красна жінко! Якщо це запропоноване, ти виконуватимеш усі бажання. Ти отримаєш видатних дітей і станеш красивою. Жінка також отримує красивих дочок з гарними якостями, багатих та з гарними звичками. Вона стає прекрасною, чудовою і видатною. Вона буде благословенна дітьми. Вона буде багатою і завжди з гарними якостями. О Арундхаті! Цієї обітниці я дотримувалася у першу чергу. Тож, на Землі, ця обітниця відома як обітниця Уми. Це краща обітниця для жінок. Отже, цієї обітниці слід обов'язково дотримуватися їм. О незневажлива, даючи підношення, в міру необхідності, жінка отримує натомість усе їй бажане. О ніжна! Володар богів, Бикознаменний, творець усього, в давні часи, для мого задоволення, запровадив цю обітницю. Після закінчення обітниці, завжди слід давати їжу. Бажані речі, повинні бути запропоновані жінкам, відповідно часу й місцю. О красива жінко! Речі з обітниці повинні бути розділені між брахманів. Також брахманам слід дати гроші та їжу, як їм подобається. Солодка їжа повинна бути запропонована протягом обітниці. Інші замінники їжі не бажані. Тварини ніколи не повинні бути вбиті в цій обітниці, як вказано у древній історії, чулисьмо. О жінко народжена від Місяця! О щаслива жінко! Тепер я опишу ще одну обітницю, яку я здійснила з благословення Великого бога (*Шива*).

О добра жінко! Як встановлено доброзвичайними, всі жінки досягають жіночности народжуючи синів. Тому жінка, яка бажає синів, пропонує горщики води жінкам. Обітниці слід дотримуватися, як описано

раніше, протягом сприятливих місяців Джьєштхи та Ашадхи, або під час одного з двох, Джьєштхи чи Ашадхи. О красна жінко! Коли дотримання обітниці завершується через два місяці або один місяць, жінка, бажаючи дітей, має пропонувати горщики води. Горщики повинні бути наповнені солодкими напоями. О сяйлива наче Місяць, о безгрішна! Горщики повні гхі, молока, сиру та води слід пропонувати. Жінка, яка хоче дітей, повинна запропонувати горщики мудрому старому брахману, який дотримується всіх обітниць, наповнених речами, любими його розуму. Жінка ж, яка хоче дочку, повинна запропонувати ті речі жінкам, які виконують їхні бажання. Без сумніву, жінка, яка бажає дочок, отримає їх. Корова і золото вважаються кращими речами, даними в якості дакшини. О гарноусміхнена, одяг повинен обов'язково віддаватися брахманам у цій обітниці. Жінка, яка дотримується обітниці, як зазначено, має запропонувати священну нитку. Мудреці вказують задум підношень у цій обітниці для жінки, яка бажає дітей. Жінка, яка дотримується обітниці, слідуючи правилам обітниці, заснованим на Апатьякхьяна Йозі (*на чоловічих знаках зодіаку, коли бажають синів і на жіночих знаках зодіаку, коли бажають дочок*), пропонує брахманам, протягом року. О добра жінко, о Арудхаті, правдомовна! Горщики води повинні бути запропоновані в кінці року, завжди з дозволу чоловіка. Нитки золота мають бути дані віпрам (*ті, які внутрішньо діяльні, брахмани*) на день повні місяця Картіка. Обітниця має бути укладена пропонуванням священної нитки, для виконання бажань. Жінка, яка пропонує священну нитку, горщик води і виплату винагороди в залежності від її здатности, отримає все бажане жінці. Під час дотримання обітниці, жінка не повинна їсти якесь нове зерно або плоди. Вона не має права використовувати будь-які нові квіти в цей час. О стала у дхармі! Жінка, дотримуючись обітниці пуньяка, їсть раз на день. Після підношення їжі брахманові, вона повинна піднести їжу своєму чоловіку. Якщо обітниці дотримуватися так протягом року, красна жінка ніколи не стане вдовою. Крім того, жінка буде власницею майна. Жінка, яка не їсть баклажан протягом року, не побачить загибелі її сина. Зрозумій це ясно. Жінка завжди повинна уникати вживання в їжу м'яса зайця і оленя. Вона не матиме передчасної смерти. Вона отримає плоди вірности своєму чоловікові. Жінка повинна уникати алабу [25] і пагонів цукрової тростини. Жінка, яка хоче задоволення її чоловіка, не їстиме каламби [26] та канчани.[27] По закінченні року, жінка повинна запропонувати різну їжу, разом із грошима. Вона буде благословенна дітьми і стане головною. Жінка, яка дотримується цієї обітниці таким чином, і омиває свої ноги від початку обітниці, завжди буде стійкою. Вона ніколи не буде хвилюватися. Жінка, вірна своєму чоловікові, яка споживає їжу очищену Сонцем у денний час і не споживає їжі вночі протягом року взагалі, о жінко, сяйлива наче боги, стане красивою, благословенною довголіттям синів і буде вище всіх її співдружин. Без сумніву. Після закінчення року обітниці, вона повинна запропонувати найкращого золотого кумира сонця розсудливому, бідному і відомому брахманові. Або, жінка, вірна своєму чоловікові, яка дотримується обітниці, повинна приносити квіти, плоди й харчі, після заходу Сонця. Або жінка, вірна своєму чоловікові, яка дотримується обітниці, повинна споживати свою їжу, очищену Місяцем і зірками, після заходу Сонця. Після закінчення року, вона має запропонувати золотих кумирів місяця, зірок, а також планет, разом з одягом і сіллю, гарному брахманові. Жінка матиме тіло, прохолодне наче Місяць. Вона буде грайлива немов боги, наділена видимими удачею і красою. Вона буде благословенна дітьми й стане привабливою.

Жінка завжди повинна пропонувати аргхью богам у день повні, коли Місяць сходить, з квітами, зерном і травою куша. Вона повинна пропонувати жертвоприношення ячменем, змішаним із сиром. Жінка, яка робить це щодня, отримає все їй бажане. Жінка вірна своєму чоловікові, яка не їсть свою їжу не бачачи Сонця у хмарному або ясному небі, отримає все їй бажане. Жінка, велерозумна, повинна запропонувати золото брахманам, в залежності від її спромоги. Вона стане красивою на вигляд і сяятиме подібно богам.

Так вістить сімдесяти дев'ятий розділ другої частини, названої Вішнупарва,
в Харівамшапурані, продовженні Магабгарати,
що продовжує описувати пуньяку вратам.

ВРАТИ [28] ДЛЯ ПОКРАЩЕННЯ ЧАСТИН ТІЛА

Розділ 80

Бгагаваті (*Ума*) мовила:

О Арундхаті! Зараз повідаю про ті обітниці пуньяка також, дотриманням яких тіло можна зробити придатним для досягнення вищого блаженства. Слухай те (*обітниці*), з датами дотримання і наслідками.

Жінка, яка вважає свого чоловіка за бога, повинна дотримуватися обітниці постуючи на восьмий день під час п'ятнадцяти днів, коли Місяць убуває, або вона їстиме тільки коріння і плоди в той день. Вона повинна пропонувати їжу брахману. Вона повинна носити білий одяг, дотримуватися сприятливої обітниці, вшановувати наставників та богів протягом одного року і підносити брахманам пучок зроблений з хвоста корови, прапорець та їжу приємну їм, разом із даниною, по її спромозі, о жінко, яка дотримується сприятливої обітниці! Жінка, яка присвячена чоловікові, повинна мати волосся хвилясте, кучеряве і довге, нижче пояса. Якщо жінка, вірна своєму чоловікові, хоче зручности для її голови, вона повинна вимити її коров'ячим гноєм. Їй слід мити голову також плодами бели, баїли або дерева яблуні (*більви*) і шріпхали. Красива жінка повинна робити це на чотирнадцятий день протягом п'ятнадцяти днів, коли Місяць спадає. Вона повинна пити сечу корови.[29] Вона повинна домішувати сечу корів у воду для купання. Й вона не стане

вдовою. Вона буде удачливою. Вона не матиме лихоманки. Її тіло не буде нагріватися через яке-небудь захворювання голови.

О чисто усміхнена, якщо вона хоче мати гарне чоло, вона повинна їсти тільки раз на день. Вона повинна приймати їжу разом з молоком, до кінця року. Потім їй слід запропонувати сприятливе золоте зображення брахману. Та жінка, красива станом, матиме гарне чоло.

Жінка ж, яка хоче красиві брови, на другий день повинна дотримуватися посту, а потім їсти її їжу разом з овочами (*шака*). Після закінчення року, вона матиме добрі слова, сказані брахманом, од пропонування йому данини плодами, зернами чорного горошку, сіллю і горщиками із гхі. Це дасть їй гарні наслідки.

Жінка ж, гарна станом, яка бажає красиві і блискучі вуха, в день Шравани, о щаслива жінко (*Арундхаті*), хай їсть зерна ячменю (*явака*), і після закінчення року, пропонує вуха із золота, збережені в молоці та гхі брахману.

Якщо жінка хоче мати ніс, красивий від чола й далі, то вона повинна поливати рослину сезаму й оберігати її, поки вона не заквітне. Вона має дотримуватися посту в попередній день, полити рослину, узяти квітку з рослини, помістити її у гхі та запропонувати так само брахману.

О жінко, народжена з нектару! Якщо жінка хоче, щоб її очі були красиві, їй слід дотримуватися посту, взявши з собою лише молоко і пряжене масло. О гарноусміхнена! Після закінчення року, вона повинна одягтися в гарний одяг і покласти пелюстки лотосу та блакитного лотосу в молоко і, жінка вірна своєму чоловікові, запропонує те ж саме брахманові. Пропонуючи це, вона матиме очі, красиві, як очі лані.

Якщо ж жінка, вірна своєму чоловікові, маючи всі якості дхарми, бажає красиві уста, вона рік питиме воду з земляного горщика. Вона, тверда у дхармі, на дев'ятий день їстиме лише ту їжу, що отримана без просьби. По закінченні року, вона повинна піднести зелений горошок. О красива жінко! Роблячи це, її уста стануть червоними і красними, наче плоди яскраво-червоного гарбуза (*Momordics Monadelpha (бімба)*). Вона радітиме красивому тілу. Вона матиме дітей, багатство і корів.

О жінко, прекрасна мов богиня! Гарна жінка, яка не зневажає інших, бажаючи красиві зуби, не їстиме двічі на восьмий день спадання Місяця. О жінко стала у дхармі! По закінченні року, красива жінка, вірна своєму чоловікові, має піднести срібні зуби, покладені в добре молоко. Тоді жінка, вірна своєму чоловікові, отримає зуби прекрасні, як квітка жасмину. О безгрішна жінко, вона отримає удачу і дітей.

О жінко, красива обличчям! Якщо ж вона хоче цілком красиве обличчя, о щаслива жінко, у день повні, коли Місяць сходить, вона має омитися, і красива жінка повинна запропонувати варені зерна ячменю в молоці брахманові. По закінченню ж року вона повинна зробити красивий Місяць із срібла і тримати його в квітці лотосу, та запропонувати те брахманам і отримати благословення від них словами. З цим підношенням, тая добра жінка стане гарна личком, наче Місяць.

Якщо ж жінка хоче мати перса, схожі на кокос, то на десятий день вона повинна дотримуватися мовчання і їсти їжу отриману без просьби. По закінченню ж, їй слід піднести два золоті плоди з яблуні, більви, разом із даниною, брахману, що має спокійну душу. Ця жінка прекрасна, як богиня, матиме великі перса завжди. Вона отримає гарну долю і матиме багато дітей.

Жінка, яка хоче мати тонкий, красивий стан, дотримуватиметься посту, харчуючись лише раз на день. На п'ятий же день спадання Місяця, вона споживатиме лише воду. О добра жінко! По закінченні року, вона повинна запропонувати гілочку жасмину, разом із квіткою, о щаслива жінко, брахману, сталому у дхармі.

О гарна станом! Якщо ж жінка хоче красиві руки, вона повинна дотримуватися посту на дванадцятий день. Жінка, яка не зневажає інших, мусить їсти тільки овочі вдень. По закінченні року, їй слід запропонувати золотий лотос підхожому брахманові, з двома квітками лотосу.

О жінко, яка дотримується гарних обітниць! Жінка ж, яка хоче великі стегна, має дотримуватися посту на тринадцятий день, їсти лише їжу, отриману без просьби. По закінченні року, о жінко красна лицем, вона повинна піднести сіль, зроблену у формі лику владики всіх живих істот (*Праджапаті*). Крім того, їй слід підносити золото так само, завжди. Потім жінка, стала у дхармі, хай застосує чорну мазь для очей жінки брахмана. О ніжна жінко! Вона повинна пропонувати коштовності і червоний одяг. Тоді вона отримає гарний стан, як вона хотіла.

Жінка ж, вірна своєму чоловікові, яка хоче мати красиву мову, повинна відмовитися від солі протягом року. Тоді жінка бажаючи красивої мови, повинна запропонувати сіль брахману, з даниною. Тоді жінка прекрасна, як богиня, буде благословенна мовою, такою солодкою, мов у пташки, у сто разів.

О дочко Місяця! Якщо ж жінка хоче ноги, цілком вкриті венами (*через тонку шкіру*), о жінко з красивим обличчям, вона має споживати лиш воду усі шість днів. Вона ніколи не повинна торкатися вогню і брахмана своїми ногами. О багата покутами! Якщо ж взагалі вона робить так, то повинна вклонитися брахманові. Вона повинна мити ноги її ж ногами. Жінка, тверда у дхармі, яка вважає свого чоловіка за бога, дотримується цієї обітниці. О жінко, вірна своєму чоловікові, вона повинна запропонувати прекрасні кумири черепах кращому брахманові, поміщаючи їх у пряженому маслі. О дочко, жінка повинна запропонувати квіти лотосу, тримаючи їх догори стеблами, брахманові, разом із божественними червоними камінцями, оздобленими золотом.

Жінка ж, яка хоче мати все її тіло красиве, жінка, яка вважає свого чоловіка за бога, під час місячних, повинна дотримуватися обітниці протягом трьох ночей, в місяці Каумуді або середини Шашті, або Ашваюджи. Вона повинна вважати матір, батька та неочікуваного гостя за богів. Вона повинна пропонувати

сіль і гхі брахманам щодня. Жінка, яка вважає чоловіка за бога, має прибирати хату щодня. О жінка, стала у дхармі! Вона повинна начищати будинок і давати підношення богам. О красна жінко! Вона, істино мудра жінка, не повинна бути різка в словах. Жінки, що мають гарну славу, їстимуть лише після годування всіх інших, навіть якщо це слуги. Красива жінка повинна пропонувати підношення богам. Вона не вимовлятиме слова марно.

Так вістить вісімдесятий розділ другої частини, названої Вішнупарва,
в Харівамшапурані, продовженні Магабгарати,
що описує врати для покращення частин тіла.

ЗАВЕРШЕННЯ ОПОВІДІ ПРО УМАВРАТУ

Розділ 81

Ума мовила:

Якщо ж жінка, яка вважає свого чоловіка богом, бажає мати родичів з гарними якостями, їй слід тримати піст на всі сьомі дні, харчуючись лише раз на день. По закінченні року, вона повинна запропонувати золоте дерево, разом із даниною брахманам. Тоді вона матиме добрих родичів. О найкраща серед жінок! Вона повинна пропонувати лампи з міді, завжди. По закінченні року, вона повинна запропонувати лампу із золота. О щаслива жінко, вона стане дорогою своєму чоловікові. Вона буде благословенна дітьми. Вона буде діяти в якості провідника світла для її співдружин. О ніжна жінко! Вона їстиме завжди останньою. Вона ніколи не буде використовувати жорстокі, різкі слова. Жінка, яка вважає чоловіка богом, не повинна мати їжу два рази на день. Вона завжди буде чистою і очищеною. Вона ніколи не говоритиме різких слів. Жінка, вірна своєму чоловікові, повинна дбати про її свекра і свекруху завжди. Всі обітниці і пости не мають ніякої користі жінці, яка не вважає свого чоловіка за бога і, яка не тверда в істині та дхармі завжди.

О жінко, вірна своєму чоловікові! Якщо ж, врешті, жінка, вірна своєму чоловікові стає вдовою через долю, о стрункостанна жінко, я повідаю тобі її обов'язки, згадані в древній історії. Вона задумає свого чоловіка в малюнку або в кумирі з землі і пропонуватиме підношення щодня, згадуючи свої гарні обов'язки. Жінка, яка дотримується гарних обітниць завжди, повинна шукати дозволу на обітниці, піст і особливо на їжу. Вона досягне світу свого чоловіка, та, яка не обманює свого чоловіка. Вона, яка вважає свого чоловіка богом, завжди сяє наче Сонце.

З сьогоднішнього дня всі жінки, в тому числі й ті, які належать до богів, розглядатимуть обітницю пуньяка, згадану в давній історії, як вічну. Особливо мудрець Нарада, знавець дхарми, вважатиме цю давню обітницю придатною для всіх постів. О дочко Місяця! Адіті, Індрані та ти, повинні почати дотримуватися цієї обітниці пуньяки з покаянням. Цю обітницю повинні ухвалити всі жінки, вірні своїм чоловікам, і дотримуватися її за правильним описом. Дружини великого душею Вішну, в усіх втіленнях, завжди знають обітницю пуньяка, як вічну. Серед усіх обов'язків, особливо обов'язків жінок, відданість чоловікові, відсутність гріховних вчинків і невикористання поганих слів, вважаються найкращими.

Нарада мовив:

Добрі жінки, багаті покутами, яким було сказано так великою богинею Умою, вклонилися великій богині, дорогій Харі (*Шива*) і пішли радісно.

О жінко, яка йде шляхом дхарми! О Рукміні! Адіті дотримувалася обітниці Уми, як описано вище. Слухайте те також. Прив'язуючи Кашьяпу до дерева Паріджата, Адіті віддала мені. Та ж обітниця, названа Обітниця Адіті, була також запропонована Сатьябхамою. Та ж обітниця була запропонована Савітрі, яка завжди дотримується дхарми. Позаяк вона з'єднана з усіма відповідними речами, вона вважається однією з кращих. Коли вечоріє, поклоніння, схиляння і оспівування стає в два рази сильніше, ніж в іншому випадку. Якщо обітниці Савітрі й обітниці Адіті дотримуватися жінці, вона рятує рід свого чоловіка, рід свого батька, а також її власний рід. Індрані також дотримується тієї ж обітниці, як приписано, червоним одягом, їжею, а також м'ясом. На четвертий день, правилом для пуньяки є дотримання посту протягом дня і ночі. Також сто горщиків слід запропонувати. Славетна Ґанга також пропонувала обітницю. Омивання рано вранці в Ґанзі вважається кращим у цьому.

Нарада продовжував:

О жінко дорога Харі (*Крішни*)! Омивання також може бути в якійсь іншій воді. Кажуть, що ця обітниця Ґанги гарна для отримання всіх бажань. О дружино Харі (*Крішни*)! Жінка, тверда у дхармі, яка дотримується обітниці Ґанги, збереже двадцять один рід. У сприятливій обітниці Ґанги, тисячу горщиків слід запропонувати. Ця обітниця буде виконувати всі бажання і рятувати від усіх турбот. Дружина Бога смерти також виконала цю славетну обітницю, названу ямаратха. О дружино Харі! Цієї обітниці слід дотримуватися восени під відкритим небом. О сприятлива жінко! Після омивання і вшанування чоловіка, такі слова також оголошуються під відкритим небом: «Я дотримуюся обітниці ямаратха, носячи кригу на моїй спині.[30] Нехай стану я найпершою, нехай буду я вірною своєму чоловікові, і нехай мої сини живуть довго. Нехай я стану найпершою зі співдружин, не дай мені зустріти смерть довго, нехай я разом із моїм чоловіком і дітьми приємно живу довго. Дозволь мені піти у світ мого чоловіка, нехай мене схвалять там!». Говорячи ці слова, жінка, носячи гарний одяг, з повними руками (*з дарами*), яку люблять усі її родичі, яка має усі гарні якості, спонукає брахмана вимовити благі слова. Вона повинна запропонувати брахманові сезам, насіння та молоко.

О жінко, прекрасна мов богиня! Богині виконували такі обітниці, о жінко люба Харі, як було сказано раніше великою богинею, дружиною Рудри. О богині! Я вам скажу, усі обітниці зі сприятливими якостями. Всі вони можуть бути уявлені вами, збагачені силою мого покаяння. Ці стародавні обітниці, уявлені Умою раніше, сприятливі, священні та поєднані з добрими якостями.

Вайшампаяна сказав:

Рукміні усвідомила велич обітниці божественним оком, отриманим у дарунок, даний Умою. Потім вона дотримувалась обітниці. У всіх обітницях Уми, приношення бика є видатним, поряд із підношенням плетениць із самоцвітів, а також їжі, улюбленої усіма. Джамбаваті також дотримувалась обітниці, в тому ж порядку в якому Ума дотримувалась її раніше. Красиві дерева з коштовностей були запропоновані нею, переважно. Сатьябхама також дотримувалася обітниці, в тому ж порядку в якому Ума дотримувалася її раніше. Вона пропонувала жовтий одяг в обітниці, переважно. Рохіні, Пхалгуні і Магха також дотримувалися багатьох видів обітниць раніше, ведучи до розквіту їхніх родів. О сину куру (*Джанамеджайя*)! Шатабхіша також дотримувалася сприятливої обітниці і отримала значущість серед зірок.

Так вістить вісімдесят перший розділ другої частини, названої Вішнупарва,
в Харівамшапурані, продовженні Магабгарати,
що говорить про завершення оповіді про Умаврату.

ПОХОДЖЕННЯ ШАТПУРИ

Розділ 82

Джанамеджайя просив:

О Вайшампаяно! О знавцю дхарми! Вихованцю Вьяси! О багатий покутами! Під час оповіді про взяття Паріджата, ти говорив про Шатпуру, оселю відомих асурів, жахливих. О багатий покутами, будь ласка, повідай про їхнє знищення, а також руйнування Андхаки, о кращий серед мудреців.

Вайшампаяна сказав:

Коли Рудра, який виконує складні завдання, знищив доблесних трипурів, багато найкращих і важливих асурів входили в них. Та там було не більше й не менше шістдесяти лакх (*lakh=100 000*) жителів Трипури, які не були спалені вогнем стріл Рудри. Ці доблесні асури, які були засмучені знищенням їхніх родичів, чинили тяжку покуту. Вони жили на шляху Джамбу, дорогого добрим людям, і служили мудрецям. О найкращий серед царів (*Джанамеджайя*)! Доблесні асури чинили великі аскези стоячи під Сонцем протягом ста тисяч років, власкавлюючи того, народженого в лотосі (*Брахма*) і харчуючись повітрям. О царю (*Джанамеджайя),* одна ж група серед доблесних асурів, чинила великі аскези живучи під деревом аудумбара. Деякі інші проводили покуту в той час живучи під деревом капіттха (*Feronia Elephantum*). Інші проводили важку покуту живучи в лігві шакалів. О сину куру (*Джанамеджайя*)! Деякі сини асурів проводили покуту живучи під баньяном, в той час як інші з них залізли на дерево і виконували покуту думаючи про вишнього Брахму. О повелителю людей (*Джанамеджайя*)! Великий прадід, Творець істот, був власкавлений ними. Кращий серед богів, кращий серед сталих у дхармі, прибув туди, щоб дати їм дарунки. О царю, вони сказали Народженому в лотосі, просячи дарунок. Через ненависть до Триокого володаря, вони не просили дарунків, о сину куру, бажаючи помсти за своїх родичів, знищених Господом Шивою. О сину куру, тоді Брахма, який відає все, сказав їм: «Хто ж здатен помститися Великому душею, Творцеві та Руйнівникові світу також? Вам не варто витрачати зусилля на це. Великий володар, Володар з Умою, володар Шива, не має початку, середини та кінця. Поставши проти нього, які ж асури житимуть на небесах?».

Вайшампаяна вів далі:

Деякі ж великі асури, котрі мають злі душі, не прислухалися до цього, о царю! Інші ж асури, які передбачали майбутнє, погодилися з цим. Прадід Брахма сказав асурам, які не погоджувалися: «О доблесні асури! Просіть дарунків, окрім ворожнечі з Рудрою!». Вони ж сказали: «О володарю! Нехай нас не вб'ють жодні боги. О володарю! Й ми повинні отримати шість міст на поверхні Землі. О володарю! Ці шість міст (*Шатпура*) повинні виконувати всі наші бажання. О володарю! Ми будемо жити зручно у Шатпурі. Нехай ми не матимемо страху перед Рудрою, вбивцею наших родичів, о багатий покутами. Ми ж бо нажахані видом руйнування Трипури!».

Прадід Брахма мовив:

О асури! Вас не вб'ють боги, як також і Шанкара, якщо ви не зашкодите віпрам (*ті, хто вібрує, брахмани*), які дорогі доброзвичайним і, які залишаються на шляху добра. Якщо ж, натомість, ви зашкодите брахманам, через недогляд, ви загинете, оскільки брахмани є єдиним остаточним притулком світу. Ті, хто робить те, що не подобається брахманам, боятиметься Господа Нараяни. Бо Володар Джанардана робить те, що добре для всіх живих істот.

Вайшампаяна продовжував:

О царю! О Джанамеджайє! Ці асури, відтак, були відпущені Брахмою. До тих великих асурів, сталих на шляху дхарми, відданих великому богу, руйнівник Трипури, володар Шива, з'явився особисто, сидячи на білому бикові, в супроводі Уми і всіх його послідовників. Притулок доброзвичайних, володар Шива сказав цим асурам: «О найкращі серед асурів! Відмовившись од ненависти, гордости та насильства, ви спираєтесь

лише на мене. Тому я дам вам гарний дарунок. Я задоволений вашими добрими справами. Увійдіть на небеса, разом із тими брахманами-мудрецями, роблячи добрі справи, які розпочаті вами на добрій дорозі. Ті послідовні на шляху брахмо, які виконують покуту живучи під деревом капіттха, матимуть світ подібний моєму світові. Людина, яка здійснює поклоніння тут, на новий місячний день або день повні, багата покутами, яка поклоняється мені згідно опису ванапрастха, отримає наслідки тисячі років покаяння. Той, хто виконує покуту за приписом, протягом трьох діб (*триратра*) отримає притулок, якого він бажає, рівний подвоєній сумі заслуг отриманих тими, хто проживає на острові Сонця. Ви не отримаєте переваги дарунку, якщо ви залишаєтеся в чужому місці. Нехай буде добро вам! Той, хто поклоняється мені, з ім'ям, яке має білого бика в якості верхового, навіть подумки боячись усього, досягне моєї оселі. Ті душі, прихильні дхармі, які дотримуючись обітниці, живучи під деревом аудумбара, під баньяном і під деревом капіттха, а також у лігві шакалів, ті люди, які особливо вшановують тих мудреців, котрі обізнані на брахмо, завжди досягатимуть притулку бажаного їм!».

О Джанамеджайє! Великий Бог, Володар Шива, який має білого бика за верхового, сказав таким чином. Й усі вони пішли у світ Рудри. Той, хто хоче піти шляхом Джамбу і жити на шляху Джамбу також, поклоняються у світі Рудри.

Так вістить вісімдесят другий розділ другої частини, названої Вішнупарва,
в Харівамшапурані, продовженні Магабгарати,
що оповідає про походження Шатпури.

ЖЕРТВОПРИНЕСЕННЯ БРАХМАДАТТИ

Розділ 83

Вайшампаяна мовив:

О Джанамеджайє! Приблизно в цей же час брахман, учень Яджнавалкьї, з усіма якостями дхарми, знавець чотирьох Вед, разом із шістьма додатками, відомий під ім'ям Брахмадатта, той, хто внутрішньо збуджений (*брахман*), вчений шукла Яджурведи, Ваджасанейя трактату, який проводив жертвоприношення коня для Васудеви, велерозумний житель Шатпури, дотримувався жертвоприношення, що тривало рік, на березі славетної річки Аварти, разом із найкращими серед мудреців. О сину куру! Кращий серед брахманів, великий душею, наставник, виконуючий обов'язки жерця, послідовник Яджурведи, був другом Васудеви, товариша з навчання. О володарю (*Джанамеджайя*)! Таким же чином, як Індра йде до Бріхаспаті, Васудева пішов до Шатпури, разом із Девакі. Це жертвопринесення Брахмадатти було з великою кількістю їжі та пожертв. Великі душі, тверді в обітниці, найкращі серед мудреців, дотримувалися покути. На жертвопринесенні, о один із роду Бгарати, Вьяса, я, Яджнавалкья, Суманту, Джайміні, ярий Джабалі, як також і Девала, та інші мудреці, були присутні. Девакі, яка іде шляхом дхарми, запропонувала усе, що їм було бажано на поверхні Землі, придатне Васудеві, велерозумному, пишнотою Васудеви (*Крішни*), Творця світу. У той час як жертва була завершена, асури Нікумбха та інші жителі Шатпури, горді через дарунок даний Брахмою, пішли туди і сказали Брахмадатті:

Асури сказали:

«Дайте нам частку жертви. Ми також будемо пити сік соми. Господар жертвопринесення, Брахмадатта, повинен запропонувати нам дівчат. Чулисьмо, що, великий душею Брахмадатта має багато прекрасних дівчат. Він погукає їх і запропонує їх нам усіма засобами. Брахмадатта повинен також дати нам кращі з коштовностей. Інакше, він не проведе цю жертву. Це наш наказ!».

Почувши це, Брахмадатта сказав великим асурам: «О найкращі серед асурів! Не передбачено підношення частки жертвопринесення асурам у Ведах. Відтак, як я можу пропонувати сік соми в жертву вам? Найкращі поміж мудреців, знавці в змісті та коментарях Вед, присутні тут. Ви можете запитати їх. Я вже подумки запропонував дівчат. Без сумніву, дівчата повинні бути запропоновані гідним, у час жертвопринесення. Я запропоную коштовності вам, якщо ви просите те ж саме. Якщо ж ви вимагаєте коштовності силою, я нічого не можу запропонувати, бо залежу від сина Девакі (*Крішна*)!».

Почувши це, злі асури, такі як Нікумбха, жителі Шатпури, розлютилися. Вони осквернили жертовні підмостки і забрали дівчат. Бачачи це, Анакадундубха (*Васудева*) засмутився. Потім він згадав великого душею Васудеву (*Крішна*), Балабхадру і Гаду. Крішна зрозумів справу й він відразу сказав Прадьюмні наступне: «О сину, йди туди і вбережи дівчат за допомогою ворожби!».

Прадьюмна мовив:

О Володарю, я піду до Шатпури разом із раттю ядавів!

Тоді ж відважний Прадьюмна, за вказівкою свого батька, відправився у Шатпуру. За кліп ока, Кама (*Прадьюмна*) велесильний, з'явився туди (*до Шатпури*). Могутній Прадьюмна, велерозумний, забрав дівчат, використовуючи ворожбу. Син Рукміні створив дівчат ілюзією і залишив їх з асурами. Тоді Прадьюмна, душа з дхарми, сказав Девакі: «Не бійся».

Вайшампаяна вів далі:

О правителю людей! Думаючи, що вони отримали дочок Брахмадатти, яких було важко отримати, маючи ілюзорних дівчат, асури пішли радісно у Шатпуру. О правителю людей, жертвопринесення ж ішло як це визначено, найкращим чином. Найкраще жертвопринесення, з багатьма якостями, протікало якнайліпше.

О один із роду бгаратів, за цей час багато царів, запрошених на жертвопринесення Брахмадаттою, велемудрим, прибуло туди. Джарасандха, Дантавактра, Шишупала, а також пандави, всі сини Дхрітараштри, цар Малава з послідовниками, Рукмі, Ахвріті, а також Ніла, Дхарма, Вінда і Анувінда з Аванті, Шалья, Шакуні, а також інші доблесні царі, великі душею, озброєні, прибули туди, о один із роду бгаратів, і залишалися недалеко від Шатпура. Побачивши їх, добрий Нарада, незневажливий, подумав: «Там буде битва між царями кшатріїв і ядавів. Я буду причиною цієї битви. Тому, я почну викликати цю битву!». Розмірковуючи так, він пішов до дому Нікумбхи. Вшанований Нікумбхою та іншими асурами, Нарада, маючи душу Дхарми, сів на своє місце і сказав Нікумбсі наступне.

Нарада мовив:

Чому ж ти живеш мирно, навіть після того, як виступаєш проти ядавів? Брахмадатта є сам Господь Харі (*Крішна*), бо Брахмадатта є йому другом (*Васудеві*). Брахмадатта, розумний, має п'ятсот дружин, які були отримані з ласки сина Васудеви. Двісті є брахманками, сотня — дочки царів, сотня — жінки-вайшьї, а сотня — шудряни. Виконанням благих справ, вони служили мудрецеві Дурвасі, розумному, кращому серед дотримувачів дхарми. І мудрець, задоволений ними, дав їм дарунок.

Вайшампаяна продовжив:

О царю (*Джанамеджайя*)! Кожна з дружин мала сина і дочку, кожна завдяки дарункові даному мудрецем. Всі ж дочки незрівняні красою.

Нарада вів далі:

О доблесний асуре! Дівчата знову і знову стають незайманими, навіть після того, як лягають зі своїми чоловіками. Жінки, з красивими кінцівками, розповсюджують запах усіх видів квітів. Вони залишаються вічно молодими. Всі вони вірні своїм чоловікам. Всі вони володіють якостями небесних жінок. Через той дарунок, даний мудрецем Дурвасою, всі вони мають навички співу і танців. Сини також гарні, знавці у змісті писань. Всі вони залишаються незмінними у дхармі своїх власних каст, у станах. Той, велерозумний (*Брахмадатта*), видав більшу частину дівчат за видатних осіб Бхайма (*ядавів*). Ти приніс сюди останніх сто дівчат. О доблесний асуре! За них (*сто дівчат*) ти маєш боротися з ядавами усіма засобами. Запроси царів на допомогу тобі у битві, спонуканням. Заради дочок Брахмадатти, для отримання допомоги від тих, великих душею царів, ти можеш запропонувати різні дорогоцінні камені царям. Також пропонуй гостинність царям, які зібралися тут.

Вайшампаяна провадив:

О Джанамеджайє! Асури, яким мовив таким чином Нарада, вчинили, радісно, як їм було сказано. Царі, добрі до своїх послідовників, отримали п'ятсот дівчат та різні коштовні камені, й розділили їх між собою відповідно. За винятком п'яти пандавів, усі царі розділили дівчат і коштовності. Великий душею Нарада відправився туди за кліп ока і застеріг пандавів приймати частку. О царю! О Джанамеджайє! Найкращі ж поміж царів, були задоволені. Вони сказали асурам: «Ви виконали всі ваші бажання і ви самі мандруєте у повітрі. Навіть тоді, ви вшанували нас відповідно, у міру потреби. А нині скажіть нам, що нам, кшатріям, зробити для вас? Кшатрії були вшановані божественними, доблесними людьми, як і ви раніше».

Почувши це, Нікумбха, ворог богів, зрадів. Описуючи справжню велич кшатріїв знову і знову, він сказав їм: «О найкращі між царів! Там буде битва між нами і нашими ворогами. Ми хочемо, щоб ви допомогли нам у боротьбі, усіма засобами!».

О володарю! О Джанамеджайє! За винятком доблесних пандавів, усі інші кшатрії, чиї гріхи не вщухли, прийняли їхнє прохання і сказали: «Хай буде так!». Пандави ж зрозуміли причину, від Наради. О сину куру! Всі кшатрії готовилися до бою. Тоді дружини Брахмадатти увійшли на місце жертвопринесення. О царю! Згадуючи слова великого володаря (*Шиви*), володар Крішна також прибув у Шатпуру, разом із військом. Залишаючи царя Ахуку (*Уграсена*) в Місті воріт (*Двараваті*) для захисту громадян, він прибув у Шатпуру, разом із військом. Володар, Бог (*Крішна*), спонукуваний Васудевою, залишився у сприятливому місці, трохи осторонь місця жертвоприношення. Володар Крішна підготував військо для захисту, згідно вимог, і спрямував Прадьюмну охороняти військо з усіх боків.

Так вістить вісімдесят третій розділ другої частини, названої Вішнупарва,
в Харівамшапурані, продовженні Магабгарати,
що оповідає про жертвопринесення Брахмадатти.

ДОБЛЕСТЬ АНІРУДДХИ, ПОЛОНЕННЯ ЦАРІВ

Розділ 84

Вайшампаяна сказав:

О Джанамеджайє! Тож, після сходу Сонця, без будь-яких плям, ока світу, троянди, Баларама, Крішна і Сатьякі сіли на Таркшью (*Гаруда*). Вони готувалися до бою, одягнувши шкуру ящірки, що прикривала пальці та жупани, вшановуючи володаря більви і води (*Шива*), кращого серед девів, і омиваючись у воді Аварти, благословенної дарунком даним Рудрою, котра є такою ж, як славетні води Ґанги, по слову Рудри, о тигре роду куру! Шанобливий до інших (*Крішна*) поставив Прадьюмну на чолі війська в небі і направив пандавів, аби захистили місце жертвопринесення. Після розміщення залишку війська біля входу в печеру, Притулок доброзвичайних (*Крішна*), викликав Джайянту, а також Правару. Викликані Крішною, вони

прибули. О один із роду бгаратів, по зустрічі з ними, їх також направили у небо, як Прадьюмну. Потім, по слову Крішни, бойовий барабан, разом із іншими музиками, такими як сурми і бубни, заграли. Самба і Гада вишикували військо «макарою». Сарана, Уддхава, Бходжа, а також Вайтарана, Анадхрішті, праведний душею, Прітху, Віпрітху, Крітаварман, Дамштра, Нічакшу, гнобитель ворогів, Санаткумара, праведний душею, Чарудешна, у поміч Аніруддсі, оберігали військо позаду, о один із роду бгаратів! О той, хто вивищує рід! Частина ж війська Ядава стала у середині шикування, зміцнена колісницями, кіньми, людьми, а також слонами. Після цього асури, в омані пихи про перевагу в бою, вийшли з Шатпури, сидячи на ослах та слонах, гуркочучи так голосно наче грім. О один із роду бгаратів, деякі з них сиділи на швидкоплинних акулах, крокодилах, конях, буйволах, носорогах, верблюдах і черепахах. Інші ж сиділи на колісницях, тримаючи різноманітну зброю, прикрашені коронами, вінками, пов'язаними на них, діадемами та браслетами, в супроводі звуків різних музик змішаних зі звуками коліс колісниць. Там звучали сурмами мушлі так голосно, ніби звучали грозові хмари. О повелителю людей! Нікумбха вів рать асурів, як Васава веде богів. Асури, спонукувані оманною пихою і силою, наповнювали землю і небо, кричачи і видаючи різні звуки, та знову і знову плескаючи. О Джанамеджайє! Війська царів, з царем Чеди на чолі, приготувалися, вирішивши допомогти асурам. О повелителю людей! Сотня братів, на чолі з Дурьйодханою, стояли попереду царя Чеди, сидячи на просторих колісницях, великих наче небо, о тигре серед людей. О доблесний! Колісниця царя Друпади чинила гучний, нестерпний шум. Рукмі та Ахріті стояли там, готові до бою, тримаючи свої сприятливі луки, такі величезні, немов дерево пальміра. Шалья, а також Шакуні, цар Бхагадатта, Джарасандха, Тригарта, Вірата разом з Уттарою, всі ці хоробрі царі, а також асури, такі як Нікумбха, бажаючи перемоги, були готові до бою з ядавами, наче великі асури були готові до бою з богами.

Потім, на ратнім полі, стріляючи страшними стрілами, схожими на отруйних змій, Нікумбха почав пригнічувати військо бхаймів (*ядавів*), яких було страшно бачити. Анадхрішті, очільник війська ядавів, був у змозі знести цей напад Нікумбхи. Він вистрілив жахливі стріли, заточені об камені, що мали дивне пір'я. Ні колісниці вождя-асура, ні коней, ні прапору, ні Нікумбхи не було видно. Всі вони були вкриті стрілами. Тоді, найкращий серед творців ворожби, доблесний Нікумбха, заморозив Анадхрішті, кращого серед ядавів, через оману. Заморожуючи доблесного Анадхрішті, Нікумбха взяв його в печеру під назвою Шатпура і тримав його там. Далі, покладаючись на силу омани, доблесний Нікумбха повернувся. Знову ж таки, спираючись на силу ворожби, Нікумбха схопив Крітавармана, Чарудешну, бходжу Вайтарану, Санаткумару, Рікшу (*син Джамбаваті*), а також Нішатху та Ульмуку (*сини Баларами*) і багато інших з роду бходжів, на полі бою.

О повелителю людей! Коли ж хапав жахливий доблесних ядавів у печеру Шатпура, тіло асура не було видно, бо воно було вкрите його ворожбою. Бачачи жахливу скорботу ядавів, Той, хто збільшує страх ворогів, володар Крішна, Баларама і Сатьякі розсердилися. Особливо ж Кама (*Прадьюмна*), Самба, нищитель хоробрих ворогів, непереможний Аніруддха і багато інших ядавів розлютилися. О повелителю людей! Тоді Той, хто має лук Шарнга за зброю, приготував його напнувши тятиву і пустив стріли в асурів, наче вогонь у траву. Бачачи це, асури билися проти Володаря богів наче метелики налякані зашморгом Часу (*смерть*), потрапивши у вогонь. Вони кидались тисячами шатагхни (*колоди з шипами*) і залізними палицями, списами, блискучими немов вогонь і білими сокирами, гірськими вершинами, деревами, жахливими великими скелями, а також слонами в тічці, колісницями й кіньми. Але Харі, Нараяна, який діє на благо світу, велепишний, сміючись, пустив стріли наче вогонь, і спалив усіх їх.

Як сміливий тур терпить осінній дощ, найкращий між ядавів, гнобитель ворогів, стерпів зливу стріл. Асури ж не могли стерпіти зливу стріл Нараяни, ніби гребля з піску не в змозі витримати дощ пролитий з дощової хмари. О один із роду бгаратів! Кращі серед асурів не могли зіткнутися з Крішною, наче бики не можуть зіткнутися із левом з відкритою пащею. Ці асури, налякані страхом Нараяни, вражені Крішною, почали тікати на небо, в надії уціліти. О володарю, коли ж вони досягали неба, син Індри, Джайянта і Правара вбивали асурів стрілами, страшними ніби вогонь. Голови асурів падали на поверхню Землі наче кокосові горіхи, що відірвалися від високої кокосової пальми. Руки, відрубані від тіл асурів, падали на землю наче змії з п'ятьма каптурами, убиті Часом. Тоді син Рукміні створив жахливу оманну печеру, без видимого виходу, і приготувався утримати царів там. Відтак, разом із Гадою, Сараною, його сином Аніруддхою, Самбою та іншими, кого Нікумбха не полонив у своїй печері раніше, праведний душею, могутній син Крішни, Прадьюмна, попереду битви, гнобив Карну, який докладав усіх сил для перемоги на полі бою, і зловив його, який бився щосили, о царю, та кинув його у страшну печеру омани. Таким же чином він зловив царів Дурьйодхану, Вірату, Друпаду, Шакуні та Шалью, Нілу, а також сина ріки, Бгішму, царів Вінду й Анувінду, та Джарасандху також, Тригартту, Малаву, а також вельми могутнього Васантью, та вправних лучників, таких як Дхріштадьюмна і Панчала також.

Потім, о один із роду бгаратів, він (*Прадьюмна*) покликав Ахріті, а також його дядька Рукмі, Шишупалу і царя Бхагадатту і сказав їм: «О царі! Я поважаю наші стосунки і вашу гідність. Я кидаю вас у цю страшну печеру. Володар більви і удаки, Той, хто тримає спис у руці (*Шива*), наказав мені тримати вас у печері. Всіма засобами я тепер звільню всіх ядавів, захоплених у печеру великим душею Нікумбхою, створену ілюзією Шамбари!». Почувши це, цар Шишупала, воєвода війська, пустив стріли у бхаймів (*ядавів*) і особливо у Прадьюмну, та укрив був їх. Вклонившись богові, володареві більви та удаки (*Шива*), син Рукміні (*Прадьюмна*) почав зв'язувати володаря людей, царя Шишупалу, велемогутнього. Тоді найкращий серед послідовників Шиви, Нанді, взяв тисячі мотузок і сказав найпотужнішому синові Рукміні, Прадьюмні:

«О сину Яду (*Прадьюмна*)! Роби все, що сказано богом, володарем більви і удаки, як я казав тобі вночі. О сину Яду, нині ти можеш зв'язати всіх царів, правителів людей, які були жадібними до дівчат і коштовного каміння, мотузками. Пізніше, ти можеш вирішити звільнити їх. О міцнорукий! Ти мусиш знищити всіх асурів. Не залишай жодного з них живим. О доблесний, ти повинен сказати Джанардані те ж саме також!».

Вайшампаяна провадив:

Тоді, о царю землі (*Джанамеджайя*), кращій серед доблесних зав'язав Бхагадатту, Шишупалу, Ахріті, Рукмі й усіх інших царів мотузками даними Харою (*Шивою*) і, о сину куру, полонив їх ув оманній печері. Син Рукміні (*Прадьюмна*) зв'язав царів, які важко дихали, мов змії, і направив його сина Аніруддху охороняти їх. О один із роду бгаратів! Син яду (*Прадьюмна*) зв'язав їх усіх, не залишивши нікого, в тому числі очільника військ, кшатріїв і скарбників. Він також узяв слонів, коней і купи колісниць під варту, о володарю. Й тоді, спокійний Прадьюмна був готовий убити асурів. Після приготування він сказав Брахмадатті, кращому серед брахманів: «Виконай жертвопринесення, не бійся, дивись на Дхананджайю (*Арджуну*). О найкращий між брахманів! Не буде ніякого страху від богів, асурів або зміїв тому, хто захищений пандавами. Асури не торкнулися ваших дочок навіть подумки. Подивіться на місце жертвопринесення. Приховуючи їх ворожбою, я залишив їх там!».

Так вістить вісімдесят четвертий розділ другої частини, названої Вішнупарва,
в Харівамшапурані, продовженні Магабгарати,
що оповідає про доблесть Аніруддхи, полонення царів.

НІКУМБХА ТА ІНШІ ВБИТІ

Розділ 85

Вайшампаяна мовив:

О правителю землі, о Джанамеджайє! Коли царі потрапили в печеру, разом зі своїми поплічниками, асури засмутилися. Асури, будучи биті Крішною, Анантою (*Баларама*) та іншими ядавами, горді їх перевагою у війні, почали тікати в усіх напрямках. Тоді Нікумбха, найкращий поміж асурів, розсердився і сказав їм: «Чому ви тікаєте зі страху, розгублені, порушуючи свою обіцянку битися? До яких же світів ви підете порушуючи обіцянку, тікаючи і показуючи свою спину, не помстившись за ваших родичів у бою, і незважаючи на це, вирішили зробити так? Після підкорення ворогів у бою, переможець насолоджуватиметься плодами. Навіть якби він був убитий у бою, хоробрий житиме на небесах насолоджуючись зручністю. Чиє ж обличчя ви узрієте після того, як прийдете додому, тікаючи з поля бою? Що ваші дружини скажуть? Ганьба! Ганьба! Вам не соромно?».

О царю! Асури, яким сказали так, повернулися присоромлені на ратне поле і почали битися проти ядави з подвоєною силою. О царю! У цій великій битві бійців обізнаних на різноманітній зброї, тих асурів, які досягли жертовника, вбили Дхананджайя, Накула і Сахадева, Бгіма, а також цар, син Дхарми, Юдхіштхіра. Ті, хто пішов у небо були вбиті Джайянтою і кращим серед двічінароджених, Праварою. Тоді, ріка крови асурів потекла там, змішана із волоссям, виглядаючи наче трава, де колісниці, як черепахи, або, як вири, слони ж сяяли немов гірські скелі. Річка крови виникла від гори Говінда (*Крішна*), який ревів мов величезна ріка, з прапорами і списами плаваючими наче дерева, викликаючи жах у серцях боязких людей. Піна крови була піною ріки. Мечі були рибами з ріки. Ріка ж крови текла мов ріка наповнена дощовими хмарами. Бачачи, що його вороги тріумфують, а всі його поплічники були вбиті, Нікумбха власною доблестю піднявся в небо. О один із роду бгаратів, Нікумбха, ревучи в бою, був перепинений у небі зливою стріл, такою різкою наче удар блискавки Індри, пущеною Джайянтою і Праварою. Натомість Нікумбха, кусаючи губи, вдарив Правару залізною палицею, непереможною. Той упав на поверхню землі. Коли він упав на землю, Джайянта, син Індри, обійняв його руками. Коли ж він зрозумів що Правара живий, він залишив його і швидко напав на асурів. Він швидко побіг до Нікумбхи і вдарив його мечем. Тоді асур вдарив Джайянту залізною палицею. У битві, Айндрі (*Джайянта*) простромив тіло Нікумбхи неодноразово. Великий же асур, вражений Джайянтою, думав так: «Я мушу боротися з Крішною, ворогом і вбивцею моїх родичів. Чому ж я маю отримувати удари від рук сина Шакри (*Джайянта*) в бою?». Вирішивши так, він зник тоді там, і пішов битися туди, де Крішна, велесилий, знаходився. Нищитель Бали (*Індра*), сидячи на Айраваті, та, який приїхав з іншими богами, щоб спостерігати за боєм, побачив його і був щасливий. Зраділий, він вітав свого сина, кажучи, — «Молодець, молодець», і погладив його. Той же, праведний душею, торкнувся Правари, який опритомнів тоді. За наказом володаря девів, божественні барабани також заграли, бачачи, що Джайянта, якого важко перемогти у бою, став переможцем у битві. Нікубха ж побачив Кешаву, сина Васудеви, якого важко перемогти у бою, котрий стояв недалеко від жертовника разом з Арджуною. Він голосно заревів і вдарив царя птахів Гаруду, Балараму і Сатьякі страшною залізною палицею. Він також ударив Нараяну, Арджуну, Бгіму і Юдхіштхіру теж, Накулу і Сахадеву, Васудеву, Самбу і доблесного Каму (*Прадьюмна*). О один із роду бгаратів, асур боровся ворожбою, швидко. Жоден зі знавців усіх шастр не міг його бачити. Коли ж Нікумбху неможливо було побачити, Володар почуттів (*Крішна*) медитував до Господа, володаря юрм бісів (*Шива*) володаря більви і удаки.

Відразу ж усі змогли побачити кращого серед творців ілюзії, завдяки силі Володаря більви і удаки, велесяйного. Всі змогли побачити Нікумбху, осяйного, який стояв, високий, ніби проковтнув вершину гори

Кайласи, котрий викликав Крішну, вбивцю його родичів, на прю. Син Прітхи (*Арджуна*) напнувши свій лук вистрілив з Гандіви багато стріл, здатних руйнувати колісниці, в залізну палицю і в його тіло. О царю людей, ті стріли, загострені об камені, вразили його тіло і залізну палицю, та були розбиті й упали на землю. О один із роду бгаратів, бачачи, що відповідні стріли виявляються марними таким чином, доблесний Дхананджайя запитав Крішну, чому це так. «Мої стріли, як блискавка, здатні розколоти гори. О сину Девакі — що ж це? Це велике диво!».

О один з роду бгаратів! Тоді, Крішна, сміючись, сказав Арджуні: «О сину Кунті, Нікумбха це великий асур, найвідважніший у світі. Почуй про нього докладніше. Задовго до цього, великий асур, ворог девів, якого важко перемогти, вчинив покаяння в місці північних куру, у сотню тисяч років. Володар Хара (*Шива*) погодившись дати дарунок йому, запитав його. Він же просив три форми, які не можуть бути знищені богами і асурами. Тоді Великий бог, Господь Шива, який має бика на його прапорі, сказав йому: «О великий асуре, якщо ти робитимеш те, що не подобається мені, брахманам або Вішну, тебе вб'є Харі, а не інші. Я та Вішну, якому поклоняються брахмани, є останніми притулками брахманів!». О сину Панду, — продовжив Крішна — цей Нікумбха не може бути убитий будь-якою зброєю. Цей асур є великий мучитель, який має три тіла, гордий дарунком. Я знищив одне з його тіл під час викрадення Бхануматі. Це тіло злого душею, втілене у Шатпурі, не може бути знищене. Одне ж тіло дбає про Діті покаянням. Інше, страшне тіло, що проживає в Шатпурі, відрізняється. Я розповів тобі всю історію Нікумбхи. Вже пізно його вбивати. Я розповім тобі історію згодом».

У той час як Крішна і Арджуна розмовляли так, асур, якого неможливо подолати, увійшов до печери, названої Шатпура.

Вайшампаяна вів далі:

О сину куру (*Джанамеджайя*)! Володар, вбивця Мадгу слідуючи за ним, увійшов до печери Шатпура, важкоздолану. Печера була освітлена своєю власною пишнотою, без світла Місяця й Сонця. Печера дарувала щастя мешканцям і журбу для інших, тепло і холод, як хто хотів. Увійшовши до печери, володар Крішна побачив правителів людей (*ядавів захоплених Нікумбхою*). О правителю людей (*Джанамеджайя*), Крішна боровся проти страшного Нікумбхи. Після Крішни, Баларама й усі інші ядави увійшли до печери. Всі пандави також, слідуючи за великим душею Крішною, увійшли до печери. Всі вони увійшли в печеру з дозволу Крішни і стояли разом. Викликаний Крішною, син Рукміні (*Прадьюмна*) бився і забрав усіх ядавів, які були захоплені та утримувались раніше. Вони, випущені сином Рукміні, підійшли до Джанардани. Всі вони, бажаючи смерті Нікумбсі, зраділи. Коли вони сказали Камі (*Прадьюмна*) «О доблесний, звільни царів!», доблесний син Рукміні, осяйний, випустив тих доблесних царів. Всі ці царі опустили свої обличчя і мовчали. Соромлячись, доблесні царі стояли там, втрачаючи свою пишноту. Говінда ж, володар Харі, боровся з найстрашнішим ворогом його душі, Нікумбхою, який намагався перемогти. О володарю (*Джанамеджайя*), Нікумбха вдарив Крішну із силою, залізною палицею. Крішна також ударив Нікумбху із силою, своєю булавою. Будучи вражені сильно, обидва вони знепритомніли і схопилися за боки. Бачачи, що пандави і ядави приголомшені, адже Крішна знепритомнів, збори мудреців заспівали, бажаючи переваги Крішни. Вони оспівали великого душею Крішну славослів'ям, зазначеним у Ведах.

Тоді володар Кешава і асур прийшли до тями і знову, доблесні, були готові боротися. О один з роду бгаратів! Обидва вони, рішуче билися друг з другом, наче тури чи ревучі слони, або люті вовки. Потім, о царю, безтілесний голос мовив Крішні: «О володарю, убий ворога брахманів диском і збільш дхарму та велію славу, о вельми могутній!». Так говорив Володар, бог, владар більви та удаки. Володар же світу, притулок добрих, сказав «Хай буде так» і вклонився Господу Шиві, та пустив диск Сударшану, той, що знищує рід асурів. Диск Сударшана, випущений з рук Нараяни, сяючи ніби Сонце, відтяв голову Нікумбсі, прикрашену найкращими сережками. Його голова з блискучими сережками, впала на землю, наче павич, збуджений, бачачи хмари, падає з вершини гори. О тигре серед людей! Коли Нікумбха, який жахає світ, був убитий, бог Шива, володар більви та удаки зрадів. З неба Шакра сипав квітами. Божественні барабани грали про знищення супротивника. Весь світ радів, особливо мудреці. Володар Крішна роздав сотні асурійок ядавам. Володар Крішна знову і знову втішав царів-кшатріїв і дав їм коштовності та чудовий, найкращий одяг також. Кешава, молодший брат Гади, був задоволений і дав колісниці, в ярмі з шістьма тисячами коней і коштовності пандавам. Той, хто має найкращого Таркшью в якості свого прапора (*Крішна*), ким розквітає місто, віддав найкраще місто Шатпуру двічінародженому Брахмадатті. Коли жертвопринесення завершилося, Той, хто тримає мушлю, диск і булаву, велемогутній, попрощався з царями кшатріїв, а також пандавами. Володар Крішна вчинив збори для вшанування Володаря більви та удаки, даючи їжу з м'ясом і приправами. Володар Крішна, який любить боротьбу, влаштував боротьбу між майстрами-борцями. Той, вишній душею, запропонував велії багатства та одяг борцям.

Той, велемогутній, разом зі своєю матір'ю, батьком, а також ядавами, побажав усього найкращого Брахмадатті та рушив у місто Двараваті. Доблесний увійшов у прекрасне місто, сповнене здорових і радісних людей, які вшанували його і осипали дивовижними квітами вздовж усього шляху.

Той же, хто слухає або читає це оповідання про вбивство Шатапури (*Нікумбхи*) і перемогу Володаря диску, здобуде перемогу на прі. Бездітні отримають дітей, бідні стануть багатими, хворий звільниться від хвороб, а примушений стане вільним. О один із роду бгаратів! Ця ж розповідь читається для зачаття, а також

під час обряду проведеного на третьому місяці вагітності (*пумсавана*). Це можна виголошувати під час обрядів на честь померлих родичів, для досягнення добробуту.

Це святкування перемоги великого душею, кращого серед мужів, кращого між богів, в історії бгаратів. Той, хто читає це, завжди досягне кінцевого притулку без будь-яких труднощів. Нехай одвічний володар Харі, Володар світу, чиї руки і ноги прикрашені дорогоцінними каменями і золотом, в якому у великій мірі присутні якості, такі як пишнота Сонця тощо, Той, хто покоїться на чотирьох океанах, Той, хто має чотири душі (*Васудева, Санкаршана, Прадьюмна і Аніруддха*) і тисячі імен, завжди перемагає.

Так вістить вісімдесят п'ятий розділ другої частини, названої Вішнупарва,
в Харівамшапурані, продовженні Магабгарати,
що оповідає про убитого Нікумбху та інших.

ІСТОРІЯ АНДХАКАСУРА

Розділ 86

Джанамеджайя сказав:

О найкращий поміж мудрих, я почув чудову історію вбивства Шатпури (*Нікумбхи*). О Вайшампаяно! Повідж мені про вбивство Андхаки (*інше ім'я Нікумбхи*), про яке ти казав раніше. О найкращий серед промовців! Повідж мені про викрадення Бхануматі, а також вбивство Нікумбхи. Я дуже зацікавлений почути про ці події.

Вайшампаяна мовив:

Давно, після того, як її синів убив Вішну, блискучий Вішну, Діті вклонилася Кашьяпі, синові Марічи, чинячи покуту. О один із роду бгаратів! Діті чинила покуту, відповідну для різного часу і служила, корилася і догоджала мудрецеві приємністю. Тоді Кашьяпа був задоволений. Той, багатий покутою (*Кашьяпа*) сказав їй: «О добра! Я задоволений тобою. О тверда в покаянні, проси дарунок!».

Діті рекла:

О володарю! О найкращий серед тих, хто слідує дхармі! Боги вбили моїх синів. Я бажаю мати веледоблесного сина, якого не зможуть убити боги.

Кашьяпа мовив:

О дочко Дакши, о богине! Ти матимеш сина, якого не зможуть убити боги. О лотосоока, це безсумнівно! Але, окрім Рудри, істинного володаря богів, бо у мене немає ніякої влади над ним. Отже, твій син повинен завжди берегти себе від нього.

Вайшампаяна продовжував:

О Джанамеджайє! Сказавши це, Кашьяпа, правдомовний, торкнувся живота богині (*Діті*) пальцем. Згодом вона народила сина. О сину куру! Він мав одну тисячу рук, одну тисячу голів, дві тисячі очей і багато ніг. О один із роду бгаратів! Незважаючи на те, що він не був сліпим, він поводився так ніби він сліпий. Тоді ті, хто живе там, назвали його Андхака (*andha - сліпий*). О один із роду бгаратів! Вважаючи себе безсмертним, він почав турбувати всіх людей. Спираючись на власну силу, він забрав усі коштовності. Спираючись на власну доблесть, асур, жахаючи усі світи, викрав декількох апсар і утримував їх у своєму власному домі. Андхака, налаштований робити гріховні вчинки, через плутанину, був завжди зайнятий викраденням дружин інших і чужих коштовностей. О один із роду бгаратів! Він намагався підкорити три світи, разом з багатьма іншими асурами, які гнітили усіх. Дізнавшись про це, Індра сказав своєму батькові Кашьяпі: «О найкращий серед мудрих, Андхака почав робити такі ось речі. О володарю! Накажи те, що нам зробити. О брахмане, як я можу терпіти гріховні дії, вчинені молодшим братом? О володарю! Як я можу вдарити твого любого сина? Якщо я вб'ю її сина, пані, яка знаходиться тут (*Діті*), розсердиться на мене!».

Почувши слова Індри богів, мудрець Кашьяпа сказав таке: «О Індро богів! Я повинен зупинити його всіма засобами. Нехай буде добро вам!».

О один із роду бгаратів! Кашьяпа, разом із Діті, зупинив Андхаку, з великими труднощами, від завоювання трьох світів. Незважаючи на те, що його зупинили, злодумний переслідував богів. Злостивець гнітив богів різними способами і засобами. Той нечестивий розумом, ламав дерева в лісі і нищив сади. Він забрав силою коней, синів Уччайхшраваса, з неба. О один із роду бгаратів! Андхака, гордий через дарунок, силою забрав божественних слонів, синів Слонів напрямків, яких боги були доглядали. Злостивий, шип для девів, чинив перешкоди тим, хто власкавлює богів жертвопринесеннями та покутою. О царю! Три касти, — брахмани, кшатрії та вайшьї, не могли здійснювати жертвопринесення і покаяння через страх перед Андхакою. За його бажанням вітер дув, Сонце ставало жарким, а Місяць, разом із зірками, ставали видимими. Якщо він не хотів, цього не відбувалося. О володарю, Повітряні колісниці зупинили рух у небі через страх перед жахливим Андхакою, злостивцем, гордим його силою. О доблесний, о сину куру! Світ був позбавлений звуку ОМ і вигуку Вашат! О один із роду бгаратів! Грішний душею прогнав на північ куру, бхадрашвів, кетумалів, як також і тих, хто проживає на острові Джамбо. Боги, асури, до яких небезпечно наближатися, а також усі істоти, незважаючи на обізнаність у всіх значеннях, поважали Андхаку. О найкращий серед тих, хто дотримується дхарми! Всі мудреці, які поклоняються Брахмі, пригнічені Андхакою, разом думали про його знищення. Серед них Бріхаспаті, розумний, мовив: «Смерть цього асура не може статися в будь-якому випадку, за винятком Рудри. Під час дарування, Кашьяпа сказав наступне: Я

не здатний захистити його від Рудри!. Тож, давайте думати про шлях, за допомогою якого вічний Шарва, сприятливий володар, знатиме про пригнічення всіх істот. Володар світу, бог, який знає про тяжке становище, остаточний притулок доброго, осушить сльози. Володар девів, наставник світу, Бгава, має зобов'язання захищати добро, особливо брахманів, од поганого. Шукаймо всі ми притулок Наради, кращого серед двічінароджених. Він знайде спосіб, позаяк він є супутником Бгави!».

О Джанамеджайє! Всі мудреці, багаті покаянням, почули слова Бріхаспаті. Всі вони побачили найкращого серед девів-мудреців, який прибув з неба. Вони запропонували гостинність і вшанували мудреця Нараду, як слід.

Дев мовив:

О боже-мудрецю! О володарю! О шанований! Будь ласка, піди притьмом на Кайласу і повідом володаря Хару, щодо вбивства Андхаки.

Вайшампаяна продовжив:

Вони просили Нараду про захист від Андхаки. Нарада ж мовив «Хай буде так!». Після того як мудреці пішли, мудрець Нарада розмислив з цього приводу розумом. І обізнаний мудрець Нарада знайшов спосіб. Мудрий Нарада пішов до повелителя девів, володаря Шиви, до лісу Мандара, де вічний Господь, з биком на прапорі, перебував. Кращий серед мудреців залишився там на ніч, у прекрасному лісі Мандара, вподобаний Тим, хто тримає спис, та його коханою (*Ума*). О один із роду бгаратів! Мудрець знову повернувся на небо, з дозволу Того, хто має бика на прапорі, одягнений у нарочито виготовлену плетеницю з квітів мандари. Ця плетениця була умисно зроблена з найкращих квітів божественного дерева мандара, що мають усі види запахів. О правителю людей! Несучи ту плетеницю з найбільшим запахом на своїй шиї, мудрець досяг місця, де був злостивий Андхака, гордий своєю силою. Андхака побачив мудреця Нараду і відчував запах найкращих квітів. Андхака запитав мудреця про божественну плетеницю з веліїм запахом: «О великий мудрецю! О багатий покутами! Де ці красиві квіти узяти? Ці квіти, здається, мають гарний запах, колір і якості, знову і знову. Ці квіти кращі ніж божественні квіти небес, усіма якостями. Хто є власником дерева, о брахмане? Чи можна принести квіти сюди? О гостю богів! Повідж, будь ласка, якщо ми заслуговуємо твого благословення!».

О один із роду бгаратів! Тоді найкращий серед мудреців, великий скарб серед тих, хто виконує покути, тримаючи правицю Андхаки, посміхаючись сказав: «О доблесний! Існує ліс, який подорожує за бажанням, на кращій серед гір, Мандарі. О! Ці квіти, створені Тим, хто тримає спис у руці, і доступні там. Без дозволу великого душею Шиви, ніхто ніколи не зможе увійти в ліс. Ліс захищений найкращими з послідовників Шиви. Послідовники Шиви страшні, різноманітно озброєні. Вони носять різний одяг і важко до них наблизитися. Вони під захистом великого бога і не можуть бути убиті кимось із істот. Душа всіх, всетворець Хара, разом з Умою і його послідовниками, бавляться там щодня, в тій частині лісу, де є дерева мандара. О народжений у роду Кашьяпи, можна отримати квіти мандари лише поклоняючись Харі (*Шиві*), володареві трьох світів, особливою покутою. Ці дерева дорогі дружині Хари, дарують плодами все, що потрібно, наприклад дорогоцінні камені, жінок, а також коштовності. О незрівняний доблестю, там Сонце та Місяць не світять. Цей ліс дерев освітлює себе своєю пишнотою. Й він позбавлений усякої зажури. О велемогутній, там деякі з великих дерев дарують пахощі. Інші дерева сочаться соками. А деякі дають різноманітний одяг. Інші ж дерева виділяють солодкі запахи. Дерева дають різну їжу, напої, плоди, які можна смоктати й лизати, та всі види їжі, бажані розуму. О доблесний, о бездоганний, зрозумій, що спрага, голод і виснаження, ба навіть занепокоєння, відсутні в лісі Мандара. Неможливо описати ті якості, які збільшуються щодня, більше, ніж на небесах, навіть за сотні років. О найкращий серед тих, хто народився у Діті! Той, хто залишається там навіть протягом дня, підкорюватиме світи рівні виграним великим Індрою. Без сумніву. Той ліс Мандара — це небеса небес. Той ліс Мандара є зручністю усіх зручностей, серед світу. Це те, у що я вірю!».

Так вістить вісімдесят шостий розділ другої частини, названої Вішнупарва,
в Харівамшапурані, продовженні Магабгарати,
що оповідає історію Андхакасура.

ШИВА НИЩИТЬ АНДХАКУ

Розділ 87

Вайшампаяна мовив:

О один із роду бгаратів! Андхака почув слова Наради і зрозумів сенс. Великий асур подумки вирішив піти на гору Мандара. Той велесилий зібрав асурів, великих пишнотою. Розсерджений асур відразу ж відправився на гору Мандара, оселю великого дева Шиви. Гора, вкрита великими хмарами, рясніла великими лікарськими рослинами. Багато сіддхів було там на горі. Гора була доглянута присутністю великих мудреців. Гора здавалася гарною з деревами сандалу, агару сарала. Красу гори підсилювали солодкі пісні у виконанні кіннар. Багато слонів і зміїв жило на горі. У деяких місцях, де ліс був у повному розквіті, віяв вітер і здавалося ніби гора танцює. В інших же місцях, через потоки різних мінералів, здавалося наче гора була змащена мазями. У деяких місцях було чутно солодкі звуки птахів. Лебеді, з чистими лапами, літали тут і там. Буйволи, з великою силою здатною знищувати асурів, блукали горою. Гора була прикрашена левами, блискучими подібно променям Місяця. Вся гора здавалася купою золота. Багато левів

блукало на горі. Багато стад оленів було на горі. Асур, гордий своєю силою, сказав горі Мандара, яка постала у тілесній подобі.

А н д х а к а м о в и в :

Ти відаєш, що я не можу бути вбитий, через силу дарунку, даного моїм батьком. Всі три світи, разом з рухомими і нерухомими істотами, знаходяться під моєю орудою. О горо! Ніхто ніколи не хоче битися зі мною, через страх. Велика горо! Я знаю про ліс Паріджата, котрий існує на твоїй вершині, прикрашений квітами, що дарує все бажане. Цей ліс є кращою коштовністю тут. Скажи мені, де ліс. Я насолоджуватимуся лісом, який є на твоїй вершині. Мій розум готовий піти туди. Що ти можеш зробити, якщо розлютишся? Та, якщо я тебе потурбую, то не бачу якогось захисту для тебе.

В а й ш а м п а я н а п р о д о в ж у в а в :

О Джанамеджайє! Коли асур сказав це, тіло гори Мандара зникло тоді там. Потому Андхака вельми розсердився. Гордий дарунком, він видав відмінний звук (*голосно заревів*) і промовив такі слова: «Навіть запитана мною, ти не поважаєш мене. Отже, о горо, я зітру тебе на порох. Узрієш мою силу!».

О Джанамеджайє! Говорячи так, Андхака відірвав вершину, в багато миль величиною. Доблесний Андхака стер відірвану вершину об другу вершину гори, разом із усіма іншими асурами, гордими дарунком. Коли ж велика гора з усіма її потоками води зникла, зазнавши руйнування, володар Рудра дізнався про це, і благословив гору. Ставши особливою, разом з могутніми слонами в тічці та стадами оленів, великою кількістю потоків води і красивими лісами, гора засліплювала блиском, як і раніше підпираючи небеса. О один із роду бгаратів! Пишнотою володаря, потрощені й кинуті вершини, вбили відважних асурів. О правителю людей! Ті великі асури, які були тікали після кидання вершин, вбиті тими самими вершинами гори. Ті асури, які стояли зі зручностями на вершинах гори, були вбиті вершинами великої гори Мандара. Бачачи, що його військо пригноблене, Андхака розсердився. Він голосно заревів і сказав наступне: «Я викликаю власника лісу! Нехай він прийде на бійку, о горо! Чому я повинен битися з тобою? Нас вбивають обманом у війні!».

Коли Андхака говорив так, Великий володар (*Шива*), тримаючи в руці спис, сидячи на бикові, прибув туди задля вбивства Андхаки. Шиву, велерозумного, Триокого, супроводжували його послідовники. Коли ж Хара, володар юрм бхутів, велерозумний, розлютився, разом зі своїми послідовниками, всі три світи затремтіли. Річки потекли вгору. Вода загорілася і яскраво палала. Завдяки пишноті Шиви цілі напрямки загорілися. Всі планети воювали одна проти одної, о правителю людей. О той, хто збагачує рід куру, на той час, гори затряслися. Дощові хмари лили палаючу золу разом із димом. Тоді Місяць став жарким, а Сонце холодним. О безгрішний, брахмо стало невідоме мудрецям, які поклоняються Брахмі. Кобили народжували телят. Корови народжували собак. Дерева, вирвані з коренем, падали на землю, загоралися і ставали попелом. Бики нападали на корів, а корови нападали на биків. Асури, злі духи і людожери були помічені усюди. Коли Великий володар прибув туди таким чином, то побачив, що весь світ здавалося перевернувся. Володар кинув спис, що мав пишноту палаючого вогню. Той жахливий спис ударив у груди Андхаки. Він перетворив жахливого асура Андхаку, шип для доброзвичайних, на попіл. Тоді юрми богів, усі мудреці, багаті покутами, уславили і власкавили Шанкару, коли він убив ворога світу. О Індро людей, божественні барабани зазвучали і квіти посипалися. Всі три світи зраділи позбавленню від лиха. Боги і гандхарви співали, а божественні жінки танцювали. Брахмани оспівували Веди і здійснювали жертвопринесення. Планети повернулися на свої місця. Потоки текли, як і раніше. Вогонь не виблискував у воді й усі напрямки прояснiли. Краща серед гір, Мандара, знову рясніла усіляким благоденством, завдяки розквіту сяйва. Таким чином володар Хара створив обставини для богів, таких як Індра, для виконання дхарми і насолоди в лісі Паріджата з Умою.

Так вістить вісімдесят сьомий розділ другої частини, названої Вішнупарва,
в Харівамшапурані, продовженні Магабгарати,
що оповідає як Шива нищить Андхаку.

ОПИС ВОДНИХ ЗАБАВ

Р о з д і л 8 8

Д ж а н а м е д ж а й я м о в и в :

О брахмане, я почув про вбивство Андхаки, яке слід було почути, і чим володар Шива, розумний, запровадив мир у трьох світах. Будь ласка, повідж, чому і як друге тіло Нікумбхи було вбито Володарем диску (*Крішна*).

В а й ш а м п а я н а с к а з а в :

О Індро царів, я повім тобі, уважному, о безгрішний, історію Володаря світу, Харі, велесяйного. О царю! Коли Господь Вішну, безмежний сяйвом, проживав у Місті дверей (*Дваравати*), був привід для поїздки в Піндараку, місце паломництва на березі моря. О один із роду бгаратів! Уграсені, царю людей і Васудеві був доручений захист міста. Всі ж інші рушили у паломництво. О повелителю людей, Баларама, разом зі своїм народом, розумний, володар світу Джанардана і його народ та царевичі, безмежні сяйвом, рушили окремо у паломництво. О правителю мужів! Тисячі куртизанок також рушили у подорож разом із гарними царевичами-врішніями, гарно вбраними. Ядави, суворі в доблесті, підкоряючи асурів привели

тисячі куртизанок у доблесне Місто дверей. О царю! Ті жінки, куртизанки з високими якостями, були для задоволення і насолоди царевичів, великих душею. О володарю, Крішна, розумний, вчинив таке упорядкування для бхаймів (*ядавів*), щоб не було ніякої ворожнечі між ними через жінок. Кращий серед ядавів, осяйний Баларама, насолоджувався з подібною ж Реваті, пристрасно, наче птахи чакраваки. Баларама, сп'янілий напоєм з квітів кадамби й прикрашений гірляндою з лісових квітів, бавився у водах моря разом із Реваті. Той же Лотосоокий, Говінда, який бачить усе, насолоджувався з його шістнадцятьма тисячами дружин у воді, з такою ж кількістю мирських тіл своїх. Всі ці дружини Нараяни гадали вночі — «Я його улюблена, Кешава залишається зі мною у воді!». Всі жінки мали ознаки тілесної насолоди в їхніх кінцівках, і всі були втішені любощами. Всі вони шанували Говінду, з великою повагою до нього. Тоді всі доброзичливі дружини Нараяни казали своїм улюбленим служанкам: «Я його кохана, я його улюблена!», хвалячи себе. Ті жінки, з очима прекрасними мов лотос, розглядаючи сліди нігтів на грудях і зубів на губах у дзеркалі, знову і знову відчували себе щасливими. Дружини Крішни співали ім'я Крішни, ніби вони пили лотосову красу обличчя Крішни своїми очима. О царю, дорогі дружини Нараяни, з їх розумом і очима спрямованими на Крішну, з однаковою рішучістю, набували більшої краси. З усіма їх бажаннями вдоволеними Нараяною, жінки не відчували ревнощів одна до одної, коли їх розум та очі були віддані тому Єдиному (*Крішні*). Всі красні діви тримали свої голови високо, з гордістю, маючи Крішну за чоловіка. Харі, вишній душею, бавився з усіма ними у чистій морській воді, такою ж кількістю мирських тіл своїх. Величезний океан мав прозору, чисту і приємну воду, сповнену всіма пахощами, без солі, за наказом сина Васудеви. Дружини хлюпали водою на ноги Крішни, по коліна, по пояс і до його грудей. Дружини Крішни хлюпали водою на Кешаву, подібно багатьом річковим бризкам води на великий океан. Говінда ж хлюпав водою на своїх дружин, немов хмара ллє дощем на ліани з квітами. Деякі з них, з очима гарними немов очі ланей, обіймали Харі за шию. Жінки шепотіли: «О хоробрий, обійми мене, я падаю!». Інші з жінок, сяючі всіма своїми прекрасними кінцівками, пливли до хвиль в океані, використовуючи дерев'яні човни, які мали форми краунчи, павича і змії. Деякі жінки гребли на човні у формі крокодила, а деякі на човні у формі риби. Жінки веслували на човнах різноманітних форм. Декотрі жінки, з персами наче водяні горщики, плавали, а інші ж і плавали з водяними горщиками в красивій морській воді, втішаючи тим Джанардану. Крішна тішився поряд з Рукміні у воді, з задоволенням. Дружини Нараяни робили будь-що найкращому серед безсмертних (*Крішні*), задумане приємним, з задоволенням і насолодою. Дружини сина Васудеви, Лотосоокого, бавилися у воді, одягнені у тонкий одяг. Деякі інші гралися у водні забавки. Кешава, знавець характерів, враховуючи характер кожної дружини, поводився з нею з тим же характером і приводив її під свою оруду. Володар Крішна, незважаючи на те, що він був повелителем почуттів сам, Вічний володар всіх почуттів перейшов під владу своїх дружин, згідно місця і часу. Всі жінки вважали Джанардану, який поводився відповідно його роду і форми, вважали його відповідним їм, з однаковим родом і якістю. Тоді дружини бажали Крішну найбільше, котрий говорив з ними, посміхаючись із добротою, і шанували його з відданістю. В іншому місці, діяльність царевичів-ядавів була іншою. Хоробрі царевичі, скарби гарних якостей, збільшували красу води моря разом із юрмами жінок. О повелителю людей, ці жінки обізнані на співах та танцях. Жінки, зачаровані царевичами їх пишнотою, підпали під владу царевичів. Царевичі ж підпали під владу жінок, через приязнь. Кращі серед ядавів спокусилися, слухаючи прекрасні пісні, бачачи їхні танці й чуючи музику, яку грали жінки. Потім Крішна, через його мирську подобу, викликав божественну жінку на ім'я Панчачуда і найкращих божественних жінок з осель Кубери і великого Індри. Потому, Володар світу (*Крішна*), чия душа безмірна, втішив божественних жінок, які впали до його ніг віддаючи данину поваги, підняв їх, схилених перед ним зі складеними руками, і мовив їм:

К р і ш н а с к а з а в :

Ви могли б узяти, без будь-яких коливань, молодих жінок, призначених для забав з ядавами і зробити їх задоволеними, за моїм бажанням. Будь ласка, покажіть усі свої знання в танцях, співах, акторстві та грі на різних музичних інструментах, навіть уночі. Якщо ви це зробите так, я дам вам добробут, бажаний вашому розуму. Всі вони (*царевичі-ядави*), не минаючи нікого, мають тіла, схожі на моє тіло.

В а й ш а м п а я н а в і в д а л і :

О Джанамеджайє! Всі вони прийняли наказ Харі кивком голови. Кращі божественні жінки узяли молодих жінок, призначених для забав з царевичами-бхаймами. Тільки-но вони узяли жінок, великий океан здавалося освітився, як небо покрите хмарами прикрашається блискавками. У воді вони співали і грали на музичних інструментах, ніби на землі. Жінки виступали і танцювали усюди, наче вони були на небесах. Оздоблені божественними плетеницями з пахощами, та божественним одягом, жінки з красивими, довгастими очима, підкорили уми бхаймів їх любовним заграванням і веселою поведінкою. Жінки радували молодих бхаймів їх зовнішністю, жестами, сміхом, грою, гнівом і приборканням розуму, й завоювали їхні уми. Кращі божественні жінки взяли молодих бхаймів під впливом хмільних напоїв, вище й вище в небеса і на різні рівні. Володар Крішна також грався у небесах, разом з усіма його шістнадцятьма тисячами дружинами, із задоволенням, для догоди божественній жінці. Ті доблесні молоді бхайми, з найглибшим характером, не дивувалися, довіряючи Крішні, безмежному блиском.

О один із роду бгаратів! О гнобителю ворогів! Деякі молодики пішли до Райватаки, інші в свої оселі, декотрі у ліси та інші місця, які вони любили, й знову повернулися. Потім вода океану, не придатна для пиття, стала придатною, за наказом Володаря світу Вішну, незрівнянного пишнотою. Божественні ж жінки, з

очима прекрасними мов лотос, побігли по воді наче вони бігли по землі. Жінки-ядави склали свої руки і пірнули у воду. Багато видів їжі — харчів, напоїв, яку смокчуть і лижуть, могли бути отримані ними (*жінками*), якщо вони подумають лише про них. Бездоганні апсари, які радують богів на небесах, вбрані у плетениці нев'янучих квітів, порадували молодь у нічний час. Непоборні жінки гралися на човнах, таких великих, як будинки. Андхаки і врішнії насолоджувалися вечірнім купанням та змащенням тіл маззю. О один із роду куру! Вони увійшли в довгі прямокутні, квадратні, круглі і хрестоподібні великі човни, зроблені Вішвакарманом. Човни мали форму подібну горам Кайласа, Мандара, Меру, а також багатьох видів птахів та тварин. Човни були прекрасні, з красивими арочними дверними отворами, прикрашені коштовностями котяче око, сапфірами і смарагдами, сяючими мов Сонце. Там були сотні матраців. Човни, зроблені для гри, мали форми Гаруди. Човни виблискувала золотими потоками. Деякі з човнів були подібні до краунчи та папуги. Інші ж були у формі слонів. Золоті човни на веслах, з веслярами, прикрашали води моря з великими хвилями. Оселя Варуни (*море*) рясніла білими човнами, великими суднами і величезними кораблями, наче великими будівлями в парі з речами з небес. Всі водні човни бхаймів, по водах моря, ніби місто гандхарвів, рухалися в небі. О один із роду бгаратів! Вішвакарман зробив все на човнах, відповідної краси, подібної до Нандани. Споруди садів, зібрань, дерев, водойм і потоків, та подібні речі були на них. О доблесний! В деяких інших човнах, зроблених красиво, немов небеса, Вішвакарман створив усі предмети з небес, за наказом Нараяни. Птахи щебетали солодко, радуючи серце, в лісі, який звучав найгарніше для осяйних бхаймів. Біла зозуля виникла з небес і щебетала солодко та гарно, за бажанням ядавів. Павичі танцювали на будівлях, виглядаючи мов місячне світло, розкриваючи своє пір'я і співаючи солодко. Всі прапори кораблів мали птахів на них. Всі запашні плетениці з квітів приваблювали бджіл. За наказом Нараяни, на деревах розпустилося багато квітів. Тоді всі прекрасні сезони прибули на небо. Чарівний вітер, прохолодний, із запахом сандалу, повівав, несучи пилок квітів, даруючи приємність і полегшення від утоми любовної насолоди.

О правителю землі! На радість синові Васудеви, прохолода і тепло з'являлися потім, за бажанням бхаймів, які бавилися там. Пишнотою того, хто тримає диск, ядави не страждали від голоду, спраги, втоми і смутку. Бхайми, безмежні блиском, бавилися у водах моря, в супроводі нескінченної гри великих музичних інструментів, співів і танців. Бхайми, пишнотою рівні Індрі, захищені Крішною, бавилися, займаючи весь той океан, велику водойму, розлогу на багато йоджан. Вішвакарман зробив човен і для Володаря, великого душею Нараяни, підхожий для великого числа його послідовників. О царю! Які б не були кращі коштовності в трьох світах — всі вони були доступні на човні Крішни, велесяйного. О один із роду бгаратів! Кожна з дружин Крішни мала окрему оселю на кораблі, прикрашену різноманітними самоцвітами, перлами та золотом. Там же були й розквітлі квіти усіх сезонів, з усіма запахами. Там були сприятливі ядави, відважні наче леви і птахи небесні.

Так вістить вісімдесят восьмий розділ другої частини, названої Вішнупарва,
в Харівамшапурані, продовженні Магабгарати,
що описує водні забави.

ЗАБАВА ЧАЛІК'Я

Розділ 89

Вайшампаяна мовив:

О Джанамеджайє! З кінцівками змащеними пастою сандалу, з'явився гарний Баларама. Він випив хмільний напій з квітів кадамбарі. Він виглядав красиво. З його червоними очима і довгими руками, він блукав у супроводі Реваті. Він був одягнений у темно-синій одяг, що нагадував дощові хмари. Він був гарний наче білі промені Місяця. Його очі були туманні через вживання хмільного напою. Баларама сяяв немов Бог місяця сяє серед дощових хмар у повню. Він мав одну сприятливу сережку в лівому вусі. За праве ж вухо була встромлена гарна квітка лотосу, наче вушна сережка. Рама насолоджувався цілковито його дорогою дружиною Реваті, яка дивилася на його гарне обличчя, кидаючи погляди. За наказом ворога Камси і Нікумбхи (*Крішна*), сонми добрих і прекрасних божественних жінок пішли радісно до моря, рівного небесам за багатством, аби побачити Реваті. Всі божественні жінки, з красивими тонкими кінцівками, вклонилися Реваті, а також Рамі. Жінки з красивими тілами танцювали під гру музичних інструментів. Інші апсари-жінки співали навколо них. Божественні жінки, за наказом Бали і дочки царя Райвати, заграли з рухами і виразами, які здавалися милими, змістовними, а також приємними ядавам. Ці красиві апсари, маючи вимову, вигляд і одяг, підхожий для Землі, грали раса (*співали і танцювали*), посміхаючись. Божественні жінки, сприятливої краси, грали просто, зберігаючи ритм лясканням долонь. Апсари співали гарні пісні, благі, чудові, прославляючи вбивство Камси, Праламби тощо, а також знищення Чанури у боротьбі на арені, для задоволення Санкаршани і Адхокшаджи також. Божественні жінки співали славослівні пісні на славу Яшоди, яка в'яже Джанардану мотузкою навколо його живота, про вбивство Арішти та Дхенуки, оселю Крішни у враджі та вбивство Шакуні (*Путани*), ламання дерев ямала та арджуна, створення вовків, разом з телятами, удушення Крішною злостивого Калії, царя зміїв, у глибокому озері Ямуни. Апсари співали славослів'я, як доблесний вбивця Мадгу повернув мушлю і блакитний лотос з глибокого озера, про тримання пагорба Говардхана для захисту корів Крішною-Джанарданою. Апсари співали славослів'я, як

Крішна зробив Кубджу (*горбань*), яка постачала запашні мазі, безгорбою, як вічний Крішна, незневажливий, постав у подобі Вамана із його всесвітньої форми. Апсари співали славослів'я про знищення Саубхи за допомогою хали (*плуг*) в якості зброї, Халаюдхою, вбивство Мури, ворога девів, як могутні царі були пов'язані в колісницях і переможені при викраденні діви з Гандхари, про перемогу у викрадені Субхадри Арджуною, як перемога була досягнута Крішною та про інші бої, з Балахакою та Джамбумалі, як дорогоцінні камені були виграні у боях, в присутності Індри.

О царю! Прекрасні жінки співали пісень, що вихваляли всі ці та інші чудові справи Санкаршани та Адхокшаджи, описуючи їх як прекрасні й гарні історії. Доброзичливий Бала, сп'янілий од хмільного напою кадамбарі, співав. Він грав приязно зі своєю дружиною, дочкою царя Ревати, задаючи ритм лясканням у долоні. Бачачи, що Бала співає, великий душею, вбивця Мадгу зрадів. Великий душею, розумний (*Крішна*) заспівав разом із Сатьєю, даруючи тим радість Балі. Син Прітхи, Арджуна, хоробрий зі світу людей, також прийшов туди, мандрувати в морі. Він насолоджувався разом із Крішною й також заспівав із Субхадрою, краснотілою. О царю, Гада, розумний, а також Сарана, Прадьюмна, Самба, Сатьякі, доблесний син дочки Сатраджита (*Сатьябхама*) і найкрасивіший Чарудешна, відважні юнаки, Нішатха і Улмука, найвідважніші сини Рами, також співали. Акрура, очільник війська ядавів, Шанкара, а також інші видатні з роду бхаймів, теж співали.

О сину Індри людей (*Джанамеджайя*). Потому, той корабель для перевезення, рушив уперед блиском Крішни, велеславного! Корабель наповнився, о царю, приходом видатних осіб роду Бхайма, які співали. О доблесний! Разом з відважними ядавами, зацікавленими в расі (*танці та співи*), блиском рівних богам, які співали, світ став безмірно щасливим. О сину Індри людей, усі гріхи і турботи зупинилися. Гість богів, Нарада, той, хто є віпра (*брахман*), також співав і танцював серед кращих з ядавів, зі своїми крученими пасмами волосся, розплетеними та розпущеними, заради задоволення ворога Мури й Кеші (*Крішни*).

О сину царя! Мудрець Нарада, безмежний блиском, що спонукав гру раса, увійшов усередину і співав. Він проявляв почуття гри раса рухами його кінцівок. Цей мудрець, розумний, знову і знову дивлячись на Сатьябхаму і Кешаву, Партху і Субхадру, бога Балу і богиню, дочку царя Ревата, сміявся. Мудрець, жартівливий за звичкою, добрий розумом, передражнюючи дії деяких, сміх одних і гру інших, а також в інший спосіб, змусив сміятися відважних жінок, знову і знову. Коли хтось говорив трохи, повільно тихим голосом, володар Нарада, голосно відповів скоромовкою. На всі веселі випадки, він голосно сміявся. Він робив усе це для задоволення Крішни. О сину царя (*Джанамеджайя*), за наказом Крішни, молоді жінки, присутні там, дали багато видатних коштовностей і нарядів світу, підхожих мудрецеві. За бажанням Харі, як також з розумінням потреби часу, жінки дали небесні плетениці, гірлянди з квітів Паріджата і перлів, а також гірлянди усіх сезонів, мудрецеві. В кінці забави раса, один з безмежним блиском, володар Крішна, зловив руками великого мудреця і стрибнув ув океан разом із дочкою Сатраджита (*Сатьябхама*) і Арджуною. Згодом Крішна, безмежний доблестю і наділений блиском, сказав синові Шині (*Сатьякі*) посміхаючись: «Всі ви утворіть пари з жінками і стрибайте у воду для забави. Бала, разом із Реваті буде головним з моїх синів, разом із половиною бхаймів. Я ж очолю іншу половину бхаймів, а також синів Баларами. Обидві гратимуть одна проти одної у водах океану!».

Тоді Крішна, задоволений Океаном, який посміхався зі складеними руками, наказав: «Будь запашним і зі смачною водою, без жодних акул. Твої береги стануть прикрашеними коштовностями й зручними для ніг. З моїм блиском ти знатимеш речі, яких люди бажають, і даватимеш їм. Твоя вода стане придатною для пиття усім людям, як їм подобається, навіть якщо це не так. Вся риба в тобі стане ніжною і прикрашеною каменем вайдурья, перлами і чудовими золотими прикрасами. Ти матимеш червоні й сині квіти лотосу, з найкращим запахом, приємні на дотик, з червонуватим нектаром, оточені бджолами, тож виглядатимеш гарно. Постав горщики, заповнені майреєю (*поєднання сури і асави*), п'янким трунком (*мадхвіка*), хмільним напоєм (*сура*) і соком квітки (*асава*) на твою воду. Дай золоті горщики для пиття бхаймам. О багатий водами! Ти безумовно матимеш прохолодну воду з запахом квітів. Доклади ж бо зусиль, щоб запевнити, що нічого небажаного з ядавами, разом із жінками, не відбудеться!».

Говорячи так океану, володар Крішна грав з Арджуною. О царю! А дочка Сатраджита, Сатьябхама, яка розуміє вирази обличчя Крішни, вже забризкала мудреця Нараду. Тоді Баларама, сп'янілий, з його красивим тілом, впав у воду під час гри і граційно упіймав руки прекрасної дочки царя Ревати своїми руками. Після того, Баларама, сини Крішни, а також видатні з ядавів, попадали в океан. Вони, з їх захмелілими від питва очима, гралися радісно у воді, одягнені у барвисті сукні та прикраси. Решта бхаймів, а також Нішатха, Улмука і так далі, грали з Харі. Вони були одягнені в прекрасний одяг і прикраси, й були п'яні. Шиї їх були покриті плетеницями квітів сантана (*Паріджата*). Вони були сповнені доблесті та з гарними, сприятливими знаками. Їх тіла були змащені маззю. Вони несли водяні горщики у своїх руках. Вони співали гарні пісні з відповідними звуками, які підходять до вбрання. Потім, музики почали награвати на водяних музичних інструментах різні звуки, разом із апсарами, які були куртизанками, за наказом Крішни. Ці молоді жінки, з їх думками зосередженими тільки на Мадані (*бог Кама*) били по воді божественної Ґанги. Вони били по воді радісно і з задоволенням співали в такт гри на музичних інструментах. Видатні божественні куртизанки, чиї очі такі ж широкі як лотос, які були одягнені в прикраси на їхньому волоссі, такому ж гарному, як лотос, змагалися красою з квітами лотосу, пробуджених Сонцем.

О царю! Океан був прикрашений обличчями жінок, прекрасних наче Місяць у всьому, неначе Місяць постав із тисячами граней у небі, за раптовим наказом Бога. О царю! Океан виблискував ніби хмара, блиском жінок, неначе дощова хмара розітнута блискавкою виблискує в небі. Нараяна ж, із гарними сприятливими знаками, забризкав Нараду, зі своїм гуртом. А Баларама, з красивими сприятливими знаками, разом зі своїм гуртом, забризкав гурт вбивці Мадгу. З бризкалками у руках, дружини (*Реваті і Сатьябхама*) бога Санкаршани і Адхокшаджи поливали інших, радісно. Вони були збуджені бажанням, як також і хмільним трунком варуні. Бхайми, маючи гордість, бажання і хвилювання в серці, з червоними очима, цілком облиті, грали проти кожного, перед жінками, завзято, протягом тривалого часу. З огляду на надлишок збудження, Крішна, який тримає диск у руці, зупинив їх. Разом із Нарадою і в супроводі Арджуни, Крішна пішов од звуків водяних музичних інструментів. Розуміючи бажання Крішни, бхайми, навіть незважаючи на міцну гордість, покинули водні забави. Тоді, милі куртизанки, котрі завжди дарують щастя своїм дорогим мужам, почали танцювати. В кінці танцю володар Упендра, розумний, покинув воду. Залишивши воду, Крішна дав відповідну мазь кращому з мудреців, Нараді, і використав трохи мазі сам. Бачачи, що Упендра вийшов з води, бхайми також покинули воду. Тоді ті ядави, всевладні, пішли на місце відпочинку, за наказом Крішни. Згідно розпорядження, за потребою, залежно від віку, відповідно до вказівок, вони посідали там. Доблесні ядави їли рис радісно і пили відповідні напої. Чисті кухарі подавали м'ясо, приготоване разом з фініками, кращий оцет і кардамон. Вони також подавали нарізані шматочки тварин, приготовані на рожні. Слуги подавали шматки молодих буйволів, запечені на рожні, з пряженим маслом, разом з тамариндом, лляне насіння і оцет, за вказівками головних кухарів. Слуги подавали великі шматки кращого м'яса тварин, приготованих згідно припису та вказівок головних кухарів. М'ясо було приготовлено в різних формах, змішане з достатньою кількістю оцту і манго. Інші подавали шматки бічних частин м'яса тварин, смажені у пряженому маслі, з додаванням солі та меленого перцю. Разом з редькою, гранатом і солодким лаймом, листям базиліку, ферулою (*рослина сімейства парасолькових*), сирним імбиром, лимонною травою (*бхуштріна*) та іншими приправами, ядави, безмежні силою, пили з кухлів із красивими візерунками, зручними. Ядави, разом зі своїми дружинами також їли м'ясо птахів, смажене на рожні, змочене в гхі, оцті, лляному насінні та олії, разом із хмільними напоями.

О царю! Вони їли багато різновидів білих і червоних кольором харчів, запашних, із сіллю, свіжим сиром, гхі та зацукрованих. О царю! Ті доблесні ядави, такі як Уддгава і Бходжа, які не п'ють хмільного, споживали багато різновидів рослинної їжі і пили багато соусів та супів, а також сиру і молока, радісно. Вони споживали багато різновидів запашних каш із зерна, з посудин. Вони також пили молоко змішане з цукром і їли багато видів фруктів. Всі видатні бхайми, разом зі своїми жінками, були задоволені. Доблесні ядави знову співали багато прекрасних пісень із задоволенням, разом із чудовими танцями їх дорогих дружин. Відразу ж, у ту ніч, володар Упендра, щасливий, наказав співати пісню чалік'я, в якій багато хто узяв участь, котра призначена, як приклад гандхарви (*тип музичної вистави*). Тоді Нарада взяв віну, здатну відтворювати мелодію шадграма,[31] аби допомогти зосередженню розуму. О повелителю людей, Крішна сам грав халлішакам (*танці з багатьма жінками — танець раса*), на флейті і син Прітхи (*Арджуна*) грав на мріданзі. Сприятливі апсари, задоволені, грали на інших музичних інструментах. В кінці першої дії, апсара Рамбха, добре обізнана на приписах танців і виступу, піднялася. Коли Рамбха, гарна тілом, танцювала і виступала, Бала і Джанардана були задоволені. Тоді, о царю! Апсара Урваші, з красивими широкими очима, Хема і Мішракеші, Тілоттама, а також Менака та інші асари, також співали, танцювали і виступали, висловлюючи бажання і відповідні почуття, для задоволення Харі. О сину Індри царів! Там сприятливі апсари співали, танцювали і виступали, з їхнім розумом люблячим сина Васудеви, і порадували всіх. Також, вони жували листя бетеля, з горіхом арека, лаймом і спеціями. О найкращий серед царів! Доблесні ядави насолоджувалися чалік'єю і гандхарвою, божественними жінками і плодами з найкращим запахом, принесеними з небес, за бажанням Крішни. О володарю людей (*Джанамеджайя*), за бажанням Крішни, красива чалік'я, привезена з небес на Землю, для благословення людей, була проведена сином Рукміні (*Прадьюмна*) й пишнотою Харі. Прадьюмна, з найкращим розумом, керував чалік'єю і гандхарвою, і також жував листя бетеля. Чалік'я, подібна п'ятьом, (*Крішна, Баларама, Прадьюмна, Аніруддха і Самба*), рівна своєю красою Індрі, завжди корисна для людей. Чалік'я веде до розвитку, створюючи добробут. Вона звеличує, приємна, як також і славетна, сприятлива, дає багатство і щастя, вподобана найбільше Нараяною, найславетнішим. Чалік'я досягає перемоги і дхарми, та знищує погані сни тих, хто зображує її. Вона також знищує гріхи.

Цар Ревата, велеславний, який пішов, щоб залишитися на небесах, слухав чалік'ю і гандхарву з такою пильною увагою, що тисяча по чотири юґи, здалися йому одним днем. О царю, від чалік'ї, гарна кумараджаті і гандхарваджаті, та інші види музики розвинулися, о царю, подібно тому, як сотні ламп запалюються від однієї лампи. Крішна і Нарада, разом із відомими бхаймами, такими як Прадьюмна, розуміли значення чалік'ї. Інші люди в світі розуміють тільки трохи з цього знання. Як великий океан лише може зрозуміти цінність річкової води, тільки володар Крішна розуміє велич якостей чалік'ї. Лише велика гора Гімалая або океан може оцінити вищі наслідки і якості чалік'ї. Без виконання покути неможливо зрозуміти чалік'ю і пов'язані з нею впорядкованості. О царю! Серед шести типів мелодій (*сім звуків музики*), зразок форми музики чалік'я може бути зіграний. Люди, які співають тип музики сукумара, названу леша, знаходять її важкою для укладання співу. О царю людей (*Джанамеджайя*), сонми богів, гандхарвів і

великих мудреців стали знавцями в цій галузі вираження якостей чалік'ї і гандхарви. Усвідом це розумом. Вбивця Мадгу запровадив чалік'ю у виконанні богів із цим розумінням для кращих серед бхаймів, на благо і добробут світу. Не лише діти, а й молоді та літні люди з бхаймів, грають чалік'ю під час святкування народження. Діти вчаться і співають із задоволенням. Згодом, старійшини вшановують її і завжди славлять її. Найвідважніші ядави, які розуміють засади дхарми, шанують людей світу, пам'ятаючи обов'язок їх роду. Вони розуміють давню істину, що любов і прихильність мають важливе значення, а не положення у суспільстві. Дружба ґрунтується на любові. Сини ж дашархів, врішніїв та андхаків мали дружбу між собою.

Після урочистостей, нищитель Кеші попрощався з усіма. Після вшанування ворога Мадгу і Камси, апсари повернувся на небеса. Всі мешканці небес стали щасливими.

Так вістить вісімдесят дев'ятий розділ другої частини, названої Вішнупарва,
в Харівамшапурані, продовженні Магабгарати,
що описує забаву чалік'я.

ВИКРАДЕННЯ БХАНУМАТІ І КІНЕЦЬ НІКУМБХИ

Розділ 90

Вайшампаяна продовжував:

О Джанамеджайє! Коли ядави, які виконують добрі справи, насолоджувалися водними забавами, один, з нечестивим розумом, ворог богів, той, кого важко перемогти, побачив можливість. О царю, асур на ім'я Нікумбха, воліючи власної смерти, викрав діву на ім'я Бхануматі, дочку Бхану. О царю, увійшовши невидимим на жіночу половину, бентежачи жінок ядавів ворожбою, невидимий Нікумбха викрав дівчину, згадуючи стару ворожнечу. Бо доблесний Прадьюмна забрав дівчину-дочку Прабхаваті, у Ваджранабхи, вбивши Ваджранабху, брата Нікумбхи. У той час як Бхану був далеко в лісі, збавляючись, улесливий асур, обізнаний у галузі використання можливостей, шукав відповідну можливість, знаючи, що місто не захищене, о переможцю ворогів, увійшовши у дівочу світлицю раптово. Коли він забрав заплакану дівчину, здійнявся величезний гамір там. Почувши крики лиха зі світлиць дівчини, обидва доблесних, Васудева і Ахука, озброєні та при бронях, пішли туди. Вони не бачили злочинця, навіть так далеко як могли бачити. Тоді обидва вони, озброєні та при бронях, відправився до місця, де був Крішна. Почувши про цю справу від них, Крішна, який спонукає або підбурює людей, підкорювач ворогів, осідлав свого верхового, Таркшью, ворога змій, разом із сином Прітхи (*Арджуною*). Хоробрий Крішна мовив: «Слідуй-но за мною на твоїй колісниці!», тому в кого акула на прапорі (*Прадьюмна*) і попросив Гаруду, сина Кшьяпи рушати мерщій. Син Прітхи та Крішна, великі душею, підкорювачі ворогів, зіткнулися з Нікумбхою, котрого важко перемогти, який ішов у Місто ваджри.

О царю! Той велепишний, найкращий серед ворожбитів, Прадьюмна, також прибув туди. Побачивши їх, Нікумбха розділив себе на три подоби. Нікумбха, рівний силою богам, бився з усіма ними, сміючись, орудуючи грубезною булавою із багатьма шипами. О царю, тримаючи дівчину Бхануматі шуйцею, Нікумбха знову бив їх своєю булавою у десниці. О найкращий серед царів! Для безпеки дівчини, жоден з Крішн (*Крішна і Арджуна*), ні Кама (*Прадьюмна*) не вдаряли великого асура Нікумбху, недоброго. О очільнику мужів, великі душею, здатні вбивати ворогів, яких важко перемогти, засмучені через доброту, тяжко зітхали. Кращий серед носіїв лука, син Прітхи, знавець бою усіма засобами, пускав купи стріл у дайтью Нікумбху, використовуючи техніку нагоштра.[32] Арджуна пустив багато, в дванадцять пальців довжиною, стріл у данава Нікумбху, в бою, не завдаючи шкоди дівчині, о володарю землі, його мистецтвом, логікою і навчанням. Потім Нікумбха зник звідти, разом із дівчиною, використовуючи ворожбу асурів. Ніхто не знав про це. Обидва Крішни і син Рукміні ж прослідували за Нікумбхою. Тоді великий асур прийняв вигляд птаха харіти. Тоді ж, відважний Дхананджайя пустив ще раз стріли, у дванадцять пальців довжиною, здатні влучати у вразливі місця Нікумбхи, стежачи за тим, щоб зберегти дівчину, коли великий асур огинав цю Землю, що має сім островів, а доблесні гнобителі ворогів (*Крішна і Арджуна*) слідували за ним.

Великий асур досяг вершини гори Гокарна. Потім він опустився на березі річки Ґанга, з дівчиною. Ні деви, ні асури, ні навіть мудреці, багаті аскезами, не перетинали гору Гокарна, захищену блиском великого володаря Шиви, о один із роду бгаратів. Використовуючи цю можливість, веледоблесний Прадьюмна, видатний бхайма, нездоланний у війні, врятував дівчину Бхануматі. О царю! Асур же Нікумбха, пригнічений стрілами пущеними Крішнами, покинув північ Гокарни і рушив у південному напрямку. Сидячи ж на Гаруді, Крішна і Арджуна слідували за ним позаду. Нікумбха увійшов у Шатпуру, де проживали його родичі й друзі. А доблесні Крішна та Арджуна, чекали біля входу в печеру, бо вона була закрита у нічний час. За вказівкою Крішни, син Рукміні відразу ж узяв дочку Бхану в місто Двараку, з радісним розумом. Доправивши Бхануматі у Двараку, доблесний Прадьюмна повернувся в Шатпуру, населену асурами. Біля входу в печеру він побачив обох, Крішну і Арджуну, веледоблесних. Й ті, велемогутні, Крішна і Арджуна, разом із Прадьюмною, бажаючи смерті Нікумбхи, чекали поки вхід був закритий. Згодом Нікумбха, велемогутній і хоробрий, вийшов з печери на прю. О правителю землі! Коли Нікумбха вийшов з печери, син Прітхи перекрив усі шляхи, стріляючи стрілами з лука Гандіва. Нікумбха ж, кращий серед могутніх, коли він вийшов, ударив сина Прітхи по голові страшною булавою, з багатьма шипами. І Нікумбха зник. Доблесний син Прітхи, вражений у голову булавою, втратив тяму. Він заюшив кров'ю і знепритомнів. Асур же, гордий

своєю силою, розсміявся і вдарив сина Рукміні. Нікумбха, що має силу ворожби, вдарив Прадьюмну, кращого з ворожбитів, який був перед ним, і зник. А доблесний Прадьюмна, вдарений по голові, знепритомнів. Бачачи Арджуну і Прадьюмну безтямними після сильного удару, Говінда розлютився і напав на Нікумбху. Старший брат Гади взяв свою палицю Каумодакі. Й ті доблесні, яких важко перемогти, заревівши, напали один на одного. Індра, сидячи на Айраваті, разом з усіма сонмами богів, побачив велику страшну битву між богами і асуром. Владика почуттів (*Крішна*) побачив девів. Гнобитель ворогів вирішив убити асура в дивовижній битві, на користь богів. Вбивця Кеші, міцнорукий, знавець бою, граючи його булавою Каумодакі, показав різні виверти. Тоді головний з асурів, кружляючи шпичасту булаву, розминаючись, також показав багато вивертів. Подібно ревучим турам, сурмлячим слонам і лютим вовкам, вони напали один на одного за кліп ока. З жахливим ревом доблесний Нікумбха вдарив старшого брата Гади своєю булавою з вісьмома дзвіночками. О один із роду бгаратів, у той же час, Крішна також змахнув великою палицею і вдарив Нікумбху по голові. Харі торкнувся землі своєю булавою Каумодакі, на мить. Потім, наставник світу, розумний, втратив свідомість і впав на землю. Тоді весь світ засмутився, о очільнику людей, коли великий душею син Васудеви знепритомнів. Сам володар богів Індра, бризнув суміш нектару і холодної, запашної води з божественної Ґанги на Крішну. Цілком очевидно, що Крішна, кращий серед девів, вчинив так по своїй волі. Інакше, хто ж бо здатний знетямити Харі, великого душею, у бою? О один із роду бгаратів! Крішна опритомнів. Він схопив диск. Нищитель ворогів закликав злостивого боротися. Нікумбха, великий ворожбит, якого важко перемогти, зріс у небі, залишаючи те тіло. Вбивця ж Кеші не знав цього. Гнобитель мужів, Джанардана, задавався питанням, чи той помирає чи він мертвий. О володарю (*Джанамеджайя*), доблесний Крішна чекав відповідно до покути доблесних (*не вбивати поваленого ворога*).

Потому Прадьюмна і син Кунті прийшли до тями. Бажаючи смерти Нікумбхи, вони стали біля Нараяни. Тоді Прадьюмна, знавець ворожби, зрозумів, що Нікумбхи там не було і сказав Крішні: «О батьку! Нікумбха не тут. Нечестивець кудись зник!». Коли Прадьюмна це сказав, те тіло було знищено. Тоді володар Крішна засміявся разом із Арджуною. Далі, о володарю людей, відразу ж, доблесний побачив десять тисяч по тисячі нікумбх на землі, небі і в усьому. Тисячі нікубх билися з Крішною, о гнобителю ворогів, тисячі билися з сином Прітхи і тисячі ратилися з доблесним сином Рукміні. Це було дивно. Деякі з великих асурів стримували лук пандава (*Арджуни*), інші ж тримала його за руку, а деякі, великі асури, схопили його ноги. Тримаючи доблесного таким робом, вони злетіли в небо. Тоді там було десятки мільйонів синів Прітхи, захоплених таким чином. Ні Крішна, ні син Крішни, нищителі ворогів, не могли бачити кінець цього. Вони розтинали нікумбхів, стріляючи стрілами, звільняючи сина Прітхи (*Арджуну*). О один із роду бгаратів, однак ті, розітнуті навпіл, знову ставали цілими. Володар Крішна, який мав божественне знання, це зрозумів. Вбивця Мадгу упізнав справжню подобу Нікумбхи, який створив сотні ілюзій, того, хто забрав народженого під зіркою Пхалгуні (*Арджуна*). Нищитель асурів, Харі, Володар минулого, сьогодення і майбутнього, відсік йому голову, що узріли усі фізичні істоти світу. О один із роду бгаратів! Коли його голова була відрізана, він випустив народженого під зіркою Пхалгуні. Головний з асурів упав, мов дерево, коріння якого утнули.

О шанобливий до інших! Коли син Прітхи, який був піднятий у небо, падав, син Крішни зловив його за наказом Крішни. Коли Нікумбха впав на землю, Володар утішив Дхананджайю. Володар Крішна, в супроводі сина Прітхи і Прадьюмни, відправився в місто Двараку. Володар Дашарха прибув у місто Дварака щасливо. Син Яду (*Крішна*) вклонився великому душею Нараді. Після цього, блискучий Нарада сказав ядаву Бхану: «О Бхану! О сину Бхайма! Не турбуйся про викрадення дівчини. Слухай таке. Твоя дочка спровокувала мудреця Дурвасу під час гри в саду Райвата. Той мудрець, найбільш скажений, прокляв твою доньку. Вельми пустотлива дівчина піде в руки ворога. Заради твоєї дочки, я власкавлю мудреця, разом із іншими мудрецями!».

Н а р а д а п р о д о в ж у в а в :

О великий мудрецю, о знавцю дхарми, о найкращий серед тих, хто дотримується дхарми! Чому ти прокляв молоду жінку, яка дотримувалася покаяння без жодної вади? Ми просимо тебе дати благословення їй. О сину бхайма, — продовжував Нарада, — коли ми сказали Дурвасі так, він схилив голову на мить і сказав люб'язно: «Слова, сказані мною, справдяться, і не інакше. Дівчина, безумовно, піде до рук ворога, поза всяким сумнівом. Дівчина буде цілою і неушкодженою. Вона отримає чоловіка за дхармою. Вона матиме багато синів і багатство. Крім того, буде щасливою і в добробуті. Вона буде завжди гарно пахнути. Вона ставатиме незайманою знову і знову. Красна діва не пам'ятатиме цю страшну трагедію. Дайте Бхануматі доблесному Сахадеві. Доблесний пандава вірний і твердий у дхармі!».

Тоді, один з душею Дхарми, Бхану, згадавши слова Наради, віддав Бхануматі синові Мадрі, Сахадеві. Відправляючи гінця, Володар диску закликав Сахадеву. Після обряду одруження, Крішна попрощався з Сахадевою і його дружиною, та повернувся в своє місто.

Той же, хто читає про перемогу Крішни або слухає це з великою увагою, доможеться перемоги у всіх своїх діяннях.

Так вістить дев'яностий розділ другої частини, названої Вішнупарва,
в Харівамшапурані, продовженні Магабгарати,
про викрадення Бхануматі і кінець Нікумбхи.

ОПОВІДЬ — ЯК ЗАГИНЕ ВАДЖРАНАБХА

Розділ 91

Джанамеджайя мовив:

О Вайшампаяно, я чув про викрадення Бхануматі, перемогу Кешави і божественні забави блискучих врішніїв ув океані. О брахмане, о кращий серед тих, хто дотримується дхарми! Я чув про найчудовіше вбивство Ваджранабхи під час оповіді про вбивство Нікумбхи. О брахмане! Прошу повідай мені. Мені цікаво почути про це.

Вайшампаяна почав:

О царю! Я розповім тобі про вбивство Ваджранабхи. О один із роду бгаратів, я повідаю тобі про перемогу Ками (*Прадьюмни*), а також Самби. О царю людей! Великий асур, відомий як Ваджранабха, завжди переможний у бою, виконав покуту на вершинах гори Меру. Прабатько світу, Брахма, великий пишнотою, був задоволений ним. Задоволений його покаянням, Брахма сказав йому просити бажані дарунки. Кращий серед асурів попросив дарунки — не бути вбитим богами, а також місто назване Ваджра, з усіма видами сприятливих коштовностей. О один із роду бгаратів! У це місто, навіть вітер не міг вільно входити. О очільнику людей, там усі бажання виконувалися, навіть не думаючи про них. О Джанамеджайє! Навколо цього міста були важливі міста-супутники, з сотнями садів. О один із роду бгаратів! Місто було створено, відтак, завдяки дарунку отриманому асуром. І великий асур Ваджранабха жив у місті Ваджра. О царю! Всі навколо асура, який отримав дарунок, десятки мільйонів асурів, жили в місті Ваджра, а також у садах. О царю людей! В красивих, важливих містах-супутниках, вороги девів гараздували зручно і щасливо. Ваджранабха, злий душею, гордий завдяки дарунку отриманому ним, а також місту, почав утискати світ. О правителю людей! Він пішов на небеса і сказав великому Індрі: «О карателю асура Паки! Я хочу правити трьома світами. О володарю девів! Інакше, виходь зі мною на бій. Всі сини Кашьяпи, великі душею, мають рівну владу над світом!». О один із роду куру! Великий володар Індра порадився з Бріхаспаті. Тоді найкращий серед девів, Індра, сказав Ваджранабсі.

Індра мовив:

О лагідний, наш батько, мудрець Кашьяпа, тепер виконує жертвопринесення. Після виконання жертви, він зробить те, що слід зробити в правильний спосіб.

Вайшампаяна вів далі:

Тоді асур підійшов до батька Кашьяпи і передав тому, що цар богів Індра, сказав йому. Тоді Кашьяпа сказав: «Після того, як жертвопринесення буде завершене, я зроблю те, що слід зробити у правильному напрямку. О сину, йди-но в місто Ваджра і залишайся там!». По такім слові, Ваджранабха повернувся в своє місто. Великий же Індра пішов у Двараку. Стаючи невидимим, йдучи у Двараку, Індра повідомив синові Васудеви всі випадки з Ваджранабхою. Тоді Джанардана сказав: «О боже (*Індра*), величне жертвопринесення коня сина Шури (*Васудеви*) наближається. О Васаво, після закінчення жертвопринесення, я вб'ю Ваджранабху. О доле доброзвичайних, давай обидва подумаємо про шлях входу у місто. О володарю, адже навіть вітер не може увійти в місто без дозволу Ваджранабхи!».

І цар девів, Індра, належно вшанований гостинністю сина Васудеви, пішов. О один із роду бгаратів. Настала Ашвамедха Васудеви. І коли жертвопринесення було закінчено, кращі серед девів, доблесні, обоє царі богів, Індра і незмінний Крішна, думали про шляхи входу в місто Ваджранабха. Тоді ж як жертва була завершена, актор на ім'я Бхадра порадував великих мудреців його кращим виступом. Тоді кращі мудреці сказали йому просити відповідного дарунку. Тоді актор Бхадра, рівний Індрі, володареві богів, попросив дарунку підказаного Сарасваті за бажанням Індри богів і Крішни, вклонившись найкращим серед мудреців, які прибули для жертвопринесення коня.

Актор мовив:

О найкращі поміж мудрих, усі брахмани повинні пропонувати мені їжу, з повагою. Я повинен мати можливість подорожувати по всій Землі, що має сім островів. Я повинен мати особливе вміння подорожувати в небі. Я буду незнищенний усіма живими істотами, движними чи недвижними. Яку б роль я не взяв, чи-то мертвого, чи живого, або навіть створеного уявою також, я виглядатиму, як вони, в усіх відношеннях, у супроводі музики. Я маю бути вільним од старості та хвороб. Мудреці, як також інші, повинні радіти мені завжди.

Вайшампаяна продовжував:

О царю людей! Акторові, рівному богам, який мовив так, сказали брахмани — «Хай буде так!» і він рушив по всій Землі, з семи островів, по містах Індри асурів, північних куру, Бхадрашви, острова Кетумала та Калабхадра. Великий актор, доблесний світу, той, хто отримав дарунок, відвідував Двараку, прикрашену ядавами, в певні періоди року. Тоді володар Шакра, володар богів, сказав лебедям дхартараштрам, мешканцям небес.

Індра мовив:

О лебеді! Ви, божественні птахи, діти Кашьяпи, мої брати. Ви носите богів, а також тих, хто робить добрі справи. Тепер є деяка робота, яку потрібно зробити богам, пов'язана із вбивством ворогів. Це повинно бути зроблено, і таємниця ніколи не буде розкрита. Якщо наказ богів не виконається, то буде страшна кара. О найкращі серед лебедів! Ви можете подорожувати всюди. Вам слід побувати на ставках внутрішніх

кварталів кращого міста Ваджранабхи, куди інші не можуть піти. У нього є коштовні діви і сприятлива дівчина, видатна у трьох світах, на ім'я Прабхаваті, яка гарно сяє, наче місячне світло. Чулисьмо, що її мати отримала краснолику діву дарунком даним великою богинею Хаймаваті, дочкою Хімавана (*Парваті*). Родичі приготували дівчину для вибору собі чоловіка самій, із наречених. О лебеді, красна діва обиратиме чоловіка згідно її бажанню. Ви повинні сказати їй про чесноти великого душею Прадьюмни, його рід, красу, звички, а також вік. Коли ж дочка Ваджранабхи, вірна жінка, стане пристрасною, ви повинні прийняти її повідомлення уважно, до Прадьюмни, а також знову прийняти його послання до неї. Зробіть, як бажано мені, згідно нагоди, вашим розумом. Ви повинні виконати свою роботу там, усіма засобами, з приємними очима та обличчям. Ви повинні говорити про якості великого душею Прадьюмни так, щоб розум Прабхаваті зосередився на ньому. Ви повинні надсилати мені щоденні новини, усіма засобами, як і моєму молодшому братові Крішні, в Місто дверей, Двараку. Ви повинні виконувати свою роботу, допоки володар, великий душею Прадьюмна, не принесе найкрасивішу дочку Ваджранабхи. Асури, такі як Ваджранабха, горді дарунком даним Брахмою, не можуть бути вбиті богами. Вони можуть бути вбиті тільки синами богів, такими як Прадьюмна й інші, у бою. Ядави, такі як Прадьюмна, нищителі Ваджранабхи, підуть у місто Ваджра, маскуючись актором Бхадрою, який отримав дарунок подорожувати в будь-яке місце. Вам слід робити все це разом з іншою роботою. Ви маєте виконувати згідно часу, за потреби, воліючи мого інтересу. О лебеді! Боги ніколи не зможуть увійти туди. Усіма засобами ви мусите увійти туди, за бажанням Ваджранабхи.

Так вістить дев'яносто перший розділ другої частини, названої Вішнупарва,
в Харівамшапурані, продовженні Магабгарати,
що оповідає як загине Ваджранабха.

ПРАДЬЮМНА І ГУРТ ДЛЯ ВАДЖРАНАБХАПУРИ

Розділ 92

Вайшампаяна сказав:

О царю людей! Почувши слова Васави, лебеді вирушили в місто Ваджра. Шлях до міста був знайомий їм раніше. Доблесні птахи приземлилися на прекрасному ставку, покритому золотими квітами лотосу, м'якими на дотик. Птахи видали прекрасні звуки у вишуканій, рідкісній мові, й хоча птахи були в місті раніше, вони вчинили здивування серед жителів. О царю! Птахи подорожували по ставках, які використовуються жителями внутрішніх кварталів. Лебеді, жителі неба, були помічені Ваджранабхою. О повелителю людей! Дхартараштри (*лебеді*) співали красиво. Син Діті (*Ваджранабха*) сказав такі слова дхартараштрам.

Ваджранабха мовив:

О лебеді! Ви живете на небесах, завжди говорите солодко. Коли б не було у нас свято, ви повинні бути присутні тут. О лебеді! Ви повинні прибути сюди. Це ваш дім. Лебеді, жителі небес, також входять сюди без усякого страху.

Вайшампаяна сказав:

О один із роду бгаратів! Лебеді, яким сказав так Ваджранабха, погодилися, сказавши «Хай буде так!», і увійшли в оселю Індри асурів (*Ваджранабхи*). Вони познайомилися з усіма для виконання справи богів. Говорячи людською мовою, вони оповідали різні історії. Жінки роду Кашьяпи (*асурки*), які беруть участь у всіх сприятливих справах, слухаючи історії пов'язані з їхнім родом, особливо насолоджувалися ними. Згодом, мандрівні лебеді побачили дівчину з гарною посмішкою, Прабхаваті, дочку Ваджранабхи, з гарними кінцівками. Лебеді познайомилися з цією дівчиною, гарноусміхненою. Дочка ж царя Ваджранабхи, подружилася з лебедем Шучимукхі. Після створення повної впевненості в розумі щодо її друга дочкою Ваджранабхи, читанням сотень віршів і оповідань, одного дня Шучимукхі запитав її.

Шучимукхі мовив:

Я знаю, що ти найкрасивіша, о Прабхаваті, у трьох світах — за красою, звичками і гарними якостями. Отже, я хочу сказати тобі дещо. О боязка, о милоусміхнена, твоя молодість минає. Як плинна вода не повернеться до свого джерела. О богине, немає нічого відомого у світі, рівного за задоволенням любощам. О щаслива жінко, речу тобі правду. О блискуча гарними кінцівками, твій батько бажає аби ти вибрала твого чоловіка самостійно. Але ти не приймаєш будь-кого, народженого в родах богів та асурів. О доброзвичайна жінко, о гарноволоса, наречені, красиві, доблесні та з іншими якостями в твоєму роду, знехтувані тобою, повертаються осоромлені. Ти не згодна на тих, хто прийшов за родом і красою. Чи приймеш Прадьюмну, сина Рукміні, коли прийде сюди? У трьох світах немає жодної людини рівної йому, ні родом, ні красою. О сприятлива, він найкращий за чеснотами або доблестю, о красна жінко! О гарноволоса, Прадьюмна, велемогутній, є богом серед богів, асуром серед асурів і праведний душею серед людей. О богине, бачачи його, стегна жінки зволожуються наче вим'я корів і течія річок. Ні його обличчя не можна зрівняти з повним місяцем, ні його очі не можна порівняти з блакитним лотосом, ні його ходу з ходою лева. О щаслива жінко, осяйний Вішну створив його із сутністю всього світу, даючи кінцівки тому, хто без кінцівок (*Камадева*). У дитинстві він був забраний асуром Шамбарою. Він убив грішника, коли став юнаком. Він вивчив усі види ворожби, але ніколи не відмовлявся від жодних гарних звичок. О гарноволоса! Якими б не були чесноти, які

ти можеш собі уявити, які б не були чесноти у трьох світах, яких би ти побажала, Прадьюмна має всі з них. Яскравістю, він подібний до Бога вогню. Терпінням, він дорівнює Землі. Сяйвом, він схожий на Сонце, а в гамбхірьї (*можливо: стійкість*) його можна порівняти з глибокою водоймою!».

Красуня Прабхаваті сказала на це Шучимуксі.

П р а б х а в а т і р е к л а :

О ніжний! Я не раз чула, що Вішну прийшов у людський світ, як розумний Нарада сказав моєму батькові. О безгрішний! Здається, що він є ворогом асурів і, отже, слід уникати його завжди. О шанобливий до інших! Він спалив роди асурів своїм блискучим диском, його луком Шарнга та його булавою також. Індра ж асурів (*Ваджранабха*) відправить асурів, які мешкають ув околицях міст-супутників, для його знищення. О гарноусміхнений! Всі жінки хочуть, щоб рід їхніх чоловіків був кращим, ніж рід батьків їх. Якщо є спосіб для Прадьюмни прийти сюди, я буду вельми благословенна і мій рід буде очищений. О красномовний! Постарайся підтримати те що я прошу, так, щоб Прадьюмна, народжений у роду врішніїв, став моїм чоловіком. Я чула як старі асурки кажуть, що Харі є найбільшим ворогом асурів і він непокоїть їх. Я також чула про народження Прадьюмни раніше і, як він убив могутнього Калашамбару. О найкращий серед лебедів! Прадьюмна завжди в моєму серці. Але немає ніяких причин для моєї зустрічі з ним. О гідний дружби! Я твоя слуга. Я відправляю тебе посланцем. Ти мудрий. Повідж мені про шлях для зустрічі з ним.

Шучимукхі втішив її і сказав посміхаючись.

Ш у ч и м у к х і м о в и в :

О милоусміхнена! Я піду туди в якості посланця. О гарна посмішкою! Я розповім йому про твою щедру відданість. Я робитиму все необхідне, щоб він прийшов до тебе. О гарна волоссям, при зустрічі з утіленим Камою, всі твої бажання будуть виконані. О ясна очима! Завжди пам’ятай мої слова. О довгастоока, скажи своєму батькові про мою вправність ув оповіданні історій. О богине, там же, переконайся, що про наші інтереси дбають усіляко.

В а й ш а м п а я н а п р о д о в ж у в а в :

О Джанамеджайє! Прабхаваті, якій було сказано так, зробила все по тому слові. Потім Індра асурів (*Ваджранабха*) запитав лебедя у палаці.

В а д ж р а н а б х а м о в и в :

Прабхаваті розповіла мені про твої навички в оповіданні історій. О Шучимукхо! Повідж мені кілька історій, бо ти знавець єси в оповідачках. О найкращий серед лебедів! Чи якесь диво бачено тобою у світі, не бачене раніше іншими, о незневажливий? Чи ж повідж мені про щось гідне або не гідне подиву.

В а й ш а м п а я н а в і в д а л і :

О найкращий серед кращих мужів! Тоді лебідь Шучимукхі звертаючись до Ваджранабхи, Індри асурів, велепишного, мовив, прошу, послухай.

Ш у ч и м у к х і с к а з а в :

О кращий серед асурів! Я бачив гарну жінку на ім’я Шанділі, гарну розумом, яка робить чудову справу поблизу гори Меру. Я також бачив Каушалью, розумну, завжди зацікавлену в добробуті всіх живих істот, щасливу подругу Шанділі, найкращу, дочку гори. Я також бачив процвітаючого актора, який отримав дарунок од мудреців. Він може приймати будь-яку подобу, яку забажає. Він гідний, щоб запропонувати йому їжу. Його завжди приймають у трьох світах. О доблесний, він відвідує Північний край куру, а також острова Каламра. О безгрішний, він також відвідав Бхадрашву, Кетумалу та інші острови також. Він знає пісні заспівані богами і гандхарвами, а також багато видів танців. Він завжди дивує богів своїм танцем.

В а д ж р а н а б х а в и р і к :

О лебедю, я чув це докладно, не так давно, як сказано великими душею чаранами та сіддхами. О птахо, я цікавлюсь ним усіляко. Але він, який отримав дарунки, не знає про мене.

Л е б і д ь с к а з а в :

О найкращий між синів Діті! Цей актор подорожує всіма сімома островами. Коли він чує про людей з чеснотами, він іде назустріч їм завжди. О доблесний! Якщо актор почує про твої якості докладно, о великий асуре, він обов’язково прийде до твого міста.

В а д ж р а н а б х а м о в и в :

О лебедю, о процвітаючий, придумай спосіб, щоб актор прийшов у місто. О птахо, хай буде добро тобі!

В а й ш а м п а я н а п р о в а д и в :

Лебеді, відправлені Ваджранабхою для виконання його справи, повідомили Індру богів, а також Крішну про все. Тоді Адхокшаджа відправив Прадьюмну аби підготувати необхідне для зустрічі Прабхаваті, як також і вбивства Ваджранабхи. О один із роду бгаратів! Спираючись на богиню Майю, Харі створив гурт акторів. Він послав бхаймів у вигляді акторів у місто Ваджранабха. Прадьюмна був героєм, Самба був блазнем, доблесний Гада став паріпаршвою (*почет, супровід*), а інші бхайми стали підтримкою акторів. Видатні куртизанки стали актрисами з музичними інструментами, по потребі. Тож, Бхадра і його послідовники стали помічниками. Великі бійці-колісничні, зійшовши на летючу, гарну колісницю, зроблену Прадьюмною, узялися до виконання справи сприятливих богів. О правителю людей, усі чоловіки були рівні за виглядом один одному. Всі царевичі постали схожими на жінок, красою. Й усі вони прибули в найкраще місто-супутник міста Ваджри, гарне місто, де мешкали юрми асурів.

Так вістить дев'яносто другий розділ другої частини, названої Вішнупарва,
в Харівамшапурані, продовженні Магабгарати,
що оповідає про Прадьюмну і
гурт для Ваджранабхапури.

ПРАДЬЮМНА ВХОДИТЬ У ВАДЖРАНАБХАПУРУ

Розділ 93

Вайшампаяна мовив:

О володарю людей, о Джанамеджайє! Потому Ваджранабха наказав асурам, які проживають у його місті, що найкращі будинки мають бути надані, гостинність слід запропонувати, багато коштовностей, прекрасний одяг і зручності для тих, хто розважатиме людей (*акторів*). Підкоряючись наказу пана, все зробили за наказом. Актор (*Бхадра*), про якого чули раніше, прибув і спричинив зацікавленість. Асури запропонували найкращу гостинність акторові, радісно, а також дали багато коштовностей за виставу. Тоді актор, який отримав дарунки, вчинив так, щоб жителі міста насолоджувалися якнайбільше. Вони представили великий вірш Рамаяну, як гру із зображенням народження Вішну, безмірного блиском, для вбивства Індри ракшасів, Равани. О безгрішний, Дашаратха запросив великого мудреця Рішьяшрінгу, сина Ломапади, і також Шанту, разом із куртизанками. О один із роду бгаратів! Актори стали Рамою, Лакшманою, Шатругхною і Бгаратою, Рішьяшрінгою, Шантою також. Старі ж асури, які були жили у той час, здивувалися, побачивши рівність у вигляді акторів, без жодної відміни. Асури були вражені викладом історії, появою акторів і їх витонченою грою. Асури були вражені та захоплені виставою. Насолоджуючись чудовою виставою, асури вставали знову і знову, для заохочення акторів. Задоволені виконанням, асури дали одяг, браслети і намиста, а також красиві гірлянди прикрашені дорогоцінними каменями, такими як гема і вайдурья. Коли подарунки були дані окремо, актори хвалили асурів і мудреців, згідно родів і сімей.

О Індро людей, жителі міста-супутника відправили повідомлення для Ваджранабхи про прихід божественних акторів. О один із роду бгаратів! Індра асурів (*Ваджранабха*), який чув про це раніше, зрадів. Він послав гінця, щоб прийняти акторів у місто Ваджра. Почувши слова Індри асурів, жителі міста-супутника взяли акторів, які були ядавами, в прекрасне місто Ваджра. Вони були забезпечені будинками, зробленими відмінно Вішвакарманом. Все, що їм потрібно було, надано понад, у сто разів. Після цього великий асур Ваджранабха провів свято під назвою Калотсава (*на честь Шиви*). Він радісно побудував гарний будинок для розваг своїх воїв. Після того як актори у повній мірі відпочили, він переконав їх виступити. Велемогутній Ваджранабха дав їм коштовностей у великій кількості. Він сидів разом зі своїми родичами і друзями, щоб подивитися виставу. Правитель людей встановив місце так, щоб жінки внутрішніх світлиць могли спостерігати за виставою, приховано. Бхайми ж, виконавці складних завдань, одягли костюми акторів і почали справу для досягнення своєї мети. Потім вони грали на музичних інструментах гхана (*цимбали*), сушира (*сурми, флейти*), мураджа (*мріданга*) і анака (*великий барабан*) разом зі струнними (*віна*). Далі жінки ядавів (*куртизанки*) співали девагандхару, чалік'ю, солодку для слуху, мов амріта для вух, даруючи щастя розуму, як також і вухам. Розширюючи мелодії грама (*напр.: шаджа, мадхьяма і гандхар*), вони співали пісню сходження Ґанги (*Ґангватарана*), красиво, з ашаріта,[33] в різних мелодіях, збагачену прекрасними звуками.

О один із роду бгаратів! Ядави, співали пісню, благословенного сходження Ґанги, з відповідним ритмом і мелодіями, викликаючи велику радість у асурів. Прадьюмна, Гада і доблесний Самба, які стали акторами для досягнення своєї мети, виконали приготування граючи Нанді. По завершенні попередніх обрядів, син Рукміні, Прадьюмна, прочитав шлоки у повному обсязі, красиво, засновані на сходженні Ґанги, разом із виступом. Потім вони виконали п'єсу під назвою Рамбхабхісара, щодо Кубери. Шура виступав у якості Равани, а Мановаті в якості Рамбхи. Прадьюмна став Налакубарою, а Самба виступав у якості Відушаки, смішного приятеля. Ядави також представляли Кайласу, ілюзією. Вони показували, як нечестивий душею Равана був проклятий роздратованим Налакубарою, а також, як були втішали красну Рамбху. Доблесні ядави грали цю подію, в якій слава мудрого, великого душею мудреця Наради представлена. Й доблесні асури були задоволені роботою ніг, танцями, як також і виставою осяйних бхаймів. Вони надали кращий одяг, коштовності, а також прикраси та плетениці прикрашені вайдурьєю та мані (*царська коштовність*) ядавам. Асури надали прекрасні летючі колісниці, здатні подорожувати в небі, та слонів, які рухаються в небі, народжені в родах божественних слонів, і, о народжений у роду Бгарати (*Джанамеджайя*), прохолодні, як також і запашні божественні сандалі, найкращі агуру (*акіл*) і кращі пахощі, купи коштовностей названих чинтамані, які дарують усі бажання просто думкою і багато інших подарунків. О найкращий серед мужів! Даючи ці подарунки, асури позбавилися багатства і дорогоцінних каменів. О повелителю людей! Жінки ж відомих асурів також вчинили подібно.

Тоді лебідь, друг Прабхаваті, сказав їй.

Шучимукхі мовив

О незневажлива, я пішов у красиву Двараку, захищену бхаймами. О красноока, я також бачив самого Прадьюмну. О гарноусміхнена, я розповів йому про твою відданість. О прекрасна лотосовими очима, він радісно встановив час для зустрічі з тобою. Він призначив час сьогодні ввечері (*прадоша*) для зустрічі з

тобою. Отже, о гарна волоссям, сьогодні настав час для зустрічі з коханим. Ті, народжені в роду ядавів, не речуть неправди.

Вайшампаяна продовжував:

О Джанамеджайє, тоді Прабхаваті стала щасливою. Вона відповіла лебедеві наступним чином: «О гарний, залишайся зі мною і спи в моїй оселі ввечері. Я хочу побачити сина Кешави в моїй оселі, разом із тобою. О небесний мандрівниче, з тобою я не боюся!».

Тоді лебідь сказав «Хай буде так!», своїй подрузі з очима прекрасними мов лотос. Той мандрівник небес увійшов у прекрасну оселю Прабхаваті. Потім, позаду гарної оселі зробленої Вішвакарманом, Прабхаваті влаштувала відповідні заходи для прибуття Прадьюмни. Після прийняття відповідних заходів, лебідь пішов, з дозволу Прабхаваті, зі швидкістю рівною вітру, щоб принести Каму. Той, гарноусміхнений (*лебідь Шучимукхі*), пішов до Ками, який був у подобі актора і сказав: «О володарю, час визначений тобою раніше, настане сьогодні вночі!». Кама мовив «Хай буде так!». Тоді лебідь повернувся. Після повернення, лебідь сказав Прабхаваті наступне: «Син Рукміні прийде зараз. О довгастоока, звільнися і будь доступна!».

Тоді ж, гнобитель ворогів, відважний Прадьюмна, великий душею, побачив гірлянду запашних квітів, оточену бджолами. І велеблискучий, мудрий Прадьюмна, знаючи, що гірлянду взяли для Прабхаваті, ставши медовою бджолою, сховався в гірлянді. Жінки ж узяли гірлянду квітів разом із бджолами. І вони піднесли гірлянду квітів, в оточенні бджіл, Прабхаваті. О правителю людей! Гірлянда знаходилася недалеко від Прабхаваті. О приємний, коли ж настав вечір, усі бджоли полетіли. Той же доблесний очільник бхаймів, без своїх товаришів, пристав, нерішуче, до квітки лотосу, що прикрашала вухо Прабхаваті. Потім найкраща серед промовців, Прабхаваті, сказала лебедеві дивлячись на гарний повний Місяць, що сходив на небі.

Прабхаваті мовила:

О друже, мої кінцівки палають, моє обличчя стає сухим також. У мене велика тривога на серці. Що ж це за хвороба, без жодних ліків? Повний Місяць, Володар ночі, піднявся подвоюючи мою тривогу. Мені сподобається, якщо висхідний Місяць повністю відкличе свої холодні промені. Я не бачила Прадьюмну раніше. Я забажала його лише почувши про нього. О! Мої кінцівки палають. Таку поведінку жінок зневажають. Я уявляю розумом що, якщо мій коханий не прийде, то можливо, я піду шляхом Кумудваті (*помру молодою*). О велерозумний, змій Ками (*бажання*) вкусив мене. Чому промені Місяця, маючи силу охолоджувати і дарувати щастя всьому світу за своєю природою, спалюють моє тіло? Вітер, холодний за своєю природою, несучи пилок багатьох квітів, тепер опалює моє гарне тіло, наче лісова пожежа. Я бажаю зібратися увагою. А мій розум, позбавлений будь-якої сили, не підкоряється моєму бажанню. Втрачаючи мою силу волі, я сподіваюся на мої бажання. Маю велике занепокоєння в своєму серці. Мої очі блукають, овва, я безумовно загину!

Так вістить дев'яносто третій розділ другої частини, названої Вішнупарва,
в Харівамшапурані, продовженні Магабгарати,
що оповідає як Прадьюмна входить
у Ваджранабхапуру.

ШЛЮБ ПРАБХАВАТІ

Розділ 94

Вайшампаяна мовив:

О Джанамеджайє! Зрозумівши, що він цілком заволодів дівчиною, син Крішни, із задоволеним розумом, мовив лебедеві наступне: «Зрозумій, що я біля дочки Індри асурів, з шістьма лапками (*бджола*), став шестиногим, ховаюсь у квітковій гірлянді. Я під наглядом Прабхаваті. Вона може говорити мені, як їй подобається!». Говорячи це, вродливий юнак показав свій справжній вигляд. Блискучий Прадьюмна, розумний, позаду того гарного будинку, виблискував яскраво. О царю! І місячне світло також стало сприятливим од його пишноти. Побачивши його, Прабхаваті занурилася в океан бажання так само, як приплив відбувається у Володаря річок (*океан*), коли Місяць сходить. Прабхаваті, прекрасна, лотосоока, стояла нерухомо, іноді червоніючи, з опущеною головою, а іноді поглядаючи на нього скоса, нахиливши голову. Торкаючись підборіддя красивої жінки, вбраної гарними прикрасами, Прадьюмна із хвилюванням, мовив: «Маючи сотні бажань, опускаючи своє обличчя, красне мов повний Місяць, чому ти не говориш зі мною? О чарівнолиця, не притлумлюй блиску твого обличчя таким чином. О боязка! Відкинь свою нерішучість. Благослови твого покірного слугу. О боязка! Я бачу, що це не час для нерішучости. Відкинь боязкість. Я благаю тебе, склавши руки. Почуй од мене, що є доречним. О вірна жінко! Ти не маєш собі рівних красою. Благослови мене шлюбом гандхарвів, згідно потреби місця й часу!».

О Джанамеджайє, опісля, доблесний бхайма (*Прадьюмна*) виконав жертвоприношення і викликав Бога вогню проявитися в коштовному камінні і приніс жертву квітами, проголошуючи мантри. Потім він тримав її за руку, прикрашену кращими візерунками і обійшов учасника жертвопринесення (*Бога вогню*), присутнього в тому коштовному камені. Той блискучий володар (*Бог вогню*) свідок усіх сприятливих і несприятливих справ у світі, палав, вшановуючи сина Незнищенного (*Крішна*). Син Яду (*Прадьюмна*) подумки запропонував данину брахманам.

Він сказав лебедеві: «О птахо! Бережи нас, стоячи біля дверей!». Коли ж той вклонився і пішов, Кама узяв правицю прекрасноокої і привів її на найкраще ложе. Потім він посадив її на коліна, і знову й знову милував її. Потім він поцілував її шию, м'яко дихаючи на неї. Далі він пив поцілунками її лице, як медова бджола п'є квітку лотосу. Поступово, знавець любовної насолоди (*Прадьюмна*) обійняв жінку з красивим волоссям (*Прабхаваті*). Потім же він насолодив її протягом ночі, без нудьги. Прадьюмна, знавець у любовній насолоді, продовжував повільним чином. Володар, син Крішни, залишався і радів разом із нею. А при сході Сонця, він повернувся в оселю акторів. Прабхаваті ж не хотіла розлучатися з ним навіть на деякий час. І Прадьюмна думав тільки про його прекрасну кохану. Ті ж, народжені в роду бхаймів, залишалися там у вигляді акторів для досягнення їхньої мети, чекаючи розпоряджень Індри та Кешави. Великі душею (*ядави*), приховуючи свої таємниці, чекали на підготовку зусиль Ваджранабхи в завоюванні трьох світів.

О правителю людей, щоразу, коли жертвопринесення мудреця Кашьяпи проводиться, немає взагалі ніякої ворожнечі між великими душею асурами, які намагаються завоювати три світи і богами, які слідують шляхом дхарми. Поки ті велерозумні залишалися там, чекаючи відповідного часу, гарний сезон дощів, приємний для всіх істот, настав. Лебеді, швидкі наче думка, передавали звістки про царевичів ядавів, удень і вночі, Шакрі та Кешаві. Прадьюмна ж, велепишний, під захистом дхартараштрів (*лебедів*) насолоджувався з Прабхаваті, незрівняної краси, ніч за ніччю. Лебеді ж, які проживали у місті Ваджра, як наказав Васава, спостерігали усе.

Вайшампаяна вів далі:

О царю, асури ж, спантеличені Часом, не знали правди про акторів. Доблесний син Рукміні, Прадьюмна, залишився вдома у Прабхаваті, в царському палаці, прихований навіть протягом дня, захищений зграєю лебедів. Ворожбою, його образ був присутній ув оселі акторів. О сину куру! Прадьюмна ж догоджав Прабхаваті половиною свого тіла. Бачачи смиренність, скромність, поведінку, розваги, вміння, чесність, а також мудрість великих душею акторів, асури залишали їх. Жінки асурів бажали мати стан, прояв, запах, солодку мову, таку ж шанобливу поведінку як у жінок ядавів. О царю! Брат Ваджранабхи, відомий під ім'ям Сунабха, мав двох дочок, з красою і чеснотою. Одна дочка на ім'я Чандраваті, а інша Гунаваті. Вони щодня відвідували оселю Прабхаваті. Вони бачили там Прабхаваті, вдоволену. Віддана Прабхаваті довірилася їм. Вони запитали її про це. Вона ж рекла: «Я маю знання, використанням якого я можу перенести чоловіка, якого я бажаю, для задоволення і, який дарує мені удачу. Навіть якщо потрібна людина є богом або асуром, це знання робить її слабкою і приносить до мене. Я насолоджуюся моїм улюбленим, сином бога, велерозумним. Узрійте, моїм блиском мій любий Прадьюмна тут!». Вони були вражені, бачачи його красу і молодість. Тоді та гарноусміхнена Прабхаваті, красива жінка, знову звернулася до своїх сестер цими словами, підхожими часу, в такий спосіб:

Прабхаваті мовила:

Боги завжди тверді у дхармі. Великі ж асури зазвичай гордовиті. Боги залучені в покути. Великі ж асури займаються задоволеннями. Боги завжди залишаються в істині, в той час як великі асури залишаються в кривді. Перемога безумовною є там, де дхарма, покаяння і правда. Я дам вам знання, щоб отримати чоловіків. Ви повинні прийняти синів богів за чоловіків. Моїм блиском ви отримаєте відповідних мужів найближчим часом.

Вайшампаяна продовжував:

О Джанамеджайє! Сестри були дуже раді й рекли «Хай буде так!» красноокій. Тоді, та шанобліва до свого чоловіка, Прабхаваті, запитала Прадьюмну про це. Тоді Прадьюмна назвав брата свого батька — Гаду, доблесного, а також Самбу, і сказав: «Обидва гарні, з добрими звичками й доблесні в боях!».

Прабхаваті мовила:

Давно це знання було дано мені мудрецем Дурвасою, який був вельми задоволений мною. Разом із цим він дав мені дарунок удачі, а також постійне дівоцтво. Серед богів, асурів і якшів, якого ви побажаєте, стане вашим чоловіком. З цим дарунком, я побажала зробити цього доблесного Прадьюмну моїм чоловіком. Візьміть же це знання. При цьому, ви зустрінете своїх чоловіків найближчим часом.

Вайшампаяна вів далі:

О Джанамеджайє! Тоді вони були дуже задоволені і взяли знання з вуст своєї сестри. Сприятливі діви використали знання і подумали про Гаду й Самбу. І вони, сини бхаймів, увійшли в оселю разом з Прадьюмною. О царю, доблесний син Крішни приховав їх ворожбою. Ті гнобителі військ ворогів, дорогі доброзвичайним, узяли руки дівчат у шлюбі гандхарвів, зі співом мантрів. Гада одружився на Чандраваті, а син Кешави, Самба, одружився на Гунаваті. Видатні ядави, відважні, насолоджувалися з асурійками, чекаючи наказів Шакри і Кешави.

Так вістить дев'яносто четвертий розділ другої частини, названої Вішнупарва,
в Харівамшапурані, продовженні Магабгарати,
що оповідає про шлюб Прабхаваті.

ПРАДЬЮМНА ЗВЕРТАЄТЬСЯ ДО ПРАБХАВАТІ

Розділ 95

Вайшампаяна сказав:

О Джанамеджайє! Протягом місяця бхадрапада, бачачи що небо вкрите водоносними хмарами, Кама, з обличчям красивим ніби повний Місяць, сказав Прабхаваті, з красивими довгастими очима: «О красна тілом, чиї стегна завжди змагаються одне з одним! Місяця, гарного наче твоє лице, не помітно нині, о красна жінко! Бо хмари, темні, як твоє волосся, приховують це. О жінко сприятлива бровами! Блискавки помітні в темних хмарах, мов золоті прикраси на тілі. О гарна кінцівками! Громові хмари випускають потоки води, такі гарні, як твої перлові намиста. Спалахи перуниць виблискують серед хмар з яскравістю рівною твоїм зубам. Квіти лотосу занурені у води, швидкоплинні, без будь-якого блиску, о красноброва! Ці хмари управляються вітром. Спалахи блискавки прикрашають хмари наче зуби. Хмари здаються слонами з білими бивнями у битві один з одним, у лісі. О краснолиця! Триколірну веселку видно на твоєму обличчі, створену куточками очей. О, моя кохана! Веселка, прикрашаючи небо і хмари, збільшує щастя закоханих. О красноволоса! Узрій зграю павичів, які танцюють радісно, розпускаючи своє гарне пір'я, бачачи і вшановуючи громові хмари. О красноволоса! На прекрасних будинках, білі, як місячне світло, інші зграї красивих павичів танцюють на дахах, додаючи їм краси. Павичі з красивими тілами, сидять на найвищих гілках дерев, виглядаючи ніби прикраси на головах дерев. Вони спускаються на землю, зі своїми гарними тілами, роблячи нову траву на землі бляклою, власною красою. Крізь дощову воду, холодний вітер дме, несучи пахощі сандалу і квітів кадамба, сарджа і арджуна. О красна тілом! О, моя кохана! Якщо прохолодний вітер, який забирає піт од сексуальних зусиль і, який розподіляє свіжу дощову воду, не дутиме, цей дощовий сезон хмар не буде мені дорогий. Що ж є приємнішим у цьому світі, ніж насолоджуватися запашним повітрям, який забирає піт сексуальних утіх наприкінці любощів, під час таких зустрічей закоханих? О красна тілом! Бачачи, що піщані береги великих річок занурюються у воду, лебеді, разом із шараша та краунча, зважуються жити на озері Манаса, і з задоволенням рушають туди. О гарна очима! Річки та озера не іскряться, подібно колісниці без коліс, бо птахи хамса і шараша відлетіли. Богиня Нідра, обізнана на найкращому виборі Часу, після похвали Богині Шрі, маючи гарний вигляд, підійшла до Володаря, сприятливого Упендри (*Вішну*), Володаря світу, який лежить на тілі змія-ложа (*Ананта*). Коли Володар Упендра спить, володар ночі (*Місяць*), вкритий тканиною хмар, показується наче обличчя Крішни, красиве немов лотос, о та, яка має довгасті очі немов пелюстки лотосу! Тут усі сезони, бажаючи отримати задоволення від Крішни, принесли квіти кадамба, ніпа, арджуна, кетака, сарджа та інші квіти йому. Квіти, з яких бджоли п'ють мед, потривожені зміями, які рухаються навколо, несучи отруту в пащі, створюють велику допитливість серед людей. Бачачи небо, широке мов озеро, яке падає вниз через велику вагу купи води, яку несуть хмари, його блиск втрачається, о гарна з красивим обличчям, грудьми та стегнами! О красна діво зі сприятливими кінцівками! Побач красиву купу водоносних хмар, прикрашених гірляндами блискавок! Через них, дощ ллє на рослини і землю, на благо світу. Вітер змушує битися хмари, тягнучи купи водоносних хмар, ніби цар, гордий своєю доблестю, змушує своїх слонів битися проти диких слонів. Ці хмари, проливають божественну воду, очищену святістю, запашним повітрям, даруючи радість кращим із народжених з яйця, таких як птахи чатака (*Cucculus melanoleucus, кажуть, що харчується краплями дощу*) і павичі, яким до вподоби дощ, що несуть хмари. Жаби, які сплять протягом шістнадцяти пар тижнів (*вісім місяців*) квакають до своїх коханих, подібно тому як сонми двічінароджених, кому істина і праведність дорогі, співають Веди разом зі своїми учнями і послідовниками. Перелякані звуком хмар (*грому*), закохані обіймаються і дарують радість своїм улюбленим, навіть під час сну. Це найкраща особливість сезону дощу, що несе хмари. О найкраща з роду, з гарним кольором обличчя і доброю поведінкою! На мій погляд, єдиний недолік у сезон дощів це те, що Місяця, прекрасного, як твоє обличчя, не видно, бо він вкритий хмарами. О боязка! Коли Місяць, який осяює світ, видно у хмарах, то люди дивляться на Місяць з великим щастям, оскільки вони бачать родичів, які повертаються з чужини. О боязка! Коли Місяць, свідок стогонів жінок, розлучених зі своїми коханими, з'являється, свято насолоди відбувається в очах жінок, котрі бачать своїх коханців, які повернулися з чужини. Місяць є святом очей для тих жінок, які зустрічають своїх коханців. Місяць рівний палаючому вогню для тих, хто без своїх коханців. Для жінок з красивим тілом, Місяць дорогий, рівний його тілом до їхнього коханця. О люба! Це місто батька твого випромінює біле світло, схоже на місячне світло, навіть без Місяця. Тому, я не можу бачити ознаки присутности Місяця або відсутности, тут. Саме тому я описую це. Той, хто легко здобув царство-брахмо, якого не можна досягти іншими, навіть добрими справами або покаянням, той, кому хвали співають брахмани зібрані на жертвопринесення назване павамана, володар Сома, гідний похвали, той, хто є батьком будхи, виконавець вельми доблесних справ, чий син є володар-цар Пурурава, він гідний похвали. Будучи владикою ліків і рослин, він проявляє втрачений вогонь в утробі Шамі. О моя люба, прекраснотіла! Точно так же, давно, цей великий душею, у вигляді Пурурави, бажав Урваші, кращу серед божественних жінок. Все його тіло (*Соми*) є амріта. Здавна мудреці, виконуючи сувору покуту, пили амріту, зменшуючи їхнє тіло. В місячному роду народився розумний цар Пурурава. Збагачений жертвоприношеннями виконаними з травою куша, він досяг небес і отримав шанування там. В його роду народився Аю, чий доблесний син Нахуша, досяг царства богів. Бог, найкращий володар богів, Харі (*Вішну*), Той, хто творить цей світ, був народжений у цьому роду Соми, який знаходиться в оточенні дочок Дакши. О красноброва! Головний із бхаймів був народжений для виконання справи богів. В місячному роду, великий душею, світло роду Місяця, цар (*Упарічара*) Васу народився. Доблесний, чия пишнота рівна Шакрі, став Чакраварті, з його великими справами. Очільник місячного роду, Яду, став особливим, найголовнішим царем. У роду ж царя Яду, царі, такі ж доблесні як цар

богів Індра, народилися. У роду Яду немає царя, який робить негідні вчинки. Немає в ньому атеїста, немає і того, хто уникає свого обов'язку. Немає недбалого царя, немає жодного скупого. Немає жодного, чия доблесть мала. О довгастоока, з очима прекрасними наче лотос! Ти єси нареченою того роду людей, наділених чеснотами. О красива зубами! Вшануй того володаря, дорогого доброзвичайним. О богине! Той володар, якого вшановує Самонароджений Брахма, є основою всього світу і богів. Той володар Нараяна, що має прапор з царем птахів Гарудою, кращий серед людей, батько твого чоловіка. Вклонися йому!».

Так вістить дев'яносто п'ятий розділ другої частини, названої Вішнупарва,
в Харівамшапурані, продовженні Магабгарати,
що оповідає як Прадьюмна звертається
до Прабхаваті.

БИТВА МІЖ ПРАДЬЮМНОЮ І АСУРАМИ

Розділ 96

Вайшампаяна сказав:

О Джанамеджайє! По закінченні жертвопринесення мудрого Кашьяпи, вишнього пишнотою, деви і асури, безмірно відважні, повернулися у свої місця. Після того, як жертва була виконана, Ваджранабха, бажаючи підкорити три світи, пішов зустрітися з Кашьяпою і той сказав йому:

Кашьяпа мовив:

Ваджранабхо, слухай уважно, якщо те, що я говорю, варто почути. Сину! Залишайся у місті Ваджра, в оточенні свого власного народу. Шакра наділений більшою покутою. Крім того, він могутній вдачею. Він поклоняється брахманам. Він крітаджана (*вдячний*), старший для тебе і найкращий із тих хто має найкращі якості. Він цар усього світу, найкращий з приймаючих і призначення доброзвичайних. Він, цар трьох світів, який завжди прагне до блага всіх істот. Ваджранабхо! Ти не зможеш перемогти його. У цій спробі ти загинеш. Як той, хто штурхає змію, ти помреш миттєво.

Вайшампаяна вів далі:

О один із роду бгаратів! Ваджранабха ж не дослухався цих слів, ніби людина, чиї кінцівки зв'язані мотузками Часу відкидає медицину, бажаючи смерти. Той, нечестивий розумом, вклонився мудрецеві Кашьяпі, зацікавленому в добробуті світу. І він, кого важко перемогти, вирішив таки докласти зусиль до завоювання трьох світів. О повелителю землі! Зібравши родичів-бійців, як також і багатьох друзів, він рушив до небес, з бажанням перемогти. За цей час обидва бога, Крішна й Індра, велесилі, послали лебедів з повідомленням стосовно вбивства Ваджранабхи. Почувши повідомлення, велемогутні вожді ядавів, ті, великі душею, зібралися у місті Ваджра й радилися та гадали проміж собою: «Безсумнівно те, що Ваджранабха мусить бути вбитий сьогодні Прадьюмною. Але дочки Ваджранабхи і його брати стали нашими відданими і дружинами. Вони завжди думають про наш добробут. Нині ж усі жінки в тяжі. Що ж варто робити далі? Час народження швидко наближається».

Радячись між собою у цьому питанні, велемогутні ядави рекли лебедям: «Все це повинно бути негайно сказано Шакрі та Кешаві!». Лебеді ж сказали усе богам, як є. О володарю! Тоді ці два бога повідомили лебедям: «Ядави! Не бійтеся. Ви отримали синів з найкращими, славетними чеснотами, здатних приймати подоби за бажанням. Сини, які не зневажатимуть, отримають повне знання Вед, у той час як вони все ще знаходяться в утробах. Таким же чином вони будуть знати про майбутнє і про багато видів зброї. Ті, добрі та обізнані, відразу ж стануть юними, при народжені!».

Вайшампаяна продовжував:

О володарю! Лебеді, яким так сказали, знову повернулися в місто Ваджра і передали слова Шакри та Кешави бхаймам. Тоді Прабхаваті народила сина схожого на свого батька (*Прадьюмну*). О один із роду бгаратів! Відразу по народженні він став юнаком і також досяг мудрости в усьому. О царю! За місяць, богиня Чандраваті також народила сина. Його назвали Чандрапрабха, і був він подібним до свого батька. О один із роду бгаратів! Відразу по народженні він став юнаком і також досяг мудрости в усьому. Гунаваті ж, незневажлива, народила сина гарних якостей. Він також став юнаком відразу і досяг мудрости у розумінні всіх наук. На радість Індри та Упендри, вони мали всі гарні якості й стали знавцями у бойових діях. Одного разу сини ядавів, які зростали, були помічені асурами на задній частині будівлі. О доблесний (*Джанамеджайя*)! Зауваж, що це сталося за бажанням Індри та Упендри. Тоді асури, які захищали місто з неба, знітилися. Відразу ж вони повідомили Ваджранабху, який бажав підкорити три світи, про це. Почувши це, цар асурів, великий асур Ваджранабха, сказав: «Ці юнаки вступили у мій дім. Схопіть порушників мого будинку і вбийте їх!». Тоді ж Індра асурів, розумний, Ваджранабха, викликав своє військо. О той, хто успішно розвиває рід Куру! Військо перекрило всі напрямки. Потім слова «зловити їх і вбити їх» були почуті повсюдно, бо наказ дав Індра асурів, гнобитель ворогів. Почувши це, матері, ласкаві до своїх синів, занепокоїлися і почали плакати. Тоді Прадьюмна, сміючись, сказав тим, хто плакав: «Не бійтеся, поки ми живемо і всіма силами тут. Що асури нам зроблять? Нехай буде добро вам, усіляко!».

Потім Прадьюмна сказав Прабхаваті, яка досі плакала.

Прадьюмна мовив:

О деві! Твій батько, його брати, родичі та інші стоять тут тримаючи булави. Через вас вони гідні поклоніння і усілякої поваги. Нехай буде добро вам! Повідом своїм сестрам, що цей час вельми страшний. Перемога безперечно за тими хто б'ється ризикуючи померти. Цар (*Ваджранабха*), разом з іншими славетними асурами битимуться аби убити нас. Що ж, усі ми, в оточенні військ, робитимемо в цьому випадку?

Вайшампаяна продовжував:

О Джанамеджайє! Прабхаваті на теє Прадьюмні мовила наступне, плачучи, склавши руки над головою, падаючи долу коліньми:

Прабхаваті мовила:

О нищителю ворогів! Підійміть зброю і захистіть ваші життя. О сину Яду! Ви зможете бачити своїх дружин і синів, лише якщо ви живі! О найкращі з мужів! Пам'ятаючи про шляхетну дочку царя Відарбхи (*Рукміні*) і Аніруддху, о шанобливий до інших, позбавтеся цієї журби, о гнобителі ворогів! Мудрець Дурваса, той велерозумний, дав мені цей дарунок, — «Не будучи вдовою, ти будеш щаслива і з живими синами!». Це дає спокій моєму серцю. Більше нічого не станеться. О сину молодшого брата Індри (*Крішни*)! Такі слова мудреця.

Вайшампаяна вів далі:

Сказавши це, та, розумна (*Прабхаваті*), принесла меча. Вона витерла меч і віддала його синові Рукміні, та дала дарунок перемоги. Прадьюмна, з душею твердою у дхармі, задоволений розумом, прийняв зброю дану його любою дружиною з відданістю, схиливши голову. Чандраваті також дала меча Гаді, із задоволенням. Тоді й Гунаваті зробила те саме, велика душею, Самбі. Потому, володар Прадьюмна сказав Хамсакету (*візник Прадьюмни*), який схилився перед ним: «Разом із Самбою і ядавами, бийся тут. О гнобителю ворогів! Я ж битимусь у небі, а також у всіх напрямках!». Говорячи це, кращий серед творців ворожби, Прадьюмна, створив примарну колісницю. О один із роду куру! Той, великий душею, Прадьюмна, зробив Ананту, кращого серед кращих зміїв, змія з тисячею голів, своїм візником. Сидячи на цій кращій колісниці, Прадьюмна ширяв серед війська асурів, наче Бог вогню, учасник жертвопринесення, блукає серед трави, радуючи Прабхаваті. Пускаючи стріли, що мають яскравість півмісяця, страшні наче отрута зміїв, гострі, а також товсті вістря, здатні розщеплювати, Прадьюмна гнітив синів Діті, асурів. Асури ж, збуджені битвою, цілковито певні перемоги, притискали сина Крішни, лотосоокого, пускаючи стріли. Прадьюмна ж відітнув голови багатьом асурам, сяйливим, прикрашеним коронами. Він відтинав голови деяким асурам разом із волоссям і сережками. Прадьюмна, велесяйний, рубав голови, тіла і частини тіла та всіяв ними землю. Той, хто досягає перемоги в битві, володар девів (*Індра*), разом із сонмом богів, радісно спостерігав битву ядавів із синами Діті.

Асури напали на Гаду, а також на Самбу. Та, всі асури загинули наче водні тварини у великому океані. Бачачи, що пря стає все сутужніше, Харі, володар девів, Харівахана (*Індра*), послав власну колісницю Гаді. Індра послав сина Маталі, Суварчасу, за візника. Володар (*Індра*) послав і слона Айравату для Самби. Володар (*Індра*) послав Джайянту, щоб допомогти синові Рукміні. Він направив Правару (*брахман, друг Індри*) також, посадивши на Айравату. Індра девів послав сина (*Джайянта*) бога (*Індра*) і брахмана (*Правара*), як це дозволив Брахма, який переймається добробутом світу. Шакра, знавець писань, виконавець шляхетних вчинків, послав сина Маталі в якості візника, а також слона Айравату. Істоти ж, присутні в усьому, казали, що той, з нечестивим розумом, Ваджранабха, чиї заслуги виснажилися, може бути убитий ядавами. Прадьюмна, а також Джайянта, відважний, велепотужний, увійшли до будівлі й убили асурів, стріляючи купами стріл. Той, кого важко перемогти у бою, син Крішни, мовив Гаді:

Прадьюмна сказав:

О Гадо! Шакра, який має Упендру за молодшого брата, послав свою колісницю для тебе. Могутній син Маталі, є візником колісниці, запряженій кіньми. Слон Айравата, з Праварою на ньому, для Самби. Сьогодні вшанування Рудри святкується у Двараці. О молодший брате того Незнищенного, надзвичайно могутній Володар почуттів (*Крішна*) прибуде сюди завтра, після його завершення. За його наказом, уб'ємо Ваджранабху, грішного, з його друзями, який доклав був зусиль до завоювання небес. Я повинен вжити необхідних заходів. Він не зможе перемогти ворога, з його синами. Моя думка така, — ми повинні бути обережними. Захист дружин усіма засобами має важливе значення для людей розумних. Нашкодити дружинам гірше смерти у світі.

Вайшампаяна продовжував:

О Джанамеджайє! Могутній бхайма (*Прадьюмна*) сказав так Гаді й Самбі. Він створив примарні десятки мільйонів прадьюмн божественного вигляду. Він зруйнував темряву, важкоздолану, створену асурами. Бачачи гнобителя ворогів, цар девів Індра привітав його. Тож, усі істоти побачили сина Крішни, всі й кожний з ворогів. Вони усвідомили його (*Прадьюмну*), як душу присутню в усіх тілах. Ніч закінчилася, коли син Рукміні бився таким способом. Той, осяйний, убив три частини асурів. І в той час, як син Крішни вів бій з асурами, Джайянта виконував свої вечірні обряди у водах річки Вішнупаді (*Ґанга*). А в той час коли велемогутній Джайянта бився з асурами, бхайма (*Прадьюмна*) виконував свої вечірні обряди на божественній річці Ґанзі.

Так вістить дев'яносто шостий розділ другої частини, названої Вішнупарва,
в Харівамшапурані, продовженні Магабгарати,

що оповідає про битву між
Прадьюмною і асурами.

ВБИВСТВО ВАДЖРАНАБХИ

Розділ 97

Вайшампаяна вів далі:

О Джанамеджайє! Через деякий час після того, як око світу, Сонце, зійшло, володар Харі з'явився сидячи на Таркшьї, ворогові змій. О сину куру! Птах, швидкий наче лебідь, вітер і думка, зупинився біля Шакри в небі. Коли він зупинився біля Васави, належно, Харі дмухнув у свою мушлю Панчаджанью, породжуючи страх ув асурах. Почувши ту мушлю, Прадьюмна, вбивця ворогів, прибув туди. Кешава мовив йому: «Вбий Ваджранабху швидко!». Потім Крішна знову сказав йому: «Рушай туди, сівши на Таркшью!». Доблесний Прадьюмна вклонився обом найкращим серед богів і зробив відповідно. О царю! Прадьюмна ся спрямував, о один із роду бгаратів, сидячи на Таркшьї, зі швидкістю думки, до Ваджранабхи, який нападав люто. Доблесний Прадьюмна, сидячи на Таркшьї, майстер усіх стріл, незневажливий, вдарив Ваджранабху із силою, під час сутички. Доблесний син Крішни, сидячи на Таркшьї, вдарив Ваджранабху, великого душею, у груди. І доблесний асур, вражений Прадьюмною, знепритомнів і закружляв навколо, вивергаючи багато крови, наче мертвий. Син Крішни, якого важко перемогти в бою, сказав: «Відпочинь!». Доблесний Ваджранабха прийшов до тями і мовив Прадьюмні: «Ну, ти, мій вороже, відсвяткував доблесть ядава. О велемогутній, настав час для удару у відповідь. Зважай!». Говорячи так він видав чудовий звук схожий на звук сотень хмар і швидко пустив свою булаву з великою кількістю шипів. О царю! Прадьюмна, син Яду, який був поцілений булавою в голову, вивергнув багато крови і знепритомнів. Побачивши його, Господь Крішна, нищитель ворогів, здійняв свою мушлю Панчаджанью, народжену з вод Океану, аби допомогти своєму синові Прадьюмні. Коли ж велемогутній Прадьюмна отямився почувши звук Панчаджаньї, світ, а особливо Індра і Кешава, зраділи, взрівши його. О один із роду бгаратів! Чакра (*диск*), нищителька тисяч, вбивця роду асурів, відправилася в руку Прадьюмни за бажанням Крішни. О один із роду бгаратів, син же незнищенного, вклонившись Індрі богів і великому душею Крішні, випустив її, щоб знищити Ваджранабху.

Як спостерігали асури, чакра, випущена сином Нараяни, відітнула голову від тіла Ваджранабхи. Гада ж убив Сунабху, жахливого, гордовитого своєю бойовою майстерністю, який ратився проти нього в бою на задній частині будівлі. Самбха, гнобитель ворогів, відправив асурів, які билися в битві, до оселі Владики мертвих, стріляючи гострими стрілами. Коли ж доблесний, великий асур Ваджранабха був убитий, доблесний Нікумбха рушив у Шатпуру, пригнічений страхом перед Нараяною. Після вбивства великого асура Ваджранабхи, ворога богів, великі душею харі (*Індра і Крішна*) увійшли в місто Ваджра. Кращі з девів утішали молодих і літніх людей, пригнічених страхом, завойованого міста. Великі душею Індра і Упендра, велемогутні, порадилися між собою про майбутнє і за його межі, згідно з думкою Бріхаспаті. О царю! Це царство Ваджранабхи було розділене на чотири частини. Чверть була віддана Віджайї, синові Джайянти. Чверть була віддана синові Рукміні, Прадьюмні, о повелителю людей! Чверть була віддана Чандрапрабсі. О повелителю землі! Існувало більше сорока мільйонів сіл, великих як місто Ваджра, а також тисячі міст-супутників. Обидва, Шакра і Кешава, із задоволенням розділили їх там на чотири частини. О хоробрий, доблесні Васава і Кешава, розділили вовняний одяг, шкури тварин, багато видів коштовностей та одягу на чотири частини. О царю, за наказом Васави, доблесні сини Шакри і Мадгави були окроплені на царів, водою з Вішнупаді, і в супроводі гри божественних барабанів, самими богом Шакрою і розумним Кешавою, у присутності великих душею мудреців. Для Віджайї, розумного, здатність подорожувати в небі відома. Завдяки якості їх матерів, сини Мадгави, великі душами, були спроможні робити це. Окроплюючи Джайянту, володар Васава сказав йому: «О доблесний, ти повинен захищати цих царів, переможців битв. О безгрішний, серед них один є продовжувачем мого роду. Решта троє однакові з Кешавою. Через мій наказ, усі ви будете незнищенними для будь-якої істоти. Ви зможете подорожувати за бажанням у небі та в прекрасну Двараку, захищену ядавами. Забезпечте їх слонами, народженими від слонів усіх напрямків і кіньми від божественного коня Уччайхшрави, та колісницями, створеними Тваштою. Дайте слонів, синів Айравати, названих Шатрунджайя і Ріпунджайя, здатних подорожувати небом, доблесному Самбі, а також Гаді, щоб сини бхаймів могли подорожувати небом у Двараку, а також, щоб побачити своїх синів, коли їм заманеться!».

Вайшампаяна продовжував

О Джанамеджайє, віддаючи ці розпорядження, Пурандара, володар, цар богів, повернувся на небеса, а Кешава повернувся у Двараку. Після встановлення царства і проживання там протягом шести місяців, могутні Гада, Прадьюмна і Самба повернулися у Двараку. Навіть зараз ці царства існують на північній стороні Меру. О подібний до безсмертних, ці царства існуватимуть доти, доки існує світ. О володарю! Після того, як суперечка Маусали була закінчена, і врішнії рушили на небеса, Гада, Прадьюмна і Самба пішли в місто Ваджра. Далі ж, проживши там, вони повинні повернутися на небеса через їх сприятливі справи, о володарю людей, адже порадували Крішну, який створив світ.

О боже людей (*Джанамеджайя*), хто чує цю оповідь, що показує важливість Прадьюмни, промовлену мною, тому дарується гарна доля, забезпечується слава, довге життя та знищення ворогів. Слухаючи ці

слова, сказані Двайпаяною, сини і онуки будуть процвітати, здоров'я і багатство буде зростати, а слава буде величезна.

Так вістить дев'яносто сьомий розділ другої частини, названої Вішнупарва,
в Харівамшапурані, продовженні Магабгарати,
що оповідає про вбивство Ваджранабхи.

ДВАРАВАТІ ПРИКРАШЕНО ЗНОВУ

Розділ 98

Вайшампаяна провадив:

О Джанамеджайє! Сидячи на Гаруді, Крішна побачив місто Двараку. Місто виникло подібно світу богів, лунаючи звуками океанських хвиль навколо. Там були гори прикрашені дорогоцінними каменями, механізми, будинки для розваги, сади, великі ліси, тераси і чотирикутні двори. Після того як Крішна, син Девакі, прибув у місто, цар богів (*Індра*) викликав Вішвакарму і сказав наступне:

Індра мовив:

О кращий з митців, якщо твоя ласка, зроби те, що мені до вподоби, так і для задоволення Крішни, створи місто красивішим, ніж зараз. О найкращий серед девів! Змусь місто Двараку сяяти, як моє місто, подібно небесам із сотнями садів. Що б ти не зауважив у трьох світах, як то — дорогоцінні камені, ти принеси все те негайно у Двараку. Адже Крішна завжди готовий, усіма засобами, до справи богів. Надзвичайно могутній Крішна бере участь у війнах жахливих видів.

Вайшампаяна сказав:

О Джанамеджайє! Спираючись на слова Індри, Вішвакарман відправився у місто і після відновлення його усього, надав йому вигляду наче Амараваті Індри. Місто, прикрашене божественними, гарними задумками Вішвакарми узрів володар-дашарха Крішна, який має птаха своїм верховим. Тоді Господь Нараяна був задоволений, бачачи, що Дварака, куди він збирався увійти, збагачена усілякою пишнотою. Він побачив, що красиві дерева квітнули у Двараці, приємні для очей, створені для Дашархи (*Крішна*) Вішвакармою. Місто було оточене ровами з водою, що нагадують води Ґанги та Сіндху, з квітучим лотосом і вкритою лебедями. В кольорах сонячного світла, високі вежі міста сліпили золотими банями на вершині, наче небо блискало гірляндою хмар. З лісами, прекрасними як Нандана і Читраратха, Дварака сяяла немов небо світиться водоносними хмарами. Гора Райватака рясніла гарними вершинами і печерами. На східному напрямку була арка з Лакшмі, оздоблена коштовностями й золотом. Південний же напрямок блищав п'ятиколірними ліанами, розкинутими наче прапор Індри (*веселка*). Західний напрямок так само був не гіршим. О найкращий серед царів, північний напрямок був красиво прикрашений білою горою Венума, схожою на гору Мандара. Гора ж Райватака оздоблена густими лісами, лісами всіх сезонів, читрака, панчварна, як також і панчаджанья. Великий ліс Мерупрабха, вкритий увесь плющем і великі ліси бхану, як також і пушпака, також сяяли. Ліси Шатаварта і Каравіракара прикрашені деревами акшака, біджака, а також мандара. Великі ліси чайтраратха, нандана, рамана і бхавана прикрашали гору Венума цілком. О один із роду бгаратів, красива річка Мандакіні, зі ставком квітів лотосу, з лататтям, таким гарним наче камінь «котяче око», текла по східній стороні. Там шпилі гір прикрашені багатьма девагандхарвами, які бажали блага Кешаві, були створені Вішвакармою. Маханаді, річка зі святою водою, протікала в місті Дварака, з п'ятдесятьма великими торговищами, даруючи радість жителям. Місто з невідомими межами, мало високі будівлі. Оточене глибокими ровами, повне найкращих будівель зі стінами пофарбованими білим. Місто Дварака здавалося ніби захищеним гострим списом, подібно механізмам, таким як шатагхни, з величезними колесами і оздоблених золотом. Місто мало вісім тисяч колісниць, вбраних дзвіночками. Колісниці з гарними прапорами, літали високо, немов у місті богів. Крішна побачив місто Двараку, вісім йоджан завширшки і дванадцять йоджан уздовж, разом із прилеглими до нього околицями, що подвоювали площу. Вісім головних шляхів і шістнадцять великих чотирикутників було там. Місто, що обслуговується головною дорогою, було створено згідно правил самого Ушанаса (*Шукра*).

Жінки ж міста, також були здатні до бою. Що ж уже казати про врішніїв, великих воїв-колісничних? Там був найкращий шлях для військ і було сім великих доріг. Вішвакарман сам зробив там ці великі дороги. Далі, у місті, кращому серед найкращих міст, син Девакі побачив, із задоволенням, будинки різних типів, зі сходами, прикрашені золотом і коштовним камінням, що радували людей, зроблені Вішвакармою для слави дашархів. Місто мало чотирикутні двори з будівлями, що віддавали величезною луною. Місто мало сади з квітами і красивими прапорами, що майоріли високо. В місті були будівлі з золотими блискучими банями угорі. Там були гарні високі будівлі, мов вершини гори Меру. Верхівки будівель, біліші за біле, прикрашені золотими банями, здавалися гарними немов вершини гір. Будинки п'яти кольорів, як також і золотистого кольору, здавалися гарними наче всипані квітами. Гучні звуки, подібні грому, було чутно з будівель, які здавалися горами різної форми. Високі будівлі, зроблені Вішвакармою, засліплювали сяйвом, палаючи мов вогонь. Будинки, з блиском Місяця й Сонця, обіймали небо.

Високий же будинок сина Васудеви, оздоблений хмарами, ряснів здібними дашархами, разом із красивими дикими деревами. Будинок Володаря, зроблений Вішвакармою у місті Дварака, здавався гарним ніби небо вкрите хмарами. Будинок сина Васудеви був у чотири йоджани завширшки і завдовжки. Він мав

незліченні багатства. Як сказав Васава, Твашті (*Вішвакарман*), великий душею, створив місто з великими будинками і штучними горами, відомими у світі. Золотий же будинок вважався усіма істотами, найгарнішим. Будинок Рукміні, найліпший, зроблений Вішвакармою, названий Канчана, подібний був високим шпилям гори Меру. Біла ж оселя, в якій Сатьябхама мешкала, маючи сходи прикрашені красивими коштовними каменями, відома як Бхогават. Будівля кольору ясного Сонця, прикрашена прапорами. Околиці були прекрасні. Були високі жердини з прапорами, в усіх чотирьох сторонах. Головною ж будівлею була благословенна оселя Джамбаваті. Подібна на друге Сонце, та будівля своєю красою зменшувала красу інших будівель. З її кольором, рівним висхідному Сонцю, будівля була між двома (*Рукміні і Сатьябхами*). Зроблена Вішвакармою, була божественна наче вершина Кайласи. Там є будівлі, яскраві як золото і блискучі як вогонь, величезні мов океан та високі й широко відомі, як Меру. О найкращий із роду бгаратів (*Джанамеджайя*), у цій будівлі, Гандхарі, дочка царя Гандхари, та, яка звеличує її рід, живе за бажанням Кешави. Будівля, відома як — Падмакула, велесяйна, кольору лотосу, була для Бгіми. Велика споруда блискала сяйвом. О найкращий серед царів! Будівля ж названа Сурьяпрабха, з усіма бажаними якостями, для Лакшмана, як задумано тим, хто тримає в руках лук Шарнга.

О один із роду бгаратів! Всі люди, які бачили будівлі прикрашені дорогоцінними каменями «котяче око», яскраво-зеленого кольору, знають, що це оселя Митравінди, шанована сонмами божественних мудреців, краща серед будівель, для дружини сина Васудеви. Там є ще головна будівля зроблена Вішвакармою, найкрасивіша серед красивих, здаючись твердою мов гора, — оселя Суварти, відомого серед усіх девів, славетного як Кетуман, оселя дружини сина Васудеви. Там же є ще одна головна будівля зроблена самим Тваштою, в обвід ув одну йоджану, повну всіх сприятливих самоцвітів. Там же є яскрава будівля названа Віраджа, осяяна світлом. У цій споруді знаходиться будинок відпочинку великого душею Кешави. Уздовж, золоті стовпи з прапорами, встановленими правильно, вказують шлях до будинку сина Васудеви. Багато божественних коштовностей зберігаються там, разом з горою Вайджайянтою, яка була принесена великим левом ядавів (*Крішною*). Та вершина Хамсакути, яка була в озері Індрадьюмни, висока, мов шістдесят пальм і завширшки в пів йоджани, разом з кіннарами і великими зміями, відома у світі, і була привезена нескінченним пишнотою (*Крішною*), в той час як усі істоти дивилися на це, і встановлена там. Краща і висока вершина гори Меру, яка зачіпає шлях Сонця, разом із сотнями квітів лотосу і золотими летючими колісницями, повна золота, божественна і відома у трьох світах, була витягнута і принесена у Двараку для Крішни Вішвакармою. Ту гору, кращу серед кращих, разом із усіма лікарськими рослинами, цілеспрямовано приніс у Двараку Твашта, по слову Індри. Дерево Паріджата, привезене самим Кешавою, також там. Крішна, виконавець чудових діянь, боровся з богами, захисниками кращого з дерев, коли ніс його. Разом із сотнями квітів лотосу і золотими летючими колісницями, там є й дорогоцінні камені та дерева з квітами і фруктами. Є великі водойми повні червоних квітів лотосу, дорогоцінних каменів і запашних синіх лотосів, і човнів, прикрашених коштовностями й золотом. Великі дерева, такі як шала, пальміра, кадамба і раухіна, з сотнями гілок, сяяли по берегах озер. Ці дерева, знайдені на горах Гімалая і горі Меру були доставлені Вішвакармою для лева роду Ядава (*Крішни*). У лісі, є великі дерева, які дарують червоні, жовті, рожеві, темно-сині й білі квіти та плоди усіх сезонів. У цьому найкращому місті (*Двараці*) є річки з чистими ставками, з берегами, що мають гарний пісок, гравій та гальку. Є й інші річки з квітами і різноманітністю дерев та ліан по берегах, із золотистим піском, гравієм і галькою. У тому місті є багато дерев зі збудженими зграями павичів і зозуль, завжди радісних. У тому місті зроблені запаси для проживання стад слонів, а також худоби, свиней, оленів і також птахів. В цьому прекрасному місті є золоті будівлі, безумовно у сто довжин руки (*kiShku = передпліччя або 24 великі пальці вшир*) висотою, зроблені Вішвакармою, дуже гарні, що оточують місто наче гора. Кожне з цих великих гір, ставків і озер, як також лісів і садів, були надані всім навколо в цьому місті Бхауми Вішвакармою.

Так вістить дев'яносто восьмий розділ другої частини, названої Вішнупарва,
в Харівамшапурані, продовженні Магабгарати,
що оповідає як Двараваті прикрашено знову.

КРІШНА ВХОДИТЬ У ДВАРАКУ

Розділ 99

Вайшампаяна вів далі:

О Джанамеджайє! Той, з очима тура, Крішна, який дивився на Двараку, побачив свою оселю, сяючу сотнями будівель, разом із сотнями, тисячами і десятками тисяч колон, оздоблених коштовним камінням і прикрашених блискучими арками та прекрасними деревами. Будинки світилися всюди золотистими барвами сходів. Там же і велика будівля, оселя Крішни. Переважно золота будівля, вкрита скляними колонами. Там були водойми повні квітів лотосу і червоних запашних квітів лотосу. Будинки покриті самоцвітами й золотом, мали сходи, прикрашені коштовними каменями. Збуджені павичі й зозулі, завжди задоволені, були там. Там було багато ставків з розквітлими лотосами. А гора, зроблена Вішвакармою була мурами для тієї оселі. Та будівля, безумовно, розміром у сто ліктів висотою і оточена ровом, була зроблена для лева врішніїв Вішвакармою. Будівля, схожа на будинок великого Індри, у пів йоджани завширшки. Той, народжений у роду Шури (*Крішна*), прибув туди сидячи на Гаруді і здійняв свою білу мушлю, дуже страшну для ворогів.

При звуці цієї мушлі, хвилі океану здійнялися, а небо наповнилося страшним звуком. Почувши звук великої Панчаджаньї і бачачи Гаруду, кукури і андхаки позбулися скорботи. Побачивши Крішну з мушлею, чакрою і булавою у руках і сидячого на Гаруді, блискучого, рівного Сонцю, жителі міста були у нестямі від радости. Сурми звучали голосно і литаври гриміли. Всі жителі кричали гучно наче леви. Тоді всі дашархи, кукури і андхаки, раді бачити вбивцю Мадгу, зібралися. Тримаючи сина Васудеви попереду, у супроводі звуків мушлі і сурми, цар Уграсена прийшов у будинок Васудеви. Девакі відвідала їх радісно, у будинку, а також Рохіні, Яшода й жінки Ахуки також. Потім Крішна рушив до свого дому, сидячи на Супарні. Харі подорожував, як він намірився, у супроводі девів.

На ґанку будинку, син ядавів, Крішна, спішився. Тур ядавів вклонився ядавам, як вони заслуговують. Вшанований Баларамою, Ахукою, Прадьюмною та іншими, народжений у роду Шури (*Крішна*) увійшов у свою оселю, взявши гору самоцвітів. Прадьюмна ж, син Рукміні, приніс велике дерево Паріджата, вподобане дружиною Шакри, в дім Крішни. Завдяки пишноті Паріджати, люди побачили тіло найвищого зі сміливців і вони зраділи. Говінда ж, уславлений великими турами ядавів, увійшов у дім створений Вішвакармою. Той Незнищенний, з врішніями, встановив гору самоцвітів у центрі внутрішніх світлиць. Підкорювач ворогів, після вшанування кращих дерев, поставив божественне дерево Паріджата на вподобаному місці. Після отримання дозволу родичів, Кешава, підкорювач ворогів, вшанував жінок, раніше вивезених Наракою, божественними прикрасами, одягом, покоївками і веліїм багатством. Васудева також ушанував тих жінок передніше, гірляндами, яскравими наче місячне світло, і блискучими дорогоцінними каменями. Девакі, Рохіні, Реваті й Ахука також вшановували жінок. Сатьябхама, найкраща серед жінок, стала носієм удачі. Рукміні ж, дочка Бгішмаки, стала богинею сім'ї. Крішна роздав будинки і багато подарунків, разом із гарними спорудами та гірськими вершинами.

Так вістить дев'яносто дев'ятий розділ другої частини, названої Вішнупарва,
в Харівамшапурані, продовженні Магабгарати,
що оповідає як Крішна входить у Двараку.

КРІШНА ВХОДИТЬ ДО ЗАЛИ ЗБОРІВ

Розділ 100

Вайшампаяна продовжував:

О Джанамеджайє! Після цього син Васудеви вклонився і вшанував Гаруду, розглядаючи його за друга і дав дозвіл повернутися домів. Приймаючи шану і отримання дозволу, Гаруда вклонився Тому, хто спонукає людей (*Крішна*). І птах, мандрівник неба, яке він любить, піднявся і полетів. Він сколихнув океан, місце проживання акул, розкидаючи свої крила, і досяг великого океану на сході вельми швидко. Після того як Гаруда відлетів, кажучи: «Я прибуду у разі потреби!», Крішна зустрів свого батька, старого Анакадундубхі (*Васудева — бо барабани забили у мить його народження*). Згодом, Крішна зустрів царя Уграсену, Баладеву і Сатьякі, Сандіпані з Каші, як і брахмана Гаргью. Таким же чином Крішна зустрів інших старших врішніїв, а також бходжів і андхаків. Крішна вшанував дашархів найкращими коштовностями, отриманими його доблестю.

«Всі ті, хто ненавидить Брахму, вбиті. Андхаки і врішнії — перемогли. Вбивця Мадгу повернувся неушкодженим з бою!» — про це було оголошено вістуном царських наказів, з кільцями у вусі, шанованим усіма, на всіх перехрестях і дорогах Двараки. Тоді Той, хто спонукає людей, спершу вклонився Сандіпані. Потім він уклонився володареві врішніїв — Ахуці, зі смиренням. Далі молодший брат Васави, з Рамою, вклонилися своєму батькові, чиї очі були повні сліз і чий розум був сповнений щастя. Потому Крішна пішов до інших і вшанував їх, як вони цього заслуговують. Тоді Адхокшаджа назвав усіх дашархів по імені. Далі Упендра й усі видатні ядави сіли на божественні, кращі місця, прикрашені цілком коштовностями. За наказом Крішни, чоловіки принесли необроблене багатство, зібране Кінкарою, на ті збори.

Там найкращого між ядавів (*Крішну*) ушанували всі дашархи. Той же, хто спонукає людей, вклонився усім під звуки сурм. За наказом Крішни всі дашархи увійшли й сіли у красивому залі зборів, прикрашеному дорогоцінними каменями, деревами й арками, з найкращими місцями. О туре роду бгаратів (*Джанамеджайя*)! Далі ці збори, з усіма левами роду Ядава, наповнилися усіма видами багатства і якостей, та засяяли яскраво, наче гірська печера, оселя левів. Говінда ж, якого вітали бходжі та врішнії, поставивши попереду Уграсену, сів на краще золоте сидіння, поряд із Рамою. Кращий серед мужів (*Крішна*) гукнув до доблесних, кращих із роду Ядава, які сиділи відповідно до порядку, віку та стану, і сказав:

Так вістить сотий розділ другої частини, названої Вішнупарва,
в Харівамшапурані, продовженні Магабгарати,
що оповідає як Крішна входить до Зали зборів.

МУЖНІСТЬ КРІШНИ УСЛАВЛЕНА

Розділ 101

Крішна мовив:

Через покаяння, силу і медитацію всіх вас, маючи похвальну славу і вашими прокльонами, грішний душею Нарака, син богині Землі, був убитий. Найкращі діви, яких утримував у неволі таємно Нарака, були звільнені. Гора дорогоцінних каменів разом із її вершиною, витягнута і привезена сюди. Кінкара приніс велику купу багатства. Тож, ви єсте володарями цього багатства!». Мовивши так, Крішна закінчив свою промову.

Вайшампаяна сказав:

О Джанамеджайє! Почувши слова сина Васудеви, бходжі, врішни та андхаки посміхнулися у захваті. Вони вклонилися Тому, хто спонукає людей. Ті, кращі серед людей, склали руки в шануванні й мовили: «О міцнорукий! Немає нічого дивного в цьому діянні твоєму, о сину Девакі. Ти виконав завдання, надважке навіть богам для виконання. Ти балуєш свій народ багатством і коштовним камінням, придбаним тобою!».

Тоді всі жінки дашархів, а також Ахука, прибули радісно, щоб побачити сина Васудеви. Всі сім богинь, включаючи Девакі (*Сахадева, Шантідева, Деварашита, Врікадеві, Упадеві та Девакі — всі дочки Девака*), а також Рохіні, сприятлива обличчям, побачили Крішну і Раму, міцноруких, сидячими. Обидва, Рама і Кешава, згідно порядку, спершу вклонилися Рохіні, а потім вклонилися богині Девакі. Амбіка (*мати Девакі*) сяяла через своїх синів (*Баларама і Крішна*), які мали великі очі, наче очі тура, подібно матері богів Адіті, сяючої її синами, Митрою і Варуною. У той час дочка Яшоди, названа людьми Еканамша, котра може приймати подоби за бажанням, підійшла до очільників серед мужів, Рами й Крішни. Володар богів Крішна народився у спосіб і строк встановлений Еканамшею. Через неї кращий серед мужів, Крішна, вбив Камсу разом із його людьми. Та дівчина росла у будинку врішніїв, шанована ними. Її доглядали немов то син, за наказом сина Васудеви. Вона, яку важко перемогти, яка є дівчиною Йогамайї, яка зветься Еканамша, прийшла на Землю для захисту Кешави. Вона, шанована усіма ядавами, з гарними думками, захищена божественним мужем Крішною, подібна богині. Тож, чоловік Ма (*Крішна*) побачив свою сестру там. Він узяв її за руку правицею, як друга. Обійнявши сестру також, найсильніший Рама вдихнув запах її голови і взяв її за руку шуйцею. Всі жінки побачили сестру між Рамою і Крішною. Вона сяяла немов Жінка будинку лотоса (*Лакшмі*), тримаючи золоті квіти лотосу в руках. Жінки ж сипнули зерно, багато різновидів квітів, сприятливих, а також смажений рис. Й потім, жінки пішли домів. Тоді всі ядави вклонилися Тому, хто спонукає людей. Вони сіли довкола нього, задоволені, вихваляючи його прекрасні діяння. Той, шанований, міцнорукий, котрий збільшує щастя громадян, великий славою наче боги, сяяв на зборах ніби Індра на зборах богів. Коли всі ядави посідали, Нарада прийшов на ці збори аби зустріти Того, хто спонукає людей, за вказівкою Індри небес. Нараду, гідного поклоніння, вшанованого нащадками Шури і відомого серед ядавів, Харі узяв за руки і посадив на найкраще місце. Після того як сів зручно, Нарада сказав врішніям, які сиділи були:

Нарада мовив:

О тури серед мужів, зрозумійте, що я прийшов сюди за наказом Індри. О тигри серед царів! Почуйте про подвиги Крішни, які Кешава робив із самого дитинства. Син Уграсени, Камса пригнічував усіх ядавів. Дурний, злостивий Камса полонив його батька, Ахуку і захопив царство. Той, хто зганьбив свій рід, залежачи від батька його дружин, Джарасандхи, нечестивого розумом, образив усіх бходжів, врішніїв і андхаків. Блискучий Васудева, зацікавлений у питаннях стосовно родичів, захистив його сина (*Крішну*) для захисту Уграсени. Вбивця ж Мадгу, праведний душею, живучи поміж пастухів у гаях Матгури, вчинив найдивовижніші діяння. Нащадки Шурасени чули велике диво: «Коли він був дитиною, коли він лежав під возом, він розтрощив його закинувши ноги вгору!».

Страшна бісиха на ім'я Путана, величезна тілом і велика силою, у вигляді птаха, була вбита. Вона дала свої груди змащені страшною отрутою Тому, хто спонукає людей. Пастухи, які мандрують у лісі, побачили бісиху мертвою. Цей хлопчик народився, знову ж, під віссю воза (*Адхокшаджа — Крішна*). Це найдивніше, що дитина, краща серед людей, перекинула віз своїми ногами під час гри.

Прив'язаний до дерев'яної ступки, хлопчик, показуючи його дитячу поведінку, зламав близнюка Арджуни, дерево. Тож він був знаний як Дамодара (*Той у кого мотузка навколо талії*).

Син Васудеви (Крішна) під час гри, переміг вельми могутнього, великого змія Калію, якого важко перемогти, у ставку Ямуни. Володар прийняв божественний вигляд, вшанований зміями у світі змій, перед очима Акрури.

Бачачи, що худоба страждає від холодного вітру, розумний Крішна, великий душею, носив гору Говардхану на своїй руці протягом семи ночей. Син Васудеви, коли він був дитиною, яка любить рятувати від страждань худобу, Володар худоби, син Васудеви, вбив великого асура Арішту, злого, велесилого, з величезним тілом, вбивцю людей.

Син Васудеви вбив і Дхенуку, асура, злостивого, величезного тілом і великої сили, аби захистити худобу.

Крішна, вбивця ворогів, змусив Сунаму, який прибув із усім своїм військом попереду, щоб ув'язнити його, тікати, посилаючи вовків.

Той, хто знову ж блукав у лісі разом із сином Рохіні (*Баларама*) у вигляді пастуха, спричиняв страх Камсі. Син Шури (*Крішна*), живучи у враджі, кращий серед людей, побачив коня, сильного у битві, посланого царем Бходжи, Камсою, і вбив його. Син же Рохіні (*Баларама*), розумний, міцнорукий, повалив асура Праламбу, радника Камси, одним ударом кулака.

Ці сини Васудеви, яких можна порівняти з синами девів, вельми сміливі, посвячені Брахмагарьєю в самскару (*ритуали для очищення*), виросли. Прямо з народження, кращий мудрець Гаргья, визначив їх самскару у справжній формі, у відповідний час. Коли вони, кращі серед мужів, досягли юности, вони здавалися збудженими левенятами на горі Гімалая. Ці могутні юнаки викрали розум пастушок. Доблесні стали кращими серед гошта, сяючи наче сини богів. Пастухи з Нандагопи не могли дивитися в їхні очі, щоб рівнятися їм у перемозі або битві, або в іграх. З їх широкими грудьми, довгими руками, вони здавалися заввишки з дерево шала. Почувши про них, Камса зі своїми радцями занепокоївся. Коли він не зміг захопити Раму і Кешаву, Камса розсердився і ув'язнив Васудеву разом із його родичами. Анакадундубхі (*Васудева*) страждав у полоні, наче тать, разом із Уграсеною, вельми страждаючи тривалий час. Ув'язнивши його батька, Камса керував царством Шурасени, спираючись на Джарасандху, Ахвріті та Бгішмаку. По деякім часі, правитель людей Камса влаштував величне свято у Матгурі, щоб догодити Пінаці (*Шиві*).

Н а р а д а п р о д о в ж у в а в :

О очільнику землі (*Уграсена*), виконавці, співаки, як також і майстри танців та борці з багатьох країн, зібралися там. Тоді Камса, велепишний, влаштував арену, майстерно зроблену фахівцями-скульпторами, з великим багатством. При арені були тисячі підмостків, заповнених громадянами та місцевими жителями, наче зірками, що заповнюють небо. Цар Бходжа (*Камса*) в усій його пишноті увійшов до великої арени, подібно доброчесній людині, яка входить у летючу колісницю. Доблесний Камса поставив слона з тічкою, посадивши й відважного погонича зі зброєю, біля входу на арену. Тож, коли він почув, що блискучі Рама і Крішна, тигри серед мужів, схожі на Сонце й Місяць, прибули, о правителю людей, Камса доклав зусиль для власного захисту. Камса не міг добре спати вночі, думаючи про Раму й Крішну. А Рама та Крішна вже почули про найкраще свято. Обидва увійшли до арени, немов тигри входять у хлів. Тури серед мужів були зупинені охоронцями входу на арену. Але, гнобителі ворогів убили слона Кувалаяпіду разом з його погоничем. Кешава і Бала повалили борців Чануру та Андхру. Вони вбили й сина Уграсени, Камсу, лестивця, разом із його молодшим братом.

Діяння, вчинені левом ядавів, Крішною, важкі для виконання навіть богам. Хто ж іще виконає такі діяння, крім Кешави?

Син Шури (*Крішна*) послав це багатство для вас, які не міг би накопичити навіть Прахлада, Балі і Шамбара. Він напав на асурів, Муру, а також Панчаджану. Перетинаючи гори, він убив Нішудху з його поплічниками. Й Нарака, син богині Землі, був убитий. Кешава повернув сприятливі сережки Адіті, відібрані Наракою, досягнувши великої слави в небесах, більшої ніж у богів.

Н а р а д а в і в д а л і :

О ядави, без жалю і страху, без заздрости, лише силою рук, Крішна виконує багато видів жертвопринесень. Крішна, розумний, виконав великі справи для богів. Я кажу що це добре для вас. Тож, нехай буде добро вам! О найкращі серед ядавів! Я зроблю те що вам подобається без будь-яких коливань. Я ваш, а ви мої. Я тут. Каратель асура Паки (*Індра*) так сказав, спрямовуючи велич Крішни до вас. Кращий серед девів був радий відправити мене сюди. Я також радий. Там, де є розум, є й добробут. Там, де є добробут, є і смиренність. Смиренність, розум, а також і добробут, завжди з великим душею Крішною.

Так вістить сто перший розділ другої частини, названої Вішнупарва,
в Харівамшапурані, продовженні Магабгарати,
що оповідає про уславлення мужности Крішни.

НАРАДА СЛАВИТЬ КРІШНУ

Р о з д і л 1 0 2

Н а р а д а с к а з а в :

О ядави, Він (*Крішна*) знищив мотузки асура Мури і вбив Нішунду та Нараку. Він зробив шлях до міста Прагджьотіша знову безпечним. Син Шури страшить правителів Землі, які перед ним у бою, звуком його лука, як також і сурмам у мушлю Панчарджанья. Перемігши велесильного і відважного Рукмі, захищеного південцями на величезних наче хмари колісницях у бою, кращий серед врішніїв, Кешава, забрав Рукміні. Той, хто тримає мушлю, чакру і булаву, отримав дочку царя Бходжі за свою дружину, на своїй колісниці, осяйній наче Сонце і ревучій мов дощова хмара. Він переміг Ахвріті в місті Джарутхі, Кратху, так само як і Шишупалу. Він переміг Вактру з його військом, як також і Шатадханву. Він убив Індрадьюмну, Явану і Кашеруму, розлючений. Той, хто має важкий лук Шарнга, убив царя Шалву, володаря Саубхи. Кращий серед мужів знищив тисячі гір своєю чакрою. Лотосоокий убив Дьюматсену. Той, хоробрий мов тигр, який також може досягти вершин гори Махендри за кліп ока, вбив поплічників Равани, які блукали там. Той, хто тримає лук Шарнга, убив великого Бходжу, який б'ється подібно вогню і сонцю богів у битві, в Іраваті. Гопаті і Талакету також були вбиті Крішною. Крішна вбив асурів Дімбу і Хамсу за кліп ока. Крішна вбив обох, разом з їх посіпаками. Великий душею Кешава спалив Варанасі. Він убив царя Каші разом з усіма його

родичами, друзями і людьми. Крішна, який здійснює дивні вчинки, вразив Яму, Бога смерти, в бою, стрілами з м'яким наконечником і повернув сина Індрасени. Крішна переміг Варуну, велесилого, разом з усіма водними істотами, у битві на вершинах Лохіти.

Увійшовши ув оселю великого Індри, Крішна забрав дерево Паріджата, захищене великими богами з обережністю, незважаючи на Індру богів. Той, хто спонукає людей, убив Пандью, Паундру, Калінгу, Матсью, як і царя Вангу. Вбивши сто і одного царя у битві, великий душею, відважний Крішна, одружився на своїй дружині Гандхарі, прекрасній на вигляд. Таким же чином, вбивця Мадгу, Володар, зробив найкращого між бгаратів, того, хто грається у битвах, хто тримає лук Гандіва (*Арджуна*) переможцем, перед лицем Кунті. Цей найкращий серед людей, вразив (*через Арджуну*) Дрону, Драуні, Кріпу, Карну, Бгішму та Суйодхану в битві колісниць. Бажаючи те, що є дорогим для Бхабру (*Акрура*), Той, хто тримає мушлю, чакру і булаву, Володар, забрав дочку царя Саувіри силою. Кращий серед людей, Крішна, виграв усю землю разом з кіньми, колісницями і слонами, власними зусиллями, для Вайнударі. Цей чоловік Ма (*богиня*), Харі, блискучий, силою і енергію покаяння виграв усі три світи у Бали, в своїх попередніх народженнях.

У місті Прагджьйотіші, хоча асури і жахали його блискавками, спалахами, булавами та мечами, він не був убитий. Крішна переміг потужного сина Бали, веледоблесного, найрозумнішого Бану, разом з його поплічниками. Той, хто спонукає людей, міцнорукий, велемогутній, убив радника Камси, Пітху, Пайтхіку, а також Асілому. Тигр серед людей, велесилий, убив асурів у подобі людей — Джрімбху, Айравану і Вірупу також. Точно так же Лотосоокий переміг Калію, блискучого царя зміїв, у воді, і відправив його в море. Тигр серед людей, Харі, переміг Яму Вайвасвату (*бога смерті*) і оживив мертвого сина Сандіпані.

Н а р а д а п р о д о в ж у в а в :

О царю Уграсено, таким же чином міцнорукий карає злих душею, які завжди ненавидять богів і брахманів. Вбивши Нараку, сина Богині землі, Крішна забрав сережки з дорогоцінними каменями і повернув їх матері богів, як бажав Той, хто тримає ваджру у руках (*Індра*). Таким же чином володар Крішна, Творець світу, який пронизує весь світ і має велику славу, лякає асурів і захищає богів. Після встановлення дхарми серед людей, виконання жертвопринесення з даниною, вчинення багатьох справ для богів, він повернеться у власне місце. Крішна, велеславний, принесе в гарне місто Дварака, вподобане мудрецями, усілякі гаразди, під його керуванням, і втопить його в морі. Дварака, місто повне багатьох коштовностей і прикрашене місцями поклоніння чайтья та жертовними стовпами, разом з його лісами, увійде в оселю Варуни. Те місто, схоже на оселю Бога сонця, коли покине син Васудеви, який усвідомлює розум Того, хто володіє луком Шарнга, буде затоплене морем. Там правив, та не буде більше ніхто з богів, асурів чи людей, крім убивці Мадгу, тим містом.

Таким чином, Крішна, який є Вішну, Нараяна, Місяць і Сонце, сам зробив найкращий устрій для дашархів. Він незмірний і немислимий. Він може подорожувати, як забажає. Він завжди насолоджується з істотами, як хлопчик щасливий грати зі своїми іграшками. Ми не в змозі оцінити силу вбивці Мадгу, міцнорукого. Немає нічого невідомого серед позамежного і після, чого позбавлений Всеосяжний формою. Він славетний, відтак у сотні, чи пак у сотні тисяч разів. Ніхто не бачив кінця його справ. Лотосоокий вчинив багато таких діянь у дитинстві та юності, за сприяння Санкаршани. Вьяса, з оком всезнання через блиск покаяння, впряжений у велику Йогу, велерозумний, який бачить усе відразу, дуже давно сказав так.

В а й ш а м п а я н а м о в и в :

О Джанамеджайє! Славлячи Говінду таким чином, згідно слів великого Індри, мудрець Нарада, якому поклоняються всі ядави, повернувся на небеса. Потім Говінда, Лотосоокий, вбивця Мадгу, віддав усе багатство врішніям та андхакам, у спосіб на який вони заслуговують. Ядави, великі душею, набуваючи багатства, запропонували данину, в міру потреби, і вчинивши жертвопринесення, жили в місті Двараці.

Так вістить сто другий розділ другої частини, названої Вішнупарва,
в Харівамшапурані, продовженні Магабгарати,
що оповідає як Нарада славить Крішну.

ОПОВІДЬ ПРО РІД ВРІШНІ

Р о з д і л 1 0 3

Д ж а н а м е д ж а й я м о в и в :

О володарю! О Вайшампаяно, серед багатьох тисяч дружин Крішни, знамениті вісім. Будь ласка, повідж мені про дітей цих восьми дружин.

В а й ш а м п а я н а с к а з а в :

Це досить відомо, що всі вісім дружин мали дітей. Всі були мужніми дітьми. Я розповім тобі про цих дітей, будь ласка, послухай.

Рукміні, Сатьябхама як і богиня Нагнаджиті (*Сатья*), Судатта, також відома як Шайбья (*царівна Шибі*), Лакшмана, гарноусміхнена, Митравінда, також відома як Калінді,[34] Джамбаваті, також відома як Пауравi та Субхіма, також відома як Мадрі, є вісьмома дружинами. Зараз почуй про дітей Рукміні.

Сприятливий Прадьюмна, котрий убив Шамбару, народився першим. Другий син Рукміні — Чарудешна, лев серед врішніїв і великий колісничний боєць. Чарубхадра, а також Чаругарбха, Судешна, і

також Друма, Сушена, Чарудешна, як також і мужній Чарувінда. Наймолодший був Чарубаху. Дочка Чаруматі також народилася у Рукміні.

Бхану ж і Бхімаратху, як і Рохіту, Діптімана, Тамраджакшу та Джалантаку народила Сатьябхама. Від того, хто має Гаруду на прапорі і чотири сестри синам є — Бхану, Бхіманіка, Тамрапарні та Джалндхама, також народжені Сатьябхамою.

Син Самба, блискучий у боях, був народжений Джамбаваті. Й сини Митраван, Митравінда, а також дівчина Митраваті, народилися у Джамбаваті.

Слухай же, що Митрабаху та Суріта є дітьми Нагнаджиті (*Сатья, дочка царя Нагнаджита*), а також Бхадракара і Бхадравінда, й дочка Бхадраваті теж.

Санграмаджит народився у Судатти-Шайбьї, царівни Шибі, а також Сатьяджит, Сенаджит і доблесний Сапатнаджит теж.

Сини ж, Врікашва і Вріканірвріті народилися у Субхіми-Мадрі, а також син Врікадіпті.

Тепер почуй про дітей Лакшани. Гатраван, Гатрагупта і доблесний Гатравінда народилися, разом з їх молодшою сестрою Гатраваті.

У Калінді ж були сини Ашрута і Шрутасамміта. Вбивця Мадгу віддав Ашруту Шрутасені. Владика почуттів (*Крішна*), коли віддавав сина, сказав своїй дружині радісно: «Він буде сином для вас обох назавжди!».

Гада народився у Крішни з Бріхаті. Син Ангада народився у Шайбьї. Від неї Кумуда і Швета народилися, як також і дочка Шветаа.

Агаваха, Сумитра, а також Шучі та Читраратха, і Читрасена теж, народилися від Судеви, й також дочки Читра і Читраваті.

Вана, Стамба, а також Стамбавана, Нівасана, Ванастамба і дочка Стамбаваті народилися у Каушики.

Упасана, Шанку і Ваджрамшу та Кшипра народилися у Шрутасоми.

У Яудхіштхірі ж сини — Юдхіштхіра, а також Капалі та Гаруда народилися, які воювали у битвах дивовижним чином.

Зрозумій що тисячі синів народилися, у сто тисяч лічбою, у сина Васудеви таким чином.

Було також вісімдесят тисяч доблесних синів Джанардани, які були майстрами в бою, описані мною.

О найкращий серед царів! У царівни Відарбхи (*Рукмаваті*) від Прадьюмни був син, Аніруддха, якого неможливо зупинити у бою і, який мав оленя на його прапорі.

Баладева ж мав синів Нішатху та Улмуку, народжених з Реваті. Обидва брата були схожі на богів, кращі поміж мужів.

Син Шури (*Васудева*) мав дві інші дружини — Сутану та Сутару. Паундрака і Капіла є синами Васудеви. Капіла народився у Сутари, а Паундрака є сином Сутану. Паундра став царем, а Капіла пішов у ліс. Від його дружини четвертої касти (*шудра*), Васудева мав вельми могутнього сина на ім'я Хара, володаря нішадхів, найкращого серед майстрів лука.

Від Самби, Кашья мала сина Супаршву, вельми швидкого. Сану ж народився у Аніруддхи і Ваджра народився у Сану. Пратхіратха народився у Ваджри. Сучару був його сином. Шині народився у молодшого сина Врішні, Анамитри. У Шині, великого колісничного, Сатьявак, Сатьяка народився. Хоробрий Ююдхана (*Сатьякі*) народився у Сатьяки. Асанга був народжений у Ююдхани. Мані є сином Асанги. Югандхара є сином Мані. І на цьому закінчується опис роду.

Так вістить сто третій розділ другої частини, названої Вішнупарва,
в Харівамшапурані, продовженні Магабгарати,
що містить оповідь про рід Врішні.

ВИКРАДЕННЯ ПРАДЬЮМНИ

Розділ 104

Джанамеджайя мовив:

О Вайшампаяно, Прадьюмна був описаний тобою передніше, як вбивця Шамбари. Прошу, повідж мені про те, як Прадьюмна вбив Шамбару.

Вайшампаяна на теє:

О Джанамеджайє! Прадьюмна, вбивця Шамбари, той, хто породжує бажання поглядом, Бог бажання, який прийняв обітниці, народився у сина Васудеви з Рукміні, яка є Лакшмі. Він є тим про кого співається у давніх історіях, як про Санаткумару. Коли сім ночей минули після його народження, Калашамбара забрав дитину, сина Крішни, з дому, де він був народжений, вночі. Крішна ж, який слідує ворожбі богів, знаючи про це, не вбив асура тоді, гордого своєю хибною вправністю у війні. Тож, хлопчик був вивезений ворожбою асура, чий строк кола життя був обмежений смертю. Великий асур узяв хлопчика обома руками і привів його у власне місто. У нього була дружина на ім'я Майяваті, красива і з гарними чеснотами, яка була бездітною. Вона була сприятлива і гарна на вигляд завдяки ілюзії. Асур, спонуканий Часом, дав сина Васудеви своїй дружині, наче він був її власним сином, ілюзією. Побачивши хлопчика Майяваті була в захваті від хвилювання в її тілі. З великим щастям вона знову і знову дивилася на хлопчика. Коли вона дивилася на нього її старі спогади зринали. Згадуючи, що це її дорогий чоловік у старі часи, вона подумала: «Він мій

володар, мій чоловік, через якого я занурена в океан думок і печалі вдень і вночі, не маючи цікавости до чогось іще. Давно, Володар богів, який тримає списа (*Шива*), позаяк він заподіяв йому страждання, позбавив його тіла. Нині ж, у моєму іншому народження, я можу бачити його. Коли я знаю це, як я можу годувати його грудним молоком, наче мати? Будучи дружиною мого чоловіка, як я можу назвати його своїм сином?».

Думаючи таким чином, вона доручила хлопчика годувальниці. Використовуючи ліки вона змусила його рости швидко. Не знаючи про це, син Рукміні (*Прадьюмна*) чув годувальницю, яка вихваляла Майяваті і вважав її своєю власною матір'ю. Син Крішни (*Прадьюмна*), лотосоокий, виховувався там. Вона ж, дружина асура, спокусившись бажанням, виховувала його на всій ворожбі асурів. Ставши юнаком Прадьюмна здавався гарним ніби Бог любови, на вигляд. Він знав про всі бажання жінок, і він став знавцем у використанні всіх видів стріл. Майяваті ж, яка мала бажання, почала бажати свого чоловіка. Вона спокушала його своїми рухами тіла, дивлячись так само, коли посміхалася. Деві (*Майяваті*), гарноусміхнена, бажала його подумки і хотіла бути з ним. Тоді Прадьюмна сказав їй:

П р а д ь ю м н а м о в и в :

Переступивши материнську природу, чому ти поводишся інакше? На жаль, ти, здаєшся нечестивою. У тебе хиткий розум жінки. Відмовившись од почуттів до мене як до сина, чому ти піддаєшся спокусі? Схоже, я не твій син? Чому відбувається зміна у твоїй поведінці? О деві! Я хочу знати правду. Повідж мені причину твоєї поведінки. Це достоту, що жіноча природа сильно хитка, наче блискавка. Жінки бажають чоловіків, наче хмари бажають гірські вершини. О ніжна, я волів би знати, чи я твій син, чи ні, о щаслива пані! Я хочу знати правду. Яке твоє бажання?

В а й ш а м п а я н а п р о д о в ж у в а в :

О Джанамеджайє! Коли Майяваті сказано було так, вона, боязка, чиї почуття були вражені бажанням, вирекла ці слова її любому, синові Кешави, на самоті:

М а й я в а т і м о в и л а :

О любий! Ти не мій син, як також і Шамбара не твій батько. О сину врішніїв, ти красивий, а також хоробрий, за народженням. Ти син Васудеви, а також той, хто створює щастя для Рукміні. На сьомий день твого народження, коли ти лежав був ще малям, тебе забрали з дому, де ти народився. Мій чоловік, Шамбара, відважний і могутній, забрав і привів тебе сюди, віроломно, з великого будинку батька твого, сина Васудеви, рівного нищителю асура Паки (*Індрі*). О доблесний! Твоя мати вельми журилася за тобою, ніби Сурабхі журиться за втраченим телям. Твій батько, який має більшу доблесть, ніж Шакра, з Гарудою на його прапорі, не знає, що ти виховувався з дитинства тут. О мій любий! Ти царевич врішніїв єси. Ти не син Шамбари. О доблесний! Асури не мають синів подібних тобі. Ти не народжений мною. Ось чому я хочу тебе. О ніжний, бачачи твою гарну зовнішність, я непритомнію, ставши слабкою серцем. О мій любий! Що я хочу і, що в моєму серці, заслуговує бути виконаним тобою, о сину врішніїв, перебуваючи в моєму розумі. Я повім тобі усі гарні почуття, які маю до тебе. Ти не мій син, а також і не син Шамбари.

В а й ш а м п а я н а в і в д а л і :

Після того, як почув усе, що було сказано Майяваті, син того, хто має чакру в якості зброї, той, хто знає всі ілюзії (*Прадьюмна*) розлютився і вирішив покликати Шамбару називаючи його власне ім'я:

П р а д ь ю м н а в и р і к :

На жаль! Злий душею асур забрав новонародженого сина Кешави, без жодного страху. Сьогодні я змушу його боятися. Як йому розсердитися на мене? Як він може бути вбитий мною? Що мені зробити спочатку так, щоб нерозумний розсердився на мене? У нього найкрасивіше ратище, прикрашене прапором із левом. Він тримається на дузі, високій, мов шпиль гори Меру. Стріляючи бхалою, я змушу його впасти. Знаючи про зітнуте ратище, Шамбара вийде. Потім, убивши його в бою, я повернуся у Двараку.

В а й ш а м п а я н а п р о д о в ж у в а в :

О Джанамеджайє, сказавши це, він (*Прадьюмна*) напнув лук і поклав блискучу стрілу. Той, з великими руками, зрубав дорогоцінне ратище Шамбари. Почувши, що прапор був зрубаний великим душею Прадьюмною, Калашамбара розсердився і наказав своїм синам:

Ш а м б а р а м о в и в :

О веледоблесні, постарайтеся убити сина Рукміні швидко. Я не хочу бачити того, хто зробив щось, що мені не до вподоби.

В а й ш а м п а я н а п р о в а д и в :

О Джанамеджайє! Почувши слова Шамбари, сини Шамбари, бажаючи вбити Прадьюмну, приготувались радісно. Читрасена, Атісена, Вішвасена, а також Гада, Шрутасена, Сушена, Сомасена і Мана теж, Сенані, Сайньяханта, Сенаха, Сайніка, а також Сенаскандха, Атісена, а також Сенака, Джанака, Сута, Сакала, Вікала, Шамта, Шатантакара, Вібху, Кумбхакету, Судамштра, а також Кеші та інші, взявши зброю, таку як, — диски, сулиці та списи, тризубці та сокири, рушили, з радісним розумом, розлютившись.

Вони стояли на полі прі викликаючи ворога. Міцнорукий Прадьюмна швидко зійшов на свою колісницю і став до бою, тримаючи свій лук. Тоді була битва, захоплива, між синами Шамбари і сином Кешави. Тоді ж боги, разом з гандхарвами і чаранами, очолені царем богів (*Індра*), стали на краях своїх летючих колісниць (*дивитися бій*). Нарада, Тумбуру, а також Хаха і Хуху, співаки, в оточенні всіх божественних жінок, стояли там. Слуга-гандхарва царя богів описував дивовижні дії Прадьюмни, сина Крішни, володареві ваджри, Індрі.

Г а н д х а р в а к а з а в :

«Є сто синів Шамбари тут і один син Крішни. Борючись проти багатьох ворогів, як же він може перемогти?».

Почувши слова, сказані ним, вбивця Бали засміявся і сказав такі слова: «Почуй про його доблесть. Він Бог кохання. У попередньому тілі (*народженні*), він був убитий вогнем гніву Хари (*Шиви*). Раті, дружина Бога кохання, порадувала три ока Володаря. Володар був задоволений і дав їй дарунок».

Ш и в а м о в и в :

«Коли Вішну житиме у Двараці в людськім тілі, він (*Кама*) стане його сином. Без сумніву. Він буде відомий як Ананга (*Без кінцівок*) у трьох світах, велеславний. Той, велепишний, уб'є Шамбару. На сьомий день його народження, коли він лежатиме на колінах Рукміні, Шамбара викраде Прадьюмну ворожбою. Іди у дім Шамбари і стань його дружиною Майяваті. Спокуси Шамбару, приймаючи примарний вигляд. Там виховають твого чоловіка у вигляді дитини, котрий і уб'є Шамбару, коли стане юним. Потім Ананга (*Прадьюмна*) піде у Двараку, разом із тобою. Він насолоджуватиметься з тобою, як я із дочкою гори (*Умою*)».

Наказавши таким чином, кращий серед мужів, Володар богів, Шива, пішов до Кайласи, з почтом сіддхів та чаранів, подібно горі Меру. Дружина Бога кохання, вклонилася Володареві богів, Шиві, чоловікові Уми, й пішла до дому Шамбари, чекаючи плину часу. Тож, могутньоозброєний (*Прадьюмна*) уб'є Шамбару. Прадьюмна вб'є грішного душею Шамбару, разом із його синами.

Так вістить сто четвертий розділ другої частини, названої Вішнупарва,
в Харівамшапурані, продовженні Магабгарати,
що оповідає про викрадення Прадьюмни.

ПРАДЬЮМНА ЗНИЩУЄ ВІЙСЬКО ШАМБАРИ

Р о з д і л 1 0 5

В а й ш а м п а я н а м о в и в :

О Джанамеджайє! Далі, гучна, захоплююча битва почалася між синами Шамбари і сином Рукміні. Там, розгнівані великі асури обсипали стрілами, списами і сокирами, як і чакрами-дисками, дротиками, палаючою зброєю та булавами Прадьюмну, сильно і швидко. На теє син Крішни розлютився і стрілив усі види стріл із лука в бою, і розітнув кожну зі зброї на п'ять частин. Знову всі розгнівані асури рішуче пустили купи стріл, бажаючи вбити Прадьюмну. Тим був спровокований Той, без кінцівок (*Бог кохання, Прадьюмна*). Він швидко узяв лук і вбив десятьох синів Шамбари, велепишних. Потім іншою стрілою-бхалла, гнівний син Кешави, хоробрий, відітнув голову Читрасені. Тоді ті що залишилися в живих об'єдналися і билися пускаючи зливи стріл, страшних ніби вогонь, і напали аби вбити його. Тоді й Той, хто прагне до битви (*Прадьюмна*), вклав стріли у лук і пустив їх. Той велепишний (*Прадьюмна*) відітнув їхні голови. У бою він убив тих найкращих серед володарів лука. Прадьюмна, той, хто прагне битви, чекав прі попереду. Почувши ж, що сто синів було вбито, Шамбара розлютився. Він направив свого візника: «Запрягай колісницю для мене!». Візник же, почувши слова царя, впав перед царем, торкаючись землі головою.

Він зібрав військо і запріг колісницю з царем зміїв на прапорі, тисячею білоногих антилоп. Сидіння колісниці було покрите тигровими шкурами. Колісниця була прикрашена багатьма дзвіночками, бовванами тварин і птахів, та купою барвистих картин. Колісниця була оздоблена малюнками зірок і прикрашена золотим дишлом. На колісниці було багато красивих прапорців, що високо майоріли, із зображенням царя звірів. Колісниця мала гарне металеве покриття рами, прикрашене діамантами. Верхня частина колісниці була така висока, немов вершина гори Мандара, й прикрашена гарним бунчуком. Шамбара, пишний, став на колісницю, прикрашену і сяйливу од гірлянди зірок і золотих злитків. Цілком відданий смерті, Шамбара, бажаючи битви, зійшов на колісницю, взявши свій лук із золота, прикрашений різними малюнками, а також стріли. Його супроводжували чотири радника: Дурдхара, Кетумалі, Шатруханта і Прамардана, а також він був оточений великою раттю. В оточенні цих радців Шамбара став до бою.

Там було десять тисяч слонів і двісті колісниць також. Було вісім тисяч коней і один мільйон піхотинців. І Шамбара прямував ув оточенні цих воїв.

Коли він їхав на прю, багато різних метеорів упало. Зграї грифів закружляли у небі. Небо наповнилося ревінням хмар, ніби це був вечір. Хмари ревіли з різкими звуками. Мигтіли блискавки в небі. Шакали вили несприятливо, віщуючи жахливе знищення війська. Стерв'ятники сиділи на вершинах прапорів, охочі пити кров асурів. Попереду колісниці обезголовлені тіла були помічені на землі. Багато птахів пролетіли над колісницею Шамбари, квилячи. Сонце, оточене залізними хмарами, потьмяніло. Ліве око Шамбари сіпнулося саме по собі, виказуючи страх. Його ліва рука тремтіла. Коні колісниці збивалися з кроку. Ворона сиділа на голові Шамбари, ворога девів. Боги ж дощили кров'ю, змішаною з камінцями та вугіллям. Тисячі метеоритів впали на поле бою. Батіг випав з руки візника, спонукаючи коней. Бажаючи вбити Прадьюмну, розсерджений Шамбара їхав уперед, не думаючи про падіння метеорів. Всі музичні інструменти, як то, барабани, мушлі, бубни, цимбали і великі барабани, звучали разом. Од могутнього звуку земля затремтіла. Цим чудовим звуком тварини і птахи були налякані. Їх розум жахнувся й вони почали тікати від цього місця.

Син же Крішни стояв на ратнім полі думаючи про вбивство ворогів. Оточений безліччю війська, він твердо вирішив битися.

Злий Шамбара пустив тисячі стріл у Прадьюмну. Прадьюмна ж притьмом утнув усі ті стріли своєю рукою. Прадьюмна взяв лук і пустив зливу стріл. Ніхто у тому війську Шамбари не залишився не враженим стрілою. Те військо було розвернуте на втечу зливою стріл, випущених Прадьюмною. Військо навколо Шамбари злякалося і побігло. Бачачи, що його військо тікає, Шамбара ошалів од гніву. Тоді володар асурів наказав своїм радникам:

Ш а м б а р а с к а з а в :

Ідіть і вбийте сина ворога, за моїм наказом. Ми не можемо залишити його. Ворог повинен бути убитий швидко. Якщо супротивник залишається вільним, він швидко знищить наші тіла, ніби хвороба. Отже, для мого задоволення, вбийте цього грішника, нерозумного.

В а й ш а м п а я н а п р о д о в ж у в а в :

О Джанамеджайє! Тоді ці радці розлютилися. Вони взяли наказ на думку. Колісниці швидко рушили, пускаючи зливу стріл. Побачивши їх у лютій борні, Той, в кого риба на його прапорі (*Прадьюмна*), розгнівався. Могутній Прадьюмна взяв свій лук і швидко постав супроти ворогів. Той, хто збільшує щастя Рукміні дуже розсердився і поцілив тіло Дурдхари двадцятьма п’ятьма стрілами з тупим вістрям. Той, велеблискучий (*Прадьюмна*) утнув тіло Кетумалі шістдесятьма трьома стрілами, сімдесятьма стрілами він вразив тіло Шатруханти і вісімдесятьма двома стрілами він поцілив тіло Прамардани. Тоді ці радники розгнівалися. Кожен з них пустив зливу з шістдесяти стріл для враження тіла Прадьюмни, в бою. Той же, з рибою на його прапорі, зламав ті стріли, перш ніж вони досягли своєї мети. Беручи зброю у вигляді півмісяця, Прадьюмна вбив візника Дурдхари, на очах у всіх найперших воїв війська. Він убив чотирьох коней з колісниці Дурдхари чотирма стрілами з гострим вістрям і оздоблених пір’ям. Однією стрілою він утнув мотузку, парасоль і ратище прапора. Ще однією стрілою він поцілив Бандхуру. І той, з рибою на прапорі, розбив вісь коліс колісниці шістдесятьма стрілами. Він хутко узяв ще одну гостру та потужну стрілу оздоблену пір’ям чаплі і стрілив так само у серце Дурдхари, чиє життя було коротким. Втрачаючи його красу, себе, добробут і життя, він упав з колісниці, наче планета, що втрачає вигóди від своїх сприятливих справ.

Коли доблесний Дурдхара був убитий, асур, володар асурів, Кетумалі, стрілив купою стріл у сина Крішни. Він розсердився на Прадьюмну. Він вигнув брови, щоб налякати його. З його страшним обличчям, він побіг до Прадьюмни кричачи: «Стій! Зупинись!». Тоді розгніваний син Крішни випустив зливу стріл, наче зливу з дощової хмари на гору у сезон дощів. Цей же радник асура, володар луків Кетумалі, на кого Прадьюмна пустив стріли, схопив диск і кинув його, бажаючи вбити Прадьюмну. Бачачи той диск із тисячею спиць і пишнотою рівний чакрі Крішни, який наближався до нього, Прадьюмна раптом підстрибнув і схопив його. Тим же диском, він відрізав голову Кетумалі, коли всі спостерігали. Бачачи велике діяння вчинене сином Рукміні, цар богів Індра й увесь сонм богів були вражені великим подивом. Тоді гандхарви і апсари сипали квітами.

Бачачи, що Кетумалі убитий, Шатруханта, Прамардана, кинулися на Прадьюмну, разом з величезним військом. Вони були оружні булавою, палицею, диском, списом, дротиком, коротким дротиком, сокирою, молотом разом, щоб убити сина Крішни. Доблесний Прадьюмна ж, показуючи швидкість його руки, розбив ці багато різновидів зброї, використовуючи різноманітну ж зброю. Розлютований Прадьюмна вбив тисячі слонів разом із вершниками. Він переслідував багато колісниць разом з колісничними та кіньми, й повалив їх, б’ючи тяжко. Не залишилося нікого, хто б стріляв. Той, з рибою на прапорі, гнітив війська повністю і створив страшну річку з хвилями крови. Ця річка мала багато хвиль з гірляндами перлів, з плям жиру, кісткового мозку і кісток, прикрашена островами парасолів, вирами стріл і піщаними берегами колісниць. Ця річка була прикрашена черепахами браслетів і сережок та рибами-ратищами, і течією страшних слонів, наче річка, прикрашена рибами й черепахами. Ця річка виблискувала купами волосся, зав’язками з коріння лотосу, що носять навколо поясниці, красивими квітами лотосу облич чоловіків і лебедями-вінками (*тобто воїнів убитих Прадьюмною*). Відтак, один без кінцівок (*Кама, Прадьюмна*), створив величезну ріку, що важко перетнути, з потоками крови, повну голів убитих воїв, подібних китам з океану. Цю ріку було важко зріти, важко долати, жахливу, котру важко перетнути тим, хто без блиску, прикрашену потоками жахливої зброї і, яка збільшує царство Бога смерти.

Там же осяйний син Рукміні, який збурює володарів луків, вистрілив багато стріл в Шатруханту. Шатруханта ж знову розлютився і пустив найкращу стрілу, спрямовану в Прадьюмну. Стріла влучила Прадьюмні в серце. Вражений цією стрілою, Прадьюмна навіть не затремтів. Могутній Прадьюмна взяв шакті, спис, спрямував на Шатруханту, чия смерть наближалася. Цей палаючий спис, пущений сином Рукміні в бою, вдарив Шатруханту, розірвавши його серце зі звуком рівним перуну Шакри. Велемогутній Шатруханта поліг мертвим, ллючи кров; усі його кінцівки й малі кістки зламалися, а серце розірвалося.

Прамардана ж, бачачи падіння мертвого Шатруханти, схопив свою палицю і гукнув такі слова:

П р а м а р д а н а в и р і к :

Стій! Що ж ти, який любить битви, робиш простим людям? О нерозумний, побийся ж зі мною! Ось тоді ти не житимеш більше! Твій батько, народжений у роду Врішні, наш ворог суть! Ми вб’ємо його сина. Він стане рівним мертвому тоді. О нерозумний! Коли ж він помре, всі боги будуть знищені. Всі асури будуть

щасливі смерті своїх ворогів. Опісля твого вбивства моєю стрілою, я виконаю похоронні обряди синам Шамбари, кров'ю твого тіла. Нині ж дочка Бгішмаки (*Рукміні*) лементуватиме гучно, чуючи про твою смерть, юнаком бо, втратиш своє життя. Твій же батько, який тримає чакру, втратить усі його надії. Той тугодум втратить своє життя, знаючи, що тебе вбито.

Вайшампаяна вів далі:

О Джанамеджайє! Сказавши це, він ударив сина Рукміні залізною палицею. Син же Рукміні, велесяйний, вражений так, завдав удару у відповідь своїми руками і перетворив його колісницю на порох. Він же (*Прамардана*) вистрибнув з колісниці. Стоячи на ногах, він узяв свою палицю і кинувся раптово на сина Рукміні. Булавою ж, Кама утиснув Прамардану. Й бачачи, що асур Прамардана був убитий, усі розбіглися. Вони не змогли втримати свої лави, наче слони від жаху перед левами. Військо, пригнічене через страх перед Прадьюмною, побігло немов отара овець тікає зауваживши собаку. Як молода жінка в її місячне, військо покинуло ратне поле з кров'ю на одязі, з розпущеним волоссям, втрачаючи свій блиск. Розділене стрілами пущеними Камою, те військо не пішло вперед, немов молодиця, будучи вельми засмучена, не в змозі підтримувати себе у війні любовної насолоди (*як Кама і його дружина Раті*), зітхає і намагається повернутися домів. Так і військо не бажало тримати лави у бою.

Так вістить сто п'ятий розділ другої частини, названої Вішнупарва,
в Харівамшапурані, продовженні Магабгарати,
що оповідає як Прадьюмна знищує військо Шамбари.

ПОВІДОМЛЕННЯ НАРАДИ

Розділ 106

Вайшампаяна мовив:

О володарю землі! Тоді розгніваний Шамбара сказав своєму візникові: «О хоробрий! Рушай моєю колісницею притьмом до ворога! Цими стрілами я вб'ю того, хто робить те, що мені не подобається!». Далі, почувши слова свого господаря, візник, який робить те, що любить його пан, повів колісницю, оздоблену золотом. Бачачи, що колісниця наближається, Прадьюмна, з широко відкритими очима, взяв свій лук і поклав стрілу, прикрашену золотом. Він випустив стрілу так, щоб Шамбара розгнівався у бою. Той ворог девів, Шамбара, прийняв стрілу спрямовану в його серце, з болем. Він втратив свідомість і став спираючись на ратище прапору колісниці. Потім, прийшовши до тями, Шамбара підняв свій лук. Він розсердився і стрілив сім гострих стріл у сина Крішни. До того як стріли досягли мети, Прадьюмна розбив сім стріл на сім частин. Потім Прадьюмна стрілив сімдесят гострих стріл у Шамбару. Знову ж він, лютий, пустив у Шамбару тисячі стріл, прикрашені пір'ям павича, наче дощ на гору. Всі напрямки були повністю вкриті градом стріл. Небо потемніло і Сонця не було видно. Тоді стрілою вайдьюта, Шамбара розсіяв темряву. Шамбара випустив зливу стріл на колісницю Прадьюмни. О царю! Прадьюмна розбив ці стріли з м'якими вістрями на багато уламків, показуючи стрімкість його рук. Коли син Крішни знищив ту купу стріл, Калашамбара жбурнув зливу дерев своєю ворожбою. Бачачи зростаючу зливу дерев, Прадьюмна сповнився гніву. Він знищив дерева астрою [35] вогню. Коли злива дерев стала попелом, той (*Шамбара*) жбурнув градом каменів. Прадьюмна зруйнував те астрою вітру, в бою. Тоді, блискучий ворог богів, Шамбара, створив велику мару. Потім, о володарю, взявши лук, Шамбара кинув левів, тигрів, кабанів, а також гієн, ведмедів, мавп, слонів, таких великих наче дощові хмари, коней і верблюдів, на колісницю Прадьюмни. Прадьюмна ж розрізав їх на шматки астрою гандхарва. Шамбара побачив, що Прадьюмна зруйнував мару. І Шамбара розлютившись, пустив іншу мару. Шамбара випустив шістдесятирічного, старого царя слонів в тічці, вправного у боях, із погоничами на ньому. Син же Крішни, лотосоокий, побачив цю мару. Той велерозумний вирішив використати привид лева. Привидом лева, створеного сином Рукміні, розумним, мара слонів була знищена, як темрява тане на Сонці. Великий асур побачив, що ворожба зі слонами була зруйнована. Кращий серед асурів створив ще одну мару, названу мохіні (*збиває з пантелику*). Бачачи ворожбу мохіні, зроблену майєю, доблесний Прадьюмна знищив її стрілою самджна (*умиротворення*). Коли і ця ворожба була зруйнована, Шамбара ошалів. Володар асурів, велеблискучий, викликав мару з левів. Бачачи левів, що кидаються до нього, син Рукміні, блискучий, узяв стрілу гандхарва і створив шарабхів з вісьмома ногами. Ці могутні тварини з вісьмома ногами, з пазурами та гострими зубами, швидко змусили левів тікати геть, немов вітер розганяє дощові хмари.

Бачачи, що левів погнали восьминогі примарні шарабхи, Шамбара почав думати: «Як же я можу вбити його? На жаль! Я дурний, бо не вбив його, коли він був дитиною. Ставши юнаком, той, розумний, став вправним у стрільбі. Тож, як я можу вбити ворога, який бореться проти мене на полі бою? Є сильна, страшна ворожба, названа паннагі, дана мені Харою (*Шивою*), Володарем богів, вбивцею асурів. Я створю цю велику мару з отруйних змій. Могутній, творець ілюзій, злий душею (*Прадьюмна*) горітиме в цій ворожбі!». Тоді він створив мару паннагі (*«зміїну»*), з отруйним полум'ям. Марою змій, він оплутав колісницю, разом із кіньми, візником, а також Прадьюмною, вервечкою стріл. Той же, народжений у роду врішніїв (*Прадьюмна*) відчувши себе зв'язаним, подумав про ворожбу саупарні (*«пташину»*), яка нищить змій. І в міру того як великий душею Прадьюмна думав про велику ворожбу, супарни закружляли і змії, сильні отрутою, були

знищені. Коли ж ілюзія змій була зруйнована Прадьюмною, боги і асури уславили його: «Молодець! О доблесний! О міцнорукий! О збільшувач щастя Рукміні! Ми раді, що ти зруйнував цю мару!».

Коли мара змій була зруйнована, Шамбара знову подумав: «У мене є ця зброя смерти, молот, прикрашений золотом. Ця зброя не може бути відбита в битві богів, асурів і людей. Він був даний мені давно Парваті, з великою радістю. Парваті сказала: «Бери, о Шамбаро, молот, оздоблений золотом, створений мною з мого власного тіла, з найсуворішим покаянням. Він називається руйнівником усіх ілюзій. Він знищує всіх асурів. Ним я знищила страшних асурів, могутніх, здатних приймати будь-яку подобу за бажанням, Шумбху, а також Нішумбху, разом з їх послідовниками. Ти можеш використовувати його проти ворога, коли твоє життя знаходитиметься в небезпеці!». Сказавши це, Богиня Парваті зникла. Я випущу найкращу зброю, той молот, на ворога!».

Відаючи його розум, цар богів мовив: «Нарадо! Рушай хутко до колісниці Прадьюмни. Нагадай міцнорукому про його попереднє життя і звільни його. Дай йому вайшнава астру для вбивства Шамбари і незламний щит для вбивці асурів!». Нарада, по такім слові Індри, негайно пішов. Зупинившись у небі, він сказав Тому, в кого риба на його прапорі, наступне:

Н а р а д а м о в и в :

О сину! Узрій, що я, Нарада, дорогий богам і гандхарвам, прийшов. Я був посланий сюди царем богів, щоб сказати тобі дещо. Згадай свою більш ранню вдачу, о шанобливий до інших! Ти Бог кохання, спалений ув огні гніву Хари і, отже, відомий як Ананга. Ти народився в роду врішніїв, народився з лона Рукміні у Кешави. Ти відомий, як Прадьюмна. О шанобливий до інших, тебе привіз сюди Шамбара, з дому твого народження, коли сім ночей минули після народження. О міцнорукий, Шамбара був позбавлений смерти від Кешави, коли він тебе забрав, для виконання мети богів. Одна, на ім'ям Майяваті, дружина Шамбари, є тією сприятливою жінкою Раті, твоєю давньою дружиною. Вона жила в будинку Шамбари для твого захисту. Вона послала мару народження з її тіла для використання і спантеличення злостивого Шамбари. Розуміючи це, о Прадьюмно, твоя дружина залишалася тут. О доблесний! Після вбивства Шамбари вайшнава астрою у бою, ти можеш відправитися у Двараку, узявши твою дружину Майяваті. О вбивце ворогів! Візьми вайшнава астру і блискучий щит, зібрані й послані Шакрою для тебе. Слухай моє інше слово також, і вчини відповідно, без будь-яких сумнівів. О сину! Цей ворог девів має вічний, потужний молот. Це незламна зброя, якій не можуть протистояти у битві боги, асури й люди, і, яка знищує ворогів, була дана Парваті, вельми власкавленою. Богиня повинна бути згадана тобою, аби блокувати цю зброю. Пам'ятай, що велику Богиню слід уславити і вклонитися тим, хто б'ється. Чини відповідно, коли битимешся з ворогом!».

Сказавши ці слова, Нарада відправився до місця, де був Васава.

Так вістить сто шостий розділ другої частини, названої Вішнупарва,
в Харівамшапурані, продовженні Магабгарати,
що оповідає про повідомлення Наради.

ШАМБАРУ ЗНИЩЕНО

Р о з д і л 1 0 7

В а й ш а м п а я н а п р о в а д и в :

О Джанамеджайє! Тоді розлючений Шамбара взяв молот. Коли він узяв молот, дванадцять сонць піднялося в небо (*яскравість зброї дорівнювала дванадцяти сонцям*). Всі гори, а також Земля здригнулися. Всі океани вийшли з берегів. Боги захвилювалися. Грифи закружляли в небі. Багато метеорів впало. Боги дощили кров'ю. Вітер дув суворо. Побачивши страшне падіння метеорів, доблесний Прадьюмна покинув колісницю і став склавши руки. Він згадав Парваті, любу Шанкарі, подумки. Він вклонився богині головою і почав славити її.

П р а д ь ю м н а м о в и в :

Я вклоняюся Катьяяні, Богині гір. Я вклоняюся творчині ілюзій у трьох світах. О Катьяяні! Я вклоняюся тобі! Я молюся нищительці ворогів, Гаурі, дорогій Шиві, тій, яка притисла Шумбху, як також і знищила Нішумбху. О Богине темної ночі (*під час Пралайї*)! Я вклоняюся тобі! О Каумарі! Я вклоняюся тобі, о мешканко лісу! О богине, я вклоняюся тобі склавши руки. Я вклоняюся Богині, яка живе у Віндхьї, Богині, що знищує небезпеки, Ганадурзі, яка любить битву. О велика Богине! О Джайє! О Віджайє! Я вклоняюся тобі! Я вклоняюся Тій, яку ніколи не перемогти, Тій, яку неможливо перемогти, Тій, котра знищує ворогів, Тій, яка має дзвін у руці, і Тій, яка має гірлянду дзвіночків. Я вклоняюся Тій, яка тримає триконечний спис, Тій, яка вбила асура Махішу, я вклоняюся Тій, з обличчям лева, й Тій, котра має лева на її прапорі. Я вклоняюся Еканамші, Гаятрі, Тій, яка сприяє жертвопринесенням, Савітрі брахманів; зі складеними руками. О Богине! Захищай мене завжди! Завжди давай мені перемогу в бою.

В а й ш а м п а я н а п р о д о в ж у в а в :

О Джанамеджайє! Богиня Дурга була задоволена цими словами Ками. З радісним розумом і з задоволенням у душі, Богиня мовила такі слова: «О міцнорукий! Подивись на мене! О той, хто збільшує щастя Рукміні! О сину! Прийми дарунок од мене! Побачивши мене незмінною!». О Джанамеджайє! Почувши слова Богині, Прадьюмна був схвильований. Він вклонився богині головою і пішов далі, щоб повідомити їй:

П р а д ь ю м н а с к а з а в :

О Богине! Якщо ти задоволена мною і, якщо ти можеш виконати моє бажання, о дарувальнице, то я шукаю дарунку перемоги над усіма моїми ворогами. Якщо молот, породжений тобою і даний Шамбарі, вразить моє тіло, він повинен стати гірляндою з лотосу!

В а й ш а м п а я н а в і в д а л і :

Богиня рекла: «Хай буде так!», і зникла там. Прадьюмна ж, велесяйний, був задоволений. Він сів на свою колісницю. А Шамбара, сповнений гніву, взявся за молот. Закрутивши зброю, відважний Шамбара кинув її у груди Прадьюмни. Та досягла Мандани (*Прадьюмни*) і… стала гірляндою з квітів лотосу. Вона засяяла, прикрашаючи шию Прадьюмни, блискаючи наче Місяць ув оточенні гірлянди зірок. Тоді всі боги, гандхарви, сіддхи, а також великі мудреці, сказали: «Добре!», і вшанували сина Кешави, бачачи молот перетвореним на гірлянду квітів на тілі Прадьюмни. Поклавши ж украй потужну зброю вайшнава, дану Нарадою, на свій лук, Прадьюмна промовив такі слова: «Якщо я син Рукміні й син Кешави, о зброє, убий Шамбару в бою!». Говорячи це, великий душею (*Прадьюмна*) натягнув тятиву лука і пустив зброю в Шамбару, як наче всі три світи запалилися. Стріла, пущена так левом врішни, приваблена плоттю, розрізала серце Шамбари і увійшла в землю. Його плоті, м’язів, нервів, кісток, шкіри або крови не залишилося. Все було перетворено на попіл блиском зброї вайшнава.

Коли ж асур, величезний тілом, смиренний асур Шамбара був убитий, боги і гандхарви були у нестямі від радости. Юрми апсар танцювали. Урваші, Менака, Рамбха, Віпрачитті, Тілоттама, а також усі нерухомі й рухомі істоти усього світу, танцювали, щасливі розумом. Цар богів, разом з усіма богами дуже радів. Вони вітали Прадьюмну, осипаючи радісно квітами. Коли син гнобителя Мадгу (*Крішни*) вбив царя асурів зброєю вайшнава на прі, боги пішли, позбавлені страху перед ворогами, вихваляючи Того, хто має знак риби на його прапорі (*Прадьюмна*). Син Рукміні, витримавши зусилля у війні, увійшов у місто. Той, хто насолоджується своєю коханою, Прадьюмна, тоді радісно побачив Раті, його дружину.

Так вістить сто сьомий розділ другої частини, названої Вішнупарва,
в Харівамшапурані, продовженні Магабгарати,
що оповідає про знищення Шамбари.

ПРАДЬЮМНА ВИЇЖДЖАЄ З МАЙЯВАТІ У ДВАРАКУ

Р о з д і л 1 0 8

В а й ш а м п а я н а м о в и в :

О Джанамеджайє! Не дивлячись на те, що Калашамбара був цілком обізнаний на ворожбі, його ворожба добігла кінця. Доблесний Шамбара, знавець ворожби, той, якого неможливо здолати в бою, був убитий у бою на восьмий день місяця. Після вбивства кращого серед асурів, у місті Рікшаванта, Прадьюмна відправився у місто свого батька з деві Майяваті. Доблесний знавець ворожби, подорожував по небу і досяг гарного міста, захищеного блиском його батька. Хлопець спустився з неба у внутрішні приміщення будинку Кешави. Він виглядав таким гарним, немов Бог кохання отримав тіло, поряд з Майяваті. Тільки-но він зійшов з неба, деякі з дружин Кешави були вражені подивом. Деякі з них зраділи, а деякі були дуже налякані. Тоді, бачачи Того, з блиском Бога кохання, разом з його дружиною, їхні обличчя стали щасливими. Їхніми очима вони пили його красу і насолоджувалися радістю очей. Бачачи, як він іде крок за кроком, з його обличчям опущеним через скромність, всі дружини Крішни були переможені ніжними почуттями. Побачивши його, Рукміні, якій дуже хотілося побачити свого сина, яка була нещаслива через журбу, разом з її співдружинами, мовила такі слова, зі сльозами на очах.

Р у к м і н і м о в и л а :

Уві сні я бачила, після півночі, — ворог Камси (*Крішна*) приніс плід, разом із ніжним листям для мене, і віддав його мені. Потім Кешава посадив мене до себе на коліна і прикрасив мою шию намистом із перлів, іскристих наче місячне світло. Темна жінка з красивим волоссям, виглядаючи красно в білій сукні, тримаючи квітку лотосу в руці, увійшла в мій будинок, дивлячись на мене. Тримаючи мене за руку, вона омила мене в чистій воді. Потім ця жінка взяла плетеницю з квітів лотосу в її руку. Вдихнувши запах моєї голови, вона дала мені цю свіжу плетеницю.

В а й ш а м п а я н а п р о д о в ж у в а в :

Так Рукміні розповіла про свої сни, зі щасливим розумом. В оточенні своїх служниць, вона дивилася на хлопчика знову і знову, і сказала: «Безумовно, це син щасливої жінки. Він має довге життя і він прекрасний виглядом. Тож він у розквіті сил юности, виглядає, наче Бог кохання!». Потім вона звернулася до Прадьюмни: «Сину! Хто та щаслива жінка, благословенна мати сина живого, як ти? З якою метою ти, такий гарний, як темна хмара дощу, прибув сюди, разом зі своєю дружиною? Мій син Прадьюмна, безумовно, був би твого віку, якщо б не був він вивезений Могутнім, котрий несе усе до кінця (*Бог смерти*). Або ж, очевидно, ти сином Крішни єси. Моя гадка не даремна. Я впізнала тебе за знаками. Ти єси Той, хто хвилює людей (*Крішна*) без його чакри. Твоє обличчя схоже на обличчя Нараяни. Твоє волосся, а також його кінчики, схожі на Крішнині. Стан же, груди й руки, рівні таким, як у Того, хто тримає плуг (*Баларама*), старшого брата мого чоловіка. Хто ти, який стоїть тут, з тілом, яке осяює весь рід врішни? Твоє тіло божественне, як тіло Нараяни!».

В цей час, Крішна, який чув слова Наради про вбивство Шамбари, увійшов туди несподівано. Той, хто хвилює людей (*Крішна*), зі щасливим розумом, побачив свого старшого сина, який має ознаки Бога кохання, а також дружину його сина, Майяваті. Крішна сказав напівбогині Рукміні, рівній богині.

К р і ш н а м о в и в :

О деві! Це твій син прийшов до тебе, тримаючи свій лук. Він убив Шамбару, майстра у битві ворожбою. Він підкорив усі ілюзії асурів, що впливають на девів. Ця ж сприятлива, добра жінка, вірна своєму чоловікові, є дружиною твого сина. Вона відома як Майяваті, котра жила у будинку Шамбари. Не турбуйся, гадаючи, що вона дружина Шамбари. Давно, Бог кохання втратив своє тіло і став Тим, хто без кінцівок. Вона дружина Бога кохання, його улюблена дружина. Вона не дружина Шамбари. Сприятлива жінка заплутала асура (*Шамбару*) примарною подобою. Блискуча жінка, у своїй юності, не жила під його владою. Приймаючи примарну подобу, вона пішла до Шамбари. Вона є дружиною мого сина. Ця красна жінка є дружиною твого сина. Вона допомагатиме Тому кого любить світ, як йому подобається. Визнай дружину мого старшого сина, яка заслуговує вшанування в домі. Запрошуй твого сина, який наче згинув раніше і повернувся знову.

В а й ш а м п а я н а м о в и в :

О Джанамеджайє! Почувши слова сказані Крішною, деві Рукміні стала безмірно щасливою і рекла такі слова:

Р у к м і н і м о в и л а :

«Ахо! Мені безмірно пощастило з приходом мого доблесного сина. Сьогодні мої бажання стали плідними. Всі мої мрії збулися. Я узріла мого давно втраченого сина, разом із його дружиною. О сину! Підійди і увійди в будинок разом із твоєю дружиною!».

Прадьюмна вклонився в ноги Говінді й своїй матері Рукміні. Він вклонився наймогутнішому Халі (*Баларамі*). Піднявши Прадьюмну, кращий серед могутніх, найвідважніший Кешава, вдихнув запах його волосся і погладив його. Деві Рукміні, вбрана золотими прикрасами, підняла дружину її сина, притиснула до себе і погладила її розмовляючи з нею, схвильована любов'ю. Рукміні увійшла з новоприбулим сином своїм у будинок, разом із його дружиною, наче Адіті й Шачи увійшли в її будинок.

Так вістить сто восьмий розділ другої частини, названої Вішнупарва,
в Харівамшапурані, продовженні Магабгарати,
що оповідає про те як Прадьюмна
виїжджає у Двараку.

БАЛАДЕВА ЧИТАЄ АХНІКА МАНТРУ

Р о з д і л 1 0 9

В а й ш а м п а я н а м о в и в :

О найкращий серед переможних! О Джанамеджайє! Існує найчудовіший гімн Ахніка, прочитаний Баладевою для захисту, після прибуття Прадьюмни в місто Дварака, опісля вбивства Калашамбари. Якщо читати увечері, о кращий серед царів, цей гімн здатний очищувати душі. Цей гімн читав Баладева, а також Вішну. Цей гімн також читають мудреці, які прагнуть дхарми. Одного разу, коли син Рукміні був із Халі (*Баларама*) в його будинку, Прадьюмна вклонився йому і мовив склавши долоні.

П р а д ь ю м н а м о в и в :

О той, чий молодший брат Крішна! О вельми видатний! О сину Рохіні! О володарю! Повідай, будь ласка, гімн, читанням якого я стану безстрашним.

Б а л а д е в а н а т е є :

О володарю світу, учителю богів і асурів, о Брахмо! Захисти мене. Онкаро, Вашаткаро і Савітрі, й три відхі — захистіть мене.

Ріг, Яджур, Сама і Атхарва — всі чотири Веди, цілком, разом з їх таємницями і поясненнями, всі пурани, ітіхаси, разом із доповненнями та підрозділами, ангами і упангами, й також пояснення — захистіть мене.

Земля, вітер, небо, вода і світло — всі п'ятеро, укупі з почуттями, розумом, глуздом, добротою, пристрастю та темрявою (*три якості*), всі п'ять вітрів — проточне повітря, підйомне повітря, повітря для травлення, повітря для дихання, і спадне повітря, та сім вітрів світу, й усі великі мудреці: Марічи, Ангірас, Пуластья, Пулаха, Крату, Бхрігу і володар Васіштха — захистіть мене.

Чотирнадцять мудреців, такі як Кашьяпа, десять напрямків, Нара і Нараяна, та усі інші боги, завжди захищайте мене.

Одинадцять рудр і дванадцять адітьїв, вісім васу і два знаменитих ашвіна — захистіть мене.

Хрі, Шрі, Лакшмі, Савадха, Пушті, Медха, Тушті, Смріті, Адіті, матері асурів: Діті, Дану і Сімхіка; Хімаван, Хемакута, Нішадха, гора Швета, Рішабха, Паріятра, Віндхья, гора Вайдурья, Сахья, Удайя, Малайя, Меру, Мандара, Дардура, Краунча, Кайласа, Майнака гори — захистіть мене.

Шеша, Васукі, а також Вішалакша, Такшака, Елапатра, Шуклаварна, Камбала, Ашватара, Хастібхадра, Пітарака, Каркотака, Дхананджайя, а також Пуранака і змій Каравірака, Суманасья, Дадхімукха, Шрінгарапіндака і володар Манінага, відомий у трьох світах, цар зміїв Адхікарна і Харідрака, так багато

інших, які не згадані тут, ті, які несуть Землю, той, хто живе відповідно до істини й дхарми, Володар змій, — захистіть мене.

Всі чотири океани і краща серед річок Ґанга, — захистіть мене.

Сарасваті, Чандрабхага, Шатадру, Девіка, Шива, Двараваті, Віпаша, Сараю, а також Ямуна — захистіть мене.

Калмаші, Ратхошма, Бахуда і Хіраньяда, Плаша, Ікшуматі, а також Шраванті і Бріхадратха — захистіть мене.

Славетна ріка Чарманваті, а також сприятлива Вадхушара, й інші річки теж, що не названі тут, і всі ріки півночі — омийте мене свіжою водою і захистіть мене.

Вені, Годаварі, Сіта, Кавері, Каунканаваті, Крішна, Вена, Муктіматі, Тамаша, Пушпавахіні, Тамрапарні, Джьйотіратха, Утпхала, Удумбараваті, річка Вайтарані, блага річка Відарбха і сприятлива Нармада, Віташта, Бхімаратхья, як і велика ріка Айла також, Калінді, блага річка Гоматі, знаменита річка Шона, як і інші річки, які тут не наводяться, й усі ріки на півдні — омийте мене свіжою водою і захистіть мене.

Кшипра, Чарманваті, Махі зі священними водами, а також Шубхраваті, Сіндху, Ветраваті, а також Бходжанта, Ванамаліка, Пурвабхадра, Парабхадра, Урміла та Парадрума, славетна Ветраваті й ріка відома як Чападаші, Прастхаваті, річка Кунда і благочестива річка Сарасваті, Читрагхни, Індумала, а також річка Мадхуматі, Ума, річка Гуру і Тапі також, та річка Вімалодака, Вімала, Вімалода, Маттаґанга, Пайяшвіні, а також інші великі ріки, не згадані тут, ріки, які течуть на заході, — нехай омиють мене водою. Сприятлива ріка на сході, Бхагіраті, яку приніс Шамбху (*Шива*), хай знищить мої гріхи, коли я промовляю її ім'я. Прабхаса, Прайяга, Найміша, Пушкара, Ґанга, Курукшетра, Шрікантха, Гаутамашрама, Рамахрада, Вінашана, а також Раматіртха, Ґангадвара, Канакхала, місце, де Сома піднявся вгору, тіртха Капаламочана, славетна Джамбумарга, знаменита Суварнабінду, а також Канакапінгала, Дашашвамедхіка тіртха, місце, де було проведено десять ашвамедх, прикрашені відомими ашрамами, ашрам Нари і Нараяни, відомий ашрам з Бадарі, знаменита Пхалгутіртха і тіртха Чандравата, славетна Кокамукха, найкраща сприятлива Ґангасагара, Тапода і славетна Ґангобхеда з Магадхи, сприятливі тіртхи, такі як ці, доглянуті великими мудрецями, Сукара, Йогамарга, а також Шветадвіпа, Брахматіртха, Раматіртха, що дає плоди ста ашвамедх, поточна Ґанга, яка руйнує гріхи, Ґанга, Вайкунтха Кедара, найкраща Сукародбхедана, Шапамочана тіртха, яка видаляє всі гріхи, — хай омиють мене у воді, разом з тими тіртхами, чию назву я не уславив тут.

Ті які виконують обов'язок, придбання багатства, задоволення бажання, досягнення слави, спокій, самообмеження, Варуна, Володар (*Індра*), Володар багатства, Володар смерти, приборкання, Час, політика, смиренність, гнів, замішання, терпіння, непохитність, блискавки, хмари, лікарські рослини, Прамада, Унмада і Віграха, якша, пішача, гандхарва, кіннара, сіддха, чарана, мандрівники ночі, небесні мандрівники, великі зубами м'ясоїди, потужний Ламбодара, червоноокі; великі тілами; боги вітру; бог дощу; Кала; Труті; Лава і Кшана, зірки, планети, сезони, такі як зима; місяці, день і ніч, Сонце, а також Місяць, радість і захват, величезне щастя, печаль, пристрасть, темрява, а також покаяння, правда, чистота, розум, твердість і священні знання, — захистіть мене.

Рудрані, Бхадракалі, Бхадра, Джьєштха, Варуні, Бхасі, Каліка, а також славетна Шанділі, Арья, Куху, Сінівалі, Бгіма, Читраратхі, Раті, Еканамша, Кушманді, богиня Катьяяні, Лохітья, мати людей, божественні жінки, згадані, Гонанда і Деваратні — захистіть мене, разом з усіма родичами.

Ті, хто одягнений у різноманітний одяг, вбрані у різноманітні прикраси, з'являються у різних подобах, ті, хто блукає в різних країнах, ті, хто має різну зброю — захистіть мене.

А також ті, хто любить жир і кістковий мозок; ті, хто любить хмільне, плоть і кров'яну сироватку; ті, у кого є обличчя кішок, тигрів, слонів і левів; ті, які мають обличчя чаплі, ворона, грифа і краунча; ті, хто носить священну нитку змій; ті, які носять шкури; ті у кого кров у пащі; ті у кого звуки грубих барабанів-казанів; ті, хто змагаються, сердяться, а також щасливі; ті у кого є гарні будинки; ті, хто збуджений, дуже схвильований і п'яний; хто, здається, б'є інших; ті у кого є жовті очі, жовте волосся й інші, з поголеними головами; ті, хто мають волосся сторч; ті, у кого чорне волосся; найкращі з білим волоссям; ті, хто має силу тисяч слонів та інші, які подорожують зі швидкістю вітру; ті, у кого є тільки одна рука, одна нога, одне око; жовті кольором; багатодітні; бездітні; й ті, хто з двома дітьми; ті, хто граються з дітьми; ті, які відомі під іменами Мукхаманді, Бідалі, Путана, Гандхапутана, Шитаватошнаветалі, Реваті; ті, хто любить гумор, гнів; ті, хто любить одяг; і ті, хто говорить гарні слова; ті, хто дарує щастя, а також сум; ті, кого вподобали близнюки; ті, хто пересувається у нічний час; ті, хто приносять добро; ті, хто завжди жорстокий — ці матері завжди захищайте мене, як матері захищають дітей.

Ті, хто народжений від імені Великого прадіда; ті, хто страшні; ті, народжені з кінцівок Рудри; ті, хто народжений із поту Кумари (*Картікейя*), а також пропасниця, такі як вайшнава; ті, велетенські, вельми відважні; народжені з облудною пихою; велемогутні; гнівливі й негнівливі; жорстокі; й ті, які з'являються як боги; ті, хто подорожує вночі; ті, з обличчям лева; ті, у кого великі зуби; ті, які створюють розбрат; з великим животом, з великою талією; жовтоокі; і ті, у кого є великі форми; ті, хто тримає зброю, спис, піку і шип, залізні палиці, дротик і щити; ті, які люблять зброю, тризуб, ваджру і булаву; послідовники брахмо (*брахмаданда*); ті, хто тримає посохи і горщики; доблесні; ті, які носять сплетені пасма волосся; ті, хто носить корони; ті, хто є знавцями Вед і їх додатків; ті, які завжди носять священну нитку жертвоприношення; ті, хто носить змій і ті, хто носить сережки, хоробрі; ті, які носять браслети на плечі; ті, хто носять різні види

одягу; ті, які прикрашаються гарними гірляндами і намазують мазями їхні тіла; ті, які мають обличчя слонів, коней, верблюдів, ведмедів, котів, левів і тигрів; які мають обличчя кабанів, сов, шакалів, оленів, щурів і буйволів; коротуни; скалічені; горбаті, карали [36] й ті, голомозі, та сто тисяч інших і тисячі, які носять сплетене пасма волосся; ті, хто білі, як Кайласа; ті, хто яскраві наче Сонце; ті, хто темні мов дощова хмара; ті, хто виблискують, як блакитний камінь аджана; одноногі; двоногі й інші двоголові; безтілесні; ті, які мають великий стан; ті, які мають широкі відкриті роти; ті, які жахливі; планети; й ті, хто залишаються у ставках, озерах і вирах, океанах, річках, місцях поховання, горах, у деревах і порожніх хатах — завжди захищайте мене усіляко.

Великий володар ганів (*Ганеша*), Нанді, великий Кала, велесилий, обидва збудника, великий володар (*Шива*) і Вішну, яких бояться у світі; Грамані, Гопала, Бхрінгаріті, володар ганів (*Ганеша*), такий володар, як Вамадева; той, хто має дзвіночки в його вухах (*Гхантакарна*); Карамдхама; Шевтамода; Капалі; Джамбхака, той, хто спалює ворогів; обидва — Маджджана і Шмаджджана; обидва — Самтапана і Вілапана. Ніджагхаса; Агхаса; а також Стхунакарна; Прашошана; Улкамалі; Дхамадхама; Джваламалі; Прадаршана; Сангхаттана; Санкутана; Каштхабхута; Шиванкра; Кушманда; Кумбхамурдха; Рочна; Вайкріта Граха; Анікета; Сурарігхна; Шива; Ашива; Кшемака; Пішиташі, Сурарі; Харілочана; Бгімака; Грахака, а також Уграмайяграха; Упаграха Арьяка, і також Скандаграха; Чапала; Асамаветала; Тамаса; Сумахакапі; Хрідайодвартана; Аіда; Кундаші: Канканапрійя; Харішмашру і Гарутман, швидкі, як думка й вітер, і сотні тисяч інших, народжених із гніву Парваті, й ті, могутні, суворі й присвячені брахманам; ті, хто пов'язані істиною; ті, хто повністю знищують усі бажання ворогів у бою, — всі ви, коли вас славлять протягом дня або ночі у важкі часи, — захищайте мене завжди, разом із володарем гани (*Ганеша*), у супроводі гани.

Нарада; а також Парваті; сонми гандхарвів і апсар; пращури; причини (*карана*) і дії (*карія*); Адхі, а також Вьядхі; Агастья; Галава; Гаргья; Шакті; Дхаумья; Парашара; Крішнатрейя, володар Асіта-Девала; Бала; Бріхаспаті; Утатхья і також Маркандейя; Шруташрава; Двайпаяна; Відарбха; Джайміні; Матхара; Катха; Вішвамитра; Васіштха; великий мудрець Ломаша; Уттанка; а також Райбхья; Паулома; Двіта; Тріта; мудрець Калаврішийя; мудрець Мадхатітхі; Сарасвата; Явакріта; Кушика і також Гаутама; Самварта; Рішьяшрінга; Свастьястрейя; Вібхандака; Річика; Джамадагні, а також скарб покаяння Аурва; Бхарадваджа, Стхулашира; Кашьяпа; Пулаха; Крату; Бріхадагні; Харішмашру; Віджайя, а також Канва; Вайтанді; Дхіргхатапа, як і Ведагартха; Амшуман; Шива; Аштавакра; Дадхічи, а також Шветакету; Уддалака; Кширапані; Шрінгі, а також Гаурамукха, Агнівешья; Шаміка, а також Прамучу і Мумучу; й багато інших мудреців теж, які дотримуються обітниць, мудреці, які приборкують їхні душі, а також інші, не уславлені тут, та інші мудреці, які здійснюють жертвопринесення, шадхіну, й урівноважені мудреці — завжди даруйте мені мир.

Три вогні; три Веди; три відьї; коштовний камінь Каустубха; кінь Уччайхшравас; сприятливий знавець медицини Дханвантарі; Харі; Амріта; Гаруда; білі птахи; білі квіти; дівчата; білий парасоль; зерно; Сонце, що наливає зерно; трава; золото; сірка; китиця хвоста яка; чакра, що не зупиняється в жодному місці; великий бик; сандал; отрута; білий бик; слон у тічці; лев; тигр; кінь; гори; Богиня землі; смажене і відкрите зерно; брахмани; мед; солодка страва; свастика; вардхамана; нандьяварта; прійянгава (*прійянгу — Aglaia Odorata або Sinapis Ramosa*), шріпхала (*баїла*), гобар, риба, звуки барабана-казана і військового барабана; дружини мудреців; дівчата; сприятливі місця; луки, горочана; ручака, а також вода в місці злиття річок; Супарна; шатапатра (*лотос*), чакора (*Perdix Rufe*); дживаджвака; нандімукха (*вид водоплавних птахів*); павич і ратище прапора, пов'язане перлами; зброя, відома для виконання завдань і все те, що дає гарну долю та те, що знищує перешкоди, разом із гарними наслідками, — захистіть мене!».

Це читав Баларама давно. Й ті люди, які бажають довгих років життя, добробуту і перемоги, отримають усе од читання мудрецями і слуханням цього. Якщо хтось повторює цей гімн, разом зі ста вісьмома сприятливими іменами, після омивання, в дні зміни місяця, вони не залежатимуть од страждань смерти та прихильности, хвороби і журби. Цей гімн добрий для цього світу і для решти світу. Цей святий гімн дорівнює Ведам і забезпечить щастя, славу і довге життя. Цей гімн завжди дарує гаразди. Він є небесним, святим, що дарує потомство і прихильність. Він дарує гарну долю, процвітання. Даючи переваги покут, він найкраще підходить для людей. Цей гімн лікує всі хвороби й він збільшує славу, свою і роду. Якщо добросерда людина читає цей гімн з увагою, її душа очищається від усіх гріхів. Вона досягне сприятливого світу.

Так вістить сто дев'ятий розділ другої частини, названої Вішнупарва,
в Харівамшапурані, продовженні Магабгарати,
що оповідає як Баладева читає арніка мантру.

ПОШУКИ НАРАДОЮ ВИНЯТКОВОСТИ

Розділ 110

Вайшампаяна мовив:

О Джанамеджайє! В тому ж місяці, коли Шамбара, вбивця своєї власної душі, забрав Прадьюмну, син Самба народився у Джабмаваті. Навчений користатися різною зброєю Баларамою із самого дитинства, він був шанований усіма врішни, після Рами. Після народження Самби, Крішна, чиї вороги були вбиті, жив у

цьому славетному місті наче Шакра жив у своєму місті-саду Амараваті. Бачачи процвітання ядавів, Васаві не подобався його власний добробут. Через страх перед Тим, хто спонукає людей (*Крішна*), ворожі царі не могли жити у світі. Через якийсь час усі царі зібралися в місті Варана (*слон — hastinapuri*) для жертвопринесення вчиненого Дурьйодханою. Почувши про добробут Того, хто спонукає людей (*Крішна*), про його багатство, його синів та побудову міста Двараваті в морі, всі царі Землі уклали мир із Крішною, посилаючи гінців і ходили побачити добробут ув оселю Володаря почуттів. Дурьйодхана і його брати, які слідують за Дхрітараштрою, пандави, як і царі, такі як Дхріштадьюмна, володарі Землі, такі як царі пандьїв, чолів, калінгів, Бахліка, Дравіда і Кхаса, царі захищені десятьма і вісьмома акшаухіні, прийшли у місто ядавів, яке під охороною зброї Говінди. Володарі зупинилися біля гори Райватака, на своїх місцях, разом зі своїм почтом. Тоді доброзичливий Володар почуттів, Лотосоокий, прийшов, щоб зустріти індр людей, разом із вождями ядавів. Поміж цих богів людей (*царів*), вбивця Мадгу, кращий серед ядавів, виблискував наче Сонце взимку. Крішна вшанував царів згідно припису, відповідно до положення й віку. Потім він сів на золотому троні. Правителі людей також сіли на свої відповідні місця, по-різному, на красивих тронах і оздоблених сидіннях. Це зібрання ядавів і царів блищало наче збори богів та асурів під головуванням Брахми. На цих зборах, відбувалося багато обговорень, серед чудових ядавів і царів, у присутності Кешави.

В цей час вітер дув зі звуком хмар. Було світло. Та небо вкрилося хмарами, як у поганий день. Порушуючи хмарний покрив, схожий на поганий день, з'явився Нарада, зі сплетеним волоссям, несучи віну у руці. Мудрець Нарада, доброзичливий, осяйний мов океан, палаючи, як полум'я вогню, друг Індри, спустився поміж царів. Коли ж великий мудрець серед мудреців, Нарада, спустився на Землю, величезні хмари і ознаки поганої днини зникли. Мудрець Нарада, іскристий наче океан, зійшов серед царів і сказав кращому з ядавів, Крішні, який сидів був: «Ти найчудовіший! Ти, кращий серед мужів, єси головним серед богів. О міцнорукий, ти найблагословеннішим єси! Немає нікого, подібного тобі у світі!».

Вайшампаяна продовжував:

О Джанамеджайє! Почувши це, володар Крішна посміхнувся і відповів мудрецеві: «Я найчудовіший і благословенний разом із вшануваннями!». Почувши це, кращий серед мудреців, Нарада, мовив при царях: «О Крішно! Я почув доречні слова. Я йду у місце звідки прийшов!». Бачачи, що він збирається, царі, які не зрозуміли таємні слова сказані Нарадою, звернулися до володаря Крішни: «О Мадгаво! Нарада каже, що ти чудовий і благословенний єси. Ти ж відповів Нараді, що ти чудовий і благословенний разом із вшануванням. Ми не розуміємо сенс цих великих божественних таємних слів. О Крішно, ми хотіли б дізнатися сенс цього, якщо це можливо!».

О Джанамеджайє! Тоді Крішна повідав усім царям: «Це можна почути. Двічінароджений Нарада скаже вам. О Нарадо! Розкажи про значення цих слів. Царі хотіли б почути сенс того, що ти мовив, і те, що я відповів!». Нарада сів зручно на білому кріслі прикрашеному золотом і почав говорити про пишноти Того шановного.

Нарада сказав:

О найкращі серед царів, які зібралися тут! Всі ви чуєте про межі величі цього Крішни, як я розумію. Одного разу, в якості гостя тих, хто омивається тричі на день, я блукав самотньо на березі Ґанги, коли ніч закінчилася і зійшло Сонце. Я побачив черепаху, величезну і яскраву ніби вершина гори, що мала тіло з двох оболонок, а також широку, у крошу і в два рази більше у довжину. Вона мала чотири лапи. Її тіло було вологим і вкрите брудом. Черепаха була подібна до моєї віни. Її панцир був важким, подібним до шкіри слона. Торкаючись своєю рукою, я сказав тварині, яка рухалася у воді: «О черепахо! Ти маєш чудове тіло. Гадаю, що ти благословенна єси. Ти вкрита непробивним панциром. Ти рухаєшся у воді без жодних турбот та без будь-яких інших думок!».

На теє, та черепаха, яка рухається у воді, мовила мені людським словом: «О брахмане! Що чудового в мені? О володарю! Як вийшло, що я благословенна? Ця небесна Ґанга благословенна! Що ж більш чудове ніж вона? О двічінароджений, є десять тисяч істот, подібних мені в цій Ґанзі!».

Тоді, зацікавившись, я мовив річці Ґанзі: «О найкраща серед річок! Ти благословенна єси! Ти вічно чудова єси! Ти граєш з істотами, які мають величезні тіла. У тебе глибокі вири, ти йдеш ув океан і ти захищена оселями мудреців!». Почувши це, Ґанга прийняла тілесну подобу і відповіла Нараді, подібному богам і гандхарвам, найкращому другові Шакри: «Ні, ні! О подібний богам і гандхарвам! О той, хто любить битви і сварки! О найкращий серед мудреців, не я благословенна, не я прикрашена чудово! Ти твердим ув істині єси. Твої слова були сказані про мене. О двічінароджений! Найчудовішим і благословенним у світі є Океан. Сотні рік, таких широких, як я, линуть туди!».

Почувши слова небесної ріки Ґанги, я сказав Океану: «О великий Океане! Ти найчудовіший і благословенний єси у світі. О повелителю вод! Ти єси джерело всіх, у воді народжених тварин. Ти основа єси усіх річок, які очищають весь світ. Річки, твої дружини, приходять до тебе, вшанованого світом!». Океан, якому сказано було так, чиє водяне тіло було розчахнуте і підняте вітром, мовив мені ці слова: «Ні, ні! О улюблений богами і гандхарвами! Я не чудовий, о кращий серед двічінароджених! О брахмане, Земля на якій я живу, благословенною є! Що ж чудовіше, ніж Земля у світі?».

Почувши слова Океану, який мешкав на Землі, зацікавлений, я мовив Землі, притулкові світу: «О, Земле! О джерело всіх тіл! О осяйна, ти благословенна єси! Ти чудова серед фізичного світу. Ти маєш велике терпіння. Ти підтримуєш істот і підтримуєш людей. Терпіння народилося від тебе. Всі дії тих, хто йде у вищі

світи, відбуваються на тобі!». Тоді Земля, наповнена хвалебними словами, сказаними мною, змужнівши, з'явилася переді мною і сказала мені: «О любий богам і гандхарвам! Ні, ні! О той, хто любить битви й сварки! Не я благословенна, не я чудова. Моя пишнота через інших. О найкращий серед двічінароджених! Благословенні гори, які несуть мене. Вони — причина світів, вважаються чудовими також!».

Через слова Землі, я сказав горам: «О ті, що несуть Землю! Ви виглядаєте благословенними і чудовими. Ви є джерело золота, коштовностей і особливо корисних копалин. У вас великі форми й ви вічні на Землі!». Почувши мої слова, найкращі серед кращих гір, ті, які виблискують красою лісів, мовили мені такі слова розради: «О мудрецю брамхо! Ми не благословенні. Не є ми чудовими. Брахма, батько всіх істот, благословенний. Він найчудовіший навіть серед богів!».

Тому я пішов до Батька всіх істот, найблискучішого серед усіх, незнищенного, кінцевого притулку призначення цього змінного світу. Я почав хвалити великого Прабатька, Володаря, Джерело світу, Одного з чотирма обличчями, вшановуючи Його, з опущеним обличчям моїм. Я розповідав, шукаючи завершеність моїх слів (*Ashcharya i Dhanya*), Народженому з лотосу: «О Володарю! Ти чудовий єси! О навчителю світу! Ти благословенний єси! Я не бачу нікого іншого, рівного тобі. Всі нерухомі і рухомі істоти народжуються від тебе. Боги, асури, люди, всі живі істоти в світі, з почуттями, і все, що видиме у світі, народжується від тебе, о Боже всіх богів! Отже, Вічний ти, Володар усіх девів. Ти створюєш усіх богів. Ти єси Первонароджений у всіх світах!». Тоді Прабатько світу, володар Брахма сказав мені: «О Нарадо! Чому ти мене хвалиш, використовуючи слова — благословенний і чудовий? Найчудовішими є Веди. О Нарадо, Веди благословенні відтак. Значення слів Вед підтримує цілий світ. Моя думка така, що істина дається в чотирьох частинах Вед — Ріг, Сама, Яджур і Атхарва. О віпро (*мудрий брахман*)! Я знаю, що вони підтримують мене, а я підтримую їх!».

Почувши слова Парамештхі (*Брахма*) і спонуканий словами Самонародженого, я подумав про місце Вед, згідно докладних пояснень. Згідно слів Самонародженого, я мовив чотирьом Ведам, словами та поясненнями: «Блаженні ви є, щасливі і вічно чудові. Володар усіх істот каже, що ви основа всіх брахманів. Самонароджений сам вирішив, що ви кращі серед усіх. Немає нікого вище за вас або шруті, чи аскези!». Тоді Веди постали переді мною і відповіли: «Жертви, виконані для Вищої Душі чудові, а також благословенні. О Нарадо! Творець створив нас для здійснення жертвопринесень. Тому жертви перевершують нас. Ми не підвладні собі!».

Веди перевершують Брахму, Самонародженого. Жертвопринесення ж перевершують Веди. Тоді я сказав жертвопринесенням, виконаним, як пояснено словами Вед: «О жертвопринесення! Я бачу найчудовіший блиск ваш, згідно слів сказаних Брахмою і Ведами. Я не бачу нічого іншого в світі більш чудового, ніж ви. Благословенні єсте, позаяк ви належите до того ж роду, що і двічінароджені. Вогні (*жертовні*) отримують задоволення через вас, так як і всі боги задоволені часткою запропонованою їм у жертвопринесеннях і так як великі мудреці задоволені мантрами, що читаються в жертвоприношеннях!». Після того, як я сказав ці слова, жертвопринесення, такі як агніштома, всі ті, що мають ратища прапорів юпи (*жертовні стовпи*) сказали мені такі слова, у відповідь: «О брахмане! Слово «чудові», нас не влаштовує. Крім того, слово «благословенні» нас не влаштовує. Найчудовішим є Вішну, котрий є нашим кінцевим призначенням. Все, що пропонується вогню як священне і споживається нами, дається нам Уособленням світу, Лотосооким (*Вішну*)!».

Я ж, якому сказано було так жертвопринесеннями, прийшов на Землю, щоб побачити Вішну особисто. Я побачив найчудовішого Крішну, оточеного усіма вами. Тут, серед вас, о царі, я сказав йому: «О Той, хто спонукає людей! Ти чудовий єси! Ти благословенний єси!». Тоді він відповів мені, що є чудовим і благословенним, разом з даниною і, відтак, мої слова наповнилися. Призначенням усіх жертв даниною є Вішну. Моє питання цілком завершене Вішну, даниною. Починаючи з черепахи, воно (*питання*) тут було доведено до кінця. Це слово прийшло до Пуруші (*Вішну*), даниною. Це відповідь на питання, яке ви задали мені. Я сказав вам усе. Я йду до місця звідки прийшов.

Вайшампаяна вів далі:

О Джанамеджайє! Коли Нарада відправився на небеса, всі земні царі, вражені дивом, повернулися в свої царства разом зі своїми військами. Той же, хто спонукає людей, рівний Богу вогню, доблесний син яду, в супроводі ядавів, увійшов у свій будинок.

Так вістить сто десятий розділ другої частини, названої Вішнупарва,
в Харівамшапурані, продовженні Магабгарати,
що оповідає про пошуки Нарадою винятковости.

ОПОВІДЬ АРДЖУНИ ПРО ВЕЛИЧ ВАСУДЕВИ

Розділ 111

Джанамеджайя сказав:

О найкращий серед двічінароджених! Я волів би почути далі про велич Крішни, Володаря світу, з могутніми руками. Я ще не вдоволений почувши про дії виконані Великим душею, велерозумним, уславленим у пуранах.

Вайшампаяна мовив:

О великий царю! Неможливо повністю описати пишноту Говінди навіть за сто років. Та врешті, послухай про це диво. За настановою Бгішми, який лежав на ложі зі стріл, Той, хто тримає Гандіву, Той, хто ненавидить битву (*Арджуна*) описав велич Кешави. О один із роду куру, почуй про випадок описаний Арджуною своєму старшому братові Юдхіштхірі, підкорювачу ворогів, у присутності царів.

А р д ж у н а п о ч а в :

Я пішов у місто Двараку, щоб побачити своїх родичів. Я жив там, шанований бходжами і андхаками. В цей час, одного разу, вбивця Мадгу, з душею сталою у дхармі, міцнорукий, дотримувався обітниці, що триває протягом одного дня (*екаха*), за приписами. Тоді брахман, кращий серед двічінароджених, оголосив Крішні, який дотримувався обітниці, говорячи: «Врятуй мене, врятуй мене!».

Б р а х м а н м о в и в :

Ти маєш право захищати. О володарю! Захисти мене. Одна чверть наслідків зробленого чиїмось обов'язком йтиме захисникові.

С и н В а с у д е в и с к а з а в :

О найкращий серед двічінароджених, я захищу тебе, навіть якщо це важко. Чого ти боїшся? Розкажи мені докладно. Нехай буде добро тобі!

Б р а х м а н м о в и в :

О міцнорукий! О той, хто без жодної плями! Сини, народжені у мене, втрачаються щойно народившись. Я втратив уже трьох синів. О Крішно! Мій четвертий заслуговує твого захисту. О шанобливий до брахманів, час народження наближається! Будь ласка, захисти! О Той, хто спонукає людей, прошу, зроби все необхідне, щоб мій син був живий.

А р д ж у н а в і в д а л і :

Тоді Говінда сказав мені: «Я дотримуюся обітниці. Але навіть тоді, за будь-яких обставин, випадок брахмана потребує захисту. О правителю людей (*Юдхіштхіра*)! Почувши ці слова, сказані Крішною, я мовив: «Говіндо! Признач мене для цього. Я захищу двічінародженого від страху. Почувши слова сказані мною, Той, хто спонукає людей, посміхнувся і вимовив: «Чи ж ти захистиш?». О правителю людей (*Юдхіштхіра*)! Тоді я засоромився. Далі ж, Той, хто спонукає людей знову сказав мені, засоромленому: «О найкращий із роду куру! Прошу, дій, якщо ти можеш захистити. Охороняючи великих воїв-колісничних роду врішніїв і андхаків, ти повинен захистити брахмана, без Рами, міцнорукого і могутнього Прадьюмни.

Потім, супроводжуваний великою раттю родів врішни та андхака, ведений двічінародженим (*брахманом*), я прослідував разом із військом.

Так вістить сто одинадцятий розділ другої частини, названої Вішнупарва,
в Харівамшапурані, продовженні Магабгарати,
що містить оповідь Арджуни про велич Васудеви.

КРІШНА ВИРУШАЄ НА ПІВНІЧ

Р о з д і л 1 1 2

А р д ж у н а м о в и в :

О найкращий серед роду бгаратів (*Юдхіштхіра*)! За короткий час усі ми досягли села брахмана. Після відпочинку наших перевізників, ми вжили заходів для зупинки. О сину куру (*Юдхіштхіра*)! Я залишився в центрі села, оточеній з усіх боків великим військом врішніїв. Потім птахи, спалахуючи вогнем і тварини, кричачи болісно, злякали мене, розповсюджуючи звуки в усіх освітлених напрямках. Колір вечірнього неба був немов червона троянда. Сонце втратило блиск. Великі метеорити впали, змушуючи тремтіти землю. Узрівши страшне падіння метеорів, од якого волосся стало сторч по всьому тілі від страху, я наказав війську приготуватись, поки натовп з цікавістю спостерігав. Великі колісничні бійці врішнії та андхаки, очолені Юудханою, запрягли їхні колісниці і приготувалися. Я також приготувався, так само. Коли настала північ, брахман, стурбований тим страхом, сказав мені такі слова, переляканий.

Б р а х м а н м о в и в :

О шанобливий до брахманів, час народження настав. Будь готовий так, щоб ти не обманув був.

А р д ж у н а п р о д о в ж у в а в :

Невдовзі я почув нещасний плач із хати тремтячого брахмана: «Дитину забрали, забрали!». Відразу ж з неба я почув схлипування хлопчика — «уааа!». Я не побачив асура, який викрав дитину. О брате (*Юдхіштхіра*)! Відразу ж закидаючи стрілами все навколо, ми перекрили всі напрямки. Але дитину було забрано. Оскільки його хлопчика викрали, брахман плакав од журби. Потім він змусив мене почути різкі й жорстокі слова. Врішнії ж утратили свою волю. Я стояв там втрачаючи розум і пишноту. Брахман говорив прямо до мене, звертаючись до мене осібно.

Б р а х м а н г о в о р и в :

Чи ж не казав мені, що ти захистиш? Отже ти не захистив. О нерозумний, послухай же ці нинішні слова, якщо ти бажаєш. Ти завжди марно заперечуєш Крішні, величезному розумом. Якби ж Говінда був тут, цей нещасний випадок не стався би. Як чверть частки наслідків праведного вчинку йде захисникові дхарми, о дурний, так і наслідок поганого вчинку йтиме тому, хто не захищає. Ти ж сказав що захистиш, але ти не зміг захистити. Твій лук Гандіва марний. Твоя мужність, також як і твоя слава, непридатні.

А р д ж у н а в і в д а л і :

Нічого не кажучи тремтячому брахману, я пішов звідти. Разом із синами врішни і адхака, я прийшов до місця, де велепишний Крішна перебував. Потім, йдучи в Місто дверей я побачив вбивцю Мадгу. Говінді ж стало відомо, що мені було соромно і мучився я від горя. Брахман образив мене, присоромленого, перед Крішною: «Подивись на мою дурість, котрий прислухався був до слів євнуха. Якщо ні Прадьюмна, ні Аніруддха, ні Бала, ні також Кешава, не здатні захистити, хто ж інший із богів зможе захистити? Арджуна, який говорить непотрібні слова, нездатний. Лук того хвалька теж марний. Поганий розумом, через дурість, бере те, що відкинув бог!». Коли мудрець-брахман кляв так, я взяв зброю вайшнаві і відправився до Сам'ямані, де був доблесний Володар Яма. Не побачивши сина брахмана там, я пішов у місто Індри. Я також ходив у місто Бога вогню, Найріті, в Удічи Соми і місто Варуни. Потім, узявши усю свою зброю, я рушив до Расатали і в небеса. Там теж я не знайшов сина брахмана. Я був неспроможний дотримати мого слова. Коли ж я зібрався увійти у вогонь, Крішна і Прадьюмна зупинили мене: «Ти узрієш дитину брахмана. Не губи свою душу. Люди затвердять твою величезну славу назавжди!». Промовляючи ласкаво таке, Мадгава втішав мене.

Після того, втішаючи брахмана, Крішна мовив наступне Даруці: «Запрягай коней — Сугриву, Шайбью і Мегхапушау з Балахакою також!». Просячи брахмана зійти на колісницю, а Даруку спішитися, син Шури сказав мені: «Ти правитимеш колісницею!». О найкращий серед кауравів (*Юдхіштхіра*), тоді сам Крішна, а також брахман, зійшли на колісницю і рушили у напрямку Удічи Соми, на північ.

Так вістить сто дванадцятий розділ другої частини, названої Вішнупарва,
в Харівамшапурані, продовженні Магабгарати,
що оповідає як Крішна вирушає на північ.

СИНА БРАХМАНА ПОВЕРНУТО

Р о з д і л 1 1 3

А р д ж у н а п р о д о в ж у в а в :

Потім, перетинаючи безліч гір, річок, а також лісів, я побачив океан, оселю Варуни. Там, сам Океан шанобливо прийняв Того, хто спонукає людей, в якості гостя. Океан піднявся зі складеними руками і запитав: «Що мені зробити?». Приймаючи те вшанування, Той спонукач людей сказав: «О володарю річок! Я волів би мати шлях для моєї колісниці, як даний тобою!». Тоді Океан, зі складеними руками, мовив Тому, хто має Гаруду на прапорі.

О к е а н с к а з а в :

О Володарю! Із задоволенням! Решта також підуть тим же чином. О Спонукачу людей, я глибокий, такий саме, як встановлено тобою у давнину. Якщо ж ти зробиш шлях подібний цьому, мене можна буде легко перетнути. Інші ж царі, спантеличені оманливою гордістю, почнуть ходити таким же чином. З огляду на це, о Говіндо, зроби те, що слід.

С и н В а с у д е в и м о в и в :

О Океане, зроби по моєму слові, заради брахмана і заради мене. Крім мене, ніхто ніколи не порушить тебе.

А р д ж у н а в і в д а л і :

Океан знову звернувся до Того, хто спонукає людей, наляканий страхом осуду: «Нехай буде так!». О Кешаво! Я змілію, щоб зробити шлях для тебе. Разом із колісницею, прапором і візником, ось шлях для тебе.

С и н В а с у д е в и м о в и в :

Через дарунок даний мною у давнину, ти не станеш мілким. Люди не знатимуть про твою збірку коштовностей. О доброзвичайний, заморозь воду! Я рушу поверхнею, сидячи на колісниці. Жодна людина ніколи не дізнається про твої коштовні багатства.

А р д ж у н а п р о в а д и в :

Коли Океан сказав «Хай буде так», ми рушили по замерзлій підлозі води, іскристій наче коштовне каміння. Ми перетнули океан і землі північних куру. Швидко ми перетнули Гандхамадану. Тоді сім гір, названі Джайянта, Вайджайянта, також Ніла і гора Раджата, велика Меру, Кайласа та Індракута, що мають різні кольори, форми і багато чудес, вшанували Кешаву, і підійшовши до Говінди запитали: «Що нам зробити?». Вбивця Мадгу вітав їх, як належить. Володар почуттів сказав їм, схиленим: «Забезпечте таємний шлях для проїзду моєї колісниці!». О найкращий серед бгаратів (*Юдхіштхіра*), почувши слова Крішни, гори проклали шлях, як бажалося. Всі вони зникли тоді, на мій превеликий подив. Колісниця рушила безупинно наче Сонце рухається серед юрми хмар. Перетинаючи всі сім островів, всі сім річок, як і всі сім гір, а також світи, та інші світи, ми увійшли у велику пітьму. Коні несли якось колісницю, з великими труднощами. О царю (*Юдхіштхіра*)! Темрява відчувалася наче чорна грязюка торкається тіла. Потому пітьма стала немов гора, і, о великий царю (*Юдхіштхіра*), стало неможливим коням рухатися далі. Тоді Говінда зламав темряву його чакрою і показав найкращий шлях у небі для руху колісниці. Коли темрява була зруйнована і з'явилося небо, самоусвідомлення повернулося й мій страх зник. Тоді, палаючий блиск з'явився у небі, тіло надістоти, яка охоплює всі світи. Владика почуттів увійшов у божественний палючий скарб сяйва. Кращий же серед брахманів і я, залишилися позаду, на колісниці. Потім Володар Крішна вийшов скоро, несучи чотирьох синів

брахмана. Той Спонукач людей віддав усіх синів брахману, трьох забраних раніше і хлопчика, який народився згодом. О володарю (*Юдхіштхіра*), знову побачивши сина, брахман став щасливим. Тоді і я також став вельми задоволеним і здивованим. О кращий серед бгаратів (*Юдхіштхіра*)! Далі усі ми, а також сини брахмана, повернулися. О найкращий серед царів! Потім, ми хутко повернулися у Двараку, до того як половина дня закінчилася. Я ж дивувався знову і знову. Крішна, велеславний, нагодував брахмана з його синами. Дав велії багатства й відправив додому.

Так вістить сто тринадцятий розділ другої частини, названої Вішнупарва,
в Харівамшапурані, продовженні Магабгарати,
що оповідає про повернення сина брахмана.

КРІШНА ПОВІДОМЛЯЄ БОЖЕСТВЕННУ ТАЄМНИЦЮ

Розділ 114

Арджуна мовив:

О Юдхіштхіро! Потому Крішна нагодував багато сотень мудреців і брахманів, як належить, і з задоволенням зробив те, що слід. Потім, о один із роду бгаратів, разом зі мною, всі ті врішнії і бходжі їли. Ми оповідали дивовижні, а також божественні історії. Наприкінці оповідання історій, я підійшов до того Спонукача людей, безпосередньо. Я запитав Крішну про випадки, які мали місце.

«О Лотосоокий, як ти заморозив океан? О Незнищенний, як ти створив прохід через гори? Як ти зламав страшну, тверду темряву твоєю чакрою? Як ти потрапив у найвищу Вишню пишноту? О Володарю! Чому те, Вишне сяйво, забрало хлопчиків? А після того, як ти знову скоротив довгий шлях? Як ми змогли завершити рух і прийти за такий короткий час? О Кешаво, повідай, будь ласка, все це докладно!».

Син Васудеви сказав:

Це Велика душа забрала хлопчиків, щоб побачити мене. Вона знала, що Крішна прийде заради того, хто тремтить (*брахман*), в іншому випадку він не прийде. О найкращий серед бгаратів (*Арджуна*) Велике і найграндіозніше брахмо, осяйне, ти бачив, і це я. Це моя вічна пишнота. Це моя справжня природа, моя первинна, вічна природа, як явна, так і неявна. Входячи в це, найкращі серед тих, хто практикує Йогу, досягнуть вищого звільнення. О сину Прітхи (*Арджуна*). Те є остаточний притулок тих хто практикує Санкхью, Йогу і хто виконує покути. Те, вищий стан брахмо, що творить цей Всесвіт у великих кількостях. О один із роду бгаратів (*Арджуна*)! Ти повинен зрозуміти, що я є те багатство блиску. Я є океан і заморожена вода. Той, хто заморозив воду є я. Я сім гір, які ти бачив у різних формах. Ти також бачив темряву, яка з'являється повна бруду. Я є та тверда темрява. Я той, хто зламав її. Я смерть усіх істот. Я вічна дхарма. Місяць, Сонце, великі гори, річки, а також океан — все це я. Чотири напрямки, все навколо є я у чотирьох різних формах. Чотири касти походять од мене. Чотири стадії життя (*учень, домогосподар, відлюдник і пустельник*) пішли з мене. О один із роду бгаратів, також зрозумій, що я той, хто створює чотири види творіння (*джараюджа — живородні, андаджа — з яйця, сведажда — народжені з поту і удбхіджа — народжені з землі*)

Арджуна мовив:

О Володарю! О Володарю всіх істот! О Боже! О найкращий серед людей! Я схиляюся перед Тобою. Я хочу зрозуміти пишноту Твоїх форм. Я питаю про це, і я прийшов під Твій захист.

Син Васудеви сказав:

О один із роду бгаратів! О сину Панду! Зрозумій, що брахмо, брахман, як також і покаяння, істина, жах і величезне — все походить од мене. О той, хто досягає перемоги з луком! Я дорогий тобі. О міцнорукий! Відтак, я дорогий тобі, а ти дорогий мені, я кажу тобі про це. Інакше, я б не сказав тобі. Я Яджур, Сама, Ріг і Атхарва — чотири Веди. О кращий з роду бгаратів! Мудреці, боги і жертвопринесення — мій блиск. Земля, вітер, небо, вода і світло — всі п'ять є Я. Місяць, Сонце, день, ніч, тиждень, місяць і сезони, хвилина, час й інше, та рік — є Я. О сину Прітхи! Багато священних гімнів і всі трактати, всі знання й усе, що має бути відомо, пішли від мене. О один із роду бгаратів! О сину Кунті! Зрозумій, що створення і руйнування також мої форми. Існуюче, неіснуюче, буття й небуття — все це моя Душа.

Арджуна мовив:

Будучи задоволений мною, Крішна тоді сказав мені все це. Таким чином мій розум завжди спрямований на Спонукача людей. Я чув і бачив велич Кешави! О великий царю! Той Спонукач людей вище того, що ти запитав у мене.

Вайшампаяна вів далі:

О Джанамеджайє! Кращий серед куру, цар дхарми Юдхіштхіра, почув це. Душа дхарми (*Юдхіштхіра*) вшанував кращого серед людей, Говінду. Цар, разом зі своїми братами, а також усіма царями, які зібралися там, дивувалися, слухаючи про блиск Крішни.

Так вістить сто чотирнадцятий розділ другої частини, названої Вішнупарва,
в Харівамшапурані, продовженні Магабгарати,
що оповідає як Крішна повідомляє
божественну таємницю.

ДОБЛЕСТЬ ВАСУДЕВИ

Розділ 115

Джанамеджайя мовив:

О найкращий серед двічінароджених (*Вайшампаяна*)! Я хотів би ще раз почути про безмірні справи лева роду Ядава, розумного, по правді. Я чув, що той велесяйний, учинив усілякі різні, незліченні божественні дива. О великий мудрецю! Я люблю чути про ці різні діяння. О володарю! О безгрішний! Повідж мені про всі діяння. Я слухатиму вельми уважно.

Вайшампаяна сказав:

О Джанамеджайє! Я описав багато дивовижних справ великого душею Кешави. О міцнорукий! Я не в змозі описати всі ті чудові справи цілком. О найкращий серед бгаратів! Неможливо описати діяння в деталях. О один із роду бгаратів! Я коротко повідаю необхідний опис діянь. Опишу справи незмірно доблесного Вішну, Того, хто робить добрі справи, в послідовності, о царю! Послухай їх, зосередивши розум. Той, розумний, лев роду Ядава, живучи у Місті дверей, бентежить царства великих душею ворожих царів. Крішна вбив асура Вічакру, який збурював внутрішні чвари ядавів. Великий душею Крішна пішов у місто Прагджйотіша і вбив злостивого асура Нараку, посеред океану. Великий душею Крішна переміг Васаву в бою і забрав дерево Паріджата силою. У ставку Лохіта, Володар здолав Варуну також. На південному шляху він убив царя Каруши, Дантавактру. По завершенні ста злочинів Шишупали, Крішна вбив його. Він пішов у місто Шоніта, захищене Шивою і, о великий царю, Крішна переміг сина Бали, великого доблестю Бану, який мав тисячі рук у великій битві, й звільнив його життя. Великий душею переміг Бога вогню серед гір. Він переміг Шалву в бою і повалив його візника, великого Шаубху. Він сколихнув океан, а також убив Панчаджану і заволодів мушлею Панчаджанья. Хаягрива був убитий разом з іншими могутніми царями. Коли Джарасандха був убитий, він відпустив усіх царів. Тільки на одній колісниці він підкорив царів і забрав доньку царя Гандхари. Він захищав синів Панду, які були пригнічені горем, після вигнання з їхнього царства. Він спричинив спалення жахливого лісу Кхандави, Пурухути (*Індри*). Він відклав лук Гандіва, даний Богом вогню, для Арджуни. О Джанамеджайє, він виконав роль посланця у страшній битві. Очільник ядавів, Крішна, збагатив рід ядавів. Він узяв на себе зобов'язання щодо пандавів перед Кунті: «Я врятую твоїх синів у битві бгаратів!». Він звільнив царя Нрігу, велеблискучого, від жахливого прокляття. У бою він став причиною смерти одного вельми відомого, Калаявани. Він також здолав дуже відважних мавп, Майнду та Вівіду, в бою. Він переміг Джамбхавату, якого важко здолати, в бою. Син Сандіпані, а також твій батько, який пішов на сторону Вайвасвати (*Бог смерті*) ожили завдяки пишноті Крішни. Він бився у багатьох битвах, що призвели до загибелі страшних царів. О Джанамеджайє! Я описав, як Крішна вбив жахливих царів і досяг чудових перемог у боях.

Так вістить сто п'ятнадцятий розділ другої частини, названої Вішнупарва,
в Харівамшапурані, продовженні Магабгарати,
що оповідає про доблесть Васудеви.

ІСТОРІЯ БАНАСУРА

Розділ 116

Джанамеджайя мовив:

О найкращий серед двічінароджених! Я знову почув про безмірні діяння виконані велерозумним, міцноруким, левом роду Ядава. О кращий серед тих, хто змушує інших слухати! Ти згадав про вчинок велерозумного сина Васудеви щодо великого асура Бани. О багатий покутою! Я хотів би почути про цей випадок докладніше. Як асур став сином Володаря володарів, Шиви? О брахмане, як це він був захищений великим душею, самим Шанкарою, разом із Гухою (*Субрахманья*), оточений ганами, які жили з ним? Як так, що старший зі ста синів могутнього Бали, тисячорукий, що сотнями тримає божественну зброю, той, хто знаходиться в оточенні незліченних воїв з великими тілами, у сотні лічбою, Бана, зазнав поразки від сина Васудеви у бою? Той, гнівливий, як також і той, хто бажає прі, як був він відпущений живим?

Вайшампаяна на теє:

О царю Джанамеджайє! Слухай уважно про велику, жахливу січу, яку мав Крішна, невимірний красою, із Баною, в людському світі. У цій січі син Васудеви захопив і відпустив живими сина Бали (*Бану*), який славить битву і, якому допомагав Рудра, та Сканду (*Субрахманью*). Великий душею Шанкара дав йому дарунок, свою вічну присутність, а також нескінчене панування над ганами. Про битву з Баною і, як Бана був звільнений живим і, як асур став сином Володаря володарів, і з якою метою велика битва відбулася — почуй все це у повній мірі.

Великий, відважний син Бали (*Бана*), бачачи великого душею Кумару (*Сканда*) граючим, чудувався найбільше. Тоді спала йому думка виконати важку покуту вшанування Рудри, таку, аби він став його сином (*Шиви*). Тоді він ослабив своє тіло чинячи покаяння за яке його були схвалили. Володар Шива був дуже задоволений, разом із Умою. Синьошиїй Володар був дуже задоволений і сказав асуру: «Хай буде добро тобі! Прийми дарунок, який ти маєш на думці!». Тоді Бана сказав наступні слова Володареві володарів, Великому богу: «О Триокий! Твоїм дарунком я хочу стати сином Богині!». Шанкара мовив: «Хай буде так!»,

і сказав наступне Рудрані (*Ума*): «Прийми його як молодшого брата Картікейї, за свого сина. Місто крови, де один з великим військом (*Картікейя*) народився у вогні, тая земля, теє місто стане і його містом. Безсумнівно. Це місто, найкраще серед міст, стане відомим у світі, як Місто крови (*Шонітапура*), захищене мною. Ніхто не зможе напасти на місто!».

Вайшампаяна продовжив:

Далі Бана жив у цьому Місті крови, керуючи землею і завжди хвилюючи всіх богів. Бана з тисячею рук, спонукуваний пихою, не зважаючи на богів, завжди бажав котори. Кумара (*Сканда*), який був задоволений ним, дав Бані держално прапора, блискуче мов вогонь, а також блискучого павича в якості верхового. Ні боги, ні гандхарви, якши або навіть змії, не були в змозі битися з ним, через пишноту Володаря володарів. Великий же асур Бана, захищений Триоким, походжав гордовито, тоді як шукав сварки, і прийшов був до Того, хто тримає спис (*Шиви*). Побачивши Рудру він вклонився йому і привітав його. Син Бали попросив наступне у Того, хто має бика на прапорі:

Бана мовив:

Залежний од тебе, сильний гордістю і військом, я підкорив сонми богів, садхїв і марутів. Прибувши на це місце, я живу в цьому місті зручно. Ті, хто втратив надію здолати мене, боячись поразки, пішли на зворотну сторону небес і живуть там спокійно. Я втратив надію на битву. Я не хочу жити. Якщо я не б'юся, то маю цю зброю марною для мене. Тому, скажи мені, чи ж буде колись битва? О володарю! У мене немає ніякої цікавости без битви. Будь же задоволений мною.

Тоді Господь, з биком на його прапорі, посміхнувся і сказав: «Бано! Буде битва. Почуй про це. О сину! Коли твій прапор, встановлений на його місці, зламають, тоді буде битва!». Почувши ці слова, сказані так, Бана був задоволений, і він посміхнувся. З задоволеним обличчям, він упав до ніг Шиви і мовив: «На щастя, я не маю цю тисячу рук намарно. На щастя, я знову підкорю Тисячоокого (*Індру*) в бою!». І гнобитель ворогів, з очима повними сліз щастя, вклонився Господу, з п'ятьма сотнями складених рук і припав до землі.

Господь (*Шива*) сказав:

О доблесний! Вставай! Вставай! Ти отримаєш незрівнянну, велику битву, рівну силі твоїх рук і роду.

Вайшампаяна мовив:

Коли Бані було сказано так великим душею, Триоким, він швидко встав, щасливий. Він вклонився Бикознаменному. Бана, котрому сказано було так Шитікантхою (*Шива*), який завоював місто девів, повернувся у своє житло, місце великого ратища прапора. Сидячи там, він посміхнувся і сказав Кумбханді так: «Я скажу тобі, що мені дороге, в моєму розумі!». Почувши ж це він посміхнувся і сказав Бані, який не має собі рівних у бою: «О царю! Що це, що ти збираєшся сказати мені, дороге тобі? Ти говориш радісно, з очима розширеними від подиву. Я жадав би почути, що за дарунок ти отримав. Задоволенням Шитікантхи і захистом Сканди, чи не дав тобі Володар списа, владу над усіма трьома світами? Чи ж ті, хто живе у воді, через страх перед чакрою Того, хто тримає Шарнгу і булаву (*Крішна*), наважаться вступити у бій? Чи ж Індра піде в Паталу, боячись тебе? Чи ж сини Діті стануть вільними від страху перед Вішну? Спираючись на силу, чи ж великі асури покинуть їхнє житло у світах підземних (*Патала*) і почнуть жити там, де живуть напівбоги? О царю! А чи твій батько, Балі, який зазнав поразки від доблесті Вішну і ув'язнений ним, покинув океан і знову править Землею? Ми зможемо побачити свого батька, Балі, сина Вірочани, одягненим у божественні плетениці, з тілом його, змащеним божественними мазями? О володарю! Ми колись повернемо собі весь цей світ, забраний раніше трьома кроками, завоюванням усіх напівбогів? Чи переможемо ми володаря Нараяну, з потужним, глибоким голосом, котрий сповіщає звуком мушлі і виграє битви? О пане! Чи був Бикознаменний задоволений тобою? Твоє серце тріпоче і у тебе сльози щастя. Власкавленням Господа (*Шиви*) і волі Картікейї, ти отримав усю Землю і багатства для всіх нас?».

Бана ж, кращий поміж асурів, найкращий серед промовців, зворушений словами вимовленими таким чином Кумбхандою, сказав такі слова без загайки.

Бана сказав:

О Кумбхандо! Я не отримував жодної можливости для битви тривалий час. Тому я запитав блискучого Шитікантху, радісно: «Маю велике бажання на думці, аби мати битву. Як я можу отримати битву, що збільшує щастя мого розуму?». Тоді Володар володарів, Хара, вбивця ворогів, сміявся довго і сказав мені такі дорогі слова: «О Бано! Ти матимеш велику битву, незрівнянну. О асуре! О сину Діті! Коли твій павич на прапорі зламається, тоді ти матимеш велику битву. Тоді я зрадів і я подякував Господу, Бикознаменному. Вклонившись Володареві, я повернувся до тебе!».

Кумбханда, якому сказано було так, звернувся до царя Бани: «На жаль! О царю! Слово, сказане тобою не сприятливе!». Коли ж вони розмовляли один з одним так, високе ратище впало, зломлене громом Індри. Бачачи кращий серед прапорів зламаним і скинутим, асур став найщасливішим, гадаючи, що битва настала. Вражена ж громом Індри, земля тремтіла. Схований під землею кіт нявчав. Потім, Васава, бог богів, пролив кров на все Місто крови. Розщеплюючи Сонце, величезний метеор упав на поверхню Землі. Сонце негайно було пригнічене Бхарані, на його боці. Раптово з'явилися сотні тисяч страшних потоків крови на деревах чайтья. Зірки впали. О повелителю Землі (*Джанамеджайя*)! Сонце було вражене Раху, поза чергою. Був великий грім, як під час розчинення світу. Падаюча зірка була помічена в південному напрямку. Жахливі вітри дули постійно. Біле і червоне, зверху вниз, з чорною горловиною і блискуче мов блискавка, триколірне покривало огорнуло Сонце у вечірньому небі. Жахливий Марс увійшов у вигнуту Кріттіку, зірку

народження Бани, пошкоджуючи все навколо. Дерево чайтья, що має кілька гілок, шановане усіма кращими асурійкам, впало на поверхню землі. Тож, Бана, запаморочений через силу, побачив різноманітні ознаки на які він, безумовно, не зважав. Радник Бани, Кумбханда, велерозумний, який розуміє значення ознак, говорив про багато негараздів.

Кумбханда мовив:

Багато помічених прикмет — несприятливі. Вони вказують, що твоя земля загине. Без сумніву. Через погане поводження царя, всі ми, радники, слуги й твої послідовники, загинемо негайно. Коли ж дерево, що підтримує ратище прапора Індри, впало через облудну гордість царя, той, хто хоче мати владу, загине, як крикливий Бана. Через власкавлення Володаря володарів, Бана може домогтися перемоги над трьома світами. Бана, який хоче битися, кричить. Через його ж гординю, лихо наближається.

Вайшампаяна продовжував:

О Джанамеджайє! Бана ж, із радісним розумом, бенкетував. Кращий серед хоробрих, Бана святкував разом з дайтьями, асурами і жінками. Кумбханда, занурений у думки, пішов до царського дому. Побачивши ознаки, він думав про їхнє значення. «Великий асур, цар Бана, робить неправильні речі, його розум опоганений, він пишається перемогою. Він жадає лишень битви. Через свою гордість, він не бачить недоліків. Страшні ж ознаки не стануть несправжніми. Чи ж усі прикмети бачені нині, стануть несправжніми? Триокий, а також доблесний Картікейя тут. То чи ці недоліки стануть неіснуючими для нас? Цей занепад буде великим, через силу цих недоліків. Ці ж недоліки не загинуть. Це те, що мій розум розуміє. Ці недоліки, безумовно, відбудуться. Немає сумнівів. Через царя з поганою душею, асури отримали вади. Володар світу, пан Картікейя, який спрямовує юрми богів та асурів, також проживає в Місті крови. Гуха (*Картікейя*) завжди дорожче, ніж життя, Шиві. Бана завжди миліше і дорожче, ніж він Шиві. Через свою гордість, він попросив дарунок битви у Шиви, для свого власного знищення. Скупий зіткнеться з руйнування навколо. Якщо боги, подібні Індрі, на чолі з Вішну, жителі небес, прийдуть сюди, рука Шиви звичайно допоможе. Яка ж особа битиметься з Баною, котрому допомагає Кумара і Бгава тут? Слова Володаря ніколи не будуть брехнею. Буде велика битва, що веде до знищення всіх асурів!».

Кумбханда, який розуміє значення, думав у такий спосіб. Великий асур Кумбханда мав розум, що веде до добра. Ті, хто ненавидять богів, котрі чинять добрі справи, страждатимуть од знищення, як Бала, якого було ув'язнено.

Так вістить сто шістнадцятий розділ другої частини, названої Вішнупарва,
в Харівамшапурані, продовженні Магабгарати,
що оповідає історію Банасура.

ПАРВАТІ БЛАГОСЛОВЛЯЄ УШУ ДАРУНКОМ

Розділ 117

Вайшампаяна мовив:

О Джанамеджайє! Якось володар Бгава (*Шива*) пішов до прекрасного берега річки разом з богинею (*Ума)* для забав та прогулянки. Там сотні апсар і видатних гандхарвів грали всі навколо, у прекрасному лісі усіх пір року. Небо і берег річки були сповнені запахів квітів паріджата і сантана. Там пісні у виконанні божественних жінок, у супроводі гри тисяч музичних інструментів, вену, віна, мріданга, як також і панава, чулися. Сонми апсар разом із бардами і славослівниками, співали гімни уславлюючи Володаря володарів (*Шиву*), вбраного у гірлянду і червоний одяг на гарному тілі.

Сприятливий Великий володар, Володар над володарями (*Шива*), здавався гарним, вшанований апсарами. Потім, приймаючи подобу богині (*Уми*), краща серед апсар, Читралекха, порадувала Бгаву. Бачачи це, богиня Ума розсміялася. Побачивши ж її (*Читралехку*), що догоджала Господу Шиві у вигляді богині, і юрби апсар засміялися. Велесяйні ж слуги Бгави, у різних божественних подобах, почали гратися тут і там, з дозволу богині. Потім, ці мудрі слуги вирушили до безлюдного місця, в подобі Великого володаря, зберігаючи його ознаки та вигляд. Тоді богині (*апсари*) прийняли красиву подобу богині і наслідували їй рисами у їх виразах обличчя. Бачачи це, богиня Ума сміялася над божественними жінками. Потім усе навколо наповнилося звуками радісного сміху. Задоволений розумом, Бгава був неймовірно щасливим. Промениста ж красна діва, дочка Бани на ім'я Уша, побачила Господа, який бавився з богинею на березі річки. Великий володар Шива, сяючи блиском дванадцяти сонць, грав створеними тілами багатьох форм, для задоволення богині. Тоді Уша уявила бажання подумки, у присутності Парваті. «Богиня, яка насолоджується з чоловіком так, безумовно, благословенна!». Уша сказала про свої почуття своїм друзям. Знаючи почуття Уші, дочка гори, богиня Ума, сказала такі слова їй, неспішно, даруючи радість Уші. «Ушо! Ти невдовзі насолоджуватимешся так само, з твоїм чоловіком, як я насолоджуюся сьогодні з Шанкарою, нищителем ворогів!».

Коли їй були сказані ці слова богинею, Уша стривожилася: «Коли ж я насолоджуся з моїм чоловіком?». Тоді дочка Хімавана, Ума, рекла такі слова, посміхаючись: «Ушо! Слухай мої слова про те, коли ти зустрінеш свого чоловіка! В місяці вішака, на дванадцятий день місяця, наприкінці дня, той, хто насолоджуватиметься з тобою, уві сні, в цьому прекрасному місці, буде твоїм чоловіком!». Дочка асура,

Уша, якій сказали так ув оточенні дівчат, пішла щаслива, радіючи приємністю. Тоді та, чиї очі були широко відкриті від радости (*Уша*) разом зі своїми подругами, сміялися, гралися одна з одною, плескали в долоні.

Уша мала подруг з кіннарів і якшів, багатьох з дівчат-асурійок і апсар. Й вони говорили їй тоді: «О красна лицем! Ти матимеш чоловіка невдовзі, того, про якого богиня мовила. Слова богині ніколи не стануть хибними. Вона говорила про твого чоловіка, гожого, з гарного роду!». Уша вшанувала слова її друзів, як слід. Вона була певна у своєму бажанні розуму, як сказано богинею. Згодом, опісля забав і погулянки з богинею Умою, всі найпрекрасніші жінки повернулися до своїх домівок наприкінці дня. Богиня також зникла звідти. Деякі з них повернулися в свої міста, із задоволенням, на конях, деякі на візках, деякі на слонах, деякі на колісницях, а деякі по небу.

Вайшампаяна продовжував:

О володарю! З цієї миті та деві (*Уша*) була схвильована бажанням, пам'ятаючи слова богині й думаючи про чоловіка. Вона не могла спати вночі, не могла їсти протягом дня. Дочка царя (*Бани*) журно думала про свого чоловіка. О царю! Дівчина, розгублена і змучена бажанням, ганила Місяць у небі (*не заспокоювалася променями Місяця*) і не використовувала мазь із сандалу (*для охолодження тіла*). Її друзі відвідали її, безкорисливу, стражденну від лихоманки бажання. Її серце палало, навіть якщо її груди намазували сандалом. Її щоки зблідли. Її очі стали плаксивими. Набряк і оніміння в її тілі збільшилися. Її друзі нанесли холодний порошок коренів лотосу, знову і знову, на груди її, вражені вогнем бажання. Її друзі обмахували її, знову і знову, запитуючи її: «О красна жінко! Яка хвороба мучить твоє тіло так? О деві! Чого ти бажаєш? О красна лицем! Повідай нам про це. О та, яка зачаровує розум! Звідки це прийшло, творячи журбу? Ці птахи говорять слова, висловлюючи бажання твого розуму. О гарна чолом! Темно-сині папуги також говорять, ніби вони люди. Чому ти не говориш, схвалюючи ці слова, які породжують щастя? Твій батько, веледоблесний, якого важко перемогти навіть богам. О гарна кольором! Ніхто не стане, коли-небудь, проти нього на Землі. Син Бали, Бана, вельми відважний, важкоздоланний. Підкоряючи Амараваті, він заснував Місто крови. Так Господь, великий серед володарів, той, який тримає списа, Шива, встановив. «Знай, що він мій син», Хара сказав дочці гори, Умі. Ушо! Слухай те, що було сказано великим Господом Шивою про Бану. Чому ж ти у журбі? Твоє обличчя, як також кінчик носа не сяє, наче крапля роси на листі лотосу взимку. Твоє обличчя, красиве, як повний Місяць, мов Місяць у хмарах, не сяє, ставши безбарвним. Повідай нам причину. О дівчино! Ти глибоко зітхаєш. Ти не виявляєш жодної цікавости ні до чого. Візьми-но цю божественну їжу, якщо бажаєш. Раніше тобі подобалося жувати бетель. Чому ти не приймаєш його зараз? Всі речі доступні у великій кількості тут, які інші отримують не часто. Устань, о деві! Поїж і розкажи нам про біль твого тіла!».

Уша почула цю метушню в її будинку. Також покоївки, знову і знову, говорили про це в присутності її матері: «О деві! Ця дочка царя, добра жінка, з тих пір як вона повернулася додому після забав у воді, поводиться так, ніби оніміла. О деві! Ми, покоївки, повідомляємо тобі про це. Що це за спантеличення? Чому це мовчання? Чому ця нечутливість? Чому ця печаль? О деві! Подумай про це і запроси лікарів для полегшення. О деві! О красна обличчям! Як може її ніжне тіло, красиве наче квітка ширіша, зносити вагу хвороби?».

Почувши ці слова, деві (*мати Уші*), та, яка має ходу лебедя, швидко прийшли до місця, де була Уша і запитала: «Що за ознака негараздів?». Вона тримала м'яку руку Уші своєю рукою, м'якою наче ніжне листя. Красива жінка запитала її, відпускаючи її пальці злегка.

Мати спитала:

О сприятлива жінко! Що з тобою трапилось? Яке маєш занепокоєння? Лікарі приїхали сюди. Вони запитують — чого ти бажаєш?

Лікарі мовили:

Дочка царя вирушила розважитися у воді разом зі своїми друзями. Там вона побачила розвагу Парваті. Відтоді вона має таку слабкість. Через слабкість, вона знову і знову журиться та набрякає. Згодом же відбулося оніміння. Та немає чого боятися.

Деві (*мати Уші*) рекла:

О лікарі! О радці! Чому сандал нанесений на груди разом із льодом, швидко пузириться? Там багато тепла і великий піт. Немає спраги або голоду. Вона тільки плаче. Будь ласка, перевірте і скажіть переконливо.

Лікарі мовили:

О деві! На місці забав і прогулянок, разом із жінками, ця красна діва, дочка царя, незрівнянна красою, ходила у присутності володаря Шиви. Це, можливо, вплинуло на неї. Твоя дочка, можливо, постраждала від слабкости тоді. Якщо священні захисні слова вимовити й жовте насіння гірчиці та води полити на молоду дівчину для захисту, вона буде звільнена.

Вайшампаяна вів далі:

О Джанамеджайє! Говорячи це, всі лікарі покинули будинок царя. Всі вони ще раз визначили, що слабкість відбувається через бажання. Красива жінка (*Уша*), сором'язлива, гарна тілом, запитала у її матері так, говорячи з нею, плачучи, через деякий час: «О мамо! У мене немає бажання їсти. Не подобається мені ця щоденна розмова, ні їжа, ні щоденна розвага. Моє серце палає. Будь ласка, вислухай!».

О Джанамеджайє! Говорячи це, красива жінка, з гарним личком, зупинилася. Всі жінки дивилися на обличчя одна одної. Для всіх жінок молодість є завжди скромною. Ця дівчина-дочка царя готова для чоловіка. Що ще можна сказати? Нехай її отримає найкращий відповідний чоловік, з благословення її батька й матері.

Так вістить сто сімнадцятий розділ другої частини, названої Вішнупарва,
в Харівамшапурані, продовженні Магабгарати,
що оповідає, як Парваті благословляє Ушу дарунком.

СОН УШІ ТА ПОДОРОЖ ЧИТРАЛЕКХИ У ДВАРАКУ ЗА ПРИМАРОЮ АНІРУДДХИ

Розділ 118

Вайшампаяна мовив:

О Джанамеджайє! Видатні серед жінок там (*в Місті крови — Шонітапура*), були вражені дивовижною подією. На дванадцятий день п'ятнадцяти днів зростання Місяця, в місяці вішакха, коли найкрасивіша жінка спала у її чудовому будинку, оточена юрмою своїх друзів, чоловік, як було передбачено богинею, порадував сприятливу жінку уві сні. Він порадував її у її сні, а також змусив її, яка була спонукана словами богині, відчувати себе наче жінку, яка плаче пручаючись своїм тілом аби звільнитися від нього. Вночі, раптово, вона прокинулися, плачучи, з кров'ю на її тілі. Бачачи її сльози, її подруга Читралекха злякалася і мовила лагідно слова про вишнє диво: «Ушо! Не бійся. Чому ти плачеш стривожена? Ти дочка сина Бали, як також ти відома сміливістю. Чому ж ти боїшся? О красноброва! Особливо тобі немає чого боятися у цьому світі. О гарна тілом! Твій батько, нищитель богів у бою, твій захист. О щаслива жінко! Вставай! Вставай! Нехай буде добро тобі! Не сумуй! О красна лицем! Немає чого боятися в таких оселях. Володар богів, чоловік Шачи, разом із богами, кілька разів нападав. Але він не зміг дістатися міста, бо твій тато переміг його на прі. Твій батько найкращий серед асурів, син блискучого Балі, велесильний, страшить сонми богів!».

О Джанамеджайє! Дочка ж Бани, славна, незневажлива, якій сказано було так її подругою, повідомила їй про вигляд чоловіка, баченого нею уві сні.

Уша мовила:

Чи можу я, добра жінка, яка була узята так, силою, думати про життя? Що я можу сказати батькові моєму, ворогу девів, гнобителю ворогів? Смерть лише гарна для мене, яка зганьбила рід, велепишний. Нині, життя не є добро для мене. Я мала особу уві сні, якій я сподобалася. Уві сні мій стан був подібний тому, ніби я не спала. Розбудивши мене вночі, хто привів мене до такого стану? Як я можу жити, якщо я зробила подібне, не дивлячись на те, що я була дівчиною? Дівчина, яка була кращою серед добрих, яка стає ганьбою для роду і руйнівницею роду, і втрачає свою підтримку, не бажає жити.

Вайшампаяна провадив:

О Джанамеджайє! Ось так, Уша, лотосоока, нарікала протягом тривалого часу, з очима повними сліз, в оточенні своїх друзів. Всі друзі втрачаючи розум через сум, зібрані разом, мовили Уші, яка плакала мов сирота, з очима повними сліз: «О деві Ушо! Якщо щось робиться з лукавим розумом, наслідок стає сприятливим чи несприятливим. О щаслива жінко! О красна бровами! Злодійство ніколи не відбувалося у твоєму розумі. О красна жінко! О щаслива жінко! Навіть якщо ти поглинена єднанням з богами в стані сну, то немає відхилення від покаяння дівоцтва. О деві! Немає неналежної поведінки в твоєму відступі. О красна жінко! Також, помилка, що відбувається уві сні, не існує в людському світі. О деві! Брахманічні мудреці, знавці дхарми, кажуть так. Мудреці кажуть, що жінка, нечестива трьома шляхами — розумом, словами або навмисною дією, є грішною. О боязка жінко! Також, не видно щоб твій розум завжди коливався. О завжди цнотлива, то чи можеш ти бути грішною від цієї помилки? О гарна розумом! Ти вірна, маєш добру вдачу. Ти спала. Навіть якщо ти прийшли у цей стан уві сні, то відхилення від правильної поведінки не відбулося. О красна жінко! Коли жінка, чий розум вже нечестивий, стає грішна дією, тоді вона називається невірною. Ти народилася в гарнім роду, наділена красою і тверда у цноті. Саме тоді ти прийшла до цього стану. Безумовно плин Часу не можна здолати!».

О Джанамеджайє! Дочка Кумбханди сказала наступні слова, врешті, тому, хто сказав так, схлипуючи і вкрита сльозами: «О велеока! Облиш журбу. О красна лицем! Ти не грішна. Я скажу про значення того, що я чула. Послухай. Ушо! О красна жінко! Пам'ятай ті слова, слова, сказані богинею, коли ти думала про свого чоловіка в присутності Володаря володарів. «У ніч на дванадцятий день з п'ятнадцяти днів зростання Місяця, в місяці вішакха, коли ти спатимеш у гарній оселі, плачучи, чоловік, який зробить тебе жінкою, відважний, гнобитель ворогів, буде твоїм мужем!». Таким чином, богиня, задоволена, сказала про бажання в твоєму розумі!». Слова богині Парваті ніколи не бувають марними. О та, чиє обличчя прекрасне мов Місяць! Тоді чому ти так багато плачеш?».

О Джанамеджайє! Дівчина, якій сказала так (*її подруга*), тоді згадала слова богині. Дочка Бани, Уша, сприятлива очима, відразу відкинула зажуру.

Уша мовила:

О красна жінко! Я пам'ятаю слова, сказані богинею, в той час коли Бгава бавився. Все що було сказано, сталося зі мною в гарній оселі. Якщо мій чоловік ця людина, як сказано дружиною Володаря світу, то як же він може бути відомий мені? Зробіть що-небудь для цього.

Вайшампаяна вів далі:

О Джанамеджайє! Коли були вимовлені ці слова Уші, дочка Кумбханди (*Читралекха*), знавець у основах значень, знову сказала відповідно:

Читралекха мовила:

О деві! Ніхто не знає про рід цього чоловіка, його славу або його доблесть. Ніхто не знає про нього правдиво. Тоді, чому ти спантеличена так? Ніхто не бачив його. Ніхто не чув про нього. О щаслива жінко! Ти бачила його уві сні. О боязка! Тоді як же ми можемо знати про цього злодія, який порадував тебе уві сні? О подруго, входячи в жіночі світлиці власною мужністю і, хто скористався тобою, яка плаче, красивою очима і, яка є маттакашині,[37] ніколи не може бути звичайною людиною. Він, гнобитель ворогів, увійшов у відоме у світі Місто самотужки, своїми власними силами. Адже, веледоблесні дванадцять адійтьїв, вісім васу, одинадцять рудрів і двоє ашвінів, велесяйних, не в змозі увійти в Місто крови. Цей же гнобитель ворогів, який увійшов у Місто крови, долаючи Бану, у сто разів кращий, ніж вони. О лотосоока! Для чого жінці, чоловік, якої не є майстром у битві, подібно йому, жити? Що таке насолода для неї? Тобі пощастило. Ти найблагословенніша, бо отримала чоловіка, доблестю рівного Богові кохання, власкавленням богині Парваті. Слухай мої слова, про це важливе питання. Потрібно знати, чий він син, як його кличуть і якому роду він належить.

Вайшампаяна продовжував:

О Джанамеджайє! Почувши ці слова, Уша, збентежена бажанням, сказала дочці Кумбханди: «О подруго! Як я знатиму? О подруго! Ти тільки подумай. Я не можу думати далі. Світ стурбований своїми власними справами. Ти змушуєш мене жити!». Почувши слова Уші, її подруга, дочка Кумбханди, сказала такі слова Уші, заплаканій.

Дочка Кумбханди мовила:

О велеока! Божественна жінка Читралекха обізнана у твоїй складній справі. Негайно повідом їй. Вона завжди знає, цілком, про всі три світи!». Уша, якій сказано було так, сповнилася щастя. Вона покликала свою дорогу подругу, апсару Читралекху. Зі складеними руками, Уша сумно мовила слова. Почувши слова, сказані Ушею, апсара втішила свою подругу, славетну дочку Бани. Тоді Уша, зі смиренням говорила ці слова, які не слід говорити, своїй подрузі, апсарі Читралексі, з любов'ю: «О красна жінко! Почуй мої слова, що я скажу тобі. Якщо ти не приведеш мого любого чоловіка сьогодні, мого дорогого, чиї очі прекрасні мов квітка лотосу, чия хода наче у слона в тічці, о тонкостанна, я позбудуся життя, негайно!».

Вайшампаяна мовив:

О Джанамеджайє! Читралекха ж мовила такі слова Уші, повільно, роблячи її щасливою: «О красна жінко, яка тримається гарних обітниць, я не знаю про це. О подруго, я не знаю роду, касти, поведінки або вигляду, і я не знаю землі того любовного злодія. Але, навіть тоді я зроблю те, що можна зробити моїм відповідним розумінням. Слухай мої слова так, щоб твоє бажання здійснилося. Кращі поміж богів, асурів, якшів, гандхарвів, зміїв і ракшасів, блискучі виглядом, як також родом, всі ті, осяйні, о подруго, будуть перевірені мною. Я також перевірю найкращих відомих світу людей, у людському світі, о боязка, протягом семи ночей, і покажу їх тобі. Тоді ти зможеш упізнати чоловіка, показаного біля твоїх ніг!».

Уша, якій сказала так Читралекха, задля її зиску, мовила своїй любій подрузі Читралексі: «Ти можеш зробити це!». Тоді, кажучи, що «я застосую усі навички з мого боку», сяйлива Читралекха намалювала зображення всіх тих, відомих, протягом семи ночей. Далі, відкриваючи малюнки, намальовані нею, Читралекха показала їх, особливо Уші, а також її друзям.

Читралекха мовила:

Картини з найвидатніших серед усіх родів богів, асурів, кіннарів, зміїв, якшів, ракшасів, гандхарвів, демонів, дайтьїв та інших зміїв, і найкращих серед людей, є тут. Дивіться усі їх, як вони намальовані мною. О подруго! Чи твій чоловік є в якійсь подобі, мною намальованій? Упізнай, кого ти бачила уві сні!». Тоді красива жінка Уша побачила їх усіх, в станах сонмів богів, асурів, гандхарвів і відьядхарів. Залишивши всіх з них, вона дивилася усіх ядавів, починаючи з сина Яду (*Крішна*). Побачивши Аніруддху, з широко відкритими від подиву очима Уша сказала своїй подрузі Читралексі: «О подруго! Це, той любовний злодій, який зганьбив мене перед тим, він був у моїй чудовій оселі, уві сні. Я впізнаю його вигляд. Звідки цей любовний злодій? О Читралекхо! Розкажи мені про нього, о сяйлива! Скажи мені всю правду. О гарна жінко! Який його рід, звички, характер та ім'я? Після цього я прийму рішення з цього питання!».

Читралекха мовила:

Він є онуком Крішни, володаря трьох світів, розумного, твій чоловік, о велеока, вельми доблесний син Прадьюмни. Немає жодної людини в трьох світах, подібної йому в доблесті. Скородячи гори, він вражає і руйнує їх. Ти щаслива і благословенна, бо видатний ядав, дуже гарна людина, був даний тобі за чоловіка дружиною Триокого Володаря.

Уша сказала:

О велеока, лише ти там. О гарна лицем, влаштуй нам зустріч. У мене немає іншого прихистку. Будь притулком для мене, яка не має ніякого притулку. Ти можеш мандрувати небом. Ти пов'язана з Йогою. Ти можеш прийняти будь-яку подобу за бажанням. Знайди спосіб, твоєю вправністю, і приведи мого любого сюди. О боязка! Обміркуй спосіб, враховуючи радість твоєї дорогої подруги. О красна жінко! Рушай до мети, своїм розумом. Друг, який допомагає в небезпеці, є справжнім другом, так речуть. О красива волоссям,

я вражена бажанням. Будь рятівницею мого життя! О велеока, якщо ти не приведеш із собою чоловіка, подібного богу, швидко, до мене сьогодні, о щаслива жінко, я позбудуся свого життя.

Вайшампаяна провадив:

О Джанамеджайє! Почувши слова Уші, Читралекха мовила такі слова: «О сприятлива жінко! Мої слова гідні для слуху, о чиста посмішкою! О деві! Подібно місту Бани, завжди захищеному, о боязка, місто Дварака також захищене. Важко увійти навіть богам також. Захищене залізними дверима і маючи таємні входи, те місто знаходиться під захистом царевичів врішніїв, як також і жителів Двараки. Місто оточене водою навколо і побудоване Вішвакармою, захищене жахливими людьми, за наказом Падманабхи (*Той, хто має лотос у своєму пупку, Вішну — Крішна*). З горою, подібною до муру і ровами, шлях важко здолати. Є сім мурів і гори прикрашені мінералами. Не знаючи про те як подолати це, не представляється можливим увійти в місто Двараку. Будь ласка, збережи себе, мене і твого батька!».

Уша мовила

З блиском твоєї Йоги, ти зможеш увійти туди. Нащо мені плакати більше? О подруго, почуй причину. Якщо я не побачу обличчя Аніруддхи, блискучого мов повний Місяць, я перейду до дому Бога смерти. О красна жінко! Всі речі досягаються через посланців. Якщо ти хочеш аби я жила, йди як мій посланець. Якщо ти розумієш нашу дружбу і мої люблячі слова, будь ласка, приведи мого чоловіка сюди швидко. Ти мій єдиний притулок. Життя саме по собі сумнівне. Також є занепад роду. Жінки, божевільні, непевні й вражені любов'ю, не бачать нічого. Писання наказує, що зусилля повинні бути зроблені з усіх питань. О велеока, ти здатна увійти у Двараку. Я знаю тебе, о боязка, прошу, дай побачити мені коханого.

Читралекха мовила:

Я вдоволена всіма твоїми словами, солодкими, як амріта. Твоя приязнь та приємні слова спонукали мене до цього. О боязка! Я швидко зберуся в Місто дверей. Я увійду в Місто дверей сьогодні, щоб привести твого мужа, Аніруддху, міцнорукого, народженого у роду Врішні.

Вайшампаяна вів далі:

О Джанамеджайє! Сказавши ці слова, зловісні й страшні для асурів, Читралекха зникла звідти зі швидкістю думки. Уша ж, разом зі своїми друзями, залишалися там, занурена у свої думи. Читралекха, бажаючи щастя її подрузі, вшанованій мудрецями, досягла Міста дверей, захищеного Крішною, швидко, протягом треті миті виходу з міста Бани. Вона побачила гарне Місто дверей, блискуче купами будинків, що мають форму вершин гори Кайласа, й виглядають мов зірки на небі.

Так вістить сто вісімнадцятий розділ другої частини, названої Вішнупарва,
в Харівамшапурані, продовженні Магабгарати,
що оповідає про сон Уші та подорож Читралекхи
у Двараку за примарою Аніруддхи.

ШЛЮБ УШІ-АНІРУДДХИ ТА БИТВА МІЖ АНІРУДДХОЮ І БАНОЮ

Розділ 119

Вайшампаяна сказав:

О Джанамеджайє! Читралекха прибула в місто Дверей і зупинилася біля будинку. Вона обдумувала якийсь спосіб її дій для вивезення Аніруддхи. У той час як вона обмірковувала своїм розумом дотепний же спосіб, вона побачила мудреця Нараду, який медитував сидячи у воді. Побачивши його, Читралекха зраділа, широко відкриваючи очі. Вона підійшла до мудреця, вклонилася йому і стала зі схиленим обличчям. Благословляючи її Нарада запитав Читралекху: «Чому ти прийшла сюди? Я хотів би почути правду!».

Зі складеними руками, Читралекха мовила божественному мудрецеві, божественному Нараді, шанованому у світі: «О володарю! Почуй мої слова. Я прийшла сюди як посланець. Йдеться про вивезення Аніруддхи, о брахмане! Почуй-но про мету. Великий асур на ім'я Бана, проживає в Місті крови. Він має гарну, цнотливу дочку на ім'я Уша, славетну. О володарю! Вона любить сина Прадьюмни, кращого серед мужів. Він призначений бути її чоловіком, через дарунок даний Богинею (*Парваті*). Я прийшла сюди, щоб забрати його. Дай мені пораду, як зробити це. Коли ж я заберу Аніруддху в Місто крови, о великий мудрецю, опиши цю справу Лотосоокому (*Крішні*). Безумовно буде велика війна Бани з Крішною. Той асур Бана, великий у бою, безумовно, божественний (*захищений Шивою*). Також Аніруддха не зможе перемогти великого асура в бою. Крішна, з великими руками, здолає того тисячорукого (*Бана*) в бою. О володарю! Я прийшла до тебе з цією метою. Як це може статися, якщо Лотосоокий, обізнаний про це? О володарю! Твоїм благословенням, я можу не мати страху перед Крішною взагалі. Він бачить істинний сенс речей. Як же я можу забрати Аніруддху? Якщо міцнорукий (*Крішна*) сердиться, то всі три світи будуть спалені. Палаючи від горя через втрату онука, він може спалити мене дотла прокляттям. О володарю! Прошу, подумай і скажи мені про спосіб зробити це так, щоб Уша отримала свого чоловіка, а я отримала прихисток!».

Вайшампаяна продовжував:

О Джанамеджайє! Володар Нарада, якому сказали так, мовив благі слова Читралексі: «Не бійся. Почуй про твій прихисток. Після того, як ти відведеш Аніруддху і змусиш його увійти в будинок діви, якщо відбудеться битва, о гарноусміхнена, згадай мене. О та, хто дає радість розуму іншим! У мене є велике бажання побачити битву. Бачачи битву, я вельми радітиму. Також, моя справа, аби відбулися битви,

втілюється. Візьми уміння тамасі від мене, яке сплутує всі світи. О деві! Я зробив усе, що повинно бути зроблено, аби оволодіти цим умінням. Я даю тобі це уміння!».

О Джанамеджайє! Читралекха ж, яка подорожує зі швидкістю думки, якій сказав ці слова великий мудрець Нарада, відповіла «хай буде так!». Вклонившись великому душею, найкращому серед мудреців, Нараді, вона, мандрівниця неба, відправилася до дому Аніруддхи. Сприятливий будинок Бога кохання (*Прадьюмни*) знаходився у центрі Міста дверей. Вона ж увійшла у будинок Аніруддхи, що поруч із будинком Прадьюмни. Там були золоті помости і стовпи золота, арки із золота та дорогоцінних каменів. Будинок сяяв повними кулями, прикрашеними квітковими гірляндами. Будинок мав високі вежі, які сяяли немов шиї павичів. Будинок був всуціль прикрашений коштовним камінням. У будинку звучала музика девагандхарва. Читралекха побачила будинок, де син Прадьюмни жив зручно. Найкраща між апсар, Читралекха, увійшла до великого будинку Аніруддхи. Вона відразу ж побачила Аніруддху поміж видатних жінок, наче висхідного володаря зірок, Місяця, серед зірок. Жінки служили Аніруддсі під час гри і задоволення. Аніруддха, осяйний, пив трунок мадхвіка. Він сидів на кращому сидіння, немов Володар багатства. Люди грали на музичних інструментах із урівноваженим ритмом і співали солодко. Його розум здавалося, наче не тут, бо він думає про щось інше. Жінки, з усіма гарними якостями, танцювали тут і там. Читралекха не зауважила ніякої радості в його розумі. Він не бачив розкоші й також не пив трунку. Спостерігаючи все це, облишивши весь страх, Читралекха дійшла думки, що це, безперечно, сон оволодів його розумом. Бачачи Аніруддху серед кращих жінок, схожого на прапор Шакри, Читралекха, цілковито самоприборкана, подумала: «Як я можу виконати цю справу? Як це може стати на добре?». Читралекха, відома і сприятлива очима, думала таким чином залишаючись прихованою і вкрита умінням тамасі. Потім, залишаючись у небі над будівлею, вона мовила наступне синові Прадьюмни, вдаючись до ніжних, ласкавих слів. Читралекха дала йому божественний зір і показала себе йому. У безлюдному місці Читралекха сказала йому такі слова:

Читралекха мовила:

О сину ядавів! О доблесний! Я сподіваюся зручно тобі нині. Я сподіваюся твій день, а також ніч проходить у зручности, о міцнорукий! О сину Раті, послухай, що я скажу. Я дружу з Ушею. Я речу правду. Ти бачив її уві сні і ти змусив її відчути себе жінкою. Я прийшла сюди, послана Ушею, яка думає про тебе в її серці. Вона ридає, зітхає, і знову і знову глибоко зітхає. Та ніжна коханка, найбільш зацікавлена побачити тебе. Вона палає бажанням. О доблесний! Якщо ти підеш зі мною, вона зможе жити. Вона, безумовно, помре, якщо вона не зможе побачити тебе. Без сумніву, о сину Яду, навіть якщо ти маєш тисячу жінок у твоєму серці. Це твій обов'язок, дати руку жінці, яка бажає тебе. Ти її чоловік, даний дарунком богині, виконуючи бажання її розуму. Вона живе дивлячись на твої обриси твого зображення даного мною. О найкращий серед ядавів, узгодься із нею і нехай бажання її розуму здійсниться. О сину ядавів, Уша припадає до твоїх ніг, і я також схиляюся до твоїх ніг. Почуй про її походження, рід і її вигляд. Я розповім тобі про її становище, вдачу, а також її батька. Є великий асур на ім'я Бана, син Вірочани. Він цар Міста крови. Його дочка, Уша, бажає мати тебе за чоловіка. Її розум прив'язаний до твоєї вдачі і ти також її життям єси. Богиня дала тебе їй за чоловіка, за бажанням її розуму. Безсумнівно, зустрінувшись із тобою, сприятлива жінка з гарним волоссям, житиме.

Вайшампаяна мовив:

О Джанамеджайє! Почувши слова Читралекхи, Аніруддха говорив так: «Я бачив її уві сні. Почуй про це, о щаслива жінко! Її вигляд, її краса, її розум, як і любощі та її сльози — думаючи про все це, вдень і вночі, я сумую за нею. Якщо я гідний благословення і, якщо ти хочеш моєї дружби, о Читралекхо, веди мене туди. Я хотів би бачити мою кохану. Я згораю від смутку, не вдовольняючи свого бажання. Я хотів би зустріти мою любу. Молю тебе, будь ласка, зроби мою мрію справжньою. Почувши ці слова, сказані ним, Читралекха, краща серед божественних жінок, подумала: «Сьогодні всі мої зусилля плідні. Я отримала задумане моєю подругою!».

Вайшампаяна продовжував:

Красна жінка Читралекха, розуміючи бажання Аніруддхи, зраділа і мовила: «Хай буде так!». Потім вона зробила так що він зник з поміж жінок в красивій оселі. Вона стрибнула в небо з Двараки, взявши сина Прадьюмни, гордого своєю майстерністю в бою, із собою. Йдучи шляхом, що обслуговується сіддхами і чаранами, Читралекха, яка подорожує зі швидкістю думки, швидко увійшла у Місто крови. Читралекха, яка приймає будь-яку подобу за бажанням, зробила його невидимим для інших. Чудова жінка Читралекха, привела Аніруддху до місця, де була Уша. Читралекха проявила відважного Аніруддху, схожого на бога, прикрашеного чудовими прикрасами і красивими плетеницями, таємно, Уші. Уша була здивована і рада бачити його в своїй гарній оселі, в присутності своїх друзів. Вона привела його в свою оселю, знавця у розумінні істинних значень, і очі Уші були широко відкриті від щастя, при вигляді її коханого. У своїй гарній оселі, вона вшанувала доблесного ядава, пропонуючи воду йому з шанобливим прийомом. Вона обняла Читралекху і порадувала її, говорячи солодко. Згодом, любляча Уша, стурбована страхом, швидко мовила Читралесі: «О подруго! Як зберегти це в таємниці? Ти обізнана на таких речей. Якщо це збережеться в таємниці, це буде добре. Якщо ж це стане відомо, наше життя буде в небезпеці!». Уша, прикрашена візерунками, говорила таким чином, в потаємному місці. Разом з коханим, вона стояла нажахана. Читралекха ж вимовила ці слова: «О подруго, почуй моє рішення! О подруго, можна протистояти долі людськими

зусиллями. Якщо задоволення богині стає сприятливе тобі сьогодні, ця таємна справа, виконана мною, ніколи не буде відома людям!».

Вайшампаяна вів далі:

Коли Уші сказала так її подруга, її розум заспокоївся. Вона сказала: «Те, що ти говориш, правильно!». Тоді вона сказала Аніруддсі: «На щастя, злодій, який з'явився уві сні, постав сьогодні у вигляді красивого чоловіка. Всі ми були стурбовані через занепокоєння про коханого, якого рідко вдається отримати. О міцнорукий! Сподіваюся, все добре з тобою. Я прошу тебе про це, бо серце жінки м'яке!».

О Джанамеджайє! Чуючи ніжні і значущі слова вимовлені Ушею, тигр роду Ядава мовив сприятливими словами. Витираючи сльози щастя тій, що має очі розширені від щастя, Аніруддха посміхнувся. Посміхаючись, він говорив слова, захопливі серцю.

Аніруддха мовив:

О красива жінко! Я гараздую в усіх значеннях, о та, яка мовить стримано! На твою втіху, о деві, я повідомляю тобі, що мені подобається. О приємна для ока! Цього місця не бачив я раніше. Ти ж схожа на ту, яку я бачив раніше вночі, уві сні, в дівочих світлицях. Відтак, о боязка, для твоєї втіхи, я прийшов сюди. Крім того, слова сказані дружиною Рудри не можуть бути помилковими. Бачу задоволення богині в тобі, як також і в твоєму смаку, о красива жінко! Я прибув сюди нині. Будь задоволена мною. Ти мій притулок.

Вайшампаяна продовжував:

О Джанамеджайє! Уша, по такім слові, прикрашена візерунками, швидко пішла в затишне місце зі своїм коханим і залишилася там, боячись. Потім вони поєдналися обрядом шлюбу гандхарва, за взаємною згодою. Обидва вони насолодилися один одним, наче птахи чакраваки насолоджуються, протягом дня. Та, найкраща жінка, Уша, одягнена у божественний одяг та змащена божественними мазями, насолоджувалася разом зі своїм коханим, Аніруддхою, її мужем. Тоді ж, таємно від інших, дочка асура раділа, разом із Аніруддхою. Коли прийшов час, кращий тур з роду Ядава (*Аніруддха*), одягнений у божественні плетениці та змащений божественними мазями, був виявлений, разом із Ушею, охоронцями Бани. Тоді ті шпигуни притьмом повідомили Бану про домагання дівчини, як вони бачили, не втаємничуючи нічого. Тоді рать слуг була направлена тим, хто чинить великі справи, сином Бали, доблесним Баною, нищителем ворогів. Бана сказав: «Всі ви разом ідіть і вбийте нечестивого розумом, безчесного душею, який осквернив чесноту нашого роду. Коли він чіплявся до Уші, то напав на наш великий рід. Він сам спіймав її і чіплявся до дівчини, яка не була видана нами. Яка доблесть?! Яка мужність?! Яка твердість з поганим розумом?! Здитинілий, увійшов у наше місто і наш будинок, ось так!».

Вайшампаяна мовив:

О Джанамеджайє! Сказавши це, Бана знову переконав своїх слуг. Вони взялися за наказ і рушили, добре підготовлені. Ті дужі люди пішли до того місця, де був Аніруддха. Жахливі чоловіки, різні на вигляд, приготували різноманітне оружжя. Асури були розгнівані і мали бажання вбити сина Прадьюмни. Бачачи ту рать, через страх вбивства сина Прадьюмни, дочка Бани, славетна, розплакалася, заливаючись сльозами. Побачивши гожу дочку Бани, з гарними очима, мов очі лані, бачачи її, тремтливу, яка говорила «о любий, любий», Аніруддха мовив.

Аніруддха сказав:

О гарноволоса! Ти маєш прихисток. Не бійся, бо я тут. Твій щасливий час настав. Немає ніяких підстав боятися. О славетна! Якщо всі слуги Бани йдуть сюди, я не маю ніякої тривоги. О боязка, узрій мою відвагу сьогодні.

Вайшампаяна вів далі:

О Джанамеджайє! Зачувши звуки наближення війська, тут і там, сприятливий син Прадьюмни раптово встав і запитав: «Що все це означає?». Потім він побачив навколо рать, готову битися різноманітною зброєю, що оточувала велику оселю. Потім він відправився туди швидко, де було розгорнуте військо. Розсердившись, він зібрав усі свої сили, рішуче, кусаючи губи. Потім, бачачи, що військо Бани прийшло до бою, Читралекха згадала Нараду, якому поклоняються боги. Далі, за мить, кращий серед мудреців, Нарада, згаданий Читралекхою, прибув у Місто крови. Залишаючись у небі, мудрець сказав Аніруддсі: «Не бійся, о доблесний! Нехай все буде добре з тобою! Я зараз прибув у твоє місто!». Потім, велемогутній Аніруддха, бачачи Нараду, вшанував його, зі щасливим розумом, і приготувався до бою. Далі, почувши чудовий звук, коли всі вони заревіли разом, доблесний Аніруддха раптово встав, наче ударений слон. Тоді, побачивши міцнорукого (*Аніруддху*), який виходив з будівлі кусаючи губи і йшов прямо на ратне поле, вони відступили, вражені страхом. Він же узяв величезну залізну палицю, що тримав біля входу в жіночі світлиці. Знавець різних видів бою, Аніруддха кинув зброю, щоб убити їх. Всі ж вони пустили зливи стріл і використовували булави і палиці, мечі, списи й дротики у бою. Син Прадьюмни, знавець зброї, на якого розгнівані асури обрушилися з гострими стрілами і кийками, всіляко, душа всіх істот, і вухом не повів на це. Аніруддха, душа всіх істот, гримнув ніби дощова хмара. Він стояв серед ворогів, кидаючи свою жахливу палицю, наче Сонце стоїть у небі в оточенні дощових хмар над усім. Нарада, одягнутий у шкуру чорної антилопи і тримаючи його посох, був задоволений у думках і сказав, «Молодець, молодець!», Аніруддсі. Ті ж, вражені одним, безмежним пишнотою, жахливою його палицею, тікали з бою зі страхом, наче дощові хмари розігнані вітром. Мужній і доблесний Аніруддха змусив асурів тікати від бою, палицею. Аніруддха ж, задоволений своєю доблестю, загарчав, наче лев у бою, немов дощова хмара загуркотала в небі. Він кричав на асурів

облудних гординею, в бою: «Стійте!». Син Прадьюмни, нищитель ворогів вразив усіх. Всі ж ті, вражені великим душею Аніруддхою у бою, втекли, віддалилися від бою зі страхом, і рушили до місця, де був Бана.

Добравшись же до Бани, асури, з кров'ю на їхніх тілах, зітхали. Асури не знайшли ніякої розради, маючи свій розум слабким од страху. Цар закликав їх, кажучи: «Не бійтеся! Не бійтеся! О найкращі тури серед асурів! Бийтеся разом, залишивши свій страх!». І Бана знову сказав їм, ув очах яких був страх: «Що ж це? Чому ви відкинули славу, добре відому далеко у світі,? Ви стаєте слабкими. Чому ви втрачаєте свій розум, наче безвільні? Хто цей ворог, боячись якого, ви тікаєте хто куди? Всі ви народжені в гарнім роду. Ви всі знавцями бою є. Немає користі від вас для мене. Я не хочу ніякої допомоги в бою!». Він також сказав: «Згиньте! Геть од мене і зникніть!». З цими потужними словами, Бана, велесилий, нажахав їх ще більше. Він знову відправив десять тисяч доблесних асурів у битву. Після цього він направив жахливу, велику рать, повну юрби мучителів, з різною зброєю, щоб знищити Аніруддху. Тоді багато воїв Бани, з вогняними очима, покрили небо, мов дощові хмари осяяні перунами. Деякі з них сурмили немов слони, стоячи на землі. Інші ж правували небом, наче дощові хмари в час дощів. Тоді ж, те велике військо разом оточило Аніруддху знову. Й вигуки — «стій», «вставай», були чутні всюди.

Доблесний Аніруддха бився ж проти всіх у бою. Один, сам, боровся проти веледоблесних асурів у бою — це було велике диво. Аніруддха схопив їхні кийки і списи. Цією ж зброєю, Аніруддха, велесилий, убив їх на прі. Аніруддха, нищитель ворогів, знову взяв палицю і линув ратним полем самотою, вражаючи ворогів, кружляючи, зринаючи вгору, повертаючись, стрибаючи, скородячи і сходячи — таким чином, він показав тридцять два способи ведення бою. Аніруддха був помічений на поле бою в тисячах форм, борючись багатьма способами, з відкритими устами, наче Бог смерти. Ті (*вороги*) ж, замучені ним, купаючись у крові, будучи зламані знову, побігли до того місця, де був Бана. Вони, втрачаючи свою пишноту, побігли в усіх напрямках, плачучи від жаху, верхи на юрмах слонів, коней, а також колісниць. Віддаляючись од бою через страждання і замучені страхом, вони перелазили один через одного, вивергаючи кров. Раніше, борючись із богами, такого страху вони не мали, такого, який вони мали під час сутички з Аніруддхою у бою. Деяких асурів, схожих на вершини гір, які тримали булави і списи, вивертало кров'ю і вона падали на поверхню землі. Переможені асури, перелякані, втекла в безкрає небо, покинули Бану в бою. Бачачи, що велике військо було розбите таким чином, Бана палав гнівом, ніби вогонь кінця світу.

Задоволений битвою Аніруддхи, Нарада блукав і пританцьовував по всьому небу, кажучи: «Молодець!». У цей час доблесний Бана, розлючений, зійшов на колісницю, з Кумбхандою, як візником. Бана, стоячи на колісниці, тримаючи меч, рушив до того місця, де був Аніруддха. Тримаючи спис із трьома гостряками, меч, булаву, піку, а також сокиру, Бана блищав його тисячею рук, ніби Шакра рясніє його сотнею прапорів. Кращий серед асурів, з великою кількістю зброї, з багатьма могутніми руками, з пальцями, покритими шкурою мурахоїда, виблискував у бою. Розгніваний Бана гарчав наче лев, несучи свій величезний лук, і крикнув: «Стій!», «Стій!», з очима, червоними від гніву. Почувши його слова, син Прадьюмни, Аніруддха, непереможний, подивився в обличчя Бани на полі бою, а потім розсміявся. Велика колісниця Бани була покрита шкурою білоногої антилопи. Вона мала десять стадій (*nalva — 400 ліктів*) у довжину. Вона звучала сотнями дзвіночків і виблискувала червоним прапором. В ту колісницю великого душею Бани, було запряжено тисячу коней, як у колісницю Хіраньякши в битві між девами і асурами, у давнину.

Побачивши його наближення (*Бани*), головний з ядавів, Аніруддха, зрадів. Він цілком засяяв у битві. Доблесний Аніруддха, тримаючи меч і щит, був спокійний. Він хотів битися у герці, подібно Людинолеву, який бажав убити найпершого асура у прадавній битві. Бана побачив, що Аніруддха наближався тримаючи меч і щит. Бана, бачачи наближення Аніруддхи з мечем і щитом до нього, вельми зрадів, через бажання вбити сина Прадьюмни. Ядав же, без жодного захисту і тримаючи меч, стояв на полі прі, думаючи, що він не може бути переможений у битві. У бою, розлючений Бана, велесилий, бажаючи перемоги над Аніруддхою, мовив ці слова: «Піймай і вбий його!». Почувши слова, сказані Баною у бою, син Прадьюмни, Аніруддха, поглянув і засміявся над Баною, який говорив гнівно. Аніруддха втішив красиву Ушу, яка плакала замучена страхом. Потім він стояв там, сміючись. Тоді Бана сердито пустив купу стріл, названих кшудрака навколо Аніруддхи, щоб убити його. Бажаючи ж поразки Бані, Аніруддха утнув ці стріли й пустив купу стріл названих кшудрака довкіл. Воліючи ж його смерті в бою, Бана вдарив Аніруддху по голові. Тоді Аніруддха спинив тисячу стріл своїм щитом і стояв блискучий, перед ним, наче висхідне Сонце. Син ядавів, Аніруддха, відштовхнув Бану і стояв у битві, як самотній слон, повернувшись до вожака-лева в лісі. Тоді Бана пустив купу гострих, міцних стріл, здатних простромити незахищені місця сина Прадьюмни, непереможного. Вражений стрілами, він побіг тримаючи меч і щит. Бана ж вистрілив гострими стрілами в нього, біжучого. Аніруддха ж, могутньоозброєний, вражений великою кількістю стріл без наконечника, запалав од гніву і спробував виконати важке завдання. Всі його кінцівки були вражені стрілами і сочилася кров'ю. Стаючи одержимим і сердитим, Аніруддха побіг відразу в сторону колісниці Бани. Аніруддха, син Прадьюмни, навіть не захитався після ударів мечами, палицями, списами, дротиками й стрілами. Він схопився раптово і розлютившись, він перебив вісь колісниці. У бою він убив коней Бани своїм мечем. Бана, знавець способів бою, знову накрив його зливою стріл, кийків і палиць. Усі війська заревіли разом, гадаючи, що він убитий. Потім, раптом, він (*Аніруддха*) схопився і встав поруч колісниці. Тоді Бана розсердився. Він узяв страшну сулицю, жахливої форми, в бою. Сулиця, прикрашена дзвіночками, палала моторошно. Сулиця

виблискувала мов Сонце. Вона виглядала жахливо, ніби ратище Бога смерти. Бана негайно кинув палаючу сулицю, подібну метеору, в Аніруддху. Бачачи, що нищівна для життя сулиця наближається, кращий серед мужів, Аніруддха, підстрибнув і схопив її. Надзвичайно могутній Аніруддха утнув Бану, використовуючи ту ж сулицю. Сулиця, пройшовши крізь тіло Бани, увійшла в землю. Будучи сильно пораненим і в біді, Бана стояв, спираючись на ратище прапору. Побачивши зомлілого Бану, Кумбханда мовив наступне.

К у м б х а н д а с к а з а в :

О кращий серед асурів! Чому ти залишаєш такого ворога, який нападає на тебе? Відважного, який знайшов свою мету, й бачимо зараз без прояву жодних почуттів. Візьмися за ворожбу і борися. Бо інакше його неможливо убити. Захисти себе і мене. Чому ти дієш помилково? Убий його зараз. Інакше він уб'є всіх нас. Він уб'є сотні інших і піде, забравши Ушу з собою.

В а й ш а м п а я н а п р о в а д и в :

О Джанамеджайє! Індра асурів, Бана, який був переконаний цими словами Кумбханди, розсердився. Кращий серед промовців, Бана, сказав такі різкі слова:

Б а н а м о в и в :

Тепер я битимусь так, забираючи його життя, що призведе до його смерти. Я зловлю його, як Гаруда ловить змій. Сказавши це він зник звідти, разом з його колісницею, ратищем прапору, кіньми і візником, подібно місту Гандхарва. Могутній Бана, після того, як зник марою, випустив гострі стріли. Син Прадьюмни, той, непереможний, знаючи, що Бана зник, сміливо шукав у всіх десятьох напрямках. Взявши спосіб тамас, могутній, злий Бана, випустив гострі стріли. Могутній Бана, використовуючи ворожбу, залишався непоміченим іншими. Син Прадьюмни був скутий стрілами, що оповили навколо його тіло наче змії. Тіло Аніруддхи було зв'язане намотаними зміїними стрілами. Син Прадьюмни, з усіма його кінцівками зв'язаними у бою, став нерухомим наче гора Майнака. Зі зміями, що вивергають вогонь з їх вуст, навитими навколо його тіла, син Прадьюмни, Аніруддха був закляк у бою, подібно горі. Незважаючи на те, що він був закляк через стріли, що мають зміїні вуста, по всьому тілу, душа істот, Аніруддха, не постраждав. Тоді, сварячись страшними словами, сердитий Бана, спираючись на ратище прапору вимовив ці різкі слова.

Б а н а с к а з а в :

«Кумбхандо! Убий його швидко. Убий того, хто образив наш рід! Той, нечестивий душею, осквернив мою славу у світі!».

Кумбханда ж, по такім слові, мовив таке: «О царю! Я хотів би сказати дещо. Почуй мої слова, якщо твоя ласка. Знайдемо спочатку: чий це син? Звідки він прийшов сюди? Хто привів його сюди, доблесного, рівного Індрі? О царю! Я бачив його кілька разів, який бився у цій великій битві. Він виглядав наче грався у бою, подібно синові бога. Він могутній, сповнений гарних якостей, знавець усіх наук. О найкращий серед асурів! Він не вчинив жодного гріха, щоб заслужити смерти. Твоя дочка пов'язана з ним шлюбом гандхарва, що вимагає тільки взаємної згоди. Тепер вона не може бути віддана або прийнята іншими. Подумай про це і про вбивство його. Знаючи деталі, ти можеш убити або вшанувати його. Знай, що є великі вади, якщо ти його вб'єш. Є багато переваг, якщо ти його захистиш. Він, будучи великою людиною, заслуговує усілякої шани. Навіть коли він скутий цілком, змієподібними стрілами, він не переймається. Він наділений гордістю, доблестю і гарними якостями його роду. О царю! Дивись, як цей могутній, відважний, кращий серед мужів, незважаючи на те, що він досяг стану смерти через змієподібні стріли, навіть не зважає на нас. Якщо б він не був пов'язаний блиском ілюзії, він був би здатний боротися з усіма богами. Немає сумнівів. Він є знавцем усіх способів бою. Він більш мужній, ніж ти. Незважаючи на те, що він зв'язаний змієподібними стрілами навколо його тіла, яке стікає кров'ю, він стоїть і досі зводить брови, не звертаючи на нас ніякої уваги. Незважаючи на цей безпорадний стан, він спирається лише на силу його власних рук. О царю, він не думає про тебе. Це хоробрий юнак. Він, маючи дві руки, б'ється з тобою, який має одну тисячу рук. Він не зважає на твою доблесть. У нього є гордість своєї власної доблести. О царю! Якщо він тебе влаштовує, пізнай цього юнака, доблесного й сильного. Бо ця дівчина не може бути віддана іншим. Вона підходить для нього. Якщо він є найкращим серед тих, хто любив її і, якщо він народжений у роду великих душею, то він гідний бути вшанованим нами, о кращий між асурів! Він повинен бути захищений!».

Кажучи це Кубханда став там. Коли ці слова були вимовлені Кумбхандою, великий душею Бана, нищитель ворогів, сказав «Хай буде так!». Після призначення охоронців Аніруддсі, розумному, син Бали, Бана, велеславний, пішов домів. Бачачи велепотужного Аніруддху зв'язаного ворожбою, кращий між мудреців, Нарада, рушив у напрямку Двараваті. Й тоді ж, відразу, через шлях неба, мудрець досяг Міста дверей. Коли кращий серед мудреців пішов, Аніруддха подумав: «Цей асур втрачений. Жорстокий, буде втягнутий у битву. Безсумнівно. Нарада піде туди, у Двараваті, й повідомить про цю справу Того, хто тримає мушлю, чакру й булаву (*Крішна*). Безперечно!».

Побачивши сина Прадьюмни, Аніруддху, зв'язаного і закляклого від змієподібних стріл, Уша заплакала. Аніруддха ж говорив заплаканій:

А н і р у д д х а с к а з а в :

Чому ти плачеш так? О боязка! Не бійся. О та в якої очі лані, о гарна волоссям, ти зможеш побачити вбивцю Мадгу, Крішну, який прибуде сюди за мною. Почувши звук його мушлі, звук зброї потужного Баларами, асури будуть знищені разом із зародками в асурійках.

В а й ш а м п а я н а м о в и в :

О Джанамеджайє! Уша, якій сказав так Аніруддха, повернула собі віру. Жінка з красивим станом, схвильована, подумала про її жорстокого батька.

Так вістить сто дев'ятнадцятий розділ другої частини, названої Вішнупарва,
в Харівамшапурані, продовженні Магабгарати,
що оповідає про шлюб Уші-Аніруддхи та
битву між Аніруддхою і Баною.

АНІРУДДХА МОЛИТЬ АРЬЮ І ОТРИМУЄ БЛАГОСЛОВЕННЯ

Розділ 120

Вайшампаяна сказав:

О Джанамеджайє! Коли доблесний Аніруддха, разом із Ушею, був зв'язаний Індрою асурів, Баною, сином Бали, в місті Бани, тоді Аніруддха шукав захисту богині Котаваті.[38] О Джанамеджайє! Це славослів'я богині, оспіване Аніруддхою. Вислухай його.

Вклонившись Нараяні, головному з Володарів Всесвіту, Тому нескінченному, Незнищенному, Божественному, початковому Богу, Вічному, я уславлю ту, яка дає дарунки — Чамді, Катьяяні, богиню, Арью, шановану людьми світу, використовуючи імена зі славослів'я Харі (*Вішну*), я славитиму сприятливу Арью, шановану мудрецями і богами також, використовуючи квіти зі слів. Я славитиму ту богиню, яка пронизує всі тіла, перед якою усі боги схиляються.

Аніруддха мовив:

О сестро великого Індри й Вішну! Я схиляюся до тебе, молю тя на мою користь. Я схиляюся перед тобою моїм розумом, ясною свідомістю, чистотою і склавши руки. Я вклоняюся Гаутамі (*Дурзі*), яка викликала страх Камси, збільшила щастя Яшоди; Тій чистій, яка народилася в Гокулі як дочка Нандагопи. Я вклоняюся Тій мудрій і розумній також, обізнаній (*Дакша*), сприятливій, м'якій, яка пригнічує синів Дану; Тій богині, яка пронизує всі тіла; Тій, котрій усі істоти поклоняються.

Я вклоняюся Тій, яку бачив (*Даршані*); Тій, яка радує відданих (*Пурані*); Творчині ілюзії, яка передає підношення богам (*Богині вогню*); Тій, яка забезпечує яскравість Сонцю й Місяцю; Тій, яка дарує спокій; Суворій (*Дхрува*); Богині-матері; Тій, яка бентежить усіх, як також і Шошані. Я вклоняюся Тій, якій прислужують боги та мудреці; Тій, якій усі боги вклоняються; богині Калі; богині Катьяяні; Тій, яка лякає ворогів; Тій, яка знищує страх. Я вклоняюся Богині ночі руйнування наприкінці світу; Тій, яка може приходити і йти, як вона хоче; Тій, яка має три ока; Богині цноти; Богині блискавки; Одній зі звуком хмар; Тій, яка сідлає привид (*Ветала*); Тій, яка має величезне обличчя. Я вклоняюся ватажчині сонму, велепрославленій, великій птасі Шакуні, гарній передвісниці; Реваті; серед днів п'ятому, шостому, дню повного Місяця і чотирнадцятому дню.

Я вклоняюся Тій, яка у вигляді двадцяти семи зірок, всіх річок, всіх десяти напрямків; Тій, яка присутня у містах біля лісів, садів і сторожових веж. Я вклоняюся богині Сарасваті; Хрі (*Богиня скромності, дружина Дакши*); Шрі; річці Ґанга; гандхарві; Йогині; Тій, яка дає Йогу доброзвичайним; Славетній; Надії; Напрямкам і Дотику. Я вклоняюся матері Вед, як і Савітрі; Тій, яка лагідна до відданих; Тій, яка чинить покуту; Тій, яка вчиняє мир; Єдиній найменшій частці (*богиня Дурга*); вічній Богині. Я вклоняюся Тій, яка живе у хатинах (*Каутірья*), Богині нектару (*Дурга, Мадіра*); Тій, яка гнівається на ворогів (*Чанда*); Тій, яка проживає на горах Малайя, Матері усіх істоти; Тій, яка створює страх у ворогів, богині Дурзі (*Кушманді*) і Тій, яка любить квіти.

Я вклоняюся богині, страшній для ворогів; Тій, яка присутня у п'янких трунках; Богині, яка мешкає на горах Віндхья і Кайласа; Тій, яка є найкращою жінкою; Тій, яка верхи на левові мов на колісниці; Тій, яка має багато виглядів і Богині, яка має бика на прапорі. Я вклоняюся Богині, яку важко знайти, якої важко досягти, недосяжній богині (*Дурга*); Богині, яка змусила Нішумбху побачити страх; Тій, яку люблять боги, Богині Сура, молодшій сестрі того, хто тримає ваджру (*Індра*); Тій доброзичливій. Я вклоняюся богині гірських племен (*Дурга*); Тій, яка носить кору як одяг; Тій, якій вклоняються війська злодіїв; Тій, яка п'є гхі; Тій, яка п'є сому; ніжній Богині; Богині, яка мешкає на всіх горах. Я вклоняюся Богині, яка пригнічує Нішумбху та Шумбху; Богині з величезними персами, рівними слонам; матері Сиддхасени; Богині, якій прислуговує Сіддха і Чарана. Я вклоняюся богині Чарі, матері Кумари; богині Парваті, дочці гори (*Гімалайя*); п'ятдесятьом божественним дівам (*дочки Дакши*) і дружині сонмів богів.

Я вклоняюся Богині; найкращім жінкам (*дружинам*) тисячі синів і онуків Кадру, матері й батькові; Тій, яка користується повагою у світі; божественним жінкам у небесах. Я вклоняюся Богині, яка втілена у сонмах дружин мудреців, а також жінах-якшах, гандхарвах і відьядхарах, шляхетних, доброчесних жінках у людському світі. О Богине! Серед цих жінок, Ти притулок усіх живих істот єси. Я вклоняюся Тобі. О Богине, якій поклоняються в усіх трьох світах, оспівана піснями, які співають кіннари. Я вклоняюся, о Богине! Ти перебуваєш за межами думок, ти не піддаєшся вимірюванню. Навіть тоді я вклоняюся Тобі. О Богине Гаутамі, яку славлять усіма цими, як також і іншими іменами.

О Богине! Твоєю ласкою, дозволь мені хутко звільнитися від пут, без будь-яких перешкод. О Єдина, з широко відкритими очима! Захисти мене! Я шукаю притулку біля Твоїх ніг! Ти здатна єси звільнити від усіх видів пут. Брахма, Вішну і Рудра також, Місяць, Сонце і вітер, близнюки Ашвіни, васу, а також Дхату, Земля

і всі десять напрямків, бог буревіїв, бог дощу, Дхату, Земля і всі десять напрямків, корови, роди зірок, як також планети, річки, ставки, потоки, океани, багато відхьядхарів і зміїв, а також плазуни, гаруди, юрми гандхарвів і божественних жінок — весь цей світ згадується, якщо Богиню славлять вимовляючи її імена.

Тому, хто читає цей священний гімн Богині, з увагою, буде дано дарунок Богинею, на сьомий місяць.

Богиня має вісімнадцять рук прикрашених божественними прикрасами. Всі її кінцівки іскряться прикрасами. Вона прикрашена блискучою короною.

О богине Катьятані! Я славлю тебе. Дай мені найкращий дарунок. О Богине, о Дарувальнице дарунків, о гарноока! Я славлю Тебе. О велика Богине! Я вклоняюся Тобі. Прошу, будь задоволена мною завжди. Даруй мені дарунок, довге життя, гаразди, терпіння і твердість. Нехай мене, зв'язаного, буде звільнено! Нехай це справдиться!

Вайшампаяна мовив:

О Джанамеджайє! Велика богиня, власкавлена таким чином, богиня Дурга, богиня величезної доблести, виявила себе Аніруддсі, зв'язаному. Богиня, прихильна до тих, хто шукає її захисту, звільнила доблесного Аніруддху, ув'язненого у місті Бани, для добра Аніруддхи. Богиня втішила доблесного Аніруддху, пригніченого. Блискучий, доблесний Аніруддха поклонився богині. Богиня була задоволена Аніруддхою, якого ув'язнили були. Богиня, просто торкнувшись кінчиком її руки, розірвала зміїв, що в'язали так твердо наче діамант, того, хто вкрав розум Уші (*Аніруддха*). Богиня, з радісним обличчям, потім мовила втішні слова доблесному Аніруддсі, ув'язненому в місті Бани.

Осяйна богиня рекла:

О Аніруддхо! Той, хто має чакру в якості зброї (*Крішна*) невдовзі звільнить тебе від пуд. Почекай трохи! Утнувши тисячу рук Бани, вбивця асурів (*Крішна*) відведе тебе до твого міста.

Вайшампаяна сказав:

Коли Харі займався тим щоб забрати Аніруддху разом з дочкою Бани, сидячі на цареві птахів Гаруді (*з міста Бани*), Бана, великий асур, був самовдоволений почувши про неминуче безчестя.

О Джанамеджайє! Тоді Аніруддха, з його обличчям, таким яскравим наче Місяць, став щасливим, і знову уславив богиню.

Аніруддха мовив:

О Богине, я схиляюся перед Тобою. О Дарувальнице дарунку, о доброзичлива, я вклоняюся Тобі, о Богине, нищителько ворогів богів. О Та, яка переміщується за бажанням! Я вклоняюся Тобі, завжди доброзичливій! Я вклоняюся Тобі, яка бажає блага всім живим істотам і, яка дорога всім. Я схиляюся перед Тобою, яка завжди жахає ворогів. Я схиляюся перед Тобою, яка звільняє від пут. Я вклоняюся Тобі, о Брахмані, Індрані, Рудрані, сприятлива богине минулого, майбутнього і сьогодення! Я схиляюся перед Тобою, о Нараяні, захистити мене від усіх страхів. Я схиляюся перед Тобою, о Мати Всесвіту, о Дорога, о Терпляча, о Покутнице, о Та, яка любить відданість, о Матір світу, о Дочко гори, о Мати-земля! О Нараяні! Я схиляюся перед Тобою! О велеока, захисти мене! О Та, яка лякає асурів! Захисти мене від усіх скорбот! О люба Рудрі, о вельми щаслива, о руйнівнице зажури відданих, о Богине, я, звільнений од оков, вклоняюся Тобі!

Вайшампаяна сказав:

О Джанамеджайє! Той, хто читає цей священний гімн богині Арьї, з увагою, буде звільнений од усіх гріхів і піде у світ Вішну. Зв'язаний буде випущений. Тож, слова Вьяси безперечні.

Так вістить сто двадцятий розділ другої частини, названої Вішнупарва,
в Харівамшапурані, продовженні Магабгарати,
що оповідає про те, як Аніруддха молить Арью
і отримує благословення.

КРІШНА ЙДЕ У ШОНІТАПУРУ

Розділ 121

Вайшампаяна мовив:

О Джанамеджайє! Тоді всі жінки дома Аніруддхи плакали, подібно скопам (*Pandion haliaetus – вид хижих птахів*), не бачачи свого дорогого пана.

Жінки тужили:

На жаль, о володарю, це сумно! Навіть коли наш володар Крішна тут, всі ми плачемо наче сироти, розгублені і переполохані. Залежачи від захисту його рук (*Крішни*), очільник богів, такий як Індра, Адітья і сонми марутів проживають на небесах, проте, з тим, хто забезпечує захист світу (*Крішна*), також така велика небезпека сталася. Хтось забрав доблесного Аніруддху, онука того Єдиного (*Крішни*). На жаль, цілком очевидно, та особа, злостива розумом, не має ніякого страху в цьому світі. Вона викликала великий гнів сина Васудеви. Ворог, який стоїть на кінчику зуба відкритої пащі Смерті, спантеличений, боротиметься проти сина Васудеви в бою. Як же той, хто зробив те, що не сподобалося кращому серед ядавів, врятує своє життя, навіть якщо він є чоловіком Шачи (*Індра*)? Нашого пана забрано. Нам сумно без нашого пана. Без нашого пана, ми підемо в оселю Бога смерти.

Вайшампаяна вів далі:

Говорячи так, найкращі жінки знову і знову плакали, звільняючи від несприятливих сліз їхні очі. Їхні очі, повні сліз, блищали мов квіти лотосу занурені у воду в сезон дощів. Їхні доброзичливі, червоні очі з дугами брів, ніби у фламінго, виблискували так, наче очі були просякнуті кров'ю. Звук плачу мешканок красивого будинку розносився гучно, наче тисячі скопів плакали в небі. Почувши страшний надзвичайний звук, що спричиняє страх, кращі тури серед мужів прибули швидко зі своїх домівок. Чому такий гучний звук чути з дому Аніруддхи? Чому такий страх опанував нами, захищеними Крішною? Питаючи так один в одного приязно, зі здивуванням і запинаючись, вони прийшли подібно пригніченим левам, що залишили свої печери. Величезний барабан Крішни зазвучав тоді. Почувши звук, усі вони прибули і стояли разом. Ядави питали один в одного: «Що це?». Всі вони говорили один з одним про те, що ж сталося нині. Тоді ядави, облудно горді битвою, стояли там із сумними очима, як також і з червоними кров'ю, від гніву. Коли всі вони стояли мовчки, Віпрітху мовив наступне Крішні, кращому серед бійців, який зітхав знову і знову.

В і п р і т х у с к а з а в :

О кращий серед мужів, чому ти стоїш тут, занурений у думки? Всі ядави зобов'язані своїм життям силі твоїх рук. Залежачи від тебе, люди ділять усе (*вигоди*). Таким же чином і потужний Шакра, залежачи в перемозі і поразці від тебе, спить спокійно, без усякого сумніву. То чому ж ти занурений у думки? Всі твої знайомі занурені в непробудний океан печалі. О міцнорукий, ти єдиний здатен підняти їх угору, з океану печалі. Чому ти занурений у думки так, нічого не говорячи? О Боже, ти не той, хто думає марно, о Мадгаво, тобі не слід робити це.

В а й ш а м п а я н а м о в и в :

О Джанамеджайє! Крішна ж, по такім слові, зітхав багаторазово. Потім він промовив такі слова, наче він сам був знавцем слів — Бріхаспаті.

Ш р і к р і ш н а м о в и в :

О Віпрітхо! Будучи зануреним у думки, я думав про це. Та навіть після того обдумування я не міг знайти рішення в цьому питанні. Навіть після того, як ти мовив мені таке, у мене немає нічого у відповідь. Стоячи посеред дашархів, я скажу важливі слова, о всі ядави! Послухайте, що я знайшов після того, як обдумав. Коли доблесного Аніруддху забрали, всі царі на Землі гадають, що всі ми й наші родичі слабкі. Колись давно наш цар Ахука також був вивезений Шалвою. Ми ж привезли його назад, б'ючись у жахливій січі. Нашого хлопця, Прадьюмну, також забрали перед самим Шамбарою. Син же Рукміні (*Прадьюмна*), повернувся після того, як убив його у бою. Це дійсно велика напасть. Куди син Прадьюмни (*Аніруддха*) пішов? О найкращі серед турів людей! Я не пам'ятаю лиха більшого ніж це. Я заберу життя того, хто тримає свою ногу, вимащену попелом, на моїй голові, разом з його родичами, у бою.

В а й ш а м п а я н а в і в д а л і :

О Джанамеджайє! Коли Крішна сказав так, Сатьякі мовив наступне: «О Крішно! Надішли шпигунів, які шукатимуть Аніруддху. Нехай обшукають гори, ліси і стежки по Землі!». Тоді Крішна мовив такі слова Ахуці, посміхаючись: «О царю! Прошу, накажи і відправ шпигунів усередину і зовні нашого царства!».

В а й ш а м п а я н а м о в и в :

О Джанамеджайє! Почувши слова Кешави, Ахука швидко спрямував шпигунів шукати Аніруддху. Таким чином шпигуни були направлені славетним царем. Коні й колісниці також були послані царем, великим душею.

А х у к а с к а з а в :

Обшукайте всередині і зовні все навколо. Обшукайте Венуманту,[39] вкриту плющем, як і гору Райватака. Обшукайте також гору Рікшаванту швидко, на конях. Обшукайте сади там, послідовно, а також ліси. Ви повинні увійти в сади без будь-яких коливань. Сівши на тисячі коней, а також багато колісниць, хутко розшукайте усюди сина ядавів (*Аніруддху*).

В а й ш а м п а я н а п р о д о в ж у в а в :

О Джанамеджайє! Анадхрішті, воєвода війська, стаючи вельми страшним, сказав такі слова Крішні, який виконує складні завдання, Тому незнищенному.

А н а д х р і ш т і м о в и в :

Слухай мої слова, о Крішно, о володарю, якщо ти хочеш. Я хочу сказати тобі дещо. Асілома, Пулома, як також і Нісундха та Нарака вбиті. Саубха, а також Шалва, Майнда і Двівіда також убиті. Великий Хаягрива був убитий тобою, разом з його родичами, в страшній битві, для успіху богів. О Говіндо! Ти виконав усі такі завдання повністю, битва за битвою. Ти не відступав. О Крішно! Ти виконав велику справу, разом із родичами. Найважче завдання, забрати дерево Паріджата — було також виконано тобою. О Крішно! Під час виконання цього завдання, ти переміг знавця битв Шакру, який був верхи на Айраваті, силою твоїх рук. Він ворогував з тобою. Без сумнівів. Є багато речей, які тут пов'язані з ворожістю. Тому, вивезення Аніруддхи було зроблено самим Магхаваном (*Індра*). Бо тут немає нікого іншого, хто має силу для помсти, через ворожість.

В а й ш а м п а я н а в і в д а л і :

О Джанамеджайє! Коли були сказані ці слова, Крішна зашипів немов змій. Той, велерозумний, мовив до велесилого Адхрішти.

К р і ш н а с к а з а в :

О очільнику війська! Мій друже! Це не схоже на те. Боги не ті, хто чинить подібну справу. З них ніхто не позбавлений вдячности і не слабкий. Вони не зарозумілі і не здитиніли. Я роблю для девів усе аби занепали асури. Я вбивав тих зарозумілих, велемогутніх асурів у битві, для їхньої (*богів*) користі. Я турбуюся про богів, я тієї ж думки, як і боги, я відданий їм, я завжди труждався на їхнє благо. Знаючи це, як вони можуть вчинити такий злочин зі мною? Не роблячи будь-якої підлої справи, боги є правдивими. Крім того, вони завжди добрі до своїх відданих. Цей гріх не може бути через них. Ти говориш, що це через дитячість. Яка-небудь дівиця, звідкись, забрала Аніруддху геть. Таку справу не роблять боги, в тому числі великий Індра.

Вайшампаяна провадив:

О Джанамеджайє! Коли Крішна, який виконує дивовижні справи, задумався, почувши слова Крішни, Акрура, знавець змісту слів, мовив милі й приємні слова, таким чином: «О володарю! Ми зацікавлені в тих питаннях, якими й Шакра цікавиться. Чоловік Шачи зацікавлений у тих справах, якими й ми також переймаємося. Ми захищені богами і ми захищаємо богів. Ми прийняли людські подоби для виконання справ богів!».

О Джанамеджайє! Вбивця Мадгу, Крішна, на таке твердження Акрури, знову заговорив, плавно, глибоким голосом.

Крішна сказав:

Це не боги, не гандхарви, не якши, не ракшаси взяли Аніруддху. Відома дівиця забрала сина Прадьюмни. Жінки дайтьїв і данавів є куртизанками, обізнаними на ворожбі. Тож, без сумнівів, така людина забрала Аніруддху. Й немає ніякого страху, ніде ще.

Вайшампаяна сказав:

О Джанамеджайє! Коли великий душею Крішна говорив ці слова, збори ядавів прийшли дізнатися, що сталося. Тоді чудовий звук виник, славлячи Крішну. Гучні й солодкі звуки бардів, славослівників і вістунів були чутні з дому ядава (*Крішни*), ощасливлюючи всіх. Всі шпигуни зібралися біля входу на збори і мовили такі слова, затинаючись:

Шпинуги мовили:

О царю! Ми шукали у сотнях садів, печер, гір, на зборах, біля річок і озер, послідовно. Але його (*Аніруддху*) не знайшли.

Вайшампаяна продовжив:

О царю! Інші шпигуни повернулися і сказали Крішні: «Ми обшукали всі місця. Але сина Прадьюмни не знайшли. О сину Яду! Зроби якісь інші упорядкування, і тоді доручи нам швидко, для пошуку Аніруддхи!». Тоді всі ядави стали сумтні розумом. З повними сліз очима, вони питали один одного: «Що ж тепер робити?». Деякі з них кусали губи, деякі з них мали повні очі сліз, деякі хмурили брови, а деякі гадали, як досягти поставленої мети. Розмірковуючи таким чином, вони говорили про велику кількість можливостей. Була велика плутанина — куди ж Аніруддха подівся? Спантеличено ядави дивилися один на одного. Вони були розгнівані. Вони втратили розум, та якось уже провели ніч.

О нищителю ворогів (*Джанамеджайя*)! У той час як вони обговорювали знову і знову, куди Аніруддху забрано, ніч минула і блиснув ранок. Тоді, великий звук турьї, а також мушлі розбудив Крішну, міцнорукого, у його оселі. Тоді, в ясний ранок, коли зійшло Сонце, Нарада увійшов на збори, сам, посміхаючись. Узрівши усіх ядавів зібраних разом, з Крішною, Нарада поклонився Мадгаві, з бажанням перемоги. А цар Уграсена й інші, вшанували мудреця. Тоді Крішна, непереможний у бою, встав, неуважний. Володар запропонував суміш меду, молока і корову Нараді. Нарада сів на біле крісло, повністю вкрите. Сидячи зручно, Нарада мовив значущі, наступні слова:

Нарада сказав:

Чому ви занурені в думки, неуважні, втрачаючи свій розум? Всі ви без завзяття та енергії, наче ви безсилі.

Вайшампаяна продовжував:

О Джанамеджайє! Коли ж ці слова були сказані великим душею Нарадою, син Васудеви, відповів так: «О володарю, будь ласка, послухай це. О брахмане, о дотримувачу гарних аскез! Вночі хтось забрав Аніруддху. Через це всі ми задумливі. О брахмане, о володарю! Якщо ти чув або бачив щось стосовно цього, о безгрішний, скажи мені, як найкраще вчинити?».

О Джанамеджайє! Коли ці слова були сказані великим душею, Нарада вимовив таке, посміхаючись: «Слухай, о вбивце Мадгу! Велика битва, схожа на битву девів та асурів, мала місце між одним Аніруддхою і Баною на великім ратнім полі. У Бани, незрівнянного пишнотою, є дочка на ім'я Уша. Апсара Читралекха забрала Аніруддху заради Уші. Потім велика страшна битва відбулася між двома, Аніруддхою і Баною. Бій між сином Прадьюмни і Баною був подібний до бою Бали та Васави. Я також бачив той бій, величний і прекрасний. Через страх перед Аніруддхою, який не тікав од герцю, велемогутній Бана, використовуючи ворожбу, зв'язав Аніруддху зміями. О той, хто має Гаруду на прапорі, Бана наказав убити Аніруддху. Тоді радця Бани, на ім'я Кумбханда, завадив Бані. Молодий Аніруддха, який вів бій проти Бани, був зв'язаний Баною за допомогою зміїв-стріл, з використанням ворожби. Отже, ти повинен устати й швидко вирушати, для слави, як і для перемоги. Це не час для тих, хто хоче перемоги, аби берегти своє життя. Доблесний, навіть якщо його життя згасає, залишатиметься, спираючись на свою сміливість.

Вайшампаяна мовив:

О Джанамеджайє! Коли мудрець Нарада сказав ці слова, відважний, велесяйний син Васудеви наказав що підготувати для вирушення на битву. Тоді той, Хто спонукає, міцнорукий, Крішна, навколо якого печені зерна рису (*лайя*) змішані із сандалом посипалися, приготувався для битви.

Нарада сказав:

О Мадгаво! Далі, ти повинен згадати сина Вінати. О міцнорукий! Ніхто більше не здатний зусиллям пройти туди. Почуй про те, як туди проїхати, куди вельми важко дістатися. О Той, хто спонукає людей, Місто крови, де утримується Аніруддха, знаходиться близько одинадцяти тисяч йоджан звідси. Осяйний же, веледоблесний син Вінати, Гаруда, має швидкість розуму. О Говіндо, поклич його! Він доставить тебе туди і покаже Бану тобі за мить.

Вайшампаяна продовжив:

О Джанамеджайє! Почувши ці слова мудреця Наради, Крішна згадав Гаруду. Тоді Гаруда з'явився і встав обіч Крішни зі складеними руками. Надзвичайно могутній син Вінати, Гаруда, вклонився Крішні й мовив лагідні та приємні слова великому душею, синові Васудеви.

Гаруда вирік:

О той, хто має лотос у пупку! О міцнорукий! Нащо ти згадав мене? Що належить зробити тут? Я хотів би почути подробиці. О володарю! Чиє це місто я знищу, махаючи моїми крилами? О Говіндо! Хто не знає про твій блиск і мою силу? О доблесний! О міцнорукий! Хто нерозумний душею, який не знає про швидкість твоєї булави і вогонь твоєї чакри? Хто збирається загинути через свою гордість? На кого Той, хто носить гірлянду з диких квітів (*Баларама*), з подобою лева, направить свій плуг? О володарю! Чиє тіло буде розбите і впаде на поверхню землі? О Мадгаво! Кому ти даєш страх за життя звуком твоєї мушлі? Хто збирається в оселю смерти сьогодні, разом зі своїми поплічниками?

Вайшампаяна продовжував:

О Джанамеджайє! Коли син Вінати, Гаруда, розумний, говорив ці слова, син Васудеви на теє мовив: «О найкращий серед промовців, послухай ці слова. Син Прадьюмни, непереможний, ув'язнений Баною, сином Бали, в ході бою у Місті крови, через Ушу. Аніруддха, підбурений бажанням, був зв'язаний цілковито, отруйними зміями-стрілами. О царю птахів, ти прикликаний мною для його звільнення. Немає жодного рівного тобі у швидкості. Ти найчудовіший серед птахів, о сину Кашьяпи! Ніхто інший, крім тебе не зможе дістатися туди. Відвези мене хутко туди, де син Прадьюмни є. Царівна Відарбхи, твоя невістка (*дружина Прадьюмни*), плаче тут, бажаючи побачити свого сина. Чудова жінка житиме із сином завдяки твої милості. О нищителю зміїв, у давнину, амріта була викрадена тобою. О міцнорукий! У ті дні, ти оселилася на моєму прапорі також. Всі вершнії — твої віддані! О володарю птахів! Сьогодні, вшануй нашу дружбу, а також відданість. Ніхто не рівний тобі швидкістю. Ніхто не рівний тобі серед птахів. О нищителю зміїв! Через наслідок праведних справ, я говорю з тобою. Давно ти, чинячи один, звільнив свою матір із рабства. Багато воїв було вбито помахом твоїх крил. Несучи на своїй спині ядавів, які є частками девів, народжених на Землі, ти йдеш у місця, важкодоступні. Моя перемога залежить тільки від тебе. Вагою ти рівний горі Меру. Легкістю ж, ти схожий на вітер. У минулому, сьогоденні і майбутньому, немає жодного рівного тобі доблестю. О правдивий, о славетний, о велесяйний, о сину Вінати, сьогодні ти маєш швидко допомогти з Аніруддхою.

Гаруда на теє:

О Крішно! Твої слова найчудовіші. О міцнорукий! Скрізь перемога є через твоє власкавлення, о міцнорукий! Мені пощастило і я благословенним є, о вбивце Мадгу, твоєю похвалою. О Крішно! Ти єдиний єси, кого славлю я, але, о міцнорукий, я уславлений тобою. Ти Володарем Вед єси, Ти володар богів. Ти виконуєш усі бажання відданих. Твій погляд є плідним для відданих. Ти єси дарувальником дарунків для тих, хто шукає дарунків. Ти маєш чотири руки, ти проявляєшся у вигляді чотирьох муртхів (*Васудева, Санкаршана, Прадьюмна і Аніруддха*), ти власник жертвоприносення чатурхотра (*Вішну*), Ти єси хота з чотирьох ашрамів. Ти єси притулок чотирьох пурушартхів і велемудрий єси. Ти власник лука. Ти власник чакри. Ти власник мушлі. Ти величний єси, о володарю! Ти відомий як власник Землі в колишніх втіленнях (*Курма, Вараха*). Ти той, хто тримає плуг, булаву і чакру. Ти син Девакі. Ти гнобитель Чанури, тебе люблять корови і ти вбивця Камси. Ти також Той, хто тримав гору Говардхана, ворог борців (*Чанура*), і ти сприяєш добробуту борців, ти улюблений борцями, ти великий борець і ти великий Пуруша. Ти любий брахманам єси, ти виконуєш бажання брахманів, ти знаєш брахманів, ти підвищуєш добробут брахманів, ти присвячений брахманам, ти кращий серед найкращих, тебе згадують як такого, хто носить мотузку навколо стегон. Ти також нищитель Праламби, вбивця Кеші й убивця асурів. Ти вбивця Асіломи єси, а також вбивця Равани. Ти господар, а також дарувальник царства Вібхішані. Ти вбивця Бали. Ти дарувальник царства Сугриві, і Той, хто забрав (*як Вамана*) царство Бали. Ти взяв коштовності (*Каустубха, Лакшмі*). Ти великий коштовний камінь, що вийшов із утроби океану (*Дханвантарі*). Ти володар Варуна єси. Ти найвідомішим єси. Ти гора Меру, джерело річок. Ти власник меча Нандака, ти тримаєш лук Шарнга і ти найкращий серед власників лука. Ти відомий, як Дашарха. Ти тримаєш великий лук і тобі подобаються луки. Ти відомий як Говінда. О дотримувачу обітниць! Ти океаном єси. Ти небо і подвижництво. Ти той, хто збивав океан. Ти небеса, що мають різноманітні плоди (*гарних діянь*). Ти великий Той, хто рухається небесами. Ти велика хмара. Ти несеш завершення насінню. Ти гнобитель трьох світів (*вогнем свого гніву*). Ти гнів єси, нетерпляче

бажання і бажання розуму. Ти постачальник бажань, як і самі бажання. Ти Бог кохання, володар усіх луків. Ти великий потоп, руйнівник, а також творець. Ти потоп і ти великий притулок. Ти Хіраньягарбха (*Брахма*). Ти краса, ти вбивця Мадгу, ти Володар, Великий володар (*Шива*), що має безліч якостей. О володарю! Чому ти мене похвалив? О найкращий серед ядавів! Ти єдиний єси для похвали. Якщо ти дивишся на жахливих істот сердитими очима, вони вбиті підлеглими Бога смерти, і йдуть до утроби тварин та в пекло. Якщо ж ти дивишся на істот дуже задоволений, де б вони не були, в цьому світі або в іншому, то підуть на небеса всіма способами. О міцнорукий! Я стою тут, поруч із тобою, очікуючи наказу.

Вайшампаяна вів далі:

О Джанамеджайє! Займаючи місце для перемоги (*підготовка до поїздки*), Гаруда сказав Кешаві: «О доблесний, я готовий, стою тут. О велесилий! Ти можеш сідати на мене!».

Тоді Мадгава обійняв Гаруду за шию і сказав: «О друже! Прийми цю данину тобі, запропоновану мною, для знищення супротивника!». Той, хто тримає мушлю, чакру і меч запропонував данину Гаруді, із задоволенням. Той міцнорукий, найкращий серед мужів, потім сів на Прекраснокрилого. Після цього Темноволосий (*Баларама*) підійшов до Крішни і став поряд із ним, радісно. Вішну, який носив браслети на руці, був темного кольору також. Чотири зуба виблискували в роті Крішни (*?*). Він мав чотири руки. Він знав чотири Веди з усіма шістьма частинами. Він був прикрашений знаменною позначкою шріватси. Його очі були прекрасні, як квітка лотосу. Волоски на його тілі дибилися. Його мова була м'якою. Всі його пальці були правильної довжини. Всі його нігті були рівні. Середина пальців і нігті були червоного кольору. Його голос був приємним і глибоким також. Його руки були великими і округлими. Його руки були довгими, тягнучись до його колін (*?*). Його обличчя було червоним. Безперечно, він був відважний наче лев. Він сяяв немов тисяча сонць палаючих разом. Володар, душа що пронизує світ, є Володарем зацікавленим у добробуті всіх живих істот. Владика істот (*Кашьяпа*), задоволений, дав йому вісім якостей, під час його втілення як Вамана. Володар Крішна, вічний серед володарів створінь, садхів, а також мешканців небес. Володар був уславлений божественними гімнами співаків, вістунів і славослівників, а також мудреців, вельми щасливими, та знавцями Вед і їх частин. Наказавши щодо належного захисту Двараки, блискучий і велемогутній син Васудеви вирішив іти у місто Шонітапура. Бог (*Крішна*) сів на Гаруду. За ним сів Плугоносець. Позаду Баларами сів Прадьюмна, проріджувач ворогів.

«О міцнорукий! Скори Бану і його поплічників у бою! Ніхто не здатний стати проти тебе у великій битві! Лакшмі, безумовно, присутня в твоєму задоволенні та перемозі, присутня і в твоїй доблесті. Ти підкориш Індру асурів, Бану, разом із його воями, у бою!». Почувши ці слова, сказані сонмами сіддхів і чаранів, у всьому небі, Кешава рушив на бій.

Так вістить сто двадцять перший розділ другої частини, названої Вішнупарва,
в Харівамшапурані, продовженні Магабгарати,
що оповідає, як Крішна йде у Шонітапуру.

КРІШНА ДОЛАЄ АГНІ У БОЮ, І ЙОГО БІЙ ІЗ ДЖВАРОЮ

Розділ 122

Вайшампаяна сказав:

О Джанамеджайє! Потім, у супроводі гучних звуків тисяч турьїв і мушель, славослівники, вістуни і співаки уславили піснями Крішну. Уславлений людьми, що шукають благословення для перемоги, Крішна прийняв палаючий вигляд, подібно Місяцю, Сонцю і Венері.

О царю, Джанамеджайє! Нехай буде добро тобі! Подоба сина Вінати (*Гаруда*) піднімаючись у небо, збільшуючи пишноту Харі, сяяла ще більше. Крішна з вісьмома руками здавався величезним наче тіла гір. Той Лотосоокий, бажаючи занепаду Бани, сяяв найбільше. Крішна тримав меча, чакру, булаву та стріли в його правих руках, а щит, лук Шарнга та мушлю в його лівих руках. Той, хто тримає лук Шарнга, утворив тисячі голів. Тоді Санкаршана утворив тисячі тіл. Єдиний тримав білого кольору зброю, неприступний володар, і здавався подібним горі Кайласа з вершинами. Верхи на Гаруді він був схожий на висхідного Володаря дня (*сонце*). Коли Прадьюмна, міцнорукий, піднявся на полі бою, його тіло стало тілом великого душею Санаткумари. Ламаючи багато гір потужним помахом його крил, могутній Гаруда рухався, перепиняючи шлях вітру. Далі Гаруда прийняв швидкість вітру і увійшов на сприятливий шлях сіддхів і чаранів. Тоді Рама мовив такі слова Крішні, незрівнянному на прі.

Баларама сказав:

О Крішно! Ми втратили сяйво. Як же це сталося, чого ніколи не бувало раніше? Всі ми вкриті золотистим кольором. Безсумнівно. Повідай же нам причину, чому це так? Чи йдемо ми по стороні гори Меру?

Сприятливий володар (*Крішна*) мовив:

О гнобителю ворогів! Зрозумій, що місто Бани, звичайно ж поруч. І вогонь вийшов із міста, палаючи, для захисту міста. Ми проти цілковитого сяйва вогню Ахаванії (*одне з трьох облич Агні*). О Плугоносцю, саме тому зміна кольору відбулася в нас.

Сприятливий Рама мовив:

Якщо ми недалеко від міста і, якщо ми втратили блиск, то розмисли своїм розумом і зроби наступне, згідно твого бажання.

Сприятливий володар (*Крішна*) сказав:

О сину Вінати! Зроби те, що слід зробити тут далі. Після того, як зробиш те, що слід зробити тобі, я зроблю усе можливе, що потрібно вчинити.

Вайшампаяна сказав:

О Джанамеджайє! Почувши сказане сином Васудеви, могутній Гаруда, який може приймати будь-який вигляд за бажанням, створив тисячі облич. Згодом, вельми могутній син Вінати пішов до річки Ґанга. Стрибаючи у божественну ріку Акашаґанга, він випив багато води. Осяйний син Вінати пролив воду стоячи вище. Син Вінати, розумний, загасив вогонь водою. Вогонь Ахаванії був таким чином втихомирений. Бачачи, що вогонь Ахаванія упокорений водою божественної Акашаґанги, той краснокрилий Гаруда був дуже здивований. Він сказав такі слова: «О! Сила вогню досить велика, щоб спалити небо наприкінці юґи. Цей вогонь додавав різний колір Крішні, розумному. Я гадаю, що троє — Крішна, Санкаршана і Прадьюмна також, вельми могутні, здатні протистояти трьом світам!». Коли вогонь був скорений, цар птахів, Гаруда, рушив далі, видаючи страшні й гучні звуки помахом потужних крил. Бачачи їх там, послідовники Рудри, вогні, здивувалися: «Хто ці люди, які мають різні жахливі подоби, верхи на Гаруді? З якою метою вони прийшли сюди? Хто ці троє?». Та ці гірські вогні не змогли дійти якогось рішення. Тоді вогні вступили у бій з трьома ядавами. У той час як вони були зайняті в битві, були чутні гучні звуки. Почувши ці гучні звуки, схожі на ревіння левів, Ангірас, велерозумний, відправив свою людину з'ясувати.

Ангірас мовив:

«Йди-но до місця, де пря триває. Не гайся. Поглянь на все і повертайся!».

По такім слові чоловік рушив швидко, говорячи «хай буде так», і пішов, щоб побачити бій між сином Васудеви і вогнями, на великому ратному полі. Всі ці вогні — Калмаша, Кусума, Дахана, Шошна, як також і велепотужний Тапана, ці п'ять вогнів відомі в освяченні коли мовлять «сваха» (*в жертвоприношенні вогню*). Там є й інші, вельми блискучі вогні, разом зі своїми військами, названі Пітхара, Ратага, Сварна, Шва, Дадха, і Бхраджа також. Ці п'ять вогнів, на основі Свадхи, також ратилися там. Два вогні, великі душею, з великим блиском Джйотіштоми, поділені і основані на Ваштакарі, також воювали там, стоячи на вогняній колісниці та тримаючи іскристі стріли. Серед них великий мудрець Ангірас сяяв у битві. Побачивши мудреця Ангіраса, який пускав гострі стріли в бою, Крішна розсердився. Посміхаючись знову і знову, він сказав: «Усі ви, о вогні! Стійте, бо я створю страх для вас. Палаючи від сяйва моїх стріл, ви тікатимете далеко, в усі боки!». Тоді мудрець Ангірас прибіг із сяйливим тризубом, гніваючись, аби забрати життя Крішни у великій битві. Крішна ж розітнув сяйливий тризуб своїми серпоподібними гострими стрілами, схожими на ті, що у Бога смерти. Потім, великий душею Крішна прохромив груди мудреця Ангіраса блискучими стрілами, названими стхунакарна, подібними тим, що у Бога смерти. Ангірас же страждав од цівки крови з його тіла. Він раптом упав на землю з приголомшеним тілом. Всі інші вогні, четверо синів Брахми, втекли швидко в місто Бани. Крішна ж рушив до місця, де знаходилося місто Бани. Побачивши це місто Бани здалеку, Нарада сказав.

Нарада мовив:

О Крішно! Це Місто крови. О міцнорукий! Дивись! Рудра, велепишний, присутній тут, разом з Рудрані (*Парваті*). Гуха (*Субрахманья*) також присутній тут завжди, для захисту Бани і для його добробуту.

Почувши слова Наради, Крішна так говорив.

Крішна мовив:

О великий мудрецю! Слухай мої слова і обдумай це швидко. Якщо Рудра спуститься для захисту Бани, ми будемо, безумовно, битися з ним, по нашій спромозі.

Вайшампаяна вів далі:

Поки Крішна і Нарада обговорювали це проміж себе, вони хутко досягли місця завдяки Гаруді. Тоді Лотосоокий Крішна, підняв мушлю до вуст, наче дощова хмара відкриває Місяць, яка рухається зі швидкістю вітру. Тоді відважний Крішна дмухнув у мушлю і вчинив жах. Потім Крішна, виконавець чудових справ, увійшов у місто Бани. Тоді, у супроводі звуків мушель і гуркоту барабанів, військо Бани швидко зібралося навколо. Тоді ж відважний (*Бана*) спрямував військо своїх слуг. В ньому було набагато більше десяти мільйонів воїв, які тримали запалені стріли. Потім те незліченне військо зібралися разом, немов величезна хмара, що має вигляд великого, темно-синього кольору, каменю, невимірного і незнищенного. Всі асури, данави і ракшаси, тримаючи палаючу зброю, а також головні бойові лави, боролися проти Крішни, незнищенного. Всі ці страшні якші, ракшаси і кіннари, з палаючими вустами, схожі на ті вогні, які отримують підношення, рушили пліч-о-пліч, заповнюючи все навколо них, і пили кров усіх їх чотирьох (*Крішна, Баларама, Прадьюмна і Гаруда*). На наближення війська супротивника, велемогутній Балабхадра (*Баларама*) сказав такі слова: «Узрій знищення війська! О Крішно, Крішно! О міцнорукий! Створи в них страх!». Крішна, розумний, спонуканий таким чином, за допомоги Балабхадри, кращого серед мужів, узяв зброю Агнейя, щоб убити їх. Кращий серед знавців стрільбі з лука взяв стрілу, велепишну, рівну Богові смерти і відігнав юрму асурів, таких як Кравья, блиском стріли. Він хутко рушив до місця, де було військо. Це військо, наповнене підрозділами нападу, стояло на землі, тримаючи різноманітну зброю, як то

списи, списи з трьома наконечниками (*паттіша*), дротики, мечі (*рішті*), тризуби (*пінака*) і пошиповані крицею палиці (*парігха*).

Всі вої, різних страшних подоб, здавалися велетенськими наче гори і хмари, і стояли купами, напоготові з їх колісницями, здаючись подібними хмарам розсіяним вітром і блискучим горам. Численні вої застигли зі своїми луками, в бою, рясніючи на ратнім полі, тримаючи зброю — палицю, меч, списа, булаву і шиповану крицею палицю. Те військо, переповнене незліченними воями, осяювало все навколо.

Тоді Санкаршана сказав володареві, вбивцеві Мадгу: «О Крішно, Крішно! О міцнорукий, я хотів би поборотися з цією раттю, яку бачимо тут, о кращий серед мужів!».

Сприятливий Крішна на теє:

Я хочу тобі сказати, що у мене такий самий намір. Я також волів би боротися з цими воями, кращими серед воїв. Я битимусь на східній стороні. Нехай Краснокрилий (*Гаруда*) б'ється поперед мене. Прадьюмна битиметься ліворуч од мене, ти ж бийся праворуч. У цій страшній і великій прі, ми битимемось захищаючи один одного.

Вайшампаяна сказав:

О Джанамеджайє! Мовлячи таким чином один одному, вони сіли на кращого серед птахів. Тоді форма сина Рохіні (*Баларама*) стала вельми страшною, ведучи бій за допомогою страшних булав, палиць та плугів, осяйних наче вершини гір, здаючись рівною Часу спалення істот наприкінці юґи. Волочачи ворогів кінчиком свого плуга і б'ючи їх своєю палицею, велемогутній, майстер у способах бою, рушив ратним полем. Тигр серед людей, велемогутній Прадьюмна, перепинив войовничих асурів звідусіль, купою стріл. Той, хто спонукає людей, тримає мушлю, чакру і булаву, хто засліплює наче блискучий чорний камінь, знову дмухнув у свою мушлю і вступив у бій. Той же, розумний, син Вінати, привів ворогів у місто Бога смерти, Вайвасвана, б'ючи їх своїми крильми і розриваючи їх своїми пазурами та кінцем дзьоба. Незліченне військо, наповнене веледоблесними асурами, було вбите ними, розкидане у битві дощем зі зброї. Оскільки військо було розсіяне, Джвара,[40] з трьома ногами, трьома головами, шістьма руками і дев'ятьма очима, прибув на поле бою, щоб захистити їх. Джвара був змащений золою по всьому тілу. Він був жахливий, рівний Богові смерти, Антаці, Ямі. Він ревів гучно, подібно звуку громів тисячі хмар. Він зітхав і позіхав. Його тіло було сонним. Він бентежив і непокоїв інших показуючи його обличчя та широкі очі, знову і знову. Волоски стирчали на його тілі від хвилювання. Його очі були тьмяні. Він зітхав, із сумним розумом. Розсердившись, він зупинив Плугоносця і сказав, викликаючи його.

Джвара вирік:

Чому ти не бачиш мене, гордого силою, в битві? Стій! Зупинись! Я не дам тобі жити, в бою!

Вайшампаяна продовжував:

О Джанамеджайє! Говорячи так, Джвара, погрожуючи кулаками, жахливий ніби пожежа кінця світу (*Пралайя*), засміявся і вступив у бій із Плугоносцем. Коли ж Джвара обійшов ратне поле тисячі разів, син Рохіні не зміг побачити його розташування, через швидкість. Попіл здійнятий Джварою з незрівняною швидкістю, впав на груди, на тіло, рівне горі, Баларами. Цей попіл з грудей Баларами, досяг вершини гори Меру, і упав на нього, палаючи, а потім розділив вершину гори. Рештою ж попелу, старший брат Крішни палав, зітхав і позіхав, сонний тілом. Той збентежений (*Баларама*), знову показався з лихом у його очах, з волоссям сторч од хвилювання, сумними очима, без свідомости і зітхаючи. Тоді спантеличений Плугоносець, втрачаючи розум, сказав Крішні: «О Крішно, Крішно! Я впав. Захисти мене! О брате мій! Я весь палаю. Як мені заспокоїтися та втішитися?». Коли Баларама, необмежений блиском, говорив ці слова, кращий серед молотобійців, Крішна, мовив так, посміхаючись: «Не бійся!». Говорячи так, Крішна втішав Плугоносця. Коли Крішна втішив його, ласкаво, Баларама звільнився від палання. Вбивця Мадгу випустив Балараму з жару. Тоді син Васудеви (*Крішна*) вельми розлютився і сказав Джварі.

Сприятливий Володар мовив:

Підходь, підходь, Джваро! Битимусь із твоєю силою у великім герці! Покажи усю свою мужність мені!

Джвара, по такім слові Крішни, своїми руками, не ліворуч, велесилий, жбурнув великий блискучій попіл. Тоді на мить, Володар Крішна, кращий серед молотобійців, запалав тілом. Та потім вогонь згас. Тоді Джвара вдарив Крішну по шиї своїми трьома руками, що мають форму змії, і в його груди кулаками. Далі точилася велика, бурхлива боротьба, з ударами, між левами серед мужів, Крішною, велепишним, і Джварою. Битва між Крішною і Джварою стала дуже страшною, вражаючі зброєю і гучними звуками наче звуками грому, що падають на гори. Гучні звуки були чутні там, що казали: «Бий не так, а ось так!». Велика битва відбулася там між двома великими душею. Тоді Володар світу (*Крішна*), наче б, щоб викликати руйнування світу, притиснув Джвару, який рухався в небі, прикрашеного гарними золотими прикрасами, оточивши його зброєю, у великій битві.

Так вістить сто двадцять другий розділ другої частини, названої Вішнупарва,
в Харівамшапурані, продовженні Магабгарати,
що оповідає, як Крішна долає Агні у бою,
і про його бій із Джварою.

ПЕРЕМОЖЕНИЙ ДЖВАРА ОТРИМУЄ МИЛІСТЬ

Розділ 123

Вайшампаяна мовив:

О Джанамеджайє! Гадаючи, що воно мертве, вбивця ворогів, Крішна кинув Джвару своїми руками на землю. Коли ж він звільнився з рук Крішни, Джвара увійшов у тіло Крішни. Джвара не покидав тіло Крішни, незрівнянне блиском. Коли він був одержимий Джварою (*лихоманкою*), незрівнянний пишнотою Крішна знову похитнувся, стоячи міцно на землі. Він позіхнув, зітхнув, як також і затремтів, знову і знову. Волоски стояли сторч на його тілі, через хвилювання. Його тіло підпало впливові сну. Тоді, повернувши твердість, Крішна, підкорювач міст інших, великий Йогин, позіхнув знову і знову. Кращий між людей, розуміючи, що його душею оволодів Джвара (*лихоманка*), створив іншого джвару (*протилихоманку*), щоб знищити першого Джвару. Крішна, велепишний, створив величезного, відважного, страшного і лютого вайшнавського Джвару, найжахливішого для всіх істот. І Джвара, створений Крішною, піймав силою другого Джвару швидко і передав його радісно Крішні. Харі ж прийняв його. Тоді, велемогутній син Васудеви дуже розізлився. Доблесний Крішна викинув Джвару (*лихоманку*) зі свого тіла, використовуючи Джвару (*протилихоманку*), створеного ним. Він почав, розгойдуючи тіло Джвари, шматувати його на сотні, на землі. Тоді Джвара крикнув: «О! Пробі! Рятуй мене!». Коли Крішна, незрівнянний пишнотою, розгойдував тіло Джвари, безтілесний голос пролунав з неба: «О Крішно, Крішно! О міцнорукий! О Той, хто збільшує радість ядавів! Не вбивай цього Джвару! О безгрішний! Його слід захистити тобі!». Коли були сказані ці слова, Харі, наставник минулого, сьогодення і майбутнього Всесвіту, сам відпустив Джвару (*лихоманку*). Той Джвара, вклоняючись у ноги Крішні головою, шукав притулку. Звільнений таким чином Джвара, мовив так Володареві почуттів.

Джвара благав:

О Говіндо! Почуй мої слова! О сину Яду! Послухай, що я скажу, о Боже. О міцнорукий! Будь ласка, вчини згідно мого бажання! Я лише один Джвара (*лихоманка*) у світі. Не повинно бути іншого Джвари. О володарю девів! Для твого задоволення, я шукаю цієї милости!

Дев (*Крішна*) відповів:

Нехай буде так. Хай буде добро тобі, о Джваро! Нехай буде за твоїм бажанням. Шукачеві дарунку нехай буде дано дарунок. Ти шукаєш захисту. Має бути лише один Джвара у світі, як і раніше. Нехай Джвара (*протилихоманка*), створений мною, розчиниться в мені.

Вайшампаяна провадив:

О Джанамеджайє! Той велеславний (*Крішна*) сказав ці слова Джварі. І Крішна, кращий серед молотобійців, знову заговорив так:

Син Васудеви сказав:

О Джваро! Почуй моє повідомлення про порядок, яким ти ходитимеш без страху в світі, серед усіх істот, движних і недвижних. Якщо ти хочеш того, що мені подобається, розділи свою душу на три частини. Однією частиною наповни чотириногих, другою частиною, наповни нерухомих. Твоя ж третя частина підходить для проживання серед людей. Джваро! Відтак, розділи твоє тіло на три частини, й ти повинен бути присутнім у всіх відповідних місцях. Четверта ж частина твоєї третьої частини, безумовно буде присутня в птахах. Третій різновид лихоманки (*джвара*), коли вона відбувається з різницею в один день, буде називатися екантара (*з різницею в один день*), з різницею в два дні буде називатися тіджара, а в три дні різниця — чатуртхіка джвара. Розділивши форму за цими відмінностями, ти житимеш в людських істотах та інших. Послухай далі. Ти повинен перебувати в деревах у вигляді хробаків і комах, відомих під назвами лихоманки (*джвара*), спричиняючи висихання листя (*санкочапатрака*) і лихоманкою (*джвара*) спричиняючи пожовтіння листя (*пандупатрака*). Крім того, ти повинен знаходитися у фруктах під назвою атура (*хворі або з хворобою*). У воді, ти будеш відомим, як ніліка. Ти житимеш у павичів під назвою шикходбхеда, в квітах лотосу, як мороз (*хіма*) і в землі, як засолення ґрунту. Для мого задоволення, ти перебуватимеш серед гір, як миша (*гіріка*), серед корів, як падуча і хвороба копита. Тож, ти житимеш на Землі в багатьох формах. Ти зможеш вбити істот, подивившись або торкнувшись. Ніхто не зможе витримати тебе, за винятком богів та людських істот.

Вайшампаяна вів далі:

Почувши ці слова Крішни, Джвара зрадів розумом. Вклонившись Крішні, зі складеними руками, Джвара вирік наступні слова:

Джвара сказав:

О Мадгаво! Ти зробив мене вдалим володарем усіх істот (*через змогу жити в усіх істотах*). О великий туре серед людей! Я хотів би почути твої слова знову. О Говіндо, о міцнорукий! Наказуй мені! Що мені зробити? Я, створений Харою (*Шива*), руйнівником Трипури, гнобителем асурів, був підкорений на прі тобою. Отже, о Боже, ти мій володар, а я твій слуга. Мені пощастило і я благословенний. Ти зробив те, що мені подобається. Наказуй мені! О той, хто має чакру за зброю! Що мені зробити?

Вайшампаяна продовжив:

О Джанамеджайє! Почувши слова Джвари, син Васудеви мовив такі слова:

Володар Крішна мовив:

Безумовно, я скажу тобі нашу угоду. Слухай мене. У цій великій битві, ти і я використали тільки силу нашої зброї для нашої доблести. Той, хто вимовляє наступне, поклонившись мені зосереджено, позбавляється всіх лихоманок, — «Джваро, володарю усіх хвороб, з трьома ногами, з попелом у якості зброї, з трьома головами і дев'ятьма очима, будь задоволений мною і даруй розраду мені. Ті, хто на початку і в кінці, ті, хто мудрі, ті, хто давні, ті, хто непомітні, багаті усім та великі викладачі, син Васудеви, Санкаршана, Прадьюмна і Аніруддха, можуть бути задоволені й позбавити мене усіх лихоманок!».

Джвара ж, по такім слові Крішни, справді великого душею, сказав тигрові ядавів: «Тоді, хай буде так!». Джвара, який отримав дарунок од Крішни, зрадів і уклав з ним угоду. Він вклонився Крішні, схиливши голову, і пішов, залишивши ратне поле.

Так вістить сто двадцять третій розділ другої частини, названої Вішнупарва,
в Харівамшапурані, продовженні Магабгарати,
що оповідає, як переможений Джвара
отримує милість.

БИТВИ КРІШНИ З ВІЙСЬКОМ БАНИ І З РУДРОЮ

Розділ 124

Вайшампаяна продовжував:

О Джанамеджайє! Тоді всі троє, подібні трьом вогням, сидячи на сині Вінати, стали на ратнім полі, борючись із ворогами. Потім вони, сидячи на синові Вінати, почали пригнічувати ворогів силою, в битві, закидаючи купами стріл звідусіль військо. Пригнічене ударами чакри, плуга і зливою стріл, те велике військо асурів, яке важко перемогти, стало дуже гнівним. Як вогонь квітне паливом із сухих дров, вогонь, породжений стрілами Крішни, блищав і збільшувався навколо. Цей вогонь палав ніби вогонь кінця юґи, спалюючи тисячі передових асурів у битві. Це велике військо було підпалене, вражене багатьма видами зброї. Бачачи це, Бана спробував зупинити їх і сказав такі слова:

Бана вирік:

Чому ви, народжені в роду асурів, тікаєте від великої битви, подолані страхом, легкодухі? Чому ви, спроможні рухатися в небі, тікаєте від битви, кидаючи свої обладунки, мечі, булави, дротики, ножі, щити й сокири? Шануючи природу вашого роду, а також зв'язок із Харою, ви не повинні залишати поля бою. Я тут, щоб захистити вас.

Вайшампаяна сказав:

О Джанамеджайє! Навіть після того, як почули ці слова сказані Баною, вони не зважали на них. Всі асури, розгублені страхом, тікали з поля бою. Частина ж війська, що залишилася, стояла там де-не-де купами. Ніяке військо, яке розпалося після поразки, знову не готове до бою. Бачачи, що його військо розбите, доблесний друг і радця Бани, на ім'я Кумбханда, мовив такі слова: «Тут Бана стоїть на полі бою, а також Шанкара, як і Гуха! Чому ж ви тікаєте, збентежені, покидаючи військо? Всі відомі асури тікають, втрачаючи їхнє життя!». Навіть після того, почувши слова Кумбханди, асури, один за одним, од страху, розбігалися в усіх десяти напрямках, спантеличені страхом. Бачачи, що Крішна, безмежний блиском, розбив військо, Стхану (*Шива*) з криваво-червоними очима, прийшов на ратне поле. Шива стояв у вельми яскравій колісниці, для захисту Бани. Бог Кумара також стояв на колісниці, блискучій наче колісниця Бога вогню. Доблесний Рудра, кусаючи уста, стоячи на колісниці, якою керував Нандішвара, прибув на місце бою, де знаходився Харі. Колісниця, запряжена левами, здіймала могутній звук, ніби ковтаючи небо. Колісниця сяяла мов Місяць звільнений од хмар у день повні. Тисячі супутників Шиви, страшні, різні виглядом і викрикуючи по-різному, додавали пишноти колісниці Володаря. Деякі з них були з мордою левів, інші тигрів. Деякі з них були з мордою змій, коней і верблюдів. Всі вони, сильно змучені стрілами, тремтіли. Деякі з них, велемогутні, були обмотані зміями, як їх священними мотузками. У деяких були морди ослів, верблюдів і слонів. Деякі з них мали шиї схожі на кінські. Деякі з мордами кіз і кішок також. Інші мали морди овець. Декотрі з них носили кору дерев. Інші мали пасма волосся, сплутане волосся, як також деякі мали їхнє волосся піднятим купою вгору. Декотрі з них падали через звук мушлі й барабанів. Декотрі з них, з ніжними обличчями, були прикрашені божественною зброєю. Деякі мали розмаїті квіти на головах. Інші ж озброєні різною зброєю. Деякі з них були карликами, інші жахливими, а також носили шкури левів і тигрів. Деякі мали великі роти, вологі від крови, мали ікла, що любили жертвопринесення запропоновані їм. Вони стояли почтом володаря Шиви, великого гнобителя ворогів. Вони стояли на полі бою, ніби граючись, готові до ратоборства, лицем до ворога.

Тоді, бачачи божественну колісницю Рудри, який виконує складні справи, Крішна зійшов на Гаруду, для боротьби з Рудрою. Шива, лютуючи, пустив сотню гострих стріл у Харі, який вийшов наперед битви стріляючи стрілами, сидячи на Гаруді. Харі, притиснутий стрілами пущеними Харою, виконавцем складних завдань, розлютився і взяв найкращу стрілу Парджанью. Тоді Земля, пригнічена битвою між Вішну та Рудрою затряслася. Пригноблені змії рухалися з їх піднятими вгору мордами. Гори розвалювалися, омиваючись стовпами води. Деякі з них втратили свої вершини там, повсюдно. Коли Стхану і Крішна билися один проти одного, всі напрямки, вся Земля, а також небо, були видні ніби освітленими. Грози впали на поверхню всієї Землі. Шакали люто поглядали, виючи щосили, віщуючи лихо. Васава (*Індра*) дощив

страшними потоками крови. Метеори окраїли хвіст війська Бани. Вітер дув з величезною силою. Зірки стали сумними. Лікарські рослини втратили свій блиск. Ті, хто рухається в небі (*птахи*) не літали.

Протягом цього часу Брахма, в оточенні всіх сонмів богів, знаючи, що руйнівник Трипури, Рудра ратиться з Крішною, прибув до Шиви. Купи гандхарвів, апсар, як також якшів, відьядхарів, сіддхів і чаранів, стояли, спостерігаючи, у небі. Тоді Вішну пустив стрілу парджанья в Рудру. Вона летіла палаючи до того місця, де знаходилася колісниця Рудри. Тоді сотні тисяч стріл з м'яким наконечником, впало повсюди, з усіх боків, у тому місці, де знаходилася колісниця Хари (*Шиви*). Потім Рудра, кращий серед знавців стрільби з лука, розгнівався і випустив вельми страшну стрілу Агнейя. Це було диво. Тоді, усі тіла, всіх чотирьох (*Крішна, Баларама, Прадьюмна і Гаруда*) були розділені стрілою. Вкриті стрілами всуціль, їхні тіла були спалені вогнем. Найкращі ж серед асурів заревіли подібно левам, гадаючи, що ті були вбиті зброєю Агнейя.

Несучи ж силу тієї стріли, осяйний син Васудеви, найкращий між майстрів стрільби з лука, взяв стрілу Варуна. Коли син Васудеви, велесяйний, пустив зброю Варуна у відповідь, зброя Агнейя була упокорена блиском зброї Варуна. Коли ж зброю Агнейя приборкав син Васудеви в бою, Бгава пустив чотири зброї — пайшача, ракшаса, рудра і ангіраса, що має блиск вогню кінця світу. І син Васудеви випустив чотири зброї, ваявья (*належить до божества вітру*), савітра (*належить до божества сонця*), васава (*належить Васаві, Індрі*) і мохана (*позбавляє свідомості*), щоб знешкодити зброю пущену Шивою. Мадгава (*Крішна*) перепиняючи чотири зброї Шиви, пускаючи чотири зброї, стрілив зброєю вайшнава, з відкритою пащею, схожу на Бога смерти. Коли Крішна стрілив зброю вайшнава, всі найкращі серед асурів, всі живі істоти, купи якшів, як і військо Бани, збентежені страхом і сумом, тікали в усіх напрямках. Бачачи, що юрми пригнічених бійців і військо було розсіяне, великий асур Бана швидко рушив, рвучись до бою. Подібно кращому серед богів, Індрі, супроводжуваному богами, Бана, в оточенні великих молотобійців, страшних і дуже могутніх та великих асурів, доблесних бійців-колісничних, почав битву.

Вайшампаяна вів далі:

О Джанамеджайє! Великий душею Бана помолився, приніс жертви і трави для сприяння справі (*бою*). Син Бали (*Бана*) запропонував гарний одяг, добрих корів, плоди, квіти, а також золоті монети кращим із брахманів, сяючи там наче Бог багатства. Велика колісниця засяяла там наче вогонь, прикрашена тисячами сонць, багатьма дзвіночками, дорогим золотом і красивими коштовностями, тисячами місяців і десятьма тисячами зірок. Бана, тримаючи лук, зійшов на колісницю з великим ратищем прапору, яку вів данава (*Кумбханда*). Бана прийняв жахливий і страшний вигляд, готовий змусити видатного ядава відвернутися від бою. Відразу океан доблесних асурів розлютився і посунув на ядавів, стоячи всі в колісницях, разом. Подібно океану у спробі знищити світ потужними вітрами і величезними хвилями, велетенська і жахлива рать асурів заблищала перед ним. О царю Джанамеджайє! На великих колісницях, високо тримаючи луки, військо здавалося величезним лісом з горами. Бана, в найчудовішій подобі, почав битву, піднявшись зі свого місця посеред вод океану.

Так вістить сто двадцять четвертий розділ другої частини, названої Вішнупарва,
в Харівамшапурані, продовженні Магабгарати,
що оповідає про битви Крішни
з військом Бани і з Рудрою.

БИТВА МІЖ КРІШНОЮ І РУДРОЮ ЗУПИНЯЄТЬСЯ, ТА ГІМН ХАРІХАРА

Розділ 125

Вайшампаяна сказав:

О Джанамеджайє! Коли світ був занурений у темряву, коли Триокий володар був засліплений, Нанді, колісницю, а також Рудру не було видно. Нищитель трипурів, Шива, двічі засліплений, через гнів, як також і силу, взяв чотирилику стрілу. Коли ж Триокий володар поклав стрілу на лук для стрільби, великий душею, синові Васудеви, Тому, хто знає думи інших, стало відомо те. Кращий серед мужів (*Крішна*), узяв стрілу названу джрімбхана.[41] Той велесильний, який робить речі швидко, змусив Хару позіхати. Хара ж, зі стрілою, а також луком, запозіхав, Володар, переможець і захисник асурів, та втратив тяму. Бачачи ж великого душею Шиву зі стрілою, а також луком, позіхаючим, Бана, збуджений його силою, спонукав Шарву (*Шиву*). Тоді душа істот (*Шива*), крикнув рівним та глибоким голосом. Потім, велемогутній Крішна, дмухнув у свою мушлю. Через звук Панчаджаньї і звук лука Шарнга, та узрівши позіхання Володаря, всі істоти жахнулися. В цей час почет Шиви, спираючись у бою на ворожбу, оточив Прадьюмну у битві. Той же, хто має рибу на його прапорі, Прадьюмна, занурив усіх асурів у сон. І доблесний Прадьюмна знищив асурів купою стріл. Той велесилий, Прадьюмна знищив військо, цілком притиснувши юрмами там. Коли ж Володар (*Шива*), виконавець складних завдань, позіхнув, полум'я вийшло з його вуст, потужне, здатне спалити всі десять напрямків. Тоді Богиня землі, пригнічена битвою між великими душею, затремтіла і підійшла до Брахми, Творця світу, шукаючи захисту.

Богиня землі мовила:

О Володарю богів! О міцнорукий! Я пригнічена високим блиском. Я засмучена битвою між Крішною і Рудрою. Я знову занурююся в один океан (*екарнава*). Цей тягар нестерпний. О Прадіду! Прошу, подумай про це і зроби щось таке, щоб нерухоме і рухоме могло стати легким знову, аби я могла нести їх.

Вайшампаяна сказав:

Тоді Прадід (*Брахма*) відповів Богині землі (*Кашьяпі*): «Неси тягар поки. Тягар скоро стане легким!». Володар Брахма подивився на Рудру і сказав такі слова: «Знищення великих асурів почато зараз, з твоєї згоди. Тож, чому ти їх захищаєш? О міцнорукий! Мені не подобається твій бій із Крішною. Також, ти не розумієш Крішну своїм розумом. Твоя душа поділена на дві частини, одна з яких є Крішна!».

О Джанамеджайє! Коли йому радив таким чином Брахма, Господь (*Шива*), повелитель, незнищенний, ввів його власне тіло в Йогу і уявив цілі три світи, разом з усіма рухомими і нерухомими істотами. Шива, душа Йоги, увійшов у стан Йоги, і думав про дарунки, які він дав раніше Бані, й згадав усе, що він говорив у Двараваті. З огляду на все це, він нічого не сказав у відповідь. Потім він відступився від битви. Тоді ж Рудра, народжений з єдиного джерела, усвідомив свою власну душу, як душу Крішни (*брахмо — кінцева душа*). Тоді Рудра, без будь-яких питань, відступився від битви з Крішною. Далі Рудра мовив Брахмі: «О Володарю! Я не битимусь із Крішною. Нехай Землі полегшає!». Тоді Крішна й Рудра обійнялися. Вони стали дуже задоволені один одним і обидва відступили з поля бою. Ніхто не міг зрозуміти, що обидва, Крішна й Шива єдині в Йозі. Лише прабатько Брахма, який бачив світ, зробив їх такими, усвідомивши їх єдиним цілим. Відразу ж Брахма повідомив це Маркандейї та Нараді, які були поруч, знаючи, що вони наділені баченням майбутнього.

Прабатько мовив:

О ті, хто з душею брахмана (*Маркандейя і Нарада*)! Я бачив, обох, Бгаву і Кешаву, Хару і Незнищенного (*Крішну*) уві сні, вночі біля озера при горі Мандара. Я бачив Хару у вигляді Харі й Харі у вигляді Хари. Хару бачив із мушлею, чакрою, булавою і в жовтому одязі (*як Вішну*). Я бачив Харі, який тримав тризуб, спис із трьома вістрями й одягненого у шкуру тигра. Хара ж сидів на Гаруді, а Харі мав на прапорі бика. О ті, хто з душею брахмана! Бачачи те найвище диво, я був вражений.

О володарю, о той, хто дотримується гарної аскези! Будь ласка, опиши таємницю цього, належним чином.

Маркандейа мовив:

Я не бачу ніякої різниці між Шивою у вигляді Вішну і Вішну у вигляді Шиві. Вони забезпечують добробут світу. Я проголошую, що форма з душею Харі й Хара, не мають початку, середини та кінця. Ця форма вічна й незнищенна. Той єдиний, хто є Вішну, є сам Шива. Той єдиний, хто є Шива, є Прабатьком. Прояв одного в трьох володарях — Рудрі, Вішну й Прабатькові. Вони дають дарунки, вони творці світу, вони володарі світу, вони самонароджені, вони наполовину жінка-чоловік, о володарю, дотримуються суворих покут. Як вода, що падає на воду стає водою, то й коли Вішну входить у Рудру, він сповнений Рудри. Як вогонь, що входить у вогонь стає вогнем, то й коли Рудра входить у Вішну, він цілковито стає Вішну. Пам'ятайте, що Рудра має душу вогню, а Вішну має душу соми (*нектару, місяця*). Весь світ, включаючи нерухомих і рухомих істот, має змішані душі вогню й соми (*Шиви й Вішну*). Блискучий Вішну і великий володар Шива — обидва роблять добро для світу. Вони є творцями, а також руйнівники недвижних і движних істот. Обидва Володаря, Нараяна і Великий володар є творцями творіння й розуму. Вони є творцями всіх істот. Обидва вони є минуле, майбутнє і сьогодення. Їх згадують, як годувальників і творців світу. Тільки вони викликають дощ у світі, осяюють світ, (*сонце*), рухаються в світі (*вітер*) і творять світ. О Прабатьку! Я описав найвищу таємницю тобі. Людина, яка вивчає це щоденно і той, хто це чує щодня, врешті досягають найвищого місця через власкавлення Вішну і Рудри. Я вклоняюся Володарям: Харі й Хара, разом із Брахмою. Вони є найвищими володарями, відповідальними за створення і руйнування світу. Верховний володар Рудра є Вішну і Верховний володар Вішну є Шива. Той самий Володар діє у світі завжди в двох формах. Вішну не існує без Шанкари і Шива не існує без Кешави. Отже, Рудра й Упендра досягли єдности бозна коли.

«Я вклоняюся Рудрі. Я вклоняюся Крішні. Я вклоняюся Єдиному, який діє в поєднаній формі. Я вклоняюся Єдиному, який має половину шести очей. Я вклоняюся Тому, хто має двоє очей (*Вішну*). Я вклоняюся Єдиному, хто має червонувато-коричневі очі (*Шива*). Я вклоняюся Єдиному, Лотосооокому (*Вішну*). Я вклоняюся наставнику (*Шиві*) Кумари (*Субрахманья*). Я вклоняюся наставнику Прадьюмни (*Крішна*). Я вклоняюся Єдиному, хто тримає Землю (*Вішну*). Я вклоняюся Єдиному, хто несе Ґангу (*Шиві*). Я вклоняюся Єдиному, хто носить павине перо. Я вклоняюся Єдиному, хто має браслети зі змій (*Шиві*). Я вклоняюся Єдиному, хто носить гірлянду з черепів (*Шиві*). Я вклоняюся Єдиному, хто носить гірлянду з лісових квітів (*Вішну*). Я вклоняюся Єдиному, хто тримає тризуб. Я вклоняюся Єдиному, хто тримає чакру. Я вклоняюся Єдиному, хто тримає золотий посох (*Вішну*). Я вклоняюся Єдиному, хто тримає посох Брахми (*Шива*). Я вклоняюся Єдиному, хто носить тигрову шкуру. Я вклоняюся Єдиному, хто носить жовтий одяг. Я вклоняюся чоловікові Лакшмі. Я вклоняюся чоловікові Уми. Я вклоняюся Єдиному, хто тримає посох з черепом на вершині (*кхатванга*) (*Шива*). Я вклоняюся Єдиному, хто тримає булаву (*Баларама — Вішну*). Я вклоняюся Єдиному, який мастить попіл на тіло (*Шива*). Я вклоняюся Єдиному, хто має темне тіло (*Крішна — Вішну*). Я вклоняюся Єдиному, який живе в місцях поховання. Я вклоняюся Єдиному, який живе в океані. Я вклоняюся Єдиному, хто має бика за верхового. Я вклоняюся Єдиному, хто має Гаруду за верхового. Я вклоняюся Єдиному, хто має не одну подобу (*Вішну*). Я вклоняюся Єдиному, хто має численні форми (*Шиві*). Я вклоняюся творцеві потопу (*Шиві*). Я вклоняюся Єдиному, хто тримає три світи (*Вішну*). Я вклоняюся Єдиному, приємному на вигляд (*Вішну*). Я вклоняюся Єдиному, жахливому подобою (*Шива*). Я

вклоняюся Володареві з різними очима (*Шива*). Я вклоняюся Єдиному, хто має ласкавий погляд. Я схиляюся перед руйнівником жертвопринесення Дакши. Я вклоняюся Єдиному, хто ув'язнив Балі. Я вклоняюся Єдиному, хто проживає на горі (*Шива*). Я вклоняюся Єдиному, хто проживає в океані (*Вішну*). Я вклоняюся вбивці ворогів девів (*Вішну*). Я вклоняюся вбивці трипурів (*Шива*). Я вклоняюся вбивці Нараки (*Крішна*). Я вклоняюся Єдиному, хто знищив кінцівки і тіло Ками (*Шива*). Я вклоняюся вбивці Андхаки (*Шиві*). Я вклоняюся вбивці Кайтабхи (*Вішну*). Я вклоняюся Єдиному, Тисячорукому (*Вішну*). Я вклоняюся Єдиному, хто має багато зброї (*Шиві*). Я вклоняюся Єдиному, хто має тисячу голів (*Вішну*). Я вклоняюся Єдиному, хто має багато голів (*Шиві*). Я вклоняюся володареві Дамодарі (*Крішна*). Я вклоняюся Володареві, який носить гірлянду з трави на його попереку. О Господи Вішну! Я вклоняюся Тобі. О Господи Шива! Я вклоняюся Тобі. О Володарю! Я вклоняюся Тобі. О Володарю, шанований богами! Я вклоняюся Тобі. О Володарю, якого славлять вірші Сама! Я вклоняюся Тобі. О Володарю, якого славлять вірші Яджус! Я вклоняюся Тобі. О вбивце ворогів богів! О Той, кому вклоняються боги! Я вклоняюся Тобі. Я вклоняюся Володареві, який є дією виконавців. Я вклоняюся Єдиному, безмірно відважному! О Володарю почуттів (*Вішну*)! Я вклоняюся Тобі. О Золотоволосий (*Шива*)! Я вклоняюся Тобі!».

Цей гімн великим душею — Рудрі й Вішну, читається всіма мудрецями. Цей гімн співається всіма великими мудрецями, такими як Вьяса, знавець Вед, Нарада, розумний, Бхарадваджа, Гарга, Вішвамитра також, і так само великими душею Агастьєю, Пуластьєю і Дхаумьєю. Ті, хто вивчає цей гімн Харі й Хари щодня, стануть вільними від будь-яких хвороб, а також сильними. Без сумніву. Вони завжди досягатимуть добробуту. Вони ніколи не відвернуться від небес. Бездітні отримають дітей, а молодиці гарного чоловіка. Якщо вагітна жінка чує цей гімн, вона народить найкращого сина. Асури, біси, перешкоди, а також вінаяка [42] не створять ніякого страху, де виголошують цей гімн.

Так вістить сто двадцять п'ятий розділ другої частини, названої Вішнупарва,
в Харівамшапурані, продовженні Магабгарати,
що оповідає про припинення битви між
Крішною і Рудрою, та гімн Харіхара.

КАРТІКЕЙЯ ВІДБИТИЙ, РУКИ БАНИ ВІДРІЗАНІ Й БАНА ОТРИМУЄ ДАРУНКИ ВІД ШИВИ

Розділ 126

Джанамеджайя запитав:

О Вайшампаяно! Після того як Господь Шива покинув поле битви, як же бій, вельми цікавий для інших, мав місце знову, з великим душею Крішною?

Вайшампаяна відповів:

О Джанамеджайє! Далі Гуха (*Картікейя*), сидячи на колісниці, якою правив Кумбханда, рушив і протистояв Крішні, Баларамі, а також Прадьюмні. Тоді Гуха пустив сотні страшних стріл у битві. Кумара (*Картікейя*) став дуже злим. Найчудовіший заревів гучним голосом. Потім ці троє — Крішна, Баларама і Прадьюмна, з кров'ю, що стікала з їхніх тіл, покритих стрілами, билися наче три полум'я, з Гухою. Потім три знавця способів ведення війни, палаючи блиском, пустили три кращі стріли — ваявья, агнея і парджанья. Той же, народжений з вогню (*Картікейя*), лютуючи, пустив три стріли — шайла, варуна і савітра, та розітнув ті три стріли. Великі душею (*Крішна, Баларама і Прадьюмна*), використовуючи ілюзію стріл, відбили палаючу купу стріл того (*Гухи*), який сяяв із луком. В цей час Гуха, володар народжений із вогню, лютий і блискучий пишнотою, кусаючи вуста на полі бою, взяв стрілу названу брахмашира, яку важко здолати, як Бога смерти. Коли Гуха пустив стрілу брахмашира, рівну сяйвом тисячі сонць, жахливу, яку найбільш важко подолати, здатну викликати занепад світу, й коли всі істоти забігали туди-сюди, нарікаючи «ах, ах!», спантеличені пишнотою тієї зброї, всі були схвильовані у світі. Тоді відважний Кешава, гнобитель Кеші, підняв свою чакру. Чакру Єдиного, яка долає блиск усіх стріл, а також знищує їх, чакру великого душею, який не має ніякого ліку зброї, відому у світі. Чакра змусила зброю брахмашира втратити сяйво і свою пишноту, мов дощова хмара змушує Сонце втратити свій блиск у сезон дощів. Коли зброя брахмашира втратила свою яскравість і велику пишноту, Гуха запалахкотів у бою, його очі стали червоні, наче вогонь запалав узливанням, і взяв він палаючий божественний золотий спис Шакті, який знищує ворогів, безцінний, жахливий і страшний для усього світу. Гуха, лютуючи, кинув палаючий божественний спис, сяйливий наче великий метеор, яскравістю рівний вогню кінця юґи, прикрашений гірляндами дзвіночків. Цей спис, кинутий великим душею, брахманьєю Гухою, гуркочучи потужно й гучно, страшний ворогам, той великий спис, відразу ж полетів, збільшуючись у небі, палаючи наконечником, прагнучи вбити Крішну.

Шакра, в оточенні всіх сонмів богів, був вельми засмучений, бачачи палаючий спис. Він також сказав, що Крішну спалено. Та коли великий спис наблизився до нього у великій битві, Крішна, псуючи його, з гучним звуком хункара,[43] повалив його на поверхню землі. Коли великий спис було скинуто на землю, Васава та всі інші боги голосно заревіли наче леви, кричачи: «Молодець, молодець!». Поки усі боги ревіли голосно, осяйний син Васудеви знову взяв свою чакру, нищительку асурів у бою. Коли Крішна, незрівняний пишнотою, закружляв чакрою, богиня Котаві, підіймаючи красиве тіло, рушила голою, аби захистити Кумару, згідно слів Бога (*Шиви*). Висока і вельми славетна богиня, народжена з восьмої частки богині

Парваті, також відомої як Читра і Канакашакті, постала оголеною між Крішною і Кумарою. Побачивши богиню між ним і Кумарою, міцнорукий Крішна, вбивця Мадгу, опустивши голову, сказав ці слова:

Сприятливий володар мовив:

«Йди геть! Йди геть! Сором!». Говорячи ці слова, Крішна запитав: «Чому ти створюєш цю перешкоду при вбивстві того, чия смерть вирішена?».

Вайшампаяна мовив:

О володарю (*Джанамеджайя*)! Почувши слова сказані Крішною, богиня Котаві не вдягла ніякого одягу, захищаючи Кумару.

Сприятливий володар мовив:

Візьми Гуху швидко і покинь ратне поле. Це буде добро йому, який бореться зі мною.

Вайшампаяна продовжував:

О Джанамеджайє! Побачивши богиню, яка стояла на полі бою, володар Харі, молодший брат Васави негайно стримав чакру. Коли Володар богів, Крішна, розумний, зробив так, богиня добралася до Хари (*Шиви*), разом із Гухою. В цей час, коли був великий страх у всьому, коли Кумару захистила богиня, Бана прибув на те місце. Побачивши Гуху відпущеного Крішною і, як він покидав битву, Бана подумав: «Я сам битимусь із Мадгавою!».

Вайшампаяна сказав:

Всі групи істот, якшів, а також усе військо Бани тікали в усіх напрямках, з очима збентеженими страхом. Коли ж його рать, сповнена змучених юрм, була розсіяна, великий асур Бана хутко став до бою, лицем до лиця. Бана був у супроводі вельми дужих, доблесних бійців з велетенською зброєю, страшних індр родів асурів, великих воїв-колісничних, подібно власнику зброї ваджра, у супроводі кращих богів. Жерці, як також добре знані старці, благословили його, бажаючи знищити ворогів. Великі душею побажали йому успіху справи, промовляючи молитви, співаючи, а також пропонуючи трави. Потім, у супроводі гучних звуків музик і барабанів та левиного рику асурів, Бана, зіткнувся з Крішною на ратнім полі. Бачачи, що Бана прибув готовим до бою, Крішна рушив до Бани, сидячи на Гаруді. Узрівши, що Крішна, тур серед ядавів, величезний блиском, прийшов на поле бою сидячи на синові Вінати, лютий Бана, дивлячись на Крішну, сина Васудеви, стоячи обличчям до нього сказав:

Бана мовив:

Стій! Стій! Сьогодні ти не повернешся живим з поля прі у Двараку. Ти не побачиш своїх друзів у Двараці. О Мадгаво! Сьогодні, переможений мною у бою, подоланий Часом, чекаючи смерти, ти побачиш золотистий колір верхівок дерев. О той, хто має Гаруду на прапорі! Сьогодні, чи зможеш ти, маючи вісім рук, боротися зі мною, який має тисячу рук, у бою? Сьогодні в Місті крови, ти, переможений і убитий мною в битві, разом із твоїми родичами, згадуватимеш місто Двараку. Сьогодні ти побачиш мою тисячу рук, ніби десять мільйонів, з різноманітною зброєю і прикрашену багатьма браслетами.

Вайшампаяна вів далі:

О Джанамеджайє! Його слова, його рик, наче падіння вод ріки Сіндху, здавалися хвилями океану, що приведені в рух страшними вітрами. Його очі стали збуджені від гніву, подібно великому сходу Сонця у небі для спалення світу. Почувши ж вельми тверді слова Бани, Нарада голосно розсміявся, немов розколов небо. Завдяки Йозі, великий мудрець, з широко відкритими від цікавости очима, кружляв у небі, аби побачити бій.

Крішна відповів:

О Бано! Нащо ти волаєш голосно! Волання не для хоробрих. Приходь! Підходь! Давай почнемо бій. Нащо ти кричиш надарма? О сину асура! Якби битву можна було виграти словами, ти завжди б вигравав. Ти мелеш багато дурниць. О Бано! Приходь! Підходь! Здолай мене! Адже падіння на землю зі схиленим твоїм обличчям, засуджується асурами.

Вайшампаяна провадив:

О Джанамеджайє! Говорячи так Бані, Крішна вразив його життєві місця, стріляючи безцінними великими стрілами. Бана, вражений у життєві місця Крішною, засміявся і пустив зливи палаючих стріли на Крішну, у страшній битві. Потім він накрив Кешаву залізними палицями, тризубами, булавами, списами, кийками, а також списами з трьома наконечниками. Тоді, гордий Бана, кращий серед асурів, вступив у бій з його тисячами рук проти Крішни з двома руками, наче граючись. Син Бали (*Бана*) розгнівався на легкість вправности руки Крішни. Бана взяв високу, божественну стрілу, зроблену великим покаянням, неперевершену у бою, здатну знищити всіх ворогів у битві. Син Діті (*Бана*) випустив божественну стрілу, зроблену Брахмою. Коли Бана випустив стрілу, всі напрямки осліпли темрявою й тисячі страшних ознак з'явилися всюди. Весь світ був покритий мороком. Нічого не було видно ніде. Всі асури хвалили Бану, мовлячи: «Гарно! Добре зроблено!». Крики ж богів: «Ах, ах, сором!», чулися.

Потім із силою і швидкістю, страшні й дуже жахливі стріли, пущені Баною, засипали все навколо. Вітер припинив дути і хмари припинили рух, коли Бана пустив стріли, щоб спалити Кешаву. Тоді вбивця Мадгу, володар Крішна, взяв стрілу з високою швидкістю, названу парджанья, що має пишноту руйнівника, Бога смерти, у бою. Відтак, темрява зникла у світі й вогонь стріли пущеної Баною згас. Усі асури втратили свої надії. Стріла асура була зруйнована, коли стріла парджанья була викликана. Тоді всі сонми богів закричали і засміялися. О великий царю! Коли його стріла була знищена, асур, потьмарений гнівом, знову накрив Кешаву, який сидів на Гаруді. Бана накрив Кешаву палицями та паттішами (*списи з трьома наконечниками*).

Кешава ж, вбивця ворогів, відбив усі стріли пущені Баною, сміючись. Коли велика битва Кешави з Баною продовжувалася, стрілами, потужними як грім, випущеними з лука Шарнга, Крішна усипав колісницю Бани, разом з конем, ратищем і прапором, наче насінням кунжуту. Кешава, велесяйний, розколов його броню, а також яскраву корону, лук і нарукавники. Сміючись, Крішна вистрілив залізні стріли в його груди. Вражений у життєве місце, Бана був збентежений і втратив свідомість, у бою. Побачивши Бану вельми пригніченим, у несвідомому стані, Нарада, головний серед мудреців, стоячи на вежі будівлі, почав поплескувати під пахвами руками, від хвилювання, і дивитися. Потираючи нігті, він говорив: «Удача! Удача!».

Н а р а д а м о в и в :

О! Моє життя плідне. Моє життя добре. Я бачу велику мужність Дамодари (*Крішна*). О міцнорукий! Здолай асура Бану, кривдника богів. Виконай завдання для якого ти народився.

В а й ш а м п а я н а п р о д о в ж у в а в :

О Джанамеджайє! Таким чином, прославляючи Господа, Нарада ширяв у небі, що блискало гострими стрілами, падаючими тут і там, на ратнім полі. У великій битві між Кешавою і Баною, ратища прапорів також воювали одне проти одного. І був бій між верховими обох — дева і асура. Гаруда бився з павичем (*маюрою*), розумним. Б'ючи крилами і дзьобом, дряпаючи пазурами лап, Гаруда і павич билися один з одним люто. Син Вінати, сердячись, вхопив блискучого павича і сильно вдарив по голові дзьобом. Могутній Гаруда підняв павича своїми крильми і вдарив його. Вражаючи кілька разів його боки й ноги, велемогутній Гаруда термосив і тягнув павича, та знетямив його, збивши його з неба, наче Сонце, що падає з неба. Коли ж павич упав з неба, і могутній Бана впав на землю. Він, зазнавши лиха у війні, думав про свою тривогу: «Вельми гордий моєю владою, я не слухав слів добрих друзів. Я зіткнувся з великою небезпекою, яку бачили боги і асури!». Знаючи, що Бана сумний і приголомшений у бою, бог Рудра подумки стривожився про захист Бани. Тоді великий володар Шива мовив Нанді глибоким голосом:

Ш и в а с к а з а в :

О володарю Нандікешо! Іди до місця, де Бана б'ється, взявши цю божественну колісницю, яка блищить із левами. О безгрішний! Віддай колісницю Бані для битви. Я стоятиму серед юрм мучителів. Я не відчуваю бойового запалу. Тепер ти надай захист Бані, який бореться.

Говорячи «Хай буде так!», Нанді, кращий серед колісничних бійців, рушив до того місця, де стояв Бана, в колісниці й сказав Бані тихим голосом: «О великий асуре, о могутній, швидко зійди на цю колісницю!». Тоді Бана став на колісницю Великого бога, розумний, для січі із Крішною, нищителем асурів. Бана стояв на колісниці зробленій Брахмою. Стоячи на тій колісниці Бгави, безмежній сяйвом Бана пустив вельми страшну стрілу (*магараудра*), здатну знищити всю зброю. Коли Бана, велевідважний і лютий, пустив палаючу стрілу, названу брахмашира, весь світ схвилювався. Адже Брахма створив цю зброю для захисту світу. Та знищуючи цю зброю його чакрою, Крішна сказав тому могутньому асурові Бані, відомому у світі як незрівнянний у бою.

К р і ш н а м о в и в :

Бано! Синку! Де те, що ти казав? Ти говорив неправду. Ось я стою на ратнім полі. Стань же чоловіком і бийся зі мною! В давнину був уже один, на ім'я Картавірьяарджуна, з тисячами рук. Та надзвичайно могутній був зроблений дворуким Рамою (*Бхаргава*) у бою. Твоя ж гордість, через силу твоїх рук, теж схожа. Нині ж я придушу твою гордість на прі. Поки не придушу твою пиху своїми руками, залишайся на полі бою. Сьогодні, я не залишу тебе вільним.

В а й ш а м п а я н а в і в д а л і :

О Джанамеджайє! Бачачи ту рідкісну і найстрашнішу битву, Нарада танцював на тому полі битви бога й асура. Всі поплічники Шиви, переможені великим душею Прадьюмною пішли з битви і знову відправилися до володаря богів Шиви.

Ревучи наче хмара в сезон дощів, Крішна відразу ж узяв чакру для знищення Бани в бою. Та чакра має блиск, яскравість і сяйво перуна Індри, а також пишноту Володаря богів. Та чакра має блиск вогню Третаюґи. Вона має пишноту і цнотливість брахмачарьїв. Вона має блиск мудрости мудреців. Та чакра має пишному жінок, вірних своїм чоловікам. Вона має силу тварин і птахів. Вона має пишноту тих, хто володіє чакрою. Та чакра має пишноту зміїв, ракшасів, якшів, гандхарвів та апсар також. Та чакра має всю міць трьох світів. У поєднанні з тією пишнотою, палаючою подібно Сонцю, Крішна, з блискучим тілом, став перед Баною на ратнім полі. Знаючи, що Крішна підняв угору велесяйну чакру, що зійшла над полем битви, невимірну, яку неможливо відбити у бою, Рудрані (*Парваті*) мовила Шиві: «Крішна підняв чакру, непереможну у трьох світах. О Володарю, прошу, захистити Бану, поки чакру не вивільнили!». Почувши слова сказані богинею, Шива мовив: «Йди, богине Ламбо. Ти має швидко піти, аби захистити Бану!». Тоді, використовуючи Йогу, дочка гори Хімаван, зникла. Вона з'явилася поруч із Баною так, що лише Крішна міг бачити її обриси. Побачивши володаря Крішну піднімаючим чакру в руці на ратнім полі, богиня відкинула свій одяг, залишаючись невидимою іншим. Для захисту Бани і перемоги, богиня Котаві, стояла оголена перед сином Васудеви. Бачачи ту богиню, яка прийшла знову за згодою Рудри, бачачи богиню Ламбу вдруге, Крішна сказав наступні слова:

К р і ш н а м о в и в :

Знову, о прекрасна богине з червоними очима, прийшла ти на поле прі, гола, для захисту Бани. Але я вб'ю Бану. Без сумніву!

Богиня ж, по такім слові Крішни, знову заговорила так: «Я відаю, що ти Творцем усіх істот єси, о найкращий між мужів. Велещасливий Володарю, Великий пане, Безкінечний, Незнищенний! Ти Володар із лотосом у твоєму пупку, Володар почуттів, народжений у світі на початку. О Володарю! Не вбивай Бану, який б'ється проти тебе на прі. Даруй захист Бані, як також і становище мого живого сина. Даруванням дарунку, я знову захищаю його, о Мадгаво! Не роби мої зусилля марними!».

Коли богиня мовила ці слова, Підкорювач міст інших, Крішна, відповів: «О красна жінко! Почуй правду. Тисячорукий Бана волає голосно через гордість. Всі ці руки мають бути відітнуті сьогодні. Без сумніву. З дворуким Баною ти станеш тією, в якої живий син. Він не залежатиме від мене через його бісівську пиху!».

Коли Крішна, той, хто робить складні завдання, сказав ці слова, богиня мовила: «Нехай цього Бану буде віддано Володарю!».

Крішна ж сказав матері Картікейї: «Хай буде так!». Тоді Крішна, міцнорукий, кращий серед промовців, Володар, найкращий, розсердився і сказав Бані в бою: «Постійно, коли ти б'єшся у битві, богиня Котаві приходить на ратне поле, наче ти слабкий для герцю. Бано! Ганьба твоїй мужності!». Говорячи це, Крішна, Вишня душа, могутній, випустив чакру в бік Бани, закриваючи його очі. У великій битві, від якої весь світ нерухомих і рухомих істот розгубився, а м'ясоїдні істоти були цілком задоволені, Той, хто тримає булаву Каумодакі, Крішна, палаючи гнівом, випустив цю чакру, незрівнянну у діяннях і рівну пишнотою Сонцю. Той, хто руйнує велич асурів на полі бою, своєю власною величчю, Той, хто тримає Шрі (*Крішна*), один, який має велію славу, відітнув руки Бани чакрою. Вішнучакра, випущена сином Васудеви проти Бани на прі, кружляла ратним полем подібно вогняній головешці, як палаючий шмат вугілля. Вона оберталася з такою високою швидкістю, що її форму було не впізнати. Чакра відтинала тисячу рук Бани знову і знову, й ронила їх на поле бою. Зробивши Бану дворуким, мов дерево, гілки якого відрізані, чакра Сударшана знову повернулася на палець руки Крішни.

Вайшампаяна продовжував:

О Джанамеджайє! Після того, як чакра, нищителька асурів, повернулася, зробивши те, що було зроблено, великий асур Бана, був схожий на гору, зі струмками крови по всьому тілу. Схвильований кров'ю, він ревів різноманітно, наче хмара. Через його гучне ревіння, Кешава, вбивця ворогів, готовий був пустити чакру знову, для знищення Бани. Тоді великий Володар Шива, разом із Кумарою прибули туди й мовили.

Ішвара (*Шива*) сказав:

О Крішно, Крішно, міцнорукий! Я знаю тебе як найкращого серед людей, вбивцю асурів Мадгу і Кайтабхи, вічного Володаря володарів. О Пане! Ти єси притулок світу. Цей світ створений Тобою. Тебе не можуть здолати усі три світи, разом з богами, асурами і зміями. Тому, будь ласка, утримайся пускати цю божественну чакру, страшну для ворогів, якої неможливо уникнути і стримати в бою. О вбивце Кеші! Я дав притулок Бані. Не дозволяй моїм словам стати марними. Прошу Твоєї згоди на це!

Доброзичливий володар Крішна на теє:

О Володарю, Шиво! Нехай Бана живе. Я стримаю чакру. Ти шанований єси для всіх девів і асурів. Я вклоняюся тобі. Я йду. О великий пане! Я не робитиму ту роботу, на яку мав намір. Тому, будь ласка, дай мені твій дозвіл піти.

Вайшампаяна вів далі:

Говорячи таким чином великому Володареві, великодушний Крішна пішов до того місця, де син Прадьюмни (*Аніруддха*) був зв'язаний стрілами.

Коли Крішна пішов, Нанді говорив ці благі слова Бані: «Бано! Йди до Владики Владик (*Шиви*), задоволеного!». Почувши слова Нанді, Бана пішов швидко, щоб зустріти Шиву. Нанді, велесяйний, дивлячись на Бану з його відрізаними руками, разом із Баною дійшли до того місця, де Шива був верхи на колісниці. Знову Нанді мовив ці слова Бані, як відповідь: «О Бано, Бано! Виконай танець! Це буде сприятливим і добрим для тебе. Ось пан, великий Володар, радісний обличчям!». Тоді Бана, асур, нажаханий, втративши свій розум і бажаючи жити, відразу ж затанцював перед Шанкарою, спонуканий словами Нанді, зі струмками крови з його тіла. Побачивши Бану схвильованим і розгубленим, який знову і знову танцював спонуканий словами Нанді, Бгава, Володар, який благословляє відданих, власкавився. Великий володар сказав такі слова.

Володар (*Шива*) мовив:

О Бано! Проси дарунку, якого волієш подумки! Асуре! Я задоволений тобою. Ти мені подобаєшся.

Бана сказав:

О Володарю! Я б не старів. Крім того, не помер би, о Володарю! Цього дарунку бажаю, якщо ти згоден.

Бог мовив:

О Бано! Ти рівний богам єси. Не помреш. Тепер проси іншого дарунку. Для мене ти завжди благословенний.

Бана мовив:

Якщо віддані танцюватимуть, як я танцював, засмучений ранами, з тілом покритим кров'ю, о Бгаво, вони повинні бути благословенні дітьми.

Володар Хара мовив:

Якщо мої віддані, не беручи їжі, з терпінням, правдиво і щиро танцюють, то вони будуть благословенні так. Бано, кажи третє бажання, яке маєш на гадці. О сину мій, я дам тобі це також. Ти отримаєш це.

Бана мовив:

О безгрішний! Через удари чакри, в мене жахливий біль. О Бгаво, третім твоїм дарунком, нехай біль полегшиться.

Доброзичливий Рудра сказав:

Хай буде так! Нехай буде добре тобі. Не матимеш жодного болю. Без жодних ран, твоє тіло стане здоровим і спокійним. Я дам тобі четвертий дарунок. Якщо ти хочеш, проси про це, о сину! У мене немає ніякої відрази. Я задоволений тобою.

Бана мовив:

О володарю! Я стану першим серед сонмів праматхаганів (*супутники Шиви*). Я буду відомий як Магакала, за час, який дорівнює вічности.

Вайшампаяна сказав:

О Джанамеджайє! Великий Володар мовив Бані: «Хай буде так! Через мій захист, твоє поранене тіло, позбавлене ран, отримає божественний вигляд. Бано, завдяки моїм дарункам ти станеш безстрашним будь-де. О славетний силою, я дам тобі п'ятий дарунок, знову ж. Запитуй дарунок ще, що у тебе на думці. Нехай буде добро тобі!».

Бана мовив:

О володарю! Моє тіло ніколи не матиме ніякого каліцтва. О Бгаво! Навіть якщо я з двома руками, моє тіло ніколи не зміниться.

Доброзичливий володар мовив:

О великий асуре! Все, що ти хотів — так і буде. Нехай буде це. Для мене немає нічого, що не можна дати моїм відданим.

Вайшампаяна провадив:

О Джанамеджайє! Тоді сказав Великий володар Бані, який стояв поруч: «Все, що ти сказав, так і буде!». Володар, Триокий, кажучи так зник звідти, в оточенні своїх послідовників, перед усіма істотами.

Так вістить сто двадцять шостий розділ другої частини, названої Вішнупарва,
в Харівамшапурані, продовженні Магабгарати,
що оповідає про те як Картікейя відбитий,
руки Бани відрізані й Бана отримує
дарунки від Шиви.

АНІРУДХУ ЗВІЛЬНЕНО, КРІШНА ПОВЕРТАЄТЬСЯ У ДВАРАКУ ПІСЛЯ БИТВИ З ВАРУНОЮ

Розділ 127

Вайшампаяна продовжував:

О Джанамеджайє! Таким чином, отримуючи багато таких дарунків, Бана зрадів подумки. Досягнувши звання Магакала (*форма Шиви, як руйнівника*), він пішов разом із Рудрою. Син же Васудеви запитав Нараду, не раз: «О пане! Де Аніруддха, зв'язаний зміями? Я хочу знати правду. Мій розум прихильний любов'ю до Аніруддхи. Мешканці Міста дверей, схвильовані через вивезення Аніруддхи. Дай нам хутко звільнити його. Ми прийшли сюди для цієї мети. Тепер я хочу бачити його, чиї вороги будуть знищені. О володарю! О дотримувачу гарних покут! Ти добре знаєш це місце!». Коли Крішна сказав так, Нарада відповів: «О Мадгаво, Кумара (*Аніруддха*) знаходиться в жіночих світлицях!». В цей час Читралекха також прибула туди. «О володарю! Це жіночі світлиці великого душею Бани, кращого учня Шарви, Індри асурів. Ти можеш увійти так само спокійно!». Тоді всі вони, Бала, Гарнокрилий (*Гаруда*), Крішна, Прадьюмна і Нарада увійшли для звільнення Аніруддхи. Далі, великі змії навиті навколо тіла Аніруддхи у вигляді стріл, бачачи Гаруду, всі вони, змії у вигляді стріл, раптово зійшли з тіла Аніруддхи і занурилися в землю, відновляючи свій природний вигляд. Аніруддха, велеславний, коли він був помічений і його торкнувся Крішна, посміхнувся. Радіючи подумки, він промовив такі слова, склавши руки.

Аніруддха сказав:

О Володарю над володарями! О Кешаво! Завжди ти єси переможцем у битвах. Навіть той, хто виконав сто жертвопринесень, справжній Індра, не в змозі протистояти Тобі у бою.

Господь же мовив:

Сідай на Гаруду, підемо в Місто дверей. Аніруддха, якому сказав так Крішна, зрадів разом із дівицею Ушею, знаючи, що Бану здолали у бою. Тоді Аніруддха, великий душею, ставши щасливим, вшанував славетного, велемогутнього володаря Балабхадру (*Баларама*), склавши руки, він також вшанував великого душею Мадгаву. І він вшанував найкращого серед птахів, веледоблесного Гаруду, Гарнокрилого, теж. Потім він пішов до свого батька, Прадьюмни, і вшанував Володаря з рибою на його прапорі, того, хто тримає гарний лук. Уша ж, яка проживала в будинку в оточенні своїх друзів, вклонилася зі смиренням і повагою вельми могутньому Баларамі, а також непереможному сину Васудеви, і до невимірно швидкого,

Гарнокрилого, та Тому, хто має квіти у вигляді стріл (*Прадьюмна*). Тоді, згідно слів Шакри, Нарада, велепишний, знову пішов поруч із сином Васудеви, посміхаючись. Нарада уславив Володаря Говінду, вбивцю ворогів: «О Говіндо! Щаслива доля зростає від зустрічі з Аніруддхою!». Тоді, разом з Аніруддхою, вони вклонилися Нараді. Божественний мудрець Нарада пролив благословення на них і сказав Крішні наступне:

Нарада мовив:

О Володарю! Будь ласка, уклади шлюб Аніруддхи за правилами відомими як віра (*шлюб з дівчиною отриманою мужністю*). Я зацікавлений почути джамбуламаніку (*традиція, в якій жінки з боку хлопця, роблять дотепні зауваження*).

Вайшампаяна мовив:

О Джанамеджайє! Тоді, почувши слова Наради, всі вони засміялися. Й Крішна сказав: «О пане! Ми влаштуємо шлюб без жодних зволікань!». В той час Кумбханда прибув туди, влаштовувати всі справи для шлюбу. Він вклонився Крішні й сказав.

Кумбханда мовив:

О Крішно! О міцнорукий! О Крішно! Дарувальнику притулку! Будь притулком для мене. О Володарю богів! Я прийшов до тебе у пошуках притулку. Будь задоволений мною. Я схиляюся перед тобою, склавши руки.

Вайшампаяна продовжував:

О Джанамеджайє! Почувши все, що було сказано Нарадою, Незнищенний був готовий на самому початку, щоб забезпечити притулок Кумбханді, великому душею.

Крішна мовив:

О Кумбхандо, найкращий серед радників, я задоволений тобою, котрий дотримується гарних покут. Я знаю про твої добрі справи. Ти живеш тут, захищаючи країну. О Кумбхандо, живи ж тут спокійно, разом зі своїми родичами. Я віддаю вам цю країну. Живи довго, спираючись на мене.

Вайшампаяна вів далі:

О Джанамеджайє! Таким чином, даючи країні великого душею Кумбханду, Той, хто спонукає людей, провів шлюб Аніруддхи. Тоді Володар вогню (*Агні*) сам постав там і шлюб Аніруддхи був проведений у сприятливий день і час. Потім юрми апсар готувалися почати шлюбні обряди. Аніруддха омився і був прикрашений, разом зі своєю дружиною. Там гандхарви співали, використовуючи лагідні й добрі слова. Апсари танцювали збільшуючи красу призначенню шлюбу. Тож, шлюб Аніруддхи був проведений вбивцею ворогів, Крішною, мудрим, в оточенні всіх сонмів богів. Після, повідомивши Рудру, Той, хто дає дарунок, кого вшановують усі боги, Крішна, який перемагає інші міста, вирішив покинути місце. Знаючи, що Крішна, вбивця ворогів, їде в Місто дверей, Кумбханда мовив такі слова вбивцеві Мадгу, склавши руки.

Кумбханда мовив:

О Мадгаво! Корови Бану у Варуни, повелителя моря. Їх молоко тече ніби амріта. Людина, яка п'є їхнє молоко, стане сильною і її важко перемогти.

Вайшампаяна провадив:

О Джанамеджайє! Коли так сказав Кумбханда, Харі, задоволений розумом, подумав піти до місця тих корів. Він вирішив, що піде туди. Тоді Брахма схвалив Кешаву і пішов у світ Брахми, в оточенні жителів його світу. Індра, за яким слідують юрми марутів, супроводив Крішну в поїздці у Двараку. Всі ті, хто бажає перемоги, рушили туди куди й Крішна. Уша, яку запросила для прощання богиня Ума, рушила у Двараку на павичі, в оточенні своїх друзів. Тоді ж і Бала, Крішна, велемогутній Прадьюмна, а також доблесний Аніруддха, сіли на Гаруду. Осяйний Гаруда, найкращий серед птахів, почав подорож, корчуючи купи дерев і трясучи землю. Всі напрямки тряслися. Курява здійнялася в небо. Коли Гаруда почав свій шлях, промені Сонця потьмяніли. Згодом усі тури серед мужів, які підкорили Бану, високого блиском, подолали велику відстань, сидячи на Гаруді. Подорожуючи по небу, вони досягли місця Варуни. Великі душею побачили тисячі корів, що дають божественне молоко, різноманітної масті, що рухалися в лісі поблизу океану. Знаючи про корів, згідно слів Кумбханди, Крішна, кращий серед молотобійців, а також знавець істини, упізнаючи їх як корів Бани, вирішив забрати їх. Той, найперший у світі, Незнищенний, Крішна, сидячи на Гаруді, сказав:

Сприятливий володар Крішна вирік:

О сину Вінати! Рушай до місця, де є багато корів Бани. Кажуть, що безсмертя досягають п'ючи їхнє молоко. Сатьябхама казала мені: «Принеси корів Бани для мене. Випиваючи молоко, великі асури не старіють. Живі істоти, кажуть, уникають вгасання, не старіють, п'ючи їхнє молоко. Якщо правильна поведінка не буде порушена, принеси корів. Хай буде добро тобі. Інакше ж, якщо будь-яку поступку муситимеш вчинити у твоїй справі, то не думай про це!».

Так Сатья казала мені. Я упізнав корів.

Гаруда мовив:

Ці корови бачать мене. Бачачи мене, всі вони рушать ув оселю Варуни. Робіть те, що слід зробити тут.

Вайшампаяна продовжував:

О Джанамеджайє! Сказавши це, Гаруда, збовтуючи океан, здіймаючи вітри помахом своїх крил, увійшов ув оселю Варуни. Бачачи, що Гаруда увійшов ув оселю Варуни, всі істоти океану збентежилися і почали рухатися. Тоді військо Варуни, яке дуже важко перемогти, дізнавшись про те, прибуло туди, узявши

різну зброю, перед лице сина Васудеви. Далі сталася страшна битва між істотами океану і ворогом змій (*Гаруда*). Тисячі із супротивного, непереможного війська істот океану, були розбиті великим душею Кешавою. Потім вони пішли відразу до місця проживання Варуни. Згодом істоти океану билися в битві на шістдесятьох тисячах шестиста колісницях, разом зі сліпучою зброєю. Те військо було вбите усюди потужним, доблесним Баладевою, Тим, хто спонукає людей (*Крішна*), Прадьюмною, Аніруддхою і Гарудою багатьма купами гострих, вогняних стріл. Бачачи, що його військо розбите Крішною, виконавцем складних завдань, Варуна, Володар океану, був злий і пішов до місця, де був Кешава. Варуна, Володар океану, вшанував багато сонмів мудреців, богів, гандхарвів, а також апсар і показався там. Варуна, володар океану, з'явився там, його голову прикривав білий парасоль, з якого текла вода і тримаючи свій найкращий лук. Владика води, велелютий, разом зі своїми синами, онуками і військом, трусонув великим луком, нібито він випробовував його для битви. Володар Варуна прибув туди відразу, сурмлячи у його мушлю. Розгніваний повелитель Варуна пустив купу стріл на Харі, ніби він був Хара (*Шива*). Тоді Той, хто спонукає людей, Крішна, дмухнув у свою мушлю Панчаджанью, народжену з води. Надзвичайно могутній Крішна огорнув усі напрямки купами стріл. Тоді Варуна був придушений цілком, купою стріл у бою. Та Варуна бився з Крішною посміхаючись. Викликаючи страшну зброю вайшнава у бою, син Васудеви мовив так велерозумному Варуні.

Крішна сказав:

Я взяв цю дуже грізну зброю вайшнава, вбивцю ворогів, аби вбити тебе. Зараз ти мусиш зупинитися. Наводячи стрілу вайшнава на володаря Варуну, Бог Крішна приготувався. Надзвичайно ж могутній Варуна взяв зброю варуна і заревів. Струмені води вийшли зі зброї Варуни. Той же, хто виграє битви (*Крішна*), приготувався пустити зброю вайшнава, для приборкання, так само. Струмені води, пущені Варуною, почали закипати. Зброю варуна було спалено, коли зброя вайшнава знову запалала. Коли велепотужна стріла вайшнава засяяла, всі вони розбіглися в усіх напрямках. Бачачи своє військо у вогні, Варуна сказав Крішні.

Варуна мовив:

Згадай свою минулу природу, яка не ясна, але з явними ознаками. О вельми щасливий! Знищ темні якості! Чому ти сплутався з темними якостями? Ти завжди твердий ув істинних гарних якостях. О велерозумний! О повелителю тих, хто виконує Йогу! Знищуй п'ять вад (*невігластво, егоїзм, пристрасть, ворожнеча, захопленість*) на основі п'яти елементів, як також і пиху. Скрізь, де твоє вайшнавське тіло присутнє, я найстарший з усіх тих аватарів (*перший аватар Вішну у подобі матсьї (риба) відбувся в океані*). Коли я шанований тобою, бо я старший за тебе, то чому ж ти думаєш спалити мене? Вогонь не здатний показати доблесть на вогні. О найкращий серед бійців! Відкинь свій гнів. Я не можу перевершити тебе, бо ти єси Творцем світу. Природа, створена Тобою давно, мусить перетворитися в інші форми й, отже, розвиватися. Природа, створена Тобою, проявляється як світ залежний од його початкової природи (*твоєї*). Використовуючи відповідну природу, Ти створив зброю агні, вайшнава і саумья (*місяць*). Ти створив весь цей світ. Тоді чому Ти мені протистоїш? О велепишний! Ти єси непереможний, Вічний, Володар, Самонароджений. Ти даруєш добробут усім живим істотам. Ти тривалий, як також і швидкоплинний. Ти існуєш і не існуєш також. Захисти мене! О Безгрішний! Я маю бути захищений Тобою. Я схиляюся перед Тобою. Ти єси головний Творець усіх світів. Ти проникаєш ці світи. О Великий пане! Ти граєш світом наче дитина грає своїми іграшками. Ти джерело цієї природи єси. Я не є ворогом природи, і не можу зловживати природою. О кращий туре серед мужів! О велепишний! Ти працюєш задля приборкання вад (*наприклад, насильства*), які існують у (*нечестивій*) природі. О безгрішний! Ці вади існують для знищення нечестивих. Ти завжди нищиш погані елементи природи. Коли світ, залежний од темних якостей, втрачає чутливість або бере участь у пристрасних і корисливих справах, тоді сплутання бере верх. Ти знаєш причини і наслідки. Ти знаєш усе. Ти єси основа процвітання. Чому Ти заплутуєш усіх нас? Ти сам подібний до великого Прабатька.

Вайшампаяна сказав:

О Джанамеджайє! Крішна ж, якому сказав так Варуна, Останній притулок світу, Той, хто знає все, що існує, Той, хто зацікавлений у гараздах усіх, відважний, став задоволений розумом.

Крішна, якому сказав так Варуна, посміхнувся і мовив такі слова.

Сприятливий Крішна сказав:

«О доблесний! О вельми хоробрий! Запропонуй мені корів, для миру!».

Коли Крішна, знавець слів, вимовив ці слова, Варуна сказав: «О вбивце Мадгу! Знову послухай мене!».

Варуна сказав:

О володарю! Я давно уклав угоду з Баною. Як я можу зробити цю угоду недійсною і не чинною інакше? Ти добре знаєш, що, хто порушує угоду, ганьбить своє гарне поводження і доброзвичайні не схвалюють таку поведінку. О вбивце Мадгу! Праведні завжди уникають таких людей. Грішники, які порушують угоди, не досягають гарних світів. О вбивце Мадгу! Будь задоволений мною. Дозволь же мені не відхилятися від дхарми. О Мадгаво! Я не заслуговую бути спрямованим на порушення угод. О той, хто з очима бика! Я не запропоную корів тобі, поки я живий. Убий мене і забери корів. Це моя давня угода. О вбивце Мадгу! Я казав тобі вже про мою угоду. О міцнорукий! Це правда. О володарю богів! Це не брехня. Якщо я заслуговую на милість, о вбивце Мадгу, захисти мене. О міцнорукий! Якщо ж ти наполягаєш забрати корів, вбий мене і візьми їх.

Вайшампаяна продовжував:

О Джанамеджайє! Той, хто збільшує рід ядавів, по такім слові Варуни, розуміючи, що угода не може бути порушена, перестав питати про корів. Знавець значень слів (*Крішна*) посміхнувся і сказав наступне: «Якщо ти уклав угоду з Баною, тоді я залишаю це. О володарю! О Варуно! Через твої приємні слова і солодку промову, значущу принципами, як же я можу вчинити зле з тобою? Варуно! Я відпускаю тебе. Ти можеш іти. Між нами, ти є правдивим. Я відпустив корів Бани для твого задоволення. Без сумніву!».

О Джанамеджайє! Після цього, в супроводі гри музик і гучних звуків барабанів, Варуна приніс аргхью. Він ушанував Кешаву. Син Яду, Кешава, прийняв ушанування запропоноване Варуною. Володар Варуна вшанував і Балараму, з уважним і приборканим розумом. Осяйний син Васудеви надав захист Варуні. Син Шури (*Крішна*), в супроводі чоловіка Шачі (*Індра*), відправився в Місто дверей. Там боги, разом із марутами, садхьями, сіддхами, чаранами, гандхарвами і апсарами, а також кіннарами й тими, хто мандрує у небі, слідували за Володарем істот, Джерелом усіх істот, Невгасимим. Адітьї, васу, рудри, обоє Ашвінів, якши, ракшаси, юрми відьядхарів, як також і інші сіддхи та чарани, слідували за Володарем (*Крішна*), який ішов зі славою і перемогою, також. Нарада, той, хто любить битви, радий бачити перемогу над Баною, вельми вдалу, прибув до Міста дверей. Вбивця Мадгу, бачачи Місто дверей, що мало такі високі будівлі, наче вершини гори Кайласа і сприятливі доли, здалеку, Той, хто тримає чакру і булаву, дмухнув у мушлю Панчаджанья. Володар сповіщав жителів міста Дварака. Почувши звук великої мушлі Панчаджаньї, що сповіщала про прибуття Володаря Крішни, всі жителі Міста дверей стали дуже щасливими. Володаря зустріли пурнакумбхою (*посудини з водою*) та зливами зі смажених зерен рису. Місто Дварака було прикрашене і іскрилося навкруги. Вулиці були очищені й прибрані відповідним чином, та прикрашені великою кількістю дорогоцінних каменів. Брахмани і жерці одягнули речі для вшанування і вклонялися Мадгаві, який сидів на синові Вінати, подібний до гарного темного каменя, промовляючи перемогу. Тоді всі вони вшанували Крішну, поєднаного із вищою Шрі. Люди всіх чотирьох каст, включаючи торговців, вшанували велемогутнього Крішну, безсмертного, вбивцю Кеші, за старшинством. Той Лотосоокий, уславлений і в оточенні мудреців, девів, гандхарвів, а також чаранів, прибув у сади Міста дверей. Кращі серед роду Дашарха, бачачи те диво, бачачи міцнорукого Крішну, кращого серед людей, який здолав Бану і великого Господа Шиву, були дуже задоволені. Тоді жителі міста Дварака, рекли багато слів промов, коли Крішна, вельми вдалий, великий боєць-колісничний серед ядавів, прибув. Після далекої подорожі, Гарнокрилий прибув у Двараку швидко. Жителі сказали: «Нам пощастило і ми благословенні, захищені Батьком Всесвіту. Той, з потужними і довгими руками, є нашим захисником, а також охоронцем. Сидячи на Гаруді, він здолав Бану, якого важко перемогти. Той Лотосоокий прибув у місто, даруючи щастя нашому розуму!».

Поки мешканці Міста дверей говорили так, великі вої-колісничні досягли місця помешкання сина Васудеви (*Крішни*). Син Васудеви, Баларама, Прадьюмна, а також Аніруддха зійшли зі спини Краснокрилого і пішли по своїх домівках. Тоді колісниці богів, що рухалися в небі, різних форм, були помічені усюди. Тисячі колісниць були помічені сяючими, з лебедями, биками, оленями, слонами, кіньми, журавлями і павичами. Тоді Крішна дав наступні розпорядження тисячам юнаків, таким як Прадьюмна, в приємних словах: «Ось рудри, адітьї, васу, а також обоє Ашвінів, садхьї та інші боги. Вклоніться їм згідно приписів. Вклоніться вельми щасливому богу, Тисячоокому, який лякає асурів, Шакрі, котрого супроводжують його послідовники, і, який сидить на його слоні. Сім мудреців, вельми радісних, слідуючи за Бхрігу і Ангірасом, мудреці, великі душею, теж тут. Вклоніться їм спокійно. Ось ті, хто тримає чакру. Вклоніться усім їм. Океани і ставки також прийшли сюди для моєї радости, вклоніться їм. Напрямки та піднапрямки також тут. Вклоніться їм також, як годиться. Велемогутні змії, такі як видатний Васукі, теж тут. Вклоніться їм. Корови тут, для мого задоволення. Вклоніться їм, за приписами. Планети, разом із зірками, якши, ракшаси і кіннари теж прийшли сюди, на мою радість. Вклоніться їм.

Вайшампаяна продовжував:

О Джанамеджайє! Почувши слова сина Васудеви, молодь стояла вклоняючись усім богам і великим душею, згідно приписів. Громадяни ж дивувалися бачачи всіх богів. Вони швидко прийшли, спорядивши всі речі необхідні для поклоніння їм. Потім наступні слова були почуті: «Це велике диво. Завдяки синові Васудеви все це стало можливим для нас!». Тоді громадяни, поклоняючись богам, сипали порошок сандалу і запашні квіти навколо. Всі жителі Двараки, вшановували богів смаженим рисовим зерном, ладаном, звуками музики і складеними долонями. Вони вшановували Ахуку, Васудеву, Самбу, сина Яду, Сатьякі, Улмуку, а також велемогутнього Віпрітху. Вони також вшановували вельми щасливого Акруру, а також Нішадху. Васава ж прийняв усіх їх і вдихнув запах їх волосся. Потім, вельми щасливий Шакра, перед зборами ядавів говорив, вихваляючи вбивцю Кеші, в такий спосіб: «Крішна є найкращим сатватою серед усіх ядавів. Під наглядом великих душею, великого бога (*Шива*) і Гухи, Крішна звільнив Аніруддху боєм, славою і мужністю. Долаючи Бану в бою, він знову прийшов у Двараку. Після відходу тисячоозброєного Бани, з двома кращими руками, зробивши його двоозброєним, Харі повернувся в своє місто. Всі цілі народження великого душею Крішни, як людської істоти — виконані. Він знищив усі наші тривоги. Тепер же ти витрачатимеш час із задоволенням, питимеш солодкі і п’янкі напої. Відкинь усі свої неприємні справи. Завдяки потужності зброї цього великого душею, розвіяні наші тривоги, всі ми житимемо спокійно!».

Вайшампаяна вів далі:

О Джанамеджайє, славлячи Кешаву, вбивцю асурів, таким чином, Тисячоокий, вельми удачливий, ув оточенні усіх напівбогів, попрощався. Обіймаючи Крішну, вшанований усіма в світі, Пурандара, разом із богами та марутами рушив на небеса. Також і мудреці, великі душею, поблагословили з перемогою Великого пишнотою (*Крішну*). Якші, ракшаси і кіннари повернулися у місця з яких прибули. Коли Пурандара відправився на небеса, Той вельми могутній, який має лотос у своєму пупку, велеудачливий, Крішна, спитав усіх ядавів про їхні гаразди. Потім, усюди були чутні тисячі звуків, бо багато хто прийшов, щоб побачити обличчя Крішни, гарне наче квітка лотосу. Той же безгрішний, усякий раз радів. Досягнувши міста Дварака, Крішна, поєднаний з добробутом, користувався багатьма задоволеннями і закінчив усе, разом із юрмами ядавів.

Так вістить сто двадцять сьомий розділ другої частини, названої Вішнупарва,
в Харівамшапурані, продовженні Магабгарати,
що оповідає про те як Аніруддху звільнено,
Крішна повертається у Двараку
після битви з Варуною.

АНІРУДХА ОДРУЖУЄТЬСЯ З УШЕЮ

Розділ 128

Вайшампаяна мовив:

О Джанамеджайє! Цар Ахука, міцнорукий, з широко відкритими від щастя очима, сказав Крішні, велеблискучому: «О сину яду! Будь ласка, вислухай. Ми бачили, що Аніруддха, який був вивезений, повернувся щасливо у Двараку. Він присутній, відповідно. Отже, будь ласка, проведи велике свято для Аніруддхи. О велеудачливий, Уша, в оточенні своїх друзів, також радіє найбільше поряд із Аніруддхою, задоволена. О велеудачливий, на збори друзів Уші, нехай Рама, дочка Кумбханди буде запрошена. Нехай дочка царя Відарбхи процвітає. Нехай Самба буде відданий дочці Кумбханди, Рамі. Нехай інші діви будуть віддані юнакам, згідно їх стану!».

Свято було влаштоване у будинку Аніруддхи. Сприятливе свято було влаштоване в будинку Шрідханви також. Жінки, стаючи вельми схвильованими, грали на музиках. Апсари танцювали. Інші співали там. Деякі інші насолоджувалися там. Декотрі говорили один з одним. Одягнуті в одяг різних кольорів, вони грали всюди. Деякі зіштовхувалися один з одним. Деякі інші стали вельми збудженими. Деякі, з широко відкритими від подиву очима, грали в кості. Крішна сказав Рукміні: «Сідаючи на павичеву колісницю, в оточенні своїх друзів, Уша була відправлена богинею Рудрані. Нехай її приймуть. Вона, на ім'я Уша, похвальна її родом, краща серед красивих жінок, дочка Бани, твоя невістка. О красива жінко, прийми її!».

О Джанамеджайє! Жінки прийняли її, зі сприятливими обрядами. Осяйна жінка увійшла у будинок Аніруддхи. Девакі, Рохіні, а також Рукміні, яка народилася на землі Відарбхи, бачачи Аніруддху, плакали, від любови і щастя. Реваті та Рукміні ввели Ушу у головний будинок і сказали: «О наречена! Ти збільшуєш щастя, даючи нам бачити Аніруддху!». Потім, у супроводі звуку тур'ї, кращі серед жінок, з сяйливими обличчями, почали обряди, коли Уша сиділа в будинку. Далі вона увійшла в прекрасну оселю, разом із відомими серед врішніїв людьми. Та, найкраща лицем, насолоджувалася усіма приємними речами. Читралекха ж, гарна станом, у вигляді апсари, після прощання з Ушею та її друзями, відправилася на небеса.

Коли всі ці друзі пішли, красива асурська царівна була доставлена в оселю Майяваті, куди вона була запрошена раніше. Дружина Прадьюмни (*Майяваті*), гарна станом, бачачи її невістку, вшанувала гарну жінку одягом, напоями та наїдками. Тоді всі жінки ядавів ушанували наречену Ушу, згідно обрядів, по їх роду і за становищем.

Вайшампаяна вів далі:

О той, хто збільшує рід Куру (*Джанамеджайя*)! Я розповів тобі усе це, як Вішну переміг Бану в бою і, як Бана був випущений живим. Далі Крішна насолоджувався у Двараці, оточений ядавами. Крішна правив землею щасливо. О повелителю землі, о Джанамеджайє! Вішну найкращий серед роду Яду, відомий як син Васудеви, народжений на Землі. Саме з цієї причини, сприятливий Володар був народжений у Девакі, серед врішніїв, у роду Васудеви. Ти запитував мене про це. О Джанамеджайє, стосовно питання Наради, все, що я казав тобі стисло, вже повідав тобі докладно. Я також розвіяв твої сумніви з приводу перебування Вішну в Матгурі, а також про життя сина Васудеви. Ніщо інше не є більш дивовижним. Крішна є джерелом дива. Серед усіх чудових речей, Вішну найчудовіший. Серед щасливчиків, він є найщасливіший. Він є творцем долі. Він є благополуччя долі. Немає нікого більш удачливого, ніж Той, хто не має ніякого згасання (*Ачьюта*). Він Адітья, Васу, Рудра, як і Ашвіни, а також марути. Він небо, земля, всі напрямки, як і вода та світло. Він є Вічним творцем, Підтримувачем та Руйнівником. Він є істина, дхарма і подвижництво. Він брахмо і Прабатько. Серед зміїв, він безкінечний Ананта. Його згадують як Шанкару (*Шива*), серед рудрів. Все, що є в нерухомому, а також рухомому світі, походить од Нараяни. Весь світ народжується від Того, хто спонукає людей. Весь світ перебуває у Володареві богів. О один із роду бгаратів (*Джанамеджайя*), вклонися Йому. Вічний Бог завжди буде шанований усіма богами.

Відтак, я описав бій із Баною, проголошуючи велич Кешави. Чуючи це, воно саме по собі забезпечить постійну славу твоєму роду. Відхилення від правильної поведінки ніколи не станеться з тими, хто чує про

незрівнянний бій із Баною, як і про велич Кешави. Тож, коли це жертвопринесення досягло свого завершення, о Джанамеджайє, я цілком повідав тобі про практику вайшнаві. О царю! Якщо цей дивовижний текст розуміється у повній мірі, тоді людина звільняється від усіх гріхів і йде у світ Вішну. Для того, хто повторює це щоденно, встаючи рано вранці, немає нічого, щоб важко було отримати в цьому світі та у світі іншому. Брахман стане знавцем усіх Вед. Кшатрій буде переможцем. Торговець стане багатим. Шудра отримає все, чого він забажає. Ніщо зловісне ніколи не спаде на думку. Людина матиме довге життя.

С а у т і м о в и в :

О найкращий серед двічінароджених! Таким чином, цар Джанамеджайя, син Парікшита, почув Харівамшу, повідану Вайшампаяною, зі стійкою увагою.

О Шаунако! Я розповів тобі все про роди, як коротко, так і докладно. Тепер, що ще ти хочеш почути?

Так вістить сто двадцять восьмий розділ другої частини, названої Вішнупарва,
в Харівамшапурані, продовженні Магабгарати,
що оповідає, як Аніруддха одружується з Ушею.

ТУТ ЗАВЕРШУЄТЬСЯ ДРУГА КНИГА — ВІШНУПАРВА З ХАРІВАМШАПУРАНИ

КОМЕНТАРІ ВІШНУПАРВА

[1] *Мантра для хоми для божеств (девів).* (вгору)

[2] *kashaya — три прямокутні частини тканини зшиті разом, котрі потім розташовуються по всьому тілу визначеним способом. Три основні частини тканей є antarvāsa, uttarasāngi та saṃghāti. Разом вони утворюють «потрійний халат» або ticīvarai.* (вгору)

[3] *Відомо з пуран, що Вішну спить протягом чотирьох місяців сезону дощів.* (вгору)

[4] *Гокула — Вріндаван та навколишня місцевість, де Крішна проводив свої чудові ігри в образі юного пастушка. Земна Гокула не має відмінностей від Голоки (частина Вайкунтхи (світу Вішну)).* (вгору)

[5] *kasha — дика цукрова тростина, вид трави.* (вгору)

[6] *шарашана…кетакі — shrasana — Terminalia Tomentosa; saptaparna — Alstonia Scholaris; kovidara — Bauhinia Variegata; ishusahva-nikumbha — Croton Polyandrum; priyaka — Nauclea; cadamba — (кілька рослин) — Terminalia Tomentosa; varnaka-suvarnaka — Cathartocarpus Fistula; ketaki —Pandanus odoratissimus.* (вгору)

[7] *Сваямбхува-йога — коментар Нілакантхи — svayambhuvena yogena — роз'яснюється в примітці на сторінці 331, Shriharivamshapuran, Gita press, Gorakhpur, 2003: Використовуючи сваямбхува-йогу (йогу, пов'язану з Брахмою) дуже важкі предмети, стають легкими. Коли Крішна підняв пагорб, він став легким для нього.* (вгору)

[8] *haritala — вид голуба жовтувато-зеленого кольору, Columba Hurriyala.* (вгору)

[9] *Rati* (रति, *«сила хіті, бажання»*) *— має багато пояснень, одне з них таке: Богиня Раті є лібідо - всюдисуща сила похоті, насолоди, але як не дивно, також і сила звільнення - звільнення від пут матеріальної природи й не є пасивним або нейтральним станом, але дійсно дуже активні зусилля.* (вгору)

[10] *rāsakrīḍā* (रासक्रीडा) *— круговий танець у виконанні Крішни та пастушок.* (вгору)

[11] *Васудева — батька Шрігали також звали Васудева, як і батька Крішни.* (вгору)

[12] *де Дрона жив… — Дрона, вчитель пандавів, якому Арджуна, один із його учнів, подарував країну Ахічхатру, яка була розташована на західному півострові Індії.* (вгору)

[13] *Ashvashakrit — «кінські нечистоти».* (вгору)

[14] *дошкою для гри… — ця дошка називається achtâpada, ймовірно тому, що складається з восьми квадратів з кожного боку.* (вгору)

[15] *kilakila — слово із санскриту, що означає «звук радості».* (вгору)

[16] *…погодився і сказав… — автор тут суперечить самому собі; адже в наступних розділах буде оповідь про завоювання цієї Паріджіаті, завоювання, якому передувала тривала боротьба з Індрою, і принесе це значно більше клопоту, ніж, здається з цього уривку.* (вгору)

[17] *…суперником патралекхи… — це лінії, які малюються пальцем на лобі, горлі, шиї тощо. Вони використовуються для формування рідких та кольорових парфумів із шафраном, сандалом тощо. Ця операція туалету називається patraca, patrabhanga, patralekhā, patraballī, patrāngouli або patrābalī. Перпендикулярна лінія, намальована на лобі, називається ouddhwapoundra або просто poundra.* (вгору)

[18] *Kumudvati — річка з такою назвою тече з гори Віндхья, але, сенс цього виразу Сатьябхами незрозумілий.* (вгору)

[19] *…з трьома гілками… — Паріджата є алегоричним деревом, що представляє три Веди, або своєрідний ритуал, написаний Кашьяпою, і містить три частини. Дивіться подальші розділи, які містять правила очищення, що практикуються та розкриваються дружиною Шиви. Таке порівняння священних книг із деревами не рідкість у індійських авторів.* (вгору)

[20] *…тіло Вішну, позбавлене голови… — скоріше за все йдеться про руйнування жертвопринесення Дакши, де Вішну був у формі жертви.* (вгору)

[21] *…дружини того чистого душею… — цей уривок натякає на пригоди Індри з Ахальєю, дружиною Гаутами. Однак, оскільки Індра вже був покараний за цю провину, можливо, автор тут указує на іншу витівку цього бога.* (вгору)

[22] *чорний грам — Vigna radiata (Вігна промениста) - зернобобова культура, що широко вирощується в Південній Азії.* (вгору)

[23] *… плаче… — корінь цього слова Rouda, що означає, плаче, стогне.* (вгору)

[24] *anjana, gorochana — види косметичних паст (мазі), що колись зазвичай наносились на тіло.* (вгору)

[25] *alābu — санскритське слово, що відноситься до Lagenaria siceraria (calabash – тиква звичайна), виду рослин сімейства гарбузових.* (вгору)

[26] *kalambi — інша назва (синонім) для каламби, що є санскритським словом для Ipomoea aquatica (водний шпинат), рослини з родини Convolvulaceae.* (вгору)

[27] *kāñcana — інша назва (синонім) для Karbudāra, що є санскритським словом для Bauhinia variegata (дерево орхідеї), рослина з родини Cleomaceae.* (вгору)

[28] *vrata — означає «релігійні обряди», священний обов'язок щодо деяких обмежень у поведінці чи харчуванні.* (вгору)

[29] *...сечу корови... — коров'яча сеча вважається однією з п'яти священних речей, які походять від цієї тварини і мають здатність очищення.* (вгору)

[30] *...носячи кригу на моїй спині. — уривок незрозумілий, слово yamaratha означає приналежність до колісниці Ями (бога смерті). Можливо, в цьому акті відданості, жінка розвертається на південь, який є областю Ями, і, отже, вона має за собою Гімалайські гори, звідки йде холод.* (вгору)

[31] *Shadgrama — група з семи звуків, що починається з sa (sa, ri, ga, ma, pa, dha, ni), називається shadgrama. Починаючи з ma, вона називається madhyamagrama, починаючи з ga вона називається gandharagrama, а починаючи з pa вона називається panchamagrama. Shadgrama і madhyamagrama практикуються в світі людей. Нарада ж використовує gandharagrama на небесах. Тут шість позицій мелодій називаються madhya, shuddha, bhinna, gauda, mishra і gita.* (вгору)

[32] *Nagoshtravidhi — техніка змії (naga) і верблюда (oshtra), в якій змія, яка згорнулася навколо тіла верблюда, вбивається стрілами, не завдаючи удару по тілу верблюда.* (вгору)

[33] *asaritam — стосується однієї з дев'яти попередніх ліній, виконаних за сценічною завісою.* (вгору)

[34] *Калінді — це слово є перекладом епітету Calindi. Калінда - гора, яка є частиною Гімалаїв, і з якої виходить річка Ямуна. Безсумнівно, Митравінда була дочкою царя регіону, який межує з цією горою; бо автор дає царям назву країни, якою вони володіють.* (вгору)

[35] *Aṣṭrā — зброя, зачарована замовляннями над нею якоїсь містичної формули чи мантри.* (вгору)

[36] *Karāla — «мускусний олень» (Moschus moschiferus). Ця тварина з групи під назвою Jaṅghāla (ширококолінний). Сама ж Jaṅghāla - це підгрупа групи тварин, відома як Jāṅghala (які живуть у високому місці та в джунглях).* (вгору)

[37] *Mattakāśinī — відмінна жінка.* (вгору)

[38] *Kotavati — слово koṭavī означає - гола жінка.* (вгору)

[39] *Veṇumanta — гора, дуже відома в Пуранах. Ця гора білого кольору. Вважають, що ця гора знаходиться нарівні з горою Мандара в Північному регіоні.* (вгору)

[40] *Jvara — букв. лихоманка.* (вгору)

[41] *jrimbhanam — букв. викликає млявість, позіхання.* (вгору)

[42] *Vināyaka — різновид злих духів, поплічників Шиви.* (вгору)

[43] *huṅkāra — виголошення звуку huṃ, у залякуванні або гнівному нападі.* (вгору)

ЧАСТИНА III
БГАВІШЬЯПАРВА

РОДОВІД ПАНДАВА ПОВІДАНИЙ ЧЕРЕЗ ДЖАНАМЕДЖАЙЮ

Розділ 1

Шаунака мовив:

О сину Ломахаршани! Хто є синами Джанамеджайї? Ким був започаткований рід великих душею, синів царя Панду? Я хочу почути про це. Мені це вельми цікаво. Дай мені ясно зрозуміти все, як сказано тобою.

Сауті мовив:

Джанамеджайя, син Парікшита, мав двох синів з царівною Каші, — царя Чандрапіду і Сурьяпіду, знавця покаяння і звільнення. Чандрапіда мав сто синів, які були найкращими серед лучників, відомих як сини Джанамеджайї, на Землі. Серед них старший — Сатьякарна, міцнорукий, той, який зробив багато жертвопринесень і багато жертвував, — став царем Міста слона. Син царя Сатьякарни, осяйний Шветакарна, з душею дхарми, бездітний, пішов до лісу покути. Ядаві ж, дочка Сучару, красноброва, гарна, яка пішла у ліс, завагітніла від нього. Тільки-но пані зачала, Шветакарна, володар людей, пішов великим шляхом його предків, що не має ніякого кінця. Побачивши відхід Шветакарни до лісу, за ним пішла й прекрасна жінка. По дорозі красноброва жінка породила сина в лісі, чиї очі були наче гарні квіти лотосу. Залишаючи дитину, найкраща серед жінок вірних своїм чоловікам, пішла за чоловіком до лісу, подібно Драупаді, яка пішла з її чоловіками до лісу залишаючи своїх дітей, у давнину. Той син царя плакав у чагарнику біля гори. Хмари зібралися повсюдно у небі, щоб утворити йому тінь. Каушика і Піппалада, два сина Шравіштхи, побачили дитину й узяли її, з добротою, та омили її водою. Під час купання хлопчика у воді, його боки подерлися об скелі й він почав кровоточити. Згодом обидва боки стали темними, як боки у кози. Оскільки рана зажила таким чином, залишаючи темну пляму, хлопчик став відомим як Аджапаршва.[1] Отже, після цього йому було дано ім'я Аджапаршва. Двічінароджені принесли його у скит Вемаки. Дружина Вемаки прийняла їх як своїх синів. Хлопчик, як і його помічники, двоє брахманів, стали знаними як сини Вемаки. У них були сини та онуки, які були ровесниками. Таким чином був заснований рід Пуру з пандавів. Давним-давно, передаючи свою старість своєму синові Пуру, Яяті, син Нахуші, розумний, із задоволенням читав цю шлоку: «Земля може бути без світла Місяця, Сонця та планет, без сумнівів, але Земля ніколи не буде без нащадків Пуру!».

Так вістить перший розділ третьої частини, названої Бгавішьяпарва,
в Харівамшапурані, продовженні Магабгарати,

що оповідає родовід Пандава встановлений через Джанамеджайю.

ПИТАННЯ ДЖАНАМЕДЖАЙЇ ДО ВЬЯСИ ПРО РАДЖАСУЮ

Розділ 2

Шаунака запитав:

О сину Ломахаршани! Ти розповів нам усе про родовід Харі, з усіма його розділами, як розказано учнем Вьяси (*Вайшампаяною*), розумним. Твій виклад історії Харі, разом з ітіхасою (*Магабгарата*) дає величезне задоволення всім нам, знищуючи всі гріхи немов амріта. О самоприборканий, наш розум вельми втішений чути цю історію, гарну для промовляння і слухання. О сину Ломахаршани, почувши цю найкращу історію, що вчинив цар Джанамеджайя, по виконанню зміїного жертвопринесення?

Сауті, син Ломахаршани (*Уграшраваса*), мовив:

О Шаунако, я повідаю тобі, що зробив цар Джанамеджайя почувши цю найкращу історію та виконавши зміїне жертвопринесення. Закінчивши зміїне жертвопринесення, син Парікшита, цар Джанамеджайя, почав збирати всі речі для виконання жертвопринесення коня. Закликаючи рітвіків, жерців та наставників, цар мовив: «Я виконаю жертвопринесення коня. Нехай коня звільнять!». Знаючи про царські думки, Крішна-Двайпаяна (*Вьяса*), великий душею, який відає про усе далеке та близьке, раптом прибув туди зустріти сина Парікшита, Джанамеджайю, великодушного розумом. Цар Джанамеджайя, син Парікшита, побачивши, що прийшов мудрець, з повагою прийняв його і прислужився йому, за статутом, миттям ніг і запропонувавши йому місце. О Шаунако, — вів далі Сауті, — обидва сіли зручно. Представники ж зборів сиділи навколо них. Вони обговорювали чудові речі багатьох видів, подані у Ведах. Наприкінці розмови цар спонукав був мудреця, діда пандавів, свого прадіда.

Джанамеджайя мовив:

Оповідь Магабгарата насичена багатьма значеннями. Значення шруті пояснені в ній. Це гарна оповідь для оповідача і слухача. Я почув гарну оповідь і для мене час у кілька днів минув швидко, немов кліп ока. Створена тобою, вона пояснює всю всепроникну силу Вішну і вшановує всіх, хто має душу брахмо, наче Молочний океан наповнює мушлю. Як хтось бува не задовольняється безсмертям, а також радощами небес, так і я теж іще не задоволений, почувши цю історію про Бгарату. Я хочу почути більше. О володарю! Я хочу запитати тебе, всевідаючого, щось, з твого дозволу. Раджасуя (*вид жертвопринесення*) є причиною знищення куру. Такий мій висновок. Спостерігаючи спосіб у який важкоздоланні царі були знищені у великій битві, я гадаю, що те жертвопринесення Раджасуя була причиною для прі. Я чув, що Сома вже проводив жертвопринесення Раджасуя у давнину. Наприкінці ж жертвопринесення відбулася велика війна Таракамайя.

Наприкінці великого жертвопринесення (*Раджасуя*), проведеного Варуною, відбулася велика війна між богами та асурами, що призвело до знищення всіх істот. Пізніше царствений мудрець Харішчандра, також провів жертвопринесення Раджасуя. Наприкінці жертвопринесення, битва під назвою Адібака (*битва між Васіштхою (у вигляді водяного птаха (Аді) і Вішвамитрою (у вигляді журавля (бака)*) відбулася, знищуючи кшатріїв.

Пізніше ж, син Панду, Юдхіштхіра, провів надзвичайно важке жертвопринесення Раджасуя, котре стало, немов іскра вогню, причиною війни в Магабгараті. Тож, чому ти не завадив цьому великому жертвопринесенню Раджасуя, причині війни, яка викликала занепад світу? Важко виконувати всі частини жертвопринесення Раджасуя, що має жахливу завершальну частину (*битву*). Якщо жертва не виконана цілковито, безумовно люди будуть знищені. Ти великий прадід усіх наших предків. Ти наш творець і захисник, наш володар, який знає про минуле і майбутнє. Чому ці люди, володіючи розумом, незважаючи на те, що ти, як їх провідник, відійшли від правильної поведінки? Лише ті, хто без вождів, як також і ті, чиї вожді несправедливі, роблять помилки.

Вьяса сказав:

Твої предки (*пандави*) були захоплені Часом. Під впливом Часу, вони не питали мене про майбутнє. Я ж бо нічого не скажу, якщо мене не питають. Я ні в кому не бачу здатности змінювати майбутнє. Жоден не спроможний зупинити хід Часу. Оскільки ти запитав мене про це, я розповім тобі про неминуче майбутнє. Але й тоді Час більш сильний, бо, навіть почувши про те, що має відбутися, ти цього не зупиниш. Ти не здатний залишатися твердим у доблесті, чи у страху, чи у зусиллях. Лінія, проведена Часом, не може бути перекреслена жодним чином. Добре відомо, що жертвопринесення коня найкраще для кшатріїв. Завдяки цій величі жертви, Васава (*Індра*) зіпсує твоє жертвопринесення. О царю! Чи можна цьому запобігти якимось способом? Чи можна подолати долю силою? Отже, будь ласка, не виконуй це жертвопринесення. У цьому немає ні провини Індри, ні провини жерців, ні твоєї провини, як володаря жертвопринесення. Час не можна заперечити. Це природа Часу, як це встановлено Володарем, Творцем. Як бачить Володар, творіння прийдуть до їх природного знищення наприкінці юґи. Як визначено Творцем, плоди жертвопринесення розподіляються брахманами. Всі нерухомі та рухомі істоти трьох світів, знаходяться під владою Часу.

Джанамеджайя мовив:

Що буде причиною припинення жертвопринесення коня? О володарю, якщо ти згоден розповісти мені, я спробую виправити це.

Вьяса мовив:

О володарю, причиною буде твій гнів на брахманів, який спричинить припинення жертвопринесення. Спробуй виправити це. Це те, що я повинен тобі сказати. Хай буде добро тобі! О мучителю ворогів, жертвопринесення коня, подібне тому, яке виконується тобою, не буде виконане жодним кшатрієм, до часу зникнення Землі.

Джанамеджайя мовив:

Якщо я причина зупинки жертвопринесення коня завдяки пишноті вогню прокляття брахманів, то я страшенно засмучений. Доброзвичайні, подібні мені, які роблять добрі справи, не люблять мати поганої слави. Як птах прив'язаний мотузкою намагається досягти неба, ми не хочемо постати з поганою славою перед світом. Коли ти бачиш знищення жертвопринесення у майбутньому, якщо є спосіб здійснити жертву, то потіш мене, повідавши мені про це.

Вьяса сказав:

Пишнота жертви міститиметься в богах і брахманах. Пишнота, яка походить од пишноти, безумовно, міститься лише в пишноті. Буде брахман Кашьяпа, названий Сенані, який вийде з надр Землі. Він знову виконає жертвопринесення коня в Каліюґу. О індро царів! Протягом тієї юґи, той, хто народився в тому ж гарному роду, виконає жертвопринесення Раджасуя таким же чином як Шветаграха з'являється при руйнуванні світу. Він буде плідним для тих людей, які роблять жертвопринесення згідно силі. Відкриття наприкінці юґи буде захищене ріши, як вимагається. З того дня, душа людей відмовиться від доброго вчинку встановленого в давнину. Пропонований порядок не підтримуватиметься у справах світу. А далі, тонка дхарма забезпечить великі наслідки. Але через багато перешкод буде важко дотримуватися дхарми. Корінь дхарми буде милосердям. Після розпаду чотирьох способів життя, дхарма також відхилиться від її форми. Тоді люди отримають досвід навіть з невеликим покаянням. О Джанамеджайє, наприкінці юґи, лише благі йтимуть шляхом дхарми.

Так вістить другий розділ третьої частини, названої Бгавішьяпарва,
в Харівамшапурані, продовженні Магабгарати,
що оповідає про питання Джанамеджайї
до Вьяси про Раджасую.

ВЬЯСА ПЕРЕДРІКАЄ ЖИТТЯ В ПРИЙДЕШНІЙ КАЛІЮЗІ

Розділ 3

Джанамеджайя мовив:

Я не відаю як про найближче, так і віддалене майбутнє. Я хотів би знати про кінець Двапараюґи, забарвлений надмірною адхармою. Ми жадаємо приходу тої юґи через наше прагнення до дхарми, коли ми зможемо отримати найвищу дхарму та щастя, зробивши малі справи.

Шаунака сказав:

Кінець Двапараюґи прийшов, викликаючи страх і тривогу у людей. Дхарма втрачається, о знавцю дхарми! Розкажи нам про це, описуючи її ознаки.

Сауті (*Уграшнавас*) мовив:

Той, хто думає про розвиток у майбутньому всіх істот наприкінці юґи, той, кого запитав так цар Джанамеджайя, володар Вьяса, сказав.

Вьяса мовив:

Наприкінці Двапараюґи з'являться царі, які відбиратимуть свої частки (*податки*) у людей, не захищаючи їх. Ці царі завжди будуть зацікавлені лише в захисті себе. Некшатрії також стануть царями наприкінці юґи, а брахмани зароблятимуть собі кошти у шудр. Оскільки Дварпараюґа добігає кінця, шудри дотримуватимуться звичаїв брахманів. О Джанамеджайє! Наприкінці юґи, брахмани, котрі беруть лук та стріли, і слідують за дхармою кшатріїв, і брахмани, обізнані на Ведах, їстимуть їжу сидячи в одному ряду, не пропонуючи узливання вогню. О Джанамеджайє! Наприкінці юґи з'являться різьбярі, які ректимуть брехні, люди, які люблять хмільне та м'ясо, і чоловіки, які вважають дружин друзями. Оскільки Двапараюґа минає, злодії робитимуть роботу царів. Царі наслідуватимуть звичкам злодіїв, а слуги користуватимуться тими речами, котрими їм не давали користуватися. Оскільки Двапараюґа минає, багатство славитимуть усі. Справ доброзвичайних не будуть дотримуватися. Занепалих людей не будуть зневажати. Оскільки юґа минає, люди втратять свої душі, вдови, жебраки, а також ті, кому ще немає шістнадцяти років, завжди матимуть дітей. Оскільки юґа минає, громади продаватимуть їжу, брахмани продаватимуть Веди на перехрестях, а жінки продаватимуть їхню цноту. Оскільки юґа минає, всі, хто читає Веди, братимуть вьясанею і відмовляться від інших розділів Вед, а шудри звертатимуться до інших без будь-якої поваги. Оскільки юґа минає, брахмани продаватимуть плоди покаяння і жертвопринесень, а сезони будуть невідповідними. Шудри з білими зубами, анджаном (*туш*) на очах, голеною головою і одягаючи блідо-жовтий одяг, зароблятимуть на прожиття, слідуючи дхармі Шакьябуддхи.[2] Оскільки юґа минає, розмаїття тварин з іклами буде більшим, а худоба зменшиться, і смачна їжа буде рідкістю. Оскільки юґа минає, низькі касти опиняться по середині, а середні

підуть униз, і більшість людей матиме низьку касту. Оскільки юґа минає, дворічні воли використовуватимуться для воза та оранки, а хмари литимуть дивні дощі. Всі народжуватимуться в роду злодіїв і крастимуть один в одного. Бідні багатітимуть отримавши трохи багатства. Оскільки юґа минає, люди не виконуватимуть свого обов'язку. Земля стане наче пустеля. На дорозі чатуватимуть злодії. У Каліюґу всі стануть торговцями. Частки, дані батьком, будуть негайно розділені синами. Під проводом жадібности та брехні люди воюватимуть між собою і крастимуть. Навіть втративши красу, а також форми та коштовності, наприкінці юґи, жінки прикрашатимуть своє волосся. Оскільки юґа минає, для домогосподаря який не має джерел насолоди, його дружина стане кінцевою метою. Люди зі шкідливими звичками та нешляхетні люди, будуть поширювати облудні форми. Чоловіків буде мало, а жінок буде більше. Це знак кінця юґи. У світі буде багато жебраків. Люди нічого не даватимуть один одному. Люди прийматимуть пожертвування від низької касти не думаючи. Людей поменшає через гноблення від царів, злодіїв та вогню. Посіяне насіння не проростатиме. У молодості будуть звички старого. Оскільки юґа минає, люди будуть щасливими мрією. У сезон дощів вітер буде сухим, шорстким та нестиме каміння. Оскільки юґа минає, люди стануть непевними щодо іншого світу. Злостиві будуть зацікавлені в зловживанні душею і брахмо. Вони вважатимуть себе чудовими. Брахмани ж гніватимуться. Кшатрії дотримуватимуться звичаїв торговців, заробляючи кошти на існування торгівлею багатствами та зерном. Коли юґа змінюється, всі прийматимуть звичаї брахманів. Угоди та обіцянки не будуть виконані. Оскільки юґа минає, борги не повертатимуться. Оскільки юґа минає, щастя буде марним, а гнів буде плідним для людей. Оскільки юґа минає, навіть овець доїтимуть. Ті, хто не знає приписів, поводитимуться так, як їм заманеться. Ті, хто вважає себе знавцями, говоритимуть про правосуддя без будь-якої підтримки цитат. Оскільки юґа минає, не можна буде говорити так, як написано у приписах. Всі знатимуть усе, не радячись із обізнаними мужами. Оскільки юґа минає, всі без винятку вважатимуть себе каві (*всезнаючими*). Брахмани, оскільки вони сталі у справах, що суперечать приписам, не керуватимуть кшатріями, щоб виконувати їхню дхарму. Оскільки юґа минає, царі поводитимуться наче злодії.

О Джанамеджайє! Наприкінці юґи ті, хто приймає дівчат народжених заміжньою жінкою від свого коханця, шахраї та п'яниці, стануть прихильниками брахмо і виконуватимуть жертвопринесення коня. Оскільки юґа минає, брахмани, жадібні до багатства, змусять тих, хто не має права, до виконання жертвопринесення. Вони також їстимуть заборонене. Люди звертатимуться без будь-якої поваги. Вони ніколи не отримають освіти. Жінки носитимуть оздоби з мушлі й прикрашатимуть себе травою названою гаведхука. Оскільки юґа минає, зірки змінять положення. Напрямки стануть протилежними. У небі буде червоний колір, і всі напрямки палатимуть. Сини проситимуть батьків робити роботу. Невістки проситимуть свекрух робити роботу. Чоловіки матимуть стосунки з жінками нижчих каст. Оскільки юґа минає, учні лякатимуть вчителя словами, гострими мов стріли. Збуджені люди виконуватимуть оральний секс також. Оскільки юґа минає, брахмани, які поклоняються вогню, їстимуть не пропонуючи чотирьох шматків їжі. Люди їстимуть їжу не пропонуючи спочатку іншим та богам. Оскільки юґа минає, обманюючи сплячих чоловіків, жінки обійматимуть інших чоловіків. Обдурюючи сплячих же дружин, чоловіки обійматимуть інших жінок. Оскільки юґа минає, не буде нікого без якоїсь фізичної або психічної хвороби. Люди заздритимуть і завдаватимуть шкоди один одному, оскільки юґа минає.

Так вістить третій розділ третьої частини, названої Бгавішьяпарва,
в Харівамшапурані, продовженні Магабгарати,
що оповідає, як Вьяса передрікає життя
в прийдешній Каліюзі.

ОПИС КАЛІЮҐИ

Розділ 4

Джанамеджайя спитав:

У світі, посеред цього загального безладу, хто буде захищати людей? Якими будуть їхні звичаї? Що вони будуть їсти і як вони житимуть? Що вони робитимуть? Як вони поводитимуться? Які будуть їхні розміри? Якою буде їхня тривалість життя? Дійшовши якої межі, вони досягнуть Крітаюґи?

Вьяса на теє:

О Джанамеджайє! Падіння дхарми зростає, й усі люди позбудуться гарних якостей. Коли ж вони втрачають гарні звички, їхнє життя коротшає. Оскільки тривалість життя зменшиться, їхня сила зменшиться. Коли сила зменшиться, пишнота їхнього тіла зменшиться. Коли пишнота тіла убуває, вони страждатимуть хворобами. Через страждання від хвороб люди стають байдужими до мирських речей. З байдужістю до мирських речей вони стануть свідомими душі. Коли вони усвідомлюють душу, вони матимуть дхармічні звички. Тож, вони пройдуть до найвищого етапу та досягнуть Крітаюґи. Деякі зможуть, до певної міри, дотримуватися дхарми. Інші зможуть прийняти серединний шлях. Декотрі ж, з навичками мислення, зможуть засвідчити дхарму логічно, через цікавість, але не зможуть триматися її. Дехто, з рішучости, зможе прийняти лише те, що бачить і доведено. Інші ж, які вважають себе мудрими, приймуть лише те, що побачено. Декотрі ж не прийматимуть того, що сказано у Ведах. У цю юґу багато жінок робитимуть їхніми вустами те, що робиться їхньою піхвою. Деякі можуть також стати крайніми атеїстами. Деякі з них можуть

знищити дхарму. Люди будуть спантеличені, а незліченні вважатимуть себе мудрими. Люди звертатимуть увагу лише на теперішнє, не маючи жодного знання приписів. Вони стануть лицемірами, котрі цікавляться лише обґрунтуванням. Коли вони відхиляться від дхарми, люди будуть слідувати іншим дхармам (*таким як відданість*) та іншим добрим, разом з діями віддавання та істини. Люди їстимуть усе. На них впливатимуть почуття. Вони не матимуть якихось якостей, вони будуть безсоромними. Це буде ознакою занепаду юґи. Коли люди інших каст візьмуть роботу брахманів для свого існування, то це буде ознакою занепаду юґи. По мірі пізнання писань і самозанепаду, в час закінчення юґи, люди, без будь-якої прихильности, стануть досконалими за короткий проміжок часу. Смертельна битва, гучні звуки, проливні дощі та жахливі страхи почнуться, коли юґа добіжить кінця. Це будуть ознаки занепаду юґи. Коли юґа закінчуватиметься, асури з'являться у подобі брахманів. Царі розглядатимуть чутки за правду і зловживатимуть землею. Коли юґа закінчуватиметься, брахмани не читатимуть священних текстів та священне слово Ом, і не будуть проводити яджну. Втративши порядок і горді, брахмани їстимуть усе і марно дотримуватимуться покут. Коли юґа закінчуватиметься, вони стануть дурнями, егоїстичними, марнотратними і убогими. У них будуть звичайні звички. Відхиляючись од вічної дхарми, вони будуть зацікавлені лише такими діями, як їжа та одягання. Коли юґа закінчуватиметься, люди забиратимуть чужі коштовності та дружин інших. Вони стануть лукавими душею, із розумом захопленим бажаннями. Вони будуть хибними, вважаючи погані діяння за краще. Оскільки люди, які мають подібний (*злий*) характер, процвітатимуть повсюдно, то з'являться пустельники різних форм, що виступатимуть за відсутність душі. Всі ті, народжені в Крітаюґу, які залежатимуть од вищої особи, пана, шануватимуться людьми-оповідачами історій. Коли юґа закінчуватиметься, люди крастимуть овочі та одяг інших. Вони також крастимуть їжу та напої, а також те, що закрито в шухлядах. Злодії крастимуть у злодіїв. Вбивці будуть убиті. Коли ж злодії знищать злодіїв, все буде добре.

Коли світ стане повним бідних людей, які не дотримуватимуться обрядів, без жодних кастових відмінностей, стурбовані тягарем податків, то люди йтимуть у ліси. Оскільки юґа закінчується, повсюдно сини наказуватимуть батькам виконувати роботу. Невістки проситимуть свекрух робити роботу. Оскільки юґа закінчується, повсюдно учні вражатимуть вчителів словами, гострими, мов стріли. Коли жертвопринесення припиняться, асури, собаки, хробаки, комахи, щури та змії нападатимуть на людей.

Вьяса вів далі:

О кращий серед царів, Джанамеджайє, оскільки юґа закінчується, добробут, рясні харчі, здоров'я та процвітання родичів — все буде втрачатися. Люди юґи, захищаючи і обкрадаючи себе, накопичуватимуть речі притаманні юзі. Юрбами вони блукатимуть навколо, від місцевості до місцевості, знову і знову. Оскільки юґа закінчується, всі люди будуть вигнані з рідних місць, втрачаючи своє багатство разом із родичами. У ті дні, налякані голодом, несучи своїх дітей на плечах, люди перейдуть через річку Каушикі (*кордони їхніх земель*). Люди житимуть у землях Анга, Ванга, Калінга, а також Кашміра, Мекала і Рішика, як і в долинах гір, залежно від їхніх засобів існування. У ті дні люди житимуть обабіч гори Хімаван, як також і на берегах солоного моря та лісів, разом із варварами. Земля не буде ні порожньою, ні повною людей. Чоловіки, які повинні захищати людей, не зможуть захищати нікого, навіть якщо вони будуть озброєні. В ту юґу люди житимуть споживаючи оленів, рибу, птахів, ікластих, змій, комах, мед, фрукти та коріння. В ту юґу, люди носитимуть кору, велике деревне листя, луб за одяг, шкури тварин та інший одяг, виготовлений самими, подібно мудрецям. Люди, живучи у печерах гір, бажаючи домашніх і диких зернових, докладатимуть зусиль, щоб плекати і підтримувати козлів, овець, ослів і верблюдів. У ту юґу, люди, які житимуть по берегах річок, зупинятимуть потік ріки, для води. Вони займатимуться купівлею та продажем готової їжі між собою. Подібно тому, як люди борються між собою через дітей народжених од них, люди вестимуть справи віддавання та приймання між собою, приховуючи вигоди та інтереси. У ті дні деякі матимуть багато дітей, а деякі будуть бездітні, не маючи ознак роду. Через вплив Часу, люди стануть подібними цьому. Люди тієї юґи дотримуватимуться нижчих з найнижчих дхарм. В ту юґу, тривалість життя людей буде не більше тридцяти років. Віддані силі, люди будуть худі та слабкі, через пристрасті та почуття. В ту юґу, через хвороби, їхні почуття стануть слабкими. Люди стануть сумними через зменшення їхнього життя. Людям, через погане здоров'я, доведеться піклуватися і приділяти увагу цьому. Вони будуть зацікавлені в тому, щоб бачити добрих людей. Через зменшення їхньої діяльности, вони приймуть істину. Коли їхні бажання не будуть виконані, вони приймуть драхмічні звички. Занепокоєні самозниженням, люди обмежать свої злі вчинки. Таким чином дхарма, маючи чотири ноги — служіння, дарування, правдивість і спасіння душі, досягне поступу. Ті, хто досяг поступу розумінням про плоди дхарми і знаючи, якою є на смак (*кращою*), говоритимуть про природу дхарми. Оскільки юґа завершується послідовно, і прогрес досягається поступово, прийманням дхарми, настане Крітаюґа.

Усі добрі справи будуть гарними в Крітаюґу. Оскільки Двапатаюґа завершується, вони зазнають знищення. Той же час проявляється в обидві юґи по-різному, подібно втраті Місяцем яскравости у різні часи. Каліюґа буде схожа на Місяць вкритий темрявою (*в день нового місяця*). Крітаюґа ж буде подібна повному Місяцеві, на який не впливає темрява (*у день повні*). Справжнє значення Веди виявляється у формі брахмо. Мудрий визнає це істинним значенням Веди. Допоки бруд не очистити, шматок золота не вважається цінним. Покута дає всі наслідки. Покута дає безцінні плоди. Дії досягаються якостями, а правдиві дії досягаються гарними якостями. Зважаючи на якості людей, мудреці дають відповідні благословення,

оскільки вони дотримуються вимог часу й місця. В людському світі дхарма, артха та плоди бажань, плоди поклоніння богам, благотворні та святі благословення, а також тривалість життя, здобуваються на основі уважности людських істот. Як юґи завжди змінюються на основі своєї природи, визначеної Творцем, таким же чином живий світ, з його занепадом і розвитком, не залишається постійним навіть на мить.

Так вістить четвертий розділ третьої частини, названої Бгавішьяпарва, в Харівамшапурані, продовженні Магабгарати, що описує Каліюгу.

ІНДРА РУЙНУЄ АШВАМЕДХУ ДЖАНАМЕДЖАЙЇ

Розділ 5

Сута (*Уграшравас*) мовив:

О Шаунако, таким чином збори почули слова мудреця Вьяси про найближче і далеке майбутнє, даючи розраду цареві Джанамеджайї. Солодкі слова великого мудреця дарували задоволення вухам, подібно потоку амріти і охолоджували наче світло Місяця. Повідавши, разом з пурушартхами — дхарму, каму, артху — і повноту доброти та щастя для хоробрих, чудова оповідь Магабгарата була почута представниками всіх зборів. Деякі представники пустили сльозу, а інші слухали медитуючи, коли мудрець Вьяса повідав історію, наче її було видно на власні очі. Отримуючи дозвіл зборів і обходячи їх, та кажучи, що він знову зустріне їх, мудрець Вьяса пішов. Коли найкращий серед мудреців, найкращий серед промовців світу (*Вьяса*) пішов, усі найкращі серед тих, хто має багатство покут (*мудреці*), слідували за ним. Після того, як володар Вьяса пішов разом із брахманськими мудрецями, жерці жертвопринесення і володарі землі (*царі*) повернулися так само як вони прийшли. Виконавши помсту над дуже страшними зміями, цар Джанамеджайя пішов, відмовившись од свого гніву, подібно зміям, що витратили свою отруту. Врятувавши Такшаку, чия голова була осяяна жертовним вогнем, великий мудрець Астіка повернувся у свій скит. Цар Джанамеджайя також повернувся в Місто слона, оточений власними людьми, і щасливо захищав своїх підданих, які жили радісно.

Через деякий час цар Джанамеджайя, який пропонує багато дарів у жертвопринесеннях, виконував жертвопринесення коня, як визначено. Деві Вапуштама, дочка царя Каші, прийшла і спала з убитим конем, згідно з обрядом, як це передбачено. Бачачи царівну з красивими кінцівками, Васава забажав її. Увійшовши в тіло мертвого коня, Індра мав любощі з царівною. Коли ж пристрасть була породжена і виконана по-справжньому, цар мовив виконавчому жерцеві, відповідальному за обрядове вбивство тварини (*адхварью*): «Кінь, убитий тобою, не мертвий!». Виконавчий обізнаний жрець сказав царственому мудрецю Джанамеджайї: «Це справа Індри!». Тоді цар прокляв руйнівника міст (*Пурандара*).

Джанамеджайя вирік:

Якщо я отримую плоди жертвопринесення або покути, чи то захистом моїх підданих, чи то усіма цими наслідками, то я кажу це. Нехай кожен це почує.

Уграшравас продовжував:

О Шаунако! Цар сказав так: «Від сьогодні, ніякий кшатрій не вклонятиметься Індрі богів, який не приборкав своїх почуттів і не має твердого розуму, в жертвопринесенні коня!». Розлютившись, цар Джанамеджайя також мовив виконавчим жерцям: «Це жертвопринесення зруйноване через вашу слабкість. Отже, ви не житимете на моїй землі. Ви підете разом із родичами!». Виконавчі жерці, яким було сказано так, покинули царя, через гнів. Через гнів же, найсправедливіший цар Джанамеджайя наказав жінкам, які були в його гаремі, стосовно своєї дружини: «Вигнати з моєї оселі невірну Вапуштаму. Вона поставила її брудну ногу, вимащену пилом, на мою голову. Вона та, хто знищив мою велич. Вона зіпсувала велич моєї слави. Я не хочу бачити її, як відкинуту гірлянду квітів. Той, хто живе зі своєю дорогою дружиною, котру торкнулися інші, не зможе приємно їсти. У нього не буде спокійного сну вночі, подібно приношенню облизаному собакою, яке не пропонується в жертву знову!».

Вішвавасу, цар гандхарвів, мовив же наступні слова синові Парікшита (*Джанамеджайї*), який так голосно й гнівно говорив.

Вішвавасу сказав:

Васава не терпить тебе, який дотримувався трьохсот покут. Відтак він створив апсару, як твою дружину Вапуштаму. Дочка царя Каші, Вапуштама — божественна жінка Рамба, о царю! Вона найкраща серед жінок — перлина. Ти можеш прийняти її. Знаючи про жертвопринесення коня, Індра створив перешкоди для твоєї жертви. Той, хто виконував жертвопринесення, ти, єси найкращим серед тих, хто рівний Васаві в добробуті. О царю! Через наслідки жертвопринесення, яке ти збираєшся закінчити на його завершення, Шакра боїться тебе, о володарю! Ось чому Шакра зіпсував твою жертву. Це ілюзія показана Васавою, від бажання запобігти твоєму жертвопринесенню. Знаючи про жертву, Індра увійшов у мертвого коня та любився з Рамбхою, котру ти вважаєш Вапуштамою. Ти прокляв наставників, які виконували триста жертвопринесень для тебе. Шакра силою змусив тебе і брахманів відхилятися від виконання жертвопринесення. Цих жерців, призначених тобою для виконання трьохсот жертвоприношень, ти відкинув. Васава завжди боявся тебе і кращих брахманів. Тож Шакра здолав обидва страхи однією дією ворожби. Чи ж Пурандара, велепишний, бажаючи перемоги, коли-небудь візьме дружину правнука (*Джанамеджайї*), чого ніколи не зробили б інші?

Вішвавасу продовжував:

Саме божественний розум, правильна поведінка, божественна терпимість і божественне процвітання, приписують тому, хто має стійло коней (*Індра*), приписують і тобі також, який виконав триста жертвоприношень. Не звинувачуй Васаву, своїх наставників, себе або Вапуштаму у припиненні жертвопринесення коня. Час не можна переступити ні в який спосіб. Через твоє процвітання, Індра богів заповнив мертвого коня і розлютив тебе. Ті, хто бажає добробуту, повинні бути слухняні богам. Супротив богам подібний до спротиву потоку води. Відкидаючи свою гарячку гніву, візьми цю перлину поміж жінок, твою дружину Вапуштаму, яка не вчинила ніякого гріха. Якщо жінки, які не є грішними, відкидаються, то інші жінки відкинуть тебе, о царю! Жінки, особливо божественні жінки, не мають ніяких недоліків. Навіть світло Сонця, полум'я вогню, жертовні помости, як також і узливання священному вогню намагаються зіпсувати їх, жінки ж не будуть зіпсовані. Ті, хто має розум, приймуть і вшанують жінок. Жінок, які мають гарні звички, слід вшановувати і вклонятися як Шрі, Богині щастя.

Так вістить п'ятий розділ третьої частини, названої Бгавішьяпарва,
в Харівамшапурані, продовженні Магабгарати,
що оповідає як Індра руйнує
Ашвамедху Джанамеджайї.

КОРИСТЬ ПРОСЛУХОВУВАННЯ ЦЬОГО ТЕКСТУ

Розділ 6

Сауті (*Уграшравас*) мовив:

Коли Вішвавасу змусив його зрозуміти, Джанамеджайя, в розумі якого сумнів виник без будь-якої причини, був задоволений Вапуштамою. Цар задоволено дотримувався обов'язків людей і досяг миру. Цар Джанамеджайя, відкинувши всі свої душевні зусилля і зберігаючи бажання збільшити свою славу, керував своїми підданими з розумом і дхармою. Із задоволеним розумом, він насолоджувався своєю дружиною Вапуштамою. Цар не відійшов ні від ушанування брахманів, ні від звички дотримуватися жертвопринесень. Він ніколи не гребував захистом своїх підданих. Він ніколи не зневажав своєї цариці Вапуштами. Менше з тим, неможливо діяти проти рішень Долі. Правитель людей знову і знову задумувався про те, що говорив колись розумний мудрець Вьяса. Думаючи про це, він поступово втратив свій гнів і смуток.

Той, хто читає цю велику поему великого душею мудреця Вьяси, стає найбільш шанованим. Він отримує довге життя, яке важко отримати. Він також отримує найвищий плід мудрости і в кінцевому підсумку йде до Кешави. Той, хто читає цю велику поему, що звільнила Виконавця ста жертвопринесень (*Індра*) від його гріхів, звільняється від усіх своїх гріхів. Також усі види його бажань розуму вдовольняться. Задовольнивши всі його бажання, він щасливо житиме, довго. Як дерево створює плоди зі своїх квітів і, як плоди знову вирощують дерево, так і ці пишні слова великого мудреця Вьяси, у свою чергу, уквітчують велич мудреця. Бездітні отримають дітей. Ті, хто відпав од праведного шляху, повернуться до їхніх вихідних положень. Вони будуть вільними від хвороб. Вони будуть позбавлені пут і отримають плоди шляхетних справ. Слухаючи благословенні слова Вьяси, дівчина отримає кращу людину за чоловіка. Вона народить багато синів із гарними якостями, зацікавлених у добробуті своїх родичів, і гнобителів своїх ворогів. Читаючи і слухаючи цю велику поему, цар підкорить землю, отримає незліченне багатство і переможе ворогів. Торговець отримає величезне багатство, а шудра досягне гарного притулку в кінці. Ті, хто читає цю давню історію великих душею, отримають правильний розум. Відмовившись од горя, такий стане вільним від прихильности. Позбавлений пристрастей, він житиме на цій Землі. Пам'ятаючи, що це було сказано на зборах брахманів, і разом із твердими розумом та мужністю, всі ви зможете жити в цьому світі щасливо.

Відтак, я оповів вам історію великих душею, які виконали чудові вчинки, як був повідав мудрець Вьяса, як коротко, так і докладно. Тепер же, що ще ви хочете, щоб я повідав?

Так вістить шостий розділ третьої частини, названої Бгавішьяпарва,
в Харівамшапурані, продовженні Магабгарати,
що оповідає про користь прослуховування
цього тексту.

ПРОЯВ ПУШКАРИ

Розділ 7

Джанамеджайя мовив:

Ріши Вьяса відзначив силу бога, що спить на водах океану, і на пупку якого виріс лотос; він розповів, як лотос породив богів різних рівнів — ріши, адітьїв, васу, рудрів, марутів, учмапи (*предки, пітри*), двох великих Ашвінів, тисячі інших істот, садхьїв та вішвадевів. Чи не повідав би ти нам його історію знову? Ти для нас єси найпершим серед мудрих, глибоко обізнаний у науці Йоги, знавець Вед та їх доповнень, повідж подробиці, прошу тебе. Коли я чую про славу цього Бога, я не можу отримувати ніякого іншого задоволення. Поясни мені, як довго спить Володар істот, названий Пурушоттама; що відбувається під час цього сну; в яку мить Володар сурів прокидається; як, по пробудженню, цей Бог творить увесь світ; якими є перші праджапаті; за рахунок чого ця вічна Істота відновлює світ; як, у всеохопному морі, де рухомі та нерухомі

істоти занурені і, де спочивають боги та асури, змії, ракшаси, вогонь, ефір, вітер і земля, — яким чином, повідай, — у цій великій безодні, де всі елементи змішалися, — живе і діє Вишній володар цих елементів, Буття великих форм, могутній Творець, Володар сурів. О святий муні, я твердо вірю в Нараяну і я прошу тебе повідати мені його славу. Я обожнюю його минулі та майбутні прояви, і на зборах вірних, я закликаю тебе поговорити зі мною про його високу могутність.

Вайшампаяна відповів:

Я готовий задовольнити виказане тобою бажання дізнатися славу Нараяни, джерело всієї чистоти. Слухай, я повідаю тобі, що самі боги записали в древніх Пуранах, що ми дізналися з вуст найславетнішого з брахманів, того вченого і благочестивого сина Парашари, Двайпаяни, також відомого як Бріхаспаті, який зволив сказати мені. Я поясню тобі, що я знаю і я виконуватиму це завдання по спромозі. Який же ріши, син бгаратів, зможе правильно розповісти мені всі ці таємниці? Хто може знати славу Нараяни, який є душею всієї природи? Сам Брахма не може лестити в цьому собі. Я повторю те, що я чув: Нараяна є таємниця навіть для вішвадевів та магаріши, й бажаний усім богам, які знають істину, думка всіх тих, хто розуміє Вишню Істоту на ім'я Адхьятма,[3] спонукання діянь; серед божественних речей, це Те, що перевершує божества (*адхідева*); серед створених істот це Надприродний (*адхібгута*) і є Найвищою сутністю (*пара*) визнаною магаріши; благо (*сатья*) вивчення Вед і великий принцип (*татва*) відчутний при каятті; засіб; знаряддя; розум (*буддхі*); почуття (*манас*); втілена душа (*кшетраджна*); Першопричина (*прадхана*); запліднювальний дух (*пуруша*); головний (*шастрі*); Час; Володар часу; провидець (*драштрі*); незалежний (*свадхіна*); п'ять подихів, тверда річ (*дхрува*); незмінна річ (*акшара*). Йому дається ім'я цих різних видів, яких Він стосується, бо це Він зробив і втілив усе; Він той, хто підтримує нас у наших діях і бідах, в нашому безладді; Божественний Учитель (*Іша*), постійний об'єкт нашої уваги в жертвопринесенні поза жертвою. Він є Той, хто говорить і Той, про кого говорять; і Він є я сам прямо зараз; і свята промова, яку чуєте; і сам предмет ваших розмов, історій, які ми розповідаємо вам; і таємниця святих книг; Він є те велике все, яке є душа Нараяни; правитель усієї природи; також усі головні боги. Врешті все добре, безсмертне, джерело всього, що є, було й буде, все у трьох світах, вічне, живе й неживе, тобто те, що являє собою ця Вишня і Нескінченна Істота.

Так вістить сьомий розділ третьої частини, названої Бгавішьяпарва,
в Харівамшапурані, продовженні Магабгарати,
що оповідає про прояв Пушкари.

ОСОБЛИВОСТІ ЧОТИРЬОХ ЮҐ

Розділ 8

Вайшампаяна мовив:

Чотири тисячі років тривалість у Крітаюзі: її сандхья і сандхьянса (*світанок або сутінки*), кожна по чотириста років. Протягом цієї юґи обов'язок має «чотири ноги», порок має тільки одну, люди із задоволенням слідують обов'язку їхньої касти. Брахмани виконують свої обов'язки жерців, кшатрії в якості захисників народу; вайшьї зайняті по господарству, а шудри упокорюються послуху. Ця юґа славиться мудрістю, благочестям і справедливістю, які є тоді розподілені смертним, і плідна символами щасливого народження і готовности любити істину (*сатья*).

Третаюґа ж складається з трьох тисяч років, і її сандхья і сандхьянса по триста років кожна. Порок ходить на «двох ногах», а обов'язок має лише три. Мудрість і доброчесність Крітаюґи починають зменшуватися; касти, у зв'язку з людською непостійністю, змінюються, збайдужіння спостерігається до чотирьох умов благочестивого життя. Такі ознаки, що боги ввели у Третаюґу.

Ось тепер Двапара. Двапара формується з двох тисяч років і її сандхья та сандхьянса триває по двісті років кожна. Тоді брахмани схиляються до багатства, у них є наука, але спонукувані пристрастю (*раджас*), вони, як і інші люди, продажні, шкідливі та скупі. Обов'язок має лише «дві ноги», а зло стоїть на трьох. Вона створена з любові до чесноти, яка була в людей у Крітаюґу; гарні почуття, які підносять брахманів і віра поступово вмирають. Ми відвикаємо від звички до посту та інших покаянних діянь.

Нарешті приходить нечестива Каліюґа, яка, зважаючи на її обидві сандхьї, складається з однієї тисячі двохсот років. Зло стає тоді на «чотири ноги» і лише одна є у обов'язку. Люди мають серце сповнене злих бажань, а душа під покривом мороку (*тамас*). Ніхто не практикує піст, немає більше чесноти, правди, віри. Життя брахманів більше не поважають. Сповнені егоїзму, ніхто вже не має прихильности до своєї сім'ї. Брахмани поводяться як шудри, а шудри підносяться над їх нижчим станом. Корисливі люди не зважають на відмінности каст і чотирьох устроїв благочестивого життя, вони радіють у заборонених задоволеннях, врешті, дух Каліюґи це невіра у Веди.

О Джанамеджайє, є ще розподіл часу названий Манвантара і складається з сімдесяти одного з тих періодів, про які ми щойно говорили, й містить дванадцять тисяч років, але років, які на думку поетів, за своїм характером Божественні. Тривалість Манвантари — один день Брахми. Коли цей день закінчується, настає період у тисячу юґ, протягом яких Рудра, який відає мить загального руйнування (*самхара*), розчиняє тіла всіх живих істот. Всі боги і сам Брахма, дайтьї, данави, якши, гандхарви, ракшаси, деваріши, брахмани, раджаріши, кіннари, апсари, змії, гори, річки, чотириногі, тварини всякого роду, господарі лісу, птахи, — все

перестає існувати. Бог Творець і Володар п'яти великих елементів поміщає різні частини світу у ворожости до самих себе, й змушує їх співпрацювати у їхній власній загибелі. Сонце вбирає своє світло, яке освітлює наші очі, повітря пригнічує дихання, що оживляє істот, вогонь спалює всі світи, а хмара продовжує поширюватися дощем.

Так вістить восьмий розділ третьої частини, названої Бгавішьяпарва,
в Харівамшапурані, продовженні Магабгарати,
що оповідає про особливості чотирьох юг.

СПАЛЕННЯ І ЗАТОПЛЕННЯ СВІТУ

Розділ 9

Вайшампаяна вів далі:

Нараяна, підкоряючись вправам Йоги, стає Вібхавасу у семи формах, палаючи його променями Він висушує моря, їх тепло висушує води океанів, річок, колодязів, гір. Тисячі тріщин утворюються на поверхні Землі, й Він викачує та притягує до нього, з глибин Расатали,[4] поглинаючи всю вологу. Нарешті Пурушоттама, Лотосоокий, вичерпує всю прохолоду, що живить подих живих істот. Той же Бог вітру творить вітер і його диханням він дме та збовтує цілий світ; сури та інші істоти припиняють дихати, вони розчиняються і їхні почуття та різні якості повертаються до джерела з якого вони утворені; сукровиця, запах, та тіла повертаються в землю; мова, смак, жир, вода; форми, очі, травлення, світло; дотик, подих, дії, повітря. Спалені променями Бога, й підняті його диханням, ці елементи залишають притулок властивий їм і зустрічаються з Хрішикешею, Вишнім Володарем природи. Це переміщення всього, що існує, оживляє ще більше вогню, страшна, названа Самварттака пожирає все: гори, дерева, ліси, рослини, ниви, оселі богів, міста, священні скити, храми, все, що може служити притулком для істот. Коли всі світи спалено дотла, великий Харі використовує воду, щоб створити їх знову. Ця могутня Істота, тисячоока, приймає величезну подобу темної хмари і окроплює Землю божественною хвилею, подібно тому, як узливання масла окроплює жертовний вогонь. Ця прісна вода, подібна доброму і чистому молоку, покриває Землю, яка цілком зникає, всюди панує величезне море, де вся природа поглинена, де всі елементи змішані. У цій самоті, де немає ні Сонця, ні повітря, ні ефіру, лежить лише Господь, який висушив, вичерпав, збурив, спалив, винищив усі істоти. В дивовижній подобі, цей нескінченно мудрий Бог, цей учений майстер у мистецтві Йоги, об'єднується зі всесвітнім морем, і це загадкове злиття (*Йога*) триває тисячі років, і ніхто не в змозі пізнати того, хто є таким, — і духом, і матерією.

Джанамеджайя спитав:

І все ж я хотів би отримати деякі роз'яснення щодо цього періоду всесвітнього потопу, природи цієї духовної Істоти, яка оточує себе матеріальним тілом, про злиття (*Йогу*) цих двох речовин?

Вайшампаяна продовжував:

Яка тривалість потопу? Які правила накладає сам Бог на це? Це питання на які ніхто не може відповісти, ніхто не може бути певним. Хто ж може бачити, знати про нього, якщо не він Сам? Божественний Ішвара, він виявляє і небо, і землю, і повітря, й він показується незабаром здивованим очам Праджапаті, володарю світу і сурів, Прадідові істот, власнику Вед, великому муні, сплячим на водах великого океану.

Так вістить дев'ятий розділ третьої частини, названої Бгавішьяпарва,
в Харівамшапурані, продовженні Магабгарати,
що оповідає про спалення і затоплення світу.

ВИДІННЯ МАРКАНДЕЙЇ

Розділ 10

Вайшампаяна мовив:

Тим часом, над хвилями цього всесвітнього моря, спить могутній Харі, божественний Нараяна, Той, хто переважає Брахму, завжди вільний од пристрасти. Незмінний зволив народитися у вологому елементі посеред цих величезних хвиль, які оточували Його, темні і схожі на Його власний колір. Після довгого сну, Пурушоттама захотів учинити велике жертвопринесення і забезпечити виконання інших духовних обов'язків. Тоді Він вийняв з власного тіла брахманів і жерців необхідних для цих урочистих справ. Він створив першим брахмана, потім удгатрі та самага, хотрі і адхарвью. Першого Він створив зі своїх уст, а інших з рук. Для надання допомоги брахману, Він створив зі своєї спини прастотрі, самитру, варуну та пратічтхатрі; зі свого живота пратіхартрі і потрі; зі стегна адхьяпаку і нечтрі; з Його рук поважного агнідхру; з його ніг гравану і уннетрі.[5]

Таким чином Бог, Батько світу, створив шістнадцять очільників релігійних обрядів; і Пуруша, не бажаючи бути сам жертвою, як і раніше хотів бути Ведами, ведангами, упанішадами, усім богослужінням. У той час, коли Харі таким чином лежав у всесвітньому морі, чудовий випадок стався, я вам скажу. Цим випадком є поява Маркандейї. Цей великий муні, вже кілька тисяч років, за особливим привілеєм, подорожував в утробі Бога, невтомний мандрівник, і цей святий відвідав святині, тіртхи, вівтарі, країни, царства і міста, різноманітні. На мить, Маркандейя, зайнятий молитвами і жертвами, побожно вбитими і

доставленими до вправ суворої покути, був ошуканий божественною ілюзією, що огорнула його, і він поступово, непомітно для себе, вийшов із вуст Харі. Він почав ходити по цьому величезному морю, де все, що він бачив, лише темрява. Страх охопив його і на мить засумнівався був у його власному існуванні. Але, заспокоєний спогляданням Бога, він ще глибше відчув цей подив. Він все ще мав деякий страх і поміщений усередині цих нових для нього речей, він поринув у роздуми: «Чи може я прокидаюся? — подумав він про себе, — чи це помилка моїх почуттів, чи мого розуму? Очевидно що я опинився в зовсім іншій природі від тієї, яку я знаю. Дійсно, не має такого аспекту непослідовности і плутанини. Я не бачу Місяця, Сонця, повітря, гір, землі. Що це за світ?». Так міркував Маркандейя, й він побачив Пурушу, який лежав і спав на величезному морі, такого високого мов гора або пухкі хмари пари в оточенні палючих променів блиску, сліпучих, і, який підіймався з глибин безодні над якою Він плавав наче Великий змій. Маркадндейя наблизився до Бога і сказав йому здивовано: «Хто ти єси?». І в той же час він знову повернувся, без затримки, в утробу Харі, де він побачив видіння, що з'явилося йому наче сон. Подорожі, зроблені ним раніше на Землі, він почав знову в утробі Бога, який запропонував його вигляд та його відданість тіртхам, вівтарям, як він бачив у своїх колишніх мандрівках; жертвопринесення тисяч брахманів і вшанування багатими дарунками; він побачив чотири касти, кожна вірна своєму обов'язку, і чотири щаблі відданих, де кожен іде дорогою вказаною для нього. Великий муні Маркандейя сто тисяч років мандрував, щоб перетнути всю Землю, не знаходячи меж утробі Харі. Нарешті, в один прекрасний день, він знову вийшов із вуст Бога і побачив дитину, яка спала на гілці ньягробхи (*Ficus indica*). Бачачи цю дитину, сяючу немов Адітья, посеред цього всесвітнього моря, здибленого крижинками, посеред цього пустельного світу, позбавленого рухомих істот, він був уражений і питав, як же він міг жити. Так думав муні самотньо і стоячи на краю води; він не бачив нічого подібного, і те божественне чарівництво жахало. Після ж невпинного перебування в цьому глибокому морі, він відчував, що його сила слабшає. Нарешті Бог, прозваний Ханса, Пурушоттама, який сам, у наслідок Йоги, зменшився до такого стану дитини, сказав Маркандейї голосом, блискучим, подібним грому: «Заспокойся мій друже! Тобі нічого боятися. Підійди-но ближче. О Маркандейє, ти добре відомий своєю мудрістю муні, і все ж поводишся по дитячому, охоплений втомою!». Маркандейя відповів. «Хто є той, хто говорить мені, щоб образити мене і зневажати моє покаяння? Хто той, котрий зневажає мою старість, яка тривала так багато тисяч років? Такі настрої не існують серед богів. Сам Брахма, повелитель цього Всесвіту, вшановує старого. Хто настільки нерозумний, мало прив'язаний до свого власного життя, що має сміливість кинути виклик смерті, кажучи без поваги до Маркандейї, чия покута оточила голову грізними і страшними променями?».

Так говорив муні захоплений гнівом. Бог же знову мовив і заспокоював його обурення такими словами: «Мій друже, я є Творцем усього світла, Хрішикешею, Батьком і Господарем Всесвіту, це Я даю життя, Я, котрий дійсно древній. Чому ти відмовляєшся наблизитися до Мене? Раніше, муні Ангірас, твій батько, бажаючи мати дітей, приніс Мені спочатку силу свого покаяння. Це був Я, хто тоді дав тебе йому, бо ти в Мені, о святий магаріши, о незліченний роками, чия голова настільки шанована і страшна, й чия яскравість, подібна вогню. І хто ж інший, якщо він не був, як ти, створений з Моєї суті, міг би бачити, як я блукаю в цьому всесвітньому морі і бавлюся в чарівних звивах Моєї Йоги?». Саме тоді великий Маркандейя схилив голову і прийняв шанобливу поставу, давши волю радости; він відкрив захоплені очі, і цей старець, якому світ поклоняється з такими великими знаками поваги, вклонився зі смиренним чолом перед Богом. «Господи! — вигукнув він, — я хочу знати секрет божественної ворожби, що дає Тобі виглядати немов спляча дитина на хвилях всесвітнього моря. Воістину, яке ім'я дати Тобі? Яку роль Ти граєш у цьому світі? Як розпізнати в Тобі найпершу з Істот, коли немає більше нічого?».

Бог відповів:

Я Нараяна, о брахмане, джерело всього живого, вишній Творець, як і Нищитель. В царстві богів — Я є Індра, для пір року — Я є рік, для цих багатьох років — Я є юґа. Я об'єднання всіх живих істот і богів. Серед зміїв — Я Шеша, серед птахів — Гаруда. У мене тисячі голів і тисячі ніг, тисячі очей, тисячі рук. Я Адітья, суть жертвоприношень, жертва богам, вогонь хавья; Я перебуваю на Землі серед тих брахманів, померлих у покаянні і очищених досвідом багатьох перероджень, названих яті. В мені Володар науки, душа всього, що вражає зір, найперший з йогинів, кінцевий строк для всіх істот. Я справа; дія; життя; дихання, що оживляє істот, без участі в їхніх діях; Світло; Вічний; без початку і без кінця; нескінченний Бог; Матерія (*прадхана*) і Той, хто запліднює її (*пуруша*). Я обов'язок і покаяння відданих кожного стану; Я Бог із головою коня, який живе у молочному океані; в Мені істина, правда, і Я єдиний Праджапаті. Я Санкхья і Йога, вищий притулок того, названого Тад. Я спантеличую поважних, спантеличую переважаючих, цар знання, в Мені ви усвідомлюєте світло, повітря, землю, небо, воду і моря, зірки, десять напрямків, рік, Місяць, Сонце, хмари, молочне море, океан, вулкани, вогонь Самварттака, який поглинає воду і, як жертовний вогонь споживає жертву. Я Древній, Найперший, вище Джерело минулого, майбутнього і сьогодення, і, нарешті, Те, що ви бачите чи чуєте, що відчуваєте в цьому світі, — це є Я. Все було колись створене Мною, і нині Я утроба нового творіння. О Маркандейє, споконвіку Я творитиму світ: все, що існує є речовина великого Тад. Завжди, за умови дотримання правил обов'язку, будь щасливим і продовжуй, в Моїй утробі, твої святі паломництва. У Моєму тілі містяться Брахма, боги та ріши. Я збираю в Моїй неосяжности те духовне і матеріальне. Я односкладова молитва,[6] молитва складена з трьох букв, Я гімн складений із віршів,[7] і Я дарую

мою чудову збірку Триварги (*поєднання трьох якостей, які є об'єктом бажань людей: любов, обов'язок, багатства (кама, дхарма, артха), або три якості, які складають світ: саттва, раджас і тамас*).

Вайшампаяна вів далі:

Ця промова Бога, це те, що відтворюють Пурани. Відразу ж Харі, тисячі форм, прийняв великого Маркандейю до вуст і ввів його знову в утробу, де мудрий муні скористався люб'язністю вічного Ханси, щоб задовольнити свою цікавість. Тим часом Незмінний труждався з урізноманітненням своїх форм і той вищий Володар істот, обачний Ханса, повільно йдучи по цьому морю без Сонця й Місяця, створив світ і чекав обертання Часу.

Так вістить десятий розділ третьої частини, названої Бгавішьяпарва,
в Харівамшапурані, продовженні Магабгарати,
що оповідає про видіння Маркандейї.

НАРОДЖЕННЯ ВЕЛИКОГО ЛОТОСУ

Розділ 11

Вайшампаяна продовжував:

Той Бог, який народився у хвилях, продовжив свою покуту у вигляді Апави, витягуючи своє тіло, в якому він хотів з'являтися. Будучи сильним і духовним, бажаючи стати цим великим Всесвітом, думав, як сформувати світ, щоб створити п'ять елементів. Він медитував серед цих безформних зачатків і потопав у воді; суворість покаяння ставала все більшою. Він злегка колихнув море спершу, й коливання продовжилися водою, утворюючи невеликі пустоти. Там, із серця елемента рідини, Бог народився у формі повітря, яке є шляхом звуку. Тож, повітря, стиснуте у наслідок руху, розширилося, й море незабаром енергійно змішалося. Хвилі, притиснуті одна одною, значно збільшилися. У розпал цієї бурхливої хвилі народився бог Агні, з потужними променями, чорний дотиками. Вогонь висушив воду, і в наслідок зменшення хвилі, він сформував виїмку, яка стала небом. Таким чином вода, чиста і подібна безсмертній рідині, була введена сама по собі; ефір вийшов з відступу цих вод, і повітря народилося від ефіру. Бог, перша сутність елементів, побачив, із задоволенням, щасливий результат боротьби, яка склалася між водою і повітрям, і народження вогню з самого лона води. Продовжуючи своє творіння з глибоким розумінням, він прийняв істот уже створених, і вправний втілювати будь-які форми, він думав удатися в друге і породити брахмо. Він узяв те, що на землі серед усіх брахманів, які піддавалися ярму покути і очищених їх послідовними переродженнями, й використав для створення яті, видатних у науці та відданості, які оживляють усю природу, котра об'єднує в собі високі якості ішварьї,[8] і зробив її справжньою основою брахмо. Проте, Вишній творець, могутній Харі, таємничий майстер Йоги, чистий і сяючий ніби вогонь, продовжував хід його різноманітних і прекрасних ігор, і з його пупка він дістав золотий лотос з тисячею пелюсток й усією пишнотою Сонця; дивовижну рослину, чия вершина є вогнищем яскравого світла, який піднімався з приємним блиском осіннього Сонця, і чиє чудове стебло, стоячи над тілом бога, засліплювало всім очі своєю незрівнянною красою.

Так вістить одинадцятий розділ третьої частини, названої Бгавішьяпарва,
в Харівамшапурані, продовженні Магабгарати,
що оповідає про народження великого лотосу.

ТАЄМНИЦЯ ВЕЛИКОГО ЛОТОСУ

Розділ 12

Вайшампаяна провадив:

У цьому золотому лотосі, в кілька йоджан завширшки, що виблискує і несе на собі відбиток земних країв, Харі створив Брахму, першого з йогинів, Ману всіх істот, творця всієї природи, бога, чиї обличчя дивляться навсібіч.[9] Цей лотос прославляли великі ріши, обізнані на пуранах, і вони розглядають його як Землю, що виходить з Нараяни. Ось чому поети кажуть, що богиня Прітхіві сидить у своїй чаші. Вершини пелюсток квітки є гори, як Гімалаї, Меру, Ніла, Нішада, Кайласа, Краунча, Гандхамадана, красива Мандара, священна гора з трьома вершинами, велика Удайя, Віндхья. Ці гори, які поєднують речі усіх видів, є оселями богів, сіддхів і благочестивих смертних. Продовженням цих пелюсток є різні двіпи, такі як Джамбу, придатні для жертвопринесень. З дна чаші тече вода, подібна божественній амріті, і живить тисячі святих тіртх та освячених річок. Волокна, які з усіх боків оточують цей лотос, це незліченні ланцюги гір, багаті металами. У листі зверху, о царю, узнають країну млеччхів, неприступну і вкриту скелями. Листя нижче, це різні щаблі Патали, призначені для осель дайтьїв та зміїв. Нижня частина рослини, яка знаходиться у воді, служить у якості осель для великих грішників. Хвиля, яка цей лотос омиває, це велике море, чотири океани, що тягнуться до обрію. Таким був перший прояв Нараяни, з'являючись у вигляді великого лотосу, і саме з цієї причини цей прояв отримав назву Пушкара (*лотос*). Це те, що стародавні ріши, які знали істину і, які володіли таємницями жертовности і глибокої причини Вед, назвали Таємницею лотосу (*padmavidhi*). Таким чином, Бог знає, як помістити в лотосі весь світ, гори, річки, краї. Так незрівнянний Майстер, Творець усього

світла, божественне Джерело всього сущого, Сваямбху, створив собі ложе на Великому морі, і це ложе, це стебло світу, це стебло таємничого лотосу.

Так вістить дванадцятий розділ третьої частини, названої Бгавішьяпарва,
в Харівамшапурані, продовженні Магабгарати,
що оповідає про таємницю великого лотосу.

СМЕРТЬ МАДГУ І КАЙТАБХИ

Розділ 13

Вайшампаяна вів далі:

Період у тисячу років ішов, слідуючи за цими чотирма епохами. Тоді з темряви (*тамас*) народився, аби протистояти задумам Творця, — великий асур на ім'я Мадгу. Інший, на ім'я Кайтабха, що народився в пристрасті (*раджас*), з'явився, щоб допомогти йому. Ці два асури, оповиті якостями, які їх породили, сильно та потужно схвилювали води Великого моря. Вони були одягнені: один у чорне, інший же у червоне; їх білі й страшні зуби світили полум'ям; їхні голови були прикрашені пір'ям, а їхні руки браслетам; їхні очі були великі, потворні й червоні; вони мали могутні груди, довгі руки, великі лоби й велетенські тіла. Вони були схожі на дві рухомі гори, також; один наче чорна хмара, що покриває небо, а інший наче сонячні промені; їхні руки також червоні як хмари, борознили блискавки, а їхня хода була не менш швидка, ніж потік моря Вони схвилювали воду і порушивши сон Харі, вони увійшли в лотос, щоб побачити Бога, який є першим Йогином, чий зовнішній вигляд сяє ніби вогонь, чиє обличчя з усіх боків, Бога, який, під керівництвом Нараяни, створив усіх істот, богів, людей і ріши, його сина.

Ці чудові асури, прагнучи бою, наповнені люттю, з очима, червоними від гніву, мовили Брахмі: «Хто ти, який сидить усередині лотосу, вирізняючись своєю білою діадемою і чотирма обличчями, ти хто єси, тихий і спокійний, що смієш нами зневажати? Давай боротися, дитино лотосу! Неможливо протистояти нашій силі. Хто єси? Якого ти роду? Хто тебе помістив сюди? Хто тебе створив? Хто тримає тебе? Як тебе кличуть?».

Брахма на теє: «Що? Ви не знаєте хто я, який має тисячі імен у світі? Як, ви не знаєте, що моя природа, той великий Тад, що моя сила в тій Йозі?».

Мадгу і Кайтабха продовжували:

О великий муні, немає нічого в світі над нами. Ми покриваємо все тамасом і раджасом, які є наша природа, ми терзаємо яті і обманюємо благочестивих істот, ми кидаємо виклик усім істотам, які не можуть подолати нас. В усі часи ми спонукаємо світ до омани. Ми багатство, бажання, користь жертвопринесення. Ми там, де щастя, радість, багатство. Між усіма цими речами, ми саме ті, яких ми хочемо найбільше!

Брахма ж мовив їм: «Він є богом, який містить те, що є у кращих йогинів, який, нестворений і безтілесний, має в собі три гуни, але перевершує інших, перш за все, в саттві, незмінний та істинний Бог, вищий од усякого роду відданости, творець раджасу і тамасу, джерело існування, де всі істоти народжуються, й ті, серед інших, які пройняті саттвою. Це Той, хто боротиметься з вами, це Той, хто переможе вас!».

При цих словах, Мадгу і Кайтабха піднеслися і вітали святого Хрішикешу, у кілька йоджан завширшки, і з лотосом у його пупку. Вони мовили йому: «О Ти, чиє обличчя повернуте в усі боки, ми визнаємо Тебе за дієвий початок і бездіяльний принцип усього, що існує. Ми прийшли, щоб ушанувати Тебе. Оскільки ми із задоволенням бачимо Тебе, Боже, то Твоя присутність не є марною для нас. Дай нам дарунок (*vara*), о могутній переможцю. Ми шануємо Тебе і просимо плід Твого явлення!».

Бог відповів:

О славетні асури, мовте, і я готовий дати вам дарунок, якого ви бажаєте. Чи обдарування нині життям, але підданим смерті ви бажаєте, і я дам вам один день, щоб відродитися як могутні й щедрі кшатрії? Виберіть, і ваше бажання буде виконано.

Мадгу і Кайтабха вигукнули:

О володарю сурів, вразь нас сьогодні в місце де рана не смертельна і дозволь нам народитися одного дня твоїми синами.

Бог відповів:

Я згоден, у наступній кальпі ви будете моїми синами. Це безперечно!

Вайшампаяна продовжував:

Так мовив вічний і благотворний. Після цього дарування дітям раджаса і тамаса, вони попросили його, щоб він ударив їх у стегно та виправдав їм ім'я ворога асурів.

Так вістить тринадцятий розділ третьої частини, названої Бгавішьяпарва,
в Харівамшапурані, продовженні Магабгарати,
що оповідає про смерть Мадгу і Кайтабхи.

СТВОРЕННЯ ВСІХ ІСТОТ

Розділ 14

Вайшампаяна мовив:

У лотосі був, відтак, Брахма, знавець, умілий у священній науці, каяттям ішов до більш суворої покути. Його пишнота освітлювала і він сяяв подібно Сонцю із тисячами променів. Однак, могутній Нараяна, також відомий як Самбху, вічний і незбагнений дух, волів узяти іншу форму, і постав у подвійному вигляді, а саме, у світлому і славному володареві Йоги і у вченому майстрові Санкхьї, прославленому брахмані Капілі. Оточений деваріши і вшанований усіма святими, найбільш обізнаними у цій науці, яка охоплює всю природу, які відзначилися своєю глибокою обізнаністю, ці два знавця наблизилися до Брахми: «О ти, чиї форми такі різноманітні, Всесвітня душе, поміщена у світ, Верховний правителю всіх істот і Володарю природи, Брахмо, почни створення!».

Бог, почувши їх слова, створив три вьяхріті,[10] які є трьома світами, слідуючи святим звичаям. Він спершу створив безсмертного Манаса, який має свідомість Бхур. Ледве народившись, він мовив Брахмі: «Як я можу допомогти тобі? Відповідай мені, о Великий боже!». Його батько сказав йому: «Будь покірний наказу отриманому тобою від Брахми, Нараяни і Капіли!». Після цієї відповіді Брахми, Бхур повернувся до двох осіб, яких супроводжував і приймаючи шанобливу позу мовив: «Що вимагається від мене? Чекаю ваших наказів!». Обидва вищі майстри відповіли: «Шукай те, що істинне, незмінне, безсмертне, вишнє, божественну сутність (*брахмо*) зодягнену у вісімнадцять форм!». Почувши ці слова, Бхур пішов на північ, і там, спрямувавши очі на науку, він увійшов у вищу сутність (*брахмо*). Творець же створив другого, Бхуваха, у своєму розумі і своєму духові (*манас*). Відразу після народження останній спитав свого батька, що він повинен був зробити, й на чолі з Брахмою, і в супроводі двох брахманів, він вознісся у божественний світ, де він займає видатне місце при них. Після відходу свого сина, Володар світу створив третього, відомого як Бхурбхува, і блаженний шлях остаточного звільнення. Готовий виконати свій обов'язок, Бхурбхува йшов слідами божественного Нараяни і Капіли, головного з яті, які, взявши з собою трьох великих синів Брахми, продовжували свій звичайний шлях.

Однак, Бог-творець завдав ще суворішу покуту. Сам і без шлюбу, з половини його тіла Він створив жінку, блискучу богиню, супутницю, схожу на нього запалом завзяття, силою його подвижництва і спроможну допомогти в роботі творення. Від кохання Брахми і цієї божественної дружини народились праджапаті, моря, річки. Брахма також породив три основи Гаятрі, матері Вед, і чотири Веди, які народилися від Гаятрі. Верховний батько світів знову витягнув з матерії синів, які стали предками всього, що існує. Відтак, одним з його перших дітей був великий у покуті Дхарма, вищий володар істот, святе джерело священних законів відданости. Від Дхарми народилися Дакша, Марічі, Атрі, Пуластья, Пулаха, Крату, Васіштха, Гаутама, Бхрігу й муні Ангірас. Ці великі брахмаріши, видатні, названі атхарвабхути, були основою тринадцяти родів магаріши.

Адіті, Діті, Дану, Кала, Анаюша, Сінхіка, Муні, Прадха, Кродха, Сураса, Віната, Кадру є дванадцятьма дочками Дакши. Прабатько також породив двадцять сім накшатр. Він одружив перші дванадцять на Кашьяпі, шляхетному плоді покаяння Марічи, а сузір'я (*накшатри*), такі як Рохіні та її сестри, на великому й славному Сомі. Лакшмі, Крітті, Садхья, Вішва та божественна Сарасваті, дочка Брахми, стали всі п'ятьма дружинами Дхарми. Створена з тієї ж суті що й Дхарма, дружина Брахми, розумна, здатна змінити вигляд, Сурабхі, стала коровою і її чоловік кохався з нею для створення світу і корів у світі. Саме тоді він породив одинадцять синів, товаришів Дхарми, подібних небу забарвленому сутінками і сповнених всепоглинаючим запалом. Ледве народжені, ці діти заплакали і побігли до Всебатька природи, й ці сльози (*rodana*), цей біг (*dravana*) їм дав назву — рудри. Вони, це: Нерріта, Шарпья, Аджикапад, Мрігавьядха, Пінакін, Хара, Кхара, Ахірврадхна, Капалін, Апараджита і блискучий Сенані. Сурабхі ж породила биків, маш (*phaseolus radiatus*) що росте без землеробства, сікату (*букв. - «як пісок»*), невелике насіння, кіз, відданих їхньому потомству, дорогоцінний скарб молока і найкрасивіші рослини. Лакшмі і Дхарма народили Каму. Садхья народила садхьїв, таких як Вьявана, Прабгава, Ішана, Сурабхі, Аранья, Марут, Вішвавасу, Баладхрува, Махіча, Тануджа, Відхана, Анагха, Ватсара, Вібхуті; серед цих садхьїв, шанованих світом, є ще Супарвата, Вріча і Нага. Ананта і Махірана, який з'явився у Ману Чакшуши (*?*), Вішвавасу, Супарван, славетний Нікумбха і Рудра, які, сини ріши, всі блискучі мов Сонце.

Марутваті була матір'ю марутів, Агні, Чакшуса, Хавіса, Джьйотіса, Савітри, Митри, Амари, Сарадрішті, Санкшайї міцнорукого, Віраджи, Шукри, Вішвавасу, Вібхавасу, Асманти, Читрарасми, Нішкаршини, Нахучи, Ахуті, Чарітрьї, Бахупаннаги, Вріхана, Вріхадрупи, Паратапани; це Дхарма, якого марути визнають батьком.

В Адіті ж од Кашьяпи були адітьї: Індра, Вішну, Бхага, Тваштрі, Варуна, Анса, Арьяман, Раві, Пушан, Митра, Ману і Праджанья. Такі імена дванадцяти адітьїв, небожителів. Один із них зробив Сарасваті матір'ю двох дітей (*Ашвінів*), блискучої пари, сповнених краси й сили, окраси небесної оселі.

Адіті була матір'ю богів, Діті ж дайтьїв, Дану — данавів, Сураса — зміїв, Кала — калакеїв, Кхаса — якшів і ракшасів, Анаюша — недуг і хвороб, Сінхіка — планет (*грах*), Муні — гандхарвів, Прадха — апсар, Кродха — злих духів названих бхути і пішачи. Сурабхі, крім корів, породила також птахів, гухьяків і всіх

чотириногих. Гаруда і Аруна народженні Вінатою, а змії, що підтримують землю, Кадру. Таке було походження всіх богів. Це називається проявом лотосу.

Ця стародавня оповідь була мені повідана Двайпаяною, який, за звичаєм, пізнав її од древніх ріши. Той, хто слухає цю божественну історію, завжди відає щастя. Він бачить свої бажання здійсненними в цьому світі, а в інший він збере плоди раю.

Так вістить чотирнадцятий розділ третьої частини, названої Бгавішьяпарва,
в Харівамшапурані, продовженні Магабгарати,
що оповідає про створення всіх істот.

ПОЯСНЕННЯ ПО ЦІЙ ВЕЛИКІЙ СУТНОСТІ

Розділ 15

Джанамеджайя мовив:

О святий брахмане, ти повідав мені історію моїх прославлених предків, ти зобразив мені цей довгий ряд царів, славетних своїми високими якостями. Я захоплююся красою твого вірша і твоєї вимови, легкістю і м'якістю твоєї поезії. Твої розповіді показали мені поєднаний вплив триварги, тобто, обов'язку, багатства і насолоди у тисячах форм, коли вони приходять щоб втілитися в людях. Ти розкрив переді мною чесноти видатних брахманів, силу воїв, лють помсти, порушення домовленостей, несумлінність у перемир'ї. Я узрів, як насильство кшатріїв і їх очільників сприяло розоренню їхніх сімей і, як ці царі пали жертвами страшної війни, залишивши всі свої престоли їхнім дітям. І я побачив нащадків Куру, слухняних наказам Бога, щоб отримати царство і заслужити ім'я — Дхарма, імені, яким нагороджено героя за турботи про щастя, яке він дав трьом кастам, коли шукав у небес він, прихильністю до інших істот та скромністю. Також чотири касти, які є у межах їх обов'язків, відродилися щасливою плодовитістю. До справедливости він також додав доброчесність необхідну в той час, коли слугуванню богам потрібна допомога і підтримка. Твій приємний голос відзначив ці дві якості цього великого царя, але це навряд чи можливо за день, навіть якщо хтось має око божественної науки, аби переглянути величезну історію Магабгарати. Моє ж єдине бажання зараз, отримати у тебе коротку оповідь про те, що називається Днем Брахми.

Вайшампаяна продовжував:

О царю, слухай мої слова якомога уважніше і зроби себе господарем п'ятьох органів почуттів. Всесвіт, розглядається або як дієвий, або бездієвий, його поверхня від брахмо; це брахмо є основою, це воно, яке є сукупністю його різних частин. Будучи вічним, духовним, яке, кажуть, є і не є, стає невидимою дієвою силою, і Пуруша, який за своєю природою позбавлений органів, народжується в утробі речей означених потім його божественними формами, Повелитель усіх істот, Незрозумілий, Нескінченний, Невичерпне джерело століть, присутній і тим не менш незалежний, тож і не можна сказати, що він існує і, що він народився. Така ідея того, що вчені мужі в Пуранах нам дають про найпершу дію — авьякта. З усіх боків воно має руки і ноги, очі, голови, вуста, вуха, й охоплює Всесвіт своєю масштабністю, не втрачаючи своєї енергії. Можна добре знати лише наслідок дії Того, хто є і не є; Незримий знову одягає видиму форму. Але неможливо зауважити Його в дії. Нематеріальний Пуруша входить у фізичні органи і розповсюджується всюди незбагненним чином, наче вогонь прихований у дровах. Першоджерело минулого і майбутнього, Вишній володар, Батько істот, Владика Всесвіту, ось імена, які ми даємо Йому.

Великий Дух, не маючи оселі, хотів створити її; він був тоді Нараяна, невидимий, він же став зримим об'єднавшись із брахмо. Беручи природу брахмо, він отримав ім'я Сат. Володар усіх світів, живого і неживого, він мовив: «Це Я (*ахам*); Я хочу бути творцем!». І від нього постали всі істоти, Він створив усю природу; Він і весь цей світ — Аханкара. Брахмо є вогонь поширений усюди, незалежний, невловимий, що завжди торжествує. Безтілесна істота, оточена тілесними речовинами, об'єкт і матерія з п'яти жертвопринесень, поширюється і проникає, підтримує різні прояви брахмо. Саме в такому стані, бажаючи мати місце у світі, Він створив себе водою, з якої вийшло все творіння. Від цієї води Він створив вітер, яким він помістився туди, і отримав, з цієї причини, назву Дхатрі. Від цього вітру народилася земля, яку відвідують боги і уособлену в Сарасваті.[11]

Розділення рідкого елементу і твердого на дві частини (*прітхак*) дав цій землі ім'я Прітхіві. Вода (*саліла*) була оселею принципу запліднення, звана, з цієї причини, Салілодбгава (*народжена з води*). Сильний і гучний голос тоді почувся у глибокій і каламутній воді: «Я падаю, підтримай мене, я прошу, поверни на поверхню вод!». Це був голос Прітхіві, осяйної богині, народженої з таємничої Йоги Брахми, вкритої істотами усіх видів, поширених повсюдно в її розлогих краях. Почувши цю мольбу, Бог прийняв вигляд вепра і пірнув у море. Він підняв Землю з води: важка робота, виконана істотою, яка, віддавшись своїм глибоким роздумам, здавалося, піддалася загальному знищенню, і, проте, існувала. Ефір світла є брахмо: він був, як і інші елементи, місцем народження спільного батька всіх істот. Навіть сьогодні утроба, яка оточує цього бога, є манас, в якому містяться основні типи і мудрість, яка впорядковує їх на благо істот. Земля тільки-но народилася: Сонце, розділивши її навпіл, піднялося, щоб зігріти своїми променями. З середини сонячного диску вийшов інший суперник, і безсмертне брахмо стало Сомою. З кола місячної кулі народився Павана (*повітря*), який своєю живильністю посилив нетлінну природу цього світила. Цей дивовижний союз духу і матерії породив божественний Пуруша, чия вода становить рідку речовину, земля

— тверду речовину, в якій ефір є порожнистою частиною, і світлом ув очах, вітер — швидкий рух, вогонь стрімкий поштовх. З цього Пуруші утворюється речовина названа пуруша, духовна субстанція також відома як магат, поєднання духу з п'ятьма елементами, душі істот (*бхутатман*), іноді укладаючи її в тілі, як наше, іноді повертаючи до вічного тіла. Це таємна мудрість, вічна жертва, принесена силою Йоги, вогонь, який одушевляє твар, і, який блищить Сонцем і з'єднує усі тіла. Його природа народжується і помирає, щоб перейти від спокою до руху. Розум, введений в оману почуттями, в самій середині брахмо, бере участь у справах і відає народження, як і смерть. Допоки він не намагається наблизитися до великої суті, він страждає у послідовних земних переродженнях. Але коли, звільнившись од почуттів, він зрозумів таємницю Йоги, він єднається із брахмо і назавжди звільняється від усіх знищень. Прибуваючи в досконалий світ, він бере участь у божественній сутності, вільний од нечистих пристрастей і прихильностей. Занурений у це вишнє, він бачить, він відає все у природі, що є смерть і життя, гарний і поганий шлях. Органи почуттів є засобами духу (*атми*), а його діяння (*карма*) відбувається в цьому творінні, створеному брахмо. Думка, яку мучить бажання (і чим більше вона припускає, тим більше вона відчуває біль), нагадує море розбурхане вітром. Брахма сказав так: «Серце, наповнене сторонніми прихильностями, повинне бути очищене через мудрість. Розум насичений путами тіла, створює собі інший світ і він отримує його пізнанням. Навіть тут, на Землі, вже одягнений, як осяйна форма, він готує безпечний і постійний будинок. Хто, вічно прив'язаний до брахмо справами покаяння, звільняє себе від потреби повертатися до життя у новому тілі. У Йозі ми вчимося розрізняти що тлінне, а що ні. Ми не повинні ставити в ряд швидкоплинні речі й ті, які підтримуються тут рівними вищій сутності!».

Так вістить п'ятнадцятий розділ третьої частини, названої Бгавішьяпарва,
в Харівамшапурані, продовженні Магабгарати,
поясненні по цій великій сутності.

СТВОРЕННЯ ВЕД

Розділ 16

Вайшампаяна вів далі:

В нижній частині западини, утвореної в Землі сонячним теплом, була поставлена гора Менака. Меру, з її великими вузлами і суглобами (*парван*), стала парватою (*гора*), нерухомою (*атчала*) за її природою, вона стала атчалою (*гора*). На її великій вершині проживає Пуруша, сяючий, вогняний, зодягнений ув органи почуттів і спонукуваний великим духом, який є його зміст. Його форма яскрава і блискуча, і він на першому місці в розумі Брахми. Він виходить з вуст, виблискуючи всією пишнотою свого творця, з чотирма обличчями й чотирма руками. Так народився великий принцип (*магабхута*): богиня Прітхіві ж (*земля*), була витягнута з води, де вона потопала. Брахма з'явився, і Всесвіт виник з нічого.

В краю, який є межею світу вічного брахмо і матеріального світу, піднімається вершина Меру. Її висота становить мільйон йоджан; вона має чотири сторони, ніхто не може розрахувати ширину, утворену з великих валунів, величезну мірою, яку й очі богів не в змозі оцінити, але ті, хто обізнані в священній науці, визначають у декілька мільйонів йоджан. Там, щоб захистити Землю та її царів, живе безліч духів, святих у вправах Йоги і досконалих у практиці святих заповідей; там знаходяться бог марутів, Індра, рудри, васу, вішвадеви, адітьї, Вішну, Вівасван, Варуна і їхні божественні супутники, всі одягнені в сутність брахмо.

І могутня енергія Вішну, первинна, ототожнюється з почуттєвими об'єктами, згідно брахманів обізнаних на Ведах і освячених покаянням, це є Брахма. Брахма, це три світи, які з'являються протягом дня цього бога; це нематеріальне вбрання фізичних органів, яке воно оживляє життєвим диханням, яке є діянням (*кармою*) великого духу; це джерело всіх стихійних сил, він є вища єдність, яка стала всеохопною. Кількість його властивостей дала йому всі імена, він великий принцип; від нього йде форма Всесвіту, форма почуття (*манас*) та розум (*буддхі*), від нього походить двоїстість, бо це той, хто створив першу пару, саме він, з його божественним подружжям, подорожує світом, радісно запліднюючи своєю любов'ю.

Брахма також є першим із тих, хто знає священну науку, ввівши шлях до остаточного звільнення і, який бажає одного дня з'єднатися із вищою сутністю. З лона чистої хвилі хмар, Сома щойно піднявся; вода, якою творець окропив його в якості найвищого з богів, видала звук (*нада*) і стала річкою (*наді*), що тисячами потоків зі світу Брахми спускається на Землю, і, добродійна богиня, тече сімома протоками. Тим часом, проникаючи тисячами й тисячами способів, Бог впорядковує цей минущий світ та інший світ, створений з нетлінних елементів. Принципи природи стають плідними й істоти зростають. З чотирьох вуст Вишнього володаря приходять ці книги, які впорядковують дії мудрих. Потім, вічна досконалість приймає форму; далі, під містичним виглядом чотириногих, себе виявляє у світі свята, безсмертна чотиричастинна наука. Брахма, в наслідок його успішної плодючости, незабаром стає Прабатьком творіння. Обов'язок проявляється також, з його чотирма опорами, які підтримують Землю й несуть людину до небес, а саме, чотири устрої: брахмачарья, домогосподар, гуру і самітник, який втаємничує своє життя (*йде у скит*). Дотримання правил обов'язку впливає на Сому, оскільки це збільшує його диск, а практика святих законів гарантує велич Брахми і вічність Вед, як благочестиві пожертвування радують пітрів і сприяють процвітанню домогосподаря. Але ріши, натхнені любов'ю до обов'язку, збираються на вершині Меру. Там, серед них, Бог міркує: він сидить схрестивши ноги, шия витягнута, спина нахилена, склавши руки на животі, в той же час

як тіло у спокої, голова працює, і з його розумом (*манас*) та силою Володаря Йоги, він творить єдиного Вішну, реального, і схожого зовні на дві половинки бімби (*рослини*). Бог осяйного вигляду, піднімається в небо наче зірка вночі або, як зірка тисячі променів, і світить у просторі, оточений незрівнянною пишнотою. Невіглас не бачить, що це вічна істота, яка стала зримою в цьому подвійному диску Сонця й Місяця, і, які, здається, розмістили на чолі ці два його ока, де його божественне світло спалахує. Брахмани, які володіють знаннями Вед і практикують чесноти, які захоплюються вивченням адхьятми, розуміють цю приховану для всіх інших таємницю, бо адхьятму не розуміють ті, хто відкидає правила Йоги й губляться у прихильностях до форм, здатних тримати у вирі цього світу. Але дух, володар елементів (*бхутеша*) прив'язується до Землі внаслідок безладних думок, які ведуть людей до неправильних справ і постійно змушують до мук смерти; у той же час, якщо він заглиблюється у Йогу в середині його тілесних пут, якщо він сам згадує і прагне остаточного звільнення (*мокша*), він зливається одного дня із брахмо. Брахмо, оповите світлом подібним місячному, з'єднується із Гаятрі та його душею, котра знаходиться між обома очима; він створює істоту учетверо яскравішу за себе, безтілесну, вічну, постійну, нескінченну і, яка, коли вдягає органи почуттів, сяє наче чистий промінь Місяця. Чотири частини цієї істоти є Ріґ і Яджур, що Бог створив її очима, Сама ж і Атхарва, які він створив, одна на кінчику язика, а друга з його голови. Відразу ж після народження, Веди приймають тіло в якому вони з'являються на Землі; й вони, власним духом створюють істоту, яка відрізняється її божественною, вічною формою і має над собою лише святих авторів, що її здобувають. Ця істота є жертвопринесення (*яджна*); і в її створенні Атхарва сприяє голові, Ріґ — шиї і грудям, Сама — серцю та ребрам, а Яджур — животові, ниркам, ногам та ступням. Така ось ця безсмертна Яджна, народжена із сутності Вед; з нею, всі істоти щасливі, нею ці два світи убереглися від усякого зла.

Хто, через пізнання Вед і практику Йоги, домігся досконалості справ, а також вічної брахмачарьї, і, хто, відтак, повернувся до джерела всіх живих істот, назавжди позбавлений необхідности діяти; муні, навчений священної науки, отримує ім'я Сіддха (*досконалий*), бо досконалість може існувати в цьому світі. Вчені й перевірені брахмани, через покаяння також, віршами Вед і упанішад, приписують Вішну народження яджни.

Д ж а н а м е д ж а й я с п и т а в :

Я розумію, що сіддха керує своєю думкою, як він вважає за потрібне. Але, яким діям він повинен підкорятися?

В а й ш а м п а я н а в і д п о в і в :

Він повинен утримуватися від будь-яких зовнішніх впливів. Діяння, які ведуть благочестивого і покаянного брахмана до пізнання істини, цілком внутрішні, духовні, розумові. Це не звичайні практики, які можуть принести світло в душу брахмана, завжди скромного і покірного божественному закону, завжди уважного слідувати святим правилам і сповненого бажання досягти досконалости. Без сумніву, він повинен підтримувати себе в постійній чистоті і, дотримуючись приписів Вед, шанувати свого володаря і приймати його шанобливою позою, з жертвою. Але муні, який воліє остаточного звільнення, дбатиме, вранці і ввечері, про приборкання почуттів, щоб спрямувати свій розум до божественної сутності та перейти, силою своєї душі, у вічну оселю Вішну. Він зануритися в найглибшу медитацію, і думки його будуть знищені в Вищій Істоті (*брахмо*). Очищений же від будь-якої особистої зацікавлености, вільний од усіх земних пут, він пізнає, як подолати необхідність переродження. Те, чому ми даємо назву акчара (*нетлінне*), те, яке є вічне брахмо, втрачається прихильністю до діяння і досягається шляхом повернення до істинного знання. Брахман, який проходить скромно і стримано у середині цього світу, запліднeного Вішну, і, котрий підноситься над усією природою та відкидає будь-які бажання, напевно не відродитися на Землі; хоча він і діяв, він не носив ланцюга, адже його душа не прив'язана ним. Істота повертається у життя через прихильності до земних речей; вона ж і звільняється, коли байдужіє до них. Проте, брахман може здійснювати обрядові діяння, бо це притаманна йому доля. Але, одного дня, звільнившись од пут почуттів і пізнавши Вищу оселю, він не повертається більше, аби увійти у людське тіло.

Так вістить шістнадцятий розділ третьої частини, названої Бгавішьяпарва,
в Харівамшапурані, продовженні Магабгарати,
що оповідає про створення Вед.

ПОЯВА УПАСАРГИ

Р о з д і л 1 7

Д ж а н а м е д ж а й я м о в и в :

Я б хотів отримати декілька подробиць про упасаргу,[12] про Йогу, про предмет медитації Сіддхи, про досконалість та супутні якості.

В а й ш а м п а я н а н а т е е :

Я повідаю тобі, які наслідки медитації на манасі тих, хто піднімаються до брахмо, бо брахман, силою таємничої Йоги, покритий, як він є, п'ятьма почуттями, стає брахмо, коли він відмовляється від якостей почуттів, що його оповивають. Я повідаю тобі пізніше якості ішварьї, а нині перелічу тисячі й тисячі форм Бога чи, радше, брахмо, коли він розмірковує про вічне жертвоприношення. Тож, йогин, самоприборканий, який у дев'ятибрамному місті, що є зібранням п'яти почуттів, піклується ретельно, аби закрити бажання і гнів, щоб відкрити його лише для роздумів. У цю мить, в його голові утворюються коливні великі хмари,

боки яких забарвлені у чорне, червоне, жовте й біле, яскраво-червоне, сірий колір голуба, колір лазуриту, рубіну, кришталю, зміїні відтінки, індрагопи, місячного кола, блискавки й диму. Ці хмари, зібрані в такій же великій кількості, як у сезон дощів, здається, затуляють небо; вони схожі на численні крилаті гори. Вони містять у собі рясну хвилю здатну вивергнути потоки, які проникають глибоко в землю. Проте великий вогонь, народжений із розуму Брахми, також неосяжно зростає в його голові, увінчаний численним полум'ям, ув оточенні тисячі іскор, що виникають із усього його тіла, сяючи немов вогонь кінця світу. Ці світлові промені настільки ж численні, як і хмари, які поєднуючись, падають разом на землю. З його вух дме дужий вітер, дивовижне творіння божественної досконалости, живлене початковим диханням, швидким, дзвінким, бурхливим, який бадьорить і об'єднує вогонь та інші елементи, утворюючи тисячі різних подоб. Вогонь, вітер, вода і земля — такими є речовини виділені Брахмою; вони поєднувалися у собі і стають зародками наповненими божественною міццю. Між очима Брахми знаходиться принцип буття, це вірадж. Самі ж ті очі є домом для багатьох інших принципів створених Пурушоттамою, інакше Вішну, божественним Праджапаті, наділеним двоїстою природою, духовною та матеріальною, величезним сховищем усіх істот, руйнівником світу, який був Його творінням. Бог наче огорнутий елементами: дієва сила брахмо входить у Його голову й усі ці життєдайні принципи, наділенні пізнанням добра і зла, починають діяти. Форми, визначені Творцем, формуються, і проникаючи в землю, поширюються в десяти областях неба. Ріши, утворені від Брахми і, які піддалися тепер закону руйнування, будуть приймати кожен своє земне становище. Вони більше не повинні знати пут діянь, нині, звільнені від шкоди, викликаної діями справ звільнення і від пут матерії; проте, вони змішуються з природою, яка залишається відчуженою для їхніх почуттів.

Яскраві та блискучі, вони покривають себе вологою парою, в якій вони, здається, більше не існують, хоча й досі існують, схожі на нитку, яка втрачається і зливається в тканину. З пари народжується хмара, з хмари чиста хвиля, з хвилі земля, з землі різноманітні плоди, з плодів початкова рідина (*rasa*), з раси ж дихання живих істот. Золото це раса найвища, це сам Брахма; Брахма є першопричина (*прадхана*), як речуть благочестиві брахмани випробувані покаянням і святими справами; це невидиме, що робить себе видимим сидячи в усіх істотах, циркулюючи скрізь, із розумом, діяннями та засобами одночасно, розгалужуючись, щоб стати об'єктом почуттів. Це залишається невідомим тим, чий вогонь покаяння не спалив гріхи, видиме і зрозуміле мудрецям, котрі володіють божественними знаннями. Воно виходить з того місця, яке знаходиться між двома бровами Брахми, і з'являється наче Сонце, звільнене від хмари. Вільні в цьому світі, як птахи в повітрі, вільні від усіх різновидів пут, ті, хто практикував Йогу, збирають у брахмо певні плоди своїх діянь.

Цей бог вже тисячу разів проявив себе, щоб одного дня перестати бути і повернутися до себе; він народився, щоб померти. Він робить свою справу в істотах, яких він створює, а потім піддає руйнуванню, встановлюючи всі правила обов'язку, яким сам слідує неухильно. Вік Брахми, який є першим з усіх віків, складається з дванадцяти тисяч років, і часу тисячі юґ, наприкінці якого настає загальне руйнування (*самхара*). Однак, перший принцип (*сукшма*) природи, незмінний, нечутливий, завжди існує; і таким чином, цей світ, вічний і швидкоплинний, є не що інше, як брахмо, первісний атом, що проявляє себе в діяннях і якостях.

Так вістить сімнадцятий розділ третьої частини, названої Бгавішьяпарва,
в Харівамшапурані, продовженні Магабгарати,
що оповідає про появу Упасарги.

ВЛАСТИВОСТІ ІШВАРЬЇ

Розділ 18

Джанамеджайя мовив:

О святий муні, я хочу знати стан або прагвансу (*стан йогина в брахмо*) людини, яка перебуває у брахмо протягом перших двох юґ.

Вайшампаяна мовив:

Я поясню докладно про чесноту, яку медитація дає манасу тих істот, досконало ототожнених з Богом. Великий Ішвара,[13] народжений з Брахми і високої сили Йоги, зріс і утворив сукупність істот. Трон Брахми було закладено, і цей Бог швидко зайняв його у вигляді матеріальної речовини. Але, він особливо любить цей світ, блискучий наукою, яка полягає у звільненні, й з якого народжується тисяча інших світів.

Брахман, який, відповідно правил Йоги і духу Вед, пропонує жертву брахмі,[14] набуває глибокі знання і різні ішварьї. Перша ішварья, якою користується йогин стаючи брахмо і наповнюючись любов'ю всіх істот, називається ефір. Відтепер незмінний, брахман ширяє у величезному небосхилі, наповнений чистою і божественною сутністю, і в якому зібрані всі святі, обізнані на священній науці. Перш ніж він з'явиться, до нього охоче приєднуються розуми тих, хто за своїми знаннями та відданістю вже досяг цього вищого рівня.

Після тисячі суворих випробувань, брахман також може отримати ішварью повітря. Він сміливо долає усі мінливости обвітря, і, переможний сіддха, він покидає своє тіло, щоб літати повітрям, вільно і незалежно, охоплюючи простір своїм манасом. Якщо у когось є стільки ж очей, як у Індри, він все ж не зможе зауважити в небесних родах тонкого духу, який можуть розпізнати лише ті брахмани, які, відмовившись од усіх справ, мислять лише про повторення таємничого Ом. Ом дійсно є найвищою сутністю, як її розуміють

мудрі; саме це є брахмо, що циркулює в істотах і несе в собі розум. Ом, на думку святих вчителів, це стародавнє дієслово, народжене Брахмою, звучне, повітряне і виражене буквою; ця істота позбавлена сприйманих форм і оточена матеріальною оболонкою, змішується з елементами, проникаючи в усе існуюче, і тим не менш, завжди вільна; це, врешті, володар, який, створивши цей світ у своїй думці, наповнює його своїм розумом. Проте, мудрі брахмани, чисті та приборкані, святкують жертву, в якій Веди є душа, і завдяки імені Брахми здобули велику славу. Прагнучи до цього світу, де божественна сутність перебуває і, де живе Вішну, вони виконують усі обряди, вільні від недуги і звільнені від бажання відродитися в цьому житті. Потрійними приношеннями гірлянд вони шанують Вищий Дух, Вішну, могутній у мудрості та доброчесності; жертвопринесеннями і обрядовою ходою, вони показують свою повагу до Брахми та інших богів. Тепер же це брахмо, за словами Вед, це енергія Вішну, коли брахмани, освічені в божественній науці, чисті, вільні від діянь, випробувані практикою чесноти і покаяння, приходячи до їхнього остаточного звільнення, вони мають право споглядати Велику душу, яка є вищою сутністю і дивовижним Вішну.

Інша ішварья є ішварьєю вологи. Відважний йогин проходить кілька суворих випробувань, щоб отримати її. Затоплений, страждаючи від хвиль, розгублений, він, покритий хвилями, поперемінно холодними чи гарячими, іноді занурений у глибинах моря, іноді у водах річки. Посеред вирів, які його оточують, він тремтить, позбавлений їжі, притулку, почуттів. Осаджений на глибині затоки, він занурюється вниз головою в потік із білої піни, і, коли він піднімає очі до світла, його зір засліплений тисячами білих і жовтих променів, які, здається, виникають з лона бурхливих хмар. Саме завдяки такому випробуванню, брахман стає сіддхою і отримує вологу ішварью, яка заснована на смаку (*rasa*): з кінчика його язика виникають численні хмари з нерівними краями; удосконалюючись Йогою, він утворює різні рідини (*раси*), які становлять елементи всіх істот.

Інші випробування призводять брахмана, зміцненого в своєму намірі подоланні перешкод, які виникають навколо нього, до ішварьї вогню. Жахливі і грізні примари, з жезлом у руці, вогняними очима, нападають на нього, вони піднімають повіки і заломлюють кінчик свого язика; з їх розкритих вуст виходять незрозумілі звуки. Тоді вони приймають тисячу різних форм; вони прагнуть зачарувати його своїми піснями та їхніми танцями. Вони перетворюються на жінок, обіймаючи йогина, прагнуть збудити його бажання, звертаючись до нього із найсолодшими іменами, або ж, прямо на ноги вони схиляють голови перед ним, намагаючись своїми оповідями та їхніми танцями й рухами привернути його увагу і перервати хід його молитов. Переможець же нападів, брахман, стає сіддхою і прибуває до ішварьї вогню; це для нього велика честь, нарівні з вогнями або сонячними променями. Йогини, одаровані якостями цієї ішварьї, стають яскравими метеорами, зірками, які рухаються у просторі; вони приймають назавжди шляхи Сонця й Місяця. Вони утворюють цю божественну і блискучу ходу (*калатчакра*), яка, натхнена цими двома зірками, супроводжуючи Час у його вічному русі; я маю на увазі пакши (*місячний період – 15 днів*), місяці, пори року, кшани (*еквівалент чотирьох хвилин*), лави (*1/2 секунди*), години, кала, каштха, дні, миті, шляхи зірок і планет.

Нарешті, ішварья землі, також наслідок довгих змін, яким підкоряються йогини. Вони нападають і зіштовхують з місця. Спокійно і без бажань, вони вражають, розривають, ударяють кілька разів, проходячи через органи всіх істот, що населяють земну поверхню. Атаковані одночасно за допомоги елементів усіх видів, вони відчувають напади списом, мечем, булавою, шаблею, гострою стрілою. Внаслідок цих різноманітних випробувань, брахман, відтепер, звільняється від усіх змін, заслуговуючи звання сіддхи і володіє ішварьєю землі. Таким чином йогин, занурений у споглядання, сприяє створенню: він вдихає божественний запах, він чує все прекрасне. Божественні форми перетинають його не розриваючи, і об'єднуючись із власною природою, він іде, він будить первісну матерію (*прадхана*).

Так вістить вісімнадцятий розділ третьої частини, названої Бгавішьяпарва,
в Харівамшапурані, продовженні Магабгарати,
що оповідає про властивості ішварьї.

ТІЛО БРАХМИ

Розділ 19

Вайшампаяна вів далі:

Прабатько світів, вільний душею і нерухомий тілом у медитації, починає свою божественну роботу і його манасом, силою Йоги, він малює, наче грає, цілісінське творіння. З його очей він утворює прекрасних апсар, з носа гандхарвів, у їхніх вишуканих і багатих шатах, тумбурів та незліченно інших духів, майстерних у танці та грі на інструментах, співах мелодій Сама. З його думки, завжди благочестивої та плідної, володар і душа живих істот, творить божественну Шрі, чарівну, з блискучими очима, шляхетним чолом, гарними бровами, осяйним обличчям, солодкомовну; Шрі — друга справедливости й прикрашену красивим лотосом із сотнею пелюсток. З апсарами та гармонійними гандхарвами він також створив брахманів, чий голос співає священні гімни. Зі своїх ніг він створив безліч живих і неживих істот, людей, кіннарів, якшів, пішачів, зміїв, ракшасів, слонів, левів, тигрів, антилоп, різних чотириногих і рослини. Для смертних, які віддаються роботі рук, він утворив творення; для тих, хто бажає добробуту, з його основи він створив полегшення (*жінку?*), а з його природження блаженство для тих, хто є господарями своїх п'яти почуттів. Зі свого серця він створив

корів, а птахів з його рук. Інші частини його тіла породили інших істот. У проміжку двох його брів, володар, обізнаний на мистецтві Йоги, породив двох божественних патріархів, святих і осяйних ріши — Ангіраса та справедливого Бхрігу; із середини чола він вивільнив Нараду, могутнішого за друзів своїх, а з голови, великого Санаткумару. Потім він викликав спадкоємця небесного престолу, Сому, окропивши в якості очільника брахманів та царів, і він доручив йому бути назавжди факелом уночі. Далі Бог місяця, сильний у покаянні, та у супроводі планет, пройшов через середину неба, осяюючи світ своїми променями. Таким чином, Брахма, досконалий Йогою, створив зі своїх кінцівок, силою свого манасу, всіх живих і неживих істот, яких він посіяв тисячами у світі і, які живуть та діють у ньому. І це називається жертвою Брахми; ми повинні зрозуміти, що це таке, як Йога і Санкхья, що означає наука про світ, названа віджнана;[15] що означає кшетра усякого роду, і кшетраджна. Ми повинні навчитися пізнавати єдність і поділ буття, життя та смерти, існування і завершення Часу, і, врешті, таємницю джнеї.[16]

Так вістить дев'ятнадцятий розділ третьої частини, названої Бгавішьяпарва,
в Харівамшапурані, продовженні Магабгарати,
що оповідає про тіло Брахми.

СТВОРЕННЯ КАСТ

Розділ 20

Джанамеджайя спитав:

О благочестивий брахмане, ти повідав мені про Брахмаюґу, першу епоху. Я волів би деяких подробиць про Кшатраюґу, епоху також відому суворістю покут та жертвопринесеннями од святих, і яку вчені пояснили більш-меншим розвитком?

Вайшампаяна відповів:

Я повідаю про цю епоху, позначену справами благочестя, милосердям і діянням справедливости, та її населенням. Саме тоді ці маленькі муні зливалися із сонячними променями, самі розміром із великий палець. Вони були далекі від вад світу, чинячи справи підготовки до остаточного звільнення. Уважно дотримувалися закону, в його захисті, як і в таїнствах та у своїх вимогах постійно з'єднанні із брахмо, розважливі й чисті в своїх діях, точно слідуючи святим практикам відданости й обізнані на священній науці. Після тисячолітнього кола, ці благочестиві брахмани піддалися закону загального руйнування (*пралайї*), досконалі в своїх справах і розвинуті в знаннях.

Вішну, застиглий у покуті, зрушений Йогою і вийшовши із Брахми, став Праджапаті Дакшею і створив різні види істот. Брахманів створено із твердого і незмінного елементу (*akṣara*), кшатрії із принципу рідини (*kṣara*), вайшьї із легких частин, а шудри із диму. Вішну ж утворив і чотири кольори: білий, червоний, жовтий і чорний; вони були такими в кастах, тобто брахманів, кшатріїв, вайшьїв і шудр. Усі, однакового вигляду, спираючись на дві ноги, але з різними обов'язками, чудовими в їх упровадженні, виконували свої різні завдання з мужністю і слідували в усіх своїх діях визначеним їм шляхом. Веди вчать перші три касти обрядам, яких вони повинні дотримуватися. Це наслідок об'єднання Брахми й Вішну. У цій справі, Вішну, великий Йогин, виступаючи як син Прачетаса, проявив мудрість і силу. Шудрам, народженим з принципу, марного, як дим, потрібні будь-які жертви, вони не знають обряду санскари [17] і не читають Вед.[1] Коли арані труть і створюють вогонь, дим також з'являється з його звоями, але це марна жертва, і шудри також існують на Землі для оранки, позбавлені святих обрядів санскари та жертвопринесень, приписаних у Ведах.

У Дакши були інші сини, в яких жило брахмо наче у своєрідному лоні, сильні, могутні, міцні, блискучі, щедрі на жертви. Їхній батько сказав їм: «Я хочу дізнатись, в якій мірі по Землі поширюється мій вплив. Я хочу створити велику кількість істот, щоб заповнити безліч цих кшетрів (*тіл*); бо Земля ще не показала моїм очам вигляд моїх синів, які бажають користуватися її благами. У Крітаюґу вона стане для мене матір'ю всіх істот, птахів і рослин!».

Ось такими були слова того, хто втілив істоти (*дхатрі*); Земля ж, яка є їхньою матір'ю і, яка містить дхатрі, одразу ж зачала атоми й тіла всіх цих створінь, покликаних діяти.

Так вістить двадцятий розділ третьої частини, названої Бгавішьяпарва,
в Харівамшапурані, продовженні Магабгарати,
що оповідає про створення каст.

РІД ДАКШИ

Розділ 21

Джанамеджайя спитав:

Це добре, о святий брахмане, але я хочу знати, що сталося в Третаюґу, і знати справи цієї особи (*Третаюґа, як особа*), яка відрізняється серед усіх її величезними знаннями.

Вайшампаяна відповів:

Дакша, перша людина, в силу Йоги якого він є найвищим майстром, узяв собі тіло жінки — гарної, доброї, чарівної для усіх сердець, яскравої ніби лотос, звабливої для всіх очей вишуканістю ніг, повнотою її талії, її бровами, червонуватими куточками її очей. Пошлюбивши сина Прачетаса на вершині гори (*Меру*), і

від цього таємничого союзу народилося багато красунь. Таким чином Дакша, приймаючи двоїстий вигляд чоловіка та жінки, породжує всі інші істоти, додавши таким чином своїм чарам нові принади.

Могутній син Прачетаса видав заміж своїх дочок за обрядом Брахми, він віддав десять Дхармі, тринадцять Кашьяпі, двадцять сім Сомі, й, таким чином віддавши своїх дочок, він увійшов у святий світ, де проживають брахмани, відомий як поле Брахми (*Брахмакшетра*). Там святий муні вів медитації і покаяння, жив серед мешканців лісу, подорожував по Землі, харчуючись травами, корінням і плодами, і зростаючи з кожним днем у заслугах. Він був щасливий ув оточенні цих невинних тварин, а брахмани очищалися жертвопринесеннями і спалювали їхні гріхи запалом свого покаяння. Муні, передбачаючи для них час сварок і боротьби, навчав їх на своєму прикладі керувати своїм тілом; і вони думали лише про досконалість, яку приносять добрі справи та жертви. Після того, як відзначилися шляхетністю та щедрістю, вільні від пристрасти, відмовившись од хтивости, вони прийшли зі своїми дружинами й дітьми, щоб закінчити свою старість серед тварин лісу. Тож, ці відомі брахмани жили в країні, що їх батько любив найбільше і, яку, з цієї причини, назвали Брахмакшетра, щасливе місце тих яті, які відмовилися від діянь і подолали свої пристрасти й почуття, та тих мудреців, які подорожують світом після обітниці бідности.

Отже, саме цей рід, святий і благочестивий, який був спершу лише в уяві Творця, був вкритий чутливою і швидкопсувною плоттю. Але, якщо невидима і духовна субстанція покрита видимою та матеріальною оболонкою, друга речовина із впливом часу зникає і повертається в першу. Істоти, слухняні впливу долі і чесноті Йоги, пов'язують себе з існуванням або відокремлюються від нього, й по черзі, рухомі або нерухомі, атомами або об'єднані.

Деякі з цих дочок Дакши стали дружинами великого Кашьяпи, який сам підкорився законам Часу. Звідси виникли адітьї, васу, рудри, вішви, марути, змії з кількома головами, дракони, садхьї, гандхарви, кіннари, якші, супарни, Гаруда, корови, чотириногі, люди, хмари, Земля, гори, які підтримують її, слони, леви, тигри, коні, птахи, носороги, рогаті тварини, бики, антилопи, олені з чотирма рогами, блискучі тисячами кольорів рептилії і подібні лотосу, й нарешті, всі істоти, незалежно від їх вигляду й опису.

Відтак, наділені смертними тілами, фізичними і моральними здібностями, муні народжувалися послідовно, у вічному полі обов'язків (*дхармакшетра*). Їх душі (*кшетраджна*), у цей, людський світ, приходять, щоб підкорятися божественним законам і приписам Вед; вони втілюються в тих героїв, видатних на небесах і також на Землі; ці домогосподарі вдосконалюються покутою, навчені у випробуваннях брахмачарьї, і цілковито шанобливі до їхніх гуру; ці благочестиві брахмани, ревні в досягненні стану сіддхи, вдаються до важких практик Йоги та священних вправ молитви; й нарешті, ці добродійні та суворі люди, які дбають про мирські справи і живуть ув оточенні своїх дружин. Такими є ці стародавні муні, коли вони проходять випробування людським життям.

Так вістить двадцять перший розділ третьої частини, названої Бгавішьяпарва,
в Харівамшапурані, продовженні Магабгарати,
що оповідає про рід Дакши.

ЖЕРТВОПРИНЕСЕННЯ БРАХМИ

Розділ 22

Вайшампаяна вів далі:

Брахмани, що відрізняються за джатою і шкурою чорної антилопи, зібрані душею і пригнічені в тілі, вшановують Прабатька істот на горі Меру, в долині вкритій густими деревами, в оточенні скель багатих металами, вкритих кущами і озвучених п'ятьма розспівами, які використовуються для трьох божественних Вед. Завжди зайняті мантрами і жертвопринесеннями, завжди віддані їхній благочестивій практиці, вони мали спершу один вогонь. Ці мудрі муні, згодом розділили його на три різні види, яким вони присвятили окремі особливі мантри. Відтак, єдиний вогонь став троїстим. Але той, який гідний назви великого, під час свахи (*вигук при підношенні вогню*), живиться приношенням масла (*хавіс*) і додає нового значення читанням мантрів. Сам божественний Дакша, творець усіх речей і батько брахманів, Дакша, об'єкт загального поклоніння, являє себе у вигляді Брахми.[19] Несучи в своїх руках жезл влади, щит, стрілу, кинджал, прикрашений блискучим чубчиком, з осяйним наче лотос лицем, душею, вільною від бажання та гніву, почуттями приборканими покутами, він занурюється в медитацію та жертвопринесення в надрах Пушкари. Жерці ж співають пісні Сама-Веди, визначені Індрою. Вершкове масло, молоко, ячмінь, рис, і все, що становить жертвоприношення, таким чином, як приписують Веди, приносять у жертву і збираються навколо Брахми. Арані, утворена з дерева самі, треться, і Брахма отримує з нього новий вогонь. В цьому дійстві народжується полум'я, яке живиться речовинами підношення. Мудреці-муні додають ще фрукти різними підношеннями узливанню. У цьому жертвопринесенні Брахми, його син Бріхаспаті виконує роль удгатрі і читає чотири Веди з прекрасним виразом. Його солодкий і гармонійний голос виявляє, з вченою вимовою, красу ритмів цих божественних книг. Священна оболонка, яка нагадує ці вимови небесного походження, в цю мить нагадує світ Брахми (*брахмалока*); вона повторює чисті і святі молитви, які колись вийшли з уст Бога. Але тут і там розміщені речі, що повинні підживлювати вогонь, горщики повні соми або води, жертовний посуд, ячмінь, рис, масло, табуни, розташовані по порядку, корови, що кормлять оточуючих їх телят. Все сприяє пишноті обряду, священним молитвам, присутнім молодим та старим покутникам,

релігійним виступам божественної науки. В оточені цих ріши, прозваних манаси і породжених ним спонтанно, за сприянням марутів, Брахма приносить жертву, згідно порядку зазначеного у Ведах, всім хто дихає, тим не менше без прийняття в цьому творінні форм сяючого Творця. Він приймає подобу жерця, і після тертя арані, де вогонь діє в самі, могутній бог святкує агніштому.[20]

Збори були блискучі, зворушливі обряди, приємні та мелодійні голоси, помічники, присвячені справі звільнення, освічені у Ведах і ведангах, та сяйливі наче Сонце й Місяць. При звуці цих священних пісень, які роблять Землю подібною до оселі Брахми, всі небожителі прибули юрбою; вклонилися священній Сварзі, лікарям священного закону, брахманам і, нарешті, сяючі, як три вогні в жертвопринесенні, створили ці збори, цілі небесні збори. Індра дав сигнал і навчені уста муні видали мелодії Сама та вірші Яджур. Бо на це свято ті мудреці, які чинять — покути, святе навчання і практику добрих справ об'єктами їх звичних думок, — поспішали з відданими серцями. Син Брахми, древній Бріхаспаті, який знає всі таємниці науки про обов'язок, виконав у цьому випадку роль хотрі. Жертвопринесення закінчилося жертвою спрямованою до Вішну. Однак Адітьї, сяючи на заході, спостерігали запал їхнього покаяння. Основою жертвопринесення є Вішну, ненароджений; це брахмо, нечутливе до зовнішніх об'єктів і впливу протилежних почуттів,[21] брахмо, вічне джерело тисяч і тисяч таємничих лотосів, незалежне, безмірне, нескінченне в його творіннях. Його подих — це муні, чия душа спокійна і безприхильна. О царю, зовнішні речі спокушають наші почуття і ведуть нас до гріха. Гріх огортає розум темним покривом. Ми повинні пройти через життя, залишаючись приборканими в почуттях і неприступними спокусі чимось, що нас оточує. Єдине, варте того, щоб захоплювати нас — це божественне вчення, яке просвітлює нашу душу, з миті, коли ми чуємо голос мудрого, котрий висвітлює священні таємниці Вед і покаяння. На небесах є місце назване світом досконалости, оселя благих душ, де богів ушановують хавьєю, і немає сметри. Тож, людина, яка приносить жертву згідно священних правил і виділяючи кожному належну йому частку, буде насолоджуватися на Землі, як у нагороду, щастям, якого вона хоче, зі своїми дружинами, збережена від турбот старості.

Наприкінці обряду, Бог, який своїм диханням оживляє всі істоти, чистий і доброчинний Бог, подарував брахманам гору, на якій він щойно приніс жертву. Тоді почалися незгоди між ними, і суперечка переросла в сутичку. Але, незважаючи на всі свої зусилля, їм не вдалося поділити гору. Втомившись од своїх зусиль, вони впали на землю, бліді та змучені горем. Дух же цієї гори з усміхненими пагорбами, з'явився перед ними і схиливши чоло, тихо мовив: «Даремно ви спробували розділити мене між собою, бо якщо ви хочете залишитися роз'єднаними, й ста божественних років навряд чи вистачить. Але спробуйте поладнати; щойно ви покладете край вашим розбратам, обмін стане легким. Насильство зростає із гнівом та ворожнечею, о шляхетні брахмани. Але, чи потрібна вічна мудрість (*брахмо*) для збільшення свого володіння? Як же я можу бути вам об'єктом розбрату вашого, з моїми гострими скелями, які піднімаються до неба, моїми жилами металів, моїми крутими пагорбами, моїми широкими схилами, з цими військами змій і рептилій, які перетинають землю або ховаються у свої печери?». Так говорив дух; і вислухавши, брахмани примовкли.

Так вістить двадцять другий розділ третьої частини, названої Бгавішьяпарва,
в Харівамшапурані, продовженні Магабгарати,
що оповідає про жертвопринесення Брахми.

НЕОБХІДНІСТЬ ВИВЧЕННЯ ВЕД

Розділ 23

Вайшампаяна мовив:

Дні минали, і приносили нові жертвоприношення, запропоновані цими брахманами, багатими на покути і підлеглими домашнім обов'язкам. Виховані в божественній науці, вони віддавали свою шану богам і всім тим, кого закон каже вшановувати. Тож, на священних схилах гори, на рівнинах Брахмакшетри, вкритих чагарниками, в цих долинах, багатих травами та порослих деревами, бачачи обряди Бога, люди, які несуть в собі скарби покаяння, які люблять випробування брахмачарьєю і радіють обов'язкам гріхасти та практикують милостиню, ці яті, які не відчувають ніякої любові, крім обов'язку; ці брахмани, які не мають ніякого іншого щастя, ніж розведення вогню жертвопринесення, присвячені святій справі і, які ретельно приборкували свої пристрасті та почуття; нарешті, ці мудрі піддалися примусу долі, вкриті одягом з кори, зморюючи їхні тіла і доручаючи себе брахмачарьї, в останній суворій покуті.

Таким чином, за допомоги безперервної послідовности, цей благочестивий рід слідував, у різному ступені, святій посвяті названій ведасанскара, як це було перед ними у древніх і вчених муні. Але цей стан досконалости не для тих, хто відкидає Веди, бо та людина, якщо вона не володіє цією священною наукою, має бути обережною, щоб не прийняти ці суворі практики; нехай вона не відмовляється від своїх домашніх обов'язків і не залишає світу слідуючи по цій болісній дорозі. Навіть добре вивчивши більше однієї Веди, і люди освічені в Сама, не повинні нехтувати Ріг та іншими книгами. Брахмани, які не мають дітей, якщо вони присвячують себе покутам і вірно служать своєму гуру, можуть отримати при вивченні Вед плід, якого бажають. Що ж стосується того, кому не далося це священне пізнання, то цар, вірний своєму обов'язку, може піддати його роботі шудр, аби покарати за недоброзичливість.

Тому, не байдужий до божественної науки брахман, нехай свою душу збере в області вух. Нехай усі його прихильності, всі його почуття будуть спрямовані до Вед; у такий спосіб, яким це дається, придбає цю чудову силу визначену назвою бхуті.

Так вістить двадцять третій розділ третьої частини, названої Бгавішьяпарва,
в Харівамшапурані, продовженні Магабгарати,
що оповідає про необхідність вивчення Вед.

РОЗБРАТ БОГІВ ТА ДАЙТЬЇВ

Розділ 24

Вайшампаяна мовив:

Мужі присвятили данину коровам і брахманам, речами поваги Місяцю й Сонцю. До їхнього жертвопринесення приєдналися васу, що походять од Брахми, Нарада і прибічники, гандхарви, всі ріши, але, перш за все, це був Прабатько всіх живих істот, якого всі ці особи шанують через їх благочестя. Захоплений їх приємними співами, вчиненими аби привабити п'ять почуттів і здатними потішити всю природу та зробити її щасливою, наприкінці жертвопринесення Брахма мовив, щоб висловити своє задоволення Кашьяпі: «Ти будеш на Землі шанований так, як і твої діти, через жертвопринесення з багатими дарунками; якши, сури усіх щаблів, ми всі будемо шановані і я — перед усіма іншими!».

Відтоді, жорстока ворожнеча розділила девів і дайтьїв; ревниві суперники, вони провокували бійку, розмахуючи люто зброєю. Даремно ріши, чий вогонь покути спалив їхні гріхи, даремно інші брахмани, обізнані на Ведах і Ведангах, хотіли зупинити їх; наче бики на пасовищі, вони кидалися один на одного. З усім запалом надії вони почали боротьбу і на очах у всіх істот, які споглядали їх, вони йшли, за перемогу, на хоробру смерть. Вони підняли гучний крик і подвоюючи свої зусилля, вони сердито розводили їхні руки, наче птахи розправляють крила. Земля тряслася під їхніми ногами і тремтіла, коли вона просідала під вагою двох шляхетних бійців. Гори розбиті їх стопами, ревіли подібно бикам. Повітря хвилювалося, а річки порушували свій плин.

Тоді відбулася битва Вішну і Мадгу, страшний бій, жахливий, безжалісний немов згуба у кінці світу. Вішну збив силу свого полум'яного ворога, немов вода гасить силу вогню.

Так вістить двадцять четвертий розділ третьої частини, названої Бгавішьяпарва,
в Харівамшапурані, продовженні Магабгарати,
що оповідає про розбрат богів та дайтьїв.

БОРОТЬБА ВІШНУ ПРОТИ МАДГУ

Розділ 25

Вайшампаяна вів далі:

Потужний дайтья Мадгу, дуже жахливий, прикував на горі великого Індру. Дотримуючись порад і вказівок Прахлади і, на його нещастя, одержимий бажанням узурпувати владу царя богів, він насмілився покласти на нього руку, прикував його за стан важкими і міцними ланцюгами, та охопив цими болючими обіймами. Тоді Вішну, володар девів, досвідчений у мистецтві бою, викликав того великого супротивника, і оточений різного рівня богами, він спустився на поміст, де панує смерть.

Інші діти Кашьяпи, що під прапором Мадгу, також вступили у бій, розмахуючи великими палицями. Проте, гандхарви і кіннари, вмілі музиканти, приємні співаки, пробуючи голос перед битвою, співали, сміялися і танцювали. І гармонійний звук їхніх інструментів турбував неспокійну душу Мадгу. Завдання доручене Вішну гандхарвам — перемогти ворожі сили, пом'якшуючи їхні серця, й ці божественні духи, виконували його із завзяттям. На очах двох сторін, що стали одна проти одної, вони співали. Але незабаром Вішну оком Йоги побачив вплив вчинений на думки Мадгу. Він таємно пішов на Мандару, наче вогонь, що приховано горить у деревах. Проте ріши, палаючі духом і неспокійні серцем, привітали спільного батька істот і зникли.

Мадгу, сповнений гніву і з очима жовтими ніби мед, вдарив своєю рукою у скроню Вішну; але він не похитнувся і у свою чергу вдарив того в груди. Дайтья впав на коліна і сплюнув кров'ю. Його ж супротивник не схотів скористатися його падінням, щоб подвоїти свої удари, занадто впевнений у своїй силі та майстерності. Мадгу піднявся, подібний широкому прапору Індри, він більше не гнівався, а його очі виблискували. Два суперника підбурювали один одного гострими словами і продовжили боротьбу з новим запалом. Обидва міцнорукі, обидва однаково вправні у мистецтві війни, випробовувані покаянням і могутні у чесноті. Вони стикалися люто, вони вражали один одного немов рухаються дві крилаті гори, щоб зустрітися в повітрі. Вони билися на землі, розриваючи один одного нігтями так, наче два слона нападають їхніми бивнями. Їхні обличчя були вкриті потоками крови з ран, немов то золоті жили, сяючі наприкінці літа на схилах скель. Всуціль вкриті кривавим потом, знесилені від утоми, вони креслили ногами широкі борозни по землі. Врешті, ці два героя, повторюючи удари, нагадували двох птахів, які махають крилами борючись за свою здобич. Всі істоти на небі і на землі почули звук тієї жахливої сварки. В той час сіддхи, з їх звичайним даром, із усією силою істини, підняли свій голос, щоб віддати хвалу Вішну: «В Тобі ми бачимо велике тіло,

утворене зі стихій і об'єднаних думкою, Ти просто Істота одягнута почуттями, буваєш підлеглим народженню та завжди вічна. Коли творіння гине, Ти не вмираєш; коли ж воно відроджується, Атоме нетлінний, Ти покриваєш себе тисячею різних форм. Ти даєш у трьох світах пробудження природи, надихаючі істот бажанням відтворення. Прикрашений приємними й різноманітними подобами, Ти подорожуєш цими світами, не втрачаючи своєї свободи. Ти оживляєш людське тіло і підтримуєш в його діяльності. Дух священної Йоги єси і Таємничий змій, о Володарю богів, Ти той хто несе Землю; ти Ішвара єси, який проживає в цьому Всесвіті Брахми, цьому великому поєднанні Твого подиху та нетлінного атому.

Від Тебе брахмани-жерці, кшатрії-вої, вайшьї-торговці, слуги-шудри; через Тебе корови дають чистого молока, коні слугують жертвою у жертвопринесеннях, пітари отримують дари гарячою їжею і боги принесенням пряженого масла. За допомогою семи вічних і благих станів пітарів, Ти оберігаєш усі три світи. Вічна душа Сонця й Місяця, образ Тад, Дух, що оживляє матерію (*ніята*) і, який проявляє себе своєю енергією в усьому, видимому або невидимому; через Тебе три стани пітарів підтримують денне світило, інші чотири збільшують диск Місяця, через Тебе всі ці стани пітарів та сіддхів, які створюють порядок, додаються до останніх чотирьох і є прийнятними для підношення пінди; в Тобі є обов'язки одного і всіх, о вічний Боже, божественний, безсмертне Джерело з якого Брахма завжди приходить. Від Тебе повітря і вогонь черпають свою силу. Ти брав провідну участь у роботі Творця, коли, наприкінці Часу, досягши висоти досконалости, він відтворює цей світ, все осяюючи своїми вогняними променями. Підбадьорлива і прихована душе, в ті дні, названі Парвасандхі [22] і Амавасі (*новий день місяця*), Ти подорожуєш світом людей разом з ріши, чий блиск наче у Сонця, Місяця і васу. Ти не даєш жертві бути безплідною і недійсною. Першопричино, Ти підтримуєш встановлений порядок. Ти також існуєш у деревах і рослинах. Земля несе Тебе в її утробі і Ти народжуєшся, як її дитина; Ти правитель істот, Ти суть усього сущого. Все, що вражає наші очі, все, що лестить нашим почуттям тут, це Ти єси. Ти вічна і завжди різноманітна праця Творця, жертвоприношення вічне богів, слово молитви, жертва духу, що живе серед людей, подвійний шлях спрямований у небеса, Місяць і Сонце, Чандрамас — колісниця пітарів, Сурья — колісниця богів. Різноманіттям Твоїх форм, Ти заповнюєш Всесвіт божественною ілюзією. Всесвітній Творцю, Ти єси джерело існування для майбутнього життя. Будучи винятковим принципом родючости, древнім віраджем, непорушним, безмірним, незалежним, абсолютним, Ти волієш народитися і набути форми?

Під осяйною оболонкою повітря, Ти летиш і перетинаєш небо. Нарешті, коли Ти формуєш елементи істот, або коли Ти змушуєш їх зникнути в нірвані, або коли Ти вивільнюєш Твоє творіння, або коли руйнуєш його, коли підтримуєш Всесвіт, коли Ти сидиш в оці неба, або коли Ти циркулюєш по всій природі в цих семи різних станах, це Ти, який існує безперервно, це Ти, який своєю невичерпною енергією заповнює цей світ, який Ти і містиш!».

Так говорив святий муні, чистий од усякого гріха, праведний у своїх справах, вільний од пристрастей і приборканий у своїх почуттях. Власкавлений хвалою сіддхів, Харі уявив величезну форму, яка відрізняється головою коня. Він узяв подобу, складену з Вед та всіх богів; він ніс Магадєву на чолі, Брахму в його серці; промені Адітьї — за його волосся; Сонце й Місяць, за два його ока; васу та саддхьї, за його дві ноги; боги — суглоби його; Агні — його язик; Сарасваті — його мова; мараути — його коліна. Після утворення цього дивовижного тіла, захопливого для сурів, Харі, очі, якого сяяли блиском, розтоптав асура. Земля була вкрита мозком (*медас*) Мадгу і здавалося наче жінка прикрашає себе восени червоним одягом. Ця обставина й дала Землі ім'я Медіні, ім'я, яке тисячі асурів їй встановили.

Так вістить двадцять п'ятий розділ третьої частини, названої Бгавішьяпарва,
в Харівамшапурані, продовженні Магабгарати,
що оповідає про боротьбу Вішну проти Мадгу.

СТВОРЕННЯ САТЬЯЛОКИ

Розділ 26

Вайшампаяна мовив:

Бачачи Мадгу, який падав у Пушкару, всі істоти сповнилися радістю; вони співали, танцювали радісно. Здавалося гора на сонячних схилах сяяла новим блиском, і, здавалося, пестила небо своїми численними золотими вершинами. Її високі пагорби з їх металевими прожилками нагадували хмари помережані блискавкою. Пил, піднятий вітром з крил над чолом її, здавався очам величезним дахом із пари. Це було так, наче Меру ворота в небесний рай, її голова в оточенні хмар і кольорового відбиття золота, що покриває її. Рух крил хитав дерева, і при цьому рухові повітря, вона жахала птахів. Інші гори, також багаті золотом, дорогоцінними каменями, самоцвітами, сурьяканта і чандраканта (*види «кришталю»*), великі Гімалаї відрізнялися сріблястим відтінком. Тим не менш, деякі зі шпилів, розташовані між їх двома крилами, позолочені променями Сонця або діамантовим блиском вогню, або рум'яним кольором латуні. Сувора вершина Мандари сяє мов Сварга, з її кристалами й невичерпними покладами алмазів. Кайласа гордовито підіймає її маси гірських порід, її широкі кам'яні перекриття, красиві дерева, чудові для відпочинку, де панує радість, де солодкі звуки гандхарвів, пісні кіннар, танці небесних дів, мелодійні звуки інструментів, найвитонченіші пантоміми, все разом збирається, щоб захопити почуття й запалити любов. З чорними ж вершинами, осяяними небом, Віндхья нагадує хмару обтяжену щільними парами.

Для зростання істот, зібраних на вершині Меру, вона вилила пагорбами чисту хвилю, таку, яка поширилася з лона хмар; вона, сяючи мов кристал, на всіх цих різних породах і цих шарах різних металів, падала галасливими водоспадами. Дерева, прикрашені різноманітними квітами, здіймали свої високі верхівки, схожі на хмари прикрашені вогняними спалахами, і хиталися на осінньому вітрі. Деякі з цих дерев, здається, запозичили від золота свій щасливий колір; в цей милий сезон, гілки, приємні для відпочинку птахів, шелестять на вітрі і осипають землю дощем квітів, наче океан кидає свої здійняті хвилі на берег. Місцевість зникає під густими гілками, з листям і плодами. Бджоли, наполегливі медові працівники, весело гудуть і святкують своїми піснями повернення любови. Переможець Мадгу, Вішну, утворив гирло мирної річки, з чистими, прозорими водами, солодкими наче мед, з чорним наче вугілля піском, приємними й уквітчаними берегами. Ця річка, згідно наказу Брахми, входить у Пушкару, де її відвідують святі ріши. Земля (*дхатрі*), приймаючи вигляд чорної корови, також приходить, слухняна голосу Брахми, приносячи в жертву молочний нектар. Вершки (*saras*) цього божественного молока, падаючого на землю, прийняли вигляд Прітхіві, яка проходить через вічний і осяйний світ, місце всіх див, та прибуває в Брахмакшетру, де вона з'являється у великій і славній тіртсі Сарасваті й тече усередині лотосу.

Той, хто володіє всією красою і благочестям, приховує під виглядом аджа [23] свою золоту форму і віддаючись святим думкам Йоги, творячи свої власні випромінення (*аджагандха – букв., запах*), велика гора, розташована при брамі [24] великого Володаря, вічна як і він сам, наділена своїми якостями, часто відвідувана сіддхами, прикрашена чудовими будівлями, вся блищала золотом ув оточенні гарних лотосів, і була прикрашена всіляко й доглянута Тваштрі; тож, ця гора є образ Меру, але образ цілковито духовний і дивовижний. «Я хочу, — сказав Творець, — силою мого розуму створити край чесноти і благочестя, який є розумною формою іншої Землі, бо форми нескінченні для мене у Всесвіті. П'ятьма елементами Я існую у трьох світах, з шостим, який є моїм манасом, я маю намір виконати це творіння. Я бачу куди більше зусиль істот, яких їх сліпота змушує до ланцюга перероджень, і я вкладу в себе тих, хто відпустивши суєтні бажання і потреби земного життя, більше не втілюється в п'яти елементах і не покликані бути частиною величезного розмаїття природи. Саме тоді вони прибудуть до цього невидимого краю, який є не що інше, як Я. Ті, хто шукає вивчення священних книг, щоб знати Вішну і спалити свої гріхи вогнем покути, врешті, побачить Мене в моєму нематеріальному вигляді. Вірні правилам обов'язку люди і, які намагаються підійнятися до Мене, підкорять Сваргу і зможуть споглядати Мене, вічно вільні від утоми. Щоб дістатися цієї гори, високо на вершині Меру, слід дати більше ніж один бій своїм пристрастям і очиститись, неодноразово, жертвою життя. Там, ці благословенні люди будуть у товаристві дружніх апсар і ходитимуть у приємній тіні Нандана. Така нагорода чекає тут, у Пушкарі, тих, хто знає Мою науку, хто присвячений слугуванню Мені, підкорює тіло і послаблює шляхом покаяння.

Після того, як досягнуть досконалости, вони бачитимуть усі їхні бажання виконаними, і матимуть щастя в цьому світі та в наступному. Цей край досконалости та чистоти у трьох світах називатиметься Горі. Нехай люди, збираючи їхній дух, зроблять блискучою всю пишноту їхнього покаяння, чужого шахрайству та жадібности, вони звільняться від потреби починати життя знову і бути прикутими до елементів. Шанобливі до брахманів і цнотливі у своїх справах, вони будуть щедрими дарувальниками подарунків, плодів, підношень усіх видів, впевнені, що їхня нагорода буде величезною в цьому світі, який Я їм оголошую, і де вони опиняться зі своєю родиною, вірною, як і вони, правилам обов'язку. Ті, хто на Землі вподобали жертвопринесення і присутність брахманів, продовжать багато жертв і святих узливань. Таким чином, ваш розум наповнений цією благочестивою Горі, і відтепер встановлений ув оселі щасливого покаяння, й ви більше не повернетеся до поєднання з істотами. Це перебування, вище і божественне, є Сатьялока; там будуть винагородженні праці тих, хто ходив шляхом обов'язку!».

Так вістить двадцять шостий розділ третьої частини, названої Бгавішьяпарва,
в Харівамшапурані, продовженні Магабгарати,
що оповідає про створення Сатьялоки.

УМЕРТВІННЯ ПЛОТІ ТА ПОКУТИ БОГІВ

Розділ 27

Вайшампаяна продовжував:

Вішну, взірець святости, мав бажання відвідати божественну область, що простягається на північ. На схилах священної гори, рясної дорогоцінними металами, Лотосоокий Бог, із серцем повним благочестя, віддався на десять тисяч років, у самій Пушкарі, суворій покуті. Стоячи нерухомо на одній нозі, зібраний у собі, Той, з кого вийшов Брахма, вдався до найболіснішого умертвіння, для творення світу. Безсмертним Сонцем він залишався протягом дев'яти тисяч років, з тілом покритим попелом. Внаслідок своєї сили, він дав існування небесним тілам і, слідуючи за ходом своїх обітниць, цей найперший брахман, який втілює істинний дух Йоги, створив світ. Чудовий Місяць, він оточив себе пишнотою, і, Володар своєї думки, майстерний у науці Йоги та обов'язку, він досяг досконалости брахмо. Він відкрив свої яскраві очі у небі, й у просторі між небом та Землею, та, вкрившись різними формами, він завершив небесну систему.

Найвищий Володар, таємничий Дух, він прийняв вигляд бика, і з правою ногою піднятою протягом дев'яти тисяч ста років, постуючи та зосередившись, він показав себе вірним суворим правилам Йоги. Потім,

згущене повітря наблизилося до бика, який поглинув його і повернув його з роту у вигляді піни. Ця піна, так витиснута диханням і просякнута якостями великого духу, не будучи цілком ні рідиною, ні твердим тілом, впала на Землю і увійшла у воду. Потім, Повітря і Вода, діючи всередині цієї піні, надали їй руху, який штовхнув її до небесного зводу, де вона підтримувала себе. Там же, піна поширилася в парі, яка не приймає ні рідкого, ні твердого стану і нагадує ті темні хмари, принесені на світанку. Таким чином, Повітря, з характером вільним та незалежним, проходило суворе покаяння протягом тисячі років, щоб набути форми брахмо.

Вогонь, під виглядом покутника у щільній джата, в одязі з кори, продовжував аскезу протягом трьох тисяч років у Пушкарі, споживаючи листя і дотримуючись мовчання. З його пишноти народилося це велике світило, яке світить у Сварзі, й чиє світло далеко розсіює темряву. Такий ось у небі наслідок покаяння вогню Брахми, для освітлення всіх істот і навіть утворення світів. Темрява панувала над Землею, місцем проживання людей. Сонце, дивовижне джерело світла, пролило промені, які дали життя всім смертним істотам. Брахман і воно, це два джерела світла, зміцнені за допомогою Йоги. Темрява сильна протягом ночі, а вдень вона поступається місцем впливу цієї блискучої пари. Яскравий і вільний, друг квітів і супутник якшів, дух вогню продовжив своє покаяння посеред Пушкари, натхнений любов'ю до обов'язку і занурений у медитацію. Роки, проведені в цій святій справі, настільки ж численні, як дощі, що спускалися з вершини Махендри на землю. Стоячи колінами на землі, він тримав погляд на небі і протягом тисячі років його очі залишалися нерухомими. Тисяча й тисяча променів світла витікають з нього, який прив'язаний до Сонця, що досягло середини свого шляху, і вінчають його блискучим сяйвом, наче хмару оперізує блискавка своїм палаючим спалахом. Коли творення в цьому світі таких різноманітних форм завершене, або коли закінчується юґа, цей пожираючий вогонь лине до Землі, де його покута триває протягом тисячі років.

Тим часом, Кубера спускається на вершину Меру, і бог, якого супроводжують якши і, якого носять на плечах люди, цей бог, який насолоджується іграми апсар і розпалює вогонь бажань, тепер приборкує свої почуття й дає приклад терпіння та смирення. Але головним усякої покути є Вішну, завзяття якого ніщо не може сповільнити; і в трьох світах немає нікого, кого можна порівняти із ним у цьому. Цар зміїв, Васукі, багатоголовий, вдається до мовчання, труждаючись, аби підкорити свої почуття, а також практикує суворі аскези. Могутній і доброчесний Шеша, змій небесного походження, піднімається на дерево, і, зворушений святим завзяттям, залишається підвішеним униз головою. З його язиків стікає чорна отрута, яка забезпечує усе його тіло; протягом тисячі років він залишається в цій позі, постуючи і приборкуючи себе. Отрута, яку він виділяє, спалює світ і спустошує його. Це поширюється не лише на зміїний рід, але й також на усі істоти, живі й неживі. Зло зростає його власними руйнуваннями і жар поглинає винищуючи членів першотворця цього лиха. Марно великий Брахма, на щастя світу, дає йому хвалебну мантру, складену з божественних літер. Гаруда, з розпростертими крильми, пазурами і гребенем-сережками, на тисячу років залишається нерухомим над землею. Земля бачить, що її рослини висихають, а листя дерев її бліді. Така доля всіх живих істот або у цьому світі, або в оселі богів. Поля вкриті зміями, наче небо наповнене зірками. Індра, під час зими, один, смиренний і благочестивий, занурюється у воду Пушкари, і риби пестять його волосся. Прітхіві, стрункостанна, із зосередженою душею, серцем зігрітим відданістю, тримає високо правицю протягом тисячі ста і одного року, віддаючись священним вправам покаяння, посту, медитації та поєднуючись думкою з божественною Істотою. Вона підтримується богом, який є основою брахмо, без початку і кінця, і, який утримує матерію, Вішну, вишнім духом і таємницею, позбавленого зовнішніх форм, яскравого протягом дня і існуючого вічно протягом ночі, скарбом істини, мудрости та благодіянь. Рука Бога, яка підтримує Землю, здається зливається з нею, сяючи серед ночі наче Сонце, окраса неба, що охоплює області Місяця і заповнює шляхи планет і зірок. Тінь правиці Вішну, що несе Прітхіві, поширюється на диск Соми, в який вона проникає і заповнює. Земля, досі позбавлена родючости, отримує це, що забезпечує її тривалість; Вішну, який тримає її в обіймах, продовжує шлях покути, і все ж, під цим божественним впливом, Прітхіві, опалена Сонцем, відчуває, що ноги її слабнуть, і сумно опустившись у воду, вона занурюється уся, як це буде наприкінці віків.

Усередині променів Сонця сяє велика ріка, поточна кристалами й золотом. Її яскравість рівна денній зірці. Спочатку замкнена у блискучому диску, богиня не з'являється на очі; але незабаром, відірвавшись од цього блискучого вогнища, вона рушає вперед, мчить бурхливими потоками. Дехто її упізнає, вона небесна Ґанга, з її тінистими берегами, запашними деревами, солодкими лотосами. Золото утворює її намисто, кристали — її пояс, пилок лотосу — її парфуми, дикі гуси — її сережки, волосся — чорний лотос, квіти — її прикраси. Вона лине, мов жінка сліпучої краси, і прибуває в Пушкару, наповнену святим запалом, і готова, як Чандра, принести щастя світам.

Сарасваті, чий ясний і дзвінкий голос звучить божественними піснями, досягає, повільно, вершини великої Мандари. Вона читає чотири Веди, які підтримуються їх чотирма пада, Ріґ, Яджур, Сама, виголошені з усім мистецтвом шикча (*спосіб декламації текстів*). Ріши, блискучі ніби вогонь і, які спалили свої гріхи запалом їх покаяння, пагорби, гори на мальовничих схилах, повторюють ці чудові звуки, й усі істоти слухають із повагою ті вимови, що ходять усі по невидимій Мандарі. Коли прийшов час відпочити, богиня замовкла і не вимовила більше жодного благочестивого слова. Всі істоти теж замовкли і більше не піднімали голосу. Сарасваті, у святості зайнята Йогою, зглянулася над істотами; вона заговорила і почувся її голос. Тоді, з усіх сторін їй відповіли піснями, митецьки спрямованими.

Адітьї, васу, рудри, марути, ашвіни, видатні джатою, одягнені в кору і опоясані мунджею (*пасок брахмна*), гандхарви, кіннари, змії, води, комахи, птахи і рептилії, врешті всі, в Пушкарі, медитують з мудрістю і висушують свої тіла зусиллями суворого покаяння. Бог, у вигляді Вішну, стає найважливішим йогином і захисником усіх істот, з якими він єднається. Потім, роздвоюючи себе, він вступає у Пушкару, тисячею любовних ігор, осяйний, наче вогонь оповитий димом. Полум'я, породжене його манасом, зігріває Землю, наповнюючи велике коло у десять йоджан. Іскристі промені, що виникають з нього, нагадують палаюче вогнище, годоване сухим листям. Око вже не може сприймати блиск подібний Сонцю; такою є сила полум'я, схожого на вогонь, який запалюють жерці під час жертвопринесення. Це полум'я лише збільшується, кружляючи димом, весь час, поки Вішну залишається зайнятий своїми обрядовими вправами. З попелу цей Бог створює кулю, з якої він сам вийшов у вигляді змія із сотнею тіл, названий Балахака (*уособлення хмари*); і цей чудовий вогонь, народжений з тієї ж речовини, що й Він сам, постійно зростає в ненаситному запалі; Балахака, на благо світу, проливає освіжаючу хвилю, на радість. Однак, вшанований юрмами сіддхів, перший між йогинів, посеред Пушкари, продовжує своє покаяння, приборкуючи свою душу, стримуючи його ноги й усі його кінцівки, зосереджуючи його манас у голові, нерухомо й мовчки. Нині, цей вид приборкування, якого дотримуються із вірою і постійністю, підходить для всіх істот, і для цього світу, і для іншого.

Дайтьї ж, які вже були переможені Вішну, також зібралися, розмахуючи своїм озброєнням, і сховалися в містах у різних формах і магічної природи. Ці міцні велетні хотіли уламками скель загасити те надзвичайне полум'я; також, пишаючись своєю силою і вдаючись до своєї ворожби, вони перетворювалися на хмари і падали дощем на цей вогонь, таким чином подвійно нападаючи. Але промені Бога поглинали ці тисячі скель з такою швидкістю, немов Сонце наприкінці юґи пожирає істот. Дайтьї, незважаючи на їх ворожбу, не могли більше стримувати цей вогонь, що зростав перед ними, як небо не може підтримувати палаючу Зірку дня, коли вона виходить з воріт Сходу. Вони, вимучені даремними зусиллями, пригнічені, збентежені, спустилися на вершину Гандхамадани. Врешті, цей вогонь Вішну, що поспішав у світ зі швидкістю блискавки, увійшов у повітря, щоб спалити дайтьїв. Що стосується змія Балахаки, то, як хмара обтяжена дощем, він посилав рясну хвилю на Землю і сповнений поваги до роду брахманів, які промовляють свої мантри, він дарує свої обітниці добродійною водою.

Так вістить двадцять сьомий розділ третьої частини, названої Бгавішьяпарва,
в Харівамшапурані, продовженні Магабгарати,
що оповідає про умертвіння плоті
та покути богів.

ОБЛАДУНКИ БОГІВ

Розділ 28

Джанамеджайя запитав:

Тож, що було нагородою богам од цієї покути? Ми недостатньо знаємо, що може зробити покаяння.

Вайшампаяна відповів:

Всі боги, разом із Вішну, доглядали за жертвопринесенням, і, згідно звичаю, запалювали священний вогонь, що підіймався з грудей Пушкари.[25] Брахмани, вимовляючи впорядковані мантри, зробили священне узливання масла (*хавіс*). Вогонь засяяв чудовою пишнотою; силою брахмо він простягався, зростав і зазнавав зміни; він прийняв вигляд блискучої істоти на ім'я Брахмаданда, оружної чудовою зброєю, як-то: меч, щит, лук, булава, плуг, диск, серп, сокира, тризуб, блискавка, кинджал, спис. Вішну прийняв для себе диск, кинджал, булаву і плуг; останні дві зброї повинні служити Йому, коли Він прийме вигляд сильної і мужньої людини. Силою свого покаяння, Індра і Рудра отримали: один непереможну блискавку, а другий — тризуб і лук; Смерть — жезл і петлю; Кала — спис; Тваштрі — сокиру; Кубера — чекан. Цю нетлінну, незліченну зброю зробив небесний митець (*Вішвакарман*), який також дав вогняну колісницю Індрі, палаючу Сурьї, Вішну та великому Рудрі. Вішвакарман також створив інші колісниці, для всього війська богів. Вішну ж, піднявши частину свого тіла, під час Парвану, вивів з Пушкари купи хмар, які він поставив до бою, а Сурья, покрив небо купами зірок, на чолі яких він мав би ходити на бій. Могутній Брахма, зникаючи, узяв чудову істоту, яка щойно народилася, дивовижне зібрання безсмертної зброї, об'єднавши в ній чотири види рис, які несли Індра, Агні, Ваю та Рудра.

Діти ж Діті, також брали участь у деяких з переваг богів: подібно до них, вони віддавалися покаянню, навчилися мистецтву шикча, і отримали зброю. Утворивши військо складене з чотирьох частин, і відрізняючи їх цінність, вони являли важкоздоланну силу. Всі, через повітряний простір і багатьма колісницями, рушили до підніжжя Мандари. Сам Вішну, великий йогин, на чолі небесного воїнства, також прийшов на Землю. Сури, одягнені в кору, і брахмани, відновили в цьому місці святі вправи покаяння.

Так вістить двадцять восьмий розділ третьої частини, названої Бгавішьяпарва,
в Харівамшапурані, продовженні Магабгарати,
що оповідає про обладунки богів.

ЗБИВАННЯ ОКЕАНУ

Розділ 29

Джанамеджайя запитав:

У той час, коли Раху був з одним тілом,[26] як істоти врятувалися від знищення?

Вайшампаяна відповів:

Володар Праджапаті та ріши, бажаючи забезпечити порядок на Землі, посадили на трон і окропили Прітху, сина Вени. Тоді ми перебували в Третаюзі, і смертні сказали один одному, благословляючи цього царя: «Ось наш великий цар! Йому ми зобов'язані своїми звичаями і нашим мистецтвом. Завдяки своїм чеснотам, він є батьком усіх істот!». Саме в цей час боги були на схилах Гандхамдани, де вони чинили тисячу суворих покут. Данави зібралися з ними на тій горі. Сезон мадгава лишень почався; вигляд цих місць зачаровував і дайтьїв, і богів. Вітер приніс їм приємний запах квітів, чаруючи їхню душу. Дайтьї, особливо вражені та захоплені, не могли стримати своєї радости і мовили: «Якщо квіти мають такий запах, що ж за настоянку вони вироблятимуть? Нумо спробуємо всі засоби, якими б вони не були, що дає нам досвід. Давайте збивати рослини в Молочному океані великою і широкою Мандарою. Ми повинні спочатку збити цю білу хвилю, і для цього чину давайте об'єднаємо всі наші зусилля. Нехай великий Вішну очолюватиме справу. Ми поділимо з нашими ворогами небо і Землю. Давайте візьмемо все, коріння, листя, гілки, квіти та дерева, все, що може нам запропонувати Земля, і утворимо щасливу суміш!».

Так рекли дайтьї, і вони вирвали на Гандхамадані рослини, які прикрашали її схили. Тоді вони хотіли підняти Мандару, але сила їх об'єднаних рук не змогла досягти успіху у збиванні; Земля тремтіла від їхніх зусиль. Знесилені втомою, з болями в колінах, вони впали долі. Потім, опанувавши себе і спалюючи свої гріхи у вогні покаяння, вони знайшли спільного Батька істот і схилили перед ним у шануванні чола. Брахма ж, великий і всюдисущий, знаючи бажання їхніх сердець, дав відповідь, натхненний своєю любов'ю до світів, яких він є творцем, і голос невидимий приємно вразив їхні вуха. Цьому безсмертному голосу адітьї, рудри, марути, деви, якши, гандхарви і кіннари відповіли своїми піснями. «Зберіть усі свої зусилля, щоб отримати напій безсмертя, — сказав бог, — і ви зможете перемістити цю гору, з її блискучими металами!». Відразу деви та асури, піднімаючи гору разом, швидко зрушили її посеред цієї рідини, білої мов сніг. Слова Брахми запалили їхню мужність; дайтьї, міцнорукі, взаємно підбадьорювали один одного словами. Морська вода билася об землю, коли деви та данави занурили в неї Мандару, яка служила їм кописткою, і взяли змія Васуки, як мотузку, що вертіла її. Ця хвиля з різних рослин, яку били тисячу років, перетворилася на густе молоко і, нарешті, утворила амріту. Асури першими заволоділи нею, але деви, розлючені втратою, згодом повернули її, використовуючи любовні виверти. З цього океану вийшов з напоєм безсмертя Дханвантарі (*лікар богів*), п'янкий трунок,[27] богиня Шрі, дорогоцінний камінь, названий Кустубха, Місяць у всій своїй чистоті, кінь Уччайхшравас. Раху ж, вдалося прослизнути поміж девів і також випити амріти. «Жоден інший асур, — сказали деви, — не матиме цього привілею!». Тоді Харі, нападаючи на Раху, відітнув його голову чакрою, яка відтоді залишається з пітарами та вічними муні. Потім Індра взяв цю амріту і віддав її на Землю, яка, підкоряючись наказу Брахми, негайно зникла.

Так вістить двадцять дев'ятий розділ третьої частини, названої Бгавішьяпарва,
в Харівамшапурані, продовженні Магабгарати,
що оповідає про збивання океану.

СХОДЖЕННЯ ІНДРИ НА ПРЕСТОЛ

Розділ 30

Джанамеджайя запитав:

Побачивши так багато їхніх жертв, а також деякі переваги Вішну, чого могли прагнути дайтьї і данави?

Вайшампаяна відповів:

Горді своєю силою, данави бажали панування. Деви ж, які мали свою чесноту, бажали лише заслуги покаяння.

Джанамеджайя запитав:

Як могутній Хіраньякашипу, жертвуючи в Брахмакшетрі, був обдурений своєю щедрістю?

Вайшампаяна відповів:

Цей славетний і великий данав святкував Раджасую, де він витрачав золото і подарунки; саме в місці між Ґангою і Ямуною ця церемонія проводилася в супроводі великих діянь умертвіння, куди віддані стікалися натовпами. Декотрі бачили там брахманів, освічених у Ведах і перевірених святими аскезами; яті, відомих у вправах Йоги і справах досконалости; муні валакхільїв, славетних у науці обов'язку, багатьох двіджів (*двічінароджених*), постійних у практиці чесноти; відомих ріши, разом з тисячами інших святих. Величезні багатства сяяли тут і там; дорогоцінні камені виблискували тисячами вогнів. Шукра зі своїм сином головував на жертвопринесенні, і сяючи наче яскравий вогонь, серед цієї юрби, правував Хіраньякашипу. Він виголосив ці слова: «Я готовий дати те, що кожен попросить у мене. Нехай будуть висловлені побажання і вони будуть почуті!».

В цей час з'явився Вішну у вигляді карлика і попросив милостиню. Хіраньякашипу дав йому шмат землі, який він міг би здолати трьома кроками. Могутній же Вішну рушив і, відновивши свою божественну подобу, трьома кроками перетнув усі три світи. Дайтьї, позбавлені їхніх володінь, відступили у Паталу. Саме тоді, зібравши своє військо, де з усіх боків сяяли списи, мечі, дротики, усілякі пристрої, палиці, колісниці, знаки, прапори, броні, щити, сокири, вісі, — боги, за наказом Вішну, визнали Індру царем світів і поспішили окропити його в такій якості. Незабаром після того Індра дав пітарам жертвопринесення зі свадхою, і Брахма, вічний, нескінченний, зайнятий справами творення, дав йому божественну амріту. Потім, в країні, яка є найбільш улюбленою Батькові істот, пролунали звуки морської мушлі, яка вселила у ворогів богів жах і, яку Володар природи власною рукою подарував Вішну. Почувши сурм божественної мушлі, три світи благочестиво медитували; святі труди були завершені; Індра став царем богів і на вершині Мандари, в оточенні всієї своєї палаючої зброї, він здавався оточеним безліччю вогнів.

Так вістить тридцятий розділ третьої частини, названої Бгавішьяпарва,
в Харівамшапурані, продовженні Магабгарати,
що оповідає про сходження Індри на престол.

ПЕРЕРВАНЕ ЖЕРТВОПРИНЕСЕННЯ ДАКШИ

Розділ 31

Вайшампаяна мовив:

Проте, в Магодайї [28] утворилося царство, і боги прийшли оселитися там зі смертними. Вони віддавалися святим вправам, молитвам, і кожен брав участь у справі жертвопринесення. Божественний же Бріхаспаті, у супроводі ріши, одного дня обслуговував Дакшу, сина Прачетаса, у великій Ашвамедсі. Це жертвопринесення стало приводом для суперечки, яка виникла між мудрецем Дакшею і Рудрою. Останній, позбавлений належної йому частки, прийшов з Нандіном, щоб помститися за це неподобство. Цей Нандін був іншою формою Рудри, який так роздвоївся, щоб підтримати свої права. Святі слова вже були вимовлені благочестивими ріши; вічне жертвопринесення відбувалося, коли бог з'явився в оточенні сподвижників, зовні огидних, зі спотвореними очима, величезними наче горщик животами. Деякі з них велетенські або карлики, інші надмірної ширини, вони носили їхнє волосся піднятим у хвіст або джата, деякі були триокими, з гострими вухами, одягнуті в кору дерев або шкури, вони махали важкими палицями або величезними дзвониками. Їхні пояси були з мунджи, навколо рук браслети, а золото сяяло в їхніх вухах. Кілька били у барабани різних розмірів або грали на флейті. Бог, який носить лук Пінака, з'явився із мушлею, барабаном, цимбалами у руках; але, як і Бог смерти, він також тримав великий спис. Він сяяв серед жертвопринесення тисячами страшних променів, наче вогонь Кали готовий поглинути світ.

Нандіном і Шивою в одну мить були перекинуті усі приготування до жертви; їхні удари невідворотні, як і Час кінця світу. Тоді ж, купа ракшасів побігла, з червоними від гніву очима, жахаючи муні, вкритих корою і шкурами. Деякі занурили їхні язики у пряжене масло, інші ж лизали плоть жертв; вони виривали освячені стовпи і махали люто; вони кидали у воду приготоване для вогню, довго сміючись. Деякі зріли хтивим поглядом на сому і крали, або голіруч ламали паростки трави куша. Вони тягнули за завитки, які вінчають стовпи, трощили або стрілами пронизували золоті дерева, що прикрашали місце жертвоприношення, клали всі шматки у горщик і радісно перемішували арані. Вони порубали і знищили прагвансу (*приміщення*), похапали жертви, осквернили їх кігтями, їли їх або розкидали їх.

Ця Жертва (*крату*) так атакована вдень і вночі, голосно скрикнула, наче звуком океану розбурханого вітром. Рудра, взявши великий лук з очерету, який колись дав йому Сваямбху, приладнав свої стріли, якими він гнітив Жертву. Остання ж, вражена стрілами, кинулася на небо, прийнявши вигляд антилопи, і прийшла волаючи, аби сховатися біля Брахми; оскільки вона більше не могла знайти безпеки на Землі, вона наблизилася до бога, несучи стрілу в її рані. Брахма привітав антилопу люб'язно і він сказав гучним та сильним голосом: «Ти залишишся на небесах у такому вигляді. Простромлена стрілою Бога, ти повинна стати в накшатрах зараз, де ти можеш приєднатися до самого Рудри і безсмертного Соми. Ти будеш частиною небесних сузір'їв, осяйною і сталою зіркою у твоїй вічній мандрівці. Ця божественна кров з твоєї рани, якою ти позначила небо у швидкій гонці, і чий колір вибито на обличчі Кету, стане для істот вірною ознакою дощу!».

Якщо слух для смертних є джерелом щастя чи нещастя, коли вони чують блискавки Індри у небі, зір дає їм не менше задоволення або страху. О царевичу, наші очі споглядають із захопленням і передають для душі чудове і різноманітне видовище цього Всесвіту. Ніч, безсумнівно, покриває частину цього чудового творіння; але настає день, щоб розвинути цю велику працю, яка простягається від землі до простору ефіру.

Всі інші прачетаси також прибували у великій кількості, переслідувані страхом перед стрілами великого Рудри. Нандін, з Пінакою у руці, з'явився з усіма духами-товаришами страшного бога; таким буде полум'яний жезл Брахми, коли він оголосить про кінець світу. Тоді Вішну схопив свій лук, який він підняв до висоти свого чола; інші ж руки тримали чакру, його дзвінку булаву і кинджал. Перед вічно загрозливим Рудрою, Харі плескаючи руками, з пальцем захищеним од тятиви шкіряним захистом, що тримав незрівняну мушлю, його луком та швидкими стрілами, здавався попереду Місяцем ув оточенні хмар. Адітьї, васу оружні божественною зброєю, стояли перед Вішну, мов яскраві вогні. Ближче до Рудри були марути й вішви

з гандхарвами, кіннари, дракони, якши, змії; ріши, спираючись на їх палиці, розташувалися праворуч і ліворуч, молячись за мир і спасіння всіх світів. Рудра першим ударив Вішну гострою стрілою, яка торкнулася його серця; але Вішну, душа Всесвіту і перший творець брахмо, Вішну не здригнувся, він зберіг свою твердість і шість почуттів. Він простяг свій лук, налаштував свою стрілу, жахливу мов жезл Брахми, і націлився в плече гордого Магадеви. Останній не здригнувся від удару, наче чудова Мандара залишається непохитною під ударами блискавки. Тоді вічний Вішну, кидаючись люто, схопив Рудру за горло; обставина, яка дала йому прізвисько Нілакантха. «О Боже, котрий не має ні початку, ні кінця, врятуй мене!», — так говорив Рудра Богу, який є тілом Всесвіту, Володарем творіння, Незмінним. Бо, о сину Бгарати, Вішну творить і знищує існування; він найперший з усіх живих істот. Він міститься у своєму творінні. З двох існуючих речовин, Він є найшляхетнішою; Він той, хто створив іншу.

Вигуки захоплення зазвучали в небесах. «Вічна слава Вішну!» — казали сіддхи. Однак інший Рудра, Нандін, роздратований, натягнув свій лук і поцілив у голову Вішну. Вождь сурів, Батько всіх живих істот, подивився на Нандіна сміючись і зупинився. Подібний Брахмі, сяючий, сталий і твердий немов гора, незбагненний Бог, Нескінченний, Неосяжний, Переможець, великий Харі, спокійний і мирний, такий яскравий наче світло в кінці Часу, Вішну, нарешті, знаючи, як перемогти своє обурення, справедливий і добрий, він призначив мудрому Рудрі частку, яку той просив. Він встановив на майбутнє порядок жертвопринесення і позначив наказом кожному з богів місце, яке той повинен займати.

Це те, що було сказано про битву Вішну та Шиви з нагоди жертвопринесення Дакши, переривання цього жертвопринесення та метушні, яка поширювалося по всьому світу. Вічна жертва встановлена для всіх істот, о царю; Дакша, як і інші праджапаті, отримали плід. Таким є прояв Вішну, який носить ім'я Пушкара, тобто його появу у древній Пушкарі. Цю оповідь повідав мені Двайпаяна, який отримав її, за традицією, від перших ріши.

Той, хто мудрий, чистий і стриманий, слухатиме божественну оповідь з вуст брахманів, і вивчатиме природу Адхьяатми (*Вищий Дух*), досягне одного дня Девалоки (*світ богів*); він завжди з радістю чутиме Древнього і Вишнього, побачить усі свої бажання виконаними тут, він перейде в інший світ не знаючи занепокоєння, і насолоджуватиметься блаженством у Сварзі.

Так вістить тридцять перший розділ третьої частини, названої Бгавішьяпарва,
в Харівамшапурані, продовженні Магабгарати,
що оповідає про перерване
жертвопринесення Дакши.

СТВОРЕННЯ ЯЙЦЯ СВІТУ

Розділ 32

Джанамеджайя запитав:

О брахмане, святі зауважують у пуранах появу великого Вішну у вигляді вепра; цієї історії, подробиць та обставин я не знаю. Яка була святість цієї справи? Якою була спонука, намір? Чому цей вепр з'явився на світ? Що означала ця форма? Який бог втілився? Чому цей бог підпорядковувався цьому існуванню? Чому він проявив цю владу? Чому зволив він це зробити? Повідж мені всю історію цього вепра, перед цими благочестивими брахманами, зібраними тут для жертвоприношення.

Вайшампаяна відповів:

Я повідаю тобі святу і древню історію Великого вепра; послухай о Джанамеджайє, як цей бог, який згодом став Крішною, як цей Нараяна, такий святий, такий чистий, такий страшний, так чудово оспіваний поетами, став вепром і підняв на одному зі своїх іклів занурену Землю. Але людина, яка на її щастя, знає цю славну історію, давню і чисту, про яку йдеться у Ведах і згадують тисячі благочестивих оповідань, повинна, як і той хто вивчав Санкхью та Йогу, не відкривати її невіруючому.

Вішвадеви, садхьї, рудри, адітьї, ашвіни, праджапаті, сім марічи, ріши, названі манаси, святі, народжені з походження речей, васу, апсари, гандхарви, якши, ракшаси, дайтьї, пішачи, змії, бхути, усі по порядку, брахмани, кшатрії, вайшьї, шудри, млеччхи та інші жителі Землі, чотириногі, птахи, всі істоти, нарешті, рухомі й нерухомі, дійшли до миті їх розчинення; час у тисячу юґ минув і день Брахми щойно закінчився. Найбільші жахливі явища з'явилися в небі. Врішакапі,[29] із золотим сім'ям, тричубий (*стосується тризуба Шиви*) з'явився у цей час, пускаючи по світу вогонь його тричуба та висушуючи все живе. Опалені його пожираючими променями, спотворені і позбавлені усієї їхньої пишноти, Веди, Веданги, Упанішади, Ітіхаси, Священна Наука, Обряди, Благочестя, Обов'язок, з'явилися перед Брахмою, творцем усіх речей, вшановуючи з усіх сторін його поважне обличчя. Їх супроводжували цих тридцять три підряди богів, яким мудрість Творця дала життя з обов'язками для виконання. Дійсно, день Брахми закінчився, але, щоб переродитися; у цей час вони входять у того Бога, який є Вишньою душею, духовною і непорушною сутністю могутнього володаря Йоги, Харі, Нараяни. Таким чином, для цих істот відбувається послідовне руйнування та життя (*нідханотпатті*); бо, як Сонце сходить і заходить для нас, так і поперемінність є у існування та смерти для творення. Наприкінці тисячі юґ настає та мить, коли кальпа завершена. У той час життя згасає всюди, і Брахма, руйнує світи богів, асурів і зміїв, поглинаючи в собі, і залишається у спокої, найвищий володар усіх речей; бо цей Всесвіт залежить од цього невидимого і вічного Бога, який з кожною

новою кальпою оновлює своє творіння. Тож, світ більше не оживляється променями Сонця й Місяця; немає більше диму, вогню, повітря; більше немає жертвувань, узливань, обрядів; птахи вже не перетинають простір неба, тварини вже не топчуть землю; жах, сум'яття і морок панують усюди; скрізь темрява, скрізь бездіяльність; немає більше притягання чи відштовхування; стихії, у яких Нараяна був душею, розчиняються. Натомість, Вишній володар, Хрішикеша, занурений у сон; Його одяг жовтий, очі Його червоні; Його волосся, зібране в джату на Його голові, утворює тисячу маленьких гребінок; Його священні груди, вкриті сандалом, несуть знак шріватси; Він засліплює мов хмара сповнена блискавок. Тисяча лотосів складає Його плетеницю. Поруч із ним його дружина Лакшмі, яка тримає Його в обіймах. Він спить, Батько всіх світів, Він спить, праведний і могутній. Але коли тисячолітня коловерть закінчиться, великий дух, Бог богів прокидається самостійно, щоб довести свою силу. Вишній Творець, він спочатку утворює в собі новий тип цього світу, разом з пітарами, богами, асурами та людьми; позаяк, завжди твердий і непереможний, Він великий Праджапаті і джерело цього Всесвіту, що Він творить, руйнує і входить у нього, який Він несе і утримує, який Він регулює, змінює і освячує. Не існує нічого й не буде нічого вище Нараяни, ні Веди, ні обряди, ні жертви, ні священні традиції, ні остаточне звільнення, ні шлях порятунку, ні науки, ні покаяння, ні істина; Нараяна більше, ніж те, що є дійсно великим; Він є Сваямбху, Брахма, цар Землі; Він є повітря, жертва, Володар тієї природи, яку Він створив. Можна сказати Він є і, що Він не є. Він знає все. Він знає те, що знають боги, але боги не знають те, що лише Він знає. Праджапаті, Семеро ріши, всі безсмертні, не можуть знайти Його межі; звідси випливає те, що писання називають Ананта (*нескінченний*). Боги не бачать Його первісної форми; вони вшановують те, як Він проявляється в Його різних втіленнях. Вони бачать лише те, що Він їм показує. Але те, чого Він не розкриває, хто може похвалитися, що дізнався?

Головний з усіх істот, Вогонь, Шлях двох протилежних вітрів, Скарб пишноти, Покаяння і Нектар, Захисник чотирьох порядків відданих (*ашрам*), споживаючи плоди чотирьох жертвопринесень, опоясаний чотирма морями, Коловорот чотирьох віків, цей Бог, бажаючи змінити світ, який Він містив на своєму лоні, створив яйце, яке він зберігав тисячу років; і таким чином, Великий йогин, перший Праджапаті, священний автор Вед, створив сам цей світ, який містить сурів і асурів, птахів і зміїв, апсар, рослини, гори, якшів, гухьяків, ракшасів.

Так вістить тридцять другий розділ третьої частини, названої Бгавішьяпарва,
в Харівамшапурані, продовженні Магабгарати,
що оповідає про створення яйця світу.

АВАТАР ВЕПРА

Розділ 33

Вайшампаяна мовив:

О Джанамеджайє! Традиційне ведичне знання стверджує, що весь цей Всесвіт, народжений з форми творця істот (*Брахма*), був утворений на початку як золоте яйце. Потім, по закінчені тисячі років, Володар розбив верхню частину. Для створення світу він розбив і нижню частину, знову ж. Володар, Творець світу, знову поділив світ (*тіло*) на вісім частин.[30] Володар, який відає всі частини, поділив світ на частини. Верхня частина, небо, є місцем тих, хто виконує добрі справи. Володар створив і нижчий світ (*расатала*) його всезагальною йогічною майстерністю. Яйце, сформоване раніше для створення світу девів, було розділено Володарем на вісім частин, на форми, напрямки та піднапрямки. Своєю думкою Він також виділив їх у дві частини. Частинки яйця, пристрасна та безпристрасна, прийняли широку розмаїтість кольорів і стали барвистими дощовими хмарами. Вся рідина в основній частині яйця, відома як Ріта,[31] осіла в різних місцях ставши золотом (*джатарупа*) на поверхні Землі, о царю! Так само як уся поверхня Землі була покрита океаном наприкінці юґи, потік рідини покрив усю поверхню Землі. Де б та рідина не потрапляла на яйце, яке було утворено раніше для створення світу девів, утворювалися золоті гори. Тією водою всі напрямки і піднапрямки були затоплені. У небі, небесах та інших місцях між ними — скрізь, де падала рідина — утворилися гори. З усіма цими горами, Земля стала щільною і грубою. Од цих куп гір, що вкривали багато йоджан, богиня Земля була вельми пригнічена і приголомшена. Блискуча, золота, священна і чиста вода, сповнена душі Нараяни, впала на поверхню Землі у великій кількості. Не в змозі нести тягар священної води, засмучена пишнотою Бога, Земля почала опускатися в нижчий світ. Бачачи збентежену Землю, яка опускалася в нижній світ, вбивця Мадгу, бажаючи добробуту світу, вирішив, подумки, підняти Землю.

Сприятливий Володар мовив:

Та, яка чинила покути, богиня Земля, несучи мою пишноту і силу, йде у нижчий світ (*расаталу*) наче слабка корова, що потонула в сльозі.

Богиня Земля мовила:

Я вклоняюсь Володареві, який завойовував ці три світи його доблестю, який має необмежену доблесть, великій Людині-леву, Тому, в кого чотири руки, Тому, хто тримає Шрі та зброю, Шарнгу, чакру, меч і булаву, найкращому серед мужів. Цей Всесвіт тримається Твоєю душею. Світ і руйнується Тобою. Ти підтримуєш усіх істот світу. Ти керуєш цим світом. Все, що Ти тримаєш (*цей світ*), завдяки Твоїй пишноті та силі, я тримаю так само, для твого задоволення. Оскільки цей світ підтримується Тобою, я так само тримаю. Я не тримаю нічого, чого Ти не тримаєш. Не існує форми, яка не є Твоєю. О Нараяно! О доблесний

Пурушо! Ти приймаєш подоби, аби зменшити навантаження в кожну юґу, для користі світу. Я дісталася нижнього світу, пригнічена Твоєю пишнотою. Будь ласка, врятуй мене, о кращий серед девів! Я прийшла до Тебе, шукаючи Твого захисту. Мене дуже турбують асури, а також ракшаси, злостиві розумом. Припадаю до Тебе, Постійний, Вічний, шукаючи Твого притулку. Допоки я не вважаю Тебе притулком, о Вішну, я бачу, що я нажахана сотні разів.

Сприятливий Володар мовив:

Не бійся, Земле! Приборкай свій розум і будь спокійна. Я приведу тебе до любого тобі місця, придатного для тебе.

Вайшампаяна вів далі:

О Джанамеджайє! Тоді великий душею Вішну уявив божественну форму у своєму розумі: «В якій подобі я підійму Землю? Чим я підійму Землю, потонулу у воді?».

Господь, мислячи так своїм розумом про причини і задоволення від гри у воді, згадав про форму вепра (*вараха*). Володар Харі, який тримає Землю, підготував себе до підйому Землі. Та подоба, наповнена ваком, рівна Брахмі (*Веда*), яку неможливо здолати жодній істоті, була у десять йоджан завширшки і сотню йоджан заввишки. Маючи колір подібний до темно-синьої дощової хмари, зі звуком подібним до грому дощової хмари, з тілом подібним до тієї величезної гори, з його іклом, блискучим наче білий острів, перевершуючи вогонь блискавки і сяйвом рівний Сонцю, маючи величезне округле плече, швидко рухаючись, як гордий тигр, з великими і високими стегнами притаманними бику, гідний поклоніння, Харі прийняв величезну і вільну подобу Великого Вепра (*Вараха*), й увійшов у нижній світ, щоб підняти Землю. Його ноги були Ведами. Його ікло було жертовним постом, його зуби були жертвопринесеннями. Його обличчя було душею. Його язик був вогнем. Його щетина була травою куша. Ом (*брахмо*) було його головою. Він був великим покаянням. Він мав очі, що були днем і ніччю. Він був прикрашений усіма традиційними знаннями, частинами Вед. Його ніс був маслом для узливань. Його ратиці були дерев'яними ковзанами (*використовувалися для узливання на жертовний вогонь*). Його голос звучав наче вимовляв Самаведи. Він був сповнений істини, а також дхарми. Доброзичливий Бог був прикрашений силою та доблестю. Його ніс був великим жертовним вівтарем. Він мав тваринні коліна. Його вигляд був жертвоприношенням. Удгата була його межами. Його знак був жертвою. Сім'я та ліки були великими благословеннями, отриманими від нього. Вітер був його душею, мантри його дотиком. Він був доблесний, маючи сік рослини сома (*Sacrostema viminalis або Asclepias Acida*) як його кров. Його плече було жертовником. Його запах був узливанням пропонованим у жертвопринесенні. Жертвопринесення богам і померлим предками було його швидкістю. Його тілом була світлиця (*прагвамша*), де збираються родичі та друзі тих, хто виконує жертвопринесення. Він був величним. Йому поклонялися різноманітні самовіддані. Данина жерцеві була його серцем. Він був єдиною практикою Йоги. Він був чудовим йогином. Він був дивовижним, повним жертовних зібрань. Допоміжні дії Вед були прикрасами його уст. Його пупок був прикрашений діяннями праваргья.[32] Різновиди метрів (*ритм поетичної частини*) були його шляхами. Таємна Упанішада — це його місце. Його супроводжувала дружина Чайя (*тінь у воді*). Він був високим ніби гірський шпиль прикрашений дорогоцінними каменями. Ставши великим жертовним вепром, Наставник світу увійшов до нижчого світу. Володар творінь (*Вараха*) побачив Землю покриту водою, потонулу в нижньому світі й розташовану у найнижчій місцині. Володар підніс Землю кінчиком свого ікла, на користь світу. Той, хто тримає Землю (*Вішну*), переніс Землю до її власного місця. Той, хто тримає Землю, звільнив Землю від води й підтримував її своєю силою, як і раніше. Оскільки Володар тримав Землю, вона заспокоїлася. Також Земля вклонилася панові, Володареві Шамбху (*Вішну*).

Таким чином, прийнявши вигляд великого жертовного вепра на користь усіх істот, Володар виніс богиню Землю, бажаючи блага світу. Володар, який підняв Землю, гарноокий наче квітка лотосу, згодом, бажаючи встановити світ, вирішив подумки розділити світ на частини. Найкращий серед девів думав, відтак, про Землю, яка досягла нижчого світу. Тож, Володар, прийнявши вигляд Великого вепра, всепроникний, Той, чию доблесть не можна порівняти ні з ким іншим, Велеславний, Нескінченний, і підняв Землю одним іклом, на благо всіх істот.

Так вістить тридцять третій розділ третьої частини, названої Бгавішьяпарва, в Харівамшапурані, продовженні Магабгарати, що оповідає про аватар вепра.

ОПИС ЗЕМЛІ

Розділ 34

Вайшампаяна мовив:

О Джанамеджайє! Земля, винесена на поверхню вод, не занурювалася наче величезний корабель, завдяки своєму великому тілу. Володар тоді подумав про поділ Землі на частини, такі як висота для всіх гір. Володар також подумав про напрямки, що показують шляхи, довжину потоків, течію води, велич і особливість для річок. Утримуючи Землю в чотирьох межах, Володар створив великий океан. У центрі Землі була встановлена золота гора Меру. Згодом, у східному напрямку була встановлена велика зростаюча гора, у сто йоджан завширшки й тисячу йоджан висотою, разом із золотими вершинами, сяючими, як молоде сонечко, яка мала осяйні якості душі. Гора була створена схожою на величезний вівтар. На горі, Володар, з

очима прекрасними мов квітка лотосу, створив купу дерев із величезними золотими стовбурами, які вічно вкриті квітами та плодами. Потім Великий Володар, знову створив гору, приємну для почуттів (*saumanasa*), у сто йоджан завширшки та у тричі вищу. Далі Володар створив різнобарвний приступок, який світився кольорами вечірніх хмар, сповнений тисячами дорогоцінних каменів. Він створив гору з тисячами вершин, з різними коштовними каменями, щільно порослу деревами, у шістдесят йоджан заввишки. Володар істот, Творець Всесвіту, створив місце для душі, високе місце, шановане усіма істотами. Володар створив велику холодну гору, наче з роси, з цілковито непрохідними стежками, повну печер та ущелин. Традиційні знання говорять, що Володар створив річку Васундхару, що текла з-під снігу, благословенну юрмами двічінароджених, які жили вздовж піщаних берегів. Та річка, з її сотнями святих ликів прикрашає весь східний напрямок. Оздоблена перлами та мушлями, вона прикрашає схід і подібна нектару. Оздоблена та вкрита деревами, вічно уквітчаними, з плодами й тінню на її березі, так прикрашена та ріка. Розділяючи схід, Володар розділив також південний напрямок і встановив божественну гору прикрашену золотом та сріблом. Краща серед гір одним місцем сяяла наче золото, а іншим сяяла наче сріблом, та найчастіше осяяна була двома барвами. Чарівність Сонця й Місяця заповнила великі гори, — Вапушманту, а також Бхануманту. Гори, покриті красивими деревами, приємні розуму, виконували всі бажання розуму. Потім Володар також створив гору Кунджара, у вигляді слона. Володар створив і гору названу Рішабха (*бик*), що має вигляд бика, у багато йоджан завширшки й наповнену золотими печерами. Володар також створив гору Пушпахаса, яка була повна золота, а також дерев, й також царицю гір — Махендру, у сто йоджан заввишки. Гора мала золоті вершини та великі квітучі дерева. На Землі ця гора, створена Господом, виглядала як Пратікшобха (*богиня*) у тілесній подобі. Володар створив і гору Малайя, повну різновидів коштовностей, сліпучу наче Сонце та Місяць, наповнену дивовижними деревами з красивими квітами. У південному напрямку Володар створив широку, сприятливу, велику гору, названу Майнака, вкриту купами скель. Володар створив і гору Віндхью, повну різновидів дерев та ліан, яка має тисячу вершин. Володар також створив річку, яка має широкі вири, прикрашену стегнами піщаних берегів, відому, як Пайодхара, оскільки її вода схожа на молоко. Річка з запашною водою була створена Володарем у південному напрямку. Божественна ріка, має сотні місць паломництва, забезпечуючи достатню кількість сприятливої води. Створивши річку на півдні, Володар прийшов до західного напрямку. Володар створив царицю гір у сто йоджан заввишки, сяючу чудесними вершинами, повну золота, прикрашену золотими скелями та безліччю печер, і осяйну деревами шала та пальміра, що іскряться немов Сонце. Володар створив шістдесят гір, що сяють мов золото, і там є сприятливі видовищні галереї, що змагаються з горою Меру своїм виглядом і пишнотою. Володар поставив гору, подібну горі Меру, з тисячею потоків води, що мали сприятливі місця паломництва. Ця гора, у шістдесят йоджан завширшки і так само заввишки, рівна формою Його душі, має назву Вараха (*гора*). Володар поставив і божественну гору повну коштовних каменів «котяче око». На цій горі є божественні пагорби зі срібла та золота. Там Володар поставив широку гору названу Чакраванта, подібну до колеса, дуже могутню, що має тисячу вершин. Володар поставив і сріблясту гору, повну білих дерев, кращу серед гір, названу Шанкха, що змагається формою з мушлею. Володар поставив велике дерево Паріджата, що дарує золоті коштовності посміхаючись повними квітами, на вершині найбільшої гори. Володар Вараха (*Вішну*), влаштував святу благодатну річку зі смачною водою, славетну мов потік масла, у західному напрямку. На заході ж, Володар встановив гори, що блищали золотом. У північному напрямку Володар встановив гори, що мають найвищу якість зовні. Володар поставив і спокійну гору Шаумью, що має розміри неба. Володар створив золоті мінерали, яскраві мов Сонце. Через яскравість це місце сяє навіть без Сонця. Як Місяць втрачає свою пишноту біля Сонця опівдні, так Володар дня (*сонце*) втрачає свою пишноту і здається дрібним порівняно з цією горою. Згодом Володар, знову ж, створив гору названу Аста, наділену тисячею вершин, повну дорогоцінних каменів, а також багату місцями паломництва. Потім Володар створив найкращу серед гір, гору Мандара, наділену якостями здатними потьмарити розум, та гору Гандхамадана, наповнену безліччю запашних квітів.

Володар створив плід яблуневого дерева (*Eugenia Jambolana*), сповнений золота (*за зовнішнім виглядом*), що не має кінця і виглядає чудово, маючи золотистий фруктовий сік, на вершині гори Гандхамадана. Згодом Господь створив гору і верхівки Пушкара, а також кращу серед гір, білу гору Кайласу, з красою білих хмар. Піднявши тіло Варахи, Харі встановив найкращу серед гір, гору Хімаван, прикрашену божественними мінералами. Потім Господь Вішну створив божественну річку, названу Потоком меду (*Мадхудхара*), з усіма гарними якостями, у північній частині, з сотнями мудреців, які живуть по її берегах. Вишній Господь створив усіх тих, які несуть Землю (*гори*), гарних, що мають крила та здатність приймати будь-який бажаний вигляд.

Поділяючи Землю таким чином, Володар, який бажає добробуту світу, використовував свій розум, який не має ніякого занепаду, для створення девів та асурів. Володар світу, Володар Вішну, який мав криваво-червоні очі, створив гори з багатьма іменами і божественні ріки, повні води, в усіх напрямках, для блага всього світу.

Так вістить тридцять четвертий розділ третьої частини, названої Бгавішьяпарва,
в Харівамшапурані, продовженні Магабгарати, що описує Землю.

НАРОДЖЕННЯ ХІРАНЬЯГАРБХИ ТА ІНШИХ

Розділ 35

Вайшампаяна вів далі:

О Джанамеджайє! Володар, народжений раніше, побажав у своєму розумі створення світу. Коли Він подумав про це, Пуруша вийшов з вуст Володаря. Той Пуруша стояв біля Володаря запитуючи: «Що я повинен зробити?». Відповів Володар девів, Володар світу, посміхаючись: «Ти розділи свою душу!»; і Володар зник звідти. О один із роду бгаратів! О Джанамеджайє! Коли Володар зник тілесно, Пуруша не міг знайти собі шлях, ніби згасаюча лампа. Тоді той Володар (*Пуруша*) подумав про слова промовлені Володарем. Володар (*Пуруша*) відомий у священному тексті ведичних гімнів, як зачатий у золотому лоні (*Хіраньяграбха*). Цей Володар істот, став Володарем світу на початку. З того Часу він призначив перше жертвопринесення, разом із обрядами.

Володар істот сказав:

Той Прекрасний, Великий душею мовив мені так: «Розділи свою душу!». Маю великий сумнів, як же розділити душу?

Вайшампаяна вів далі:

О Джанамеджайє! Від того, хто так думав, вийшов звук Ом, який досяг Землі, неба і небес. Знову ж, із серця Володаря істот, який вимовляв звук Ом, сутність розуму, вигук «Вашат» вийшов. Пізніше, зі словами «бух», «бхувах» та «свах», що включають душу Землі, неба та небес, були створені перші три великі містичні висловлювання (*серед імен семи світів*), священні звуки, сповнені великих традиційних знань. Потім народилась найкраща богиня у священному тексті ведичних гімнів, разом з двадцятьма чотирма літерами. Згадуючи святі ноги богині, Володар створив божественну мантру Савітрі. Тоді осяйний пан, Володар істот, своєю діяльністю підхожою для брахмо, створив чотири Веди — Ріг, Сама, Атхарва та Яджур. Далі, з Його ж розуму — Сана, Санака, Санатана, а також володар Варада Сандандана, які дарують благо, були створені. Також, володар Санатана, як також і володар Санаткумара. Це перші шість мудреців, народжені з розуму Володаря на початку. Двічінароджені та йогини хвалили Брахму, Капілу, а також цих шістьох мудреців, йогічними вправами.

Потім Володар Шамбху створив вісьмох мудреців — Марічі, Атрі, Пуластью, Пулаху, Крату, Бхрігу, Ангіраса, а також володаря істот Ману, як також і прабатьків усіх істот, девів, асурів, ракшасів та (*інших*) великих мудреців, також своїм розумом. Наприкінці тисяч юґ, усі вони, разом з істотами, коли день Брахми закінчується, не залишаючи нічого, досягають остаточного блаженства. Знову ж таки, через тисячу років, створення цих девів та інших через Творця істот призначено. Але тоді, через різницю в діяннях, коли змінюється кожна юґа, будуть відмінності в назвах і діях цих девів та інших.

Володарний мудрець Дакша народився з правого вказівного пальця Володаря. Його дружина народилася з лівого вказівного пальця Володаря. Жінки, відомі як Матері світу, породжені ним од неї, о правителю людей! Вони заповнили всі три світи істотами. Уявляючи призначення істот у своєму розумі, володар істот Дакша віддав його тринадцять дочок: Адіті, Діті, Кала, Манью, Сімхіка, Муні, Прадха, Кродха, Сурабхі, Віната, Сураша, Дану і Кадру, мудрецю Кашьяпі.

О один із роду бгаратів! Дакша віддав своїх десятьох дочок: Арундхаті, Васу, Ямі, Ламбха, Бхану, Марутваті, Санкалпа, Мухурта, Садхья та Вішва, — синові Брахми, Ману. Згодом Дакша віддав своїх десятьох цнотливих дочок: Кріті, Лакшмі, Дхріті, Пушті, Буддхі, Медха, Кшама, Маті, Ладжа, а також Васу, дівчат з бездоганними кінцівками та очима, великими й гарними мов квітка лотосу, з обличчями гарними наче повний Місяць, божественних запахом і приємних розуму, — Дхармі. Далі, Атрі мав сина, Місяць (*Шаши*), цілковиту душу води, царя планет, з тисячею променів, того, який руйнує темряву. Прачетас Дакша віддав йому (*Місяцю*) своїх дванадцятьох цнотливих дочок, починаючи з Рохіні.

Будь ласка, послухай, що я повідаю про синів та онуків Кашьяпи, Ману, Дхарми, а також Шаши (*Місяць*). Божества, котрі переймаються благом світу, відомі як Арьяма, Варуна, Митра, Пуша, Дхата, Пурандара, Твашта, Бхага, Амшу, Савіта і Парджанья, були народжені Адіті для Кашьяпи. Чулисьмо, що у Кашьяпи було два сина від Діті — Хіраньякашипу і доблесний Хіраньякша. Хіраньякашипу мав п'ятьох сильних синів: Прахраду, Самхраду, Анухрааду і Храду, а також доблесного Анухраду п'ятим сином. Прахрада був старшим сином, а останнім (*п'ятим*) сином був Анухрада. Прахрада мав трьох доблесних і сильних синів, відомих як: Вірочана, Джамбха, а також Суджамбха. Балі — син Вірочани, а Бана — єдиний син Бали. Бана мав сина Індрадамана, завойовника чужих міст. Дану мала багато синів, чиї роди відомі як — великі асури. Найстаршим серед них був Віпрачитті, який став царем. Багато синів та онуків народилися у Кродхи, без кінця. Названі кродхаваши, вони були жахливими, виконуючи жорстокі справи. Сімхіка народила Раху, гнобителя планет, Місяця та Сонця, того, хто намагався захопити і знищити Місяць і Сонце. Кала мала найжахливіших синів роду калакалпів, народжених з очима, що сяяли мов палаючі сонця, пишнотою рівні блакитним дощовим хмарам. Головним та найпершим серед синів Кадру є Шеша, єдиний із тисячею голів, а також Васукі й Такшака. Маючи душею дхарму, знавці Вед, завжди стурбовані добробутом істот, добре обізнані на будові світу, дарувальники блага і здатні приймати вигляд за бажанням, Таркшья, Аріштанемі, надзвичайно могутній Гаруда, Аруна та Аруні, відомі як сини Вінати. Висока ж долею Прадха породила вісім прекрасних божественних жінок, які мають багато священних знаків, шанованих

божественними мудрецями. Прадха мала вісім дочок, яких звали — Анавадья, Анука, Ануна, Аруна, Прійя, Ануга, Субхага та Бхаші. Аламбуша, Мішракеші, Пундаріка, Тілоттама, Сурупа, Лакшана, Кшема і Рамбха, Манорама, Асіта і також Субаху, Суврітта, Сумукхі, Супрійя, Суганадха, Сураша і Праматхіні, Кашья і Шарадваті — відомі як божественні жінки, народжені муні. Вішва, Васу і Бхарані — відомі гандхарви; Менака, Сахаджанья, Парніка, Пунджикаштхала, Гхріхаштхала, Гхрітачі, Вішвачі й також Урваші, та, яка має ім'я Анумлоча, а також Прамлоча, десять божественних жінок, і Мановаті теж, описані у Ведах, — дорогі світові жінки, народжені з поняття окресленого в свідомості Володаря істот. Давні історії стверджують, що амріта, брахмани, корови й рудри є дітьми Сурабхі. Це діти Кашьяпи.

Тепер почуй про рід Ману. О безгрішний! Все те я коротко опишу тобі. Боги світу є синами Вішви. Садхья породила девів садхьїв. Марути народилися від Марутваті. Сини Васу відомі як васави. О сину, синами Бхану є бхану і марути народжені від Мухурти. Ламба породив Гхошу і Джамі (*Ямі*) народжених у Нагавітхі. Все, що є грубим на Землі, народжується від Марутваті. О один із роду куру! Санкалпаа був народжений у Санкалпи.

Від Лакшмі у Дхарми був син, відомий як Кама, володар світу. Кама мав двох синів, Яшу і Харшу від Раті. Сома (*Місяць*) мав сина Варчаса, великого володаря, від Рохіні. Коли володар (*Місяць*) сходить, він сходить із пишнотою (*варчас*). У володаря Варчаса, син Пуруравас народився, з яким Урваші покохалася. Таким чином тисячі дітей народилися у чоловіків та жінок. Це є причиною поступу та розвою світу. Пан, Володар істот, Той, хто з Йогою, враховуючи ті якості, які присутні у дітях, дав їм відповідну владу і панування. Володар істот створив усі десять напрямків, Землю, мудреців, океан, гори, дерева, лікарські рослини, зміїв, річки, девів і асурів, творців світу, небо, Всесвіт, дії, жертви, а також усі групи гір.

Так вістить тридцять п'ятий розділ третьої частини, названої Бгавішьяпарва,
в Харівамшапурані, продовженні Магабгарати,
що оповідає про народження
Хіраньягарбхи та інших.

РОЗПОДІЛ ЦАРСТВ СВІТУ

Розділ 36

Вайшампаяна мовив:

О один із роду бгаратів! Господь створив Шакру, того, хто має пишноту рівну Сонцю, царя трьох світів, як також і адітьїв. Вішну і Той, у кого ваджра за зброю, той, хто носить щит, народилися у Адіті. Маючи пишноту, разом із традиційними знаннями, він славить обрядування жерців у жертвоприносеннях (*адхварью*). Коли він народився, володаря підтримали травою куша брахмани. З того часу володар богів досягав стану Каушики. Після кроплення Тисячоокого (*Індра*), Руйнівника міст, на царя, володар Брахма почав розподіл царств, відповідно. Володар окропив Сому (*Місяць*) як царя жертвоприносень, покут, планет, зірок, а також двічінароджених та ліків. Дакша був поставлений царем володарів істот, а Варуна був зроблений царем усіх водних істот. Володар Вайшванара, той, хто знищує все, той, хто є яскравим наче вогонь, був зроблений царем прабатьків. Ваю був призначений володарем усіх запахів, усіх тілесних істот, звуку, неба та сили. Найбільший серед девів, Шива, став володарем усіх істот, м'ясоїдних бісів, смерті, корів, усіх лих, планет, хвороб і недуг, та всіх видів покарань. Вайшравана (*син Вішраваса*) був зроблений володарем якшів, гухьяків, багатств і всіх видів коштовного каміння. Шеша був поставлений царем усіх, хто має великі ікла. Васукі був поставлений царем усіх зміїв. Такшака був поставлений царем усіх плазуючих тварин. Парджанья, наймолодший з адітьїв, був зроблений володарем річок, хмар, а також дощу. Читраратха був поставлений володарем гандхарвів. Володар Камадева став паном усіх юрм апсар. Благословенний Нанді, який служить прапором великого божества Шиви, став володарем усіх чотириногих істот, як і всіх в'ючних тварин також. Той велепишний, Хіраньякша, був поставлений володарем асурів. Хіраньякашипу ж був помазаний в якості спадкоємця. Магакала був помазаний володарем усіх бхутаганів і калакейїв. Вріта був поставлений царем синів Анаюши (*матір хвороб*). Син Сімхіки, названий Раху, великий асур, став володарем усіх видів бідности та ознак нещасних. О один із роду бгаратів! Самватсара став володарем усіх сезонів, юґ, п'ятнадцяти місячних днів, місяців, місячних днів, періодів, часу, митей та північних і південних шляхів Сонця, а також володарем Йоги та обчислення. Велемогутній Гаруда, який мав красиві крила, став володарем усіх птахів, усіх, хто бачить далеко, а також змій. Аруна, брат Гаруди, блискучий мов червоні квіти використані під час молитов, став царем усіх йогинів, а також садхьїв. Син володаря істот Кашьяпи, названий Віратха, був поставлений Васавою (*Індрою*) царем східного напрямку. Син володаря Адітьї (*Сонце*), володар Дхармараджа, Яма, що мав велику славу, був зроблений царем південного напрямку й він був уславлений великим Індрою. Законний син Кашьяпи, Варуна, який завжди залишається під водою і відомий як Цар вод, став царем західного напрямку. Син Пуластьї, володар на ім'я Пінгала, величний немов великий Індра і одноокий, був царем північного напрямку.

Таким чином поділяючи світ, Володар, Самонароджений бог, який бажає гаразду усім істотам, поділив божественні світи для тих царів у небесах. Деяким були дані чудові світи, подібні до Сонця. Деяким дали світи подібні до вогню. Деяким дали світи, що сяють мов блискавка. Деяким дали світи без жодної вади, подібні Місяцю. Ці світи мали найрізноманітніші кольори. Вони могли рухатися скрізь, за їхнім бажанням.

Багато істот жило у цих світах, які чинили шляхетні вчинки. Ті ж, хто робив гріховні вчинки, були рідкістю у цих світах. Ці світи, які постають блискучими наче купа зірок, є світами тих, хто виконує добрі справи. Ці світи були створені для тих, хто виконує сприятливі вчинки. Ті, хто виконує сприятливі жертвопринесення, даруючи належне у кінці, завжди люблячі до своїх дружин, незворушні, відверті, правдиві, які допомагають стражденним, поклоняються брахманам, не жадібні, які відмовляються від якостей раджаса, чисті у покаянні — йдуть у ці світи.

Бог Брахма, Володар істот, Прабатько світу, так наділивши своїх синів, пішов ув оселю Брахми, Пушкару. Усі божества, захищаючи світи дані Самонародженим, захищені великим Індрою, насолоджувалися, живучи у своїх власних світах. Всі божества, які, починаючи з Шакри, беруть свої частки у жертвоприношеннях, будучи призначені Брахмою для захисту світів по потребі, залишилися задоволені. Виконуючи свої обов'язки, вони одержують сприятливу славу, а також небеса.

Так вістить тридцять шостий розділ третьої частини, названої Бгавішьяпарва,
в Харівамшапурані, продовженні Магабгарати,
що оповідає про розподіл царств світу.

ВІЙНА СПАЛАХУЄ МІЖ БОГАМИ ТА АСУРАМИ — ОПИС ВІЙНИ

Розділ 37

Вайшампаяна сказав:

У той час гори мали крила й використовували їх для підтримки Землі. Та, завдяки ворожбі, безумовно, гори покинули Землю. Гори пішли в оселю асурів, захищену Хіраньякшею, і занурилися в озеро на заході, подібно слонам. Там, гори розповіли асурам про правління богів над трьома світами (*хоча боги молодші за асурів*). Почувши це, всі асури почали готуватися до битви. Асури, які мали жорстокий і незрівнянний розум, були зацікавлені в тому, щоб відібрати Землю. Асури, веледоблесні, зібрали всю зброю, таку як: диски, громи, мечі, вогнепали, луки, дротики, мотузки, списи, палиці та булави. Деякі асури мали щити. Хтось сидів на слонах. Хтось з асурів займали колісниці, запряжені кіньми. Інші ж великі асури, були верхи на конях. Декотрі асури сиділи на верблюдах, деякі — на носорогах, котрісь — на буйволах, а також на ослах. Декотрі асури були піші, спираючись на власні сили. Хіраньякша був оточений його поплічниками, які носили нарукавники та сагайдаки. Всі асури, в передчутті битви, з радістю прибували звідси й звідти, звідусіль.

Тож боги, поставивши Руйнівника твердинь (*Індру*) на чолі, знаючи про зусилля асурів щодо битви, почали готуватися якнайліпше. Боги зібрали велику рать, що складалася з чотирьох підрозділів, їхні пальці були захищені шкірою мурахоїдів, вони несли стріли та сагайдаки. Боги, тримаючи жахливу зброю, залишаючись у своїх бойових лавах, стежили за Шакрою, який був верхи на його слоні Айраваті.

Тоді ж, у супроводі звуків музик і гучних ударів барабанів, Хіраньякша напав на царя девів, Руйнівника твердинь. Асури накрили Васаву вражаючи його гострими сокирами, булавами, дротиками, списами, палицями, як також і тризубами. Далі, асури пустили потужний, швидкий та страшний дощ стріл, що мали страшні форми й велику швидкість. Інші дужі асури вражали дощем гострих сокир, залізними палицями, мечами, веслами та молотами. Асури також вражали величезними скелями та валунами, великими наче гори, ракетами та дрюками, усіяними залізними шипами. Асури напали на всі юрби девів, разом із Васавою, зі зброєю випущеною з механізмів та приголомшливими дерев'яними шворнями. Той, із червоним волоссям, бородатий і з численною зброєю, виглядаючи мов червоне вечірнє небо, несучи найкращі корони, одягнутий у блакитний і жовтий одяг, гострозубий, наче з іклами, довгорукий, аж до колін, із зеленими очима, прикрашений каменем «котяче око», асур Хіраньякаша, оружний, був помічений юрмами богів, коли стояв попереду асурів. Всі боги із Шакрою попереду, були стурбовані тим, що Хіраньякша стоїть спереду асурів, наче смерть, яка стоїть вивищуючись у мить кінця юґи. Побачивши наближення Хіраньякши, немов рухалася гора, боги, тримаючи луки, були стурбовані в думках. Вони стояли на ратнім полі, охороняючи Тисячоокого. Рать же асурів сяяла золотими щитами, мов зірки, що блищать ув осінньому небі. Потім війська напали одне на одне, намагаючись вбити взаємно. Деякі ламали зброю зброєю. Інші билися на герці. Декотрі ламали кінцівки, вражаючи палицями. Деякі були поранені у груди стрілами. Дехто розпався (*посічені*). Інші були вбиті. Деякі зламали колісниці. Інші ж були придушені колісницями. Декотрі, стиснуті натовпом, не могли їхати колісницями. Там, на полі битви, військо царя асурів і могутнє військо богів, осипали стрілами взаємно, зробивши це жахливим днем битви. Потужний і лютий Хіраньякша, син Діті, здавався величним сяйвом, наче океан у день нового Місяця. З вуст Хіраньякши, розлютованого, йшла пара, наче вітер, що палає вогнем та димом. Стріляючи багатьма видами стріл, а також луками та залізними палицями, вони покривали все небо, ніби гори постали. Боги ж, чиї голови були розбиті багатьма стрілами та мечами, пригноблені Хіраньякшею, не могли рухатися у битві. Всі боги, стривожені Хіранькшею на прі, втрачаючи розум, не могли нічого зробити, навіть якщо вони намагалися. Тисячоокий Індра, розумний, був закляк у битві, через стріли. Через страх, Індра, який сидів на Айраваті, не міг рухатися на прі. Асур Хіранькша здолав усіх девів у битві. Він спантеличив Індру, володаря богів. Він гадав, що світ у його владі. Боги ж стояли, спостерігаючи за володарем асурів, гук якого змагався зі звуком дощових хмар, чиє тіло було схожим на тіло слона в тічці, широкогрудим, який потрясав був луком.

Так вістить тридцять сьомий розділ третьої частини, названої Бгавішьяпарва,
в Харівамшапурані, продовженні Магабгарати,
що оповідає як війна спалахує
між богами та асурами.

ХІРАНЬЯКШУ ВБИТО

Розділ 38

Вайшампаяна провадив:

О Джанамеджайє! Коли зусилля Володаря богів (*Індри*) були марні і, коли боги були пригнічені, Той, хто тримає чакру і булаву, Вішну, вирішив убити Хіраньякшу. Бог, прийнявши той самий вигляд Варахи (*вепра*), величезний наче гора, про що раніше було повідано, наблизився до асура Хіраньякши. Тоді Він узявся за кращу мушлю, прекрасну мов Місяць, а також чакру із тисячею спиць, величезну ніби гора. Він — Великий Бог, велерозумний, Великий йогин, Великий володар, Той, хто не має ніякого занепаду, якого хвалять іменами, що мають таємні значення ті, хто не вмирає (*боги*), Він, найкращий серед добрих душ, Йому завжди служать доброзвичайні, Він переймається добробутом світу і Йому поклоняються знавці давніх історій, у трьох світах. Він Той, хто мешкає у Вайкунтсі, для найкращих серед богів. Він — Ананта (*безкінечний*) для зміїв. Він є Вішну для знавців Йоги. Він жертва для тих, хто виконує жертвопринесення. Він Той, для чийого задоволення боги небесні можуть брати участь у підношеннях, пропонованих великими мудрецями трьома шляхами у жертвоприношеннях на Землі. Він є мета богів та асурів. Він є кінцевою метою богів. Він є найбільш священним серед священних. Він народився сам собою. Він Володарем є без занепаду. Він є тим, кого бачачи, асури, стаючи могутніми в кожну юґу, змушені увійти в чакру і піддатися суму.

Отже, дмухаючи у найкращу серед мушель, древню мушлю, котра відводить асурів, своїми вустами, могутній Володар потряс життя асура. Почувши жахливий звук мушлі, страхітливий для асурів, всі вони розсердились і роздивлялися на всі десять напрямків. Тоді великий асур Хіраньякша, з криваво-червоними очима, гнівно кажучи «Хто це?», подивився на Нараяну. Асур подивився на Володаря, найкращого серед мужів, руйнівника скорботи богів, який стояв у вигляді Варахи, тримаючи у руках мушлю й чакру. Вбивця асурів сяяв яскраво-червоною чакрою, наче темно-синя дощова хмара між Сонцем та Місяцем. Тоді всі юрми гордовитих асурів, очолювані Хіраньякшею, узявшись до зброї, напали на Володаря. Під нападом велемогутніх асурів, які тримали всі види зброї, Харі не зрушився у битві, немов гора, яку неможливо похитнути. Доблесний асур Хіраньякаша, велепишний, вразив палаючим списом груди Варахи. Брахма здивувався сяйву цього списа. Той же, велемогутній, бачачи близьке наближення великого спису, відбив його вигуком «хум» і збив на землю. Оскільки спис було відбито таким чином, Брахма мовив: «Добре!». Володар усіх істот, володар Вараха, коли на нього напав асур, крутнув свою чакру, подібну до Сонця, і пустивши її у царя асурів, відтяв голову, з поважних причин. Вражена чакрою, його голова упала на землю, як золота вершина гори Меру вражена ваджрою. Коли Хіраньякшу було вбито, всі інші асури, боячись володаря Вішну, тікали звідти в усіх десятьох напрямках. Володар чакри, Єдиний у всіх світах, Той, хто тримає страшний диск, Незрівнянний, блищав на полі прі наче Бог смерти, який тримає свій жезл наприкінці юґи.

Так вістить тридцять восьмий розділ третьої частини, названої Бгавішьяпарва,
в Харівамшапурані, продовженні Магабгарати, що оповідає як убито Хіраньякшу.

БОГИ ЗВІЛЬНЕНІ, А ЇХ ВЛАДА ВІДНОВЛЕНА

Розділ 39

Вайшампаяна вів далі:

О Джанамеджайє! Після того, як усі асури втекли від битви, найкращий серед мужів (*Вішну в подобі Варахи*) випустив богів, включаючи Руйнівника твердинь (*Індру*). Тоді всі юрми богів, очолювані Руйнівником твердинь, які повернули свій первісний стан, стали схилившись перед Нараяною.

Боги рекли:

О Боже! О могутньоозброєний! Ми живі задля Твого задоволення, а також силою Твоїх рук. Нині ми врятовані з вуст Бога смерти. О Боже! Що нам, синам Діті, зробити за Твоїм наказом, о Вічний? Ми воліємо служити стопам Твоїм!

Вайшампаяна мовив:

О Джанамеджайє! Слухаючи сказані богами слова, Той, який має прекрасний мов квітка лотосу колір, радісно промовив богам, ворог яких загинув.

Сприятливий Володар (*Вараха-Вішну*) сказав:

Докладіть зусиль слідувати моїм вказівкам, захищаючи світи залежно від того, які я вам раніше виділив. Ви вже отримали добробут представлений частками жертвопринесення. Дотримуйтесь того шляху, який я вам раніше визначив.

Вайшампаяна провадив:

О Джанамеджайє! Володар, маючи голос гучний як звук барабана, також мовив Шакрі наступні слова: «Ти виконуватимеш свій обов'язок правильним шляхом, придатним для доброзвичайних. Мудреці, які дотримуються обітниць, підуть на небеса (*у твій світ*), який завжди виконує всі бажання, о найкращий серед богів, завдяки їх покаянню. Який би брахман, кшатрій або вайшья не виконував жертвопринесення, — досягне таких чудових світів, як небеса, що виконують усі їхні бажання. Ті ж, хто зацікавлений у виконанні жертвопринесень, зроблять те саме й отримають той же наслідок. Ті, хто доброзвичайні, гараздуватимуть і не робитимуть ніяких грішних учинків. Всі, хто живе відлюдно, переможе на небесах. Ті, хто доблесні в правді, доблесні в битві, доблесні в добродійності й ті, хто не заздрить, завжди досягатимуть небес. Ті, хто не є неуважними, жадібними, егоїстичними і впертими, завдаючи шкоди брахманам і не вірячи в Бога, підуть до пекла. О, володарю небес (*Індра*)! Якщо ти слідуватимеш словам, промовленим мною, тоді, позаяк я є там, все твоє не вразять твої вороги!».

Говорячи так, Володар, який тримає мушлю, чакру та булаву, зник. Усі боги були вражені великим дивом. Бачачи цю дивовижну пригоду Володаря Варахи, боги вклонилися Варасі й радісно рушили на небеса звідти. Потім деви відновили правління своїми краями, а Васава був поставлений володарем усіх світів. Земля, звільнена від юрм асурів, повернула своє природне становище. Знаючи, що гори несуть відповідальність за нестачі Землі, Руйнівник твердинь, володар, після встановлення гір на їх власних місцях, обрізав їхні крила своєю зброєю із сотень з'єднань — ваджрою. Шакра, розумний, відрізав крила всіх гір, окрім Майнаки (*нащадка Хімавана від Мени*), яка була залишена з крилами згідно угоди з богами.

Це опис прояву Варахи, великого душею Нараяни, як звеличується індрою брахманів у давніх оповідях. Це, разом зі священними знаннями, почуте з початку, як повідано Крішною Двайпаяною (*Вьяса*), не слід розповідати нечистому, невдячному та жорстокому. О царю! О Джанамеджайє! Не слід оповідати й середнім, низьким, ненависникам учителя, тим, хто не є учнями, а також невдячним. Ті ж, хто прагне довгого життя, слави, землі й ті, хто бажає перемоги, хай слухають про цю перемогу богів. Цей опис, що стосується давньої історії та Вед, є сприятливим і забезпечить успішну справу. Це святе для всіх істот і дасть перемогу в той же час. Отже, о один із роду Куру, я повідав тобі, загалом, послідовно, о кращий серед царів, про прояв великого душею Варахи. Ті, хто виконує священні жертвоприношення для богів, а також для пращурів, виконують жертвоприношення Вішну, Вічній Душі душ. О царю! Вклонися великому прояву Варахи, притулку світу, притулку богів, притулку брахмана (*Веди*), притулку Самонародженого (*Брахми*), шляхетній душі — Нараяні!

Так вістить тридцять дев'ятий розділ третьої частини, названої Бгавішьяпарва, в Харівамшапурані, продовженні Магабгарати, що оповідає про звільнення богів та відновлення їх влади.

АВАТАР ЯК НАРАСІМХА ТА ОПИС ЗАЛИ ЗБОРІВ ХІРАНЬЯКАШИПУ

Розділ 40

Вайшампаяна вів далі:

О Джанамеджайє! Отже я повідав тобі про прояв Варахи. Тепер послухай про прояв Людино-лева, в якому Вішну, прийнявши вигляд царя тварин, убив Хіраньякашипу. О царю! У давнину, в Крітаюґу, володар Хіраньякашипу, перший серед асурів, виконував благе і велике покаяння. Протягом десяти тисяч років і п'ятнадцяти сотень років він виконував покуту, залишаючись у воді та дотримуючись обітниці мовчання. Через відсутність пристрасти, самоприборкання, безшлюбність та покуту, як також і обмежень, володар Брахма був власкавлений. Тоді Самонароджений володар прибув туди, де Хіраньякашипу виконував покаяння, на повітряній колісниці запряженій лебедями і блискучій мов Сонце, в супроводі адітьїв, васу, садхьїв, марутів, юрм богів, рудрів, які допомагають світу, а також якшів, ракшасів, кіннарів, напрямків і піднапрямків, річок, океанів, зірок, митей, тих, хто подорожує по небу і великих планет, богів, мудреців-брахманів, а також сіддхів, сімох мудреців, царственних мудреців, які виконують священні завдання, гандхарвів і юрм апсар. Наставник движних і недвижних істот, благий володар Брахма, разом із оточуючими юрмами богів, найкращий серед тих, хто знає про брахмо, мовив асурові такі слова:

Брахма сказав:

О виконавцю гарної покути, я задоволений твоїм відданим покаянням. Прийми дарунок од мене. Нехай буде тобі добро! Візьми те, чого бажаєш.

Вайшампаяна продовжував:

Тоді Хіраньякашипу, найкращий серед асурів, осяйний, із задоволеною душею, зі складеними руками мовив так.

Хіраньякашипу сказав:

Хай ні боги, ні асури, ні гандхарви, ні якші, ні змії, ні ракшаси, ні люди, ні біси, які віддають перевагу плоті, ніколи не вб'ють мене! О Прабатьку всіх світів! Мудреці ніколи не будуть гніватися на мене і проклинати мене. Такого дарунку я волію, підхожого за мою покуту. Ніхто ніколи не вб'є мене зброєю, стрілою, скелею або деревом, сухим чи мокрим, або будь-чим іншим. Ніхто ніколи не вб'є мене в небесах, пеклі, небі, будь-де на Землі, всередині, назовні, вночі чи вдень. Лиш той, хто здатний вбити мене, разом із моїми слугами, військом та обозом одним ударом руки, зможе стати моєю смертю. Я буду Сонцем, Місяцем,

вітром, вогнем і водою, повітрям, зірками, всіма десятьма напрямками. Я є гнів, Бог кохання, Варуна, Васава і Яма. Я буду Куберою, володарем багатства. Я буду царем якшів та кімпурушів. Вся божественна зброя та стріли втілюватимуться для мене у великих битвах. О боже богів, о Прабатьку всіх світів! Нехай це буде встановлено таким чином.

Прабатько мовив:

О сину мій! Я дарую тобі всі ці прекрасні божественні дарунки. Немає сумніву, що ти досягнеш усіх бажань, з великою пишнотою.

Вайшампаяна вів далі:

О Джанамеджайє! Говорячи таким чином, володар Брахма повернувся на небеса і досяг місця Брахми, світу Брахми, супроводжуваний юрмами брахманських мудреців. Тоді, почувши про дарування благ Брахмою, боги, змії, гандхарви, разом з мудрецями, прийшли до Прабатька.

Боги рекли:

О боже! Через твій дарунок, асур не може бути вбитий нами. О боже! Будь задоволений і подумай про його смерть.

Вайшампаяна мовив:

О Джанамеджайє! Володар, Самонароджений бог, первісний творець усіх істот, творець узливань жертвоприношень і узливань предкам, непроявлений, первісна форма, вічний, слухаючи слова, вигідні для всіх істот світу, бог, володар істот, втішив богів дощем прохолодних слів.

Брахма мовив:

О мешканці небес! Він (*Хіраньякашипу*) обов'язково отримає плоди його покаяння. Коли ж вигоди покаяння виснажаться, володар Вішну вб'є його.

Вайшампаяна продовжував:

О Джанамеджайє! Чуючи слова того, хто народився в блакитному лотосі (*Пушкара*), всі боги радісно рушили до своїх божественних місць. Тільки-но було отримано дарунок, асур Хіраньякашипу, запишавшись отриманням дарунку, почав мучити всіх підданих. Доблесний Хіраньякашипу гнобив усіх мудреців вигнанням, брахманів, які дотримуються покут, тих, хто живе правдою і дхармою, і вільнодумців. Великий асур переміг богів і керував трьома світами. Підкоривши три світи, асур Хіраньякашипу почав жити на небесах. Підбурений гордістю від дарунку і спонукуваний дхармою Часу, Хіраньякашипу керував усіма жертвопринесеннями зробленими для асурів, і припинив жертвопринесення для богів. Тоді адітьї, садхьї, вішвадеви, васу, рудри, юрми богів, якші, божественні мудреці та інші мудреці, шукаючи захисту Вішну, прибули до могутнього Вішну, Захисника, Володаря, Вічного бога, Володаря брахмо, Владики жертвопринесень, Душі минулого, сьогодення і майбутнього, Володаря приємного світу істот.

Боги мовили:

О Нараяно! Боже, з великими айшварьями![33] О Боже! Ми прийшли до твого притулку. Ти наш вищий Творець єси. Ти наш вищий наставник єси. О найкращий серед девів! Ти наш Верховний володар єси, серед таких девів, як от Брахма. О Пане з очима гарними й широкими мов пелюстки лотосу! О Боже, який створює страх ворогам! Будь ласка, стань причиною для зменшення роду Діті та нашого розвитку. О Боже! Захисти нас і вбий Індру асурів, Хіраньякашипу.

Вішну сказав:

О безсмертні! Відкиньте страх. Я дам вам притулок. Точно так само, о боги, ви відновите небеса, без жодної загайки. Я вб'ю асура, якого не може вбити Індра богів разом із його послідовниками, Індру асурів, пихатого благодатним дарунком Брахми.

Вайшампаяна продовжив:

О Джанамеджайє! Сказавши це, володар Вішну відіслав мешканців небес. Потім, Володар подумав про способи вбивства Хіраньякашипу. Невдовзі Володар дійшов до підніжжя Хімавану та до думки: «Яку ж подобу я маю прийняти, щоб убити великого асура? Що зробити для вбивства ворога богів?».

Тоді Вішну прийняв подобу якої ніколи раніше було, у вигляді Людино-лева (*Нарасімха*), ніколи не баченого, подобу, яка знищує асурів. Міцнорукий (*Нарасімха, Людино-лев*) узяв омкару [34] на поміч. Володар Вішну, Незнищенний, Владика і Вишній бог, якому допомагала омкара, пішов до місця Хіраньякашипу. Він мав вигляд Сонця за пишнотою. Красою Він виглядав подібно ще одному Місяцеві. Половина тіла Володаря — це людина, а друга половина — тіло лева. Прийнявши тіло виглядом Людино-лева, Він потер був свої руки. Тоді Він побачив величезний, божественний, запаморочливий білий зал зборів Хіраньякашипу, що задовольняв усі бажання розуму. Той мав сто йоджан у площі і сто п'ятдесят йоджан заввишки. Він був здатний розширюватися до п'яти йоджан у небо. Місце було позбавлено дряхливости, скорботи і втоми. Воно було безтрепетне. Місце було радісним і благополучним. Збори мали красиві, сприятливі сидіння, здавалося ніби вони сяяли пишнотою. Зал, освячений Вішвакармою, мав воду посередині й був повний божественних дорогоцінних каменів. У залі були дерева з квітами та фруктами. У залі були сині, жовті, білі, чорні та червоні покриви, скупчення дерев, сотні куп квітів. Зал виглядав наче біла дощова хмара, що рухається плаваючи у воді. Красивий зал із благословенними сидіннями здавався блискучим. Зал сяяв пишнотою. Божественними пахощами, зал полонив розум глядачів. Ті, хто відвідував зал, не страждали від щастя, журби, холоду, спеки, голоду, спраги та втоми. Багато красивих і дуже блискучих обрисів було намальовано на стінах залу. Стовпи залу були прикрашені божественними коштовними каменями,

незмінними, без вад. Осліплюючи своєю пишнотою, більшою за місячну, сонячну та Бога вогню, зал блищав позаду небес ніби висміюючи Сонце. Зал виконував усі загальні бажання, як божественні, так і людські. Зал дарував нескінченні різновиди смачної їжі, яку можна було їсти жуючи чи ковтаючи. В залі були дерева, що квітнули вічно, з божественними запахами, а також плодами. В залі була холодна вода протягом літа та тепла вода взимку. В залі були дерева з величезними гілками, помережані бутонами, ніжним листям, а також квітами. Там, у залі, Володар побачив багато запаморочливих красою річок, а також озер покритих безліччю ліан. У залі Індра тварин (*Людино-лев*) побачив багато різновидів дерев, що мають запашні квіти та смачні плоди. У залі Володар побачив сотні святих місць для омивання, а також озера з прохолодною водою. Озера та купальні місця мали запашні білі лотоси, червоні лотоси та лотоси, що мали сто пелюсток, а також сині водяні лілеї та білі водяні лілеї (*Nymphaea esculenta, Nymphaea Rubra*).

В озерах, були дхрітараштри птахів (*гуси*) з гусаками та раджахамси птахів (*фламінго*), любі богам, птахи кадамба (*гусак із сірими крилами*), чакраваки, журавлі, а також птахи курара (*скопа*). Озера були чистим склом, подібно воді з білими квітами лотосу з вісьмома пелюстками. Повітря було наповнене звуками лебедів, співом та воркуванням птахів шаріка (*Turdus Salica*). Володар побачив, що кінчики дерев були повні ліан, що мають запашні та сприятливі квіти. Зал мав дерева кетака (*Pandanus Odoratissimus*), ашока (*Jonesia Asoka Roxb*), шарала (*сосна, Pinus Longifolia*), пуннага (*Mesua Roxburghii*), тілак (*Clerodendrum Phlomoides*), арджуна, чута (*манго*), ніпа (*Nauclea Cadamba*), нагапушпа (*Rottiera Tinctoria, Michelia Champaka*), кадамба (*Nauclea Cadamba*), бакула (*Mimusops Elangi*) і дхава (*Grislia Tomentosa*), пріянгу (*Agalia Odorata, Sinapis Ramosa*), паталі (*Bignonia Suaveolens*), шалмалья, харідрака (*жовте сандалове дерево*), шала (*Vatica Robusta*), тала, пріяла (*Buchanania Latifolia*) і чампака (*Michelia Champaka*), наповнюючи розум щастям. Також були інші дерева з квітами, що прикрашали залу. Ряди дерев сліпили яскравістю лісової пожежі. Поряд зі стовбурами, гарними гілками та високими деревами пальміра, з чорним кольором ажана та ашока, дерево ванджулака (*Oldenlandia Herbacea*) блищало в залі. Зал мав дерева варана (*Crataeva Roxburghii*), ватсанабха (*Aconitum ferox*), панаса (*фруктове хлібне дерево*), чандана (*сандал, Sinium myrtifolium*), ніла (*Nauclea Cadamba*), суманаша, піта (*Carthamus tinctorius*), амла (*Oxalis Corniculata*), ашваттха (*Tespusius Populneoides*) і тіндука (*Diospyros embryopteris*), прачінамалака (*Ticimall Antiquorum*), лодхра (*Symplocos Racemosa*), малліка (*Jasminum Zambac*), бхадра (*Tithymalus Antiquorum*), дарава, амратака (*Spondias Mangifera*) джамбу, лакуча (*Artocarpus lacucha*), шайлавалука (*Cucumis Utilissimus*), сарджарджуна (*Terminalia arjuna*), кандурава, патанга, кутаджа (*Wrightia Antidysenterica*), червона курабака (*амарант, Narleria*), ніпа, агару (*Agallochum, Amyris Agallocha*), приємна кадамба, дадіма (*дерево гранат*), біджапурака (*Citrus Medica*), каліяка (*Curcuma Xanthorrhiza*), дукула, хінгава, тайлапарніка (*сандалове дерево*), кхарджура, кокосові пальми, бетель, горіхові дерева, харітакі (*жовтий Myrobalan, Terminalia Chebula*), мадхука (*Bassia Latifolia*), саптапарна (*Alstonia Scholaris*), більва і паравата (*Diospyros Embryopteris*). Зал мав дерева панаса та дерева тамала (*Xanthochymus Pictorius*).

Місце було покрито багатою розмаїтістю ліан і заростей, з різною формою листя, квітів та фруктів. Ці, як також і багато інших типів лісових дерев, з різними квітами та фруктами, сяяли у залі.

Птахи чакори (*Perdix Rufa*), шатапатри, збуджені зозулі та птахи шаріка сиділи на великих деревах, наповнених квітами та плодами. На верхівках же дерев, можна було побачити птахів червоного, жовтого та червонувато-коричневого кольорів, які радісно поглядали одна на одну, насолоджуючись довгим життям.

Так вістить сороковий розділ третьої частини, названої Бгавішьяпарва, в Харівамшапурані, продовженні Магабгарати, що оповідає про аватар як Нарасімха та описує зал зборів Хіраньякашипу.

ОПИС ЗАЛИ ЗБОРІВ ХІРАНЬЯКАШИПУ

Розділ 41

Вайшампаяна вів далі:

В тому залі, Індра асурів, володар Хіраньякашипу, сидів на божественному сидінні, коло якого становило чотириста ліктів. О царю! Володар Хіраньякашипу, вбраний у палаючі золоті сережки, довгий час керував, головуючи на зборах у залі, який мав прекрасний божественний, палаючий, мов Сонце дах. Навколо царя асурів приємний вітерець, з божественним запахом дув лагідно, позбавлений пилу. Там боги, разом із гандхарвами, оточеними юрмами апсар, співали божественні пісні, що супроводжувалися божественними ритмами. Божественні жінки Вішвачі, Сахаджанья, і та, яка відома як Прамлоча, Дівья, Саурабхейя, Самічі, Пунджикаштхала, Мішракеші, Рамья, Читрасена, Шучисміта, Чарунетра, Гхрітачи, Менака, як також Урваші, а також сотні апсар, майстринь танців та співів, були там, служачи цареві асурів Хіраньякашипу. І Хіраньякашипу, прикрашений чудовими орнаментами та вбраннями, і з блискучими сережками, був оточений тисячами жінок. Коли володар Хіраньякашипу, міцнорукий, сидів на зборах, всі діті також сиділи, які отримали подарунки раніше. Балі, син Вірочани, Нарака, завойовник Землі, Прахрада, Віпрачитті, великий асур Гавіштха, Аханта, Кродхаханта, Сумана, Суматі, Кхара, Гхатодара, Магапаршва, Кратхана, Пітхара, Вішварупа, Рупа, Вірупа, Магадьюті, Дашагріва, Валі, Мегхаваса, Магарава, Катабха, Вікатабха, Самхрада, Індратапана — всі ці асури та інші асури, носили блискучі сережки.

Всі були одягнуті у плетениці. Всі були чудовими промовцями. В усіх була гарна історія виконання покут. Всі отримали дарунки. Всі були доблесні. Всі були позбавлені смерти. Всі ці асури та багато інших асурів, одягнутих у божественний одяг, служили володареві Хіраньякашипу. Асури, вбрані гірляндами та прикрасами, сиділи на кількох повітряних суднах, звичні приходити на збори і йти ніби на дозвілля. Асури були прикрашені чудовими візерунками. Вони носили гарний одяг. У них була чудова зброя та щити. У них були чудові ратища прапорів та колісниці. Вони носили найкращі та гарні браслети на передпліччі, прекрасні наче веселки. Асури, сини Діті, завжди служили цареві асурів. На цих божественних зборах усі асури, подібні до гір, носили золоті корони, що сяяли немов Сонце. Цар же тварин (*Людино-лев*) побачив ці збори, з красивим підвищенням, прикрашені золотом і дорогоцінними каменями, з вулицями прикрашеними коштовностями, з вікнами виготовленими з бивнів слонів. Цар тварин побачив сина Діті (*Хіраньякашипу*), тіло якого прикрашали золоті плетениці. Хіраньякашипу прислужували юрми асурів, осяйних пишнотою Сонця.

Так вістить сорок перший розділ третьої частини, названої Бгавішьяпарва,
в Харівамшапурані, продовженні Магабгарати,
що описує зал зборів Хіраньякашипу.

АСУРИ ЗДИВОВАНІ, АЛЕ ПРАХРАДА УПІЗНАЄ ВІШНУ В НАРАСІМСІ

Розділ 42

Вайшампаяна продовжив:

О Джанамеджайє! Прояв (*Вішну*) у тілі Людино-лева, міцнорукий, пишнотою подібний вогню вкритому попелом, узріли, коли він проник на збори, подібно колесу Часу. О один із роду бгаратів! Шляхетна подоба Людино-лева, з завитками гриви, сяяла наче тисяча місяців. Леле! Ця дивна форма мала колір мушлі, зимового жасмину й Місяця — й усі асури, включаючи Хіраньякашипу, скрикнули.

Коли ті великі душею, осліплені, говорили так, спонукувані очима Людино-лева, згідно обов'язку Часів, доблесний син Хіраньякашипу, на ім'я Прахрада, побачив божественним оком, що то Бог прийшов у подобі Людино-лева. Бачачи Володаря з пишнотою золотої гори, який прийняв тіло, якого раніше не приймали, всі асури здивувалися, включаючи Хіраньякашипу.

Прахрада мовив:

О великий царю (*Хіраньякашипу*)! О міцнорукий! О найголовніший між асурів! Не чулисьмо й не зрілисьмо раніше це тіло Людино-лева! Ця форма має божественну пишноту, котра не є чистою. Яка ж це чудова форма? Наші уми речуть, що ця страшна форма для знищення асурів. В його тілі є боги, океани, річки, гори Хімаван і Паріятра, а також інші шляхетні гори, Місяць із зірками, адітьї, а також ашвіни, Дханада (*бог багатства*), Варуна, Яма і Шакра, чоловік Шачі, марути, девагандхарви, багаті покутами мудреці, змії, якши, пішачи й веледоблесні ракшаси. Володар Брахма і Володар істот (*Шива*) сяють на його чолі, разом із нерухомими та рухомими істотами. Ти, разом з усіма нами, оточені всіма юрмами асурів, разом із сотнями повітряних суден та цією внутрішньою залою, о царю, всі три світи й вічний світ дхарми, видно в Людині-левові, наче світ бачиться на чистому Місяці. Володаря істот, великого душею Ману, планети, всіх йогинів, Землю і небо, метеори, задоволення, традиційні знання, якості пристрасти й доброти, покаяння, самоприборкання, велерозумного Санаткумару, Вішвадеву, всіх божественних жінок, гнів, бажання, а також щастя, зарозумілість, захоплення та всіх батьків видно в Людині-левові.

Сказавши так, без жодного подиву, цареві асурів Хіраньякашипу, син царя асурів, Прахрада, велерозумний, злегка нахиливши обличчя, почав медитувати у напрямку на схід.

Так вістить сорок другий розділ третьої частини, названої Бгавішьяпарва,
в Харівамшапурані, продовженні Магабгарати, що оповідає про
здивування асурів і, як Прахрада упізнає Вішну в Нарасімсі.

ДАЙТЬЇ РАТЯТЬСЯ З НАРАСІМХОЮ

Розділ 43

Вайшампаяна провадив:

О Джанамеджайє! Вислухавши слова, сказані Прахрадою, Хіраньякашипу, володар юрм асурів сказав усім асурам.

Хіраньякашипу мовив:

Спіймайте притьмом Індру тварин, з тілом, якого досі не бачили. Якщо ж у вас є якісь сумніви, вбийте того, який блукає лісом.

Вайшампаяна вів далі:

О Джанамеджайє! Вислухавши ці слова, всі асури радісно оточили Індру тварин і намагалися його залякати своєю силою. Лев же, велесильний, знову, із левиним риком, зруйнував прекрасні збори своєю відкритою пащею, подібно Богові смерти. Коли збори були розбиті, сам Хіраньякашипу, з очима палаючими від гніву, пустив стріли в Людино-лева. Найкращу серед усієї зброї, зброю данда, дуже страшну, більш страшну ніж колесо Часу, а також диск Вішну; диск Дхарми; Великий диск, названий таким, який не можна

здолати; диск Індри, а також страшний диск мудреців і колесо великого Прабатька, яке має чудовий звук у всіх трьох світах; дивну блискавку, суху, як також і мокру блискавку; жахливий та страшний спис, а також булаву названу канкала; зброю брахмашира, а також зброю Брахми; зброю з тростини; зброю Індри; зброю Бога вогню; зброю прохолодного сезону (*шишира*); зброю Бога вітру, названу пригноблюючою; зброю названу черепом (*капала*) і кінкара, а також спис названий шакті, якому не можна протистояти; зброю краунча; зброю хаяшира (*кінська голова*), а також зброю самуя; безмежну зброю; чудову зброю шарпья (*пов'язана зі змією*); зброю, що спантеличує (*мохана*); зброю, що розріджує; зброю самтапана (*нагріває*) і вілапана (*змушує плакати*); зброю, що викликає позіхання; зброю прапана (*сягає*) і страшну зброю тваштра; молот Часу; надзвичайно потужну зброю кшобхана; зброю самвартана; збентежувальну зброю; зброю маядхара; улюблену зброю гандхарва, перлину серед мечів — нандакам; зброю прасвапна і праматхана; найкращу серед зброї — варуну; зброю пашупата, яку не зупинити, — Хіраньякашипу сам відправив усю цю зброю в Людино-лева, подібно узливанню на вогонь у яджні.

Цар асурів, покрив Людино-лева палаючою зброєю, наче Вівасван (*сонце*) накриває гору Хімаван своїми палаючими променями протягом літа. Океан раті асурів, роздутий вітрами гніву, поглинув Людино-лева, ніби гору Майнаку занурили в океан. Зброя, така як ножі, мотузки, списи, булави, палиці, ваджра, перуни, каміння та величезні дерева, молоти, залізні товкачі, аркани, сулиці, дерев'яні дрюки, скелі, дерева із залізними шипами, палаючі стовпи з шипами й страшні посохи були кинуті в Харі, аби вбити його, огортаючи його навколо. Та ба, великого душею, велепишного, навіть трохи не ушкодило. Асури ж, зі швидкістю, рівною блискавичній ваджрі великого Індри, тримаючи мотузки у руках та зі зброєю напоготові, стояли оточивши Людино-лева, подібного цареві зміїв, що має три голови. Асури, з їх кінцівками прикрашеними золотими гірляндами, вдягнуті у різноманітні браслети на руках та тілах, прикрашені намистами з перлин, блищали мов лебедина зграя з їх широко розпростертими крилами. Асури, маючи пишноту, що змагається з Богом вітру, з їх тілами та руками прикрашеними браслетами, сяяли наче блискуче Сонце. Той же (*Людино-лев*), оточений великою зброєю надісланою асурами, палав ніби світиться вогонь, подібно великій горі затемненій дощовими хмарами. Коли юрми військ асурів дощили купами страшної зброї, величний Володар стояв подібно горі Гімлай, навіть не здригаючись. Сини Діті, які мають пишноту палаючого вогню, ті опалені Богом у вигляді Людино-лева, рушили долаючи страх, подібно великим хвилям океану, перевернутим потужним вітром. Великі асури, з їх кінцівками палаючими гнівом, пустили купи блискучої, наче вогонь наприкінці юґи, зброї, з великою швидкістю, використовуючи сотні луків.

Так вістить сорок третій розділ третьої частини, названої Бгавішьяпарва,
в Харівамшапурані, продовженні Магабгарати, що оповідає
про те, як дайтьї ратяться з Нарасімхою.

НАРАСІМХА ВІДКИДАЄ ВОРОЖБУ ДАЙТЬЇ

Розділ 44

Вайшампаяна мовив:

Асури подібні до віслюків, а також асури з мордою віслюків, акул, отруйних змій; асури з мордами мавп та інші асури, що мають морди подібні кабанячим; також асури з обличчям молодого Сонця; асури з обличчям мов метеори; асури з обличчям мов Місяць та Півмісяць; асури з обличчям палаючого вогню; асури з обличчям лебедів і диких журавлів; асури з обличчям ураженим хворобами; асури зі страшними обличчями; асури з п'ятьма обличчями; асури з рисами змій; асури з обличчям ворон і стерв'ятників; асури з блискавичними язиками; триголові асури; асури з обличчям, як метеорити; асури з обличчями подібними до великих крокодилів або бегемотів та інші асури, горді своєю силою, — осипали стрілами під час битви тіло Людино-лева, величезне, як гора Кайласа. Стріли ж не вражали болем Індру тварин, якого неможливо вбити. В такий спосіб, розгнівані асури, подібно шиплячим зміям, знову обсипали жахливими стрілами тіло Індри тварин. Страшні стріли, пущені асурами в Індру тварин, розчинилися в небі, як світлячки, що зникають у горах. Розгнівані асури відправили божественні диски в напрямку Індри тварин, що сяяли понад усе. Небо було цілком покрито тими палаючими дисками наче Сонцем, Місяцем і планетами, що осяюють небо в кінці юґи. Та ці диски, входячи в обличчя Людино-лева, втратили свою пишноту, наче Сонце, Місяць і планети, що входять в черево жахливої хмари. Індра тварин, великий душею, проковтнув усі ті диски, палаючі наче полум'я вогню. Асур Хіраньякашипу знову кинув швидколітний спис шакті, жахливо палаючий пишнотою Того, хто поглинає узливання (*Бог вогню*). Побачивши шакті, найкращий серед списів, що швидко наближався, Індра тварин, Володар, розбив його страшним звуком хункара. Спис шакті, зламаний Індрою тварин, блищав на поверхні землі, начебто великий метеор, який упав з неба іскрячи. Купа гострих стріл пущених у лева, блищала на відстані, немов блискуча гірлянда синіх квіток лотосу. Ревучи, як йому до вподоби, Людино-лев проявив свою доблесть і відігнав рать асурів, спокійно, наче сильний вітер, що відриває кінчики трави. Тоді, кращий серед асурів випустив зливу скель із неба, використовуючи кам'яні брили, величезні ніби гори, осяйні немов вершини гір. Коли дощ каменів упав на велике тіло лева, він розбився немов струмінь вогню розлетівся в усіх десяти напрямках.

Вайшампаяна вів далі:

О гнобителю ворогів! Тоді сини Діті вкрили Людино-лева купою каменів, подібною дощовій хмарі, що вкриває гору потоками дощу. Це не похитнуло Володаря, який стояв твердо, як той велешвидкий (*вітер*) не може перемістити найкращих серед могутніх (*гори*), і подібно тому, як океан не може перемістити гору. Коли потік каменів був розбитий, там з'явилася злива з води, що товстим наче ратище потоком ринула, розтікаючись усюди. Тисячі «ратищ» води, з високою швидкістю покрили небо усюди, в усіх напрямках та піднапрямках. Через зливу води та швидкий вітер, а також збільшення дощу, нічого не було зрозуміло. Зливи торкалися одна одну в небі, а також на землі, по всьому світі, та не могли торкнутися Людино-лева навіть після падіння на землю. Дощ проливався назовні. Дощові хмари ж не дощили на Володаря, який стояв у вигляді Індри тварин на ратнім полі. Коли бурхлива злива каменів була розбита і, коли вода висохла, асури створили ворожбу, наче усюди вогонь та повітря. Вележахлива купа палаючих вогнів упала з неба сяючи усюди яскраво, з величезною швидкістю. Вогонь, таким чином створений Індрою асурів, великим душею, велепишним, не зміг спалити Людино-лева, безмежного сяйвом. Індра, разом із дощовими хмарами, той, Тисячоокий, безмежний пишнотою, знищив той вогонь великим потоком води. Коли та ворожба була знищена, асур (*Хіраньякашипу*) створив жахливу щільну темряву над усією битвою. Коли світ був огорнутий темрявою і, коли асури взялися за зброю, Людино-лев засяяв своєю пишнотою мов Сонце. На ратнім полі асури побачили три голови з нахмуреними бровами на чолі Володаря, що блищали ніби Ґанга з трьома шляхами на горі Трикута.

Так вістить сорок четвертий розділ третьої частини, названої Бгавішьяпарва,
в Харівамшапурані, продовженні Магабгарати, що оповідає про
те як Нарасімха відкидає ворожбу дайтьї.

ДОБЛЕСТЬ ХІРАНЬЯКАШИПУ

Розділ 45

Вайшампаяна сказав:

О Джанамеджайє! Тоді, коли вся ворожба була розвіяна, всі сини Діті були пригнічені й вони шукали захисту у Хіраньякашипу. Потім, палаючи гнівом і обертаючись із блиском, цар асурів, Хіраньякашипу, струснув Землю. Тоді всі океани, повні води, захвилювалися. Всі гори з лісами та дикими деревами тряслися. Коли Індра асурів розсердився, світ потьмарився. Все було вкрите темрявою, нічого не можна було розпізнати. Вітри: аваха, праваха, а також рухомі віваха, параваха, самваха і надзвичайно потужний удваха, а також сприятливий паріваха — всі ці сім вітрів, рухаючись у небі, схвилювалися і почали подавати ознаки страху. Планети, що виявляються при занепаді всіх світів — ці планети стали помітними, радісно рухаючись у небі, зручно. Місяць єднався з зірками без Йоги (*обов'язкове сполучення*). О царю! Небо почало палати, разом з усіма планетами та зірками. Володар дня, бог Сонце, позбавився кольору на небі. У небі було видно величезне чорне безголове тіло. Сонце випустило чорний страшний дим. Володар Сонце, залишившись у небі, почав нагріватися і почав горіти (*світ*) більше із кожною миттю. Потім у небі піднялися сім страшних сонець, повних диму. Планети залишилися над головою Місяця у небі. Шукра (*Венера*) і Бріхаспаті (*Юпітер*) залишилися ліворуч і праворуч. Шані (*Сатурн*) і Лохітанга (*червонотілий, Марс*), мали блиск рівний червоному Сонцю. Страшні планети, планети, що змінюють епоху, рухаючись небом разом, увійшли у фортеці, золоті вершини гори Меру. Місяць, разом із зірками, оточений сімома планетами, не цінував Рохіні, прокладаючи шлях для знищення рухомих та нерухомих істот. Місяць, упійманий Рахою, мучили метеори. Палаючі метеори, що входили в Місяць, були жахливим видовищем. Володар девів (*Індра*) дощив кров'ю з неба. Метеори спалахували в небі мов блискавка. Всі дерева почали квітнути й ростити плоди у невідповідний сезон. Лози стали плідними, пророкуючи знищення асурів. Плоди виростали на плодах, а квіти на квітах. Ідоли всіх богів відкривали повіки й закривали, сміялися і плакали гучним голосом, морили і палили, свідчачи про закінчення юґи. Села змішалися з лісами. Тварини та птахи вигукували страшні звуки, коли Індра тварин наблизився. Річки текли в протилежних напрямках, а джерела вод замулилися, наче Сонце, яке спричинило занепад світу, наближається до полудня. Напрямки не освітлювалися, змішавшись із червоним пилом. Лікарські рослини, призначені для вшанування, втратили всі види вшанувань. Вітер швидко дув, бив, розбивав і штовхав. Тоді всі істоти були позбавлені тіні, коли Сонце, що спричиняє занепад світу, наблизилося до полудня. Тоді ж, на вершині оселі асура Хіраньякашипу, в сховищі зброї та скарбниці, бджоли зробили своє гніздо. Достоту так само, дим було помічено у сховищі зброї. Хіраньякашипу тоді, бачачи падіння великих метеорів, мовив своєму головному жерцю Шукрі наступні слова.

Хіраньякашипу запитав:

О пане! Що означає падіння цих великих метеорів? Мені дуже цікаво почути про значення.

Шукра відповів:

О царю! Послухай мої слова уважно, о великий асуре, про значення страшного падіння цих великих метеорів. О великий асуре! Це означає, що царство царя, де бачать падіння цих метеорів, о царю, буде загублено, а цар загине. Вже тоді, перевір своїм розумом, як усе буде знищено. Великий жах може статися без будь-якої затримки. У цьому немає сумнівів.

Вайшампаяна вів далі:

О Джанамеджайє! Шукра тоді розповідав таке Хіраньякашипу. Й побажавши добра Індрі асурів, Шукра повернувся до себе додому. Коли Шукра пішов, Індра асурів медитував якийсь добрий відлік часу. Дуже сумний душею сидів він деякий час, згадуючи слова володаря Брахми, що для знищення асурів і перемоги богів, жахливе падіння різновидів страшних метеорів узріємо. Ці, як і інші страшні падіння метеорів, побачимо, зроблені Часом, для знищення царів асурів.

Тоді Хіраньякашипу швидко взявся за булаву і потряс землю, біжучи вельми прудко. Асур Хіраньякашипу струснув землю своїми ногами, подібно тому як його старший брат (*Хіраньякша*) струснув Вараху, кусаючи гнівно уста. Коли великий душею Індра асурів, Хіраньякашипу, потряс землю, великі змії, змучені страхом, вибігли з гір. Чотириголові, п'ятиголові, а також семиголові змії випускали отруйне полум'я з їхніх уст і вивергали вогонь. Васукі, Такшака, а також Каркотака, Дхананджайя, Елапатра і Калья, та доблесний Магападма, змій із тисячею голів, змій-володар, який має золоту талу, як прапор; великий змій Шеша, змій, який не має кінця, котрий захищає Землю, той, який не може похитнутись, були також струшені Хіраньякашипу.

Тоді ті, які підтримують Землю — гори, ті, які утримують воду в них — світлі гори, також були струшені всі гнівом асура Хіраньякашипу. Сприятливе тіло води, котре рухається в нижньому світі і, яке містить блискучих зміїв, котре важко струснути, також зненацька розлютилося. Річка Бхагіратхі, а також Сараю, як і Каушикі, Ямуна й також Кавері, Крішна, Вена і Сувена теж, щаслива долею Годаварі, Чарманваті та Сіндху теж, як і Володар річок та струмків (*Океан*) також, річка, яка починається з гори Мекала й річка із сяючою мов перлина чистою водою, річка Нармада, що має гарне джерело води, річка Ветраваті, річка Гоматі, повна багатьох пасовищ корів по її берегах, а також повна річка Сарасваті, річки Махі, Каланаді, а також річка Тамаса, зі святою водою, Сіта, Чекшуматі, а також річки Девіка та Маганаді, острів Джамбу, повний коштовного каменю, сяючий усілякими самоцвітами, гора Суварнакутака, прикрашена золотом — все це струснув асур Хіраньякашипу. Велика річка Лохітья, прикрашена горами та лісами, місто назване Каушикаранья, місце Дравіда, повне срібла, велика земля Магадха, як також і землі Анга та Ванга, Шума, Малла, Відеха й землі Малави також, Каші та Косала, і земля сина Вінати теж, який має золотистий колір (*Гаруда*), були струшені Хіраньякашипу. Гора, створена Вішвакармою у формі вершини гори Кайласа, океан названий Лаухітья, що має воду кольору крові і рухається з високою швидкістю, Молочний океан з водою, забарвленою наче білі хмари і гора Удая, що має висоту у сто йоджан, о Індро царів (*Джанамеджайя*), та, яка має сяючу золотом спадину, відвідувану зміями та птахами, гори з квітучими деревами сал (*Vatica Robusta*), пальміра, тамала і карнікара, всуціль золотиста і блискуча мов Сонце, величезна гора Айомукха, прикрашена всілякими речовинами, осяйна гора Малайя, сповнена запахами лісів тамали, землі Сураштри, Субахліка і Абхіра, як також Бходжа, Пандья, Ванга, Калінга та Тамраліптака, а також землі Андхра, Пундра, Вамачуда та Керала були стривожені асуром, разом із юрмами богів та апсар.

Світ Агастьї, куди ніхто не може піти, який був створений давно, запаморочливий для розуму (*прекрасний*) світ, доглянутий юрмами сіддхів та чаранів, що має дивних зміїв та птахів, квітучі ліани і дерева, що має золоті вершини, доглянуті юрмами божественних жінок, також був вражений асуром. Гора, названа Пушпатака, багата гора, люба для погляду, яка виросла розтинаючи море, немов супутник Місяця і Сонця, сяюча своїми великими вершинами, торкаючись неба, й зі шпилями, сяйливими під променями Сонця та Місяця, оточені водами океану, також були потривожені асуром. Сприятлива гора Відьюдван, у сто йоджан заввишки — ця гора, яка є найкращою серед гір, з блискавками з неба, також була сполошена асуром. Гора Рішабха, де живе сприятлива рішабха, гора Кунджара, де знаходиться велика оселя мудреця Агастьї, місто, назване Вішакхаратья, яке неможливо підкорити, оселя зміїв, а також місто Бхогаваті, були стривожені Індрою асурів. Гора Магамегха, гора Паріятра, гора Чакраван і найкраща гора Вараха, шляхетне і золоте місто Прагджьйотішапура, де живе злий душею асур на ім'я Нарака, краща серед гір — Меру, де великі хмари гримлять, о володарю землі (*Джанамеджайя*), яка має шістдесят тисяч гір, велика гора Махендра, яка сяє подібно молодому Сонцю, благословенна, свята, цариця гір, що здіймається до небес, велика гора Хемашрінга, також гора Мегхашакха, гора Кайласа, котру важко потрясти, — Індра асурів Хіраньякашипу струснув. Гора з печерами, де живуть якші, ракшаси і гандхарви, сприятлива, красива гора із завжди квітучими деревами, озеро Вайкханаса, вкрите золотими лотосами, а також озеро Манаса, яке відвідують лебеді, були струшені асуром. Гора Вішрінга, також найкраща серед річок Кумарі і гора Мандара теж, що виглядає білою наче сніг, гора Ушірабхіджа, цариця гір Рудропастха, а також оселя Праджапаті, гора Пушкара, гора Деавpіт, а також гора Валука, гора Краунча, гора Саптарши, гора Дхумаварна, всі ці та інші гори, нації та спільноти, річки та океани були струшені царем асурів. Син Землі, Капіла та Вьягхракша були потривожені асуром. Ті, хто подорожує в небі, сини ночі, й ті, хто живе в підземному світі, вележахливі юрби, в тому числі біси Мегханада, Анкушаюдха, Урдхавага, Бхімавега — всі були вражені асуром.

Так вістить сорок п'ятий розділ третьої частини, названої Бгавішьяпарва,
в Харівамшапурані, продовженні Магабгарати,
що оповідає про доблесть Хіраньякашипу.

ХІРАНЬЯКАШИПУ ВБИТО І БРАХМА ПРОСЛАВЛЯЄ НАРАСІМХУ

Розділ 46

Вайшампаяна мовив:

О Джанамеджайє! Там адітьї, садхьї, володарі всесвіту, а також марути, рудри, божества, великі душею, велемогутні васу, всі боги, налякані та пригноблені занепадом світу, прибули до Індри тварин, що мав блиск Сонця і сказали: «О Володарю! Вбий асура, сина Діті, руйнівника світу, того, чия поведінка помилкова і, який чинить неправильні речі, разом з усіма великими асурами. О нищителю асурів! Ти єси вбивцею цих асурів. Немає іншого. Отже, знищ їх на користь і добро істот світу. Ти Наставником усіх світів єси. Ти — Індра й Ти — Прабатько. Дійсно, немає іншого притулку, ніж Ти, нині чи в минулому, і в майбутньому нікого не буде!».

Вайшампаяна вів далі:

О Джанамеджайє! Вислухавши ці слова, Володар, Той, хто народився серед богів на початку, загримів гучним і чудовим звучанням. Той великий душею Індра тварин, з гучним ревом лева, змусив серця і розум тих асурів, індр царів, упасти. Юрби асурів, названі кродхаваша, та інші юрби асурів, калакейя та асурів вега, вайгалейя і доблесні асури саймхікейя, асури самхрадійя, маханада, магавега, капіла, магіпутра, вьягхракша, кшитікампана, асури, які подорожують по небу, сини ночі, асури, які рухаються в нижчому світі, інші юрми жахливих асурів, мегханада, анкушаюдха, асури Урдхвавега, Бгімавега, Бгімакарма, Аркалочана, Ваджрі, Шулі, Карала, а також сам Хіраньякашипу, який мав такий вигляд наче щільна хмара, який був швидким наче хмара, який ревів подібно хмарі, який сяяв наче хмара, ворог богів народжений од Діті, гордовитий асур Хіраньякашипу побіг до Людино-лева і досяг великого душею Індри тварин, радуючи юрму гордих асурів. Індра ж тварин, стрибнувши вперед, убив Хіраньякашипу у битві, розриваючи його тіло своїми чудовими пазурами за допомогою омкари. Зі знищенням сина Діті, Земля, світ, Місяць, небо, планети, Сонце, всі напрямки, річки, гори, а також великі океани освітилися. Тоді боги, мудреці, багаті покаяннями, стали щасливими. Вони порадували Вічного Володаря, хвалячи Його багатьма славослів'ями.

Боги рекли:

О Боже! Це тіло Людино-лева, прийняте Тобою, буде вшановуватися мудрими людьми, які відають про минуле і теперішнє (*причини та наслідки*). В усіх світах, стан започаткований Індрою тварин, о Володарю, буде славитися усіма істотами. Мудреці завжди співатимуть про Тебе, як про Людино-лева, Індру тварин. О Володарю! Для Твого задоволення ми повернули свої власні місця.

Вайшампаяна продовжував:

О Джанамеджайє! Людино-лев, якого так славили юрми богів, був дуже задоволений. Брахма, надзвичайно задоволений, теж вимовляв славослів'я Вішну.

Брахма мовив:

О Володарю! Ти незнищенний єси, Ти неявний, Тебе неможливо уявити, Ти таємничий єси і найкращий, Ти найвищий, Незмінний, у Тебе немає творця, Ти творець єси і вічний Ти. Ти незгубний єси. Ти — Пуруша, вічний і сталий. Ти відаєш душу, яка знає про розум, твердий у санкхьяйозі, сталий на значенні основ єси. Ти самопроявлений єси, як і непроявлений. Ти — це цілий Всесвіт. О Володарю! Ми це Ти. Ти душа і Ти володар єси. Ти маєш тіло розділене на чотири частини. Ти Пан і Навчитель усіх слів. З тисячами по чотири юґи, Ти єси руйнівником руйнівника всіх світів. Ти єси чотирма божествами, Ти єси чотирма хотарами, Ти єси чотирма душами й Ти єси вічний. Ти притулок усіх істот. Ти маєш безкінечну силу та могутність. Ти є кінцевою метою мудреців, таких як Капіла. Ти Той, у кого немає початку, середини та кінця. Ти душа всього у Всесвіті. Ти найкращий серед людей. Ти творець, Ти й нищитель єси. Ти єдиний, хто турбується про добробут людей. Ти єси Брахма, а також Рудра, великий Індра, Варуна і Яма. Ти єси виконавець, невиконавець, а також Володар, який не має ніякого занепаду. Ти найвищі уміння, найвищий із богів, найвища мантра, а також вишній розум, найвища дхарма, найвища слава і Ти найперша особа єси, Пуруша, якого славлять у пуранах. Ти — найвища істина, найвище узливання, найвищий і святий шлях, найвища жертва вогню та найвище жертвопринесення, і Ти найперша людина єси, Пуруша, якого славлять у пуранах. Ти — вище тіло, найперший притулок, найперша Йога та найвища промова, найвища таємниця і найперше призначення, і ти єси найперша людина, Пуруша, якого славлять у пуранах. Ти єси найвищим серед перших, Ти єси найвищим серед богів, найвищим серед володарів, і Ти єси найпершою особою, Пурушею, якого славлять у пуранах. Ти єси найважливіший з найвищих, Ти найвищим із принципів єси, Ти найвищий із творців і Ти найперша особа, Пуруша, уславлений у пуранах. Ти найвища таємниця єси, Ти найвищий з найвищих, Ти найвище покаяння і Ти найвища людина, Пуруша, вшанований у пуранах. Ти найвищим з усіх притулків єси, найвища з осель, найвищий Пан єси і Ти найвища людина, Пуруша, якого славлять пурани.

Вайшампаяна продовжив:

О Джанамеджайє! Володар (*Нарасімха*) був так ушанований Прабатьком усіх світів. Славлячи Володаря Нараяну, володар Брахма пішов у світ Брахми. Поки музики грали і поки божественні жінки танцювали, Володар, Бог, пішов на північний берег Молочного океану. Покинувши тіло Людино-лева і встановлюючи тіло на належному місці, взявши Його первісну подобу, Володар, який має Гаруду на своєму прапорі, пішов. Володар, непроявлений, Володар природи, рушив у своє місце в колісниці з вісьмома колесами, що сяяла

завдяки пишноті. Таким чином, асура Хіраньякашипу було вбито великим душею Володарем, який у давнину прийняв тіло Людино-лева.

Так вістить сорок шостий розділ третьої частини, названої Бгавішьяпарва,
в Харівамшапурані, продовженні Магабгарати, що оповідає,
як убито Хіраньякашипу і Брахма прославляє Нарасімху.

КОРОНАЦІЯ БАЛИ

Розділ 47

Вайшампаяна провадив:

О Джанамеджайє! Я оповів тобі про прояв Вішну, як Людино-лева. Нині я розповім тобі про інший прояв Вішну, як Вамани, в якому найкращий серед знавців, які можуть приймати багато форм, мав вигляд Вамани, в якому, під час жертвопринесення, що проводив могутній цар-асур Балі, у давнину, велемогутній Вішну забрав усі три світи Його доблесними трьома кроками і в якому блискучий Вішну забрав Землю, оточену океаном, прикрашену багатьма слонами, й віддав Індрі богів, Шакрі.

Джанамеджайя спитав:

О брахмане! Маю сумнів. Мені дуже цікаво дізнатись, як Володар Нараяна прийняв вигляд карлика (*вамана*)? Володар Нараяна, Прадавня душа у пуранах, Той, у кого лотос у його пупку, міцнорукий, Істинна природа світу, Нерухомий Вічний, котрий не має початку і середини, Джерело трьох світів, Вічний, Бог богів, Володар богів, темнотілий, Той, кому підкоряється світ, Пан, який несе в собі всі приношення і жертви, Благотворний, який користується всіма узливаннями та жертвоприношеннями, Незнищенний — як же Володар увійшов у лоно Адіті, матері богів? Як же творець Індри став молодшим братом Васави? Як Володар, Бог богів, після свого народження, досягнув стану буття Вішну? О той, хто збуджений всередині (*віпра, Вайшампаяна*)! Повідж мені все про прояв Великого душею (*Вішну*).

Вайшампаяна відповів:

О царю! Послухай божественну історію, шановану великими серед мудреців. Поети також викладають це в пуранах, сказане Брахмою і прочитане брахманами. О Джанамеджайє! Син Марічи, володар богів, Кашьяпа, володар істот, мав двох дружин, Адіті й Діті. Великим душею Кашьяпою, боги Дхата, Яма, а також Митра, Варуна Амша, Бхага, Індра, Вівасван, Пуша, Парджанья, десятий, а Твашта, одинадцятий, і Вішну, як дванадцятий, породжені від Адіті. Від Діті могутній володар Хіраньякашипу народився у Кашьяпи. Чудовий Індра асурів, Хіраньякша був породжений Кашьяпою від Діті, як його молодший брат. Хіраньякашипу мав п'ятьох синів страшної доблесті: Прахарду, Анухраду, Джамбху і Сахраду також. Вірочана є сином Прахради, а його син запам'ятався, як Балі. Вони мали купу могутніх синів та онуків, які не мають занепаду та поразки. О царю! Є багато юрм чудових ворогів богів, індр асурів, велерозумних, у кожній землі, тисячами. Бачачи що Хіраньякашипу вбито Людино-левом, асури зробили Балі Індрою (*царем*) для вбивства богів. Той, хто завжди сталий у дхармі, хто говорить правду, хто підкорив почуття, наділений вірністю і вченням, хто обізнаний у всіх науках, хто розуміє значення майбутнього і пізнішого, хто усвідомив принципи, хто не має занепаду, величний, ворог девів, подібний Хіраньякашипу, Балі, син Вірочани був божественно окроплений на царя. Всі сини Діті (*асури*) призначили Балі царем асурів і усі вони вшанували його. Сини Діті окропили Балі, найкращого серед могутніх, на царя, в місці Хіраньякашипу. Брахма також зрадів. Юрми асурів помазали Балі, сина Вірочани, як царя, з великими золотими горщиками, наповненими водою з усіх святих купалень. Асури помазали Балі, як царя, вимовляючи слово «джайя», коли Балі, незрівнянний доблестю, сидів на сидіння лева (*царя*). Всі асури поставили Балі, найкращого серед могутніх, Індрою (*царем*). Вони вшанували його схиливши голови до землі та мовили йому.

Сини Діті рекли:

О Індро асурів! Тобі відомо, як Хіраньякашипу отримав усі три світи Всесвіту, включаючи всіх движних та недвижних істот. О вбивце володаря богів! Вбиваючи твого прабатька, вони забрали всі три світи й окропили Шакру на царя. Земля твого прабатька варта того щоб її повернути. О царю! О володарю! Разом із нами поверни всі три світи, які не мають занепаду, царство твого прабатька! Нехай ти гараздуєш! О царю! Оточений тисячами юрм асурів, підкори юрби богів, насолоджуючись приємністю небес, о царю! Маючи необмежену силу і панування, ти перевершиш свого прабатька своїми якостями.

Так вістить сорок сьомий розділ третьої частини, названої Бгавішьяпарва,
в Харівамшапурані, продовженні Магабгарати,
що оповідає про коронацію Балі.

АСУРИ, ПІД ПРОВОДОМ БАЛІ, ЗБИРАЮТЬСЯ НА ВІЙНУ З БОГАМИ

Розділ 48

Вайшампаяна вів далі:

Вислухавши слова, висловлені тими велерозумними, надзвичайно могутній Балі був задоволений у своєму розумі. Він наказав мільйонам асурів: «Тепер переможемо всі три світи!». Почувши там слова Балі, сина Вірочани, сини Дану (*асури*) запишалися помилковим відчуттям перемоги у битві й почали збирати

війська. Магападма, Нікумбха, доблесний Кумбхакарна, Канчанакша, Капіскандха, Майнака, Кшитікампана, ті асури з білим волоссям та розверзнутою вгору пащею, Ваджранабха, Шикхі, Джаті, Сахасрабаху (*з тисячею рук*), Віката, Вьягхракша, Пріядаршана, Екакша (*одноокий*), Екапат, асур із голеною головою Відьюдакша, Чатурбхуджа (*вчетверообзброєний*), Гаджодара, Гайджашира, Гаджекшана, Аштадамштра (*восьмизубий*), Чатурвактра (*чотириротий*), Магханаді (*з голосом грозової хмари*), Джаламдхара (*той, хто тримає воду*), Карала, Джваладжихвасья (*має палаючий язик*), Шатанга (*із сотнею кінцівок*), Шаталочана (*стоокий*), Сахасрапада (*стоногий*), Сумукха, великий чорний асур (*крішна*) Ранотката, Данапаті, Шайлакампі (*той, хто трясе каміння*), Кулакулі, Самудра, Рабхаса, Чанда, великий асур Дхумра, Готраджа, Гокшура, Раудра, Годанта (*з зубами корови*), Свастіка і Дхурва, Мамсала, Мамсабхакша (*м'ясоїд*), Вегаван, Кетуман, Шибі, Панкадігдхашаріра (*бруднотілий*), Бріхаткірті, Магахану (*з великою щокою*), Самапрабха, Вікумбханда, Вірупакша (*кривий на око*), Магодара (*пузатий*), Шветаширша (*білоголовий*), Чандрахану, Чандраха (*вбивця Місяця*), Чандратапана (*мучитель Місяця*), Вікшара, Діргхабаху, Мадьяпа, Маруташана (*їдець повітря*), Таладжамгха, Магабхага, Сарабха, Шалабха, Кратха, Самудраматхана, Надіі, Вітата, Магабала, Праламба, Нарака, Вьялі, Дхенука, Калалочана, Варіштха, Гаріштха, Бхуталома, Відху, Душпрасада, Кіріті, великий асур Сучивактра, Субаху, Канджабаху, Карана, Калашодара, Сомапа, Деваяджи, Правара, Вірамардана, Супатха, Кхандамукті, Шикхінетра, Шикхідваджа, — які збільшують славу роду Марічі — я назвав асурів, як пам'ятаю.

Ці, як і багато інших асурів, гнобителі ворогів, прикрашені різноманітними візерунками, разом із безліччю тисяч лав колісниць, рушили для битви. Сини Діті були одягнуті в божественний одяг, змащені божественними мазями, захищені божественними щитами й під божественними прапорами, що майорять високо. Сини Діті тримали божественну зброю і ревли ніби вони були дощовими хмарами. Вони їхали по землі з гучними звуками колісниць. Сини Діті були з великою зброєю, тримаючи зброю божественної сили, маючи велику зброю, наче змії з візерунками. Тури асурів, яких важко підкорити, вороги девів, дорогі Діті, мали червоно-криваві мов мідь очі. Доблесні асури з палаючими наче Сонце очима, рівні швидкістю блискавці великого Індри, з виступаючими іклами, з зеленкуватим, як дим волоссям, збільшувалися ніби хмари восени. Велемогутній син Бали, потужний Бана, тисячорукий, приготував мільйони колісниць до бою. Всі сини Діті володіли ворожбою. Всі вміли битися божественною зброєю. Всі пишалися силою. Усі прийняли благословення раніше. Всі були блискучими наче золоті гори. Всі носили жовтий шовковий одяг. Усі увінчані коронами, тюрбанами та головними уборами прикрашеними божественними прикрасами. Всі носили золоті щити. Всі мали золоті прапори та ратища. Вони блищали в колісницях, мов планети іскряться в осінньому небі. Вони носили золоті візерунки на шиї та грудях, що палали наче вогонь, наче квітучі дерева кіншука на вершинах золотих гір.

Серед них вивищувався Бана, наче дощова хмара з водою, тримаючи спис шакті і булаву в його руках, на його великій колісниці, окружністю у двадцять шість кілометрів. Колісниця була запряжена дивовижними кіньми та з ратищами прапорів. Вона сяяла дивними прикрасами. Була оснащена булавою та кийками, і прикрашена золотими речами. Як Сонце оточують валакхільї (*маленькі мудреці*), Бана був оточений синами Діті, страшними, з гострими наче у змій іклами, які тримали різноманітну зброю. Його колісниця була захищена п'ятьма надзвичайно сильними синами Дану, страшними, які облудно пишалися перемогою в битві, які були спокійні й мали широко відкриті роти. Це були Субаху, Мегханада, доблесний Бхімагардха, Канакамурдха і швидкий Кетуман. Індра асурів, Бана, стояв на колісниці, що була подібна цареві птахів і мала дивні золоті та срібні смуги. Син Анаюши, великий асур на ім'я Бала, мав сотню тисяч колісниць велетенських розмірів. Доблесний асур стояв у колісниці запряженій тисячею ведмедів, жахливій колісниці з заліза, яку важко здолати і, яка мала ворону на прапорі. Сприятливий син Дану, одягнений у блакитний одяг, блискучий і величезний наче гора алмазів, тоді рушив вельми швидко у своїй колісниці.

Там, серед війська, великого мов океан, він блищав подібно Сонцю, яке досягає моря вранці. Асур, володіючи якостями нішакари (*місяць*), блищав найкращими коронами, сяйвом розплавленого золота, наче гора з кращими вершинами світиться на Землі. Асур Намучі мав шістдесят тисяч колісниць. Усі вони були запряжені ослами, мастю подібні хмарам. Всі асури були здатні боротися різноманітною зброєю. Всі були досвідченими воями. Всі були величезні ніби великі білі хмари. Всі були дуже могутні й вельми спритні. Колісниця царя асурів, Намучі, було запряжена тисячею тигрів, вельми швидка й прикрашена усілякими візерунками. Золотий прапор із тигром блищав посеред колісниці володаря асурів, як Сонце опівдні. Цей велемогутній асур, маючи величезну спритність, стояв на колісниці, тримаючи лук, наче гора Хімаван, вбраний у синій одяг, мов величезний слон напрямків, із золотим ланцюжком і золотим тюрбаном. Колісниця мала звук дзвонів прикрашених золотом. Разом із прапором і ратищем була наче дощова хмара у вечірньому небі, з чотирма колесами, з вісьмома широкими шипами, повна золотих оздоб, і блищала немов колесо Часу, з різноманітною зброєю, страшна, оббита тигровою шкурою, разом зі зграєю іхамріга,[35] прикрашена багатьма барвистими смугами, із сагайдаками повними стріл, а також зі списом шакті та сулицями, булавами та молотами, й луком прикрашеним дорогоцінними каменями, запряжена тисячею ведмедів з широкими загривками. Срібна колісниця блищала прапором із левом на ньому.

Син же Діті, Майя, блищав тією колісницею, яка швидко рухалася ілюзією. Сприятливий асур блищав коштовністю серед колісниць, наче висхідне вранішнє Сонце. З їхніми кінцівками, що іскрилися чистими

срібними цятками, прикрашені яскравими смугами, що блищали дорогоцінними каменями та золотом, десять тисяч із сотень тисяч енергійних асурів, великі вої-колісничні, супроводжували асура Майю.

Так вістить сорок восьмий розділ третьої частини, названої Бгавішьяпарва,
в Харівамшапурані, продовженні Магабгарати, що оповідає як асури,
під проводом Балі, збираються на війну з богами.

ЗБОРИ ДО ШАМБАРИ ТА ІНШИХ

Розділ 49

Вайшампаяна продовжував:

О Джанамеджайє! Великий син Діті, Пулома, створив страшну колісницю із заліза, яка здавалася загартованою темрявою, маючи темну внутрішність, здатну розбити колісницю ворога. Колісниця була схожа на величезну гору, з внутрішніми металевими каркасами, з чудовими звуками колеса наче у бурхливого океану, повна озброєння, такого як булави, залізні палиці, мечі, сулиці, списи й молоти; подібна дощовій хмарі сповненій води. Пулома, пишаючись облудним почуттям перемоги у битві, сів у колісницю запряжену тисячею верблюдів, що мали швидкість вітру й рушив на прю. Шістдесят тисяч колісниць, що блищали пишнотою кольору Сонця, йшли за колісницею великого воїна-колісничного. Асур Пулома блищав на колісниці, маючи пишноту розплавленого золота та прапор зі знаком меча, подібно Сонцю, що блищало вгорі. Велемогутній асур, тримаючи велику залізну булаву, вкритий іскристим золотим корзном, сяяв наче Бог смерти, серед ворогів, немов високий прапор майорів над землею.

Могутній Хаягрива, разом з великими асурами, найкращий серед воїв-колісничних, оточений сотнею тисяч колісниць, величезний тілом наче гора, гнобитель ворожих військ, стоячи на велетенські колісниці, став на ратнім полі, готовий до бою. Іскристий немов біла гора, прикрашений білими сережками, він блищав у колісниці подібно білій гірській вершині. Колісниця ж, що мала прапор з великим семиголовим змієм, сяяла, прикрашена самоцвітами та перлами. За ним ішли найкращі вої-колісничні, безмежні силою, могутністю та енергією, а також сотні юрм асурів, подібно юрам богів, що супроводжують Васаву.

Прахрада, велерозумний, обізнаний на всіх науках, володар усіх видів ворожби, благий виконавець сотні жертвопринесень, осяйний, сяючий пишнотою полум'я вогню, був готовий на великій колісниці, величезній наче хмара, що має звук подібний дощовій хмарі у поганий день, доблесний, безмежний хоробрістю, вбраний сережками, оточений тисячами синів Діті, як Прабатько Брахма оточений богами. Той, гордовитий через свою хоробрість, доблесний наче слон в тічці, стояв на ратнім полі, підбурюючи усю рать богів. Того, кого не можна зрівняти за доблестю, палаючи наче полум'я вогню, схожий на Сонце завдяки пишноті, рівний Землі терпінням, стоячи на колісниці, що блищала ратищем прапора з дерева пальміра — доблесного асура супроводжували сотні загонів асурів. Всі носили золоті щити. Всі вони були прикрашені дорогоцінними каменями і носили божественні прикраси на кінцівках. Ніхто з них, ніколи не відступав од битви. Їхні кінцівки були прикрашені дивними золотими візерунками. Вони сяяли браслетами з «котячого ока» на їхніх руках. Вони стояли на божественних колісницях наче планети на небі.

Той, хто дотримувався обрядів, хто підкорив почуття, сталий у дхармі, хто залишився правдивим, хто не мав заздрости, — Шамбара, великий ворожбою, вождь загонів колісниць, знавець усіх видів ведення війни, теж стояв на божественній колісниці. Він мав криваво-червоні очі, великі руки, сяяв сережками, подібний велетенській водоносній хмарі, одягнутий у божественну плетеницю та замащений божественними мазями. Він блищав мов Сонце своєю короною, у світлі блискавки, прикрашений дивовижними самоцвітами і сяючий каменями «котяче око». Він сяяв з великим золотим щитом, подібно благій Аштапарвата,[36] покритій хмарами вечірнього неба. Тридцять сотень тисяч асурів, вправних бійців, могутніх асурів, страшних наче Бог смерти, тоді супроводжували Шамбару. Шамбара ж стояв на колісниці, запряженій тисячею білосніжних коней. Колісниця виблискувала прапором із птахом краунчею. Асур блищав на полі бою, стоячи на колісниці, прикрашеній каменями «котяче око», золотом, дивовижними зображеннями багатьох птахів, осяйній наче блискавка, яка видавала гучний звук і була вельми швидкою.

Так вістить сорок дев'ятий розділ третьої частини, названої Бгавішьяпарва,
в Харівамшапурані, продовженні Магабгарати,
що оповідає про збори до Шамбари та інших.

У ВІЙНІ МІЖ СУРАМИ ТА АСУРАМИ, БАЛІ ГОТУЄТЬСЯ ДО БИТВИ

Розділ 50

Вайшампаяна сказав:

Там був асур Анухрада, син Хіраньякашипу, якого найбільш важко перемогти і, який жадібно прагнув битви, та котрий теж рушив на ратне поле. Його колісниця мала чотири колеса, кола яких мали дванадцять сотень спиць, запряжена велехоробрими кіньми, що мали пащі схожі на лев'ячі, вельми швидкі. Доблесний асур тряс усю Землю разом з горами, лісами та гаями, гучним і глибоким гуркотом коліс колісниці. Передові загони асурів супроводжували благого Анухраду, разом із сотнями і сотнями тисяч колісниць, прикрашених золотими гірляндами. Асури тримали багато різновидів зброї, такої як залізні палиці, короткі дротики або

стріли, що пускають через трубку або з руки, ракети (*бхалла*), мотузки (*паша*), топірці та сокири, списи й молоти у руках. Асури були прикрашені золотом та діамантами. Великі асури приготувалися до битви, на дивовижних колісницях. Цар асурів виблискував у колісниці, велетенській наче гора, прикрашеній золотими малюнками і наділеній гарною силою та незрівнянно гарною формою.

Могутній Вірочана, маючи пишноту рівну Вайшванарі, Богу вогню, обізнаний у всіх науках, чистий, був готовий, з великою кількістю колісниць. Вірочана, обізнаний на бойовому шикуванні, знавець основ вищого пізнання та справжньої природи Бога, батько Бали, кращий серед асурів, подібний Васаві для богів. Його колісниця була забезпечена всіма озброєннями, прикрашена безліччю дзвіночків, запряжена тисячею швидколітних коней. Індра-асур Вірочана стояв на колісниці наповненій безліччю дзвіночків, прикрашеній ратищем прапору, що мав Індру слонів, блискучій неначе друга гора Меру. Колісниця, повна прапорців, блищала барвами вечірнього неба. Великий Індра асурів Вірочана, вбраний у корону, стояв на колісниці, прикрашеній фігурами тигрів, перлами, золотом і барвистими смугами, яку супроводжував безперервний звук її коліс, і так рушив на бій.

Молодший брат Вірочани, асур по імені Куджамбха, також рушив на бій, з багатьма тисячами колісниць, прикрашених коштовностями та золотом. Його супроводжували велепотужні асури, сповнені облудної гордості силою, вороги девів, гнобителі ворогів, які тримали у руках гострі дротики, мотузки і булави, прагнучи битви. Асури з велетенськими наче гори тілами, сяяли, подібно розбитому чорному каменю, виблискуючи велично яскравими коронами. Прикритий щитом, оздобленим всілякими самоцвітами та сяючи своїм тілом, асур засліплював мов Сонце, що сяє з Місяцем. З яскравими золотими горщиками і прапором з пальмою, асур, стоячи на колісниці, блищав наче Сонце на горі Меру. Знавець битв, веледоблесний, чистий, гарний розумом, Куджамбха, оточений загонами асурів, рушив на битву проти богів, подібно вбивцеві Вріти (*Індра*), оточеному богами.

Асур же Асілома, який мав скелю за зброю, також був там, разом із асуром Даруною, зі страшним обличчям. Асур Раудра, чиї очі були наче коліщата; могутній асур Магакая; асури Крішнаваса, Магадамштра, Кріті та Лохітана, в оточенні юрм із тисяч асурів, спроможних битися скелями та деревами. Горді асури, різноманітні виглядом, вороги богів, також були там. Асури, тримаючи списи і одягнуті в золоті прикраси, рухаючись скрізь у небі подібно дощовим хмарам, покрили небо наче чорні хмари, що віщують дощ. Син Анаюши, великий асур названий Врітра, ворог богів, з величезним тілом, з мідно-червоним обличчям, з його миготливим язиком, з жовто-зеленим волоссям на обличчі, з волоссям сторч, з величезними вилицями, синій тілом, червоний виглядом, у короні та червоному ж одязі, маючи величезне тіло та руки, спотворений, з білими іклами, страшний, здатний творити велику ворожбу, велетенський і прикрашений золотим браслетом на його плечі, жахливий асур, прикритий щитом, прикрашеним чудовими, дивними і гарними самоцвітами, одягнутий у золоту гірлянду, з колесом на прапорі, нетерплячий, на колісниці, котру супроводжував звук сотень дзвіночків, прикрашеній золотом, запряженій тисячами коней, з ратищем і червоним прапором, асур, який збільшував радість асурів, стоячи на божественній колісниці рушив на бій у супроводі великого загону колісниць. Асур, з жовтими наче розплавлене золото очима, син Діті, вождь війська асурів у битві, велеокий наче прекрасна розквітла квітка лотосу, з білими блискучими зубами, стояв на сприятливій колісниці. Навіть незважаючи на те, що він їхав там тільки однією колісницею, він сяяв, як при сході сонячний диск, рівний колесу Часу. Дуже страшний, він блищав, як той, хто має диск своєю зброєю, стоячи на блискучій божественній колісниці з заліза. Його оточували горді загони асурів, які мали чорне каміння за зброю, і у супроводі вісімдесяти тисяч досвідчених воїв-колісничних.

Всі виглядали наче вбивця Бога смерти (*Шива*), з криваво-червоними очима, несучи залізні щити, блискучі мов золото і прикрашені найкращими кольорами. Асури сяяли на небі наче сині водоносні хмари. Велемогутні, жахливі, великі асури з велетенськими тілами, кусаючи зубами уста від гніву, готові були до вбивства раті богів. Всі сміливі асури, яких важко перемогти у битві, здавалися вбивцею Бога смерти (*Шива*). Маючи шлунки такі глибокі, як океан, з блакитним ротом, до яких не підступитись, кращі серед асурів сяяли, коли вони йшли мов кораблі в океані, що наближаються до берега. Асури, творячи велетенські ілюзії, маючи чудове тіло, носячи корони, з кінцівками прикрашеними золотом, виходили беручи зброю в свої руки, подібно крилатим індрам гір.

Великий асур, брат Врітри, доблесний асур, за наказом сина Бали, їхав нищити військо богів, асур із золотим прапором, з великими іклами, вбраний плетеницями та в гарних сережках, носячи криваві, червонобарвні гірлянди, лютий, якого важко перемогти у бою, з великими круглими очима, в короні, тримаючи лук, стікав слиною наче слон в тічці, рівний тигру доблестю; той, хто натягує свій величезний лук, який здається пальмою, і стріляє відповідними стрілами з великою швидкістю зі звуком вражаючої ваджри, стояв на сприятливій колісниці, запряженій віслюками, з прапором зі змій, схожий на Сонце, що йде до вечора в небі. Багато тисяч колісниць, прикрашених золотими пластинами, озброєні довбнями та молотами, заповнили поле бою, як водоносні хмари наповнюють небо. Індра асурів, супроводжуваний цими колісницями, рушив на поле бою. Асур, швидкістю рівний вітру, широкогрудий, з прекрасним кольором лона квітучого лотосу, стоячи на найкращій колісниці, рушив для битви, відаючи про майстерність загонів богів.

Син Сімхікі, великий асур на ім’я Раху, грізний, з величезним тілом, подібний до гори, стоголовий і з сотнею черев, одягнений у жовті гірлянди та одяг прикрашений золотом, красивий наче вологий камінь

«котяче око», з очима гарними наче листя квітки лотосу, наймогутніший асур, зійшов на божественну колісницю, прикрашену усіма видами золота, повну куп дорогоцінних каменів, повну сотень прапорів, запряжену найкращими кіньми й ревучи гучно, трусив поверхню Землі. Його божественний прапор, всуціль із золота, був створений Майєю. Його великий залізний щит був гарний ніби крила павича. Велемогутній асур мав іншу блискучу божественну колісницю, велешвидку, повну різноманітних видів оружжя, для його послуг.

Вождь загонів асурів, володар асурів, який сидів верхи на цареві слонів, найшвидшим чином серед великих асурів постав проти юрми ворогів, наче яскраве Сонце, що йде до Астапаравати, найкращої серед гір.

Асур Віпрачитті, якій уквітчав рід Дану, був також там. Син Кашьяпи, благий, рівний Брахмі пишнотою, який виконав тисячі жертвопринесень, знавець Вед, з покаянням; той, кому Самонароджений дав дарунок, той, хто здатний дати дарунок Самонародженому, велепишний, який має пишноту панування, величний і, який має свободу волі; той, котрий наділений всіма якостями процвітання, енергійний, як Самонарождений, могутній асур, разом із синами та онуками, постав готовий до битви.

Всі мали силу чарів, доблесні, майстерні в стрільбі з лука, яких важко перемогти у бою. Всі були осяйними, кольору квітки лотосу й високими, як золота вершина. Всі сяяли наче срібло, високі, рівні вершинам гір Кайласа, й усі вони мали колісниці з чарами, зроблені асуром Майєю, що блищали, коли вони рухалися немов водоносні хмари восени. В усіх були білі прапори з лебедями. Всі були білі й у всіх були високі білі ратища прапорів. Сини Діті (*асури*) носили білий одяг прикрашений білими гірляндами. Всі мали білі парасолі. Всі були прикрашені білими сережками. Всі носили перлинні гірлянди на їхніх грудях і виблискували мов володар небес. Всі були величезні наче великі планети. Всі були здатні змусити волосся ворогів стояти сторч через хвилювання. Всі носили дивний червоний одяг і були прикрашені дивними прикрасами.

Доблесний асур (*Віпрачитті*) стояв на колісниці, названій Трайлокьявіджайя (*перемога в трьох світах*). Колісниця була високою, як вершини Кайласи, і в півтора кілометра завширшки, запряжена тисячею коней сприятливої білої масті, на якій були сотні прапорів і забезпечена усіма видами зброї. Широкий і білий парасоль володаря синів Дану (*асурів*), біліший, ніж Холодопромінний (*Місяць*) і білий жасмин, сяяв над ним мов Місяць, що іскриться на вершині білої гори.

Кеші, видатний серед синів Дану, косоокий, з мідно-червоними очима, як видно, виступав наче купа темно-синіх хмар, подібний Богові смерти, маючи тіло пуруші, величезний тілом, подібно великій планеті, який змушував волосся ворогів стояти сторч, одягнутий у плетениці та одяг прикрашений дивними червоними візерунками, мав сотню очей, сотню рук, зелене волосся на обличчі, велемогутній, гостровухий, гучноголосий, жахливий на вигляд своїм тілом, стояв на найкращій колісниці, запряженій сотнями божественних буйволів, що звучала мільйонами дзвіночків та у формі великої дощової хмари. Колісниця була прикрашена багатьма прапорами численних красивих кольорів. В колісниці було чудове ратище прапору, з блакитним прапором і з верблюдом на ньому. Індру асурів, супротивного богам, супроводжувало п'ятдесят дві тисячі колісниць величезної і жахливої форми. Великі душею асури, сяючи, як розколоті чорні камені, супроводжували асура. З іклами та обличчями, подібними до півмісяця, вони виглядали наче дощові хмари супроводжувані журавлями. Він мав кольоровий парасоль, красно прикрашений золотом, яскравий ніби блискавка, рівний променям Сонця. Кращий серед асурів мав корону, що палала мов вершина гори.

Благий асур Врішапарва, вбивця богів, стояв на божественній колісниці, наче Сонце, що стоїть на вершині гори Меру. Рама великої, навантаженої, розкішної колісниці, була прикрашена перлами та золотом. Сам асур, вбраний у срібні та золоті сережки, виглядав мов зірка в небі, осяяному блискавкою. Асур носив браслети на руках. Його щит був прикрашений тисячею зірок. Носячи прикраси, придатні для битви, він блищав на полі прі, відбиваючи пишноту полудневого Сонця. Сильний асур, з наруччями на його руках, страшний силою, з червоними очима, такими гарними наче квіти з дерева бутея, з довгастими, широко відкритими очима, стояв на ратнім полі, тримаючи лук із золотими вузлами.

Тоді Балі, великий Індра асурів, зійшов на свою колісницю, оточений великими асурами. Колісниця, у три кілометри завширшки, була сяйливою немов блискавка, прикрашена коштовним «котячим оком» та золотом. Його супроводжували тисячі синів Діті з виглядом слонів, спотвореної подоби, прикрашених щитами на їхніх грудях, ревучими, як дощові хмари, що несуть воду. Велика божественна колісниця, створена Майєю, з тисячею чарів, блищала, як колісниця дева; прикрашена малюнками граючих вовків, супроводжувалася багатьма божественними колісницями. Вбраний браслетами з дзвіночками та сотнями квітів лотосу, одягнутий у плетениці з золотих квітів названих вайджаянті, для перемоги, асур Балі сяяв, з його широкими руками, прикрашеними пишними гірляндами, наділений усіма видами добробуту, подібний осяйному Сонцю, що світить у небі. Там богиня Дурга прикрасила його гірляндою, наче вона була для всіх асурів. Тоді асур Балі, син Вірочани, заблищав наче Місяць восени, подібно купам білих хмар, блискаючи Сонцем, зі світлом вогню на вершині гори Меру. Озброєння, ракети з шипами (*праса*) пов'язані золотими вузлами, щити, мечі, а також сікачі, луки рівні зброї ваджра Індри, божественні мушлі, списи шакті з діамантами на кінчику, божественні палаші, палаючі стріли, сагайдаки із гострими стрілами — вся ця зброя сяяла в колісниці найкращого серед асурів, як купа палаючих метеорів. Асури з гарними іклами, прикрашені золотом, перлами та самоцвітами, мали пучечки з хвоста яка. Великих асурів, які стояли на колісниці,

обслуговували стримані слуги, овіваючи їх. Аяхшира, Ашвашира, Дурапа, Шибі, Матанга, Вішира, Шатакша, Ая, Нікумбха, син Дану на ім'я Кратха — ці десять асурів захищали царя асурів. Багато сотень асурів, йдучи, захисники царя асурів, супроводжували його тримаючи таку зброю як палиці з шипами, чакри, дротики, списи шакті, швидкістю рівні вітру.

Музики, сурми, гаргара та барабани, прикрашені дзвіночками, з гарним звуком і в золоті, й сурми з гучними звуками, грали під час руху колісниці царя асурів. Для царя-асура великий золотий божественний прапор здіймався на жертовнику. Для доблесного асура велике ратище прапора стриміло, прикрашене золотом наче ратище прапору Бога сонця. Великий золотий парасоль також підіймався для царя-асура. На грудях же сяяла золота гірлянда. Асури йшли біля царя-асура. Асури-мудреці бажали цареві успіху, склавши руки. Жерці, захоплені знищенням ворогів та інші старі жерці, обізнані на старих знаннях та обрядах, приймали участь мантрами та ліками, бажали успішного шляху великому душею.

Там, цар асурів Балі одаровував гарним вбранням, коровами, плодами, квітами, а також золотими монетами двічінароджених і сяяв немов володар багатства Кубера. Колісниця царя-асура Бали блищала наче вогонь, пишнотою тисячі сонць, багатьма дзвіночками, прикрашена золотом, тисячами місяців і десятьма тисячами зірок. У колісниці, яку вів син Дану, могутній асур стояв тримаючи лук і стрілу, прийнявши найстрашнішу подобу, аби бити й розтрощити рать богів. У супроводі швидколітних загонів колісниць, океан війська асурів виступив проти богів, подібно розбурханому великому океану разом з приголомшливими хвилями води наприкінці юґи.

Вайшампаяна мовив:

О царю! Велика рать асурів, високо тримаючи їхні луки і їхні тіла, які лякають три світи, проходили перед колісницею Бали, наче ліси супроводжувані горами.

Так вістить п'ятдесятий розділ третьої частини, названої Бгавішьяпарва,
в Харівамшапурані, продовженні Магабгарати, що оповідає про те,
як у війні між сурами та асурами, Балі готується до битви.

БОГИ ГОТУЮТЬСЯ ДО БИТВИ

Розділ 51

Вайшампаяна продовжив:

О Джанамеджайє! Ти почув докладний опис війська синів Діті (*асурів*). Тепер послухай опис війська богів докладно, з самого початку.

Володар Васава, очільник богів, закликав усіх богів, загін марутів, адітьїв, вішвадевів, усіх вісьмох васу, усіх якшів, ракшасів, великих зміїв, усі юрми відьядхарів і велемогутніх гандхарів, усі великі океани, гори, рудрів, великих завзяттям, обох — Яму та Вайшравану, й володаря Варуну, великих душею сіддхів, усіх предків із велехоробрим розумом, сотні царствених мудреців, а також йогасіддхів. Доблесний Шакра, який велить богами, наказав їм. Володар мовив їм: «Усі ви приготуйтеся до знищення синів Діті!». Вислухавши слова Шакри, всі боги, всі великі душею, рівні доблестю Шакрі, готувалися. Всі мали різні щити, в усіх були прекрасні щити та ратища прапорів. Всі взяли різноманітну зброю, подібні великим слонам в тічці. Деякі сиділи на тиграх, деякі на слонах, деякі на зміях, деякі на биках. Очі Індри були схожі на очі лева (*зелені*), волосся на його обличчі було зелене. На його прапорі був слон Айравата. Піднявшись на колісницю запряжену зеленими ж кіньми, він рушив на ратне поле. Колісниця, збудована самим Тваштрою для бога, мала барви Сонця, вільна від пилу, зроблена з гарних елементів, прикрашена сітками та золотими смугами, і золотими ж гірляндами. Колісниця була обладнана гарним рамним дишлем, рамою та іншим обладнанням, сяяла блискавкою, виконаною гарним червоним кольором. Колісниця Індри виглядала схожою на вершину гори Кайласа. Колісниця мала найкраще колесо, проти коліс колісниць ворога. Тисячі зірок виднілося сяючими по колісниці. Божественні гірлянди прикрашали всі частини колісниці. Зі сприятливим прапором, що майорів високо на ратищі, та незламною віссю, колісниця палала пишнотою найкращого Пуруші (*Індра*). Володар Шачі, володар світу, володар богів, Той, хто тримає ваджру, хто править світом, великий душею, бог, великий Індра, стояв на сліпучій колісниці, велешвидкій. Потім великий Індра поклав щит прикрашений тисячами зірок. Він мав пишноту рівну Тому, котрий споживає узливання (*Бог вогню*) і Сонцю. Він потім одягнув корону, сяйвом рівну Сонцю, а також золоту гірлянду Віджаянті. Далі володар узяв свою зброю — ваджру, зроблену Тваштрою, що палала наче промені Сонця, з дуже гострим і страшним краєм, жахливу зброю, змочену кров'ю великих асурів, величезну мов сотні гір. Індра також узяв два мечі, величезні, як планета Сатурн, страшні; палаючий і чистий спис шакті, чакру названу Айндра, велесяйну, і рушив на битву. Тисячоокий, володар істот, вічний, одвічний володар вічних, великий душею, володар богів, також узяв меч і наручі з тигрової шкіри. Також прикраси отримані здавна, коли Молочний океан збивали для амріти, сприятливі сережки, що мають пишноту Місяця, Сонця, зірок і блискавки, однаково приємні богам і асурам. Адіті сама дала ці сережки володареві богів, проводжаючи на битву. Одягаючи ці сережки, Тисячоокий засяяв, освітлюючи всі напрямки і піднапрямки. Індра, володар, Тисячоокий, великий Індра девів, сяяв на полі бою, протистоячи асурам, наче біле небо восени осяює тисячі білих хмар подібних до ведмедів.

Мудреці Атрі, Васіштха, Джамадагні, Аурва, Бріхаспаті, Нарада, а також Парвата славили доблесть і завзяття володаря Індри славослів'ями, добрими словами, а також гарними побажаннями перемоги в битві.

Коли великий Індра, сяйвом рівний Адітьї (*Сонце*), їхав супроводжуваний загонами богів, усі вішвадеви, як також і марути, й усі юрми садхьїв та адітьїв слідували за ним. Коні Царя богів, нищителя фортець, ведені Маталі, швидко рушили, несучи володаря богів, ніби торкаючи небо ногами. Брахманські мудреці, як і великі мудреці, царствені мудреці, люди, які мають незнищенну божественність, — всі слідували за Шакрою, переможцем ворогів, сяючим пишнотою.

Беручи списи, сокирки, палаючі луки, стріли-блискавки та золоті щити, що іскрилися наче промені Сонця, Кубера, володар багатства, тримаючи у своїй руці булаву, зійшов на найкращу божественну колісницю, запряжену тисячею коней, спроможних нести усе, і рушив на битву.

Нічні блукачі, чиї тіла мають колір диму з вогню, тури серед них, захисники друга Шиви (*Кубера, Вайшравана*), чиї широкі руки сяяли різними видами зброї, ішли перед царем Вайшраваною на битву. Ті, котрі мають колір пилу битого чорного каменю, котрі тримають мотузки і булави у руках, оточували дева з червоними очима (*Кубера*), найкращою серед якшів, володаря якшів, володаря багатства, для захисту.

Володар життя, той, хто підкорив душу, бог, який зробив багато добрих справ, Вайвасвата, найкращий серед тих хто тримається дхарми, стояв на колісниці, що палала, як купа блискавок, як Сонце. Охоронця світу супроводжували пращури, безгрішні і сяючі покутою. Також, там були всі істоти, видатні у світі, з величезними тілами, тримаючи різноманітну зброю.

Володар (*Вайвасвата, Яма*) узяв свій наймогутніший жезл, який керує світом, призначений для покарання. Потім одягаючи гарну, золоту лотосову плетеницю, приємну розуму, на шию, вбивця всіх асурів зійшов на колісницю. Далі володар з димно-червоними очима взяв свій жахливий, осяйний, неймовірний молот, вологий од кісток, жиру, м'яса і крови, задля придушення і вбивства всіх асурів. Волосся на обличчі бога було зелене. Він мав щедру натуру. Спрямувавши свою думку на вбивство великих асурів, володар хвороб, який заподіює смерть викликаючи сотні хвороб, рушив на прю.

Великий душею володар вод (*Варуна*), вбивця гордині богів, рушив на битву стоячи на колісниці прикрашеній золотом, запряженій величезними триголовими зміями і осяйній мов жасмин та Місяць. Володар вод Варуна, сповнений пишноти, з кінцівками прикрашеними каменями «котяче око» та перлами, тримаючи у його руці мотузку оздоблену білим браслетом, рушив убивати великих асурів. Володаря вод супроводжували водяні божества. Ті істоти, створені з води, окроплювали володаря. Його славили юрби великих мудреців і його вшановували великі змії. Володар океану, великий душею, який випив був амріти, володар з невимірною силою, здавався схожим на вершину гори Кайласа. Великі змії бажали йому сприятливого шляху. Бог рушив на битву стоячи на колісниці, пишнотою рівну Сонцю. У той час як шляхетний володар, чистий душею, Варуна, їхав на прю, подібно велегарному Місяцеві в небі, всі істоти дивилися на щедрого бога зі складеними руками, радісні та схвильовані.

Владика Дхата, Арьяма, Амша, як також і Бхага, Вівасван, Парджанья, Митра і володар Шачі (*Індра*) також, Твашта, а також завзятий Вішвакарма, Пуша і цар девів особисто — усі боги, тримаючи щити та камені «котяче око», золоті монети та в золотих шийних прикрасах, стояли на колісницях запряжених найкращими кіньми, що блищали, як колісниці Шакри. Деякі з девів були такими ж осяйними, як володар дня (*Сонце*), інших вшановували, як Поглинача узливань обрядів (*Бог вогню*), деякі були наче промені володаря ночі (*Місяць*), а декотрі мали яскравість групи блискавок. Інші з девів сяяли наче темно-сині дощові хмари, декотрі були блискучими, подібно чорній криці. Боги несли блискучі божественні щити, велепишні, зроблені Тваштрою. Одягнені в плетениці з золотистої квітки, деви рушили на битву зі швидкістю вітру у сезон дощів.

Близнюки Ашвіни, боги, щедрі володарі, у найкращій подобі, видатні серед тих, хто сталий у дхармі, сходячи на гарну золоту колісницю кольором рівну золоту, рушили на прю. Володарі, сини Бхану (*Сонце*) та всі васу, велесилі, також рушили на січу.

Боги на колісницях і величезних слонах, тримаючи сприятливу зброю, рушили на битву. Всі рудри, кольору червоного диму, сидячи на величезних білих биках, рушили на битву. Боги, велепишні, з усіма гарними якостями, палаючи розумом і сяючи величчю, тримаючи різноманітну зброю в своїх руках, рушили на битву ніби щоб спалити всі світи. Боги, прикрашені золотими візерунками, рушили на битву разом із військом, подібні водоносним хмарам із блискавкою. Вішвадеви, сяючи покаянням, з найкращою доблестю, кольору сонячних променів, потужно захищені, рушили з їхніми військами. Пишаючись своєю силою, вони носили гірлянди з тисяч квітів лотосу; стоячи на колісницях, прикрашених золотом, прекрасними каменями «котяче око» та перлами. Боги мали різний вигляд. Вони стояли на колісницях із білими парасолями, величними, прикрашеними красивими золотими малюнками, без бруду і осяйні наче Бог вогню. Боги тримали щити. Їхні колісниці, прикрашені дзвіночками, мали прапори. Колісниці були запряжені кіньми, швидкістю рівними вітру. Богів супроводжували надзвичайно могутні слони напрямків, величезні мов вершини гори Кайласа. У супроводі всіх їх, боги рушили на прю, тримаючи жорстоку зброю та луки у руках. Вони виглядали блискучими метеорами наприкінці чотирьох юґ. Садхьї та боги, велепишні, мали божественні диски у їх розпорядженні і палаючі вуста. Вони рушили на поле битви, з кінцівками, прикрашеними золотими візерунками, по небу, з пишнотою могутньої купи дощових хмар з небесної річки Ґанги. Боги, ті, хто освітлює напрямки і піднапрямки, вельми сильні, найкращі серед переможців, добре забезпечені, наділені кращими вустами і широкими руками, вельми горді, маючи пишноту рівну Вайшванарі (*Бог вогню*) і Сонцю, ті, котрі вважаються рівними тим, хто відає брахмо, ті, кого вшановують божества

разом із Шакрою, у супроводі юрм гандхарвів, зібралися разом для вбивства царів асурів. Вони були прикрашені каменями «котяче око» та діамантами. У них були ратища прапорів прикрашених склом та зміненими золотими візерунками. Вигляд богів, прикрашених величезними візерунками, готових до знищення царів асурів, осліплював. Боги самосяяли, як також і мали бойову пишноту. Сяйво їхніх щитів розтинало темряву. Боги вельми виблискували палаючою пишнотою своїх найкращих ратищ прапорів та їх власних тіл. Найкращі серед богів, разом із садхьями, блищали. Вони гуркотіли голосами, гучно, наче левиним ревом. Велемогутні боги, великі вої-колісничні виступали проти ворожої раті. Боги, із сильними тілами, тримаючи у руках чудову зброю, рушили для вбивства великих асурів. Всі божества, великі душею, веледоблесні, велесилі, маючи колір рівний великим хмарам, з дисками за зброю, гуркочучи наче водоносні хмари, рушили на прю. Велемогутні боги, сильні подібно ратищу прапора Індри, підняли булави задля вбивства всіх асурів. Вони були жорстокими у битві, з очима мов червоний сандал. Їх прикрашали золоті плетениці. Вони були сп'янілі битвою, доблестю їхніх рук та зброєю. Вони мали величезну силу. Їхні очі були червоні від гніву. Боги, здатні приймати подоби за власним бажанням, вирушили на бій, прикрашені плетеницями з квітів золотих лотосів. Боги, з їх спинами та плечима, здавалися темно-синіми, через сяйво їх мечів, оточуючи Руйнівника твердинь (*Індра*). Несучи прекрасні золоті щити, великої пишноти, що іскрили каменями «котяче око» на їхній поверхні так, що стріли асурів не могли б вражати їх, боги, здатні протистояти швидкості ворогів, рушили для битви. З їхніми ратищами прапорів, що блищали наче промені Сонця, подібно стрілам світла, вставленим у золотий поміст, військо богів, з їх передовою, блискучою лавою, рушило на прю, ревучи наче леви.

Отже, я повідав тобі, о Джанамеджайє, як рать Володаря богів, велика пишнотою, переможна, рушила на битву задля знищення війська царів асурів.

Так вістить п'ятдесят перший розділ третьої частини, названої Бгавішьяпарва,
в Харівамшапурані, продовженні Магабгарати,
що оповідає, як боги готуються до битви.

БИТВА МІЖ БОГАМИ ТА АСУРАМИ ПОЧИНАЄТЬСЯ, ПРИХІД САНАКИ ТОЩО

Розділ 52

Вайшампаяна продовжив:

О Джанамеджайє! Після цього почалася найцікавіша битва між асурами та богами. Битва між богами та асурами була схожа на великі океани, що вражають один одного перетинаючи береги в час закінчення юґ. Велемогутні (*боги та асури*), тримаючи величезні луки та різноманітне оружжя, прагнучи боротися в битві, міцнорукі, подібні слонам, важкоздоланні у битві, ревучи подібно громовим хмарам дощу, раптово пустили стріли з луків та диски, сяйвом рівні Сонцю, кинули страшні блискавки, мечі та списи з діамантовими наконечниками, великі булави з золотими кулями, величезні луки та молоти із заліза, списи, дерева. Сотні доблесних богів та асурів билися, ревучи один на одного в битві.

Вайшампаяна сказав:

О Джанамеджайє! Протягом цього часу, коли вони билися задля вбивства один одного, відбулися герці між богами й асурами. П'ятий серед марутів, велемогутній, найкращий серед божеств, відомий як Савітра, бився проти Бани. Син Анаюши, великий асур на ім'я Бала, бився у битві проти вележахливого васу Дхруви. Найкращий серед асурів, Намучі, боровся із Дхарою. Обидва видатні, славетні скульптори світу, володар (*Твашстра*) з богів та володар (*Майя*) з асурів, билися один з одним. Великий асур Пулома ратився проти Ваю. Велетенський, маючи вигляд гори, готовий до битви, бився у битві. Хаягрива, народжений у Діті, бився з Пушею, сміливим, який мав безкінечну доблесть і пишноту Сонця. Великий син Діті, Шамбара, великий ворожбою, великий асур, маючи облудну гордість битвою, ратився із Бхагою. Шарабха, а також Шалабха, Місяць і Сонце серед синів Діті, билися із Сомою зброєю шайшира. Велемогутній Вірочана, потужний батько Бали, бився з Вішваксеною, садхьєю, божеством. Куджабха, велесяйний син Хіраньякашипу, бився з Амшею, який використовував гостре знаряддя за свою зброю. О володарю, Джанамеджайє! Тоді ж і могутній Асілома, що має палаючі вуста та спотворене тіло, бився з Марутою, використовуючи гору за зброю. У битві, син Анаюши, великий асур на ім'я Врітра, бився із близнюками-богами Ашвінами, божественними лікарями. Син Діті, Екачакра, тримаючи колесо в руках, важкоздоланний, ратився із Садхьядевою, ворогом синів Діті. Великий асур, потужний Мадгупінгакша, брат Врітри, бився із рудрою Мрігавьядхою. Раху, асур зі спотвореним тілом, стоголовий і з величезним пузом, готовий до прі, бився з Аджайкапатом. Найкращий поміж синів Дану, Кеші, величний, як водоносна хмара, бився з володарем багатства Бгімою. У великій битві, Врішапарва бився з могутнім, доблесним вішвадевою, володарем світу на ім'я Павана. Надзвичайно доблесний Прахлада, оточений своїми доблесними синами, бився у битві з Богом смерти, неначе інший Бог смерти. У великій битві, Анухрада бився з Богом багатства Куберою. Той, хто тримає булаву у своїх руках, бився, сяючи, з військом ворогів. Син Діті, Віпрачитті, той, якій збільшує радість синів Діті, почав битися з Варуною, великим душею. Велемогутній Балі бився з великим душею Володарем богів, могутнім царем девів, Шакрою, у битві.

Решта богів і синів Діті билися один проти одного в битві, ревучи голосно, використовуючи гострі знаряддя, мечі, стріли та списи. Було видно падіння великих метеорів, що вказує на занепад світу. Всі сім

вітрів хвилювалися. Гори почали руйнуватися. Сім сонць було видно при сходженні, що висушували великі океани. Земля була багато разів розбита, наче пригнічена вітрами. Піднялися великі хмари, прикрашені луками Шакри (*веселки*) на череві. Всі істоти застогнали. Всі напрямки потемніли. Страшну поразку, вчинену Часом, було видно для богів. Страшні метеори було видно при падінні, ніби під час закінчення юґи. Через здійнятий пил не можна було бачити ні неба, ні напрямків, ні землі, ні Сонця. Задув буйний, димний вітер. Всі напрямки поглинула темрява. Всі ці та багато інших знаків, створені Володарем, були помічені. Великі метеори спалили все над небом і землею.

Наставник Брахма, разом з усіма богами, побачив цю страшну битву між богами та синами Діті, жахливу на вигляд. Вічний побачив битву, разом з усіма чотирма Ведами та доповненнями, й усіма знаннями. Народжений в лотосі побачив битву, разом із сіддхами та великими мудрецями. Самонародженого було видно там на колісниці, що має сотні стовпів прикрашених дорогоцінними каменями. Володар сяяв разом із сотнями істот. Його тіло блищало пишнотою. Колісниця була прикрашена сяйливими золотими смугами. Її супроводжувало багато звуків приємних сурм. Вона блищала яскравими зірками. Була прикрашена «котячим оком», Сурьєю та Сомою. На тій колісниці, брахманські сини: Пулаха, Пуластья, Марічи, Бхрігу, славили володаря, який дає дарунки, зі славослів'ями Ріг та Сама. Наставник світу, Бог, Самонароджений Брахма, був уславлений Богом вогню, Ведами, разом із їхніми доповненнями та богами жертвопринесень. Всі істоти, як і інші, служили володареві світу Брахмі, котрий турбується добробутом усіх істот.

Ці великі душею, разом із юрмами мудреців, вайшванарів, тими, народженими з вогню, жерцями богів, захоплені битвою між богами та асурами, прибули туди. Шість богів Йоги (*Санака, Сананданa, Санатана, Санаткумара, Капіла та Джагішавья*), що мають пишноту Сонця, з їхніми тілами цілком вкритими візерунками, разом із богами Нараяною і Нарою, побачили битву, приховані, з неба. Завдяки чотирьом своїм обличчям, тримаючи чотири Веди, маючи красу повного Місяця, володар Брахма прибрав пітьму з усіх напрямків своєю пишнотою, наче новий Місяць, що сходить восени.

Так вістить п'ятдесят другий розділ третьої частини, названої Бгавішьяпарва, в Харівамшапурані, продовженні Магабгарати, що оповідає, як починається битва між богами та асурами, про прихід Санаки тощо.

ОПИС БИТВИ МІЖ БОГАМИ ТА АСУРАМИ У ВИГЛЯДІ ЖЕРТВОПРИНЕСЕННЯ

Розділ 53

Вайшампаяна продовжив:

Два війська зійшлися у бою і три світи здригалися від їхніх криків; звук тисяч сурм, барабанів і цимбалів пролунав далеко в небо. Ось так, посеред шуму і бурі, на полі битви чинилося жахливе жертвопринесення, в якім дайтья Прахлада виступав у ролі керівника (*нетрі*), Вірочана — жерця, що читає яджур (*адхарвья*), Намучі — брахмана, що співає Ріґ (*хотрі*), Вірата — помічника (*упакалпа*); де, за порадою батька, доблесний Бана діє як жрець (*яштрі*); де мантри використовують ніхто інший, як найвідоміші дайтьї; де ці мантри, за вказівками Анухради, спрямовані проти священних стовпів Індри, Шиви, Брахми; де жахливий Майя, діючи в якості читця (*удгатрі*), потряс своїм голосом військо, сила якого впала; врешті, де Балі, блискучий, як бог Агні, і зайнятий молитвами та приношеннями, вбрався у гідність брахмана. Вогонь цієї жертви — це те, що підживлює ненависть асурів у битві; звуки ж мушель воїв і звуки барабанів являють собою гомін молитви. Бала, Балака і Пулома викликують задля забезпечення миру і щастя. Чорні данди, великі і заплямовані кров'ю, є стовпами цього жорстокого обряду; гострі стріли, дротики, бойові сокири, луки — ось знаряддя; кістки, нутрощі, черепи, голови — ось підношення; кров же тече замість освяченого масла; палиці служать для розпалювання вогню. Хаягрива, Асілома, Раху, Кешин, Вірочана, Джамбха, міцний Кудджамбха, доблесний Віпратчитті — складають глядачів (*садасьї*); стріли, настільки широкі, як вісь колісниці, луки з їх тятивами — замінюють їм черпаки, якими ллють гхріту. Врішапарва виконує обов'язок господаря обрядів. У цім жертвопринесенні, яке святкує Балі, військо є його дружиною, яку він спонукає до її згубної справи. Шамбара ж виконує роль самітри для частини, що називається атіратра; великий Каланемі роздає звичні дарунки; це він, хто у веттані (*між трьох вогнів*) є вогнем, що несе жертву (*хавьявах*). Це кров богів, позбавлених життя, яка забезпечує омивання (*савана*) дайтьям; це є також кров, яка замінює їм сому; і в люті, яка їх підносить, вони вигукують: «Коли великий Балі підкорить сурів, ми ще повинні відсвяткувати додаткове жертвопринесення (*авабрітха*)!». Такі страшні обряди чинили асури, подібно святим у покаянні, одягнутим у шкуру чорної антилопи, опоясаним шнуром з мунджи, обізнаним на Ведах і в науці про моральність, і чудові у своїх подарунках. Всі ці герої готові померти, за умови, що перемога і завоювання трьох світів є ціною їхньої відданости.

Сури і данави, що володіли всіма видами зброї і рухалися швидко та спішно, утворили найстрашніше сум'яття, в якому змішувалися шум сурмління слона, зіткнення коліс, звук мушель і барабанів, іржання коней, звуки тих воїв, чиї руки, ноги й нігті зіткнулися. Саме тоді обидві сторони змусили велич їхньої мужности вирватися у страшних подвигах. Слони й колісниці, всі сяяли. З кожної раті виникали грізні відблиски золотом, які відправляли сулиці, ятагани, палаючі палиці, тризуби, списи та сокири, виглядаючи наче хмари обтяжені блискавкою. Можна порівняти ці тисячі колісниць, з їх позолоченими вершинами, з

блискучими горами; цю боротьбу суперників, у яких їхня броня, однаково позолочена, зі сліпучими сонцями; самих же бійців із зірками.

Сури, з очима тура, всі прагнули до перших лав, піднявши їхню зброю, себе відрізняючи прапорами і закривши ліву руку шматком шкури названим «тала». Вітер майорів різними хоругвами та прапорцями. Сонце осяювало своїми світлими променями ці багаті тканини, ці шоломи, ці броні. Ноги тих незліченних бійців здіймали звої жовтого пилу, подібно до шовкового одягу, що вкривав обрій. Здавалося, що вогонь виривається з усіх їхніх рис, усієї їхньої зброї; і, ставши у присутності один одного, боги та данави, рухаючись на їхніх колісницях, рушили, наче високі гори, аби зустрітися один з одним, вражати один одного блискучими стрілами, гострими, крилатими, неминучими, зі своїми палицями, їхніми тризубцями, їхніми залізними киями, їхніми блискавками, їхніми мечами та дисками.

Ось основні події тієї дивовижної битви. Бана, нападаючи на Савітру, узяв свій лук і вкрив свого ворога безліччю стріл. Як вогонь жертвопринесення, він піднімався з блиском, і його палаючими стрілами висушував хвилі війська богів наче Сонце висушує море. Спритний марута Савітра спрямував проти сина Бали величезний спис, так Індра влучає в гору своєю блискавкою. Цей спис, що наближався ніби палаюча комета, Бана розбив стрілою. У відповідь його дивовижному суперникові, Савітра схопив шаблю, чудової роботи Вішвакармана, смертельну зброю для дайтьїв; ця блискуча шабля була видовжена наче змія і вигнута немов півмісяць. Савітра розмахував нею у повітрі й наближався до Бани. Узрівши таке, син Бали, вибалушуючи очі, не менш червоні, ніж кров, розмахуючи довгими руками, викрикнув і напав на свого супротивника. Він узяв стріли, такі яскраві наче сонячні промені, так само швидкі наче блискавка, такі меткі наче змія; їх голови золото, їх наконечник полум'яний. Герой натягнув тятиву свого лука до вуха, і пустив ті страшні стріли, осяйні ніби вогонь, і вкрив Савітру, немов хмари покривають Кайласу. Сур схилив був голову і впав зі своєї колісниці з його прапором. Бана ж, гордий своєю перемогою, підняв свій грізний лук і посунув до колісниці самого Індри.

Найперший асур Бала, узявши важку палицю, вдарив у голову Дхруві, зламавши його золоту зброю і поміст. Відразу ж усі інші васу, збурені гнівом, кинули в дайтью їх божественні дротики, що приховали його від усіх очей так само, як хмари ховають Сонце. Вражений їх чисельністю, Бала спустився зі своєї колісниці униз, з булавою в руці. Та він ударив по головах своїх ворогів і змусив до втечі в усіх напрямках, наче від вибухів грому Індри. Переслідувані зі швидкістю блискавки, приголомшені звуком цієї палиці, перелякані васу навіть покинули свої колісниці. І зламані лави війська девів, колись блискучі мов Сонце, шумні мов грозові хмари, пустили град гострих стріл. Цей новий напад лише більше роздратував великого Балу, який, наче Пожиратель смерти, наче сліпуче Сонце і палаючий вогонь, здавалося спопелив усі ті божественні стріли. Він піднявся з люттю розгніваного океану, сіючи жах навколо себе, убиваючи богів силою рівною хвилі моря, що перевертає гори, або вітру, який розбиває дерева. Такий був запал данава, який боровся з майєю проти васу. Даремно Апа і Аніла (*імена двох васу*), звиклі перемагати своїх ворогів, кидали зливу стріл, які падали на нього наче вода з черева хмар; ці стріли, в їх стрімкому польоті розбивалися палицею Бали. Дхрува, обурений, повернувся ж у бій. Два шляхетних героя нападали, переслідуючи своїми стрілами, або з вишини своїх колісниць кидали свої довгі списи наче леопарди свої пазурі, або слони б'ють своїми бивнями. Іноді вони опинялися лицем до лиця, іноді вони поверталися для нападу, обидва ведені гнівом, обидва збуджені гордістю. Ці вої, чудові своїми широкими грудьми й довгими руками, вивищуючись немов два високі пагорби, вражали своїми мечами, важкими бронями або сагайдаками, свого суперника, або, з усією силою своїх рук піднімали і опускали, і знову кидали їхні залізні ножі. Шум цієї жорстокої битви нагадував шум блискавки в горах. Так, немов два слони або два тура, що б'ють своїми бивнями або своїми рогами, так Бала і Дхрува запекло билися; але, врешті, дев піддався під ударами дайтьї, він покинув свою колісницю тремтячи від страху і вражений у чоло.

Так вістить п'ятдесят третій розділ третьої частини, названої Бгавішьяпарва,
в Харівамшапурані, продовженні Магабгарати, що описує битву
між богами та асурами у вигляді жертвопринесення.

ЖАХЛИВА БИТВА МІЖ СУРОМ ДХАРОЮ ТА ІНШИМИ, Й АСУРОМ НАМУЧІ ТА ІНШИМИ

Розділ 54

Вайшампаяна мовив:

Потім почалася боротьба між асуром Намучі та великим Дхарою; доблесні й безстрашні, вправні у поводженні з луком, і сповнені гніву, здавалося ніби обидва хочуть спопелити їхніми очима. Васу, озброївшись своїм луком, бився, вирішивши перемогти або померти, і своїми незліченними й гострими стрілами він накрив колісницю дайтьї, затьмаривши день. Але Намучі засміявся над його марними зусиллями і відбив ці стріли вогняними, швидкими стрілами, які важко подолати. Сильний, доблесний і легкий, з вершини своєї колісниці він стрілив дев'ять стріл у Дхару. Розлючений ніби слон, який відчуває себе пронизаним, він просувався до свого супротивника, який представ йому, збуджений тим же гнівом, наче два дикі слони в лісі. Намучі дмухнув у мушлю, що зазвучала так голосно немов сто барабанів, і пригнітив це військо, яке утворювало своєрідне бурхливе море. Він притиснув своїх зіркоподібних скакунів до коней свого суперника, білих мов оперення лебедя, і водночас він наповнив повітря своїми стрілами.

Побачивши колісниці васу і дайтьї так близько, військо богів здригнулося. Обидва бійця, з червоними від гніву очима, дивилися один на одного і гарчали, як два тигри або два розлючених слона. Їхня боротьба посеред цієї незрозумілої безлічі істот, коней і колісниць була жахливою; навіть царство Ями не створює нічого більш жахливого. Вої зупинилися, щоб споглядати цей герць, і кожен хотів перемоги своєму видатному майстру. Сіддхи, гандхарви, муні з одного боку і данави з іншого, дивилися на невпинні зусилля цих двох супротивників, які, як і раніше напинаючи лук, посилали гострі стріли, від яких усе небо було затьмарене і, які посеред загроз, що вони створювали один одному, нагадували дві хмари, обтяжені дощем. Можна було б думати, що золоті стріли, які вони пускали, були багатьма кометами, що розтинали повітря або зграями диких качок, які восени летять у небі.

Тіла богів, коней і слонів у мить покрили землю, наче хмари вкрили повітря. Врешті Намучі кинув гострий диск у Дхару, не менш сліпучий, ніж диск Сонця, й одразу ж чудова колісниця бога, з її прапором і ратищем, спопеліла. Дхара, позбавлений колісниці і пригнічений страхом створеним дайтьєю, побіг з поля. Після такого успіху, Намучі, пишаючись своєю силою, продовжив свій похід зі своєю раттю і наблизився до війська сурів.

Два герої, які серед девів та дайтьїв славляться своєю майстерністю у мистецтві та в таємницях ворожби, Майя і Тваштрі, тоді розпочали найзапекліший бій. Змагаючись один з одним, вони нападали несамовито; Тваштрі пустив у чудового дайтью тридцять стріл, які Майя зустрів іншими гострими стрілами, швидкими, яскравими й золотистими. Уразивши дайтью, Тваштрі вигукнув гнівно, погрожуючи всій ворожій раті. Він схопив страшний спис, чиє ратище прикрашене золотом і лазуритом, а залізо сяє мов вогонь або Сонце. В його руці цей спис нагадував блискавку Індри. Майя ж пустив сім палаючих стріл, які розбили їх (*стріли*). Інші, прикрашені павиними пір'ям, також запущені в самого Тваштру цим шаленим ворогом, який, здається, кидає виклик смерти. Але ці стріли дайтьї, у їх стрімкому леті, перехопили блискучі, гострі й позолочені стріли Тваштри. Подібно двом турам або двом тиграм, які б'ються за самицю, вони діяли кидаючись один на одного, завдаючи страшних ударів, намагаючись убити один одного, і спостерігаючи один за одним наче дві роздратовані змії. Так само як два слони вражають своїми бивнями, ці два суперника постійно переслідували один одного своїми довгими стрілами. Майя люто підняв широку, блискучу, вбивчу палицю, увінчану золотими колами; він уразив колісницю і коней Тваштри, мов Індра його перуном вражає гори. У той же час він пустив два гострі та швидкі дротики, ламаючи колісницю дева, зрубавши його прапор і відправивши його візника в оселю Ями, та вбив його запальних і швидких коней. Бачачи це, Тваштрі покинув свою колісницю і, зіскочивши на землю, захищав себе розмахуючи луком. Його рухи зауважив Майя. Успіх збільшив його мужність. Наче блискуча гора, грізний, як Бог смерти, здавалося, що він пожирає ворожі раті, ніби вогонь спопеляє ліс. З його смертоносного лука злетіло чотирнадцять вогняних стріл, гострих, дорогоцінних золотом та прикрасами, що полетіли пити кров девів, такі, як люті змії, збуджені Калою. Ці стріли, усі викупавшись у крові, впали на землю, встромившись на половину їхньої довжини, наче змії, що сховалися в своїх норах. Тваштрі, натомість, також стрілив у нього чотирнадцятьма золотими стрілами, вразивши шуйцю дайтьї, розриваючи її жахливо, а потім увійшовши у землю, подібно спритній змії, або, як промені дня, зосереджені в Сонці, спускаються до небокраю. Майя відповів ще трьома опереними, палаючими, кровожерливими стрілами, які досягши Тваштрі, змусили його ганебно покинути бій. Данава, бачачи свого суперника без колісниці, без візника, без коней, наче змію без отрути, тріумфував із гордістю, розмахуючи блискучим луком, прикрашеним золотими кільцями, стояв на ратнім полі, подібний жертовному вогню.

Міцний же та чудовий Пуломан мірявся своєю силою з тим Ваю, якого везли білі коні і, якого брахмани вшановують як життєве дихання всіх істот. Цей бог, такий же страшний, як Кала, почувши дзвін тятиви лука Пуломана, не зміг стримати свій гнів, наче слон чує рев свого суперника. Стріли, пущені дайтьєю, охопили десять областей неба так, наче світ охоплений променями Сонця. Ваю, з очима почервонілими від люті, дихав мов змій, під стрілами, що огорнули його, світячи ніби Сонце оповите хмарами. Стріли Пуломана, прикрашені павиним пір'ям і золотим наконечником, нагадуючи зграю лебедів, що подорожують у повітрі, впали тисячами на луки, прапори, стяги ворогів, на їхні парасолі й різні частини їхніх колісниць. Бачачи їх стрімке наближення, з такою яскравістю, в небі, декому, здалося, що він бачить зграю сарани, яка мчить до вогню. Ваю, сам, при вигляді супротивника подібного другому Калі, підбіг і вдарив дев'ятьма стрілами, але виявивши, що вони не мали жодного впливу, він, озброївшись усією своєю силою, вдарив безліччю стріл, з яких двадцять особливі, гострі та відточені, призначалися для Пуломана. У цю мить десять головних марутів, що відрізняються своєю спритністю, видали рик лева і заохочували його своїми вигуками. На цей жахливий шум кинулися, в люті, сини Пуломана. Вони наповнили повітря градом стріл, наче восени хмари кидають на гори вагу своїх водяних хвиль. Ці сім воїв переслідували Ваю, наче під час знищення істот сім грах (*планет*) переслідують Місяць. Тоді Ваю підняв свою непереможну руку прикрашену дорогоцінними каменями, його руку, настільки витончену, наче хобот слона, й опустив її на голови цих дайтьїв, які знемагали, усі семеро, під силою ударів. Відчайдушний Пуломан стрілив у нього дев'ятьма палаючими стрілами, але Ваю, який розуміє, що це не може нічого зробити з ним, не турбуючись про цей град стріл, переслідував данавів, які, покриті кров'ю, нагадували дерева вкриті червоною охрою, і чиї рвані нерви і розірвані кінцівки були подібні до квітучих дерев, щойно потрощених слонами. З їхніх розірваних тіл

стікала потоком кров, здатна настрашити не лише слабких жінок, але й найжорсткіші душі; жахливий потік, в якому змішалася кров девів та данавів, слонів і коней.

Поле бою було страшним на вигляд; тисячі трупів якшів та ракшасів, що лежать мертві; розбиті колісниці, хоругви і прапори затягнуті пилом, слони прикрашені дзвіночками і з розбитими чолами, стріли з позолоченим оперенням, колись гарячі і швидкі, коли вилітають з луків богів та данавів, а тепер нерухомі наче змії без отрути; дротики, булави, сулиці, списи, шаблі, сокири, блискучі золоті луки, палиці, піки, золоті браслети, сережки з дорогоцінних каменів, лати, оборонні мечі, перлинні намиста, купи багатства, всілякі прикраси, розкидані тут і там; дайтьї, тисячами позбавлені життя, деякі беззбройні та без колісниць, інші розтоптані під ногами або пронизані ударами; таким був вигляд цієї битви богів та данавів, арена змішання, де серед уламків колісниць і пошарпаних хоругв лежали тіла коней та слонів. Потім, тисяча дайтьїв, синів Пуломана, з палицями у руках, оточили страшного Ваю і вдарили його всі відразу. Від цього нападу Ваю здригнувся, наче слон вжалений стрекалом вершника. Він проломив шлях крізь цих бійців, вбивши вісім сотень; і цю чудову і широку колію досі видно в небі очима сіддхів, і названа вона Ваюпатха.[37]

Дайтья Хаягрива, наближаючись до Пушана, вигукував мов грізний лев. Він махав своїм луком, оздобленим золотом, і кидав загрозливі та сердиті погляди на свого ворога. Щоб негайно натягнути свій лук, приладнати стрілу, пустити її, повернути тятиву, все це справа лише миті. Той нестримний лук був схожий на округлий, палаючий диск; і данава володів мистецтвом натягувати його десницею і шуйцею також. Його стріли із загостреними, золотими наконечниками, наповнювали небо, затуляючи світло Сонця. Вони перетинали повітря зі швидкістю птаха, незліченні, смертельні і, починаючись од лука, що здіймався мов вершина пагорба, вони нагадували смугу мандрівників-чапель. Оздоблені пір'ям грифа і прикрашені золотом, швидкі, гострі, заточені, вони оповили все тіло Пушана, і сяяли в небі наче ті вогні, що влітку пурхають у повітрі; вони покривали бога так само, як восени хмари заливають гору. В цю мить на очах богів спалахнула чудова мужність Пушана; він показав усю свою силу, своє терпіння, свою доблесть, свою мудрість. Не звертаючи уваги на зливу стріл, якими він був уражений, він гнівно наблизився до дайтьї, він простягнув свій великий золотий лук, що звучав немов блискавка Індри і своїми стрілами, увінчаними пір'ям чаплі, він наповнив простір неба, де торкаючись своїх золотих крил, вони утворили своєрідну подовжену гірлянду. Але всі ці стріли, коли зустрілися разом, зламали одна одну й небо наповнилося трісками, що літали й падали з усіх боків. Якщо, з одного боку Пушан закидав Хаягриву своїми гострими стрілами, блискучими ніби Сонце, прикрашеними чистим золотом і позначеними його ім'ям, то лютий данава, наче пожираючий вогонь, відповідав, у свою чергу, градом ще більш смертельних стріл, бо незабаром, він утнув прапор Пушана, його держало, лук, гальмо і ярмо його коней; чотирма іншими він пронизав колісницю і коней і скинув візники, який правив ними. Бог, позбавлений колісниці, відчув страх і здригнувся, наче хвилі бурхливого моря. Переслідуваний ворогом, він кинувся шукати захисту біля колісниці Індри.

Ця боротьба супроводжувалася страшним герцем між Шамбарою і Бхагою. Шамбара, з червоними від гніву очима, тримав у своїх руках лук у сім ліктів завширшки і дванадцять завдовжки, дзвінкий наче грім Індри, важкий і оснащений відмінною тятивою. Стріли, якими він стріляв, були такими ж міцними, як вісь колісниці. Побачивши його, боги затремтіли наче морські хвилі. При наближенні постаті цього жахливого і грізного ворога, майстерного в усіх науках, Бхага, чиї губи тремтіли від нетерпіння, рушив у напад. Розтягнувши свій божественний лук, він затопив своїми стрілами рать данавів і постав перед дайтьєю, подібно слонові або турові, який битиметься із суперником. Ці два супротивники взаємно осипали один одного стрілами, пущеними з їхніх важких луків. Страшна і неперевершена зустріч! Своїми довгими і смертельними стрілами вони розколювали чорні броні і, вражені цими жорстокими нападами, всі покриті кров'ю, вони навіть не могли узріти один одного через потьмарення, яке вони створили. Дайтья, з запаленими очима, чорний тілом, ніби Кала, не припиняв переслідувати Бхагу, і його стріли, блискучі яскравістю Сонця, досягали його суперника зі швидкістю Гаруди, який з неба нападає на зміїв. Але більшість не досягла своєї мети, розбита в їхньому польоті тим Бхагою, на що асур відповів іншими, числом у сімдесят чотири. Ця пря тривала довго майже на рівних. Але Шамбара, використовуючи мистецтво ворожби, раптово зник. Чувся лише звук напруження лука і звук подібний грому; чулися звуки воїна на колісниці, але не видно було його. Проте, коні Бхаги були вражені, його прапор скинуто. Злива ж стріл впала на самого бога. Жодна частина його тіла не залишилася не враженою, навіть пальці. Бхага прагнув, за допомогою божественної зброї, відбити напад дайтьї, який, використовуючи тисячу ворожбитських змін, спритно обманював свого ворога. Іноді здавалося він упав покритий тисячею стріл, ніби позбавлений життя; інколи він повертався до повної сили, гордо піднімався і сідав на одного зі слонів, який головує над небесними напрямками; іноді він був не більше проміжку між великим і вказівним пальцем; потім же він здавався високим наче гора; згодом скидався на велику хмару або птаха, який літає велично. Нарешті, він постав у всіх жахливих подобах, якими лякав військо богів. Вони, повні страху, тікали так само, як бики з появою лева. Шамбара отримуючи тіло, нове і осяйне, кинувся в повітря, яке він наповнив страшним шумом, і з якого він упав дощем, подібно Індрі. Іноді це була буря, яка руйнує землю, іноді потужний вогонь, який спопеляє світ; іноді це ураган, який спустошує землю, іноді потужний вогонь, який пожирає світ; за мить, це чудовисько із сотнею голів прикрашених сотнею гребенів і, яке пожирає сурів; потім, наче гора із сотнями вершин, із сотнями пагорбів, які, подібно Кайласі, здаються стовпом до неба. Усі риси, що поклали початок адітьям, садхьям, вішвам, поглиналися асуром, який у розпал битви раптово зник ніби

місто гандхарвів. Значне враження, яке він проявив, засоби чарів, до яких він удався, жах, яким він оточив, — усе поєдналося, щоб здивувати богів. Прославлений Бхага, боячись, покинув свою колісницю і просив допомоги Індри. Чудовий же данава, переможець цього бога, наблизився до місця, де сяяв Агні, ображаючи його словами: «Це я, — сказав він, — котрий подарує тобі смерть!», і відразу ж зник.

Саме тоді на полі з'явився великий володар брахманів, Сома, холоднопромінний, подібний вершині Кайласи в оточенні блискучих планет. Озброєний дандою, він виглядав наче Смерть; він вражав дайтьїв, перевертав колісниці та коней із руйнівною силою, яку показує Кала наприкінці юґи. Своїми ногами він трощив руки своїх ворогів, він огорнув їх і спопеляв немов всепоглинаючий вогонь. Він зминав візників колісниць під колесами, вершників на слонах під вагою цих тварин, вершників під спинами їх же коней, а піхотинців на землі. Немов вітер висушує дерева, він своїм холодним подихом морозив рать дайтьїв. Його зброя була просочена кров'ю його ворогів так само, як Пінака страхітливого Рудри кров'ю тварин. Як Сонце кінця юґ, він упав на дайтьїв і змусив тікати їхні незліченні раті. Бачачи, що він напав на них наче Бог руйнування, вони були безсилі. З якої б сторони Сома не пускав свої крижані смуги, він гнав перед собою данавів, які рятувалися від його впливу і сили. При вигляді цього грізного Соми, який виглядав подібно Калі, що пожирає їхнє військо, ті, які у дайтьїв є Сонцем і Місяцем — Шалабха і Шарабха, розтягуючи луки зроблені з пальмового дерева, вкрили стрілами Сому, немов дві хмари покривають рівнини їх зливою. В цю мить гудіння луків сурів та асурів було настільки сильним, що воно піднялося до неба і понесло страх у кожне серце. В цьому гудінні змішувалися крики слонів, іржання коней, звук барабанів і мушель. Всі ці затяті і чудові суперники, захоплені гнівом і бажанням перемоги, нападали люто, наче бики на пасовищі. Голови, які падали від заліза, нагадували ті дощі з каменів, що перетинають небо. Їх бачили, коли котилися пилом, обтяжені діадемами, сережками, золотими коронами та іншими прикрасами. Кінцівки, пронизані стрілами, відтяті руки, що все ще тримали лук та інші, покриті тисячами прикрас руки, всі закривавлені й биті, тіла покриті бронями, відірвані ноги, голови, такі широкі наче коло Місяця і оздоблені сережками, що звисають з вух, розсіяні шматки слонів, коней і воїв, таке було видовище, яке земля мала за кілька хвилин. Луки бриніли, зброя спалахувала блискавками, верхові тварини бійців вигукували страшно немов грім. Успіх, здавалося, гойдався між сурами і данавами. Боротьба точилася, кров струменіла вільно, жах зростав, град зі стріл падав з обох боків. Слони сурмили, пронизані всіма цими стрілами, а коні, по смерті своїх вершників, скакали повсюдно, туди-сюди. Стріли неслися безладно, спантеличуючи бійців, коней, слонів. Безперервний гук тятив усіх тих луків не дозволяв нічого відрізнити. Стріли, списи, палиці, шаблі були знаряддям смерти, що служили обом сторонам для нищення. Бачилисьмо на полі битви руки, голови, уламки луків. Коні, слони і незліченні колісниці впали під ударами сурів та асурів; булави, мечі, дротики, смертоносні стріли, забиті вої, як і слони та коні.

Між двома військами протікала річка крови, стрімка і бурхлива, де волосся бійців було замість шайвали (*водяна рослина*) і трави. Боги, вражені дайтьями, кричали від болю. Така, тривала між сурами та асурами ця страшна пря, жахлива для очей, повна страху та лиха.

Садхья Вішваксена, з очима налитими кров'ю, відрізнявся своєю майстерністю у стрільбі з лука; Вірочана ж напав на нього. Великий Вішваксена, бачачи, як він наближається, пустив йому в груди три стріли. Дайтья, роздратований цими ударами наче слон вражений стрекалом вершника, запалав гнівом ніби вогонь у час жертвопринесення, і сам, сімома гострими стрілами, швидкими і пекучими, вразив Вішваксену. Останній, приголомшений цими ударами, на мить втратив свідомість і схопився за ратище свого прапору. Але незабаром оговтавшись, він знову кинувся між дайтьїв, з його луком у руці. Тим часом доблесний Вірочана продовжував турбувати своїми гострими стрілами лави раті сурів. Його крики піднімалися мов звуки грому; він розривав військо богів наче палаюча хмара сповнена блискавками, громом і вогняними кулями. Жах його рук переслідував його ворогів по всьому обрію; вони тікали злякано; колісниці були без візників, коні без вершників, піхотинці ж були скинуті на землю. При громовому гукові лука Вірочани, лави сурів здавалися збентеженими. Вої, зіскочивши зі своїх колісниць, бігли натовпом, пішо, у бік Індри. Чотирнадцять тисяч охоронців садхьї Вішваксени потрапили під удари дайтьї, що вразили одночасно коней, слонів, колісниці та піхоту. Розпростершись над ворожим військом ніби стерв'ятник з розправленими крильми, він продовжував трощити і стинати голови. Решта вершників, колісниці і піхота, які залишилися ще у Вішваксени, напали на Вірочану. Спрямовуючи проти нього тільки свої мечі, їхні палиці, їхні списи, їхні сокири, їхні дротики, їхні залізні булави, вони видали рик лева. Але данава, швидко здійнявши свій меч, стинав голови та луки, скидаючи візників і колісниці, слонів та коней. Двадцять один спосіб нападу на ворога, як відомо, він використовував; він розвертався, він знову повертався, він відскакував, він рухався вперед, він стріляв, він ухилявся, він піднімався. Деякі, вражені мечем, з розітнутими нервами, впали, видавши останній крик. Поранені слони розверталися назад, розлючені, проти власних військ, трощачи їх. Бачилисьмо падіння з неба на землю, від рук цього завзятого лучника, осей, луків і голів погоничів слонів. Даремно слони відхиляли голови, а коні марно бігали; він дістався до них, і також стрілив у голови здалеку або розтинав луки воїв-колісничних. Іноді він скидав їх, нападав зблизька, і його меч розсікав колісниці та вбивав їхніх власників. Сури захоплювалися спритністю жахливого данава, який, охоплюючи весь обрій, переслідував їх скрізь і нападав на них усіма способами. Він хапав деяких за ноги і тряс їх до смерти, інші ж загинули під його мечем; вони були налякані його криками, падали на землю, заклякнувши навстоячки; деякі ж, зрештою, померли від страху перед ним. У цьому кривавому змішанні колісниць, коней, слонів і героїв,

найперший з асурів, Кудджамбха, напав на адітью Ансу, наче бик нападає на іншого бика-суперника. Подібний високій горі, міцній мов слон, він пускав свої гострі та швидкі стріли, а вої-боги, на своїх колісницях, не наважувалися наблизитися в межі досяжности його стріл. Все стогнало в природі, небо було темним, а нещастя притиснуло богів. Воістину могутній Анса знищив тіла десяти тисяч слонів данавів, і рушив, наближаючись до свого ворога; але, бачачи це, Кудджамбха зіскочив з колісниці, тримаючи в руці свою важку палицю; він побіг повз його слонів, подібний пожираючому духу Смерти; він бив, ламав їхню оборону, розбивав їхні чола і невблаганно їх переслідував. Ці тварини, так жорстоко биті, бігли безладно в усі боки. Страшні данави ж, підручні Кудджамбхи, пускали свої гострі стріли у воїв на цих слонах. Головний дайтья, озброївшись різними видами зброї — шаблями, стрілами, дротиками, гострими дисками, стинав голови, які посипалися на землю наче каменепад. Руки падали, все ще стискаючи шаблі. Деякі з цих воїв, чиї голови були відрізані, все ще трималися на спинах слонів або коней, нагадуючи високі пальми позбавлені свого верховіття. Великий слон Анси став, перш за все, ціллю однієї зі стріл Кудджамбхи, якою вдалося відітнути йому голову; інші потрапили під удари його палиці, навіть на очах сурів, які бачили, як вони лежали на землі наче великі гори, розтрощені перуном Індри. Кудджамбха уособлював для богів Калу, і справляв на них враження, яке чинить лише запах лева на інших тварин. З відкритими ротами, виглядаючи дивовижно, він кричав і розмахував своєю палицею, забарвленою кров'ю слонів. Подібно Богу, Нищителю істот, асур, здавалося, грав зі своєю страшною зброєю посеред бою; або як Володар, озброєний своєю дандою, він, здавалося, оглядав своїх слонів. В очах сурів він здавався Богом смерти, який здійняв у повітря свій смертельний жезл.

Відтак, більшість слонів, позбавлених своїх погоничів, загинули під його палицею або пронизані його стрілами. Нездатні протистояти його стрімкому нападу, вони тікали топчучи раті богів. Як вітер жене хмари, Кудджамбха, зі своєю палицею, розігнав слонів на полі бою, наче буря наприкінці юґи.

Так вістить п'ятдесят четвертий розділ третьої частини, названої Бгавішьяпарва, в Харівамшапурані, продовженні Магабгарати, що описує жахливу битву між суром Дхарою та іншими й асуром Намучі та іншими.

БИТВА ТРИВАЄ

Розділ 55

Вайшампаяна продовжував:

Потім, за наказом Царя богів, з'явилися в бою всі загони його війська, виголошуючи страшні крики; незліченна і войовнича рать, складена з колісниць, слонів, коней, зрушена звуком мушель і барабанів, важкоздоланна, скрізь здіймаючи куряву; величезне море, хвилі якого настільки ж великі, як і царство риб, незліченні збори, дивовижні, чудові, неймовірні, з різноманітних сил. Враз Кудджамбха, стійкий наче Меру, почав підтримувати цей напад, і зі своєю палицею у руці він почав відтісняти військо, яке, вражене опором, спочатку зупинилося нерухомо. Бій почався знову. Асілома та Харі виступили один проти одного. Асілома, пишаючись своєю силою і керований гнівом піднявся наче дхумакету (*метеор*) для війська девів. Так само, як Сонце розсіює темряву, так і цей герой розсіяв сурів; колісниця його сяяла тисячами променів; його стріли наче дощова злива, вогняна і жахлива, впала на ворожу рать. Таким був суперник Харі, грізний суперник, жорстокий, непереможний, безжалісний. Він з'являвся у перших рядах війська, настільки ж грізний потоком своїх стріл, як і своєю зовнішністю. Він топтав слонів під ногами і стинав голови сурам. Всепожираюча потвора, його стріли були його зубами, меч був його язиком, чакра плечима, лук — рукою, сокира — нігтями, звук барабана його голосом. Менш сильним, менш завзятим здається лісовий тигр. Можна порівняти цього асура з величезною хмарою, звук тятиви з громом, його стріли з краплями дощу, його лук із блискавкою. Уявімо для цієї великої сцени бурхливе море, де в крокодилах упізнаються руки бійців, хвилі в тремтячих луках, вирви у швидких стрілах, риби в палицях та мечах, потвори в піхоті, відливи і течія в русі тятиви лука напнутого майстерно, а шерех у шумі бою. Страшний дайтья занурив у це жахливе море коней, слонів, піхотинців, колісниці й візників; під його зусиллями всі піддалися. Боги побачили його, вкритого блискучими обладунками із золота, найчистішого і блискучого ніби вогонь. Ніхто не міг дивитися в обличчя цього данава, не менш сліпуче, ніж Сонце опівдні. Подібно сухому дереву, обпаленому спекою літа, тих сурів обпалювало променями їхнього ворога.

Два війська кричали, скрізь була лють, усюди плутанина. Герої ж, пишаючись своєю міццю і сидячи на їхніх слонах, конях та колісницях, воліли довести свою гідність і продовжували рішуче боротьбу. Січа була жахлива, поле бою затопила кров. Розгублені, схвильовані, вони нічого не розпізнавали навколо себе і не розрізняли рис ворога, який наближався був. Розлючені, вони кидалися один на одного, не розрізняючи своїх друзів або своїх супротивників. Вони, хапаючи за волосся із силою, люто кусаючи уста, відсікали голову ослабленого. Деякі, кидаючи зброю, показували в бою лише силу своїх рук і кулаків, які опускалися мов блискавка. Бурхливе, криваве зіткнення, яке здіймає жах у всіх душах і потрясає навіть небесні брами. Коні, слони, вої кидалися один на одного і нападали із люттю. Найбільш видатні вожді серед сурів та асурів щедро жертвували своїм життям. З розпатланим волоссям, без броні, без колісниці, без лука, вони все ще билися ногами та руками.

Харі пустив стрілу, яка вдарила по верху лука його суперника і розітнула його. Він відправив ще сто смертоносних стріл у данава. Ці стріли, підштовхнуті вітром, пронизали тіло Асіломи наче промені Сонця занурюються у воду або змії, які входять у схил гори. Дайтья, чиї кінцівки обвисли і були закривавлені, нагадував Меру, покриту червоним металом. Обурений гнівом, він схопив інший лук і пустив у свого ворога швидкі стріли з позолоченим оперенням. Вразливі місця Харі були биті, й усе його тіло покрите тими стрілами, які жалили його мов змії, так само, як гору покривають великі хмари. Нарешті, данава прилаштував останню стрілу, яку, здається, сам Кала оживив, смертоносну стрілу, що трималася на легкому оперенні, і яскраву мов Сонце. Поцілений цією грізною стрілою, Бог втратив свідомість і впав на землю. Жалібні крики пронеслися з усіх боків при падінні Харі; світові, так само враженому, як і він, здавалося, наче саме Сонце щойно впало. Асур також вразив тридцять одну тисячу воїв, товаришів Харі; і прикрашений своїми трофеями, блискучими наче вогонь, він кинувся із луком у руці до колісниці Індри.

Обидва ж Ашвіна билися у бою, і зі своїми військами рушили битися з доблесним Врітрою. Дайтья, не менш високий, ніж гора, вирішивши перемогти або загинути, озброївся луком зі стрілою та шаблею. Він нападав на Ашвінів. Він засурмив у свою мушлю, видаючи страшний звук. Всі істоти затремтіли при гукові його тятиви. Його мушля пролунала немов гуркіт хвиль і змусила затремтіти юрби якшів, ракшасів та богів. У їхніх руках засяяли палиці та залізні булави, мечі, списи, тризубці, сокири. Врітра своїми швидкими і гучними стрілами зламав усю цю зброю, якою махали ці велети. На землі, в небі, пролунали крики цих богів, яких дайтья вражав ніби граючись. Його стріли пронизали тіла й голови якшів і ракшасів, а на землю впала злива крови, що текла з ран завданих богам палицями. На мить, страшний дайтья був покритий стрілами, наче Сонце позбавлене своїх променів; але незабаром, як осяйна зірка, він звільнився від цієї темряви і змусив їх відчути його пекельні напади, доблесні й люті. Він пронизав їх своїми гострими стрілами. Він вимовив кілька криків болю і гніву, відчувши жорстокий напад мечів, списів, палиць, залізних булав, сокир, тризубців, але його вороги не мали задоволення бачити, як він падає нетямний. Саме тоді, з гнівом, щоб помститися за свої образи, він стрілив у них сто стріл, посланих твердою і впевненою рукою. Боги ж, тремтячі й переслідувані дайтьєю, заголосили від лиха, покидали свої палиці, списи, тризубці, мечі, сокири свої, громи свої, і бігли на північ. Врітра ж, випинаючи його широкі груди і довгі руки, розмахуючи тризубом та своєю палицею, лякав його зовнішністю движних та недвижних істот. Один із двох Ашвінів, озброєний тризубом, побіг, щоб зупинити незрівнянного дайтью, який просувався мов розлючений слон, і пустив в нього три стріли. Славетний воїн відчув рану; не менше спритний у поводжені з палицею, ніж із луком, він, схопивши свою важку і страшну палицю, кинувся на Ашвіна та вдарив його жорстоко. Останній же, настільки ж сильний, як і сам Хара, відплатив дайтьї, кинувши свого тризуба, широкого, міцного, блискучого. Та, кінцем його палиці, вмілий Врітра розбив цей тризуб і швидко кинувся на Ашвіна, наче Гаруда на змію. Він здійнявся у повітря, розмахуючи своєю палицею наче гірською вершиною, і вразив груди Насатьї (*ім'я одного з Ашвінів*). Поранений, той покинув тризуб і тікав у бік, де бився Індра. Переможець грізного Ашвіна, Врітра, з гордістю насолоджувався славою своєї перемоги.

Так вістить п'ятдесят п'ятий розділ третьої частини, названої Бгавішьяпарва, в Харівамшапурані, продовженні Магабгарати, яка описує як битва триває.

ПРОДОВЖЕННЯ БИТВИ

Розділ 56

Вайшампаяна вів далі:

Садхья Ранаджі також спробував на удачу зброю проти мудрого Екачакри. Люди цього дайтьї просувалися на колісницях і гучно кричали; на них пролилася злива стріл. Ці вої відповіли тризубцями, списами і палицями, ударами, які важко відбити і смертельними для рухомих і нерухомих істот. Сури та асури, присутні там, були сильні, сміливі і немов великі дерева. Екачакра, як і великий Хіраньякашипу, їхав на колісниці запряженій сотнею коней. І сури піддалися під стопами тисяч слонів, під колесами гучних колісниць, під ударами гострих стріл. Їх незліченні стріли були розбиті легкими, блискучими і смертоносними стрілами данава. Однак, стріли богів також досягли слонів і коней дайтьїв, які були також у полоні смерти. Дайтьї, бачачи це лихо, взяли їхню найкращу зброю, сповнені рішучости зробити все, аби помститися. Головні й проміжні напрямки обрію були зайняті ними, і їхніми гострими стрілами вони вразили богів. Ранаджі пустив у дайтью грізний вогняний спис, названий Матхана. Екачакра, в свою чергу, силою своєї зброї розбив тисячі списів і гострих тризубів своїх супротивників; водночас він пустив десять гострих стріл у садхью, і відбиваючи нанесені йому удари, він закидав товаришів свого суперника своїми швидкими і палаючими стрілами. З їх розітнутих кінцівок текла кров, як восени вода тече з вершини гори политої дощем. Постраждалі від цієї вбивчої зброї, невідворотної, герої богів були приголомшені. Екачакра зауважив тоді просування загону слонів оздобленого гучними прикрасами, які також ревіли подібно розбурханому морю, й рухалися в лаві, повні гордости та сили, з доблесними воями-вершниками, добре навчені та подібні до Айравати. Вони завзято напали на слонів протиборчої сторони, розлючені, завзяті, галасливі наче грім, піднесені наче високі дерева, надзвичайно широкі, покриті золотими прикрасами і чапраками, блискучі наче Сонце. Екачакра, подібно сильному слонові, вразив цих жахливих тварин своєю палицею і погнав їх перед собою, як вітер штовхає величезні хмари. Потім він узрів безліч стрімких коней,

що здавалися для очей різномастими, як папуга, бик, павич, голуб, лебідь, чапля; деякі з них, страшні на вигляд, інші ж з білими наче жасмин плямами навколо очей. Екачакра ж, завжди озброєний своєю грізною палицею, відштовхував цю доблесну рать богів; і Ранаджі, свідок подвигів цього ворога сурів, незважаючи на його дивовижну силу і запал своїх товаришів, незважаючи на свою майстерність у мистецтві поводження з палицею і керування колісницею, кинув бій і рушив у бік, де був Індра. Після вбивства трьох мільйонів ворогів, дайтья показався на ратнім полі, наче з диму з'явився вогонь.

Чудовий же асур Бала, знову помірявся силою [38] зі щедрим Мрігавьядхою, непереможним рудрою, чиї супутники, побачивши Балу, кинулися в бій сяючи мов жертовні вогні, просуваючись на своїх лютих слонах, своїх чудових колісницях з їх швидкими кіньми, і кинули свої гострі дротики та палаючі стріли. Проте, славетний асур з'явився їм настільки ж сяючим, ніби Сонце, великий і сильний, сповнений запалу, мудрости, розсудливости, стрімкости, наповнюючи собою усі небесні напрямки. Вони напали на нього з усіх боків із люттю, і Мрігавьядха ударив у голову цього дайтью, високого мов гора, гострими і відточеними залізними стрілами. Бала, пронизаний цими стрілами, стрибнув у повітря і оголосив десять областей своїм криком. Бог, сповнений радістю, пустив свою колісницю до нього, лук витягнувся і покрив його з повітря градом стріл, ніби бурхлива хмара наприкінці літа покриває дощем гору. Тоді данава закричав так грізно, наче загула буря. Він схопився із силою і доскочив до колісниці Мрігавьядхи з легкістю крилатої гори. Він розбив колісницю Рудри, який змушений був зіскочити на землю для бою. Сподвижники побачили його без колісниці, біжучим через повітря. Запалали гнівом їхні очі, вони замахали їхніми палицями і повернули собі свого вождя, якого їх позбавили. Притиснутий ударами їх палиць, наче дерево вражене сокирами дроворубів, асур захищався завзято. Він спустився на землю так само швидко, наче Гаруда викорчовує дерево прикрашене всіма його гілками, і ударив своєю зброєю численних ворогів. З їхніх тіл заструменів потік крови, омиваючи данава, немов Сонце при першому його сходженні. Потім висмикнувши гірську вершину, повну її оленів, її змій, її дерев, він розчавив людей Мрігавьядхи, і знищив решту цього війська об тіла їхніх товаришів, кидаючи коней на коней, слонів на слонів, воїв на воїв, колісниці на колісниці, такий же руйнівний, як Кала наприкінці століть. Після цього жахливого краху, земля була переповнена тілами девів. Ось так билися були дайтья Бала і доблесний Мрігавьядха, наче два ошалілі слони.

Інший герць відбувався між Раху та другим рудрою, Аджекападом, відомим у трьох світах; страшна, жахлива битва між двома суперниками, які однаково прагли перемоги. Поле битви перетинала кривава річка, подорожуючи тілами девів та данавів і пропонуючи замість трави волосся воїв. Рудра, у його безжалісному гніві, вразив стоголового Раху. Щоб покарати дайтью, який наважився запустити його вбивчі стріли у військо Індри, Аджекапад не пощадив ні позолоченої колісниці, ні коней, ні зброєносця свого супротивника. А один з його товаришів довгим списом пронизав груди данава. Останній, атакований рудрою і його військом, наблизився гнівно до колісниці свого ворога і потряс його ударом руки. На стріли, пущені на нього могутнім богом, він відповів градом стріл, яким він притис людей Аджекапада; останній же продовжував переслідувати його своїми гострими стрілами. Через цю жахливу сутичку, ріки крови затопили рівнину. Як Сонце вражає Меру своїми променями, так рудра вичерпував свої палаючі стріли на чорного данава. Провідні дайтьї, озброєні списами, тризубами та сокирами, наче гори падали з усіх боків. У цій страшній сутичці, звуки барабанів і цимбалів, звуки мушель і флейт змішалися зі стогоном поранених дайтьїв і грізними криками богів. Густий пил закривав землю з під ніг коней і коліс колісниць, і не давав змоги бійцям що-небудь бачити. Землю замість квітів вкривала тільки зброя, м'ясо і кров замість лотоса; страшне видовище, видовище просто огидне! Диски, палиці, шаблі, списи, зламані дротики, потрощені бойові колісниці, слони, боги, мертві данави, осі, хомути, зброя, стріли розсіяні були повсюдно, таким було ратне поле, пропонуючи рясну поживу хижим птахам. Трупи лежали з усіх боків, сумні плоди ненависті, яка змусила цих прагнучих до перемоги героїв боротися безстрашно за наказом Аджекапада і доблесного Раху. Ці раті, що били друг друга, створювали той самий звук, що й море,, збурене наприкінці Часу. Страшний рудра, з червоними від люті очима, вразив дайтью своїм тризубом і розмахував у руках списом, палицею та сокирою. У той же час його супутники, не менш грізні, ніж він сам, діяли за його прикладом, тримаючи усіляку зброю.

Саме тоді непереможний Кешин, з вухами прикрашеними золотими сережками, піднявся на колісницю і, оточений своїми данавами, кинувся на ворога. З вуст цього героя, спотворених битвою і грізних його потугою, вирвався вихор полум'я. Він мав плечі лева, силу тигра, колір грозової хмари, голос, мов гуркіт барабану. Він був оточений загонами данавів, а крики, які він видавав, трясли небеса. Військо супротивника було знічене цим шумом і його били каміння та дерева. Світ тремтів од бурхливої сутички цих гордих суперників і здригався, бачачи їх люте зіткнення в рішучості здобути перемогу ціною свого життя. Всі сміливі герої підіймалися немов високі гори, майстерні в усіх видах бою, здатні володіти усілякою зброєю. Вони кидалися вперед із силою і створювали жахливий шум, лякаючи движних і недвижних істот. Під ногами цього натовпу девів та дайтьїв здіймався жовтуватий пил і затуляв обрій. Бійці виглядали так, ніби були загорнуті в густу завісу того ж кольору, що й шовк. Не можна було розрізнити жодного прапора, жодного стягу, жодної зброї, броні, жодного коня, жодної колісниці, жодного зброєносця. Чулисьмо лише люті крики воїв, а не бачилисьмо. У сум'ятті боги потрапляли під удари богів, а данави данавів. Асури вражали в темряві друзів і ворогів; обидві сторони купали землю у крові, а просочений пил утворював під їхніми ногами слизьку твань. Тисячі трупів вкривали землю. Тризубці, списи, булави, шаблі, сокири,

дротики, уламки скель, такі знаряддя смерти, якими ці вороги користувалися один проти одного. Сподвижники рудри вражали данавів, які, у свою чергу, закидали були їх вагою дерев і скель. Великий Кешин, збуджений гнівом і сп'янілий запалом бою, зміцнив свої війська; сам він кидав блискавки, що трощили всіх тих, досі непереможних воїв. Зневірені і вражені цією страшною зброєю, поховані під деревами, кинутими їхніми ворогами, вони падали наче скелі вражені блискавкою. Так закінчився дивний бій між Кешином і рудрою.

Так вістить п'ятдесят шостий розділ третьої частини, названої Бгавішьяпарва, в Харівамшапурані, продовженні Магабгарати, що описує продовження битви.

БИТВА ВРІШАПАРВАНА І КАЛИ

Розділ 57

Вайшампаяна мовив:

Дайтья Врішапарван узяв на себе напад на потужного Вішву, Нішкамбху, осяйного наче Сонце, коли його відтінок червоний. Вправний стрілець, він гнівно кусав уста при погляді на ворожу рать і мовив своєму візникові: «Таро, нумо, швидко веди мою колісницю! Ці боги тиснуть наші раті, я хочу збентежити їхню гордість і закрити пролом, який щойно створили вони в наших лавах!». Тоді, зі своєї колісниці, яку тягнули завзяті коні, він осипав своїх ворогів градом стріл. Боги не могли витримати його нападу і, пронизані цими стрілами, не наважившись чинити опору, вони відступили від нього. Нішкамбху, який бачив, що його батьки стають здобиччю Ями, намірився зупинити дайтью; і боги, найдоблесніші, свідки його рішення, відчули себе сильнішими від сили його рук, і оточили його, щоб битися з ним. Нішкамбху ж був настільки твердим, немов скеля. Врішапарван вкрив його своїми стрілами так само, як Індра вкриває гори своїми хмарами. Але бог, не звертаючи уваги на всі ці стріли, що летіли вдарити його колісницю, постав велично на чолі свого війська і, здається, сміявся над зусиллями Врішапарвана. Він швидко рушив уперед і земля затремтіла під ним. Його вигляд був жахливим, і в оточенні найблискучішого сяйва, виглядав наче Сонце в усій своїй пишноті. Невдовзі, лотосоокий воїн зіскочив зі своєї колісниці, викорчував дерево, що височіло вгору, і кинув його у Врішапарвана. Останній же, однією рукою схопив це дерево і зі страшним шумом розмахував ним над головою. Він ударив богів, слонів, разом із вершниками, колісниці з їх візниками. Боги втікали так, ніби вони побачили у Врішапарвані самого нищителя Калу. Нішкамбху ж почервонів од побоювання за своїх товаришів; узрівши наближення цього ворога, він обурено вигукнув. Він пустив у данава тридцять гострих і смертоносних стріл. Але він сам, відкритий посеред поля битви стрілам та списам дайтьїв, які напали з усіх боків, втратив потоки крови, в той час як його вої, виснажені, з розпущеним волоссям, задихаючись, принижені в своїй гордості, в поспіху від жаху спричиненого войовничим Врішапарваном, втікали розгублені, б'ючи своїх помилково, не сміючи озирнутися і ганебно кинувши зброю.

Кала також зазнав нападу сина Хіраньякашипу, Прахлади, з червоними і запаленими очима. Щоб поставити героя-данава у змогу підтримати боротьбу проти Кали, син Бхрігу швидко виконав обряди, які повинні були забезпечити йому перемогу. Брахмани запалили вогонь, виголосили молитви, вітер розносив у повітрі запах освяченого масла; особливі мантри давали різним плетеницям силу дарувати перемогу, а сам Ушанас, під час битви, поклав їх на голову блискучого Прахлади, щоб забезпечити йому мету його обітниць. Десять тисяч учнів сина Бхрігу одночасно виконували ті ж дії із героями данавами, промовляючи божественну атхарву і славослів'я узяті з Вед, і служачи підготовчий обряд, що називається веджаїка. Саме тоді всі ці герої, умілі у мистецтві битв, обізнані на священній науці й таємниці покаяння, після благословення своєї зброї, зібралися разом, розмахуючи луками і одягнуті у свої броні. Вони спочатку віддали шану цареві Балі, а звідти перейшли до Прахлади, якого вони оточили, сидячи на чудових, міцних колісницях, з усіма видами зброї, і були схожі на гору, охоплену колом диких качок. В одну мить вершина Меру пролунала оглушливими голосами; так звучить небо при наближенні грозових хмар. Оздоблені своїми прикрасами і плетеницями з лотосу, ці герої обійняли своїх батьків і зайняли свої ряди. Серед них вирізнявся їх вождь, з його великою і блискучою зброєю, з захисним шоломом на голові, з луком, який повинен зробити його непереможним. Перша лава складалася зі ста тисяч дайтьїв, які мали вигляд левів або леопардів, й усі блищали золотом і наповнювали повітря загрозливими криками. По боках просувалися сімдесят тисяч бойових колісниць і стільки ж слонів. Посередині цього війська, на колісниці стояв великий Каланемі, махаючи своїм грізним луком і видаючи крики, супроводжувані глузливим сміхом. З кожного боку також розташувалося сто тисяч данавів, сміливих і сильних немов Індра, потужних проти всіх зусиль девів. Вони несли усіляку зброю: луки, булави, сокири, шаблі, тризубці. Їх запал вибухав гучними голосами, й незабаром, за криками пішли жахливі наслідки. Повітря відлунювало звук тисяч музичних знарядь, мушель і барабанів, що звучали наче блискавка; тупотом коней і слонів, гулом колісниць. Оточений цим величезним морем завзятих воїв, Прахлада нагадував самого Калу. Грізний шум, створений цим могутнім ворогом, поширювався на три світи і турбував усіх істот. Комета впала з неба, вітер сильно дув, і шакали вивергали страшний вогонь та вили зловісними звуками. Непереможний Прахлада, посміхаючись з надією, повів до своїх товаришів таку промову, щоб закликати їх чинити опір Калі: «Цей день буде свідком сили моєї руки; узрієте сьогодні падіння під моїми стрілами цих богів, які мордували наших батьків. Нині їхні тіла будуть здобиччю диким звірам, а порох ратного поля буде мокрим од крові ворогів. Мої стріли, як метеори,

перетнуть повітря, позбавлене світла Сонця, почервонілого від густого пилу. Радійте і облиште ці страхи, якими гнітять вас ці боги. Саме сьогодні мій лук переможе Калу. Я порадую серце великого царя Бали, пронизуючи своїми вбивчими стрілами цих незліченних девів. Мій сагайдак невичерпний, а мої стріли швидкі мов змії. Хто може любити життя і стояти переді мною на полі бою? Щастя і слава героїв у смерті їхніх ворогів. Хто загине в бою, без сумніву, житиме на небесах; і це, мабуть, найбезпечніший спосіб дістатися туди. Славетні данави! Переслідуйте своїх ворогів, заберіть у них їхні життя, і радості Нандани чекають на вас!».

Так говорив доблесний Прахлада своїй раті в час нападу на Калу. Він був умілий з усіма видами зброї і пишався силою своєї руки, завжди безстрашний і завжди непереможний. Він узяв із собою шістдесят тисяч колісниць озброєних на війну і керованих його власними синами; плодовитий рід героїв, отриманий багатьма чудовими жертвопринесеннями; всі мудрі, доброчесні, люблячі благочестя і покаяння, щедрі, доброзичливі, досвідчені в мистецтві війни, завжди сталі у своїй любові, друзі правди і божественної науки, зайняті жертвопринесеннями і святими читаннями, здатні натягати лука використовуючи обидві руки, керувати слонами, сповнені знаннями, а їхні ноги спроможні топтати ворожі раті змушуючи від звуків їхніх кроків здригатися своїх суперників, постійно зайняті битвами. З червоними від гніву очима ці дайтьї кусали вуста і кричали наче грім, заохочуючи один одного. Під звуки флейт та мушель, під шум цих левиних риків, вони поспішали до бою; їхні довгі руки розтягували луки, високі мов пальма, і стріли тремтіли під їх нетерплячою рукою. Вони боротимуться з ворогом, зазвичай непереможним. Золото блищало в їхніх прикрасах, їх одяг був білим. Наповнені гордістю, вони усіма своїми побажаннями закликали перемогу і смерть своїх ворогів, прагнучи оволодіти Сваргою. Так виглядала та чудова рать, прикрашена тисячами прапорів і знамен, змішана зі слонами, колісницями й кіньми.

З іншого боку йшов Кала, віючи сильним страхом, велетень, чий голос звучав буремно і, який ходить у супроводі Хвороб. Його погляд був спрямований на цю величезну рать доблесних данавів, які вже тріумфували подумки і провокували його зухвало. Присутність же Кали і його супутників, раптово припинила швидке просування данавів. Він негайно ж проник у їхні лави; з вогняними очима, а за ним — військо, він напав на загрозливу рать Прахлади та самого доблесного Прахладу вдарив своєю дандою, своєю булавою, своєю сокирою, як зброєю. Хвороби також використовували проти данавів булави, сокири, молоти, луки і ці знаряддя вбивали сотні воїв. З обидвох сторін були численні жертви: одні пронизані тризубцями, інші розсічені сокирами, деякі прибиті палицями, інші розітнуті надвоє шаблями. Данави, з одного боку, і хвороби, з іншого, використовували зі спритністю різноманітну зброю, якою вони були оружні: гострі мечі, дротики, залізні булави, тризубці, палиці та кулаки. Вони блювали чорною кров'ю; їхній погляд залишався незмінним і похмурим, це був жахливий виступ хворобливих скарг і гордовитих погроз. Найгрізніші вої ішли падаючи на землю, звалені ударами, що падали на їхні голови, або стрілами, які розривали їхні кінцівки. Річка крови текла бистриною, віддаляючись на відстані зловісними шумами, і дарувала замість піни — одяг воїв, замість вирів — закручені прапори, замість водяних зміїв — відрізані руки, замість риби — тризубці та списи, замість крокодилів — луки, замість греблі — дишла колісниць, замість дерев — знамена. Дайтьї і Кала утворювали своїми стрілами, немов дві хмари, де їхні луки служили веселкою, де блискавицями були їхні золоті браслети. Прибувши у люті на своїх колісницях або слонах, вони виглядали як звої бурхливої пари. Прикрашені чистим золотом і чудовими перлами, вони сяяли наче Сонце; і наче великі хмари, вони вражали один одного зброєю, видаючи звуки, подібні блискавкам. Боротьба була жахливою з обох сторін, як між людьми, які пожертвували своїм життям. Пронизані стрілами, всі покриті кров'ю, головні вої впали взаємно поранені. Земля була завалена трупами. Щойно впав хто, був затоптаний під ногами лютих бійців. Між митями, коли лучник брав свою стрілу і пускав її, не було проміжку видного оку, здавалося, що лук завжди округлений напругою; таким був запал, такою була швидкість цих героїв, сп'янілих боєм. Нарешті, розігнана стрілами Прахлади, рать Кали побігла в усі боки, ніби гнана сильним вітром. Прахлада, здолавши гордість своїх ворогів, дізнавшись, що його суперник покинув бій, завершив свій тріумф і знищив протиборче військо. Ця зустріч Кали та Прахлади була такою, що в усіх світах не бачилисьмо і ніколи не побачимо подібного. Тож, у наслідок цього бою, прославлений Прахлада побачив, як його слава зростає, а Кала був змушений відмовитися від боротьби.

Так вістить п'ятдесят сьомий розділ третьої частини, названої Бгавішьяпарва,
в Харівамшапурані, продовженні Магабгарати,
що описує битву Врішапарвана і Кали.

БИТВА АНУХРАДИ І КУБЕРИ

Розділ 58

Вайшампаяна продовжував:

Молодший же брат Прахлади, Анухрада, напав зі своїм військом на Бога багатства і на раті якшів. Його гнів розпалився при вигляді богів і їх загрозливої зброї. Чудовий і сильний у своїй здібності стріляти з лука, він видав грізний окрик. Відразу ж хвилі двох військ змішалися і злилися. Земля незабаром була вкрита тілами девів та данавів, купами, немов горами. Меру, здавалося, забарвилася кров'ю, подібно кіншукам, покритим квітами у місяці Мадгава (*квітень-травень*). Кров воїв, слонів, коней утворила нестримний потік,

який давав добрива полям Ями; чиї випорожнення тварин і кістковий мозок мертвих утворили твань; а постелі очам розірвані кишки, замість севала (*водна рослина - vallisneria octandra*); тіла, з пробитими головами, замість риби; ноги, відсічені кінцівки, замість піску; голодні стерв'ятники замість лебедів; ворони замість чапель; розтоплений жир замість піни; грізний потік, краї якого звучать блискавичними гуками, змушуючи поганого воїна здригатися; широкий, наче восени розлитий потік, відвідуваний дикими гусьми та журавлями. Що ж стосується девів та данавів, то вони перетинали його з запалом, який виказує небесний слон під час купання в Наліні (*назва небесної Ґанги*), окрашеної пилком лотосу.

Кубера, який побачив Анухраду на його колісниці, що пригнічував своїми стрілами війська якшів, розлютився, і, в свою чергу напав на військо дайтьїв, немов вітер у небі, коли він жене перед собою хмари. Анухрада відразу ж пустив свою колісницю, блискучу ніби Сонце, до свого суперника і витягнувши свій лук, він відкинув ті стріли Кубери своїми стрілами. Він наближався, вражаючи самого Куберу і досяг у своєму польоті якшів та ракшасів. Бог, пронизаний цими палаючими стрілами, кинувся на Анухраду, а також задощив на нього зливою стріл. Наче бик, який не може захистити себе від осіннього дощу, приймає його блимаючи очима, так само і дайтья тримався нахмурившись, од нападу Кубери. У гніві, який викликали стріли його ворога, Анухрада побачив перед собою дерево, подібне ратищу прапора Індри, широке, товсте і вкрите молодими гілками; він витягнув його, з його гілками та плодами, і задіяв, аби вразити стрімких коней Кубери. На цей подвиг їхнього вождя, асури відповіли левиним риком. Бог і дайтья зійшлися у найжахливішому герці. Обидва, з червоними від гніву очима, били один одного різними видами зброї. За їх прикладом боги переслідували данавів, які в свою чергу кидалися на своїх ворогів і пронизували їх своїми гострими стрілами, іскристими, опереними пір'ям чапель. Боги, незважаючи на свої втрати, продовжували бій безстрашно. Їхні палиці, їхні сокири, їхні тризуби вражали дайтьїв; і ті, чиї кінцівки були пронизані стрілами, а груди прохромлені шаблею, натомість, відповідали каменями та деревами. Вони подвоїли свою лють і громили девів тисячами. Жахлива і буремна боротьба, в якій руки воїв розгойдували скелі, цілі дерева, маси заліза, тризуби, стріли та сокири. Деякі з цих бійців простягнулися з розбитими головами або розірваними тілами; інші лежали на землі у власній крові; дехто тікав; інші ж дарували і приймали смерть; у них були пронизані серця, їх ноги були відсічені; численні впали під тризубцями, які розірвали їх. Це був страшний ближній бій, де ці боги й данави, до своєї звичайної зброї додавали дерева і купи скель. Це був жахливий виступ, битва гандхарвів, де струнними інструментами були луки, де ритм відбивало тарахкальце смерті, де на різні лади звучали лементи поранених.

Кубера ж, з луком у руках, затулив весь обрій своїми стрілами. Анухрада, бачачи, як данави гнуться перед ним, підбіг і схопив велетенський камінь. Його гнів подвоївся і очі почервоніли, його сила була рівною силі його батька. Він кинув цей камінь на колісницю Кубери, який, побачивши його літ, схопив лише свою палицю і зіскочив на землю. Камінь розбив колеса і дишло, прапор, сагайдак, розчавив коней, а далі, покотився по землі. Після удару по колісниці Кубери, молодший брат Прахлади, з деревами, які він виривав, вчинив жорстоку бійню серед сурів. З розбитими головами, з розірваними кінцівками, зрошені кров'ю, боги падали на землю. Анухрада ж, після своєї перемоги, знов наблизився до Кубери, погрожуючи йому величезним шматком скелі. Бачачи це, Бог багатства підняв свою булаву; він закричав, провокуючи відважного данава і вдарив тяжкою зброєю у його груди. Гнів опанував обома суперниками. І дайтья помстився за цей удар, кинувши свою скелю на Куберу. Жовтоокий Бог,[39] придушений під цією вагою, важко впав, і на землі, де він лежав, нагадував гору, котра щойно втратила свої крила. Якши та ракшаси, при падінні свого вождя, підбігли і оточили його, щоб захистити. Син Вішраваса, на мить знетямлений, незабаром очуняв і швидко встав. Він гучно крикнув на три світи. Звук поширився далеко в гори, відлунюючи його. Данави, побачивши того, кого вони вважали мертвим, і визнаючи, що він безсмертний, тікали при його наближені. Анухрада ж повертав їх назад; він говорив їм, він кликав Каланемі, Сунемі, Маганемі, нагадуючи їм, хто вони є, їхнє походження: «Куди ви йдете, — сказав він їм, — гнані страхом наче боягузи?! Данави, зупиніться, використайте свою хоробрість, щоб захистити принаймні своє життя. Поверніться у бій і почервоніть того ракшаса, який викликав у вас стільки страху. Прийдіть, я розвію наче порожній дим цю ознаку ваших страхів! Стійте славетні асури!».

І ці асури зупинилися, сурмлячи наче люті слони. Вони повернулися до нападу і знову кинулися на девів. Деякі, чия зброя була зламана, гордо підняли руки, тремтячи зі звуком бурхливої хмари. Вони озброїлися каменями або деревами, або розмахували руками і погрожували ворогам кулаками, долонями та нігтями. Анухрада кинувся гнівно на ту рать богів, наче вогонь, що поширюється лісом. Найсміливіші вої незабаром потрапили під його удари, потонувши в своїй крові, немов ті дерева з червоними квітами, зрубані сокирою. Однак Кубера, завжди непереможний, продовжував придушувати суперника, який напав на нього своїми стрілами. Анухрада був обурений своїми ранами, і промені темного світла виривалися з його очей. Тисяча його стріл полетіла, щоб уразити бога, і в своїй люті він виглядав мов Кала зі своїм страшним жезлом. Пронизаний ударами, Кубера втратив усю свою кров, яка наче витікала з багатьох джерел у горах. Останнім зусиллям він схопив свою палицю і піддаючись гніву, волів уразити дайтью. Але його зброя, не досягнувши своєї мети, була збита тим асуром, який ревів люто і загрозливо. О дивовижна стійкість! Кубера схопив іншу палицю і знову пустив у данава. Тоді Анухрада, бачачи її наближення, вирвав гірську вершину, схожу на Кайласу, і рушив назустріч своєму суперникові; подібний до поглинаючої Смерти і здатний відбити зусилля всіх сурів, він побіг, і здавався у своєму гніві готовим розчавити три світи. Бачачи це,

Кубера затремтів і відмовився від бою. Він здригнувся від зухвалости свого супротивника і кинувся у бік, де стояв божественний чоловік Шачи.

Так вістить п'ятдесят восьмий розділ третьої частини, названої Бгавішьяпарва,
в Харівамшапурані, продовженні Магабгарати,
що описує битву Анухради і Кубери.

БИТВА ВІПРАЧИТТІ ТА ВАРУНИ

Розділ 59

Вайшампаяна вів далі:

Віпрачитті ж осипав Варуну градом стріл, гострих немов язик змій. Ці стріли обпікали і розривали Бога води, який не знав, як від нього захиститися. Рівний володареві Праджапаті, Варуна не міг протистояти Віпрачитті, який був схожим на володаря всіх світів. Останній вишикував своє військо у порядок бою названий ваджра, створюючи з усіх боків непрохідну лаву. Таким чином данави напали на богів, сяючи ніби вогонь, блискучі немов Сонце. Однак могутній Варуна споглядав зусилля Віпратчітті й палав бажанням боротися за перемогу. Вбраний плетеницями та вінками, прикрашений сережками і браслетами, дайтья узяв свою залізну булаву, подібну вершині Кайласи, оторочену бахромою і намистом із золота, булаву, таку страшну, як жезл Ями, надію і підтримку данавів. Вона здіймалася мов прапор Індри, й Віпрачитті, розмахуючи нею у повітрі, розверзнув уста видаючи страшні крики. Відтак, з багатим намистом на грудях, руками охопленими кільцями, вухами прикрашеними коштовними сережками, чолом увінчаним короною із золота, він виглядав наче хмара підперезана луком Індри (*веселка*). Коли його булава лежала на лівому плечі, він сяяв наче вогонь, що випускає свої промені зі звоїв диму. Коли ж він розмахував цією булавою, здавалося водночас він трясе небо з його планетами та сузір'ями, з Сонцем і Місяцем, з відьядхарами, містами гандхарвів, містом Амараваті та світами сіддхів. Віпрачитті гордо носив зброю, що робила його непереможним; і вогонь, яким він сяяв, нагадував вогонь кінця світу, і саме сури слугують йому їжею. Даремно боги і Варуна намагалися боротися проти нього. Лише цар небес, син Каушики, здавалося, в безпеці від його ударів.

З його жахливою булавою, сліпучою мов Сонце, Віпрачитті напав на війська Володаря хвиль і приніс у жертву десять тисяч його воїв. Важка зброя падала лише для того, щоб зламати їхні кінцівки, і сто метеорів разом не мали би більш руйнівного виливу у небі. Нарешті, дайтья знову повертаючи свою залізну булаву, вдарив самого Варуну; але від цього удару зброя розбилася, і її уламки, що летіли у повітрі, сяяли ніби багато метеорів. Цар хвиль здригнувся від цього нападу, а також гори були вражені струсом. Побачивши своїх поранених воїв, багато з усіх боків, він на мить відчув занепокоєння; проте, відновивши свою силу, він зміцнився і зібрав проти свого ворога всі потужності, якими міг розпоряджатися. Оточений чотирма морями і страшними зміями, весь вкритий мушлями, перлами, коштовними каменями, він прийняв водянисту подобу. Одягнений у жовтий одяг, прикрашений дорогоцінними браслетами, озброєний тенетами, у супроводі черепах і риб, він звернувся до своїх товаришів і намагався вплинути на них своїм обуренням: «Боріться без страху з данавом, — мовив він їм, — я покажу вам приклад!». Тоді всі ці змії, мешканці моря, напали на дайтью. Палкі та сповнені надій, вони шипіли, й ці супутники Варуни вдарили на чудового данава своїми стрілами або своїми палицями. Але потужний Віпрачитті змусив цих зміїв відчути подих його гніву, і деякими особливими стрілами, які були гарудами, ворогами зміїв, він уразив цих страшних ворогів. Ці стріли, оздоблені золотом і блискучі мов Сонце, пронизали тіла захисників Варуни, й вони, биті невтомно, падали наче слабкі слони від більш міцних слонів. Як Зірка дня з її палаючими променями, таким був Віпрачитті зі своїми всепожираючими стрілами. Розлючений Варуна підскочив до нього і данав, у свою чергу, вражений тисячею стріл, в розпачі заметався в усі боки. Бог води, присвятивши себе справі Індри, кричав під час бою і кидав майстерно свої тенета. Його ж супутники, з їх загрозливими кулаками або їхніми руками, обтяженими скелями, теж бігли, щоб боротися з Віпрачитті. Той же, усіма видами зброї і особливо великими каменями, відповів своїм нападникам. Нарешті, його швидкі, сліпучі стріли досягли стрімких коней Варуни. Цей подвиг раптом запалив його завзяття: так, охоплює полум'я жертвоприносення, коли воно пожирає освячене масло. Він пригнічував стрілами, однаково невідворотними, блискучими і швидкими, цілу рать Варуни, яка, з потрощеними руками, відчаєм у душі, тікала в усіх напрямках з поля бою залитого своєю кров'ю. Дайтья тріумфував, а Цар вод, побоюючись зброї Віпратчітті, рушив під захист Індри.

Так вістить п'ятдесят дев'ятий розділ третьої частини, названої Бгавішьяпарва,
в Харівамшапурані, продовженні Магабгарати,
що описує битву Віпрачитті та Варуни.

ХВАЛА АГНІ

Розділ 60

Вайшампаяна мовив:

Великий Агні, який був свідком поразки богів, вирішив покласти край, з брахмаріши, тріумфу дайтьїв. Цей бог, підтриманий хавьєю, народився одного дня від блискучої Санділи (?). Його сім'я золоте, його очі жовті, колір обличчя червоний, шия того ж кольору, його волосся біле, його слід чорний. Піднятий у ступінь богів, він споживає жертвопринесення, яке він отримує лише щоб поглинути його. Його називають жертвою (*хавіс*), піснярем (*каві*), очисником (*павака*); він споживає все, могутній і вишній бог, божественний вогонь, душа Брахми, сповнений краси, іскристий тисячею променів, скарб світла (*вібхавасу*), багатий різними яскравостями, володар, свідок світу, якого закликають брахмани, дорогий тому, хто робить вашат; блискучий і сяючий, він поглинає хавью; народжений з утроби самі (*деревина*); осяйний своїм щасливим народженням, він головує в усіх обрядах, очищає всіх істот, оберігає заслуги богів, знімає гріхи; своїм язиком він злизує жертву; святий і покаянний, він є центром благочестивого обходу, що називається прадакшина, окраси жертвопринесення; володар минулого і майбутнього, він п'є сому і їсть жертву, чудовий своїм блиском; володар, душа, творець і руйнівник істот, непереможний, чистий, дивовижний, цар Свадхи, чоловік Свахи, оспіваний Сама-Ведою, увінчаний пишнотою, Бог богів, жахливий дух Рудри, оспіваний святими книгами.

Цей дев рушив на колісниці запряженій червоними кіньми, якій вітри служать колесами. Одягнений у чорний колір, він мав за знамено і за прапор дим. Він підняв палаючу стрілу, якою він спалив мільйони данавів; такий жахливий наслідок, одного дня, буде останньою пожежею світу. Цей бог, який сам є п'ятикратним життєвим подихом всіх істот, який пожирає жертвопринесення, який є великим рушієм світу, другом, господарем, володарем людей, руйнівником усієї природи у кінці століть; чиє народження оспівується сімома тонами; який живе в ефірі; швидкий, світлий; наче звук, що творить і руйнує все на світі; вищий шлях тих, хто має шлях; батько Вед,[40] вічний, рівний у цьому світі Брахмі; цей бог, кажуть, чиєї форми ми не знаємо, і хто найбільший зі стихій, витає у вогняних вихорах, які піднімаються до неба і торкаються десяти областей. Він прагнув знищення данавів, наче вогонь поглинання наприкінці юґи. Дайтьї жахнулися побачивши, як він висушує ріку утворену битвою, де кров замість води, кістковий мозок замість мулу, волосся замість водоростей і трави, оздоби з пір'я замість купин, трупи слонів замість гребель. Всі поплічники Прахлади, переможені Агні, волали даремно. Там їхні оздоби з пір'я, їхній одяг, їхні колісниці, або їхні знамена, тут їхнє волосся, руки, їхні обличчя або ноги, які лютою стихією охоплювалися і спопелялися. Дайтьї кидали своє оружжя, свої колісниці та свої прапори; спалені, переможені Агні, вони тікали в усі боки, де б не з'являлася постать бога на ратнім полі; цей обрій, небо, земля, хмари, все палало. Перелякані та збентежені страхом, данави вигукували, що кінець світу настав, що Бог із лотосу хоче знищити свою роботу. Проте Майя і Шамбара, аби протиставити хвилі вогню, уявили магічну зброю, утворену з елементів Варуни і Парджаньї (*вода і хмара*). Ця зброя загасила вогні Агні потоками, подібними до тих, що спускаються з хмар.

Прославлений і блискучій Бріхаспаті, побачивши, що смертоносний для дайтьїв бог утратив увесь свій запал, звернувся до нього із таким словом: «Поверни мужність, о могутній Боже, ти, чиє сім'я золото, оздоба з пір'я блискуча, полум'я незнищенне, вуста із сімома язиками. Ти пожираєш усе і залишаєш свій незабутній слід усюди. Твоє дихання — вітер; твоє тіло — рослини; твоя колиска — вода.[41] Зверху, знизу і в усі боки поширюються твої промені; твоя перевага незаперечна. О Агні, ти все; в тобі цей світ; ти підтримуєш істот і ти носиш Землю. Це ти отримуєш хавью, це ти, який сам є жертвопринесення (*хавіс*) і ким робиться вічна жертва. Ти — їжа істот і світ служить тобі їжею і питвом. Од тебе залежить перемога, в тобі існує вся природа. Ти задоволений хавьєю надовго, але коли настане Час, ти з'явишся, ти поглинеш три світи. Від тебе народилися Веди; корови знають, що тільки від тебе тепло приходить. В тобі будь-хто впізнає Бріхаспаті і Володаря моря; ти в жертвоприношеннях єдиний святий єси, відсторонений од усього. Ти маєш чудову енергію і продуктивну силу Всесвіту, панівну якість кожної істоти. Твої промені утворюють воду, рослини та їхні різні запахи. Саме ти наприкінці часів, вбираєш світ і ти знову створюєш його, коли день створення приходить. О Агні, боги славлять тебе як джерело всіх речей, бо для їх порятунку ти дарував смерть данавам. Боже, якому багато жертвопринесень свідчать про славу, вода, безперечно, твоя колиска, але навіщо ти закрився в цій колисці, згубній для нас сьогодні? Захисти богів од дайтьїв, о ти, хто споживає жертви! Ти, чиї очі жовті, шия червона, а слід чорний!».

Так вістить шістдесятий розділ третьої частини, названої Бгавішьяпарва, в Харівамшапурані, продовженні Магабгарати, що оповідає про хвалу Агні.

ПЕРЕМОГА БАЛІ

Розділ 61

Вайшампаяна провадив:

Агні, почувши промову Бріхаспаті, відновив у бою свій блиск, подібний тому, який дає йому хаві у жертвопринесенні. Магічна зброя дайтьїв була ослаблена силою Агні. Останні ж, побачивши, що їхні

сподівання марні, а їхні війська упокорені, постали перед Балі, а Прахлада, показуючи йому свою рать, збиту чудовим Агні, звернувся до нього з такими словами: «Царевичу асурів, чи не ти єси вогнем, вітром, Сонцем, водою, Місяцем, сузір'ями, небесними областями, повітрям і землею, майбутнім, минулим і сьогоденням? Цей привілей ти отримав від божественного Сваямбху. Хіба цей бог не дав тобі титул Індри, право носити чамару (*хвіст яка*), тріумф на війни, царство, владу, силу безлічі військ, панування над усіма істотами, вищість, владну чесноту Йоги, героїзм у боротьбі, безмежність, легкість, врешті, всі цінні якості? Отже, о царю дайтьїв, твоя доля — перемогти богів і їхніх прихильників, — це сказав Брахма!».

Балі із задоволенням почувши слова великого Прахлади, негайно рушив у бік, де була колісниця Індри. Поки цар асурів ішов до Царя богів, святі брахмани прийшли привітати його шанобливо; усі істоти, без причини, показали ознаки щасливої прикмети. Покутники, з їх піднятим в джату волоссям, благословляли його зброю; славослівники оспівували його велич. І він, вбраний у прикраси із золота і коштовне каміння, і пишний своїм виглядом, сяяв наче диск Сонця. Балі побачив, як його військо було притиснуте тим Індрою так, як небокрай восени, коли вітер несе хмари на небі. Він побачив як ворожі війська, захищені з усіх боків Агні, буйно піднімалися, наче морські хвилі в час парвасанхи.[42] Він негайно напав на цих доблесних супротивників тризубцями, списами, дротиками, палицями, мечами, стрілами. Подібно жахливій хмарі, сповненій блискавок, він крикнув наче рикнув лев, тур або слон. Він здавався вогнем Кали, який пожирає всіх істот; його чудова зброя — схожа на дим, який огортає цей вогонь; його руки рухалися мов живий вітер, його героїчна велич як їжа, яка підтримує його. Саме у цій жахливій подобі Балі проявляв себе у битві.

Так вістить шістдесят перший розділ третьої частини, названої Бгавішьяпарва, в Харівамшапурані, продовженні Магабгарати, що оповідає про перемогу Балі.

ВІДСТУП ІНДРИ

Розділ 62

Вайшампаяна сказав:

Сури, захищаючи свого царя, були вражені стрілами Балі й змушені поступитися його натиску. Військо девів тікало, і, переможені Балі, боги сказали великому Індрі: «Ти, о Індро, володар і охоронець світів. Твої справи, як і твоя слава, незрівнянні. Однак наші раті були розгромлені асуром. Колеса, осі наших колісниць, наші прапори були знищені. Наші слони, наші коні, наші візники колісниць, наші піхотинці згинули тисячам під булавами наших ворогів. Цар дайтьїв прийняв у битві жахливий вигляд. То що ж!? Ти побачиш твоє військо знищеним дайтьями? О боже, врятуй тих, хто прийшов під твій захист!».

Цар безсмертних, почувши цю промову, запалав і спалив данавів з не меншою силою, ніж вогонь кінця світу. Цей бог, прикрашений чубком, яскравий мов Сонце, вкритий браслетами з дорогоцінними каменями, блискучими наче лазур, цей великий цар, який має сто голів, сто рук, тисячу очей, кучеряве волосся і плями наче павич, з пурпурним оком, волоссям і бородою кольору названого «харі», цей царевич-воїн, озброєний блискавкою і тисячами інших знарядь, сліпучий наче тисяча сонць, зі слоном на прапорі, цей благочестивий йогин, у супроводі тисяч девів, гандхарвів, якшів, уславлений святими ріші, гімнами Сама-Веди і благочестивими молитвами, — Індра, — нарешті, схопив свою блискавку із сотнями згинів, страшну зброю, яка поширюється лише на спалювання, неминучу зброю, скрізь присутню, обагрену кров'ю, і, яка нищить речі, спопеляючи. Цей улюблений син Адіті, переможець Паки, якого всі істоти разом не можуть перемогти, переслідував дайтьїв. Ніщо не було більш жахливим і водночас більш дивовижним, ніж ця битва Бали та Індри, володаря богів і царевича дайтьїв. Обидва проявили там свою силу і міць. Збуджений похвалою Прахлади і його власним успіхом, Балі сяяв наче палаючий вогонь. Свідки ж боротьби своїх володарів, сури і асури, також почали свою жорстоку прю. Індра послав у свого ворога тисячі й тисячі стріл, які дайтья ламав у польоті. Цар же богів, роздратований, узяв вогняну стрілу і кинув її. Стріла залишила і накреслила в небі палаючу борозну, не менш страшну, ніж вогонь кінця юґи. Балі протиставив їй природу Варуни. Бог, вмілий та хоробрий, задля помсти, схопив свою блискавку, важку немов гора, і рушив, аби вдарити свого супротивника. Коли ж Володар богів, син Кушики, цар, правив зеленуватими кіньми, то почув у цю урочисту мить голос, що мовив йому: «Стій, о славетний царю богів, не дано тобі перемогти Балі. Датья отримав від Сваямбху подарунок за свої чесноти і покаяння, який захищає його від тебе. Ти не зможеш, ні ти, ні будь-хто з богів, подолати його. Проте, одного дня він знайде свого нищителя в тому, хто є всемірністю Брахми, Великою таємницею, Шляхом богів, Шляхом обов'язку і правди, Вищим шляхом, Вищим за все, що є високим, величним і владним, матеріальним і нематеріальним, Володарем минулого, сьогодення і майбутнього, Тисячоголовим, Тисячооким, Тисячоногим, який нестиме у руках мушлю, диск і булаву, одягнутий у жовте, Бич асурів, непереможний Завойовник, який сам є Перемогою!». Індра, почувши цей божественний голос, відійшов од боротьби, з усіма марутами. Після ж від'їзду шляхетного Каушики, данави заревіли у повітря від радости мов леви, а шум мушель, воїв, чотириногих та музичних знарядь утворив дивовижний погук, що проголосив поразку богів. Цар дайтьїв, Балі, оточений його військом, був уславлений друзями, та став перед очі величного Хіраньякашипу.

Так вістить шістдесят другий розділ третьої частини, названої Бгавішьяпарва, в Харівамшапурані, продовженні Магабгарати, що оповідає про відступ Індри.

ПРАВЛІННЯ БАЛІ

Розділ 63

Вайшампаяна продовжував:

Боги програли. Три світи визнали панування дайтьїв. Перемога великого Балі була проголошена далеко Майєю і Шамбарою. Проте, навколо панував спокій. Правосуддя впорядковувало всі дії, Місяць відновив свій звичний шлях, Сонце пішло за своїм звичним ходом і різні небесні краї підкорилися дайтьям та оберігалися Прахладою, Шамбарою, Майєю і Анухарадою. Жертвопринесення відновили свій блиск. Засоби досягнення Сварги все ще викладалися. Світ ішов природним шляхом. Чеснота практикувалася, гріхів ретельно уникали, творів покаяння релігійно дотримувалися. Благочестя стояло на чотирьох ногах, а безбожність мала лише одну. Царі стежили за порятунком живих істот; кожен дотримувався обов'язку своєї держави і священних обов'язків побожного життя. Саме тоді цар Балі був окроплений, серед радощів і криків святкування, всіма асурами. У цю мить доброчинна Лакшмі прийшла й стала біля престолу цього царевича і тримаючи у руці квітку лотосу благословила володаря-асура. «О Балі, — сказала вона, — шляхетний і доблесний царю, серед нещастя, що переповнює девів, я радію твоєму успіху. Цар богів був переможений твоєю доблестю, але побачивши праведність твою, я втішаюсь і йду до тебе. Я більше не здивована, що такий асур, як ти, син Хіраньякашипу, виконав такі діяння. Ти уславив цього володаря, твого пращура, ти, який править настільки великодушно трьома світами. За твого правління всі обов'язки виконуються з похвальною точністю; тож, царство у цих трьох світах назавжди впевнене у твоїй владі!».

Так божественна Лакшмі говорила цареві дайтьїв, прекрасна богиня, чарівна і улюблена всіма істотами. Деякі з найвідоміших богинь також підійшли, по черзі, до великого царя Балі, такі як — Скромність (*Хрі*), Слава (*Кіртті*), Світло (*Дьюті*), Розкіш (*Прабха*), Стійкість (*Дхріті*), Постійність (*Кшама*), Могутність надприродна (*Бхуті*), Мораль (*Ніті*), Наука (*Відья*), Милосердя (*Дайя*), Мудрість (*Маті*), Традиція (*Смріті*), Думка (*Медха*), Простота (*Ладжджа*), Краса (*Вапухпушті*), Святе Письмо (*Шруті*), Доброчесність (*Прітті*), Красномовство (*Іда*), Милість (*Канті*), Спокій (*Санті*), Процвітання (*Вріддхі*), Людяність (*Кріпа*). Всі апсари проявили перед цим володарем свої таланти в мистецтві танців і співу. Таким чином, благочестивий Балі отримав володіння трьома світами і царюванням над усіма живими і неживими істотами.

Так вістить шістдесят третій розділ третьої частини, названої Бгавішьяпарва, в Харівамшапурані, продовженні Магабгарати, що оповідає про правління Балі.

ПОДОРОЖ БОГІВ ДО СВІТУ БРАХМИ

Розділ 64

Джанамеджайя запитав:

О святий муні, як же боги здолали асурів? Як їм вдалося повернути собі небеса?

Вайшампаяна відповів:

Почувши божественний голос, що промовляв до нього, Цар сурів пішов зі своїми підданими на схід, до палацу Адіті. Він розповів цій богині про той голос, що досяг його вух. Адіті відповіла: «О сину мій, якщо це так, то неможливо для тебе, навіть за допомогою всіх марутів, перемогти Балі, сина Вірочани. Існує лише Єдиний, хто здатний подолати його, о Індро; він — Бог із тисячею голів.[43] Запитаємо про це твого батька Кашьяпу. Він знає правду, він скаже нам, якими засобами повинен бути переможений великий дайтья Балі!».

Тоді сури вирушили з Адіті, щоб постати перед древнім Кашьяпою, святим муні, осяйним сяйвом покаяння, вихователем богів, ще мокрим від води його потрійного омивання, блискучим мов Сонце, увінчаним осяйним полум'ям, чистим і виснаженим; який спирався на свою данду, вкритий корою і на шкурі чорної антилопи, прекрасним наче Брахма, блискучим, як вогонь жертвопринесення, що живиться маслом, вилитим і освяченим молитвою; завжди зайнятим благочестивими читаннями, глибокими в божественній науці; володарем сурів і асурів; славетним сином Марічи, який, завдяки своїй природі, сприяв створенню істот, і відомий, як третій праджапаті. Сури, простершись ниць перед ним, з Адіті, проголосили йому всі чотири привітання, так само, як роблять манаси до Брахми. Вони повідали йому, що голос сказав Індрі і, що великий Балі не може бути убитий жодним богом. Почувши промову своїх синів, праджапаті Кашьяпа задумав піти з ними у світ Брахми. «Підемо, — сказав він, — в оселю Брахми, завжди відданого істині, щоб почути самим рішення цього бога!».

Тоді сури з Адіті пішли за Кашьяпою в оселю Брахми, божественне місце, яке часто відвідували боги та ріши. Вони прибули туди за мить, пронісшись на своїх розкішних колісницях, які рухались за їх волею. Прагнучи побачити Брахму і насолодитися його безсмертною пишнотою, вони увійшли у Зал зібрань, величезний, чудовий, об'єкт прагнення для деякий, жах для інших. Там постійно звучать мелодії і пісні Сама, обіграні на строфах шести пад. Чулисьмо мелодійні гімни Ріг-Веди, що йдуть із вуст великих брахманів, обізнаних на Ведах і ведангах, також майстерних у цій галузі музики, як і в мистецтві читання священних віршів та мантр жертвопринесення, вчених у всякій науці. Промови радости звучали в цих світлицях, не менш радісні, ніж в оселі богів. Сини Кашьяпи, прибувши, вражені солодкістю цих пісень, думали про всю чистоту, якої вимагала від них свята оселя. Мовчазні, вдумливі, цілком віддані думками Брахмі, вони дивилися один на одного своїми відкритими, здивованими очима. Потім вони вклонилися

володареві світів, слідуючи за Кашьяпою. Однак, вони все ще чули той милий і чудовий виступ, такий гармонійний наче лебеді і створений зі слів Вед, проголошених цими мудрецями, обізнаними у таємницях міманси,[44] локаяти [45] і таємницях будь-якої іншої науки. Вони бачили цих благочестивих брахманів, відомих своїми покутами і прикрашених усіма заслугами молитви і жертовности.

Посеред цієї зали сидів Брахма, Прабатько світів, величний володар сурів та асурів, священний автор Вед, оточений божественною магією. Поруч із ним були батьки істот, Дакша, Прачетас, Пулаха, Марічи, Бхрігу, Атрі, Васіштха, Гаутама, Нарада. З ними були — Наука (*Відья*), Почуття (*Манас*), Ефір, Повітря, Вогонь, Вода, Земля, Звук, Дотик, Форма, Смак, Запах, Природа, Руйнівник форм (*Вікара*), та інші великі елементи, Веданги, Упанги,[46] чотири Веди з їх Упанішадами, їх Метри (*Пади*) і Заповіді (*Крама*), Обряди, Жертвопринесення, Творча Воля (*Санкалпа*), Хранитель Дихання. Такими були істоти, розташовані поблизу Брахми, а також багато інших: Багатство, Обов'язок, Бажання, Ненависть, Радість, Шукра, Бріхаспаті, Самвартта, Будха, Санешчара, Раху, всі планети, марути, Вішвакарман, Сузір'я, Сонце, Місяць, переможець Савітрі, Голос семи форм (*сім нот*), Смріті, Пісні, Святе Письмо, Коментарі, всі книги, цілковито одягнені у тілесну форму; Кшани (*міра часу – 4 хв.*), Лави (*пів секунди*), Мухурти (*48 хв.*), День і Ніч, Півмісяці, Місяці, Шість сезонів, Роки, Чотири століття, Сутінки, Ніч чотирьох форм, Божественна Революція (*Калачакра*), завжди постійна у своєму вічному русі.

Кашьяпа та його благочестиві діти увійшли до цієї зали Брахми, блискучої, дивовижної, наповненої брахмаріши. При вигляді Бога, вкритого сліпучими прикрасами, незрозумілого, незмінного, який сидів на своєму осяйному престолі, вони схилили голови перед його божественними ногами, яких вони торкалися чолами. Їхня свідомість була спокійна, їхня душа чиста від усякого гріха. Могутній Брахма, побачивши всіх цих сурів, які щойно прибули з Кашьяпою, мовив гучніше.

Так вістить шістдесят четвертий розділ третьої частини, названої Бгавішьяпарва,
в Харівамшапурані, продовженні Магабгарати, що оповідає
про подорож богів до світу Брахми.

ВІДПОВІДЬ БРАХМИ

Розділ 65

Вайшампаяна вів далі:

«Хоробрі герої, — сказав він їм, — я знаю причину з якої ви потрапили до цих місць. Ви побачите ваші бажання виконаними Тим, хто є найбільшим із сурів, і котрий переможе данава Балі. Це не ти, о Індро, кому слава перемоги асурів призначена. Три світи стануть завоюванням Вишнього Бога, який і є їхньою опорою, їхнім творцем, їх основою, древнього Бога, який колись з'явився в золотому зародку. Саме він дарує вам перемогу і підкорить Балі своїм законам. Бо хіба не є Він серед нас найбільшим і первородним? Будучи Незбагненним, всесвітнім Духом, зайнятим священними вправами Йоги та суворими вправами покаяння, ніхто не знає Його природи, а Він знає всіх нас. У цьому Всесвіті від нього нічого не приховано. Його милістю мені дозволяється сказати, яким є Його вищий шлях і на якій стороні, занурений у Йогічну медитацію, Він дотримується суворої покути. На півночі, на північному березі Молочного Океану, Він живе в оселі, яку мудреці знають як Амріта. Туди вам доведеться піти, й після того, як піддастеся суворим покутам, ви почуєте солодкий і гучний голос, який можна порівняти з шумом, що лунає влітку від грозової хмари, божественний голос, гармонійний, повний поезії, вишуканости й істини, джерело щастя, спокою та чистоти. Цей голос і буде голосом Першого з усіх богів, завжди освяченим Його покаянням, і, який змінюється відповідно до його щедрости. О славетні сури, які прийшли до мене, я бажаю вам щасливої подорожі! Однак, перш ніж покинути мене, скажіть мені, який дарунок ви б могли побажати від мене. Не маю нічого в чому б відмовив Кашьяпі та Адіті.

Тоді вони впали ниць до ніг Брахми: «Зроби, — мовили вони, — щоб Бог, якого ти обіцяєш нам, став нашою дитиною!». «Хай буде так, — відповів Творець світів, — нехай боги упевнено скажуть йому: Будь нашим братом! Таке я даю вам!» — додав володарний бог істот; і вони отримавши цей дарунок, продовжили свою подорож. Сури, Кашьяпа та Адіті, задоволені цим результатом, вшанували Брахму. Поцілувавши його ноги, вони пішли до прекрасної країни, яку бог указав їм, і незабаром прибули на північні межі Молочного Океану. В одну мить вони перетнули всі моря, гори і річки Землі. Вони побачили жахливий, безлюдний край, позбавлений сонячного світла і занурилися у глибоку темряву. Шукаючи місце під назвою Амріта, вони почали з Кашьяпою, протягом тисячі років, суворі покути, щоб зробити сприятливого божественного Нараяну, тисячоокого володаря, господарем сурів і володарем Землі, обізнаним у мистецтві Йоги. Застосовуючи практику брахмачарья, мовчазні, нерухомі, піддані впливу повітря, приборкуючи всі їхні почуття, вони продовжували хід своїх покут. Щоб завершити смиренність Богу, Кашьяпа виголосив молитву, яку викладають Веди і, яка є найпершою за її дієвістю.

Так вістить шістдесят п'ятий розділ третьої частини, названої Бгавішьяпарва,
в Харівамшапурані, продовженні Магабгарати, що оповідає про відповідь Брахми.

МОЛИТВА ДО ВИШНЬОГО

Розділ 66

Кашьяпа мовив:

Поклоніння Тобі, о Боже богів, Єдиний і Неперевершений, Дикий вепре, Шляхетний морський жителю (*sindhouvricha*), Врішакапі, Царевичу сурів, Творцю сурів, Нестворений, Щасливий, Капіло, Вішваксено (*оточений військом*), твердий ув обов'язку, Царю справедливости; Вікунтхо, який зазнав сто революцій (*Satavartta*) і, який не має ні початку, ні середини, ні кінця; Володарю багатства, який показує блискуче вухо (*ймовірно стосується його сережок*); народжений Агні, народжений Врішні, Ненароджений, Непереможний, сплячий на Амріті (*частина Молочного океану*); Вічний, який проймає усе; Співтрапезник трьох осель (*натяк на три світи*), прикрашений троїстою вершиною;[47] Громоголосий, з великим пупком, в якому носиш світ, створюючи лотос із Твого пупка; Володарю світу, Творцю істот, Величний, Незліченний формами, позбавлений форм, всесвітній формами, Творцю усіх форм, Незнищенний; Незмінний, незважаючи на втрати; Стійкий, незважаючи на твої діяння; Невичерпний в істині, Невичерпний у красі, Споживачу хавьї, озброєний гострою сокирою; Білий, який прикрашає волосся мунджею; Ханса,[48] великий Ханса, розумовий принцип (*магат*), Нетлінний, Хрішикешо, атом; первісний атом, повний швидкости й сили, який приймає всі форми; Старший із сурів, Чорний, Невідаючий ні темряви, ні пристрасти, будучи сам по собі темрявою і пристрастю; Скарбе покаяння і чесноти, Осново всього світу, Перший у світі, Осяйний, Покутнику, Найперший аскете, Видатний, Найперший за віком, Оселе правосуддя, Осередку сяйва, Колесо справедливости, Скарбе істини, увінчаний променями; Безперешкодний, котрий має Місяць за колісницю.

Ти мешканець океану єси, Адджекапад, Дух оживляючий та вищий, Бог з великими головами, чиє обличчя схилене униз; Істота з тисячею голів, з тисячею очей, з тисячею посмішок, з тисячею поглядів, з тисячею ніг, з тисячею зброї, з тисячею форм, з тисячею вуст, з тисячею рук, з тисячею променів — адже Веди розраховують твої якості лише тисячами. Ти єси Вішвадева, джерело Всесвіту, шлях усіх богів од початку; багатий дивовижними якостями, Ти даєш світу своє зростання, Ти і є сам цей Всесвіт.

Ти усміхаєшся серед квітів, Вишній і Неповторний, Ти єси вільний у своїх дарах, Ти єси «вошат» (*вигук під час жертвопринесення*), Ом, Вашат, Свадха. Ти береш найкращу частину жертви. Ти ллєш на землю сотні, тисячі потоків. Від Тебе приходять Бхур, Бхува і Свар. Ти втілився і Ти став світом (*Бхувана*). Твоє ложе є брахмо, Ти сам єси брахмо, більше, ніж брахмо. Ти єси небо, земля, повітря, тепло. Ти єси читач (*hotri*), очисник (*potri*), жертва (*hantri*), очільник (*nētri*), радник (*mantri*), пишнота жертви, жертвопринесення, священна хвиля, вірно спрямований вівтар, черпак, знаряддя, тема святих гімнів, підношення, жертва, жрець, їжа вогню, підготовчий обряд, сьогодення, священний стовп. Твій голос звучить скрізь. Ти підтримуєш Всесвіт, коли ти його поглинаєш. Ти шлях тих, хто слідує за Єдиним, Ти таємничий єси, Досконалий, Процвітаючий, Вищий; ти — Сонце й Місяць, Ти велике ціле єси. Широкий, сильний, швидкий, Ти єси Нараяна, весь у сяйві золота; Твій пупок, груди, волосся — золотисті. Ти містиш у собі Нараяну, Ти шлях людей єси; Твій колір, Твоя яскравість — сонячні. Серед богів ти найперший єси; з Твого пупка виріс лотос і Ти спав на лотосі, Ти лежав у лоні його; Твої очі, Твоя посмішка нагадують нам його вигляд або м'якість. Твоє обличчя повернуто в усі боки, Ти всі очі, Ти породив усе, цей Всесвіт Твоя їжа. У трьох світах Ти ведеш свій плідний, поступовий, дієвий рух.

Володарю могутній, Творцю світла, Самбху, Бхава, Сваямбху, Володарю істот, Першоелементе, Всеосяжний, Ти створив усе, Ти оберігаєш усе, Всесвіт лише Твоя подоба. Ти Павітра (*очищення*) єси, підношення, істина, пишнота, весь світ. Ти розповсюджуєш хавіс і споживаєш у вогні цю святу амріту. Наставнику сурів і асурів, Істото безтілесна, переважаюча над усіма богами, Володарний царю, Божественний співаку, Ти твориш нитку з якої прядеться павутина життя; Безсмертний, Священний вогню, Скарбе науки, Ти засліплюєш наче полум'я, торкаєшся всього, Ти правиш усім. Небеса — це твій край, саме через Тебе світить освячене масло, Ти єси дорогоцінне живлення полум'я жертви, Вічний батьку природи, Непорушна осново Всесвіту. Народившись з усієї вічности, проте, ти вшануй народженням серед нас. Ти, котрий усе підтримує, ми благаємо Твоєї допомоги, врятуй нас!

Так вістить шістдесят шостий розділ третьої частини, названої Бгавішьяпарва,
в Харівамшапурані, продовженні Магабгарати,
що оповідає молитву до Вишнього.

НАРОДЖЕННЯ ВАМАНА

Розділ 67

Вайшампаяна продовжив:

Коли цей обізнаний брахман Кашьяпа закінчив чудовий, мелодійний гімн, що звучить наче гуркіт грозової хмари, божественний Нараяна подав свій голос богам, які сповнилися найбільшою радістю. Безтілесна істота, залишаючись невидимою, донесла до них повітрям ці слова, які підтвердили Її задоволення: «Я задоволений вашим ушануванням, о сури, просіть у мене дарунок і буде дано вам!». «Великий Боже, — відповів Кашьяпа, — оскільки Ти задоволений нами, наше щастя вже вельми велике.

Проте, якщо, з Твоєї ласки, Ти даєш згоду на дарування нам благодаті, зволь стати братом Індри і рятівником ваших батьків. Зволь народитися від мене в лоні Адіті!».

У цю мить Адіті, мати богів, приєдналася до мольби Кашьяпи, просячи благодійного Вішну бути готовим стати її сином. Боги також вигукували: «У ці часи тривоги та нещастя, будь нашим братом, нашим оборонцем, нашим притулком, нашим захисником. Зроби себе сином Адіті. Всі боги й Індра волають про одне бажання: будь сином Кашьяпи!».

Вішну відповів богам і Кашьяпі: «Ваше бажання здійсниться. Всі ваші вороги не встоять і на мить переді мною. Я поб'ю асурів та інших ваших ворогів, і поверну вашу частку жертвоприношень. Відновляючи порядок Творця, я дам сурам отримати хавью, а пітрам кавью. Ви, о боги, можете повернутися домів. Йдіть, я дотримуватимуся бажань Адіті та великого Кашьяпи!». Так говорив могутній Вішну. Боги, сповнені радости, вшанували Володаря світів, і всі разом, Адіті, Кашьяпа, Вішвадева, Індра, садхьї, марути, рушили на схід і прибули до священної оселі Кашьяпи, яку відвідують брахмаріши. Там вони взялися за святі читання, чекаючи поки Адіті стане матір'ю. Нарешті вона зачала Його, котрий є Душею всіх істот і зберігала свій плід тисячу років. Наприкінці цього часу вона народила Бога, який повинен був урятувати сурів і перемогти асурів, Володаря і Охоронця трьох світів, які він містить у собі, усю пишноту, приносячи з собою щастя для девів і страх для дайтьїв.

Так вістить шістдесят сьомий розділ третьої частини, названої Бгавішьяпарва,
в Харівамшапурані, продовженні Магабгарати,
що оповідає про народження Вамана.

СКАРГА БОГІВ ДО ВІШНУ

Розділ 68

Вайшампаяна мовив:

Сім праджапаті і сім магаріши поклонялися Богу, який щойно народився, а саме: Бхарадваджа, Кашьяпа, Гаутама, Вішвамитра, Джамадагні, Васіштха і Атрі, який прибув до сходу Сонця, Марічі, Ангірас, Пуластья, Пулаха, Крату і Дакша. До цих святих приєдналися Урва, син Васіштхи, Стамба, син Кашьяпи, Капіван, Акапіван, покутник Атрі, Чьявана, сім синів Васіштхи, які звуться васіштхами; діти Хіраньягарбхи, той Урджа, Гаргья, Прітху, Джахну, Вамана, Девабаху, Ядудхра, Парджанья, син Соми, Хіраньяроман, Ведаширас, Сатьянетра, Вішва, Атівішва, Судхаман, Віраджас, Атінаман, Сахішну.

Перед Вішну, Царем богів, танцювали блискучі апсари, вкриті прикрасами. Гандхарви наповнили повітря звуками їхніх інструментів; можна було почути спів Тумбуру, Магашруті, Читрашираса, Пурнаюса, Анагхи, Гомаю, Сурьяварчаса, Сомаварчаса, Югапи, Трінапи, Каршни, Нанді, Читраратхи, Шалішираса, Парджаньї, Калі, Наради, Хахи, Хухи і блискучого Ханси. Всі ці гандхарви змагалися в таланті, в той час як чарівні апсари з довгастими очима і прекрасним станом, чутливим тілом, прекрасними обличчями, творили хоровод танцю або чудові вистави; серед тисяч красунь відрізнялися Анука, Джамі, Мішракеші, Аламбуша, Марічі, Сучіка, Відьютпарна, Тілоттама, Адріка, Лакшмана, прекрасна і чорнява Рамбха, з тонкими руками, спокусливими поглядами; Урваши, Читралекха, Сугрива, Сулочана, Пундаріка, Сугандха, Суратха, Праматхіні, Нанда, Шарадваті, Менака, Сахаджанья, Парніка, Пунджикаштхала. Там зібралося дванадцять дітей Кашьяпи, Дхатрі, Арьяман, Митра, Варуна, Анса, Бхага, Індра, Вівасван, Пушан, Тваштрі, Савітрі й сам Вішну. Ці адітьї, такі яскраві наче Сонце, вшанували Володаря сурів. Рудри — Марігавьядха, Шарва, Ніррiті,[49] Аджекапад, Ахірврадхна, Пінакін, Апараджита, Хавана, Ішвара, Капалін, Стхану, Бгава; два Ашвіни, вісім васу, могутні марути, вішвадеви, садхьї — віддали йому шанобливу данину. Молодші брати Шеши, першими з яких є Васукі, Качхапа, Апахартрі, Такшака, непереможні змії, грізні своєю силою, страшні у своєму гніві, огорнули його шанобливо. Аріштанемі, син Таркши, Гаруда, Аруна і Аруні, сини Вінати, стояли обабіч нього.

Творець світу, батько істот Брахма з'явився на божественні збори і вигукнув: «Творець цього вічного світу також визнає, що Вішну є Вишнім володарем!». Так сказав бог, і, опісля, віддавши шану Володареві сурів, він повернувся на небеса, з ріши.

Проте, цей Царевич сурів, цей новий син Кашьяпи, нагадував нову хмару, що затьмарює повітря. Його очі були червоні, він схожий був на карлика; на грудях його кучерявилось волосся у вигляді знака шріватса. Апсари з захопленням дивились на нього. Якби раптом на небі засяяло тисяча сонць, то їх світло дало б уявлення про цього Вішну. Рівна найвідомішим ріши, ця Вища істота — сутність усієї природи, чиє волосся блискуче, груди широкі й сяйво дивовижне; яка служить в якості шляху чесноти і відганяє гріх; яка є муні, обізнаний на мистецтві відданости — названій Велика Йога; яка володіє силою, наділена вісьмома надприродними якостями; яка позбавляє страху смерти і перероджує тих брахманів, які в святості умертвляють плоть і назавжди присвячені їй (*Істоті*); яка для людей, вірних правилам чотирьох ашрамів, є саме покаяння; яка отримує шану людей відданих найсуворішому покаянню та утриманню; яка, прикрашені тисячею голів і рухливими очима, такими червоними наче вогонь, названа Ананта всіма тими великими зміями, які мають Шешу за вождя; яка є першою серед брахманів, заздрісних до відкриття шляху до Сварги, вшанований під ім'ям Яджна; яка є неповторною речовиною, великим каві (*поетом*), провідником смертних у різних щаблях, що вони повинні пройти; яку Веди шанують під ім'ям Ветрі (*букв. - знавець*), Врішанка

(*зазвичай епітет Шиви, вріша=бик*) і, якого вони представляють як присвоєння кожному його частки жертвопринесення, як око Сонця й Місяця та уособленням акаші, — Вішну, нарешті, сказав богам співчутливим голосом: «Я дізнався про ваші нещастя і став дитиною. Прославлений Кашьяпо, і ви, о шляхетні сури, що я можу зробити для вас? Який дарунок ви бажаєте просити у мене? Кажіть вільно мені про ваше бажання!». Вислухавши ці слова щедрого карлика, всі сури і їхній вождь Індра сповнилися радістю, вклонилися йому і сказали цьому синові Кашьяпи: «Через дарунок зроблений Брахмою Балі, світ було відібрано у нас і цей царевич дайтьїв, вельми обізнаний та мужній, здобув це завоювання, як винагороду за його покути і аскези. Ніхто з нас не може перемогти його. Тільки Ти, о Господи, сильніший за нього. Ось чому ми прийшли і просимо твоєї допомоги. О Боже, будь нашим захисником, Ти, який є нашим царем і, який бере участь у нашій природі, рятуй ріши та світи, заради твоєї любови до Адіті та Кашьяпи. Віднови старий лад у жертвопринесеннях кавьї і хавьї. Звільни царя сурів, великого Індру і дай йому володіння трьома світами. Царевич данава святкує жертвопринесення коня. Подивись, що Ти можеш зробити для порятунку світів!».

Так вістить шістдесят восьмий розділ третьої частини, названої Бгавішьяпарва,
в Харівамшапурані, продовженні Магабгарати,
що оповідає про скаргу богів до Вішну.

ПРОЯВ ВСЕСВІТНЬОЇ ФОРМИ

Розділ 69

Вайшампаяна продовжував:

Чудовий карлик заспокоїв богів такими словами: «Нехай прославлений і обізнаний магаріши Бріхаспаті, син Ангіраса, приведе мене до того місця, де відбувається жертвопринесення. Там я зроблю все, що потрібно для того, щоб відібрати три світи у дайтьїв!». Тоді мудрий Бріхаспаті привів його до того місця, де великий цар данавів святкував своє жертвопринесення. Вишній карлик, який є ніким іншим, як Володарем світу, шанований усіма сурами і самим Брахмою, взяв пояс з мунджи і освячений шнурок; він ніс парасольку, палицю, чорну шкуру антилопи; його волосся було підняте у джата; він мав вигляд слабкої дитини. Той, хто не знає старості, мав усю серйозність старого. Цей Бог, розум якого не можна зрозуміти, увійшов до огорожі жертвопринесення, куди тільки-но прибув цар данавів Балі, син Вірочани. Він швидко ввійшов у двері, які охоронялися великим загоном воїв і переповненої (*огорожа*) величезною кількістю данавів. Він наближався без страху до царевича в оточенні натовпу жерців, які уважно читали їхні мантри. Після того, як дійшов до місця наповненого прославленими ріши, Вішну почав уголос обговорювати обряд. Він, який є вічною жертвою, сам описав обряди для такого роду жертви. Він повідомив про їхні обов'язки — Шукру та інших жерців, і змусив їх здивуватися та збентежитися. У присутності Балі та його благочестивих зборів, він пояснив, з найрізноманітнішими і глибокими доводами, походження, причини, деталі різних обрядів, як Веди приписують їх. Ріши виявилися, незважаючи на старість і блиск своєї зовнішности, переможеними дитиною і карликом. Бачачи це, син Вірочани не міг не запідозрити в цій обставині дива; і, вклонившись головою, сказав йому: «Звідки ти? Хто єси? Який твій рід? З якої причини ти в цих місцях? Я ніколи не бачив брахмана, такого освіченого, як ти. Ти здаєшся дитиною, проте, ти єси найпершим з учителів науки про божественні та людські речі; в тобі є стільки краси, як і знань, і ти чаруєш очі, а також розум. Такими не є діти девів, ріши, нагів, якшів, асурів, ракшасів, пітарів, сіддхів, гандхарвів. Хто єси, я вшановую тебе; скажи, що я можу зробити для тебе?».

Мудрий і незбагненний карлик спочатку посміхнувся, а потім відповів на ці слова: «Царевичу асурів, твоє жертвоприношення чудове і настільки багате, як колись у Брахми. Цар сурів Індра, Яма і Варуна ніколи не робили подібного. Ти волієш, і твій намір чудовий, пожертвувати коня, щоб стерти всі твої гріхи і досягти Сварги. Так, безумовно, Ашвамедха, на думку всіх освічених людей, є найбільшим з усіх жертвопринесень: це те, що виконує всі обітниці. Воно чудове і багате, благодатне джерело роздумів і грошей, величі, сили та чистоти, спрямоване до небес. Його лоно наповнене золотом, воно породжує всі гарні речі. Воно служить людям, щоб вони радісно перейшли море гріха; тому брахмани, які знають Веди, називають його конем цієї жертви Вайшванара.[50] Статус батька сімейства (*гріхастха*) є першим із ашрамів; брахмани, найперші з людей; ти, найбільший з асурів, а Ашвамедха, найвеличніше жертвопринесення!».

По цій промові карлика, цар дайтьїв, задоволений, мовив йому: «Який твій рід, о добрий брахмане? Я дам тобі все, чого забажаєш. Вибирай дарунок, і що б то не було, ти отримаєш його!». Карлик відповів: «Я не хочу ні царства, ні колісниць, ні коштовностей, ні жінок. Якщо ти задоволений мною, якщо ти задумав, згідно звичаїв, задовольнити брахмана, дай мені землі вартістю у три кроки, і це на шану вогню твого жертвопринесення. Таким є те бажання, яке я маю!». «Але, о славетний брахмане, — сказав Балі, — що три кроки для тебе, коли у тебе є навколо стільки мільйонів кроків?». «О, великий царю, — перервав Шукра — нічого не давайте. Ви не знаєте цього брахмана! Сам Харі так замаскований. У подобі карлика і у зовнішности молодого брахмана, він намагається одурити тебе, щоб послужити своєму другові Індрі!». По цих словах Шукри, Балі залишався у роздумах деякий час. Але незабаром, потураючи пориву радости і зачарований своєю долею, він попросив золоту чашу і, тримаючи її у руці, він вигукнув: «О лотосоокий брахмане, розвертайся, як і я, на схід. Кажи, чого бажаєш? Землі, так? Три кроки. Я даю її тобі. Отримай це

узливання води. Хай моє слово не буде даремним!». «Стривай! — вигукнув Шукра, — о царевичу, чи ти знаєш цього брахмана? Повторюю, це Вішну! Яке ж задоволення дозволити себе одурити?». «Яким же чином — відповів Балі, — Вішну, великий Вішну вшанує моє жертвопринесення своєю присутністю? Ну, а якщо Він хоче прийняти подарунок од мене, я готовий віддати його Йому. А хто ще був би більш гідним цього?». Сказавши ці слова, Балі продовжив лити воду.

Карлик же сказав йому: «О царю дайтьїв, я хочу лише три кроки. Я візьму своє перше прохання!». Почувши ці останні слова від карлика, син Вірочани, взявши край його шкури чорної антилопи, негайно мовив: «Хай буде так!». І він вилив воду з чаші. Карлик, вловивши мить, згубну для царя асурів, швидко подав руку, а цар, повернувшись обличчям на схід і з серцем сповненим доброти, вилив усю воду на цю руку. Однак Прахлада став перед ним і не відриваючи очей од цієї форми нескінченної та незбагненної істоти, істоти надзвичайної, яка збиралася позбавити асурів їх влади, упізнаючи в ній тривожні ознаки, мовив: «О царевичу — вигукнув він, — не лий воду на руку Вішну, замаскованому під карлика. Так, це той Вішну, який колись убив твого прадіда і, який прийшов обманути тебе сьогодні!». Балі та теє: «Я дам цьому Богу все, що він просить у мене. Я хочу зробити його сприятливим і зробити його більш безпечним захисником, ніж Брахма. Я повинен обов'язково одаровувати святих брахманів, які приходять на наше жертвопринесення!». І таким чином син Вірочани, серед цього натовпу асурів, дав Богу Вішну ті три кроки, які він просив.

«Царю данавів, — повторив Прахлада, — не давай цьому брахманові, чого він просить. Я не вірю цій дитині-брахману; її зовнішність оманлива, повір моїм словам. Я вважаю, що це серед нас Людино-лев!». Такою була промова Прахлади; Балі ж відповів йому, щоб нагадати про принципи: «Коли людина просить дарунку, а інша відмовляє їй, трапляється, що нещастя першого переходить до другого. Той, хто не виконує обіцянку, яку він дав брахману, чинить гріх, і, нещасний протягом життя, мучений страхом, незважаючи на своїх друзів і сім'ю, до якої він належить, він потрапляє в пекло. Я даю землю цьому брахману, бо він перевершує всіх. Я відчуваю в своєму серці надзвичайну радість при погляді на цю святу особу, яка у вигляді карлика звертається до мене із проханням. Отже, без жалю, я задовольняю його прохання!». Потім, знову звертаючись до карлика: «О брахмане, тобі неправильно просити лише три кроки. Я даю тобі всю землю, з морям, які її оточують!». Карлик відповів: «Я не прошу всієї землі. Я задоволений трьома кроками. Це було моє перше бажання і я наполягаю на цьому!». «Хай буде так!» — сказав Балі з радістю і три кроки були надані всесильному Вішну.

Але, щойно вода була влита в його руку, карлик перестав бути карликом. Він проявив усю свою божественну подобу. Земля стала його ногами, небо його головою, Місяць і Сонце очима, пішачи пальцями ніг, гухьяки пальцями рук, вішвадеви колінами його, садхьї його ногами, якши нігтями, апсари лініями, намальованими на його обличчі, блискавки його поглядом, промені Сонця його волоссям, зірки місцями волосків на його тілі, магаріши його волоссям, проміжні напрямки обрію — руками, головні напрямки частиною його вух, Ашвіни серединою його вух, Ваю його носом, Чандрамас яскравістю його обличчя, обов'язок його почуттями (*манас*), правда його голосом, божественна Сарасваті його язиком, Адіті його шиєю, сонячне світло його піднебінням, небесні двері його пупком, Митра і Тваштрі його бровами, Агні його устами, Праджапаті його яєчками, бог Брахма його серцем, муні Кашьяпа його сіменем, Васу його спиною, марути його суглобами, чханди зубами, світила його приємним відблиском тіла, великий Рудра його стегнами, Океан його твердими і міцними крижами, гандхарви та змії його животом, процвітання, роздуми, сталість, благодать, наука — його нирками; на його чолі знаходився Великий дух, найкрасивіші сузір'я та Індра, цар богів, являючи палаючу силу цього Вишнього Бога; Веди, жертвопринесення, ряди жертв і твори брахманів — це його груди, його боки і губи. Побачивши цю божественну подобу Вішну, розлютовані асури кинулися до нього мов сарана до палаючого вогнища.

Так вістить шістдесят дев'ятий розділ третьої частини, названої Бгавішьяпарва,
в Харівамшапурані, продовженні Магабгарати,
що оповідає про прояв всесвітньої форми.

БАЛІ ВІДПРАВЛЯЄТЬСЯ ДО ПАТАЛИ

Розділ 70

Вайшампаяна провадив:

Я повідаю тобі імена, вигляд і зброю цих головних данавів. Це були: Віпрачитті, Шиві, Шанку, Аясшанку, Аясширас, Ашваширас, міцний Хаягрива, швидкий Кетуман, Угра, Угравьягра, Пушкара, Пушкала, Ашва, Ашвапаті, Прахлада, Ашваширас, Кумбха, Шамхрада, Гаганапрія, Анухрада, Харі, Хара, Вараха, Шамбара, Аруджа, Врішапарван, Вірупакша, Муніндра, Чандралочана, Нішпрабха, багатий Супрабха, Нірудара, Екачакра, Магачакра, Двічакра, рівний Калі, Шарабха, Шалабха, Купатха, Капатха, Кратха, Вріхадкрітті, Магагарбха, Санкукарна, Магадхвані, Діргхаджихва, Арканаяна, Мрідучапа, Мрідупрія, Ваю, Джавічтха, Намучі, Шамбара, великий Вікчара, Чандрахантрі, Кродхахантрі, Кродхаварддхана, Калака, Калакакша, Врітра, Кродха, Вімокшана, Гавіштха, Хавіштха, Праламба, Нарака, Прітху, Індратапана, Ватапін, завзятий Кетуман, Асіломан, Пуломан, Вашакала, Прамада, Мада, Шрінгалавадана, Карала, Кеши, Екакша, Раху, Хунда, Шрімара і багато інших. Всі ці дайтьї рушили до

Вішну, коли він робив свої три кроки. Деякі з цих велетнів, з відкритими ротами, кричали так голосно, немов віслюки, здіймаючи у руках петлі; інші мали такі знаряддя, які вбивають сотні чоловіків, — диски, тризуби, пращі, блискавки і шаблі, булави, сокири, списи, бойові топірці, кам'яні брили, дерева цілком, луки, палиці, стріли, мечі. Ці страшні й сміливі вороги махали своєю різноманітною зброєю; їхня зовнішність та одяг були такі ж різноманітні, як і їхні броні. Видно було серед них постаті черепахи, півня, слона, осла, верблюда, вепра, риби, дельфіна, кота, папуги, пантери, гаруди, носорога, павича, коня, вовка, дикобраза, оленя, мангуста, яструба, голуба, дикої качки, крокодила, мавпи, теляти, вівці, буйвола, ящірки, тигра, ведмедя, леопарда, лева. Деякі з них вкриті шкурами слона або чорної антилопи, або одягом з кори; інші багатими тканинами. Їхні голови прикрашені білими пір'ями чаплі, тюрбанами й діадемами; їхні вуха чудовими сережками; їхні груди розкішними намистами і різними плетеницями.

Озброївшись їх вогняними стрілами, ці асури оточили Хрішикешу, який ступав був. Він відштовхував їх своїми ногами і руками. Його розмір зростав і швидко заповнював світ. Він ступав по землі, а потім Сонце й Місяць торкнулися його грудей. Він зріс у небо й зірки стали на висоті стегна його. Він піднявся ще вище і посунув їх під ноги.

Брахмани повідомляють, що могутній Вішну, переможець асурів, підкоривши три світи, передав Землю Індрі, а Балі нижній світ Патали,[51] названий Сутала. Цар асурів прийняв його із вдячністю і поставив свій будинок біля Расатали. Там, віддавшись глибокій медитації, він сказав чарівному Вішну: «О Боже, що мені робити тепер? Я чекаю на твоє рішення!». Вішну відповів цареві дайтьїв: «О прославлений асуре, я задоволений твоїми почуттями, і я дам тобі дарунок, який ти просиш у мене; за умови, що твої бажання не заважатимуть правам Індри, я заявляю тобі, ти отримаєш той дарунок, якого побажаєш!». Так говорив царю дайтьїв брат царя богів, благодійний Володар світів. «Так, — сказав він, — я отримав воду, яку ти подав мені на мою руку. Я даю тобі дарунок, — не бути вбитим ні богами, ні дайтьями. Живи з твоїми товаришами, а також з іншими асурами, у світі Патала, який я тобі даю. Пам'ятай завжди мою силу і думай, що ти не повинен гніватися на панування Царя девів. Пам'ятай також — шанувати всіх богів; і за ціну твого підкорення, ти побачиш усі твої бажання цілком виконані. Ти володітимеш у цьому світі й у іншому різноманітним щастям, безперечно. Ти завжди пануватимеш над дайтьями, куштуючи найчистіші радощі й святкуючи жертвопринесення у супроводі найбагатших подарунків. Але, якщо ти коли-небудь перейдеш межі, які тобі призначені, ти опинишся прикутим путами змій. Не забувай завжди шанувати Царя богів, якого я визнаю за мого старшого, за першого із сурів і, якому я віддав царство!».

Балі відповів: «О Боже богів, з мушлею, чакрою та палицею, величний Володарю сурів та асурів, Вишній усього світу, скажи мені, яка буде моя частка у Паталі. Як я буду дотримуватися її? Якою буде моя їжа і засоби для існування? О найперший із сурів, ти, хто дарує мені щастя назавжди, поясни мені це!». Бог сказав йому: «О шляхетний дайтьє, ти насолоджуватимешся шістьма привілеями: ти зможеш робити шраддху без брахмана, молитися без покути, жертвувати без дарунків, жертвувати без жерця, отримувати дари від невіруючих людей, святкувати жертвопринесення не практикуючи обряду санскари. Незалежно від того, чи зустрічатимеш ти моїх друзів, чи моїх ворогів, чи будеш спілкуватися з купцями, чи з побожними поклонниками вогню, чи прийматимеш дар од невіруючих, чи релігійних людей, ти не піддаватимешся жодному оскверненню. Такий дарунок я даю тобі, о царю дайтьїв!». Вислухавши ці слова великого Вішну, Балі вигукнув: «Хай буде так!», і спустився до Патали, щоб слідувати наказу Бога. Тоді переможець призначив різних правителів на посади, які вони мали зайняти. Він віддав Схід могутньому Індрі; Південь — Ямі, цареві пітарів; Захід шляхетному Варуні; Північ — Кубері, володареві якшів; нижній світ — царевичу зміїв; верхній світ — Сомі.

Після поділу трьох світів і відновлення трону Індри, велемогутній Бог, істинний, Карлик-володар усіх істот, вирушив на небеса, шанований магаріши. По відході непереможного Вішну, всі боги з Індрою висловлювали вдячність та радість. Сина ж Вірочани, Балі, охороняли семиголові змії, Камбалашва, Тара та інші. Деваріши Нарада підійшов до цього сумного, прикутого царевича і зворушений його нещастям, сказав йому: «Я хочу показати тобі спосіб звільнення. Я навчу тебе гімну на честь першого з Богів, Нескінченної Істоти, Невмирущого, без початку і кінця, який одного дня буде сином Васудеви. О царю дайтьїв, виголошуючи зі щирим серцем, з приборканою душею, цей чудовий гімн, ти отримаєш своє звільнення!». Тоді син Вірочани дізнався від Наради цю молитву, яка складається з двадцяти строф і в найглибшому шануванні він читав ці слова, торкаючись м'яко землі:

«Поклоніння Безсмертному володареві, Нетлінному, Щедрому Богу, який спочиває на воді, Вішну, з пупка якого вивищується лотос! Подібно Сонцю, що гасить свій жар, о Боже, Ти приймаєш вигляд дитини, щоб підкорити три світи. Дій для мене з таким же добром! Сонце й Місяць зникли з небес; жертви, покаяння, обряди були забуті. У своїй думці Ти створив світи. Дій для мене з таким же добром! Потім прийшли Брахма, Рудра, Індра, Ваю, Агні, ріки, змії, гори й цар брахманів (*Сома*). Дій для мене з таким же добром! Раніше, в кінці кальпи, Маркандейя увійшов у Твою утробу і побачив усіх живих і неживих істот. Дій для мене з таким же добром! Сам, і не маючи жодного іншого супутника, крім науки, завдяки святій чесноті Йоги, Ти потім створив три світи. Дій для мене з таким же добром! Коли Ти лежиш на хвилях, занурений у таємничу Йогу, Ти все ще створюєш світи у своїй думці. Дій для мене з таким же добром! Ти прийняв вигляд вепра, відзначений у Ведах і згаданий у жертвопринесеннях, і на одному з Твоїх іклів Ти підняв Землю. Дій для мене з таким же добром! О Харі, піднявши жертвоприношення на своєму іклі вепра, Ти

встановив три пінди на честь пітрів. Дій для мене з таким же добром! Всі сури, тремтячи від страху, тікали від Хіраньякши, о Боже, і Ти їх урятував. Дій для мене з таким же добром! Твоя рука, озброєна округлою чакрою, у бою відітнула голову Хіраньякші. Дій для мене з таким же добром! Раніше, за допомогою омкари, Ти забрав життя Хіраньякашипу, чиї кістки, голова, мозок були розбиті. Дій для мене з таким же добром! Раніше, на очах у самого Брахми, Веди були викрадені двома данавами. Це Ти, о Боже, хто повернув їх. Дій для мене з таким же добром! Прийнявши вигляд коня, Ти вбив Мадгу і Кетабху, а Веди повернув Брахмі. Дій для мене з таким же добром! Боги, данави, гандхарви, якши, сіддхи, великі змії не знають Твоєї мети. Дій для мене з таким же добром! Ти єси той, кого називають Апантаратама,[52] який став сином Веди, і Тобою Веди колись були дані. Дій для мене з таким же добром! Ріши Діргхатапас, через прокляття гуру, народився сліпим: Твоєю милістю він побачив день. Дій для мене з таким же добром! Слон, присвячений служінню Тобі, був з'їдений алігатором і вже був ув обіймах Смерти: Ти ж урятував його. Вічний, Нескінченний, Мудрий і Вчений, Ти шануєш тих, хто шанує Тебе, Ти спантеличуєш гордих. Дій для мене з таким же добром! Я схиляюся шанобливо і я вшановую Твою мушлю, Твою чакру, Твою булаву, Твій сагайдак, Твій лук і самого Гаруду: визволь мене від пут, якими Ти мене оплутав!».

Бог, зворушений цією мольбою мовив птахові Гаруді, ворогові зміїв: «Йди і врятуй Балі від його пут!». Тоді завзятий Гаруда, розпроставши свої крила, спустився до самого низу Землі, де перебував нещасний Балі. Змії, злякані прибуттям сина Вінати, залишили царевича асурів і втекли до міста Бхогаваті (*столиця зміїв*). Балі ж, звільнений із полону з ласки Вішну, залишився задумливим, з опущеними очима і чолом. Гаруда мовив йому: «О царю данавів, Вішну доручив мені сказати тобі: відтепер вільно живи у Паталі з синами, батьками і підданими. Проте, не віддаляйся більше ніж на гавьюті (*приблизно 4 км*). Якщо ти порушиш цю умову, нехай твоя провина у сто разів більшою впаде на твою голову!». На ці слова Царя птахів, царевич-данава відповів: «Я у владі цього великого Бога. Він сам повідав про мої засоби для існування. Але, як, о царю птахів, я можу жити щасливо в цих місцях?». Гаруда, відповідаючи Балі, мовив йому: «Такі умови, які цей Бог тобі поставив. Ті, хто жертвують без обрядів, без жерців, без покут і, хто без розбору ділить свою жертву один з одним, не повинні сподіватися на те, що вони будуть прийняті богами. З тобою буде по-іншому, і цей дарунок повинен поліпшити твою долю!».

Ось так Вішну, Володар трьох світів, через сина Кашьяпи врятував Балі. О великий царю, хто читає з відданістю цей гімн на честь безсмертного Бога, знищує всі свої гріхи. Проголошення цього гімну приносить тому, хто убив корову або брахмана, скасування його провини; дає дитину чоловікові позбавленому сім'ї; чоловікові молоду дівчину; щасливе позбавлення жінці під час пологів; сина вагітній дружині. Йогини, учні Капіли, обізнані на Санкхьї, які хочуть досягти порятунку за допомогою цього гімну, очистять себе від своїх недоліків і досягнуть Светадвіпи (*осідок Вішну*). Так, ця молитва дає усе, чого можна бажати. Людина, яка читає її вранці, при сході, з тілом вільним од скверни, душею сповненою покаяння, безсумнівно побачить, що всі її бажання виконані. Цар, бажаючи благочестя, слухаючи парвани в цій історії божественної появи карлика, стає завойовником своїх ворогів, як і сам Вішну. Він отримує повну славу і вельми багатства. Він, як і карлик, стає об'єктом любови всіх істот. Його діти та його онуки ростуть у здоров'ї, у добробуті, у щасті. Бог богів, Джанардана, сам задоволений цим читанням — так сказав Крішна Двайпаяна, який сам відчув його сприятливий вплив і не складав жодного бажання, яке б він не бачив виконаним.

Так вістить сімдесятий розділ третьої частини, названої Бгавішьяпарва,
в Харівамшапурані, продовженні Магабгарати,
що оповідає як Балі відправляється до Патали.

ЧЕСНОТИ МАГАБГАРАТИ

Розділ 71

Джанамеджайя запитав:

О святий брахмане, з яким обрядом мудреці повинні слухати читання Магабгарати? Який плід цього читання? На яких святах ми повинні це робити? Яких богів шанують на цих святах? Які подарунки повинні бути запропоновані в кінці кожного парвану (*тут – великий поділ книги*)? Який читач бажаний? Зволь відповісти на ці питання!

Вайшампаяна відповів:

Дізнайся, о царю, які обряди супроводжують і, які плоди слідують за читанням Магабгарати. Я виконаю твої бажання. Небесні боги, бажаючи одного дня розважитися, прийшли на Землю, склали цей твір, а потім повернулися на небеса. Отже, послухай благоговійно те, що я маю сказати. В Магабгараті ми знаходимо походження Землі, ріши та богів. Бачимо там, мов у цікавій картині, рудрів, садхьїв, вішвадевів, адітьїв, божественних Ашвінів, магаріши, правителів світу, гухьяків, гандхарвів, зміїв, відьядхарів, сіддхів, Дхарму, Сваямбху, муні Катьяяну, гори, моря, ріки, апсар, планети, роки, аяни,[53] сезони, істот, рухомих та нерухомих, сурів і асурів. Досить вислухати історії, які детально описують природу, імена, діяння всіх цих осіб, щоб грішник міг бути негайно звільнений од тягаря його гріхів.

Людина, яка воліє правильно вислухати цю історію від початку до кінця, повинна спочатку приборкати всі свої почуття і очистити свою душу. Вона має відсвяткувати шраддху і одарувати брахманів, відповідно її стану та її відданости. Ці подарунки: дорогоцінні камені, корови, мідні вази, молоді дівчата, прикрашені та

наділені усяким хистом, красні колісниці, будинки, землі, тканини, золото, в'ючні тварини, коні, слони, ліжка, постіль і чудові візки. Все, що найкрасивіше і найбагатше, має бути запропоновано не лише брахманам, але і їхнім дружинам та дітям. Перша заслуга всіх цих дарунків буде віра.

Більше з тим, такий слухач Магабгарати повинен, наскільки це можливо, пробудитися добрими почуттями, смиренням, покорою, сповненням праведности й мудрости, очиститися покаянням, вірою і лагідністю, він також повинен мати чесноти, якими мусить володіти читач. Нехай той буде чистим од усякої нечистоти, гідний усіх добрих якостей. Нехай носить білий одяг; хай він завершить обряди санскара; навчений усім знанням, повний віри і доброзичливости, гарний, жвавий, друг істини, володар своїх почуттів, нехай в ньому не переважають ні жадібність, ні гордість. Нехай він зі стійкістю читає цей чудовий вірш, такий впорядкований, що відрізняється мудрістю плану, досконалістю деталей і жвавістю стилю, пропонуючи шістдесят три варни і вісім стхан. Сидячи на своєму місці, яке він собі підготував, і обожнюючи Нараяну і Нару, батька істот; нехай він святкує славу божественної Сарасваті (*богиня красномовства та мистецтв*).

За умови, що читач такий, о царю, і підготовлений покутою, слухач Магабгарати обов'язково отримує плід. У перший день святкування цього читання, нехай він віддає брахманам те, чого вони можуть побажати, і збиратиме плоди агніштоми. Він буде перенесений на колісниці з апсарами, й буде допущений до небес із богами. Другий день принесе йому плоди атіратри, і він буде їздити на божественній колісниці, прикрашеній коштовним камінням; його гірлянди, мазі, браслети, все у нього буде божественним, і він буде жити у світі богів. Третій день святкування дасть йому заслуги двадашахи (*двадцятиденне жертвопринесення*). Протягом десяти тисяч років він залишатиметься на небесах, як один із Безсмертних. Четвертий день дасть йому плоди ваджапейї; п'ятий подвоїть ті самі плоди. Він зійде на небеса у товаристві богів, на колісниці, яскравій наче вогонь або схід Сонця. Десять тисяч років він спробує в оселі Індри всіх задоволень, яких можна побажати. Шостий день дасть йому вдвічі плоду п'ятого, а сьомий утричі. На колісниці, подібній горі Кайласа, і прикрашеній лазуритом, коштовностями, коралами, що летить у повітрі за його волею, супроводжуваний юрмами апсар, він перетне три світи, подібно другому Сонцю. Восьмий день для слухача дасть такі ж наслідки, що й Раджасуя. Він підніметься на колісницю, осяйну мов Місяць при сходженні, запряжену кіньми, гарними наче промені світила ночі, таку ж легку мов думка. Він матиме жінок-служниць, чиї обличчя сяятимуть наче повний Місяць і, коли він прокидатиметься, він бачитиме красунь, чий стан і ноги звучатимуть гармонійним дзвоном їхніх прикрас. Дев'ятий же день приносить чесноти рівні Ашвамедсі. Вивищуючись на колісниці, прикрашеній золотими колонами, балконом з лазуриту, оточений золотими перехрестями і супроводжуваний апсарами та гандхарвами, сам сяючи багатими прикрасами, вкритий прекрасними гірляндами, розповсюджуючи запах сандалу, він залишатиметься в товаристві богів, сам щасливий наче бог. На десятий день свята, він вітатиме шанобливо брахманів; і в нагороду за його благочестя, він піде після своєї смерти на звучній від дзвіночків колісниці прикрашеній прапорами і знаменами, з ґанком оздобленим діамантами, аркадами (*огорожа*) з лазуриту та коштовностей, з золотими перехрестями, дахом з коралів, оточений апсарами і гандхарвами, досвідченими у співі. Ця колісниця стане його щасливою оселею. Щодо нього, прикрашеного плюмажем, що сяє золотом, змащеного сандалом, то він пройде трьома світами, шанований богами і не менш щасливий, ніж вони. Протягом двадцяти однієї тисячі років він житиме у Сварзі, завжди супроводжуваний гандхарвами, оточений божественними жінками, рівний Безсмертному, їздячи на чудових колісницях, у літаючих містах, рухаючись світами, він приємно перебуватиме в палацах Індри, Сонця й Місяця, в оселях Шиви або Вішну. Така доля призначена для вірного віруючого; і це майбутнє певне. Так сказав мій учитель. Слід подарувати читцеві твору все, що він може забажати: слонів, коней, колісниці, візки, в'ючних тварин, браслети, сережки, пасок брахмана, тканини, пахощі. Нехай він буде шанований наче бог. Це спосіб досягти світу Вішну.

Тепер я повідаю тобі, о царю, що запропонувати брахманам наприкінці кожної частини поеми. Той, хто готує свято, повинен ретельно розпитати про народження присутніх кшатріїв, про їхню країну, про те, як вони виконують свої обов'язки, про їх благочестя або відвагу. Потім, привітавши брахманів словом «свасті», нехай почне читати. Наприкінці кожного парвану, нехай він дарує брахманам дарунки згідно його можливости; хай він дає своїм читцям, зокрема, одяг та пахощі; хай він подає для їжі мед, молоко, коріння, фрукти, суміш молока, меду й масла. На першому парвані хай він пропонує рисові кульки з борошна і варення. У парвані зборів (*сабха*) нехай він служить брахманам маслом; у лісовому (*Араньяка*), лісовим корінням, фруктами, горщиками наповненими водою і усілякими ласощами; на Віраті хай він дарує їм усю їжу, якої вони хочуть, і різні тканини; на нападі (*удйога*) хай він дає брахманам їжу, яку вони можуть побажати, пахощі та гірлянди; у Бгішмі хай він дасть їм гарну колісницю і поставить перед ними всіляку добре приготовлену їжу. На парвані Дрона нехай дасть їм на вибір їжу, стріли, луки, мечі; на Карні, душа якого набожно зосереджена, хай змусить брахманів узяти їжу, складену з усього, чого вони можуть побажати; на тій Шальї нехай він їх пригощає рисовими кульками, варенням, пирогами, солодощами. На парвані Палиці (*гада*) нехай він прислужує стравою з мудги (*чорна сочевиця*); на тій Жінці (*штрі*) нехай дає їм дорогоцінне каміння. На парвані Володаря (*айшика*) нехай він дарує їм рис, зварений з маслом, і всі інші види відмінної їжі; на Шанті хай він пропонує їм масло; на тій Ашвамедсі нехай він зробить усі види їжі. На Пустельному парвані (*ашрама*) нехай він також прислуговує маслом; на тій Залізній палиці (*маусалья*) нехай він пропонує їм пахощі, плетениці та мазі будь-якого виду; на Великому відході (*магапрашханіка*) нехай

вони приймають усе, чого вони хочуть; на тій Сварзі нехай він прислужує їм маслом. На парвані Харівамша, хай він запропонує їм молоко.

Кожен святковий день, освічена людина, беручи різні частини цього твору, зберігає їх у чистому місці, а сама вона, чиста, одягнена в білий льняний одяг, прикрашена гірляндами, повертаючись кожного разу до рукописів, вшановує їх, оточуючи пахощами й квітами. Таким чином, до подарунків із золота, срібла та інших видів, господар свята додає напої, їжу, гірлянди, все, чого можна побажати. Він вшановуватиме всіх богів, Нару і Ніраяну. Він даватиме брахманам пахощі, вінки, різні дари і отримуватиме плоди жертвопринесення атіратра. Кожен з парванів заслуговує на плоди жертвопринесення. Нехай же він подбає про дарування своїм читцям будь-яких подарунків, і він сам збиратиме великі плоди. Щастя брахманів робить богів більш сприятливими. Тому, залучити їх слід усіма речами, якими можна їх потішити.

Це ті настанови про які ти питав у мене і я мав дати тобі відповідь. Такими є переваги, які людина, яка має віру, отримує за свята на яких читається Магабгарата. Той, хто постійно має на увазі майбутнє добро, повинен завжди слухати і читати цей твір. Перемога в руках того, хто має Магабгарату в своєму домі; важливий і священний твір, складений з різних історій, шанований самими богами, і поставлений усіма на перше місце. Це найперша з усіх книг. Ти знайдеш у ній своє добро і спасіння, кажу тобі. Темами її пісень є Земля, корова, Сарасваті, брахмани і Кешава. У Ведах, в Рамаяні та Магабгараті, на початку, наприкінці, в середині, скрізь, славиться Харі. Це священна історія Вішну й вічні шруті. Це те, що людина, яка прагне до вищого щастя, повинна слухати. Ця книга є найпершою з очищень і найбільшим володарем найкрасномовніших обов'язків. Вона об'єднує всі якості; і той, хто бажає підготувати для себе найчудовішу долю, ретельно дотримуватиметься приписів, зазначених у кожній з парван славетної Магабгарати.

Так вістить сімдесят перший розділ третьої частини, названої Бгавішьяпарва,
в Харівамшапурані, продовженні Магабгарати,
що оповідає про чесноти Магабгарати.

ЗНИЩЕННЯ ТРИПУРИ

Розділ 72

Джанамеджайя запитав:

О брахмане, я хотів би дізнатися, як Триокий бог убив трьох асурів, які літали в повітряних містах.

Вайшампаяна відповів:

Послухай докладно історію, про яку ти питаєш. Шанкара, трьома добре приладженими стрілами, поклав колись тих героїв-асурів, міцноруких і невблаганних до всіх істот. Трипура, про яку ти так багато разів чув, перетинала повітря, як купа хмар. З широкими золотими стінами, її брамами з коштовного каміння, вона сліпила очі і сяяла наче місто гандхарвів, так красно оздоблена. Крилаті та міцні коні всюди тягнули його (*місто*), за бажанням його мешканців. Вони стрибали вперед, іржучи, сповнені запалу та відваги, розсікаючи повітря копитами, схожими на лист лотосу, і долали шлях так само швидко, немов вітер. В очах шанованих майстрів науки, ріши, осяйних та очищених покутами, це місто здавалося містом гандхарвів, повним співаків та музик. Його гарні будинки, пофарбовані в жовтий колір, покриті блискучим золотом і виблискуючи зброєю, надавали йому вигляду оселі Царя богів. Побачивши шпиль його величезного палацу, рівний вершині Кайласи, його можна було б прийняти за небеса, прикрашені декількома сонцями. Його башточки та будівлі, всі блискаючи золотом, здавалося, утворюють яскраві плями. Рев, настільки грізний, як рик лева, змушував тремтіти відлунням. Вулиці були покриті незліченними людьми. Гай Читраратхи не пропонує більше зручностей, ніж це місто, прикрашене тисячею прапорів і сяюче наче небо сповнене блискавок.

Царевич дайтьїв, Сурьянабха, Чандранабха та інші данави відрізнялися своєю силою, насолоджувалися задоволенням і пишаючись дарунком Брахми, блукали дорогами призначеними тільки для богів і дорогою пращурів. Таким чином, ці данави, з луком у руці, зайняли цей шлях, який не був створений для них. Тоді сури прийшли до Брахми, сумні, бліді від страху і бачачи, що не в змозі виконувати свої обов'язки. Жалібним голосом вони сказали йому: «Мучені нашими ворогами, ми позбавлені тієї частки, яку ти призначив нам у цьому світі. Вкажи нам шлях помсти, їм на згубу!». Благодійний Брахма, намагаючись заспокоїти їх, відповів:«Ідіть, о безсмертні боги, зверніться до Рудри. Тільки він має владу підкорити цих данавів!».

Вислухавши цю відповідь Брахми, боги, у супроводі рудрів, спустилися і посідали біля підніжжя Віндхьї, при Меру, і в самому центрі Землі. Суворістю свого покаяння ці муні, діти Кашьяпи, прагнули зробити себе гідними наблизитися до Хари вправами Йоги. Вони почали читати слова священного тексту. Нечутливі до принад найкрасивіших жінок, вони сиділи на ложі з дарбхи (*трава куша*), вони мали лише прикраси з міді та заліза, а за одяг — лише красиві та м'які шкури чорних антилоп, які померли природною смертю. Тож, після довгого часу в лісі, захищеному магічною силою, вони піднялися в повітря і увійшли до палацу Хари; прикриваючись шкурою і переповнені скорботи, вони схилилися до ніг Володаря світу і звернулися до нього з поважною промовою: «Найкращі привілеї, о Боже, коли ти проти нас, слугує нам не більше, ніж підношення пряженого масла, яке неосвічені ллють у вогонь вкритий попелом!». «Нехай будуть виконані бажання Брахми: це лише питання вибору правильного часу і місця!» — так говорила безсмертним Могутня Істота, яка рівно шанується сурами та асурами.

Засмучений стражданням богів, Той, хто має бика на прапорі, вирішив згубити асурів. Він сів на свого верхового і сказав підданим Індри: «Йдіть за мною усі, хто бажає падіння Трипури. Ми з вами узгодимо пророцтво Брахми і зцілимо всі ваші лиха!». Він негайно озброївся сам, як і боги та Індра. Адітьї піднялися на колісниці, всі грізні, всі у сяйві золота й блискучі наче вогні. Рудри у супроводі бога, який носить ім'я Рудра, взяли зброю з пір'ям білої чаплі та палаючу своїм блиском і зросли вищі за гори. Вішви, сильні у своїй всесвітній подобі, яку вони змінюють за власним бажанням, також увійшли у цей загін, створений проти данавів. Оточений усіма цими славетними богами, Шива рушив, щоб напасти на Трипуру, і стріли залишили його лук невдовзі. Дайтьї, несподівано пронизані і скинуті з висот своїх палаців, впали на землю, подібно скелям од землетрусу і враження блискавкою. Під мечами, списами, дисками, сокирами і стрілами девів вони скочувалися ніби гори, коли Індра відтинає їхні крила. Їхня сила вже була згасла під ударами завданими їм, обидві сторони нападали одна на одну з найбільшою спромогою, а щоб розпізнати себе посеред цієї справи руйнування, треба було мати більше, ніж звичайні очі; це вимагало божественного ока. Сонце схилялося на захід, і тоді асури, переможені й закривавлені, знову здобули деяку перевагу. Під покривом ночі вони здобули перемогу і вигукнули криком, подібним шуму бурхливої хмари. Їхні гострі стріли простромили переляканих богів, які переоцінили свій тріумф. Озброєні каменями, дротиками, мечами і палицями, та заохочені жертвопринесенням Ушанаса, дайтьї з честю продовжували боротьбу.

У цей час Шанкара, стоячи на своїй колісниці і згуртовуючи всіх сурів, рушив, своїми криками затримуючи дайтьїв. Весь обрій осяюючи своєю пишнотою, він палав немов Сонце кінця віків, яке пожирає всіх істот і залишається самотнім у загальному руйнуванні. В колісницю бога були запряжені коні, швидкі наче думка, і піднесена знаком бика, вона сяяла у повітрі й нагадувала хмару повну перунів та громів. Тим не менш, сіддхи високо на небесних рівнинах співали Богові, який має бика на прапорі, найпершому з усіх його святих творінь, і який зветься Трьямбака. Цим славослів'ям хлопали ріши, виснажені покаянням і друзі істини, незліченні сури, які споживають амріту та гандхарви з гармонійними голосами. Повні радости, сяючи красою, бійці були тоді в небесах, присвячених пращурам. Боги напали на це грізне місто данавів, вкрите купами будівель та веж, і обладнане безліччю тих приладів, що призначені для вбивства сотні осіб. Дайтьї ж, у свою чергу, пускали у натовп ворога ряди палаючих стріл та тризубців. Їхні подвиги були чудовими. Досвідчені вої, зі своїми булавами, своїми стрілами, своєю ворожбою, вони відштовхувались все назад, вони знищували палиці, стріли, ворожбу своїх супротивників. Стріли, списи, сокири, загрозлива зброя, чарівні ятагани і голіруч, задля вбивства, ударили з усіх боків на богів. Навіть колісниця, що везла Хару, рівна місту гандхарвів, потрапила під силу ворожих ударів. Чоловік Шачі був зупинений цим потужним нападом дайтьїв.

В цю мить у небі лунав жахливий шум. Крик жаху вийшов із вуст усіх ріши, дітей Брахми, коли вони побачили, що непереможна колісниця Шанкари перекинулася на землю на очах усього світу. Всі істоти були забиті разом із нею. Вершини гір затремтіли, дерева хвилювались, сім морів помутніли і десять напрямків не освітлювалися. Потім старі брахмани почали один з тих благочестивих закликів, які закликають до перемоги; вони просили тієї сили, яка перебуває в брахмо і, яка завжди приносить усім істотам спасіння і славу в цьому світі та в іншому. Вишній володар, силою Йоги надав собі форми. Дивовижний прояв божественного! Колісниця раптово освітилася блиском цієї Істоти, в якій Вішну, Шива, усі боги, святі ріши з пустельниками. Вішну, великий йогин, у вигляді бика, тягнув цю колісницю, супроводжуючи всіх тих богів, які втратили силу і мужність. Розмахуючи своїми могутніми рогами, він ревів наче клекотало неспокійне море. Бик побіг до третьої області Ваю (*Ваювішайя*) і заревів так страшно, як звучить океан під час парвану. Войовничі дайтьї жахнулися, та все ж вони всі ще хотіли боротися своєю зброєю. Пишаючись силою своєї зброї, своєю хоробрістю, своєю здатністю натягувати луки, вони гадали, що спроможні здолати військо сурів. Бог же, поклавши на свій лук три палаючі стріли, які він сам створив із трьох дивовижних стихій — істини, божественної науки і покаяння, пустив їх на місто дайтьїв. Божественні стріли, подібні данді Брахми, проспівали тричі і, палаючи, позолочені, чисті, страшні, осяйні наче змії озброєні потужною отрутою, вони досягли трьох районів цього міста. Трипура, розрізана цими палаючими стрілами, незабаром була поглинута, зі своїми ворітьми та будівлями, й зникла в димові, наче хмара висушена жаром. Місто впало на землю осколками чорного кольору, наче лазурит, і подібно вершині Віндхьї розбитій бурею. Божественна стріла Шанкари знищила Трипуру. Боги закричали від радості й вимагали знищення всіх їх чудових ворогів. Великий йогин Вішну приймав привітання ріши, подібно Брахмі, сам Шанкара, боги разом з Брахмою, нарешті, відновили свою мужність і силу.

Так вістить сімдесят другий розділ третьої частини, названої Бгавішьяпарва,
в Харівамшапурані, продовженні Магабгарати,
що оповідає про знищення Трипури.

ЧЕСНОТИ ХАРІВАМШИ

Розділ 73

Джанамеджайя запитав:

О святий муні, який плід дається за читання пурани Харівамша? Повідж мені також про той дарунок, який вимагає це читання.

Вайшампаяна відповів:

О царевичу, читання цієї пурани виконує всі побажання. Інші ж бажання, які можна було б мати, зникають наче крига при сході Сонця. Людина, присвячена Вішну, читанням цього твору отримує плід, який отримують вісімнадцятьма пуранами. Чоловіки або жінки, всі заслуговують прихильности цілувати ноги Вішну; це привілей для тих, хто, сповнений віри, уважно слухає шлоки і напівшлоки Харівамши. Без сумніву, у Калі-юґу, навіть на Джамбудвіпі небагато слухачів Магабгарати. Кажу тобі правду, о царю! Жінки, які хочуть сина, повинні також слухати цей твір, що оспівує славу Вішну.

Той, хто слухає і дійсно читає Харівамшу, звільниться від усякого гріха й одного дня він житиме у Вішну. Він підносить одинадцять пітарів, його предків, і готує для себе і свого сина таку ж долю. Він повинен протягом десяти днів святкування продовжити це читання. Такі поради, які я мав сьогодні дати тобі, о добродійний царевичу!

Так вістить сімдесят третій розділ третьої частини, названої Бгавішьяпарва,
в Харівамшапурані, продовженні Магабгарати,
що оповідає про чесноти Харівамши.

ЗВЕДЕННЯ ЗМІСТУ

Розділ 74

Вайшампаяна мовив:

Ось короткий виклад тем, що містяться в Харівамші. Першотворення (*Адісарга*); створення істот; розповідь про Прітху, сина Вени; опис царювання Ману; походження дому Вайвасвати; історія Дхундхумари; народження Галави; історія родини Ікшваку та Сагари; обряд пітрів; народження Соми і Будхі; слава родини Амавасу; першість Індри в небесах; рід Кшатравріддхи; розповідь про Яяті; слава родини Пуру; історія каменю Сьямантака; короткий виклад про аватарів Вішну; велика боротьба Тараки; опис світу Брахми; пробудження Вішну; промова Брахми; промова Землі; часткові аватари богів; виступ Наради; історія сплячих зародків; хвала Арьї; народження Крішни; відбуття Вішну на Говраджу; перекинутий віз; смерть Путани; як вирвано дві арджуни; поява вовків; переселення у Вріндаван; опис сезону дощів; опис озера Ямуна; перемога здобута над Калією; смерть Дхенуки; той Праламба; опис осені; жертвоприносення на пагорбі; підняття Говардхана; окроплення Говінди; ігри гопі; смерть асура Арішти; доручення Акрури; відповідь Андхаки; смерть Кешина; подорож Акрури; огляд світу зміїв; розповідь про розбитий лук; викриття Камси; смерть Кувалаяпіда; тих Чанура і Андхра; смерть Камси; скарги жінок Камси; похорон Камси; окроплення Уграсени; повернення Крішни та Рами з дому їхнього гуру; облога Матгури; втеча Джарасандхи; промова Вікадру; поява Парашурами і його промови; штурм Гоманти; нарада Джарасандхи; пожежа на горі Гоманта; відвідини Каравіри; смерть Шрігали; повернення до Матгури; Ямуна перетягнута плугом; відхід з Матгури; розповідь про смерть Калаявани, жертви хитрощів Крішни; заснування Двараваті; викрадення Рукміні; шлюб з Рукміні; смерть Рукміна; щоденна молитва Баладеви; подвиги Бали; смерть Нараки; викрадення Паріджата; нові подробиці про заснування Двараваті; в'їзд до Двараваті; створення Зали Зборів; смерть Чатпури; про Андхаку; морське свято; забави на воді, даровані Крішною; учта героя Бгіми; танець чхалікья-гандхарва; обіцянка Харі Сатьябхамі; викрадення Бхануматі, дочки Бхану; промови Наради; історія родини Врішні; смерть Шамбари; пояснення щодо щастя; подвиги Васудеви; битва з Баною; одкровення про майбутнє; докладно про Пушкару; оповіді про Вепра, Людино-лева і карлика; знищення Трипури.

Тут закінчується Харівамша.
Щасливим будь, письменнику і читачу!

Ом! Якщо хтось, глянувши цю книгу, тут виявить недоліки, хай матиме ласку пробачити мені!

ТУТ ЗАВЕРШУЄТЬСЯ ТРЕТЯ КНИГА — БГАВІШЬЯПАРВА З ХАРІВАМШАПУРАНИ

КОМЕНТАРІ БГАВІШЬЯПАРВИ

[1] *Adjapārswa — adja – коза, parswa – бік.* *(вгору)*

[2] *Shakyabuddha — кажуть, що ця людина була засновником секти буддистів, він також відомий під іменем Шакья-муні або Шакья-синха. Він був із царського роду нащадків Ікшваку; його батько був царем Вараньяси, а його ім'я Суддходана; його мати звали Чандра або Маядеві. Цей Буддха, мабуть, жив від 1000 до 800 року до нашої ери, і брахмани іноді вважають його десятим аватаром Вішну, який зійшов на Землю, мовляв, щоб обдурити і згубити занадто сильних дайтьїв. Китайський та японський літописи, вважають народження Шакьї в 1027 р. до н.е.* *(вгору)*

[3] *Adhyātma — тобто, перший з пуруш, перший чоловік, запліднювальний дух.* (вгору)

[4] *Расатала — Патала чи пак пекло, ділиться на сім регіонів, у тому числі й Расатала, який є найнижчим.* (вгору)

[5] *брахмана ... уннетрі — здається, що це, насамперед, жертвопринесення назване Djyotichtoma, що вимагає наявності цих шістнадцяти жерців.* (вгору)

[6] *Тобто це слово Aum, яке в одному складі містить три букви.* (вгору)

[7] *Гімн Вішвамитри Сонцю складається з двох строф, трьох пад або віршів кожна. Другий вірш цього гімну, мабуть, називається sāvitri.* (вгору)

[8] *ішварья — надприродна сила, якою творить той, хто є вседержитель, всепроникний, невидимий тощо. Це слово походить від Ішвара, тобто володар, господар.* (вгору)

[9] *Sarwatomukha — Брахма уявляється з чотирма обличчями, так що він розглядає всі частини Землі відразу.* (вгору)

[10] *три вьяхріті — три священні слова сказані в молитвах: бхур, бхувах і свар, що означає землю, повітря, небо.* (вгору)

[11] *Saraswatī — самоназва Сарасваті означає його народження з лона вод. Ця богиня є дочкою Брахми і стала його дружиною, символом землі, яку створює володар-творець також запліднену ним.* (вгору)

[12] *упасарга — це слово, яке автор не пояснює, здається означає вторинне створення; те, що треба зрозуміти з цього творіння, яке Брахма виконує через своїх представників. Можливо серед цих представників поет має на увазі святих йогинів, які, досягнувши остаточного звільнення, тепер є частиною великої істоти, і співпрацюють із ним у творенні світу. Не стверджуватимемо, що така думка автора; однак, це походить від різних уривків цього тексту, деталі яких, як правило, досить розпливчасті й іноді дуже неясні. Труднощі виникають, в основному, з подвійного значення слова «брахма», що означає як Бог-творець, так і брахмана, присвяченого Йозі.* (вгору)

[13] *Ішвара — це Бог одягнений у матеріальні органи. З цього слова утворюється ішварья, яка виражає силу, отриману сіддхою над одним із елементів, що входять до складу великого Ішвари, інакше — природи.* (вгору)

[14] *...брахмі... — ця жертва брахмі - це читання Вед, оскільки слово брахма означає також сакральну науку, головний об'єкт дослідження брахманів.* (вгору)

[15] *vidjnāna — Вілсон каже, що vidjnāna це наука, яка включає в себе все, крім розуміння істинної природи Бога, що може бути досягнуто лише за допомоги медитації на Ведах.* (вгору)

[16] *jṇeya — об'єкт пізнання.* (вгору)

[17] *Спеціальні обряди для перших трьох каст (десять обрядів).* (вгору)

[18] *...не читають Вед — шудри не можуть вивчати те, що називають шістьма шастрами, а саме Веди, Упаведи, Веданги, Пурани, книги законів або Дхарма та Даршани. Однак вони не позбавлені усілякої літератури, і вони мають книги для їх використання, які доповнюють сакральні твори.* (вгору)

[19] *...Брахми — деякі автори вважають Дакшу аватаром Брахми.* (вгору)

[20] *Agniṣṭoma — зазвичай це жертвоприношення, що складається з жертв принесених вогню і святкується протягом п'яти днів навесні.* (вгору)

[21] *... почуттів — досконалість полягає в тому, щоб зробити нас нечутливими до тих почуттів, які приносять нам задоволення-біль, холод-жар тощо, і ці протилежні відчуття визначені словом dwandwa.* (вгору)

[22] *Той момент, коли повний місяць проходить першу зміну, перехід від п'ятнадцятого дня півмісяця до першого, наступного півмісяця.* (вгору)

[23] *adja — означає ненароджений; і це одне з імен Брахми й Вішну. Це також означає козу.* (вгору)

[24] *Букв. «темний, тьмяний прохід».* (вгору)

[25] *Пушкара тут посудина, в якій горить священний вогонь.* (вгору)

[26] *...тілом — Раху був розрізаний навпіл чакрою Вішну; його голова та хвіст, таким чином, відокремлювали форму, на думку астрономів, двох планет, які відповідають висхідним та низхідним вузлам.* (вгору)

[27] *Тобто, апсара Сурадеві, богиня хмільних напоїв.* (вгору)

[28] *Магодайя — словник Вілсона говорить, що це одна з назв стародавнього міста Каноге (древня столиця Хіндостану). Це слово означає – великий схід, і, як і історія нижче, цілком алегорична, тож невідомо чи бачити тут назву справжнього, чи уявного міста.* (вгору)

[29] *Vṛṣākapi — один із одинадцяти рудр (ekādaśa-rudra), згідно з Агні-пураною.* (вгору)

[30] *три частини — vak, pani, pada і п'ять частин — shrotra, tvak, chakshu, jihva та ghrana, як також і apana та upastha зсередини.* (вгору)

[31] *Ṛta (космічний порядок) — в Індії дуже давня історія уявлення про етику. Її центральні концепції представлені в Ṛgveda, одному з найдавніших текстів знань не лише Індії, але й усього світу. У Ṛgveda зустрічаємо ідею всепроникного космічного порядку (Ṛta), який означає гармонію і рівновагу в природі та людському суспільстві. Тут Ṛta описується як потуга чи сила, яка є контролером сил природи та моральних цінностей у людському суспільстві. У людському суспільстві, коли ця гармонія і рівновага порушуються, виникають розлад і страждання. Це потуга чи сила, що лежить за природою і тримає все в рівновазі.* (вгору)

[32] *Pravargya — церемонія, попередня до жертви Сома.* (вгору)

[33] *Aiśvarya — божественні здібності всемогутності, всюдисущості тощо.* (вгору)

[34] *Oṃkāra — це єдина форма всіх звуків. Там, де є вібрація, звук. Кожна дія є вібраційною. Проекція космічної думки - це також дія. Вона має вібрації та звуки. Ми не можемо почути цей надмогутній звук нашими фізичними вухами. Але якщо ми зможемо налаштувати свій розум за допомогою інтуїтивного навчального процесу, ми можемо сприйняти це вічне звучання Oṃkāra. Ця Oṃkāra - це сума всіх космічних коливань. Всі інші звуки - це різні прояви цього Космічного Звуку. Це може здатися безглуздим для невігласів, але воно має велике містичне значення. Щоб зробити це більш зрозумілим, візьмемо для прикладу сільський базар. Здалеку здається, ніби люди там тільки гомонять; це лише гуркіт і шум. Але коли наближаємося до нього, все отримує сенс, і безглузді звуки стають значущими словами на кшталт: «Дай мені один кілограм гороху», «Яка ціна на капусту?» і т.д. І все ж ці самі висловлювання, у сукупності, були безглуздими складами з відстані. Подібно тому, як усі звуки базару були об'єднані в одну виючу звукову хвилю, подібно*

тому, як усі поєднали свої думки з хвилями в одне виття, так само всі звуки Всесвіту імплантуються в одну Oṃkāra. (вгору)

[35] *Īhāmṛga — [від* īha> īh *] вовк. (вгору)*

[36] *Astaparvata(— гора за яку заходить сонце. (вгору)*

[37] *Vāyupatha — букв. «шлях вітру». (вгору)*

[38] *... силою — він боровся з Дхурвою. (вгору)*

[39] *Жовтоокий Бог — кажуть, що Бог багатства має жовту пляму замість одного ока. Індуси ставляться до свого бога багатства так само погано, як греки ставилися до свого; цей бог має три ноги і тільки вісім зубів, а його тіло, природно чорне, обілене проказою. (вгору)*

[40] *...батько Вед — одна з легенд стверджує, що Веди вийшли з його вуст. (вгору)*

[41] *...вода — перша книга Законів Ману виводить утворення води з вогню чи світла. (вгору)*

[42] *Момент, коли повний місяць зазнає своєї першої зміни, перехід від п'ятнадцятого дня півмісяця до першого, наступного півмісяця. (вгору)*

[43] *Бог із тисячею голів — Вішну тут змішують зі змієм Анантою, який має тисячу голів. (вгору)*

[44] *Mīmāṃsā — філософська або богословська система заснована Джаймініі. (вгору)*

[45] *Lokāyata — вчення засноване на матеріалізмі та атеїзмі. (вгору)*

[46] *Upāṅga — доповнення, вторинна частина науки; клас творів до веданг, зведених у чотири секції, а саме: Пурани, Ньяя, Міманса, Дхармашастра. (вгору)*

[47] *Або, скоріше, носити три горба tricacud: Вішну тут порівнюється з індійським биком, і три світи він підтримує, уподібнені трьом горбам, які цей містичний бик повинен нести. (вгору)*

[48] *Ханса — слово позначає Вищу душу, що перевершує всі блага. (вгору)*

[49] *Нірріті — це звичайно не рудра, а регент південного заходу. (вгору)*

[50] *Це слово означає: добре, підходить для всіх людей. Цей епітет також дано вогню. (вгору)*

[51] *Назва Патала дається семи підземним регіонам, зазвичай дому нагів або змій та асурів, під командуванням Шеши, Балі та інших вождів. Ці регіони називають також загальною назвою Rasātala; але Rasātala іноді є сьомим регіоном, а Sutala - шостим. Не плутати Паталу з Наракою, місцем перебування винних після їх смерті. (вгору)*

[52] *Apāntaratamas — Maharṣi (Великий мудрець) Він народився із звуку «бху», який вимовляв Магавішну. Мудрець також відомий як Сарасвата і Апантаратама. Оскільки він був абсолютно вільний від внутрішньої темряви чи незнання, його називали Апантаратама. Мудрець, який пізнав минуле, сьогодення і майбутнє, розділив і систематизував Веди за наказом Вішну. Вьяса був переродженим Апантаратамою. Магавішну визначив, що у час Двапари він народиться як син Парашари і знову розділить і систематизує Веди, й так він народився як Вьяса. (вгору)*

[53] *Ayana — відноситься до періоду часу, що складається з трьох сезонів (= 6 місяців) згідно з Nīlamatapurāṇa. Часові поділи також згадуються як предмети поклоніння. Проходження сонця через один знак зодіаку, як нам відомо, називається сонячним місяцем. Два місяці роблять сезон, три сезони «аяна» та дві «аяни» на рік. (вгору)*

ЗАУВАГА

На жаль, позаяк робота з перекладу III-ої частини (Бгавішьяпарва) на англійську мову на сьогодні (2020 рік) не закінчена, довелося користуватися французьким текстом Ланглуа, який закінчується на розділі «Чесноти Харівамши». Його робота явно не закінчена, адже в англійській версії, після розділу «Балі відправляється до Патали» йдуть такі:

73. Рукміні просить у Крішни сина
74. Крішна розмірковує про подорож до Кайласи
75. Крішна звертається до ядава, щоб захистити Дваравати
76. Крішна іде в ашрам Бадаріка
77. Крішну вітають в ашрамі Бадаріка
78. Самадхі Крішни
79. Прихід пішачів
80. Гантакарна і Крішна зустрічаються, Гантакарна медитує
81. Гантакарна благословен видінням Вішну
82 Славослів'я Гантакарни до Вішну
83. Гантакарна досягає звільнення
84. Покаяння Крішни
85. Індра та інші приходять дивитися
86. Прихід Шрі Шиви до Шрі Крішни
87. Славослів'я Крішни до Шиви
88. Шива славить Вішну
87. Гімн Крішни Шиві
88. Шива хвалить Вішну
89. Опис власної форми Крішни Магадевою
90. Славослів'я Шиви до Вішну
91. Початок оповіді Паундраки
92. Розмова Паундрака-Нарада
93. Паундрака осаджує Двараку
94. Військові зусилля ядавів
95. Розмова Сатьякі-Паундрака
96. Битва Сатьякі-Паундрака

97. Битва Сатьякі-Паундрака триває
98. Знищення війська Екалавьї
99. Битви тривають
100. Крішна повертається і залучає Паундраку
101. Паундраку вбито
102. Екалавья втік
103. Запитання Джанамеджайї до Вайшампаяни
104. Народження Хамси та Дімбхаки
105. Хамса і Дімбхака отримують дарунок
106. Хамса і Дімбхака нажахані
107. Хамса і Дімбхака в ашрамі Дурваси
108. Образа Самьясадхарми
109. Дурваса сварить Хамсу та Дімбхаку
110. Мудреці йдуть до Двараки
111. Дурваса скаржиться Крішні
112. Крішна обіцяє вбити Хамсу та Дімбхаку, також нагодувавши мудреців
113. Хамса і Дімбхака відправляють посланця
114. Посланець Джанардана йде до Двараки
115. Джанардана передає вимоги Хамси та Дімбхаки
116. Відповідь Крішни
117. Виступ Хамси
118. Сатьякі передає послання Крішни
119. Сатякі повертається до Двараки
120. Крішна відправляється у Пушкару
121. Обидві війська виходять на поле бою
122. Близький бій
123. Вічакра вбитий
124. Бій Хамса-Баларама
125 Бій Сатьякі-Дімбхака
126. Васудева і Уграсена б'ються з Хідімбою, Баларама вбиває Хідімбу
127. Бій Крішна-Хамса
128. Вбивство Хамси
129. Самогубство Дімбхаки
130. Яшода і Нандагопа зустрічаються з Крішною
131. Крішна, уславлений мудрецями в Пушкарі, повертається до Двараки
132. Порядок читання Магабгарати та її користь
133. Знищення Трипури
134. Уславлення Харівамши
135. Переваги слухання Харівамши-Магабгарати завершені

Будемо сподіватися, що колись ці розділи також будуть перекладені англійською і, відтак, українською мовою.

А можливо комусь стане снаги перекласти ці розділи із санскриту на українську, бо їх санскритські тексти тут присутні: http://mahabharata-resources.org/harivamsa/harivamsa-cs-index.html